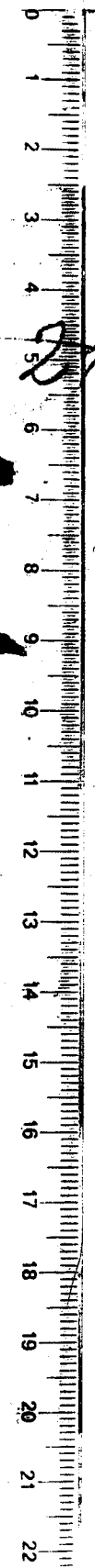


~~1304-17-21~~

9-213

Biblioteca	
Sala	A
Estante	20
Tabla	
Numero	2113

1186309



2 400 40  SAFAR
MADE IN SPAIN

R/8196

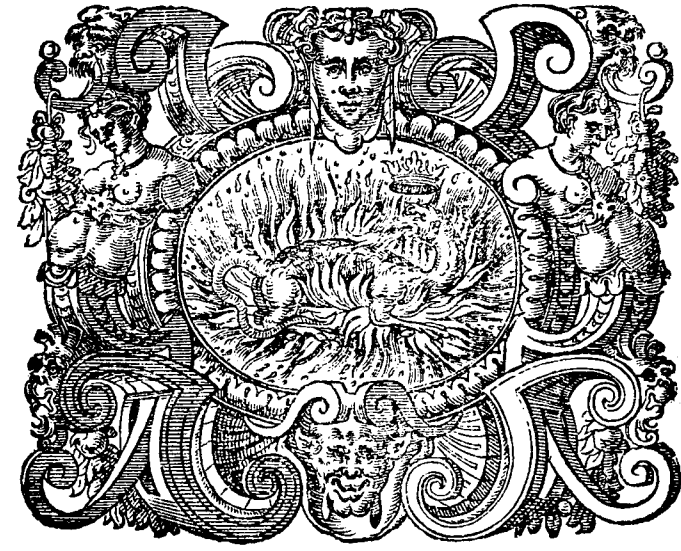
REPERTORIUM INQUISITORVM PRAVITATIS HAERETICAE.

In quo omnia , quæ ad hæresum cognitionem ,
ac S. Inquisitionis forum pertinent ,
continentur.

M. Gregorio de la Cruz de Sena de Granada L. media
Correctionibus , & Annotationibus præstantissimorum Iurif-
consultorum Quintilliani Mandosij , ac Petri Ven-
drameni decoratum & auctum .

Cum Priuilegijs Summi Pontificis , Inuictissimi Cæsaris , Regis
Catholici , ac Senatus Veneti.

V
I
R
T
U
S
I
C



C
E
D
I
T
I
N
V
I
D
I
A.

VENETIIS. M. D. LXXXVIII.

Apud Damianum Zenarum.

ILLVSTR. AC REVER.^{mo}
D. IOANNI BAPTISTÆ
CASTANEO,

Archiepiscopo Rossanensi, apud Serenissimam
Venetorum Rempubliam Legato
Pontificio.



Silvius Galassus I. V. D. Canonicus Messanensis. S. P. D.



Ultra sunt, ac penè innumerabilia tua
erga Christianam Remp. præclara-
que beneficia, sed illud quidem ce-
teris præferendum quòd in maxi-
mis tuis cum publicis tum priuatis
occupationibus nihil vnquam tibi
potius fuerit, atque sit quàm vt quæ ad hæresum pe-
stem propellendam, ac radicitus euellendam perti-
nent omni cura, studio, diligentiaque cures, ac re
ipsa perficias. Quamobrem à Gregorio XIII. sum-
mo Pontifice omnium sapientissimo, & pientissimo
Legatus huc missus cum primum Inclytam hanc,
celeberrimamque Venetiarum Urbem pedibus at-
tigisti, omnes conatus, cogitationesque tuas eò in-

tendisti, atque direxisti, vt Serenissimum hoc Imperium ab omni hæresum labe fartum tectum, vt aiunt, pro tua pietate, ac religione conferuaretur; quod Deo optimo Max. auspice ita efficis vt vndique tibi à veræ fidei cultoribus meritò, ac iure gratiæ & agantur, & habeantur maximæ, ac immortales. Quid enim sanctius quid inquam immortali Deo iucundius esse potest, quàm ab ouili grege suo Christiano; ab ecclesia sua sancta exitiosum hunc morbum depellere? Hinc illud est quòd cum ex Hispanica illa tua honorificentissima legatione rediens opus hoc insigne, egregiumque Inquisitorum Repertorium, quo planè carebamus, in Italiam tecum detulisses; animaduertens non modicum, commodum, & vtilitatem ab Hæreticæ prauitatis Inquisitoribus, ceterisque iudicibus, qui sancto præfecti sunt officio, ex eo percipi posse, si erroribus, mendisque, quibus ex omni parte scatebat, expurgatum in lucem ederetur; curasti vt doctissimi duò causarum patroni Quintillianus scilicet Mandosius ciuis Romanus, ac Petrus Vendramenus librum hunc aureum non solùm emendarent, verùm etiam eruditissimis additionibus, declarationibus, quod luculenter vterque præstitit, augerent, explanarent, atque illustrarent. Quo peracto cum omnem laborem, vigiliarumque suarum rationem, pro nostra non vulgari amicitia mihi patefecissent; rogarunt quoque

quoque vt quod ipsi elaborassent, ac lucubrassent præclaro nomini tuo à me dicaretur, nulli enim decentius quàm tibi Pater amplissime, cuius auspicijs optatissimus Author hic reuiuiscit, lucubrationes hæc consecrari poterant; existimarunt autem non ab re fore vt quemadmodum in reliquis causis, negotijsque apud te pertractandis cum tua opera ijs opus est, me authoresæpe vtuntur; ita quoque per manus meas eorum opera tibi inscriberentur. Accipe igitur Præsul Illustrissime hilariter animo clarissimum hoc opus, tuoque patrocinio, atque authoritate tue re. Vale, nosque omnes Amplitudini tuæ addictissimos, qua soles humanitate complectere. Venetijs Calend. Iulij. M. D. LXXV.



PETRVS VENDRAMENVS

LECTORI.



D Ramonitum te velim, benigne lector, hoc ex variis authorum generibus conflatum esse Repertorium, quod erat mendosissimum. & Doctorum Neotericorum sententiis, & nouis iuribus, definitionibus præterea, distinctionibusque vocum, quibus in eo author utitur, carebat. Correctioni sanè Clarissimi Mandosius operam dedit aliquam, posteriorum autem iurisperitorum annotandis sententiis diligentem. Quamobrem prætermissa quæ erant, licet impar ingenio & doctrina meritò adiungenda existimaui. Hinc itaque syluam cum verborum singulorum, tum orationis integræ, quæ deprauatè legebantur, siue penitus ommissa erant, suæ restitui lectioni, & integritati, paucissimis adhuc, quæ vitiosa videbantur, necessariò relictis, vel quòd citati Codices præ manibus non erant, vel quòd nullum; vel ita generaliter citet, vt totum esset opus perlegendum, alio tempore permittente Dei gratia, corrigendis, additæ sunt alicubi, quæ deerant sententiæ recentium, Oecumenici Tridentini Concilii decreta quibus in locis res exigebat apposita, De Catechismo etiam Iussu Pii V. Pont. Max. edito. de sanctorum quoque patrum lucubrationibus, de iure item ac scriptoribus aliis Latinis atque Græcis accessere complura. Unde sunt etymologia, definitiones, siue descriptiones, adiectæ significationesque verborum, quæ hoc opere continentur, omnium serè vbi desiderantur

bantur pingui nihilominus, vt aiunt, Minerva, ad quandam studiosorum iuuenum introductionem. Quali acunque sint autem, boni quæso, consulas lector humanissime, correctionique sanctæ matris Ecclesiæ catholicæ, & Romanæ suppono. Ex his intelliges cur una & eadem vox diuersos habeat significatus: eorum deinde usum apud iuris, ceterosque Latinos authores eundem fuisse. alias inde tyro capiet utilitates, arbitror, quas commemorare supersedeo, ipso de se opere testificaturo. Restat, vt Typographi exoptem fidem atque diligentiam nè contingat, quod euenire consuevit, & D. Ieronimo, aliisque scriptoribus ac mihi, vt exemplari diligentissimè castigato, corruptiora, quam prius edantur exempla. Vale.



IDEM DE AVTORE REPERTORII.



Autor Repertorij est nomine incertus, Legitur tamen infra in voce deficiens. §. Ideo prouiso solerter, eum S. Inquisitionis fuisse primò Notarium. postea in dictione penitentia. §. nam ego vidi, fuisse hæreticæ prauitatis inquisitorem. fuit coniugatus clericus, infra, Coniugatus §. an coniugatus. vixit post edita scripta Iasonis Maini, & Ioannis Imolen. post Corseti indicem in opera Abbatis Panormitani quos allegat. Natione Hispanus, patria Valentinus videtur fuisse. Persecutor acer hæreticorum. plus quidem rebus quàm linguæ vacauit. vtitur aliquando digressionibus, quandoque repetitionibus in eisdem dictionis capitibus diuersis. Eandem quoque rem sub multis vocibus, ad eam tamen pertinentibus replicare consuevit. voluit enim vndecunque valuit, prodesse studiosis. Opus corrigendum misit Michaeli Albertino iurisconsulto Valentino, quod & ab excusi Valentia Anno 1484. sine noscitur esse factum. Deprauatissimum attamen tunc temporis editum est. Totum videtur

videtur Ioannis Calderini de hæreticis librum, ac quam plurima de inquisitorum directorio in hanc sparsim tabulam contulisse. Quas autem appellat instructiones, quæ delitescere creduntur ex parte tertia Directorij conijcere possumus composuisse, quoniam ibi multa ad eiusmodi instructionem pertinentia traduntur, quod propediem & ipsum de latebris in vulgus speratur exiturum.



INDEX OMNIUM QUÆ IN HOC LIBRO CONTINENTUR.

A	
A Biuratio	fôlio 2
Abonare	6
Afcribuntur	7
Absens	eod.
Abolutio	9
Acta	14
Accusatio	15
Addifcere	29
Administratio	30
Adorare	eod.
Aduocatus	32
Adulterium	36
Affirmatiuus	37
Afflicto	eod.
Aggrauare	eod.
Allegare	eod.
Alienatio	39
Alienigena	42
Alimenta	43
Anathematizati	eod.
Anima	44
Annotari	47
Antichriftus	eod.
Appellare	48
Apostafia	52
Arma	56
Arbitrare	58
Archiuus	60
Affocians	61
Articulus	ibid.
Affeffor	ibid.
Affronomia	62
Affumptio	63
Attendere	64

B	
B Aptifmus	66
Bannitus	70
Baftardi	eod.
Beatæ tertix regulæ	71
Begardæ	72
Beguinx	ibid.
Benignior	ibid.
Beneficium	ibid.
Bis	73
Blafphemus	74
Bona	80
Bonus, bona, bonum	85
Brachium	88

C	
C Adauer	90
Calumnia	91
Canonizatus	92
Captura	93
Caracteres	96
Carcer	ibid.
Carion	104

Castitas

Index.

Castitas	ibid.	Contradiçtores	196
Cautio	105	Contrahens	eod.
Cautela	106	Continentia	197
Celans	ibid.	Continuo	199
Cæremonia	107	Contritio	eod.
Circumire	110	Contumacia	200
Circuncifio	ibid.	Conuinci	202
Citatio	111	Copia	eod.
Ciuitas	117	Conuocare	203
Glaues	ibid.	Cor	eod.
Clericus	eod.	Corrigere	204
Cogendi	121	Corpora cæleftia	206
Cogitatio	124	Credentes	207
Cognofcuntur	125	Crimen hærefis	211
Cognofcere	eod.	Cruz	214
Cohabitatores	127	Crudelitas	215
Collectio	eod.	Culpa	216
Coluber	eod.	Curia	217
Comburi	eod.		
Commiifio	131		
Comedere	135		
Communicare	137		
Commutare	141		
Concilium	eod.		
Conclufio	144		
Condemnatio	eod.		
Conditio	145		
Confefio	146		
Confifcatio	172		
Confefsim	180		
Confugiens	eod.		
Coniectura	181		
Coniugatus	182		
Comparatio	185		
Compars	eod.		
Conqueruntur	187		
Conuerfatio	188		
Conuerfio	189		
Confentiens	190		
Confiliarij	191		
Confilium	eod.		
Confpiratores	193		
Confuetudo	eod.		

D	
D Are & donare	218
Damnatus	219
Dëbitum	220
Dëclaratio	eod.
Dëfenfores	221
Dëferre	223
Dëficiens	224
Dëfunctus	227
Dëgradatio	233
Dëlegatus	236
Dëlictum	238
Dëmon	240
Dënuntiatio	250
Dëtegitur	253
Dëus	256
Dies	258
Diffamatus	260
Dignitas	eod.
Dieta	261
Directè	eod.
Dispensare	262
Dispositio	263

Di-

Index.

Disputare	eod.		
Diuersitas opinioaum	263		
Diuinatores	267		
Diuisio	270		
Diuortium	271		
Docere	eod.		
Dolus	272		
Dominus	eod.		
Domicilium	275		
Domus	278		
Donatio	280		
Dotes	282		
Dubium	285		
Durius	286		
E			
E Brius	286		
Ebrietas	287		
Ecclesia	289		
Edictum	295		
Electio	297		
Eleemosina	eod.		
Emancipatio	298		
Emendare	299		
Emphiteusis	300		
Episcopus	eod.		
Error	304		
Erubesci	306		
Etas	eod.		
Examinatio	307		
Excusari	312		
Excedere	315		
Exceptiones	316		
Executio	317		
Excommunicare	322		
Expensæ	325		
Exponere	327		
Exitus	eod.		
Exteriora	eod.		
Extorquere	328		
Expectare	331		
Extrauagantes	eod.		
F			
F Autores	331		
Fama	336		
Familiares	337		
Factum	339		
Falsitas	341		
Femininum	342		
Feudum	eod.		
Fictè	343		
Fides	344		
Fides instrumentorum	349		
Fidelis	350		
Fideiussor	351		
Figura	353		
Filij	354		
Filius Dei	368		
Fiscalis	eod.		
Fiscus	371		
Fornicatio	375		
Forus	377		
Fortunium	379		
Frangentes Iconas	eod.		
Frater	eod.		
Frequentatio	380		
Furiosus	eod.		
Furtum	382		
Futura	383		
G			
G Abella	383		
Gabriel	384		
Generatio	eod.		
Genealogia	eod.		
Gignens	385		
Gratia	eod.		
Gratis	386		
Grauius puniatur	eod.		
Guido Papa	387		
Gustare	eod.		
Gulla	388		
Habere			

Index.

		Inquisitores	472
		Irregularis	478
		Interdictum	479
		Interrogatorium	480
		Ira	481
		Iudex	482
		Iudicium	483
		Iudæus	487
		Iuramentum	496
		Iurisdicchio	504
		Ius	506
		Iustitia	508
		Iustus	eod.
H			
H Abere	388		
Habitus	389.427		
Heli	390		
Helias	eod.		
Hæresis	eod.		
Hæreses Iudzorum	401		
Hæreticus	402		
Hæresiarca	419		
Hæresim sapere	420		
Homo	425		
Honor	426		
Heremita	428		
Heredes	eod.		
Honestas	429		
Humilitas	eod.		
Hypocrisis	460		
I			
I Mburfari	430		
Incontinenti	431		
Indicia	432		
Iesus	438		
Idololatria	eod.		
Indulgentia	439		
Infans	440		
Infamia	441		
Infidelis	443		
Informatio	445		
Ierusalem	eod.		
Ignorantia	eod.		
Impediens officium inquisitionis.	446		
folio	448		
Ieiunare	450		
Inimicus	456		
Iniuria	460		
Impoenitens	793		
Imagines	462		
Immonitas	eod.		
Inquisitio			
K			
		Kalendarium	508
L			
		L Atria	509
		Laicus	eod.
		Lex	510
		Libri	514
		Libellus	516
		Ligare	519
		Locus	eod.
M			
		M Acula	521
		Manifesta	522
		Malum	eod.
		Manna	524
		Manichæi	eod.
		Maraanatha	525
		Matrimonium	526
		Melioramenta	527
		Mendatium	eod.
		Metus	530
		Mittus quando agitur	533
		Minor	534
		Missa	eod.

Mi-

I

R E P E R T O R I V M I N Q V I S I T O R V M P R A V I T A T I S H A E R E T I C A E .

A Doctissimo quidem, peritissimoque viro, olim
ordine literario, vndecunque fieri potuit
congestum .

*Nunc recens, Castigationibus, & Annotationibus, Quin-
tiliani Mandosii in Romana, ac Petri Vendrameni
in Veneta Pontificia Curia Aduocatorum
illustratum & ampliatum .*

P R O L O G V S .



IN N O M I N E
Domini no-
stri Iesu Chri-
sti, omne quod-
cunque faci-
mus, verbo,
aut opere, in
nomine Dñi
Iesu Christi
facere debemus, vt extra de testi. in c.
in nomine Domini, & 23. dist. in no-
mine Domini, & 26. q. 7. nō obserue-
tis, & 26. q. 5. non liceat melius. C. de
off. prefec. præ. Afric. l. j. & l. fi. &
in Auth. de armis, in prin. Et cum ex
otio multa mala proueniant, de quo
Archid. 13. quæst. j. & Ioan. And. de
renunc. nisi cum pridem. §. verum,
inhærendo illi dicto Hieron. ad Ru-
sti. Mona. discipulum suum in qua-

dam sua epistola, scilicet semper ali-
quid boni facito, vt diabolus semper
te inueniat occupatum, vt de conse.
dist. 5. nunquam, & quia secundum
Philo. omnes homines naturaliter sci-
re desiderant, attamen memoria ho-
minis labilis est, vt in l. 2. C. de ve. iu-
re enu. quo quidem desiderio natura-
li motus, cum operam rei darem ali-
quali meo fragili, ac labili studio cau-
sa exercitij, & propter bonum scienti-
æ dum omnia quæ legerã, traderem
obliuioni, nil retinendo ex defectu
fragilis memoriæ, sentiens me rudem,
indoctum, & inutilem, nè totaliter
apud omnes inutilis remanerem: ne-
cessitas me cogit in subsidiũ memo-
riæ qua nimis indigeo, inuenire reme-
dium scribendi aliqua de his quæ le-
gebam, cum ea nō potuissem comen-
dare

dare memoriæ, & quia multitudo librorum distrahit animum, & difficultatem trahit studentibus: ideo in vno repertorio aliqua scribere volui, vt ea tempore opportuno melius inuenire potuiffem. Et si fortè aliqua fint reprehensione digna propter insufficientiam fcribentis, vel aliàs, & aliquis curiofus ftudens retractare voluerit, non eum moueat fcribentis authoritas: fed eũ rogo vt ad origina lia maiorum recurrat, a quorũ libris difperfa collegi. & tunc quicquid dicatur, vel fcribatur, intendat, & qua veritas pateat, cogitet, quia erubefci mus cum fine lege loquitur, vt ff. de fuppel. lega. l. Labeo, & C. de colla. l. illam, & textus in proce. fexti, & extra ne fe. va. c. 2. quatenus fi in aliquibus deuiauero, aut aliqua tanquam ignarus adduxero, nemo mihi moleftus exiftat. ideoque vniuerfos exoro veniam mihi tribui ex charitatis amore, & imperfectum meum fua profun difsima fcientia perficere dignetur: cum intentio mei fcriptoris non tendit ad aliud, quam in fupplementum memoriæ, quæ labilis eft. & quia calamus fcriptoris fæpe folet errare, propterea in omnibus quæ dixero, vel fcripfero, omniaque, & fingula, meque; cum eis fubiectio determinationi, & correptioni facrofanctæ Romanæ Ecclefiæ, qua proteftatione premissa ea cõmitto fuppletioni, correptioni, & emendationi, & interpretationi Reuerendifsimorum dominorum facri confilij generalis inquisitionis, dein de omniumque; in facra Theologia magistrorum, atque doctorum vtriusque; iuris, & cuiuslibet melius fentiētis: propter quæ humiliter fupplifico dictos Reuerendifsimos dominos, necnon

& alios reuerēdos doctores iuuenes fimul, & feniores vt quæuis mea dicta vel non bene fcripta fi viderint, liment: quod minus fuerit fuppleant: quod plus, abradāt, quod hirtum, comant, quod obfcurum, declarent, quod uitiofum, emēdent. Sed cum tibi Michaeli Albert. uttiusque; iuris clariffimo doctore placuit uidere quæ mea insufficientia reportauit, nimis te exoro ut ea diligenter examines, ut totaliter in defectum meæ modicæ facultatis authoritatē tui decreti in eis in terponere ualeas, addendo, minuendo, corrigēdo, declarando, & omnia alia quæ iuris funt, faciendo, cum ad officium tui doctore fpectet talia facere. ideoque; redemptoris noftri inuocato fuffragio ad honorem omnipotentis Dei, & gloriofæ Virginis Mariæ, ut extra de ufu pal. ad honorem. fequens repertorium tibi offero examinandum in fidei fauorem, prout fequitur in forma fequenti.

Abiuratio. ^a Primò sciēdum est, quod hæretici qui uolunt redire ad fidem catholicam, debent abiurare ante abfolutionem ad arbitrium epifcopi, uel inquisitoris omnes fuos errores, & quod firmiter tenebunt fidem catholicam, ut j. q. 7. quotiens, & de confecrat. dift. 2. ego Berengarius, & j. q. 7. celeberrimum, & extra de hære. ad abolendam. uide infra iuramentum. §. de facramento.

Item qui abiurat hærefim, debet abiurare tactis corporaliter facrofanctis euangelij, etiam fi fit epifcopus, ut j. q. 7. quotiens cordis.

Itē ifta abiuratio debet fieri publice,

cè, quis crimen iftud eft publicum: vel etiam poteft fieri priuatè fecundum quod crimen fuerit, vt in d. c. ad abolendam, & eo. ti. in c. officium, lib. vj. & fecundū Rai. in fum. cõfef. ti. §. q. xix. de quo uide infra cõparens, & habetur in fup. hæreticus. j. §. ult. uide infra inftroc. §. inquisitionis, & quando quis admittatur ad abiurationem fecretam, relinquatur arbitrio inquisitorum, vt in d. §. inftrocione.

Item talis abiuratio per fcripturā debet fieri, vel debet fubfcribi manu propria ipfius abiurantis, vt tenet gl. in c. conuenientibus. j. q. vij. & in c. quotiens, ea. q. & c. fi quis, & de cõfe. dif. ij. ego Berengarius, & xxvj. q. vj. is. qui tempore.

Itē abiurationis copia debet tranfmitti per inquisitiones ad omnes ecclefiās, quæ fcandalizatae fuerunt de illa hærefi abiurata, ubi talis conuerfus habitabat, vt quæ malè fuerunt ædificata de peruerfo, gaudeāt & ædificentur de conuerfo, vt in d. c. conuenientibus, in fi. & de confe. dif. ij. ego Berengarius. nam ficut excommunicationis epiftola mitti debet, vt xj. q. curæ, ita & abfolutionis, vt viij. q. vlt. c. vnico.

Item talis abiuratio debet fieri publice, & in iudicio, vt tenent docto. & Pet. de Anchar. in c. accusatus, de hære. lib. vj. fed abiurationis forma talis eft. nam ille qui abiurat, debet anathematizare, & maledicere illam hærefim in quam inciderat, & prædicare contra illam, & firmiter profiteri fe tenere, quod fãcta mater ecclefiã tenet, & fentit, & nunquam in hærefim illã incidere, nec in illos actus in quibus fuerat fufpectus, & diffamatus, vt patet de confe. dif. ij. ego Berē

garius, & j. q. vij. quotiens, & xxvj. q. vj. his qui in tempore, & j. q. vij. conuenientibus, & c. faluberrimum, & c. fi quis epifcopus, & de pur. ca. inter. & archi. in c. accusatus, de hæreti. lib. vj. & de ifta abiuratione, & qualiter hæretici qui recipiuntur per inquisitores ad reconciliationē, debent abiurare, habetur in inftrocionibus factis per reuerendum fratrem Thomã de Turre Cremata in §. inftrocione, de his quæ factæ fuerunt Hifpali in congregatione generalis inquisitionis, & ibi dicitur an debeant abiurare publicè, uel fecretè.

Itē qui abiurare^d recusat hærefim quam commifit, uel omnem hærefim. talis enim ficut ifte non uidetur redire, nec uidetur correctus, & ideo tanquam hæreticus eft condemnandus, & brachio fẽculari relinquendus, ut extra de hære. c. ad abolendam. §. laicus, & c. excommunicamus. §. fi quis non ex is.

Item an is qui in una hærefis fpecie feu fecta, aut in uno fidei articulo, uel ecclefiæ facramento cõmifit, & postmodũ hærefim abiurauit fimpliciter, uel generaliter, fi poftea in alia fpeem feu articulo cõmittat, talis debeat ut relapfus iudicari, & dicendum quod fic, ut in c. accusatus. §. eũ uerò, & ibi plenè per Dominicum, licet archi. tenet contrarium. fed opinio Domini eft tenenda. uide infra relapfus. §. fed nunc quæritur.

Sed abiurationis, alia leuis, alia grauis, uel uehemēs. leuiter abiurat^e quod quando aliqua leuis fufpicio laborat contra eũ, & non eft plenè per testes cõiuctus, & fe purgauit de infamia. Grauitate, uel uehementer abiurat quis quando erat uehementer fufpe-

ctus, & abiurat generaliter omnem hæresim, de quibus vide multa iura supra allegata. in §. abiurationis forma, & in §. itē ista abiuratio, & infra iuramentum. §. sacramentum, & infra relapsus. §. quid si inuocator, & §. si si verò leuis.

Sed an si inuocator dēmonum in iudicio coram inquisitore abiurauit hæresim, si postea inuocauit, sit dicendus relapsus, vide infra relapsus. §. an si inuocator.

Sed an qui abiurauit simpliciter vnum articulum, si postea labitur in alium, an dicatur relapsus? de quo infra relapsus. & prosequēdo. §. præcedentem, quæritur an lapsus in vno articulo teneatur abiurare generaliter omnem hæresim? & respondetur quod cōsuetudine practicatur, quod sic obferuetur. s. quod abiuret generaliter omnē hæresim. sed Dñicus respondendo isti §. an dicat relapsus, tenet contrariū propter connexitatē quā habēt hæreses inter se, quia de vanitate conueniūt in idipsum, vt de hære. excōicamus, el j. & 2. & ex hoc fundamento tollit motiua. Io. An. & pro hac opi. Domi. pōt verius induci illud, quod sanctus Tho. dicit secūda secundā, q. 5. ar. 3. vbi tenet quod in hæretico discredēte vnū articulū fidei, si nō manet fides formata nec in forma in alijs articulis, cuius ratio est, quia species habitus remanere non potest, formale autem obiectum fidei est veritas prima, secundum quod manifestat in scripturis sanctis & doctrina ecclesiæ quæ procedit ex veritate prima. vnde quicūq; illi veritati nō inhæret sicut infallibili regulæ doctrine ecclesiæ quæ procedit ex veritate prima in scripturis sanctis manifestata,

ille nō habet habitū fidei, sed ea quæ sunt fidei. Vnde ille quod de his quæ ecclesia docet quæ vult tenere tenet, & quæ nō vult tenere, non tenet, magis inhæret propriæ voluntati, quam ecclesiæ doctrine. ex quo sequitur, quod talis est hæreticus simpliciter, eo quod discredit vnū articulū fidei, si monitus non est paratus sequi doctrinam ecclesiæ, & volendo redire ad ecclesiam tenetur abiurare generaliter omnem hæresim, vt supra, & materiam istius §. inuenies, infra hæreticus, per multos §§. & vide infra error. §. errans, & infra relapsus. §. secundus casus.

Item si post abiurationē hæresis deprehensus fuerit ille qui abiurauit, reincidente in abiuratā hæresim, & talis. n. iudicio seculari est sine ulla penitus audiētia relinquendus, ut in c. ad abolendā, extra de hære. hoc tñ uerū cū post huiusmodi abiurationem seu purgationem dehæreditur in hæresi per facti euidentiā, aut per confessionem propriam, aut per testes, & talis relapsus iudicat de quo uide infra relapsus. §. suprascriptū est.

Nota quod abiuratio media aggravat deprehensum, vt tenet Pet. de Anch. in c. accusatus, de hæreti. lib. 6.

Item quilibet suspectus de hæresi abiurare tenetur, siue sit leuis, siue sit uehemens suspitio in eum, ut in d. c. accusatus, in j. & 2. Respon. uide infra suspectus. §. sed nota.

Sed an cōpellantur abiurare blasphemii uerba hæreticalia euo mētes, uide infra blasphemus.

Sed an impediētes officium inquisitionis directē, uel indirectē teneantur abiurare tanquā fautores, & suspecti de hæresi? & dicendum quod sic.

ut

ut infra fautores. §. an impediētes, & infra impediēs. §. itē impediētes. of. Item an illi qui post abiuratam hæresim fauent hæreticis quocunq; modo, an tales dicantur fautores hæreticorum, uel an sint uehemēter suspecti, aut dicantur relapsi? de quo uide infra associans, & infra fautores, & infra relapsus, & infra suspectus.

Sed an istis qui recipiuntur ad abiurationem & penitentiam, restituantur bona? & respondetur quod sic, ex sola misericordia, ut in c. uergētis, extra de hære. & non aliter. uide infra bona. §. an bona restituantur.

Sed ad apostata recipiatur ad abiurationem secundum quod hæreticus non relapsus admittitur, uide infra apostasia. §. utrum ea.

Sed de abiuratione quam faciunt isti apostatæ de genere Iudeū quādo baptizantur more Iudeorum, uide infra baptismus Iudeorū. ubi dicitur de abiuratione quam ipsi Iudei recipiunt ab ipsis apostatis, ut ipsos uerē teneant pro Iudeis.

Sed an dēmones inuocātes teneantur abiurare, & si abiurauerint, & reincident in illud, quod abiurauerunt, qualiter contra tales procedatur, uide infra dēmon. §. his suppositis, uer sic. si autem uolunt desistere.

Sed qualiter debeant abiurare schismatici redeuntes à schismate, tex. est. 7. q. j. c. quotiens.

Sed superius dictū est, quod deprehensi manifestē in hæresi, debent publicē abiurare. restat uidere qualiter istud uerbum publicē, sit intelligendum, de quo uide, infra publicē.

Nota quod quādo quis reuocauit confessionem quā fecit in tortura, quod iste debet abiurare publicē, & ita ob

seruatur de consuetudine inquisitionis, ut infra in instructionibus inquisitionis, in 15. instructione.

ADDITIONES.

a Plures tractarunt de hac materia hæresis, infra suis locis citandi. vltimam materia hac futuris seculi infrequens sit; omnesq; cum sancta catholica, & Apostolica Romana Ecclesia credant, vt bene ualentibus non sit opus medico. Interim omnia quæ circa hæresim tractanda ueniebant, hic breui methodo dilucidè congesta perspicui poterunt. Abiuratio fit à suspectis de hæresi, vel ab hæreticis ad gremium ecclesiæ redeuntibus, ante tamen sententiam in eos promulgatam. De abiuratione, eiusq; forma, & effectu, tractarunt Calderinus in tract. de hæret. cap. 16. num. 7. & sequen. Frater Umberto. locat. in tract. quem Iudiciale Inquisitorum nuncupauit. R. D. Arnal. Albert. Episcopus Pacen. in tract. hæret. quest. 30. nu. 66. & sequen. R. D. Iac. Simanca. Episcopus Pacen. in theorica, & praxi hæreseos. tit. 53. de abiuratione. & plures alij. De abiuratione aliqua tracto, super signat. Gratia. tit. de absoluen. ab hæresi. Pulchra etiam & utilis, ac communis conclusio elicitur, quod reuertenti ad fidem ueram, & Catholicam abiuranti prima uice Episcopus seu Inquisitor gratiam impartitur; bona eidem condonat; ac ad honores, & dignitates restituit. Gbirlan. de hæretic. quest. 6. Cardin. Alban. in suis lucubrationibus ad Bart. Rub. C. de hæret. & nouissimè Fran. Bursat. qui alios ad idem citat, consil. 14. num. 3. i. cum alijs sequen. uide etiam Ludou. Carer. de hæret. num. 161. ubi querit, an bona recuperet indistinctè. Et quod abiuratio mitior fieri debeat, & non publicè, nonnullis concurrentibus, pulchrè per D.

Rolan. à Valle conf. 63. Requistus. num. 8. & seq. lib. 3. Quint. Mand.

b Scriptura, an & quæ in Abiuratione requiratur, Vmbert. in Indic. inquis. hoc ipso verb. Abiurare. ver. circa abiurationis formam. Siman. Enchirid. Iudi. vio. reli. tit. 53. num. 8. Quin. Man.

c Abiurandi forma legitur etiã in Conci. Constantien. & quòd à respiscitibus fieri soleret & publicè, & quibus obseruatis, à Nicephoro de hist. ecclesi. lib. 6. cap. 9. scribitur. Ab innominato èt autore post Cald. impresso de hæret. par. 3. titu. de materia processus inquisition. num. 2. & 11. forma traditur. Abiurare, ut ait in Aeneide Seruius, est rem creditam periurio negare. & ita sumitur à Plau. in Curc. & abiurant si quid creditum est. item à Virg. 8. Aenei. abiuratæque rapinæ. Cic. ad Atticum lib. 1. mihi autem abiurare certius est, quã dependere. In iure verò canonico, videtur accipi pro iureiurando, quid execrari, vel detestari, videtur enim à se quis iureiurando, quid repellere abijcereque, & omnino se iungere, habet hanc vim præpositio, Ab, composita, ut à re separet, ut in alijs ex ea compositis verbis approbatur, puta, Absum, abiuro, ablatto, & id genus cetera, quia verò quod repellimus, vel abijcimus à nobis id execrari, vel detestari, per quamdam consequentiam videmur, ideo accipi pro execrari, & detestari contingit. Quid etiam, à redeuntibus recipiendum vide Leon. epist. 40. ad Anato. & 41. ad Iulia. Petr. Vend.

d Abiurare recusans tanquam hæreticus damnandus est. Vmber. in d. Iud. inquisi. circa prin. vers. quam abiurationem si reus negat facere. Siman. d. tit. 53. num. 13. Felym. post Host. in c. excommunicamus, colum. pen. de hæret. Lud. Carer. tract. de hæret. num. 45. vers. item contrahitur hæresis recusando pertinaciter iurare ad purga-

tionem hæresis. Quintil. Mand.

e Rolan. à Valle præalleg. conf. 63. num. 8. & seq. lib. 3. ubi idem quod hic. Alia differentia constituitur inter vehementem, & leuem abiurationem; priori enim casu si quis repertus fuerit post abiurationem in hæresim incidisse, habetur pro consummato relapso secus in secundo casu. Siman. Enchirid. viol. relig. tit. 53. num. 5. Fran. Burs. conf. fil. 79. quæsitum. nu. 17. Q. M.

f Sic legitur in citato loco. Non manet fides neque formata, neque informis; cuius ratio est, quia species cuiuslibet habitus dependet ex formali ratione obiecti; qua sublata species habitus remanere non potest. Et infra legebatur ineffabili pro infalibili. vide D. Thom. P. Ven.

g Io. Nic. Arelat. de hæret. not. 42. Anch. & alij, in c. accusatus. de hæret. lib. 6. Amplia etiam si reinciderit in aliam speciem hæresis. Paul. Ghirlan. de hæret. q. 10. ad fin. Vide omnino Locat. in iudic. inquisi. in verb. suspitio. num. 7. & Franc. Burs. conf. 79. num. 7. & seq. Q. M.

Abonare. ^a An Inquisitores possint abonare publicè infamatū. f. in sermone, & dicendū q̄ sic. si infamatus se purgavit ab infamia, vel inuentus est in munis ab infamia, postquã contra eū fuit formata inquisitio, & non fuit conuictus per testes, nec per confessionem propriam, & tunc talis infamatus debet abonari, circa eos, qui audierunt de eius infamia, ut de cetero habeatur inter omnes, ut sit boni testimonij, vt habetur extra de purca. in c. ex tuarū, & 15. q. c. j. & 2. & q. 4. habet hoc, & c. omnibus. sed hoc pondera qñ ille suspectus, vel diffamatus purgationes sibi iniunctas humiliter impleuit, & tunc ad tollendam

omnem

omnem infamiam poterit eum abonare, sicut dictum est. vide infra pœnitentia. §. si autem purgationes.

Sed quid si talis defecerit in purgatione morte præuentus? ad quod dicendum, ut infra. in c. quæ pœnæ descendat in filios, & ibi plenè de hoc.

ADDITIONES.

^a Verbum hoc, aut barbarum est, aut imutatum, effectus est, vt purgatus legitime denunciatur vir boni testimonij, vt probant iura hic citata. & declarat Vmber. locat. in iudic. inquisi. in verb. purgati. vers. fin. vers. Nota insuper quòd ille qui se legitime purgavit. Q. M.

Ascribuntur. & annotantur bona hæreticorū. sed qualiter hoc debeat fieri, vide infra bona, & infra de modo procedendi super isto crimine.

Absens. ^a si propter delictum se absentat, & confugit de loco, in quo deliquit & transiit ad aliū alterius inquisitionis, nunquid ille inquisitor ubi deliquit poterit procedere contra illum qui est extra suum territorium, ratione delicti, quod in sua prouincia commisit? & dicendum q̄ sic: & erit speciale in hoc crimine, ut extra de do. & cont. c. veritatis. & de forma procedendi vide infra de foro. proce. contra. h. e. & §. se. & prosequèdo istam materiam dicendum quòd si ille qui cōmisit delictum in isto loco, tempore quo commisit delictū, elegit alibi suā mansionem causa eua dendi à pœna, quis istorum cognoscet ad inquirendum contra eum: & respondendum, quia aut ille erat cita-

tus ubi cōmisit delictum; & tunc non dicitur mutare domiciliū, nec forum istius inquisitoris, cū iam sit præuentus, vt ff. de iurisd. om. iu. l. cū quædã puella, & extra de fo. cōp. c. proposui isti. Si verò nō erat præuentus citatione, tunc non procedetur contra eum per episcopum, vel inquisitorem ratione domiciliij, sed procedetur per illum, vel alium in cuius prouincia, vel diœc. deliquit, & hoc rōne ipsius delicti, in auth. quæ in prouincia. C. ubi de cri. agi op. & l. j. Et ita inquisitores nō solū possunt procedere cōtra existentes in sua diœc. & prouincia. sed etiam contra alienigenas, & forenses delinquentes ibi, sicut dicitur de alijs criminibus, vt ff. de of. præsid. l. 3. & 2. q. 6. placuit, & extra de rap. c. j. & vt clarè patet d. l. & auth. quæ in prouincia. & qualiter contra absentem procedatur, vide infra de mo. pro. & j. remissio. & in instructionibus inquisitionis, instructione 19.

Et notandum quòd quando quis se absentat, & constat de eius contumacia, prouidetur in hoc crimine de remedio vt talis debeat excommunicari & si per annum in excommunicatione persistiterit, velut hæreticus est puniendus, vt in c. cum contumacia, de hæret. lib. 6. ^b

Sed nunquid huiusmodi pœna in talem inflictam à iure propter contumaciam teneat? & dicendum est quòd sic, quia contumax fuit: & secundum rei veritatē talis venire tenebatur ante iudicem, vt in l. si quis ex aliena. ff. de iudic. & ff. de iurisd. om. iud. l. 2. ubi hoc tenet Bald. & Bar. in l. absentem. & habetur talis absens pro confesso propter contumaciam. sed si postea cōstaret iudici de innocētia cō-

tumacis, sicut in alijs criminibus posset accidere, uidelicet si quis absens est accusatus occidisse aliquem, & postea ipse iudex uidet talē qui dicitur occisus ab absente, uel constat ei per testes, quod ille talis est uiuus, & non occisus: nō poterit enim tali casu ad punitionem criminis procedere pro contumaciam, licet ille accusatus confiteretur cum interfecisse talem, de quo erat accusatus, ut ff. ad l. Aquil. in l. inde Neratius. §. si quis, cum l. seq. quātomagis, ex ficta confessione, hoc tamen in crimine hæresis nō potest ita practicari, quia cum sit crimen quod in mente latet, non enim posset aperte liquere iudici de alicuius innocentia erga illud, ut mihi uideatur. Ergo **PROVISIO SOLERTER**, ponderari tamen potest text. cum gloss. in d. cap. cum contumacia, quia loquitur quando citatio fuit directa contra illum qui suspectus erat in fide. nam tunc ad illam suspicionem additur alia ex contumacia, & sic illa prima præsumptio transit in uolentiam, ut innuit ille text. secus ergo ubi citatio emanaret contra non suspectū. Item ponderari potest in alio. nam ille text. loquitur de eo qui animo pertinaci perduraret per annū in excommunicatione, ut pote quia aliquo impedimento prætermittit contumaciam prædictam purgare. uide infra contumacia. §. not. quod ex contumacia.

Sed an si quando proceditur contra absentem, & propter eius contumaciam promulgatur sententia contra eum, & eius statua comburitur, an si postea compareat, audiatur ad hoc, ut possit illa sententia, uel pena mitigari cum ipso monstrando suam innocentiam? uide infra pena, §. quæ

autem sint consideranda.

Sed qualiter probetur iusta causa absentia, not. in l. seruum quoque. §. publicè, ff. de procur. & in l. pen. §. ad crimen, ff. de publ. iudic. & 4. quæst. 5. quisquis. ubi gloss. dicit sufficere iuramentum.

Sed quis autem dicatur absens, & dicendum quod absens dicitur qui non continetur & non est infra continentia ædificia urbis, ut ff. de uerb. sig. l. absentem, ff. de procur. l. præsens.

Item absens dicitur qui uocem absentis audire non potest, ut l. j. de uerbor. oblig.

Item absens dicitur qui non est in eadem prouincia, ut C. de præscript. lon. tem. l. fi. & ibi de hoc, & 16. q. 3. §. præscriptionum, & c. placuit, ff. de procur. l. præsens, & de elect. ubi periculum. §. j. lib. 6. & in clem. causam, eodem titulo.

Item absens dicitur qui non est in iudicio, ut in Auth. de testi. §. pen. ff. de dam. infec. l. 4. §. abesse. adde gloss. Infit. de inut. sit. §. item uerborum, & in Auth. de fideicommiss. §. j. & Bart. in l. 3. ff. de duob. reis, Bald. in auth. hoc ita, C. eod. tit.

Sed quæ sunt causæ absentia necessaria, & fauorabiles, not. Bal. in l. ab eo, C. quo. & quan. iudex. facit l. fi. ff. de restit. integ.

Sed de forma citationis contra absentem, uide infra citatio, & infra contumax.

Sed qualiter contra absentem procedatur, uide ubi supra. & infra de ord. iudic.

Sed an quando quis citatur per edictum extra iurisdictionem citantis, possit procedi per iudicē delicti quod ad personam deliquētis in sua iurisdictione,

ditione, uel tantum quod ad bona, uide infra edictum.

Sed an absens debeat excommunicari, uide infra contumax.

Sed an absens contumax habeatur pro confessio, uide infra confessio, & infra contumax.

Sed an si absens dedit fideiussores, possit eis indici poena pecuniaria, uide infra fideiussor, & infra poena pecuniaria.

ADDITIONES.

a De reo absente, & qualiter contra eum procedatur, & ubi possit condemnari in criminalibus, & in hæresi. *Siman. tit. 45. de absentibus, Iul. Clar. sent. lib. 5. §. fin. q. 44. & Io. Cal. in tract. hære. c. 9. Q. M.*

Absentem accipere debemus eum, qui non est eod. loci, in quo loco petitur. nō enim transmare absentem desideramus, & si forte extra continentia urbis sit, abest. ceterum usque ad continentia non abesse uidebitur nisi latitet. Absente non uideatur qui ab hostibus captus est; seu qui a latronibus detinetur, hoc in l. absentem. 96. ff. de verb. sign. Et qui in iure non est dicitur abesse. l. 4. ff. de dam. inf. & alijs modis accipitur absens ex subiecta materia uide Alciatum, & alios Doct. in præcit. l. absentem. & in l. mulieris. 13. ff. eod. hæc autem de absentia personæ dicta sint, est enim & absentia rei. de qua loquitur lex mulieris. 13. de verb. sig. ubi dicitur abesse res quæ uel in humanis non est, uel eius est mutata forma, uel si corrupta, seu trāsfigurata sit. It em & alijs modis intelligitur abesse, qui a doct. in eam l. scribentibus recensentur. Et ymologia declarat hoc uerbum significare contrarium simplici suo, propter appositionem uimq; huiusmodi præpositionis. Pet. Vend.

b Adde Conc. Trident. sess. 25. c. 3. de reformat. in fin. P. V.

c Absentis uocabulum in iure varijs modis accipitur ex materia subiecta, idcirco non una traditur eius definitio; diligenter itaque iurisperiti de absente disputantis propositum spectandum erit, cum tunc quidem descriptiones eius in unam uidentur posse conferri, ut is abesse dicatur qui non est eod. loci, ubi desideratur, si de eo enim qui sit initio causa in ius uocandus, quæstio sit, absentem accipere debemus qui intra continentia urbis non adest. l. absentem. 199. ff. de verb. signif. si de stipulante tractetur, intelligitur abesse, qui eod. in loci non est, ubi exaudire nequeat uerba promittentis, l. 1. §. vlt. ff. de verb. oblig. interdum & qui tribunali iudicis uocatus non affuit, licet in foro esset abfuisse dicitur. l. diuus. 7. ff. de in iur. reg. est. Si de re præscribenda sit contentio, sufficit quem in prouincia fuisse præsentem. C. de præscr. lon. tem. l. vlt. uide Alciat. & l. absentem, & l. mulieris. 13. ff. de verb. signif. Doctores. Pet. Vend.

Absolutio nō debet dari nisi petenti, b. Inn. in c. Romana, de sent. exc. lib. 6. in gl. sua, in uerbo, iniustam, & Bal. in Marga. in uer. absolutio, uerfi. j.

Sed absolutionem petens uideatur fateri conscientiam suam læsam, non autem se esse excommunicatū secundum quosdam, sed Inn. contra in c. uenerabilem, in gl. sua, in uer. excommunicatus, de elec. & Bar. in Marga. uer. absolutio, uerfi. 7. Spe. de proba. §. 3. sed nunquid.

Sed an una absolutio sufficiat ad plures excommunicationes tollendas? & respōdetur, quod si quis est ligatus pluribus sententijs excommunicationis,

vel vna ex diuersis causis, q̄ si talis vult verè absolui, debet exprimere omnem sententiam, & causam; & sic vna absolutio sufficit ad plures excommunicationes tollendas, aliter non teneret absolutio, quia per surreptionem obtenta esset, vt habetur extra de sent. excom. c. officij.

Sed an iudex nō sacerdos, vel inquisitor laicus possit absolui ab excommunicatione? & dicendū q̄ nō. secundū Archi. 24. q. 3. notandū. vbi facit distinctionem an à culpa, vel à pena, & an in foro cōtentioso, an in foro penitentiali, & per Spec. in 3. par. 2. partis, ti. de sententia, in §. vt autē, in ver. itē scias. vbi dicit q̄ sic potest absolui, & habetur p̄ doct. de sen. excō. c. à nobis. 2. de sepul. c. fi. & in gl. in c. canonica, de sen. exc. & Host. de of. archi. nō fatis, & Io. And. in c. Romana. §. j. de ap. lib. 6. super glo. 3. idem de rescrip. ab excommunicatione, de ele. dudum. 2. & licet iudex laicus, vel inquisitor non sacerdos possit absolui, vt dictum est: tamē à se absolutus debet mittere reconcilians per sacerdotes, vt secundum Hosti. extra de sen. ex. canonica, & secū dum eum in sum. eo. ti. §. quis possit absolui, & eo. ti. cū illorum. & idē videtur dicere in no. 4. extra de consue. c. quanto. & hoc seruatur, licet hoc aliqui non seruent. vide Ab. in c. ab excommunicato, de rescrip.

Item notandum, q̄ qui potest excommunicare, potest absolui. s. à sentētia iudiciali vt. 21. dif. inferior, & ibi in gl. debet tamen dicere absoluto, vt ostendat se sacerdoti, qui ratione clavis ipsum absoluat quantum ad solemnem reconciliationem ecclesie, & hoc est quò ad excommu-

nicationem maiorem. nam si sententia minoris excommunicationis requirit sacerdotem, vt extra de sent. excom. nuper, multo magis requirit in maiori. concor. Alb.

Et ad prædicta not. quò duplex est absolutio: vna pertinens ad forū contentiosum: & ista absolutio potest committi etiam non sacerdoti, quia potius est iurisdictionis, quàm ordinis talis absolutio. alia est pertinens ad forum penitentialem, & hoc casu pertinet ad ordinem sacerdotalem. & talis absolutio nō potest committi nisi sacerdoti, sicut nec absolutio à peccato. hoc Verue. concor. Albericus.

Item nota quòd quando Papa cōmittit alicui alicuius causæ cognitionem, quòd si propter illā causam sibi commissam aliquem excommunicat, quòd potest eum absolui, ar. dicti c. inferior. 26. dist.

Sed absolutio non præsupponit necessariò vinculum, vt extra de testi. c. testimoniū. & ibi vertitur quæstio, nunquid sufficit probare aliquē fuisse excommunicatum ad hoc vt absolutus à testimonio repellatur? & ibi vide.

Sed cuius vita nō officio cōgruit alios ligatus absoluit. 11. q. 3. plerumque. quòd nota.

Item an illi qui incidunt in hæresim debeant absolui ab episcopo, vel à superiore, ar. 23. q. 4. ipsa pietas. & de hoc vide glos. fin. in c. maiores. 24. q. j.

Sed nunc prosequendo queritur, an inquisitores possint absolui hæreticum etiam à sententijs, quas Papa ter in anno & die Iouis sancta promulgat contra tales? & Arch. in c. vt offi-

officium, in prin. tenet quòd sic per illum textum, qui generaliter permittit eis absolutionem. & idem sequitur ibi Ioan. An. & Domi. Et notanter Io. An. in c. excommunicamus. §. j. & §. sanè. & etiam potest eos absolui episcopus ordinarius, vel eius superior, vt 24. q. j. c. 2. in fi.

Sed solemniter penitentes absoluntur in die cene Domini, de cons. dist. 3. de penitentibus.

Sed an hæretici occulti possint absolui p̄ simplices sacerdotes, vel per quem debeant absolui? & respondetur secundum vl. olim occultos hæreticos absolui posse per simplices sacerdotes, nisi episcopus loci retineat sibi tales absolutiones, sed hodie hoc clarū est propter processum annuale curiæ, q̄ nunc casus iste seruatur Papæ, vt not. Rayn. q. 14.

Ex prædictis concluditur, q̄ potestas absoluendi hæreticos solū est data episcopis, & inquisitoribus, vt dictum est. de quo vide infra in litera, confessio. §. pen. & vide in §. seq.

Sed an absolutio proprii sacerdotis in crimine hæresis profiti confitenti? & respondetur quòd non, cū proprius sacerdos nō sit iudex huius criminis, sed solummodo potestas absoluendi, & puniendi hæreticum est concessa, & attributa episcopis & inquisitoribus, neque talis absolutio, vel cōfessio facta ab ipso proprio sacerdote potest impedire processum sui iudicis competētis, vt extra de iudi. c. at si clerici, & C. si non à competenti iudice, per totum. Nec etiam potest dici quòd per sacerdotem fuerit cum eo dispensatum, & quòd sibi fuerit imposita penitentia, & peracta, quia dispensatio criminis ei demum

pertinet, & permittitur qui de eo potest cognoscere, vt extra qui fil. sunt legit. c. lator. ad quam. 50. dist. Domini sancto, & quòd ibi notat. Et hæc dispensatio corrigendi, & redeuntis recipiendi olim fuerat solis episcopis attributa, vt 50. dist. presbyteros, licet hodie sit episcopis, & inquisitoribus pariter concessa, vt in c. ad abolendam. in princ. de hæret. extra. & in c. excommunicamus. j. & 2. & in c. vt officium, de hæreticis, lib. 6. Et per hoc q̄ istis conceditur, ceteris omnibus videtur denegata, vt 25. dist. qualis, & extra. de præsumptio. nonne, & ff. de iud. l. cum prætor, Merito exigitur quòd per illum, vel illos dispensare, vt de filijs presbyterorum. c. ex tua, & de schismaticis. c. fraternitati. Et hoc iam accidit de facto, & fuit ita determinatum, de hoc vide infra occulta. §. an contra occultum, & infra confessio. §. vtrum si in foro penitentiali.

Sed an q̄ semel fuit absolutus, vel punitus de vno crimine, super illo met possit amplius inquiri contra eū de illo crimine de quo fuit absolutus vel punitus, cum de delicto hominis sapius non sit inquirendum, vt ff. nau. te, caup. stabularij. l. licet gratis, in fine, & extra de accusa. de his. Et dicit canon, quòd diuina elementia nō patit crimina semel dimissa venire amplius in vitionem, de pe. dist. 4. diuina. Et ad ista dicendum, quòd nō obstat, quia ista sunt intelligenda eo casu quo crimen est per omnia idem. Sed cum queritur ex crimine, quòd resultat ex pluribus factis, & excessibus separatis, & diuisis locis, ac ex interuallo commissis, bene potest su-

per illo amplius inquiri, & puniri. de hoc vide infra relapsus. & quæ pœnæ sunt iterabiles, & infra an contra oc cultum hæreticum.

Sed forma^f absolutionis quando inquisitor recipit hæreticum ad misericordiam, uel reconciliat eum ecclesiæ, talis est, & declarando interlocutoriè sic dicit in absolutione uidelicet. Quia te inuenimus per tuam confessionem, uel per probationes legitimas incidisse in hæresim, nunc autem saniori usus consilio, uis ut asseris ad unitatem ecclesiæ de corde puro, & fide nõ ficta redire. idcirco te in primis abiurata omni hæretica prauitate iuxta formam ecclesiæ, ab excommunicationis uinculo quo tenebaris restrictus, autoritate qua fungimur in hac parte, te absoluius. si tamen ad eandem ecclesiam corde puro redis, & iniuncta tibi mandata seruaueris &c. de hac forma absolutionis uide infra reconciliatio. Et sic ista absolutio quæ fit hæreticis per inquisitores, debet fieri per modum conditionis, scilicet si puro corde redis, & iniuncta mandata seruaueris.

Sed de conditione quæ ponitur in absolutione illorum, qui scienter tradiderunt sepulturam ecclesiasticam hæreticis, uide infra sepultura.

Sed an ante absolutionem debet prius imponi pœnitentia. & dicendum quòd absolutio est nulla si impositio pœnitentiæ non præcedit absolutionem, de hoc uide in clem. dudum, de sepulturis, in §. statuimus. ubi hoc notat. Verue. & Io. And. & de hoc uide infra pœnitentia. §. pœnitentia est imponenda.

Sed non remanet absolutus cui pro crimine fuit iniuncta aliqua pœ-

nitentia, & eam nõ seruauit. Archid. in c. ut commissi, de hæreticis. lib. 6. in §. neque. quem sequitur Io. And. in nouella. uide infra sententia. §. sed dicit sic.

Sed nota, quòd quando quis confitetur hæresim, non potest inquisitor eum absolueri, nisi prius imponat ei restitutionem omnium bonorum fisco, à tempore commissi delicti, ut in c. dilecti, de arbitris, & ibi Abbas.

Sed an satisfactio debeat præcedere absolutionem, uel e contra, uide infra satisfactio.

Sed an absolutio debeat fieri ante abiurationem, uel post, uide supra abiuratio. §. j. in princ.

Sed non potest absolui inquisitor ab excommunicatione quam incurrit, si bona ecclesiæ scienter confiscauit ob delictum alicuius clerici, nisi solum in articulo mortis. de quo infra bona ecclesiarum. & infra confiscatio.

Sed an possit absolui defunctus ab excommunicatione? & dicendum quòd quandoque in excommunicatione decedens absoluitur, ut de sententia excommu. c. à nobis, el 2. secus tamè in hæretico, cum ipso iure fuerit excommunicatus, ut infra defunctus, & infra excommunicatio, & infra hæreticus, & infra pœna.

Et forma absolutionis circa defunctum talis est: si est sepultus in cæmeterio, non exhumabitur: si alibi, exhumabitur, & corpus, uel sepulchrum uerberabitur, ut fit circa uiuos, ut in glosa dicti cap. à nobis. & hæc quando indefinita apparuerunt signa contritionis, & pœnitentiæ. ut in su. con. lib. 3. q. 121.

Et ad quid profit absolutio defuncti,

cti, uide infra ista litera. §. ult.

Sed an absolutio facta ab hæretico teneat, & an possit absolueri aliquem, à peccatis, uel ab excommunicatione? & dicendum quòd hæretici non possunt absolueri, nec tenet eorum absolutio, ut 7. q. j. Nouacimus. idem in summa confess. cod. tit. quæstio. 3.

Sed an inquisitores possint se adinuicem absolueri si aliquam irregularitatem, uel excommunicationem incurrant à casu? & dicendum quòd sic. & etiã possunt absolueri socios suos fratres, quos secum habuerint, dum resident in officio inquisitionis, si aliquam irregularitatem, uel excommunicationem incurrerint, ut habetur in quadam extrauaganti Urbani III. quæ incipit, Urbanus seruus seruorum Dei, de quo uide plenè, infra inquisitores. §. item inquisitores, si aliquam irregularitatem.

Sed omnes isti qui sequuntur sunt absoluti à dominio, & fidelitate dominorum suorum, si Domini sui hæresim commiserunt, & ab omni obligatione qua ipsis dominis hæreticis tenebatur restricti, ut in c. absolutos: extra de hæret. & sunt omnes isti absoluti, scilicet famuli, & liberti, & uasalli illorum dominorum, qui etiam sunt negligentes in persequendo hæreticos, ut dicto cap. ultimo, extra eo. tit. nec obstat. c. quoniam. 11. q. 3. & c. inter, de sententia excom. quia procedunt in non hæretico. secus in hæretico. hoc Abbas in dicto capitulo absolutos. de hac materia uide infra obligatio.

Sed attède, quia melius est nocentem absolueri, quàm innocentem condemnare, ut ff. de pœnis. l. absentem,

& 3. q. 9. dignum, & art. extra de simonia, licet Heli. in fi. de probatio. ex literis. nisi ubi reus negat, si contra eum probetur per apertissimas, & claras probationes, quia tales in criminibus requiruntur, ut 2. q. ult. sciant. quæ est. C. de probat. l. fin. 2. q. j. nos in quenquam, extra de maior. & obed. inter quatuor. 6. q. ult. actor. 6. q. 6. Epiphanium, & nõ per præsumptiones, nisi sint violentæ, ut habetur in Specul. de præsumpt. §. species, uel violenta. sed in crimine hæresis melius est hæreticum negatiuum conuictum condemnare, quàm absolueri. aliàs inquisitor incurreret in excommunicationem, & esset suspectus, ut infra inquisitores. §. nota quæ prohibentur.

Sed nota quòd absolutus ab excommunicatione, iurans stare mandatis ecclesiæ, si incidit in excommunicationem propter talem contumaciam, non debet absolui, nisi prius satisfaciatur, ut dictum est.

Sed nota quòd absolutio defuncti ualeat ad hæc secundum Verue. ut talis sepeliatur in loco sacro: uel ut sepultus non exhumetur, sed ut oretur, & celebretur pro eo; uide supra ista litera. in §. an possit absolui defunctus.

ADDITIONES.

a Absolutio generaliter accipitur pro liberatione ab ea controuersia, quam ab aliquo quis patiebatur. l. si in re. 19. ff. de noxal. Cic. pro Comedo. Iudici hic denunciavit absolutus est. Item absolueri iudicio liberare, non vexari molestia iudiciali. l. 14. ff. iud. sol. l. fullo. 90. ff. de fur. Item pro dimittere. l. 37. ff. de usur. Bud. in annotat.

vat. ad eam. Apud Rethores sic definitur. Cic. lib. 1. de inuentione, Absolutio est, per quam omnia, quæ incidunt in causam generalem de quibus postea dicendum est, amplectimur partitione. Item pro perfectione. l. insulam. §. 1. ff. locati. Hinc colligi licet absolutionem a re corporali ad incorporalem ex quadam similitudine transferri, nam proprie significat corporale vinculum quo quis obstringitur, dissoluere. per metaphoram verò, & à iuris vinculo liberari quis dicitur, unde & illa significatio per consequentiam deducitur, id est dimissio, vel perfectio, quia quod absolui-mus, vel perficimus, dimittere solemus, Et ita cetera deflectuntur significationes, Est antitheton obligationis, obligatio enim est iuris vinculum & c. inst. de oblig. in prin. P. V.

b Hinc est, quod regulariter absolutiones non consueuerunt concedi motu proprio, prout ostendo super signatura gratie. in tit. de absol. vers. absolutiones non consueuerunt. Q. M.

c De hoc Conc. Trident. sess. 24. cap. 6. de reformat. P. V.

d Puto quod loquatur in promulgatione bullæ in Cæna Domini, in qua excommunicantur omnes hæretici, & schismatici, & omni anno legitur, & publicatur, prout etiam per Vmbert. locat. in iud. inquisi. in verb. absolueri. Videre etiam poteris quæ scripsi super signat. grat. ad absol. ab excommunic. Q. M.

e Absolutus ex quo crimen non commiserit iuxta communem opinionem legistarum, & canonistarum non debet ulterius molestari. Bosius in tit. de sent. num. 77. Foler. in pract. crim. cano. fol. 302. num. 3. Iul. Clar. senten. lib. 5. §. fin. quæst. 57. & quod si reus semel diffinitus absolutus fuerit, etiam superuenientibus nouis indicij amplius super eodem delicto inquiri

nequeat nec ad ulteriora procedi, concludunt communiter Doct. in c. de bis. de accusat. Aret. cons. §. 8. & Franc. Bursat. cons. 33. viso. num. 1. Aduertendum tamen est, quod duobus, concurrentibus, videlicet nouis indicijs, & quod princeps mandat cognosci de delicto, non obstante sententia absolutoria contrarium ex communi materia concludendum esset, ut per Siluan. cons. 75. num. 17. lib. 2. & per præf. Bursat. cons. 35. ultra num. 10. Quid autem circa absolutum, quia probatum non fuerit vel quia accusator præuarius fuerit, & ex alijs causis, vide ibidem latè per eundem Iul. Clar. Et de absoluto a summo Pontifice in foro exteriori. Siman. de hæret. quæst. si de absolut. num. 3. & quod absolutus etiam per viam dispensationis ulterius molestari non possit, ut voluit Decius communem affirmans. consil. 137. col. 2. Quint. Mand.

Adde Cald. in trac. de hæret. c. 8. num. 6. 7. & 8. & de sent. inquisi. num. 8. rub. pen. Sed sciendum eisdem verbis hoc caput num. 7. c. 8. reperiri. P. V.

f Adde Calder. in tract. de hæret. c. 41. & de senten. inquisi. num. 2. ad verbum, Pet. Vend.

Acta. ^a in uno iudicio ^b faciunt talem qualem fidè in alio etiã interueniente alia persona. Ab. in c. testimonium, de testi.

Sed superfluitas reprobatur in actis, ut C. de preci. im. offe. l. ult. imò etiam punitur. C. de appel. l. ampliorum. §. in refutatorijs, ad hæc facit extra de iud. cum dilectus, & in promio decretalium, rescatis superfluis.

Sed actus ostendunt uoluntatem, & consensum secundum actum qualitatem, ut nota. per modernos. ff. de

ad-

admin. tuto. l. Titium & Meuium. §. alterum, & per Bal. in l. si præfens, C. communia vtriusque iudi. Bal. in li. feudorum, ti. de beneficio fratris. c. j. Bar. in l. j. §. si quis interdictio, ff. de iti. actuque priua.

Item nota, quod res inter alios acta alijs nõ nocet, ut in Spe. ti. de senten. & de his quæ ipsam sequuntur. §. 7. uerf. sed pone. ubi sic dicit ad literã. Sed pone quod duo fratres contrahunt cum duobus sororibus, unus eorum probat cõsanguinitatem per testes inter se, & uxorem, & sic diuortium est celebratum, alter petit per eandem attestaciones inter se, & suam uxorem sententiam ferri: dicunt non potest. Nam res inter alios acta & c. extra de præben. dilecto, in fi. ubi de hoc: imò iurabunt iterum, & examinabuntur. ff. de excep. rei iudi. si cum uno, & quæstio dominicalis. 48.

Sed an acta iudicialia ualeant sine testibus, uide Io. An. de proba. quoniam contra. Spe. de instru. edit. §. re stat, uerf. sed cum literis, & §. satis, in fi. uide infra testes.

Sed acta facta in causa priuata, p-funt fisco, ut ex eis possit se fundare, si in aliquo ius eius concernant, de quo uide infra fisco.

A D D I T I O N E S.

a Acta proprie dicuntur, quæ quis gesserit togatus, in Rep. cum potestate, imperioque versatus. Cic. Philip. 1. an in commentariolis, & chirographis, & libellis, acta Cæsaris firma erunt, quæ ille in æs insidit, & c. postea factum est consuetudine sermonis, ut non solum literæ omnes, de quorumlibet iudicium sententijs, per scripte, ut l. 46. ff. de re iud. sed quodcum-

que apud iudicentem ad causam, siue publicam, siue priuatam pertinens gestum eius auctoritate, scriptum esset, ut l. 2. C. de eden. Inst. de adopt. §. ult. & de donat. §. 2. actorum nomine censerentur. Pet. Vend.

b Ex communi sententia acta facta inter easdem personas faciunt fidem in alia causa, licet sub diuersis iudicibus. Alex. cons. 37. nu. 3. 2. lib. 2. & consi. 156. eod. lib. Felyn. in c. causam quæ, in ij. regu. num. 3. & seq. de testi. Bursat. consi. 75. Visa. num. 8. ex communi item sententia acta facta inter duos litigantes non habent effectum quod ad alios Doct. in l. 1. C. de eden. Fel. in d. c. causam quæ, num. 18. An autem inter alios faciant qualem qualem, fidem, probationem, seu præsumptionem discutit. ibid. Fel. num. 19. in 1. fallen. ubi etiam apostill. Et an probationes, & acta in iudicijs civilibus descendantibus ex crimine faciant fidem, quando postea agitur criminaliter? pro negocia concludit Bart. in l. 2. §. 1. ff. vi bon. rap. Abb. & alij, in c. at si clerici. ne iudic. in prin. ut etiam Fel. in c. 1. col. 4. de except. Aegid. Bos. in pract. crim. tit. de pluribus violen. nu. 24. & seq. Quint. Mand.

Accusatio. Quid sit, & dicendum quod accusatio est alterius criminis per libellum ad uindictã solẽnis facta de latio. C. qui accu. non pos. l. cum rationibus. ff. de accu. l. libellorũ. ij. q. vij. plerũq; & in l. j. C. de priua. deli. Bal. aliter diffinit in l. j. C. ne de deli. defuncto.

Sed accusatio dicitur uia ordinaria ad crimina puniẽda: & in hoc differt ab inquisitione, quia inquisitio dicitur uia extraordinaria nõ ad puniendum,

niendum, sed ad corrigendum. Spec. de inquisit. §. nunc uidentur restat, uer. ult. quæritur, & sequenti, ubi distinguit.

Itē accusatio, & denunciatio qualiter differant, Bal. in l. edita. 17. col. C. de eden. Et an sit magis fauorabilis inquisitio, quam accusatio, uide infra de forma procedendi.

Sed accusationis effectus est depositio, inquisitionis ab administratione remotio, denunciationis pœnitentia, uel correctio, uel institutionis, uel consecrationis exclusio, de ac. c. super his.

Sed licet accusationis illaudabile genus esse dicatur, ut in c. si quis episcopus. 2. q. 7. de quo per glof. 2. q. 6. c. decreto, illud tamen debet intelligi quo ad uulgi opinionem, aliàs. n. præsumitur quis bono zelo accusare, ut extra de dolo & contum. c. ueritatis. Nam accusatio ex charitate debet provenire, ut extra de accusat. si quis episcopus, & nõ debet provenire de zelo uindictæ priuata, aut odij personalis, ut eo. tit. c. accusasti.

Sed accusare aliorum crimina ex caritate melius est quam illa celare. b. 5. q. 5. non osculatur.

Sed accusator debet esse bonæ uitæ & liber genere, non seruus. 2. q. 7. quærendum est.

Item in accusatione requirenda sunt qua cõscientia, quo merito, qua intentione: utrum scilicet pro Deo, uel uanagloria accuset. 2. q. 7. si qui sunt, & c. si quis episcopus.

Sed qui accusat publicæ salutis custodiam gerit, ut C. de famo. libel. l. una. pro quo uide bonam glo. in d. c. si quis episcopus. 2. q. 7. & si in omni crimine hoc procedat, à fortiori in

huiusmodi crimine hæresis e quod grauissimum est, ut in c. uergentis, d. hæret. cum etiam in opprobrium Dei cedat, cuius opprobria dissimulare non debemus, quia ipse nostra deleuit opprobria, ut extra in cap. in nonnullis, de Iudæis.

Sed accusatio facit cessare inquisitionem, si opponitur, aliàs non. Bald. in l. j. in fi. C. de furtis.

Sed in istis criminibus exceptis quilibet admittitur ad accusandum, scilicet in crimine hæresis, & læsæ maiestatis, simoniæ, fraudati census, fraudatæ annonæ, dilapidationis, ut in l. prohibentur. 1. 5. q. 3. fanè, & c. nemi ni, extra de sim. tanta. & in his admittuntur cõtra clericos infamatos, qui sunt prohibiti in alijs criminibus accusare, ut 2. q. j. in primis, circa si. uel si suam uel suorum iniuriam prosequuntur, extra de testi. de cetero. uide infra ista litera, in §. an laicus.

Sed accusationem subire uolens, an possit uitare inquisitionem, in Specul. de inquisitio. §. j. uer. porro, & sequenti.

Sed an accusatus de crimine possit postea denunciari ad pœnitentiam agendam, uide de purgat. cano. cum dilectus.

Sed accusationem debet præcedere secreta monitio, secundum Tho. 2. 2. q. 33. art. 7. & in 4. dist. 19. art. 6. uide infra monitio.

Sed an quando est certum tempus statutum ad accusandum, possit post illud tempus inquiri, si non apparet accusator in tempore statuto? & dicendum, quod in alijs criminibus, transacto illo tempore nõ potest inquiri, ut no. Bar. in l. querela, C. de fal. licet glo. ibi uideatur sentire cõtrarium, secun-

secundum eum, & hoc secundum ius ciuile. secus autem de iure canonico, eo quod quis potest accusari de crimine usque ad centum annos, secundum Io. An. de prob. licet, super gl. 2. Arch. 11. q. 3. presbyteri. adde quod secundum ius ciuile uidetur terminus 20. annorum, ut d. l. querela, C. de fal. fallit tamen in casibus ibi notatis.

Sed an accusatio incepta uiuente reo, possit post eius mortem cõtinuare Bar. in l. Senatus. §. si ppter. ff. ad sen. conf. Turp. ad Inst. de perpe. & tē. act. §. non omnes, & in §. penales.

Sed an requirantur solemnia accusationis in inquisitione, uide Ange. consilio suo, quod incipit, uisis actis, numero 180.

Sed an accusatio habeat locum post mortem in credentes, fautores, defensores, & receptatores, qui nõ sunt hæretici, sicut habet locum in hæreticis post mortem? Et respondetur quod nõ, eo quia non sunt hæretici, & morte eorum crimina extinguuntur, ut probat tex. in c. accusatus. §. porro, de hæret. li. 6. & huiusmodi ratione eorum bona non sunt ipso iure confiscata, hanc conclusionem tenet Io. Mona. Archi. & Io. An. in d. c. accusatus. §. si uero, quo ad carentiam tamen sepulturæ eo iure, quo hæretici cēsantur, ut in c. quicumque, in princ.

Sed quia de causa admittitur accusatio contra defunctum, uide infra de defunctus.

Sed an iura loquētia in accusatione, habeant locum in denunciatione, Io. An. in additionibus Spec. tit. de denunc. §. j. quod nota pro statutis.

Item an iura loquentia in accusatione, habeant locum in inquisitione. Io. An. in c. frequēs, de resti. spo. li. 6.

& quid e contra, uide gl. in c. in fidei fauorem, de hæreticis, lib. 6.

Sed in accusatione suspecti tut. qua tuor principaliter requiruntur ratione pupilli inuenta, primò quia non probans in hac accusatione, & desistens non incidit in Turpilianum, secundo quia ubi alias pro causa priuata nõ debet fieri inquisitio ut l. rescripto. §. accusatorē. ff. de mune. & ho. Bar. in l. 2. §. si publico. ff. de adul. tñ secus in causa suspecti tut. tertio quia hæc causa potest delegari de hoc. per Dy. in d. §. suspecti. no. inst. de susp. tut. quartò quia ad hanc accusationem admittitur mulier, Inst. de susp. tut. §. consequens. Adde ergo quod potest interuenire procurator in tali crimine, ut l. nõ solum. §. si. ff. de pro cu. quod non est in alijs, ut l. penul. §. ad crimen, ff. de pub. iud.

Sed accusatio potest esse uitiosa tripliciter. scilicet calumnia, præuicinatione, & tergiuerfatione, S. Thom. 2. 2. q. 68. ar. 3.

Sed an in accusatione requiratur subscriptio, id est quod accusator debeat se ad pœnam talionis obligare? & dicendum quod in alijs criminibus sic se debet subscribere, ut j. q. 3. calumniator, & c. qui nõ probauerit. Et ab hac regula excipiuntur quinque casus, ut in leui crimine. Item in crimine apostasiæ. Item cum maritus accusat uxorem de adulterio, & in similibus. Sed sciendū quod si accusator non se inscribat, ex natura tamen accusationis huiusmodi pœna calumniæ uenit. C. de acc. l. ult. Item accusatio debet exprimi uiua uoce & præsentem accusato. 2. q. ult. præscripta. concor. prædictis Albericus. & idem no. in sum. confes. lib. 2. tit. 5. q. 189.

Sed an in casibus in quibus mortuus possit accusari requirat inscriptionem vide glo. 24. q. 2. sanè profertur.

Item licet in alijs criminibus accusator debeat se prodere in publicum & subscribi ad pœnam talionis, vt supra dictum est, & vt habetur, & in l. libellorum. ff. de accus. & l. qui crimè. C. qui accu. non pos. & l. pe. C. de accu. & c. super his, eo. tit. c. licet Heli, de simo. Et similem carceris custodia subire, vt C. e. tit. l. fi. Fallit tamè, & est speciale in hoc crimine, & in alijs casibus exceptis, de quo no. gl. 2. q. 8. in sum. de procur. tuæ, de accu. super his, 4. q. 4. §. aliquando, in tex. & in glos. 15. q. 3. de crimine, in glo. plenè per Hostien. in sum. tit. de acc. §. qualiter.

Sed peccat iudex qui per viam accusationis alicui administrat iustitiam, cum competat directum iudicium, vel actio. Innocen. in c. ad nostram, de iureiurand.

Sed accusans occulta peccata aliorum non placet Deo, vt 6. q. j. si omnia, tex. & qd̄ ibi no. de of. or. si sacerdos.

Sed an iudex ex officio suo possit requirere defensiones pro accusato, vide infra iudex.

Sed accusans debet ponere diem commissi criminis in libello ad petitionem accusati, ut possit se defendere probando qd̄ ea die fuit alibi. Bar. no. in l. his qui reus, in 8. colum. ver. sed quæro cum in accusatione. ff. de pub. iud. & est casus notabilis, in l. 2. §. si qs. ff. de eo. qd̄ certo loco, & Lu. Pon. in siag. ver. Bar. in l. is qui reus & c. & Bart. in d. §. si quis in fi. & in l. Pantonius. §. j. ver. nota ex hac l. glo. ff. de acqui. hæ. quod verum est ante confessionem, vel negationem accu-

fati. non post secundum Alexand. de Imola in additionibus ad Bar. in dicto §. si quis. quo casu sufficit dicere, non recordor secundum Ange. in l. libellorum, de accus. vbi dicit sic practitari.

Sed an si accusator posuerit diem criminis in libello, licet non arctetur, si tamen non probat delictum eo die commissum, non potest sequi condènnatio. Bart. in l. is qui reus. §. j. ff. de pub. iud. Et si accusator posuit diem & non probauit, succumbere debet, vt in dicta l. Pantonius. §. j. in ver. nota ex hac l. & ibi Pau. de Cas. in 2. col. & in l. denunciaffe. §. quid tamè, paulò post prin. ff. de adul. & in dicta l. is qui reus, in 8. colum. ver. sed quæro. Bald. in l. j. in 18. colum. magna, ver. super septimo puncto. C. qui accus. non pos. Sali. in l. penult. C. de accu. Raph. Cuma. tenet id quod Bar. in d. l. is. qui reus, & in d. §. si quis. sed ibi Imo. in pe. char. dicit cõtrarium. sed Fulgo. in d. §. si quis ita. sed vide do. Iason. May. ibidè qui tenet cum Bar. Et nota regulariter qd̄ non dehet poni dies in criminali libello, vt in l. libellorum, & ibi Bar. ff. de accus. nisi vna die delictum esset, & alia nõ, per notata per Bar. in l. non solù. §. sed & reprobari. ff. de ope. no. nuci. Itè nisi certa die pro delicto esset maior pœna, Bar. in d. l. libellorum. Item nisi petatur, ut supra dictum est.

Sed an in eodem libello possunt accusari falsi testes, & is qui eos produxit? Bar. inquit qd̄ sic in l. nihil, ff. de adul. adde quod no. glo. 2. q. j. prohibentur, 8. l. dif. Maximianus. in quibus tractatur an plures possint simul in eodem libello accusari.

Sed accusator debet custodiri sic

cut accusatus, no. Cyn. & glos. in l. fi. C. de accusat. in prin.

Sed accusatus de crimine debet detrueri in carcerem, idem si ueniat torquendus. idem, si non potest dare fidei iussores, fallit in muliere, vt C. de cust. reo. l. j. & in auth. ibi posita, & ibi Bal. & hoc in alijs criminibus: secus tamen in crimine hæresis, in quo mulier etiam incarceratur, si accusatur de hæresi. de quo infra carcer.

Sed quicumque repellitur a testificando, repellitur ab accusando, vt l. accusare, & l. is qui iudicio. ff. de appel. & in l. 2. §. j. ff. de accusa. per Bar.

Sed an ante institutam accusationem in iudicio contra prælatum possit recedi ab obedientia prælati? Et dicendum, quod licet regulariter in alijs criminibus non possit, vt 8. q. 4. nonne, est tamen in hoc crimine speciale, & fallit regula illa. nam etiã ante institutam accusationem recedi potest a prælato hæretico, vt in c. cū non liceat, de præscrip. & 19. distin. Anastasius, & ibi gl. j. & 24. quæst. j. Acacius, & 16 q. 6. sane Thessalonicenses, & Host. in c. per tuas, de simo. Innoc. in c. vestra, de cohab. clerico. & mulierum.

Sed de forma libelli in accusatione contra hæreticos, vide infra libellus §. forma libelli.

Sed accusatio continens multa capitula sic obligat accusatorè ad probationem omnium, quod si deficit in vno, non admittetur in alio, vt 3. q. 10. placuit vide infra libellus. §. libellus accusationis.

Sed an plures possint accusari in vno, & eodem libello, vide infra libellus §. libellus contra plures.

Item an pèdente accusatione pos-

sit quis administrare, vide 4. q. 4. nõne, & quod no. gl. de suspe. tut. §. si quis autem, & vide infra alienatio.

Sed an possit replicari accusatio cõtra accusatum de crimine, de quo fuit absolutus, vide infra inquisitio. Et an post purgationem possit quis iteratò accusari, vide infra purgatio.

Sed an isto crimine hæreticus possit accusare hæreticum? & dicendum qd̄ hæreticus, vel apostata potest accusare hæreticum, uel apostatam, vt 2. q. 7. si hæreticus, & §. orthodoxis, & per glos. 23. q. 4. ipsa pietas, eo quod in hoc crimine est speciale, cum aliàs regulariter criminofus & criminofus accusare non possit, vt 3. q. 7. in cap. qui sine, & de accusa. c. j. Tamen non poterit accusare fidelem, vt 2. q. 7. non potest, & c. pagani, & extra de iudi. intelleximus, vide infra ista litera in §. accusare autem.

Sed an si instituta accusatione contra viuentem, & antequam contra ipsum feratur sententia, mortuus est, an fiat aliqua executio in eius corpus, uel cadauer, uide infra executio §. an possit fieri.

Sed accusans mortuum si succumbat in accusatione, qua pœna puniatur. uide infra defunctus.

Sed an eo ipso quod accusator, uel denunciator non probat, conuincatur de calum. uide infra calumnia, & infra denunciator.

Nota qd̄ accusator repellitur etiã propter inimicitias^h ortas in causa ciuili no. de rest. spol. item cum quis.

Sed quæ differentia sit inter accusatorem, & testem, & quæ est ratio, quod indistinctè omnino admittitur quis ad accusandum, & nulla

exceptione repellitur quæ fœcus est in teste. ad quod ratio est in præoptu, quæ ad dictum testis proceditur ad sententiam condemnatoriam, ut ff. de pœnis l. qui sententiam, & de of. præsi. l. illicitas. §. veritas & quia crimina præbentur testibus, non accusatoribus notat glo. in c. cum Resp. de of. delega. & notat Inno. in c. cum uenerabilis de excep. & facit tex. in c. licet, de simo. Abb. in c. j. in 3. col. de accu. sed ad dictum accusatoris non proceditur ad sententiam condemnatoriam sed ad inueniendum ueritatem, quia non est statim censendus reus qui potuit accusari, ut C. de accu. l. si. & ibi no. & extra qui matri. acc. pos. c. à no bis. & 15. q. vlt. c. si. in si. & extra ut l. pen. c. laudabilem.

Nota quod maius periculum est in accusatore quàm in teste. ideo cum ipso cautius est agendum, ut ff. de ædili. edi. aliàs de ædilibus curulibus. l. j. §. sed & si quis, C. de app. l. addictos cum similibus.

Sed utrum idem qui est accusator, possit in causa criminali esse testis. & uidetur quod non, quia uidetur esse testis in re propria, quæ iura reprobât, ut ff. de testibus: l. nullus, & extra, de accus. cum P. Sed dicendum, quod in crimine hæresis, & apostasie, & in crimine læsæ maiestatis idem accusator potest esse testis, dummodo non sit inimicus capitalis. & ita consuetudo inquisitionis generaliter obseruat. Et iura quæ contrarium loquuntur, debent intelligi ubi in causa, in qua quis accusaret, pertineret talis accusatio ad commodum ipsius accusatoris, uel esset res propria ipsius, adeo quod ad ipsum spectaret commodum, uel incommodum ipsius

causæ, & ad hoc ut sua interesset. quod quidem non est in casu hæresis, & apostasie, cum crimen sit publicum, & cõpetat coerceri tale crimen omnibus quod committitur in contumeliam creatoris, cum ipsi sit iniuria, ut C. de hæret. l. Manichæos. Nec in isto crimine interest accusatoris, uel testis quod ad commodum, uel incommodum ipsius: sed ut iustè accusatus retrahatur à peccato, & corrigatur cognoscendo eum, & detestando. & ob hoc qui accusat potest esse testis, & potest fungi persona duorum, ut extra de testibus, super eo, & de spon. cum in tua, & extra qui matri. accusa. pos. in c. uidetur. Et de hac materia an qui est accusator, possit esse testis, uide de consan. & asse. c. j. Inno. extra qui matri. accusa. pos. super rubrica glof. 4. q. 4. in summa.

Nota quod in isto crimine hæresis, & apostasie quilibet de populo potest accusare: & etiam in omni crimine, uel delicto quod non respicit tertiam personam. sicut est portare arma, blasphemare Deum, & alia delicta similia. de quo Bar. in l. senatus, ff. de iniurijs, & in l. j. ff. de pub. iud. & in l. j. ff. de iure fisci.

Sed accusare autem non possunt alios qui non sunt rectæ fidei: uel qui aliàs sunt uiles personæ. 2. q. 7. cap. quærendum, & cap. alieni erroris, & cap. non potest. cap. pagani. tamen hæreticus, & paganus isto crimine accusare possunt hæreticum, & paganum, de quo uide supra, ista litera in §. an isto crimine hæreticus.

Sed qui deposuit falsum, repellitur ab accusando, licet non sit infamis.

mis. 2. q. j. prohibentur, in glof.

Sed qui ad magos, uel fortilegos accedunt, non possunt alios accusare, ut 2. q. 8. quisquis ille.

Sed an laicus clericum accusare possit criminaliter, si talis accusator non habeat suos ordines clerici, uel eos non potest habere? & uidetur quod non, ut 2. q. 7. ipsi apostoli. Vbi sic dicitur, ipsi apostoli, & eorum successores statuerunt, ut sacerdotes domini non accusentur, nec in eos testificentur qui sui ordinis non sunt, nec esse possunt: & super isto uerbo, esse possunt dicit glo. quod ex his duobus colligitur quod hæc tria, scilicet accusatio, testimonium, & ordo, pari passu ambulat: ut quicumque non admittitur ad unum, non admittatur, nec ad reliquum. Sed hæc regula habet locum cum criminaliter agitur, quod existens in peccato mortali non admittitur ad testificandum, uel accusandum, ut 6. quæst. j. qui crimen, & extra de testibus, testimonium. Et an laicus, possit accusare clericum non in c. de cætero, & in ea. ex parte, de testibus, & de accus. cum P. Manconella, & c. cum oporteat, & c. qualiter, el 2. & 2. quæst. 7. in summa per totum, & uide in §. sequen. etiam an laici possint excipere contra clericos, per Ioan. de Ana. in dicto c. cum P. Manconella. & ibi an admittatur ad probandum clerici innocentiam. & concludendo dicendum, quod si clericus est diffamatus, uel suspectus de hæresi, quod non solum potest accusari a laico catholico, cum quilibet hæreticus sit minor catholico tam in foro intrinseco, quàm extrinseco, ut infra hæresis. §. hæresis redit: sed etiã potest accusari ab infideli, & ab excommunicato, & a particeps crimi-

nis, & omnes admittuntur, ut 2. q. j. in primis, in gl. super §. si de crimine, & extra de simo. tanta. & de test. quoniam nisi odio uenerit ad accusationem, ut extra de simo. licet Heli, & c. per tuas.

Sed patroni, siue parochiani bene possunt accusare sacerdotem, 11. q. ul. filijs, & extra de test. ex parte Adæ.

Item an laicus possit accusare episcopum? & uidetur quod non, ut in c. laici, e. q. 2. q. 7. ubi sic dicitur laici in accusationem episcoporum suorum audiendi non sunt, quia oppidò eis quidem sunt infesti, & indignum est ut ab eis accusentur, qui eorum grauitatem nolunt imitari. Item ea. q. q. laicos non accusasse episcopos hætenus obseruatum est, & constitutum, quia non sunt eiusdem conuersationis, & oppidò quidem infesto existunt. quippe enim eorum uita, & conuersatio debet esse secreta & a laicorum actibus remota nec ab eis impedi debet, qui eorum castitatem, & grauitatem nolunt imitari, maxime cum eos in suis nolunt recipere accusationibus, & etiam ea. q. nullus laicus audeat clerico crimen inferre. & ea. q. laico non liceat quemlibet clericum accusare, & ut no. in c. meminimus. extra de accusa. Et quod non possit laicus accusare clericum criminaliter, est fundamentum, in cap. cum P. supra allegatum. Sed gloss. istius cap. facit exceptionem, quando laicus potest accusare clericum criminaliter, scilicet in criminibus exceptis, de quibus ponit gloss. specificè tria, scilicet in crimine hæresis, & simoniam, & læsæ maiestatis, & de simo. quidè habetur in c. tanta, & 2. q. 7. sacerdotes. Et de hæresi habe-

tur. 15. q. 3. fanè, & C. de episco. & cle-
ri. in l. si quenquam. Et in his casibus
admittuntur si bono zelo, & non ex
odio procedant, quia tunc non ad ac-
cusandum, vel testificandum admit-
tuntur, vt extra de simo. licèt Heli,
& c. seq. & infra eo. meminimus, & d.
c. cum oporteat. In nullo ergo casu
laici admittuntur criminaliter con-
tra clericū, nisi in his exceptis crimi-
nibus; sed si sint laici malè famæ, & ui-
les personæ, tunc distinguitur an cle-
ricus super illo sit infamatus, & malè
opinionis, quia tunc admittuntur e-
tiam laici, & viles, si verò sunt bonæ
famæ, & opinionis, tunc non admit-
tuntur laici uiles, & malæ opinionis,
ut hoc benè colligitur 2. q. j. in pri-
mis, ad fi. & infra de simo. tanta. & c.
persuasi. Et hinc exceptis conspirato-
ribus, & inimicis, & excipitur parti-
ceps criminis, ut extra de test. ueniēs.
Sed conclusio est, quòd laicus potest
accusare clericum, & etiam episcopū
de^k heresi. ut 2. q. 7. i. summa, & in c.
presumunt, ea. q.

Item testibus uilibus sine corpora-
li tormento non creditur, ut 5. q. 5. il-
li qui, & 2. q. j. in primis, ad finem, &
4. q. 3. §. fi. Sed in accusatore non re-
quiritur, ut in c. cum P. Manconella,
ibi, quia laicus erat, non admittitur
contra clericum, quia repellitur, cum
accusaret eum de simonia, quod est
crimen exceptum, & quia etiā erat in-
famatus, ut patet ex ipsa litera. Sed
Abbas in isto c. tenet q̄ in criminibus
exceptis. s. heresis. & c. admittitur lai-
cus contra clericū ad accusandū, uel
quando sui, uel suorum iniuriam pro-
sequitur ipse laicus, & etiā hoc tenet
Abbas in c. de cetero, de testibus, in
sumario, q̄ laicus contra clericū non

potest criminaliter testificare, nec cle-
ricus contra laicum, ut est tex. iuncta
glo. 11. q. j. i. c. testimonium. Sed accu-
sare benè potest si suam, uel suorum
iniuriam prosequatur, ut dicto c. de
cetero. Et no. quòd ad accusationem
hæreticorum etiam infames utrius-
que sexus admittuntur, ut 2. q. 7. pre-
sumunt. §. sequenti. Et est conclusio
circa prædicta, quòd licèt regulariter
laicus clericum accusare non possit,
ut in prædictis iuribus, & j. q. j. & 2.
quasi per totum, & 2. q. 7. & in dicto
c. cum P. Manconella, hoc est uerum
in alijs criminibus. Fallit tamen in
crimine hæresis, & uoluit glo. 51. q.
7. in sum. & etiam non solum potest
accusare simplicem clericum, sed epi-
scopum, & etiam laici quantumcūq;
infames propter simoniam, & hære-
sim accusare possunt, ut 6. q. j. nos se-
quentes, & c. se. ut supra dictū est in
præcedentibus. §. §. & habetur. 6. q. j.
§. sed licèt infames. ubi sic dicit ad li-
teram, sed licèt infames ab accusatio-
ne episcoporum prohibeantur: non
tamen isti ab huiusmodi accusatione
prohibendi sunt. hæreticos nanque
accusare infamibus non prohibetur,
cum hæreticus catholico minor sit,
ut ea. q. j. cum maiores.

Sed accusans episcopū calumnio-
sè infamis efficitur, 3. q. 4. clericus
uerò qui, & c. hi qui episcopos 2. q. 3.
si quis episcopum.

Sed an possit accusari de heresi co-
ram episcopo, uel inquisitore, qui iā
confessus est suum errorem, & dete-
statur est eum proprio sacerdoti, &
absolutus est ab eo in foro pœnitenti-
ali? uide infra confessio. §. utrum in
foro pœnitentia.

Sed & an qui semel egit pœnitenti-
am

tiam possit accusari de illo crimine,
de quo pœnituit? & potest dici q̄ quis
non potuit accusari de crimine de
quo pœnituit, si uerè pœnituit, ut ex-
tra de accu. de his criminibus, & 2. q.
j. prohibetur, & de pœ. dif. 4. diuina
clementia, & 2. q. 3. §. notandum. ar-
cōtra, extra de test. super eo. & est ar-
6. q. j. in c. qui crimen, in glos. super
parte, si ipse ante, ubi dicitur q̄ post
pœnitentiam accusatur quis de cri-
mine, & habetur. 3. 2. q. 2. admonere
j. q. 7. si quis omnem, & l. dist. perue-
nit. 48. dif. quoniam multa, & 3. q. j.
in scripturis. uide 3. q. 2. admonere,
& 2. q. 4. si illic. de tempo. or. c.
fi. 2. q. 4. Mennam, & c. habet. ubi di-
stinguitur inter crimen publicum,
& priuatum, adde. ff. de fur. l. qui ea
mente. 6. q. j. qui crimen, de diuor.
gaudemus, de accu. c. accusasti, & c.
super his. Et dicēdum quòd ad accu-
sari potest, si crimen est commissum
post baptismum. secus, si est commis-
sum ante baptismum, ut 2. q. 5. dif. pri-
mum, & de hoc uide infra occulta.
§. an contra occultum hæreticum
qui fuit absolutus a proprio sacerdo-
te. Et est ar. q̄ post pœnitentiam ac-
cusatur quis de crimine 3. q. 2. di-
cto c. admonere. j. q. 7. si quis omnem
l. distin. peruenit 48. distin. quoniam
multa.

Sed an infames possint accusare
hæreticos? & dicēdū q̄ sic, ut in e. alie-
ni erroris. 2. q. 7. ut supra dictum est.

Sed utrum inimicus capitalis pos-
sit accusare super isto crimine hære-
sis? & dicendum, q̄ licèt inimicus ca-
pitalis de iure canonico non possit
accusare in criminibus, exceptis, ut 3.
q. 5. accusatores, el 2. cum se. Fallit ta-
men in hæresi stricto modo sumpta.

Nam tunc dicitur prosequi suam, uel
suorum iniuriam, eo quia quod com-
mittitur in religionem diuinam, in
omnium infertur iniuriam, ut C. de
hæreticis. l. Manichæos, & ibi nota
per Andream de Iser. in fi. ubi supra.

Item nota quòd habitans cum ini-
micis regulariter nō dicitur legiti-
mus accusator, ut extra de accu. in c.
repellantur, & 2. q. 7. accusatores, el
2. fallit in crimine hæresis, ut in §. su-
pra proximo.

Sed an quis possit pro alio crimi-
naliter accusare, no. doc. in l. Polla,
C. de his quib. ut indignis.

Sed an quilibet^m admittatur ad ac-
cusandū in isto crimine? & uidetur q̄
quilibet indistinctè admittatur ad ac-
cusandum, & defendendum alium de
hæresi, nam idem est. in crimine lesæ
maie. ut ff. ad l. Iul. ma. l. famosi, & C.
ad l. Iul. ma. l. quisquis. & idē in crimi-
ne simoniæ, ut extra de simo. tāta. er-
go in hoc maximo crimine maie. cū
lōgè, sit grauius diuinā quā te mpora-
lè offendere maiestatē, ut extra de he-
reti. c. uergētis. & cū hoc crimē sit pu-
blicū, & eius accusatio cōpetat cui-
bet, q̄a in oēm infertur iniuriā q̄ in
diuinā religionē cōmittitur, ut C. de
her. l. Manichæos, & habetur expresse
ī quadā cōstitutione Frederici impe-
ratoris, q̄ incipit, Inconsutile tunicā
Dei nostri, circa fi. Imò inq̄sitor pōt
cōpellere oēs publicè, & generaliter
sup fidei cultu, ut qui scriuerint ali-
quos, errare, debeant sibi deferre, ut
extra de hære. c. excōmunicamus. §.
adijicimus. cōcor. extra de spō. cū in-
tua, & q̄ matri. ac. pos. c. fi. & ff. de of.
præ. l. cōgruit. & q̄ magis est, quòd si
aliquis scit aliquē errare ī fide, & nō
desert, incidit in excommunicationē

& suspicionem hæresis, vt habetur in fra de fautoribus hæreticorum.

Itē licet regulariter mulieres non admittantur ad accusandum in criminalibus, tamen eis licet accusare in crimine simoniæ, & læsæ maiestatis, & hæresis, & in quolibet crimine publico, ut 15. q. 3. sanè.

Nota q̄ accusans zelo iustitiæ præmiatur, ut 6. q. j. c. sunt plurimi §. uerum, & accusans ex malitia punitur 46. dif. accusatores 2. q. 3. si quem pernicuerit.

Sed falsò accusantes, uel improbatone deficientes ulterius accusare alios prohibentur, 3. q. 10. placuit, & c. si accusatorum 4. q. 6. cap. j. & ult. Item a communione usque ad exitum uitæ suspenduntur 3. q. 10. eos qui. 5. q. 6. Epiphanium 2. q. 3. si quis episcopum.

Sed ab accusatione pretio, uel promissione desistens punitur, ut 2. q. 3. si quem.

Sed ponamus q̄ nullus comparet accusator in isto crimine, sed tantū fama publica laborat contra aliquem q̄ est hæreticus uel q̄ notoriè conuersatur cum hæreticis, uel q̄ euitet communionem, uel consortium fidelium, uel q̄ nunquam uadit ad audiendum officia diuina: & contra tales tunc quid faciendum? & dicendum q̄ inquisitor, uel episcopus poterūt procedere, & inquirere contra talem ex officio, quia fama sua cedit loco accusatoris, ut extra de accu. qualiter & quādo & c. inquisitionis ideo **PROVISO SOLERTER.** Vnde meritò pōt procedi contra talē, ut d. c. & §. adijcimus, de quo plenè notatur per archi. in c. accusatus, in prin. de her. l. 6. super uerbo orta. **Et si episcopus,**

uel inquisitor hoc sciēter neglexerit cōtra tales procedere, & eos punire, incidēt in suspicionē hæresis pro se, ut extra de her. qui alios de quo. uide infra fautores, in §. & sic cōcluditur.

Sed quod loco accusatoris succedat fama uide infra fama §. fama succedit.

Sed utrum quilibet homo teneatur accusare de crimine? & dicendū secundū Thom. secunda secundæ q. 78. ar. j. ubi dicitur, q̄ si crimen sit tale, quod uergat in detrimentum rei publicæ, tenetur quilibet homo ad accusandum, dummodo possit sufficiēter probare, puta cum peccatum alicuius uergit in multitudinis corruptelam corporalē, siue spiritualem. Si autem non sit tale crimen, quod in multitudinem redundet, uel etiam probationem habere non possit, nō tenetur ad accusandum, quia nullus tenetur ad id, quod debito modo perficere non potest: nec obstat prædictis si reuelatur secretū, quia hoc fit propter commune bonū, quod semper preferendum est priuato. Et ideo contra bonum commune nullum secretum recipere debemus. Et nota q̄ non est omnino secretum, quod per sufficiētes testes possit probari, secundū Thom. ubi supra & in summa confes. lib. 2. & tit. 5. q. 90. Et de hac materia an quis possit cōpelli ad accusandum, adde gl. 2. q. 7. qua propter. 22. q. j. si quis per capitulum, gl. 96. dif. in scripturis, gl. 4. q. 5. c. j. & gl. & archi. 5. q. 5. Epiphaniū. Adde q̄ in crimine homicidij potest cogi q̄s ad accusandum, Bar. in l. in eum, ff. de accusa. Ange. ibi contra.

Sed an qui post accusationem seipsum occidit, uideatur cōiunctus de eo

de

de quo accusatur, uide infra conuincitur mortuus.

Sed nota q̄ accusatus qui accusatorem corrumpit, habetur pro conuictō, ut 2. q. 3. §. in omnibus.

Sed an liceat accusato, & ad mortē condemnato se defendere uel fugere? & respondetur secundū Thom. secunda secundæ q. 69. q̄ si damnatus fuerit iustè, nō licet ei se defendere, sed potius competit iudici resistētem repugnare. si uerò iniustè, tale iudicium simile est uiolētiæ latronum, & ideo in tali casu licet resistere principibus malis: nisi fortè propter scan-dalum uitandum, cum ex hoc grauis turbatio timeretur. Accusato autem cuiusque fugere licet p̄ & quia si non liceat resistere, non tamen tenetur facere id nē mors sequatur. s. manere in loco, unde ducatur ad mortem. sicut etiam si aliquis sit damnatus q̄ fame moriatur, non peccat, si sibi cibum occultè ministratum sumat, quia non fumere esset seipsum occidere, secundum Thom. ibidem ut in sum. confes. lib. 2. tit. 5. q. 196.

Sed si accusatus q̄ de hereli negat se talia hæreticalia dixisse, uel cōmississe, & asserit se credere, uel credidisse id quod credit ecclesia, & conuincitur per testes, uel aliter dixisse, uel p̄dicasse talia hæreticalia, & se illis credere asseruisse, an talis ut hæreticus tradatur brachio seculari, uide infra negatiuus §. si tamen accusatus.

Sed accusatus enim tenetur iudici ueritatem exponere, quam ab eo secundū formam iuris exigit, & ideo si confiteri uoluerit, uel mendaciter negauerit mortaliter peccat. **IDEO PROVISO SOLERTER.** Si uerò iudex exquirat aliquid non secundum ordinem

iuris, tunc non tenetur ei accusatus respondere, sed potest per appellationem, uel aliter licitè subter fugere: mendacium tamen dicere non licet. idem in sum. confes. lib. 2. tit. 5. q. 143. assignando secundum Thom. pro p̄dictis rationem quod quicumque facit contra debitum iustitiæ, mortaliter peccat: & quod nullo modo liceat dicere mendacium, uide infra mentiri.

Sed an habeat locum accusatio in isto crimine cōtra defunctos. Et respondetur, q̄ in detestationem criminis defunctus potest accusari, ut infra defunctus. nec obstant iura in cōtrarium, quia speciale est in hoc crimine, ut patet 24. q. 3. sanè, & quasi per totum. C. de hæreticis. l. Manichæos, & extra eo. si quis episcopus, & eo. tit. c. filij, lib. 5. de quo bona gl. 24. q. 2. in sum. hoc tamen limitat gl. 23. q. 4. c. ipsa pietas, scilicet nisi illi dum uiuerent, essent bonæ famæ, per c. in primis 2. q. j. sed intelligi debet in casu in quo loquitur, scilicet quādo ille qui accusat esset hæreticus, aliàs inhabilis, & sic etiam loquitur textus in d. c. in primis. aliàs crederem quod huiusmodi accusatio contra non infamatum esset post mortē admittenda, & hoc iudicio meo probatur satis apertè in dicto cap. filij. Nec est mirū quia idem est in crimine læsæ maiestatis, ut d. l. quisquis. C. ad l. iul. maiest. & l. si. unde multo fortius in isto crimine, ut in c. uergētis. extra eo. Quod tamen intellige esse uerum, ubi dicitur defunctum fuisse uerum hæreticum, ita quod bona eius ueniant confiscanda. Nam si solum dicitur suspectus de hæresi, tunc eius crimen est extinctū morte,

ut

ut extra eo. c. accusatus. §. porro, de hæreticis, lib. 6.

Sed accusator in scriptis debet accusationem offerre iudici, & propria uoceliteras suæ accusationis legere. 2. q. 8. præscripta, & 3. q. 9. absente.

Sed an accusatorum nomina sint publicanda in isto crimine hæresis, uel de infra nomina: sed hic responderi potest, quod ubi propter potentiam personarum, contra quos proceditur, si episcopus, uel inquisitor uiderit graue periculum eminere in publicatione nominum accusatorum, quod tunc poterunt procedere tacendo nomina illorum, ut in c. fi. §. iubemus, de hæret. lib. 6. seruata forma illius capituli.

Sed quomodo autem fieri debeat accusatio, & de forma eius uide infra libellus. §. forma. & dicendum quod primo debet fieri in scriptis, ut 2. q. ul. qui crimen. sed hoc semper non est necessarium: puta in leui crimine, ut ff. de acc. l. leuis. similiter etiã in notorijs, quia in huiusmodi nec accusator requiritur, ut extra de accu. c. euidencia. secus autem in non notorijs etiam si manifesta sint. 11. q. 3. eorũ. Et notorium dicitur quod liquet per sententiam, uel per confessionem factam in iure, aut per euidenciam rei, quæ tergiuersatione aliqua celari non potest, extra de coha. clerico. & mulie. c. fi. Manifesta autẽ dici possunt, quæ aliter liquerint. De notorijs uide infra notorium.

Sed nunc autem prosequendo materiam accusationis licet non sit nostræ materiæ istud quod nunc sequitur, quæritur an uxor possit accusare maritum, sicut econtra maritus potest accusare uxorem de adulterio?

& concluditur per doc. quod tripliciter potest agi de adulterio. primo ad poenitentiam, & ad hanc accusationem admittitur quilibet, ut 2. q. j. si peccauerit, & c. nouit, de iudi. & ibi no. Et ad poenitentiam imponendam non currit aliqua præscriptio. unde si essent lapsi etiã centum anni, potest agi contra criminofum ad poenitentiam. & de hoc uide tex. cũ glo. notabili in c. admonere. 33. q. 2. secundo potest agi criminaliter, & ad hanc accusationem admittitur extraneus quilibet; unde masculus punitur pena capitali. ut in l. quauis, C. de adul. sed respectu uxoris maritus præfertur alijs uolentibus eam accusare ut l. si maritus, ff. eo. sed dubium nostrum est respectu uxoris, nunquid ipsa uxor possit accusare maritum criminaliter de adulterio? & quidam dixerunt quod hodie sic potest, ad hoc ut imponatur poena detractionis in monasterium. Sed communiter tenetur oppositum, ut in l. publico. C. de adul. quæ est canonizata, 32. q. j. Nam lex indistinctè prohibet quod uxor possit accusare maritum, ut in dicta l. publico. Et diuersitatis ratio est inter maritum, & uxorem, quia maritus est caput uxoris, & non econtra, ut in c. cõtinebatur. de despon. impube. Item quia maius præiudicium generatur marito ex adulterio uxoris propter dubium prolis, quam uxori propter adulterium mariti, & de hoc uide glo. in dicta l. publico, super uerbo detur. tertio potest agi de adulterio ciuilitè ut separetur matrimonium quod ad torum: ut maritus lucretur dotem, & ad hanc accusationem admittuntur solum coniuges, ut in c. quemadmodum, de iureiuran. & in

c. quan-

ADDITIONES.

a *Delatio nominis, & accusatio differunt: nomen enim deferre dicitur, qui legibus interrogat, apud prætorem, ut si interrogatus neget eius nomen referatur in reos. Accusare uero, est agere causam, & suum reum in iudicium adducere, & ita diffinitur. Accusatio est criminis, cuius quis reus legitime factus est apud iudicem, cuius de ea re notio est, expositio. Cum reum facere & deferre nomen sit idem. Deferendi uero nominis est formula in l. libellorum & descriptionis, non autem definitio accusationis, uide Hotom. de verb. Iuris in hac ead. voce, & in voce Delatio qui leges ad hoc allegat, & ab Asconio in 2. contra uer. uideatur accepisse, exinde multarum legum sensus aperitur. Valla sic definit Accusare est apud iudicem, uel alium, & aliquando apud illum, quem accuses ostendere aliquem peccasse. P. V.*

b *Malefactorem indicare, uel delicto obuiare nemo tenetur iuxta communioem sententiam, de qua per Hieron. Grat. Resp. I. num. 47. par. 1. declara ut ibi per eum. Quint. Mand.*

c *Hæreticum omnes prodere, & accusare possunt, & debent. l. Manichæos. C. de hæret. c. oues, & c. præsumunt ad fin. 2. q. 7. c. excommunicamus. I. §. adijcimus. de hæret. Ioan. Cald. eod. tit. cap. 11. Siman. in Enchiri. tit. 33. de accusat. Q. M.*

d *Quid de iure ciuili, quid de iure canonico, quid de obseruantia. Specul. in tit. de accus. §. 1. nu. 4. Mil. in reper. in uersif. Accusator Gand. de malef. tit. qui accus. pos. num. 38. Duen. reg. 27. in princ. & latè Iul. Clar. senten. lib. 5. q. 12. uersif. dixi quoque, quod de iure tenetur accusator se inscribere. Ioan. Ant. Rub. de pote. procu. & defen. col. 2. num. 5. ac num. 8. & 9. Fran. Cassin.*

c. quanto, & c. gaudemus, de diuor. tijs. Et quemadmodum maritus accusat uxorem, ut ipse lucretur dotem & separetur matrimonium, quod ad torum, ita & econuerso uxor potest accusare maritum, ut lucretur donatio nem propter nuptias sibi factam a marito, ut in c. accedens, ut lite non con. tes. legitur & notatur c. plerunque, de dona. inter uirum & uxo. hoc Abbas in c. tuæ, de procura. in fine.

Sed si qua fuerit fornicata antequam sit sponsa, non potest accusari de adulterio: si uero postquam fuerit sponsa, potest. ff. de adul. c. si uxor. §. si quis uero.

Sed nunquid uxor possit accusari de adulterio post poenitentiam factam de ipso, uide infra cõfessio. §. utrũ quod cõfiteatur heresim proprio sacerdoti.

Sed an si ad petitionem promotoris fuit indicta purgatio alicui, & est condemnatus, possit iterum accusari a promotore ipso, ut illi tali imponatur poena pecuniaria, uel corporalis. uide infra purgatio. §. an post purgationem.

Nota quod si aliquis accusat aliquem de crimine capitali, & postea conuersantur familiariter, quod uidetur facta aliqua collusio inter eos. Bartol. in l. j. §. præuarcationes, ff. ad Turpilianum.

Sed ad accusandum criminaliter potest terminus dari per iudicem: quo elapso non debet audiri, Bartol. in l. 2. colum. j. in uersif. sed circa hoc quæro. C. de eden. & a tali pronuntiatione potest appellari, in l. Titia, ff. de accus. & ibi Bartolus, in princip. in ultima colum. in uersif. quæro utrum iudex, in fine.

Cassan. in tract. malef. præmedit. eo. tit. qui accus. poss. nu. 17. & seq. **Q. M.**

e Et sic probaret negatiuam coarctatam loco, & tempore, quæ affirmatiuæ equipolieret. l. 3. & ibi glo. & Bal'd. ff. de probat. Fran. Cassan. in tract. malef. præmed. 6. 6. nu. 2. & sequenti. **Quint. Mand.**

f Non seruatur. Bar. in l. fin. C. de accus. Ioan. Ant. Rub. de pot. procur. & defen. nu. 6. & sequ. col. 2. post Guid. de Suzar. **Quint. Mand.**

g Glossa in c. si Hæreticus. 2. q. 6. in c. super eo. & in c. testimonium. de test. **Vmbert.** in Iud. inquisi. in ver. accus. nu. 12. **Quint. Mand.**

h Inimicus an repellatur ab accusando, glo. magna in l. qui accusare. in fi. ff. de accus. Iul. Clar. sent. lib. 5. §. fin. quæst. 14. versi. vltimus dixi, quod nonnulli repelluntur, ab accusando. **Vmbert.** ubi supra in verb. accusatio. nu. 14. **Q. M.**

i Laicus prælatum seu clericum non potest criminaliter denunciare, seu accusare, nisi prosequatur suam, vel suorum iniuriam. & in quibusdam casibus exceptis **Butr. Abbas & Felin.** nu. 9. & sequ. in c. de cetero de testib. glo. vnica in sim. 2. q. 7. & hæc est communior opinio, ut per Iul. Clar. sent. lib. 5. prac. cri. quæst. 14. versi. propter reuerentiam dixi etiam. Fallit etiam ut hic in patrono, seu parochiano, quod etiam voluit **Lap. alleg. xi.** Tract. hic. & hæc est communis opin. ut per **Aret.** in c. illa. nu. 7. de accus. & Iul. Clar. ubi sup. q. 7. ver. quæro etiam, nunquid laicus admittatur ad denunciandum. Et ratio huius fallen. est quia laicus prosequitur suum interesse; & interest etiam laicorum, habere bonos prælatos. ut per **Lap. & Iul. Clar. d. q. 7.** **Quint. Mand.**

k Quilibet indistinctè admittitur ad accusandum de hæresi, & de crim. læsa maiestatis. l. quisquis. C. ad l. Iul. maiestatis. l. e.

Cal. de hæret. c. 11. in princ. Q. Mand.

l Infames hæreticos accusare possunt; **Ang. de malef. in ver. Che hai tradito. pract. crimin. Pet. Foller. 2. par. secunda part. in §. item quod commisit crimen læsa maiestatis. nu. 105.** Regulariter autem infamis infamia iuris, tam de iure civili, quàm canonico ab accusando repellitur iuxta communem opin. infamis verò infamia facti de iure canonico repellitur, ab accusando, de iure verò civili admittitur, & hanc communem affirmant **Aug. Baro.** in c. 1. nu. 44. de accus. **Vinius** in lib. commu. opin. in verb. accusare non potest. & Iul. Clar. sent. lib. 5. §. fin. q. 14. versi. secundus est casus. **Quint. Mand.**

m Apud **Cald.** hæc eadem part. 1. c. 11. ubi & caput. Sed ponamus infra ead. voce continetur. **Pet. Vend.**

n Mulieres regulariter accusare non possunt. l. de criminc. C. qui accus. non poss. nisi suam suorumque iniuriam prosequantur. l. 1. ff. de accusat. l. 2. l. vxor. C. qui accus. non poss. Item accusant ut hic in crimine simoniae, læsa maiestatis, & hæresis. l. in quæstionib. ff. ad l. Iul. maiest. ubi de Iulia, quæ detexit coniurationem **Catilinae.** In tract. de crim. læsa maiest. in corp. anth. q. 6. nu. 6. & **Foller.** in pract. crim. in 2. part. 2. part. §. audiantur exceptiones. nu. 15. **Quintil. Mand.**

o Fama seu vehemens suspitio, succedit loco accusatoris, & sufficit ad inquirendum contra aliquem, super hoc crimine, e. qualiter & quando. ubi **Felin.** de accu. c. literas. & ibi **Abb. de præsump. c. excommunicamus. §. adijcimus.** & ibi omnes. de hæret. **Bosius tit. de hæret. num. 6.** versi. Dic. ex leni & modica præsumptio ne posse procedi contra hæreticum. **Siman. Enchir. tit. 22. num. 6.** & sequen. & Iul. Clar. sent. lib. 5. §. fi. q. 6. versi. Item scias, quòd prædicta conclusio. **Q. M.**

Videtur

p Videtur hic locus mendosus, ideo videtur citatos authores. **P. V.**

q Adde **Albert. de cath. assert. q. 8. nu. 7. 8. 9. & 10. & q. 34. nu. 51.** **P. V.**

r Crimina, & pænæ per mortem extinguuntur. l. defuncto. ff. de pub. iud. l. is qui in reatu. ff. ad leg. Iul. maiest. l. 1. & seq. C. si reus. vel accu. & hanc affirmat **cœm Cagnolus.** in l. pupillum qui. §. in hæredes post nu. 4. ff. de reg. iur. **Plac. lib. 1. delict. c. 38. nu. 2.** Fallit in nonnullis criminibus exceptis. in quibus propter atrocitatem, etiam post mortem delinquentis procedi potest, ut in crim. hoc hæresis, læsa maiest. repetundarum, peculatus, homicidij sui ipsius, ob sceleris conscientiam patrat. plenè **Ant. Gomez. c. 1. delict. tom. 3. nu. 80.** ver. aduertendū tamen, quòd superior **Episco. Siman. Enchirid. tit. 62. de mortuis Iul. Clar. sent. lib. 5. §. fin. q. 51. versic. quæro nunc,** quod si allegetur & probetur delinquentem esse mortuum, & ubi supra, attestantur de communi, præsertim **Ant. Gomez. & Clar. versic. sunt tamen aliqua crimina excepta.** vide infra in versic. confiscatio. versic. nunquid post mortem hæretici. **Q. M.**

Addiscere Non licet, nec aliquis audeat de peruersis dogmatibus addiscere dogmata quæ sunt reprobata per ecclesiam: sicut sunt diuinationes, incantationes, necromatia, & ars magica, & aliæ scientiæ reprobatae, de hoc ui de infra demones inuocantes, & quædam extrauagantem. **Io. 2. 2.** quæ incipit. Super illius Specula, & infra.

Nota quod quinque sunt fines propter quos homo addiscit: quos ponit **Archid. 3. 7. dist. nonne.**

Item nota quod pater tenetur alimentare in scholis filium volentem addi-

scere. **Arch. 30. dist. si quis reliquerit. 4.**

Sed nulla ætas fera ad addiscendū, ut in c. si habes, & in glo. super parte senex, 24. q. 3. & usque ad 88. annum non debet quis erubescere bonam doctrinam addiscere, ut in d. gl. & ff. de fideicom. li. apud Iulia.

Item antiquitas non erubescit si nouitas aliquid adinuenit, in Spec. de probatio. uerfi. hinc.

Sed addiscere debet quilibet etiã prælatus quicumque, & nõ debet erubescere, & non solum debet addiscere a maiori, sed etiam a minori, dū tamen sit eruditus, ad quod 38. distinctio. nullus episcopus propter opprobriū senectutis, uel nobilitatis generis a paruulis eruditis, & minimis, si quid fortè est utilitatis, ac salutis, inquirere negligat. qui enim rebelliter uiuit, & discere, atque agere bona recusat, magis diaboli membrū, quam Christi esse ostendit, & potius infidelis, quam fidelis esse monstratur. unde **Augustinus** ait. Ego senex a iuvene, & episcopus tot annorum a collega nondum anniculo paratus sum doceri, ut 24. q. 3. si habes.

Item maiores non debent dedignari sequi bonam viam, bona dicta, bonos mores, & exempla minorum. C. de offi. recto. pro. l. potiores, & 22. distin. de Constantinopolitana, & j. q. j. si iustus fuerit, & c. neque in homine, & 19. dist. secundum.

ADDITIONES.

a Pro hoc adducitur tex. in l. de bonis. §. non solum alimenta præstari debent pupillo. sed etiam in studia, & ceteras necessarias impensas debent impendi pro modo facultatum. ff. de carb. adict. Et licet tex.

hic,

hic, non loquatur de patre illa tantò magis procedunt in patre, & de patre est tex. & ibi expressius Doct. in l. Macedoniani. C. ad Macedon. Et non solum intelligo, quò ad grammaticam, sed etiam quò ad leges & alios disciplinas, seu scientias iuxta qualitatem ingenij, & facultates ipsius patris arbitrio iudicis, si pater renuerit. Barth. & Ias. in l. quidam cum filium. ff. de verb. oblig. Riminal. in l. si donatione. col. pen. C. de collat. & ad hæc etiam tenetur pater iure diuino: videmus enim, quòd Heli sacerdos sanctus, quia in omni scientia, & disciplina non crudierat, & instruxerat filios suos, supinus cecidit, & mortuus est. Et scribitur. 1. Reg. 3. In die illa suscitabo aduersus Heli, omnia quæ locutus sum, super domum eius incipiam, & complebo: prædixi enim ei, quòd iudicaturus essem domum eius in æternũ propter iniquitatem, eò quòd nouerat indignè agere filios suos, & non corripuerit eos. & c. ac c. 4. cecidit de scella retrorsum iuxta hostium, & fractis ceruicibus mortuus est. pro quibus D. Ieronimus. in epistola ad Ephes. vnde sumptum est. c. legant episcopi. 37. distin. pro præmissis videre etiam poteris. Pet. Rebuff. priuil. scola. 53. Quimil. Mand.

Administratio. bono-
rũ hæreticorum an sit eis interdicta, & a quo tempore, vide infra alienatio.

Sed administratio est honor: & de decus est ab administratione remoueri, vt ff. de manu. testa. l. testameto centurio, & ibi notatur glo. fi. ^a

Itè an pèdète accusatiõne possit q̄s administrare, vide supra accusatio.

Sed an administrator fisci possit remittere debitum non liquidum: & glo. q̄ sic in l. aduersus, C. de vsuris.

A D D I T I O N E S.

a Adduci ad hoc potest text. in l. nullus ex his. quos claruerit. C. de diuer. off. lib. 1. 2. l. 2. cum glo. & ibi Bald. C. de manum. vind. c. post translationem, & ibi Abb. in ult. notab. de renunc. Q. M.

Adorare. non licet nisi solũ Deum, ^a in quem est credendũ, vt patet in simbolo fidei, Credo in Deũ, & probat. 26. q. 5. non liceat, & 22. q. j. considera. & sic non licet colere, vel adorare idola, vel demones, seu aliqua elementa, seu solem, vel lunam, vel stellas, siue planetas: nec etiam arbores, animalia, vel corpora aliqua animata, vel inanimata. & de hoc vide infra an inquisitores possint cognoscere inter diuinatores, & incantatores.

Sed an adorans diabolum credens adorare Deum, peccet? & vide 29. q. j. s. his ita, & c. quod autem, vbi text. cum glo. & in §. ad hæc. & vide 26. q. 5. nẽ mirum.

Sed an liceat ^badorare aliquod corpus hominis viuentis, vel defuncti dicẽdo ipsum esse sanctum, & facere miracula, quod corpus nondum erat canonizatum ab ecclesia, seu maximè per ecclesiam catalogo, & nõquid tales licitè adorèt. & si non bene agũt, per quem vel quos poterunt prohiberi, vt tale corpus non adoretur. Et respondetur, quòd si ipsi adorant, & venerant tale corpus credẽtes illud corpus esse præter Deum, vel nutũ Dei, q̄ talia sapiunt hæresim, & per inquisitionem poterũt coerceri. Sed si ipsi id faciunt credentes ipsum corpus habere ex suis meritis gloriã apud Deũ & cre-

& credentes, q̄ possit suis precibus gratias à Deo impetrare, q̄ isti tales non sunt hæretici: nec inquisitor cognosceret de istis, de quo uide infra. de sapientibus hæresim, & quia non deprehenduntur tales errare in fide, licet possint deprehendi in facto. de quo uide infra canonizatus.

Sed picturæ sanctorum adorantur ad memoriam præteritorum, ut de cõ seq. dist. 3. uenerabilis, & c. perlatum. de quo uide infra imagines.

Item adorando imagines non picturam adoramus, sed id quod per picturam nobis representatur, ut d. c. perlatum, & c. uenerabilis.

Sed nota q̄ adoratio est actus latræ secundum Thom. 2. 2. q. 88. ar. j. ubi uide.

Item adoratio requirit locũ determinatum. uide Tho. ar. 3. ubi supra.

Item adoratio includit actum interiore, & exteriori, secundum Thom. in 3. par. q. 25. ar. j. quæ tamen debetur carni Christi, & eius imagini, secundum eundem in 3. dist. 11. ar. 3. & q. 25. ar. 2. & 3. & in 3. distin. 9. arg. 3.

Itè adoratio an debetur reliquijs sanctorum? idem 3. parte q. 25. ar. 6. & in 3. dist. 9. ar. 3.

Item adoratio non debetur creaturæ, & exhibita non est vniuocè adoratio. uide S. Thom. in 3. par. q. ead.

Sed adoratio an debeatur carni Christi, & eius imagini, uide Tho. in 3. par. q. 25. ar. 2. & 3. & in 3. dist. 9. ar. 3. ubi dicit quòd sic.

A D D I T I O N E S.

a Deuter. c. 6. & 10. Matthæi 4. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli ser-

uies. Exod. c. 23. Non adorabis Deos eorum, nec coles eos non facies opera eorum sed destrues eos, & confringes statuas eorum. seruietisq̄ domino Deo vestro. Quint. Mand.

An, & quibus, ac quæ adoratio debeatur, vide sent. lib. 3. dist. 9. Catechis. in præcepto. Non habebis Deos & c. Adorare dictum putat Nonius, ab Adore frumentigenere, quod epulis & immolationibus sacris pium putabatur. hinc Adoratio. Mos Ethnicus adorandi quis fuerit, vide Plin. lib. 28. cap. 2. Adorare videtur generaliter sumi pro venerari, colere, & honorem adhibere, sicut ex catechismi loco citato colligitur, sed is cultus, & honor non idem tribuendus creaturis, qui Deo debetur, nec eodem specialiter nomine appellantur. Debitus enim Deo Latræ, vel θεοσεβειæ, propriè nuncupatur. Aug. de Ciuit. Dei. lib. 10. c. 1. Dulia verò, qui creaturæ cultus exhibetur. lib. sent. 3. dist. 9. Et si verò Dulia perinde atque Latræ nominibus idem Græcè significetur, seruitus enim & cultus vtrunq̄ Latine transferuntur. quemadmodum tamen re ipsa differunt hi cultus, ita & appellationes, dubietatis tollendæ gratiã, distinguere voluerunt. hæc vt alia nomina Latini mutuò sumperunt, a Græcis, cum proprijs careamus Latinis, D. Aug. cod. loco. De latræ cultu Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento in adoratione exhibendo, vide in Sin. Triden. Sess. 13. cap. nullus itaque. 5. de cultu & vener. Sanct. & can. 6. cultus autem Dei, & in eius laudibus celebrandis, & in vita, ex eius lege & præceptis agenda consistit. Catechis. in præcepto. Non assumes c. Quamuis. vbi quibus modis nomen Dei laudare debeamus, nos instruit. & in oratione Dominica in petitione illa. Fiat voluntas tua. circa fin. Lat. firmian. lib. inst. diuin. c. 9. Seruire Deo nihil aliud est,

est, quàm bonis operibus tueri, & conseruare iustitiam idem lib. 7. c. 11. Nam cultum Dei, qui constat abstinentia cupiditatum, ac libidinum, patientia doloris, contemptu, mortis, etiam contra corpus anima concupiscit. Item lib. 6. c. ult. summus igitur colendi Dei ritus est, ex ore iusti hominis ad Deum directa laudatio. & sequitur quare ratione fiat. P. V.

b Vide Sanctum Con. Trid. Sess. 25. c. 11. de Inuoc. & c. sub fin. P. V.

c Adde quæ annotaui infra ad vocem Blasphemus. P. V.

Aduocatus. Dicitur ille qui in iudicio apud eum qui iurisdictioni præest, desiderium suum, vel amici exponit, uel alterius desiderio contradicit. l. sciendum §. j. & ibi per doc. & l. Paulus, la prima, & ibi Bart. ff. de legatis. Et ideo consulens in camera non propriè dicitur aduocatus. Ita quod prohibitus aduocare, non censetur prohibitus in camera consulere, vel allegationes in scriptis facere secundum Paul. in rubrica de post. & tenet Bar. in l. j. ff. de vari. & extraord. cogni.

Item aduocatus debet esse iuris peritus, & studuisse per quinquennium saltem, & iuramento doctorum probatus. l. nemini. C. de aduo. di. iud. & no. Bar. in d. l. j. uide infra ista litera. §. non dicitur aduocatus.

Nota quod aduocati non minus prouident humano generi, quàm si patriam armis defenderent, ut C. de aduo. di. iud. l. aduocati, & de elec. c. u. ex eo, lib. 6. facit quod no. de sepultu. licet, lib. 6.

Sed responsurus in iudicio an possit aduocatum informare? & Spe. tit. de aduoc. §. utriusque, in 2. colum. uer.

sed nunquid clientulus, tenet quod non?

Nota quod licet aduocatus sit hæreticus uel excommunicatus, non retractabitur sententia: & idem si fuerit procurator: secus tamen, si fuit iudex uel testis, ut in c. vergentis, de hæreticis, secundum Inno. qui hoc no. de sen. excommunic. c. si aliquando, & Spe. tit. de aduoc. §. j. circa prin.

Sed aduocatus plus intendens lucro, quàm iustitiæ ad infamis. uide in l. quisquis. C. de postulan. b

Sed de forma iuramenti quam aduocatus hæretici, debet facere, uide infra iuramentum, & habetur in 15. instructione inquisitionis. & ibi uide de quorum bonis debet ei solui salarium pro suo patrocinio.

Sed utrum hæreticus possit esse aduocatus, & responderetur quod non, ut habetur in quadam constitutione Frederici: quæ incipit, contra Patarenos, in fi. ubi dicitur quod si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur extra de hæc. c. excommunicamus, el j. & de pœn. dist. j. nemo, & 2. q. 6. catholicus.

Item damnatus crimine capitali, uel calumnia publici iudicij, non potest esse aduocatus, ut 7. q. §. tria.

Sed an debeat dari aduocatus c in causa hæresis non habenti, ad hoc ut possit defendi, Laud. in clem. de excessi. prælato. super ver. in causis seu negocijs. Et dicendum quod non habenti aduocatum iudex debet ei dare, ut ff. de post. l. j. §. ait prætor, & lite non contesta. c. j. & C. de postu. l. prouidendum, & ff. ex quibus cau. maio. l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. de hoc habetur in instructione inquisitionis, instructi. 25. Quod inquisitores debent dare aduocatum ipse

ipse delato petenti. Sed an aduocatus accusati debeat admitti in dispositione, an mereatur subijci torture: & responderi potest quia debet admitti ad hoc, ut pro eo alleget, an sit torquendus uel ne, ut in l. si postulauerit. §. quæstioni. ff. de adul. & per gl. legis. legis uirtus. ff. de legibus. Sed ipse quæstioni, seu examinationi non debet interesse aduocatus ipsius rei. ita tenet gl. in aut. de testi. §. illud tamen, in gl. non habebunt, col. 7. & in eadem aut. de testi. §. quia uerò, in gl. super uer. aduocatorum, & cum glo. uidetur idem uelle Bar. in l. custodias ff. de pub. iud. & in dic. l. legis uirtus. Et ob hoc propter grauitatem delicti est inductum, quod in hæresi nec inquisitor sine ordinario nec ordinarius sine inquisitore procedant ad torturam, de quo infra tortura.

Sed aduocatus c qui habet bonam causam in ueritate, an potest mentiri, & falsa allegare. uide glof. in c. cupientes, in uerbo malignantium, de elec. l. 6. & bonus tex. est iuncta glo. in c. do minus noster. 23. q. 2. faciat l. cum patrem. §. Titio fratri, in uer. nec uidebitur dolo fecisse, cum fraude excluderit. ff. de leg. 2. & per Inn. in c. olim, el j. de resti. spo. & ibi do. Ab. in 8. colum. uerf. nunquid autem possit quis licitè per fraudem.

Nota quod sine aduocato non potest esse fiscus in iudicio: unde non teneret sententia contra eum lata pretextu aduocati non habiti, ut ff. ad iure fis. si fiscus, & C. de aduo. fisc. l. ult. de hoc Hosti. in sum. tit. de dila. §. & quare ut homo.

Sed an aduocati debeant proponere quæ consistunt in facto, uel partes: & dicendum quod partes ita no. ab. in c. pastoralis, in prin. de iudicij. fal

lit nisi pars sit indiscreta. uide Anto. Curte. in suo repertorio Abbatis, in dictione, aduocatus. §. 22.

Sed mali aduocati omnia mala nouerunt, ut dicit gl. in l. ab Anastasio, C. man. & sæpe numero moriuntur sine lingua, ut dicit gl. iuncto tex. insti. quibus non est permittum facere testamentum. ibi, sæpe enim & literati, & eruditi omnes varijs casibus, & audiendi, & loquendi facultatem amittunt. gl. ibi in uerbo amittunt, dicit, & maximè impij aduocati, quod nota.

Sed an aduocati possint defendere inspectos de hæresi, dum non constat illos esse hæreticos, uel inter eos reputandos? & dicendum ut notatur de hæc. in c. si aduersus, & ibi per An. de Bu. post Ioan. An. & eo. tit. c. fi. lib. 6. ubi patet quod in causa hæresis potest procedi sine strepitu aduocatorum in uer. sed eorum strepitus, & quod legitur in c. statutum, el 2. & quæ ibi notant doc. de hæc. lib. 6. in 2. Respon. Nam ius quod aliquid præsupponit, illud debet esse tãquam in suo esse pfecto, & uerò, ut no. de electio. Cumana. & per In. de libel. obla. c. si. cum ergo ius prohibet aduocato prestare auxilium hæretico, intelligendum est de hæreticis, qui uerè dicuntur hæretici: uel inter eos habeantur manifestè. Et cautum est aduocato prestari, sicut abbas Ioachim in pri. Et iudices, aduocati, & notarij nulli eorum suum officium impendat: alioquin eorum officio perpetuò sint priuati, ut habetur in extrauagante Alexandri, quæ incipit, Nouerit uniuersitas.

Item ad aduocati exercendo suum officium patrocinando pro hæreticis dicantur fautores, ad hoc faciunt notata per Host. in c. proposuit, de cle.

excom. mini. & text. in c. si aduersus, extra de hæreticis. vide infra fautores in §. an aduocati.

Sed an aduocatus possit vendere consilium, vide II. q. 4. in cap. non licet iudici: ubi sic dicit ad literam, Non licet iudici vendere iustum iudicium, & si liceat aduocato vendere iustum patrociniū, & iurisconsulto rectum consilium. uide ibi glo. quæ distinguit an sit iustum, vel iniustum patrociniū, vel consilium, & ibi in fin. glo. not. quodam partem pro test habere.

Sed aduocatus in principio anni debet habere salarium, ut ff. locati. l. qui operas. arg. contra. C. de suffrag. l. vna. salarium autem aduocati non debet excedere summam centum aureorum, ff. de varijs, & extraordi. cogni. l. j. §. si cui cautum est gl. j. quæstio. 4. in templo. & de quibus bonis debeat solui salarium aduocato hæretici, uide instruc. inquisitionis. instruc. 15.

Sed nõ dicitur aduocatus doctor dans consilium in camera sua. dictū est. Bart. in l. j. §. aduocatus, ff. de uarijs, & extraordi. cogni. adde quod idē dicit in l. j. §. postulare. ff. de postulā. uide supra ista litera. §. j.

Nota qd aliud est aduocare: aliud iudicare, aliud consulere, ut in c. non licet. II. q. 3. & 14. q. 3. non fanē, & 24. q. j. quisquis, & melius in c. excommunicamus, el 2. in §. credentes pro quo solus pontifex prohibet aduocare clericis in causa criminali.

Sed doctor prohibitus aduocare, potest impunē consulere domi. Angelus. in l. j. §. postulare. R. ff. de postulan.

ADDITIONES.

a Licet eo in loco non aduocatus definiatur, sed postulator; aduocati tamen conuenit officio. scribit enim Vlpian. in l. 1. §. aduocatos. ff. de extraordin. actionibus. Aduocatos accipiendos omnes omnino, qui agendis causis quoquomodo operantur, inde aduocationibus interdiceret. l. 8. ff. de postul. l. 9. ff. de pæn. Item aduocationes postulare l. 23. §. 4. ff. ex quibus causis aduocationem quoque suscipere. l. 9. de offi. presid. Alcon. in diuinationem non ita latè definit. Qui nanque defendit, inquit, alterum in iudicio, aut patronus dicitur, si est orator: aut aduocatus. si aut ius suggerit, aut presentiam suam commodat amico. Moris enim erat in iudicijs non modò priuatis, verum & publicis amicos omnes aduocare, quorum autoritate moueri posse iudices, existimabantur. quod Budæus in adnotationibus posterioribus ad Pandectas, & Hotomannus de verb. iur. ex oratoribus, & poetis affirmant. De eorum quoque scribit differentia Valla, lib. 4. cap. 12. eleganter eum uide, quia Latine uerborum, rerumq; significationes à Latine lingue peritis, non aliunde sunt petendæ. Id etiam scias, Aduocandi uerbum significare homines, uel patrocinijs, uel consilijs, ut dictum est, uel testimonij causa conuocare. l. 1. & 20. ff. ad leg. Cornel. de fal. teste etiam Cice. pro Caci. & Plauto in Pænulo. Petrus Ventrannus.

b Contra improbos aduocatos insurgit Ierem. cap. 5. ad finem. Quia inuenti sunt in populo meo impij insidiantes, quasi aucupes, laqueos ponentes, & pedibus ad capiendos viros, sicut decipula plena aubus, & sic domus eorum plenæ dolo: ideo magnificati sunt, & ditati: craf-

sati sunt, & impinguati; & præterierunt sermones meos pessimè. &c. Nonnulli impij aduocati, ut in eo puniretur in quo deliquerunt, audiendi, & loquendi facultatem amiserunt iux. text. in §. item surdus. pulchra Glo. in uer. amittuntur. Insti. quib. non est perm. fac. test. videre poteris quæ scripsi de ingratis aduocati erga clientem. c. 8. Q. M.

c Aduocatus dandus est imputato de hæresi, nisi constet illum esse hæreticum, & in hæresi persistere, & aduocatus non patrociniabitur absque uenia, uel nisi ad defendendum deputatus sit ab Inquisitoribus, & si conpererit esse locum hæresi à defensione ulteriori abstinere, & pedem retrahet. hæ sint ueræ, & communes conclusiones, & in uiridi quotidiana obseruantia, pro quibus facit tex. in l. si non defendantur. ff. de pæn. in cap. fin. de hæret. lib. 6. Matt. in const. regn. Neap. tit. 1. num. 43. Carer. de hæret. num. 114. Iacob. Siman. Enchir. tit. 42. de Aduoc. Iul. Clar. senten. lib. 5. §. hæresis uers. ulterius pro hæreticis non potest aduocatus. Vmber. iudicial. inquis. hoc eodem uerb. Aduocatus. Quin. Mand.

d Tortura datur absentibus aduocatis, excepto aduocato fisci ut aiunt, ex abusu, Ante autem quam quis torqueatur, sunt audiendi aduocati super hoc an quis torqueri debeat. Imol. in l. custodias in fin. prim. ff. de publ. iudi. subdit quod ita seruat generalis consuetudo. Idem dicunt Anto. de Carer. de quæst. in 2. membro. num. 54. & Marcus Dec. 908. quæritur an patroni. numero. 7. Foller. in fragmen. pract. crim. titulo de quæst. & tormen. numero 216. & sequen. Iul. Clar. sent. libro 5. q. 64. uersicul. Quæro non an examini, ubi subdit contrariam obseruantiam Mediolani. Q. M.

e Quæ sequenda, quæ uitanda sint Aduo-

cato, patronoque causarum, eorum item quod sit officium succintè tradit Catechis. Pij V. Pontifi. Max. in iussu aditus in Decalogi præsep. Non loqueris &c. Per utile uidetur aduocato futurum si quæ tradita sunt a Cicorone. 2. de orato. folio mihi. 59. & 60. Quæ præterea à Fabio Quintiliano. libro 12. cap. 7. & 8. uidelicet in suscipiendis atque discendis optimè causis, & cognouerit & obseruauerit. Pet. Vend.

f Exod. 23. Nec accipies munera, quæ etiam excecant prudentes, & subuertunt uerba iustorum. Deuter. 16. Quia munera excecant oculos sapientum, & mutant uerba iustorum. Ecclesi. sic. 20. in fin. Xenia, & dona excecant oculos iudicium. Prouer. 17. Munera de sinu impius accipit, ut peruertat semitas iudicij. Et diuus August. ad Macedon. inquit. Non debet iudex uendere iustum iudicium. M. Tullius in Verrem, Actio. 6. Abducuntur nonnunquam, iudices ab institutis suis, magnitudinè pecuniæ. In iustissimum esse inquit idem Tull. libro 1. de leg. iustitiæ mercedem quæere. pro ijs est text. in l. properandum. §. ita autem utraque. ibi, uel turpissimi lucri gratia. C. de iudi. in cap. qui teste. cap. pauper. cap. quatuor dicta. 11. quæst. cap. non sumè. uersiculo sed non ideo debet iudex 14. quæst. 5. cap. ubi, & ibi Archidiacon. dicens iustitiā cito uiolaci auro & numis. 24. q. 1. extra 1. de sentent. excommu. inter commu. Latè Boer. decis. 153. numero 26. Quint. Mand.

g Pro quo adduco illud prouerb. capit. 12. De fructu oris sui uniusquisque replebitur bonis, & cap. 18. De fructu oris uiri replebitur uenter eius. Diuus item Thom. 2. 2. quæst. 71. art. 4. ad prim. 2. & 3. uult quod licitè aduocatus uen-

dat patrociniū, Iurisque peritus verum consilium: quin & isti, & ipse iudex moderatim stipendium accipere possint, pro quibus etiam videri poterit Bud. qui ad idem citat Ciceron. & Demost. in annot. in Pandect. in l. 1. ff. de mun. & hon. Quint. Mand.

Adulterium. An propter uxoris uir possit intrare, religionem ipsa manente in seculo? & licet hoc non sit ad propositum nostræ compilationis, potest responderi quod cum propter adulterium vxoris maritus sit solutus a seruitute uxoris, potest ipse maritus ingredi religionē ipsa manente in seculo: & ipsa non potest contrahere nisi per mortem naturalem mariti. hoc abbas de conuersio. coniuga. c. coniugatus, & glo. in c. nullus, de tem. or. & 32. q. 7. licitē.

Sed an ualeat consuetudo, ut mulieri adulteræ incidantur capilli, & uestes ad ignominiam? & glo. dicit qd sic 32. q. j. de benedicto.

Sed an propter adulterium uxoris, ipsa uxor perdat bona parafrenalia? & glo. tenet quod sic in c. plerunque, de dona. inter ui. & ux. quæ est bene notanda.

Sed si qua fuerit fornicata antequam sit sponsa, an possit accusari de adulterio, uide supra accusatio. §. si qua.

Nota quod adulterium committens committit sacrilegium. de quo uide infra sacrilegium. & etiam ibi uide qualiter adulteriū^a potest puniri ciuilitè, & criminaliter, & qualiter est mixti fori, scilicet ecclesiastici, & ciuilibis, ibi uide.

Sed an committens adulterium

pluribus uicibus cum uxore alterius puniatur semel pro omnibus, uel apuniatur pluries, de hoc uide infra pena, & infra puniri.

Sed an uxor possit accusare maritum de adulterio, uide supra accusatio, & habetur 22. q. 5. Christiana.

Sed in quibus differunt adulteriū carnale, & spirituale, no. doc. de conuersio. coniuga. c. fi. 7. q. j. sicut uir.

Sed adulteram uxorem non licet uiro interficere. 33. q. 2. admonere, & c. inter hæc.

Sed an uir committat adulterium cum uxore sua? & dicendum qd si ardentè, & inhonestè eam tractet, & amet, qd peccat etiam cum uxore sua, ut 32. q. 4. in c. origo, ubi sic dicitur, Origō quidē amoris honesta est: sed magnitudo deformis, nihil autē interest quā ex honesta causa quis infaniam. unde & Xistus in sententijs, adulter est, inquit, in suam uxorem amator ardētior: in aliena quippe uxore omnis amor turpis est. in sua nimius. sapiens iudicio debet amare cōiugē, non affectu. non regnet impetus uoluptatis, nec p̄ceps feratur ad coitum: nihil est fædius quā amare uxorem quasi adulteram. Et certè qui dicunt se causa rei publicæ, & generis humani uxoribus iūgi, & liberos tollere, imitātur saltem pecudes, & postquam uxorum uenter intumuerit, nō perdant filios, nec amatores uxoribus sese exhibeant, sed maritos. hæc Hiero. contra Iouinianum in epistola. fi. pri. li. in fi. & gl. super uerbo pecudes, sic dicit, Pecudes enim post cōceptum non coeunt, ut q. 7. non solum. nec mulier faciat copiam sui corporis a conceptione usque ad purgationem, ut dis. 5. ad eius, & 33.

q. 4.

q. 4. si causa. & de hoc habetur. 4. sen. dist. 31. & gl. 32. q. 2. quicquid & no. quid dicit. gl. in d. c. origo, super parte, Perdant. dicit ibi petit enim partus ex frequenti concussione.

Nota, qd quatuor de causis coniugatus commiscetur vxori suæ. prima causa prolis. Item causa reddendi debitum, & his duobus casibus nō peccat, imò meretur, ut 13. dist. nerui, & 33. q. 5. si dicat. Item causa incontinentiæ. s. cum est præuentus à uoluptate, tunc est ueniale peccatum, ut in cap. quicquid. 32. q. 2. & 33. q. 4. uir cum propria. quidam tamen dicunt hoc casu nullum esse peccatum propter auctoritatem apostoli, vnus quisque habeat suam &c. & de hac materia uide in d. cap. quicquid. 32. quæst. 2.

Sed an mulier possit accusari post pœnitentiam factam de adulterio uide supra accusatio.

Sed & nunc ad nostrum propositum notandum est, qd qui commisit hæresim, uel apostasiam, dicitur adulter. & est adulteratio spiritualis. de quo uide infra zelus. Et in quibus differant, uide docto. in c. fi. de conuersio. coniuga. & 7. q. j. sicut uir. ubi supra ista litera dictum est idem.

Sed non sunt adulteria facienda causa generationis filiorum. 32. q. 4. sicut sanctius.

ADDITIONES.

^a Adulterij pœna quæ, lege super Sin. Trid. 23. ses. c. 8. de reform. Adulterium est legitimi thori iniuria, siue alienus, siue proprius. sit; etenim si maritus cum muliere soluta rem habeat, suum ipse thorum uiolat, si uerò solutus uir alienam cogno-

scat uxorem adulterij labe thorus alienus inquinatur. Catechif. & 36. q. c. 2. Adulterorum item supplicium. & damnum maximum, eo omnia libidinis genere in sacris literis interdiciuntur eiusq; detestatio quantafit, & turpitudō, adde legendum Catechif. in præceptum decalogi. Non mœcaberis. Pet. Vend.

Affirmatiuus. Hæreticus quis dicatur, uide infra hæreticus. §. hæreticus affirmatiuus.

Afflicto. Non est dāda afflictio, ut in Sp. de feudis. §. quoniam. Verue. 7. & l. tam dementis & ibi Bar. C. de epif. audi. & l. cōgruit, per Bar. in 2. notab. ff. de offi. præsi. Bald. in l. precibus. 4. col. C. de nup. & alijs sub. per l. tam & si parentibus, de inoffi. testa.

Aggrauare. An aggrauetur magis delictū in personā honestam, quā in inonestā & magis, uel minus in clericū, quā in laicum, uide infra delictū, & infra clericus, & infra grauius.

Allegare. Non sufficit ali allegare, si non probetur, tex. in c. super, de cōces. præben. de re iud. cum super, & c. suborta. Archi. in c. solet, de sen. excom. l. 6.

Sed contraria allegans non est audiendus, ut 74. dist. gest.

Sed allegari possunt in decisionibus causarum auctoritates iuris diuini, ut de test. quoniam, & c. licet, primo.

Item in decisionibus causarū allegari possunt scriptura sacra, & etiā potest allegari in modo puniendi, ut de of. delega. c. j.

Item allegari possunt in decisionibus

bus caufarū dicta apoftolorū, & ſūt præferēda legibus ciuilibus etiam in diffinitionibus caufarum, ut in c. ſuper illa, & c. cum ſecundum, de ſecun. nup.

Itē allegari pnt ī deciſionibus caufarū authoritates noui, & ueteriſtāmēti. Nā lex Dei præfertur legi poſitiuæ. Et Papa condēs cōtra ſtatuta diuina potius dicitur errare quā legē cōdere, 2 ſ. q. j. ſunt quidā, ° & hoc habetur ī c. qualiter & quādo, de ac.

Sed non debet allegari gl. quando inuenitur tex. d. ut ff. de of. præſi. l. j. §. licet, & archi. 11. q. j. nolite timere. nā dictum gl. eſt probabile & non neceſſarium, ut no. gl. C. de legibus. l. j. Et an gl. faciant ius, & dicendum q̄ nō, niſi a ſignēt rationē, Archi. 71. diſ. hortamur, etiā ſi ſint gl. Papæ, Inno. in c. p. tuas, de ſim. archi. 11. q. 3. nolite, Lap. ple. allegatione. 73. ° ſed no. q̄ opi. gloſſæ ceteris eſt preferenda, ut no. Ia. Butr. & alij in l. j. C. qui pro ſua iuriſdictione. & ſic adhærendum eſt dicto gl. ut no. Cy. in l. j. C. de act. & obliḡa.

Sed non debeant allegari ll. ubi canones inueniuntur? & uidetur quod non ſunt ll. allegandæ niſi in defectū can. ut no. gl. 11. diſt. in c. ſi in adiutorium, ſed contrarium apparet ex iſtis iuribus, ſcilicet in c. j. de iura. calum. & in c. j. de noui ope. nun. cum ſi. & no. Nico. ab. in c. inter alia, de immunitate eccleſiarum.

Nota q̄ in deciſionibus caufarum ſtat dicto Papæ eo q̄a, Petro, & ſuis ſucceſſoribus fuit data poteſtas leges condendi & iaterpretandi, ut patet p. c. p. uenerabilē, qui ſi. ſunt l. niſi dictū ſctōrū iuuare ſe authoritate noui, uel ueteris teſt. ſeu alicuius cōcilij Pa-

palis hæc Abbas in d. c. inter alia.

In expoſitionem verò ſacrarū ſcripturarum ſtatutū potius dicto ſancto rum & allegat Abbas gl. in ſumma, in c. de libellis, 20. diſt. niſi tractaretur de expoſitione neceſſaria ſup ſacramentis, uel articulis fidei, ſecundum Abbatem ibidem, ubi ſupra unde dicit Franciſcus Zaba. in Cle. una de ſum. trinitate. uer. nos igitur no. q̄ ad Romanam eccleſiam pertinet determinare ea quæ concernunt articulos fidei, quia quæſtiones fidei determinat ſolus Papa, uel ſi fieri poteſt reducuntur ad cōcordiam. nec dicitur illis opinionibus derogari, uel præiudicari, q̄ reducuntur ad concordiam, ut dicunt moderni in c. literas, de reſtit. ſpol. uide infra quæſtiones.

Sed allegationes generales licitum eſt quandoque facere, ſicut facit Papa, qui generaliter allegat non allegādo principia titulorū, nec in quo loco ponantur. ſed generaliter, iure cauetur. ita dicit Abbas in c. ueſtra, de coh. cle. & mulie. in primo notabili.

Sed nunquid ſufficit allegare librum, uel titulum? & dicendum quod ſufficit allegare librum. ut in aut. de non alie. §. ceterum.

Sed deſiciente lege, uel canone, al legari poteſt rō. f. 19. diſt. ſi Romano rum, & diſt. 8. fruſtra, & gl. j. di. in c. conſuetudo.

A D D I T I O N E S.

a Pro legato ad aliquem mittere ſignificat, uſurpatur hic autem pro citare & adducere, quandoque capitur pro in ingenuitatem aſſerere. l. 28. §. 1. ff. de lib. cau. Petr. Vend.

b Ut etiam uoluerunt gloſ. in §. 1. in uer. elo-

eloquioram. in auth. ut Indi. ſi. quoquo ſuffrag. quæ per illum textum notat, quod diuina authoritates in cauſis pro legibus allegari poſſint. Bald. in aut. ad hæc colum. 2. C. de uſur. Fely. in cap. ex parte, in uerſ. diuerſorum librorum authoritate poſt num. 56. uerſ. authoritates diuina ſcriptura. & ibidem per moderniores. de reſcrip. P. V.

c Quicquid ſentiat author hic, non eſt recedendum a uerbis huius cap. ſint quidam. hic citati. & cap. ſequen. ubi declaratur in quibus Rom. pontifici liceat nouas condere leges, quæ non debent cōtendere, ut diſt. prophetarum, & apoſtolorum deſtrucere cenſeri poſſint. contra aliter, & ſic minus rectē loquentes inuehit Ioan. Terſon, de poteſta. eccleſ. conſider. 10. Quint. M.

d Glo. non indigemus, quando habemus tex. ut etiam dixit Bald. conſi. 343. examina. l. 1. num. 4. lib. 1. uer. & de iſto. & conſi. 174. Caſus. colum. 2. ubi contra aduocatos cauillant uerba clara ſtatuti. Et cum habemus text. clarum, non eſt locus alicui declarationi, ad l. non aliter. ff. de leg. 3. l. Labeo. uerſi. non enim ex opinionibus. ff. de ſupell. leg. Quint. Mand.

e Alleg. 48. J dic tu 47. quæ incipit, magiſter hoſpitalis. nume. 2. & quando gloſ. ſtandum ſit, & quid ſi non reperiatur reprobata, declaro ibid. in addit. ad Lap. in uerſic. Gloſſis. & in uerſic. reprobata. Quint. Mand.

f Ratio etiam naturalis ad deciſionem caufarum pro lege allegari poteſt, ad tex. in l. cum ratio naturalis. ff. de bon. damnat. in clem. cum rationi, & ibi Card. in prim. de election. Iſern. in præuicio ſend. in 6. q. nu. 48. uer. nam rationabile dictum. D. meus Phil. Dec. poſt Abb. in c. ſecundò requirit. in 3. not. de appella. Q. M.

Alienatio. facta ab hæretico ante damnationem nō tenet licet omnia bona hæreticorū non pertineant ad ſicum, ſiue ad eccleſiam niſi dānatione ſubſecuta ſuper crimine, ut infra cōſiſcatio. tamen cum eſt ſecuta condēnatio effectus huius damnationis trahitur retro ad diem commiſſi criminis, & ex illa die iudicatur ei interdicta alienatio, ut in princ. c. emancipatio. ad hæc q̄ notatur in c. tanta, de ſimo. in glo. non precibus, uer. & intus ortus & c. ff. de accuſa. l. ex iudicio. cum de terminatione eius quod habetur. ff. de præſcrip. l. ſi quis. §. j. Et ubi hæreticus alienauit, inquiſitores non tenentur pretium reſtituere emptori. & eſt ratio, quia effectus damnationis trahitur retro ad diem commiſſi criminis, Quia eo quod incepit quis perpetrare tale crimen, ſtatim ipſo iure eſt ſibi interdicta adminiſtratio bonorum ſuorum, ut ſupra accuſatio. unde cognito delicto omnia alienata ab eo etiam ex cauſa oneroſa re tractantur tanquam geſta, ab eo qui non habebat poteſtatem adminiſtrandi, & alienandi, ut l. j. C. ad l. Iul. marie. & ibi docto. & no. Cy. Bal. & Sal. in l. ſi quis poſt hanc. C. de bonis dā. & no. Bart. in l. poſt contractum. ff. de dona. & Ange. de Are. de pub. iudi. ſuper inſti. §. publicani in 3. nota bili. de quo uide eundem Ang. etiam in tractatu de maleficijs, in d. gloſ. in uer. che hai tradito la tua patria, in uerb. & bene ſcias quod quamprimū dic ut ibi. Et ſic facta damnatione nō potuiſſet bona alienare, & eodē modo nec ante dānationem ar. ff. de dona. iter uir. & uxo. l. donationes, & ff. de dona. l. poſt contractum, & ff. de

accusa. l. ex iudicio, & in prin. dict. c. emancipatio. Nam si hoc habet locū in crimine læsæ maiest. multò fortius in crimine hæresis, cum maius sit crimen quod in Deū cōmittitur principaliter, quàm quod committitur in hominem, ut 17. q. 4. sicut qui, in fi. ad idem in c. uergētis. de hæreticis, uer. cum enim. Et ideo fiscus, uel inquisitores talia bona ut sua uidentur uēdicare, arg. prædictarum legum. quo casu certum est uendicare pretium, & ideo restitui non debet, ut C. de fur. l. inciuile. Et hoc uerum intelligitur, nisi pretium, uel aliud loco pretij inueniatur in bonis hæretici, ar. ff. fo. matrimo. l. si cum dotem. §. ult. & l. se. ff. de le. j. l. Imperator, & l. se. Et intelligendū quòd non solū uendicabit rem non restituto pretio emptori qui emit ab hæretico, sed nec etiā ei qui ab emptore emit, quantumcunque bonam fidem habuerit, & qualitercunque per plures manus ambulauerit. Et est ratio, quia hæreticus nō habuit ius uendendi, ut ff. de minoribus. l. in causæ. §. ult. de cōtra. em. & uen. l. si quis sub hoc pacto. Et est ratio, quia effectus damnationis trahitur retro, ut supra dictū est: & sic bona uendi non potuerunt, ut patet ex præmissis sicut etiam tenebat Di. ex prædictis iuribus, scilicet à tēpore, cōmissi criminis, ut C. ad l. Iul. ma. l. quisquis, ad idem C. e. tit. l. 4. Et aduertendum quod hæc litera loquitur indifferenter confiscatione promulgata, & tūc demum est sententia executioni mandanda, ut ff. de re iud. l. à diuo Pio. Et secundum hoc intelligitur quod habetur. 23. q. 5. si uos, & c. de liguribus, in fi. & 24. q. j. c. qui cōtra & etiam hæc notantur super c. cū

secundūm, de hæret. l. 6. & de hoc uide infra de reuocan. alienatione facta per hæreticum.

Sed & reconciliati tempore gratiæ possunt recuperare pro se omnia debita sibi ante reconciliationem sine contradictione fisci.

Item quòd donationes, & uēditiones per eos factæ de bonis proprijs ante reconciliationem, & omnes eorum cōtractus manēt firma. sed post reconciliationem non possunt uendere immobilia sine licentia principis, uel inquisitorū. ita habetur in instructionibus inquisitionis. 30. instructione, & 31.

Item quando in re uendita per hæreticos inuenitur pretiū, uel res æquualens pretio, tunc illud pretiū uel res æquualens ibi inuentum non auferitur ab illis, qui à talibus emerunt, ut in dicta instructione 31.

Item quòd fiscus nō possit petere bona alienata per hæreticos condemnatores nisi ex anno. 76. i quo inchoata est inquisitio, ita habetur dicta instructione. 31.

Sed de pœna illorum qui fecerunt emptiones, & uenditiones in fraudē fisci, uide dicta instructione. 31.

Nota & nemo plus iuris in alium transfert quàm ipse habet, ut ff. de re. iuris. l. nemo plus.

Item nota & nō licet alienare illi, contra quē inquiritur. sed statim incepta inquisitione interdicitur ei alienatio. dictum est Inno. in c. ueritatis, in fi. de do. & con. & Bald. in marg. alienatio. ver. 2.

Item alienatio bonorum hæreticorum non ualet, & potest reuocari per inquisitorem refuso pretio emptoribus conuerso in utilitatem uendito-

ris,

ris, non aliter, secundum Bart. in l. 3. §. de his qui in frau. cre. quem etiam uide omnino in l. chirographis. §. fin. ff. de administra. tuto. & Cy. in l. fi. C. ad l. Iul. maieft. Bal. in l. fi. §. fin. circa medium, ver. no. quòd qui reuocat, C. communia de leg.

Item alienatio facta ab hæretico, uel ab illo cui est prohibita, etiā cum licentia superioris facta nō expressa ei causa, quare fiat, non ualet de re prohibita alienari sine decreto. glos. est singul. in l. 2. C. quan. decre. opus non est, secundum Lud. Pont. in fin. ver. alienatio, ver. prohibitus.

Sed melioramenta in re empta ab hæretico retinentur per emptorem, quando alienatio reuocatur per inquisitorem hæresis. Bal. in l. 2. §. fin. C. communia de leg.

Sed an inquisitor hæreticæ prauitatis, qui reuocat alienata per hæreticum, teneatur soluere retro pretiū emptoribus. Bart. in l. si debitor. ff. quæ in frau. cre. Archid. de hæret. in c. cū secundum, lib. 6. Et quod alienatio medijs temporis non tenuerit, probat tex. in l. quisquis. C. ad l. Iul. maieft. iuncto d. c. cum secundum.

Sed alienatio post delictum præsumitur simulata, ut l. res uxoris. C. de dona. inter ui. & uxo. uide plenè in l. post contractū. ff. de dona. & ibi Bar.

Sed alienatio cum decreto iudicis facta non præsumitur dolosa. Bal. in l. iubemus. . colum. uers. ego tamen do consilium. C. ad Trebel.

Item alienatio præsumitur in fraudem quādo alienans postea possidet pro suo. i. fructus percipit, & nemini respōdet. Bal. in addi. Spe. de alle. & dispu. ver. præsumitur fraus, & no. p. Bart. in l. sicut §. superuacuum, in 2.

colum. in fi. ver. uenio ad tertium dictum, iuncto uer. quæro quid si in instrumto. ff. quibus mo. pign. uel hipot. fol. ubi dicit præsumi fictam uenditionem, si venditor postea possidet rem etiam precario, nisi emptor respōdeat de fructibus: uel nisi reserua uerit sibi uenditor usumfructum. Et per Din. in l. oēs. §. Lucius, de his quæ in frau. cre. & Bar. in l. post cōtractū, in 3. colum. in prin. in uer. tertio præsumitur ff. de donati.

Sed alienatio omnium bonorum inducit suspicionem fraudis, ut ff. de his quæ in frau. cre. l. omnes. §. Lucius, & econtra. insti. qui. alie. licet, uel non. §. j. & 2.

Sed res prohibite alienari non possunt ad fiscum peruenire propter publicationem, no. Bart. ff. de fideicom. liber. l. Imperator. ff. de dam. infe. l. si finita. §. si de uectigalibus, & ibi Bar.

Sed quādo lex prohibet alienationem, uel reedificationem, semper, & omnino prohibet, ut ff. de præscrip. uer. l. quos prohibet.

Sed alienari non dicitur id quod transfertur de fratre in sororem, no. de his quæ fiunt à præla. in c. cum apostolica.

Sed de materia alienationis uide infra fiscus, & inquisitio & infra melioramenta & uide plenè in instru. inquisiti. instru. 29. & 3.

Nota quòd homo alienatę mentis dicitur tripliciter. s. per stuporem. sicut quādo Loth uoluit filias suas prostituere, ut hospites liberaret, ut di. 14. qd' ait. secūdo modo per furorē. 15. q. j. aliquos, & cap. illa cauenda. 3. q. 9. iudicas. tertio per ebrietatem, ut 15. q. j. inebriauerunt.

A D D I T I O N E S .

^a Alienatio facta à delinquente ante crimen commissum valet nisi subsit suspitio fraudis : si verò apparet fraus verè , vel præsumptiue , valet quidem alienatio , sed à fisco postea reuocatur , iuxta communem opinionem de qua , per Picum . in l. post contractum . nu. 2. ff. de dona. sequitur Egilius Bosius in titu. de bono. publi. ante nu. 43. versi. nos vero loquimur ante delictum . & Iul. Clar. sent. lib. 5. q. 78. versi. solet etiam saepe dubitari , ubi subdit , quòd tenetur fisco emptori pretium restituere , iuxta communem opinionem prout etiam per Picum ubi supra post nu. 12. versic. secunda conclu. & ubi supra ponunt coniecturas fraudum , post delictum verò commissum regulariter etiam velet alienatio facta titulo oneroso ante sententiam , neque reuocantur alienata nisi appareat contrahentem fuisse participem fraudis iuxta communem sententiam de qua per Ang. in l. si quis. nume. 4. C. de bon. proscri. & per Clar. ubi sup. versi. cæterum post commissum . ubi limitat procedere tantum , quando delictum sit tale , in quo bona non confiscantur , ipso iure ; nec interdicta est delinquenti bonorum suorum administratio , nec de fraude apparet iuxt. communem , de qua idem Picus , ubi sup. nu. 38. In crimine autem hæresis , & lese maiestatis , confiscatio trahitur retro ad diem commissi delicti ut hic . & alienatio est ipso iure nulla , & retractatur etiam post obitum heretici . l. quisquis . §. emancipationes . & l. fin. C. ad l. Iul. maies. Ioan. Cald. in tract. hæres. c. 27. de reuo. aliena. & hæc est communis . Picus ubi supra , post nu. 37. versi. circa secundum tempus , & Clar. etiam ubi sup. versi. ubi verò bona . Lud. Carer. in sua prax. crim.

tit. de hæret. num. 136. & seq. Vmber. in iud. inquisi. in verb. alienationes. Q. M.

Adde . Alienatio est in alium iuris sui translatio . l. 67. ff. de verb. sign. cum iure stricto capitur , cum verò largo , continet conditionem , donationem , venditionem , permutacionem , & emphiteuticum perpetuum contractum . c. non liceat . de reb. eccles. non alien. C. de reb. alien. non alien. l. sancimus . eadem ratione transferitur & ad mentis alienationem . l. diuus . 14. ff. de off. præsid. Pet. Vend.

Alienigena. ^a An contra possint inquisitores procedere ? & dicèdū q̄ nō solūm possunt procedere super hoc crimine contra quascūque personas existētes in sua diocesi , vel prouincia : sed etiā cōtra alienigenas , & forenses delinquētes ibidem , sicut dicitur in alijs criminibus , vt ff. de offic. præsi. l. 3. & 11. q. j. placuit a. & ex. de rap. c. j. vt clarè patet . C. vbi de cri. agi oport. l. j. & in authen. qua in prouincia , quantumcunque essent exempti , vt sunt fratres , & religiosi . Cum iste reatus omnem exceptionē , & dignitatem excludat , vt C. vbi fena. vel cla. l. j. in fi. ita probatur extra de hæ. re. vt officium . §. denique , & c. vt cōmissi , versi. contra . lib. 6. ar. contra 4. q. 6. vltra prouinciam , & c. neminem .

A D D I T I O N E S .

^a Eadem quæ hic , & per eadem ferè verba habemus apud Io. Cald. in tract. de hæret. c. 8. nu. 4. versi. liquet igitur . Q. M.

Alienigena est homo alieni generis , capitur hic pro extraneo , & homine alienæ prouinciæ . siue iurisdictionis , vt & allegata iura demonstrant . P. V.

Ali-

Alimenta. ^a nō debēt negari filio minori exposito a patre , nec seruo exposito a domino : & si denegētur , filius fit sui iuris : & seruus fit liber , ut extra de infantibus & languidis expositis . ^b

A D D I T I O N E S .

^a Alimentorum nomine ea omnia continentur sine quibus ali corpus non potest . Iauolenus itaque l. 6. ff. de alim. & cib. leg. ait alimentorum legato , & cibaria , & vestitum , & habitationem contineri , cibarium verò minimè . Alere , & educare hoc distant , inquit Nonius , Alere est vi etu temporali vitam sustentare , educare autem ad satietatem perpetuam educere . Plaut. Menæch. nam illic homo homines , non oues educat Acc. And. Alui , educari , id facite gratum ut sit seni . Vlpianus autem in l. sed si quid . 15. §. sufficienter . ff. de usufruc. Sufficienter , inquit , alere & vestire debet secundum ordinem & dignitatem mancipiorum . Pro modo verò facultatum decernuntur alimentandi . l. si instituta . §. penult. ff. de inoff. test. & l. 5. §. si quis . & §. solent . ff. de agnos. scias tamen aliquando alimentorum nomen angustius accipi , l. 8. §. qui transigi . ff. de transact. ad quem vide glos. & Doc. & id non negligas , quæ nos aliunt sunt cibus & potio , quæ non omnium tantum morborum , sed etiam secundæ valetudinis communia presidia sunt . Quæ cuiq; hominum natura cibi , & potiones commedi proprijs sicut , lege Cornelium Ccl. de re medica . lib. 2. c. 18. P. V.

^b Videlicet c. unico , & C. eod. l. 1. & 2. & c. fi. ubi etiam glos. 77. distin. Amplia ad ærotum eiectum de domo & non custoditū , ad ea quæ adduco de ingratitudine dom. ad ser. c. 65. vers. Item qui seruum ærotum . Quint. Mand.

Alteratio. ^a pœnæ an possit fieri post sententiam , uide infra pœna . & no. q̄ inquisitor potest alterare pœnam secundū qualitatem personarum , & qualitatem delicti .

A D D I T I O N E S .

^a Alteratio mutationem significat , quam philosophi definiunt esse progressionem ab una qualitate ad alteram . A verbi Altero , supino formatur , uide Ouid. in fast. Ille suam faciem transformat , & alterat alter . Generaliter autem iudex , qui semel , vel pluris , vel minoris condemnauit , amplius corrigere sententiam suam non potest . l. iudex . 55. de re iud. ff. & ita nec pœnam mutare . l. diui fratres . 27. ff. de pœn. sed excipitur in Inquisitore , & in alijs casibus glos. ad l. præcitatam . Pet. Vend.

Anathematizati. ^a sūt Papam oēs hæretici , cuiuscunq; nominis sint , ut in quadam extrauagante Alexandri quæ incipit , Alexander seruus seruorum Dei , ubi sic dicit . Execramus , & anathematizamus uniuersos hæreticos , Gazaros , Patarenos , pauperes , de Lugduno , Pasaginos , Iosephinos , Arnaldistas , Scofonistas , & alios , quibuscunq; nomini bus censeantur , facies quidem habentes diuersas , sed caudas adinuicè colligatas , quia de uanitate conueniunt in idipsum & c.

A D D I T I O N E S .

^a Anathematizantur & hoc tempore in die cœnæ domini Romæ , & in aliarum ciui-

ciuitatum ecclesijs cathedralibus. Ioan. 9. Papa scribit excommunicationem à fraterna societate separare; anathema uero ab ipso Christi corpore, quod est ecclesia recidere, uid. 3. q. 4. cap. ult. excommunicationis, & anathematis forma describitur. II. q. 3. debent. Anathematizare Græcum est, Latine, detestari, & execrari. Anathema uero detestatio, & execratio. diris enim proscriptionibus eijciuntur à communione fidelium. est autem pena horribilis, & pertimescenda, cap. absit. I. q. 3. cap. sicut. & cap. excommunicamus de her. Satana traduntur cap. aud. & c. omnis Christianus cad. q. Leo Pap. epist. 89. Anima, inquit, irrogatione tam scæui supplicij sanciat, & inermis quodammodo, exutaq; omni munimine diabolicis incurfibus, ut facile capiat, obijcitur, excommunicatio etiam illegitima à Theodosio non contempta. Niceph. Ecclesiast. hist. lib. 13. cap. 3. Hist. tripar. lib. 1. 2. cap. 6. scribitur anathema à Christianis appellari solere decretum contra blasphemos prolatum, quando id, ueluti in marmore scriptum, manifestum cunctis ostenditur. De efficacia excommunicationis alia uide in Ench. Simã. c. 55 de anathemate Bud. in Pand. & in cõmen. ling. Græcæ. P. V.

Anima. ^a An dicens animam simul cum corpore mori sit hereticus, uide infra heretic^o.

Sed utrum animæ iustorum quæ de hoc sæculo decesserunt, immediate uideant diuinam essentiam ante resurrectionem suorum corporum, & ante iudicium generale. Et dicendum quod anima statim quod exit à corpore, non uadit ad paradysum, nec ad infernum: sed in quibusdam abditis receptaculis commoratur usque ad diem iudicij generalis, ut 13. q. 2. tem-

pus, & ibi glo. in ver. animas, & quod ibi notatur in c. cū Marthæ, de cele. mis. §. si. & ibi glo. & doc. & adde ponit Sanctus Tho. in 4. dist. 45. ar. j. & 2. & in 2. contra genti. q. 101. quod tamen intellige de anima purganda. Nam anima beata statim uadit ad cælum, damnata uero ad infernum; ut ibi no. & ut habetur in quadam extra uaganti Domini Benedicti. II. de uisione beatorum, quæ incipit, Ad perpetuam rei memoriam. ubi quasi in medio dictæ extrauagantis respondendo ad prædictam quæstionem dicitur. Hæc in perpetuum ualitura constitutione^b auctoritate apostolica diffinimus, quod secundum communem Dei ordinationem animæ sanctorum omnium, qui de hoc mundo ante domini nostri Iesu Christi passionem decesserunt, nec non sanctorum apostolorum, martyrum, confessorum, uirginum & aliorum fidelium defunctorum post sacramentum ab eis susceptum, in quibus nihil purgabile fuit, quando decesserunt, nec erit quando decedent etiam in futurum: uel si tunc aliud erit aliquid purgabile in eis, tamen post mortem suam purgant: atque animæ puerorum eodem Christi baptismate renouatorum & baptizandorum tunc, cum fuerunt baptizati, & ante usum liberi arbitrij decesserunt, mox post mortem suam, & purgationem præfatam in illis qui purgatione huiusmodi indigebat: esse ante reuersionem suorum corporum & iudicium generale post ascensionem Domini nostri Iesu Christi in cælum, fuerunt, sunt, & erunt in cælo cælorum regno, & paradiso cælesti cum Christo sanctorum angelorum cõsortio aggregatæ. Ac post domini Iesu passionem,

tionem, & mortem uiderunt & uidebunt diuinam essentiam immediate se bene, clarè, & apertè eis ostendentem. quodque sic uidentes eadem diuina essentia perfruuntur. necnon quæ tali uisione, & fruitione eorum animæ, quæ iam decesserunt, sunt uerè beatæ, & habebunt uitam, & requiem æternam. Et eorum illorum qui postea decedunt tum eandem diuinam uidebunt essentiam, ipsaque perfruuntur ante iudicium generale, atque uisionis eiusque fructus, atque fidei, & spei in eis euacuant, prout fides, & spes theologæ sunt uirtutes; quodque postquam inchoata fuerit talis intuitio & facialis uisio, & fruitio in eisdem eiusdem uisio, & fruitio sine aliqua intercessionem, seu euacuationem prædictæ uisionis, & fruitionis continuata existet, & continuabitur usque ad finale iudicium ex tunc usque in sempiternum. de hoc etiam 14. q. ult. §. de mortuis ibi glof.

Sed de loco ubi est paradysus, uide glof. notabilem. 23. q. 4. hæc autem uita.

Sed an animæ decedentium in peccato mortali mox post separationem corporis ad infernum descendant? & respondetur per dictam extrauagantem subsequenter in §. procedenti, ubi dicit. Diffinimus in super quod secundum Dei ordinationem communem animæ decedentium in actuali peccato mortali mox post mortem suam ad infernum descendant, ubi pœnis infernalibus cruciantur, & quod nihilominus in die iudicij omnes homines ante tribunal Christi cū suis corporibus comparebunt reddituri de suis factis propriam rationem, ut referat unusquisque proprii corporis

prout gessit, siue bonum siue malum, decernentes proprias diffinitiones, seu determinationes, & ipsarum singulas esse tenendas. quicumque autem prædictarum nostrarum diffinitionum, siue determinationum, ac singularum ipsarum contrarium scienter, & pertinaciter tenere, conferre, prædicare, docere, & defendere uerbo, uel scripto præsumpserit, contra eum sicut contra hæreticum modo debito procedatur. Nulli ergo omnino hominum &c. Datum Auinionis. 3. Kalendas Februarij, Anno secundo. Et adde secundum Sanctum Th. in primo, dist. 6. ar. 3. quod animæ damnatorum statim descendunt ad infernum post separationem à corpore.

Et de loco ubi est infernus, uide dictam glof. in dicto c. hæc autem uita, in d. 23. q. 4.

Sed de pœnis quæ patiuntur animæ in purgatorio, & in inferno, & an patiatur tantam pœnam corpus, sicut anima, uide Abb. i. c. pastoralis, de offi. ord. in gl. ubi dicit quod quando aliquis moritur, & uadit ad infernum, uel purgatorium quod tantam pœnam patitur corpus sicut anima. Et quando aliquis uenit ad istum mundum, scilicet quando anima ambulat in pœnis quod non uenit anima sola, sed simul uenit corpus cum ea, eò quia ipsa de se non uenit, sed Deus mittit eam ad hoc ut nos alij, qui sumus in hoc mundo, corrigamur de peccatis, quia ipsa anima ex uoluntate sua nunquam ueniret, eo quod non corrigeremur, quia omnes animæ quæ sunt in inferno, desiderant, & uelent quod omnes alie irent ad infernum, eò quod gaudium est miseris socios habere pœnarum, & propter hæc

rationem animæ non venirent ex sui voluntate nisi Deus faceret eas venire ad pœnandum in hunc mundum.

Item quomodo anima separata patitur ab igne corporeo, vide Thom. in j. parte q. 64. arg. 4. & in 4. distin. 43. ar. 3.

Sed ubi fuerunt animæ illorū, qui resurrexerūt cum Christo vsque ad ascensionem: vide Sanctum Th. in 4. dist. 22. q. 3. ar. 2. & q. 3. ar. 13.

Sed an oēs animæ fuerint in principio mundi creatæ, prout quidā hæretici dixerunt, vide 32. q. 2. quod verò non, vide etiam Sanctum Thomā in j. parte. q. 118. ar. 3.

Sed an animæ existētes in purgatorio censeantur esse de foro ecclesiæ militantis, Hostien. tenet q̄ sic, quod quo ad quædam no. in sum. de pœni. & remissi. §. vlti. ver. ad hoc potest dici.

Sed corruptio animæ corrumpit corpus, & non econuerso. 32. q. 5. proposito.

Sed an sit possibile animam defuncti scire quæ hic fiunt in mundo, vide tex. 13. q. vl. §. de mortuis, & ibi gl. & in c. fe.

Item an animæ defunctorum loquantur, not. 50. dist. si quis diaconus, in glos. in ver. dicturi.

Sed quomodo possunt interrogari animæ existētes in paradiso, uel in inferno, Sanctus Thom. in 4. di. 45. arg. 3.

Sed quid sit pro anima iudicare, & quid importent illa uerba, uide Fredericum de Senis. confi. 280.

Sed quanto enim corpus est melius dispositum, tantò meliorem sortitur animam, de quo uide infra dispositio.

Quod quidam hæretici qui nominati sunt Gnostici, dixerunt animam naturam esse Dei; quod hæreticum vt infra hæresis.

A D D I T I O N E S.

a *Anima triplex esse traditur, vegetatrix in herbis, & arboribus, sentiens in animalibus ratione carentibus; ratiocinatrix, uel rationis particeps in homine. De hac ultima loquitur author, quæ sic à D. August. lib. de anima, & spiritu definitur. Anima est spiritus intellectualis, rationalis, semper uiuens, semper in motu, bonæ malæque voluntatis capax, secundum benignitatem sui creatoris, atque secundum sui operis officium varijs nuncupatur nominibus. anima dum vegetat; spiritus dum contemplatur; sensus dum sentit; animus dum sapit; dum intelligit, mens; dum discernit, ratio, dum recordatur memoria: dum vult, voluntas, Item pro varietate actuum & affectionum eius accipitur ab authoribus diuersè: vide Nonium. Alia de ea petenda sunt ex eod. D. August. libello, quem lege. P. V.*

b *Constitutio Pontificis, quæ descripta legitur in Directorio inquisitorum Nicolai Eimerici manu scripto, cuius copiam fecit R. Pater Frater Marcus hæreticæ prauitatis Venetij inquisitor: ita legitur.*

Benedictus xj. Ad perpetuam rei memoriam, & infra. Hac in perpetuum ualitura constitutione autoritate apostolica diffinimus, quod secundum communem Dei ordinationem animæ sanctorum omnium, qui de hoc mundo ante D. N. Iesu Christi passionem decesserunt, necnon sanctorum apostolorum, martyrum, confessorum, virginum, & aliorum fidelium defunctorum, post sacrum ab eis baptismum susceptum in quibus nihil purgabile fuit, quando

quando decesserunt, nec erit quando decedent etiam in futurum, vel si tunc erit aliquid purgabile in eisdem, cum post mortem suam purgant: atque animæ puerorum eodem Christi baptismate renatorum, & baptizandorum, cum fuerint baptizati, ante usum liberi arbitrij decedentium; mox post mortem suam, & purgationem præfatam in illis qui purgatione huiusmodi indigebant etiam ante re assumptionem suorum corporum, & iudicium generale post ascensionem saluatoris domini nostri Iesu Christi in celum fuerint, sunt, & erunt in cælo cælorum regno & paradiso Christi cælesti cum Christo sanctorum angelorū cōsortio aggregatæ. Ac post Domini Christi Iesu passionem, & mortem uiderūt uident, & uidebunt diuinam essentiam immediate se bene, clare, & aperte eis ostendentem. Quodque sicut uidentes eadem diuinam essentiam perfruuntur. Necnon quod tali uisione, & fruitione eorum animæ, qui iam decesserunt, sunt uerè beatæ, & habebunt uitam, & requiem æternam. Et illorum qui postea decedent cum eadem diuinam uidebunt essentiam, ipsaq; perfruuntur ante iudicium generale, ac quod uiso huiusmodi, eiusque fructus, atque fidei, & spei in eis euacuant prout fides, & spes propriæ theologicæ sunt uirtutes, Quæque postquam inchoata fuerint talis intuitiua, & facilis in eisdem uisio, & fruitio sine aliqua intermissione, seu euacuatione prædictæ uisionis & fruitio nis continua existit, & continuabitur usque ad finale iudicium. Et ex tunc usque in sempiternum &c. P. V.

c *Decernentes proprias] in manu scripto legitur. Declarantes prædictis. P. V.*

Annotari. ^a an. debeant bona que ueniunt publicanda uide infra bona. ^b

Sed de forma annotationis uide in Spe. de cri. §. sequitur, uer. sed qualiter, & extra de religi. domi. c. cum uenerabilis, in glo.

Sed annotatio accipitur pro scriptura, ut habetur. 23. dif. quamquã.

A D D I T I O N E S.

a *Adnotari dicitur, qui inter reos absens refertur, & eius bona confiscantur quæ intra annum, per edictum uocatus adesse non curauit. l. 1. & 2. ff. de requi. re. inde annotatio in reos relatio l. 4. eod. tit. Adnotare etiam est cum præses notat quemque damnatum pena dignum putet, idque Imperator rescribit. l. 6. §. præses. ff. de interd. & rel. l. 1. §. 1. ff. nil nouand. præterea adnotare pro aliquid addere, unde adnotationes. Item cum quis memoriæ causa quid refert in commentarium suum col. lib. 12. c. 3. meminisset atque adnotaret, quid, & quando, & cui dedisset, hinc reliquæ desumptæ uidentur significationes, à genere ad species deriuatæ. P. V.*

b *Verfi. Item notandum, quod statim, quod episcopus. De annotatione quæ fit reo citato non comparente, & an illa non obstante, intra annum comparens reus si absoluitur bona recuperet, & quod post annum, & an ita seruetur hodie. Gan. de mal. sic. rub. quid sit agend. reo absen. nu. 3. Siman. Euchir. q. 45. ad fin. Tul. Clar. sent. lib. 5. §. fin. q. 34. vers. sed hodie. De bonis ascribendis, & annotandis, quando est plene probatum contra absentem, loquitur Calder. in tract. hære. c. 9. num. 2. vers. & in super faciet ascribi, & amotari. Q. M.*

Antichristus. ^a prædicabit per tot spatium temporis quot Christus prædicauit,

dicaui, scilicet per tres annos, & dimidium, ut est glos. & Bald. in l. vsura. C. de vsur. vbi dicitur, quod tempus & tempora & dimidium temporis. vbi etiam dicit quod tanto tempore regnabit & non plus. de quo vide Tom. in 4. dif. 43. ar. 8.

Item Antichristus ideo faciet sabbatum, & idem dominicum obseruari, ut propter obseruationem sabbati Iudæos, & propter obseruationem dominicæ Christianos sibi attrahat, de conse. dif. 4. peruenit.

Item an miracula facienda per Antichristum erunt vera, & quādo erūt vera, & quando non, vide Tho. secunda secunda q. 178. ar. 2.

Sed de Antichristo vide Danielē 7. c. §. considerabam cor. & eo. c. ver. porrò cornua decem, & 8. §. post regnum eorum. quoniam Antiochus fuit figura Antichristi. ideoliter ista quæ exponitur de Antiocho: iterum & melius exponitur de Antichristo ab illo loco vbi scriptura magis loquitur de Antiocho, cū dicitur post regnum eorum, scilicet Græcorum. quia regnū Antichristi pertinet quodammodo ad regnum Romanum, de quo orietur. & 1. §. & faciet rex. hic ponuntur ea quæ dicuntur de Antiocho prout fuit figura Antichristi tantum, quæ non verificatur de ipso ad literam. sed tantum de Antichristo & etiam de Antichristo vide partim per eundem in 12. & vlt. c.

A D D I T I O N E S.

a De Antichristi nomine, aduentu, & reuelatione, de eius item in Christianos persecutione, & fine, vide D. August. libro 20. de Ciuit. Dei. cap. 8. & 19. interpre-

tantem ca. 2. epist. 2. D. Pauli ad Thessalon. P. V.

Appellare. ^a an in crimine appellari, & per appellationem iudicium inquisitorum declinare. Et dicendū quod licet sit regulare in alijs criminibus, quod quilibet grauatus possit appellare, ut habetur per multa iura. extra de ap. in c. debitus, & in c. cordi. li. 6. cum nulli sit neganda legitima defensio, ut de exceptio. cum inter, & nē innocens grauatur, permissum est omnibus oppressis appellare, ut 2. q. 6. c. 2. nec obstat ille text. c. ut inquisitionis, secundum eum. imò facit pro. quia loquitur de illis, de quibus iam constabat esse hæreticos per sententiā latam, & sic per appellationem declinat iudicium. Et olim à sententiā inquisitoris poterat appellari, sicut a qualibet sententiā cuiuslibet iudicis. nam sicut statutum fuerat regulariter, quod quilibet grauatus posset appellare, ut extra de ap. d. c. ut debitus, & c. cordi, li. 5.

Sed postea superuenit ius nouissimum, per quod iste articulus declaratur. nam a sententiā diffinitiuā non potest damnatus appellare, quia iam constat eum esse hæreticum, & ut hæretico est ei omne beneficium appellationis ademptum, & interdictum, ut in c. ut inquisitionis officium, de here. li. 6. & ut habetur in constitutione Frederici Imperatoris quæ incipit, Commissi. §. omne, & in quadam extrauagante inno. 4. quæ incipit, Nouerit uniuersitas §. item proclamationis.

Item idem quod dictum est de hæreticis, quod non possunt appellare, est in-

intelligendum est de receptatoribus, fautoribus, & credentibus, & defensoribus eorum, ut in d. iuribus supra allegatis. & hoc propter criminis enormitatem, ut in d. constitutione Frederici, ut commissi. §. omne. ubi sic dicit, omne in super pro clamationis, & appellationis beneficium ab hæreticis, receptatoribus, fautoribus, & defensoribus, eorū penitus amouemus, uolentes, ut de finibus imperij in quibus se per debet existere fida fides, hæretica labe ^b geminata modis omnibus deleantur, & extra eo. ut inquisitionis officium, li. 6. & etiam habetur in d. extraua. inno. 4. ubi supra.

Sed an, & quando possit appellari in causa hæresis: & sciendū quod si sententiā diffinitiuā est lata super hæresi, quod non potest appellari ab ea, ut in d. c. ut inquisitionis. vñ talis sententiā executioni potest mādari secundum Pe. & alios ibi. quod dicunt verū esse in diffinitiuā: secus autem in interlocutoria, ut. f. si in processu inquisitionis inquisitus sentiat se grauari in aliquo per inquisitionem, quod à tali grauamine potest appellare secundum eos eo quod in sententiā diffinitiuā declaratoria iam constat esse hæreticum, & quia hæretico est sibi ademptum omne beneficium appellandi. & ita debet intelligi dicta constitutio Frederici in dicto §. omne, & dicta extrauagans inno. 4. & dictum. c. ut inquisitionis, & idē sequitur Io. An. ibi.

Sed dicendum quod ante sententiā diffinitiuam pēdente processu super isto crimine, si quid indebitè opprimatur quod benè poterit appellari, eo quod ante sententiā nondum constat talem accusatum esse hæreticum & sic communi iure, ut in alijs criminibus poterit appellari, ut in prædictis iuri-

bus habetur, & ita no. Arch. in d. c. ut inquisitionis, e. tit. l. 6. circa finem. & idē sentit Domi. qui ex prædictis infert, quod ubi lex, uel statutum tollit remedium appellandi à diffinitiuā, non uidetur tollere ab interlocutoria, quod est notandum. Et pro hoc induco doctrinam Inno. in c. significauerunt, de testi. & in c. pe. de no. operis nun. ubi tenet quod & si in iudicio possessorio non admittatur appellatio, ut in l. unica. C. si de momen. posse. illud tamen uerum est in diffinitiuā, quo casu iura loquuntur. secus autem in interlocutoria, de qua non disponunt tollendo remedium appellandi ab ea. quod etiam iustificari posset, quia eo magis admittenda esset in hoc casu appellatio ab interlocutoria: eo quod grauamen non est reparabile per appellationem à diffinitiuā, per ea quæ notantur in l. ante sententiā. C. quo ap. non reci. & per glos. in cle. j. de hære. uer. ipso iure, quæ optimè facit ad hoc. Aduertendum tamen iuxta prædicta, quod quantumcūque lex, uel statutum tollat appellationem, non tamen tollitur facultas appellandi. ubi propter dolum iudicis, uel aduersarij esset sententiatum. Et præsumitur dolum in iudice si erat capitalis inimicus eius, contra quem pronunciat ut ff. de arbi. l. non distinguemus. §. cum quidam probatur aut prædicta conclusio ex tex. l. diem proferre. §. stari, iun. et. l. ita demū. ff. de arbi. l. 4. C. eod.

Dolum autem aduersarij colligitur ex his quæ dicit tex. in d. l. ita demū. uidelicet si corrumpit iudicem pecunia, uel ambitione, uel aduocatum, uel procuratorem partis aduersæ. & generaliter si dolose in lite uersatus est. & hanc conclusionem firmat

Bal. in c. pastoralis. §. fin. de offi. dele.

Sed uiso an, & quando in crimine hæresis possit appellari, nunc queritur an in isto crimine debeat expectari decendum ad appellandū? & respondendum quod cum in crimine hæresis sit omnino interdicta appellatio, ut in iuribus supra allegatis; ergo ubi appellatio non excluderetur secundum quod est regulare in omnibus criminibus in tantum, quod in eis nedum condēnato, set etiā tertio permittitur appellare, ut ff. de ap. non tantum. & quia hæc non est pñtis speculationis cum non seruetur, remitto ad no. per Bar. in d. l. non tantum, latius per eum in l. qui ult. ff. de pē. & per Bal. in l. addictos. C. de epif. au. & in l. unica. C. ne ex del. defunct. Cōsuetudo tantum habeat, quod in quocunq; crimine non expectato decēdio ad appellandū, mā datur statim sentētia executioni quod ad penā corporalem. quod intellige ubi non esset appellatū. de quo remitto ad notata per doc. in prædictis locis, & per canonistas in c. 2. de re iudicata.

Item licitum est appellare quando quis timet iniuste torqueri, & si appellatum fuerit super illud, iudex ad quem an debeat inhibere iudicem a quod, uide infra tortura.

Item appellatione pendente si aliqua confessio emanauerit, talis confessio est nulla ipso iure. de quo uide infra tortura.

Sed ex prædictis cōcluditur quod accusatus confessus, & conuictus in isto crimine non potest appellare, nec in alijs causis, & criminibus, ut habetur in Spe. tit. de accus. §. j. uer. post hæc, & seq.

Sed an in causa criminali pro conuictio defuncto possit appellari, uel possit defendi ab illis, quorum inter

est, uide infra defunctus. §. sed iuxta prædicta.

Nota quod non ualet talis appellatio, scilicet appello ne recipiantur isti testes, quos uolo probare criminosos, nisi statim se offerat probaturum, ut extra de testi. ex parte A. ubi de hoc secundum Papam.

Sed nunc restat ui dere quā habet locum appellatio ab inquisitore, ad quē tunc debeat appellari. & respondetur, quod debet appellari ad Papā, ut dicitur in alijs appellationibus, quæ fiunt à iudicibus delegatis, ut ff. de ap. l. Imperatores, in prin. & quis, & à quo appell. l. j. C. de ap. l. præcipimus. §. huic, extra de of. del. super quæstionem. §. porro, extra de ap. dilecti filij prior. Nec dicat aliquis quod inquisitor iudicialiter datus uel delegatus est à suo ministro generali, uel prouinciali, ut per hoc uideatur ad ipsum ministrum tantum quam ad delegantē appellare, quia ille minister nec delegat inquisitori iurisdictionē, cum ipse illā in se non habeat, sed solum habeat à Papa ministerium elegendi, seu nominandi inquisitores, & per hoc uidetur datus à Papa, & non à ministro generali, nisi ille minister generalis haberet expressē in sua cōmissione à Papa sicut dicitur habere reuerendum Fratrem Thome de Turre Cremata priorē sanctæ crucis de Segouia. & si ita non haberet, tales inquisitores à solo Papa uidentur, dati, & non ab eo prouinciali, ut ff. quod cu. uni. nomi. l. item eorum. §. si decurionem. adde. ff. de offi. eius cui man. est iuris. l. & si prætor cum si. & probatur extra de hæret. per hoc. l. 6. & hoc est intelligendum, quando appellatur ab inquisitore.

Sed si uerò appelletur à processu episcopi

episcopi super inquisitione, uel alijs, ad quē debeat appellari? & dicendum quod aut ille contra quem procedit episcopus, erat exēptus, & sic cognoscebat cōtra eum ex iurisdictione extraordinaria, ut infra dicitur, per quos possit procedit. Aut procedit contra non exēptum, ut quia est suæ iurisdictionis. & primo casu appellatur ad Papā, sicut dictū est de inquisitore & per illa iura. secundo quando cognoscit ordinaria iurisdictione, tunc potest appellari ad proximum superiorem, uidelicet ad Metropoli. uel et ommissis medijs ad ipsum Papam, sicut in alijs casibus ut extra de ap. c. si duobus & c. dilecti filij, & 2. q. 6. quotiens, & c. ad Romanam. licet de iure civili secus esset, ut C. de ap. l. præcipimus, & ff. eod. l. imperatores.

Sed post appellationem sententia excommunicationis lata non ualet: & si appellans non prosequatur, non propter hoc sententia conualefcit. tantum excommunicatus nominatim si intra tempus statutum appellationem non prosequitur, ut debet, lapso tpe debet denunciari, ut extra de sen. ex. c. licet, l. 6. ibi dicitur. excōmunicatus nominatim, uel specialiter, & expressē qui post appellationem legitimam excommunicationis sententiam asserit in se latam, si appellationem eandem intra tēpus ad ipsam prosequenda ab homine, uel a iure statutum non fuerit prosecutus, ut debuit, publicē denunciari debet.

Sed appellare potest qui citatur ad locum non tutū, si comparuit, & exceptio loci non tuti non fuit admissa, ut in c. ex parte, el. j. de appe. Et si notoriē citatur ad locum notoriē non tutum, non solum poterit sine

exceptione appellare. Imò et quod plus est quod nec tenetur excipere, nec appellare. imò nec ipsa citatio arctat nec tenet, ut est tex. in c. pastoralis, in cle. de re iudi. in §. notorium, & ibi glo. singularis super verbo, notorio.

Sed an si impediētes, uel contradicētes inquisitioni, ut non exequatur, excommunicentur, propter illud possint appellare, uide infra impediētes.

Sed an appellatione filiorum, & nepotum intelligatur de naturalibus & legitimis uel de bastardis, & illegitimis, uide infra filius.

ADDITIONES.

a Appellare in causa hæresis, an, & quomodo & cui liceat, & ad quem appellandum sit, declarant Io. Cald. in tract. hæret. c. 29. Petr. Foller. pra. crim. in uerb. Item quod commisit, num. 107. Vmber. in Iud. in qui. in uer. Appellare. Simanc. Enchir. tit. 65. de appell. & Iul. Clar. sen. lib. 5. §. finali. quæstio. 94. Quintillianus Mandosius.

Appellare dicitur, inferior superiorem, cum ad eum, ut alloquatur accedit. l. ff. ex quib. cau. ma. Ascon. in Verr. 3. Appellare quoque, cum, is, qui a magistratu aliquo iniuriam passus est, ad parem, uel superiorem prouocat magistratum, & ut illud rescindat decretum, peit. l. 1. ff. de appellat. ut autor accipit. Item pro interpellare, id est reposcere. l. 10. ff. de fid. instru. in fin. Colum. libro 1. c. pit. 7. Bud. in annot. prior ad pandect. in l. Herennius. ff. de enict. & aliter accipitur ab Vlpiano. l. 15. §. 17. ff. de iniur. Sumitur appellatio sepe pronominatone a iuricons. ut cum dicitur appellatione liberorum, nepotes, prone-

potes, & c. continentur. l. 220. de verbo. signif. vt & infra accipitur ab autore. Petr. Vend.

b Pro geminata videtur legendum Venenata, vel contaminata. P. Vend.

c Deest hic Clausula, quam suppleas ex Calder. de hæret. part. 1. c. 29. num. 2. ex quo paulò superius restitui opprimatur, cum legeretur, apponatur, absque sensu. Petr. Vendr.

Apostasia. ^a Quid sit in generali & dicendum secundum Kai Goff. & Hosti. q. apostasia est temerarius a statu fidei, obediētiae, vel religionis recessus. Et dicitur quasi postatio, id est retrograda statio. idem in sum. confes. li. j. ti. 7. q. j. Vnde apostata dicitur quasi retro stans, vt 26. q. ulti. non obseruetis. is non est aptus regno Dei cum ad aratrum manum posuerit, & respiciat retro, vt 12. q. j. sancimus, & de uoto, magnæ. §. j. & Hosti. in sum. tit. de apostata. §. j.

Sed apostasia triplex est, scilicet perfidiæ, qua uidelicet quis recedit à fide, ut Iulianus apostata. de hac habetur. 2. q. 7. non potest. Item alia est apostasia inobediētiae, qua scilicet transgreditur spontanea uoluntate, præceptum, ut Adâ & Eua, Gene. 3. Similiter & qui sacris canonibus obedire contemnit, de hac habetur 3. q. 4. alieni, & extra de maiori. & obe. si quis.

Item irregularitatis. & hæc est duplex. Vna est qua quis recedit a statu religionis assumptæ. 47. dif. quantumlibet. 16. q. j. legi. idem in sum. confesso. eo. ti. q. 2.

Sed apostasia a fide pertinet ad infidelitatem. Vide sanctum Thom. se-

cunda secundæ. q. 12. ar. 2. Et nota q. si quis Iudæus ad fidem nostram spontaneè conuertatur, cogitur dimittere ritus suos, ut de consti. translato, quia maledictus homo qui terram domini duabus uis ingreditur: nec debet quis ueste indui lana, linoque cõtexta, ut de el. ec. cum causam quia melius est etiam, id est minus malum est uiam domini nõ agnoscere, quã pest cognitam retroire, ut infra eo. q. dam.

Sed magis peccat seu delinquit fidelis apostata, quã infidelis in perfidia remanēdo, de diuortijs. quãto.

Sed eorũ qui apostatatur de Christiana fide ad Iudaicam, bona fisco applicantur, ut no. in l. apostatarum. C. de apostatis. & uide infra confiscatio.

Sed unde dicatur apostata? & dicendum quòd apostata dicitur quasi retro stans, de apostatis, quidam. 26. q. 7. non obseruetis. 3. q. 4. beatus, de pœni. dif. 2. c. pennata. glo. in c. magna de uoto gl. in l. fi. C. de sum. Tri. & fi. catholica.

Sed an dicatur apostata à fide, qui interius est fidelis, facit tamen exterius aliqua signa infidelitatis, puta reuerentiam idolorum, uide 32. q. 4. sicut sanctius, & sanctus Tho. secunda secundæ. q. 24. & uide infra ista litera, in §. supra dictum est.

Sed apostata à fide an perdat sacramētũ baptismi, uide infra baptismus.

Sed apostata est transgressor legis suæ, eiusq; uiolator. 3. q. 4. beatus.

Sed obseruans diuinationes, & sortilegia, tacit se a fide Christi apostatam id est retro abeuntem. 26. q. ulti. non obseruetis.

Sed fideles sub Iuliano apostata constituti obediebant sibi in his que erant

erant pro republica, sed non contra fidem. 11. q. 3. Iulianus.

Sed enormitas criminis huius apostasiæ innuitur ex pœna Ananiæ. 17. q. j. Ananias. 32. q. 7. quid in omnibus.

Sed apostata a fide non admittitur in testimoniũ contra aliquem. 2. q. 7. non potest. 3. q. 4. alieni, & 2. c. fe.

Sed apostata omnibus infamibus, & infamia eorum, preponitur. 6. q. j. infames. 3. q. 4. alieni, & c. si quis.

Sed apostatæ alieni sunt à testamētis, & testimonijs: nec in statũ pristinum reuertuntur etiam acta penitentia. quod intelligas quòd ad indignationem principis, non quòd ad saluationem, quia ecclesia nunquam claudit gremium, ut tenet Hosti. tit. de hæreticis. §. quando & qualiter.

Sed apostata perdit dominium suum per seruos, secundum Tho. secunda secundæ. q. 12. ar. 2.

Sed qua pœna puniatur apostata, uide notata in c. fi. de regula, hodie tamen est prouisum per extrauagãtem Benedicti, que incipit. Pastor bonus. de hac materia uide infra pœna.

Sed q. princeps puniat apostatas perfidiæ, tenet Archi. in c. cõtra Christianos, de hæret. lib. 6. & ibi Dominicus, & Phi. & idem Archi. in cap. j. de tempo. ordi.

Sed supra dictum est, an dicatur apostata qui interius est fidelis, tamẽ propter timorem facit exterius aliquem actum infidelitatis, & respõdetur secundum Ray. q. talis, licet non sit apostata, nec hæreticus, peccat tamen mortaliter, quantumcũq; fuerit metus, quia & secundum August. satius est mori, quã uesci idolothytis. 32. q. 4. sicut sanctius cõc. Thom. se-

cunda secundæ. q. 24. idem in sum. confessi. eod. tit. q. 5.

Sed notandum q. cũ apostata à fide sit hæreticus, & infidelis, ipso iure est excõmunicatus, ut extra de hære. ad abolendã. & ita bonã ipsorum confiscantur, ut infra cõfiscatio, & infra bona. & sunt inhabiles ad testadum, nec etiã peracta penitētia in statũ pristinum redeunt, ut C. eo. l. j. & 3. melius hoc probatur e. tit. Gazaros, que est constitutio Frederici. & hodie sit ipsa confiscatio ipso iure, ut infra cõfiscatio, & de hæret. cũ secundũ. l. 6. Et sunt infames sicut ipsi hæretici, & repellũt à dignitatibus, & alijs multis, extra de iureiuran. querelã, 6. q. j. infames, de consecra. dist. 3. celebritatem, alias incipit, de dominica. & ibidem dicitur, in sum. confes. eo. tit. q. 3. & q. 4. secundum Rai.

Sed utrum ea quæ dicuntur de hæreticis quòd ad pœnam. uel misericordiam, intelligantur de apostatis? & dicendum q. in omnibus pari passu ambulant cum apostasia non constituat diuersam speciem ab hæresi. sed tantum addat quãdã circũstantiã aggravantẽ, ut dicit Th. secunda secundæ. q. 20. ar. j. in solutione ad tertiu. Iuxta illud, scdã Petri, secundo, Melius erat uobis uia domini nõ agnoscere, quã post agnitã retroire. cum autem oia iura hæreticos nõ relapsos si confiteantur suos errores, & eos detestentur, permittat eos recõciliari, & si cõuincant de hæresi, eos relaxãdos, uel incarcerãdos, non ideo minus est intelligendum de apostatis, cum omnis apostata sit hæreticus. Nec obft. tex. in l. hi. qui. C. de apos. ubi textus in simili dicit eos reuertentes non esse admittendos. Imò potius illa lex

non esset admittenda, cum disponat de materia merè spirituali, scilicet hæresis, quæ est merè ecclesiastica, nec sub laicorum iudicio pōt cadere ut in c. ut inquisitionis. §. prohibemus, de hæret. lib. 6. Non ergo Imperator condere potuit legem illam, ad quod facit c. bene quidem. 96. dist. & c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constitu. cū multis si. præsertim in hoc casu, quous canonicū specificè cōtrarium disponit pro quo induco tex. in c. qdā, de apos. ubi compelli iubētur apostata per prælatos suos, ut fidem quam promiserunt teneant, acritus Iudæcos dimittant. Si ergo cōpellendi sūt per ecclesiā ad id, ergo à fortiori uoluntariè, & spōtaneè ueniētes debēt admitti, quod cautè est considerandū. ideo PROVISIO SOLERTER. Sed de istis apostatis de genere populi Israelitici multa ponit Montanus. Fo. li. tit. de los deuueustos, & de las defonras. l. 2. ibi uide.

Sed an isti cōuersi istius temporis qui sub agni specie lupū gerūt, se mōstrādo Christianos exterius in publicū, & sic se nominādo, & interius redeunt, siue trāseunt ad ritus Iudæicos obseruādo legē Moisi, faciēdo sua pcepta, & cæremonias Iudæicas, dicāt hæretici, uel apostatæ? & dicendū q̄ potius sunt apostatæ quam simplices hæretici iudicandi, cum non in parte tātū de fide catholica malè sentiāt: sed in totum eam abijciant, & ad legem Moisi iamdiu sepultam, peiores quàm alij hæretici sunt iudicandi, quia in pluribus, imò in totum aberrant. unde super illud apostoli ad Galatas, Quomodo, conuertimini iterum ad egena, & infirma elemēta? dicit glo. Hieronimi. legis obseruantia

cui tunc dedita erat peccatum penæ par seruituti idolorum, cui ante conuersionem uacauerat: & sic apparet quòd erat crimen penæ par idolatriæ. Et nedum propter atrocitatem delicti, quin etiam propter periculū proditiōnis debent in tali errore inuēti corripi, & castigari atrociter, & puniri. & si noluerint resilire ab erroribus suis, mittere eos in caminum ignis. Et isti tales, qui sic inueniuntur iudaizare, cum non sint Deo fideles, nō poterunt hominibus esse fideles, ideo eorum consortia sunt euitanda, nē particeps eorum errorum uideamur, & nihil in eis est diffidendum, ut apertè dicit concilium Tolentanum. de quo habetur. 2. q. 7. non potest. Cuius uerba sunt, non potest erga homines esse fidelis, qui Deo existit infidelis. Vnde subiungit de quibusdam Iudæis, qui dudum Christiani facti fuerant, & demum in Christi fide sunt præuaricati, sicut inuenti sunt in ciuitate Toletana tantummodo, nunc uerò propter scelera nostra dispersi sunt, per ista regna Hispaniæ & maximè sub regnis, & dominijs istorū catholicorum, & Christianissimorum regnum regis Ferdinandi, & reginæ Elizabeth. qui licet cognoscunt tantos errasse, sicut experiētia demonstrat, nō dedignātur ipsos in suo cōsortio haberi, & eos participes cōsiliij regalis, & status regij efficere. & licet ipsi subuertunt suas regales domus, & cū nō sit talibus credendū, qui fidei ueritatē à se abiecerunt & istud stat in aperto, quòd qui fidem Christi susceptam, ad quā stricteissimè tenetur, sefellit, quomodo fidē quā principi terreno debet firmā tenere poterit? sed 2. decipiuntur tur

pis

pis lucri gratia, cū omnem tollat puniētiā qui miscuit utile dulci, ut ait Horatius in poetica sua. ad quod etiā facit quod scribitur prouerbiorum. 6. Homo apostata uir iuuenilis graditur ora peruerso, annuit oculis: terit pede: digito loquitur, prauo corde machinatur malum, & in omni tpe iurgia seminat. Habet etiam aliud malū huiusmodi apostasia, q̄ qui eā incurrit, uix pōt ad bonū reparari, ut dicit apostolus ad Hebr. 6. Impossibile est eos qui semel illuminati sunt, & post pauca prolapsi sunt, scilicet per apostasiā, rursus renouari ad penitentiā. & accipitur ibi impossibile pro difficile. Hinc est enim vnus modus impossibilitatis, ut habetur. 5. meta. q̄ potissimū in istis de quibus paulò ante præmisimus, locū habet; eo q̄ a parētib⁹ Iudæis perfidiā legis veteris cum sanguine trahant; & cū per maiorē partē filius sequatur conditionem parentū ut infra dicitur in litera filij, ideo cū istis PROVISIO SOLERTER. Tam in cōuersatione, quàm in admittendo eos ad recōciliationem, ut infra dicitur.

Sed homo duplex maledictus est & fugiendus: unū enim gerit in corde & aliud in ore. Abbas in c. quidā, de apostatis. facit gl. in l. obseruandū. ff. de off. præsi. & illud Virgilij Tiriofque bilingues not. Anto. Cur. in suo reper. Abb. in dictione, uerbum, in §. homo duplex.

Sed an sit apostasia a fide inquirere futura a demonibus, aut ab ariolis, uel demonibus sacrificare. & Sanctus Thom. in apostilla super uerbo. Ecce dominator dominus exercituum auferet ab Hierusalem, & Iuda ualidum, & fortem uirum bellatorem, iudicem, & prophetam, & ariolum. Isa.

3. c. super isto uerbo, ariolum, mouet hanc quæstionem, an inquirere futura ab ariolis sit illicitum: & in fine loquens de scientia demoniorum, & quæ scire possunt, & quæ non, dicit, ita tamen semper peccatum est inquirere ab eis, aut apostasia a fide, ut dicit Aug. hæc beatus Th. & credo q̄ intelligit dicere de hoc uerbo Augustini, quod recitatur. 26. q. 7. non obseruetis, quod ponitur infra. ubi expresse hoc dicit August. hæc beatus Th. Ex quibus apparet, q̄ à demonibus futura scire, uel inquirere sit apostasia a fide: ergo longè fortius sacrificare. apostasia autem à fide Christiana hæresis est, ergo apostata à fide hæreticus est, igitur demonibus sacrificans apostata è fide Christi, & hæreticus habendus est & de hoc uide infra dæmon. §. ultimo.

Sed an sit apostasia à fide intendere magicis, & mathematicis; uide infra dæmon. §. dominus èt Albertus.

Sed apostasia quædam est uerbi: & quædam operis, ut supra dictum est, & infra dicitur in litera dæmon. & in fra hæreticus.

Sed apostata quibus casibus non perdat bona, uide infra bona.

Nota q̄ initium superbiæ hominis est apostatare à Deo, ut habetur ecclesiast. cap. 10.

Sed Belial, apostata interpretatur, ut de pe. dist. j. in §. si antequam quis que, in c. porro.

A D D I T I O N E S.

a *Apostato ἀποστατέω, deficio, transfigo, rebello, oppugno quod antea defendebam. Cyprian. ad Cornel. Eos, qui uelut apostatauerunt, & ad sæculum cui*

renunciauerant reuersi, gentilitur uiuunt. De apostatis & triplici apostasia Locat. in Iudic. inquis. in verb. Apostasia. Fol. ler. in fragmen. prac. crim. tit. de apostatis numero 16. ubi etiam qualiter puniatur. Simanc. Enchir. tit. 4. de apostat. Arnal. Albertin. de hæret. q. 2. num. 3. & sequen. Quint. Mand.

Arma^a Qualiter soléniter pēnitens nō pōt vti armis, not. 13. q. j. l. fur, & 23. q. 2. cap. noli existimare. c. fi. & 23. q. 2. admonere. & c. lator. uide infra, pēnitētia. & habetur. 22. q. 5. si quis laicus, & de pēnit. dist. 5. c. falsas.

Sed an stante statuto, quōd nullus deferat arma sine licentia potestatis, an excipiat familia inquisitoris hæreticæ prauitatis? & dicendum quōd sic per glos. in c. statutum, el. j. de hæreticis, lib. 6.

Nota q̄ ex delatione armorū præsumitur quis habere animum maliuolum, in vñibus feu. de pace tenenda. §. mercator, coll. 10.^b

Sed arma de iure portare debēt officiales communis. ff. de of. præfe. ur. l. 3. & ibi Bar. dicit idem de offic. epi. quia habet Imperium in sua diēc.

Sed nullus arma debet sumere cōtra alium sine licentia officialis potestatis. 23. q. 4. ille gladium.

Sed utrū inquisitores possint procedere cū hominibus armatis ad suū officium exequendum? & respondendum quōd sic, ut in cle. 2. in §. fi. de hæret. ad tuitionem suæ personæ, & familiæ, & ad capiendum hæreticos, credentes, fautores, receptatores. sed debet cauere nē huiusmodi abutatur, iuxta cap. nolentes, in cle. §. porrò. ubi sic dicit, Porrò inquisi-

toribus ipsis districtius inhihemus: ut nec abutantur, quomodo libet cōcessione armorum, nec officiales nisi sibi necessarios habeant, talesque qui se conferant ad sua cum inquisitoribus ipsis officia exequenda. de hoc Io. An. in gl. super c. statutum, de hæreticis, l. 6. & tenet Nic. Almei in directorio inquisitio. & uide Bald. in l. nam salutem. §. fi. ff. de of. præfec. & hoc obseruat communis vsus. Et pro huiusmodi fundamento facit text. in d. cle. ex quo innuitur, quōd penes Pam est potestas habendi armatos, & mouendi arma in huiusmodi criminibus ad ecclesiasticum forum spectantibus, aliàs non potuisset eam inquisitoribus concedere.

Sed nūc quæritur, an facultas portandi arma concessa inquisitoribus, extendatur ad episcopos, qui iurisdictionem ordinariam habent, ad hoc, ut possint habere officiales armatos pro executione suæ iurisdictionis? & Panor. mouet hanc quæstionem in c. significasti, de of. dele. & dicit se suif se interrogatum de hoc a quodam episcopo, cui refert rñdisse q̄ non, nisi haberet temporalem iurisdictionē in loco, ad quod primò inducit iura, quæ dicunt episcopum in executione iustitiæ suæ debere implorare auxiliū brachij sęcularis, ut c. administratores, & c. princeps. 23. q. 5. Item alibi cauetur, q̄ sicut pro spiritualibus debent principes recurrere ad ecclesiā, ita in temporalibus debent prælati recurrere ad Principes sęculares, ut c. cum ad uerū uentum. 96. dist. nec promiscuis actibus sunt eorū officia turbanda. l. consulta diuina. C. de testa. Item ecclesiæ fuit interdicta executio gladij tēporalis dicēte domino Petro.

Petro. Conuerte gladium tuū in locū suū. ut legitur, & notatur in c. nouit. de iudi. Et not. in prædicta cle. nolentes. q̄ Papa ex speciali priuilegio dedit inquisitoribus hæc facultatē habēdi homines armatos in executione officij. nō autē episcopis, qui cū eis concurrunt in inquisitione, quia de eis nō fit mētio in dicta cle. uide de hoc infra ista litera. in §. supradictum est.

Sed doctor potest arma portare impunē, & ab officialibus scrutari non potest, Bart. in l. medicos. C. de profes. & medi. lib. 10.

Sed an forensis deferens arma, teneatur ad pēnā statuti, uide de pa. tēnēda. §. si q̄ rusticus, & §. ad palatiū.

Sed an clericus possit arma portare, uide infra clericus. sed dicendū q̄ ad sui defensionē possunt mouere arma, ut 23. q. 8. in princ. circa hoc Io. An. dicit post Hostien. in c. dilecto, de sent. ex. q̄ clerici habētēs tēporalē iurisdictionē indistinctē pro defensione sua, & suorū pnt sumere arma, cū omnia iura permittant, & 23. q. j. noli, cū c. seq. q̄ si tēporalē iurisdictionē non habent, non licet eis arma sumere in propria persona, nisi ad defensionem, uel hortando, ut 22. q. ul. §. ecce. hæc Pe. de Anch. in c. dilecto, de sen. ex. l. 6. in 9. notabili, uide infra in §. subsequenti.

Sed ideo hæretici, & apostata nō possunt cōqueri de priuatione armorum sibi facta ratione tam detestabilis criminis, cum sint publici pēnitentes. Et cum clericis aufertur potestas ea portandi, nisi ex iusta causa, scilicet si transeant per loca periculosa, ad terrorem latronum, licet cum eis non debent percutere, ar. 23. q. 3. Maximianus, & no. extra de ui. & honest.

clericos. c. j. in glos. & subdit quōd aliàs portare non debent. Et si tertio admoniti non destiterint, perdūt priuilegium illius canonis, 17. q. 4. si q̄ suadente, & extra de sen. ex. in audietiam, & c. contingit. 2. nisi fortē uim ui repellendo. ideo cum hæreticis, & apostatis qui uolunt reincorporari cum sancta matre ecclesia, nulla sit iniuria, eo q̄ sibi aufertur potestas arma portandi, cum clericis sit simul prohibitum, & qui fuerunt hæretici cum sint pēnitentes, tales se debent monstrare interius, & exterius in habitu, & humilitate, ut eorum inflata superbia euanescat, & appareat, an ambulēt in tenebris, uel in luce. ideo PROVISIO SOLERTER, quia arma ipsorum uerē lacrimæ sunt, ut eorum uera pēnitentia monstretur uide infra in §. subsequenti.

Sed arma clericorū lacrimæ sunt & orationes, ut in c. conuenientior. 23. q. 8. Et talia arma conuersi ad ecclesiā debent portare: si plangendo errores præteritos, & de eis uerā pēnitentiam faciendos.

Nota q̄ Christus in Aegyptum ab Herode fugiens, & lapidibus Iudæorum cedens, docuit non arma armis, sed fugam persequentibus opponi. 23. q. 3. c. j. §. j. per totum.

Sed ideo dictum est Petro, Conuerte gladium tuum in uaginam, ut clerici, & prælati armis bellorū non utantur, 23. q. 8. cum à Iudæis, & tribus. c. sequentibus.

Sed supra dictū est, q̄ potestas habendi homines armatos non fuit attributa ipsis episcopis per iurisdictionem ordinariam, sicut ipsis inquisitoribus: & prosequēdo materiam dicendū, quod episcopus propter suam iuris-

iurisdictionem ordinariam potest laicos in ceteris criminibus capere, & corporaliter coercere, ut est tex. cum glof. 26. q. 5. contra idolorum, & 17. q. 4. attendendum, & de adulte. cap. 2. quod nemo dubitat egerem in istis armatis. nec obstant fundamenta in contrarium inducra, videlicet quod ecclesia non habeat exercitium gladii materialis. Nam illud est ad inferendum alicui mortem, vel membri mutilationem. & hoc casu intelliguntur iura pro cōraria parte inducra: scilicet ad exequendum iustitiā sibi competentem, ut probatur per prædicta. Ad quod posset dici quod ad quid ergo implorat auxilium brachij secularis? & responderi potest, quod exinde non concluditur intentum opinionis contrariæ. nam inter ipsos met seculares iudices idem obseruatur, scilicet quod vnus implorat auxilium alterius, vbi vires ipsius non sufficiunt ad exequendum, quod sibi incūbit, ut est tex. in l. si quis in hoc genus. C. de epif. & cle. Et etiā iudices seculares inuocant in subsidiū auxilium ecclesiæ. vbi per se non possunt suos subditos domare, ut no. singulariter Innocen. in c. licet ex suscepto, de fo. compe.

Sed an filij bastardi hæreticorum portant arma alicuius agnationis, de qua esse putantur, subiaceant pœnis filiorum legitimorum, vide infra filij.

A D D I T I O N E S.

^a *Armorum nuncupatione quid continetur vide l. armorum. 41. ff. de verb. sig. & l. 3. §. armis. ff. de vi, & vi arm. inquit vlpianus ibi, sunt omnia tela, hoc est &*

fustes, & lapides non solum gladij, hastæ, fræmæ, id est, rhompheæ, quæ significatione videntur hic accipi, non solum tamen hoc nomine bellica, sed etiam omnium fere artium instrumenta capiuntur. vnde Rusticorum arma vocamus rastra, ligones & huiusmodi. Virg. 2. Georg. Arma coquina-ria, sunt lebes, patella, tripos, olla, Plant. quam eleganter instructum coquinaris armis. De armorum generibus, eorumque varia acceptione, Alciat. in Alleg. l. 41. de verb. sig. Ps. V.

^b *Et ibi Ifern. Præpos. & Aluarot. Ale. in addit. ad Bartolum, in l. 1. in ver. non licet. Item portans arma præsumitur habere malum animum. ff. ad l. Iul. de vi pub. & hæc est communis opinio, ut etiam per Marc. Ant. Blan. de inditijs. num. 79. vers. nam deserens arma. qui & Alex. vbi sup. limitat, nisi portet arma ligata, vel ex causa. Q. M.*

Arbitrare, & arbitriū. An iudex possit pœnam arbitrare, vide infra iudex, & infra pœna.

Nota quod multa relinquuntur arbitrio inquisitoris, de quibus non potest dari certa regula, de quibus est vnum, an & quādo nomina testiū debeant publicare. de quo vide infra nomina.

Item arbitrio iudicis relinquuntur quāta fides sit danda testibus: de quo vide infra testis. §. oppositiones.

Item arbitrio inquisitoris relinquuntur pœna illorū qui fideiusserunt pro aliquo incarcerato, si talis aufugit, de quo vide infra carcer.

Item arbitrio inquisitoris relinquuntur recipere volētes redire ante scētētiā. ideo PROVISIO SOLERTER. de quo vide infra inquisitor, & infra rediens.

Item

Item pœnæ pœnitentiales quæ re deūtibz inflingunt, relinquuntur arbitrio inquisitoris, ut infra pœnitētia.

Item nota quod tunc pœna relinquuntur arbitrio inquisitoris, quando non inuenitur determinata à iure. potest indicere purgationem, vel aliam pœnā, ut in c. ad abolendam. §. præfenti. extra de hæreticis, & de pur. ca. inter. de hoc vide infra pœna pecuniaria.

Sed nota limitationem qualiter debet intelligi istud verbum, quod relinquuntur arbitrio inquisitoris ad pœnæ impositionem, ut d. c. ad abolendam. §. possunt, & c. excommunicamus. §. ad iudicimus, de hæreti. & c. inter sollicitudines. de pur. ca. ver. in pœnā, & c. quæ dicunt, quod pœnæ huiusmodi re ducantur ad arbitrium episcopi, vel inquisitoris, prout in eis patet, ut extra de pœnis. dilectus, & c. ea quæ. & de immu. ec. c. si. ad quæ extra de iur. pat. c. pastoralis, & de præb. c. pro. illo- rum. Ad quæ est notandum, quod licet inquisitoribus, vel episcopo relinquatur arbitrio ipsorum quod imponant pœnitentialem pœnam, & dicatur quod illa sit potius imponenda, quæ magis timeatur, ut 23. q. 4. ea vindicta. 23. q. 5. prodest. ad quod extra ut li. non con- test. quoniam frequenter. tamen ipsi debent considerare personam, & secū- dum conditionem personæ imponant pœnam, seu pecunias, & talem quam credunt verisimiliter fore adimplendā ab illo ut 50. dist. pœnitentes. & attē- dant quæ not. extra de co. cle. & mu. c. clericos. & de hac materia vide infra pœna. & infra rediens. ideo PROVISIO SOLERTER.

Sed an quādo domus uenit destrueda propter crimen ibi commissum, relinquatur arbitrio inquisitoris, ui-

de infra domus.

Sed an arbitrio inquisitoris ueniat puniendus proferens uerba hæretica lia, uide infra pœna.

Sed an relinquatur arbitrio inquisitoris, quando sit danda tortura, uide infra quæ indicia sufficiant ad torturam, & infra tortura. & quādo confessio in tortura debet ratificari.

Sed an relinquatur arbitrio iudicis, quod testes sufficiant in condemnatione criminis, uide infra testis.

Item nota quod sicut homo libero arbitrio perit, ita est necesse ut libero arbitrio cōuertat, ad hoc ut minuatur sibi pœna per inquisitores, ut 45. dist. c. de Iudæis, & c. licet, & extra de Iudæis. c. sicut. ideo PROVISIO SOLERTER.

Sed nota quod omnis forma procedendi in officio inquisitionis, in qua iura non dant certam formam, relinquuntur arbitrio inquisitoris, ut in instructionibus inquisitionis. 28. in- structione.

A D D I T I O N E S.

^a *Arbitrarium dicitur, quod alicuius arbitrio relictum est, ita dictum ab Arbitrorum more, qui totius controuersie, arbitrio suo finiendæ, potestatem habent. Plant. in Amphib. Hoc certum est non arbitrarium. & pro voluntate Plant. in Pœn. Perij certe, non arbitrariæ. Item arbitrarium cum adhuc res apud arbitrum geritur. Fest. Arbitrium dicitur sententia, quæ ab Arbitro statuitur. Bald. in l. 1. c. de vindic. lib. scribit esse voluntatem absolutam & absque ratione. l. fideicom. §. quanquam. de leg. 3. Inter Iudicium, & Arbitrium differentia quæ, Cic. pro Ros. Come. fo. 87. & 88. Spec. de Arbit. §. differt.*

differt. Genera duo sunt Arbitrorum, vnum eiusmodi, ut siue æquum sit, siue iniquum, parere debemus; alterum eiusmodi, ut ad boni viri arbitrium redigi debeat, & si nominatim persona sit comprehensa cuius arbitrato fiat, veluti cum lege locationis comprehensum est, ut opus arbitrio locatoris fiat. l. 76. & 77. ff. pro soc. Huius secundi generis arbitrium iudicis esse mihi videtur. Cum quid enim committitur arbitrio cuiuspiam, intelligitur arbitrium boni viri, sicut ex l. citata, & l. fideicommissi. §. quanquam. de leg. 3. l. fideicommissi. de fideicom. lib. & l. sed si vnius. §. ait prator. ff. de iniur. & l. utrum. ff. de reb. dub. probatur. & sentit Imola. in l. si filius. ff. de donat. nisi, inquit, dirigantur verba ei, qui aliàs haberet iudicare, ut bonus vir, quia tunc intelliguntur de libero arbitrio, ut verba aliquid operentur, arbitrium hoc debet esse iustum, alioquin superior emendare potest. Et quid per hæc verba intelligatur comprehensum vel concessum vide Felin. in ca. canonum statuta. de constit. Bart. in extrauag. ad reprim. in verb. videbitur. Illud tamen scias, quamuis mandata putaretur libera voluntas, ut verba annuere videtur, nihilominus, à recta ratione discedendum non esset, cum debeat intelligi libera à stricti iuris civilis ordine, & ratione, non autem à iuris gentium regulis, & naturalis æquitatis, ut ait Bart. ibid. Bald. in l. 1. ff. de iur. col. 1. & l. 1. et l. diuus. ff. de milit. testa. l. prohibitum. C. de iure fisci. clem. pastoralis. de re iud. Præterea voluntas, inquit. Cic. 4. Tus. est quæ quid cum ratione desiderat, quæ autem aduersus rationem incitata est vehementius, ea libido est, & cupiditas effrenata quæ in omnibus stultis inuenitur. Refert autem ex his, vtrum quid committatur arbitrio iudicis absolute, quia tunc nec à civilibus legibus

est immunis. An verò committatur, arbitrio libero, seu libera voluntati. Bonus est autem vir, inquit. Tullius in Laelio, qui ita se gerit, ita vivit, ut eius probetur fides, integritas, liberalitas, nec sit in eo vlla cupiditas, vel libido. Idem l. 3. offic. Non cadit inquit, in virum bonum mentiri emolumentum sui causa, criminari, præripere, fallere, suum nomen amittere, si fidem ei iustitiamque detraxeris. Alio loco Tuscul. §. definit. Talem & supra citata leges virum bonum, si cum hisce definitionibus conferantur exigere videntur. Quia verò lex in vniuersum plerunque loquitur, & omnes articulos comprehendere non potest. l. 10. & l. non possunt. ff. de legi. factum est ut arbitrio iudicis aliqua necessario relinquuntur. suadet autem Aristo. Rhet. 1. quam paucissima relinquenda, cum lex careat affectione non index, tunc autem de similibus ad similia, procedendum vel interpretatione, vel iurisdictione supplendum l. non possunt, & l. nam ut. ff. eod. Idem est vir bonus, qui & index l. continens. §. 1. ff. de verb. oblig. & l. sed si vnius. §. ait præter. ff. de iniur. huc pertinet, & quid de officio boni viri scripsit Pomponius. l. si societatem. 6. ff. pro soc. & Paulus in l. cum emancipati. 2. §. de illis. ff. de coll. bon. l. 4. ff. fa. ercis. Petr. Vend.

Archiuus. ^a Est locus publicus ubi ponuntur scripturæ publicæ, ad quod facit extra de probationibus. c. j.

A D D I T I O N E S.

^a De archiuo, seu archiuo videre poteris, quæ scripsi super Glo. facul. §. Habita. in verb. Archiuu. Q. M.

Archiuum, ἀρχίον, proprie domus ma-

magistratum, palatium. Hinc contingit, ut cella, in qua instrumenta publica reconduntur, archiuum appelletur, quod & grammaticopilation appelletur. l. 9. §. 1. ff. de pæn. Tablinum Latine. Plin. lib. 3. §. c. 2. Bud. in cit. leg. P. V.

Associans Hæreticū fugientem, an puniatur grauius quam qui latitantem occultat, uide infra receptores.

Sed an liceat associare hæreticos postquam relinquuntur brachio seculari, dum portantur ad executionem iustitiæ faciendam, uide infra brachio seculari.

Sed quod damnum potest sequi de societate hæreticorum, uide infra de tegitur, & infra præsumptio.

Articulus ^a Fidei est Credo in sanctam ecclesiam. de quo uide tex. de consecratione, distin. 4. c. prima igitur.

Sed an Papa possit nouos articulos fidei facere, uide infra Papa.

Sed de articulis fidei non est licitū disputare, an sint ueri, uel non §. 6. distin. satis. ubi Vgu. de quo uide infra disputare.

Sed mundum incepisset est articulus fidei. S. Th. in 2. par. q. 64. ar. 3. & in secundo, dist. 23. & affirmans contrarium pertinaciter est hæreticus.

Sed de articulis fidei habetur plenè in Symbolis, Credo in Deum. & in symbolo Athanasij, Quicumque uult solus esse. de quibus uide plenè infra reconciliatio.

Item no. q. in inquisitione dantur articuli, seu capitulorum copia ipsi accusato de his, de quibus contra eū inquiritur, ut infra copia, & infra de forma procedendi,

Sed articuli debet tempus delicti, & probari cum demonstratione loci, ut q. fuit in uia, uel platea tempore delicti in ea commissi. Bar. in l. j. §. summa, de his qui deiece. uel effu.

A D D I T I O N E S.

^a **Articulus**, ab artus, & ponitur pro iunctura, siue nodo vel parte membri corporis. Hic autem similitudine quadam, à sanctis patribus frequenter usurpata, articuli fidei appellatur, ut enim corporis membra articulis distinguuntur, ita etiam in hac fidei confessione, quicquid distinctè, & separatim ab alio nobis credendum est, rectè & appositè dicimus articulum. Catechis. in primo Symbo. articu. P. V.

Assessor ^a An merè laic⁹ possit esse assessor episcopi in causis spiritualibus, & ecclesiasticis? & dicendum q. sic, ut in c. de cernimus, de iudicijs, & ibi Abb. Inno. & Franciscus de Aret. & Ant. de But. & omnes docto. & in c. unico, de of. uica. l. 6. & ibi gl. ordinaria, & ibi Dominicus. & ita tenet etiam consuetudo, etiam in inquisitione hæreticæ prauitatis. q. est contra illos qui dicunt qd laicus non potest esse accusator hæreticorū, nec procurator fiscalis, qd nullo modo poterunt aliquo iure fundare, cum hæresis sit crimen publicum, & quilibet de populo potest accusare. ^b ut ff. de iudicijs l. 2. & supra accusatio, & infra fiscalis.

A D D I T I O N E S.

^a **Assessor** debet esse iuris peritus. Eius officium in quibus constat, habes ex l. 1. ff. de Assesso. consiliarium etiam appellat Paulus,

Paulus. l. pen. eod. de Affessoribus Lampri-
dus in Alexand. & Dio. hist. libro 53.
Pet. Vend.

b L. manicheos. C. de hæreti. l. apostata-
rum. C. de apostat. Bald. in Rub. C. qui acc.
pess. col. 2. & in l. reos. col. 2. C. de acc. Car-
rer. de Hæ. num. 106. vers. circa quam ac-
cusationem, & num. seq. Q. M.

Astronomia,^a A quibus
habet ortū ista sciētia, nota. 37. dist. §.
hic etiā. glo. 26. q. 2. q. sine saluatore.

Sed an^b ista scientia sit reprobata,
vel permessa, & in quibus sit permis-
sa, & in quibus non? & potest respon-
deri secundum Ant. de Butr. in c. 2.
de sortile. dicentem, q̄ scientia astro-
logiæ est a iure generaliter reproba-
ta sicut, & aliæ diuinationes, vt patet
26. q. 2. §. his ita, & 26. q. 4. cap. j. Au-
gustinus in libro de doctrina Chri-
stiana, & in li. de ciuitate Dei, & tex.
& glof. 26. q. 5. non liceat. Et repro-
batur in quantum homo exercens il-
lam iudicando euentus particulares,
& futuros, & futuras, uel præteritas
hominum operationes, dat in talibus
fidem, quasi necessariò ponat verita-
tē ad id qd̄ intendit, quia in talibus
immiseri, est occulta operatio dē-
monum: secus si necessariò nō ponat
fidem in talibus, sed quasi præsum-
ptionem, & coniecturam, inducant
maximè circa considerationem tem-
poris seminandi, uel potionum mede-
læ, uel minutionum sanguinis, & j. q.
j. c. nūquā. de quo per beatum Th. 2.
2. q. 95. ar. j. ad finem, & ar. 5. dicen-
tem quòd quædam sunt artes ad præ-
cognoscendum futuros euentus, qui
ex necessitate, uel frequenter prouē-
niunt, qui ad diuinationem non per-

tinent in astrologia, puta circa sicci-
tates, & pluias, & similia, non erit il-
licita diuination, nec supstitiosa. sed
ad alios futuros euentus cognoscen-
dos non sunt aliquæ veræ artes, seu
disciplinæ sed fallaces, & vanæ ex de-
ceptione dæmonum introductæ, ut
ait Augustinus. 21. c. lib. de ciuitate
Dei. & in his operatio dēmonū se im-
miscet. unde erit diuination supersti-
tiosa, secundum Sanctum Tho. in al-
leg. ar. j. in fi. & in ar. 8. & ibi ponit tri-
plicem denominationem sortium, ui-
delicet diuisionem, & consultoriā,
& diuinatoriam.

Sed astronomia cum sit una de se-
ptem artibus liberalibus, non prohi-
betur a iure, ut ff. de iusti. & iure. l. itē
apud. §. si quis astrologus. quod pa-
tet ibi, quia separatur a illicitis diui-
nationibus. sed tamen inter canones
abiit in desuetudinem, nē propter ni-
miam assiduitatē traheretur ad ido-
latriam, ut 26. q. 2. fors, in fine. de
hoc uide infra sortes.

Item nota q̄ non licet nobis in no-
stris agendis cursum stellarum atten-
dere, nec inanem fallaciam planeta-
rum inspicere, quia debemus omnia,
quæ agimus verbo, aut opere, in no-
mine domini nostri Iesu Christi face-
re, ut supra in prologo, in prin. Et nō
licet sperare nostram salutem ab alio
quàm a Deo, qui est omnium vera sa-
lus, & uera sapiētia. & qui ab alio suā
salutem expectat, non est fidelis, sed
infidelis: non est sanus, sed æger: non
sapiēs, sed demens, & decipitur a dæ-
mone qui eum inducit, & allicit, ut fa-
ciat eum participem suæ perditionis,
vt 26. q. 2. qui sine, ad quod 27. dist. §.
hinc etiam.

Sed subsequenter est notandū cir-

ca

ca iudicia astrologorum, cum ipsi ali-
qua pronunciant de futuris ex dispo-
sitione corporum, vnde nihil est diffi-
cile, ut ex impressione corporum ce-
lestium aliqui homine, sint habiles
ad irascendum, uel concupiscendum
uel ad aliquā huiusmodi passionē, si-
cut & ex complexione naturali plu-
res hominum sequuntur passiones,
quibus soli sapiētes resistunt: & ideo
in pluribus uerificantur, qui pronun-
ciāt de actibus hominum secundum
considerationem celestium corporū.
sed tamen dicitur in centilogio. Ho-
mo sapiens dñabitur astris, quia re-
sistens passionibus impedit p̄ uolun-
tatem liberam & nequaquam motui
celesti subiectā, huiusmodi celestiu
corporum effectus, uel ut ait Augu-
2. super Genesi ad literam, fatendum
est quando ab astrologis uera dicun-
tur, instinctu quodam occultissimo
dici, quem nescientes humanæ men-
tes patiuntur, quod tamen ad deci-
piendum homines spirituum immu-
norum & seductorum est operatio.
hæc Thom. j. 2. q. 9. ar. 5. in fi. & etiā
26. q. 2. cap. illud quod de hac mate-
ria uide infra dæmon. §. item dæ-
mones.

A D D I T I O N E S.

a *Astronomia, quæ & Astrologia dicitur, est scientia, quæ de celi conuersione, ortu, obitu, motuque syderum uerba facit, à qua Ast. om. i. & Astrologi, qui & alijs nominibus appellantur à rebus, quibus incumbunt, hinc uaria eorum genera perhibentur, ut heros opi, genethliaci, magi Hiansen, reprobantur. 26. q. 2. c. 2. ibi singulorum studia, & disciplina declarant. Mathematici quoque idem uulgò sunt appellati.*

ab ecclesia, Imperatoribusque damnati. l. 3. & 5. C. de malef. & mathema. 26. q. 2. c. 2. hos gentiliis uocabulo Chaldeos inquit Gel. lib. 1. cap. 9. dicere oportet. mathematici nanque dicuntur, non ij solum, qui astrologiæ dant operam, sicut hic sumuntur, sed & qui in Geometria, musica, arithmetica, & que disciplina uersantur. hic nomine generis intelliguntur astrologi. Sciendum quoque est, antiquitus ordine Pythagorico mathematicos dici solere discipulos ab atribus ijs, quas iam discere, atque meditari inceptauerant, cum antea nomē aliud eis imponeretur, ab eo, quod obseruare debebant Gell. ibid. Quemadmodum & studiosi iuris aliquando Lytæ, quandoque Prolitæ appellantur, vt in epist. Iustina. ad doct. missa. Pet. Vend.

b Arnal. Albertin. de agnos. assertio. catho. q. 16. Indicis. lib. prohib. reg. 9. ubi quatenus permessa. Eius authores Aegyptios fuisse scribit in Stromata lib. 1. Clemen. Alexandri. Inuentam fallacia dæmonum ad decipiendos homines, vt auerterent à Dei uerū cultu mentes eorum ait Laet. Firmia. inst. diu. lib. 2. cap. 17. quo in loco, quibus astutijs hominis fallebant copiose doct. De huiusmodi scientiæ nocimento, & uanitate scribit D. Ambro. ad cap. 2. epist. ad Colosscn. transumptiuè uerò 37. dist. c. legimus. §. Hinc etiam. & offic. princ. c. 26. Ea in hominum perniciem abutabatur Imperat. Tiberius. Dio. hist. lib. 57. licet edicto prohibuisset diuinationes & eos, qui eas exercerent, exteros, necauisset, ciues exteros egisset. ibi. Dio. Astrologos ante eum Roma, Cæsar eiecit. idem lib. 49. Pet. Vend.

Assumptio beatæ Mariæ i
celū. de hoc di-
cunt. Host. & Io. An. & Inno. in c. ne
inniteris, de cōstitutionibus. & quod
hodie

hodie est communis opinio merito per ecclesiam approbata, quod corpus beatæ uirginis Mariæ dominæ nostræ sit assumptum in cœlis, ut ibi recitat Franc. Zaba. & ibi Bal. quod hodie tenendum est, quod est assumpta, & collocata in paradiso, & sancta mater ecclesia ita tenet, docet, & prædicat. nam facit sollemnissimum festum de assumptione beatæ uirginis Mariæ 15. die mensis Augusti. & Dauid in psalmo, Eructauit cor meum, in uer. affinit regina à dextris tuis in uestitu de aurato circumdata uarietate, & in de cre. 32. q. 5. in c. si Paulus. & idem Dauid in psalmo. 17. dicit de assumptione beatæ uirginis talia uerba, Misit de summo & accepit me, & assumpsit me. Item Iob. 39. Eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum suum. Item canticorum. 3. Quæ est ista, quæ ascendit per desertum sicut uirgula fumi ex aromatibus mirrhæ, & thuris. Et canticorum octauo, Quæ est ista, quæ ascendit de deserto delictijs affluens enixa super delictum suum. Item canticorum, septimo, Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora confurgens, pulcra, ut Luna, electa ut Sol, terribilis ut castrorum acies ordinata. Item Apocalipsis. 13. Signum magnum apparuit in cælo; mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus eius. & omnibus his autoribus approbatur assumptio beatæ & gloriosæ uirginis in cælum: & dicere contrarium esset non tenere, nec credere quod sancta mater ecclesia, tenet, & docet, & prædicat, & esset hæreticum. de quo uide infra diuersitas, & infra hæreticus de hac materia uide plenè in repert. Ab ædito per Ant. Corse. Siculum doc. utriusque iuris. super parte, assumpt.

Attendere An debeant uerba, uel mentē proferentis aliquæ hæreticalia, uide infra ebrius, & infra uerba.

Attentare ^a An possint inquisitores de sibi non commissis, uide infra an inquisitores possint procedere contra existentes in peccato mortali, & infra an iudex possit excedere fines mandati.

Sed attentans fugere à carcere, an habeatur pro conuicto, uide infra fugiens.

ADDITIONES.

^a *Attentare, uel tentare pudicitiam quis alicuius dicitur, qui eam labefactare, uel corrumpere conatur l. 10. ff. de iniur. unde & attentare ammonam pro subuertere conari fraudibus, ac diminueri, & vexare. l. ammonam. ff. de extraord. crimi. hic autem aggredi, uel audere, quod mandato non comprehendatur. Hinc tit. nil nouandum, uel attentandum appellatione uel lite pendente, tit. nihil inuouari. ff. & c. significauit, de iudic. & c. ex parte M. de appell. & tit. ut lit. pen. item l. & si forte 6. §. 1. ff. si ser. uend. idem quod de simplici dicere possumus, tentare enim aliquando pro exerceri, interdum pro experi, pro aggredi quandoque sumitur. Interdum dare, petere significat. exempla de Nonio petas. Hocq; sit interdum proprie quandoque translate, per consequentiam nonnunquam. P. V.*

Attrahit magis dignum ad se minus dignum, utin fra masculinum.

Attestationes ^a factæ in iudicio criminali, an faciât fidem iter alias personas?

nas? & dicendum quod sic, secundum quod tenet Ab. in c. testimoniū, extra de testi.

ADDITIONES.

^a *Attestationes hic accipiuntur, ut notum est, pro testium depositionibus ac dictis. Pet. Vend.*

Audiens sciēter prædicatio nē, uel dogmata hæreticorum, an dicatur credens hæreticorum: & responderi potest, quod si iuerit ultra semel ad audiendum talia, quod iudicabitur credens, cum par crimē sit credere, & docere, ut in l. par culpa, & C. de male. & mathe. l. culpa. & ex binario actu uidetur crimen trahi ad consuetudinem, ut C. de epif. au. l. nemo, ver. sed ab his. & uide infra Bis. ad quod de ui. & ho. cle. vt cle. fed si talis iuerat tantum semel ad audiendum sermonem reprobatum, & ulterius noluit redire ad audiendum, uel ad descendendum, non iudicabitur credens, quia non uidetur approbasse quod postea euitauit, ut de præsumpt. c. ex studeijs. ff. de ritu nup. l. plenā, & li. diuortiu. & de hoc not. Arch. eo. ti. & not. quod delicta iterata a plus puniuntur, ut ff. de iure pa. l. j. & de pœ. authē. dam. §. quisquis, & ad l. Iul. de ui. l. seruos. §. si. & de seruis fugi. l. quicumque. ar. infra ad Vell. similiter, & de bonis quibus libe. l. si. §. ubi autem. de lega. 3. l. si de commissum. §. quisquis, & in aut. de defen. ciui. §. si. & de uacati. & execu. mune. l. j. §. j.

Sed an non audiens diuina officia insurgat illi uehemens suspitio, & an inquisitor talē possit procedere, uide infra suspitio uehemēs, & infra detegit, & infra an quilibet admittat ad accusandum.

Sed de pœnis illorum qui non sole-

bant audire diuina officia, uide infra. de pœnitentialibus pœnis.

Sed an audire detractiones sit peccatum, Th. 2. 2. q. 7. ar. 4. ubi etiam uide an sit grauius, quam detrahere.

ADDITIONES.

^a *Idesertorem ibi. Qui si iteratò hoc admiserit pena cōpetenti afficiuntur. & l. nō oēs. ibi. Iterū deserendo capite puniendus. ff. de mili. & ad alia quæ adduco super signat. grati. de absol. ab homici. ver. nor. est. & ad hoc absolutiones. & ver. se. Quin. Man.*

Augerc, an possit iudex pœnā, & quando pœnæ augeri possunt.

Item quæ consideranda in pœnis augendis, uide infra pœna.

Augurium ^a an respiciens in augurijs dicatur hæreticus, uide infra hæreticus.

ADDITIONES.

^a *Auguriū species est diuinationis artificiosæ, quo augures auium reliquorum uel signorum obseruatione futura dicebant, auctore Cic. de diuina. lib. 2. Ex auibus diuinitio triplex erat nam aliæ uolatu, aliæ cantu, futura prædicebant, seu uerius prædicere credebantur, erat & tertium genus cum pullis gallinacis è cauea de promptis esca porrigebatur. si uiuē edebant, ut cibus excidens ex ore terram pariret, scilicet cessurum, quicquid ille animo conceperat, contra, omnia infausta protendebantur si escam non captarent. sumitur & latius augurij nomen ut discretio Cic. ostendit, Is etiam c. 9. lib. 8. Etymol. augures, inquit, sunt, qui uolatus auium, & uoces intendunt, aliāq; signa rerum, uel obseruationes*

improvisas hominibus occurrentes ferunt idem sunt, et auspices: nā auspicia sunt, quæ iter facientes observant, & cetera quæ sequuntur legas in eo loco. vel 26. q. 3. & 4. c. 2. nē sim multus. Cuiusmodi essent hę observationes. lege D. Aug. de do. Christ. l. 2. c. 23 & 26. q. 2. c. illud. vide quoque. Pl. de hist. natu. li. 9. c. 16. de aug. l. 10. de nat. an. c. multis. lib. 28. c. 2. Hęc recensenda duxi, nē te lateret auguria, quæ observare. D. Ieron. inquit, Idololatria est. 26. q. 2. c. sedet illud. Adde Cal. c. 22. de her. n. 4. 12. & 13. P. V.

Auxilium ^a cōsiliū, & fauorē pnt petere inquisitores à ptāte seclari pro exequēdo officio iquisitionis, de quo vi. inf. qualiter iquisitiones petūt auxiliū & c. & inf. executio, & inf. qualiter iudex seclaris petit auxiliū ab altero potētiore. vide inf. brachiū seclare.

No. q̄ per nouum casum nouum datur auxiliū, vt de offi. dele. infinuante, & ff. de int. ac. de ætate.

Sed de iure an possit præstari auxiliū hæreticis, vide supra aduocatus & inf. fautores. Quādo iudices seclares pnt inuocare auxiliū, & subsidiū ab ecclesia, vide inf. iudex seclaris.

Sed an inter seclares iudices possit vnus inuocare auxiliū ab alio, vide infra iudex seclaris.

Sed frustra auxiliū legis vocat qui committit in legem, vt ff. de mino. l. auxiliū: de vsuris, quia frustra, de adulterijs, intelleximus, & de reg. iu. in regula frustra, li. 6.

ADDITIONES.

^a *Auxilium est adiumentum nota significationis, dictum putatur auxiliū ab augendo, quod vires eius auget, cui accedit,*

unde cohors auxiliaria. Cic. de prou. conf. unde auxiliū appellationis. l. 1. §. si quis. ff. a quibus appel. auxiliū legis & restitutionis in integrum. l. minor. 37. & l. auxiliū. 38. ff. de mino. 25. ann. c. bonæ memoriæ. i. de elect. item bominis l. 1. §. quid si quis. ff. de sena. Sil. P. V.

Azima Iudæorum an sit licitum Christianis comedere panem azimū Iudæorum? & respondendū q̄ in necessitate possunt emi tales panes, & comedi secundum Verue. idē in sum. confes. li. 3. tit. 33. q. 125. sine necessitate autē hoc prohibetur sub pēna depositionis quantum ad clericos, & excoicationis quantum ad laicos, vt 28. q. j. nullus.

BAPTISMVS ^a not. q̄ Christo baptizato cessauit baptismus Ioan. Th. in 3. par. q. 28. art. 5. & in 4. dist. 2. ar. 14.

Sed Christo baptizato, celi debuerunt aperiri, & super eū spiritus sct̄ descendere idem Tho. in 3. par. q. 39. ar. 5. & 6. & conuenienter vox patris auditur. e. q. ar. 7. & 8. & ipse mundus à peccato, baptizari voluit exemplum baptizandi nobis in peccato natis dedit, de conse. dist. 4. si baptizata est, & c. non regenerabantur.

Nota q̄ loco circuncisionis successit baptismus, vide infra circuncisio.

Nota quatuor effectus quos habet baptismus, & vide infra circuncisio.

Nota si paruuli infidelium baptizantur, non nocet eis perfidia parentum, ut de consec. dist. 4. quæris.

Sed q̄ in baptismo paruulos suscipiūt, p̄ eis apud Deū fidei iussores existunt, ut de conse. dist. 4. vos ante oīa.

Baptismū habuerūt innocētes mor-

tui

sui pro Ch̄o. Thom. in 4. d. 4. ar. 31.

Non potest aliquis saluari si contemnit baptizari. 15. q. j. §. firmissimè.

Sed an apostata in fide perdit baptismum, seu sacramētum baptismi? & dicendum q̄ non, imo illud hēt ad suæ damnationis augmentum, 32. q. 7. usque adeo.

An sacramētū baptismi possit ^b cōferri ab hæretico; Cipri dixit q̄ non? cuius opinio dānat, de cōf. di. 4. quō. ubi est cōclusio, q̄ hæreticus confert sacramētū, sed nō & effectū sacri q̄ est remissio peccatorū, & gratia spiritus sancti. q̄ probat. c. cū tm̄ ualeat, de cōf. di. 4. ad idē bonus tex. 24. q. j. §. his autoritatibus, & c. subdiaconus, & uide de cō. d. 4. ut ostēderetur uide infra in §. itē nu. de errore. & tales ab hæreticis baptizati debēt ecclesiæ recōciliari. j. q. j. q̄ dā dicit. de cō. d. 4. quāuis. Itē quare ab her. sumi possit baptismus, & non eucharistia gl. est. 24. q. j. §. sed illud in c. subdia.

No. q̄ circa baptismi sacramētū fuit quædam hæresis dicentium, q̄ natus ex baptizato non erat necessariò baptizandus, de quo de conse. di. 4. si baptizata, & ibi Archi.

Sed qualiter recōciliētur q̄ ab her. sūt baptizati, vide infra recōciliatio.

Nota q̄ antiquitus baptizandus dabat uotū suum in scriptis. 2. q. j. legū.

Baptizatus nō perdit successione patris Iudæi, gl. 28. q. j. Iudæorū, per c. Iudæi, de Iud. An apostoli fuerint baptizati? & credendū est q̄ sic, licet hoc nō expressè legitur. gl. de pē. di. 2. si enim. alia gl. est de cōf. d. 4. aliud, in uer. mundi. tex. ea. di. 4. quando ab Ierolymis, & c. seq.

Qui nouiter baptizatur debēt uti uestibus albis. ^d de conse. d. 4. post ba-

ptismū. c. accepistis. Qui natus est inter fideles & ex parētibus fidelibus, præsumit baptizatus, no. In. de bapt. c. 2. uerfi. adde q̄ si est rebaptizandus, tex. est de presby. nō bap. c. ueniens.

Sed quare dominus Iesus Christus uoluit baptizari, no. de conse. dist. 2. nec Moytes.

Itē no. de errore Cipriani qui errauit cum. 80. episcopis, qui dicebant, baptismi sacramētum collatum ab hæreticis illud esse lauacrum diaboli cuius error damnatur. 32. dist. 5. uerum, & de conse. d. 4. quando exaudiuit, & c. si non sanctificatur.

Sed ad quid ergo ualet baptismus collatus ab hæreticis, uel schismaticis in forma ecclesiæ, uel an sit baptizatus, uel debeat iterū baptizari, no. de conse. dist. 4. quamuis, & j. q. j. firmissimè, c. i. ecclesia, & c. extra catholicam ecclesiam. Et est conclusio q̄ licet baptizatus non habeat effectum suum, q̄ non sunt tamen rebaptizandi, quod no. ut supra dictum est in §. an sacramētum baptismi.

Sed iteratio baptismi est quædam spēs heresis, & si dolo quis fecit, puniatur ultimo supplicio. Ho. in sū. in tit. de apostatis. §. quæ sit pēna iterantiū.

Sed baptismus plus ualet quā pēnitētia, quia per pēnitentiā cum contritione si deletur peccatum, remanet tamen satisfactio temporalis: per baptismum uerò utrunque tollitur. gl. est no. de conse. di. 4. sine pēnitentia.

Sed an Iudæo profit dari pēnitentia licitè ut baptizetur, no. de simo. cum dilectus, super glos. pen.

Sed quanto tempore debeant probari Iudæi antequam baptizentur, uide de conse. dist. 4. Iudæi, ubi dicitur q̄ octo menses inter catechumenos

limen ecclesiæ introeāt, & si pura fide uenire noscuntur baptizentur. & casu aliquo periculū infirmitatis, incurrerint. & desperati fuerint, baptizentur ante dictū tempus. Et debent ad minus per 40. dies instrui, ut fiant catecumini, & instruantur in fide. ut in c. ne quod absit. de consecra. di. 4. Ab. in c. debitum, de baptismo.

Sed utrū qui fuit baptizatus, licet metu mortis si post baptismum acceptum apostatauit, possit contra eum procedi tanquā contra hæreticū? & respōdetur q̄ si talis fuerit de hoc cōfessus, uel per testes conuictus, poterit tanquam hæreticus puniri, ut in c. contra Christianos, de hæreticis. l. 6.

Sed & an illi qui fuerūt coacti recipere baptismum, cōpellantur eum tene? & rñdetur q̄ ex quo talis fuit baptizatus, & fidei catholicæ alligatus, cōpellendus est illā seruare, & colere, ut de baptis. c. maiores. §. nūc autem. uer. si opponitur. Et ad exēplū phrenetici qui ligatur per mediū, & lethargici, quē medicus excitat torquēdo, ut 5. q. 5. non oīs. Et etiam ad exēplū filij deuij, qui reducitur p̄ patrē. Et ad exēplū discipuli qui corrigitur per magistrū. ad qd̄ tenētur ex debito sui officij ep̄s, & inquisitor ad exēplū pastoris qui suas oues custodit, & deuias recolligit, & reducit, ut 23. q. 6. c. j. Quod quidem facient carcerando, ligādo, torquendo, & corpus affligendo. 26. q. 6. c. j. & sic ipse inuitus timendo id quod nō uult pati, relinquat animositatem, & cōpellatur recognoscere ueritatem, ut timens respuat falsum, de quo contēdebat, & sequatur uerum quod primitus nesciebat, ut probatur etiam. 23. q. 6. c. quod errauerat, cum sequen-

usq; in finem. Et sic quos Dei timor non reuocat, saltem compescat seueritas disciplinæ. C. de iura. dat. pu. l. j. & extra de cle. coniu. cum continentes. §. clerici. ita nō. plenē Arch. extra de hæ. c. 2. post prin. lib. 6. & ibi uide. Et sic concluditur quōd qui semel sacramentum baptismi adepti sunt, etiam si aliquo metu ad Christianitatem accipiendam coacti fuissent a principio, sicut factum fuit temporibus religiosissimi regis, & principis Zizebuti, quia iam cōstat eos sacramentis diuinis associatos, & baptismi sacramētū suscepisse, & Christum unctos, & corporis domini extitisse participes, oportet ut fidem quā etiam ui uel necessitate susceperunt, tenere cogantur: ne nomen domini per eos blasphemetur, & fides quam susceperunt, uilis, & contemptibilis habeatur ab ipsis, ut in c. qui sincera, & c. de Iudæis. 45. dist. sed quod dicitur de cōuersis per uim, debet distingi iuxta tex. in c. maiores. §. itē quæro, de baptismo.

Sed uiso supra de sacramento baptismi Christianorū, nunc uidentū est de baptismo Iudæorum qualiter fit inter eos. Et qualiter isti apostate baptizantur inter Iudæos ut inter eos ipsi apostatæ habeantur de gremio ipsorum Iudæorum, & ipsi Iudæi consistant de ipsis. Et aduertendum q̄ iste talis baptismus taliter fit inter eos, nā ille qui prius fuit Iudæus, & post factus est Christianus, cum uult iterum redire ad iudaismū, seu ad Iudæorū ritum, primò interrogat a Iudæis p̄sentibus alijs Iudæis si uult facere tabilā, q̄ ē uerbū Hebræū, & sonat ī Latino si uult facere balneationē, seu lotionē uel balneū in aqua currēte, ut efficiatur

tur Iudæus, & ille talis apostata respondet q̄ sic. Et tūc Iudæus qui præ est, dicit eidem in Hebræo, ergo balnifinia qd̄ sonat in Latino, reuertaris à statu peccati, & post hæc ille apostata expoliatur ex toto. s. ex uestimentis, & tunc balneatur in aqua calida, & Iudæi ibi stantes fricant eū fortiter cum arena per totum corpus, sed maximè in fronte, pectore, & manibus, & illis uidelicet locis in quibus baptismi sacramento positum fuit sctum Chrisma: post modū uerò abraduntur sibi omnes ungues tam manuum, quā pedum usque ad sanguinem. Item raditur sibi caput: & postmodum ponitur in aqua fluuij currētis, & facit immersionē capitis sub aqua tribus uicibus: & post illam immersionem dicunt ei Iudæi ibi stantes talem orationem, scilicet Benedictus Deus, Deus rex seculorū, q̄ præcepisti nobis sanctificari super istam aquam, seu balneū quod uocatur in Hebræo tabila. Quo facto ille egreditur de aqua & induitur noua camisia, & brachis recētibus, & omnes Iudæi p̄sentes osculantur eum & tūc imponitur sibi nomen communiter quod prius habuerat in baptismo.

Item ille qui sic iudaizatus est requiritur, & mouet ab ipsis Iudæis ut abiuret, & cōfiteatur legē Moysi, & promittat eā tenere, & seruare, & de cetero sua p̄cepta, ritus, & ceremonias seruare, & uitā suam in ea finire, & faciunt eum abnegare, & detestari baptismū Christianorū, & fidē Christi. His omnibus sic factis datur tali apostatæ quædā charta seu instrumentū testimoniali ad oēs alios Iudæos, ut per tale instrumentum cognoscatur inter omnes Iudæos & in suis sina-

gogis confidant de eodē, & ut ei bene faciant. Et ex tunc talis apostata uiuit, & conuersatur ut Iudæus: & ingreditur scholam, seu sinagogam Iudæorum. de hac materia uide plenē per Th. 4. sententiarum, dist. j. de circuncisione, ar. 5. Item per Scotum. 4. sententiarum, dist. 3. ar. 10.

Item quæ differentia sit in baptismo prædicto Iudæorum quando ille qui non fuit Iudæus uult transire ad iudaismum? & dicendum q̄ illa eadē forma, sicut prædictum est, seruetur ī dicto baptismo. nisi quōd primi scilicet qui prius fuerunt Iudæi, & uolunt redire ad baptismum, non circuncidantur, eo quōd iam sunt circūcisi. alij uerò qui non fuerūt prius Iudæi, circuncidantur. & hæc est differentia, & non alia. de quo uide in directorio Nic. Almey. & per Thom. & Scotum, ubi supra.

Item de modo baptizandi Iudæos uide de conse. dist. 4. Iudæi, & in c. ne quod absit, eadem dist. idem Io. An. in c. debitum, de baptismo.

Sed an Iudæi sint baptizandi, si nō restituāt ufuras? uide infra Iudæus. & dicendum quōd indistinctē non debent assumi ad baptismum, nisi prius restituant ufuras. ut in c. Iudæi, & ibi glo. de consecrat. distinctione 4.

Sed quid si quis baptizatus promoueat in sacerdotem, & episcopum, an talis conficiat sacramēta ecclesiæ? uide infra sacramenta.

Sed de materia baptismi uide plenē de consecra. distin. 4. per totum & in tit. de baptismo, per totum. & C. ne sanctum baptis. reiteretur, per totum.

ADDITIONES.

a *Baptismus* Græcum nomen esse nullus ignorat, ut accipiatur in sacris literis; vide de Catechif. de Bapt. sacram. c. 1. pro sacramento sumptu definitur eod. tit. c. 3. esse sacramentum regenerationis per aquam in verbo lege illum diuinum Catechif. de huius sacram. necessitate, materia, forma, ministris, & utilitatibus, eod. tit. san. Sinod. Trid. Sess. 5. c. 1. Sess. 6. cap. 4. & 7. de baptif. P. V.

b Vide Conc. Trid. Sess. 7. de bapt. can. 4. Catechif. de bapt. Sacram. c. iam. verò a quibus ministri. P. V.

c Tu vide Catechif. de baptif. sacram. c. ult. ubi explicantur ritus, & cœremonia, quæ sunt in baptismo. de his etiam aliqua Cirillus. Archiepiscopus Ierosolimit. de Catec. illuminato. Cate. pri. Mystægo. De diebus verò baptif. Catec. ibi. cap. sed eum. Pet. Vend.

d Quare utebantur vestibus albis, & de Sabbato, & Dominica in albis, & de alijs huc spectantibus, tracto in Glo. facul. S. volentes in ver. mutatur. vers. & nē ignotis terminis. Q. M.

Bannitus. ^a Et infamis est ille qui fuerit sola suspitione notabilis. de hæresi, & nō abiurauerit arbitrio inquisitoris, vel episcopi, ut habetur in quadam constitutione Frederici Imperatoris, quæ incipit, Gazaros. ubi dicitur quod tales tanquam infames, & banniti ab omnibus habeantur.

ADDITIONES.

b *Bannitus* est nomen barbarum non latinum capitur autem pro in exilium mis-

so, vel exulare iusso. A quibusdam ita definitur. ut sit patria priuatio. & natalis soli mutatio. legibus, principis ve Imperio in dicta. Triplex autem est exilium. ait Martianus. l. 5. ff. de interdi. & releg. aut certorum locorum interdictio. aut lata fuga, ut omnium præter certum locum, aut re legatio in insulam. Est genus exilij quod uoluntarium. l. aut facta. S. euentus. ff. de pen. est & quod liberum appellatur, quid unum quodque sit horum, & quid lata fuga, & quid alia quæ diximus, vide Bud. in Pand. in l. aut facta. præcitata. Hotoma. prætere. a de verbo. iur. Banniti noctri temporis, quibus comparentur, condemnationis verba sunt attendenda. vide Bart. in q. statuto Ciuit. Luca. P. V.

Bastardi. ^a An pœnæ quæ descendunt in filios, ueniant in bastardos, uide infra filij.

ADDITIONES.

a *Bastardi* appellatio barbara est, & ut ita dicam, ex non oratione latina, sed vulgò concepta vox est. est nomen generis, cum quidam latine dicantur Spuriij, quidam Nothi. Spuriij dicuntur ex matre quidem certa, patre autem incerto nati. Caius. inst. cap. 4. & l. 5. ff. de in ius vocan. qui & vulgò quæsiiti appellantur. l. 19. ff. de stat. hom. item vulgò concepti, & qui patrem demonstrare non possunt. vel qui possunt quidem, sed eum habent, quem habere non licet, ait Vlpia. l. 23. ff. eod. qui & ἀπάτροπος. Græcè dicuntur, id est absque patre filij, Instit. de nup. S. itaque. Spuriij autem eò dicti, authore Plutarco, in problem. quòd 2. S. P. literis designabantur, & exinde Spuriij appellati. Vnde Diogenes, quendam lapides iacentem in turbam incaue, inquit nē patrem ferias, eum notans esse

esse vulgò conceptum. Hinc spuriij versus, qui incerto feruntur autore. Nothus autem dicitur, qui ex matrimonio quidem sed falso, & iniusto. Nothus enim falsum significat, vide Bud. in l. vulgò concepti. 23. ff. de sta. homi. Hotoma. de verb. iur. Pet. Vend.

Beata tertię regule.

An sint religionis approbatę, & an sit permillum, quòd sub ordine, & regula beati Frãncisci pallient talem statũ, & ritum sub velamine beati Francisci. ad quod sic respõdetur per istam constitutionem, seu extrauagantem Io. Papæ, 22. quæ sic dicit ad literam. Ioannes Papa X X I I.

Sancta ^a Romana, atq; vniuersalis ecclesia. Cui autore domino licet immeriti præsidemus, sicut religiosa, & pia vota benigno fauore prosequitur: sic superstitiosos conatus insolentiũ hominũ detestatur, videlicet nē sub ouina pelle gregẽ Dominicũ truculẽtia lupi rapaces inuadãt; sub pietatis imagine viri hæreticę prauitatis obrepãt, & sub prætextu cõuersationis angelicę incautis mētibus spiritus malignus illudat. Cuius rei gratia sacris est canonicis interdictũ, nē aliqui nouũ ordinem, ac religionẽ inueniant, vel habitum nouæ religionis assumãt. sed quicumq; ad religionem venire voluerit, ingrediatur vnã de religionibus approbatis. nonnulli tñ profanæ multitudinis viri, qui vulgariter Fraticelli, seu fratres de paupere vita, ac Bizochi, seu Beguini, vel alijs nominibus nuncupantur, in partibus Italiæ, nec non in insula Sicilien. comitatus prouinciæ Narbonẽsis, & Tolosanæ ciui-

tatibus, & diocesis, prouincijsque diuersis transmarinis, & vltra-marinis partibus contra dictos Canones, habitum nouæ religionis assumere, congregationes, & conuenticulas facere, & superiores sibijpsis eligere, quos ministros, seu custodes, & guardianos, aut nominibus alijs appellant: Plurimos ad eorum sectam recipere. loca etiam de nouo cõstruere, seu constructa recipere, in quibus habitant in communi: publicè mendicare: quasi eorũ secta foret vna de religionibus per sedem apostolicam approbatis, temeritate dånabili præsumperunt, & præsumunt etiam incessanter. etiam vt ipsorum error veritas, & impietas religio reputetur, plurimĩ eorum regulam ordinis fratrum Minorum, quàm sanctus Franciscus instituit, se profiteri, ad literã obseruare confingunt, quãquam sub obedientia generalis, vel prouincialium ministrorum ipsius ordinis non morentur, prætendentes se à sanctæ memorię Celestino Papa quinto prædecessore nostro huiusmodi status, seu vitæ priuilegium habuisse, quod tamen etiã si ostēderent, nō valeret; cũ bonę memorię Bonifacius Papa octauus prædecessor noster ex certis causis rationabilibus omnia priuilegia ab ipso Celestino prædecessore nostro contingeret approbari, viribus penitus destituerit: dictũque uitię priuilegiũ non inueniatur per ipsum Bonifatium approbatum. Quidam autem eorum dictũ habitum, & uiuendi ritũ à quibusdam episcopis, seu eorum superioribus se recepisse prætendunt, quos nec eis recipere, nec prædictis episcopis, uel eorum superioribus,

vel alijs ecclesiarum praelatis concedere licuit contra formam concilij generalis. Nonnulli ergo ex ipsis asserentes se esse de tertio ordine beati Francisci pœnitentium vocato, prædictum statum, & ritum eorum sub velamine talis nominis audent seu fatagant paliare. Tamen cum in regula ipsius tertij ordinis talis viuendi ritus nullatenus sit concessus, & quia in errorum baratrum faciliter ruunt qui conceptus proprios patrum diffinitionibus anteponunt, ipsorum quam plurimi, sicut fide digna relatione percipimus, a ueritate catholice fidei deuiantes, catholica sacramenta despiciunt, & errores alios student multipliciter seminare. Cum itaque talium damnanda temeritas in eiusdem fidei detrimentum, fidelium scandalum, præfati Minorum, & aliorum ordinum opprobrium, & etiam suarum, & aliarum multarum animarum perniciem redundare noscatur. Nos sectam, & statum huiusmodi, non obstantibus præmissis eorum excusationibus, quas friuolas reputamus, & quicquid per eos communiter, uel diuisim sub religionis, cœuentus, collegij, seu congregationis nomine, uel colore attentatum extitit, uel existit, de fratrum nostrorum consilio, auctoritate apostolica nullius fuisse, & esse decernimus firmitatis. & quatenus de facto processerunt, de consilio, & auctoritate præmissis reuocamus omnino, & perpetuæ prohibitioni subiicimus, & ab ecclesia Dei penitus abolemus. Eisdem personis, & qui buscunque sub pena excommunicationis quam eas, si secus fecerint, penitus incurrere volumus ipso facto. Iniungentes expressè, nè statum, si-

ue sectam, & ritum huiusmodi ab ipsis assumptum sectentur ulterius, uel ipsum de nouo assumere quoquomodo præsumant. Episcopus quoque, & eorum superiores, & etiam alios prælatos quoscunque, qui prædictis personis, uel alijs ritum uiuendi, & habitum supradictum præter specialem apostolicæ sedis auctoritatem deinceps concesserint, prædictæ excommunicationis pœnæ ipso iure decernimus subiacere. Dignum enim est, ut adulterinas plantationes, quas non pater cœlestis, sed humanæ temeritatis audacia plantauit, apostolici culminis auctoritas diuellat, nè patiatur in agro dominico peruersæ cœgregationis uepres excrescere, cui proprium est, diuina opitulante gratia, uirtutes ferere, ac uitia radicitus extirpare. Nulli ergo &c. Datum Auinionis, 3. Kalen. Ianuarij, Anno secundo.

ADDITIONES.

a *Hæc extrauagans est sub tit. de religio. domi. quæ glossauit Zenzellinus de Gassan. optimus interpres. Q. M.*

Begardæ, An istarum habitus, & uita sit approbata, dicuntur sicut de beatis tertie regule, per dictam extrauagantem Io. Papæ. 22.

Beguinae, An habitus istarum permittatur ecclesie, & an sit habitus, & uita approbata? & respondetur quod non, per dictam extrauagantem Io. Papæ. 22.

Benignior interpretatio est facienda in pœnis. de quo uide infra pœna.

Beneficium. a An hæretici priuentur omni-

omnibus beneficijs, uide infra priuatione, & infra de penis fautorum, & de penis hæreticorum.

Sed an propter crimen, uel infamiam præcedentem possit quis à beneficio remoueri? Freder. de Senis tenet quod sic, consilio 23.

Sed an iura quæ loquuntur de ista priuatione, intelligantur de obtentis beneficijs, uel de obtinendis, uide infra de penis filiorum hæreticorum.

Sed an filij hæreticorum propter delictum parentum ipso facto perdant beneficium ecclesiasticum, uide infra de penis filiorum.

Item an ipsi filij ipso iure sint priuati beneficijs, uide infra de pœnis filiorum.

Sed an illi qui aliqua beneficia uel dignitates obtinuerunt ad preces, uel propter preces hæreticorum, possint ea retinere, uel an debeant eis priuari? & dicendum per quandam extrauagantem Alexandri Papæ, quæ incipit, Nouerit uniuersitas, quod qui ad preces hæreticorum aliqua beneficia, uel dignitates obtinuerunt, priuantur eis, ut ibi dicitur, super §. seu uerb. nos enim prædictos, quosdamque uiros ecclesiasticos, qui ad preces huiusmodi pestilentium personarum dignitates, personatus, & quæcunque alia ecclesiastica beneficia sunt adepti, ex nunc priuamus taliter acquisitis: uolentes ut tales, habitus careant perpetuè: & ad talia uel similia nequam impostero admittantur. & etiam probatur per cap. ut commissi, de hæreticis inui. & extra eod. c. uergentis, & eod. tit. cum secundum lib. 5.

Sed beneficium iuris nemini est auferendum, ut 28. dist. de his, & ibi in gloss. si.

ADDITIONES.

a *Beneficium, cum ecclesiasticum, tum secularis, hic accipere arbitror auctorem. utrumque paritur in suas species, non est hic de his differendi locus, uel commoditas. uide Rebuff. in praxi. beneficiaria in prim. uide doc. in l. beneficium. ff. de leg. & constitu. P. V.*

b *Prout in c. quicumque. §. ad hæc. de hære. l. 6. & per Vmber. in Ind. in qui. hoc ipso uerbo. Q. M.*

c *Geminatio actuum, clausularum, seu uerborum multum operatur, ac maiorem effectum, & mentem magis deliberatam ostendit uulgata. l. balista. ff. ad Trebel. Bald. in l. fructus. colum. 2. uerbi. item illa uerba geminata. C. de actio. emp. & ad alia quæ adduco in 16. q. Reg. de infir. num. 9. & in 11. q. 33. reg. num. 2. & seq. & de peccato iterato uiuere poteris, quæ scripsi super signa. gratia, de absolu. ab homo. uer. notandum est. Q. M.*

Bis, An magis aggrauetur peccatum, quando fit bis, uel pluries, quam quando fit semel. uide supra audiens, & infra credentes, & infra blasphemia. sed responderi potest quod magis punitur delictum pluries factum, quam semel; cum binus actus inducat deliberatam uoluntatem, & trahitur in consuetudinem, ut in l. nemo. C. de epis. au. & eo quod qui bis aliquid facit, præsumit deliberatè hoc facere, ut dictum est, & ut no. Domi. de sancto Gemi. extra de pigno. in c. illo uos. & secundum eum de reg. uidua. Idem dicit Io. de Imo. & de iureiuran. c. & si Christus. dicens quod sermo duplicatus dicitur fieri cum maiori deliberatione. Item qui bis furatur, di-

dicitur consuetus furari. secundum Bal. C. de epif. au. l. nemo. quinimo bis delinquens. dicitur in corrigibilis vt no. Domi. de vi. & ho. cle. c. vt clerorum. Et iteratio actus inducit mentis perditionem secundum Io. An. in ad. Spe. de fi. instru. §. porro, ver. donatio autem. Item confessio iudicialis bis emanata, præiudicat. uide infra confessio. quæ, scilicet confessio non præiudicaret, si semel esset emanata, vt no. Bar. de agri. & censi. l. cū scimus. inde dicit Dominicus de capel. mona. c. j. in 6. quod geminata culpa in leuibis inducit depositionem. pro hoc facit quod legitur. c. ac cusatus, de hæreticis in 6. & c. super eo. Et frequentia delicti inducit contemptum, secundum Matthe. & Imo. de sepul. in cle. j. in ver. scienter allegat ad hoc beatum Aug. de doctrina Christia. uide infra hæreticus, ideo

PROVISO SOLERTER.

Blasphemus. ^aAn sit hæreticus? & dicendum quod de blasphemis duo sunt consideranda. nam blasphemii sunt in duplici genere, quia quidam sunt qui articulis fidei non obuiant quoquomodo, utpote malū Deo, vel beatę virginij Marię imprecātes eisdē male dicētes: sed ingratitude agitati oppositum gratiarum faciunt: & isti dicuntur blasphemii: & de istis loquitur tit. de blasphemis, & est distinctus tit. à tit. de hæreticis. Et isti non dicuntur hæretici: nec inquisitores de his se debent intromittere: sed tales debēt relinquare iudicibus ordinarijs puniēdos. Quidam alij sunt, qui contra fidei articulos verba sua proferunt, & eos agitant de directo, utpote qui in Deum omnipotentē^b infringunt de-

tes, dicentes Deum tempus clarum, vel huiusmodi factibilia non posse facere, quod est contra primum articulum fidei, qui dicit credere in Deum omnipotentem. vel qui dicit beatam virginem Mariam matrem domini nostri Iesu Christi non esse pudicam, & castam dicendo eam meretricem, vel verba æquipollentia in effectu. quod est contra articulum fidei, qui est credere filium Dei cōceptum de spiritu sancto, natum fore de Maria virgine, & tales sic directē articulos fidei agitant, non solum dicuntur meri blasphemii, sed hæreticales blasphemii, & tales reducuntur ad titulum de hæreticis: & inquisitores possunt cōtra tales procedere, ut infra dicitur.

Itē uidetur quod blasphemus in Deū fit hæreticus, quia dicitur infidelis, nam secundum Tho. secunda secundæ. q. 13. ar. j. ante medium, ubi dicitur, quod blasphema pertinet ad infidelitatem, & opponitur confessioni Dei, & derogat diuinę bonitati & honori. & ideo dicit Thom. ibi in ar. 2. circa finem, Blasphemia prohibetur per illud, Non assumes nomē Domini tui in vanum. nam magis assumit nomē Dei in vanum qui aliquid falsum de Deo asserit, quam qui per nomen Dei aliquid falsum affirmat secundum eum, in ar. 3. ibidem, qui periurat, non sentit, ut dicit, aliquid falsum de Deo, sed Deum adhibet testem falsitati. vnde cum periurium sit maximum peccatum secundum genus suum, conueniens est quod blasphemia sit peccatum maximum ad idem genus pertinens, & ipsum aggrauans secundum eum ibi. Præterea secundum leges anima & corpus blasphemii perditur. Et propter blasphemiam

miam Deus prouocatur ad iram, ut mittat terræ motus, pestilentias, & famines, ut in authen. ut non luxu. cō. na. collat. 6. Præterea secundum legem antiquam blasphemii opprimebantur lapidibus, ut patet Numeri. cap. 24. hinc est quod tunc homines audientes blasphemiam in Deum, obturabant aures suas, & uestimenta scindebant in signum doloris, ut patet actuum. c. 6. & Matthei. cap. 26. Præterea Iudæi dicuntur blasphemii, ut in c. j. & 2. & ita & Iudæi, & hæretici sunt blasphemii, ut dicit Th. in 4. dist. 13. ar. 17. Vnde quia blasphemus dicitur propriē infidelis, sequitur quod non strictē, sed largē blasphemus dicatur hæreticus, sicut quilibet infidelis dicitur largo modo hæreticus, ut 24. q. 3. §. quia verò, in c. illi qui. Vnde blasphemus non uidetur in Deum credere. & si hoc non sapiat hæresim manifestē, de talibus non poterit inquisitor se intromittere, cum manifestē non dicatur peccare cōtra articulos fidei nisi expresse, uel per similitudinem actus sic operetur, ut si extimaret Denm non esse omnipotentem, honorandum, & laudandum. Nā uerbis, & factis Deus negari dicitur, ut in 1. q. 3. existimant, & c. se. ubi dicitur, quod quotiescunq; uincimur a uitijs aut peccatis, totiens Deum negamus.

Sed quid si quis eraderet imaginē Dei, & beatę uirginis, & alicuius sancti, uel destrueret, uel proijceret in terrā, seu aliquem locū ubi talis imago esset picta in contēptum Dei, siue diuini nominis? dic quod contra talē cuiuscunque conditionis, uel præmiuentiæ, uel gradus existeret, debet esse ultio dura, & seuera pœna, ita dicit Ang. in sua quæst. quæ incipit. Reful-

genti deliciarum palatio, in 9. col. al. legat notata. in ca. si canonici, & offi. ordi. l. 6. & ibi glo. refert Io. de Ana. in c. si. de maledi. in 10. col. & ibi dixit per tex. nemini licere. C. nemini liceat signum. ubi habetur quod signum sanctę crucis non debet sculpi uel pingi in loco, ubi possit pedibus conculcari: & contra faciens grauiter puniatur, quia pœna mortis, ut dicit ibi gl. & per illum tex. clamat ibi Sali. cōtra istos religiosos mendicantes, qui per mittunt super lapidibus sepulcrorū sculpi signum crucis. uide infra hæreticus. §. an frangens iconas, & infra Iudæus. §. an inquisitor possit procedere contra Iudæos.

Sed blasphemans factō, ut puta si iacitur lapis, uel immunditia in figuram domini nostri Iesu Christi, uel crucis, uel beatę uirginis, uel alicuius sancti, qua pœna ueni & puniendus? & Francif. Tigri. in l. non cōtrahit, sup uerbo lapide iactato. ff. ad l. Iul. ma. ubi dicitur quod si quis iactat lapidem in incertum, & fortuito casu itatuam Cęsaris attigerit non committit crimen læsę maiest. quasi a contrariō ibi probatur secus esse si studiosē, & non fortuito iactat lapidem & attingit. Et ideo per illum tex. dicit quod talis talia faciens debet grauiter puniri, quasi secundum crimen læsę maiest. & debet capite puniri. ar. l. 2. C. ad l. Iul. ma. & ad hoc allegat. c. si canonici, de offi. ord. in 6. ubi in §. ceterum, habetur quod imagines sanctorum non debent ad terrā profertari, quia talia facere est actus indeuotus, imō est grauē delictum irreuenter tractare imagines sanctorum, quia, ut dicit ibi gl. in uer. indeuotio nis imaginibus sanctorum debet fieri

ri reuerentia dulciæ, non latricæ, habēdo respectū ad illos, quorum imago habetur pro lectura idiotis, ut probant iura allegata, & refert ibi Dominicus Lapum dicere secundum theologos, quod imaginibus sanctorum eadem debetur adoratio, quæ debetur illis quorum sunt imagines. adde etiam tex. dictæ l. non contrahit. i. Resp. in quantum ibi dicitur, q̄ non contrahit crimen læsæ ma. quia statuas Cæsaris vetustate corruptas reficit: nam & eodem modo potest dicere, quod ille qui reficit calicem cōsecratum, non peccat; licet uēdere non possit. adde etiam quod Ange. in d.l. non contrahit, in dicto uerbo, iactare lapidem, dicit ibi esse casum quotidianum de illo qui projicit lapidem in aliquem locum prohibitum, & casu fortuito percutit transeuntem, q̄a punitur solum de culpa, & non de dolo, pro quo etiam allegat quod habetur in l. si cum seruo. ff. de iniur. ubi habetur quod si uolens percutere seruum pugno, percussit statem prope seruum, non tenetur actione iniuriarum, quia nō habuit animū iniuriandi; si autem actus proijciendi nō esset prohibitus, tunc nō est in culpa, nec in dolo, de quo remittit ad notata in l. si putator. ff. ad l. Aquil. q̄ lex declaratur secundum doc. per glo. & doc. in c. ut nostrum, ut ecclesiastica beneficia. facit etiā quod no. in c. & si que stiones, de simonia. adde etiam quod Bar. in d.l. cum seruo, dicit quod ratio illius legis est, quia percutiēs dabat operam rei licitæ, quia licitū est domino seruum percutere. Sed pone quod aliquis uolebat percutere unū quem nō licebat percutere, & percussit alium, dicit ipse cogitabis. Ange.

verò in d. l. si cum seruo. dicit nota istam l. quæ uult quod quando vnus alium percutit, non competit percussio actio iniuriarum, quia facit quod offendentibus mediatores rixæ, quos nō credebat offendere: & subdit Ange. dubium quod Bar. indecisum reliquit ipsemet decidit in l. respiciendū §. delinquent. ff. de p̄. ubi in fi. dicit: quod si uolebam Seium percutere, & Titium percussit: si dabam operā rei licitæ, non debeo puniri: si autem rei illicitæ, secus. Sed An. dicit quod ista decisio non est bona per nota. in l. scientiam. §. sed si defendendi. ff. ad l. Aquil. nam ibi dabat operam rei licitæ, scilicet defensionis; & tamen percutiens punitur. Vnde dixit ipse q̄ percutiens mediatorem rixæ non punitur iniuriarum, uel l. Cornelia. sed pro motu iudicis si culpam commisit: secus, si nullum. & ita intelligit d. l. si cum seruo. Tu cōsidera quod gl. in d.l. si cum seruo, uult quod in casu illius l. licet non teneatur actione iniuriarū, tamen tenetur l. Aquil. Et ita etiā potest intelligi dictum Bar. q̄ non puniatur ratione iniuriarū quæ requirit dolum, ex quo dabat operā rei licitæ: non tamen negat Bar. quod non teneatur l. Aquil. in qua sufficit qualiscunque culpa. adde etiam prædictis contra intellectum Francisci: Tit. in l. si senatus consul. ff. ad l. Cornel. de sic. Et per illā dixit ibi Ange. quod offendens diuinam maiestatem punitur. l. Cornel. Ex quo infert ad illum qui percutit imaginem Dei, uel sanctorum: uel scindentem imaginē Dei ligneam, prout dicit se uidisse de facto Perusij. Nā per illam. l. talis taliter delinquens tenetur. l. Cornel. de sic. infert tamē quod illi tali scinden-

ti fuit amputata manus, & meritò, quia potuisset etiam grauius puniri pœna mortis: quia si lex ibi posita dixit imponendam pœnam capitis illis, qui illa sacrificia offendebāt; quanto magis contra offendentem maiestatem diuinam? & per hoc allegat quam extrauagantem Frederici Imperatoris: cuius uerba dicit se retulisse in l. quisquis. C. ad l. Iul. maiesta. ubi refert quod ipse Imperator edidit quandam constitutionem contra læsæ maiesta. diuinæ, & Imperij. quā approbavit ecclesia. & est apud inquisitores hæreticorum sub bulla Papa li. allegat etiam quod dicitur in cap. 2. de of. ord. in 6. ubi in fine habetur de illis, qui in contemptum Dei prosternebant in terram imagines, siue statuas sanctæ crucis, beatæ uirginis, & aliorum sanctorum, & urticis, & spinis illas supponebant. Aduerte tamen quia illi non faciebant talia propriè in contemptum Dei: sed ex aggravatione cessationis a diuinis, ut ibi tex. qui dicit q̄ ille abusus reprobat, addit etiam quod si quis abraderet imaginem Dei, & beatæ Marię uirginis, uel alicuius sancti: uel destrueret, uel proijceret in terram uel aliquem locum ubi talis imago esset picta in contemptum Dei, siue diuini nominis. Nam contra talem cuiuscūque præsentiam, uel gradus existeret, deberet esse ultio dura, & seuera pœna. ita dicit Ange. in 9. col. in sua quæstione quę incipit, Resulgenti de liciarum palatio. allegat nota. in dicto c. si canonici. adde etiam textum. in l. sacrilegij pœna, in principi. ff. ad l. Iul. pecu. ubi habetur quod ille qui frāgit, uel spoliat publica sacra, id est ecclesias consecratas ad usum fide-

lium, debet capite puniri, quia illi tales dicuntur facti Deum blasphema re. adde etiam textum in l. nemini licere, C. nemini lib. ubi habetur quod signum sanctæ crucis non debet sculpi uel pingui in loco ubi possit pedibus conculcari: & contra faciens grauius punitur quia pœna mortis, ut dicit ibi gl. & per illum tex. clamat ibi Sali. contra istos religiosos mendicantes qui permittunt super lapidibus se pulchrorum sculpi signum sanctæ crucis. omnia hæc notantur per Io. de Anania in c. statuimus, de male. in 10. & 11. col.

Sed blasphemator de iure communi punitur pœna capitis, in aut. ut nō luxurientur contra naturam. & Ang. Are. in tractatu de maled. uer. uerba iniuriosa.

Sed blasphemia directè pertinet ad cōtemptum Dei, secundū Sanctū Thomam secunda secundę. q. 7. ar. 2. & si enim uiolator canonū, & dogmatum dicitur blasphemus, & hæreticus ut infra hæreticus multò magis qui falsum asserit de Deo, cuius donatione editi sunt, & sic dicitur hæreticus manifestus.

Item nota quod idem est blasphemare sãctos, sicut blasphemare Deū. Thomas ubi supra ar. j. dicens quod sicut Deus in sanctis suis laudatur, in quãtū laudantur opera, quæ Deus in sanctis suis fecit: ita etiam blasphemia quæ fuit in sanctos, ex consequētia in Deū redundauit secundū eū. Nā sicut qui cōmittit in consiliarios principis, in ipsū principē uideēt committere, q̄a pars corporis ipsius sunt, ut in l. quisquis. C. ad l. Iul. maiesta. sic a simili sancti, cum ipsius manifestentur opera Dei, ut dictum est.

Sed nunc dicendum est, quādo inquisitores possint procedere contra blasphemos, & quando non. Et supra dictum est, quōd inquisitores nō possunt se intromittere de blasphemia, nisi talis blasphemia sapiat hēresim manifestē, quōd hoc est uerū nisi contra talem blasphemum esset orta suspitio hēresis, ut probat̄ extra de hēreticis c. accusatus. §. de quibus, li. 6. ideo **PROVISO SOLERTER.** Et est ratio, quia inquisitoribus solummodo sunt commissa ea, quæ tangūt hēresim, seu fidem. Vnde ad alia non possunt extendere manus suas. Cum iura dicant, quōd non commissa non attententur, ut 25. q. 2. amputato. & secundū ea quæ notantur in d. c. accusatus. §. de quæstionibus, & §. sanē. nec talia possent ad hēresim trahi, ut infra dicit̄ de diuinatoribus. Et qualiter intelligatur, quod in suspectis de hēresi inquisitores possint cognoscere de blasphemia, tale ponitur exemplū uidelicet, cum aliquis publicus blasphemator dicit illud non esse peccatum, uel nihil dicit: sed talis euitat cōfortia fidelium: nunquam audit diuina officia: nunquā ecclesiastica recipit sacramenta: nec mandata ecclesię feruat. non ieiunat: non abstinet se ab esu carniū, prout ecclesia præcipit, uel his similibus, uel ea negligit: seu facit contra præceptum ecclesię. Et certē ex his & similibus oritur suspitio contra talem, ut infra detegitur. Et ex hoc poterit inquisitor procedere contra talem, ut extra de hēreticis c. excommunicamus. §. addijcimus de purg. can. c. inter. uide de hoc infra ex quibus indicijs quis efficitur suspectus, seu detegit̄, & infra credentes, & infra an inquisitor pos-

sit cognoscere contra existentes in peccato mortali.

Sed ulterius procedendo **confiderandum est**, quod si blasphemii uerba hēreticalia uomentes postquam fuerint per iudices in huiusmodi deprehensi, si in talibus uerbis hēreticalibus uelint stare, & pertinaciter defensare, ut hēretici sunt habendi, & ut tales tradēdi curiæ sęculari, iuxta c. ad abolendā. §. præsentī, extra de hēreticis. si autem nolunt permanere, & stare in talibus blasphemijs, & uerbis, sed uolunt ad arbitriū inquisitoris cū effectu tales hēreses reuocare, & satisfactionē congruam exhibere, tales non sunt ut hēretici iudicandi, iuxta dictum ca. ad abolendam. sed sunt ad misericordiam admittendi.

Sed an tales blasphemii debeāt arctari ad abiurandum hēreses ante dictas, & si abiurent an abiurent tanquam pœnitentes hēretici uel tanquam suspecti de hēresi, an tanquam uehemētes, uel leuiter suspecti? Et ad prædicta considerandum, est quōd si processus meritis diligenter attentis inueniantur habuisse in mente eorū quæ sunt fidei, errorem ita, quōd aliquando crediderunt hēreses mente quas protulerunt ore, tenentur illos errores abiurare tanquam deprehensi in eis iuxta dic. c. ab abolendam: raliter quod si relabantur, pœna relapsorum debita punientur iuxta c. accusatus, eo. tit. l. 6. Si autem non inueniantur in hēresi deprehensi, sed inueniantur pluries, & frequenter in ludo, & extra iudiciū, & ad leuem turbationis motum in tales hēreses prorupisse, & non constat clarē de mala credentia in mente, tales debent arctari ad abiurandum ut uehemēter suspecti,

suspecti, propter frequentiam habituatam, quæ suspectos de hēresi uehementer illos reddunt. iuxta c. accusatur, in princ. ergo **PROVISO SOLERTER.** Si autem non frequenter, sed raro, nec longo tempore, sed pauco, & non extra ludum, sed in ludo tatum: tūc eo casu uideretur, quōd tales deberent abiurare ut leuiter suspecti, iuxta c. accusatus, nec prodest quicquā quod ad excusandū excusationes in peccatis, ponitur à nonnullis, qui uerba huiusmodi hēreticalia uomentes mouentur ad proferendum sola turbatione, & furia, & nō assertionē firmā, & credentia, & ideo quod taliter profertur, & aliter creditur tacitē. Nam furia, & turbatio hominis totaliter non excusat: patet primō quia maior in mente sequitur commotio, & turbatio ex metu mortis, & turbatione corporis proprii, quam ex perditione unius oboli, seu danarij argenti, uel auri. Nam adorantes Mahometum idolum, seu dæmonem metu mortis, & cruciatione corporis proprii, uel famis, non excusantur in foro interiori à peccato uide Aug. de bono coniugali. & recitatur. 32. q. 4. sicut satius est mori fame, quam uesci idolothitis. nec excusantur in foro exteriori ab idololatria, & apostasia à fide, & per consequens hēresi, secundum Rai. tit. de apos. c. 7. ideo **PROVISO SOLERTER.** Et an metus mortis excuset pro fidei defensione, & confessione, uide infra metus.

Sed an blasphemus sit infidelis, uide infra infidelis.

Sed blasphemus est filia irę & filia superbix. de quo uide Thom. 2. 2. q. 158. ar. 7.

Sed tunc blasphematur uerbū domini cum contemnitur. 33. q. 5. cum apud. uel cum Christi infamatur euāgelium, ut dicta q. & c. apud.

Sed blasphemantes, exemplo apostoli per excommunicationem fatanæ debent tradi. 23. quæst. 4. qui peccat.

Sed blasphemantes Deum debent pœnis debitis subiacerē, ut in tit. de adoratione. §. j.

Sed blasphemantes Christi baptismum per potestates terrenas sunt puniendi. 23. q. 4. quando.

Nota quod blasphemant spiritum sanctum simoniaci, sicut Iudæi Christum. dicētes in Beelzebub & c. in tit. de spiritu sancto. §. 32.

Nota quōd si quis blasphemauerit in spiritum sanctum, quod non remittitur ei nec in hoc sęculo, nec in futuro. Matthæi 12. & 20. 5. dist. qualis, & de pœnitent. dist. j. §. potest ergo, in c. importuna.

Sed blasphematur spiritus sanctus si aliquid proteruē agitur, aut loqui præsumitur contra canones, aut face re uolentibus sponte cōsentitur: tūc dicitur blasphemari spiritus sanctus, ut 24. q. 3. qui in ecclesia, & 25. q. j. uiolatores.

Sed de pœnitentia imponenda, blasphemantibus, nota in c. si. de maledic.

Sed quæ pœna sit secundū ius civile contra blasphemantes Deum, habetur in auth. ut non lux. contra na. §. & qm̄. col. 2. & de iur. canonico habetur. 22. q. j. si quis per capillum. de maledic. c. j. & 23. q. 5. quid ergo. de hoc etiam de pœn. dist. 3. §. autho ritas, in tex. & in glo.

Item no. quod blasphemus potest puniri per iudicem sęcularem, & ecclesiasticum,

fiasticum, & est singulare dictū Ab. in c. statuimus, de maled. ubi dicitur blasphemans punitur per iudicem ecclesiasticum, & secularem, & q̄ vna pœna posita per unum iudicem non impediatur aliam imponendā per aliū, eo quod istud delictum est mixti fori. Et an hoc sit trahendum in alijs delictis mixti fori, uide quod no. in c. felicitis, de pœnis, l. 6. in nouella. & facit quod no. Bar. in l. j. ff. ui. bono. rap. Et no. quod de iure cano. imponitur pœna personalis, & pecuniaria in foro iudiciali, & pœnitentiā, ut in d. c. statuimus, de maled. extra, & de iure ciuili uitimum supplicium, in auth. ut non lux, contra natu. col. 6. & omnes pœnæ possunt imponi, ut dicit do minus Ant. de Bu. in d. c. statuimus. & hic fuit sensus Rai. ut patet i sum. confes. e. ti. q. 11. & habetur in suppl. pœna. j. § 8. & pœna de iure canonico habetur etiam 22. q. j. si quis per capillum, & 23. quæst. 5. quid ergo, & de pœn. dist. 3. §. auctoritas, in textu, & glos.

ADDITIONES.

a Quod blasphemus dicatur hæreticus, indistinctè tenuisse videtur Matth. de afflict. in constit. regni Siciliae incipiente. Inconstit. sub tit. de hæret. in glos. in verb. diuinae maiestatis. idem tenet cum eod. Affli. simpliciter transfundo Lud. Carer. de hæret. num. 26. versi. Item contrahitur hæresis per blasphemiam. Albertin. verò de agnoscen. assert. catho. quæst. 22. versus fin. dixit, quod inquisitores de blasphemia cognoscere possunt dummodo habeat in se bæresim implicitam, vel explicitam, Hic melius distinguit, & idem in effectu concludit Vmber. locat. in iud. inquisi. in verb.

blasphemii. *Exempla etiam de quibus hic, in quibus blasphemus hæreticus censendus est, recenset Siman. de hæret. tit. 9. de blasphemis. Q. M.*

Blasphemia, Siman. in Enchiri. cap. 9. inquit, est conuictum, & sacrilegium contra honorem debitum Deo, & sanctis eius. Albertin. de assertio. catho. q. 27. alias definitione tradit. & ibi. q. 6. scribit abundè de ea. Angel. in summa scribit ex Dion. de diu. nomi. & ex Ambrosio. blasphemiam incurrere, quicumque negat aliquid de eo, quod ei non conuenit. Narratur ex Iustino Martyre à Nicephoro hiseccl. lib. 4. c. 6. quod ante domini aduentum, non ausus fuit satanas blasphemare Deum, quippe quod nondum suam sciret condemnationem.

Pet. Vend.

b Huius loci mihi suspecta lectio est, quia aliter hæc leguntur apud Vmber. in hac ipsa dictione. cap. 2. in iud. inquisito. *Pet. Vend.*

c Dic tu Leuiti. 24. in fin. *Videre etiam poteris, quæ scripsi in ingratitude maledicentis Deo. cap. 102. iuxt. secundam impressionem. Q. M.*

d De cultu sacrarum imaginum adde Concilium Trident. Sess. 25. c. 2. tit. de inuoca. & cultu sacra. imag. Catech. abundè in præcepto decalogi, *Non habebis Deos alien. & in orat. Dominica. cap. de his quæ pet. sunt ad fin. P. V.*

e Desunt hic verba Tig. P. V.

Bona ^a hæreticorum, ^b Nō sunt sua, sed ecclesiæ. 23. q. 7. quæcunq; uos, & c. quemadmodum, & c. si de rebus. Ideo non possunt cōqueri q̄ sibi auferentur bona, cum à tempore commissi delicti perdidissent in eis dominium, ut infra confiscatio, & quod secuta condemnatione perdant quod suum non erat, si-

cut

cut multi dicuntur amittere, quod nunquam habuerunt, ut 5. q. 6. quia 23. q. 4. Guilifarius, & 23. dist. quorundam, & 20. q. j. pæne. 16. dist. concilia. 26. q. 2. §. ex his.

Nota quod iure fori rex non potest dare hæretico sub bona quæ fuerunt confiscata propter suam hæresim, sed tantummodo ex misericordia poterit donare ipsi hæretico uiuētiam declarato uigesimali partem ualoris illorum bonorū, quæ ille hæreticus amisit ex delicto, & illa uigesimali debet esse de alijs bonis, & nō debet esse, nec extrahi de illis bonis quæ semel amisit, cum hoc habet locum in crimine læsæ maiestatis. ut fo. legū. tit. de la guarda del rey. l. j. ergo a fortiori in crimine hæresis, cū magis sit diuina, quā humanā lædere maiestatem. uide infra pœna in margine de hoc uide infra in quadam cōstitutione Frederici, quæ incipit. Gazaros, in prin. uide infra salarium. §. nota q̄ ultra, & habetur in c. uergentis, de hæreticis, q̄ bona hæreticorum publicantur nec ad eos ulterius reuertantur, nisi eis ad cor reuertentibus, & abnegantibus hæreticorum consortium misereri aliquis uoluerit, ut temporalis saltē pœna corripiat, quem spiritualis non corrigat disciplina.

Nota q̄ bona quæ deferuntur in fiscum, nemo potest impetrare, & confiscatio facta ad petitionē alterius non ualet: secus si fieret motu proprio principis, ut l. j. C. de peti. bono. subla. li. 10. idem si princeps dicat, Nō obstat tali. l. ut ibi Bar. impetrans autem punitur, ut in l. omnes. eod. tit. Montalius, in ordi. regali, super parte rescriptum, super. §. item rescripta.

Item nota quando bonis alicuius

sunt publicata propter delictum. & si post ea ille cuius bona fuerunt publicata fuerit restitutus quo ad famam, nunc quæritur an illa bona quæ fuerunt publicata debeant sibi restitui eo q̄ est restitutus in famam? & dicendū q̄ si bona ista retinet fiscus, uel alius nomine suo, isto casu talis restitutus in famam debet habere bona. Sed si fiscus iam fecit de his bonis mercedē, isto casu licet sit restitutus quo ad famam, nō tamē quo ad bona, dictum est Bar. in l. j. ff. de bonis dānatorum, & Ang. in l. fed si hac lege in §. liberos. ff. de in ius uo. & gl. quæ uult sentire hoc, in l. Gallus, in §. etiam quid si tantum. ff. de libe. & posthu. ^d simili illius gl. & ibi Bar. nam restitutio nō tollit ius aleri quæsitum, ut ibi.

Item utrū habentes de bonis alicuius damnati propter crimen eius, & postea restituti per principem ad bona sua, teneantur restituere. R. Ge. in c. quāuis, de rescribitur. l. 6. q̄ aut restitutio facta præiudicat iuri quæsitō tertio qui ea legitime habuerat, & sic non tenetur restituere qui ea habuit, quia non fit integratio in tali casu: & iste est casus dicti c. quāuis, & in iuribus allegatis in glo. ibidem, & faciunt no. per Bar. & Bal. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthu. aut per restitutionē principis tali factam non præiudicatur, nisi ipse si concedenti: & sic reintegratur ad omnia quæ amiserat, & sic omnia sūt sibi restituenda. & sic procedūt iura allegata pro alia parte in dicta gloss. ar. c. dilecti. de dona. cum ibi notatis. hoc tenet Io. de Imo. Et nota quod ista faciunt pro legitimo post mortem testatoris, ut non præiudicet uenientibus ab intestato etiam si non

F adierunt

adierunt hæreditatem, quia talis legitimatio est quædam restitutio natalis. l. fi. C. de nata. secus si ante mortem testatoris, quia præiudicat, quia nulum ius adhuc habebant. l. post emanationem. ff. de liber. lega.

Nota quod quando filij, uel hæredes, uel alij impetrant mercedem a principe de omnibus bonis alicuius hæretici cõdemnati, quod propter illam mercedem non recuperabuntur nisi tantummodo bona extantia, & non illa quæ iam consumpta sunt, & gratia facta per principem non intelligitur nisi solummodo de bonis extantibus, & non de iam consumptis. ita tenet Abb. in c. quia diligentia, de electione, in fin.

Sed utrũ omnis hæreticus perdat bona: & respondendum quod aut est hæreticus stricto modo, aut largo modo. si stricto modo, perdit bona: & si largo modo, nõ perdit bona, quia ex hoc sequeretur quod multi clerici perderent bona post sententiam ratione simonia, quæ prima, & præcipua hæresis est. & omnia crimina in comparatione illius quasi pro nihilo reputantur ut j. q. vltima. c. fin. uerius uidetur de hæreticis stricto modo intelligendum.

Item quibus casibus apostata non perdat bona sua, nota in c. constitutus, & ibi glo. & archi. & docto. de regu. iur. in 6. Bal. in l. fi. ad fi. in uer. ul. & in uer. huius uero. C. de episcopis, & clericis.

Sed an sint aliqui casus in quibus bona non auferantur a filijs propter hæresim parentum? Et dicendum quod sunt duo casus. Primus quando ipsi filij reuelassent spõte delictũ patris, vt C. ad l. iul. maiesta. quisquis. Idem

habetur in quadã constitutione Frederici Imperat. quæ incipit, Commis si. §. ceterum, & §. neque quid. Secũdus casus est, quando ipsi filij essent catholici, si tanto tempore possiderent quod, ea præscripsissent his concurrentibus quæ habentur extra de præscrip. c. fi. lib. 6. de quo uide infra confiscatio, & infra filij.

Sed an bona restituantur hæreticis reuertentibus ad fidem, uel eorũ filijs: & respondetur quod de iure non reuertitur eis aliquid, nisi ex misericordia relinquatur, ut in c. uergentis, de hæreticis, & in l. quisquis. C. ad l. iul. maiesta. Et puto quod ista misericordia possit haberi ab illo ad quem deuoluuntur bona per confiscationem, ut extra de hæreticis. cap. excommunicamus, el primo, & dist. 8. quo iure, secundum Ray. & in sum. confes. q. 4.

Et quando fit gratia, & datur gratia bonorũ per fiscum illis qui tempore gratiæ uenerunt ad se reconciliandũ, de quibus bonis intelligat illa gratia, uide infra gratia. §. nota quod gratia.

Item notandum quod statim quod episcopus uel inquisitor uiderit, quod uerisimiliter bona uenient publicanda: faciet ipsa annotari & describi, & demũ scientes ad ea cogit iudicanda, ut C. de bonis, pscripto. l. si quis inter. C. de iure deliberandi. l. scimus. §. licentiam, & C. de his qui ad eccl. con fugiunt. l. fi. §. sicubi, cum si. adde. ff. de seruis fugi. l. 4.

Sed utrum inquisitor possit facere gratiam super bonis hæreticorũ? Et respondetur quod si damnauit hæreticum eo quod non redit tempore gratiæ, quod tunc non poterit sibi facere gratiam, quia ista pœna condemnatio-

nis

nis bonorum infligitur a iure damnatis de hæresi, & ideo nõ potest per iudicem remitti: quia pœna destinata a iure non relinquatur arbitrio iudicantis, vt infra pœna, & de pœnis hæreticorum. Sed si ipse qui redit tempore gratiæ, recipitur ad misericordiã, potest iudex facere gratiam super bonis, vt in c. uergentes, de hæreticis. imò hodie de necessitate licet episcopo, uel inquisitori redeuntibus facere gratiã, & dimittere eis bona, quia ex quo sponte redeunt tempore gratiæ, bona non sunt eis auferenda, ut extra de hæreticis c. accusatus, lib. 6. §. porro, & nota. ibi per Archi. qui al legat auth. ut cum de appellatio. c. gno. §. generalem, & §. si uerò. cum sequ. Sed pone eo casu quod inquisitor non potest, uel nõ uult facere gratiã super bonis, sed ille de cuius bonis agitur habet filios, an poterunt ipsi filij impedire ademptionem ipsorum bonorũ: uide infra filij. §. an filij possint impedire confiscationẽ bonorũ.

Sed si hæretici conuertantur, nunquid restituentur eis, uel eorum filijs bona: dicendum quod non, sed ipso iure omnia confiscata sunt, ut extra eod. uergentis, & c. cũ secundũ, in 6. e. tit. nisi eis ad cor reuertentibus, & abnegatibus hæreticorũ consortium misereri aliquis uoluerit, d. c. uergentis. uide in summa Baptistiniana. in dictio ne hæreticus. §. penul. uide infra confiscatio. §. Gazaros.

Item an omnia bona hæreticorum ueniant confiscanda ratione ipsius criminis, uide infra confiscatio.

Sed an sint ipso iure bona hæreticorũ confiscata a tpe cõmissi delicti, uide infra confiscatio. §. j. & infra instructio nibus inquisitionis, instructio. 10.

Item an bona fautorũ, credentiũ, receptatorum, defensorum hæreticorum sint confiscata, sicut bona hæreticorum, uide infra confiscatio.

Item cui ueniant confiscanda bona clericorum hæreticorum, uide infra confiscatio.

Item an propter delicta clericorũ bona ecclesiarum ubi illi, qui deprehenduntur in hæresi, commorantur, ueniant confiscanda, uide infra confiscatio.

Item cui applicentur bona laicorũ ecclesiæ temporali iurisdictione subiecta, uide infra confiscatio.

Item bona eorum qui per annum steterunt in excommunicatione per contumaciam, applicentur fisco, uide infra confiscatio.

Item an bona hæreticorũ possint præscribi ab eis, uel a filijs, & hæredibus suis, uide infra confiscatio, & infra præscriptio, & infra filij.

Item cui applicabuntur bona laicorũ hæreticorũ, uide infra confiscatio.

Sed bona hæreticorũ licet sint confiscata a tempore commissi delicti, ut supra, non tamen occupantur per fiscum ante declarationẽ, & sine mandato inquisitorum, ut infra confiscatio, & habetur. 33. in instructione inquisitionis.

Item quãdo receptor fisci uult uendere aliqua bona pertinentia fisco, non potest vendere, nec accipere pecuniam de dictis bonis, nisi in præsentia duorum notariorum, ut habetur 35. in instructione inquisitionis.

Nota quando bona alicuius sunt publicata propter delictum commissum, an intelligantur bona quæ postea habuerit, uide infra confiscatio, in §. nota. in l. si mandauero. Et no-

ta q̄ bona futura, licet non ueniant in publicatione, ut infra confiscatio; tamen auferuntur condemnato per fiscum, tanquam ab indigno, Barto. in l. j. in fine. C. de hæreticis, & in q. statuto Ciuitatis Lucanæ, secundum quosdam, & Lau. Fauo. in l. quorum, in 6. coll. de pigno. & glo. in authen. de armis, in prin. in uer. armamento, sed est glo. contraria in authen. vt cū de ap. cog. §. aliud quoque, in uer. si quis de prædictis in uer. scriptis. uide Bart. in l. si quam, de his qui sunt sui. Item verum nisi de præfenti non sint bona, quia tunc etiam futura ueniūt, Ang. in l. 3. §. si procurator. ff. q̄ quis iur. adde etiam in materia Paul. de Cast. in confi. 30.

Sed bonorū publicatio non extenditur ad bona futura, nisi dicatur. Ab. in c. clericus, de iureiu. & in publicatione bonorū solū ueniūt p̄ntia. Ab. in c. cum aliquibus, de re iud.

Sed bona damnatorum deuoluuntur ad hæredes, nisi in crimine læsæ maiest. & in crimine hæresis, no. gl. & doc. in c. in quibusdā, de p̄. Idē in crimine ingratiitudinis, & ibi tex. & ī falsante literas principis. vt in c. ad falsariorum, de crimine falsi. uide Bart. in l. j. ff. de bonis damnatorum.

Item bona hæreticorum sita in alia dioc. extra dioc. in qua deliquerunt cui ueniant applicanda, uide infra confiscatio.

Item qui mutauit domiciliū post commissum delictū, bona taliū cui ueniāt applicāda, uide infra confiscatio.

Item nunquid bona hæreticorum defunctorum qui post mortem inueniuntur commissi hæresim, an post mortem eorum ueniant confiscanda, uide infra confiscatio.

An bona caritatiua, & eleemosinæ, quas ipsi hæretici faciunt, profint illis quō ad Deum, uel quō ad penā reuandam, uide infra eleemosina.

Item intra quod tempus potest agi contra hæreticos defunctos ad hoc, ut bona eorum confiscentur, & occupentur uide infra defunctus, & infra confiscatio.

Item an ipso iure a tempore commissi delicti perdidit administracionem bonorum ipsi hæretici, uide supra administratio.

Item an ipso iure hæretici nō possint alienare bona tempore commissi delicti, uide supra alienatio.

Item qualiter bona hæreticorum debeant diuidi, uide infra diuisio, & infra salarium.

Item an bona hæreticorū confiscata in foro scientiæ licite, & sine peccato possint emi, uide Io. An. de immu. ec. c. fi. l. 6. & do. in c. quia plerique, eod. tit. ubi per In. uide infra fiscus. §. an in foro conscientiæ.

Sed bona clericorum pauperum sunt ut infra clericus.

Sed boni sequi solent conditionē personæ damaatę, ut C. de bonis profcri. l. aut bona.

A D D I T I O N E S .

a Genera bonorum dici tripartitō, nemo quidem (puto) nescit. Rerum scilicet externarum, & corporis, & animi. Cic. in Rhet. ad Heren. & in li. de Philosophi. Primum genus hic intelligit, cuius quidem generis bona in iure civili generaliter appellatur ea omnia, quorū inter hoīes commercium est, sine ea corporalia, siue incorporalia, siue mobilia, siue immobilia sint. l. uxori. 37. ff. de usu. & usufr. leg. Diuiduntur autē

in

in naturalia, & ciuilia, & quæ sint utraque, & quæ bonorum appellatione continentur, uide l. bonorum. 49. & l. substitutum 39. ff. de verb. sig. & ad. eas Alciatum. Naturaliter bona dicuntur, ex eo, quod beant id est profunt. ea. l. bonorum. Hæc terrena bona cur optanda, & petenda, & quis eorum finis, & usus esse debeat Catechis. instruit abunde in Orat. domi. in petit. illam. Panem nostrum. Diu. item Aug. lib. 15. c. 4. de ciuit. Dei. de eis etiam Lactan. Instit. l. 5. c. 16. Bonorum quoque quadripartita distinctio fit, in li. Senten. 1. dist. 46. ut quodam in se bonum sit & cui sit, sed non facienti, quoddam in se, & facienti, sed non ei cui sit, aliquid, quod in se & facienti, & cui sit, est bonum. Est & aliud, quod nec in se bonum est, & facienti nocet, & damnat nisi p̄niteat ut malum: ualet tamen ad aliquid. Exemplis & tria priora declarantur. li. 2. præterea dist. 26. alia tripartita diuisio bonorum fit, ait enim ibi magister. ex Austria esse genera bonorum, alia magna, ut virtutes quibus recte uiuitur, alia minima, ut species quorumlibet corporum, sine quibus recte uiui potest, alia media, ut animi potentia, sine quibus recte uiui non potest, & c. hæc magister. Sed ut ad ius redeamus. Bona numero multitudinis est nomen iuris, estq̄ successio quedam, qua succeditur in uniuersum ius mortui. & huiusmodi appellatione continentur omnia iura defuncti utilia dumtaxat, non autem rerum corpora; & qui horum bonorum possessionem accipit, iurium dumtaxat possessionem accipit, non autem corporum. l. bona. §. 1. ff. de bon. possess. Interdum hæc appellatio, Bona, significat ipsa corpora, & qui hæc bona possidet, dicitur ipsorum bonorum possessionem habere, quæ possessio est facti vel iuris, de hac loquitur tit. ff. de

acquiren. bon. possess. hæc Vaconi. de nou. declara. iur. ciu. li. 3. c. 107. quo libro de bonorum possessione nouis expositionibus loquitur uberrimè, eum præcipuè uideas, & hæc sufficiant. P. V.

b Idem quod hic Vmbert. loc. iud. inquisito. hoc ipso verbo. Ioan. Calder. de hæret. c. 25. ubi tractat de confiscatione bonorum hæretici. Ioan. Fran. Ponz. de Lamys. nume. 76. versic. Decimateria, quod bona hæreticorum. Simanc. Enchir. titu. 56. de bon. hæretic. Aegidius Bosius, de hæret. nume. 26. versic. dic hodie, bona hæretici, & infra in versic. confiscatio. in principio. Quintillianus Mandosius.

c Auten. Gazaros. c. de hæret. & Manich. & c. cum secundum. de hæret. lib. 6. Quint. Mand.

d Et ibi Bar. nu. 13. Bald. & Iaf. nu. 25. Alex. con. 190. num. 4. versic. quarto pro hoc. Bellame. Decis. 744. & seq. D. meus Phil. Dec. con. 515. visis. nu. 8. Q. M.

e Hæc ead. Calde. de hæret. part. 1. cap. 25. nu. 4. P. V.

f Eadem ferè verba inuenies in tract. hære. Cald. c. 25. post nu. 4. versic. Et scias, quod statim cum episcopus. uide supr. in ver. annotari. & quæ ibi addo. Q. M.

Adde non solū caput, Item notandum. ut ait annotator reperiri apud Cald. loco præcitato, verū etiam cap. sed utrum. ibi. nu. 2. & 3. sed non totum scias hic referri. Exinde pro voce, Destinata, legas, Determinata, licet idem videatur sensus. Pet. V end.

Bonus, q̄ boni semp̄ patient p̄secutionē a malis, vt 3. q. j. nulli dub.

Sed bonum scienti & non facienti malum est, de p̄c. dist. 4. §. finis, & dist. 2. si enim.

Sed alia est persecutio bonorum, & alia malorum, vt 23.q.3. pro membris. 23.q.4. qui peccat, & cap. nimium sunt.

Sed an boni debeant tolerare malos, vide infra mali.

Sed an bonus zelus excuset malū factum in delictis? & dicendum qd bonus zelus, necnon ignorantia in delictis non excusant à peccato, quantò magis in his quæ sunt phibita, vt patet in c.2. de sortil. & 26.q.5. fortes, & de simonia: c. per tuas, el 3. & an talia excusent, habetur in c.j. de præsumpti. & C. de iniurijs, si non conuitij, & C. de fca.l.j. & l. plagi. C. de plag. per doc. secus autem si aliquid fiat quod non sit à iure prohibutum, siue illicitum, vt in supradictis iuribus, & de accusa. cum dilecti, & de re iudi. c.2. vnde isto vltimo casu præsumitur quis in dubio habere animam faciendi id, quod non cadit in delictum, vt not. Bart. ff. de no. operis nuncia. l. non solum. §. sed vt pro bari, & Bald. C. de probati. l. matrem, & per Pet. de Ancha. in c. fi. si. de accusatio. lib. 6. & per Anto. de But. in Clemen. si. de rescrip. Nam vt volunt doctores, & concludit idem An. in al legato cap. 2. de fortilegijs, vide infra excusari. IDEO PROVISIO SOLERTER.

Item bona intentio malum opus non excusat. nam qui hac intentione mala accipit, vt bene disponset, potius grauatur, quam iuuatur, vt j.q. j. non est, & 14.q.5. fortè, & 22.q.4. si ad peccatum. sic enim intentio mala facit bonum opus non valere. nam homicida est, qui spontè occidit, quem iudex iubet occidi. 23. quæst. 5. cum minister. IDEO PRO-

VISO SOLERTER.

Sed nullus se dēt iactare de bonis quæ facit ne cadat, vt 6.q. j. imitare.

Sed boni quandoque persequuntur malos nō causa nocendi, sed proficiendi 23.q.4. si ecclesia, & c. quid crudele.

ADDITIONES.

a Bonus, si referatur ad hominem, quis sit Cicer. & in iure, supra ad vocem Arbitrium adscripsi. Bonus aliquando pro forti, & pio. Lucill. lib. 30. & alius palatino quidam vir nobilis bonus bello. Virg. 2. Geor. Et bona bello Cornus. Bona atas adolescentiam, vel iuuentutem aliquando significat, Cic. de Sene. Quòd si ipsis voluptatibus bona atas fruitur. Hæc Noni. Item pro non vili. Teren. in Phormi. Act. 1. in Scen. 2. illam ciuem esse atticam bonam bonis prognatam, idest non vilem, ait Donatus, quia boni non viles sunt. Vnde superlatius gradus optimates facit, quia bonus melior, optimus dicitur. Interdum pro apto, pro utili, quandoque pro ocio, & quiete, pro miti, quarum significationum quædam proprie, quædam metaphorice sumi videntur, & nonnullæ ad res inanimatas quoque transferri, cuncta verò ferè vnica Ciceroniana definitione completti. Bonus etiam in iure dicitur probis moribus homo, vt in l. 7. ff. de publica. accipiuntur boni serui publicanorum. & in l. si nolit. §. qui mancipia. ff. de auli. cdi. boni serui præsumuntur, qui nationis sunt non infamata, idem pro fideli, quod in idem recidit. l. scire oportet. §. vlt. ff. de tutor. & curat. vnde contra bonos mores qui facere intelligitur, qui turpe quid commiserit, vel quod leges facere prohibeant. l. si quis inquilianos. 115. §. penult. ff. de leg. 1. & l. si stipu-

si stipuler. 35. §. 1. ff. de verborum obligatione. Adde in l. 1. ff. de iust. & iure, bonos appellari virtute præditos, qui scilicet æqua, & licita sequuntur, tales enim ciues efficere lex cupit, vt ibid. ait Vlpianus. Non præmittam bonum virum sic à Cicer. libro 1. offic. definitum, vt sit qui profit quibus possit, noceat nemini, nisi laceffitus iniuria. Hanc caudam, vel exceptionem, Firmian. instit. lib. 6. cap. 18. copiose reprehendit, quòd his duobus verbis duas virtutes maximas, bono & sapienti viro innocentiam, patientiamque detraxerit. Inde bona fidei dicitur, qui promissa seruat. l. ex empto. ff. de actio. empti. l. cum venderem. ff. locati. l. 2. in fin. ff. de admin. rer. ad Ciui. pert. & bona fide plerunque fieri dicitur, quod sine fraude, dolo, sed simpliciter, & sincerè fit, sicut ibidem scribit Cicer. & l. 68. ff. de contrabenda emptione. item in l. 3. in fine. ff. pro soc. Bona fide possidere dicitur, qui rem alienam ignorat. l. 3. ff. ad l. Flac. de plagia. l. 2. §. petitum ff. de pe. hæ. Item bona fidei emptor. l. 109. ff. de verb. sig. item bona fidei actiones, in quibus dandis addebatur ex bona fide, Cic. in Topi. & offi. 1. vide inst. de act. §. in bonæ. Bud. in annot. ad Pandect. Augustino bonus est, ille, qui & quando potest mala facere non facit, in titulo ps. 1. 93. Bonum præterea dicitur, quod omnia appetant etiam cognitione carentia, quod vt intelligatur, & quomodo ius est quoddam bonum, vt ait Paulus in l. ius. ff. de iust. & iur. vide Vacon. ibi. 1. cap. 1. de nou. decl. iur. ciu. item cap. 42. 43. cum sequen. sic largissime sumitur. Appetibilia verò tria, honestum, vile incundum vnumquodque eorum dicitur bonum, quod bipartitur, quoddam enim per se expetendū, quoddam propter aliud, siue secundariò, quo secundo modo, & pro utili capitur. in l. 1. ff.

sol. mat. & l. 1. ff. de vsuc. vide in Vacon. affluenter. Scias deum bonum in iure, dici, quod vitiosam non habeat naturam siue substantiam pro re subiecta, alioquin non esset bonum, veluti frumentum bonum, vinum bonum, & c. huiusmodi. l. ubi. §. 1. ff. de verb. obl. l. cum quid. ff. si cer. pet. Quomodo accipiendum bonum & æquum in definitione iuris. l. 1. ff. de iust. & iur. & quomodo vtrumque per se, vide Bud. ad Pandect. Bonum item pro idoneo, & facili l. 26. ff. mand. Bonum, inquit. D. Ieronimus. lib. 1. aduers. Iouini. fol. 482. est illud naturaliter, quod comparisonem non habet mali, quod prælatione alterius non obumbratur, eius prætextu diabolus non decipit, idem in vita Malchi fol. 400. De summo bonorum & malorum sine, teste Cic. de fin. lib. 5. sex fuere sententia, quibusdam enim fuit summum bonum vacuitas doloris, quibusdam voluptas, alijs honestas, at non sola, alijs scientia, alijs animi tranquillitas, alijs prima natura de quibus etiam Laëtan. inst. lib. 3. & D. Amb. in of. 2. cap. 1. 2. 3. differit. ubi cap. 2. scriptura autem, inquit diuina vitam beatam in cognitione posuit diuinitatis, & fructu bonæ operationis, item cap. 1. scribit vitam beatam in honestate positam minime dubitamus, quam scriptura appellat vitam æternam. idem probat D. August. lib. 19. c. 4. de ciui. Dei. quam quidem in remunerationem bene operantium vsq; in finem, & in Deo sperantium, & tãquam gratiam filijs Dei per Christum Iesum misericorditer promissam proponendã esse statuit sanct. Sino. Trid. Sess. 6. c. 11. & 16. can. 25. & 26. vitam, verò æternam non magis perpetuatã, vitã, cui etiam demones sceleratij, homines addicti sunt, quã in perpetuitate beatitudinemq; beatorum desiderium expleat, significari credas, de qua vide latè Catech. in Symb. art. Vitam æternam. P. V.

Brachium ſeculare ^a Po-
teſt inuocari p
inquiſitores pro expeditione nego-
cij hæreſis fauore fidei. & poſſunt
inquiſitores compellere cotradictor-
es per cefuram eccleſiaſticam, vt in
c. vt officium. §. penulti. li. 6. & ibi p
doct. Et iſta poteſtas fuit conceſſa in
quiſitoribus per quasdam literas apo-
ſtolicas: & ita poſſunt compellere cō-
tradictores, vt dictū eſt, appellatione
remota, non obſtantibus priuilegijs
conceſſis quibuſcūque perſonis, uel
religioſis, uel ordinibus, uel ſpeciali-
ter, uel generaliter ſub quacūque for-
ma uerborum conceſſis, uel in poſte-
rum concedendis. & poſſunt ſic com-
pellere, ut ueniant teſtes ultra duas
dietas, licet in alijs criminibus non
poſſit iudex compellere ultra duas
dietas uenire, ut extra de reſcrip. nō-
nulli, ubi cauetur ne quis per literas
apoſtolicas poſſit trahi ultra duas die-
tas extra ſuam diē. ut extra c. ut offi-
cium, de hæreticis, lib. 6.

Sed an delegatus poſſit pro defen-
ſione iuriſdictionis ſuæ ſicut ordina-
rius implorare, ſeu inuocare brachiū
ſeculare in auxilium; Archi tenuit q̄
non 22. q. 5. adminiſtratores, de hæ-
reticis, ut officium, lib. 6. not. in c. de
cauſis, de offi. dele. faciunt no. in c. j.
de offi. ordi. & in l. episcopale. C. de
epiſco. audi. Inno. & docto. de offi. de
le. ſignificasti. tenent quod ſic, adde
ad materiā quod no. gl. & ibi docto.
in c. ſi. de deci. ubi uidetur quod hoc
non poſſit, niſi ſpecialiter committa-
tur: uel niſi eſſet tanta rebellio quod
per cenſurā eccleſiæ non poſſit pro-
uideri, de quo eſt quædā extraua. Bo-
nificij Octauī. Item adde quod no.
laude. in cle. j. de of. dele. & ibi domi.

Card. Florent. in 4. q. & quod no. In.
in c. cum ſatis, de offi. archi.

Qui ſint tradendi brachio ſecula-
ri, uide infra hæreticus, & infra rela-
pſus. & habetur in quadam extraua-
gante Alexandri Papæ, quæ incipit.
Nouerit uniuerſitas.

Sed an qui ſunt tradendi brachio
ſeculari debeant moneri, ut cōfitean-
tur errores ſuos, uide infra monitio.

Sed qua de cauſa brachium ſecula-
re poſſit inuocari per eccleſiā, & di-
cendum q̄ ſicut inter iudices ſecula-
res obſeruatur, q̄ ubi uires unius nō
ſufficiunt, q̄ ille poſſit implorare au-
xiliū alterius, vt poſſit exequi iuſtitiā
ſuæ iuriſdictionis, de hoc habet tex.
in l. ſi quis in hoc genus. C. de epif. &
cle. & q̄a iudices ſeculares inuocāt in
ſubſidium auxilium eccleſiæ ubi per
ſe nō poſſunt ſuos ſubditos domare,
ut no. In. in c. licet ex ſuſcepto, de fo-
ro compe. Et ex hoc poterit ſumi li-
mitatio ad oīa iura, quæ dicunt quod
iudex eccleſiaſticus debet recurrere
ad auxilium iudicis ſecularis, quan-
do opus eſt, ut 96. diſ. cum ad uerum
23. q. 5. principes, & de offi. ord. cap.
j. & econtra iudex, uel poteſtas ſæcu-
laris recurrit ad eccleſiaſticum iudi-
cem. nam una pars per aliam iuuatur.
10. diſ. c. qm̄ ad quod etiam faciunt
nota. per Inn. in d. c. licet episcopus,
de foro compe. & in d. c. j. de offi. or-
di. & per illa iura intelliges notata p
Bar. in l. unica in prin. ff. ſi quis iufdi.
non obtempe. ubi dicit quod etiam
inter ſeculares iudices poteſt unus
implorare auxilium alterius poten-
tioris. C. de his qui latro. oc. cul. l. 2.
omnia iſta debent intelligi modo p̄-
dicto. & per eundem modum limita-
bis etiam notata per Vincentium,
&

& Ioan. And. in c. per uenerabilem.
§. rationibus, qui ſi. ſunt legit. de hoc
uide infra quando committitur ali-
qua cauſa uni epifcopo, & ſunt duo
electi.

Sed an diuinatores & fortilegi ſint
tradendi brachio ſeculari, uide infra
diuinatores, & infra de fortilegijs, &
infra miſericordia.

Item an & quando dæmones inuo-
cantes tradantur brachio ſeculari, ui-
de infra dæmō. §. his ſuppoſitis. ver.
ſi autem.

Sed an brachium ſeculare poſſit
inuocari tam per delegatum, quam
per ordinarium, no. Inno. de of. dele.
ſignificasti, Inno. Io. An. de offi. ord.
c. j. ubi plenè, de ſtatu regula. c. j. lib.
6. de hæreticis, eod. l. c. ut officium, &
ibi uide.

Sed an clerici qui ſunt tradendi
brachio ſeculari, ſint prius degra-
dan- di ſuis ordinibus, uide infra clericus,
& infra degradari, & in extrauagante
Alexandri Papæ, quæ incipit, Vniuer-
ſitas, & in c. ad abolendam, extra de
hæreticis. §. j.

Item an omnino degradatus trada-
tur brachio ſeculari, uide in dicto c.
ad abolendam, & infra quando cleri-
cus ueniat degradandus, & traden-
dus brachio ſeculari.

A D D I T I O N E S.

a Per Guindisal. in tract. hæret. q. 11.
num. 17. & per me ſuper 2. forma com-
miſ. in verb. Auxiliumque brachij ſæcu-
laris. Q. M.

Alde Calder. de hæret. c. 37. num. 1.
Panormit. in c. 1. de offi. ordin. & poſt eum
Albertin. de aſſer. cath. q. 25. num. 43. vsq;
ad 50. plenè.

*Brachium quid ſit notiffimum eſt, cum
ſit uembrum corporis, acceptum pro-
priè aliquando totum membrum cum ma-
nu. Virg. lib. 5. Aeneid. eniſtis atollit
brachia palmis, aliquando ſine manibus.
Laetan. de opifi. Dei c. 10. in eis fortitudi-
nem, & robur ingens in eſſe ſcribit. item
Cel. de re medica, libro 8. cap. 1. Transla-
tè verò ſumitur quandoque brachium
pro maris, & montium flexibus ſinuofis.
Ouid. 1. metamor. Nec brachia longo
Margine terrarum porrexerat amphitri-
te. Transfertur & hic ad auxilium, &
poteſtatem ſæculi, quibus nominibus uti-
tur expreſſè canonica ſæpe ſcriptura. cap.
1. de offi. ordi. c. excommunicamus. §. mo-
neantur. de hæret. cap. principes. 23. q. 5.
& alibi. quemadmodum enim brachio
corpis tuetur a noxis, ita & ſæculi po-
teſtas, quæ defenſioni eccleſiæ debet aſſi-
ſtere. cap. principes. 23. q. 5. arceat ab ec-
cleſiæ corpore, & conterat qui intra ec-
cleſiam poſiti contra fidem, & diſcipli-
nam agunt, uel dicas ut corpus duobus
conſtat brachijs, ſic mundus duabus qui-
bus uelut brachijs, regitur, poteſtatibus
conſtare, ſacerdotali uidelicet, & Rega-
li cap. duo ſunt. 96. diſ. an, & inde bra-
chium hoc auxilium appellatum quod ſo-
leat manus militaris inuocari ſæpe, &
manum pro brachio ſumitur totum ſcili-
cet pro parte. ut expreſſis uerbis habetur,
in l. qui reſtituere. 68. ff. de rei vendi. &
l. penul. ff. ne uis ſiat ei. Sæculare adie-
ctum eſt ad eccleſiaſtica, & ſacerde-
talis poteſtatis differentiam, ſæculare
verò dictum, à ſecularibus, id eſt tem-
poralibus, quibus ſæculi poteſtas deno-
minatur, bonis. Sæculum enim accipi-
tur pro tempore. quandoque indefini-
tè. Virgil. Aeneid. 6. Augustus Cæſar Di-
uum genus, aurea condet ſæcula idem. 1.
Aſpera tum poſitis miteſcent ſæcula
bellis.*

bellis. Cicer. in Parad. Etiam ipse fortassis huius seculi errore versor. definitè non nunquam pro vnius hominis atate. Fesius interpretatur spacium centum annorum, unde carmen Horatii seculare dicitur, quo describuntur sacrificia, quæ contesimo quoque anno fiebant, quidam ampliori, quidam breuiori spacio concludunt ait Seruius Aeneid. 8. in carmen illud. Sed mihi tarda gelu scelsisque effecta senectus. unde secularia negocia prohibentur clericis, extra ne cler. vel mona. 2. l. q. 3. diuinis enim rebus, & spiritualibus occupari debent. c. mollitij, & c. sequ. ead. q. & 88. distin. per totum. P. V.

CADAVERI^a An debeat fieri iniuria. & circa hoc est notandum, quòd si contra uiuentem esset accusatio instituta, & anteaquam sententia feratur, mortuus extitisset, quòd tunc non esset in eius corpus aliqua iustitiæ executio facienda, per textum notabilem, in l. defuncto. ff. de publi. iudi. ex quo manifestè conuincuntur errare assessores, seu iudices maleficiorum qui in defunctos faciunt executionem pænæ capitalis: & hoc tenet Ange. in dicta l. defuncto. & facit ad idem per Cy. in l. 2. C. qui testa. face. pos. Cautent igitur ab hoc iudices: aliàs tempore sindicatus conueniri possent, tãquàm inferentes iniuriam cadaueri, ut in l. j. §. quotiens. ff. de iniurijs. dicit tamen Ioã. Imo. in d. l. defuncto, quòd quandoque de facto præsertim in grauibus delictis, & ubi esset talis consuetudo, toleranda esset in odium, & detestationem criminis, & propter facti memoriam. ar. eius, quod habetur l. 5. q. j. mulier. ubi etiam animal irrationale punitur propter facti me-

meriam & ar. eius quod habetur in c. cum ad monasterium, de sta. regu. ubi monachus qui in morte non resignauit pecuniam, quam tenebat tanquam propriam sine consensu abbatis, iubetur sepeliri extra cæmeteriũ cum ipsa pecunia in sterquilinio, in signum perditionis, uide infra defunctus, in §. supra dictum est, & infra executio, in §. qualiter autem.

A D D I T I O N E S.

a Quid fieri possit in Cadauer hæretici Vmbert. in iudic. inquisit. in verb. cadauera hæreticorum. & Siman. de hæ. tit. 62. de mortuis, & quòd regulariter in cadauer procedatur. quando damnanda est memoria, non obstante etiam appellatione, iam interposita, voluerunt Ange. in tract. malefic. in verb. præsentè Caio, & appellante. vers. quod si reus moriatur. & Aegid. Boss. tit. de execu. sentent. numero 18. Quint. Mand.

Adde quòd cadauer est corpus mortui hominis insepultum ex l. 1. ff. de cadaueri puni. Serui. in Aeneid. Virg. libro 8. ad carmen illud Cælo ostendunt, pedibus quæ in forme cadauer protrahitur. A cadendo dictum ut idem ait, in Aeneid. 5. ad ver. hic multum fletu & c. & D. Augu. de ciuit. Dei. l. 20. c. 10. Seruius in 6. Aeneid. in carmen. Haud mora festinant & c. Pontificibus nefas fuisse cadauer videre scribit. Hoc eis non interdictum ait suis se Dion. lib. 5. nisi cum lustrum conderet. cadauer item tangere, & comitari Romanis prohibitum fuit Dion. libro 55. Vet. tabatur, & lege veteris testamenti mortuorum exequijs interesse sacerdotem. Leuit. 21. & quid allegoricè per id nobis præfiguraretur aperit cle. Alex. Stromat. 4. fol. 144. nunc autem lucente veritate

te euauit umbra, nam nec fumus, nec cadauer, nec sepulcrum polluit, sed aduersus Deum impietas, & iniquitas, iniuria proximi. imo reliquie mortuorum non vitanda, & pro ijs orandum, clem. de consti. ap. lib. 6. c. 27. & 30. verum prosequi funus tempore iuriconsulti callistrati videtur licuisse. lib. 3. ff. de in ius voc. item Vlp. l. 2. Ex lege 1. 2. tabularum non licuit cadauera cremare Romanis. Cic. de legibus 2. at quando, & cur ceperint vide Plin. hist. nat. lib. 7. cap. 54. cur mos erat abluui aqua calida, & cur conclamari per interualla, cur item seruabantur diebus septem. Seruius, ex eod. Plin. in lib. 6. Aeneid. in carm. Intexunt latem & c. quòd videlicet solet plerumque vitalis spiritus exclusus putari, & homines fallere. vnd. Plin. eod. lib. 7. cap. 53. multos retulit reuixisse. Cadauera punitorum non aliter sepeliuntur, quàm si petitum fuerit, & permissum, nonnunquam non permittitur, maxime maiestatis causa damnatorum. l. 1. ff. eod. Transfertur & ad alia, ut cadauerosa facies, Teren. in Hecyra. Pet. Vend.

Calumnia. ^a An si accusator de hæresi succumbat eo ipso quod non probat, & conuincatur propter hoc de calumnia, sicut in alijs criminibus? Et circa hoc Abbas in c. cū dilectus, de calum. & idem tenet Bar. in l. j. ad Turpilianum, & in l. athletas. §. præuaricator. ff. de his qui notan. infa. ibi est glos. singularis quibus iuribus probatur, quòd talis non probas conuincitur de calumnia. Tamen excipiuntur isti casus, quòd licet nõ probet, non videtur calumniari. Primò quando quis accusat ex necessitate officij, ut in tutore, ut l. 2. C. qui accu-

fare non pos. Secundò quando ex necessitate hoc facit, ut quia heres, eo quòd tenetur vindicare necesse defuncti, ut l. cum fratrem. C. de his qui. ut indig. Tertio ratione immensi doloris, ut quando maritus accusat uxorem de adulterio, ut l. quamuis. C. de adul. Quartò propter immeritatem delicti, ut quando quis accusat de falsa moneta. nam ut facilius reperiat accusator. ius non uult ut deficiens incontinenti præsumatur calumniari, ut l. j. C. de fal. mone. Item fallit secundum Bart. ratione infamiæ, ut si accusatus erat infamatus de delicto, ut in l. miles. ff. de adulter. Item si audiuit illum criminis à fide dignis secus si à uilibus. facit. c. inquisitionis, de sent. excom. Item si testes decipiunt accusatorem, quia promiserunt testificari, & defecerunt. & est gl. 2. q. 3. Paulum. Item fallit si semiplenè accusator probauit secundum Vince. & Io. An. in c. cum dilecti, de electi. & Spe. in tit. de accusatio. ad fi. in his ergo & similibus casibus, licet quis deficiat in probando: non præsumitur statim calumniare. sed iudex ex officio suo debet inquirere, utrũ fuerit calumniarius. & si inuenerit euidenter calumniam, punit calumniatorem etiam in istis casibus, ut in præal. l. j. ad Turpilianum, & no glos. in præallegato. c. §. præuaricator. uide infra defunctus, & infra denunciatio.

A D D I T I O N E S.

a Calumniantium tres sunt species, quidam enim proprie dicitur calumniator qui scienter, & dolosè falsa crimina proponit. Alter præuaricator, qui uera crimina dissimulat, Tertius uerò tergiversator,

tor, qui in vniuersum ab accusatione recedit. ad no. in l. 1. in prin. in verb. calumniatori. ff. ad Turpil. Calumniantis pœna est similitudo supplicij. glos. in l. 1. §. 1. C. de aduoc. diuer. iud. pro hac opinione affirmatiua quod dicatur calumniosus, & succumbat eo ipso quod non probauit crimen, quod intendebat. facit text. in d. l. 1. §. 1. C. de aduoc. diuer. iud. & voluit. Paul. Girland. de relaxa. carcera. titulo de calumniato. in ver. quæro an eo ipso, quod quis non probauit crimen. & postea subiicit personas exceptas de quibus hic, & alias, quas ibi inuenies, De præuicatoribus, calumniatoribus, & tergiverfatoribus, illorumque pœnis, videre poteris apud Aegid. Boss. hoc titulo in sua pra. crim.

Quint. Mand.

Adde, Calumnia est nomen generale quod omnem ingenij malitiam complectitur est autem inquit Nonius malitiosa & mendax infamatio. Rursum aut est calliditas. M. Tull. de repu. 2. ut Carnardi respondentis, qui sæpe optimas causas ingenij calumnia ludificari solet. Hæc Non. Proprie verò contrahitur ad fraudes reorum tam actorum, quam defensorum, & tam in publicis, quam priuatis iudicijs. Hinc calumnia iuramentum, quod litigatores antequam iudicium acciperent, interferebant. Vnde Paulus l. sent. 1. cap. 5. Calumniosus est, ait, qui sciens, prudensq; per fraudem negotium alicui comparat. Inde calumniator dicitur in re priuata qui petit indebitum. l. pen. ff. ne quis eum in. Et per calumniam petere qui alterius vexandæ causam non iure petit. l. 29. §. ult. ff. de lib. cau. l. 40. ff. de pet. hæred. l. 3. §. 1. ff. ut in pos. legat. Hinc illa antiqua calumniæ actio, quam meminit Imperat. Inst. de pœn. tem. litig. quæ in partem litis decimam mulctabat actores, & sententia pronunciata aduersus damna-

tum victori dabatur. Exempla calumniæ sunt quædam apud Cic. de offic. 1. Demost. con. Eubuli. ea est, inquit, calumniatoris natura, in crimen vocare omnia, probare verò nihil, idem in 1. con. Aristip. ait delatorem viperinam habere naturam, & antequam mordeat puniendum. Quæ pœnæ pro illa antiqua successerint in ciuilibus causis, & in criminalibus ex delicto priuato, vide Inst. de pœn. temere litigant. in publicis verò iudicijs. ff. & C. ad Senat. conf. Turpil. & de calumni. ff. Calumniosum quinque modis puniri inquit glos. in l. 1. §. 1. ff. eod. adde in eum canonica decreta. 5. q. 6. Clem. de constit. apost. l. 2. c. 41. Pet. Vend.

Canonizatus.^a Superius dictum est, an liceat adorare aliquod corpus hominis, qui homo nondum erat canonizatus, & an tales sic facientes deprehendantur in hæresi propter talē adorationē, & prosequendo materiā, ut supra, adoratio, dicendum quod tales non deprehenduntur propter tale errare in fide, licet possint deprehendi in facto. & de hoc nihil ad inquisitionē, ut in c. accusatus. §. sanē, de hæc. in 6. Inno. & Host. extra de reli. & ue. san. in c. j. in fi. ubi dicitur, quod liceat unicuique in secretum adorare defunctum, quæ reputat esse bonum, & esse saluū pro eo quod fundat preces pro eo ad Deum, ut ibi patet in cōmentis eorum. Sed tamen si isti tales publicè, & palam adorant non canonizatum, & cum uenerantur, malè faciunt, & tales ab huiusmodi ueneratione abstineant, donec canonizentur, & ab ecclesia approbetur, quod nota pro fratre Didaco de Alcalá, quæ uenerabatur ante canonizationē eius; Et

Et si tales moniti non abstineant ab illa publica ueneratione, debent per suum episcopum penitus coerceri, quia faciunt quod est prohibitum fieri publicè, vt 1. q. 3. si quis hominem, extra de reliquijs sanctorum. c. j. & 2. Nec quis excusaretur propterea eo quod dixisset uidisse tale corpus fecisse miracula, vt accidit etiam in regno Aragonum de principe domino Carolo. Nam aliquando miracula, uel quæ assimulantur miraculis, fiunt dæmonis potestate, qui conatur & quotidie satagit populum decipere, ut 26. q. j. c. pe. in fi. & circa hanc materiam uide quod no. Io. An. extra de reliquijs, & uenera. sancto. c. j. l. 6. in glo. quæ incipit, solus.

Sed istæ leges sunt canonizatae in decretis. l. sciant. C. de probati. quæ habetur. 2. q. 8. sciāt. Item l. aut facta. ff. de pœnis: habetur de pœ. dist. 2. c. fi. aut facta. Item l. si quis. C. ad l. Iul. maie. & habetur in decre. 6. q. j. & incipit, si quis cum militibus. Item aut. quas actiones. C. de sacrosan. ecclesi. & habetur in decre. 1. 6. quæst. 3. quas actiones.

A D D I T I O N E S.

^a Vide de hoc etiam sacrosan. Conc. Trident. Sess. 25. c. 2. de inuoca. & c. circa fin. Pet. Vend.

Captura^a Pro crimine fieri non potest, nisi prius summam constet iudici de crimine commisso, vel de suspicionem, secundum Bal. in l. quæ euitandi, in fi. C. de condi. ob tur. causam.

Item an conuentus, seu citatus super crimine possit capi, & facere in-

carcerari per iudicem? & respondetur quod regulariter conuentus super crimine non potest capi personaliter, & incarcerari præsertim quando delictum est maximum sicut est in crimine hæresis & apostasiæ, & in crimine læsæ maiestatis, de qua materia late per Bar. in l. fi. ff. ad l. Iul. repetund. & in l. j. ff. de custodia di. reorum uide infra citatio realis.

Sed an laicus possit capere clericum, uide infra laicus.

Sed nota quod in crimine hæresis tam episcopus, quam inquisitor unus sine alio in crimine hæresis deprehensus potest capere, & tutæ custodiæ mancipare, ut de hæreticis in clem. multorum.

Sed capi potest, & detineri suspectus de falsitate, donec fuerit reperta ueritas. de quo in c. memoriam. 19. dist. Ab. in c. 2. de cri. fal.

Sed quæ forma debeat teneri circa capturam? Et dicendum quod de more seruatur ista practica, quod in informatione præhabita per iudicem de maleficio, & malefactore, sine alia citatione uerbalis præcedente mittunt iudices ad capiendum reum: si crimine sit enorme, quale est istud, quod committitur in diuinam essentiam, & per mittitur ista captura, ne fugam arripiat conscius de crimine. ita dicit Salicetus in l. 2. C. de exhibendis, & introducen. reis. quod debet probari per illum textum, præsertim iuncta glos. Et quæ informatio sit sufficiens ad capturam, uide infra informatio.

Item nota quod potest capi fugiens si inuenitur in fragranti delicto etiam sine mandato iudicis, ut in l. j. C. de rapto. ui. & l. si quis in seruitute. ff. de fur.

Item potest capi debitor quando est

est fugiens, vt l. ait prætor. §. si debito rem, & quod ibi notatur. ff. de his qui in frau. credito. uide infra citatio.

Sed an si captus ad pœnam, uel ad periculum mortis relaxetur iuramento suo de redeundo ad carcerē certa die, an teneatur fidem, uel iuramentum adimplere? & respōdetur per gl. singularem in Cle. pastoralis, de re iudi. super uerbo, uiolentiam, quod si mors erat iniuriosa, idest iniusta, q̄ non teneatur redire: aliās tenetur seruare fidem, uel iuramentum, quod fecit, scilicet si est iusta pœna, uel mors & non contra ius. quod nota.

Sed nunc uidentum est an episcopus in sua diœcesi pro certis criminibus possit laicos capere, & corporaliter coercere? & respondetur q̄ sic, ut est tex. cum gl. 26. q. 5. contra idolorum, & 17. q. 4. attendendum & de adult. c. 2. de hoc uide infra episcopus, & supra arma.

Sed qualiter se debet habere alguazirius quando aliquis, hæreticus se defendit super captura, & dicendum quod inuadi potest cum armis per ministros iustitiæ. & si in illa defensione talis hæreticus occidatur, cum sit illicita, nullam pœnam incurrunt occisores, ut probat textus optimus in l. si seruus. C. de his qui ad eccl. cō fugi. non enim permittitur iustē inuaso se defendere iuxta no. per Bart. in l. ut uim. ff. de iusti. & iur. quod si ne pœna possi occidi, qui se defendit, tex. est in l. non quemadmodum; in §. magistratus. ff. ad l. Aquil.

Item no. nunquid si postquam alguazirius portat captum ad executionem, & exeunt aliqui homines armati ad capiendum ipsum, quem alguazirius potat ad executionem iu-

stititiæ, an ipse alguazirius, uel sui ministri possint talem reum interficere timore aliorum. Et dicendum quod non aliās si aliquis ipsorum ita interficiat, puniretur pœna capitis. dictum est Bart. in l. si quis in laqueū. ff. de acquirere. rerum domin. etiam est dictum Bal. in l. additos, C. de appella. & Bald. in l. additos, C. de episcop. audien. & hoc uerum nisi habeat speciale mandatum a iudice, vt in dicta l. additos.

Sed doctor capi non potest personaliter Bar. in l. medicos. C. de prof. & medi. l. 10.

Nota qualiter alguazirius, uel executor debent portare secum mandatum iudicis, uel superioris quando ipse alguazirius de mandato iudicis uult aliquem capere, uel facere executionem in bonis alicuius, alias si non habet mandatum pro captura, & secum non portat tempore capturæ, uel executionis, nō potest capere criminofum. & ex iusta causa se posset ab eo defendere. hoc no. gl. in c. ex literis, de off. dele. melius tamen habetur in c. cum in iure, eo. tit. ubi traditur quod si aliquis est datus delegatus ab aliquo, & postea ipse delegatus excommunicatus dicat, quod non erat delegatus: tunc si sibi non ostenditur qualiter habet mandatū, non tenet excommunicatio, nec ualeat. & nota bene istum textum quia in corpore iuris non inuenies similē.

Item an hæreticus confugiens ad ecclesiā, b ut non capiatur ab alguazirio, gaudeat immunitate ecclesiæ taliter, ut nō possit per alguazirium capi, & extrahi ab ecclesia? Et dicendum quod hæreticus non gaudet immuni-

munitate ecclesiæ, & ubicunque potest capi ad incarcerandum, pro quo est glo. in auth. de mand. princ. §. nūc autem, collat. 3. facit ad idem text. in l. j. C. de his qui ad eccl. confu.

Sed superius dictum est, quod alguazirius, uel officialis executor debet secum portare mandatum. Item sciendum quod debet portare signū, per quod cognoscatur, sicut uirgam, uel baculum, alias de facto potest resisti, quia propter tale signum cognoscitur, quod sit officialis publicus ad illud ar. l. item apud Labeonē, in §. si quis uirginis. ff. de iniu. & Bar. in l. prohibitum. ff. de iure fisci.

A D D I T I O N E S.

a Ad capturam requiritur qualisqualis informatio, & qualequale inditium, Salyce. in l. nullus. C. de exhiben. reis. Bald. in l. quod euitandi, ad fin. C. de cond. ob turpē caus. Fely. in c. cum non ab homine, col. 2. de iudi. & in cap. accedens. 2. §. quoniam frequenter, vers. tu nota. col. penul. ut lite non contesta. & communiter Doct. de sententia excommuni. in c. si Clericos. lib. 6. Ange. in praxi. crimi. in verb. fama publica. col. 2. Vmbert. in Indic. inquis. in ver. captus. Egidius Bossius. ti. de captu. Foller. prac. crim. in 1. par. 2. par. rub. Notatus capiat de persona. Arnal. Albert. de hæret. quæst. 3. 2. num. 22. Quintil. Mandosius.

Adde, quod captura est, nomen notæ significationis, apprehensionis appellatio ne pro ea utitur iureconsultus in l. 2. ff. de ser. fugit. in l. Diuus 6. in l. v. ff. de iur. & exhib. re. & in l. si quis. ff. de fur. ubi & comprehendendi uerbo. & in l. penu. ff. de ser. fugit. utitur. aliquando retentio nis, in l. sacrilegi 9. §. cum eo. ff. ad l. lul.

pecula. licet uerbum in his locis legatur non nomen. in captis ab hostibus multus est usus huius nominis, & uerbi. ff. & C. de cap. & postli. reu. & alibi sparsim in iure. In rebus etiam auferendis, uel detinendis, & occupandis usurpant sæpenumero iureconsulti l. à Diuo pio. ff. de re iud. & alibi in iure passim. Virgil. in detentione persona usus est, capiendi uocabulo Aeneid. lib. 2. Certantq̄, illudere capto. Item M. Tull. in Verr. de supplicis, nauem quandam piratarum prada re fertam non ceperunt. Var. Melea. Quid hic uenator non cepit, De multiplici huius uerbi capio, & ab eo deriuatorum significatione, lege Nonium in iure uerò, in l. capere. ff. de uerb. signifi. Alciat. Sciendum est in ciuilibus, iure communi non deueniri ad capturam personæ, nisi excussione primò facta bonorum, gl. in l. 3. §. tutor. ff. de susp. tut. in criminalibus autem secus, Acaptura uel potius apprehensione personæ inchoari quibus casibus possit, uide Phil. Franc. in c. Romana. §. contra hentes. de for. compe. lib. 6. Alber. ad c. 2. extra de pigno. Maran. in praxi. tit. de citat. Lanfran. de recus. num. 3. & 6. in c. quoniam contra. de probat. Ad comprehensionem uerò reorum hærescos quando & quibus obseruatis procedendum sit, uide Ioan. Cald. de hæret. c. x. & Siman. in Enchir. c. 25. P. V.

b In ecclesia quis capi non permittitur, l. 2. & ff. & utrobique Doct. C. de his qui ad eccl. confu. §. neque autem, & ibi glo. in aut. de mand. prin. cap. inter alia. de immunit. eccl. Paris de Put. in tract. iudica. in ver. captura, ver. an ualeat captura facta in ecclesia. Marian. Socin. in tract. citat. in 17. artic. princ. Aegid. Bossius tit. de cap. nu. 21. Foller. in prax. crimi. in uerb. nota. capiat de persona nu. 6. ver. an in quolibet loco permittatur captura.

ptura. quicquid dicat Aegid. ubi supra, nu. 32. quod quantumcumque graua quis commiserit sit securus in ecclesia, nisi in casibus de quib. in c. inter allega. tit. de immuni. eccles. & consequenter vult quod in crimine lesa maiestatis fugiens ad ecclesiam tutus sit. In crimine heresis concludendum est cum hoc, ut non gaudeat immunitate ecclesiae qui extra ecclesiam est. Et quod propter atrox delictum, quis in ecclesia capi possit, adduco textum sacrae paginae. Si quis per industriam occiderit proximum suum & per insidias ab altari meo euellens eum, ut moriatur. pro quibus etiam Cynus & Bar. in alleg. l. 2. C. de his qui ad eccle. conf. vide etiam infra in verbo, Confugiens. Quint. Mand.

Caracteres ^a faciētes, & q̄ eis vtuntur, an ista sapiant hāresim, uide infra de sapientib. hāresim, & de pēna incantatorū, & utentium arte magica, & infra hereticus. §. an intēdēs augurijs.

ADDITIONES.

a *Caracter interpretatur Latine, signum, nota, figura. nē fallaris ambiguitate vocabuli, sumitur hic pro notis artis Magicae, quas caracteres vocant, ait D. August. de doctrina Christiana. lib. 2. & 26. q. 2. illud. & sic in malam partem. Verum caracter, quem sacramentum Baptismi, Confirmationis, Ordinisque sacri imprimunt, est veluti insigne quoddam animę impressum, quod deleri nunquam potest, eique perpetuo inheret. Catech. sex August. tit. de sacra. c. ex ijs igitur. P. V.*

Carcer Ad quid fuit inuentus? & dicendum quod regulariter carcer fuit inuentus ad cu-

stodiā, ^a & nō ad pēnam ut ff. de cust. reo. l. j. & ff. de leg. j. l. aut dānum. §. solet. ff. de pēn. l. incredibiles, cum si. quandoq; tamen ad pēnam ^b fit carceratio. nam potest inquisitor deputare reum duro carceri, uel detrudere in arctum monasterium in perpetuum, uel ad tempus, in pēnam, & afflictionem sui corporis, & in detestationem sui criminis. Et talis carceratio perpetua uel ad tempus non erit propriē pēna hāretici, quia pēna hāretici alia est determinata a iure, ut infra de pēnis hār. sed talis carceratio erit quādā purgatio, i. pēna pñtialis, ut patet infra de pēnis pñtialibus. Nam incarceration, & detrusio monasterij fiunt, ut per hoc detrusus, & in carceratus pēniteat de commissis, & ibi appareat, an ambulet in luce, uel in tenebris & ostendatur signa pœnitentię, & uerę correctionis in eis, & an sit ficta correctio. uel pœnitentia, & nē ipsum pecus morbosum inter homines existēs inficeret alias oues. Et ita sunt intelligenda iura extra de hāreticis. c. pe. §. si quis crimen, & c. tit. vt commissi. l. 6. vbi de hoc Arch. & de pēnis, quamuis, l. 6. Et ita patet in tex. quod ex his duabus causis inuentus fuit carcer: & ita inquisitor potest incarceratione ex causa custodię & ex causa pēnæ siue pœnitentię, ut extra de hāreticis. c. j. in clem.

Item quæ sit differentia inter carcerē, qui fit ad custodiam, uel ad pēnam? & est hæc, quod in inquisitione episcopus sine inquisitore, & inquisitor sine episcopo possunt incarceratione ad custodiam, & ecōuerso. Sed ad carcerem pēnalē, seu pœnitentię nō pōt inquisitor sine episcopo: nec episcopus sine inquisitore, ut in d. cle. j. de hār.

Sed

Sed nunc sciendum quis possit in carcerari, & dicendum quod accusatus de crimine debet incarcerationi, & detrudi in carcerē. idem si uenit torquendus. idē si non potest dare fideiussores. hoc est regulariter in omnibus criminibus sed fallit in muliere, ut C. de cust. reo. l. j. & in aut. ibi posita & ibi Bald. sed in crimine hāresis. siue sit uir siue mulier, pōt incarcerationi ab inquisitore, ut infra dicit. §. seq. & no. quod accusator in alijs criminibus debet custodiri sicut & accusatus Cy. & gl. in l. si. C. de accusatio. in prin. sed in crimine hāresis nō incarcerationatur, ut supra accusatio.

Quot modis, & quibus ex causis possit inquisitor incarceratione inquisitos, uel suspectos de hēresi, & iam supra dictū est quod pōt ^c incarceratione ad custodiam, uel ad pēnam sicut opus fuerit. & primo casu potest incarceratione ad custodiam quando inquisitus presentatur, & non est vehementer suspectus, & nō inuenit fideiussores. nam tūc pōt eum incarceratione ad custodiam. Item quando de causa de testabili sunt probationes iam factæ contra inquisitum: uel ipse iam est cōfessus crimen, ita quod ueniet puniendus, & non fideiussoribus permittendus. Item si fortē inquisitor non est bene instructus qua pœna talis inquisitus ueniat puniendus, & p hoc uult quod ex uinculis causam dicat, & custodiatur in carcere, donec in primo casu det fideiussores, scilicet quando est leuiter suspectus, uel in secundo casu declarat qua pēna sit puniendus uel an fortē ueniat absolendus, qui bus omnibus supradictis casibus interim detineri, & incarcerationi potest. ut ff. de cu. reo. l. j. & l. si consensum,

& l. diuus. & talis carcer erit ad custodiam, & non ad pēnam.

Quæ forma sit tenenda per inquisitores cum hāreticis incarcerationis, quā dicunt quod uolunt confiteri suos errores, uide infra instructionibus inquisitionis, in 11. instructione.

Item quotuplex sit carcer. & dicendum quod quadruplex. Primus est perpetuę pēnæ, & huiusmodi carceratio est meri imperij, quia illa pēna æquiparatur morti, ut no. Inno. de accusa. qualiter, el. 2. Secundus carcer est modicę coercionis: ut cum iudex facit poni nuncios in cipis, & iste carcer nō est meri imperij, sed carcer iurisdictionis, quia fortē nuncius contēpfit iurisdictionem iudicis. Tertius carcer est custodię, & eiusdē speciei cuius est causa principalis secundū Guil. Bal. in l. Imperiū. ff. de iurisd. om. iudi. Vnde si causa sit pecuniaria est iurisdictionis. & si sit criminalis, est meri imperij. Quartus carcer est domesticus, qui nō est licitus nisi in casibus expressis a iure, ut ff. de offi. praes. l. diuus. ^d & iste carcer non est sub aliqua specie iurisdictionis, quia competit priuato, ut uoluit Bal. in d. l. Imperiū ex quibus cōcludit potest, quod ille qui licitē potest incarceratione quo quomodo sit, ex prædictis colligitur q̄ poterit constituere carcerem, & per contrarium, qui non pōt incarceratione, non poterit constituere carceres. & de hac materia multiplicis carceris, uide Bal. in aut. si captiui. C. de episc. & clericis. ^e

Sed nunc notandum quod in ciuilibus causis nemo est de domo sua trahendus ad carcerem, ut l. nemo de domo. ff. de regu. iuris, & l. plerique. ff. de in ius uo. sed hoc non procedit

G in

in criminali iuxta glo. dicta. l. nemo.

An delegatus ab ep̄o, uel capitulo fede uacante aut ab inquisitore possit personalem capturam facere, & in carcerare? & uidetur quod non, quia delegatus non potest citare persona liter ut uoluit glo. in l. consentaneū. C. quo. & quando iu. sed gl. in l. 2. ff. de iu. om. iu. dicit quod delegatus principis hoc potest facere, secus autem in delegato inferioris a principe, quod hoc non potest ante li. contes. sed bene carcerare potest li. contes. sed Bar. ibi in l. plerique, tenet delegatū inferioris a principe nequaquam facere posse per tex. in aut. de testi. §. si uerò ignoti. ubi delegatus non potest coercere testes. nec eos torquere. nec obstat secundum illum tex. in aut. de exhi. re. §. si uerò etiam, ubi dicitur quod delegatus non possit aliquid facere, quia lis non est contes. quasi innuat quod litē contestare posset, quia non uult hoc dicere sed debet intelligi, quod si lis esset contes. posset per eū deueniri ad sententiam et ab sente reo: & sic posset aliquid facere per quē uidetur quod cū delegati prædicti de quibus in quæstione proposita, sint inferiores a principe, & non possent huiusmodi capturam, & incarcerationem facere: contrarium tamen potest dici esse verum, & pro hoc induco tex. expressum in d. Cle. j. §. j. de hæret. ubi apertè hoc probatur, hoc etiam probari potest, quia ista ratione qua istud uenit in generali delegatione facta per principem, ut patet in præcedentibus. s. quod princeps potest hæc committere quæ sunt meri imperij: & uidetur commississe tanquam sine quibus illud uideretur iurisdictione delegati: & uidetur idem dicendum in dictis inferioribus de iure ca

no. secundum ea quæ sunt meri imperij, quia sunt delegabilia, de off. ord. quod sede. & de rap. in archiep. cū si. & ex dicta Cle. j. probatur quod ille qui habet iurisdictionem in crimine potest carcerare, & carcerē creare pro custodiendis criminosis. & pro ueritate huiusmodi nota qualiter quadruplex est carcer, ut dictum est supra in §. quotuplex sit carcer.

Nunc uidentur de forma quæ debet teneri circa incarcerationes, qui sunt suspecti de hæresi. & primò talis contra quem inquiritur, debet citari, & si uenerit, & confiteatur ea de quibus contra eū inquiritur ante accusationem, & antequam vinculetur, potest cū eo uti aliqua misericordia. s. ut si det fidei iussores, quod non incarcerationem, sed hoc intelligendū quā uere confiteatur de se, & de alijs cū quibus crimen commissit: aliàs secus ideo **PROVISO SOLERTER** & hoc etiā quā crimen non est graue. Itē potest inquisitus poni in cōpedibus ut in d. Cle. j. de hæret. & in c. ut inquisitionis, in 6. eod. tit. per Anch. & est speciale in causa hæresis. s. quod iudex ecclesiasticus possit incarceratione laicū, ut in c. ut commissi, de hæret. in 6. & in Cle. j. eo. tit. secūdū Domi. de off. ord. cum ep̄s, l. 6. de quo uide supra captura. & no. secūdū Pe. Anch. in d. c. ut officij, de hæret. quod si confessus est hæresim, debet teneri in uinculis, & catenis, quando est graue illud crimen, de quo agitur. ut in l. si confessus. ff. de decuri. & circa hoc facit tex. in l. uerum est, de uerb. sig. & hoc no. Bart. in l. j. ff. de cus. & exhi. re.

No. quod incarcerationatus accusatus de crimine debet comparere in iudicio coram iudice uinculatus, ut in l. j. ff. an per aliū causa appellationis. hoc

Ab.

Ab. in c. ueniens de accusationibus.

Itē nota quod carcerato mortuo in carcere præsumit^r dolus carcerantis, nisi p̄bet cōtrariū. de hoc est gl. in l. cū ita. ff. de leg. 2. in §. species. §.

Item no. circa formam incarcerationis quod mulieres quæ incarcerationem non debent poni in eodē carcere cū masculis, sed separata ab eis in alio carcere, quia periculosa est sexuum commixtio, ut in l. quoniam, & in aut. nouo iure. C. de custo. reo. & in aut. ut nul. iudi. §. si uero, coll. 9. quod debet seruari non solum quo ad carcerem deputatum ad custodiam, sed etiam in carcere deputato ad penam, iuxta formam c. penult. de hæreticis. & c. quamuis, de penis, lib. 6. ita tenet glo. in dicto c. quamuis.

Sed nunc uidentur de qualiter carcer debeat custodiri: & notandum quod quilibet carcer uel murus hæreticorum debet esse communis episcopo, & inquisitori, & debet habere duos custodes, unum quem episcopus uelit, & ei prouidebit: & alium quem uelit inquisitor, & ei prouidebit: & uterque ipsorum potest habere sub se unum fidelem ministrum: & ipsius carceris erunt duæ clauēs diuersæ, quarum unus custodum unam, & alius aliam tenebit: & poterit officium ministrandi carceris committere suo ministro. Et tenentur prædicti custodes antequam exequantur officium custodiæ carceris, coram eis à quibus assignantur, iurare tactis sanctis euangelijs quod in illa custodia carceris omnem diligentiam, quam poterunt, adhibebunt: & quod alicui incarcerationum nihil loquetur unus nisi alio audiente: & quod ipsis carceratis fideliter offerent prouisiones, quas ipsi reci-

piunt, pro eis ex ordinatione communi quod à parentibus uel alijs personis offeretur eisdem: nisi episcopi, uel inquisitoris, uel suorum commissariorum ordinatio refragetur. Et eodem modo iurabunt prædicti custodum ministri, & coram eisdem, ut dicta Clemen. multorum, extra eo. Et no. quod electus, & deputatus ad custodiam carceris, non potest alteri subdelegare. Abb. in d. Cle. multorum, de hæreticis, & ibi Io. An.

Item nota quod saepe contingit episcopos proprios habere carceres sibi, & dictis inquisitoribus, non communes, & ideo districtè præcipitur, ut custodes ad incarcerationum pro dicto crimine custodiā per episcopos, uel sede uacante, per capitulum deputandi, & eorum ministri, coram dictis inquisitoribus, uel substitutis ab eis præstent similiter iuramentum, ut habetur in dicta Cle. multorum, de hæreticis.

Sed condemnati ad perpetuū carcerem: uel aliud genus mortis insolitum, uel prohibitum non dicuntur ferui pœnæ. & ideo possunt testari. ^h Ang. in l. quis mihi bona. §. si fisci. ff. de acqui. hæredi. sed non sunt capaces delictorum: nisi sint eis facta pro alimentis. Bart. in l. 3. in fin. ff. de his quæ pro non scrip. habent.

Item nota an condemnatus ad perpetuos carceres factus hæres, si post ea liberetur, an succedat? & Bal. in l. j. paulò post prin. C. de his qui ad liber. perue. non possunt, & no. quod in l. interdicit, de condi. & demon. quod sic.

Viso de carcere qui datur pro custodia. nunc uidentur de an, & quando deprehensus in hæresi, possit per inquisitorem uel episcopum detrudi

in perpetuum carcerem ad agendam penitentiam condignam. Et dicendum quod quando quis fuit lapsus in heresim & uult ad ecclesiam redire, & non est datum ei tempus gratiæ, quod ille postquam confitetur errorem, si sponte, & incontinenti confitetur quod talis abiurabit illum errorem, ut supra abiuratio, & postea dabitur ei carcer perpetuus ad penam & penitentiam peragendam, uel ad tempus, quod relinquatur arbitrio inquisitoris: & confiscantur eius bona a tempore commissi delicti, de quo infra confiscatio, & infra pena. IDEO PROVISIO SOLERTER. & quod ita possit inquisitor, uel episcopus talem perpetuo carcerare, habetur extra eo. excōicamus, el. 2. §. si qui. ubi dicitur quod si postquam fuerint deprehensi, redire uoluerint ad agendam penitentiam condignam in perpetuo carcere detrudantur: idem habetur in quadam extrauagante Alexandri, quæ incipit, Nouerit uniuersitas. & no. quod qui uult redire ad ecclesiam, habet tempus usque ad sententiam diffinitiuam cum carcere perpetuo, ut in instructione inquisitionis, instructione. 11. & uide infra redeuntibus, & infra misericordia.

Item no. quod carceratio perpetui carceris est nulla, si non datur iunctim per inquisitorē, & episcopum: nisi in hoc unus alteri uices suas committat, quod poterit, ut in dicta Cle. multorum.

Item no. quod loco carceris perpetui potest dari per inquisitorē, & episcopum ipsi heretico detrusio monasterij ad perpetuam penitentiam peragendam, ut in c. ad abolendam extra de hæreticis, §. illos, & c. pe. §. si quis autem. uel hodie dicendum, ut in c. super eod. tit. lib. 6.

Sed an inquisitor possit incarcerare

re aliquē perpetuō carceri sine episcopo, uel econuerso, uide infra de his quæ non potest facere episcopus sine inquisitore, & inquisitor sine episcopo, in littera episcopus, & infra inquisitor.

Sed posito casu quod incarceratus est custodiam, uel ad penam fregit carcerem, uel aufugit a carcere: uel conspirauit, & attentauit fugere a carcere, ita quod per eum non stetit, quominus fugeret, nunquid talis tanquam confessus crimen propter fugam debeat puniri? Et dicendum quod debet teneri illa forma quæ in alijs criminibus solet teneri cum fugientibus a carcere, scilicet quod frangens carcerem puniatur pena capitis, si postea capiatur: nam talis cōspirans, uel attentans fugere habetur pro cōuicto de illo crimine, pro quo erat in carceratus, ut ff. de cust. reo. l. eos. & in authen. de coll. §. prohibemus. & multo fortius dici potest quod captus pro crimine hæresis, & incarceratus fugiens, uel attentans fugere carcerem pro cōuicto habeatur, & tanquam hæreticus damnetur.

Sed de eo uerò qui erat detrusus in carcerem perpetuum ad penam, uel penitentiam peragendam, si confugit, uel tentauit fugere carcerē, ita quod non stetit per eum, dicendum est quod talis possit pro hæretico damnari. Nam deficiens in purgatione sibi in dicta damnatur pro hæretico, ut extra de præsump. c. literas, & de purg. cano. inter sollicitudines, in fine. Nec est mirum quod talis condemnetur sicut deficiens in purgatione. Nam propter talem fugam cōfessio, seu conuersio illius in carcerati præsumitur ficta, & materia ueteris erroris recōdita, & ex post facto ostenditur sibi ueterem errorem placuisse.

placuisse. Nam exitus carceris probat illum errorē, ut de peni. dist. 2. si quis semel. 22. quæst. 2. quod ait, & 34. q. j. cum per bellicam, de quo uide infra de confes. & postea retractante confessionem.

Sed circa supradicta posset opponi, uidelicet inquisitor imposuit semel penam, seu penitentiam, & sic functus est officio suo, qualiter ergo poterit iterum talem propter fugam cōdemnare contra iura. l. iudex ff. de re iudi. & de offi. delega. in litteris, maxime cum inquisitor dicatur esse iudex delegatus, ut de hæreticis. c. per hoc, li. 6. & post sententiam ultra annum non uidetur extendi iurisdicctio delegati, ut de offi. delega. c. quærenti. & responderi potest quod non obstante hac oppositione inquisitor poterit talem fugientem a carcere iterum cōdemnare duplici ratione: Prima quia ex isto nouo facto, & ex ista noua fuga oritur noua, & uiolenta præsumptio hæresis contra talem fugientem, per iura præmissa. ex qua uiolenta præsumptione orta ex isto nouo facto incidit iterum in potestatem, & iurisdictionem inquisitoris: Et ex tali fuga potest ab eodem inquisitore iteratō damnari, ut infra ex quibus indicijs. & infra de modo procedendi. Secunda ratio est, eo quod illa iura supra allegata, scilicet quod postquam iudex tulit sententiam, non potest se amplius intromittere, cum functus sit officio suo, loquitur ubi sententia diffinitiuam esset lata per inquisitorem uel alium iudicem. Sed in causa proposita quæstionis pœnalis, penæ impositio non est sententia diffinitiuam, sed interlocutoria, ut infra dicitur de formis sententiarum. Et cum dicitur

de lapsu anni, quod exspirat iurisdicctio delegati, intelligitur in diffinitiuam, & in executione primæ sententiæ. imò in casu nostro propter nouum factum, & nouum processum, & propter nouam fugam grauiorem penam infliget quam primam illi sic fugienti, ut ex prædictis patet.

Sed carcerari facit fiscus suos debitores. Bal. in l. j. C. de hæreticis ac. uen.

Et sic si quis iniunctas sibi penitentias uololauit, uel aufugit a carcere, ad quem fuerat condemnatus propter crimen hæresis, contra talem poterit inquisitor tanquam contra impenitentem iterum procedere, & non est functus officio suo propter impositionem primi carceris, quem talis fregit, & uel a quo tentare refugit, in alijs penitentibus onerare eo quod non est sententiam contra eos ferre sed penitentiam eis iniungere, & est penitentis salutaris iniunctio, & non sententiæ iudiciariæ pronūciatio, ut extra de hæreticis, in c. excommunicamus. quasi durat & perpetuat iurisdicctio in tali inquisitore. quod patet in c. commissi, eo. tit. l. 6.

Item not. quod non solum possunt inquisitores iterum procedere contra tales fugientes a carcere ad eos puniendū, imò largo modo possunt et post sententiam penam mutare in istis perpetuo carceratis, minuendo, uel augendo quoniam eis uisū fuerit, secū dū quod ipsi incarcerati adimplēt illam penam. siue penam sibi iniunctam propter suos errores. Et tales qui fugiunt, uel attentant fugere a carcere, si legitime non probant ad se excusandū de tali fuga, sunt tales ut hæretici impenitentes condemnandi. Nam præsumitur ficta conuersio, & simulata, & materia ueteris erroris recōdita. ad hoc de pen. dist. 2. c. j. Nam exitus

tus acta probant. 22. q. 2. quod ait, & præcedentia persequentia comprobantur: ostendunt igitur errorem ueterem placuisse. ar. 34. q. j. c. j. & his concor. Archi. c. ut commissi. §. etiã illorum, & uerbo, obediens. & Guido Fulconis in illis. 15. quæstionibus quas fecit ad inquisitores de hac materia. An inquisitores possint mutare, uel alterare penam ipsis hæreticis, uide infra pena.

Itẽ an inquisitores possint mutare carcerẽ in pecuniã, uide infra penitẽtia, & infra pena, & infra rediens.

Item an possint cõmutare pœnam mortis in carcerem, uide infra pœna.

Sed an clericus detentus in carcere hostili quantocunq; longo tempore possit priuari ecclesia sua. glos. dicit quod non, in c. cum per bellicam. 34. q. j.

Sed an laicus possit carcerare clericum, uide infra laicus.

Sed carcerari non potest doctor pro debito. glos. fin. in l. medicos, in trer. exhiberi. C. de profes. & medi. l. 10. & Bar. in tractatu carceris. 2. q.

Sed quæritur utrum inquisitor de præhensum in hæresi abiuratũ, & absolutum, & carceri perpetuo condẽnatum an super pœnam carceris teneatur ei iniungere in super aliam salutarem pœnitentiã? & dicendũ q̄ sic ut patet in c. ut officium, circa prin. de hæret. l. 6. ubi sic dicitur, Si uerò aliquis ex prædictis hæreticis labe primitus abiurata redire uoluerit ad ecclesiã unitatem, iuxta formam ecclesiã absolutionis beneficium impẽdatis, & iniungatis eidem, quod iniungi talibus consueuit. Consueuit, declaratur per gl. quòd consueuit iniũgi eis q̄ cruces deferat ante, & retro,

& q̄ stẽt in ualuis ecclesiarũ in certis diebus domini cis, & festiuis, & crucient pane angustia, & aqua doloris.

Sed an inquisitor possit falsum tẽstem incarcerare perpetuò propter sui falsitatem, uel etiam delatorem, uide infra falsus testis. & de forma sententiã, quã contra tales profertur.

Item an inquisitor possit incarcerare episcopum suspectum de hæresi? & dicendũ q̄ licet inquisitor non possit cognoscere contra episcopos, tñ si tales sint suspecti de fuga, q̄ eos pnt incarcerare & mittere eos ita in carceratos ad Papã, ut in §. audient, in aut. de defen. ci. coll. 3. ad quod faciunt no. per Bar. in l. magistratus, ff. de iuris. omnium iud. de hoc uide infra episcopus.

No. q̄ incarceratus ad custodiam pp aliqđ crimen, debet per iudicem condemnari, uel relaxari a carcere in tra unũ mensem postquã fuit captus, & incarceratus, de hoc tex. fin. in l. fi. C. de cus. re. & gl. in c. quãuis de pœnis. l. 6. hæc regula tamẽ fallit in crimine hæresis, propter fidei fauorem: nã põt detineri quousq; se purget de crimine, uel secundum q̄ inquisitorib⁹ visum fuerit expedire, uel expectare testes, si aliqui ueniãt q̄ incarceratũ.

Itẽ ex qb. expẽsis p̄uidebitur ipsis carceratis de necessarij dũ sũt i carcere uide infr. de expẽ. & ibi ui. p̄ quos ei prouidebit de expẽ. & necessarijs.

ADDITIONES.

a Carcer ad custodiendos homines non ad puniendos inuentus, Bal. in tract. de carcere. l. incredibile. C. de pœn. Boss. in pra. crimi. tit. de carcere in prin. Vmbert. Iud. inquisi. in eod. ver. Carcer. in princ. Foller. pract.

pract. crim. 2. par. 2. partis. in ver. uel carceretur. post num. 1. Siman. de hæ. tit. 58. in prin. Q. M.

b Cic. in Catilinam, act. 4. inquit, vincula sempiternam ad singularem penam nefarij sceleris esse inuenta. c. excommunicamus. 2. de hæ. c. pen. de apost. Vmb. & Siman. ubi supra. Q. M.

Item Cic. in Catilina. 2. ait esse carcerem, quem uindicem nefariorum, ac manifestorum scelerum maiores nostri esse uoluerunt. Anto. enim regnante Romæ carcer edificatur ad terrorem incrementis auctatã, scribit. Tit. Liu. l. 1. Deca. 1. Verum multis ante seculis carcer ad custodiã fuit in usu Pharaonem namque legitur Gene. c. 39. in carcerem Ioseph coniecisse custodiendum Carcer, inquit, Seruius, est undecunque prohibetur exire, ibi rei crimini detinentur l. aut damnum. §. solent. ff. de pœn. P. V.

c Hæc ipsa Cald. de hæ. c. 10. num. 2. usque ad §. sed nunc. P. V.

d Adde. C. de emenda. seruo. & emenda. propin. ac glos. vlt. in l. 1. de priua. carcer. Pet. Vend.

e Angelus de malef. in ver. fama publica. Bar. Cassan. in consuet. Burgun. tit. des iustices. rubr. 1. nume. 99. Petr. Foller. in prac. crim. 2. par. 2. partis. in ver. uel carcerentur. post num. 10. Bal. in l. imperian in 1. lect. ff. de iurisd. om. iud. ubi distinguit quatuor species carceris, Iac. de S. Georg. in sua inuestitura, in verb. cum mero & mixto imperio. col. 1. & seq. sequitur Aegidius Boss. in tract. crim. tit. de carcere. num. 27. Q. M.

f Præsuntur enim facti crudeles, & feroces. ex hominum facinorosũ, quos custodiunt familiaritate, authore Philone Iudeo de uita uiri cini. siue Ioseph. quem uide copiose differentem. P. V.

g Et est tex. clarus in l. fin. ff. de cust. &

exhib. re. quiloquitur de carcerato se ipsum occidente, uel se precipitante, de quo etiam Bal. in d. §. species, Alex. consil. 156. lib. 2. Corn. consil. 128. col. 1. & 2. consil. 136. lib. 1. Aliter autem obseruatum fuisse Mediolani in casu, qui occurrit refert Aegid. Bos. in suo tract. crim. tit. de carc. numero 8. Pet. Vend.

h Idem Bal. in l. 1. C. de sacros. eccle. Abb. in c. tua. de pœn. Bertran. c. 194. l. 1. Simã. Enchi. tit. 58. ad fin. Q. M.

i Ad uerbum prop̄, hæc ipsa ad §. usque sed carceri, leguntur in tract. Calde. de hæret. c. 10. num. 3. P. V.

k In criminibus fuga an faciat inditium uel probet dilectum magna est inter scriben. alteratio, quantum ad rem nostram at timet contra aufugientem a carceribus post accusationem proceditur tanquam contra confessum de crimine, iux. text. in l. eos. in fi. hic citatum. quem intelligunt, si carceratus aufugerit de carcere clauso, secus si de aperto, puta de aula palacij ubi iudex eum stare præcepit. quo casu aufugiens non hẽretur pro confessõ, prout uoluit Bal. in l. succurritur. ff. ex qui. cau. maio. & Io. Thierry. Lingonẽ. & alij, quos ipse citat, in tract. de fuga, ante num. 12. vers. quando ergo accusatus est captus, & aufugit. Et q̄ reus post accusationem a carceribus aufugiens uideatur fateri delictum de quo accusabatur, & ad sit plena probatio contra ipsum, affirmant communem esse opin. Rip. in l. dd. monendi. nu. 170. & Cato Saccus nu. 81. nonnulli uerò limitant seu intelligunt text. illum in l. eos. procedere tantum quãdo fraetis carceribus quis aufugit, ut uidetur sentire hic & Duen. Reg. 389. in 2. limit. pro quibus. & quam probationem seu præsumptionem faciat fuga, uidere poteris etiam Iul. Clar. sent. lib. 5. q. 21. in ver. fuga delinquentis. præsertim uer. si tertio autem modo opponitur fuga delinquentis. Q. M.

1^o *Cald. de hære. c. 10. num. 4. & 5. & in-nominatus auctor post eum in Rub. de hære. contum. nu. 2. ubi latius hac de questione. Pet. Vend.*

m *Temerè, legendum forsan. Aliqua de-siderantur post verb. refugit. vide innomi-natum auctorem præcitato loco. P. V.*

Carion, nomen propriū cuiusdā fluminis, est & nomen propriū villę vel loci. vñ si q̄s denominat ab illo loco, appellatiuū est, vt Ioānes Gomecij de Carion.

Castitas ^a sola est, quę potest Deo animas p̄ntare, vt in aut. de leno. §. sancimus, col. 3. & est gl. in progm. decret. in c. rex pacificus, super parte pudicos.

No. q̄ castitas inducta est clericis à iure propter causas quę sequuntur. prima quia clericus dēt placare Deū orationibus, & nō potest placare, nisi ei placeat, vt 3. q. 7. in grauibus. placere autem non pōt si carnaliter viuunt. secūda quia Deus spiritus est, ideo ipsi Deo dediti spiritualiter, nō carnaliter viuere dēt. tertia quia sūt fōdales angelorū seruiūt. n. Deo cui, & illi deseruiunt. quarta quia intendūt generationi spirituali, ideo spiritualiter uiuere debent. quinta quia cū sancta ministrent sancti esse debēt. vnde dicit Deus: sancti estote qm̄ ego sanctus sum. 2. dist. c. plurimos, & c. se. sexta cum alios mundent. j. q. j. ipsi sacerdotes, debent ipsi esse mundi. 7. quia habent sponsam. s. sapiētīā, seu Dei ecclesiā. octaua, vt ex toto sint ipsius Dei, & nō diuisi, ut in c. diuersis fallacijs, de cle. cōiu. & istę rationes satisfaciunt, ut orientales clerici debeant seruare continentiam: non tñ peccant non seruando. c. cū olim, de

cle. coniu. ita concludit Boati. Man. quem referunt Io. An. & do. Ab. in c. quod a te, de cle. coniuga. in gl. 2.

Si non castè uixeris, saltem cautè. Io. An. de accu. c. ult.

An castitas sit, melior quàm matrimonium, & dicendum q̄ licet sit bonum matrimonium, tamen melior est castitas, vt in §. his ita respondetur. 32. q. 4.

Castitas potest suaderi, non præcipi, & est consilium, & non præceptū. 32. q. j. integritas. doct. de coniug. leproforum. c. j.

Castitatē debet seruare tēpore iuniorū qui ult digne eucharistiā sumere, & illis tēporibus etiam a coniu-gatis seruanda est, vt 33. q. 4. pœnitentiā. Quis autē gloriabitur castum habere cor, & mundū esse a peccato? dicente beato Ioanne si dixerimus q̄ peccatum nō hēmus nos ipsos seducimus, & veritas in nobis nō est. quis. n. inuenitur ita immunis à culpa, ut in eo nō habeat vel iustitia q̄ arguat vel mīa q̄ remittat. hac Leo Papa in sermone. 7. epiph. Et est notādum q̄ in ter^b cetera. 7. uitia fornicatio est maximū scelus, quia per carnis immūditīā templū Dei uiolatur. sunt autē qui dā, q̄ sicut animalia absq; ulla discretionē indefinenter libidini seruiunt, quos ego nec mutis animalibus cōparauerim, pecora. n. cū concipiunt, ut tra nō indulgent maribus copiā sui. 32. q. 7. non solū Herodotus scribit q̄ mulier cum veste deponit verecūdiā, de quo vide supra adulterium, & infra continentia, & infra fornicatio.

Et pro castitate^c tenēda, & seruanda tam in religiosis, & clericis, & omnibus alijs, & maximè in inquisitoribus, & subsequēter in omnibus ministris

stris officij inquisitionis, & sic pro omnibus qui viuere virtuosè desiderant pro hoc habetur tex. sin. 33. q. 4. in c. sciatis fratres charissimi. p̄ quo est not. quòd si in veteri lege panes propositionis non poterāt comedi ab his qui vxores suas tetigerant, quāto magis nunc in lege gratiæ panis ille qui de cœlo descendit, non licitè pōt comedi, vel sumi ab his qui vxores suas tetigerūt, & coniugalibus paulò ante adhēre complexibus violari, atque contingi. non quòd nuptias condēnemus, sed quòd eo tempore quo carnes agni manducaturi sumus, vacare carnalibus operibus debemus: de hoc 33. q. 4. cap. j. §. si panes. & Hiero. in epistolis, in sermone paschæ de immolatione agni.

A D D I T I O N E S.

a *Castitatis fructus, & præconiā, B. Ieronimus orat. one longa 1. & 2. lib. aduersus Iouina. & in Apologia ad Pammachium profecquitur, ubi omnium connumerat superiorum, qui de ea scripsere sententias, in multis ēt alijs epistolis de seruanda uirginitate tractant, vt ad Demetriadē, ad Furiā, et ad Eustochiū. primo epistolariū tomo. Castitas uideatur desiniri in Catechismo, mundities ab omni inquinamento carnis, & spiritus, & non solum uirginibus, & qui celibem uitā agunt, sed etiā matrimonio iunctis conuenire, in præcepto. non incederis. c. 2. Castitas inquit, Noni. & pudicitia paria reputantur, cum sit pudicitia ab iniuria turpium libidinum libera, Castitas, & ab his continens & remota, præterea & religiosa munditia, & puritas. Virg. Georg. libro 2. Casta Pudicitiam, & c. Aeneid. 6. quiq; sacerdotes casti, & c. Pet. Vend.*

b *Hic antea legebatur [Maximi sceleris]*

item [indefignanter] pro indefinenter, [indigent] pro indulgent. nec in §. sequen. percipi sensus ullus ferè poterat, idemq; plurimis alijs locis inferioribus ac superioribus, quos uitanda prolixitatis causa sine propria nota relinquendos putauit. P. V. c. Vide D. Ambros. latè demonstrantem officia clericorum lib. 1. offi. c. 50. Diuum item Ieron. in Epistola ad Nepotianum, de uita clericatē S. Synod. Triden. Sess. 25. r. 14. de reform. & Sess. 24. de Sacram. matrimo. can. 9. Pet. Vend.

Cautio ^a An inquisitor deprehensum in hæresi, & p̄ hoc captū possit talè licet tradere cautioni, uel manulēte. & dicendū q̄ nō. nā aut taliter deprehensus est propria cōfessione, aut p̄batione legitima, aut nō. & si est deprehensus propria cōfessione, & est impenitēs, seu p̄tinax, tradēdus est curiæ seculari uel timo supplicio feriēdus, iux. c. ad abolēdā. §. p̄nti, extra de hære. & sic nō tradetur cautioni. si autē est penitēs, tunc est carceri p̄petuo detrudēdus, iux. c. excōicamus, extra de hære. non igit cautioni dādus, nec liberādus. si autē nō, sed stat in negatiua, & est conuictus legitimè per testes, est ut impenitens tradendus p̄tati curiæ secularis animaduersione debita puniēdus, ut no Host. in summa de hære. §. qualiter deprehēdatur. vide infra fideiussor.

Cautionē, uel fideiussionē pōt petere ep̄s, uel inquisitor ab ipso hæretico quādo reconciliatur ecclesiæ sub pœna pecuniaria de parendo mandatis: & pœnam pōt exigere ab ipso fideiussore, uel ipso hæretico, si nō paruerit mandatis inquisitoris, ut patet in extrauagante Inno. pa. quæ incipit, Super extirpatione.

Cautius est agendum ubi maius periculum vertitur, ut 7. q. j. c. ulti. 42. dist. quiescamus, & l. j. §. 2. ff. de Carbo. edic. & de electi. ubi periculum, libro 6.

ADDITIONES.

a *Cautio* auctore Cic. 4. *Tuscula*. est prouidentia quadam, qua auertimus, & vitamus, ne quid mali nobis accidat. *Cautiones* etiam à Iurisconsultis vocantur fidei iussiones, aut alia stipulationes, quibus nobis cauemus, id est securos nos reddimus. ut colligitur ex l. habere. §. cautum. ff. de verb. signific. & C. eod. l. sancimus. *Cautio autem* quedam nuda l. 2. §. quod si. ff. de iudi. quæ alibi sola promissio, ut l. diuus. 5. ff. de peti. hære. alibi cautionis nomine. l. pen. ff. eod. profertur, alibi repromissio dicitur. l. si quando. 6. & sequen. ff. ut lega. nom. caue. alibi nuda promissio nuncupatur. l. sancimus. allegata, cum hypoteca tantum rerum cauentibus. l. 7. ff. ut leg. nomi. caue. quædam verò idonea, cum fideiussor, vel pignora accepta sunt. l. si mandato. 59. §. ult. ff. man. quæ speciali nomine satidatio appellatur. l. 1. ff. qui satisda. cog. con. iuncta. l. quod si. & l. penul. præcitatis. *Cautio* autem nomine sancitum est, non esse dationem fideiussoris interpretandam. l. sancimus. paulò supra citata. Sciendum quoque est cauendi verbum stipulanti, & promittenti esse commune. l. si si e. ite. ff. ad l. Pompe. l. 1. qui satisda. cog. & l. alijs præallegatis. Cauere interdum nec stipulantis nec promittentis est, sed iuris prudentis hominis, qui consultori suo rationem præscribit formulamque dicat paciscendi, aut contrahendi, ne conditionem suam faciat deteriore, de qua Cic. in Topi. ut C. Aquilij de dolo malo formula. Cic. offic. 3. & l. ita. §. quidam. ff. de admini. tuto.

Item cautio Mutiana l. cum sub hac. 67. l. hæres. 79. §. 2. de conditio. & demon. testandi quoque formulam Aquilius concepit, l. Gallus. ff. de lib. & posthu. Alia de cautione vide Bud. in Pandect. in l. si sciente. ad l. Pompe. & in l. 2. ff. de orig. in. ubi de varijs cautionum generibus ex Pandectis, iuris, & Cic. Lincio, Plinio, alijsque scriptoribus Latinis. Ad hæc Alcia. in cit. l. habere. & l. aliud. 71. & l. satisfatio. 61. ff. de verbo. signific. Per. Vindr.

Cautela. De cautelis quas inquisitores debent tenere in conuersatione istorum, qui sub agni specie lupum gerunt. & de cautelis quibus ipsi hæretici utuntur cum quibus decipiunt inquisitores propter quas euadunt a manibus ipsorum, vide infra prouiso solerter, & supra per totam cõpilationem ubi inueneris, prouiso solerter, & quia cum in tam graui crimine multa debet cautela adhiberi, Ideo PROVISIO SOLERTER & propterea remitto, ubi supra, & infra confessio. & infra detegitur, & infra misericordia, & infra rediens.

Celans hæreticum. Sciendo cum esse hæreticum, & non indicans an dicatur fautor, ui de infra fautores.

ADDITIONES.

a Aliud est celare, aliud tacere, Cicer. teste offic. 3. Neque ego, inquit, nunc te cælo si tibi non dico, quæ natura Deorum sit, quis sit finis bonorum. Celare, inquit, glos. in l. 1. resp. 1. ff. de fugit. quod velis ignorare eum, ad quem ea res pertinet, alius cuius tui emolumentum causa. quod & oc-

cultare dicitur, l. Diuus, 3. ff. de ser. fugit. in prima enim l. cod. tit. usus est Vlpianus, verbo celandi, in 3. occultandi, Item Nonius, celare, inquit, est tegere, & abscondere. Celare verò qui dicantur, vide l. non statim. §. l. ff. ad l. Flauiam de plagi. Petr. Vindr.

Ceremoniæ Iudeorum. Estos apostatos deste tiempo se han falado iudeizar guardado, & solenizado los sabados, y pasquas de los iudios, & ayunado sus ayunos, & faziendo todas sus cerimonias, & ritos. y no solo se contentauan con fazer ellos todas sobredichas cerimonias, & errores, mas aun trabajauan por las mostrar à quantos podian por los atraer à sus dañados errores como suso dicho tengo que faziã alas cristianas uiejas, que no filafen los sabados. E dezian que encendiesen dos candiles los uiernes en las noches, & los pusiesen a los rincones de la casa, por que tales noches como aquellas, andaua la trinidad por las casas, & los finados andauan tam bien a aquellas noches en processio, & que con aquellos candiles encendidos veyan por donde andar. E ponian les delante la codicia, deziendo que si à quello fazian, que dios les acrecentaria los bienes, & les daria lo que de mandasen, & con a quello pensauan encubrir sus errores. E tam bien luego que sus hijos, & hijas erã de edad para poder tener secreto luego los enponian en aquellos errores, en que ellos estauan, deziendo les mal de nuestra fe catholica.

Todas las quales sobredichas ceremonias, & otros muchos errores fazian los sobredichos conuersos so-

nombre de cristianos, auiedo recebido agua de bautismo, creyendose faluar antes por la ley de moysen, que por nuestra santa fe catholica. E dezian, & publicauan que la ley de moysen era la buena, & la uerdadera, & la delos cristianos era todo burla.

Viso de cceremonijs in uulgari, & circa prædicta est notandum quod in lege ueteri sunt multa præcepta, & diuersa, & quædam sunt affirmatiua legis, quædam verò negatiua. Præcepta affirmatiua dicunt Iudæi, quod sunt numero. 248. quia tot ossa sunt in corpore humano, secundum philosophum. 248. præcepta verò negatiua dicunt esse numero. 365. & sic sunt in summa generali omnia præcepta legis tam affirmatiua, quam negatiua sex centum, & tredecim. quorum quædam sunt præcepta cceremonialia, & alia iudicialia, & alia moralia. Et sciendum quod mandata cceremonialia, & iudicialia euacuata sunt non autem moralia. De quibus habetur Exo. 20. Sunt quædam conclusiones immediatè illicitæ a dictamine iuris naturalis, siue ex eius principijs & ideo manent in noua lege, quia ius naturale est immutabile, ut 6. dist. §. his itaque. Præcepta uerò cceremonialia, & iudicialia euacuata sunt per nouam legem, aliter tamen, & aliter, quæ cceremonialia ita euacuata sunt, quod ea obseruare post promulgationem euangelij est mortiferum. Vnde dicit apostolus ad Galatas. 5. si circuncidimini Christus nihil uobis proderit. Et hoc est intelligendum de alijs cceremonialibus. cuius ratio est, quia cceremonie erant quædam figuræ, & protestationes Christi uerturi, & noui testamenti, & ideo eas obseruare post euacu-

euangelium promulgatum est dicere quòd ipse aduentus Christi, ac noui testamenti nondum est impletum: nec ueritas figurarum impleta est per Christum.

Præcepta uerò iudicialia sic sunt euacuata, quòd non obligant in lege noua, ea tamen obseruare nõ est mortiferum. ut pote si aliquis princeps Christianus ea instituat in terra sua. Cuius ratio est quia iudicialia erant statuta ad conseruandum statum illius populi in pace per opera iustitiæ, ita quòd nõ erant de se, uel per se figure alicuius futuri in noua lege: sed tantum per accidens, in quantum status illius populi erat figuratus respectu status noui testamēti: & ideo pos sunt obseruari tempore noui testamenti. in quantum de nouo instituta ut dictum est. Si tamē obseruarentur quantum ex lege ueteri obligatoria, essent mortifera, quia hoc esset asserere, quòd adhuc manet status populi ueteris testamenti. Hæc Nicolaus de Lyra. Exo. 21.

Nunc restat uidere an sit licitum tempore isto seruire in totum, uel in partem cœremonias ueteris legis, & quando fuerunt permissæ seruari, & quando non. Vel an sit licitum simul legem Moisaicam cum euangelica seruire.

Ad primum dicendum, quòd ante aduentum Christi præcepta cœremonialia legis Moyfi erant uiua, & necessaria. Post prædicationem autem baptisimi erant uiua, sed non necessaria. Post uerò passionem domini nostri Iesu Christi non solum non erant uiua, nec necessaria, sed erant mortua. Post uerò publicationem euangelij nõ solum erant mortua, sed mortife-

ra: licet tamen modico tempore post passionem descendentes ex genere Iudæorum non fuerunt mortifera usq; ad reuocationem eorum. Sed gētilibus illico post passionem, & publicationem euangelij fuerunt mortifera. & hac de ratione eo quòd lex Moyfi aliquo tempore fuit necessario seruanda: & lex gentilium nõquã nec ullo tempore fuit licitum eam tenere, nec seruire. & pro hoc est notandum q̄ Paulus apostolus duos discipulos habuit, scilicet Titum, & Timotheum. Titum uerò qui ex gentilibus natus erat, non circumcidit, ut habetur ad Galatas. 2. Timotheum autem qui ex matre Iudæa erat, licet gentilis ex patre, eum circumcidit, ut habetur actuum c. 16. & 35. q. 9. sententiã, ubi gl. & dicendum quod est secundum legem Moyfi. Et de hac materia uide plenè per Thomã in quartum sententiarum, dist. j. de circumcissione, ar. 5. Item idem in prima secundæ. q. 103. ar. 4.

Item nota q̄ Petrus propter metum Iudæorum obseruauit aliquos ius Iudæorum in cibis, de quo redarguebatur a Paulo, ut infra dicitur in litera, Concilium. ibi uide. §. 4.

Et an sit licitum legem Moisaicam simul cum euangelica seruire? & respōdetur quod non, ut extra de celestibus. c. maiores. sed quicumque cœremonias Iudæorum obseruauerit non solum ueraciter, uerum etiam simulate, sciat esse in baratrum diaboli deuolutum. Hæc Augustinus ad Hiero. in epistola octaua, q̄ incipit, Domino dilectissimo, ubi dicit, sicut loque ris, & licet reclamante, sicut scribis mundo libera uoce pronuncias cœremonias Iudæorum, & perniciosas esse,

se, & mortiferas Christianis, & quicumque eas obseruauerit, siue ex Iudæis, siue ex gentilibus, eum in baratrum diaboli deuolutum, ego ita hanc uocem tuam omnino confirmo, & addo, et quicumque eas obseruauerit non solum ueraciter, uerum etiam simulate, eum in baratrum diaboli deuolutum. hæc ut supra in epistola. de hoc uide infra concilium. §. 2. & 4. cum nullus possit duobus dominis seruire. ut habetur Matthei 8. Et nota quòd Christo ueniente cessauerunt omnes cœremonia Iudæorum. Thom. j. 2. q. 103. arg. 3. & in 4. dist. 3. ar. 5.

Item nota q̄ quædam in ueteri testamento licebant, quæ in nouo prohibentur, ut 23. q. 8. occidit Phinees. Ideo ex omnibus supradictis **PRO-
UISO SOLERTER.**

Sed quare magis tolerabantur usque nunc per ecclesiam & inter Christianos cœremonia, & ritus Iudæorum, quàm cœremonia, & ritus aliorum infidelium, & paganorum? & dicendum q̄ licet isti. si uerè sint mali, & infideles, tolerabantur tñ per ecclesiam: ut sic tolerati finaliter cōuerterentur ad fidem, ut de multis iam uisum est, ut in c. qui sincera. 45. dist. & c. sicut Iudei, de Iudæis. & alia ratione quia licet Iudæi sint peiores alijs infidelibus ut infra dicitur de Iudæis, eo q̄ olim cū eis præfigurabatur ueritas fidei, quam tenemus, prouenit hoc bonum q̄ testimoniū fidei nostræ habemus ab hostibus, & quasi in figura representatur nobis quod credimus, quod in alijs infidelibus non contingit. ut dicit Tho. 2. 2. q. 10. ar. 11. & hac consideratione, licet iure non sit expressum. Tūc enim fructuosissimè demū fides uera defenditur, quando

etiam à sectatoribus suis opinio falsa damnatur. Hæc Leo^d Papa in epistola Flauiano Cōstantinopolitano. & nota totam illam epistolam, quia approbatur in decretis. 15. dist. in §. iam nunc subiiciendum.

Sed cœremonia Sarracenorum prohibentur per iura, nè publicè fiant in uocando publicè nomen Mahometi, uel similia faciendo, ut in Clemen. unica de Iudæis. & hoc tenet Matth. & doct. Card. & Ioan. de Imola. in d. Clemen. uide infra publicè.

Nota q̄ cœremonia Iudæorum dicitur sacrificia Iudæorum, quia cœremonis exercebantur, ut est glo. 45. dist. qui sincera. & est tex. in §. his itaque, in c. non est. 6. dist. & ibi uide glo. singularem circa præcepta, & cœremonias Iudæorum.

A D D I T I O N E S.

a De præceptis moralibus, cœremonialibus, & de pijs, de quibus hic, uide-re poteris, per Albertin. de hæret. q. 31. & Curt. in cap. fin. de consue. lib. 6. fol. 19. iuxta paruum impressionem. affirmat communem opinionem præcepta tantum mistica esse mutata. Q. M.

b Legitur in 2. tom. epist. D. Ieronimi, nu. 97. incipit, Lampridem. Epistola uerò D. Ieron. ad quam D. Augu. respondet, legitur in eod. tom. nu. 89. P. V.

c Adde D. Cyrillum Archiepiscopum Ierosolymorum, de Catechesibus illuminatorum. Catechesi 17. cap. idem spiritus. Petrus Vendr.

d Adde de his, D. Aug. de ciuit. Dei. li. 18. cap. 46. & 47. Pet. Vend.

e Cœremoniarum appellatio est Latina, non Hebraica, ab oppido Cere, ut quidam uolunt, alij, ut Seruius Sulpitius & Macro-

corb. in 2. saturna. li. à carendo dictos putant. Cereemonie sunt ritus quidam. Ritus autem, Festo autore, mos est comprobatus in administrandis sacrificijs. Ritibus, & Cereemonijs suis utitur Ecclesia Catholica in administratione sacramentorum, & quare, & à quo tempore, Catechif. tit. de Sacram. cap. in hoc. & tit. de sacram. confir. c. itaque pastores. Pœnitentiæ. c. quod vero. §. Adduntur. Vnctionis. cap. 1. §. adhibentur autem Baptismi, de sacram. Bapt. c. restat, Syn. Triden. Sess. 23. can. 5. de sacra. Ord. Sess. 24. c. 1. de reform. matrim. Item in celeb. miss. Sess. 22. c. 5. de reform. & can. 7. de sacrifi. missæ. Pet. Vend.

Circumire tenet episcopus, vel inquisitor semel in anno parochias suæ diœcesis, in quibus fama fuerit hereticos habitare, ut fiat inquisitio contra eos. vide infra deponitur episcopus.

Circuncisio ^a est quædã professio legis obseruandæ secundum illud ad Gal. 5. nã dicit ibi. testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ. hæc Tho. 3. parte. q. 37. in prin.

Sed circuncisio legem non obseruanti præpucium facta est. 22. q. 2. quæritur, post medium.

Nota quòd circuncisio effectus duo sunt. nam tollebatur peccatum, & euitabatur damnationis periculũ. sed per hoc nõ poterant venire ad regnum cœleste. Vnde loco circuncisio nis successit baptismus, qui hêt hos ^b effectus. Primus inducit remissionem peccatorum. Secundus tollit damnationis periculũ. Tertius aperit regnũ cœleste. Quartus infundit gratias, &

virtutes. ita dicit Ab. in. c. maiores. in §. quibusdam, de baptif.

Sed in circuncisioe Christus legẽ impleuit, licet effet dominus legis, de conse. dist. 4. si quis autem.

Item circuncisio olim erat signum iustitiæ, non autem causa iustificatio nis, ut de pœni. distin. j. §. omnis qui non diligit.

Item circuncisio cessauit in Christo. Tho. in 3. par. in dist. j. 2. q. 63. & in 4. dist. ar. 33.

Nota quòd caro præpucij Christi, & sanguis qui exiuit de eius latere, nõ remanserunt in terra, sed integra sunt in eius corpore. Archi. de cõse. dist. 2. qui mãducat. & hoc est contra Hildeseniẽ. canonicos, qui dicunt se habere præpucium Christi.

Item quæ pœna sit Iudæi circuncidentis filium suum, uel seruum, siue alium Christianum, not. de Iudæis. c. Iudæi. C. ne manci. Chris. l. j. de cons. distin. 4. plerique. C. de eunu. l. j. sed quid de Iudæo baptizato qui filium circuncidit, uide in d. c. pleriq; de consecra. distin. 4.

Nota quòd in forma circuncisio nis fit differentia inter circuncisio nẽ Iudæorum, & istorum conuerforum, nam aliter circuncidunt Iudæi pueros suos Iudæos, & aliter circunciduntur filij istorum neophitorum cum sunt adulti: Nã filijs istorum apostatarum in sua circuncisioe scinditur pellis præpucij femiplenè desuper, & non circumquaque totum præpucium sicut est mos Iudæorum. Nam Iudæi filij suis circuncidunt totum præpucium circumquaque. de hoc uide Ni. Almeric. in directorio, in c. qualiter intelligatur quòd quis redeat, uel trãseat ad ritus Iudæorum.

Sed

Sed de circuncisioe uide supra in litera cœremonia. §. post uerò publicationem.

A D D I T I O N E S .

^a Circuncisio nis definitionem, siue descriptionem uide lib. 4. sent. dist. 1. P. V.

^b De Baptismi uirtute, & effectibus eximij, Trid. Synod. Sess. 5. cap. 1. de pecc. Orig. §. si quis per Catechif. de Baptif. sacram. cap. De his igitur. & reliq. duobus. Pet. Vend.

Citatio ^a non dēt fieri nisi de mãdato iudicis. ^b ut i c. pposuisti, de fo. cõp. & ibi Abbas.

Sed citare potest iudex, & monere partem per se, & per aliũ. scilicet nũcium, ut in c. in nomine domini, de testibus.

Sed contra non citatũ nulla est re ceptionem, ut in dic. c. in nomine do mini, eo quòd pars debet uidere quo modo iurant testes cõtrarij. Sed hoc fallit in crimine hæresis, cum nomi na testium denegantur accusato, uel inquisito, ut in cap. statutum, de hæreti. lib. 6.

Sed an citatio sit scribenda, uide in c. quoniam contra falsam, de prob.

Sed an inquisitores possint com mittere, citationes, uide infra com mittere.

Citatio fit multis modis. nam quã doque fit per uiuam uocem: & tunc pluribus modis. Nam quandoque iudex ore proprio citat si citandum inuenit, & ualet, & arctat talis citatio, si legitime fiat. Pile. in l. 2. C. quomodo & quando iudex. Nam & assignando partibus terminum ad comparendum, uel procedendum citare ^d intel

ligitur. uide Spe. tit. de citatione. §. se quitur.

Item citatio fit per notarium, seu tabellionem. ar. 23. q. 5. circuncisio nes, in prin. sicut sæpe faciunt audito res palacij domini Papæ. Nam si hoc potest per nuncium, ut infra dicetur, multo fortius per istum qui est publica persona, & iurata. unde pro eo præsumitur, ut extra de præscrip. ad audientiam, de præsum. illud, & j. quæst. 7. sancimus, & ipse idem poterit scribere se Titium tali die, ad talem horam citasse. ar. ff. de adoptio. si pater. §. j. & l. si consul. & l. sequen. & in aut. de tabellio. §. si præter hoc fiat, coll. 5. uide Spe. ubi supra uer. quandoque per notarium.

Quandoque citatio fit per partem ut sæpe faciunt iudices dicentes actori, uel reo, dic aduersario tuo, ut compareat tali hora, & tu etiam tunc compareas. sed hoc potius retorquetur ad factum. uide Spe. ubi supra.

Citatio quandoq; fit per præconem, & hoc sufficit ad citandum reũ ut C. ubi de crimine agi oportet authentic. qua in prouincia. C. de ferijs. l. fin. non tamen sufficit ad citandum actorem, imò specialiter est ad eum nuncius mittendus, ut in aut. coll. 7. de litigi. §. omnem uerò. sed contra quia nõ debet actori licere quod reo non licet. ff. de regulis iuris, non debet. extra de mutu. peti. c. 2. sed hoc ideo est quia reus frequenter citatur per nuncium: unde ad conuincendam eius malitiam sufficit citatio per præconem, actor autem raro citatur: sed alium facit citare. ideoque per nuncium, & non per præconem citandus est uide Spe. ubi supra.

Quandoq; citatio fit per ^b edicta,

ut

vt extra de off. delega. prudentiam, responso. j. extra de appellati. cum parati. ff. de rebus eorum qui sub tute. vel cura. sunt. l. magis. §. illud, ver. ne tamen vide Spe. vbi supra.

Item iudex citare potest in minoribus causis per vnū nuncium, i in maioribus autem cōsiliū est quod fiat per duos, vt C. de appellati. in afferendis. 4. q. 3. ver. vbi numerus, extra de testi. in omni. Et nota quod in criminalibus tales nunciij, qui mittuntur ad citandum, deputantur cum baculis depictis, vel cum alio signo ad citandum. uide Spe. vbi supra.

Item nota quod priusquam fiat citatio debet actor cauere. uide Spe. tit. de citatio. §. vltimo, & tit. de accusatione. §. j. vbi habes qualiter citationes fiant in criminibus.

Nota quod citatio nō requiritur, quando dubitatur, nē citatus instruat ad fugam. Bal. in l. 2. in princ. uer. item in hoc debent. C. de seruis fugitiuis. Iaco. Butri. in l. consentaneum. C. quomodo, & quando iudex. per Bar. in l. ait prator. §. si debitorem, in 2. col. i uer. sed quæro istud qualiter. ff. de priuilegi. credi. nota. in l. si quis in seruitute. de furtis. & quod no. per Inno. in c. vt famæ, in glo. in uer. prælatorum, de senten. excommunicationis, & Ioan. An. in nouella, in c. cū non ab homine, de iudi. uide Bal. in l. per diuersas. 70. quæstio. C. mandati. in l. si sic. per Imo. de leg. j. & per Bald. in l. si quis curialis, in j. notabili. C. de epilc. & cler.

Item queritur. Ecce delegatus qui de causa cognouit, citauit partes peremptoriè ad sententiam audiendam demum committit alicui sententiæ prolationem. Queritur an is cui com-

misit, debeat iterum parres citare? & uidetur quod sic. ar. ff. de iud. edictū. & facit quod no. C. quomodo, & quādo iudex consentaneum, in glo. scilicet præside, & c. ar. cōtra extra de off. delega. consuluit. ff. de iudi. mortuo decretalis probat quod iudex nō tenetur ultra citare. & lex dicit quod iudice mortuo successor iudicabit, quod ille iudicaturus erat: ergo pronunciat sine noua citatione, cessat dubiū si uterque comparet, paratus audire sententiam: procedit quidem cum alter comparentium petit copiam subdelegationis, vel contra illum opponit aliquid probabile. tūc enim cum eorū hora sententia ferri non posset, certum est quod nouū peremptorium erit necessarium. procedit ergo dubium cū alter non comparet. & tunc puto nouum peremptorium necessarium per prædictam l. edictum, nisi iudex citasset ad sententiam ferendam per se, uel eum cui committeret. facit. ff. iudica. solui, cum apud. & uide Spe. de accusatio. licet, post principiu. l. mortuo determinat quid iudicandum, sed quando non sit iudicandum, de hoc Spe. tit. de citatio. §. si. in fine, uer. Itē queritur.

Nota quod citatio personalis requiritur ad sententiam excommunicationis ferendam, & ad quascunque diffinitiuas contra regulas iuris communis, c. sacro. de sententia excommunicationis, secundum Innocentium. de eo qui. mitti. in possessione. c. si aduersarius, in prima colum. in glo. sua in uer. publicè. Quod uerum, nisi citandus se absentet fraudulenter, quia tunc sufficit citatio ad domum, secundum Innocentium ibi, & Angel. in l. vt perfectius. C. de an-

nali

nali exceptione. Item debet fieri cū comminatione secundum Bar. in l. si apparitor. C. de cohor. libro 1. r. uide Lanfran. in uer. citationes, in c. quoniam, de probatio.

An si episcopus, uel inquisitor simul citant aliquem super crimine heresis, coram quo tenetur citatus com parere, uide in c. per hoc, de hæreti. libro 6.

An quando proceditur contra defunctum super crimine heresis, an inquisitor faciat citare hæredes ad defensionem defuncti, cū eius hæredū inter sit propter duo, scilicet propter conseruandā famam, & memoriam defuncti, & propter bona quæ sibi ueniunt auferenda. Nam ex primo sequitur ipsis filiis, quod si pater, aut auus damnatur de heresi, quædam pænæ propter crimina parentum in detestationem criminis descendunt in filios ut infra dicitur, filij, & de pennis, quæ descendunt in filios, & infra defunctus.

An quis possit citare propria auctoritate, & an iudex possit citare nō requisitus à parte, uide Bartolum, in l. 4. §. prator. & §. quo autem iudicio. ff. de damno infecto. l. neminem. C. de exhibi. & transmitt. reis Antonium de Butrio in c. j. de iudi. & Ab. in cap. j. de iudicijs, ubi tenent quod non. & etiam Abbas in dicto cap. j. de iudicijs, dicit quod etiam nec pars potest propria auctoritate citare, ut supra ponit Abbas. sed omnes leges ponunt aliquos casus, quibus ualeat citatio sine iudicis mandato. Nam permittitur capere deprehensum infragranti delicto fugientem. & ista est citatio realis, ut infra dicit, & habetur in l. j. C. de raptoribus uirginum,

& l. si quis in seruitute. ff. de furtis. Item fallit in debitore fugiente, ut l. ait prator. §. si debitore, & quod ibi notatur. ff. de his quæ in frau. cre. de hoc uide supra captura.

Nota quod in citatione debet poni quod certu loco, & die compareant in tali domo, coram tali iudice, in tali termino sibi præfixo usque ad sententiam diffinitiuā inclusiuè. & an ad audiendum sententiam debeat quis citari, uide infra sententia.

Circa citationem qualiter debet fieri contra suspectos de fide. Et primo notandum quod in citatione debet fieri mentio quod veniant de fide resposuri, ut notatur in c. cum contumacia, de hæreticis, lib. 6. Et debet citari peremptoriè, ut supra dictum est in §. præcedenti, scilicet quod die tali, & tali hora personaliter compareant in curia inquisitionis coram inquisitoribus de fide, & de articulis fidei Christianæ an ambulēt in tenebris, uel in luce, Resposuri, & facturi in & super præmissis, ac dicturi, quod fuerit rationis cum cōminatione quod si dictis die, & hora coram inquisitoribus nō comparuerint prædicta facturi, quod contra eosdem tanquam de fide suspectos per iuris remedia ad excommunicationem, & aliàs secundū canonicas sanctiones procedēt iustitia mediante, ipsorum absentia, uel contumacia in aliquo non obstante. Datum, & c. Et debet addi in dicta citatione super id quod ueniāt de fide resposuri, ea quæ ponit Spe. in tit. de hæreticis. & nota quod citatio debet dirigi contra illum qui est suspectus de fide. de hoc uide infra contumax.

Nota quod cum quis citatur ad uidentem examinari testes ad perpetuam

rei memoriam, non sufficit citatio ad domum: imò si non reperitur, debet expectari, quousque inueniretur: & ego intelligo si non erat periculum in mora: alias secus. Innocen. de testibus, significauit. quod tementi. & adde no. per Bald. in l. j. ff. de iurisdictione om. iudi.

Par non potest citare parem: sed bene potest requirere. dictum est in c. cum nobis. de electi. tex. in Cle. j. de hære. post prin. & uide concor. ibi in uer. requisit.

Sed an sola citatio in causa criminali infamet, glos. in l. fin. ff. de re iudicata.

Sed pro intelligentia istius materiæ circa citationem hæreticorū est distinguendum, quia aut quærimus de citatione verbali, aut de citatione reali. Primo casu citandus est qui de hoc crimine impetitur, quacunque uia procedatur contra eum, siue per inquisitionem, siue per denunciationem, siue per accusationem, semper est citatio faciēda ut habeat copiam se defendendi. cum enim defensio sit de iure naturali, ut in Clementina pastoralis. §. cæterum, de re iudicata, Nemini ergo deneganda est quātumcunque excommunicato, & criminoso, de exceptio. cum inter. & c. fi. Excepto quòd si esset hæretic⁹ relapsus quia talis sine aliqua audientia est iudicio seculari relinquendus, ut de hære. c. ad abolendā. §. illos, & c. super eod. eod. tit. l. 5. Sed tamen ueriori cōsideratione posset dici quod licet relapsus non debeat audiri super crimine, ut in dictis iuribus: si tamen uult excusare se relapsus fore, bene esset audiendus. Nam cum dispositio excludens exceptionis fundatur super

certa qualitate, non uidetur excludere exceptiones detrahentes illi qualitati. uoluit gl. c. cupientes. §. quòd si per uiginti, de electio. l. 6. & cle. unica de seq. pos. & fruc. & Bar. in l. j. §. j. uer. parui. refert. ff. quod uia ut clam. sic enim in proposito est dicēdū: ut cum illa iura se fundent super relapso, nō uideantur tollere defensionem quantum ad hoc quod iste possit dicere se nō relapsus. Et nota quod hæc citationem poterunt episcopi, & inquisitores nē dum per se, sed per alios facere, ut in dicto c. ut commissi, de hæreticis, lib. 6. de relapso. uide infra relapsus.

Sed si quærimus de citatione reali, quæ citatio super capturam personæ, & similiter ipse episcopus, & inquisitor facere possunt talem citationem, ut supra de captura, & supra carcer. vnus sine alio etiā facere potest, ut de hæ. in Cle. j. §. j. Et regulare est quod conuētus super crimine possit personaliter capi, & incarcerari, ut supra dictum est in litera capturæ, & in litera carcer. præsertim quando delictū est maximum sicut crimen hæresis, de qua materia uide latè per Barto. in l. j. ff. ad l. Iul. repetun. & in l. j. ff. de cus. reo. de forma cuius citationis realis uide supra captura, & supra carcer. Nam de more seruat ista practica, quod habita in informatione de maleficio, & malefactore per iudicem mittitur ad capiendum personaliter ipsum malefactorem sine alia citatione præcedenti. uide supra, captura, ut ibi latè dictum est, & in litera carcer.

Sed an delegatus possit facere citationem realem, scilicet per capturam uide supra captura, & supra carcer.

Sed si citatus comparet, quæ forma debeat cum eo teneri, uide supra

car.

ADDITIONES.

Carcer & infra de modo procedendi.
Sed quæritur nunquid si quis est citatus, & post citationem super crimine se transfert ad alia domicilia, quis istorum inquisitorum procedet contra talem, an inquisitor delicti, scilicet ubi commisit delictum, vel aliter ad cuius forum se transtulit? uide infra domicilia mutantes.

Nota quòd si quis citatur ad locū nō tutum, an teneatur comparere coram iudice citationis in illo loco non tuto ipsi citato? & dicendum quod comparere teneat, & debet excipere, & si exceptio non fuerit admissa, potest appellare, ut in c. ex parte, el. j. de appellatio. hoc est quando ille locus ad quem citatur non est notoriè non tutus. sed si citatur ad locum notoriè non tutum, potest sine exceptione appellare; imò quòd plus est quòd nec teneat excipere, nec appellare, nec ipsa appellatio arctat, nec tenet, ut est textus in c. pastoralis, in Clemen. de re iudica. in §. notorium, & ibi gloss. singularis super uerbo notorio. uide supra appellatio.

Sed citatio non requiritur quando dubitatur, nè citatus instruat ad fugam. uide infra in fine extrauagantium, & imprime hic quod ibi dicitur.

Sed citatio personalis requiritur ad sententiam excommunicationis ferendam, & ad quascunque diffinitivas contra regulas iuris communis. c. sacro, de senten. excommunicationis, secundum Inno. de eo qui mittitur in possessio. c. si aduersarius. uide infra in fine extrauagantium, & imprime hic quod ibi dicitur.

a Citatio hic est in ius uocatio iuris ex periundi causa, l. i. ff. de in ius uocan. Inst. de pen. tem. lit. §. 5. idem enim est citare quod uocare, ut scribit Nonius. quæ regulariter non fit sine permisso prætoris cum non liceat omnes in ius uocare. l. sed si hac. 10. ff. eod. quod & Plant. ostendit in Aulu. Ab ea uero profisciscitur omnium actionum instituentiarum principium. Inst. ibid. eò quidem fit, quia de uno quoque negotio, præsentibus omnibus, quos causa contingit, iudicari oportet, aliter enim iudicatum tantum inter præsentis tenet. l. de unoquoque. ff. de re iud. propterea etiam quia nemini sibi ius dicere licet, C. nequis in sua caus. quod tamen non est perpetuum, ut eo. tit. Pet. V.

b Citationis pro essentia, quatuor requiruntur, primum est partis instantiæ. l. ad peremptorium. ff. de iudi. l. ad properandum. C. ad Specul. titul. de cita. §. sequitur uidere. nu. 14. cap. significasti. ibi ad petitionem. & cap. & c. pen. in princ. de for. compet. Hipol. de Marsil. in repetiti. l. de unoquoque. nu. 113. ff. de re iud. secundum est decretum, seu commissio iudicis, l. 2. & l. consentaneum. & utrobique Bart. & Bald. C. quom. & quan. iud. l. fin. & ibi Doct. C. de exhib. reis. Innocen. Ioan. An. & alij, in c. quoniam contra. super glo. in uerb. Citationes. de probat. Bal. in l. magis puto. & ne passim. ff. de reb. eor. Mari. Soci. de citatio. art. 2. Marsil. in præleg. l. de unoquoque. num. 115. Curt. Iun. in l. more. num. 77. ff. de iurisd. omnium iud. Et quid si nuntius, citet non præambula iudicis commissione Bart. in l. fin. C. de requi. re. & in l. interrogari. C. de quæst. plenius per Felin. in cap. per tuas. de simon. & per

Matth. de Afflict. in Const. Edictorum. nu. 5. Quicquid autem sentiat hic communis est opinio. quod in causis civilibus valeat citatio sine speciali commissione iudicis. in criminalibus autem secus, in quibus nisi citatio fiat de speciali commissione iudicis, nulla erit. Rip. in cap. 1. nume. 86. de iud. Et ita seruatur in iudicijs, prout per Bal. in l. fi. num. 4. C. de exhib. reis. pro qua obseruantia, & pro communi vide etiam Iul. Clar. pract. crim. lib. 5. §. fin. quest. 31. versic. vnum autem scias. Alia duo requisita in citationibus, videlicet Nuntij, Cursoris, vel Notarij executionem, rursus eiusdem Nuntij, vel Notarij relationem inuenies in mea 35. quest. Reg. de Anna. nume. 5. & sequen. Quintil. Mand.

c Citatio hæc monitio potius dicitur que proprio ore iudicis fit. glo. in l. & post edictum. in verb. debet. ibid. sed per suam. ubi etiam Angel. & Iacob. de S. Georg. nu. 8. ff. de Iud. de citatio. nu. 11. versic. Tertio dicitur citatio peremptoria monitio iudicis. Videre poteris que scripsi in tractu. Monito. q. 1. nu. 10. & sequen. Quintil. Mand.

d Hoc est regulariter, sed ab hac regula excipiuntur multi casus, qui referuntur à Feli. in cap. in nomine citato. Petrus Vendramenus.

e Quod etiam voluerunt Ioan. Millius. in sua prac. crim. in gl. presens. nu. 40. & Eoller. in ead. prax. in 1. par. 2. par. num. 20. in ver. vel eos verbaliter. versic. item po test citari per tabellionem. P. V.

f Hæc citatio non est in vsu, nec arctaret ad comparandum, nec pars parti, seu aduersario credere tenetur, de quo per Afflict. in consti. regn. Edictorum. & per Foller. in prac. crim. in 1. par. 2. par. in verb. vel eos verbaliter. nu. 19. Q. M.

g Præcone Iudices, rei, & testes, cita-

bantur vid. l. 7. ff. de in integ. restit. 23. de iud. l. 20. ff. de testib. l. 10. ff. de pub. ind. Pet. Vend.

h De citatione per edictum latè tracto, super reg. de Anna. q. 72. nu. 8. & sequen. & in 4. form. commissi. in verb. etiam per edictum. Q. M.

Adde tu de citatione per edictum quando, & quibus casibus fiat, l. 68. & alias sequent. ff. de iud. cap. ex parte cum sequen. & cap. ult. de cler. non resid. de dol. & contu. cap. causam que. & c. ult. clem. causam. de elect. & clem. 1. de iudi. cum gl. & Docto. Bart. in extraua. ad reprimen. in vocem Edictum. Vestrum in Prax. lib. 4. cap. de execut. citat. §. quid si est subsidia- ria. Van. de nulli. ex desec. citat. nume. 124. & sequen. Synod. Trident. Sess. 23. cap. 1. ad fin. 14. cap. 6. de reformat. Petrus Vendramenus.

i Citatio per vnum Nuntium tantum seu Cursorem in quacunque causa sufficit, & hoc iure vtimur cap. prudentiam. versic. in hoc casu. immet. glo. verb. per certum. in fin. de off. deleg. & ad alia que adduco in 35. q. Reg. de Anna. nu. 5. ver. tertium est. Quintil. Mand.

k Quod excommunicandus personaliter citari debeat, nisi se absentet, vel latitet, vt hic, latè proba. in 26. quest. de Monitor. & idem quod hic repetit. infra ult. versic. huius verbi citatio. Q. M.

l Quod requiratur partis instantia probo supra in princip. huius verbi. Citatio. Adde quod Romæ ista duo supponuntur, videlicet partis instantia, & iudicis decretum pro citatione faciendâ, prout aduer- to in glos. facul. §. Et proprium in ver. Citationibus. versic. Citandi mos in Ro. Cur. Quintil. Mand.

m Et si non apponatur locus, prout fit Romæ, intelligi debet, vt citatus compareat in loco, ubi maiores ius reddere soliti

soliti sunt, l. cum sententiam. C. de senten. & interlocutori. & ad alia que adduco in 28. quest. Reg. de Anna. num. 3. Quintil. Mand.

n Hæc citatio dicitur generalis ad totam causam prout per Rot. 488. si appellatus. num. 7. in no. de qua ego tract. in gl. facul. §. Et proprium. in verb. Citationibus. versic. & huiusmodi citationes. Quintil. Mand.

o Idem dixit sup. ver. No. quod citatio personalis ubi limitat, nisi citandus se absentet. Q. M.

Ciuitas ^a an possit comburi, uel destrui propter hæreticos ibi habitantes, uide infra comburi. ^b

ADDITIONES.

a Ciuitas est collecta ciuium multitudo ad eodem iure viuendum, Cic. de somn. Scipio. Nihil est illi principi Deo acceptius, quam consilia, ceterisque hominum iure sociati, que ciuitates appellantur. Idem ferè pro Sestio dicit Nonius ex Cic. de Rep. Quam cum locis manibus sepiissent, eiusmodi coniunctionem tektorum oppidum vel urbem appellant delubris distinctam spaciisque communibus. Inter urbem & ciuitatem hoc inter- est. Vrbs est ædificia, ciuitas incolæ. Virg. 1. Aeneid. Vrbs antiqua fuit. Vrbs appellatio muris, Romæ autem continentibus adificijs finitur quod latius patet. l. 2. ff. de verb. sign. & l. vt Alphenus. 87. eod. idem est in ciuitate, vt murorum ambitu contineatur. c. si charitas. de sent. excom. l. 6. Alciat. in præcita. l. 2. Ciuitas inquit. Cic. 4. Parodo. non est illa, cum leges in ea nihil valent cū iudicia iacent. & c. P. V.

b Versi. an tota ciuitas, & Vmbert. in Iudic. inquisito. hoc ipso verb. Ciuitas, subden-

do, quod debet excedere declaratio iudicis. Pro quo vide etiam Nicolaum Boer. in tract. de seditio. in 7. præsuppo. num. 19. & latius per Guindisal. de hæret. q. 14. per totam. Q. M.

Claues ^a duæ debent esse pro custodiendo carcere, quarum vnâ tenebit custos per episcopum deputatus, & aliam alter custos deputatus per inquisitores, ut de hæreticis in Cle. multorum. & nullus illorum custodum debet loqui cū ipsis incarceratis, nisi præsentè alio custode, ut in d. Clemen. multorum, de quo uide supra carcer.

Sed qui negat ^b claues ecclesiæ sunt diuisi à Deo, & ab ecclesia. hoc intel ligendo per claues potestatem ligandi, atque soluendi, ut de peniten. dif. j. potest fieri. & sic hæreticus potest talis dici, & iudicari.

ADDITIONES.

a Clavis est notum instrumentum quo ostia, arcule, & id genus multa clauduntur, & aperiuntur. & ita hic accipitur, infra uero spiritualiter sumuntur clauis, & per translationem. P. V.

b De hac insigni, pariter & cælesti, & singulari in nos Dei misericordia ecclesiæ donata clauium potestate, vide S. Synod. Trident. Sess. 14. c. de necessita. & instit. sacra. peniten. c. 8. de satisfact. neces. & can. 3. 10. & 15. de sanct. penit. sacram. c. his igitur. & in Synb. ad Artic. Remissionem peccatorum. Item sentent. libro 4. distin. 18. & 19. P. V.

Clericus ^a De clericis dicit Bernardus, quod dic- cã de clericis nostritè poris? Nã aliud sunt,

sunt, & aliud dicūt, & aliud uideri uolunt. Nam in habendis temporalibus sunt ut laici, in habendis præbendis sunt ut clerici, in plateis sunt ut milites, in uestimētis sunt ut mulieres, nō laborant ut laici, non prædicant ut clerici, non pugnant ut milites, non fructificant ut mulieres. Cuius ergo ordinis sunt? nullius. sed credo eos esse ordinandos ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Hæc Bernardus ad Eugenium Papam, in quarto libro de consideratione, & super psal. In labore hominū non sunt, ideo cum hominibus non flagellabuntur.

Sed clericus luxurians contra naturā deponitur. uide infra sodomia.

Nota quod si clerici, uel religiosi inuēti fuerint culpabiles in crimine hæresis, grauius debent puniri, quàm laici, ut extra. de hære. c. penul. Et ita sicut maiori pœna punitur clericus isto crimine quàm laicus, & grauius peccat, ita & religiosi magis peccant in tali crimine deprehensi, quàm clerici seculares, & grauius puniuntur quàm clerici, ut in c. accusatus, de hæreticis libro 6. & in quadam extrauagante Alexandri quæ incipit, Nouerit uniuersitas. uide infra grauius, & infra pœna, & infra religiosus.

Item de^b vita clericorum, & eorū honestate aliqua dicemus. secundum quod dicit Isidorus, 23. dist. in c. his igitur lege. ubi sic dicit. His igitur lege patrum cauetur ut a uulgari uita: a mundi uoluptatibus se abstineant: non spectaculis, non pompis interfint: conuiuia publica fugiant: priuata, non tantum pudica, sed sobria colant, usuris nequaquam incumbant, nec turpibus occupationibus lucro-

rum, non fraudibus cuiusquam studium appetant: amorē pecuniæ quasi materiam cunctorum criminum fugiant honoris gradum per ambitionem non suscipiant: secularia officia negociaque renuant: pro beneficijs medicinæ Dei munera non accipiant dolos & coniurationes caueāt; odiū, æmulationes, obtreccionem, & inuidiam fugiant; non uagi oculis, non effrenes lingua: aut petulantī, fluido que gressu incedant; sed pudorem, atque uerecundiam mentis simplici habitu, incessuque ostendant, obscœnitatem etiam membrorum, & uerborum, sicut operum punitus execrentur. uiduorum, & uirginum frequentationes fugiant, contubernia extraneorum nullatenus appetant scœnarum: castimonia quoque inuolati corporis perpetuò conseruare studeant. Aut certè unius matrimonij uinculo fœderentur: senioribus quoque debitam præbeant obedientiam. nec ullo iactantiæ studio semetipsum attollant. Postremò doctrinæ, lectionibus, psalmis, himnis, canticis, exercitio iugiter incumbant. Tales. n. esse debet quod diuinis cultibus sese mancipandos studeant, scilicet ut dum scientiæ operam dant, doctrinæ gratiam populis administrent. Hæc Isidorus, ubi supra. Sed ad hæc omnia dicent ipsi clerici presentis temporis. per de mas es la citola en el molino. Et ideo non sine causa Bernardus dicit de eis quæ dicta sunt supra in primo. §. istius litteræ. & ibi uide.

Nota quod boni sacerdotes, uel clerici remittunt peccata ex officio, & uitæ merito. mali non ex uitæ merito, sed ex officio tantum, quandiu ab ecclesia tolerantur, nec subditos mala

vita

vita eorum lædit, si bona faciunt quæ illi dicunt. hæc Ray. in sum. in tract. de pœna confessoris reuelantis confessionem, in j. col.

Sed an clerici possint spectaculis interesse, uide infra spectacula.

Sed an laicus possit accusare clericum, carcerare, & torquere, uide in fra laicus.

Nota causas propter quas clerici debent uiuere castè. quas uide supra castitas, in prin. & in fine.

Sed bona clericorum, pauperum sunt. & dum uiuunt, sunt procuratores, & administratores eorum, ut 23. q. 7. quod autem, & 16. q. j. quoniam quicquid.

Item clerici tenentur ad hospitalitatem charitatiuam, ut 17. q. j. quoniam quicquid. Non tamen ad hospitalitatem uiolentam, ut l. j. C. de episcopis & clericis.

Sed an & quando presbyter teneatur iurare coactus, uide infra iuramentum. §. nota quod hæc ui.

Quod clericis non sit licitum exercere mercimonia habetur, & tenet Abbas in c. nauiganti, de usuris, & de hoc in c. negociatorem clericū. 88. dist. & quod notatur in c. j. ne clerici, uel monachi. Si tamen indigent licitè possunt exercere aliquod opus, ut puta emere chartas, scribere libros, facere retia, & texere cophinos, ut de consecration. dist. 5. nunquam. & de hoc uide quod no. gl. 14. q. 4. canonum, & c. j. de celebra. mis. & Th. secunda secundæ quæst. 87. ar. 4. ad tertium ar.

Sed an liceat clericis portare arma uide supra arma. & dicendū quod clerici uoluntariè arma portantes gradu amisso traduntur monasterio, ut 24. q. 8.

clerici, & quicumque clericus, ubi dicit. quicumque clericus aut in bello, aut in rixa, aut gentiliū ludis mortuus fuerit, nec in oblatione, nec in oratione pro eo postuletur: sed in manus incidat iudicis sepultura tamen non priuetur, ut 23. q. 8. quicumque clericus. Et licet clericus habeat inimicos, non licet ei arma portare, ut est gl. 23. q. 8. in summa, & quasi per totum & no. de hoc in clericis, de uita & honest. cleri.

Nota quod clerici, & religiosi possunt exercere officium tabellionatus in officio inquisitionis, ut infra notarius, & infra religiosi.

An clericus, uel episcopus postquæ hæresim quam commiserunt, abiurarūt, & reuersi sunt ad ecclesiam, possint in suis ordinibus remanere, & in episcopatu, uel dignitate quos habet tempore reuersionis, si redeunt tempore gratiæ, uide j. q. 7. per totam causam, & per glos. eius.

Item an clericus rediens conuertens se ad fidem de hæresi in quam incurrit, debeat beneficio priuari. Archi. tenet quod non in c. ut commissi. glo. 21. dist. nunc autem & idem 8. dist. quo iure.

An clericis propter crimē hæresis possit imponi penitentia pecuniaria ratione talis criminis? & responderi potest quod si tales clerici non habent proprium, uel patrimonium, quod non potest eis imponi penitentia pecuniaria, quia nō debent diminui bona ecclesiarum propter delicta clericorū, ut de her. c. 2. §. nunc sciendū, in Cle. nā de licitū personæ nō debet redundare in damnum ecclesiæ, ut de reg. iuris lib. 6. in c. delictum. si uerò hnt propriū, tunc bene potest iniungi eis penitentia

pecuniaria sicut alij, quia tunc ratio prohibens cessat omnino. de quo vide infra penitentia pecuniaria.

Itē ep̄s, vel inquisitor p̄nt clericū deprehensum in hæresi ultra alias penas ei iniunctas eum suspendere ab officio, & beneficio, ut 2 r. dist. nunc autem in glo. de quo vide infra, & habetur. 24. q. 3. dixit apostolus, & no. Archi. extra de hæres. lib. 6. & in c. vt commissi, super verbo eonfisco. & hoc est intelligendum quando talis clericus recipitur ad misericordiam cum gratia. Nam aliàs si ueniat tradendus curiæ seculari, debet tunc a suis ordinibus prius degradari, & deponi, vt infra degradatio, & infra de positio, & in d. extrauagan. Alexandri, Nouerit. uniuersitas.

Quam penitentiam^f debet peragere clericus uel sacerdos fornicator, vel aliud delictum graue cōmittens, uide infra fornicator.

Sed de pœna clericorum exercentium fortilegia, seu incantationes, uide infra incantationes, & infra diuinationes, & infra pœna.

Sed bona clericorum cui ueniant confiscanda propter heresim ipsorū, uide infra confiscatio, in §. & nota q̄ bona clerici, & in §. bona clericorū hæreticorum.

Nota q̄ eodē^s priuilegio gaudēt ferui clericorum, quo ecclesiæ 16. q. j. similiter. 87. dist. iudicatum. clerici enim, & eorum mancipia sunt ex empta ab omnibus muneribus ciuitatū, nisi subsit magna necessitas, ut extra de immuni. ecclesi. non minus. C. de epif. & cle. l. 2. & 12. q. 2. ecclesiæ rum seruos.

Sed an clerici teneantur soluere gabellas, de quibus uide glos. not. in

Clement. præsentis, de censibus.

Clericus fornicator est ipso iure suspensus a sacerdotio Ange. in aut. quo. op. epif. §. hæc autem de Deo, collat. j.

An clericus possit obligare stipendia quotidiana? & dicendū q̄ ex causa iudicati possunt a iudice pro iudicato obligari. ar. de exe. rei iudi. stipē dia, & C. de præ. mino. non alienan. l. j. ff. de rebus eorum qui sub tuto. uel cura. sunt, magis, uide gl. in c. præterea, de fidei u.

Sed qualiter probetur tonsura^h p clericum, uide in c. si iudex laicus, de sen. ex. l. 6. & dicit ibi Abb. q̄ statuerit suo iuramento, & probatio eius est in prōptu propter illud iuramentum.

An sit licitumⁱ ordinare neophytos, uide infra neophytus. §. neophyti prohibentur. k

Nota quare clerici possunt esse piscatores, & non uenatores. habetur. 86. di. Esau, nam piscatores inuenimus sanctos, ut habetur Matthæi. 14. Mar. 11. & Lu. 5. & in præallegato. c. Esau.

An sit licitum audire missam clerici concubinarij? & quedam iura dicunt q̄ non, ut 22. dist. nullus. & uide per totum tit. de coha. cle. & muli. sed dicendum quod dumeos ecclesia tolerat, quod bene potest eius missa audiri, per quandam extrauagantem quæ facta fuit in concilio Basiliensi, quam Papa Eugenius. 4. approbavit quæ incipit. Ad uitandum scandalum. quam uide infra inter alias extraua. & quod eorum missa non sit audienda, habetur etiam, 12. dist. nullus, & c. præter, & glo. & 34. distin. audite. sed hoc intelligitur de notorio concubinario, sed per prædictam

etiam

etiam extrauagantem bene potest missa eorum audiri, dum tolerantur per ecclesiam.

ADDITIONES.

a Clerici generaliter, inquit Isidorus, li. 7. et ymologiarum, c. 12. nuncupantur omnes qui in ecclesia Christi deseruiunt, quorū gradus & nomina sunt hæc. Ostiarius, Psalmista, Lector, Erorcista, Acolytus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, Episcopus, & 21. distin. c. clericos. Diuus item Ieronimus similiter clericum definit, & docet etymologiam in Epistola, ad Nepotia. & 12. q. 1. c. clericus. Clerici uero nomē imponitur cū primū tonsa capillo, quis Deo dedicatur. sic inquit Catechis. de sacram. Ord. c. iam uero. ubi de gradibus, & ordinibus clericorum doctē, & eleganter agit. Vnde sint dicti, uide ibid. Isid. & Ieron. Alciat. lib. 5. parergon. cap. 22. Petr. Vendr.

b Repete quæ supra ex sanctis patribus ad uocem castitas adnotauimus. Adde insuper de innocenti eorum uita, Concil. Trident. Sess. 14. in proæ. & 22. cap. 1. de ref. de cohabitatione cum mulieribus inhibita ses. 25. c. 14. de ref. De uetito ad eas accessu ibi. De frequentatione monasteriorū ses. 25. c. 5. & 7. de reg. A secularibus actibus debent esse remoti, Sess. 22. c. 1. de ref. De sobrietate ibi. De conuiujs Sess. ea. et c. eo. & 25. c. 1. De habitu, gestu, incessu, & sermone, uita denique, Sess. 14. in proæ. & in c. 6. 22. c. 1. de reforma. In reformationibus Romæ & litis post Synodum Trident. Ex his enim arguuntur homines ait in Clement. Alexan. lib. 3. Pedagogo, circa fi. cuius quidem totius libri, & secundi lectio. Stromatum deinde secundi potissimum, cur sedula sit ea præcipere S. Mater Ecclesia, mirum in modum proderit. De tonsura Sess. 23. c. 4. de reforma. De ea, & co-

rona earumque significatione multa traduntur in Catechis. de ord. sacram. c. iam uero, De literis, & scientia Sess. 23. cap. 11. 12. 13. 14. Sess. 24. c. 18. de reforma. Catechis. de ord. sacram. c. sequitur nunc. Petrus Vend.

c De hoc etiam S. Syno. Trident. Sess. 14. c. 6. de ministr. sacram. confes. & c. P. V.

d Adde Synod. Trid. Sess. 25. c. de refor. Pet. Vend.

e Conc. Trid. c. 18. Sess. 25. Pet. Vend.

f Adde Concil. Trid. Sess. 25. cap. 14. de reforma. Pet. Vend.

g Clericorum priuilegia, & immunitates renouata à S. Synod. Trid. sess. 25. cap. 20. de refor. Adde Feli. c. ecclesia S. Mariæ. extra de constit. nu. 7. 8. 9. 10. & 11. Familia an gaudeat priuilegio domini sui etiam clerici, idem in cap. 2. nu. 1. de for. compet. P. V.

h Clericatus seu prima tonsura quando per semiplenas probationes probari possit tracto in xi. q. 18. Reg. Cancell. nu. 10. Quintil. Mand.

i Ordinandi qui non sint, habes ex Conc. Trid. sess. 14. c. 7. 21. c. 2. 23. c. 4. 5. 6. 11. 12. 13. 14. & 16. de refor. Catechis. de ord. sacra. cap. penul. P. V.

k Adde quæ scripsi super signat. gratia. tit. de dispens. cum neoph. Q. M.

Cogendi, ^a An Iudæi sint cogendi ad accipiendum fidem nostram, uide infra an inquisitor possit procedere contra Iudæos & infra Iudæus.

An testis possit cogi per inquisitores ad hoc ut ab eo habeatur ueritas, uide infra testis, & infra tortura.

Itē an inquisitores possint cogere totā uiciniam testificare quæ sciunt contra hæreticos, uide infra testis.

Item an inquisitores possint cogere

re peritos in iure, vel alios religiosos ad examinationē processum inquisitionis ad hoc ut consulant, ut dent vota sua inquisitoribus? & dicendum quod bene possunt cogi ad hoc per inquisitores, ut extra eod. in c. ut com mifsi, de hæret. lib. 6.

Nunc autem uidendum est an isti qui semel ceperunt sacramentum baptismi, & post eum profanando apostatant, sint cogendi tenere, & obseruare fidem quam semel ceperunt? Et licet ipsi obiectionibus, & calumnijs præsumant se defendere ad hoc ut non possint cogi qui conqueruntur, & dicunt neminē ad Christi ueritatem esse cogendum: disputatiuē pugnam, ratione uincendum, cum neophytos catholicos ecclesia habeat, & huius opinionis fatetur Augustinus se fuisse cū cecitate infidelitatis quam primitus tenebatur, post modum uerò cum faciem suam ad ueritatis lucem conuertit, cognouit nedum uerbis, & autoritatibus hanc cōfricari, & confundi sententiam, quinimo & exemplis. Nam & ciuitas sua cum primo tota esset in partes Donati, & in ipsius hæreses posita, ad unitatē tandem catholicæ fidei legum imperium timore conuersa est, quam tempore suo uidit ita perniciem præfatā detestari, ut in ea nunquam fuisse crederetur. Item & aliæ multæ ciuitates sibi nominatæ commemorabantur, ut in ipsis rebus agnosceret etiam in hac causa rectē intelligi posse quod scriptum est. da sapienti occasionem, & sapientior erit. hoc ille in epistola ad Vincentium Donatistam, & habetur transumptiuē, 23. q. 6. in cap. uides, ut opinor. qualiter autem sacræ scripturæ testimonio hoc idem pro-

betur, Considera patrem familias feruis suis præcepisse cum ad inuitandū ad nuptias in uias, omnes destinasset, quoscumque inueneritis bonos, & malos cōpellite intrare. Legimus quoque primo Saulum, postea Paulum ad ueritatem cognoscendam, & tenendam magna uolentia Christi cogentis esse compullos, quoniam potius (quod mirū est) qui pena corporis ad euangelium coactus intrauit, plus illis omnibus qui uerbo tantum uocati sunt, in euangelio laborauit. Et quem maior timor compulit ad charitatem, eius perfecta charitas foras mittit timorem. Sed circa ista isti neophyti dicunt se defendendo Deum dedisse liberum arbitrium cui libet homini, & ideo non debere hominem cogi ad bonum quodque. & Donatus Augustino obijciebat, cui & ipse respondit, attende, & considera quod non ideo uoluntas bona misericorditer impenditur, ut mala uoluntas hominis diligatur. Nam quis nesciat, nec damnari, nisi merito malæ uoluntatis: nec liberari nisi bonā habuit uoluntatem: non autem qui diliguntur, malæ suę uoluntati impune & crudeliter permittēdi sunt: sed ubi potestas datur, & à malo prohibēdi, & ad bonum cogendi sunt. Nam si uoluntas mala suę semper permittenda esset libertati, quare Israelitæ recusantes, & murmurantes tam duris flagellis à malo prohibebantur, & ad terrā promissionis compellebantur? ubi & subiungit multa alia noui & ueteris testamenti euidentia testimonia, quę habentur transumptiuē 23. q. 4. displicet. qui enim nec natura ad uirtutem inclinatur, nec in genuos habent animos, & uerborum

do-

doctrinę diuini* que aut præcipue, his contingit qui assuetudine^b longa malum habitum inducunt, necesse est quasi belluas quasdam sub iugo ponere, & legis austeritate coercendos fore, ut philosophus docet. 10. ethi. Et per hunc modum coacti recta operantes uirtutum actibus assuefaciendo tandem in bonos uiros euadunt, ut ipse dicit 2. ethic. ex eod. n. quod multotiens agitur secundum rationem, imprimatur forma rationis in appetitiua, quę quidem impressio nil aliud est quam uirtus moralis, ut Th. ibidem dicit, ad prædicta, etiam facit textus. 23. q. 6. iam uerò si rusticus. §. fi.

Item ipsi neophyti dicunt in sui fauorem quod non debet quis cogi, nec compelli ad fidem redire. & adhuc instant dicendo, non legimus apostolos uiolētia aliquos compulisse, nec a regibus terræ ad hæc auxilia perijisse. Sed qui talia dicunt, ut ait Augustinus ad Bonifacium comitem non cōsiderant aliud tunc fuisse, & omnia suis cōuenire temporibus. quis enim tunc in Christum crediderat Imperator? quis enim proprietate contra impietatem leges ferendo seuiret? tunc enim adhuc illud propheticū implebatur, Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in unum, aduersus dominum, & aduersus Christum eius? nondum enim agebatur quod paulò post in eodem psalmo dicitur. Et tunc reges intelligite, & erudimini qui iudicatis terram, seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. 23. q. 5. ad fidem, & 45. di. de Iudæis. Et si ecclesia posset etiam aliter eorum obiecta

cōfutare. Aliter cum his qui nunquā fidei sacramentum susceperint, est agendum, qui non ui, sed proprii arbitrij uoluntate suadendi sunt, ut ad fidem conuertantur, ut c. qui sincera, & c. de Iudæis. 45. distin. Ioannes in epistola sua dicit, Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem. Qui autem cogitur, timore illo ducitur qui non est in charitate qui manus comprimit, non animum mutat, quo pœna timetur, non bonum diligitur. & habetur. 23. q. 6. iam uerò si rusticus, in §. antepenult. ideo PROVISIO SOLERTER. Sed aliter cum eis qui semel sacramentum baptismi adepti sunt quia etiam si metu coacti ad christianitatem fuisset a principio, sicut factum fuit temporibus religiosissimi principis Zizebuti: quia iam constat eos sacramentis diuinis associatos, & baptismi sacramentum suscepisse, & chrismate unctos esse, & corporis domini extitisse particeps: oportet ut fidem quā etiam ui, uel necessitate susceperunt, tenere cogantur, Nè nomen domini blasphemetur, & fides, quam susceperunt, uilis, & contemptibilis habeatur, ut in d. c. de Iudæis. 45. di. ubi fit mentio de quadam lege per uim facta per religiosissimum principem Zizebutum. quod tamen diximus de conuersis, debet distingui iuxta text. cap. maiores. §. item quero, de baptismo. De hac materia uide infra cōqueruntur, & infra comedere.

Nota, sex faciunt presbyterum iurare coactum, ut infra iuramentum. §. nota quod hæc sex.

ADDI-

ADDITIONES.

a Cogendi verbum significat hic urgere & astringere quem nolentem & inuitum ad quid faciendum vel omittendum, sicut accipitur. ff. qui satisfda. cogan. & alibi passim in Pand. & C. Modi verò cogendi multi colliguntur ex utroque iure, veluti iuratoria cautio, fideiussorum, pignorum præstatio, missio in bon. possess. vincula, carcer, militaris manus, mulctæ, sitis, inedia, labores corporis, quorum non pauca genera sunt, ademptio rei possessæ. sunt & alij. vide glos. ad cap. tue. vt lit. non contesti. & ad eam Abb. vide. ff. quibus ex cau. in poss. eatur. & extra vide. ff. qui satisfda. cog. & l. si quis fortè. §. ult. ff. de pœnis. l. exili. l. relegatus. ff. de inter. & releg. item excommunicatio. Cogere capitur etiam pro in unum colligere. Teren. in Heautontim. quasi talenta ad quindecim coegi. M. Tull. ad M. Cat. coactoque in unum locum exercitu, castra & c. idem in l. seruius. 34. §. Imperator. de stat. lib. l. 2. primo resp. & §. sequen. vi bon. rapt. & in l. 1. ad l. Iul. de vi pub. ff. de hac & alijs huius verbi significationibus, vide Nonium Marcellum. Si attendas interdum propria, quandoque mutata significatio est, aliquando quod sequitur ex proprietate verbi, quod à me non semper explicandum putens, quia sufficit fecisse nonnunquam. P. V.

b Multis argumentis docet Philo Iudæus, de vita viri civilis, siue Ioseph, in natura similitudinem abire consuetudinem. Cic. 1. de legi. Corruptela mala consuetudinis igniculi extinguuntur à natura dati, exoriuntur q̄, & confirmantur vitia contraria. scribit & in Lelio magnam esse vim consuetudinis, etiam in his quæ sunt inanimata. Laëtan. de eius vi lib. 6. instit. diui.

capit. 20. 23. & 24. Ouid. Ars fit, ubi à teneris crimen condiscitur annis Epist. 4. Pet. Vend.

Cogitatio peccati mortalis cū cōsensu et sine opere diuina lege damnatur. 49. dist. hinc etenim ponderosus.

Sed a n, & quando sola cogitatio^b puniatur, no. in c. j. de eo. qui mit. in pos. in glo. non tamen studiosam. Ioan. And. de homicidio. pro humani. libro 6. ff. de pœnis. l. cogitationes. ibi uide.

ADDITIONES.

a Cogitationem esse mentis partem, & voce detegi Philo scribit, de eo quod detcrius & c. in veri inuestigatione versari tradit. Cic. offic. pri. D. item Ambro. offic. 1. cap. 22. Cogitationis hæc definitio non videtur aspernenda, vt sit longa consilij explicandi agitatio, nam cogito frequentatim à cogo dicunt esse Grammatici, quod mens plura in unum cogat. unde quæ sibi videntur optima possit clicere. Inde Seruius in Aeneid. 9. in Carmen. Quid dubitem. & c. ait, omnis cogitatus in dubitatione est ante sententiam. Quintil. autem instit. Orat. lib. 10. c. de cogitatione, scribit eam esse mediam inter scribendi laborem, extemporalemque fortunam quamdamque dicendorum præparationem, Duplex autem videtur esse cogitatio, nuda, vel sola, quæ sine ullo est actū, altera quæ in ipsam factum initium mentis deduxit. l. 1. ff. de fur. & l. fugitiuus. 225. ff. de ver. sign. unde ait Iurifconsultus ibi, furti, adulterij, alca, & fugæ crimina operere assumptum pro actu intell. g. non secundum solam propositionem, etiam si eius mentis sit, vt occasione data id commissurus sit, & ex animi

mi propositione dici posset fur, vel adulter videntur itaque duo quasi gradus ante criminis absolutionem cogitatio, conatus, demum absolutio per actum. Cogitatio pro facta est quando si tenenda vide Donat. in 3. Aeneid. in illa carmina, & patria Harpyas. & c. Pet. Vend.

b De iure civili nemo puniatur ex sola cogitatione, etiam in crimine læsæ maiestatis, nisi ad aliquem actum exteriorem processum fuerit. glos. communiter approbata in l. quisquis. in verb. eadem. C. ad l. Iul. maiesta. Bald. con. 24. vol. 4. Nic. Bocr. in tract. de seditio. in 7. præsupo. nu. 41. & sequen. Bonifa. de Vitali. de crimi. in eod. tit. de seditio. versi. vt dixi perueniendo ad actum, & Pet. Folle. in præct. crim. in fr. gnan. part. tit. de crim. læsæ maiesta. nr. 80. & sequen. Iul. Clar. senten. libro 5. §. fin. quest. 91. ubi subdit, quod de iure canonico secus est, in aliquibus enim casibus, ex sola cogitatione quis puniatur, puta in hæresi, quæ sola mentis cogitatione proficitur, hinc Inquisitores punire solent, etiam hæreticos, in mente. Bald. in l. si quis non dicam rapere. post numero 1. C. de episco. & cler. Quint. Mand.

Cognoscuntur hæretici re iudeizantes: seu conuersi de iudaismo, & reuersi mente, & secretè ad iudaismū huiusmodi signis^a exterioribus, s. quia rarè ecclesiam intrant, & iudaismum, seu locum in quo Iudæi cōmorantur, frequenter uisitant: Iudæi se associat a Christianorū cōsortio se allongant. cum Iudæis in eorū festiuitatibus ubi possunt. comedūt: diebus ueneris carnes comedunt: sabata colunt: diebus dominicis secretè in domibus suis feruilibus se exponunt. Quanta autē sit nequitia, & ma-

litia istorum, bene per experientiā demonstratur. Ideo PROVISIO SOLERTER. De hoc uide infra detegitur, & infra reiuadaizantes, & infra iudicia, & uide in directorio inquisitionis Nicolai Almei.

ADDITIONES.

a A fructibus eorum cognoscetis eos. ait veritas diuina. P. V.

Cognoscere,^a de quibus inquit possint cognoscere, & de quibus non, & quā possint cognoscere iunctim cū episcopo, & quā diuisim, uide infra diuinatores, & infra incantatores, & supra blasphemus, & infra inquitores & infra ep̄s, & infra de sapientibus hæresim, & infra excedere.

Sed an vicarius generalis episcopi possit cognoscere de crimine hæresis? & dicendum quod si non habet speciale mandatum, quod non potest cognoscere, de hæresi, ita tenet Imola in Clemen. j. de hæreticis, in fi. & sic si non habet speciale mandatum, non potest committere uices inquisitoribus: quia nemo dat quod non habet: & pro non dato habetur, quod ab eo datur qui dare non potest, vt de iure patro. quod autem, in fi.

Sed an possit cognoscere de crimine hæresis episcopus, & an capitulum sede vacante succedat in potestate cognoscendi, uide Abb. in cap. ad abolendam, de here.

Sed an facultas cognoscendi tollatur ordinarijs propter commissiōnem factam per Papam ipsis inquisitoribus? & respondetur quod non, quæ episcopus poterit cognoscere & iudicare

iudicare de hæreticis, & procedere contra eos, & similiter capitulum fede uacante, ut in c. ad abolendam, de hæreticis in prin. sicut inquisitores per sedem apostolicam deputati, ut in c. per hoc, & c. vt inquisitionis, de hæreticis, lib. 6. in Clem. j. eodem tit. quia per hoc enim quod Papa deputat inquisitores super hæretica prauitate, non propter hoc uidetur super his facultatem cognoscendi, & procedendi ordinarijs tollere, ut in dicto cap. per hoc.

Sed an iudex inquisitor possit cognoscere cõtra existentes publicè in peccato mortali, sicut de usurarijs, blasphemis, fornicarijs, concubinarijs, & similibus? Et respõdetur quod licet quis stet publicè in peccato mortali, quod inquisitor non potest cognoscere contra tales, nisi prius esset orta suspitio hæresis cõtra eos, ut extra de hære. cap. accusatus. §. de quibus. lib. 6. uel nisi uideant quod talia crimina publica sapiant hæresim, ut infra de sapiëtibus hæresim. Et est talis ratio, quia inquisitoribus sunt cõmissa solummodo ea quæ tangunt hæresim seu fidem catholicam. Vnde ad alia non possunt extendere suam manum, cum iura dicant, quod non cõmissa, non attententur, ut 25. q. 2. amputato, & quæ notantur, in c. accusatus. §. de quæstionibus, & §. sane, de hæreticis, in 6. nec talia possent ad hæresim trahi, ut infra diuinatores. Sed si tales existentes publicè in peccato mortali se reddunt suspectos de hæresi, tunc uerò inquisitores bene de talibus poterunt cognoscere, & contra eos procedere, uerbi gratia cum aliquis publicus usurarius, uel publicus fornicarius, uel publicus blasphemus dicit illud non esse peccatũ, uel etiam si nihil dicat, sed euitat cõsortia fidelium, uel nunquam assumit penitentiam, nunquam audit diuina officia, nunquam ecclesiastica recipit sacramenta, uel mandata ecclesiæ nõ seruat: non ieiunat, non abstinet se ab esu carniũ, prout præcipit ecclesia: uel his similia negligit, seu facit ut supra dictum est. Certè ex his iudicijs oritur suspitio contra talem, & talibus poterit inquisitor de talibus cognoscere, & cõtra eos procedere, ut extra de hæreticis c. excommunicamus. §. adijcimus, & de purg. ca. c. inter, & uide infra ex quibus indicijs detegitur hæreticus. Ideo PROVI-

SOLERTER.

Sed an inquisitores possint cognoscere contra episcopos si eos inueniant suspectos de hæresi, uide infra episcopus, & infra inquisitor.

Item quæritur an quando causa hæresis, uel alia obijcitur summo Pontifici uiuo, & inuenitur mortuus, quis de hoc debeat cognoscere? uide per Arch. extra de hæreticis. c. fidelis. l. 6. & patet. 40. dist. si Papa ad quod con-

cor. 2. 1. dist. nunc autem.

ADDITIONES.

a Cognoscere Donat. inquit, in Eunu. & Hecy. Teren. est perspicaciter, diligenter & attentè & considerare, & ad forum pertinet, vt cognoscere de hæreditate, est iudicium de hæreditate exercere, vel cognoscere propriè dicitur Iudex qui litigatores audit, eorumq; causam disceptat. l. 1. ff. de const. princ. l. 4. ff. de eo quod certo loc. l. 2. C. de interd. unde cognitiones dicuntur prætorum, ac iudicium qui causas audiunt, l. 1. §. per hanc. ff. de rei vend. l.

13. ff. de min. l. 1. de assess. l. 4. de offic. eius cui man. est iurisd. Numerus quidem cognitionum quadripartitò diuiditur, aut enim de honoribus siue muneribus gerendis agitur, de re pecuniaria disceptatur, aut de exstimatione alicuius cognoscitur, aut de re capitali crimine. Cognitionis causa quæ, lege Alciatum, parerg. lib. 6. c. 5. cognoscere instrumenta scribit Vlpian. l. 56. de verb. sign. est relegere, & recognoscere, Clemen. Alex. initio lib. 6. Strom. duplex, inquit, est cognitio. una quidem communiter, quæ est in omnibus hominibus similiter, intelligentia, & apprehensio, quæ vulgò & publicè ubique ex eo apparet quod norit unumquodque eorum quæ sunt subiecta &c. uide eum. ibi, & alibi, eod. lib. Cogitationis sunt, ait Cic. in Top. ea quæstiones, quarum finis est scientia, ac tripartitæ sunt, subiungit, cum an sit, quid sit, aut quale sit, quæritur. sequitur quomodo unaqueque earum explicetur, idem facit in 2. de oratore ad fratrem, ita scribit. Quintil. l. 7. c. 1. 2. 3. & 4. Agri. c. 14. l. 2. de inuent. copiosè docet, aut à sensibus, aut à mente proficisci cognitionem. Ad eam quibus modis perueniri queat, & Bal. in l. ea quidem. C. de accusa. Aristot. in anal. poste. lib. 1. & ethic. 6. Pet. Vend.

b De hæresi cognoscere non potest Vicarius generalis absque speciali mandato, nec etiam vicarius capituli sede vacante, ad c. licet. de offi. vic. lib. 6. Imo. in Clem. 1. de hæret. Grindisal. in tract. etiam de hæret. Vmber. in iud. inquit. in verb. vicarius. vers. vicarius episcopi, vel capituli. Et etiam generaliter dicimus, quod huiusmodi vicarius de criminibus accusatorum solum cognoscere potest, & desinire ex speciali commissione episcopi, vel capituli, iuxta communem opinionem, & ita seruatur. P. unim. post Specu. de offi. & potest. cap. sed. vac. in 10. q. 2. part. princ. num. 33. Iul. Clar. sent.

lib. 5. §. si. ad fi. q. 40. Q. M. c Pro hac opin. negatiua nisi quis asserat usuram non esse peccatum, de. 1. & ibi omnes, de usur. Ioan. Cal. in tract. hæret. c. 20. num. 2. Alber. de cognoscen. assert. q. 3. nu. 9. vers. & hæc pertinacia. Vmber. in Iud. inquit. in ver. usura. vers. usuram asserens non esse peccatum. & Siman. in Enchir. tit. 8. num. 6. versic. neque contra usurarios. Quint. Mand.

Cohabitatores inimici an repellantur a testimonio uide infra testis & infra inimicus.

Collectio herbarum. An sit licitum colligere herbas medicinales cū aliquibus uerbis, uel tali die, uel ante solem, uel cū aliqua alia superstitione? & dicendū quod non. vt 26. q. 5. nõ liceat, & 26. q. 7. admoneant, & supra astrologia.

Coluber enim Græcè ophis dicitur, uide inf. de nominibus hæreticorũ, & inf. x. orguine.

Comburi an hæretici quæ relinquatur brachio seculari, debeant cõburi, & sit talis pena congrua ipsi: & an debeant cõburi uiui, uel mortui? & dicendū quod debent cõburi uiui in cõspectu hominum, ut habetur in quadam cõstitutione Frederici Imp. quæ incipit, Inconsutilem tunicam. super uerbo Patarenos, ubi dicit, Patarenos alios quocunq; nomine censeantur, decernimus quam affectant ut uiui in cõspectu hoĩum cõburantur flammarũ commissi iudicio, nec dolemus quod in hoc ipso satisfacimus uoluntati, ex quo penã solummodo nec fructum cõsequit erroris, uide inf. pena in §. penã quæ ueniunt ad homines, & in fe. §.

An habens librum erroneum, vel erronea continentem, teneatur eum comburere. & an tales libri si ad manus inquisitorū peruenerint, inquisitores possint eos comburere? Et dicendum quod habens librum erroneū^b vel erronea continentem, si ad eius manus peruenerit debet statim, eum comburere igne, vel inquisitori, vel episcopo resignare, ut per ipsos comburatur, ut extra de sum. tri. & si. catho. damnamus, in prin. & in fi. & extra de hære. c. fraternitatis. C. de episcop. audien. l. maternarijs. & C. de her. l. quicumque, in fi. & Archi. 5. q. j. & c. si quis, & in extrauagante Ioan. Pa. 2. 2. que incipit. Super illius Specula. vide infra libri.

An tota ciuitas possit comburi, propter hæresim, vel propter hæreticos ibi commorantes? & videtur quod sic. Nam principes populi pessimis parcere non debent. Et quod tota ciuitas possit comburi & quod amplius non reedificetur in detestatione criminis, habetur. 23. q. 5. in c. si audieris. vbi sic dicit ad literam.

Si audieris^d in una ex ciuitatibus quas dominus Deus tuus dederit tibi inhabitare illic dicentes: eamus, & seruiamus dijs alienis, quos non nostis, interficiens necbis oēs qui sunt in ciuitate cede gladij. Et incendes ciuitatem igne, & erit sine habitaculo, in æternum non reedificabitur, Etiam nunc ut auertatur Deus ab indignatione iræ suæ, & dabit misericordiam tibi, & miserebitur tui: & multiplicabit te si audieris vocē domini Dei tui, & obseruaueris præcepta eius cuius præcepti, & uigoris memor, Matathias Macha. 2. interfecit eū qui ad aram sacrificaturus accesserat.

Et si ante aduentū Christi ad Deū colendum, & idola spernēda hæc præcepta seruata sunt, quāto magis post aduentum Christi, & veri messiae seruanda sunt, quando ille ueniens non solum uerbis nos hortatus est, sed et factis. de hoc nota. etiam in l. cū qui, de apostatis. C. Et Hieronymus prima parte epistolarum in dialogo contra Pelagium. Isaias dicit comburentur iniqui, & peccatores simul, & nō addit in æternum, & qui relinquat Deum cōsummabuntur. & notandū quod propriè hic de hæreticis loquitur Hieronymus dicēs, quod rectum Dei tramitem derelinquentes cōsummabuntur, si noluerint reuerti ad minimum quem dereliquerunt, quæ sententia parata est si neglexeris ad meliora conuerti. Item quia multis grassantibus opus est exemplo, ut in Cle. j. de penis, & ibi glos. & ff. de penis. l. aut facta, quæ est canonizata, de pen. dist. j. aut facta. cum suis glos. super parte, grassantibus. Et sic potest concludi, quod si aliqui hæretici sunt in aliqua ciuitate, quod tota ciuitas possit comburi, ut in prædictis iuribus apparet.

Viso qualiter ciuitas potest comburi. nunc uidendum est quis possit hoc facere, uel cuius autoritate debeat comburi, uel an quilibet possit hoc sua autoritate facere, uel an requiratur autoritas principis, uel ecclesie: & per dictum c. si audieris, uidetur^e ibi uelle Ioan. & Laur. quod quilibet possit hoc facere. sed in contrarium inducitur ea. q. c. quis enim, uer. his ergo, & q. 4. uer. non ergo, & q. ulti. quicumque, & quod no. 33. q. 2. inter hæc in j. glos. Archi. in c. præsidentes, de hæreticis lib. 6. dicit quod ecclesia

ecclesia concedit generalem auctoritatem exterminandi hæreticos, ut 23. q. 5. si uos, & dicto c. si audieris. quæ non tantum dirigitur principibus. & facit. eod. q. 8. c. legi. & hæreticis excommunicamus. §. catholici. ubi etiā ad eos exterminandos conceditur cruce signatis indulgentia ultra marina. Tamen occisio, & expoliatio talium tutum est quod fiat ex edicto principis, uel ecclesie, ut in c. cū secundū leges, eod. tit. l. 6. nē ex cupiditate, uel obedientia pugnare uideantur. 23. q. j. quid culpatur, & q. 2. cap. j. & q. 3. sex differentie quod etiā tenuit Ray. in summa, eod. tit. uer. sed nunquid. & Goffre. in summa, e. tit. §. sed nunquid catholici. si dē sequitur. Io. An. in nouella, in dicto. c. præsidentes. & Domi. qui subiungit oportere necessarium præcedere iudicis declarationē super crimine hæresis, ad hoc ut ista executio fieret, per dictum c. cum secundum. Sed ista uidentur cum supportatione nimis crudē, & indigestē dicta, quia in tanta quæstione ubi de tanto periculo agitur, & præsertim ubi innocentes pro nocentibus possent tali casu puniri, grauius, & profundius scribendum esse deberet. Qua propter melius temperari potest rigor ille, & dici potest quod si aliqui de ciuitate sint hæretici, dummodo ciuitas ipsa hæresim, nō incurrerit, adeo quod delictum uniuersitati ciuitatis adscribi non possit, non propterea ciuitas possit comburi aut aliā destruī, quia nullo iure hoc reperitur cautū, imō iura clamant in contrarium. Nā peccata suos debēt tenere authores, ut C. de pœ. l. sancimus, & de his que fiunt a ma. par. cap. quæsiuit. Et ad iu-

ra quæ incontrarium inducuntur, stat talis responsio. Ad c. si audieris, per quod glos. præfata se fundat, respondit potest multipliciter. Primò quod illud erat præceptum veteris legis, & iudiciale, ut clarè patet: Nā habetur originaliter Deuter. 13. & talia in lege noua cessauerūt, nisi de nouo fuissent instituta, nec legitur noua institutio. Nam Cyprianus, cui inscribitur ille textus in decretis, non habuit facultatem in clericos^h iura generalia condendi, cum non fuerit Romanus Pōtifex: eo maximè ubi de incendio, & morte inferendis disponitur, ut patet per illum textum: quæ pœne ab ecclesia non imponuntur, nē clerici, uel monachi sententiā sanguinis, & eod. tit. l. 6. eos. & de excess. prælatorum, ex literis. uel aliter dici potest, quod ille textus non loquitur de hæreticis, sed de idololatriis: & ista crimina sunt diuersa, ut ex superioribus, & inferioribus patet.

Item aliter potest responderi quod ille textus loquitur, quando omnes de ciuitate inficerentur illo crimine, & si non omnes: illud tamen tempore illo licitè fiebat stante præcepto Dei qui dominus est uitæ, & mortis, pro quo bonus textus in dicto. c. si non licet, & in cap. gaudeamus, de diuortijs, ubi de homicidio Sansonis fit mentio. Ad alia uerò iura quæ inducit Archi. uidelicet. c. legi. Respondetur quod autoritate Dei illa facta fuerūt qui interius autoritate occidendi inspirabat, ut in d. c. si nō licet. & ad c. si uos, dicendum quod loquitur quando autoritate iudicis illa fiunt, ut patet in fin. illius textus. ubi dicit, diligentissimi rectores & c. Ad cap. excommunicamus. §. catholici,

dicendum quod intelligitur in casu licito, quod bellum contra eos moueretur, & accedente autoritate superioris, qui hanc concedere posset. aliàs autem sequeretur absurdum, quod pro actu illicito, & reprobato Papa concederet indulgentias, quæ tantum pro opere caritatis sunt concedendæ, iuxta not. & doct. in c. quod autem, de pœni. & remiss. pro quo est textus. eo. ti. cum ex eo. tenet S. Tho. 4. sent. dist. 20. Stabit ergo in hoc conclusio quod si ciuitas labatur in hæresim, tunc demum poterit comburi, & destrui, & non aliter. hanc sententiam firmat Bar. in d. laut facta. §. nonnunquam. ff. de pœnis, in crimine hæresis, & in crimine læsæ maiest. & aliàs vbicunque filius punitur propter delictum patris. Et not. quod sic fuit factum de Carthagine, quæ propter rebellionem passa est aratum, vt ff. qui. mo. usufru. amit. l. si usufructus. dicit etiam se uidisse sententiam Imperatoris Henrici, quam dedit contra ciuitatem Brixia, quæ fuit sibi rebellis, in qua pronunciabat illam ciuitatem esse subiiciendam atro, quam pœnam postea ex misericordia relaxauit, quæ sententia definitiua est lex. ut l. 2. ff. de legibus, & in l. fin. C. eo. & de re iudi. c. in causis. Et ita fecit Papa Bonifacius, qui propter delicta quorundam templariorum totum ordinem illorum destruxit, quia erant heretici. Hanc autem sententiam nullus inferior à principe ferre poterit, nec sine principis auctoritate hoc fieri poterit. secundum quod late prosequitur Bart. in extrauagante, quoniam. & idem sensit uno verbo. Salicetus in l. j. C. de seditionis, in fine.

Sed quando dicemus ciuitatem com-

mittere hæresim, ut modo præmissopuniatur? dicendum quod si omnes essent heretici, uel maior pars, ut in l. quod maior. ff. ad municip. & hoc tenet Bart. in d. extrauagante. quoniam. in simili materia, & requiritur, ut conueniant ut uniuersitas ad hoc faciendum, ut pote communicato consilio: aliàs dicerentur singuli facere, & non uniuersitas. ^k iuxta notata per glo. l. sed si ex dolo. §. j. de dolo. & l. aliud. §. refertur. ff. de regu. iur. nec pro hoc est credendum quod pœna corporali puniantur innocentes, pro nocentibus, quod manifestè patet per ea quæ Bart. not. in d. §. nonnunquam, & Sali. in d. l. j. C. de seditione.

Sed iuxta prædicta queritur, an punita uniuersitate de hæresi modo præmissa, censeantur singulares puniti, ad hoc ut amplius puniri nequeant? ad hoc responderi potest quod singulares non eo minus puniri poterunt si culpabiles in hoc delicto reperiantur, quia quod debet uniuersitas, non debent singuli, & e contra. ff. quod cuius. uni. l. sicut. §. j. ff. de regu. iuris, aliud §. refertur. pro quo facit. ff. quod ui. aut clā. l. semper. §. si in sepulcro. & ad hanc decisionem faciunt notata per Ioan. mona. & Io. An. in c. felicitis. de pœnis, lib. 6. in si. & per Bart. in d. laut facta. §. nonnunquam. l

ADDITIONES.

a Hæc oratio est imperfecta, quæ potest ex sensu & uerbis etiam citata legis reintegrari ut legatur, Et alios hereticos quocumque &c. quia uerba constitutio. non continent sicut hic leguntur. sed gemini paragraphi ab inuicem longè disuncti, uerba sensumque in unum rediguntur. P. V.

Alio-

b Alioqui hereticus præsumitur. Anan. in c. si quis episcopus. colum. 3. de hæres. Archid. Ioann. Andr. & Domin. in cap. filij. de here. l. 6. Mars. in l. qui falsam. ff. de fals. & con. §. 2. Grat. con. 15 l. 2. Afflict. in Constitutu. Inconstitutum. 16. not. quæ. 10. Ludo. Care. prax. crim. tit. de hæret. num. 125. ver. Et nota, quod hoc crimen probatur, si libri hæresis, quicquid uelit Guindisal. tit. de hæres. quæst. 13. num. 19. qui uult non sufficere ad hoc, ut quis hereticus censeatur, quod apud eum reperiantur libri improbatæ lectionis, sed requiruntur etiam alia inditia, Pro præmissis uideatur Roland. i Val le, con. 40. li. 1. & Locat. Iud. in qui. in uerb. absoluer. Q. M.

Tu uide const. Pij. 4. Pont. Max. in exordio indicis. lib. prohib. cum regulis. Pet. Vendramenus.

c Uide quæ addidi supra in uersic. Ciuitas an possit comburi. Q. M.

d Deuteronomij. 13. c. P. V.

e Machabeo. 2. P. V.

f eadem uerba inuenies (incipiendo ab ijs uerbis, uidentur ibi uelle, usque ad finem huius dictio. Comburi, & sic per nonnullas columnas) apud Guindisal. Vill. adie. olim. Rotæ audit. in tracta. contra Hæret. prauit. quæst. 24. a prin. ferè illius. q. usque ad fin. Quint. Mand.

g Et Host. in sum. eod. tit. Qualiter euitentur. uersic. sed nunquid catholici, hæc amplius sunt in lib. Guindisal. Q. M.

h in lib. Guindisal. non est. in Clericos.

Quintil. Mand.

i Addere poteris, extinctionem ordinis Humiliatorum factam a Pio V. Pont. Max. Pet. Vend.

k Hæc est communis opi. Anan. in c. dilectus. num. 2. Abb. nu. 13. de simon. Ant. de But. con. ult. num. 3. seu potius Tortus post illius consilia. Collegium Florentinum. inter consi. Cur. Sen. con. 21. post num. 5.

Cur. Iun. con. 174. num. 36. consi. vlti. num. 9. Feli. in c. cum omnes. de constitu. & in alleg. cap. dilectus. 2. de simo. col. si. Corn. con. 224. vol. 4. Marian. Soc. in repetit. c. qualiter, & quando. nu. 43. de accu. Egid. Boss. in pract. crim. tit. banni. qui poss. num. 1. Nic. Boer. de sedicio. præsup. ult. num. 7. & seq. Iul. Clar. senten. li. 5. §. si. quæst. 16. ver. ulterius quæro, nunquid uniuersitas. Quint. Mand.

l Hic etiam finiant uerb. Guindisal. & eiusdem quæst. 24. Q. M.

Commisio. ^a An promissionem factam inquisitoribus super crimine hæresis adimatur potestas ordinaria ipsi episcopis, uel delegata si eam habeat? & dicendum quod non. de quo uide supra cognoscere. Omnia intelliguntur esse commissi iudici, sine quibus principale negotium expediri non potest, ut extra de off. deleg. c. præterea. ^b

Sed solummodo sunt commissi inquisitoribus ea quæ sapiunt hæresim, & ea quæ tangunt fidem: unde ad alia non possunt manus suas tendere, cum iure dicant, quod non commissi non attemptentur, ut 25. q. 2. amputato. & uide supra cognoscere.

Vtrum inquisitores hæreticæ prauitatis possint alijs committere vices suas? Rñ. gl. in Cle. nolentes, de hereticis quod sic. ^c & commissarios quos dant uocamus uicarios, uel substitutos, ut in Cle. 1. de hereticis. §. porro. §. notarij.

Quæ sunt ea quæ inquisitores hæreticæ prauitatis possunt committere in officio inquisitionis? Et dicendum quod possunt committere citationes, denunciationes, autoritatè aduocandi,

& peritos ut suis consilijs assistant, & consilium præbeant opportunum, & quod eis humiliter pareant in uirtute obedientiæ, ut in c. ut commissi, de hæret. l. 6. & etiam possunt substituere alios actus iudiciales cum sint iudices delegati principis. secundum doc. ibidem, & per glo. & docto. eod. tit. Clemen. 2.

Item inquisitor potest committere vices suas episcopo, & episcopus inquisitori uel per literas significare suum consilium, uel assensum unus alteri, & alter alteri, ut in Cle. multorum, de hæret.

An inquisitor possit committere, examinationem testium ipsi notario? & dicendum quod iudices in alijs causis bene possunt committere, licet per se deberent facere. sed in causa hæresis non potest committi examinatio testium. ita tenet. Ab. in c. cum causam, de testibus & propter hoc non committitur in isto crimine, eo quod in causa hæresis non potest vnus solus examinare testes, quia tali examinationi debent interesse duæ discretæ, & religiose personæ cū ipso notario, & inquisitore, ut extra de hæreticis, ut officium. §. verum, l. 6. de quo uide infra examinatio, & habetur infra in 17. in structiōne inquisitionis.

An & quādo committatur examinatio testium iudici aliteris territorij. Bal. & doc. in l. iudices, & ibi etiā Salic. C. de fide instru. vbi dicitur partem aduersam esse monendam, ut accedat ad locum ubi committitur fieri examinatio testium. & Bar. in l. cū ab initio, quemad. testa. ape. & ibi dicit esse mittendos articulos, & interrogatoria ad commissarium. ui de omnino Ange. in aut. de testi. §. quā, 2. coll.

7. Bar. in d. l. cū ab initio, dicit: quod si testes sunt extra territorium, debet scribi ad iudicem territorij, quod examinet eos, & remittat attestaciones sigillatas cū ad examinantem non spectet publicatio, sed ad committentem. si uero sunt in territorio dēt notarius mitti ad recipiendum iuramenta, & dicta: quod etiam probatur in dicta. l. iudices. ubi etiam Bald. idem dicit, subdens, quod talis commissio examinationis est interlocutoria.

Nota quod non debet committi examinatio testium extra territorium, si calumniosè petatur. Bald. in l. iudices. C. de fide instrumen.

Nota quod ubi sunt testes longè distantes, potest iudex ipsorum receptionem in partibus committere: & hæc est vna causa legitima committendi testium receptionem. c. constitutus de fidei iur. Ab. in c. cum causam, de testi. Sed hoc ego intelligerem in ciuilibus, non autem in criminalibus uide infra testes. §. testes in causa criminali.

Nota quod non potest committi per iudicem examinatio testium in casibus prohibitis, etiā de consensu partium, cum non reperiatur iure cautum. Bal. in ti. de Pa. constan. in §. causis, in fine.

An inquisitor possit causas hæresis delegare, & constituere sibi uicarios generales? & uidet quod possit causas delegare proprio motu, & constituere sibi uicarios generales. quia certum est quod ipsi sunt delegati Papæ, per c. per hoc, de hæreticis. l. 7. & in Cle. 2. eod. tit. in prin. in gl. quæ est infra. Sed alij aliter dicunt. dicunt enim quod potestas subdelegandi inquisitoris cautius sit restricta, uidelicet quod possit subdelegare, & committere

rece-

receptiones denunciationum, formationes inquisitionum, citationes personarum, & examinationem testium, & cætera preparatoria, non autem sententias. & hoc per quandam extrauagantem constitutum. Clementis Papæ, quæ incipit, Lex in omnibus. §. ut in gl. c. ut commissi, quæ fuit per Urbanum postea approbata. & ita plurimum ab inquisitoribus de consuetudine in multis partibus obseruatur. Sed tenet prima opinio valida: cum sit de iure redacta in cõpilatione librorum.

Sed an commissio facta per iudicem delegatum possit reuocari, uide infra delegatus.

Et quod inquisitores possint committere vices suas in omnibus supra dictis, patet in quibusdam literis apostolicis diuersorum summorum Pontificum missis per Urbanum Papam inquisitoribus, quæ literæ seu extrauagans incipit, Urbanus & c. In quibus sic dicit: præ cunctis nostræ mentis desiderabilibus catholicæ incrementum fidei. in quibus quidam literis Papa eas cõfirmando in fauorem fidei catholicæ, super officio inquisitionis sic dicit ad literam. Ut ergo commissi uobis officij debitum utilius, & liberius exequamini committendo citationes, testium examinationes, cū de huiusmodi crimine, ac ipsius circumstantijs dixeritis inquirendum, & denunciations sententiarum, quas in quoslibet hac de causa tuleritis, arcessendi quoque; prout expedierit, peritos quoslibet ut uobis assistant & c. uide infra inquisitores.

Nota quod ubi cunq; committitur alicui aliquid ut illud personaliter exequatur, quod non potest illud subdelegare. Et etiam ubi in commissione

uidetur electa industria personæ, ut in c. si. offi. dele. fallit in delegato Papæ, ut in dicto c. patet. Et etiam fallit in delegato ab inferiore, quando est delegatus ad uniuersitatem caufarum, ut ff. de iudic. l. cum prætor. §. j. ff. quis a quo appel. l. j. §. j. uel nisi hoc sibi specialiter concedatur, secundum Ioan. An. in c. is cui, de offic. dele. lib. 6. uel nisi quando unum articulum vnus causæ committeret, ut in Cle. j. de offi. delega.

Nota quod subdelegatus a principe, & delegatus ordinarij non possunt committere alijs uices suas, & circa hoc est notandum quod aut iste committit uices suas ut ordinarius, aut ut delegatus si ut ordinarius, tunc stat regula quod delegatus ordinarij ad certam causam non potest subdelegare, nec committere uices suas, quia hoc est priuilegium concessum delegatis a principe. C. de iud. a iudi. & de appe. c. cū causam, & de fo. compe. c. si diligenti. aut facit illam commissionem ut delegatus a principe, & tunc etiam stat regula, quod subdelegatus delegati etiam a principe delegare non potest articulum causæ cognitionem requirentem, prout legitur & no. in dicto c. cū causam, & in c. cum Bertoldus, de re iud. & per Inn. & Hosti. in Cle. iudices, de offic. dele. per omnes scribentes, & in Spec. tit. de legato. §. j. ver. sed nunquid subdelegatus. & hæc plenè do. de Ro. in decisionibus suis nouis, decisi. 258. uide infra delegatus.

Nunc autem quæritur cum aliqua causa committitur per Papam alicui episcopo talis diocesis. & in illa diocesi sunt duo electi, quos istorum præferet alteri ad hoc ut propter talem commissionem

tionem possit de causa cognoscere, & dicendum secundum Vincen. & Io. An. in c. per venerabile. §. rationibus, qui filij sunt legitimi. ubi per illum text. dicunt quod si causa committitur episcopo Paduano, & duo sunt electi, vnus canonicè, & alter non, quod intelligitur commissi existenti in canonica possessione, & idem tenet Archi. 1 r. quæst. j. si quisquam, & debet intelligi de illo qui bona fide esset in possessione. secus autem si de facto tantum esset intrusus.

An vicarius generalis possit committere vices episcopi inquisitoribus ad cognoscendum de hæresi via ordinaria, vide supra cognoscere.

ADDITIONES.

a Hic summitur commissio pro rescripto vel literis principis, quibus mandatur Inquisitoribus in hæreticos iurisdictione, cuiusmodi sunt in tit. de hæret. libr. vi. in multis capitulis, & generaliter in tit. de rescrip. c. de rescrip. & extra de rescrip. Aliàs committere capitur pro credere, ut in l. hac lege. c. de pact. conu. ibi quæ, se ipsam marito commisit, & c. Committimus, inquit Donat. in Andria Terent. magna, & quæ salutem in dubio habeant, & alibi in eadem. committimus ea, quæ cum magno periculo volumus esse seruata. interdum pro delinquere, l. relocatorum §. si quis. ff. de inter. & relega. Aliquando ad contentionem, & concertationem exhibere. l. qua actione. §. si quis in colueltatione. ibi, nisi domino committente. Inde commissiones dictæ scenicæ scilicet, & poeticæ & etiam ludicræ. quas prætores ludis præsertim faciebant, & inde committi gladiatorum paria dicebantur in spectaculis, &

in athleticarum certaminibus, quales narrat Sueton. in Claudio. & Augusto. Hinc factum est ut committere pro irritare & ad iram accendere ponatur, item pro præliari. l. 1. §. cum arietes. ff. si quadrup. paup. feciss. dica. præterea committere pro eo quod confiscare vulgò dicunt. Paul. ff. de negocijs gestis. l. si periculum erat, ne prædia in publicum committerentur. inde commissi in titu. de publican. & in commissis cadere dicuntur, quæ fisco propterea debentur, quia quid factum aut non factum est. l. ult. l. 14. & passim eod. Committi verbum iuris, cum quid commissum id est factum est. propter quod aliquid debeat, in titu. C. 4. ff. de religio. & commissi. hinc commissi hæreditas, commissi pena dicitur quæ debetur. l. 4. §. Caro. & l. sequen. & passim de verb. oblig. Quintil. cap. 5. lib. 7. Lucius de actio. empr. item commissi stipulatio, & similia in iure passim leguntur, vide Bud. in annota. in l. quæ actio. præcitata. & de verb. iur. Hotoman. P. V.

b Et ad text. in l. 2. ff. de iurisdictione. omnium iudicum. ac con. Feac. de Sen. 163. super reuocatione. ubi etiam quod causa simpliciter commissi, delegatus auxilium brachij secularis inuocare potest. Quint. Mandosius.

c Hæc est communis opin. ut attestatur Guindisal. de hæret. quæ. 7. nu. 13. versi. sed an inquisitores possint committere vices suas. & idem voluit infra ver. An inquisitor possit causas hæresis delegare. Quint. Mand.

d. Et est communis, ut dixi super versi. utrum inquisitores hæreticæ prauitatis possint alijs committere vices. idem voluit Siman. de hæret. tit. 7. de inquis. nu. 14. ver. possunt vices suas alijs committere. vide Ioan. Cal. eod. tit. de hæret. cap. 30.

& eund. in forma procedendi contra inquisi. rub. de off. Vicarij inquisito. Quintilianus Mandosius.

c Adde copiosè de hoc Fely. in cap. ult. de off. & potest. iud. deleg. & in cap. canonum. de constitu. num. 44. & sequen. Alexand. in l. More. ff. de iurisdictione. omn. iud. num. 23. Rom. in singu. in voce executor. in consilio 27. 261. & 344. item Felyn. in cap. ne immitaris de const. Alex. in l. si sic. de leg. 1. Pet. Vend.

Comedere An sit licitum cum Iudæis, & de eorum cibis? & respondetur quod non, ut 28. q. j. omnes, & c. nullus. sed hodie nec cum paganis comedere possumus, cum & ipsi discernant cibos suos sicut Iudæi, de hoc gl. in cap. ad mēsā. 1 r. q. 3. & extra de Iudæis. quæ sit. adde canonem concilij Agathensis. & c. nullus. ubi est prohibet Christianis accipere medicinas ab eis. ^a

Quando autem colloquia, & conuiuia infidelium non sunt vitanda, vide 23. q. 4. infideles.

An sit licitum Christianis comedere azima Iudæorum. vide supra azima.

Ab hæreticis non licet sumere cibum. j. q. j. si quis inquit.

An suspectus teneatur comedere, vel gustare de illis cibis de quibus ante non comedebat, nec gustabat propter obseruantiam legis Moyfi, postquam factus est Christianus, & accipit sacramentum baptismi, sicut sunt isti neophyti. Et dicendum quod postquam facti sunt Christiani ne videantur remanere in iudaismo, & ne videantur iudaizare, quod tenentur comedere, vel ad minus gustare de his quæ ante conuersionem non comedebant. aliàs habebitur quis pro suspecto de

hæresi. Et propter talem suspicionem si clericus est, degradabitur, ut trahitur in ar. a simili. 30. dist. in c. si quis presbyter, & ibi glo. Et etiam ad hoc potest induci quedam constitutio fori iuz. per religiosissimum regem Sifibundum contra conuersos Toletanos condita, & per ipsos approbata, in qua constitutione apponitur ipsis pena ultimi supplicij si non comederint petasone, quæ in lege ueteri non comedebat, uel ad minus si non poterunt eum comedere, quod ad minus teneantur de eo gustare. quæ constitutio fuit ædita per ipsosmet conuersos Toletanos propter hæresim per eos commissam postquam acceperunt sacramentum baptismi: quæ quidem constitutio uel l. fori iuz. continet dicto fo. l. 12. tit. de tolerlos errores de todes los hæreges l. vel constitutionem penult. q. sic prosequitur ad literam. Ley del fuero iuzgo.

El nuestro señor muy piadoso & mucho honrrado el Rey Resifindo nos todos los iudios dela cibdad de Toledo que auemos de subscriuir, & fazer senales de yuso en esta ley fals. Nos nos mēbramos que cobien, & con derecho en otro tiempo nos costringentes que fezimos pleito, & mandando del Rey titulam que es pasado quæ deuamos todos guardar, & tener la fe delos christianos, & asi nos todos lo fezimos: mas por que la porfia de nuestra dureza, & la vez del yerro de nuestros padres nos destorua que non cramos en el nostro señor Iesu Christo uerdaderamente, ni que tengamos la fe delos christianos firmemente. por ède agora de nuestro grado: & de nuestro plazer respòdemos a la uostra alteza asi por nos, como

por nuestras mogeres, como por nue-
 stros hijos: por este nuestro escrito,
 que de aqui adelante non hagamos
 ninguna costumbre de los iudios: &
 a los iudios que se no quieserem bati-
 zar non auremos ninguna compañia
 con ellos en ninguna manera: no nos
 casaremos con ninguna de nuestra li-
 nage fasta sexto grado. non faremos
 incest cō ninguna muger de nuestro
 linage: ni nos, ni nuestros hijos, ni
 nuestra generacion mas asi los varo-
 nes, como las mugeres de aqui adelan-
 te nos casaremos como los cristia-
 nos. non faremos circuncision de nue-
 stra carne: no guardaremos la pa-
 fca, ni los sabados segon como so-
 liã guardar los otros iudios: ni las o-
 tras fiestas: no departiremos los ma-
 njreas segō la costūbre non faremos
 ninguna cosa delo que han los iudios
 vsado, ni costūbrado, ni de como el-
 los biuen. mas todos creeremos con
 limpia fe, & con agradable volun-
 tad, & con gran deuocion en Cristo
 hijo de Dios biuo segon como los e-
 uangelios, & los apóstoles mandan,
 & aquel confessamos, & ordinamos,
 & todos te nemos en esta sancta ley
 delos cristianos verdaderamente asi
 en los dias delas fiestas, como en los
 casamientos, como en sus menjares,
 como en todas las otras costumbres
 ni ningun engaño, ni ninguna razon
 non tenemos contra ella de nuestra
 parte por que non complamos, &
 nõ fagamos todas las cosas que pro-
 metimos. E delas carnes del puerco
 b prometemos guardar que filas non
 podieremos comer, porque non la
 auemos a costumbrado, que toda via
 todas las cosas que fueron conello
 cochas comer las hemos sin todo

enojo, & sin todo asco. E si alguno
 de nos fuera fallado que pase contra
 estas cosas que son de suso dichas: o
 en la menor delas: o que ose fazer al-
 guna cosa contra la fe cristiana: o si
 tardaremos de fazer estas cosas que
 prometimos de palabra, o de fecho.
 iuramos por aquel mismo Padre, &
 hijo, & spiritus sãto q̄ es vn sol Dios,
 trinidad que a qual quiera de todos
 que fuere fallado que pasa estas co-
 sas, o alguna de las que le q̄memos:
 o le apedreemos: E si por auentura la
 vuestra pietad le quiesere guardar la
 vida, manteniente sea fecho sieruo.
 & que dedes ael, & a toda su buena a
 quienquisierdes por siempre o que fa-
 gades del de sus cosas lo que quier-
 des non tan solamente porque auen-
 des poder de Rey. mas por nos que
 vos otorgamos por esto nuestro scri-
 to, yeste pleito, yeste escrito fue fe-
 cho doze dias andados delas Kalen.
 de março enel sexte año que vos rey-
 nastes.

Diebus Mercurij, & Veneris est
 a carnibus abstinendum, de consecr.
 distin. 3. ieiunia, & c. de esu carni-
 um, & ibi ratione vide.

Item ab esu carni-
 um abstinendum
 est. & die Sabbati, de consecr. dist. 5.
 quia dies.

Supradictum est quod cum infide-
 libus non possumus comedere. sed
 contrarium dicit Apostolus, & habe-
 tur. j. quæstio. 4. turbatur. vbi dicit, si
 quis infidelium vocauerit vos ad ce-
 nam, quicquid appositum fuerit, co-
 medite nihil interrogantes. vide in-
 fra. §. sequen.

ADDI-

A D D I T I O N E S.

a Medicinas accipere à Iudæis, & cum il-
 lis conuersari prohibitum est, ad ea quæ ad
 duco super signat. grat. de licen. doctoran.
 versi. Sanctiss. D. N. Paulus. cum ijs quæ
 sequuntur. Q. M.

b Præceperat dominus filiis Israel absti-
 nere ab esu carni-
 um suis, & nonnullorum
 aliorum animalium, de quibus Leuit. c. 11.
 Deut. 14. sus quoque quoniam diuiciat vn-
 gulam. & c. catholici Hispani, quando ali-
 quem suspectum ex nouiter ad fidem no-
 stram conuersis sugillare volunt, hoc co-
 rum prouerbio vtuntur. No come te gin.
 Quint. Mand.

A suilla carnis comestione cur absti-
 nere præceperit Deus, & quid per huiusmo-
 di interdictionem voluerit intelligi, & cur itē
 alia quædam prohibuerit animalia come-
 dere lege Clemen. Alexand. Pedagogi. lib.
 3. c. de compendio optima vitæ per tracta-
 tio. Strom. lib. 2. Lactan. quoque. lib. 4. inst.
 diuin. in c. 17. P. V.

c De delectu ciborum, & ieiunijs, & ad
 quid conducant. S. Synod. Trident. Sess.
 25. cap. de delect. cibo. Catechis. in oratio-
 ne Dominica. ad vocem Quotidianum.
 Quam sint nocimento delicati cibi, com-
 messationes, & crapula, quid vniat con-
 tra sobrietas, demonstrat amplè Clement.
 Alexandr. libro 3. pedago. 1. 2. & 7. om-
 nium namque virtutum fundamentum a
 diuina lege statutum ait esse continen-
 tiam. Strom. lib. 2. fol. mihi 73. lege in De-
 cret. Iuon. part. 13. cap. 80. 84. & 85.
 Pet. Vend.

Communicare^a an
 sit li-
 citū cū hæreticis? & nõ detur nõ debe

mus cū eis cōicare, sed sunt euitādi a
 cōfortijs fidelium, ut prohibet apo-
 stolus in epistola 2. Ioan. c. j. vbi dicit
 si quis uenit ad uos, & hanc doctrinā
 non habet, nolite recipere eum in do-
 mum, nec ei, Aue, dixeris. qui enim di-
 cit illi, Aue, cōicat operibus suis ma-
 lignis ecce prædixi uobis, ut in diem
 domini non confundamini, plura ha-
 bens vobis scribere nolui per chartā,
 & atramentum, spero enim me futu-
 rū apud uos, & os ad os loqui ut gau-
 dium uestrum plenum sit. salutant te
 filij fororis tuæ electæ.

Item multiplici ratione non est cō-
 muniandum hæreticis. una scilicet
 ratione ex cōmunicationis. nam cum
 sint excommunicati non est eis com-
 municandum, sicut nec cum alijs ex-
 communicatis. Alia est ratione hære-
 sis: primū propter periculum nē eo-
 rum conuersatio alios corrumpat, se-
 cundū illud. j. ad Corinthios, Corrup-
 tunt bonos mores colloquia praua.
 secundò etiam nē uideamur eorum
 peruersæ doctrinæ aliquē assensum
 præstare. unde 24. q. j. in c. omnis qui,
 & in secunda epist. Io. dicitur, ut su-
 pra s. li. quis ueniat ad uos & hanc do-
 ctrinam nõ habet, nolite eum in do-
 mū ducere: nec, Aue, ei dixeritis. qui
 enim dicit ei, aue, cōicat operib. eius
 malignis. ubi dicit gl. secundū q̄ uox
 est instituta, cōmunionem esse osten-
 dit cum illo. alioquin simulatio est,
 quæ in Christianis esse non debet. ter-
 tiò, ut nē ex nostra familiaritate alijs
 detur occasio erroris: unde ibidem
 dicitur in alia glos. & si uos fortè de-
 cepti non estis, alij forsitan per ta-
 lem uestram familiaritatem possent
 de cipi, qui crederent illos placere
 uobis, & sic crederent illis. unde
 alia

alia glos. ibidem dicit, tanta apostoli, atque eorum discipuli in religione cautela utebantur, ut nec uerbi quidem communionem cum aliquo eorum qui a ueritate declinauerant, habere paterentur. hoc tamen intelligendum est nē^b cum aliquo loqueremur de eius salute. Ad primum igitur dicendum, in illo p̄cepto patris familias duplex cōditio intelligitur: vna est ut exponatur p̄ceptū de in separatione malorum a bonis. Et hoc accipitur ex ipsa quæstione messorū, qui dicunt: nos imus & colligimus ea, hoc enim nouerit vsque ad diem iudicij. secunda conditio est: ut intelligatur p̄ceptam quando mali sine periculo bonorum extirpari non possunt: & hoc patet ex responsione patris familias qui dixit: nē fortē colligentes zizania eradicetis simul cū eis & triticum, quod quidem tribus modis cōtingere posset, vno modo si aliquis p̄scinderetur antequā de eius malitia constaret. vnde dicit gl. quōd monet Dominus, ne ambigū iudicemus, secundo si non esset in malitia obstinatus. vnde nullus excommunicatur nisi propter contumaciam: vnde dicit gl. ibidem, monemur non cito amputare, quia qui hodie errat, fortē cras defendet veritatem. & Timoth. 3. vlt. dicatur, hæreticum hominem post primam, & secundam correctionem Deum ita. tertio si simul boni cum malis inuoluantur. Istis autem remotis debent mali p̄scindi secundum illud. i. corinthiorum, Auferite malum ex uobis. & per hæc patet solutio. Ad secundum sic proceditur, uidetur quod hæretici redeuntes ad ecclesiam non sint recipiendi, quia peccauerunt contra fidem, quæ

est ecclesiæ fundamentum, & ideo in ædificatione ecclesiæ non debent superædificari, ergo non debent ab ecclesia recipi. Sed contra est quia ecclesia nulli debet claudere gremium, sicut Christus, qui de se dicit, eum qui uenit ad me non eijciam foras, Ioan. 6. Respondeo quod quando huius uitæ status durat, homo non potest esse totaliter in peccato obstinatus. hoc enim in dānatis post mortem: & ideo quando in hac uita uiuitur, cuilibet relinquitur locus pœnitentiæ. Et cuiuslibet quantumcunq; deliquerit uel in fide, uel in moribus est ab ecclesia recipiendus ad pœnitentiam, & contrarium dicere est hæresis Arrianorum. sed tamen non est necessarium quod semper ad dignitatem recipiantur nisi cum aliquibus misericorditer dispēfaretur, p̄cipuē propter bonum pacis, uel propter fructū alium qui inde speretur. Ad primum ergo dicendum quod quando fundamentum fidei non habet, ab ecclesia recipi non debet, sed postquam conuersus incipit habere, recipiendus est hoc habetur in quot libe. 10. per Sanctum Thomam in suis quotlibetis.

Et sic concluditur quod familiaritas malorum uitanda, est nē boni corrumpantur ab eis, ut no. in c. apostoli, extra de Iudæis, & Sarace. & eorum seruis. Et sic consortium, & cōmunicatio hereticorum sunt fugienda, ut 23. q. j. omnes & c. seq. & q. 3. clericus.

Item nota quod cum hæreticis, & schismaticis, non debet fieri communicatio, seu conuersatio, nec etiam cum leprosis propter morbi contagiositatem. ideo isto timore debent expel-

expelli de ciuitate ubi degūt. de quo uide gl. & non alibi, in aut. iusiurandum quōd p̄statur ab his, in fine. ex quo concludo quod omnes quorum contagio potest esse nociua, possunt expelli de ciuitate per p̄allegatam glossam tene ergo menti contra rufianos, lenones, & meretrices, & similes: quia propter eorum contagiositatem, nē bonas faciant meretrices possunt expelli de uico bono in quo degunt, & si oportuerit, possunt expelli de ciuitate.

Et sic ex p̄dictis no. quōd si aliquo modo permittatur cum hæreticis communicare, debet esse propter finem eos inducendi ad fidem monitionibus, & blanditijs. sed per iudices, & potestates cogendi sunt, ut su pra cogendi, & in alijs non licet eis communicare propter p̄dictas rationes, cum sint excommunicati, ut 43. dist. in mandatis. & clarius extra de hereticis, excommunicamus. cōiuncto. c. cum uoluntate. de sent. excom. Et etiam corpore ab eo recedendum est qui fidem Christi nō habet, ut 23. q. j. omnis. nec ei dicere debemus Aue ut in eodem. c. & supra in §§. p̄cedentibus.

Sed non est communicandū malis, nē infamiam malē agētium in nos transferamus. 14. q. ult. 2. qui.

Item conuersi ex Iudæis, quia ad uitia proni sunt, non debent cum Iudæis conuersari, nec cohabitare, nē eorum participatione subtrahantur. 28. q. j. sepe, & c. nullus, & extra de Iudæis, in c. ad hæc, cum similibus. quibus iuribus interdicitur communicatio cum fidelibus. Sed nota quod suis meritis firmus nunquam turbatur alienis. 24. q. j. non turbatur nauis

cula Petri, cum bona malis nunquā in hac uita possint separari, ut 23. q. 4. quantus. ubi sic dicit. Quantus arrogantia tumor est, quanta humilitatis, & lenitatis obliuio, & arrogantia quanta iactatio, ut quis se posse facere credat quod nec apostolis concessit dominus, ut zizania a frumento se putet posse discernere. p̄sens autem ecclesia simul recipit bonos, & malos, ut ea. q. in c. seq. hæc autem uita.

Sed quomodo mali sunt tolerandi, & quomodo ab eis recedendum, uide 23. q. 4. per totam. q. & in c. tolerandi, & in c. se. ubi sic dicit, Tu bonus tolera malum; nam Christus Iudam cum sciret furem esse, tolerauit, & ad p̄dicandum misit, ei que cum alijs eucharistiam dedit. Ideo PROVISIO SOLERTER. Nā suis meritis firmus nunquam turbatur alienis, ut 24. q. j. non turbatur nauis cula Petri.

Sed quomodo, & in quibus, & quādo inquisitores debeant communicare processus inquisitionis cum episcopo, uel ordinario, & econuerso? Et dicendum quōd intelligi debet cōmunicatio processuum inter eos, quando nihil aliud restat agendum, nisi quod sententia^c promulgetur, & hoc quando commodē potest habere copiā alter alterius, & hoc quādo procedūt diuisim & uisus per eos omnibus actis alterius tunc, semel tantum communicatio tribuatur, ut in extrauaganti Benedicti, quæ incipit, ex eo. & probatur per Cle. j. de hereticis, & super verbo ad sententiā, & ibi uide docto. Et similiter in isto crimine inter eos debet communicari, an quis sit torquendus^d uel ne, ut

extra

extra eod. in c. in princi. & si episcopus, uel inquisitor discordant inter se in illa communicatione processu, quia unus non uult alteri consentire in condemnando, uel absoluendo, tunc remittitur per eum negocium processus instructum ad Papam, ut in c. per hoc, eod. tit. li. 6. & habetur in dicta extrauagante. Et hoc intelligendum, nisi alter alteri uices suas commiserit quod potest, ut supra commisso. Sed exceptis tortura, & quando non restat nisi ferre sententiam, ut dictum est, in alijs licet non habeant uices alterius, quilibet eorum potest procedere sine communicatione alterius, ut infra episcopus, & infra inquisitores.

Sed an quando inquisitor, uel episcopus tradidit condemnatum brachio seculari, ut de eo fiat executio teneatur cum ipso iudice seculari communicare processum, si ipse iudex secularis petat, ut sibi communicetur processus ad hoc ut sibi constet. an illa executio fiat iuste, uel iniuste? & dicendum quod nullo modo tenetur inquisitor sibi communicare: imò in dilate iudex secularis tenetur exequi sententiam inquisitoris, de quo uide infra executio.

ADDITIONES.

a *Communicare uidetur hic accipi pro conuersari, participemque fieri familiaritatis, & consuetudinis hæreticorum, quoquo modo, siue uerbis, siue factis, contagioso namque morbo laborant, sumitur interdum pro participem facere alterum rei nostræ, & in commune conferre, cum sanè refertur ad dantem sicut accipitur in §. & quicquid. 21. & l. i. ff. pro socio. M.*

Tul. in Læl. Vt si quam præstantiam uirtutis ingenij fortunæ consecuti sunt impartiant eam suis communicent cum proximis. priori uerò modo cum refertur ad accipiendum, sed uterque modus habet hic locum. Capitur & communicare pro sacram Eucharistiæ accipere, hoc enim sacramentum Christo nos copulat. atque eius corporis, & deitatis participes efficit nosque inter nos in eodem Christo conciliat ac coniungit, & uoluit in unum corpus congregat. Catechis. de Eucharist. sacr. cap. 1. Quid intersit in iure inter communicationem, & societatem uide l. ut sit. 31. cum seq. ff. pro soc. quod attinet ad hunc locum, D. Anselmus in cap. 5. Epist. ad Ephes. ad illa uerba. Non communicetis. ita scribit. Duobus enim modis non nos inquinant mali, cum quibus degimus, id est si non consentimus, & si redarguimus, hoc est non communicare, non consentire, communicat enim peccatori, quando facti eius consortium uoluntatis uel approbationis adiungitur. Postea subiungit. Quid est nolite communicare? nolite consentire, nolite laudare, nolite approbare. Inde & illa figura sententiarum dicitur communicatio, cum aut ipsos aduersarios consilimus, aut cum iudicibus quasi deliberamus, Cic. de Orato. 3. Quint. 8. capitulo 2. Pet. V end.

b *Nisi uidetur ex sensu & sequentibus legendum. Q. M.*

c *In sententia promulganda processus communicari debet inter inquisitorem & Episcopum. Aegid. Boss. in pra. crim. tit. de hæ. num. 12. Carer. eod. tit. post num. 128. Siman. Enchir. tit. 64. de sent. in prin. Quint. Mand.*

d *Quò ad torturam simul procedere debent inquisitor & episcopus, de. 1. de hæret. Boss. ubi supra nu. 12. Ludou. Carer. d. tit. num. 77. uersitem prohibentur carere,*

rare, acriter tormentare, & pronuntiare hæreticum absque interuentu episcopi. Quint. Mand.

Commutare. an inquisitor possit commutare penam sine episcopo, uel episcopus sine inquisitore, uide infra pena, & infra inquisitor.

Sed an possit commutare inquisitor penam a iure statutam, eo quod est delegatus, uel an debeat commutare per delegantem, uide infra pena.

An inquisitor possit commutare penam carceris perpetui in pecuniariam uide infra, an & quando inquisitor penas pecuniarias possit imponere in litera penitentia.

Concilium generale^a uerfale^b ecclesiam repræsentat: & est practica modernorum conciliorum, in quibus dicitur sacrosancta Sinodus Consta. & c. Vniuersalem ecclesiam repræsentans, pro quo est bon^o tex. 24. q. j. maiores.

Cardinales possunt conuocare concilium super schismate, uel quando contenditur inter duos super Papa, iuxta no. in c. licet, de elec. & ibi per Abb. circa prin. 2. col. licet regulariter congregatio concilij communiter soli Papæ conueniat, ut 17. dist. multis.

Hæretici non sunt de corpore concilij, tex. 24. q. 3. cum quibus glo. uer. item basilicas. j. q. 7. cap. conuenientibus.

No. q. si Papa errasset in fide (quod absit) non posset per alium quam per concilium generale damnari, ut in c. si Papa. 40. dist. cum gl. & per glo. 15. dist. sicut, in fi. & 19. dist. Anastasius. & Inno. in c. ex parte, de uerb. sign. &

per doc. in c. fidei fauorem, de hære. lib. 6. uide infra Papa.

Quando aliquæ quæstiones fidei occurrerent, deberet fieri per Papam concilium generale, ut in tali concilio determinentur, sicut fecerunt apostoli actuum. c. 15. quando hæresis inter illos insurrexit: cum aliqui ipsorum dicebant legem Moysi simul euangelio seruandam. nam tunc conueniunt Hierosolymis uidere de uerbo hoc, simile habetur in c. firmiter, de sum. tri. & fi. catho. & c. damnamus, & c. uno, eod. tit. l. 6. & in Cle. unica, eod. tit. in egrum enim est iudicium quod plurimorum sententijs confirmatur, de of. dele. prudentiâ, in prin. 20. dist. de quibus. C. de fideicom. l. fi.

Item notandum quod licet Papa posset damnari per concilium generale, quod non propter hoc dicimus inferiorem dicere ius in superiorem. cum Papa sit maior concilio generali, ut in c. significasti, de elec. & c. aliorum, & c. nemo. 9. q. 3. quoniam cum Papa hæresim committit ipso facto, delinit esse Papa, cum non sit de corpore ecclesie, pro quo est glo. 24. q. j. Acarius. ergo & multò minus potest dici gerere uices eius, qui est caput ecclesie, & huic sententiæ generalis concilij stari debet, ut patet, quia ueritatem contineat indubitata. Nam si Papa posset errare in his quæ sunt fidei, ut legimus aliquos Romanos Pontifices hæresim incurrisse, ut patet in d. c. Anastasius, dist. 19. & c. nunc aut. 21. dist. tamen concilium generale in tangentibus fidem errare non potest.^b Et de hoc uerè intelligitur auctoritas Luc. 22. quæ dicit, Ego pro te rogauit Petre, ut non deficiat fides tua, quia hoc dictum est sibi in personam

nam totius ecclesiæ. cum enim cōsonat illud uerbum saluatoris nostri, Matthæi. 28. Ego enim uobiscum sū omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi, Non quidem tantum Petro, nec duodecim apostolis dictum intelligitur, cum morte finierint dies suos, nec usque in finem sæculi perseuerauerint, sed potius uniuersali ecclesiæ quæ in finem est duratura, quæ in generali concilio re præsentatur.

Item notandum quod tantæ autoritatis est concilij determinatio in huiusmodi, quod euangelium illa nominatur, ut patet ad Gala. 2. quando Paulus dixit quod Petrus non ambulabat ad ueritatem euangelij. Et illud in quo Paulus reprehendebat Petrum, erat quod ipse Petrus subtrahebat se a gentibus nolens mādurare de cibis gentilium, sed obseruabat ritus Iudæorum in cibis propter timorem Iudæorum, qui superuenerant a Hierosolymis: hoc tamen non erat contra aliquod de quatuor euangelij, sed erat contra determinationem concilij generalis, quod ab apostolis fuerat celebratum super huiusmodi legalibus non seruandis, ut habetur actuum. 15. Ad quod etiam ostendendum uniuersalis Sinodus loquitur sub nomine spiritus sancti, ut ibi patet. Nam cum in eodem concilio fieret determinatio, seu definitio dictum fuit. Placuit spiritui sancto, & nobis: & istis uerbis postmodum uisa fuerunt generalia concilia quæ in ecclesia uniuersali fuerunt celebrata; ubi ergo talis assessor accedit, sicut est spiritus sanctus, locus errandi non potest occurrere, & si contrarium diceremus, nil certum esset in fide.

vnusquisque ergo sequeretur suam opinionem, & fluctuaremus omnino doctrinæ, sicut paruuli, cōtra apostolum ad Ephesios. 4. ubi ait quod Christus dedit in ecclesia quosdam apostolos, alios prophetas, alios uero pastores, & doctores ad consummationem sanctorum in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei. Et paulo post, ut iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omnino uento doctrine in nequitia, & astutia hominum ad circumuentionem erroris, quasi uelut quod cum fuerimus in fide istorum, qui fidem ecclesiæ re præsentant, non fluctuabimus in doctrina fidei tãquam paruuli. Sed prædictis uidetur obstare. c. tria. legit. c. placuit. 36. q. 2. & c. si. de rap. ubi apparet quod illud, scilicet quod matrimonium inter raptorem, & raptam non contrahendum, fuerat erroneum quod per concilium statutum fuit, postea fuit emendatum, ad hoc tamen stat respōsio quod illud licet emendaretur, quod non est de casibus spectantibus ad fidem, quibus obtinet quod prædictum est. uel aliter dicendum quod illud non fuerat erroneum statutum, licet esset contra testimonia ueritatis legis, ut uoluit glo. & malè in dicto. c. tria. Nam cum illud esset præceptum iudiciale, non obligabat in lege noua, sed fuit correctum quia post hoc, tempore legislatoris sic fuit uisum siue sibi placuit, quod sufficit, ut §. sed quod principi, Inst. de iure natu. & per philo. §. ethicorum. & hoc totum cum protestatione præhabita, submittendo me in omnibus determinationi eccl. Quia agit, seu pertinaciter tenet cōtra quatuor concilia principalia, d

cen-

consensus est hæreticus, ut infra hæreticus, & habetur in epistola, inter claras. §. suscepimus, de sum. tri. & fi. catho. C. & 15. dif. sicut sancti.

Non dicitur concilium, sed conuenticulum quod sine autoritate sedis apostolicæ congregatum est. 16. dif. quod dicitis.

Item hæreticorum concilia diabolica sunt censenda, ut 24. q. 3. clericus, & ibi concilia uel appellatur conuenticula hæreticorum.

Nota quod conuenticulum dicitur congregatio subditorum sine consensu prælatorum, uel aliorum superiorum. 17. distinct. multis. 89. distinctio. cap. 2. 23. q. 5. non uos, de hæreticis, cum ex iniuncto, in prin. & c. excommunicamus, in fin. Archi. de uerb. signi. c. 2. libro 6.

ADDITIONES.

a Concilij nomen tractum est inquit Isidor. lib. 6. etymol. cap. 16. translative uerò distin. 15. c. 1. ex more Romano. tempore enim quo agebantur causæ, conueniebant omnes in unum, & communi intentione tractabant, & putat à communi intentione dictum. Alij à conueniendo, id est conuocando, uidetur ita posse describi Concilium, ut sit conuentus, & comitia sacrorum patrum, & ecclesiasticorum uirorum, tam causæ fidei, quam reformationis, legitime congregata, Conciliorum autem alia sunt generalia, alia prouintialia sunt. Prouintialium alia celebrantur autoritate Pontificis Romani, presente uidelicet Legato. S. Romane Ecclesiæ, alia uerò autoritate Patriarcharum, uel Primatum, uel Metropolitanorum, eiusdem prouintie cap. regula. distin. 2. sunt & episcopalia conuicia de quibus agitur in

Decretis dist. 15. 16. 17. & 18. potissimum, ubi de eorum conuocatione, autoritate, potestate, & utilitate, & indecretis Iuo. par. 4. latius, nouissime in Concilio Trident. uide quibus liceat œumenico, siue generali interesse, in literis eius indictionis, & prosecutionis. Indictio Concilij, eiusque decretorum confirmatio spectat ad Rom. Pontif. Sess. 13. in liter. Iulij. eiusdem nominis 3. Pontif. Max. & Sess. 25. cap. antepen. & vlt. & in confirmata. eiusdem Concilij. De Concilij præterea utilitate, causis, sine, et intentione, de celebrantium officio lege eandem Synodum, si loca nescias, uide tabulam uel indicem, excussi maxime sub Salamandra insigne, Concilia prouintialia quando reuouanda, & quibus de causis, uide quæ nouissime statuit eadem. S. Syno. Sess. 24. c. 2. de quibus iudicent, ibid. & Sess. 23. c. 1. & cap. 118. quid in eis agi debeat Sess. 25. c. 2. & 10. & alibi passim. Concilium uerò siue Synodus Episcopalis uel Diocæ sana, quotannis celebranda, Sess. 24. cap. 2. quid ibi agendum. Sess. 25. cap. 2. 4. & c. x. de reformat. de ea item Sess. 23. cap. 1. & Sess. 24. c. 18. de reformat. Concilij appellationem, & Latinis uisitatam inuenies hoc sensu. Virg. Aeneid. x. Concilium quod uocat Diuum pater. & c. Plin. lib. 35. natur. hist. c. 9. Amphibitiones publicum siue Græcia Concilium memorie tractant. Pet. Vendra.

b Cap. frustra 8. distin. c. stille. 50. dist. ibi, quicquid contra illorum definitionem (in quibus spiritum sanctum credimus locutum) dictum fuerit, recipere non solum temerarium, sed etiam periculosum esse non dubitatur, Albert. de hæret. q. 5. nu. 7. ver. quartus gradus. Albert. de agnos. infert. cathol. q. 21. num. 16. ver. ideo dixi. Quint. Mand.

c Hic obiter, quando matrimonium inter

ter raptorem, & raptum possit consistere vide Conci. Trident. Sess. 24. c. 6. de refor. Pet. Vend.

d. Quæ sunt Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum primum, & Calcedonense. de quibus in alleg. hic ca. sicut. & in cap. post translationem, iuncta glo. in verb. ex quatuor. de renuntia. vide etiam Alber. de agnoscen. asser. cath. q. 21. num. 12. Quint. Mand.

Conclusio ^a An sit de necessario faciendâ in processu factô cōtra hæreticū? & pōt dici q̄ licet̄ i alijs causis iudex nō possit sententiare sine conclusio ne primò facta super causa, pro quo uide gl. in Cle. sæpe, de uer. sig. & Io. An in addi. Spe. Et potest dici quòd in causis summarijs iudex possit pro cedere conclusione nō facta, ut in d. Cle. sæpe, & quod nota. in c. pastoralis, de cau. pos. & proprie. tñ est speciale in causa hæresis ^b cum proceditur simpliciter, & de plano. ergo in ea non est necessaria conclusio, ut in glo. dictæ Cle. sæpe. & quomocunq; reus se defendere uoluerit, admitteatur. ad quod faciunt no. per Bar. in extrauagante, ad reprimendam. de hoc uide infra de ordine iudiciario. uide infra publicatio.

A D D I T I O N E S.

^a *Arbtoribus conclusio duobus modis accipitur, pro peroratione uidelicet orationis, quæ sic a Cic. libro 1. de Inuent. definitur. Conclusio est exitus. & determinatio totius orationis, hæc habet partes tres. enumerationem, indignationem, conquestionem, De ea Quinil. libro 6. cap. 1. secundo modo, qui est & dialecticus, commu-*

nis, ita sumitur ut sit quæ breui argumentatione, ex ijs quæ ante dicta sunt aut facta consistit in quod necessario consequatur, Cic. libro 4. ad Herenium. ad similitudinem modi prioris hic accipitur, ut sit terminus informanda, & instituenda causa. post quam facti probatio non admittitur, ad instantiam litigantis, licet ex mero officio iudicis aliquando secus fiat, iuris autem sit allegatio. quæ tamen conclusio non obstat in aliquibus causarum generibus, & in quibus obstat, interdum probare licet per confessionem, rei euentiam, loci aspectum, iuramentique supplementum. Maran. in Specu. tit. de conclu. De ea Bart. in l. si mater. §. eod. ff. de exec. rei iudic. Fel. in cap. cum dictus, de fid. instrum. Doct. in Clem. sæpe. de verb. obli. arg. in l. si rem. §. ult. de iur. iur. & in l. si mandato. ff. mand. Pet. Vend.

^b *Imo in omnibus causis criminalibus regulare est & communis est sententia, quod non concludatur in causa, Angel. in prax. crim. in ver. qui iudex statuit terminum ad opponendum contra processum, col. 3. & seq. Hyppo. de Mar. in ea. prax. §. sequens. num. 1. Egidius Boss. tit. de pub. process. nu. 9. Iul. Clar. sen. l. 5. q. 61. versus fin. ver. quæro etiam nunquid in causis criminalibus concludatur in causa. Q. M.*

Condemnatio ^a Ad hoc ut quis de hæresi condemnetur, requiritur præsumptio uehementissima, secundum Pet. de Ancha. in c. accusatus, de hæreticis. lib. 6.

An possit quis condemnari per testes receptos in inquisitione generali? & dicendum q̄ si generalis inquisitio fiat in ciuitate, uel dioc. quod tunc ex testibus in illa generali inquisitione examinatis etiam si sufficienter

ter cōtra aliquē deponat, nō poterit ille cōdenari. de quo uide infra testis.

An condemnati isto crimine possint appellare, uide supra appellatio.

An quando constat iudici de innocentia contumacis propter illam contumaciam possit illum condemnare uide infra contumax.

Quot testes sufficiant ad condemnationem in isto crimine. uide infra testis.

An propter unum testem, & famâ possit condemnari de tanto crimine, uide infra testis.

An duo testes sufficiant ad condemnationem in isto crimine, uide infra testis.

Quando constat ecclesiæ q̄ quis fuit hæreticus, oportet quòd cōdenet, & puniat eū. ar. quia de quo cognouit iudex, de eo iudicare tenetur. ff. de iud. in l. de qua re.

An ex confessione facta super inepa inquisitione, possit sequi condēnatio, uide infra confessio.

A D D I T I O N E S.

^a *Condemnatio à quibusdam sic finitur, ut sit iudicis sententia, per quam reo multam vel pœnam irroget. Sic autem ab Asconio, ut sit condemnare pœnam der dicto imponere, In iure sanè latior est huius nominis usurpatio, vel usus, ut non modò in causis capitalibus, aut criminalibus, uerum etiam in ciuilibus, cum qualibet ferè sententia iudicis continere debeat condemnationem vel absolutionem, vel expressis, aut equipollentibus uerbis. l. & l. in pœnam. 59. ff. de re iud. & l. 4. §. alio condemnato. ff. de appell. l. præses. C. de senten. & interlocuto. om. iud. ut condemnatio legis aut iudicis vel priuati esse uideatur obstrictio necessa-*

ria vel obligatio ad quid faciendum, vel patiendum, ut eius simplex accipitur. ueluti hæres damnas esto. l. 5. ff. de act. emp. Vlp. Inst. cap. 24. & Caij. c. 13. tit. de leg. quia Vlpia. inquit eo loci, legis modo, & imperatiuè legata relinquebantur. Nonius damnare, ait, est damno, afficere, unde & condemnare dictum est, E contrario nullo damno affectum indemnem probamus, item pro necessitate constringi, Terent. in Phorm. Tuus est damnatus gnatus, non tu. Interdum morti dare. Vrg. Eneid. 4. nondum illi Flauo. & c. sequitur, strigioq; cabut damnauerat orco. quandoque pro liberare, uide Nonium. scias & damnare pro condemnatione, & damnatio pro condemnatione sumi. 2. q. 1. c. 1. cum seq. multis. l. 1. & 3. ff. de conf. & pro reprobare, c. damnamus. c. 2. de constitu. & alibi. P. V.

Conditio ^a delinquentis, quando debeat inspicere, an tempore commissi delicti an tempore condemnationis pro ipso delicto, & dicendum q̄ inspicitur tempore commissi delicti, ut in l. j. ff. de pœnis. sed hoc est quando loquimur in pœna ordinaria. & a iure limitata, sed si loquimur in pœna arbitraria, tunc inspicitur tempus condemnationis, & nō tempus commissi delicti, ut in c. de causis de off. delegata. tamen est notandum quòd si furiosus ante furorem crimen commisit, etiã si pœna sit criminalis ordinaria, puniatur ciuilitate, & non criminaliter dato sibi curatore, ut ff. de publi. iud. l. pen. §. ad crimen.

De conditione quæ potest poni in absolutione quæ fit hæreticis, uide supra absolutio.

Item de conditione quæ pōt poni in sententia, uide infra sententia.

ADDITIONES.

a *Conditionem sic finire possumus, ut sit certa lex apposita negotio, per quam in aliquem casum differatur obligatio, ut si aliquid factum fuerit, vel non fuerit committatur obligatio. Veluti si Titius Consul, factus fuerit quinque aureos dare spondes, ut colligitur. ex §. sub conditione, Infl. de ver. oblig. a qua non dissentit. Accursij definitio in tit. de con. & demon. ff. Diuiditur, ut quedam sit arbitraria, & potestatis nostræ, quedam fortuita, & quedam mixta. l. 1. §. sin autem. C. de cad. tol. l. sius. ff. de heredi. institut. sunt, & aliæ distinctiones, de quibus non est hic locus, sic & conditionalis propositio dicitur. Boet. in Topi. Cic. com. 4. Aliquando pro pactione nuptiarum accipitur. l. ult. ff. de sponsa. l. 19. & 36. de rit. nup. Hic verò sumitur pro fortuna, & statu hominum, utrum serui sint an liberi. l. 1. §. de pœnis. & tot. tit. ff. de sta. hom. cum seq. item honesti non plebei, humiliores non altiores. l. 3. ff. ad l. Cornel. de sicar. & l. si adulterium. 38. §. Imperator. ff. ad l. Iul. de adul. P. V.*

Confessio quid sit. & dicē dū q̄ confessio ^a est remedium, per quod morbus latens spe ueniz aperitur. ^b secundum Thom. in 4. dist. 17. uide infra ista litera. §. supra.

Confessio an fit de iure diuino, & dicē dū q̄ sic, ^c ut in c. sanè, de off. de lega. el 2. & ibi glo. & Abbas, & doc. Item glo. in c. nemo 9. q. 3. Item in c. significasti, de fo. compe. & per Ioā. An. & Ab. in c. dilectus, de excels. prela. & plenius per Abbatē in c. omnis utriusque sexus, de pen. & remis.

An confessio facta super inepta inquisitione possit sequi condemnatio, uide Ang. in confi. suo quod incipit uisus actus, num. 180. & alio con.

Quot modis intelligatur quis cōfiteri & quidem ore proprio. 15. q. 6. c. j. & 2. Item rei euidentia, quæ nulla tergiuersatione celari potest, ut de cohabi. cleri. & muli. tua. & c.ulti. & C. de pœnis. q̄ sententiā. 25. dist. priuſquam. Item cōtumacia nimia, de p̄sumptio. nullus. 1. 1. q. 3. rursus, & c. quisquis. 3. q. 9. decernimus. Item pasciscēdo super crimine. ^d ff. de his qui no. infra. quoniam. Item aliquando qui tacet consentire uidetur. ff. so. ma. l. 2. & ff. de tribu. acti. l. j. §. scientiam. l. dil. si seruus. ar. de accus. ad petitionem. 27. diac. aliquando contra. ut ff. de procura. filius. §. inuitum. dicit tamen regulis iuris. ff. qui tacet non uti que fatetur, sed uerum est eum nō negare, ac si diceret; qui tacet non loquitur, qd̄ & uerū est, sed aliquando tacitè consentire uidetur. Item quod de uno negatur, de alio cōceditur, & econtra, de p̄sum. nonne. ff. de con. & demonstra. cum legatur ita, & 25. dist. qualis. 15. q. 3. ex eod. ff. de pac. dota. ob res, & de iud. cū p̄tor. 24. q. 2. sanè. C. de procura maritus. de hoc Hostien. in summa, tit. de confessis. §. quot modis intelligatur, quis confiteri.

Nota q̄ confessio facta coram iudice inquirente, uidetur facta coram parte quia inquisitor repræsentat republicam, & etiam partem offensam de quo no. Innocen. in c. cum oporteat, de accusati. qd̄ est regulare ubi cūque iudex procedit ex officio, qd̄ prodest parti, sicut quando supplet, ut C. de appel. l. ampliorem, & l. prope-

perandum. §. cum autem C. de iudi. Bal. in l. j. C. eo.

Circa confessionē peccatorum, & ad hoc quod sit necessaria cōfessio de peccatis, de facto quidā sacerdos fuit damnatus de heresi, qui non cōfitebatur, cum esset fornicarius, dum ad altare accedebat dicebat quod uirtute sanctarum uestium quas tempore celebrādi se induebat q̄ debebant peccata. uide de hoc inf. uestimēta.

Qui abscondiderit scelera sua, nō dirigetur, qui autem cōfessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam cōsequetur, Prouerbiorum. 24. & extra. qui clerici, uel uouentes matri. cōtra. po. c. j. in glo.

Dixi confitebor aduersum me in iustitiam meam domino, & tu remissi sti impietatem peccati mei, psal. 31. scilicet Beati quorum, & in decre. de pœnitentia distinctione. j. c. item dixi, confitebor.

Sed confessio alia est oris, ut 15. q. 6. c. j. & 2. de confessis. c. si. alia est cōtumaciæ, siue fugæ, ut c. nullus, de p̄sumptio. & c. rursus. 11. q. 3. & rei euidentia, de accusa. euidentia: negationis alterius negatorum, ut c. nonne, de p̄sumpti. & de hoc no. Hostien. in c. nullus.

Nota sexdecim conditiones quæ requiruntur in cōfessione ad hoc q̄ dicatur bona confessio, quæ conditiones his uersibus continentur. scilicet simplex, humilis, ^f pura, fidelis, at que frequens. Nuda, discreta, libens, uerecūda, integra secreta, Lachrimabilis, accelerata; fortis, & accusans, parere paratus. hæc in supple. confessio. j. §. j. Libens. j. spontanea nō coacta. Pura scilicet ut recta sit consitentis intentio. Fidelis. i. uera, sine falsita-

te, & etiam fidelis. s. ut tam ipse confitens, quā sacerdos sit in fide catholica, & non sint hæretici. Item q̄ fiat sub spe ueniz: aliās non ualeret, sicut pœnitentia Caim qui dixit: maior est iniquitas mea, quā ueniam merear. De primo habetur secundū Augusti nū de pe. dist. 6. qui uult. De secundo de peni. dist. j. quem penitet. melius ea. dist. c. nemo. Frequens scilicet duobus modis. uno modo: ut si frequenter cadit in peccatum mortale, ut frequenter refurgat per pœnitentiam, de pœni. dist. 3. septies. alio modo ut eadem peccata frequenter confiteatur. Sed ista frequentatio est etiam de consilio respectu ueniamium. Sed ad minus quilibet tenetur confiteri peccata sua semel in anno. ^g nisi fuerit in peccato mortali quia tunc tenetur statim exire a peccato, ut not. Bona uentura in 4. dist. 17. Nuda ut non inuoluat obscuritatem uerborū. Discreta, uidelicet ut maiora cum maiori pōdere cōfiteatur & etiam discretum querat sacerdotē. f. scientem ligare, & soluere. de peni. dist. j. quem pœnit. Item quia debet distinctè, & separatim singula peccata confiteri. Libens. j. spontanea, & nō coacta. uerecūda, ut scilicet erubescat, & nō se iactet de peccatis propter aliquā seculi uanitatem. Integra, scilicet ut non subtrahat aliquid de his quæ manifestanda sunt, Secreta, scilicet quātum ad conditionem fori, in quo de occultis consciētiz agitur. Lachrimabilis, scilicet quod ad dolorem de peccato commisso. Accelerata, scilicet ut nō differat de die i die: sed statim, uel quā citius potest cōfiteatur. Fortis, scilicet ut nil propter uerecundiā dimittat. Accusans, scilicet seipsū &

non alium: Parere paratus, scilicet sacerdoti, & adimplere penitentias sibi iniunctas. de hoc vide in supple. vbi supra confessio. §. j. ideo in omnibus supradictis Prouiso Solerter.

Nā hæreticus qui in confessione sui erroris non seruat has condiciones, talis dicitur sicet conuersus, vt patet in prædictis iuribus.

No. q̄ quando quis confitetur obsecrare in iudicio, vrgeri debet per iudicem, vt certū confiteatur, ad hoc vt certus remaneat iudex, & actor. ff. de confes. l. certum. Iudex enim laborare debet, vt certus remaneat: alioquin quomodo poterit sententiam ferre, quod facere tenetur. Insti. de actio. §. curare. Nam obscurum dictū pro nō dicto habetur, ut extra de proba. in nostra, & de testibus, cum clamor.

Cōfiteri peccata pertinet ad vtrūque forum. s. penitentiale, & iudiciale. Nam confiteri peccata, licet enim eo q̄ sunt occulta, sint fori penitentialis: tñ confiteri pertinet ad forū iudiciale, & est ratio eo q̄ nō confitēs debet ab ecclesia arceri, & ecclesiastica priuari sepultura, vt extra in c. omnis vtriusq; de pe. & remis. & habetur in sup. confes. 3. §. 10. & uide infra forū.

In foro penitentiali credendū est cōfiteri, siue confiteatur, siue neget maximè cum iuramento, ut in glos. c. significasti, de homici. cum simi. uide infra credere, & infra comparens. secus tamē in foro iudicali. uide infra forus, in §. inter istos. Ideo Prouiso Solerter.

Qui non cōfitetur peccata sua, nō credit ecclesiæ, quæ præcipit peccatori peccata sua recognoscere. & confiteri, vt lac. j. con fitemini alterutrum peccata uestra: & patet authoritati-

bus infinitis deductis per Gratianū in tractatu de penitentia, & per magistrum sententiarum in 4. in eodem tractatu. de hoc uide infra ista litera, in §. si quis non confitetur. Ideo Prouiso Solerter.

Confessio^h peccati est pars pœnitentiæ. de peni. dist. j. §. alij econtra, & c. perfecta, cum multis alijs. c. frequentibus.

Qui peccat, & confiteri recusat, talis dicitur impenitēs, ut infra impenitens. Ideo Prouiso Solerter.

Item not. q̄ corrigi quis non pōt, nisi cōfiteatur, & reum se cognoscat & ore proprio, ut d. c. omnis utriusq; sex, de pen. & re. & uide infra comparens. Ideo Prouiso Solerter.

Itē propria uoluntas in confessione demonstratur, & talis est intentio, qualia uerba sonant. Ideo Prouiso Solerter. uide infra uerba.

Itē no. q̄ taciturnitas p̄ confessio ne habetur, qñ interrogatus in iudicio nō uult rñdere. vt ff. de inter. act. de ætate. §. nihil interest, & ar. 65. di. si fortè, & 9. di. si feruus. & talis taciturnitas dēt scribi per notariū, sicut cōfessio, ponēdo, talis interrogatus noluit rñdere, ut nota. in gl. c. qm̄ cōtra de proba. sup parte cōfessiones.

Itē cōfessio oris est necessaria pro satisfactione manifestorū criminum ad hoc ut manifesta crimina remittātur, ut de peni. dist. j. perfecta. ad qd̄ quæ notat. Hof. de pe. & remis. §. qualis debet esse cōfessio, uer. requiritur etiam pro hoc etiā bene facit tex. i. i. q. 3. cū apud. ibi cum dicit, cum a sacerdotibus Italiae redargueretur, agnouit delictum, culpamq; cum lachrimis, professus publicam penitentiam, in cōspectu totus ecclesiæ egit

pro

pro hoc tex. bene proprius ad propositum. i. i. q. 4. c. plerūque, in si. ibi, ueniat itaque foras mortuus. i. culpam cōfiteatur peccatori; ueniētē uerò foras soluunt discipuli, quia pastores ecclesiæ debent ei pœnam amouere, quam meruit qui nō errubuit cōfiteri quod fecit ad quod etiam de pœ. dist. j. quem penitet, in si. pro hoc etiā extra de iureiu. c. quanto, in si. cū dicit ibi, Tuū humiliter confiteri peccatū, & satisfactionem iniunctā pro illicito iuramento studeas adimplere. p̄ hoc ē de simo. in c. nemo præbyterorū. cū dicit ibi, minus dignum penitentem & c. pro hoc ualde bene facit. 2. 2. q. 2. cum humilitatis causa. Item sine humilitate alter veniam sperare non licet, nec etiam ubi est taciturnitas confessionis, uenia speranda est criminis, quia taciturnitas peccati ex superbia noscitur cordis. pro batur de peni. dist. j. §. taciturnitas.

Ex quibus concluditur q̄ cum hæreticus sit excommunicatus, indiget absolute: nec dēt absolui nisi recognoscat se excōmunicatū, & humiliter petat se absolui, extra de sentē. excō. cum desideres, cum notatis. per Inn. & Hof. ergo & c. facit de pe. dist. j. agite pñiam, & c. quis aliquando. §. econtra. Itē secundū Aug. nō sufficit sibi hodie profiteri se catholicū, nisi de lapsu præteritæ hæresis, in quam probatur incidisse, satisfaciatur, quia non sufficit mores in melius mutare, & a præteritis malis recedere, nisi de his quæ per eū facta sunt, satisfaciatur & c. vt de peniten. dist. j. non sufficit. Ideo Prouiso Solerter.

Itē an quis possit cōfiteri per scripturā, uel per nunciū? & dicendum q̄ in alijs nullus potest confiteri per

scripturam, nec per nunciū nisi esset mutus, uel haberet talem infirmitatem, q̄ non posset ore proprio, uel si non posset intelligi per suam loquelam a confessore, eo quod haberet distinctam loquelam a sua. de hoc uide j. par. tit. 4. de sacramento confessionis. l. 30. quæ incipit, mensagero, sed hoc intelligitur in confessione sacramentali, & in foro penitentiali, ut habetur in §. præcedenti, cōfessio oris. secus tamen est in foro iudicali, & in isto crimine hæresis quod est mixti fori, ut supra dictum est ista litera, in §. confiteri peccata, & infra in §. vtrū confessiones. & sic no. q̄ in crimine hæresis debet quis per scripturam cōfiteri, ut infra in §. quando quis cōfitetur p̄ scripturā. uide inf. scriptura.

An cōfessio gñalis sufficiat pro peccatis mortalibus. Et circa confessionem generalem est notandum q̄ quando quis confitetur se commississe omnia peccata q̄ taliter confitens loquitur in persona ecclesiæ secundū Ray. uel pōt dici secundū Aug. q̄ in uno peccato pñt multa pñtā notari: uel intelligitur de generibus singulorū, & nō de singulis generū. quasi diceret, Peccauit cogitatione, locutione & operis omissione. non tñ hoc sufficeret ad confessionem pro mortalibus ad quæ requiritur cōfessio specialis. cōcor. Hof. & idē in sum. confes. l. 3. tit. 3. 4. q. 80. Ideo Prouiso Solerter.

Sed pone q̄ quis confitetur fecisse plura furta diuersis locis, & temporibus nunquid stabitur tali confessioni? & dicendum q̄ nō, quia confessio gñalis est incerta, cū nō cōstet de rebus subtractis. ar. ff. ad Sil. l. j. §. unde illud. tñ quid confitet se fecisse plura furta eodem loco, diuersis tñ tem-

poribus? & rñdendum q̄ n̄ ista verba diuersis tēporibus sunt obscura, q̄a possunt intelligi diuersis tēporibus continuatis: & sic non reputatur plura, ut no. de act. & obli. l. nunquam actiones, & pro confitente interpretatur in mitiorem partē, ut ff. de iudi. l. si quis intētionē, & extra de accu. cū dilecti. Ideo **PROVISO SOLERTER.**

Vtrum homo possit satisfacere de uno peccato, sine alio? Th. in 4. dist. 15. dicit q̄ non. nam oportet q̄ talis sit modus satisfactionis qui cōpetat ad tollendam offensam: offensæ autē oblatio est, o amicitie restitutio. & iō si aliquid sit quod amicitie restitutio nem impediatur, etiam apud homines satisfactio esse nō potest. Cum ergo quod libet peccatum impediatur amicitie caritatis, q̄ est hominis ad Deū, impossibile est q̄ homo de uno peccato satisfaciatur alio retēto: sicut nec homini satisfacere potest qui pro alapa sibi data se ei prosterneret, & aliam sibi daret. cōcor. Pe. in sum. cōfess. eo. ti. q. 102. uide infra pœnitētia. & ibi patet qualiter homo de omnibus peccatis debet agere pœnitentiā. Ideo **IDEO PROVISO SOLERTER.** uide infra satisfacere. §. primo.

Item an liceat p̄ confessionem diuidere? & respondetur secūdū Tho. in 4. dist. 17. q̄ non licet confessionem diuidere, sed integraliter debet quis omnia peccata sua uni sacerdoti confiteri, ut de pœn. dist. 5. c. j. circa fin. & dist. 3. sunt plures. Nam sicut in medicina corporali oportet q̄ medicus non solum unum morbum contra quē medicina dare debet, cognoscat, sed ēt uniuersaliter totam habitudinē ipsius infirmi, eo q̄ unus morbus ex adiunctione alterius aggrauatur,

& medicina quæ uni morbo compereret, alteri nocumētum pręstaret. similiter est in peccatis, quia unum aggrauatur ex adiunctione alterius: & illud quod in uno peccato esset cōueniens medicina, alteri nocumētum pręstaret. & cū quandoq; aliquis cōtrarijs peccatis infectus sit, & ideo de necessitate cōfessionis est, q̄ homo omnia peccata sua confiteatur, q̄ in memoria habet: alioquin non est confessio, sed cōfessionis simulatio. Ideo **PROVISO SOLERTER.**

Et si quid non habuit in memoria, & postea recordatur, sufficit q̄ hoc peccatū confitens postea dicat explicitē, & illud, & alia peccata in generali, dicendo q̄ cum alia multa confiteretur, hoc oblitus fuit. & hoc etiā facere tenetur si cōfiteatur alteri sacerdoti, seu confessori quān cui confessus est alia, ut in sum. confess. eo. ti. q. 72. secundum eundem Tho. con. pe.

Latro pendens in cruce confessio ne subita meruit paradysum. 16. q. 5. cognouimus, de conf. dist. 4. baptisimi uicem. Et Iudas nō impetrauit misericordiā, licet confessus est se Christum tradidisse, quando misit triginta denarios in templo, & dixit, tradi sanguinem iustū, & proiecit denarios, quia precium sanguinis est, sed quia peccatum suum debite non confessus fuit. q̄ ideo non impetrauit misericordiā à Deo, ut habetur. de pœn. dist. 3. Iudas, & ibi no. uide inf. misericordia, & infra pœnitentiā. §. falsa.

Quis sit effectus confessionis factæ in foro contentioso, & factæ in foro pœnitentiæ, & mixtæ, not. de electio. innotuit, & de etate, & qualitate, quaris. Hostien. in sum. de foru. §. finali.

An

An crimen de quo constat confessione partis in iudicio inquisitionis possit puniri ordinariē? & dicendum quod sic, Inn. in c. inquisitionis, & c. qualiter 2. de accusatio. aliquid perdoct. in Cle. constitutionem, in fi. de elect. tex. notabilis in c. fi. de celebratio. miss.

Augustinus quanto pluribus cōfiteatur quis sub spe veniæ, tātō facilius consequitur gratiam remissionis, de pœni. dist. j. quem penitet.

Quæ dicatur cōfessio, seu pœnitentiā falsa, uide infra pœnitentiā.

Licet fur rem restituat, tenetur tamen confiteri peccatum, de ele. q̄ sicut. in gl. fi. in regula, peccatum, li. 6. vbi Io. An. facit. 25. dist. c. fi. & 12. q. 2. fraternitas, in glos. magna.

Confessio cum certa qualitate facte præiudicat cōfidenti respectu substatie cōfessionis: nec potest se fundare super qualitate, si contra illam instat præsumptio. Ab. in c. cum venissent, in 4. col. in glos. in verbo donec, de instituo.

An habeatur pro confesso absens contumax, uide infra contumax, & supra absens.

Non tenet confessio facta metu mortis, ut extra de his quæ vi metusve cau. si. cap. j. 31. q. 2. Lotharius, & nec facta per metum, vel fraudem, ut 15. q. 6. c. j. & Spe. in tracta. de confess. in prin. §. 2. & de procurato. accedens, in glos. j. Item nec valet facta in tormentis, nisi perseueret. uide infra tortura. ideo Prouiso Solerter. & sic concludendum q̄ confessio facta metu, vel vi nulli præiudicat, ut 22. q. 4. inter cætera, & dist. l. præbyteros j. q. j. constat. 20. q. 3. præsens. 7. q. j. omnis qui. arg. 11. q. j. quisquis, & d. c. j.

15. q. 6. uide infra metus, & infra misericordia. Omnis enim cōfessio que fit ex necessitate, fides non est, ut 15. q. 6. in c. si sacerdotibus.

Confessio spontanea non dicitur quæ facta est in torturis, sed voluntaria. de quo uide infra sponte, & infra tortura.

Item no. quod si clericus confiteatur crimen timore probationum, q̄ tunc, siue illud commisit ante ordinationem, siue post ordinationē suā, deponitur irreprobabiliter, ut 24. di. c. vlt. & l. dist. ex pœnitentibus, & 81. dist. si qui sine examinatione, & c. si quis episcopus. si verò sponte confiteatur crimen commissum post ordinationē, tunc ad tempus debet suspēdi ad agendam pœnitentiā. sed postea restituitur ex dispensatione, ut infra eo. c. 2. hoc habetur. 15. q. 8. in summa.

An per confessionem criminis minuatur pœna, vbi ipsa pœna venit imponenda a iure, uide infra pœna. §. no. q̄ vbi pœna imponitur.

Confessio spontanea præsumitur etiam quæ fit incarcerare. Bald. in l. si quis in hoc genus. j. col. in ver. deinde no. C. de episc. & cler. Ideo Prouiso Solerter.

Item confessio spontanea dicitur quæ facta est nullo metu adhibito, vel quæ post torturam ex interuallo ratificata est sed facta in tortura dicitur voluntaria, ut infra sponte.

Confiteor sponte. fateor coactus profiteor spondens Ioan. And. in c. j. de vita & honest. clerico.

An petens veniam de delicto. uideatur confiteri, uide infra venia.

Confessio unō potest fieri hæretico, nec absolutio ab eo recipi. doct. de spon. non est.

Quis dicatur spontè confiteri, uide infra rediens.

An spontanea confessio sit causa minorandi pœnam, uide de simo. de hoc l. di. p̄sbyterū de ele. innotuit.

Sicut confessio causa tormentorū facta, non p̄iudicat nisi detur postea perseuerantia, ut l. j. ff. de quæst. ita confessio, seu renunciatio, & litis cefsio facta pietatis causa non nocet. ita dixit Vin. quem sequitur ibi Pe. de Ancha. & etiam dominus Ab. in c. afferte, de p̄sumptio.

Non dicitur confiteri qui negat ali quid de his quæ inferunt ad condemnationem. Et ideo respondens inquisitioni, & dicens se fecisse ad sui defensionem: uel q̄ commisit, uel fecit aliquas c̄emonias Iudaicas compulsus, uel per metum, uel aliter, talis nō habet beneficium confessionis. ar. l. beneficio. ff. de falsis, & l. etiam. ff. de lega. j. uide Bald. in l. ea quæ. circa fi. C. de conditio. inde. Ideo Prouiso Solerter.

Supra in §. j. posita est diffinitio confessionis, ubi dicitur q̄ confessio est remediū per quod morbus latens spe uenæ aperitur. & etiam nō q̄ per confessionem probatur veritas facti. ff. de positi. l. publicia, in fi. C. de nō nu. pe. l. generaliter. C. arbi. tute. l. fi. fallit in casibus de quibus Bal. in l. Deo nobis. C. de epif. & cle. de testibus, p̄sentium: de elec. dudum. 2.

Nota q̄ qui unū dicit, dicit & omnia quæ sequuntur ex illo, ut l. i. q. 3. existimant, & c. sequenti. & extra de dolo, & contumacia, cum dilectus filius, & ff. q̄ metus causa l. Item ar. q̄ idem iuris est in uno connexorum, quod in reliquo, ut j. q. 3. si quis obiecerit, & 3. q. 6. hoc quippe. Item ar.

quod qui renunciat uni, renunciat omnibus quæ sequuntur ex illo, & etiam omnibus cohærentibus, ut 8 r. dist. si quis sacerdotū, & j. q. j. si quis episcopus, & 9. quæ. 2. nullus primas. hoc totum inuenies. 8. dist. in c. quo iure, in glos. antepenultima. Nam de annexis idem est iudicium, ut in cap. quanto, de iudi.

Sed confitens omnia in inquisitione, uel accusatione contenta, uidetur confiteri omnia tam principalia, quàm accessoria, etiam per uiam qualitatis. Bart. in l. si cui. §. si a filio. ff. de legatis. j. **IDEO PROUISO SOLERTER.**

Sed tunc dicitur quis in cōfessione perseuerare quando diuersis temporibus illud idem confitetur: secus, si pluries eodem tempore: quia tunc est una confessio tātum, nec propriè dicitur perseuerare. Bal. super rubrica. C. de confessis, in fine. Ideo Prouiso Solerter.

Sed respondens interrogationi iudicis ubi de iure interrogari non debet. non habetur pro confesso, nec sibi p̄iudicat dictū est d. Ant. in c. j. de confessis. Ideo Prouiso Solerter.

Confessio rei debet intelligi secūdum intentionem eius. Bar. in l. is qui reus. ff. de publ. iud. uide c. cum dilectus, de accu. Ideo Prouiso Solerter.

Quando confitens admittatur ad declarandum suam confessionem, uide de accu. cum dilecti.

Confitens delictum licet dicat se fecisse id pro sua defensione, debet probare: aliàs non sibi prodest, ut tenet. Ioan. An. de off. dele. c. j. lib. 6. de uerbo. signific. ex parte. Bar. in l. Aurelius. §. idem quæsi j. ff. de libe. le. **IDEO PROUISO SOLERTER.**

Non

Non dicitur uera, sed ficta confessio quæ inducitur ex contumacia nolentis uenire ad iudicium. glo. de p̄scrip. nullus.

Nota q̄ si quis uariè confitetur, q̄ standum est primæ confessioni. glo. in c. ut nostrum, ut eccl. benefi. de p̄bati. per tuas. de p̄sump. literas, & ibi uide. Ideo Prouiso Solerter. nisi probaret se errasse, ut de censi. olim. C. de errore aduo. l. ulti. & de appel. cum causam: de confessis. c. ulti. sed in crimine hæresis non uidetur quod possit errare, quia de facto suo certus esse debet, de rescript. ab excommunicato. ex uarietate ergo responsi p̄sumitur contra ipsum, ut 4. q. 2. §. item qui falsò, uel uariè, de pœ. super his. ff. de quæstionibus. de minore. §. tormenta, in fin. & l. ex libero, in prin.

Confessio subita, & non deliberata uidetur erronea, & ideo potest reuocari. text. 29. dist. c. 2. nota. in c. si quis iratus. 2. q. 3. Ideo Prouiso Solerter.

Item confessus indeliberatè, & calore iracundiæ uidetur errare. not. de diuort. ex literis, sed nunquid, ut ecclesia. benefic. ut nostrum, in glos. de censibus. olim. Archi. de iureiurando cap. fina. libro 6. de accusa. cap. j. eodem libro.

Reuocare potest quis confessionem suam. glo. cum ibi allegatis in c. cum causam, de appella. & no. in c. j. de testibus cogendis & glos. in c. fin. de consue. lib. 6. Abbas in d. c. fin. de confessis.

Quando quis reuocat confessionem factam in tormentis, an debeat abiurare publicè? & dic quod sic, ut supra abiuratio.

Sed quid debeat probare uolens reuocare confessionem. Inno. in c. cū dilecti, de accusa. ad fi.

Sed de ficiens in probatione uidetur confiteri. gl. est singula. de exhiben. reis. §. scimus, in glo. scilicet narratione. Bald. in l. 2. C. quando fisc. uel priua.

Sed ex confessione facta incidentaliter de crimine in iudicio non potest quis criminaliter damnari, licet ex illa possit iudex inquisitionem formare. Bar. in l. confessus. ff. de custo. reorum. Bald. in l. mercalem. C. de conditio. ob tur. cau.

Sed an, & quando ex uera confessione quis non debeat damnari, nec etiam ex ficta, scilicet quando iudex uiderit aliquem hominē, qui aliquē dicitur occidisse, tunc non poterit iudex condemnare accusatum de illo homicidio, licet accusatus confiteatur y interfecisse illū quem iudex scit esse uiuum. & per talem confessionē non poterit procedere ad condemnationem illius, qui cōfessus est occidisse, quantomagis ex ficta confessione. ut ff. ad l. Aquil. inde Neratius. §. fin. cum l. seq. Sed hoc in crimine hæresis non potest practicari simile, quia cum sit crimen quod intrinsecus latet, ideo non pōt in aperto liquere iudici de alicuius innocentia.

Nota singulare quod si aliquis cōfiteatur se interfecisse hominem, & tamen dicit quod fecit ad sui defensionem, an iste puniatur pœna capitis? & Abbas in c. auditis de p̄script. tenet quod sic. 2 Et potest trahi in cōsequentiā an si quis confessus est p̄petrasse aliquam hæresim: uel fecisse aliquam c̄emoniam Iudaicam, sed dicit quod non fecit c̄emonialiter, nisi

nisi contēplatione alicuius quòd talis confessio ualet quòd ad sui praiudicium, non autem quòd ad commodum confitentis, ut no. Bar. in l. Aurelius, in §. idem quæsiuit. ff. de libe. le. & qui trāsiiuit, uel rediuit ad ritus uel cēremonias Iudæorū, sicut hæreticus uenit puniendus, ut in c. contra christianos, de hæreticis. lib. 6. sed in alijs criminib. Bar. tenet in l. q̄ scientia. C. de pœnis. quòd talis confitens puniatur pœna extraordinaria, i. pœna pecuniaria. Et dicit ipse, uide saluari quendam hominem a morte, & hoc uerum si incontinēti dixit quòd fecit ad sui defensionem: secus si ex interuallo, ut dicit Io. An. in regula, nullus pluribus, de re. iur. in 6. ubi uideas plene plures quæstiones practicabiles ad istam materiam, & quia est probatio qualificata, non uehemens quæ requiritur in criminalibus, ut l. sciant. C. de probatio. & in iuribus supra allegatis.

No. quod quando quis confitetur factum, & illud factum qualificat, quod talis dicitur negatiuus qualitatis, ut infra negatiua. §. negatiuus, & est triplex.

Item quando aliquis confessus est se interfecisse hominem, & absolutus est de facto, utrum si post accusatus est de eodem delicto, nunquid cōfessio prima noceat ei, ad hoc ut puniatur per illam confessionem? & dicit quod non. imò ille qui uult iterum accusare, debet probare: aliàs non admittetur, nisi de nouo probet. tenet Sali. in l. si quis in ea culpa. C. de custo. re.

Nota quod confitens contenta in inquisitione esse uera, in qua continebantur ea, quæ iuris erant quæ non

erant uera de iure, sibi non praiudicat, quia pars non potest per suam confessionem ea quæ iuris sunt, immutare. a. glos. in l. ornamentorum. ff. de auro, & argen. lega. glos. in l. C. de confessio. gl. in l. 3. §. quod obseruari. C. de iura. calumnia. Angel. in consi. 21.

Quando aliquis est confusus in iudicio an sit necesse ut condemnetur per sententiam, uel sufficit confessio tantum? & est dicendum quod aut loqui mur in delictis, idest in criminalibus, & tunc est necesse ut feratur sententia licet sit confessus. tex. est in l. si cōfessus. ff. de custo. reo. & in l. quæ secundum. C. de pœnis. facil. l. post rem iudicatam. ff. de re iudi. aut loquimur in ciuilibus, & tunc aut cōfessus. est post litem conte. idest post libellum, & postquam iurauit de calūnia, & tunc est necessaria sententia, & ita intelliguntur. l. Iulianus, & l. qui si cū ff. de confessis. Aut confessus est ante libellum, & tunc non est necessaria condemnatio per sententiam. ita intelligitur dictum Abbatis. in c. quærenti, extra de officio delega. Et omnes leges intelliguntur quod confessus habetur pro condemnatio, si confessus est ante libellum, ut l. j. ff. de confessis, & l. patroni. ff. ad l. Aquil. & ibi uideas bonam distinctionem de hoc in glos. fi. Nam illa. l. intelligitur in cognoscendo, secus in pronunciano, ut ibi in glos. dicitur.

Nota quod quando pars confitetur in iure, non sunt postea requirendi testes, sed ex sua cōfessione procedere debet sententia contra ipsum, iuxta illud uerbum euangelij, ex ore tuo te iudico serue nequam. confessus enim in iure pro iudicato habetur,

tur, siue conuicto. C. de confessis. l. una, extra de confessis. c. j. nullę enim sunt partes iudicis in confitentem, ut ff. ad l. Aquil. proinde. §. ult. & hoc uerum est quantum in cognoscendo, siue quantum ad examinationem cause. sed tamen aliquæ sunt, in sententiando, quia non restat aliud, nisi ut in confitentem sententia proferatur.

Confessus in iure habetur pro iudicato, & in cōfessum nullæ sunt partes iudicis nisi in cōdemnando. ff. ad l. Aquil. l. proinde. b. quod qualiter intelligatur, not. de re. permut. cum olim, de testi. præsentium, de elec. dudum, el 2. uide infra qualiter in confessis nullæ sunt partes iudicis nisi in condemnando.

An si confitens peccata sua petat pœnitentiam de aliquibus sit sibi danda, uide de rapt. super eo gl. 2. de pœni. dif. 3. §. ul. & ea. dif. sunt plures. c. ul. & de pœn. & remis. c. quidam. & 26. q. 6. agnouimus.

An qui in foro pœnitentiæ confitetur episcopo se aliquod crimen commisisse, quod dicit episcopus se ante sciuisse, possit episcopus cōtra talem de eodem crimine iudicialiter inquirere. Io. An. in c. omnis, de pœni. & remisio. ibi uide, & PROVISOSOLERTER.

Postquam quis negauerit, nō prodest sibi confessio nisi sit minor. l. si ex causa. §. nunc uidentum. ff. de mino. & tunc prodest ei ope restitutionis. de quo uide Bart. in disputatione sua quæ incipit, per Italiam. Bal. in l. contra negantem. C. ad l. Aquil. uide infra negatiua. §. postquam.

Vbi confitens delictum habet diminutionem certę pœnæ, scilicet si primò negat, postea confitetur, audi-

tur, iudex tamen non cogitur admittere si non uult. Bart. de iureiuran. ff. eum qui, in princi. ideo PROVISOSOLERTER.

Nota quòd non statuitur confessio nisi pro se, etiam si in eadem charta sit confessio contra se. ff. depositi. l. Lucius. ideo PROVISOSOLERTER.

Confessio facta ad suasionem aduersarij etiam post sententiā potest reuocari. Bar. in l. error. C. de iu. & facti igno. & in l. 2. ff. de anna. excepti. glo. in præallegato. c. error. quę dicit quòd reuocatur per resti. in integrū. IDEO PROVISOSOLERTER.

Item no. quòd quando aliquis uero tempore aliquid confessus est, & modò negat, talis in reatum periuurij, & infamiam uulgi decurrit, quia duo contraria, scilicet uerum, & falsum respondisse uidentur. unde tāquā nauta nauigans contrarijs uentis nō esset audiendus, ut in corpore authenticorum, de his qui ingre. ad appellandum. §. j. coll. II.

An confessio facta in foro mixto inducat probationem, ut ex ea confitens condemnari possit? Hostiensis, de etate, & qualita. quæris, & in summa de seru. §. fin. in fine. cuius uerba ponit dominus Anto. de Bu. in c. tertio loco, de proba. uide. l. dif. expenitentibus, in gloss. text. in c. innotuit, de elec.

In foro pœnitentiāli statuitur confitenti et pro se Archi. 12. q. 2. cum de uotissimam. facit de iureiuran. mulieri, & quòd ibi no. secus in foro iudiciali, ut supra dictum est. ideo Prouiso Solerter. quia magis nocet confitenti in foro iudiciali, quod est contra eum. quā prodest illud quod est pro ipso. ut l. distinctione, resignata.

An sacerdos possit appellare confessionem sibi factam? & dicendum quod de consensu confitentis potest; alias fecus, ut de adul. significasti, de simo. Matthæus, glos. de conse. dif. 2. cum omne, in uer. proditorem. Io. And. de elect. innotuit. Inno. de pœ. & remis. omnis. adde quod scripsit sanctus Thom. in 4. dif. 21. q. 3. ar. 2. Ideo prouiso Solerter.

Nota quod confessio declaratoria actus principalis requirit præsentiam partis, licet sit facta extra iudicium. colligitur ex c. fin. de succes. ab intef. & facit ad no. in c. fin. de cōfes. & in l. certum. §. si quis absente. ff. eo. tit. & l. generaliter. C. de non nu. pe. & Abbas in allegato. c. fi.

Confessio facta propter aliud etiã in præsentia partis plenè non probat colligitur ex c. fi. de succe. ab intef. & ibi Ab. 5. col.

Confitens debet se totum ponere in arbitrio confessoris, de pœ. dist. 5. consideret.

No. casus in quibus quis habetur pro confesso, licet ipse non confiteatur. primus casus quando fugit a carcere, ut infra fugiēs, & supra carcer, & habetur. in l. eos. ff. de cus. re. secundus casus est, si pars non uult iurare de calum. ut in l. fi. in §. fi. ff. de iura. cal. tertius casus est in c. 2. extra de proba. l. 6. quartus casus est quando corrector recessit ante quinquaginta dies residentie post depositum officium ut trahitur in l. j. tam ciuilibus, quam criminalis. C. Ideo Prouiso Solerter. Et etiam taciturnitas habetur pro confessione, ut supra ista dictione. §. item no. quod taciturnitas.

No. quod ad hoc quod confessio præiudicet alicui, exiguntur plura,

scilicet quod sit maior. 25. annis, quia minor potest restitui contra confessionem. ff. de mino. non omnia. ff. de conse. certum. §. in pupillo. Itē quod sponte, & non coactus. 26. q. 6. cap. j. & 31. q. 2. Lotharius, & ff. de quæsti. l. j. j. Rñ. & in §. diuus. 2. itē quod ex certa scientia, quia si errat in confitendo, & potest probare se errasse, non nocet, ut in c. vlti. de confes. & C. de iuris & facti ign. error facti. & ff. de cōfes. non fatetur. Item quod contra se confiteatur, quia confessio pro se non prodest. 24. q. 2. §. j. ff. de inrer. acti. de ætate. j. Rñ. Item in iudicio & coram suo iudice: aliàs non præiudicat, ut de iudi. at si clerici. C. eod. l. una quicquid; tamen confessio extra. c. ius facta ualet, ut si quis confiteatur debere se ex certa causa, quia emptionis, uel locationis, uel aliqua causa consimili, si probetur confessio ita per testes qui ferunt præsentis in confessione condemnabitur ex ea. C. de nõ numerata pecunia. l. generaliter, & l. aduersus, & ff. de probationibus, cũ de indebito. §. ultimo, & de fide instruli cautio, & 3. q. 9. §. si debitum. Itē si aduersarius sit præsens: aliàs non nocet. ff. de interro. acti. l. vlti. & ff. eo. certum. §. si quis, Item requiritur quod non sit contra rerum naturam: ut si confiteor me interfecisse hominem qui uiuit. ff. ad l. Aquil. inde Neratius. §. vlti. & hoc si probo eum uiuere qui mortuus est. uel si confiteor illum esse filium meum, qui est maioris ætatis quam ego. uel si quis confiteatur factum, cuius nomine, actio cum alio esse non potest. ff. de inter. actio. si is cuius. & l. confessio. Item quod non sit contra ius, scilicet de libero homine. aliàs non nocet.

et. ff. de pac. iure gentium. §. & si postulatio, & §. præcedēti, extra de pac. pactiones. & de condi. appo. si cōditiones, & 32. q. 2. solet quæri. Item quod de re litigiosa, ut. ff. de interro. act. confessionibus. Item si quis confiteatur se seruū, ut C. de li. cau. inter. lex ista fauore libertatis intelligitur de confessione facta apud iudicem. sed non in iudicio liberalis causæ. aliàs contraria esset lex illa, iube. eo. ti. in fi.

Sed an, & quando quis teneatur de confessione falsa, & distinguendū quia aut fuit facta coram iudice, aut non. si fuit facta coram iudice, semper tenetur. si extra iudicium, est distinguendum, quia aut confessio habet formulam certam, ut quia uendidi, uel donauī, uel aliàs, & tunc tenetur. si non habet certam formulam, quia sine causa, tunc non tenetur. uide plenè per Bar. in l. cum falsa, de iur. & fa. igno. Et sic concluditur quod cōfessio facta in iudicio nocet, & extra iudicium non nocet, ut in c. vlti. de cohabi. cleri. & mulierum.

Sed an confessio aduocati noceat parti? & dicendū quod si aduocatus confessus est aliquid coram parte, quod nocet parti. tex. est in c. quærelam, & in c. bonæ. extra de elec. & ante li. cōtes. habetur pro contestatione. ideo PROUISO SOLERTER.

Si quis semel in anno non confiteatur. proprio sacerdoti, secundū formam. c. omnis utriusque, de peni. & remis. pertinacia talis inducit suspicionem hæresis, quia cum non facit id ad quod tenetur, ut in d. c. per consequens. præsumitur aliter sentire de sacramentis ecclesie quam sentiat ecclesia, ut de hæreticis, ad abolendam. j. Respon. concludit ergo Host.

secundū Pe. de Ancha. in c. fi. de peni. quod ecclesia de rigore post tantam expectationem, & contumaciam posset illum condemnare de hæresi, licet ecclesia æquitatem præferens nõ sequitur hūc rigorem, ut Host. & Pe. ubi supra. quæ etiam tenet Abbas in c. testimonium, & ego audiui a doctore Zamorensi legēdo in cathedra Salamantina dictum. c. testimonium, de testibus. in quo habuit determinationem quod cum quis semel in anno teneatur confiteri, & non confiteatur, quod iste talis non potest esse testis. Nam talis si postea perseueret, est hæreticus. & hæreticus est infamis. ergo per consequens non admittitur in testimonium. quod nota.

IDEO PROUISO SOLERTER. & an talis qui non confessus est semel in anno, sit tradendus sepulturæ ecclesiasticæ tempore mortis? & dicendum quod si tūc apparuerint in eo signa contritionis, & pœnitentię quod talis sit tradendus ecclesiasticæ sepulturæ, secundū Nico. Ab. in c. 2. de tornea. ar. c. a nobis, de sent. ex. sed plures doc. tenent contrarium. eo. quod non satisfecit dispositioni illius. c. omnis utriusque. & imputet sibi, quia se arctauit. ideo tu cogita quid faciendū in tali.

No. quod si quis in iudicio confessus est aliquid nullo insistente aduersario: uel erat, tamen sine interrogatio ne ab ipso facta, non ualet confessio, tex. est & ibi Bald. in l. interrogata. C. de libe. cau. sed alias erant coram iudice, sed non erant in figura iudicij, ut ibi.

Itē no. quod confessio facta per partē ad postulationē partis alterius, nõ quam facit fidem in alio iudicio, ut quæ ex illa cōfessione cōueniat iste ab

alijs creditoribus. & est dicendum quod non facit fidem, nec nocet, nec prodest alijs: nisi tantum isti per quem facta est confessio, tex. est de hoc. & ibi Bar. in l. si. ff. de interroga. actio. & Bal. in l. i. C. de confessis, & aliquid per Abbatem in c. veniens, el. 2. de testibus.

An si reus confiteatur delictum, iudex possit ex ordinato processu poenam infligere statim? & Io. And. dicit quod sic, in c. qualiter, de accusa. vbi Inn. dicit: quod extraordinariam infligit, de elec. per inquisitionem. de confessis. c. 2. adde Angel. consilio 190. quod incipit, visis actis. & vide C. de cust. re. l. si quis in ea, & ibi Cyn. spe. titu. de accusa. §. j. ver. accusati autem.

Si quaeritur super delicto commissio certo tempore, & loco, & confessio fit de delicto, sed variata qualitate loci, vel temporis, an ex tali confessione possit sequi condemnatio? vide Ange. consilio 211. quod incipit, In causa, & cum ibi videris. PROVISIO SOLERTER. Quid significet haberi pro confesso, Bar. in l. eius qui ff. de iure fis. & vide nota. in c. 2. de confes. li. 6. adde Bar. in l. lex Cornelia. ff. ad Sill. & l. absentem. ff. de poenis do. in c. veritatis, de dolo & cotu. in quibus tractatur de intellectu statuti, quo cauetur quod contumax habeatur pro confesso.

Licet expressa confessio facta in iudicio possit ostenso errore reuocari, vt de confes. c. si. secus tamen in tacita quaerit ex productione instrumenti, vel testium in iudicio. dictum est notabile Inno. de cens. cum olim. adde Ioan. Andr. in addi. spe. in ti. de depofi. §. nono, ver. veruntamen,

in addi. quaerit incipit, Vidi dubitari.

Vtrum confessio iudicialis praedicta cet contenti: & dicendum quod sic, secundum Pa. in c. ex parte, de confes. si contenti sit maior. 2. §. annis. & fit sponte, & ex certa scientia, & expressa causa, & coram suo iudice, & parte parte, & non sit contra naturam, nec contra ius, & fiat de religiofa, & non sit contra libertatem: alias non praedicta. uide diffusum in d. c. ex parte, in gl. j. quia potius est fori contentiosi.

Quid si confessio sacramentalis est facta coram non suo iudice, an possit haberi rata per suum iudicem? & dicendum quod non, vt de pen. & re. q. autem, de poeni. dif. 6. c. vi. in glo. fin. & licet confessio facta coram non suo iudice non praedicta, tamen si postea litiget coram iudice competenti praedicta. Inno. in c. per inquisitionem, de electio. Bal. in l. clarum. C. de auto. praestan. & Bal. in l. iubemus, & ibi gloss. in l. interrogata, C. de libe. causa.

Supradictum est de confessione facta per metum. & ibi vide.

An liceat confiteri per partes, hoc est aliqua parte vni, & alia alteri: vel vno tempore vna, & alio tempore alia, tex. & glo. quod non, de poeni. dif. 6. c. j. ver. cautus sit poenitens, in uerbo apud se confessionem. de quo per sanctum Tho. in 8. dif. 17.

Confessio non est plena probatio, sed probationis releuatio, de iudi. at si clerici. §. si uerò. Cy. il. actor. C. de probati. Io. An. & ibi moderni, de electi. bonae. no. de proba. super rubrica Archi. j. q. ulti. actor. de resti. spol. cum ad sedem. §. nos igitur, iuncta gloss. fallit in dote, & in mutuo. in quibus est speciale. Bald. in l. generaliter, C.

de

de non num. pecunia. in j. questione.

Confessio facta extra iudicium de crimine operatur, ut taliter confitens non admittatur ad purgationem, ut in c. per turs, de proba. Io. An. de excess. pra. quam sit. IDEO PROVISIO SOLERTER.

Sed confessio facta pluries extra iudicium videtur facta in iudicio. dictum est singulare in c. si cautio, de fide instru. & dictum est Ab. in dicto c.

Confessio duplex extra iudicium facit plenam probationem, dictum est Bartol. in l. j. C. de agric. & cens. libro 11.

Confitens crimen extra iudicium, licet vi confiteatur, propter illam confessionem non poterit, damnari, tamen in iudicio non poterit negare, quod extra fuerat confessus secundum Innocen. de electio. per inquisitionem, de excess. praetorum, quam sit. uide supra. IDEO PROVISIO SOLERTER.

Nota quod confessio extraiudicialis non valet nisi sit bis emanata. sed si femel est confessus, & postea iurauerit valet. dictum est Abbatis in c. cum contingat, extra de iureiuran. & nota quod confessio extra iudicium geminata praedicta. & etiam quando iurat. in extra iudiciu tale esse verum: uel iurat tali debere centum. Istos duos casus ponit Bart. in l. cum scimus. C. de agri. & cens. lib. 11. & Abbas in c. si cautio, de fide instru. a simili ibi de non nu. pe. Alius casus est quando nocet extra iudicium facta scilicet in actione reali. Tenet In. & Abbas in c. si. extra de confessis. & idem in c. per inquisitionem, de electionibus. IDEO PROVISIO SOLERTER.

An confessio extraiudicialis probet in delictis. ad hoc ut poena ordinaria infligatur? Et dicendum quod licet confessio extraiudicialis regulariter probet: tamen secus est in delictis in quibus confessio extraiudicialis plenè non probat quod ad effectum poenae ordinariae infligendae, probatur, de excess. pra. quam sit graue. vbi presbyter beneficiatus confessus si crimen adulterij commisisse, non deponitur, sed beneficio priuatur, ut ibi notatur per Inno. & Hosti. & allegat unam gloss. notabilem Bart. ff. ad l. lul. de adul. l. capite quinto. uidelicet quod confessio extraiudicialis talis non plenè probat nisi quo ad effectum confitentem subiiciendi torturae. Sed glo. in c. per inquisitionem, de elec. tenet quod ex tali confessione potest confitens damnari. ibi Innocen. pro quo facit d. c. quam sit. Compo. tenet contrarium in c. olim, de rescrip. super uerbo confessus. Innocen. tenet oppositum in c. per inquisitionem, in c. interposita, de appel. super uer. probaturu, uer. & habet hoc locum gl. iuris ciuili in l. capite quinto, hic allegata, quae est singularis, tenet quod talis confessio facit solum iudicium ad torturam: & hoc tenent legistae pro euangelio. sed tu dic secus dum do. Anto. quod si confessio extra iudicium infamat de facto, quod potest puniri, cum in tali infamia facti non ponderetur iuris effectus: vel dato quod non infamet, inducit tamen tantam suspicionem, ex qua potest procedi ad iudicium purgationis, & ex infamia facti sola suspicionem probabili proceditur ad iudiciu purgationis, de purga. cano. inter. & est conclusio do. in c. ex parte, de of. ordi.

di. hoc tamē casu non admitteretur directa purgatio contra confessionē nisi aliter eam excuset, ne ipse ueniat contra id quod uiua uoce est protestatus: sed excusando eam, & aliter intelligēdo poterit excusari. Nā excusatio perimens confessionem nō admittitur, ut est casus in c. cū dilecti. de accusa. ex quibus declaratur opinio Inno. in d. c. quā sit uerba fuerunt originaliter 2. q. j. multi, in glos. magna, quæ est notabilis ad hoc. & idem not. de iudi. at si clerici, super uerbo non tenet. uer. sed pone clericus. hæc uera quando confessio deditur in probatione in iudicium. sed si delictum ea probata, habet locum dictum. c. quā si graue, do. de Rota. deci. 60. in nouis decisionibus.

Nota quatuor casus in quibus confessio facta extra iudicium in criminalibus præiudicat ad hoc ut faciat iudicium ut ponatur ad torturam. unus est in glos. l. capite quinto. ff. de adul. o vt confessus est extra iudiciū, uel coram non competenti iudice. Secundus est si post furtum factum confiteatur extra iudicium, quod not. ut in l. i. ctus furtium, & in glo. pff. de his qui no. infra. Alius casus ut ponit In. in c. per inquisitionem, extra de elec. ibi in beneficio, & c. de hoc uide infra iudicium. ideo **PROUISO SOLERTER.**

An confessio extraiudicialis inducat notorium, q vel solum faciat indicium, glos. in l. quoniam, & in l. i. ctus furtium. ff. de his qui no. infra. Inno. de off. delega. c. j. l. 6. gl. in l. capite quinto. ff. de adul. & in l. quæro. §. fin ff. de eui. Inno. in c. per inquisitionem, de electi. plenē per doc. de coha. clericorum, & mulie. uestra. gloss. in c. ex parte 2. de uerbo. signific. Host. in

c. cum speciali. §. porro, de appella.

An confessio facta in uno iudicio faciat fidem in alio in criminali contra confitentem? & dicendum q faciat ad hoc ut repellatur a testimonio, Ab. in c. testimoniuū, de testibus. & concludendo dic quod si confessus sum in vno iudicio præiudicat mihi in alio, ut l. pe. de arbi. cum si. Sed hoc est uerum in confessione uera, seculus in ficta, secundum Bart. in l. 2. §. diuus, de iure fis. ubi est casus singularis de hoc.

In confessis. nullæ sunt partes iudicis nisi in condemnando, ut in gl. c. j. de accusa. lib. 6. super parte confessus, & in c. ecclesia sanctæ Mariæ de consti. & 2. q. j. nos in quemquam. uide supra.

An confessio proprium crimen de beāt interrogari de socijs. suggerentibus, aut de receptoribus, & fautoribus suis, & an eorum confessio noceat illis, tex. est in l. fi. & ibi Cy. C. de acc. Bar. in l. repeti. §. j. ff. de quest. doc. de confes. c. j. adde de test. ueniēs 79. dist. si quis Papa & ibi glo. de hac materia uide infra tortura.

An confitens confocium criminis sit testis idoneus, uide infra testis.

Qui socius est criminis, eius confessio contra socium non admittitur nisi incertis casibus. I 5. q. 3. §. ult. in c. nemini sed in crimine hæresis, & in cri. l. æ. ma. bene admittitur. uide infra tortura. Ideo **Prouiso Solerter.**

Sed de confessione facta in tortura an & quā ualeat, uide infra tortura.

An confessio extraiudicialis sit sufficiens indicium ad torturam, uide infra indicium.

An confessio socij faciat indicium contra socium, uide infra indicium.

Cui

Cui Papa teneatur confiteri, & an absoluat, uel ligetur a sacerdote cui confitetur? & dicendū q Papa pōt confiteri cuilibet sacerdoti, quē ipse elegerit, & talis pōt eum absoluerē, uel ligare, ut in c. sanē, 2. de off. deleg. & ibi gl. & ibi Abbas, & doc. an Papa teneatur confiteri, & si confessio sit de iure diuino, Item gl. in c. nemo. 9. q. 3. item in c. significasti, de for. com. per Io. An. & Ab. in c. cum dilectus, de exce. præla. & plenius per Abb. in c. omnis utrius. de pœ. & re.

An post confessionem partis, uel publicatis attestationibus possit iudex testes examinare? uide infra examinatio.

An confessio facta coram inquisitoribus notario, & testibus sit fori penitentialis uel iudicialis? Et dicendū quod uerius pōt dici iudicialis, quā penitentialis. Nam adesse confessionis penitentiariæ requiritur quod fiat singillatim de omnibus delictis, & peccatis. Itē q fiat secretē, idest uni soli, & non pluribus, ut in c. omnis utrius. sexus, de pœn. & remis. nec de beat redigi in scriptis, sed tradi obliuioni. concluditur ergo quod talis confessio erit iudicialis, quia facta iudici, & in iudicio coram notario, & testibus uide infra forum. Ideo **Prouiso Solerter.**

Circa confessionem factam in tormentis uide infra tortura.

Quando quis x confitetur hæresim, debet confiteri per scripturam, ut j. q. 7. conuenientibus, & ibi glos. & c. quotiens, & c. si quis, & de conse. di. 2. ego Berengarius, & 26. q. 6. his qui tempore, & habetur in 4. instructione inquisitionis.

An per propriam confessionē quis

conuincatur in delictis? & respondeatur q sic, ut C. quo. appella non reci. l. 2. de cust. reo. l. si confessi, & de qō. l. j. §. si quis ultimo. cum si. Et ex ista confessione ex quo probatur, habetur causa contra aliquem.

Item quando quis confitetur hæresim coram inquisitore, debet fieri illa confessio in scriptis, ut dictum est, & corā testibus, ut habetur infra 4. instructione inquisitionis.

Item qui confitentur hæresim, debent iurare suas confessiones, ut dicta 4. instructione inquisitionis.

Quando quis uenit, & confitetur hæresim post tempus gratiæ. quæ forma sit tenenda cum eo per inquisitores? uide infra in instructionibus inquisitionis, instructione 8.

Item quæ forma sit tenenda cum illis qui sunt incarcerati, & confitentur hæresim in carcere, uide infra in instructionibus inquisitionis, in 1. instructione. Item quando quis confitetur hæresim, & persistit in ea puniendus est ut confessus, uel conuictus, ut 2. q. j. nos in quemquam.

An hæreticus qui confessus est hæresim coram inquisitoribus, possit intrare ecclesiā ad orandū, & audiendū diuina officia, & missam antequā abiuret hæresim, & antequam absoluat ab inquisitore, uide infra finito alphabeto istius libri, ubi sunt positiæ extrauagantes in fi. in §. utrū excommunicamus possit ingredi ecclesiam, & in alijs. §. sequentibus.

Quæ dicatur confessio uel penitentia ficta, uel infintosa, & dicendū quod quando quis redit, & conuertitur ab hæresi, uel peccato, quod si non agit penitentiam de commissis, tunc talis confessio facta dicitur

L infintosa

infinita confessio. Nam ad hoc quod videatur bona confessio, debet de commissis agere penitentiam, ut extra de penit. & remis. c. quod quidam. ergo ut profit sibi confessio ipsi confitenti requiritur quod non recuset adimplere penitentiam sibi iniunctam per inquisitorem, uel confessore, alias proceditur contra eum tanquam contra deficientem in purgatione, ut in dicto c. circa finem ideo Prouiso Solerter. uide infra deficiens.

Quæ forma debet teneri quando quis inuenitur quod non confessus est integrè de se, nec de alijs, uide infra in instructionibus inquisitionis in 13. instructi.

Item quæ forma sit tenenda quando quis confitetur in tormentis, uide infra tortura, & uide infra in instructione inquisitionis, instructione. 15.

Sed confessioni accusatoris statueri in causa quando id confitetur per quod apparet non posse eum accusare, ut in c. ueniens, de accusationibus.

Inter omnes probationes per confessionem^{a*} propria videtur iure melior probatio. uide infra probationes.

An fiat concordia inter testes unius partis & confessionem alterius, uide infra testes, in §. no. quod licet testes.

Cum eo qui confitetur errorem, & petit ueniam, si non fuerit relapsus, poterit inquisitor cum eo misericorditer se habere, ut in c. excommunicamus, extra de hæreticis, & in c. commissi, & in c. ut officium, eod. tit. l. 6. Ideo Prouiso Solerter. uide infra misericordia.

An in confessione teneatur quis exprimere nomen eius, cum quo peccauit; & dicendum quod in alijs criminibus non tenetur exprimere nomen

nisi in genere confiteri, sed hoc uerū nisi qualitas personæ aggravet peccatum, quia tunc exprimere tenetur illam qualitatem, puta de adulterio commissio cum cōsanguinea, uel monacha, uel cum uirgine, uel corrupta, ut de adul. in c. significauit, in princ. sed in crimine hæresis non solum tenetur confiteri crimen per eum commissum, sed etiam tenetur dicere, & confiteri de confortibus suis, & nomina^{a*} ipsorum, ut contra eos forme inquisitio, alias tacendo eorum nomina uideretur fautor hæreticorum, ut infra fautores, & potest compelli per inquisitorem ut confiteatur et de confortibus suis, cum quibus comunicauit dictum crimen hæreseos, & omnia quæ de ipsis cognouerit, ut extra de hæreticis, excommunicamus. §. adijcimus. C. de male. & mathe. l. si licet in alijs criminibus talis interrogatio de confortibus non debeat interrogari, ut C. de accus. l. si. in fi. & quæ tunc ad alios istius assertio, seu confessio non habetur pro plena probatione sed facit indicium, ut extra de confessionibus. c. j. uide infra de modo procedendi.

Item nota. quod si vocatus confitetur errorem suum, quod est licet timore probationum si iudex uiderit ipsum contritum, & speret de eius conversione, poterit sibi parcere iniuncta sibi pena salutari: multo ergo fortius inquisitor hæc facere poterit quando quis uoluntarius accedit ad confitendum suos errores, & de eis petit penitentiam. hæc Hosti. in sum. in ti. de hære. §. qualiter depræhædatur, in uer. aduerte tamen. Ideo Prouiso Solerter. uide infra in 2. §. sequenti.

Quando depræhensus in hæresi postquam accusatur confitetur constantem fidem catholicam tamen persistit in

ne-

negatiua circa ea quæ contra eum probantur, & de quibus accusatur, an talis negatiuus recipiatur ad misericordiam, uel an relaxetur curiæ seculari? uide infra negatiuus. Ideo Prouiso Solerter. & uide infra misericordia.

No. Hosti. in c. ad hæc, de sim. quod quando timore probationis quis confitetur, etiam in aliquo parcendum est sibi, licet non in totum, & erit arbitrium quanta pars pœnæ remittatur, seu indulgeatur, ipsi confitenti, ar. in c. si. de transacti. sed hoc dictum Hosti. nullo iure probat. quinimo omnia iura parem pœnam inflingunt conuictis, & confessis in iudicio, ut in d. c. & in l. si confessus. ff. de cust. reo. & c. 2. de confessionibus. cum multis similibus, & facit illud notabile dictum Inno. in c. qualiter, & quando el. 2. de accus. ubi uult acrius puniri confessum per uiam inquisitionis, quam conuictum, ut est Abbas tenet in d. c. ad hæc, de simo. sed Hosti. tenet aperte quod antequam sit conuictus de hæresi, quando cumq; debeat admitti confitens errorem suum, ut uolens reconciliari, etiam si timore probationum confiteatur, dummodo iudex uideat ipsum contritum, & speretur de conversione sua. Io. An. in c. excommunicamus, el. j. §. damnati, eo. ti. sentit in quadam postilla quod ne dum antequam sint conuicti si confitent, imò est postquam sunt condemnati per sententiam, quod si confitentur, & uolunt redire, euadant pœnam mortis. & idem sentit glo. notabilis in c. pe. eo. ti. sed in contrarium uide facere tex. in c. ad abolendam §. j. eo. ti. cum ibi dicitur incōtinenti, & sponte. uide infra misericordia, & infra rediens. Ideo Prouiso Solerter.

An si quis confessus hæresim pro-

prio sacerdoti, uel non proprio, & uult recedere ab alijs peccatis, sed non ab hæresi, uel ipse recedit, sed non uult alios nominare, uel nominat sacerdoti, sed non uult quod ille detegat, an sacerdos possit episcopo, uel inquisitoribus reuelare dicitur quidam, quod tunc sacerdos debet adire episcopum, & dicere, Custodi, uigila super oues, quia lupo est in grege. uel si placet, dicit quod possit reuelare talibus qui possunt prodesse, & non obesse: tunc quantum ad primum uidetur quod non sit strictus sacerdos propter uim pœnitentiæ. tunc quia ille non agit pœnitentiæ, tum quia non seruat fidem cum sit hæreticus, & non fidelis, & tunc non est fides seruanda. hæc Rai. in sum. in tractatu de pœna sacerdotis reuelantis confessionem in j. col. Sed si peccator qui confessus est, confitentur quod confessor detegat, tunc bene potest confessor detegere alteri, & reuelare peccatum per penitentem sibi confessum: alias secus, ut in c. om. utrius. sexus, de penit. & remis. & Ab. in c. Mattheus, de simo.

Utrum si in foro pœnitentiæ quis confitetur hæresim proprio sacerdoti, & suum errorem coram ipso detestetur, & per talē confessionem absoluetur a proprio sacerdote: an iste talis confitens maneat securus a manibus inquisitorum, ad hoc ut super illud crimen non possit inquisitor procedere contra talem? ad quod taliter respondeo potest, quod si aliquis occultè incidit in hæresim, deinde dum assumeret penitentiam a proprio sacerdote contulit ueritatē sacerdoti, & per talē confessionem ipse sacerdos dixit, & declarauit ei qualiter ipse confitens erat hæreticus tenendo, & sequendo illam opinionem, & illum errorem, & reduxit eum ad tramitem ueritatis, & fecit quod ille

fuit purè, & verè confessus, & detestatus est illu errorem coram ipso sacerdote, & talis cōfessor iniunxit sibi penitentiam, & cū eū absoluit postea tēpore procedēte ille fuit delatus ep̄o, vel inquisitori & denunciatur coram ipsis de illo errore p̄ eū confessio proprio sacerdoti, & cū cōtra ipsum proceditur per ipsos ep̄m, vel inquisitorē, ipse dicit q̄ de tali crimine, seu errore fuit iam confessus, & etiā absolutus à proprio sacerdote: modò queritur quid iuris? & dicēdū q̄ certè quā tumcunq; posset dici q̄ talis fuisset liberatus à pœna gehennæ si in hoc de cederet: quia quò ad Deum esset sibi huius peccati venia attribuēda, cum fuerit emendatus, & correctus, tam per contritionem cordis, quā per cōfessionē oris, & ēt per satisfactionē p̄næ sibi iniūctæ, quæ pœnitentia est perfecta, vt de pœni. dist. 3. perfecta. Et cum diuina clementia nō patitur q̄ crimina semel dimissa in suam amplius ueniant ultionem, de p̄. dist. 3. diuina. Nō tamen erit immunis à pœnis temporalibus, & sic poterit accusari, & puniri. nā per penitentiam licet quis restituatur gratiæ, non tñ restituitur dignitati, seu pristinæ potestati, vt de p̄. dist. 6. c. qui vult, & 15. q. 5. p̄sbyter. Nā ex hoc crimine, sci licet hæresis imminet duplex pœna. Vna uidelicet spiritualis & æterna. s. gehennæ. Alia temporalis sicut imminet ex alijs criminibus, quæ p iura puniunt, sicut ex crimine homicidij, adulterij, falsi, & furti, & similiū. Vnde quāuis iste confessus fuit purè, & restitutus gratiæ per p̄niam, ita q̄ nō immineret æternalis pœna gehennæ, nō tñ esset restitutus quò ad pœnas alias temporales, sicut patet in eo qui

commisit furtum. nam per p̄niam nō remittitur sibi peccatum, vt ff. de fur. l. qui ea. Itē simile in raptore, vt ff. vi. bono. rap. l. nō prodest. & patet in fornicatione naturali, de qua post penitentia potest mulier accusari, vt 33. q. 2. admonere. unde idē & multò fortius in ista fornicatione spirituali, cū crimen hæresis sit tā enorme crimen, q̄ post sanatum uulnus remanet cicatrix, ut. j. q. j. uentū. & ad supradicta facit quod not. Din. à simili, de regulis iur. peccati uenia, lib. 6. imò plus est, quia sicut pro alijs criminibus imminet duplex pœna. s. una spiritualis, & alia temporalis: ita duplex erit iudex: unus qui imponit pœnam tēporalem, sicut est iudex loci, in quo comittitur delictum, seu etiā iudex ordinarius ipsius delinquentis, ut inf. dicitur de modo procedendi, in §. per quos, & contra quos possit procedi in isto crimine. Nā unus est iudex qui imponit penitentiam, ut per eā liberetur à pœna æterna, & sp̄ali: & iste erit proprius sacerdos delinquentis: tñ alius nō posset hūc absolvere à peccato, nisi super hoc haberet priuilegium, uel saltem uoluntatē propriā sacerdotis, extra de parochi. nullus, & de pœn. omnis, uerfi. si quis. & facit optimè quod no. 16. q. j. §. ecce in hęc. & §. ecce sufficēter. & ibi uide. & in his cōcluditur q̄ iste sustinebit alias pœnas tali penitentia non obstante. & pœna quæ tali debet imponi, erit pœna pœnalis purgatorij, ut infra pœna, & infra pœnitentia. Et nec etiā proderit talis confessio facta coram proprio sacerdote, ut sit absolutus ab excōicatione, in qua fuit ligat⁹ à tpe cōmissi delicti, cum talis sacerdos non sit iudex huius criminis, cū ptās absoluēdi. & puniendi

puniendi de hoc crimine sit solū ep̄iscopis, & inquisitoribus reseruata, & sibi attributa per Papam. de quo infra dicitur de modo procedendi isto crimine. §. per quos, & contra quos possit procedi. & c. Et sic ex p̄dictis concluditur q̄ confessio, vel absolutio habita a proprio sacerdote nō potest impedire in tali casu processum sui iudicis competentis, ut extra de iud. at si clerici, & C. si a non compe. iud. per totum. nec enim poterit dici q̄ per sacerdotem fuerit cū eo dispēsatum, & q̄ sibi fuerit imposita penitentia, & peracta: quia dispēsatio criminis ei demū permittitur qui de eo potest cognoscere, ut extra q̄ si. sint legit. c. latorē. ad quod l. dist. dño sancto, & quod ibi no. Et hæc potestas dispensandi, & corrigendi, & redeūtes recipiēdi olim fuerat solis ep̄iscopis attributa per Papā, ut l. dist. p̄sbyteros, Licet hodie sit ep̄iscopis, & inquisitoribus pariter cōcessa, ut dictū est supra. Et præterea cum istis solis cōceditur, omnibus alijs uidetur denegata, ut 25. dist. qualis, extra. de p̄sump. nonne. ff. de iudi. l. cum prætor. merito igitur q̄ per illum, uel illos dispēsatur qui uelit, & possit cū tali hæretico dispensare, & absolvere, & punire, ut extra de fi. p̄sbyte. c. ex tuarū. de scismaticis. c. fraternitatis. Et hæc quæstio iā ita accidit de facto, & fuit sic determinata, vt supra continetur per totū istū. §. Ideo Prouisō Solerter, quando tale simile acciderit in officio inquisitionis. vide de hoc supra absolutio. §. an absolutio proprij sacerdotis.

Nunc uidendum est de eo qui cōfessus est hæresim, & post confessionem per eum factam postea ex inter

uallo contradicit, uel retractat illud quod ante confessus est coram inquisitoribus, & circa istud est notandū. scilicet posito q̄ aliquis per cōfessionem erroris, & post indictam sibi penitentiam dicit publicè q̄ non errauit, & q̄ nō excessit, sicut dicitur de eo q̄ ipse confessus est, & si aliquid cōfessus fuit q̄ fecit propter metum expensarum, uel propter metū maioris pœnæ, & sic negat, & retractat id quod prius confessus, ergo de tali quid iuris, & quid faciendū? Et respondēdum quòd per talem suā retractationem, & negationem secundā non uidetur uerè, sed fictè fuisse cōuersus, ut de p̄. dist. 3. penitentia, cum similibus. & p̄sumitur quòd materia primi criminis fuit per ipsum recōdita, & callidè palliata, ut de p̄. dist. 2. e. j. & facit quod no. Arch. c. ut cōmissi, super uerbo, in carcerem, de her. l. 6. Impenitēs ergo uidetur persistendo in tali retractatione, ex quo suum crimen primæuum confiteri recusat, ut de pœ. dist. 2. §. econtrario, & c. se. in fi. & sibi ipsi uidetur placuisse in errore primæuo persistere, quem iusta remissio debuit expiare. 34. q. j. cum per bellicam. Nā exitus acta probāt. 22. q. 2. quod ait. & C. de iud. l. rem non nouam. §. patroni. & sequentia declarant priora, ut de adul. l. si qui adulterij. 24. q. j. c. j. circa fi. imò uidetur talis in hac negatione persistēs defecisse in penitentia, & purgatione sibi iniuncta. & ideo est tanquam hæreticus puniendus, ut de p̄sumpti. capitu. literas. in fine, & de purgat. cano. inter sollicitudines, in fin. Cum ei demum sit misericordia indulgenda qui redit ex puro corde, ut extra eodem. ut officium, ut di-

Et §. prouiso solerter. li. 6. Et petenti uenia nō cōceditur, nisi correcto, ut extra de regu. iu. peccati uenia. Et prima uenia confessio non debuit sibi profuisse cū eam modō contemnat & de testetur, ut extra de usuris, quia frustra. & C. de apostatis. l. qui facta. Vnde si in prima sua cōfessione talis abiurasset, posset talis modō cenferi fidei relapsus: & si in sua negatiua d* perstiterit, poterit tanquā hæreticus pertinax condemnari. de hac materia uide singulariter per Io. de Anania, in c. excommunicamus. §. adijcimus, in ultima colum. de hæreticis. ubi idem dicitur? scilicet quōd quando quis negligit adimplere pœnitentiam sibi per inquisitorem iniūctam, dicendo se nunquam cōfessum talia propter quæ sibi iniuncta fuit talis pœnitentia. qualiter inquisitor possit contra talem procedere. de hoc uide infra de usuris. & per dictum Ioā. de Anania in dicto. c. excommunicamus. §. adijcimus. & uide infra pœnitentia. Ideo PROUIISO SOLERTER.

Sed ponamus quōd quis reuocauit confessionem hæresis factam per eum coram inquisitore, postea ante sententiam confirmat primam confessionem, & perseuerat in ea confitendo suos errores, nunquid talis erit recipiendus ad misericordiam, & an inquisitor poterit sibi facere gratiam? & dicendum quōd sic, ut tenet Cal. in suis consilijs, consilio. 2. ti. de hæreti. ubi sic dicit ad literam. Ad id quod quæritur, an inquisitor possit facere gratiam; dico quōd sic, si petat ueniam, & idē confiteatur quod primō erat confessus, poterit misericordiam facere cum illo. cum iste non sit relapsus, quia inquisitor potest. pœ-

nas mitigare, de hæreticis. excommunicamus. 2. & eo. ti. ut officium, post prin. & c. ut cōmissi, l. 6. nec obstat uerbum continuō, & confestim; quæ sunt in c. ad abolēdā, de hæ. quia illa uerba nō sunt ita amarē sumēda ut sonāt, nisi intelligant de his, cōtra quos damnationis sentētia lata erat, & q̄ abiurauerint hæresim, ut de hæ. super eo. li. 6. Hinc est q̄ ecclesia his quos constat esse hæreticos dilationē dat, & eos admonet ut reuertantur. j. q. 7. cōuenientibus, uer. itē. Pe. 23. q. 4. non inuenit, in fi. & q. 5. nō uos, & ibi no. & 24 q. 3. dixit apostolus. Et facit quod not. 23. q. 4. quando uult, uide infra usura §. sed circa.

An si aliqua confessio emanauerit appellatione pendente, teneat, vel an sit ipso iure nulla, uide infra tortura.

An confessus c* deat habere maiorem fauorem conuictō. Inn. q̄ sic, de of. dele. c. prudentiā, in gloss. l. eū qui. ff. de iureiuran. in st. de act. §. itē mixta. de elec. innotuit. de simo. ad hæc.

An confessus possit variare. Innocen. q̄ non, maximē quando sit confessio iuramento firmata, ut in c. per inquisitionem, de electio. & in c. cum dilectus, de accusati. facit. l. proinde. ff. ad l. Aquil. glo. est de hoc in auth. at qui semel. C. de proba.

Parte confitente f* delictū etiā nō opponente debet iudex inquirere ueritatem, & defensionem rei facere ex officio, quando contra contumacem potest ferre sententiam. Bart. nota. in consilio. A domino Cy. de Bononia & c. & in cōsilio, uisus omnibus. statutis prædictis. ubi etiā dicit iudicem posse opponere exceptione. publicæ utilitatis causa. introductas, etiā reo non opponente; ut quōd bānitus potuerit

tuerit impunē occidi, & similes, & aliās exceptiones concernentes publicam utilitatem, non priuatam. Itē tenet Bart. in l. si feruus, ubi nota. C. de his qui ad ecclesi. confugi. & in l. ubi pactum, & ibi Bal. C. de transact. q̄ idem est in quolibet, extraneo uel procuratore inquisiti.

Item post rei confessionem potest iudex ex officio recipere testes pro eius innocentia. Bar. in l. 4. §. hoc autem, penult. col. ff. de dam. infec. item & post sententiam. Bart. in l. diui, de p̄. & infra eo. ver. 21. uide supra accusatio. & infra iudex. & infra examinatio. §. no. q̄ post confessionem partis, no. q̄ iudex habet locum partis. q̄ fecus est in inquisitione. de quo uide infra iudex, §. iudex ex officio.

Videre meo ego sustinerem quōd in hæresi, nec etiam in alijs contra cōfessum, si per confessionem possit condemnari, q̄ nō requiratur processus ut supra dictum est, q̄ in cōfessos nullæ sunt partes iudicis nisi in sententiando. & cum in hæresim non probat hoc esse q̄ ab hoc cōtingit abesse de quo uide in litera, Probationes. Bald. in l. mercalem, de condi. ob turpem cau. dicit q̄ confessus diffinitiuē est condemnandus, nec requiritur alius processus. & per Inn. in c. cum super in glos. super uerbo, deponendum de confes. & quod habetur in c. Romana, de appella. in 6. & in l. non tantum, de confessis. & uidetur q̄ si post confessionem ipsi hæretici uolunt probare q̄ intrabant ecclesiam, & audiebant diuina, & cōfitebantur, & dabant elemosinas magis eis debet nocere, quā prodesse; cum præsumatur quōd faciebant in contemptum fidei nostræ, ut facit Iudæus

qui portat crucē, uel inuocat nomen Iesu Christi, ut C. de Iudæis. l. Iudæos Bar. in consti. fforum, in prin.

ADDITIONES.

a Hæc & aliæ confessionis sacramentalis descriptiones in Catech. de confes. cap. sed iam confessionis, egregiē ut omnia traduntur. P. V.

b Quod autem confessio facta sub spe ueniæ & gratiæ a iudice promissa non uoluerunt præiudicare Io. de Imo. con. 109. Marsil. in pract. crim. §. postquam num. 16. Folter. in ead. pract. part. 1. in uersi. si confitebitur num. 15. Vmber. in iud. inq. in uer. cōfessio facta sub spe ueniæ. Q. M.

c Ita definiuit S. Syn. Trid. Sess. 14. c. 5. de confes. & in can. 6. & 7. Catech. de confes. c. sed iam confess. P. V.

d Per pacem delictum probari affirmant, & sic per confessionem tacitam. Bartol. & Bal. in l. transigere. C. de transactio. Bald. per illum tex. in alleg. hic l. quoniam, & in l. furti. §. p̄ctus. ff. de his qui not. in fa. & in c. 1. §. iniuria. de pa. in ra. firman. Bru. de iudici. & tortu. in 3. q. 1. parte. nime. 23. ver. quæro quid de confes. tacita, quæ sit per pacem ubi subdit distin. Archi. in c. in omnibus. 2. q. 4. Aut p̄. sicut quis aliquo dato aut non dato, primo casu inducatur probatio. Subijciens postea cautelam Tancredi de Corneto, quōd quis dicat quōd facit pacem, ut euitet sumptus, non quōd commiserit crimen de quo facit pacem. Quint. Mand.

e Confessionem summopere necessariam & uilem esse docet, ac declarat. Syn. Trid. Sess. 14. c. 5. de confes. & Catech. eod. tit. c. hactenus. P. V.

f Humiliter recognouit, & confessus est. peccatum suum Dauid. 1. & 2. Reg. c. 12. Afflicti filij Israel per ignitos serpentes

venerunt ad Moysen dicentes. Peccauimus quoniam locuti sumus contra dominum, & contra te. Nu. 23. idem oppressi à Philisteis dixerunt ad dominum. Peccauimus, redde tu nobis quicquid tibi placet tantum nunc libera nos. Iud. c. 19. Q. M. g. *Vulgaris cap. omnis vtriusque sexus. de pœn. & remissio. Cle. 1. vers. licet. de reli. & vener. sanct. Conc. Lateran. sub Innoc. 3. c. 21. & Conc. Trid. Sess. 13. de sacr. eucarist. c. 9. & Sess. 14. tit. de confes. c. 5. vide etiam infra vers. si quis sem el. in Anno. Quint. Mand.*

Alde Catechis. longè præclare tradentem conditiones, & circumstantias confessionis, eod. tit. sed quoniam. eius item ceremonias atque ritus ibid. c. sed quemadmod. im. & c. sed iam ordo. P. V.

h Idem sentit, & docet S. Conc. Trid. Sess. 14. c. 3. de part. & frust. sacra. peniten. & can. 4. Hoc idem Catechis. eod. tit. c. sed quoniam P. V.

i Respondere tamen tenetur, & sic taciturnitas illi nocebit prout confessio. arg. text. in l. 2. §. quod obseruari. C. de iur. cal. Fran. Casson. in tract. malef. ex non dicto. tract. 2. 9. num. 7. & toto illo cap. Quintil. Mandosius.

Repete c. 5. de confes. 14. Sess. Con. Tri. & Catechis. eod. tit. c. hætenus de contrit. Pet. Vend.

k Hac de re vide Conc. Trid. & Catechis. prox. citat. loc. & Catech. c. sed quando. vo. tit. Pet. Vend.

l Huic questionì respondeas, & ex epistola Leon. Papæ. ad episc. camp. cap. 2. ita scribentis. Illam etiam contra apostolicam regulam præsumptionem, quam nuper agnouit a quibusdam illicita usurpatione committi, modis omnibus constituo submoueri. de penitentia scilicet quæ à fidelibus postulatur, nè de singulorum peccatorum genere libellis scripta professio

publicè recipiatur. Conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus, indicari confessione secreta. & paulò post. sufficit enim illa confessio, quæ primùm domino fertur, tunc etiam sacerdoti, qui pro delictis penitentium præcator accedit. & c. Transumptiue in Decretis Burcardi. li. 19. cap. ult. Iuon. autem part. 15. de penit. cap. 67. Pet. Vend.

m Non sufficere traditur a S. Synod. Trident. & Catechis. in cap. proximè citatis. Pet. Vend.

n Iason in l. fructus. ff. solu. matrimoni. idem sentit. ut refert Boss. de iur. num. 17. Pet. Vend.

o Catechis. de satisf. seu pen. sacra. c. pen. idem tradit. P. V.

p Confirmatur & id a S. Synod. Trident. Sess. 14. c. 5. supra citato. Ad hæc Catechis. de confes. c. quemadmod. & cap. iam ordo. Pet. Vend.

q Matth. 27. post princ. & Act. c. 1. post medium. sic & alij veniam consecuti non fuerunt, quia non recto corde, & humilli intentione peccata confessi fuerunt, prout Cayn. Gen. 4. Pharao, qui dixit peccauit in dominum & in vos. & peccauit etiam nunc. Dominus iustus, & ego & populus meus impij. Exod. cap. 9. Saul item qui dixit. Peccauit, Apparet, quod stultè egerim, & ignouerauerim multa nimis. 1. Reg. 26. Quintillianus Mandosius.

r De utilitate summa, atque fructu confessionis penitentiarie ex Conc. Tridenti. Sess. 14. cap. 3. de part. & fru. sacra. penit. cap. 5. de confes. & supra Sessio. 6. cap. 14. ex Catechis. deinde de confes. cap. hætenus abundè doceberis. De eius efficacia mirabili lege Cirillum Archiepisc. Ierosolimorum Catech. 1. & 2. Petrus Venramenus.

s In Crimine hæresis sola confessio sufficit

ficat ad condemnationem, Bald. in l. si quis non dicam rapere. C. de episc. & cleri. Paul. Ghirlan. de hæretic. not. 2. num. 2. Iul. Clar. sentent. lib. 5. §. fin. quæstio. 55. versic. Quomodo autem dicatur constare. Fran. Pontini. in tract. de Lamijs num. 52. versic. nec habet ob stare. Foller. prac. crimin. in 1. part. 3. part. in versic. & si confitebuntur. num. 139. q. 48. Quintil. Mand.

t De confessione. qualificata vide practicum Marantum in Specul. titu. de confess. num. 17. & 29. Abb. in c. auditis. de præscripti. num. 31. & 32. cum annotat. ad c. & post eum Felin. num. 30. & deinceps. Pet. Vend.

u De confessione legitimo ministro habes ex Concil. Trident. Sess. 14. c. 6. & can. 10. & Catechis. de confes. c. sed iam de ministro. Pet. Vend.

x Ratio quia ubi quis habet præsumptionem contra se eo casu potest eius confessio pro parte acceptari, & pro parte reijci, quo casu procedit opinio Bartol. de qua hic, ut confessio occidisse ad sui defensionem habeatur perinde ac si confessus fuisset simpliciter homicidium sine alia qualitate, nisi deinde illam probet, & quod possit ex tali confessione condemnari, & hæc est communis opinio. Iason in l. ut vim. ff. de iust. & iur. Thom. ferrat. caut. 5. col. 1. & 2. Pet. Calephar. inter consilia criminalia diuersorum con. 88. num. 2. lib. 2. Aegid. Boss. tit. de confess. post num. 19. versic. secundo intellige ubi sit simplex, & hæc opinio Bartol. in pract. seruatur, ut per Angel. de malefic. in versic. Comparent dicti inquisiti, & partim negant, post princ. Iulia. Clar. sentent. libro 5. §. fin. quæstio. 55. versic. posset quoque reus contra propriam confessionem. Franc. Casson. de tormenta. titu. de confess. s. ont. numero 15. versic. Occurrit hic quæstio. ubi postea sub-

dit quandam suam distinctionem, videlicet, aut talis confitens non consuevit delinquere, neque habuerit causam ulciscendi, & opin. Bartol. præmissa non procedat aliàs secus. Quæ distinctio licet æqua videatur, iure tamen non probatur, nec puto quod praxis criminalis eam admitteret. & quod confessio possit acceptari sine qualitate, quando lex contra qualitatem præsumit voluit Grat. affirmans communem resp. 127. num. 4. lib. 2. pro præmissis videre etiam poteris quæ addidi ad allega. Lapi. 94. in versic. simpliciter confessus. Quint. Mand.

y Confessio non attenditur, si post eam constet de innocentia rei. Aret. in cap. ex tenore inst. not. de testi. & in cap. de his, col. 2. in 2. & 3. limit. de accusa. Cepol. confi. 41. & 64. Iason. in l. 2. §. fina. C. de iura. calumn. Aegidius Bossius titulo de confess. numero 70. & sequent. Thom. Gramma. voto. 7. & Feller. pract. crimi. in 1. part. 3. par. in ver. & si confitebuntur. num. 58. Quint. Mand.

z Videlicet num. 32. Hæc est optima & utilis limitatio, & declaratio quæ communiter tenetur, quicquid sentire videatur Felin. in allega. c. auditis, & Sozi. in l. non utique. ff. de except. moti quodam futili fundamento, & cum Abb. & consequenter cum communi, & æquiori opi. renuerunt etiam Egidius Bos. tit. de confes. num. 20. versic. attamen non posset imponi pœna mortis naturalis. & de communi etiam & quod ita obseruatum fuerit testantur Thom. Gramma. con. 69. in fin. & voto. 2. ac super consti. regn. fol. 16. & Iulia. Clar. sent. li. 5. §. fin. q. 55. versic. fortè posset hæc exceptio. Q. M.

a Quæstio iuris non debet esse in arbitrio partis vel iudicis. ad l. 1. in princ. ff. de iurisdic. omnium iudic. l. 1. §. calumniatoribus. in fin. ff. ad Turpil. Egid. Boss.

in praxi Crim. tit. de confess. num. 80. & confessio super eo super quo quis disponere non potest non nocet, nec praeiudicat ad ea quae adduco in 7. quæst. 18. Reg. num. 4. Quint. Mand.

b Videlicet 2. inf. & l. vni. c. de confes. Bald. in l. 2. col. 3. c. de cust. reo. Tho. Gramma. in crimina. 49. in causa. nu. 17. & seq. Lap. alleg. 94. quidam. post princ. versi. & videtur prima facie. Q. M.

c Quod de licentia peccatoris confessio reuelari possit post Doct. in alleg. cap. significasti. de adul. in c. nemo. & in cap. Mattheus. de simon. voluit. Lap. alleg. 94. quidam præsbyter. ante num. 3. versi. quia sacerdos potest confessionem reuelare de licentia peccatoris. videre etiam poteris quas addo ibi in ver. in contrarium. vide etiam infra hoc verbo. versic. utrum si in foro pœnitentia quis confitetur. Quintil. Mandosius.

d Minor confessus quando aliter non apparet crimen probatum restituitur. Ias. in l. nam & postica. §. si minor. colum. 2. ff. de iur. iuran. Vide tamen Hyppo. de Marsil. in l. de mino. in princ. col. pen. & fin. ff. de quæstio. Egid. Boss. in prax. crim. titu. si aduer. rem iudi. num. 22. & sequ. Iul. Clar. sentent. lib. 5. §. fin. in prin. q. 5. versi. & potest etiam. ubi subdit, quod iudices hoc malè seruant: minor enim dummodò sit maior. 14. annis, habetur in omnibus & per omnia pro maiore, vide etiam eund. Clar. q. 54. versic. ulterius potest reus contra propriam confess. allegare, quod ipse esset minor. & Pet. Foller. in pract. crim. in versi. & si confitebuntur. num. 19. vers. & primò requiritur, quod cōfessio fiat per habentem legitimam personam. Quintil. Mandosius.

e Confessio extraiudicialis an & quando in civilibus probet, & in criminalibus faciat indicium plene post alios per

Feli. in c. si cautio. num. 24. & seq. in 4. de clarat. & per Vmbert. in Iud. inquisi. in verb. Confessio. versic. confessio rei extra indicium. & versic. seque. & iuxta communem opinionem confessio extraiudicialis facit sufficiens indicium ad torturam, ut ultra præmissos affirmat Feli. in c. olim. nu. 5. de rescrip. D. meus Philip. Dec. in cap. at si clerici. post num. 17. de iudi. Ferat. caute. 27. circa princ. Iul. Clar. sent. lib. 5. §. fi. q. 21. versic. Confessio extraiudicialis facit contra confitentem sufficiens indicium. Quint. Mand.

f Fallit de æquitate canonica vide Maran. in prax. civi. de confes. par. 6. Confessio facta in absentia partis non operatur. limitatur tamen hæc regula multis modis. Ant. Gabriell. de communi conclu. tit. de conf. conclu. P. V.

g Vide nonnullas exceptiones in citato loco Marantæ. & quedam ex superioribus in hoc opere & tit. diffusè tractatur ab Aeg. Boss. tit. quomodo procedatur per except. tit. de confessis. P. V.

h Vide supra hoc eod. verbo. Confessio. versi. sed ad minus quilibet tenetur confiteri, & ibi addo. Q. M.

i Ad titulum res inter alios acta. C. & ad c. quamuis de sent. & re iud. & ad ipsum Abb. Panor. & Felin. P. V.

k Repetit dicta superius hoc titulo. Petr. Vend.

l Et Bart. sequitur Feli. in cap. si cautio num. 39. in ultim. falen. de fid. instrum. Quint. Mand.

m Confessio extraiudicialis iurata valet Bald. in l. rationes circa fin. C. de probat. & in l. si creditores. C. de fideicom. ac in aut. quod obtinet. C. de probat. Gloss. Barto. Bald. & alij in ant. sacramenta puberum. C. si aduers. vendi. Feli. in alle. hic c. cautio. num. 25. in 1. fallen. de fid. instrum. Quint. Mand.

n Idem voluerunt Feli. in alleg. cap. si cautio. nume. 33. in 8. fallen. & alij per eum ibi citati. Q. M.

Tu quando probet extraiudicialis confessio, præter ea quæ supra notavi vide latam segetem, undique collectam. Regulam scilicet cum suis limitationibus apud Anto. Gabriellum, de commu. conclus. tit. de confessi. conclu. 2. & 3. ubi & de geminata confessione, oonclu. 1. Petrus Vendramenus.

o Videlicet in gl. in verb. accusatori, vers. tu dic quod duo audient, & probabunt. & scribes ibi concludunt confessionem extraiudicialem esse sufficiens indicium ad torturam, prout etiam not. ibi Bollogne. ex illa gloss. Idem voluerunt, Anchar. conf. 286. Rom. conf. 7. Ange. de malefi. in verb. comparent dicti inquisiti. Foller. in pract. crimi. in 2. part. 3. part. in vers. & si confitebuntur. nu. 22. Quintil. Mand.

p In gl. magna circa prim. vers. vel ipse extra iudicium confitebatur, Feli. & alij in cap. at si clerici. de indic. & in c. olim de rescrip. Aegid. Boss. in prax. crim. titu. de confess. nu. 57. Q. M.

q Confessio extraiudicialis quod inducat notorium voluit Alberi. de Rosate in l. quæro. ff. de edil. edic. per tex. in cap. cōseruatores. de offi. deleg. limitat, seu declarat Feli. in cap. olim de rescrip. in 4. Fallen. nu. 6. procedere, quando talis confessio facta esset coram magna multitudinè personarum, pro quo etiam Petr. Foller. in sua prax. crim. in 2. part. 3. par. in vers. & si confitebuntur nu. 33. in 11. effectu. Quintil. Mand.

r Replicat quod iam scripsit more suo. Quintil. Mand.

s Delinquens de socijs interrogari non debet ad tex. in l. fin. C. de accusa. & est communis opin. ut per Io. de amicis. de

venef. con. 27. nu. 1. Bart. verò in l. repeti. §. 1. ff. de quæst. distinguit, aut agitur de delictis quæ non committuntur principaliter in offensam vel odium alicuius, sed in commodum ipsius delinquentis, ut falsare monetam, & tunc de socijs delinquens interrogari possit, aut agitur de delictis quæ principaliter committuntur in odium, vel offensam alterius, ut est homicidium, & tunc non possit delinquens, licet contra se confessus, de socijs interrogari, Et distinctionem Bart. sequuntur Bur. & Abb. in cap. 1. de Confess. & August. ad Angel. de Malef. in vers. fama publica, post num. 105. dicit quod hodie assessores communiter videntur obseruare hanc doctrinam Bart. At si interrogetur faciet inditium non ad torturam, sed ad inquirendum. quam opin. Iul. Clar. infra adducens ex alterius affirmatione dicit communem, Alia suit opin. Salic. in alleg. l. fin. C. de accusa. in qua in effectu concluditur, quod in ijs criminibus, quæ regulariter non solent sine socijs committi, potest delinquens de socijs interrogari, & hanc opinionem communem affirmat Anto. Gomez. cap. 12. delicto. post nu. 16. pro qua opinione Salice. videre poteris Aegid. Boss. in prax. crim. tit. de inditijs. nu. 145. vers. alia est opin. Sali. Hodie quicquid sit de iure communi, de consuetudine interrogantur omnes rei in omni casu de socijs & complicibus, Iul. Clar. sent. lib. 5. §. fin. q. 21. vers. dictum socij criminis. qui præmissa omnia tractat alios etiam citans. Quicquid sit in alijs criminibus ubi supra concludunt, quod in criminibus exceptis, inter quæ est hæresis, potest de socijs interrogari. Et in crimine hæresis concludit Ioan. Calder. hoc tractatu. cap. 9. num. 4. per tex. in c. excommunicamus. §. adijcimus. de hæreti. Baldus. consil. 95. vol. 5. Simanc. de hæretic. tit.

tit. 29. de confessio. numero 12. Q. M.
t Replicat ut solet quæ antea tractantur hoc
tit. ibi vide. P. V.

u Dehinc loquitur de confessione iudicia-
ria. Pet. Vend.

x Repetitio prædictorum hoc tit. Petrus
Vendramenus.

y Vide Calder. de hæret. tit. de hæreti. re-
dentu. &c. P. V.

z Alde de hoc Siman. in Enchir. titu. 61.
de impeni. his qui non integrè confessi sunt
errores hæreticos, quibus penis affici soleant
ab officio S. Inquisitionis Romanæ, vide mul-
tas reas iudicatas illius officij in fine operis
Iudicialis Vmbert. Siman. eod. tit. huius-
modi appellari solent varijs nominibus ve-
luti impenitentes, fictè conuersi. diminuti,
Siman. eod. tit. 61. Vmbert. ibidem. Vide
infra conuersio, & infra fictè conuersus.
& pœnitent. S. pœnitentia falsa. cum 4. se-
quent. & S. supra dictum est. vide omnino
infra vsura. S. circa istam. & Calder. con. 2.
Pet. Vend.

a* Et dicitur plenissima probatio, Corn.
con. 261. de duobus. vol. 4. Foller. in prima
part. 3. partis præf. crim. num. 77. in 13.
effect. & confessio partis optima dicitur
probatio ad ea quæ adduco in 7. q. 18. reg.
num. 2. Q. M.

Alde Maran. part. 6. de Confes. in Spe-
cu. Siman. Enchir. titu. 29. de confess. &
Alberti. de assert. catho. q. 25. Petrus
Vendramenus.

b* Et D. Ieron. Iob. cap. 25. inquit sapien-
tes illi in Christo sunt, qui satisfactione
pœnitentiæ peccata sua vel errores hære-
seus conuertendo se ad Deum fideliter con-
fitentur & authores vel criminum suorum,
vel dogmatum manifestant. Et D. August.
in epist. ad Deute. 74. Hæretico petenti
pœnitentiæ locum tunc credatur sic, &
alios, quos illic nouit esse manifestauerit no-
bis & not. Siman. in Enchir. tit. 29. nume.

13. versi. Quin etiam rei non interrogati.
Quint. Mand.

c* De hoc supra hoc ipso verb. confessio.
vers. an sacerdos possit propalare confessio-
nem, ubi etiam citò alleg. Lapi. 94. & quæ
ad Lapi. addidi in verb. in contrarium.
Quint. Mandosius.

d* Confessus hæresim eam postea retra-
ctans non dicitur verè conuersus, & ut hæ-
reticus damnari poterit. Ioan. Cald. in trac.
de hæret. c. 23. & con. 2. eod. tit. Siman.
Enchir. tit. 29. de confessio. nu. 11. Quint.
Mandosius.

e* Mitius agitur cum confessio, quam con-
uictio, secundum Abb. & recentiores in c.
at si cleric. de iudic. & interdum afficitur
hic pœnitentia. l. quisquis. ff. ad l. Iulia. maiesta.
Aegid. Bosslatè de respon. reo. numero 16.
a quo præterea sumas ex tit. de confess. ad
variationem pertinentia. confiteri quis in
iudicio non tantum sua voce sed & literis,
quocunque modo potest. Conuinci autem
non nisi scriptura. aut testibus potest, ait
Iu. Pau. sentent. recep. lib. 5. cap. 5. Petrus
Vendramenus.

f* Hanc conclusionem copiose Boss. exa-
minati tit. de confess. num. 11. & deinceps.
& Maranta etiam de inquisitione. 2. quæst.
prim. num. 18. in Specu. quos nè transplan-
tem per te videas. Pet. Vend.

Confiscatio bonorum, Et primò
notandū est, an bona istorū hæretico-
rū debeant confiscari, uel si sunt occu-
pata, debeant restitui, & an occupa-
tio ipso possit fieri per fiscū ante
sententiā declarationis. Et ad primū
dicendum quod bona hæreticorum non
solum sunt confiscanda, ut patet in c.
vergentis, extra de hæreticis imò a tē-
pore commissi delicti sunt ipso iure
confiscata, b ut in c. cum secundum,

eo. ti. li. 6. & patet per quandam con-
stitutionem Friderici Imperatoris,
quæ incipit. Gazaros, Patarenos. Et
etiam licet crimen sit occultum, sunt
ipso iure confiscata, ut in c. 2. de præ-
scripti. li. 6. & glo. notabilis in Cle. j.
eo. ti. & probatur argu. à simili. nam
cum in crimine læsæ maiest. hoc fiat ip-
so iure, ut C. ad l. Iul. maies. l. quisquis
& l. si §. accedat. ff. de don. l. donatio-
nes, & in quibusdam alijs crimini-
bus, ut C. de incest. & inutili. nup. l. cū
annalis, C. de rap. uir. l. j. ff. de publi-
canis & uectigalibus. l. commissa. cū
similibus unde multo fortius in hoc
maximo crimine, ut de hæreticis. c.
uergētis. ad quod facit. 6. q. j. si quis.
uide infra de pœnis hæreticorum, &
habetur. 23. q. 7. c. j. & se. & in c. ad
abolendam, de hæreticis, & in l. Mani-
chæos, C. eo. ti.

Item nota quòd quando bona in-
telliguntur confiscata ipso iure pro-
pter aliquod enorme delictum, uel p-
formam iuris, uel statutorum, tunc
intelliguntur etiam confiscati omnes
fructus à tempore commissi delicti
citra, secus autem si dicta confiscatio
debet fieri per sententiā iudicis: quia
tunc non ueniunt fructus, nisi tempo-
re latæ sententiæ. ita dicit gl. singula-
ris in aut. de incest. nup. in princ. vide
Angelus de malef. in materia super
uerliculo, & eius bona publicamus
in 11. col.

Item sciendum quòd occupatio ta-
lium bonorum non debet fieri per fi-
scum ante latam sententiā super cri-
mine, ut in allegato. c. cum secundū.
& certè gl. 23. q. 7. in sum. tenet quod
sunt restituenda etiam si sunt occupa-
ta. & hoc de misericordia, & sic si nō
sunt occupanda secundum Pau. in

Cle. j. de hereti. & quod dictū est de
occupatis, intelligendum nisi sint in
alium translata, & alienata, ut supra
alienatio. ar. autentica de Nestoria-
nis. C. de hære. & no. in l. fi. C. de sent.
pas. per Cy. & Bart. secundum Io. de
Imo. in allega. Cle. de hære. & hoc in-
telligendum de damnatis, uel depræ-
hensis in hæresi & reuersis statim; quia
cum sit crimè ecclesiasticum ut. e. ti.
c. ut inquisitionis, li. 6. Papa, uel prin-
ceps potest eis ex misericordia facere
gratiā, & indulgere potest eis uitam
quando uerè reuertuntur, & non fi-
ctè, ut infra dicit. no. Pe. de Ancha.
eo. ti. & li. c. accusatus §. fanè, in 4.
notabili. sed aliud in relapsis, ut præ-
mittitur. Et dicendum quòd talis sen-
tentia declaratoria super occupatio-
ne, & confiscatione bonorum olim fie-
bat in terris ecclesiæ per iudicem ec-
clesiasticum, scilicet episcopum, uel
inquisitorem. In alijs uerò terris im-
perij fiebat per iudices, & principes
seculares. nunc tamen ante sententiā
iudicis ecclesiastici super tali decla-
ratione, seu confiscatione bonorū nō
se intromittit iudex seu potestas secu-
laris, nisi quatenus per ecclesiasticū
iudicem fuerit requisitus, cum sit sibi
penitus interdictum, ut extra de hæ-
c. ut inquisitionis. §. prohibemus, &
c. cum secundum, eo. ti. in fi. li. 6. uide
infra iudex secularis.

Sed Gazaros, Patarenos, Lenoni-
stas, Speronistas, Circuncisos, Arnal-
distas, & omnes hæreticos utriusque
sexus quocunque nomine censeantur
perpetua damnamus infamia, diffi-
damus atque bannimus, præcipien-
tes ut bona talium confiscentur, nec
ad eos ulterius reuertantur: ita quòd
filij eorum ad uocessionem perueni-

re non possint cum longè grauius sit æternam quam temporalem offendere maiestatem habetur hoc in quadam cōstitutione Frederici Imperatoris, collatione. 10. §. Gazaro 5.

Item sciendum quòd ista pœna confiscationis uendicat sibi locum solūmodo in illis quos constat esse hæreticos, uel qui de hæresi sunt damnati, ut dicto c. ad abolendam, & extra de uerbo. fig. super quibusdam, non autem in alijs qui sunt sola suspitione notati, ut fautores, & similes, ut notatur. de hæreticis, lib. 6. in c. accusatus. §. porro. sed hoc est intelligendum de iure canonico: secus autem de iure ciuili.

Item bona hæreticorum confiscantur, etiam si talis hæreticus habeat filios catholicos tam in terris ecclesie, quam imperij, ut plenè notatur de hæreticis in c. uergentis. licet aliud dixit ibi Io. An. secundum Ant. de Butrio ibi post docto. alios, & probatur in dicto c. cum secundum, iuncta glo. super uerbo, ipso iure in fi. & idè tenet Domini. post eundem Ant. in c. accusatus. §. si uerò de hæreticis, in 6. scilicet quando moritur post damnationem.

Actis, quia tunc ueniunt bona cōfiscanda, quando crimen hæresis est plenè probatum per testes, uel confessionem, alias non confiscantur, nec sunt ipso iure confiscata, ut supra dictum est, & habetur in dicto c. uergentis, & in c. excommunicamus. el. j. & dicto c. cum secundum eod. tit. lib. 6.^c

Sed an cōfiscatis bonis intelligantur confiscata statua, capellæ, ius patronatus, & similia, uide textum optimum, & Bar. in l. Aufidius. ff. de priui

legijs, credi. & ibi quid de iuribus sepulcrorum.

Tūc enim dicitur confiscatio quādo dominiū rei de uno ad aliū transfertur. de hæret. c. pe. li. 6. & facit qd legitur, & notatur de his quæ fiunt a præla. cum apostolica. & quod notat Host. & Inn. de prob. ex literis, circa princ. de duobus canonicis eiusdem ecclesie ad inuicem litigantibus secūdum Frederi. de Senis in consi. 132. qd incipit. In Christi nomine, amen. uiso & examinato. & pro intelligentia istius remitto ad consilium primū Cald. sub tit. de hæret. qui aliter dicit.

Et uidendū an quis ipso iure commisso crimine perdat dominium omnium suarum rerum? do Dy. de Nigelo dicit quòd statim commisso crimine perderet talis administrationē omnium suorum rerum, & potestatem disponendi super eis: & quod dominium non perderet ipso iure, sed demum per sententiam confiscationis, & publicationis. ita notat ipse. ff. de iure fis. l. Imperator noster. hodie tamen uidetur dicendū quod statim cōmisso crimine perdit ipso iure dominium, ut extra de hæreticis. c. ut inquisitionis. §. prohibemus, & est casus. eod. ti. d. c. cum secundum, lib. 6. quamuis de mero iure ciuili in bonis hæreticorum olim aliter dicebatur, ut C. de hæ. l. Manichæos, & l. quicumque de hoc not. Gos. in sum. eo. in 2. col. item desinunt aliqua bona possidere, & per consequens prescribere, ut 23. q. 7. per totum, & 8. distin. quo iure, iuncta cum regula, sine possessione, de reg. iu. lib. 6. uide supra alienatio, & infra dominium, & infra prescriptio. & infra pœna.

An filij, ^d uel nepotes hæreticorū pos-

possint impedire confiscationem, & occupationem bonorum suorum parentum in partem, uel in totum si tales filij sint Christiani, & catholici, & fideles, dicentes fortè quòd ipsi remanent absq; hæreditate absq; culpa sua. Et certè quocunque modo dicant iura ciuilia in alijs criminibus, ut ff. de iure. patro. l. diui, & de bo. dā. cū eo, in alijs criminibus habet locum, ut C. de hæreticis. l. Manichæos & l. cognouimus, & in aut. idem de Nestoria. quæ iura fuerūt uaria. & tamen dicendum quòd in isto crimine hæresis, filij uel nepotes non possunt impedire confiscationem, uel occupationem bonorū in totū, uel in parte. imò quantumcunque fuerint catholici, paterna bona auferuntur ab eis propter delictum parentum, ut dicto c. uergentis. extra de hæreticis. in fi. & c. cum secundum, l. 6. & habetur in quadam constitutione Frederici Imperatoris. quæ incipit Gazaros. & in alia quæ incipit, Cōmissi. quæ sunt approbata, extra eo. ut inquisitionis, in prin. lib. 6. uide infra filij.

Vtrum omnis hæreticus perdat bona, uide supra bona.

Sed quòd ad confiscationem bonorum, quæritur de quæstione, cum talia olim diuidebātur in tres partes, ^e ut infra in litera, diuisio, dicitur. Ponamus quòd habens immobilia Ferrariæ, talis sit legitimè condemnatus de hæresi per inquisitorem Florentinum, cui pertinet illa bona, & cui debet applicari, uel ipsi inquisitoribus & officialibus Florentiæ, uel inquisitoribus, & officialibus Ferrariæ. Ioā. Calderinus disputauit istam quæstionē: & arguit quòd illa bona licet sint sita Ferrariæ quòd pertineāt ad offi-

ciales, & commune Florentiæ postquam ibi fuit de hæresi cōdemnatus. Nam bona ueniunt accessorie, & consequenter ad personam, quæ cōdemnata est Florentiæ. ar. regulæ, accessorium, de reg. iu. li. 6. & c. de prudentia, de donati. inter uirum & uxorem ff. de auro, & argē. leg. l. cum aurum. in fi. faciunt ad idem no. per glo. in c. cum ad te, de cle. cōiu. & C. de exact. tribu. l. fi. l. 10. ubi in publicandis bonis attenditur locus personæ, quæ deliquit. Secundò sic dicit lex. ubi quis iniustitiam fecerit, ibi pœnas subeat delictorum, ut nō alius tale quicquā agere præsumat ad exemplum respiciens, ut in aut. ut iudi. sine quo. supra. §. si quis autem, col. 2. Et canon dicit ibi, Vindicetur iniuria, ubi plectibilis est orta præsumptio. 23. q. 4. si illic. Item si officiales Florentiæ laborauerunt in procedendo, & condemnando hæreticum, ergo bona uidentur eis debita ratione laboris, & poterit dici officialibus Ferrariæ. Qui non laborat, non manducet, ut de censibus. procuraciones. & not. ff. de damno infec. quamuis. Tertiò ratione personæ sortitur quis forum etiam super rebus alibi sitis, ut in c. sanè, de fo. compe. & C. ubi in rem ac. l. ult. & ibi nota. Quartò pro hoc facit. c. cum secundum leges, de hæreticis, li. 6. debet enim intelligi ille textus de domino tēporali illius loci, cuius erat episcopus qui tulit sententiam. ad hoc optima. l. Titium. §. tutores. ff. de adminif. tuto. In contrarium tamen uidetur, scilicet quod ad officiales officij inquisitionis Ferrariæ, & ad commune illius ciuitatis pertineant bona ibi sita, licet alibi sit facta cōdemnatio. Primò quia dispositio su-

per rebus contenta debet referri ad superiorē loci, ubi res sita est, ubicū que fuerit dominus dictæ rei, patet hoc in iurisdictione, vt c. sanā, & c. ex parte, & c. si. e. ti. Idē in suppletionē negligentis, 10. q. 2. caselas, & Clem. quia regulares, de sup. neg. prælato. Item cum occupatio sit facienda per promotore in prouincia deputatum, ubi sunt illa bona, ut C. de bonis vac. l. si quādo, l. 10. ergo ad Florentinos prædictos pertinere nō poterunt, ad idem facit. c. postulati, de foro cō. & l. cum unus. ff. de bo. au. iu. pos. & c. Romana. §. contrahentes, de fo. com. & de hæret. lib. 6. c. ut officium, & c. per hoc, e. l. & tit. Et pro ista secunda parte concludit, & hanc firmat per iura pro hac parte inducta, & ne detur cōfusio iurisdictionum. de tertia uerò parte inquisitorum dicit quod de beatorum illis de Florentia ratione laboris, quæ sustinuerunt, & cū his se expedit de illa quæstione Pet. de Anch. in repetitione. c. accessoriū, de regu. iu. l. 6. & ista conclusio uidetur magis conformis iuribus, cum iura quæ de confiscatione prædicta loquunt, ad bona referantur, & in rem sint cōcepta, ad quod facit doctrina Bar. in l. cunctos populos. C. de summa trinitate, & fide catholica.

Nota quod bona laicorum hæreticorum applicantur fisco seculari, ut in c. excommunicamus, e. l. j. de hæreticis, in prin. & de hoc etiam ex text. in dicto c. uergentis, & c. secundum, leges, eod. tit. l. 6. & dist. 8. quo iure, secundum Ray. in sum. confes. quæstiones. 4.

Sed bona laicorum hæreticorum ecclesiæ temporali iurisdictioni subiectorum applicantur ecclesiæ, ut in di-

cto cap. uergentis, & in iuribus supra allegatis.

Bona clericorū^f hæreticorum cui debeāt applicari, & quis sit fiscus, & dicendum quod applicantur ecclesijs in quibus seruebant beneficiati, vt habetur dicta dist. 8. quo iure. & dicta. q. 4. secundum Ray. sed hoc intelligendum de bonis quæ acquisiuit a beneficio ecclesiæ. sed si habeat patri monium, crederem quod applicatur domino temporali, in cuius loco degit, ut in dictis iuribus, c. excōmunicamus, & c. uergentis, de hæreticis, & c. secundū leges, eod. tit. l. 6. dictū est de laicis. uide infra ista litera. §. si. & an bona clerici damnati debeāt applicari fisco ecclesiæ, not. gl. singu. de concess. præben. quia diuersitatē. tex. cum glo. in Cle. nolentes, de hæreticis. doc. in c. si. de maledi. text. 17. q. 4. c. si quis suadente, & in §. sacrilegium, de cleri. non refi. c. pe.

Et nota. quod bona clerici ubi ipso iure propter delictum suum confiscantur, debeant applicari ecclesiæ in qua fuit intitulatus, ex quo aliud non exprimitur in sententia. Si autem nō habeat ecclesiam, seu beneficiū, episcopus occupabit pro camera sua. facit quod nota. Inno. in c. insinuante; qui clerici uel uouentes, & Freder. de Senis conf. 20. & Io. An. in c. cum olim. e. l. 2. de priuile. & idem dicit de clerico qui moritur ab intestato sine ecclesia, & sine consanguineis. ita cōcludit Abbas in c. quia diuersitatem circa fin. de concess. præben. uide infra ecclesia.

An episcopus habeat fiscum, & an reges, & Imperatores habeāt fiscum. uide infra ecclesia.

An bona ecclesiarum possint confiscari

fiscari per inquisitores propter delicta clericorum? & dicendum quod bona ecclesiarum non debent minui propter delicta clericorum, ut in Cl. 2. §. nec scienter, de hæreticis, & glos. 16. q. j. in canonibus. Nā delictū persone non debet in damnum ecclesiæ redū dare, vt de re iudi. c. delictū, l. 6. uide de hoc infra an pœna pecuniaria possit imponi clericis, in litera, Pœnitentia. imò si inquisitores prætextu officij ob delicta clericorum scienter cōfiscant bona ecclesiarum, quod ipso facto sunt inquisitores excommunicati, & ab illa excommunicatione absolui nō possunt nisi in articulo mortis, si prius non satisfecerint, vt de hæreticis in dicta Clementina, nolētes. Vnde si inquisitor ratione officij scienter applicat sibi libros, quos quidam frater minor habebat ad usum, propter delictum ipsius fratris, cuius, punitio ad officium ipsius inquisitoris pertinebat, est ipso facto excommunicatus, ut dictum est. hoc uerum nisi talis frater, cuius libri fuerunt applicati ipsi inquisitori, & ipsemet inquisitor esset eiusdem conuentus, & ordinis, ita quod propter talem applicationem nullum est factum præiudicium conuentui cuius reuera erant libri, nec ab eius dominio, uel potestate facta est aliqua distractio, uel alienatio per huiusmodi applicationem, sed illam habet potestatem in libris stantibus apud illum fratrem, & tali casu inquisitor non est excommunicatus, quia præsupponendo hoc nulla facta est confiscatio bonorum dicti conuentus.

Sed confiscatio bonorum ecclesiæ fieri nō pōt ob delictum prælati Bald. in l. meminerint, in fi. C. unde vi.

Sed confiscatio bonorum monachi intelligitur. s. de bonis quæ habet de facto, cum de iure nihil possit habere. Bald. in l. j. C. si ser. ex. in 3. col. in ver. & est argumentum, quod si Papa.

An bona credentium, fautorum, receptatorum sint ipso iure confiscata? & respondetur quod non, ut in c. accusatus. §. si uerò, de hæreti. lib. 6. & ibi docto. scilicet Archi. Io. Monna. & Ioan. And. §.

Nunquid post mortem hæretici poterunt confiscari, & occupari eorum bona, si eo uiuente non fuit de hæresi declaratum? & dicendum quod poterunt^h si postea declaratur, licet in uita non fuit declaratus, ut extra. eo. accusatus, libro. 6. & nota, dictum Abba. in c. uergentis, quod si hæreticus in uita non fuit declaratus, ex quo post mortem potest probari, quod fuit hæreticus, quod tunc bene poterunt bona eius publicari, & confiscari, ut in c. 2. de præscrip. l. 6. quia tunc fit executio, cum publicatio, seu confiscatio fuit inita ipso iure: & ideo transit in hæredes. facit quod nota. Bart. in l. qui delatorem. ff. de iure fisci. Et semper inquisitores debent pronunciare in suis sententijs condemnatorijs circa bona quæ confiscantur, scilicet declaramus, & bona eorum occupata fore per eos ad quos expectant, ut in c. cum secundum leges. uide infra defunctus.

Res ecclesiæ possunt confiscari pro delicto rectoris. l. iubemus, la. j. & ibi Baldus in 3. nota. C. de sacrosanctis ecclesijs.

An elapso quinquennio possint inquisitores procedere contra de-

functos ad finem confiscationis, & publicationis eorū bonorū? & uideſ q̄ propter iſtū finē non poſſint inquitōtes procedere cōtra defunctos. ſeundū And. de Iſernia, in aut. Gazaros, & 24. q. 3. ſanē proferē, de hoc uide inf. defunctus, & inf. p̄ſcriptio.

An ſi exiſtunt in excommunicatio nē per annum eorū bona publicētur, uide infra excōmunicatus, & infra de p̄nā fautorū, deſenſorū, receptato.

An propter hæreſim mariti dos uxoris conſiſcetur, uide infra dos.

Itē an propter hæreſim uxoris cōſiſcetur eius dos, uide infra dos.

An in hac conſiſcacione hæreſicorū ueniant conſiſcāda bona que ipſi hæreſici tenebant in feudū, uel in emphiteuſim ab alijs? & de hoc uide latē per Spe. ti. de feudis. §. j. uer. 40. & per Bar. in l. ſi finita. §. ſi de uicigalibus. ff. de dā. inf. & in l. cum filio. §. j. ff. de uer. ob. & p̄ Aeg. de Bella. de 25.

Item an propter hæreſim cōſiſcetur peculium caſtreſe? & dicēdū q̄ peculium caſtreſe conſiſcatur pro eīſdē cauſis ex quibus hæreſitas auferitur extraneo. l. ſenatus. §. ſi filius, & ibi Bar. ff. ad Sil. & Bar. in l. ſi finita. §. ſi de uicigalibus. ff. de damno. inf. & in l. cū filio. §. j. ff. de uer. ob. & l. ſi poſtulauerit. §. iubeat. ff. d̄ adul. gloſ. in l. j. ff. de bonis damna. tenet q̄ ex delicto filij poſſit peculium conſiſcari.

An conſiſcentur bona eorum qui enormia delicta committunt? gloſ. arguit. 17. q. ſi quis rapuerit, & 16. q. 6. filijs. & 7. q. 4. ſi quis deinceps, & 30. q. j. ſi quis ſacerdos, in text. & in gloſ. j.

An quando domus deſtruitur propter conuenticula hæreſicorū in ea

facta, uel propter dogmata eorū ibi lecta, & alia ſimilia, an ſindera, & lapidaliſ domus quæ non deſtruuntur cum ipſa domu, ueniant conſiſcāda, & cui debent applicari? & dicendū q̄ ſindera, & lapides illius domus ueniunt conſiſcāda, & applicāda ad fiſcum, ad quem pertinebat illa conſiſcacio illius domus propter delictum ibi commiſſum, ut habetur in quadam conſtitutione Frederici Imperatoris, quæ incipit, Cum in cōſtitutionibus. & ita ſeruat generalis conſuetudo officij inquisitionis. de quo uide infra domus, & infra fiſcus.

An autem ueniant cōſiſcāda bona illorū qui condemnantur propter inuocationem dæmonum? & reſpondendū q̄ licet tales omnibus alijs p̄nis ſubiaceant, ſicut hæreſici: non tamen eorū bona propterea ueniūt cōſiſcāda. de quo uide infra demon, & in quadam extrauagāte Io. Papæ. 22. quæ incipit, ſuper illius ſpecula.

Nota quōd quando incantatores puniuntur per iudices ſæculares ſecundum ius ciuile, conſiſcantur omnia bona ſua, & perdunt ea, ut C. de Sarace. & paga. l. j.

An bona clerici damnati debeant applicari fiſco eccleſiæ. no. glo. ſing. de conceſ. præben. quia diuerſitatem textus cum gloſ. in Cle. nolentes, de hæreſicis, doc. in c. ſi. de male di. tex. 17. q. 4. c. ſi quis ſuadente, & in §. ſacrilegium. uide ſupra iſta litera, & uide infra fiſcus.

An bona futura auferantur condēnato per fiſcum, uide ſupra bona.

An fiſcus curet de modica publicatione bonorum, uide infra fiſcus. §. fiſcus non curat.

Nota in l. ſi tibi mandauero, in §.

is cuius bona. ff. mandati. q̄ ſi bona alicuius ſunt conſiſcata propter delictum commiſſum, q̄ ſi aliqua bona habuerit, quod non intelliguntur cōſiſcata k futura, ſed præſentia, ut in l. ſi ita, de auro & arg. leg. & in l. 2. ff. de leg. 2. Et ſic concluditur, q̄ bonis publicatis, & conſiſcatis non ueniunt bona futura. hæc eſt gl. ord. in l. nam ad ea. ff. de cond. & demonſtr. ita uoluit Bal. in l. j. in 13. col. C. de her. in ſt. ubi allegauit illam gl. & hoc uoluit Pau. de Caſt. conſ. ſuo 30. in ſi. incipit omiſſo ordine, & Bal. in l. ſin. C. quæ res pig. obli. poſ. in ſi. & in l. 2. C. de bon. damnat. & probatur in d. l. ſi tibi mandauero, & dicto §. is cuius bona. ff. mandati, & in cap. ſcelicis, in §. uerum, de p̄c. lib. 6. & per Doct. in l. certa forma. C. de iure ſiſ. l. 10. & in terminis Abb. in c. cum aliquibus, in j. col. de re iud. & de materia uide Alberic. de Roſa. in repertorio ſuo, in uerbo, bona.

A D D I T I O N E S.

a Conſiſcacio eſt in fiſci ius redigere bona cuiuſpiam, fiſcus autem capitur hic pro publica pecunia ararione. unde uerō conrigerit, ut ita dicatur, uide fiſcus, infra. Conſiſcacio a conſiſcando dicta, conſiſcari quandoque res & bona damnati dicuntur a Iureconſultis, quandoque in fiſcum cogi, quandoque publicari, id eſt in publicum redigi publicæ pecuniæ applicare, interdum fiſco vindicari. tit. de bon. damnatorum. l. 2. & 3. de bon. eorum. fiſco quoque committi dicuntur in iure, nonnunquam perſonam pro bonis conſiſcari per antonomiaſiam uſurpatur. l. 9. §. pen. ff. de tute. & r. u. diſtra. Sueto. Caliga. prætereuntes duos equites. Rom. locuples, ſine mora corripi,

conſiſcarique iuſſit. uide Aſco. in 2. in Ver. Bud. in annotat. ad Pand. tit. de offic. quaſtio. per hanc igitur conſiſcacionem fit ademptio bonorum priuatis, & additio publicæ rei. contingit autem, cum aut uita admititur, aut ciuitas, aut conditio ſeruilis irrogatur. l. 1. ff. de bon. damna. uariis tu cauſas, quibus bona deferuntur in fiſcum uide. ff. de iure fiſci. l. & toto titu. C. eodem bona item uacantia fiſci rationibus vindicantur. C. de bon. uacant. Petrus Vendramenus.

b Idem ſupra in uerb. bona hæreſicorum in princip. ubi plures ad idem cito. Ibi dictis addo, quōd non ſolū iuxta communem opinionem bona condemnatorum de hæreſi de iure communi conſiſcantur, prout affirmat Brun. con. feud. 31. numero 7. imo etiam ipſi hæreſici a die commiſſi criminis amittunt adminiſtrationem omnium bonorum ſuorum. Iul. Clarus ſenten. lib. 5. §. hæreſis. uerſi. Item bona condemnatorum de crimine hæreſis. uide infra uerſi. & uidendum an quis ipſo iure. Quint. Mandosius.

c Quōd non ſint conſiſcata ipſo iure, & quōd declaratoria requiratur Felin. in c. Roſulphus. in uerſi. declaratoria. de reſcrip. Aegid. Boſſ. tit. de crim. læſæ maiestatum. 72. & ſequent. uide tamen ſupra hoc ipſo uerbo circa princ. & que ibi addo. Reſponderi poteſt, quōd hodie aliter ſeruat, uidelicet quōd ipſo iure, ut infra uer. Et uidendum an quis iure. Vmbert. Iud. inquit. in uerb. bona hæreſicorum. & quod conſiſcacio ſiat ipſo iure ſtatim commiſſo crimine, ſed tamen neceſſaria ſit ſententia declaratoria ſuper crimine uoluit etiam Calder. in tract. hæreſ. c. 25. cir. princ. Quint. Mandosius.

d Ioan. Cald. de hæreſ. c. 25. num. 3. uerſi. ſed pone eo caſu quo inquitōtor. ubi concludit pro negatiua. ſubdicens diuis fallent.

nas. & quòd bona hereticorum publicare debeant, etiam si adsint filij catholici, voluit. *Siman. in Enchir. tit. 56. de bon. hære. num. 2. Quint. Mand.*

c De huiusmodi diuisione inter partes, & quomodo hodie bona hereticorum diuidantur, vel applicentur. *Aegid. Boff. tit. de heret. nu. 33. vide etiam Aimon. consil. 128. Siman. Enchir. tit. 56. num. 8. & Vmbert. Iudi. inquisit. in verb. bona hereticorum. Quint. Mand.*

Aide quòd de bonorum bonorum diuisione scribit etiam Calder. de heret. tit. de off. & potest. rector. quomodo sit facienda. *num. 15. Pet. Vend.*

f De hac questione vide Felin. in c. vergentis. hic alleg. num. 1. vide infra. eod. §. an bona clerici. P. V.

g Ioan. Calder. c. 25. de hereti. in princip. Quint. Mand.

h Idem voluit Aegid. Boff. tit. de hereti. nu. 30. verb. sed dic. contrarium. vide sup. in verb. Accusatio. versi. sed an habeat locum accusatio in isto crimine contra defunctos. Quint. Mand.

i Videtur quòd intra spacium 40. annorum possint inquisitores procedere contra heredes hereticorum defunctorum, per tex. in cap. 2. in 2. respon. de rescript. lib. 6. per Felin. in c. cum nobis. col. 4. eod. & per Aegid. Boff. tit. de heretici. numero 32. Quint. Mand.

k Bona feudalia, seu emphiteutica an, & quando veniant in confiscatione bonorum tractane Doct. in locis diuersis, constituentes regulam generalem, quòd in fiscum transeant omnia quæ transeunt in extraneos heredes. & e conuerso ea quæ non transeunt in extraneos heredes, in fiscum non transeant, quam conclusionem communem affirmant. *Alciat. con. 522. post numero. 6. Iul. Clarus sentent. lib. 5. §. fin. quest. 78. versic. nunc videamus que*

veniant in confiscatione bonorum. In terminis nostris videatur Aegidius Boff. tit. de bono. publi. num. 18. & 60. & idem Iul. Clar. libro 4. §. emphiteutis. quest. 29. & §. feudum. quest. 84. Quintil. Mandosius.

l Cæmenta pro sindera leguntur apud Cald. c. 39. de heret. par. 1. P. V.

m Hoc idem placet Alexandro consil. 15. in fin. consil. 32. num. 2. consil. 75. num. 12. lib. 1. Curt. Sen. consil. 59. col. 7. Dec. in l. 3. quod quisq. iur. & consil. 445. col. pen. Pet. Vend.

Confestim. Istud aduerbium debet intelligi, scilicet quæ primû quis poterit, ut l. 2. §. cõfestim. ff. ad Tertul. dñ tñ infra annû q̄s ueniat, & redeat. hoc secûdum Bar. in l. sciãt, in prima opinione. C. de leg. hære. de quo èt vi de in l. ad rē, & ibi doc. Io. de Plat. de proc. vbi dicit exponi secundû naturã actus cui adijcitur, licèt significet tēpus instãtaneum, vt ibi. & vide in l. pen. cū gl. i. ver. cõfestim. ff. de test. mi. Bal. in l. precibus. 8. col. in ver. itē dixi confestim. C. de impu. & ali. sub. de hoc aduerbio, cõfestim, vide inf. mise ricordia. & infra rediēs, & inf. venia.

Item confestim exponitur, ipso facto secundum Bart. in auth. incestas, in j. q. C. de incest. nup.

Confugiens. An hæreticus cõfugiēs ad ecclesiam debeat gaudere immunitate ecclesiæ ita, vt inde extrahi nõ possit & capi, vide supra carcer. b

Item an confugiens hereticus ad aliquod castrum, vel dominium alicuius dñi temporalis possit ibi defendi, vt euadat a manibus inquisitorû? & dicendum, quòd si tales domini illius

illius castri, uel uillæ fuerint requisiti ab ipsis inquisitoribus, & tenentur trahere ipsos hæreticos ante ipsos inquisitores. de hoc est text. apertus in c. ut inquisitionis, in prin. de hæ. lib. 6. quid autem sit in alijs criminibus, vide Bal. in ufi. feu. in tit. de pace iur. tenend. §. si iudex. ubi dicit quod si est suus subditus, non tenetur eum trahere. secus autem si alienus est subditus. & quia non est presentis materiz, sic transeo.

ADDITIONES.

a Confugientibus ad ecclesiam præstita securitas antiquitus fuit, & nè inde quis inuitus abduceretur, constitutum. *l. 7. q. 4. fra ter. & c. inter. de immuni. eccl. vbi publicus latro vel nocturnus populator agrorum excipiuntur. adde qui deliquerit in ecclesiam. e. i. q. c. ad ep̄os. quod & leg. Impera. sancitum fuit. C. de his qui ad eccle. consu. hanc quidem tutelam asylo Græcorum præstare solita scribit Seruius in Aene. l. 2. in carmē, & iã porticibus vacuis Iunonis asylo. & c. sed non omnia templa nisi quibus consecrationis lege concessum esset. Primò autem apud Athenienses statutum est, inquit ex Sta. versibus, ab Herculis filijs quos insequebatur, ij, qui erant a parte oppressi. Hoc etiam Romulus inquit imitatus est, unde est quem Romulus acer asyllum retulit non statuit, Aene. 8. dictū est autem quasi sine abstractione confugientium, & po, enim tra ho, & oia, sacra detraho, De asylo Romuli meminit Liu. 1. li. Tacili. 3. Senc. de Cle. Edictū est, nequis immunitatis causã in asyllum Cæsaris confugiens inde eijceretur aut obriperetur, quod nemini, nè Deo quidem tribuerant antea, ij, quæ sub Romulo acta sunt exceptis. Hæc Dio. lib. 47. salutem sibi quesuit Decius Magius, qui ad statuã Pto*

lomei regis confugit Liu. 2. ad ædes sacras vel statuam Cæsaris a domino crudelius vexati serui cõfugiebant, & tuti erant. l. 2. ff. de his qui sunt sui vel ali. iur. & l. 1. ff. de off. si. præf. urb. Parsum fuit in apostolorum tēpla confugientibus tempore Gothicæ irruptionis in Rom. urbem, quos nunquam antea ciuitati captæ, deorum beneficio contigisse scribit Aug. de ciui. Dei. c. qui & de asylo, quam tribueret immunitatem. c. 4. commemorat. vulgatum ex sac. lib. Num. 35. Deut. 19. Ios. 20. sex refugij fuisse ciuitates, rei cuius allegoricas animã cupienti salutem perutile est non ignorare. quas & Philo Iudæus explanauit, sed longè melius a sac. Docto Christianis vt a D. Ieron. breuiter aduersus Iouin. lib. 2. fol. mihi. 604. aduers. Pelagium. lib. 1. fol. 945. & 949. Pet. Vend.

b Et quæ ibi addo, ac Iul. Clar. sent. lib. 5. §. fin. q. 30. versi. quæro nunquid generaliter omnes delinquentes. Q. M.

Coniectura. In his quæ non est locus coniecturis, ar. in cle. quamuis, de appella.

No. q̄ sola uoluntas coniecturata uouendi habet perinde, ac si expressè uouisset. uide infra comprens.

ADDITIONES.

a Quintil. lib. 3. cap. 6. scribit, coniectura dicitur a coniectu, id est directione quadam rationis ad veritatem, unde coniectores dicti, sunt interpretes. Est, vt ait Spensippus rei latentis indicium quod quis per rationes, & signa, tempora, & huiusmodi conijcit, Omnis coniectura aut de re, aut de animo est, Quint. ait l. 7. c. 2. De ea Rhetorum philosophiaque præcipue moralis codices agunt, sine quibus iurisconsultus ad facti

veritatem peruenire non potest, cum enim de facto quæritur oratoris officium est, cū de iure verò iuriconsulti, teste Cic. in Top. ubi loquitur de adiunctis, ait enim, nihil hoc ad ius, ad Cic. inquirebat Gallus noster, si quis ad eum tale quid retulerat, ut de facto quæreretur. Ad quæstionem itaque facti non respondet iuriconsultus. l. 16. ff. de sta. ham. Inst. de iur. nat. §. responsa, quod et et non ostendit, inde fit ut legendi philosophi, poetæ sint, et oratores, historia cognoscenda quoque sint, omnium bonorum artium scriptores, ac doctores, et legendi, et peruolandi, authore Cic. lib. 1. et 2. de Orat. unde personarum, et rerum proprietates, genera, et differentia noscuntur, Pub. quidem Scæuola fratrem solitum per sæpe dicere, neque illum in iure civili satis illi arti facere posse nisi dicendi copiam assumpsisset, si facti quæstio sit terminanda, quam præcurrere quæstionem iuris, ex qua id oritur, oportet, unde nisi ex suis cuiusque rei possessoribus, haurienda materia? Hinc et iuriconsultos non pauca mutatos, quam plurima iuris civilis loca significant, absque verò eorum externa lectione, nescio, an ius civile percipi, cognosciq; plane queat sufficit ab alijs de hoc esse disputatum. Quibus instructus esse debeat iurisperitus. unica lex de professo. in urbe Constanti. C. libro 12. demonstrat. facundia scilicet, interpretandi subtilitate, copiaque differendi. an hæc a iure civili duntaxat quis assequi possit aliorum sit iudicium, cauendum tamen, ne quis abutatur eloquentiæ viribus, et christiana documenta transgrediatur perniciem suam. Pet. Vind.

Coniugatus An si ex duobus coniugibus infidelibus alter reuertatur ad fidem altero in infidelitate remanente, & conuersus non contrahit cum alia, &

interim qui remansit in infidelitate, et conuertitur, an teneatur primo conuersus recipere secundo conuersam in uxorem. gl. dicit qd sic, in c. quanto, de diuor. & tex. in c. gaudemus. §. pe. eod. tit. ubi est expressum. quod no.

No. qd si infideles conuertantur possunt stare in matrimonio contracto secundum ritum eorum, nisi fuerit contractus diuina lege prohibitus. unde in sum. Ang. impedimentum. 10. §. j. & habetur in c. gaudemus, de diuor. sed no. secundum Pe. in 4. dist. 29. qd non tenet matrimonium factum inter infideles, si postea conuertantur, quando inter ipsos tempore infidelitatis fuit contractum contra eorum statuta ipsum annullantia: quia si nihil potest talia statuta contra matrimonium in quantum sacramentum est, potest tamen, in quantum est fœdus humanum, sicut solū est in infidelibus, & ideo si conuertentur tales, oportet qd denuo contraherent. quod not. pro limitatione. d. c. gaudemus.

Vtrum vno coniugum ad infidelitatem reuerso dissoluatur matrimonium contractum inter infideles? & dicendum qd no, per c. quæsiuit, de diuor. unde In. in c. quanto, e. tit. dicit qd sacramentum fidei, id est baptismus ratum efficit coniugij sacramentum. habetur in sum. Ang. impedimentum. 10. §. 7.

Quid de uxore repudiata, quæ alteri nupsit? dicendum quod uir non poterit ei obijcere fornicationem; sed tenetur, si uult ei cohabitare sine peccato eam accipere, si uult uxorem habere, uel saltem continere, ut in d. c. gaudemus, de diuor. 28. q. j. si quis gentilis.

Vtrum infidelis conuertens se ad fidem possit uxore dimissa aliam facilem

delem recipere. Rñ. Pa. in c. quanto, de diuor. qd eo ipso qd alter coniugum non uult cohabitare fideli conuerso, uel si uult cohabitare, non sine iniuria creatoris, uel sine peccato, dissoluitur matrimonium in infidelitate contractum, & potest contrahere cum alia fidei: nec oportet qd iudex statuatur tempus, sed sufficit clarè perpendat quod non uult ei cohabitare, secundum Pau. in c. gaudemus, de diuor. si uero uult cohabitare sine eius inductione ad malum, uel sine peccato, sic non potest cum alia contrahere infideli uiuente: sed non tenetur cohabitare cum ea, si non uult conuerti. 28. q. 2. si infidelis. not. Cy. in 4. dist. 39. si tamen antequam aliam accipiat per uerba de præfenti, conuertatur illa quæ prius erat obstinata, tenetur eam accipere, nec aliam poterit ducere, ut notant communiter do. theo. in 4. dist. 39. de hoc etiam in sum. Ang. impedimentum. 10. §. 3.

Sed quid si alter reuersus est ad fidem altero remanente in infidelitate, uel nolente cum eo cohabitare sine contumelia creatoris, an ipso iure solutum sit matrimonium. no. de diuor. quanto, & c. gaudemus. §. pen. ubi est bona glōf.

Sed quid si catholicus contrahat cum hæretica baptizata, an teneat matrimonium. uide Thom. in 4. dist. 39. & communiter ibi secundum doct. theo. tenet matrimonium: & habetur in sum. Angelica impedimentum. 10. §. 7. & de hoc etiam uide in c. quanto, de diuor. uide infra ista litera.

Nota qd coniugalis seruitus dissoluitur propter hæresim unius coniugis. Nam cum quis recedens a cultu fidei orthodoxe in hæresim labitur, cō-

iunx non tenetur sibi cohabitare, & potest petere in iudicio ecclesiastico qd separetur ab illo, & propter hanc fornicationem spiritualem fiet thori separatio, sicut fieret pro carnali, ut 28. q. j. simili modo, & idololatria usque in fi. & ea. cau. q. 2. c. fi. & extra, de diuor. quanto, & c. ex literis. ad qd 27. q. j. si quis uotum.

Quid si infidelis habeat plures uxores? dicendum qd illa cum qua primò contracta, eius erit: & si simul duas accipisset, sic nulla erit eius uxor nisi una illarum habuisset impedimentum, quo eam accipere non potuisset, quia tunc alia esset eius uxor, ut habetur in summa Angelica impedimentum. 10. §. 4.

An inquisitores possint procedere contra illos, qui contraxerunt matrimonium cum duabus, scilicet una uiuente aliam in uxorem habendo? uide infra contrahens. §. j.

Item nota qd si infideles contraxerunt in præmissis gradibus secundum suam infidelitatem qd si postea conuertantur ad fidem qd illud matrimonium tenet, & non dissoluitur, in c. gaudemus, de diuor. & de consan. & affini. de infidelibus.

Supra in §. sed quid si catholicus, dictum est qd si catholicus contrahat cum hæretica baptizata qd tenet matrimonium. ponamus qd catholicus uult contrahere cum hæretica baptizata, an possit? & dicendum qd non, quia ianua omnium sacramentorum est baptismus. 32. dist. 5. uerū, quod habetur. 28. q. j. in gl. c. caue. sed si contrahat, tenet matrimonium. sicut cum excommunicato, ut est glo. in c. non oportet, ea. 28. q. j. uide infra matrimonium.

An talis hæreticus si redierit ad ecclesiam, an post reuersionem recuperet uxorem, quã amisit per hæresim? & responderi potest q̄ aut tales fuerunt separati iudicio ecclesiæ, aut nõ. Si non erant separati iudicio ecclesiæ alter coniunx tenetur omnino redire ad alium. Si autem per sententiã erant separati, tunc enim in electione illius qui in fide remansit est, an uelit ad cõiugẽ redire, uel religionem intrare, quia non posset in sæculo remanere, nec alium accipere illo uiuente, qui modò est cõuersus, cum ille dicatur per pœnitentiã sanatus, ut 32.q. j. quod autem. & ita debet intelligi, extra de diuor. de illa, & c. quanto, & de conuersio. coniuga. c. fi. & de hoc uide 32.q. j. dixit dominus, & 32.q. 7. his uerò.

Si coniugatus, uel uxoratus de facto ordinetur, quamuis recipiat characterem ordinis, tamẽ compellitur instante coniuge matrimonium consummare. & sic nõ. casum in quo sacerdos potest habere uxorem. Abb. in c. uerum, de conuersione coniuga.

An cõiugatus possit fieri clericus, uel intrare religionem uxore manente in sæculo, & econuerso? & licet nõ sit huius materiæ, tamẽ cum ego sim coniugatus, aliqua breuiter transeũdo narrabo circa quæstionem, quæ traditur per Abbatem extra de conuersione coniuga. in c. coniugatus. & circa illud quod habetur in gl. c. nullus, de tempo. ordi. l. 6. f. q̄ coniugatus potest esse clericus muliere cõsentiẽte, si uouit uotum castitatis in manu episcopi, licet ipsa sit pulchra, & habeat ætatem suspectam: qd̄ secus est, si uelit ingredi religionem, licet ipsa consentiat, & uoueat si fuerit suspe-

cta, scilicet pulchritudine, & ætate: sed requiritur quod sit senex, & sine suspitione, ut in c. cum sis, eo. tit. ubi tenet Abbas q̄ si mulier cõmisit adulterium, maritus possit ingredi religionem ipsa manente in sæculo, & q̄ tunc maritus sit solutus à seruitute uxoris & sic possit liberẽ ingredi religionem & ipsa non potest cõtrahere nisi post mortem naturalem mariti. hoc Abb. ubi supra & 32 q. 7. hi uerò. Nota differentiã inter intrantem religionem, & de promotum ad ordines sacros manente uxore in sæculo: quia ordinatus tenetur in necessarijs prouidere uxori, ut 31. distin. c. omnino. ad quod non tenetur religionem ingrediens, ut dicto c. coniugatus, ubi supra & ibi Abbas.

Et est notandum q̄ maritus promotus tenetur corrigere uxorem, ut de iureiuran. quemadmodum, in fi. & melius facit. 33. q. 2. placuit.

Nota q̄ apostoli uxores suas, quas ante apotolatam duxerant, sine carnali commixtione circunducebãt, ut mercede prædicationis sustentarentur ab eis. 31. distin. omnino.

Omnis res per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur, 27. q. 2. omnis res. d

Item nota in dicto. c. coniugatus, q̄ promotus potest prouidere uxori, & filijs de redditibus beneficijs si non habet aliũde, ut in dicto. c. omnino. Et potius illis quam extraneis ar. in cap. non satis. 86. dif. nam potius tenetur consanguineis pauperibus, quam extraneis, ut in c. j. de coha. cle. & mu. uide infra religio.

Et sic concludẽdo q̄ regula est q̄ alter coniugum nõ possit ingredi religionẽ altero inuito manẽte in sæculo,

lo, excepto propter adulterium, ut tenet Ab. in c. cum sis, de conuer. coniu. g. & cum hæresis sit adulterium spirituale, ut inf. diceẽ in parte, fornicatio, & in parte, zelotes, seu zelus ideo pp̄ hæresim põt fieri separatio auctore iudicis, ut infra diceẽ suis locis.

Coniugalis actus exercitus causa generationis caret quodam peccato non tamen est meritorius. nõ. 32. q. 2. conubia.

ADDITIONES.

a Coniugium, siue matrimonium est uiri & mulieris coniunctio, indiuiduam uitæ consuetudinẽ continens. Inst. de nup. 27. q. 1. c. item l. 1. ff. de rit. nup. additur diuini & humani iuris communicatio. coniugari per metaphoram dicuntur qui meritali iugo, instar bouum colla subiiciunt & ad imparia uir, & uxor non iudicantur. 32. q. 1. si quis uxorem hinc coniugati dicuntur. De coniugatorum mutua seruitute, & societate, & ratione. uide Colu. de re rust. in proemio l. 12. scias etiam esse argumentum a coniugatis. Cic. in Topic. & Quint. li. 5. c. x. P. V.

b Argu. t. x. in l. duo sunt Titij, ff. de testam. tute. in l. cum ex pluribus, ff. de manumif. test. l. cum duo, ff. de in diem adiectio. ubi. glos. fin. exi. enei. ad alios casus per iura qua ibi citat. Quæ tantò magis procedunt quando sumus in re indiuisibili. Bald. in 1. corst. ff. s. itaque nu. 9. versi. Rex obsedit. Alexan. in l. qui filiabus. s. si quis ita. num. 2. ff. de lega. 1. Fel. in e. capitulum. num. 17. in versi. de duobus castrum de rescrip. Q. M.

c Videtur hinc abesse negatio, ex glos. citata in c. caue. P. V.

d L. nihil tam naturale. & l. ferẽ quicunque. 191. ff. de reg. iur. l. quamuis saluus ff. de acquir. posses. cum alijs quæ addu-

co in 13. q. Reg. de unio. num. 2. cum alijs sequentibus. Q. M.

Comparatio hæreticorũ. Ad infideles & qualiter eis comparentur, uide infra bæreticus.

Comparens, a Sape cõtingit in inquisitione q̄ tẽpore gratiæ multi de genere cõuersorũ cõparẽt corã inquisitoribus, & se repræsentant corã eis cũ quadã falsa scriptura, & dicunt se nunquã errasse in fide catholica, sed potius se asserũt fideles & catholicos esse. & circa prædicta quæritur, an tales qui sic cõparent, & se faciũt describi in inquisitione, sint pp̄ tale specti in aliquo de hæresi, ad hoc ut pp̄ illud teneant in aliquo taliter q̄ inquisitores possint q̄ eos pcedere? ad quod põt rñderi, q̄ in aliquo teneantur, & q̄ inquisitores possint q̄ eos inquirere. nã in delictis principium, & propositũ consideramus, & non exitũ, ut in l. j. ff. ad l. Cornel. de sic. facit tex. in c. cum uoluntate. de sen. ex. & eo quod primò deliberauit se inscribendo, q̄ fecit culpabilẽ se sentiẽdo, & præsumitur mente deliberata, & sana fecisse, & zelo fidei, & eius fauore. Et q̄ postea, & secũdariò fecit negando se in nihilo errasse cõtra fidẽ, quod illud dixit, & fecit mala mente & fraudulenter, ut probat tex. in c. literas, de præsum. & ibi Ab. & si prædicta procedunt, & præsumuntur in delictis quæ sunt odiosa, a fortiori præsumendam est q̄ procedant in rebus concernentibus salutem animarũ, & ipsarũ fauore, sicut in casu nostro ubi solũ p̄dictæ cõfessiones fiũt & admittuntur, ut p̄dictis cõfidenti-

bus facta prius abiuratione, & obtenta absolutione excommunicationis iniungatur eis penitentia salutaris, iuxta. c. ad abolendam, & c. excommunicamus, el j. de hæret. & c. ut officium, eod. tit. l. 6. ad quod facit. c. literaturam, & c. postulasti, de uoto, & uoti redemp. ubi sola uoluntas coniecturata uouendi habetur perinde ac si expressè uoluisset. id quod mente sola conceperat. Et in dubijs concernentibus salutem animarum ^b. sicut est in casu nostro debemus presumere quem ante reum, & obnoxium, quã liberum, & sine macula, ut probatur in c. j. l. 1. q. 3. & debemus sequi in hoc casu id quod est tutius, & certius, ut in cauuenis, de sponsa. iux. illud, Tenecertum, & dimitte incertum, de pœ. dist. 3. c. 2. & de homic. ad audientiam. Et bonarum mentium est ibi culpam timere, ubi minimè reperitur, ut in c. j. de obserua. ieiun. sed his non obstantibus potest dici. quod illi tales qui sic comparent, in nihilo teneantur ex sola descriptione, & cõparentia, siue consideremus quod ex prædicta sola descriptione procedatur ad penitentiam solum iniungendam, siue ad penam delicti, quæ resultabit ex prædicta confessione imponenda. Nam si ad penam delicti, est procedendum ex prædicta confessione faciendâ, non constat de delicto ex sola descriptione. Nam probationes in delictis debent esse luce clariore, per l. sciant cuncti. C. de proba. Nam aut debet constare de delicto per confessionem, aut per testes, uel instrumenta, uel præsumptiones uiolentas, de quibus nulla occurrit in prædicto casu, ut probat tex. in c. cum ad sedem. de restitu. spo. ergo & c. nec sufficit il

la sola descriptio ad penitentiam imponendam salutarem talibus. nã peccati uenia non datur nisi correcto, ut in regula peccati, de regu. iur. lib. 6. Et corrigi quis non potest nisi confiteatur, & reum se cognoscat ore proprio. ut in c. omnis utriusque sexus, de pœ. & remis. Et in furo penitentia credendus est confitens, siue confiteatur, siue neget maxime cum iuramento, ut in glos. c. significasti, de homici. cum alijs. si ergo concluditur quod ex sola tali descriptione quod in nihilo teneatur talis comparens, sed quod sit relinquendus iudicio Dei, qui est scrutator cordis, & renun. ut in c. nouit, de iudi. ergo PROVISIO SOLERTER.

Item nota quod contumax nõ cõparens coram inquisitoribus per citationem sibi factam, uel cum per editum uocatur, quod talis excommunicatur, & si per annum in excommunicatione persistit, & pertinaciter perdurat animo indurato in illa excommunicatione, quod talis poterit intra annum uelut hæreticus condemnari, ut in c. cum contumacia, de hæreticis, lib. 6.

A D D I T I O N E S.

a. *Comparens a comparando hic capitur pro presentiam sui faciente coram iudice. ut l. contumacia. 53. §. 1. ff. de re iud. l. de unoquoque. ff. eod. significat etiam apparere, quod in idem recidit. Livi. nec author, nec causa erroris comparuit. Cice. Vcr. 7. querite non vestigia, quibus exitus illorum ex illo loco compareant, ut & hic sumitur. dicitur aliter adiens. l. obseruandum. ff. de off. præsidis. C. de Ord. iur. l. 1. c. 2. & de sta. defun. l. 1. item l. 1. ff. de requir. reis. Pet. Vend.*

Anima

b. *Anima quando periculum versatur, delictum in dubio præsumendum est, & via salutis animæ consulens eligenda est, c. fi. l. 4. dist. c. fin. ad fin. dist. 5. & ad alia quæ adduco in 6. quæstio. reg. de verifi. num. 6. Quint. Mand.*

Conqueruntur isti, seu neophyti nostri temporis de inquisitione, quæ contra ipsos fit. Nã primò dicunt nõ pro me, sed mea re, monstrando se immunes ab his de quibus ipsi cõfitentur cõmississe circa ritus, & cõmonias Iudaicas, de quibus accusantur obijciendo, & dicendo quod isti Christianissimi reges non procurauerunt inquisitionem in regnis, & dominijs suis, nisi propter cõcupiscentiam bonorũ suorum; sed isti Iudaica superstitione obcæcati, super quorum oculos, ut ait apostolus, usque hodie uelamen illud Moyse appositum manet, ut oculos habentes nõ uideant: non attendunt quantum sint contraria ueritati quæ loquuntur. nã si enim principes præfati eorum uellent bona nequaquam misericordiam pollicentes, eos inuitarent ad penitentiam: sed quia eorum salutem ex uisceribus sitiunt, etiam quod fisco suo competeat, dum tamen conuertantur, liberalissimè ipsis relaxant. nec tales erubescunt sua dicere qui in huiusmodi errorem lapsi nil in suo domino retinent, uel retinere possunt, nisi ex misericordia, ut supra bona, & habetur in c. quo iure. 8. dist. & in c. quod autem. 23. q. 7. de quo supra bona, per totum. Et quia malè meriti publica egestate laborare debent; ut C. ad l. iul. ma. l. quisquis. canonizata, & ff. de po. bona fi. & glos. l. j. q.

7. in c. nos sanctorum. Item conquærantur dicentes sæuam crudelitatem in eos exerceri. sed his potest responderi per illud Hiero. super Isaiã. Nõ est crudelis qui crudeles iugulat: sed crudelis patientibus esse uidetur. nã latro suspensus patibulo crudelem iudicem putat. 23. q. 5. non est crudelis. Deus enim qui est miserator, & misericors, & patiens, non idèo crudelis, rigidus, & cruentus reputatur qui diluuiò genus humanum deleuit, & super Sodomam, & Gomoram ignem, & sulphur pluit, Aegiptios submersit, in fluentibus, Israelitarum cadauera prostrauit in eremo: sed ad ista semper se conquerendo dicunt quod ecclesia est pia mater, & nunquã claudit gremium suum, ut infra rediens.

Item conqueruntur dum reconciliantur de penitentijs sibi iniunctis propter tam enorme delictum per eos commissum. Et simili modo conqueruntur eo quod priuantur officijs; & honoribus de quibus uide infra pœna, & penitentia. ubi apparebit quod propter tam graue crimen sunt digni maioribus penis, & penitentijs: quibus ad presens eis iniunguntur nam quicunque dignitatem diuini gradus non custodierunt, fiant contentiliani mam saluare. nam reuerti in pristinum statum difficile est, ut & dist. quicunque.

An quos multipliciter potest responderi ex prædictis suis friuolis quærelis. & quod in eos itris cõsentia & seueritas sint exercenda, ut patet ad l. iul. ma. in l. quisquis, quæ est canonizata. 6. q. j. si quis cum militibus.

Et primò non possunt cõqueri eo quod eis bona auferuntur: nam eis

respondet Augustinus scribendo ad Vincentium per hæc uerba illius. c. j. quicumque. 23. q. 7. ubi dicit, Ideoq; falso res appellatis uestras, quas nec iustè possidetis. & secundum legem terrenorum regū amittere iussi estis, frustra que dicitis, nos in eis congregandis laboramus, cum scriptum legatis, Labores impiorum iusti edunt & etiam potest eis responderi per ea quæ dictus Augustinus respondet cōtra Petilianum per hæc uerba illius. c. si de rebus, dicta. 23. q. 7. ubi sic dicit si de rebus, ibi, Ad omnes iniquos, & impios illa uox domini ualeat, Auferetur a uobis regnum Dei, & dabitur genti facienti iustitiam: an frustra scriptum est sapientiæ. 10. Labores iniustorū pij edēt. quapropter magis mirari debetis quod adhuc tenetis aliquid, quam quod aliquid amissistis. etiam de hoc uide in c. quod super his, extra de uoto, & uoti redemptioni. & ibi per Hostien. Inn. & Io. An. & Abbatem.

Item non possunt conqueri nisi de semetipsis, cum ob suam perfidiam talia patiuntur, ut 23. q. 4. displicet. Nā tales, qui semel baptismum ceperunt si uolunt firmiler tenere, & obseruare fidem catholicam, nē sanctum baptismum per eos profanetur, debent per episcopum, uel inquisitores carcerari, ligari, torqueri, & affligi, ut per talia compellantur ad fidem redire catholicam, ut habetur. 23. q. 5. ad fidem. Nā studium prælatorum, & inquisitorum debet esse, quod Christi inimicos, districta ultione corrigant & castigent, ut 25. q. 5. peruenit, & contra idolorum cōcor. extra de of. ordi. irrefragibili, cum similibus. Et taliter p ipsos debet coerceri, ut ipsi

inuiti timendo id quod non uolunt pati, relinquunt animositatem infidelitatis, & compellantur recognoscere ueritatem: & timentes respuant falsum, de quo contendebant, & sequantur uerum quod primitus nesciebat. & hoc etiam probatur, 23. q. 6. c. q. errauerat, cum seq. usque in finē. & sic quos Dei timor non reuocat, cōpescat saltem seueritas disciplinæ, ut extra de cleri. coniuga. cum incontinentes. §. clerici. ita not. plene Archi. extra de hæreti. ca. 2. post princ. lib. 6. & ibi uide, & supra cogendi.

Conuersatio. Ex conuersatione aliquid præsumitur. C. de spō. l. si. Item notandum quod propter cōuersationem talis quis præsumitur manifestè, qualis est ille cum quo cōuersatur, ut patet de hæreticis. c. accusatus. §. ille quoque, lib. 6. & in athen. de monachi. §. si uerò his. Ideo **PROVISIO SOLERTER.** uide infra præsumpt. §. propter conuersationem.

Item talis quis præsumitur, qualis est locus, ubi continuè conuersatur, ut l. iusto errore. ff. de usufructu. docto. in l. 2. C. ubi fena. uel clar. IDEO **PROVISIO SOLERTER.**

Item ex conuersatione hæreticorum fit quis suspectus de hæresi, ut supra cognoscitur, & infra detegitur.

Conuersatio honesta potius attenditur, quam nobilitas, de præben. extra in c. uenerabilis.

Conuersatio, idest fama. 23. dist. presbyteri.

Non est conuersandum cū incantatoribus, diuinatoribus, & fortilegis, uel dæmones inuocantibus, uel cum illis qui utuntur artibus repro-

batis

batis per ecclesiam: nec tales debent in domo recipi, ut dictum est supra in litera a, & hoc prohibetur sub pœna anathematis, ut 26. q. j. c. si quis à nobis. ergo si cum istis talibus prohibetur conuersatio. ergo à fortiori cū istis hæreticis, nē alios corrūpant.

Non conuersari cum hominibus, & hominū carere suffragijs, grauissima pœna est, vt. C. de apost. l. 2. uide infra excommunicatio, & infra Iudæus, & infra punire.

ADDITIONES.

a Hic uidetur accipi conuersatio pro familiaritate, usu, consuetudine sicut ex legibus citatis, constat: ex qua præsumitur, apparet etiam ex Quint. lib. 1. cap. 2. capitulum, & pro habitatione l. 12. §. 1. de reli. & sump. fun. iunct. l. 3. de sepul. viol. ff. pro familiaritate, in l. obseruandum. ff. de offic. præsi. P. V.

b Scribitur prouerb. cap. 24. in prin. Nē emuleris uiros malos, nec desideres esse cum eis & post. Et cum detractoribus ne commiscearis. & secundum philosophum, talis qualis quisque est, talium consortio delectatur. Et secundum Oratores, ex conuersatione, & victu, multæ trahuntur suspiciones. Cic. lib. 1. de inuentu. l. 13. Et conuersatio cum malis malam præsumptionem, & uergens indicium facit. ad l. 3. §. nullus putat. ff. de excus. tur. litem, apud Labeonem. §. adduxisse uisi. ff. de iniur. l. nullus. §. 1. ff. de act. empt. & ex mala conuersatione bonus efficitur malus. l. a. uiles. §. Pedius. ff. de adil. edi. cap. sepe. 28. quest. 1. Guid. de S. rza de indi. & tortu. num. 32. versic. querat iudex, ubi malam conuersationem ponit pro indicio ad torturam. & Gandi. in tit. de præsumptio. & indi. colum. 1. versic. item habet indagare. Bald. de

Perurg. in tracta. de questio. & tormen. cap. 1. num. 10. versic. querat iudex in stanter cum quibus. ubi etiam adducit illud sacre pagine. Cum sancto sanctus eris, cum peruerso peruerteris. Huc etiam spectat illud prudentis Catonis, Cum bonis ambula. Et uulgatum prouerbium. Qui cum claudo ambulat claudicabit. iuxta quod fortè adagium locutus est Homerus Iliados. 5. Duo claudicantes ibant ministri Martis, Titides bellicosus, & dirus Vlisses, & tamen solus Diomedes claudicabat pedis plantam uulneratus, Vlisses fortè qui cum Diomede continuo conuersabatur (iuxta prouerbium) claudicare didicerat. Nisi figuram ibi affirmemus. uidelicet septimā Sylepsim. Qualis sit uir huius conuersationis tractat etiam Vmber. in iudi. Inquisi. hoc ipso uerb. conuersatio. Q. M.

Cum quibus habenda sit consuetudo scribit eruditissimè Clementi. Alexand. libro 3. pedagogo. cap. 4. adde non minus B. Ambro. lib. 2. de offic. quod à probis iuris consilium sit requirendum & exempla de patribus. c. 111. & c. 18. Improbos homines licet prudentes uideantur, esse fugiendos, eod. c. 12. & c. 30. Ad commendationem hominum plurimum ualere, si probatis adhereant. & exempla de partibus. c. 20. in hanc sentent. & Cic. lib. 2. offi. ubi agit de adolescentium officijs, Philo. de profugis, & de Ioseph. P. V.

c Hinc David sibi miserendum orabat inquiens psal. 24. Respice in me, & miserere mei, quia uinicus. & pauper sum ego. Et scribitur Ecclesiasti. cap. 4. Melius est duos esse simul quam unum. Quintilianus Mandosius.

Cōuersio. a Istorū hereticorum, & apostolorū cū magna cautela dēt inspici per ipsos

ipfos inquisitores, quando ipsi dicunt se uelle conuerti ad gremium sanctæ matris ecclesiæ, nè simulata conuersione redeant fraudulenter, & nè sub ægni specie lupum gerant, ut habetur in c. ut officium. §. prouiso solerter, de hæreti. li. 6. ideo in conuersione ista rum uult peculiarum discretio ipsius inquisitoris debitam moderationem adhibebit prædictis, scilicet cōiecturam quam habet de conuersione, & de penitentiæ. & dolo talis conuersi. Ergo Prouiso Solerter.

An cum illis qui in principio conuertuntur, agat mitius, quã cū alijs qui uiterius distulerunt conuerti? & dicendum quod mitius agitur cū illis qui in principio conuertuntur, quã cū alijs qui distulerunt conuersionem, quia cum talibus augenda erit pœna, ut in c. si. de hæreticis. §. si qui aut.

An conuersi per uim sint cogendi fidem tenere quam cœperunt, uide supra cogendi. & supra cōquerūtur.

Item fictè conuersus dicitur ille qui recusat pœnitentiam sibi iniunctam ab inquisitore adimplere, ut de pœn. dist. 3. c. pœnitentia, cum si. & c. literas, de præsump. & in c. inter, de pur. cano. & uide supra confessio, de eo qui confessus est hæresim, & eam postea cōtradicit. & uide infra fictè cōuersus, & infra pœnitentia. Ideo Prouiso Solerter.

Item ficta conuersio dicitur, quando alicui fuit sibi iniuncta aliqua pœnitentia, & eã uiolauit, uidelicet frangendo carceres, & fugiēdo uel aliter pœnitentiam non adimplendo, ita, quod si legitimam probationem non monstrauerit, erit talis ut impœnitens hæreticus condemnandus. nam præsumitur ficta conuersio, & simulata,

& materia ueteris erroris recondita, ad hoc, de pœ. di. 2. c. j. & infra fugiēs. nam exitus acta probant. 22. q. 2. q. ait. & præcedentia per sequentia cōprobantur. ostēdunt igitur excessum ueterem placuisse, arg. 21. q. j. & his concor. Archi. in c. ut commissi. §. et illorum, & uer. obediētes, de hæreti. li. 6. & Guido Fulconis in illis quindecim quæstionibus, quas fecit ad inquisitores. Ideo Prouiso Solerter. & uide infra fictè conuersus, & infra penitentiæ.

Sed conuersio ralapsi non est admittenda, ad hoc ut pœnam mortis euitet, ut infra relapsus. tamen si humiliter sacramenta penitentiæ, & eucharistiæ petierint, & apparuerint in eis signa contritionis, nō sunt eis deneganda, ut in c. super eo, de hæreticis, li. 6. & ibi Pe. de Ancha. & per docto. de quo infra relapsus, & infra sacramenta.

A D D I T I O N E S.

a Conuersio hoc pacto describitur, ut dicitur quasi cordis undique uersio, de pœni. distim. 1. cap. Conuertimini. item conuerti dicitur qui omnino uertitur. Cuius opus, vox, & cogitatio ita mortificationi desudat peccati, sicut prius seruierat iniquitati. ead. distim. c. quis aliquando. sic traducitur ad animum à re corporea significatio, ut & extenditur ad inanimata, per metaphoram. Pet. Vend.

Consentiens ^a si tolerat tacēdo errātem, quē potest corrigere, non potest excusari, ut dicit Augustinus. Innocentes non estis si fratres uestros, quos iudicando corrigere potestis, tacendo

cendo perire permittatis, taliter quod quā quis uidet peccata fieri, uel scit ea fieri, si uidens dum potest corrigere, tolerat uidetur, & præsumitur particeps criminis quia eo ipso uidetur tacitè approbare, & licentiā dare. hæc Hosti. in summa concilio. lib. 3. tit. 34. q. 42. & in supple. confes. 3. §. 7. & 83. dist. error. qui sic dicit: error cui non resistitur, approbatur. uide de hac materia infra fautores, & infra negligentia, & infra errans. Ideo Prouiso Solerter.

Item consentiente sponte aliquid propter uē agi, aut loqui, aut fieri, dicitur blasphemari spiritus sanctus, ut 25. q. 5. uiolatores, & supra blasphemia, & infra hæreticus. Ideo Prouiso Solerter.

Antea debet homo omnia mala pati, & etiam mortem quam malo consentire, ut dicitur in c. sacris, de sepulturis. Ideo Prouiso Solerter.

Sed consentientes, & agentes pena comprehendit, 17. q. 4. omnes ecclesiæ. nam rati habitio mandato comparatur, ut in glos. dicti. c. & extra de resti. spo. cum ad sedem, in fin. ff. de ui & ui ar. l. j. s. sed & si cū quis. Nam non solum de consilio sed etiā de uoluntate quis tenetur. j. q. 4. quia præfulatus. imò qui potest resistere, & non resistit, excommunicatus est, ut extra de sen. excommu. c. quanto, respō. si quis nomine meo percutiat alium ibi, Rati habitio mandato comparatur, aliās non, ut ff. de neg. gest. l. sed pupilli. §. item quæritur extra de sent. exc. mulieres. Ideo Prouiso Solerter.

A D D I T I O N E S.

a Consentire, simul sentire cum alijs. Consensus autem est duorum pluriumue sensus in idem. 29. q. 1. c. 1. bipartitò diuiditur cōsensus, in tacitum & expressum, sicut ex auctore, & ab eo allegatis intelligitur. & ex l. de quibus. & l. sed & ea. ff. de legibus. Est & consensio figura locutionis, cum alicui rei assentimur, quæ est futura pro nobis. Quint. lib. 9. c. 2. P. V.

Consiliari ^a principis dicitur pars corporis ipsius principis, & qui committit in eos prodicionem, in ipsum principem committere uidetur ut C. ad l. Iulia. maiesta. quisquis. Ideo Prouiso Solerter contra illos qui de uirginē beata Maria, & de apostolis domini nostri Iesu Christi blasphemant.

A D D I T I O N E S.

a Consiliarij significatio satis apparet. Est enim ille, qui cupiam consulit, dat uel consilium. Pet. Vend.

Consilium ^a est inquisitio de his quæ sunt ad finem. Sanctus. Thom. in prima secundæ. q. 14. ar. j. & 2.

Nota quod iudices uolentes habere consilia in causis coram eis utentibus debent bene uidere processum, & clarè elicere dubia, ut sui coadiutores uera consilia dare possint. do. de Ro. in suis uer. deci. 305. in princip. dicit.

An prohibitus aduocare possit dare consilium in camera, uel allegationes facere in scriptis, uide supra aduocatus.

uocatus. §. j. & §. non dicitur aduocatus.

Quæ cum maturo consilio fiunt, maiori firmitate nituntur, ut C. de re pu. l. non est dubium. extra de offic. deleg. c. prudentiam. §. illa. 20. distin. de quibus.

An inquisitores^b possint ad consilium inquisitionis peritos conuocare, & an ipsi petiti teneantur eis dare consilium opportunum, uide infra periti.

In quibus inquisitor teneatur petere consilium ab episcopo, & eius consensum, uide infra de mitigatione pœnæ.

Item an, & quando quis debent petere, & profequi consilium alterius, scilicet inter episcopum, & inquisitorem, uide de elect. in c. cum ueteri.

Item an inquisitores possint petere consilium a potestate sæculari, uide supra brachium sæculare, & infra executio.

De pœna illorū^c qui dant consiliū hæreticis, ut euadant a manibus inquisitorum, uide infra pœna.

Sed de indulgentijs quas consequuntur illi, qui dederunt consilium in fauorem inquisitionis, uide infra indulgentia.

Sed de illis qui dederunt consiliū hæreticis, ut auerterentur a fide Christiana, uide infra fautor.

A D D I T I O N E S.

^a Cic. lib. 1. de Inuen. Consilium est ali- quid faciendi, aut non faciendi verè excogitata ratio. Consilij capiendi deliberatio triplex est, eod. au. ho. lib. 1. Offi. Amb. de offi. lib. 3. c. 9. In consultatione quæ ueniunt Aristot. Reth. 1. & 3. de moribus ad

Nicom. cum. non enim ueniunt necessaria aut fortuita, vn. le. in iure nostro, de conditione necessaria, & arbitraria impossibili. tit. de cond. institu. item de necessario hærede seruo cui non competit ius deliberandi. Institu. de hered. quali. & differ. præterea tit. est de iure delibe. ff. & C. casus denique fortuitos, a nobis non posse præuideri. l. quæ fortuitis. C. de pigno. acti. & in l. in reb. ff. eodem. P. V.

^b An Inquisitor teneatur sequi consilium peritorum Albertin. de agno. asser. cath. q. 26. tractat affluenter. καὶ ἄλλων, Homerus appellat βοῦλον, id est uile consilium, Ilias. 1. dum inducitur Agamemnon alloqui Menelaum. Liuit. lib. 3. deca.

1. plus inquit pollere multorum ingenia, conciliaque. Adde Cic. offic. 1. qui sic inquit. Nec verò alienum est, ad eligenda quæ dubitationem afferunt adhibere doctos homines, vel etiam iurisperitos, & quid de utroque genere officij placeat exquirere maior enim pars eò deferri solet, quò à natura ipsa deducitur. quod & legumlatoribus placuit. l. ult. C. de fideicom. mis. ad fin. l. 3. de ingen. manu. & ff. de iur. & fact. ignoran. l. 8. §. sed iure. extra. 20. distin. de quibus. & 64. distint. extra consientiam. & cap. prudentiam. 1. resp. de offic. & potest. iudi. dele. maximè peritorum. ut in aliquibus ex allega. l. exprimitur. Itaque Val. max. lib. 8. cap. 13. ex multorum sapientum sententijs infert, in sua quemque arte consulendum. item de iure deliberandi. tit. induciæ deliberato. Pet. Vend.

^c Ex consilio nullus obligatur, etiam si non expediat ei cui datur, quia liberum est cuique apud se explorare an expediat sibi consilium. l. 2. §. ult. ff. man. Hæc tamen regula non habet locum in multis casibus exceptis, quia glo. in ipsum. §. recensentur. Pet. Vend.

Conspi-

Conspiratores^a qui dicuntur, vide in l. j. §. cum patronus. ff. de of. præfec. vrb.

Itè an in crimine hæresis admittantur testes conspiratores, uide in Spe. ti. de teste. §. j. in prin. uer. item quod est conspirator, & in ti. de accusatione. §. 3. uidendum quod nō Innoc. quod non, in c. cum I. in j. col. in gl. in uer. fides, de re iudi. Bal. in c. conuenticulas, in j. col. & primo notabili, de pace iura. fir. quod uerum. s. contra eum contra quem fecit conspirationem, aliàs enim sic, ut ibi.

A D D I T I O N E S.

² Ex illius legis citato §. possunt ita describi conspiratores, ut sint unus, aut plures in me, cum inimicis meis improbè, coeuntes, possunt, & hoc modo, ut sint duo pluresue improbè in alienam litem perniciemue coeuntes, ex l. lex senatus con. 6. ad l. Iul. de vi priua. & l. lege Cornelia. 9. ad l. Cornel. de fal. quandoque tamen & in bonam partem capitur hoc nomen & in bonam partem capitur hoc nomen ueluti in l. medicos. 6. de profes. & med. C. li. 10. & l. qui sententiæ. 16. C. de pœn. ibi, in unum conspirantes & c. Cic. 2. off. magnas utilitates adipiscimur conspiratione hominum, atque consensu. Hic sumitur in deteriorem partem. idem in l. 3. §. ult. ff. de re mili. & cap. conspiratores. 3. q. 4. cap. coniurationum. & conspirationum. 11. q. 1. Quintil. lib. 12. cap. 7. Ex genere verò criminis aliquando legibus citatis, aliquando Iulia maiestatis tenentur, ad l. Iul. maiest. C. & ff. qui dicuntur incurrere hanc legem definiuntur in l. 1. ff. eodem & in l. quisquis. C. eod. & in Constitu. 2. Henrici. 7. de rebellibus. Per. Vendramenus.

Consuetudo^a est optima legum interpres: & est ius quoddam moribus institutū, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex. nec differt, scriptura, an ratione consistat, quando & legem ratio commendat. & uocatur consuetudo, quia in communi est usu. hæc Ildorus li. 5. c. 4. & habetur distinctione secunda.

Consuetudo etiā iniusta excusat à pœna temporali. gloss. no. prima in fi. & Petrus de Ancha. in c. cum uenerabilis, de consue. & in c. sanè, in ver. antiqua consuetudo, de tempo. ord. Bar. Cepo. in singu. ver. 127 & Panor. in dicto c. cum uenerabilis, circa medium, & Petr. de Ancha. in consilio 272. incipit, Iure scripto, & Alexander in consilio 249. quod incipit, Pro inuestigatione predictorū, in ultima colum.

An cōsuetudo delinquendi excuset à pœna? & debemus distinguere inter pœnam temporalem, & spiritualem. gl. 4. dif. denique, & in l. aut facta. §. ult. ff. de pœ. & quod ibi nō excusat à pœna tēporali, licet nō ab æterna, ut d. c. denique. & de tempo. ord. c. 2. & ibi uide infra in sequen. §. & vi de infra error, in §. an qui errat.

Licet consuetudo non excuset in delicto, ut in c. si. de cōsue. Innoc. in c. j. de treuga, & pace. gl. ul. in c. 2. de tempo. ordi. & ibi. Inno. 4. dif. denique. 8. dist. mala. inducit tamen faciliorem causam dispensandi. text. iuncta gloss. de consue. cum uenerabilis, & ibi doct. facit de diuor. gaudemus. de consanguini. & affinita. q. super his.

Consuetudinē laudamus quæ contra fidem catholicā nihil usurpare di-

N gno-

gnoscitur, vt 11. dif. consuetudinem. Ideo Prouiso Solerter circa aliquos ritus gentilium, uel Iudæorum, de quibus propter consuetudinem suspecti excusabantur.

Item nota quòd ad hoc quòd consuetudo excuset dēt esse generalis, ^b & non particularis, ut 11. dif. catholica, in prin. glo. & c. d. contra morem. & etiam hoc verum, nisi sit talis consuetudo onerosa, vt 12. dist. omnia. 68. dif. corepiscopi, vel nisi pariat occasionem malignandi, tunc enim reijcitur, ar. 12. dist. nos consuetudinem, & in d. c. omnia. 12. dist. dicitur quòd consuetudines, quæ neque auctoritatibus, nec moribus vniuersitatis comprobantur, rescandæ, & repellendæ sunt, quamuis non sit talis consuetudo contra fidem. & est glof. 11. dist. cōsuetudinem. ergo si est cōtra fidem, talis consuetudo non excusat à peccato, nec à pœna temporali, cum censeantur hæretici talem consuetudinem tenētes, & obseruantes, & sicut hæretici sunt puniendi. Nam qui transeunt, vel redeunt ad ritus, & cōsuetudines Iudæorum, non excusat eos consuetudo multorum. sed tanquam cōtra hæreticos est procedēdum, ut in c. contra Christianos de hæreti. lib. 6. Et sic obseruatur in istis regnis, vbi tanta multitudo inuenitur errare, quia omnia munda mūdis, coinquinatis uerò omnia sūt coinquinata, ut habetur in epistola Pauli ad Ti. c. j. vide infra neophitus.

Sed ex consuetudine inquisitores consueuerunt diffamatos, & suspectos de hæresi, eos coram se reuocare, & monere. de hoc uide infra de ordine procedendi.

Sed ex binario actu videtur crimē

trahi ad consuetudinem. de quo supra, bis.

Sed an ex consuetudine, vel ex iure expresso detur pœna ignis ipsis hæreticis, uide supra cōburi, & infra pœna, & infra ignis.

Sed de consuetudine officij inquisitionis idem accusator potest esse testis, de quo supra accusator, & infra testis.

Sed magis est introductum consuetudine quam à iure tempus gratiæ datum per inquisitores. de quo uide infra rediēs. & ratio est in promptu. nam isti serenissimi reges faciunt gratiam eis ex misericordia, quia aliter nihil poterat eis relinqui, ut dicta. l. quisquis. C. ad l. Iulii. maiest. & inquisitores sequuntur magis clementiam quam rigorem iuris, conformando se cum ecclesia, quæ est pia mater.

Ex consuetudine seruatur, quod qui fuerit lapsus in vno articulo fidei, ab iuret generaliter omnem hæresim, licet in isto sint aliæ opiniones doct. in contrarium, ut supra abiuratio, & infra errans.

Qualiter de cōsuetudine obseruetur istud aduerbium, continuò uide infra continuò, & infra misericordia & infra rediens, & infra venia.

Quilibet tenetur uiuere sicut cōsuetudinem illorū, inter quos versatur, ut 8. dif. quæ contra, & 41. dif. quisquis. & viatores tenentur sequi cōsuetudinem loci ad quem ueniūt, ut præ allegatis iuribus, & 12. di. illa, in tex. & in gl. vlt. ar. cōtra ff. de iudi. l. heres absens. ex quibus concluditur, dum fueris Romæ, Romano uiuito more.

Nota ^c quod cōsuetudo, mores, & usus differunt, quia usus, & mores sonant factū, ex quo descendunt, cōsuetudo

idest

ADDITIONES.

idest ius secundum Bar. in l. de quibus. in 2. col. in ver. oppositum dicitur hic seruari. ff. de legi.

Consuetudo abusiua ratione carens non ualet. Abb. in c. j. de consue.

An inquisitores ex consuetudine possint delegare causas proprio motu, & cōstituere sibi uicarios generales quò ad examinationem testium, & alia præparatoria iudicij, & an hoc fiat magis ex consuetudine, quam ex iure, uide infra delegatus, & supra commissio.

Nota quid iniungatur ex cōsuetudine ipsis hæreticis redeuntibus ab hæresi de quo no. gl. in c. ut officium, de hereti. li. 6. in §. si uerò, super ver. consueuit. ubi declaratur. consueuit autem iniungi talibus ultra alias pœnitentias, quod cruces deferant ante, & retro: & quod itēt in ualuis ecclesiarū in certis diebus dominicis, & festiuis: & quod crucientur pane angustæ, & à qua doloris. de hoc etiam j. q. 7. quotiens & c. saluberrimum, & de conse. dif. 2. ego Berengarius. ideo in pœnitentijs iniungendis Prouiso Solerter.

Trāsgressor consuetudinis, vt trāsgressor legis puniendus est, vt 11. dif. in his.

Sed cōsuetudo peccatū auget, nõ minuit 24. q. j. schisma. 3. 2. q. 7. flagitia, & ibi gl. in ver. omnes, dicens quod consuetudo non excusat à pœna, c. non satis, & ibi glo. de simo.

Sed consuetudo nutritiua peccati non debet seruari. nota. in c. ex parte de consue.

Consuetudo nõ puniantur delicta non ualet. Inno. in c. ad nostram, ad si. in uer. item in hoc est differentia de appel. Bal. in dicta. l. de quibus, uer. ex prædictis apparet. ff. de legi.

a Consuetudo in probabilem partitur, & in improbabilem. l. 2. c. quæ sit long. consue. & cap. f. ustra. 8. distim. & c. ult. extra eod. Vm habet legis, & interpretandi legem. l. de quibus. 32. & sequ. & l. 37. eodem. magna eius autoritas. l. 36. eod. & l. obseruare §. magni. & l. si in aliquam. ff. de offic. procon. uide sup. annotata ad uocem conuersatio. Quint. de consuetudine sermonis. cap. 6. lib. 1. ubi eam definit. De consuetudine ex sacro sancto Concil. Trid. hæc habentur, vt sit attendenda consuetudo locorum sess. 5. cap. 2. §. si uerò. 6. cap. 2. 24. c. causæ omnes. 21. sess. 25. cap. statuit sancta. 6. de reforma. pro lege habetur. cap. præterea. 7. de sacra. euca. iurisdictionem tribuit, & officium 22. cap. episcopi etiam. Dat potestatem ut quis intersit concilio, in literis Pij. 4. de celebra. concilii. Tri. sess. 24. cap. prouinciali. 2. & 25. cap. cogit. 2. consuetudines ecclesiarum approbantur. 21. cap. cum beneficia. 3. ses. 22. c. p. episcopi etiam. 3. & c. administratores 9. & 24. cap. cum dignitates. 12. que sint autem corruptela, sess. 23. cap. cum præcepto §. quod si. P. V.

b Consuetudo ad hoc ut inducatur tria requiruntur, uidelicet diuturnitas temporis, frequentia actuum, consensus tacitus uel expressus totius populi, uel maioris partis iuxta communem opi. de qua per Ioan. de ami. de uenaf. con. 151. nu. 7. Et ad probandum cōsuetudinē testes deponere debēt de usu, actuum frequentia, & longo tempore, & per actus interuenisse consensum populi, & hanc communem affirmant D. meus Philip. Dec. conf. 483. num. 25. & Cur. Iun. in cap. fin. de consue. fol. 61. iuxta paruam editionem. Q. M.

↳ Sed per quot actus, & quantum tem-

pus inducatur varia fuit opin. Doct. varietatem hanc refert ylo. & Bar. in l. de quibus. ff. de leg. in 1. & 2. comment. ubi latè quomodo inducatur, & probetur. De requisitis ad probationem eius, Alexand. consil. 45. & 131. lib. 2. & consil. 175. lib. 6. Dec. consil. 215. consil. 402. Doct. in cap. ult. extra de consue. præcipue Rochus Cur. in repetitio. Qui eam spacio centum annorum induci contendunt; arguunt ex eo quod diuturnitas ex more maiorum repetenda sit, l. more maiorum. ff. de iurisdic. om. iud. l. 1. §. 1. de off. eius cui man. est iuris. l. pæn. 9. ff. de parr. maiores autem dicuntur vsque ad tritimum. l. 10. de affi. & grad. Livijs ideo scribit lib. 27. prætor contendebat flamines ius in senatum introcundi non utendo anisisse, quia nec patrum nec auorum memoria quisquam id ius usurpasset. Receptumq; tamen est, ut scribit Aemil. ferric. in §. sine scripto. inst. de iur. natu. ut decem anni diuturnos constituant mores. iure verò canonico xl. ann. spatium requiritur, ut not. in cap. ult. de consue. Pet. V.

c. Vfus facit morem, ait Ouid. metafor. lib. 2. ubi sic. Ille more suo (nam mores fecerat vsus.) Mores honesto vocabulo, iurisconsulti appell. aut coniugum vitia. & minus honestas actiones. Vlp. inst. cap. 6. Scævola l. 47. ff. sol. m. l. adde l. vii. §. taceat. C. de rei vx. act. Quæ sit horum vocabulorum differentia vide Bud. in Pand. ad l. ius civile. ff. de inst. & iur. Secundum autē Bar. & id genus Doct. in l. de quibus. ff. de leg. Varro de moribus morem esse dicit in iudicio animi, quem sequi debeat consuetudo, sic mos præcedit, sequitur consuetudo. Macro. Satur. lib. 3. cap. 8. P. V.

Cōtradictores nè exequantur officium inquisitionis possunt excōica

ri per inquisitores appel. postposita, ut habetur in quibusdam literis apostolicis a diuersorum summorum pontificum, & uide infra impediētes.

Contradicens confessioni factæ per eum in inquisitione qualiter puniatur, uide supra cōfessio, & uide in inquisitione inquisitionis.

ADDITIONES.

a Immo in pluribus literis apostolicis apponi consuevit hæc clausula in fine, videlicet, *Contradictores per censuram ecclesiasticam compescendo, vel sic. Contradictores autoritate nostra, appellatione postposita compascendo. Et tunc interpretatio faciendā est, de iniustis contradictoribus, iuxta communem opinionem de qua Rui. consil. 27. nu. 10. vol. 5. quæ clausula, contradictores. est etiam in cap. pro illorum. de præben. de qua ibi per Abba. & per Ieron. Cagno. in l. factum suum. 19. §. non videtur. ff. de reg. iur. Q. M.*

Contrahens binas nuptias a uiuente prima uxore, si autoritate propria duxit aliā in vxorē, & cōiugē. an talem possit inquisitor procedere & tãquã t̃ malè sentiēt de sacramēto. & Lapus, Ab. in c. accusatus, in §. sanè, de hæ. in 6. dicit q̃ fuit cōsultū q̃ sic. & p̃ hoc facit q̃ hæreticus dicit qui committit in vno sacramento, quia videtur committere contra vnū de sacramentis ecclesiæ, & per consequens hæreticus est habendus, ut de hæret. ad abolendam, in princ. idem sequitur ibi Dominicus, quia ille facit contra sacramentum matrimonij, quod habet de sua substantia, ut retineat indiuiduam vitam cum illa, cum qua

qua contraxit, ut in c. fi. de conditionibus appo. nam si quis utitur ignoratè falsis literis, non excusatur, secundum Host. quia per alios inuestigare debuit. si tamen falsitas erat ita latens, quod non bene percipi poterat, & ipsa adhibuit diligentiam quã potuit, nec percepit, excusatus est, alioquin non, extra de homici. Ioannes, & c. vlti. uide in summa Baptistiniana in dictione hæreticus. §. antepeultimo. Sed melius posset dici, scilicet aut ille contraxit cum secunda clam, uel palam: & si clam, præsumitur dolosè hoc fecisse, & non per errorem: & sic isto casu non poterit inquisitor contra talem procedere. Si autem contraxit palam cum secunda, eo casu non præsumitur in dolo, sed erroneè hoc fecisse, putans sibi licere, & quod erret in fide, & sic cognitio talis pertinebit ad inquisitorem. Idem sequitur Panor. in c. cum quidam, de iureran. & in suo consilio 18. uide infra hæreticus. Ideo Prouiso Solerter. uide infra hæreticus. §. ex quibus.

Nota quod mulier transeundo ad secundas nuptias non reddita ratione tutelæ omnia bona sua, & mariti secundi tacitè sunt filijs obligata. C. in quibus causis taci. pign. contra. l. si mater, & in auth. de nup. col. 4. §. si ante tutelam, uide gl. in c. ex parte, de appellatio.

Item ponitur similis quæstio. quidam frater professus exiguit ordinem & accepit uxorem, quæritur an inquisitor hæreticæ prauitatis possit de hoc cognoscere, & contra talem procedere. Butrica. in l. 3. C. de sum. trini. & fide catholi. distinguebat, & dicebat de ista quæstione illud quod di-

ctum est in §. supra proximo, faciendū illam distinctionem, aut contraxit clam, aut palam. & sic ista deciditur per supradictam.

ADDITIONES.

a Nunquam licuit, etiam de iure natura plures uxores simul habere nisi ex dispensatione diuina. dicente Deo, *Erunt duo in carne vna. Gen. 2. Et in arca, tot viros, quot feminas Deus seruari iussit, ut videlicet esset vnica vxor vnius, Gen. 7. & Gen. 2. dicitur. Et adhærebit uxori suæ, non autem vxorib. & magister sent. in 4. dist. 33. c. 3. inquit, q̃ veniente plenitudine temporis. quo Christi gratia ubiq; est dilatata. redacta est lex nuptiarū ad priorē, honestiorēq; institutionē, ut vnus vni in figura Christi cōiungatur. Et dixit S. Bonauentura in d. dist. q. 2. quod contra legem naturalem est quod quis plures simul habeat uxores. Ad hoc quod hic deciditur, quod inquisitor procedere possit contra habentem duas uxores, vel mulierem habentem duos maritos, remitte ad Alber. episc. pacen. in tract. de agno. asser. catho. q. 23. a num. 14. versi. his tamen. vsq; ad fin. d. q. qui pro hac parte concludit respondens ad contraria. Q. M.*

Adde. *Nuptiæ sunt coniunctio maris, & femine, consortium omnis vitæ, diuini, & humani iuris communicatio. l. 1. ff. de ritu. nup. eadē prop̃ definitio. inst. de nup. & 29. q. 1. c. 1. quæ ratæ, & canonicæ sint hodie nuptiæ, vide S. Syn. Trid. Sess. 24. de reforma. matrimo. P. V.*

Cōtinentia & thori cōiugalī fidelitas nimis laudabilis est inter cōiugatos, & fornicatio nimis detestabilis, & odiosa, ut patet p̃ multa dicta, & auctoritates sanctorum. a & ut magis

feruetur inter omnes ^b continētia fidelitas, fuit facta quædam constitutio à fratre Guillermo Dei permissio ne episcopo Sabinense apostolicæ sedis legato facta, & ædita in concilio apud Vallē Moleti Palentinæ diocesis, &c. Anno à natiuitate dñi Millefimo. 400. 22. 4. nonas Augusti. quare præfatū concilium fuit factum. Sequitur dicta constitutio ad literam, quæ sic dicit, Lex continentia, & thori conjugalis fidelitas quandoque per concubinarum abufum, quandoque per secundas nuptias, quas plerique de facto, cū de iure nō possint, cōtra hunt, cōtra legis diuinę præcepta indebitè violatur. Ideoq; statuimus, vt quicumque coniugatus concubinam publicè detinere præsumperit, vel coniugatus aut non coniugatus confanguineā, aut sanctimonialē, vel alteri coniugatam; seu cōiugatus, aut nō coniugatus concubinā infidelem præsumperit detinere, tā ipse quā ipsa eo ipso sententiam excommunicationis incurrant. Prælati verò sententiā huius in ecclesijs faciant sapius publicari. uide supra castitas, & supra adulterium, & infra fornicatio.

ADDITIONES.

a Susanna pro seruanda fide matrimonij exposuit se infamia, & morti, nisi ei per Dauidem iustus dominus prouidisset. Dan. cap. 13. **Quintum** ad actum cōiugale ad paria vel similia iudicat apostolus virum & uxorem, Mulier sui corporis potestati non habeat, sed viri. **simi iter & vir.** 1. ad Corin. 7. in prin. Cōiugalis thori filius custos Vlisses, teste Homero, & Aristot. Oecono. li. 2. c. 3. rogante Atlantis filia, vt secum maneret, ac sempiternitatem polli-

cente, nec ob id quidem prodere voluit uxoris affectum, & amorem, ac fidem. Cum Circe item sociorum salute promittente manere voluit, respondens se magis optare mortalem uxorem, filiumque videre, quā fieri ipsam immortalem. sic fidelissima suo Vlissi Penelope iuuenis pulcherrima sæpius à pluribus infinitis vijs tentata super pudicitia nouis artibus sese castam, & pudicam Vlissi suo tandem redempti seruauit. Quid dicendum de Hipsiratea Pontiregina, de Iulia Pompei uxore, & de alijs, quas recensco in 37. cap. gratitudinis, & ingratiitudinis coniugum? **omni** igitur iure (vt dicit hic autor) extollendus est amor conjugalis thori, & damnanda, ac vindicanda adulteria, & similia delicta. Quint. Mand.

b Sancta Syn. Trid. constituit in concubinario, tam olutos, quā uxoratos, tu uide eius constitutionem, sess. 24. de refor. c. 8. **Continentia.** quandoq; nomē est generis, temperantiāq; significat. Temperantia uerò est, autore Cic. de Inuent. lib. 2. rationis in libidinem, atque in alios non rectos impetus animi firma, & moderata dominatio. **Aliter** est uirtus animi, qua nos à corporis uoluptatibus continemus, & auocamus, Vall. li. 4. elegan. cap. 4. Cic. Tuscu. 5. ita capitur à Clem. Alexand. Strom. lib. 3. qui sic ait. Non oportet considerare continentiam in uno solum genere, nempe in rebus ueneris, sed et in quibuscunq; alijs, quæ luxuriosa concupiscit anima non contenta necessarijs. &c. Quandoq; temperantiæ species est, ut sit à rebus ueneris cohibitio, & temperantia, et incorruptę corporis integritatis retentio, quemadmodum accipit Lactan. l. 6. cap. 23. Tull. eo loco fuit, vt continentia sit per quam cupiditas consilij gubernatione regitur, dicta à continenti, quod continuum significat & coniunctum, à re corporea ad ani-

ma

mum ducta significatione, unde continentia causæ pro coniunctione & integritate sumitur in ure. diuidiq; prohibetur. l. nulli. C. de Iud. Hinc autem continentia strictiori sensu intra limites conjugalis pudicitia coercetur. P. V.

c Nota tempus authoris, sed ex citatione doctorum postea constat fuisse. P. V.

Continuò. qualiter istud ligatur, qñ aliquis uenit ad unitatem ecclesię uide infra misericordia, & infra rediēs, & infra uenia. Et circa istud uerbum, Continuò, est notandum qd de consuetudine ab aliquibus obseruatur de prima sessione iudicij a prima die, qua examinatur eius causa. ita etiam quòd hoc faciat sponte, & non propter metum probationum, nec cruciatuum secundum gl. Ray. in sum. conf. lib. j. tit. 1. §. q. 4. ubi hæc notantur secundum Rai. Ideo Prouiso Solerter. uide in §. fe. & de isto uerbo, continuò, uide Abb. in c. ceterū, de rescript.

Incontinēti. qualiter intelligatur hoc a uerbum, Incontinēti, uide infra misericordia, & infra rediēs. Sed uerbum, Cōtinuò ^b significat statim vel incontinēti, secundum doct. in c. ceterum, de rescrip. & uide in l. 3. ff. pro socio. aliquādo exponitur pro integro. tex. est in l. Paulus. §. Caius. ff. de libe. cau. aliquando etiam intelligitur cum temporis interuallo. gl. est & ibi Bar. in l. stipulatus sum Dauiam. ff. de uer. ob. uide etiam tex. in l. Aristot. ff. de dona. ubi exponitur cōtinuò. i. incontinēti. aliquando exponitur. i. tempore congruo. c. fi. de uer. sign. lib. 6.

ADDITIONES.

a Incontinēti est iuriconsultis locutio familiaris, idem significat quòd sine ulla temporis interpositione, extemplo. continuò Vl. l. 23. §. quod ait Scguola. l. 135. §. 2. ff. de uer. oblig. P. V.

b Continuò, pro statim, seu confestim, vt apud Terent. in Eunu. Continuò occurrit ad me. nonnunquam recipit aliquod interual- lum, vt infra & in §. sedebunt. in aut. de iud. & c. si. unctā gloss. in uer. continuò. de uer. sig. lib. 6. quæ uult continuò commentales dicit etiam si ad tempus recedant, & super ea latè Geminianus. Q. M.

Continuò & confestim vt accipiantur, in heretico, continuò, uel confestiu ad fidei catholicę unitatem sponte recurrentē, in x. c. ad abolendam. de heret. Pam. in c. excommunicamus. eod. extra gl. distinguit Sim. in. de carc. perp. tit. 57. in Enchirid. Cal. de hęc. re. c. 16. P. V.

Contritio An sit a necessaria in cōfessione ad hoc ut hæreticus recipiatur ad misericordiam, uide supra confessio, & infra misericordia & infra redeuntes. & Prouiso Solerter.

ADDITIONES.

a Constat esse necessariā penitenti, & unā de partibus penitentiæ. Conc. Tri. Sess. 14. c. 3. de penit. par. & c. 4. de contrit. Catech. de sac. penit. c. 3. autem contritio. eod. deficiente Concil. ibid. c. 4. Contritio est unimi dolor, ac detestatio de peccato commisso cū proposito non peccandi de cetero. huius definitionis explicationem uideas in Catechi. de sacra penit. c. sed quoniam. uerimam & salutarem. P. V.

Contumacia

a An dicitur hereticus? & dicendum quod sic, ut est gl. 40. di. si Papa. tex. 22. dif. §. porro, de hære. cū contumacia. l. 6. Nam omnis hæreticus, & infidelis dicitur cōtumax, ut 81. dist. si qui præsbyteri. 29. dif. nulli fas. est enim talis contumax in nō faciendo, quod iubet ecclesia, & sic potestati Dei, & ecclesiæ, quæ a Deo ē, resistit. sed non sic intelligendum de illo qui esset cōtumax in non comparando coram iudice, quia pœna talis contumacis statuta est a iure scripto, vel cōsuetudine in suis casibus, quia absurdū esset si quis pro qualibet cōtumacia, dum esset uocatus, non ueniret quod esset hæreticus nam sic destrueretur omnes tituli, de requ. reis. unde oportet intelligi in contumace hæretico, quando non uenit, nec comparuit coram iudice uilipendendo eum in obprobrium fidei, credens nō esse potestatem a Deo, ut dicit Apostolus ad Romanos. 13. c. 23. q. j. qui culpatur spernendo clauas ecclesiæ, & Romanam ecclesiā, & eius ministros & prælatos, quia oēs ab ea sunt 22. dist. omnes, secundum And. de H. Item contumax dicitur infidelis, ut 38. dist. nullus.

Nota quod ex cōtumacia statim confurgit uehementis suspitio, licet crimē non sit plenè probatum. sed oportet quod ad hoc quod ex contumacia surgat uehementis suspitio, quod in citatione exprimitur ista clausula, scilicet quod ueniat responsurus de fide, uel se excusandum super inquisitione hæresis formata contra eum: & tunc cum non comparuerit, & constiterit de eius contumacia, poterit excommunicari. si uerò est plena probatio con-

tra eum, etiam non facta alia monitione, nec alia contumacia expectata, in qua excommunicatione si steterit per annum animo indurato, tunc illa suspitio uehementis transit in uolentiam præsumptionem, & tanquam hæreticus poterit condemnari. casus est expressus in c. cum contumacia, de hære. li. 6. & in c. excommunicamus, el. j. extra eod. tit. §. j. & de præsumpt. c. literas, & c. ueniens & C. de hære. auth. Gazaros, & auth. credentes, quæ sunt approbatæ per c. ut inquisitionis, in prin. de hæret. in 6. & nota. quod si absens cōtumax dedit fidei iussures, quod poterit eis iudici pœna pecuniaria, ut ff. de cus. reo. l. si quis reum. uide infra præsumptio, & infra suspitio. & uide infra excommunicatio. Ideo Prouiso Solerter. uide supra absens. §. sed nunquid.

No. quod si quis accusatus uel conuictus ciuilitate uel criminaliter & cōtumax excommunicatus per annum steterit, eo lapsa pro conuicto habetur, ut 11. q. 3. rursus, & c. quisquis. tamē ueniens tempore elapsa si se uult defendere, auditur de crimine: sed bona non recuperat. ut ff. de requi. reis. annus. ergo in hæresi sola præsumptione quamuis uehementi, non tamen probabili de tanto crimine non condemnatur quis, ex quo negat, & paratus est ecclesiæ obedire. sed ex suspitione & obstinatione, & lapsu anni, per quem excommunicatus stetit contemnendo ecclesiā & et Petri clauas, ut dicitur in ti. de pœ. c. vl. & de excess. prælato. c. ul. alias si sola suspitio habetur quāuis uehementis & paratus sit hæresim abiurare, recepta tamē securitate cū iuramento, quod timore pœnæ temporalis. debeat coercere, admit-

titur

titur & imponitur ei discreta pœnitentia, ex qua appareat, utrū in tenebris ambulet an in luce. Et si bene agēdo pœnitentiam Catholicum, & bene cōuersum se ostenderit, non debet indebitè molestari aliàs si fictam pœnitentiam agat, tanquam hæreticus condemnatur. Ideo Prouiso Solerter. de hoc uide de præsum. literas, & Hoff. in summa. tit. de præsumptio. §. ult. uer. & est notandum, & in tit. de hæreticis. §. qualiter deprehendatur, uer. sed nunquid, & uerfi. sequenti.

Sed qui contumaciter se absentat prouisum est de remedio, ut debeat excommunicari. & si per annum^b in excommunicatione persistit, quod talis uelut hæreticus puniatur, ut in d. c. cum contumacia, de hæret. lib. 6. sed ponamus quod in rei ueritate iste, qui uidetur contumax, non est hæreticus, nunquid huiusmodi pœna in eū inflicta a iure teneat? & dicendum quod sic. quia contumax fuit & in rei ueritate comparere tenebatur coram iudice, cum sententia excommunicatio nis iusta, uel iniusta timenda est, ut in fra excommunicatio, & supra absens, & disto §. sed nunquid.

Cōtumax enim uenire tenetur coram iudice, ut in l. si quis ex aliena. ff. de iud. & ff. de iurisdic. om. iudi. l. 2. ubi hoc tenet Bal. sed Bar. in d. l. absente. ff. de pœ. dicit quod talis habetur pro confesso propter cōtumaciam. sed si postea constaret iudici de innocētia contumacis, non posset ad pœnitentiam criminis procedere. de quo uide supra confessio, in §. an & quando, & §. sequenti, & uide supra absens.

Nota quod dicit Ant. de Bu. in Cl. j. de dolo & contu. quod aliud est constare manifestè de contumacia: & aliud

constare de contumacia manifesta. unde ista simul stāt, scilicet quod cōstet manifestè de crimine, uel de cōtumacia alicuius, licet dictum crimen, uel contumacia non fuerint manifesta, seu manifestè commissa, ut ibi per eū & etiam in simili dicit Bar. ff. solu. matrim. l. Titia. quem communiter sequuntur canonistæ, quod quando dubitatur super matrimonio, uel usura, & similibus facit differentiam an dubitetur in iure, uel in facto. & plenius per Domi. c. si. in si. de fo. com. lib. 6.

ADDITIONES.

a Contumax est, ait Hermogenianus, qui tribus cōtētibz propositis, uel uno pro tribus, quod uulgo peremptoriū appellant, literis euocatus presentiam sui facere contēnit. l. 53. §. 1. ff. de re iud. l. ff. de pœn. l. 7. & 8. C. quom. & quan. Item qui non obtemperat imperio prætoris. l. 1. §. propter. ff. de postul. l. 19. ff. de dol. l. 3. §. condemna. ff. de tab. exhib. inde contumacia: ille contemptus, Contumax dicitur pertinax, propositi tenax, & proprie inferiorum est in superiores, Cic. ad Heren. lib. 4. in superiores contumax, in equos & pares fastidiosus. contumax inquit Donatus, dicitur contemptoriorum, dictum uolunt a contemnendo, uel ut alijs placet, a timore. i. superbia. Cōtumax auctore Philone de Tumulentia, est qui negligit parere uirtuti uel legi, quando contentiosus euadit est peior. quandoque proteruus fit, quandoque temulētus, & ita per gradus distinguitur quadripartitō. quod ualde notandum est. Item quidam uerus dicitur, quidam præsumptus, l. ex consensu. §. ult. cum glos. ff. de appel. De contumacia hæretici. c. cum contumacia. de hæret. lib. 6. Si man. in Euchir. tit. 46. Cald. de hære. tit. 9. Pct. Vend.

Abbas

b Abbas in c. cū P. de purg. can. Fel. in c. excommunicamus. 1. col. 2. vers. no. in §. qui aut penā non currantis se purgare de heret. Vmbert. in iudic. inqui. in verb. contumax. vers. datur etiam alius post nu. 4. Simanc. Enchir. tit. 45. de absentibus. Q. M.

Conuinci & 2 cōuictus. q. bus modis quis conuincatur de hēresi, uide infra probationes.

An leuia ^b signa sufficiant ad conuincendum quem de hēresi: & dicendum quòd sic, ut in c. literas, de præsump. sed hoc debet intelligi secūdū notata in l. 2. C. de hēre. & sic transit Jo. de Imo. in Cle. j. eo. ti.

An & quādo conuictus recipiatur ad misericordiā, uide infra misericordiā, & infra redeūtes. Et dicēdum q̄ non conuictus, sed sola suspitione notatus, nō aliter eū ecclesia recipit, nisi propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerit, ut in c. ad abonlen. dam. §. qui uerò. cap. excommunicamus. §. j. & in auctent. Gazaros. C. de hēreticis. ergo multò minus conuictus per testes recipiendus erit, uel absoluedus propter suam solam negationem, quia aliās suam innocentiam non demonstrat, sicut nec demonstrare potest, ex quo cōuictus est per testes idoneos, contra quos nihil dicit; nec aliās se defendit. Ideo **PROVISO SOLERTER.** uide infra misericordiā, & infra rediens.

Sed hēreticus per hēreticum conuinci potest, ut in quadam const. Fri. Imperatoris, quæ incipit, Gazaros.

An conuictus de hēresi possit sibi imponi pœnitentia pecuniaria, cum omnia bona sua ueniant confiscanda? uide infra pœnitentia.

ADDITIONES.

a Conuictus is posse dici uidetur ex l. qui sententiam. C. de pœni. qui sic in obiecto flagitioso fit deprehensus, ut uix etiam ipse, ea quæ commiserit, negare sufficiat, quod & comprobatur ex l. cum reis, eod. titu. & l. ultima de probat. & l. ubi. de f. l. C. Vnde Cic. 2. in Catil. conscientia conuictus reticuit. Confiteri uerò quis in iudicio non tantūm uoce sua, sed & literis, et quocumque modo potest, conuinci autem non nisi scriptura, aut testibus potest. I. Paul. lib. 5. sentent. recept. tit. 5. de conuictis, extat Egidij Bossij tractatus, eum si libet uide. P. V.

b Leue argumentum pro probabili capit Hostien. in sum. tit. de hēre. c. qualiter. §. sed quod uocas. P. V.

Copia. ^a An in generali inquisitione detur copia articuloꝝ? & dicendum quòd non, ut tenet Arc. in c. Deus omnipotens. 2. q. j. gloss. de accusa. sicut olim.

Sed an inquisito debeat dari copia articuloꝝ, antequam respondeat ad inquisitionem? tex. est, & qd̄ nota. 3. q. 9. decreuimus. Hostien. de simo. licet. Heli. uide inf. inquisitio. sed dicendum quòd si accusatus in inquisitione petat copiam accusationis, quòd debet sibi dari & non denegari, sicut sole dari in alijs criminibus, in quibus imminet minus periculum quàm inquisitione, ut extra de accu. qualiter. & quando. §. debet cum suis conor.

Sed an copia interrogatorioꝝ sit danda parti? & dicendum quòd non, secundum docto. de test. per tuas. nota. in c. præsentium, de testi. lib. 6. glo. in

in uer. interrogatorioꝝ. secus in copia articuloꝝ, super quibus sunt testes examinandi. Inn. in c. per tuas de testi.

An nomina testium sint danda in ipsa copia quæ datur ipsi delato, uide infra nomina, & infra testis.

Copia defensionis est danda delato antequam subiiciatur torturæ, ut tenet Bar. in l. fi. ff. de quæstionibus.

Item ex testibus in generali inquisitione receptis non potest quis condemnari, nisi prius sibi detur copia defensionis, & iterum probationes sufficientes fiant, ut uoluit Innoc. de elec. bonæ. el. j. & Spe. in tit. de noto. crim. in prin. de quo uide infra testis.

Item sciendum quòd copia abiurationis debet mitti per inquisitores ad omnes illas ecclesias, quæ fuerūt scandalizata ex tali antequam hēresim abiuraret: ut quæ malè fuerunt ædificata de peruerso, gaudeant, & ædificentur de cōuerso, ut est textus in c. conuenientibus. j. q. 7. & ibi gl. uide supra abiurato.

ADDITIONES.

a Copia indicioꝝ in generali inquisitione, assumptorum non est danda parti. c. qua liter. §. debet. de accus. c. cum oporteat. & ibi communiter Doct. & c. Inquisitionis, in fin. eod. Phil. Franc. in c. 1. & 2. eod. lib. 6. Aegid. Boss. prax. crim. tit. de delinquen. nu. 4. ubi attestatur de communi, uide tamen in tit. de inquisitione. num. 70. & seq. ubi plenius. & quòd iuxta consuetudinem non detur copia, attestatur Ant. de Cana. de q. in 2. membro post num. 52. & Iulia. Clar. sent. lib. 5. q. 49. vers. Hæc autem omnia. item uoluit Vmbert. in Iudic. inquisito. hoc ipso uerbo Copia. Q. M.

Copia proprie pro abundantia accipitur, unde copia, exercitus multitudo. hic autem pro facultate aliquid faciendi, ueluti legendi testimonia, quemadmodum capitur apud Virgil. in eo uersu. Postquam introgressi, & coram data copia sandi. non autem ut vulgus intelligit accipienda. pro exemplo, nisi improprie. Elicitur ex l. i. ff. eden. utriusque probatio. ait enim. copiam describendi facere. Præterea pro presentia, uel exhibitione sui. Martian. in l. i. ff. de requi. re. ut copiam sui præstet, inquit, & l. prætor. 2. & l. hæc autem. 6. ff. quibus. ex cau. in poss. eatur. & pro cibarijs quæ publice præbentur, accipiuntur copia, in l. ob negocium. 20. ff. de nego. gest. Val. max. lib. 5. cap. 1. Plin. in Paregy. Petrus Venedramenus.

Conuocare possunt inquisitores clerū & populum, ut intersint sententijs officij uel alijs opportunis dicti officij, in quibus ipsis uisum fuerit q̄ debet conuocari, ut in c. ut commissi, de hēreticis in 6. & etiam possunt cōuocare peritos pro examinatione processuum ut infra periti. Item possunt inuocare bailium, seu potestatem ut eis assistant tempore sententiæ cum aliquis est relaxandus, uel condemnandus, ut dicto c. ut commissi, & uide infra de forma quæ teneri debet, quando aliquis est tradendus curiæ secularis.

Cor Deus respicit. ^a de usuris, in ciuitate. ubi gl. allegat concor. 15. q. 6. c. j. in fi. glof. in l. 2. ff. de donatio. inter ui. & uxo. 2. q. 4. consulisti. 32. q. 5. Christiana. Nam ^b Deus est q̄ scrutatur renes, & corda & qui interrogat cor & audit in corde, & nihil ignorat, ut dicta. 15. q. 6.

c.j. & de iud. c. nouit uide infra Deus.
Sed fides principaliter consistit in corde: secundario in ore. de quo uide infra fides.

An ex corde, & ex mēte iudicetur quis hæreticus, uide infra hæreticus.

An homo possit de corde iudicare, uide infra iudex. & iudicare.

Sed cor debemus habere ad Deū dum missa celebratur. de conse. dis. j. quando autem stamus.

A D D I T I O N E S.

a Reg. 1. c. 16. Homo enim uidet ea quæ apparent dominus autem intuetur cor. & 3. reg. 8. post medium. Quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominum. Hinc patet quantum errent, qui affirmant demones scire cogitationes nostras, quod & sentire uisus fuerat D. August. unde merito se correxit lib. 2. retract. cap. 30. super quo etiam habemus tex. in c. quodam loco dixi demones aliquando hominum dispositiones, non solum uoce prolatas, uerum etiam cogitatione conceptas. & c. 26. questio. 4. Quint. Mand.

b Hoc caput eisdem uerbis legitur apud Cald. de hære. c. ex quibus inditjs. num. 4. Pet. Vend.

Corrigere,^a Nè pudeat uestros corrigere, in c. qualiter, & quando, el j. extra de accusatio. sed si in aliquo errauit iudex, non debet spontè fateri errorem suum, nè uilescat eius autoritas: nec debet errorem suum defendere, seu in eo perseuerare. aliàs est pertinax. Abbas in dicto. c. qualiter & quando, el j.

Corriguntur homines si uitia odio habeant. 86. dist. odio.

Qui alios uult corrigere de eodē crimine, in quo ipse corrigens stat in uoluntate non mouetur bono zelo ad correctionem alterius, si prius seipsum non corrigit, qui nondū est correctus. nam, ut ait Cato, turpe est doctori cum culpa redarguit ipsum, & 3. q. 7. qui sine, & ea. q. §. porro, in fi. & c. iudicet, & j. q. j. multi, & 25. dist. c. ult. & 35. q. 6. episcopus in sinodo, & extra de test. cogē. præterea. & de spon. cum in tua, & 2. q. j. si peccauerit, & glos. fin. in c. nouit, de iudicijs.

An uolens se corrigere sit iudicandus hæreticus, uide infra hæreticus,

An, & quando liceat iudici recipere testem uolentem corrigere dictū suum, uide infra testis, & uide Bar. in l. si postulauerit. §. j. ff. de adul. & l. re peti. ff. de quest. & l. quicquid astringendū. ff. de uerb. obli.

Sed malos quos non potest ecclesia, corrigere læcularis potestas debet coercere. 23. q. 5. principes. & c. incestuosi.

Sed pater sciens filios, uel uxorem facere aliqua contra fidem, debet eos corrigere, & acrius reprehendere, & castigare, aliter non excusatur a pena filiorum, ut de simo. licet Heli, uide infra Heli, & infra error.

Pater corrigere tenetur filiorum excessus, alias peccat: & tenet enim ad hoc. 23. q. 4. duo ista. uide bonum tex. 47. dist. in §. necesse. facit c. non putes. 23. q. 5. Abb. in c. licet Heli, de simo. in j. col. facit illud Salomo. qui parcat uirgis filiū odit, & quos Deus diligit corrigit, & castigat, uide bonū tex. in c. cum beatus. 45. distin. & ibi bona glos. uide infra Heli.

Qui uno castiga, ciento hostiga. uide infra executio. §. qualiter autē.

Maritus

Maritus potest uxorem suam leuiter castigare, licet dederit cautionem propter scuitiam de qua timebatur, ut not. in c. quemadmodum. de iureiuran. & ibi plenè per Abb. in glo. ulti. & uide gl. in c. sicut. 7. q. j. & textus iuncta glo. in c. placuit. 33. q. 2. & Lu. Ro. in notabilibus suis, in uerbo maritus. & uide notata. in c. ex trāmissa, de res. spo. ubi est materia.

A correctione malorum non est cessandum, 23. quest. 4. sicut non est, & c. ipsa pietas.

Corrigendi sunt pauci, ut multi saluentur, 24. quest. 3. ecce aurem crimina.

Qui uult se corrigere de delicto, an sit puniendus, nota. de excess. præla. c. inter dilectos, in glos. prima.

Vsq̄ ad quantum tempus potest hæreticus se corrigere? uide Archid. in c. commissi, de hære. li. 6. Matth. in clem. fin. eod. tit. gloss. 24. quest. j. quæ dignior.

Corrigendi sunt delinquentes mā fuetudine, & non seueritate. de quo uide 45. dist. licet, & c. nonnunquam. & c. recedite, sed contrarium credo in crimine hæresis, ut infra executio, & infra pena.

A D D I T I O N E S.

a Corrigere est dirigere quem ad uirtutē & a uicio reuocare, uel emendare ad imitando uitia, inferendoque uirtutem: quod fit aliquando docendo, monendo, comminando, corpus affligendo, uel bona, uel res auferendo, uel similia grauiora in rebelles irrogando. quibus corrigendi rationibus non uti sacri canones & ueteres, 45. distin. 94. c. ult. 95. c. esto subiectus. c. debet extra. de off. ordin. nouissimè S. Conc.

Trid. sess. 13. c. 1. 21. c. 6. & 8. 25. c. 14. de reforma. D. Aug. lib. 1. c. 9. & libro 9. c. 16. ubi de eius utilitate. Correctio sanè cum sit emendatio quædam, quod in orationis emendatione. lib. 10. c. 4. Quin. exigit, id ad emendationem uita transferamus, ut sit huius operis adijcere, detrahere, mutare quod placeat uel displiceat, orationi, sic etiam pari ratione moribus nostris, sed facilius in his, simpliciusque iudicium, quæ replenda, uel desijcienda sint, premere uerò tumentia, humilia extollere, luxuriantia adstringere, inordinata digerere, soluta componere, exultantia coercere, duplicis operæ. Hæc autem emendatio, quædam sui, quædam aliena nos enim primò sicut autor docet corrigere debemus. Aliena uerò quædam competit priuatis, ut in filios, seruos, uxorem, familiamque nostram, in discipulos, C. de emen. propin. l. locum. §. ex eo. cum seq. de uisus. Inst. & ff. de his qui sunt sui, & de pat. pot. C. de emenda. seruo. C. l. sed si. §. si magister. ff. ad l. Aquil. & l. item queritur. §. si quis, cum sequ. ff. locat. in uxorem (quod præterieram) l. si constant. §. si maritus. ff. solu. matri. item creditori, l. eleganter. 24. §. ult. de pignorat. actio. Quatenus ea procedere liceat, in citatis comprehenditur, & l. qui seruum, de uerb. oblig. l. quid ergo. §. si hæres. de leg. 1. & de pigno. seruus quem. ff. ascribitur enim modus, intra quem priuata consistere debeat, emendatio. Quædam uerò correctio, & emendatio competit tantum magistratibus, non sufficiente uel locum sibi non uindicante priuata, quæ passim in legibus in pœnam eas transgredienti statuta est, maxime tit. de pœnis. ff. & C. nominatim uerò de off. præfecti urb. l. i. §. cum patronus. & l. ulti. de in ius uo. leuis coercio priuatis permutatur ex locis iuris allegatis, potissimum. C. de emend.

emend. propin. & de emend. seruo. quæ quanta possit esse ibidem declaratur. & l. prætor edixit. §. præterea. ff. de iniur. & l. locum. §. ex co. ff. de vsuf. Ea quam dixi priuatam non utimur, nisi in eos, in quos iuris aliquid habemus, Est alia latior, cui locus est in amicos amicitia iure, de qua scribitur à Cic. de offic. quædam alia longè potentior est, in extraneos, quæ fraterna correctio appellatur, a iure canonico prodita, cap. nouit de iud. & ad ipsum Panor. D. August. de ciui. Dei. li. 15. cap. 6. lib. 1. c. 9. fratres enim sumus omnes hoc iure, Matth. cap. 23. Apost. ad Ephes. cap. 5. & in oratione Dominica, Quinimo, & inter nos cognationem quandam natura constituit. l. ut vim. ff. de iust. & iur. Cic. de fin. lib. 5. nihil inquit, est tam illustre, nec quod latius pateat, quam coniunctio inter homines &c. Verùm duo postrema genera in monitione, & reprehensione versantur nec ultra vagantur. Sciendum quoque in iure ciuili correctionem, quæ pœnas adhibet, appellari ferè semper nomine castigationis, ut ex iuribus allegatis apparet, in canonico non item Correctio demum, est figura verborum. Quint. 9. cap. 3. P. V.

Corpora celestia^a an possint imprimere in intellectu & uoluntate directè & respõderi potest^b quod impossibile est corpora celestia, sicut sunt planetæ, & alia, imprimere directè in intellectu, & uoluntate, sed tantum indirectè in quibusdam bestialibus hominibus, qui rationem & intellectu subiiciunt appetitui sensitiuo. Huiusmodi uani homines, & insani recurrunt ad dæmones, à quibus per quædam occultata pacta multa futura intelligunt: unde Augu. 2. super Gene. ad literam di

cit, Fatendum est: quomodo à mathematicis uera dicuntur, instinctu quodam occultissimo dici, quæ nescientes humanæ mentes patiuntur, quòd tamen ad decipiendos homines fit spirituum immundorũ, & seductorũ operatione, qui quædam uera de temporalibus nosse permittuntur, de hoc uide infra dæmones inuocantes.

Cursus stellarum, uel planetarum fallaciam an liceat attendere? & dicendum quòd non licet nobis in nostris agendis inspicere cursum stellarum, uel inanem fallaciam planetarum, cum omnia quæ agimus uerbo, aut opere in nomine domini nostri Iesu Christi facere debeamus, & ei gratias agere, ut supra in proœmio.

ADDITIONES.

a Corpora celestia quædam, alia terrestria etiam D. Paulus ad Corint. 1. cap. 15 scribit esse. item D. Ieron. ad Pamphiliu aduer. erro. Ioan. Ieros. Celestia quæ sint de quibus hic agitur, autor ipse declarat, & D. Ieron. ibid. Omne quod potest uideri corpus dicitur, Seru. in Aeneid. Virg. 6. Cic. 2. de orat. corpus intelligi sine loco non potest, unde in iure dicuntur quædam res esse corporales, quæ tangi possunt, ueluti fundus, homo, uestis. incorporales quæ tangi non possunt quæ sunt ea, quæ in iure consistunt, sicut hæreditas, ususfructus, obligationes quoquo modo contractæ sunt. l. 1. ff. de rer. diuisio. ex quo intelligitur sola indiuidua rerum corporalium nomine contineri, quod ea sola sub sensu cadant, non species uel genera, uidelicet intelligendum est de hoc fundo puta Tusculano. hoc homine puta Petro. Corporum genera tria esse traduntur à Paulo in l. rerum. 30. ff. de vsur. &

in

in l. rem. ff. de rei vend. Vnum quod continetur uno spiritu, & græcè ψυκένον vocatur, ut homo, lignum, lapis, & similia, alterum quod ex contingentibus, hoc est pluribus inter se coherentibus constat quod συνκένον, vocatur, ut edificium, nauis, armarium, tertium quod ex distantibus constat, ut copora plura soluta, sed uni nomini subiecta, ueluti populus, legio græc. ad hæc collegium. l. 1. §. in collegia. ff. quod cuiusque uniuers. nom. hinc titulus de collegijs, & corporibus illicitis. ff. libro 47. pro parte populi Livi. 1. sui corporis creari regem volebant. pro corpore ciuitatis. Liu. 26. corpus nullum ciuitatis nec senatum, nec plebis consilium, nec magistratus esse, Inde etiam pro volumine. Cic. ad Luceium. libro 5. à principio unius ratio nis usque ad redditum nostrum uidetur mihi modicum quoddam corpus confici posse. Conuenit generi primo quod ait Cic. pro Marcello. Vita corpore & spiritu continetur. Item pro carne sola. Cic. Gallo. Vires & corpus amisi. Scribit & D. Ieron. citato loco diuersis modis accipi corpus, inquit enim, corpus quamquam & caro dicatur, interdum tamen æthereum, uel æreum nominatur, quod tactui, visuique non subiacet, & plerunque visibile est atque tangibile, & subiungit exempla. Hanc distinctionem corporum a Plutarco de conu. præcep. desumpsisse iuriconsultum ait Alcia. lib. 2. prætermis. primum uerò genus ψικένον vocari, græcè ψυκένον, uerò secundum, & ita græca uerba reponenda in præcitata lege, itaque primum naturale, secundum artificiale dici Latine. Disolertici definiunt corpus id quod tribus dimensionibus constat altitudine, latitudine, profunditate. Petrus Vendramenus.

b De his per 11. capita priora lib. 5. de ciui. Dei. confutatis opinionibus erroneis dif-

seruit acutissimè D. Aug. aliquid & de Iero. aduersus Ioni. l. 2. & Elbidia. q. 10. Genethliacorum genus, qui & mathematici, horoscopi, & astrologi appellantur, edito Christo reprobatum est. 26. q. 4. c. 1. Vide de quæ annotaui ad uocem Astrologia, uide Albertin. de assertio. Cath. q. 16. num. 1. & 8. P. V.

Credentes^a hæreticorum^b proximi sunt hæreticis, & pari passu ambulat, ut de hæreticis. excõmunicamus. §. credentes. C. eod. tit. aut. credentes. quæ fuit Friderici Imperatoris, in 10. col. & est approbata eod. tit. ut inquisitio nis in prin. lib. 6. & in quadam constitutione Alexandri, quæ incipit, No uerit uniuersitas. §. credentes.

Credens hæreticorum propriè dicitur ille qui sequitur errorem, quæ aliquis gignit. & hæc est differentia inter credentes, & hæreticos. nam hæreticus propriè dicitur ille qui gignit errorem ut infra detegitur, & credens est qui adhæret errori illius, & sequitur illum: & est ratio. nam hæreticus est principium erroris, & credens approbat illum errorem, quem alius inuenit. & sic intelligendum est quòd illud quod dicitur de hæretico, debet intelligi de credente, quia sunt pares in scelere, & ita debent esse in pœna, ut de hæreticis, in c. penul. & meritò quos par facinus coingnat, & æquat, eos quàm par pœna percellat, ut C. de episcopis & clericis, si quemquam, ut supra dictum est.

Item illi^c dicuntur credentes hæreticorum, qui uerbis, uel factis ostendunt se credere erroribus, quos alij genuerunt. Nam per sua uerba & per suam assertionem iudicatur credens, quia

quia ex uerbis detegitur intentio uoluntatis, ut ff. de suppl. lega. l. Labeo. & propria uoluntas in confessione monstratur, ut 2. q. 2. is autem. Ideo **PROUISO SOLERTER.**

Item factis ostenditur quis credēs hæreticorum, dum id facit in quo monstrat ipse error, & se credens illum: ut puta quia scienter adorat hæreticos, & uadit ad prædicationes eorum. uel exhibet eis reuerentiam secundum suos mores: uel recipit ab eis consolationem, uel communionem, imò uerius desolationem, uel manus impositionem, uel alia faciūt quæ pertinent ad ritum, seu sectam superstitiosæ religionis illorum. Nā talis dicitur esse credens hæreticorū, ut de hæreti. li. 6. in c. filij. Ideo **PROUISO SOLERTER.** quia uidere meo isti qui transeunt ad ritus Iudeorum bene possunt dici credentes hæreticorum.

Non enim refert an quis declaret opinionem suam uerbis, an factis ut ff. de legi. l. de quibus, in fin. 20. q. j. quem progenitores. 1. r. q. 3. existimant. Nam ex factis præsumitur de effectu, ut ff. de dolo. l. dolum, & ff. de excep. do. l. j. in princ. ff. de condi. insti. l. quidam testam. in fin. extra de biga. nuper. 32. q. 5. qui uiderit, & c. licet enim. imò plus est factum, quam uerbis aliquid facere ad declarandam uoluntatem suam, ut de appella. c. dilecti, & dicto c. existimant. & cōcor. de cōsti. c. cum accessissent, & c. j. in fi. lib. 6. & signanter dico quòd quis detegitur credēs ex factis, in quibus exprimitur ipse error: nam si in ipsis factis non exprimeretur error, non censeretur propterea credens. Hinc est quòd quantuncunq; quis perfi-

stat, publicè in peccato mortali, puta si est publicus usurarius, uel similes: contra tales tamen nō posset procedi tanquam contra hæreticos, uel credentes, nisi alia subsint, ut de hæreti. c. accusatus. §. sanè, li. 6. de quibus infra dicitur. Et ex prædictis concluditur quòd talis credentes uerè censentur hæretici. & pari pœna cum hæreticis iudicantur, ut de hæret. c. penul. §. si. de uerbo. sign. c. super quibusdā, in prin. & C. de episc. & cler. & de hoc uide infra pœna. Ideo **Prouiso Solerter.** uide infra detegitur, & infra factum.

Sed circa prædicta quæritur, ponamus, quòd aliquis^d saltem uisitauit hæreticum, uel ei præstitit alimoniam, nunquit ex prædictis censetur credens, uel hæreticus? Et dicendum quod non, nisi talis fuerit relapsus, ut in dicto. c. accusatus §. ille quoque. sed reputatur aliàs fautor, & receptator, ut infra apparebit de fautoribus, & receptatoribus. Et per hoc ostendit se suspectum de hæresi, adeo quòd erit sibi purgatio indicenda, ut de hæret. c. excommunicamus, & c. qui autem. de quo uide infra de fautoribus, & receptatoribus, & infra de purga. Ideo **Prouiso Solerter.**

Sed ponamus quòd aliquis uadit scienter ad audiendum prædicationem hæreticorum, uel dogmata eorum, nunquid erit censendus credēs? uide supra super parte, bis Et dicendum quòd si iuerit ultra quàm semel quòd censendus est credens, cum par crimè, & par culpa sit discere, & docere, ut C. de male. & mathe. in l. culpa, quia ex binario actu uidetur crimen trahi ad consuetudinem, ut C. de episc. audi. l. nemo, uer. sed is.

ad

ad quòd de vi. & ho. cle. ut clericorū. Si uerò iuerat tantū semel, & postea ulterius noluerit redire ad audiendū uel descendendū talia dogmata, tunc non iudicabitur credens: quia non uidetur approbasse quòd postea euitauit, ut de præsumpti. c. ex studij. ff. de ritu nup. l. plenam. & de diuor. l. diuortium. de hoc no. Arch. e. ti. c. 2. li. 6. Quis credens, uel hæreticus intelligitur uerè, quādo scienter, & pensatè quæ audit continuando uidetur approbare uerbis, uel factis. uide infra detegitur Ideo **Prouiso Solerter.**

An credens aliquid per errorē dicitur hæreticus, uide infra hæreticus §. unde dicitur.

Credens pertinax, & hæreticus est ille, qui cōuictus tenaciter credit, & defendit illum errorem, nec uult eū recognoscere, & detestari, & redire ad ecclesiæ unitatem: imo recusat hæresim abiurare, uel se purgare ad arbitriū episcopi, uel inquisitoris. hoc probatur. 24. q. 5. qui in ecclesiam extra de hæ. c. ad abolendā. §. laicus de uer. sig. super quibusdā, in prin. de hære. excōicamus. §. si qs uerò, & per Archi. extra eo. c. 2. in prin. l. 6.

An qui pertinaciter credit quod exercere uisuras non sit peccatum, sit hæreticus, uide infra hæreticus.

Infideles ideo non credunt in sanctam fidem catholicam, quia eis desuper non est data gratia, ut 23. q. 4. in cap. Nabuchodonosor. §. nemo, & in §. item August.

An omnes Christiani teneantur credere trinitatem explicitè, uide sanct. Tho. 2. 2. q. 2. ar. 8. & ar. 5.

Non est credendū illi qui fidei ueritatem abiecerit. 2. q. 7. non potest & 61. dist. episcopum.

Quæ sint credenda de fide trinitatis, & diuinæ unitatis, uide de cōsec. dist. 2. omnes quos.

No. quod credit uni reuelati insidias factas esse Papæ, seu cōspirationem, & idem in crimine læ. maie. ut. 79. dist. si quis Papa. 6. q. j. §. uerum, in c. sunt plurimi.

An accusatio habeat locum post mortem contra credentes hæreticorum, sicut habet locum contra hæreticos, uide supra accusatio sed dici potest quod nō, ut infra defunctus, eo quia morte eorum huiusmodi crimina extinguuntur, ut probat tex. in c. accusatus. §. porrò, de hæreti. li. 6.

An bona credentium sint ipso iure confiscata sicut bona hæreticorū, uide supra bona, & supra cōfiscatio. sed dici potest quod bona credentiū hæreticorum non sunt ipso iure confiscata, ut in d. c. accusatus. §. si uerò. quam conclusionem tenent Archi. & Io. Mo. & Io. An. in dicto. §. si uerò.

Non credit ecclesiæ qui^f semel in anno non confitetur ad minus peccata sua, ut in c. omnis, de pœni. & remis. & nec qui in hæresim labitur, si sponte, & incontinenti nō cōfiteatur errores suos, ut in c. ad abolendam. & uide infra confessio.

De his quæ quilibet fidelis tenet credere explicitè de fide, uide infra. scire, & infra errans, & inf. hæretic.

An credere quod dæmones in operabilibus habent uirtutē ultra illud quod sibi pertinet, sit error qui inducat heresim, uide inf. dæmon, & infra hæresis.

Credens illud de quo est publica uox, & fama, dicitur probabiliter credere: & idē in eo qui accusat aliquē de maleficio, de quo est publica uox, & fama. no. Bar. in l. cū quidā. §. quod dicitur. ff.

O de

de acqui. her. q. no. Et Proviso so-
LERTER. pro promotore fiscali circa
suam clamorifam insinuationem.

Que pene descendant in creden-
tes, fautores, & receptatores hereti-
corum? & dicendum q. quilibet talis
est excoicatus. & si intra annum non
satisfecerit, ex tunc ipso iure est infa-
mis, nec ad publica officia, seu confi-
lia, nec ad eligendos alios ad huiusmo-
di, nec ad testimoniū debent tales ad-
mitti: nec pnt condere testamentum,
nec ad alius hereditatis susceptio-
nē accedere. nullus quoque eis super
quocunque negotio, sed ipsi alijs re-
spondere cogantur si iudex est eius
sententia non valet: si aduocatus nō
admittitur eius patrocinium: si tabel-
lio non valēt eius instrumenta: & sic
in similibus. si credens fuerit cleri-
cus, ab omni oficio, & beneficio de-
bet deponi. Item qui tales postquam
fuerint ab ecclesia denotati, euitare
cōtēperint, debēt excoicari. hec oīa
probantur in c. excommunicamus,
el j. s. credentes, extra de hereticis.

Itē clerici qui talibus credentibus
scienter exhibēt ecclesiasticā sepul-
turā, vel sacramenta, uel eleemosinas
seu oblationes eorum receperint, pri-
uari debent officio, & beneficio, ad
quod nūquam restituētur sine indul-
to speciali sedis Apostolicę. & hec, li-
cēt tales clerici sint regulares, si spe-
ciale priuilegium habeant q. non de-
bet in hoc sibi seruari, vt in §. fanē, di-
cti. c. excommunicamus.

Credētes hereticorū heretici sūt
dicendi, vt d. c. excommunicamus,
& d. s. credētes. vbi sic dicit, Creden-
tes eorum erroribus hereticos simi-
liter iudicamus.

Itē tales credentes hereticorū pnt

inquisitores eos priuare, vel denun-
ciare priuatos officijs publicis, & be-
neficijs ecclesiasticis, & honoribus,
vt d. c. vt cōmissi, lib. 6. & defensores
ipforum, eorumq; filios, & nepotes,
& est de diocesano, vel eis absen-
tibus, vicariorum suorum consilio
faciendum: nisi ipsi scienter cōtulif-
sent dicta beneficia p̄fatis credenti-
bus, vel hereticis, seu complicibus,
& tunc ipsi diocesani nō sunt ad hoc
requirendi, sed potius a suis iudici-
bus puniendi, vt d. c. vt cōmissi, li. 6.

Non solum ille reus est qui falsum
de alio profert, sed etiam is qui citō
crimina credit. vide infra mendaciū,
vt habetur. i. i. q. 3. non solum.

ADDITIONES.

a *Credentes hereticorum, seu heresis, il-
lis proximi sunt, & vt de hereticis de il-
lis iudicatur, & qui sint, & qua pena pu-
niendi veniant tractant Io. Cald. de her.
cap. 3. & in forma procedendi rub. de her.
creden. & cap. rub. de p̄nis her. & simi-
lium. Ludo. Carrer. eo. ti. de her. nu. 20.
& 46. Paul. Ghrlm. dicto ti. q. 9. nu. 3.
Nic. Arelat. hoc ipso tit. not. 5. nu. 2. Cre-
dentium plures species ponit Simā. in Enc.
tit. 13. de creden. & Vmber. Ind. inq̄i.
hoc ipso verb. credentes. Q. Mand.*

b *Calder. hac ipsa scribit cap. 3. in prim. de
heret. Pet. Vend.*

c *Eadem apud Calder. de heret. cap. 3. de
creden. versi. credentes igitur. ex quo re-
sultat, que sequitur, clausulam: nam per
sua verba, & per suam assertionem. lega-
batur enim antea, nam super verba pro-
scripta assertionem. P. V.*

d *L. si tamen. §. ei qui. ff. de edil. edil.
reprehendenda iunct. gl. in verb. compro-
basti. C. de instit. & substi. & ad alia
que*

que adduco in 26. q. 3. 2. reg. num. 3. Ad-
uerte tamen hic parum infra versic. & si-
gnanter dico, q. litera videtur mendosa, nec
verus sensus elici potest. Q. M.

Hic locus mendosus à me restitutus est
ex Calder. c. 3. de hereti. vbi ad verbum
hæc ipsa descripta sunt, nam clausulam. Nā
si in ipsis factis non exprimeretur, non cen-
seretur, & que sequuntur, ex eo suppleui,
que deerat, et quodcumque pro quantum
cunque, & persistens, pro persistat corru-
ptē legebatur. P. V.

e *Saltem, pro sociavit mendosē legi puto,
nam Calder. loco præcitato, vbi hæc eadem
referuntur, ita legitur. Pone quod aliquis
visitauit, vel associavit hereticum, & c.
Petrus Ventratenus.*

f *Vide supra in verb. confessio. versi. no-
ta sexdecim, ibi, sed ad minus quilibet te-
netur confiteri, & ver. si quis semel in an-
no. & Vmber. in iud. inq̄i. in ver. suspi-
tio. post nu. 27. versi. Quinō quando nun-
quam sacrament. ecclesie recipit. Q. M.
g Calumniator accusator præsumitur nisi
prober. c. cum dilectus, de calumnia. excipi-
tur, nisi excusetur ex officij necessitate, vt
tutor. l. 2. C. qui accus. non pos. excipiuntur,
& alij casus ab Abb. Pan. in c. alleg. post
glos. & Barth. in l. 1. ff. ad Turpil. & in l.
athletas. §. prauaricator. ff. de his qui not.
infa. Adde Fel. in ipsum c. eadem prop̄e re-
pentem, & sequentem. P. V.*

Crimen a heresis est tam e-
norme crimen, q. post sanatum vulnus remanet cicatrix, ut j. quest. j. uentum.

Crimen heresis est crimen excep-
tum, ut habetur in quadam extra-
uagante Urbani quarti, que incipit.
Quia super nonnullis, post principiū.

Item crimen heresis est crimē pu-
blicū, b ut h̄ in Spec. in tit. de teste.

s. j. uer. quid de portantibus, & tale
crimen inter crimina publica nume-
ratur, ut habetur in quadā cōst. Frid.
Imperatoris, que incipit, Incōfutilē
tunicā. §. statuimus. ubi sic dicit: sta-
tuimus in primis, ut crimē hereseos
& damnatę sectę cuiuscunq; nomi-
ne censeantur sectatores, prout uete-
ribus legibus est inductum, inter cri-
mina publica numeretur.

No. q. omne crimen dicitur pu-
blicū, ut 6. q. j. infames. Item crimen
heresis est ecclesiasticū, d ut in c. ut in
quisitionis, de her. l. 6. & 6. q. j. c. j. &
per totam q. & 12. q. 2. nulli liceat. de
iudi. nouit, & de usuris, quoniā, & de
fo. compet. cū sit, no, in gl. ult. iste est
ergo, & de hereti. c. uergentis, & c. ad
abolendam, & eod. tit. c. ut inquisitio-
nis, lib. 6. & c. cum secundum.

Item crimē heresis est merē eccle-
siasticum, nec sub laicorum iudicio
cadere potest, ut d. c. ut inquisitionis.
§. prohibemus, de hereticis, lib. 6.

Crimen ecclesiasticum in utroque
foro potest puniri, ut de p̄n. c. feli-
cis. lib. 6. & ibi Archid. 5. q. 5. presby-
teri, & quod ibi no.

Crimen heresis non requirit diffa-
mationem ad hoc ut super eo possit
formari inquisitio. de quo uide infra
inquisitio.

Crimen heresis debet ab omni-
bus horribilibus iudicari qua oīa alia
crimina, & ēt quam crimē læsæ maie.
ut habetur in dicta constitutione Fri-
derici, Incōfutilē tunicā, & d. s. ubi
sic dicit: q. inter crīa publica nume-
ref. imo crīe læsæ ma. nostre debet ab
oībus horribilib. iudicari, q. in diui-
nā iniuriā noscitur attentatum. & ha-
betur ēt in c. uergentis, de heret. ubi
dicitur, cum longe sit grauius eternā
quam

quàm temporale lædere maiestatem.

Propter crimina rei publicę est necessaria punitio, vt ceteri metu pœnæ arceantur a similibus committendis, ut 23. q. 5. non est innocentia, de uita & honest. cler. c. ut clericorū, & inde est q̄ ut magis ista in plurimorum exemplum ueniant publicè debent malefactores puniri, ut l. capitulum. §. famofos. ff. de pœnis. 7. q. j. denique. uer. thuribula quoque.

Crimina ecclesiastica sunt episcopis referuata, ut 26. q. 5. contra idolorum, & de pœn. & remis. c. 2. li. 6. & habetur in quadam extrauag. Bonifa. Papæ, quæ incipit, Inter cuncta.

An teneatur quis crimen propriū celare propter charitatem? & dicendum quòd in alijs criminibus sic, ut in c. sacerdos, de offi. ordin. & j. q. j. Christus, sed hoc fallit in crimine quod pertinet ad correctionem cõmunitatis spirituales uel corporales, sicut in casu hæresis, hoc. n. casu teneatur quis propalare testificando, uel denūciando, ut di. Th. 2. 2. q. 70. ar. j. idem sentit Inn. de test. cogen. c. j. & ponit exemplū in hæresi. quod ut patet ex præmissis, spirituale detrimentum inferre cõmunitati est apertissimum. Ideo Prouiso solerter.

No. q̄ non tenetur quis cõmittere crimen, etiam modicum, ut euitet mortem temporalem. item ut euitet mortem æternam. nam èt uenialiter nõ debet quis peccare, ut alius euitet mortale, ut plenius notat 14. dist. in sum. in c. quod ait, & tenet Abb. in c. sup. eo, de usuris, uide infra mēdaciū.

An opponens crimen contra aliquem teneatur ex primere circumstantias^d criminis, uide de purg. ca. accepimus, de testi. præsentium, libro 6.

Io. An. de procuratoribus. c. tuæ.

Nota q̄ crimen læsæ maiestatis, & crimen hæresis pari passu ambulant, ut in quadam constitutione Friderici Imperatoris, quæ incipit, Inconfutilem tunicam. ubi dicit, quamuis iudicij potestate alterum alteri nõ excellat, ut in l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest. sed magis est diuinam quàm humanam lædere maiestatem, ut in ca. uergentis, de hæreticis.

Nota q̄ si quis cedit hostibus munitiones, uel literas, uel nuncium uel aliquod signum eis mittit, q̄ incidit in crimen læsæ maiestatis, ut ff. ad leg. Iul. maiesta. l. 1. 2. 3. ergo a fortiori qui hæreticis cedit munitiones, uel literas, uel nunciū mittit, cū magis sit diuinam quàm humanam lædere maiestatem, ut in c. uergentis, de hæret. ergo Prouiso solerter circa illos qui scribunt hæreticis, uel faciunt eis aliquid quod signum, uel eis mittunt nuncios. nam ultra illud quod sunt excommunicati, & incidunt in fautoriam, ut infra fautores, incidunt in crimen hæresis, uide 23. q. j. in c. de forma, in gl. munitionibus.

An crimen læsæ maiestatis committatur aduersus regem? & uidetur q̄ nõ, quia in rege est potestas, & nõ maiestas, ut ff. de orig. iuris. l. 2. §. initio. sed dicendum est contra, per l. si familia. ff. de iurisd. omn. iud. imo q̄ plus est, crimen læsæ maiest. dicitur committi aduersus dominum ciuitatis, ut C. de episc. audien. l. nemo.

Crimen hæresis, & idololatriæ sūt diuersa, ut supra comburi.

Crimen usurarum est mixti fori, uide infra usura.

Quæ criã sint referuata solis episcopis, & q̄ inquisitores nõ possint se intro-

mit-

mittere de illis, uide supra blasphemus, & supra cognoscere, & infra incantatores, & infra diuinatores, & infra magici, & infra sortilegi, & infra usura.

Nemo sine crimine uiuit, de renūciati. nisi cum pridem. §. propter cõscientiam, & ibi concor. gl. super verbo, forsitan.

ADDITIONES.

a *Criminis appellatio latè patet completens omne peccatum, quod ex de liberatione descendit. D. Iero. in Epist. ad Tit. & 25. dist. cap. unum ora. D. item August. ait trac. 41. ad cap. 8. Ioan. Crimen autem est graue peccatum accusatione & damnatione dignissimum. sicut est homicidium, adulterium, aut aliqua immunditia fornicationis, furtum, fraus, sacrilegium, & cetera huiusmodi. sic capitur à sacris Docto. sed à iureconsultis crimen à delicto, siue maleficio declarationis gratia, sic plerunque distinguitur, ut nomine criminis noxia capitalis intelligatur, ut maiestatis quod hæresis excedit, adulterium, parricidium, falsitas, &c. quibus respub. leditur. Delicti uerò priuata, qua priuatum quisque leditur, ueluti furtum, iniuria, rapina, damnum. Vlpia. l. 17. §. 16. ff. de adili. edict. tit. de priua. delict. ff. & inside oblig. que ex deli. nascim. & item que ex quasi deli. aliquando tamen accipitur, & crimen pro delicto priuato. Vlp. l. 1. §. 1. ff. de pœn. quandoque pro criminatione l. 7. ff. de accus. nullum. 109. ff. de regu. iur. l. 2. ff. de concus. l. 21. ad sen. conf. Sill. ff. l. 3. C. de calumniato. ita crimen suspecti pro accusatione capitur. l. 1. §. 1. ff. de suspect. tut. Cic. Verr. 3. Quærat non solum quemadmodum nostro crimini uerum, & etiam quo pacto sua confes-*

sioni possit mederi. interdum pro contentione, & discordia. Virg. Aencid. 7. seve crimina belli. pro suspicionem nonnunquam. Doct. in Hecy. sce. 2. act. 5. Crimina quoque sic diuisionem accipiant, ut quadam ordinaria dicantur, ut maiestatis, adulterii, et cetera prædicta quadam uerò dicuntur extraordinaria. ff. de extraor. crimi. et ti. seq. ad tit. usque de iudi. publi. P. V.

b *Crimen seu delictum publicum, quod principaliter sit in offensam Dei, & quilibet de populo hereticum accusare potest, ad tex. in l. manichæos. C. de hæreti. & hæc est communis opin. ut per Ant. Gomez. cap. 1. delictorum. post prim. Iu. Clar. senten. li. 5. §. 1. in prin. Quod autem tripliciter crimen publicum dici possit, tractat Marian. Sozzi. in cap. ueniens. col. 3. versi. primo igitur. de accusa. & Aegid. Bossi. prax. crimi. tit. quomo. proceda. per act. in deli. nu. 5. Q. M.*

c *Hæresis est crimen ecclesiasticum, cuius cognitio ad ecclesiasticum iudicem tantum spectat, ut per omnes in c. cum sit generale. de for. compe. Masuer. in prac. forensi titu. de remis. ver. fi. & hanc conclusionem tenere affirmat Alcia. in cap. 1. nu. 73. de offi. ordinu. & Siman. in Enchirid. tit. 66. de iudi. sæcula. nu. 1. Q. M.*

d *Adde c. ut circa. de elect. lib. 6. Phili. Fran. in cap. presentium. alleg. §. testes. Vestrum in praxi. Cu. Ro. lib. 5. cap. de respon. rei. ad positiones. & quando & quomodo deduci, & tradi possint idem Vestri. eod. c. Felyn. in c. olim. de rescrip. num. 10. Decis. Ro. 1. de except. in antiq. decis. 4. de re iud. in no. & decis. 6. in antiq. eod. decis. 2. in antiquio. de exceptio. Petrus Vendramenus.*

e *De criminum reservatione, S. Synod. Trident. 14. sess. c. 7. & cano. 11. Petrus Vendramenus.*

CruX ^a Attende an habeamus ab scripturis, quare fideles debeant se signare signo crucis? & Archi. 11. dif. in c. ecclesiasticarū, & de conse. dist. 4. postea signatur, & glo. de conse. di. 5. nunquid, quod nō habetur ex aliqua scriptura, sed potius ex aliqua consuetudine fidelium q̄ fidelis crucis signaculo se munit sed autoritas illa nos docet facere signum crucis. s. egressus eius à patre. regressus eius ad patrem. excursus eius vsq; ad inferos, recursus eius vsque ad sedem Dei. hæc in d. glo. uide infra no. q̄ signum. ista dictione.

Quare in celebratione missæ debet adesse crux, uide de conse. dif. 2. corpus, in glo. & no. quod cum sacerdos sacris vestibus induitur, debet habere oratorium ad modum crucis, ut 23. di. ecclesiastica.

No. quod cruce ^b signati ad exterminationem hæreticorum gaudent priuilegio concessō cruce signatis in subsidium terræ sanctæ, scilicet ciuitatis Ierosolymitanæ, & habent multa priuilegia, quæ fuerunt decisa in c. ad liberandam, de Iudæis. & inter cætera habent remissionem pœnæ, & culpæ. & habetur in Spe. ti. de hæret. in fauorem. & habetur consuetudo inducta per inquisitores, & religiosos, q̄ assumptes et hanc cruce tpe pacis, gaudent hoc priuilegio & alijs Ab. & Io. de Ana. in c. excommunicamus, el. j. in prin. & in ver. catholici, de hereti. uide infra indulgentia. §. j.

No. q̄ sudæi portādo crucem, uel inuocando nomen crucis uidentur facere in contemptum Christianæ religionis, ut infra Iudæus. §. no. q̄ Iudæi inuocando.

An inquisitor possit procedere cō

tra Iudæos qui conspuunt crucem, vel pedibus conculcant, uide infra Iudæus. §. an inquisitor possit.

Cruce signatis in uoto ultra mari no potest Papa omnem delicti pœnā remittere. Paulus in Cle. religiosi, de priuilegijs. adde quod nota. de Iudæis ad liberandam.

Qualiter redeuntes ab heresi ut ex terminentur ab alijs, debent ultra aliās pœnitentias cruce signari, s. iungre eis ut portēt super vestes superiores cruces amplas ex panno factas, & supertas ^c super capucia, ut supra comburi, & infra de pœnitentialibus pœnis quæ redeuntibus intelliguntur.

No. q̄ signum crucis traxit originem ex veteri testa. quia cum Angelus deberet occidere primogenita Aegipti, præceptum est filijs Israel utrumque postē liniri de sanguine agni ad modū Tau literæ, quæ est ad modum crucis: & dicit quod Iacob cellatis manibus suis benedixit filijs Ioseph scilicet Efraim, & Manasse. Itē in Ezechiele legitur q̄ cum apparuissent ei sex viri vasa habētes in manibus, & quidā vir apparuisset in medio eorum habens atramentum ad renes, dominus dixit ad eum signa Tau in frontibus gementium, & dolentium, sed illud fuit tantum in figura. præceptū habetur in decretis. 11. dif. in cap. ecclesiasticarum, in glo.

Cruci Christi debetur idē honor, qui debetur Christo, sanctus Tho. 2. 2. q. 103. ar. 4. sed aliq̄ cruci non debetur latria, quæ soli Deo debet, sed dulia quæ debetur creaturis. de quo uide per magistrum sententiarum li. 3. dif. 9. & de conse. dif. 3. c. per latū & c. venerabilis. no. per gl. in Cle. j. de sum. tri. in ver. cruci. ubi uide. d. Car. de

de Flor. aliter tamen dicit do. Gemi. in c. si canonici. §. si. de of. ordi. in 6. ubi dicitur quod cruci ueræ debetur hyperdulia, & debet adorari. sed aliæ cruces factæ ad eius representationē non. sed eis debetur latria.

ADDITIONES.

a De titulo sacre Crucis locutus sum in 2. q. 7. reg. cancel nu. 2. & seq. & de signo crucis, quo circa prophana abuti non debemus tracto in 21. q. Reg. de non iudi. iux. for. sup. post nu. 2. Q. M.

Adde multi antiqui patres de signi Crucis usu, potentia, et virtute, scripsere celebriter, in primis hic ab autore citati qui sunt. D. Augu. Pasqualis Pont. max. & Rabanus. præter hos & Cyrillus, archiep. Ierosoli. in catech. 4. cap. de ascensu. & 13. cap. antepenul. & pen. & in princ. Lactan. institu. diu. lib. 4. cap. 27. D. quoq; Ieron epistola 8. ad Demetriadē, fol. 76. in impressione Romana, i parua forma. in Pauli Heremite vita. fol. 368. in Hilarionis itē vita fol. 394. Ad Marcellum denique epist. 17. fol. 180. His iunge Nicephorum hist. eccle. lib. 8. c. 3. & 32. lib. 10. c. 3. Leonem. 1. pont. max. sermo. 8. & 19. de passio. dom. Crux est patibulum quod, & gabaluū anti qui dixerunt cui damnati desigebatur. Notus a ποσειδ, id est à feriendo dicitur, ante passionem domini ignominiosa, & maledicti pendentes, in ea Deute. 21. post autem passionem gloriosa, transit in benedictionem. Pet. Vend.

b De cruce signatorum officio, Cald. de her. tit. de officio cruce signatorum. P. V. c. Sutas forsan legendum. Pet. V.

Crudelitas ^a non est, sed pietas crimen punire pro Deo, ut 23. q. 8. legi Syro-

mastem, ubi sic dicit, Legi Syromastem Phinees autoritatē Helix, & zelū Simonis Cananę, Petri feueritatē Anania, & Saphyrā trucidantē, Pauli constantiam qui Elymā magum vijs dñi resistentem æterna cecitate damnauit. nō est crudelitas crimina p̄ Deo punire, sed pietas. unde in lege dicitur, Si frater tuus, & amicus, & vxor quæ in sinu tuo dormit, deprauare te voluerit à veritate, sit manus tua super eos, & effunde sanguinē ipsoꝝ. & dicit gl. Legi Syromastem, id est zelum indignationis, siue vindictā. Helix, cum petijt ut ignis descēderet de cælo, qui duos quinquagenarios exulsit. Simonis, qui vltus est in duos magos retorquendo in eos serpētēs, quos magicis artibus super eum miserunt. Pauli 45. dist. §. Salomon. uide de hoc supra comburi, & infra fornicatio, & supra conqueruntur. §. 2.

Crudelitates multas permittebat Deus in veteri lege propter malitias, & scelera hominum. uide supra comburi, & supra conqueruntur.

Non est crudelis qui malos percutit, sed Dei minister. uide infra mali. §. malos qui percutit.

ADDITIONES.

a Crudelitas à cruditate derivatur, ut quemadmodum in pomis, quæ mitia non sunt, cruda dicuntur, ita & homines immittes crudeles dicitur. Virg. in 2. Aeneid. immitē Achille appellat, qui non pepercit seni Priamo. Cic. pro Ros. Am. Populus Rom. qui quoniam in hostes lenissimus existimabatur, hoc tempore domestica crudelitate laborat, quidam autem à cruore dicit, sic metaphoricè sumitur. Crudelitas exempli videas apud Val. Max. lib. 2.

cap. 2. & in offi. Raulf. lib. 2. *Crudelitas ab abundantia rerum gignitur, auto. Cic. contra Rullum. Ora. 1. fo. 125. Est hominum natura, quam sensui debemus. maxime inimica crudelitas, idem ait offi. 3. unde crudelis hominis metus iustus l. mortis 2. ff. de donat. caus. mortis. Crudelitas uidetur cum supra modum in quem sentitur, aut sine causa legibus cogita. l. 1. §. sed hoc tpe ff. de his qui sunt sui, vel alien. & inst. cod. tit. §. sed hoc tempore. & l. hodie. ff. de pœn. & l. 1. C. de emend. ser. Aut cum plus iusto quis punitur. l. respiciendum in prin. ff. de pœn. maior enim pœna non debet esse delicto. aut si cuius damno vel calamitate quis non moueatur. l. 2. C. de infan. expon. & extra cod. tit. cap. 1. alia uere, qua homines commoveri solent, qua sint eiusmodi ex locis Retho. de concitando in aliquem odio, doceri potes. Est quidem opposita clementie crudelitas. Cic. pro Liga. clementia uero est, per quam animi temere in odium alicuius inuectionis concitati comitate retinentur. Cic. 2. de Inuent. cum sit autem inimica natura praesumetur non inesse ei qui talis esse dicitur, nisi contrarium probetur, gl. in c. si forte. in verb. scientie. de elect. li. 6. Alc. de praesump. reg. 1. Vanti. de nullita. ex dese. in isid. nu. 3. P. V.*

Culpa ^a claudit oculos, quos aperit pœna. 27. q. j. si cuftos, quia omnis culpa per pœnitentiam dimittitur. j. q. 6. si quis.

Bonarum mentium est ibi culpam timere ubi culpa non est, secundum Greg. 6. dif. ad eius uerò, & c. consilium, de obseruatione ieiuniorum, extra.

Qui sunt similes in culpa, debent esse similes in pœna. C. de epif. & cle. l. si quemquam.

Culpa geminata in leuibus inducit depositionem, ut c. accusatus, de hereticis, l. 6. & eo. ti. & li. c. super eo. uide infra deponere. & frequentia delicti inducit contemptum, secundum Mattha. & Imo. de sepul. in Cle. j. in ver. scienter. allegat ad hoc beatum Auguf. de doctri. Christi. uide supra bis, & infra misericordia.

In culpa est qui facit quod facere non debet. ff. de regu. iuris. l. culpa, & l. qui non fecit, in regula, sine culpa, li. 6. Item si intempestiue facit. ff. ad l. Aquil. l. si putator, & l. Item si obfretrix. item si facit loco, & tempore incongruis. ff. ad l. Aquil. qui foueas, & l. seq. item si modum excedit. ff. locati. l. item queritur. §. item Iulianus & ff. ad l. Aquil. l. sed & si quęcunque, §. si. Item si ignorauit quod scire debuit. ff. ad l. Aquil. l. idem iuris. §. pe. ff. de furtis. l. si seruus comm. Ideo

PROVISIO SOLERTER. Ut euitetur culpa aliquid agendo sufficit probare alios sic publice facere. uide. C. de pigno. actio. l. pignus in bonis. ff. ad Macedo. l. 3.

In culpa est qui miscet se rei ad se non pertinenti. ff. ad l. Aquil. l. in lege Aquilia. ff. de regul. iur. l. culpa. Ideo

PROVISIO SOLERTER. In culpa est qui utitur opera maiorum. glo. in fiti. de obligati. quę ex quasi delict. §. Item si exercitor. Ideo Prouiso Solerter.

Caret culpa qui scit, sed non potest prohibere. ff. de reg. iur. l. culpa caret.

Diligentia excusat à culpa. ff. ad l. Aquil. l. si putator. ff. locati. l. si merces, §. qui columnam.

ADDITIONES.

a Culpa, Dona. ait in Hecy. Terent. est eius, qui nesciens alterum ledit. opera qui sciens. Vigelius eam lib. 1. excep. form. c. 16. ita definit. Culpa est lesio per imprudentiam facta, quę tamen humana ratione regulariter uitari potest. Triplex eius est diuisio, quędam enim lata, quędam leuis, quędam lenissima dicitur. Paul. in l. lata. 223. ff. de verb. signi. ait late culpa finis est non intelligere id quod omnes intelligunt, quę dolo comparatur. l. quod Nerua. ff. depo. aliquando tamen non comparatur. uide glo. in l. in actionibus. §. 1. ff. de in lit. iur. Leuis culpa sic ab Alciat. in l. eandem definitur, ut sit negligentia, qua quis in rebus alienis eam curam non adhibet, quam ceteri patresfamilias solent, tametsi in suis minime diligentior sit, Culpa leuissima est simplex negligentia Alcia. in l. magna. 226. ff. de verbo. signi. sed melius ita finitur. Cum is, qui summam diligentiam debebat, non eam praestitit, sed mediocre tantum, summa uero diligentia est quam diligentissimus quisque, & maxime frugalis, & industrius pater familias rebus suis adhibet l. socius. 72. ff. pro socio. l. in lege. 44. ff. ad l. Aquilianam. & in l. in rebus. 18. ff. commo. l. 25. §. qui col. ff. loca. l. 1. §. is quoque. ff. de verbor. obliga. Culpa uero cum simpliciter in lege ponitur, accipitur pro leui, nisi subiecta materia repugnet, Alcia. uide in citall. de verbor. signifi. & alios, qui de verb. iuris conscripserunt. cap. 1. de commoda. An culpa non siquid accidat, ex audiri mereamur, uide Immo. ad cap. qui uinueritatem. de concel. praeben. Culpa item capitur pro animę macula, quam quis contrahit ex peccato. Immo. in Cle. 1. de priuil. Quan-

do, remittatur, uide Conc. Triden. sess. 6. con. 30. an sine pœna 14. cap. 8. & cano. 12. Pct. Vend.

Curia, curiales. ^a Curia quid sit. loã. An. in c. vnico, in §. porro, remittit ad not. per glo. in Cle. nē in agro. in §. quia uero, in ver. curias principum, de statu mon. & dicit, quod quando ista dictio, Curia, producit secundum, ponitur promeretrice, & datur uersus, Curia ius curat: meretrix est dicta curia. Curia curarum genitrix, nutrixque malorū. Ignotis notos, inhonestos à quot honestis. Lap. Ab. dicit quod philosophus interrogatus quid esset curia, respondit, Curia est determinatus locus ad decipiendum. ita refert ibi Dominicus.

Curiales appellantur canes deuoratores communium bonorum, secundum Bart. in l. omnes populi, in 18. col. ff. de iustitia, & iure. Boe. tamen in li. de consol. philo. in j. lib. uocat eos comites palatinos, & uide Alberi. de Rosa. in dictio. suo, in uerbo curiales.

ADDITIONES.

a De Curia & curialibus uidere poteris quę scripsi, in 1. quęst. 5. Reg. Cancel. nu. 2. 10. & alijs sequen. & de Curia Roma. in 28. quęst. 16. reg. & in 2. & 3. q. 5. regula. Curia plerumque senatorum & decurionum dicitur, iuxta tex. in l. 3. ff. quod cuius. uniuers. & in l. siquis aliquid. 38. uersi. Iudices pedanei. ff. de pœ. Quint. Mand.

Curia est locus, inquit festus, ubi publicas curas gerebant, item sedes ad templum publici consilij curia uerba sacrorū, scilicet,

scilicet, & senatus, in curijs enim, vel sacerdotibus res diuinas, vel magistratus humanas curabant, unde & nostra tempestate Curie principum, et magistratum laicorum, & ecclesiasticorum, ut summi aliorumque Pontificum, Imperatoris, Regum, Reipublice Veneta, Ducumque, & id genus ceterorum. Sumitur & pro hominibus, & pro loco, l. 3. & 38. ab annotatore paulo superius citatis. Curie sunt etiam dicta tribus, partes ve in quas Romulus populum diuisit sic dicta, quod Reipub. curam per sententias partium earum expediebat. l. 2. ff. de orig. iu. Curialis autem capitur etiam pro eo, qui eiusdem sit curie tribus ve. Petrus Vindramenus.

DARE^a & donare, inter hæc est differentia. nam donare dicitur quando ex liberalitate, & certa scientia aliquis dat aliquid, unde episcopus non dicitur^b donare præbendas, sed dare, ut C. de donatio. l. nec ignorans.

An rex possit dare ipsi hæretico propter bona, quæ propter delictum amittit, uide supra bona.

Nota quod immane peccatum est dare, uel donare res suas histrionibus, & meretricibus, ut 86. dif. donare, & ibi. no. in gl. an sit licitum audire, vel tangere instrumenta, vel tangenti- bus ipsa aliqd dare, & in seq. cap. ea. dif. circa venatores uide infra. vox.

Habenti dare nihil aliud est quam perdere. habetur. j. q. 2. c. pastor. Abbas in disputatione sua incipiente, Ticius clericus.

Beatius est dare quam accipere. 16. q. j. prædicator. glo. in l. j. ff. commo. de celebra. missa. cum Marthæ, & ibi Ab. in 4. notabi. & idem Abbas in

cap. j. de donatio. Pro non dato habetur quod ab eo datur, qui dare non potest. de iure patronatus, quod autem, in fin.

Datum non videtur quod est reuocabile. nota. ff. de in diem addic. l. q. autem Sabinus, in gl. j. ff. de act. emp. l. ideo, in glo. j.

Nemo dat quod non habet. l. traditio. ff. de acqui. re. domi. j. q. 7. Daibertum. text. & ibi Abbas in c. quod autem, de iure patronatus.

An liceat accusato dare aliquid accusanti. c. glo. 2. q. j. prohibentur. facit de simonia. c. dilectus.

Qui dat aliquid secretè inquisitoribus, nè puniatur, dicitur hæreticus pertinax. de quo infra hæreticus. §. j. hæreticus pertinax, in fi.

Qui dat causam damni, damnum dedisse videtur, in c. fi. de iniur.

ADDITIONES.

a Dare est accipientis fieri, dominiumque transferre, §. sic itaque. inst. de actio. stipulationes itaque de dando concepta vim habent faciendi dominum stipulatorem. l. ubi aut. 75. in fi. ff. de verb. oblig. Dare facere vetus fuit formula actionis in personam, qua id quod aliqua de causa debebatur peti solebat, siue in dando siue in faciendo consisteret. l. actionum. 25. ff. de actio. & oblig. soluta enim pro separatis in ea formula accipiuntur. l. sepe. 53. de verb. sign. l. 18. §. 1. de accep. l. 13. de inoffic. testamento. ff. Dare vindictas, dare actionem, dare nomen, dare iudicium quid sint, uide Bud. in annot. ad Pand. item ex parte Alcia. in l. pecunia. §. actionis. ff. de verb. signif. & in l. verbum oportere. 35. eod. quandoque tamen interpretatione legis dare dicitur, qui permutat, vel compensat.

pensat. l. si ei nup. ff. de iur. dot. Alcia. in l. dedisse. 76. de ver. signi. pro tradere quod sumitur interdum. insti. quibus alienare licet vel non. §. ideoque. iuncta glo. Donari videtur, Papinianus inquit, quod nullo iure cogente conceditur, l. 29. ff. de donatio. Donare dictum quasi dono dare, l. senatus. 35. ff. de mort. caus. dona. Donandi verbum simpliciter loquendo omnem donationem comprehendisse videtur, siue mortis causa, siue non mortis causa fuerit. l. 67. ff. de verb. signi. sunt enim multa donandi species. l. 1. ff. de donatio. & l. 1. ff. de mort. cau. dona. & C. eod. item propter nuptias. C. de don. pro. nup. Alcia. uide in l. alienatum, §. donationis. ff. de verb. signi. Donationis nomen usurpatur cum quid liberalitatis causa datum est. Dare habet alias significationes, uide Nonium. P. V.

b Vitiosa videtur lectio. P. V.

c De vexatione redempta ducentis panibus, duobus uiribus vini, & alijs rebus habemus 1. Reg. cap. 25. Et de redemptione à vexatione tracto super 5. formula commissi. in verb. vex. re. Q. M.

Damnatus. An damnati careant cognitione Dei, & an sciant gloriam beatorum, uide sanctum Tho. in prima parte, q. 62. ar. 4. & dif. l. ar. 5. & in que. de quotlibet. q. 7. ar. 16.

Omnis uoluntas damnatorum est mala, & uellent non esse, & gaudent de penis inimicorum, & uellent omnes esse damnatos. Tho. in prima parte q. 64. ar. 2. & in j. secundæ q. 78. ar. 3. & in di. l. ar. 5.

Damnati odiunt Deum, nec possunt demereri. Tho. in 4. dif. l. ar. 5. & in q. de quotlibet. q. 3. ar. 24.

Quæ sit pena damnatorum, & an

flētus eorum sit corporalis, Sanctus Tho. in 4. dif. l. ar. 7. & in q. de quotlibet. q. 7. ar. 18. & q. 11. ar. 13.

Nota, quod damnationis æternæ pœnam quandoque incipit Deus dare in hoc mundo illis qui inter flagella indurantur.

Si Papa errasset (quod absit) damnari posse per concilium generale. de quo supra concilium.

Postquam quis est damnatus de hæresi per episcopum, vel inquisitorem, an possint amplius se intromittere, & monitiones ei facere ad eum reducendum? & potest dici quod postquam iam relictus est iudicio seculari, & ecclesia non habet amplius quid faciat circa illum, text. de iudi. cū non ab homine, in fi. & ex quo eiectus est de gremio ecclesiæ, non intromittit se amplius ecclesia de eo, quia nihil ad ecclesiam de his quæ foris sunt, ut extra de diuor. gaudemus, & de hoc de hæreti. ad abolendam. §. pñte, in glo. uidetur. facit eo. ri. super eo, li. 6. uide infra hæreticus, & supra credentes. sed hæc debent limitari, & intelligi quod inquisitores, & episcopus non se amplius intromittant quoad corpus, secus tamen quoad animam, quia ad hoc bene possunt, & quilibet fidelis ad hoc tenetur, ut illa anima non damnetur. & ideo dum portatur ad executionem, debent sibi dari personæ religiosæ quæ eos associando exhortent, ut reducantur ad tenendum, & credendum fidem catholicam.

Damnandi sunt ad mortem hæretici qui ante sententiam non confitentur verè suos errores, penitentiam de his petendo, & misericordiam, ut infra misericordia.

An damnatus de hæresi per inquisi-

toem possit ultra in certa pœna, de terminata quantitate damnari, vel an illa pœna possit per inquisitorem in aliquo commutari, vel aggravari & alterari, uide infra pœna.

Debitum^a coniugale an vxor possit dene gare marito propter uitium sodomiti- cū? & dicendū q̄ sic, & petere diuor- tium. Sed hoc intelligendū quando il lud uitium est notoriū, ut est gl. singu- laris in c. omnes causationes. 32. q. 7. idem dicit Tho. in quarto, dis. 35. ar. j. ad. 4. uide infra sodomiti.

Nota, quod si quis fuit electus in Papam, & tempore electionis habe- bat vxorem, ignorantibus cardinali- bus, quod tenetur reddere uxori de- bitum, si ipsa petat. de quo uide in- fra Papa.

A D D I T I O N E S.

^a Debitum est cum quis aliquo iure te- netur ad quid dandum, vel faciendum ex quacunque actione, vel persecutio- ne, vel iure civili sine ulla exceptionis perpetua remotione, vel honorario, vel extraordinario, siue pure, siue in diem vel sub conditione, quod si natura debeatur non est quis loco creditoris, sed si non sit mutua pecunia, sed contractus, creditor accipitur. l. creditores. 1. o. ff. de verb. sign. licet angustè sumptum debitum intelliga- tur, cum ab iniuito exigere pecunia potest, Vnde plurā genera debiti esse colligun- tur, ut quoddam civile, quoddam natura- le, quoddam utrumque, uide Alcia. in ip- sas leg. post glo. & Bart. Debitum hic con- iugale, non omne debitum, ad quod alter alteri tenetur, accipitur, sed nominatim quod uxorio complexu & commissione carnali, sicut sumitur in cap. 1. & c. vir 33.

q. 4. & cap. 2. de coniu. lepro. quod inuicem prestare ex generali apostoli præcepto tenentur eod. cap. P. V.

Declaratio^a est necessaria per sententiā super cōfiscatione bonorū hæretico- rum, ut supra, confiscatio, & infra sententia.

Necessaria est declaratio in senten- tia super his quæ sapiūt hēresim. nam inquisitor debet exprimere, quod il- la de quibus infamia orta est, sapiūt hēresim manifestè, & sufficit quod talis qualitas deducatur expressè, uel cōprehendi possit sub generali- bus uerbis inquisitionis, sicut in simi- libus casibus dicunt docto. maximè Anto. de But. & Ioan. de Imola, de iu- di. c. cæterum. & per docto. in l. 2. ff. si quis in ius uo. non ierit. uide infra de sapiētibz hēresim.

A D D I T I O N E S.

^a Declaratio est aperta monstratio, plus enim est, quā significatio. Cic. Lucio. Hoc sæpius dicendum, tibi que non signifi- candum solum, sed etiam declarandum arbitror. Hic accipitur pro sententia iu- dicis declaratoria, ea uerò dici potest esse definitio iudicis, per quam quis antea ip- so iure condemnatum esse ad quid facien- dum, vel dandum ueluti pœnam commis- sam. l. commissā, & l. ultima. §. diuus. ff. de uctiga. amittendum uel, ueluti bona dignitatem, officium, uel honorem. cap. cum secundum. de hære. lib. 6. l. cum ancillis. et l. sequen. C. de incest. nup. & aut. eod. ti. l. quisquis. C. ad l. Iul. maie. Seu quid aliud patiendum ut uerbera, aut. cit. uel con- tra statutum esse ad quid obtinendum, ut absolutionem, premium, & honorem, pro- pter

pter sui uel alterius delationem. l. quis- quis præcitata. & l. edito. & l. senatus. de in. ff. uel propter alterius condemna- tionem, puta ob delictum patris. libera- tionem a patria potestate. authent. præci- tata, & institut. quibus modis ius patron. potest. sol. uel ab alia re. l. Lucius. 47. §. tutelæ. ff. de administrat. tut. uel cum quid nullum fuisse, & esse pronunciat. tunc enim per eam quid nouum non determi- natur, sed iam ipso iure determinatum es- se demonstrat, argum. l. hēres palam. ff. de testamen. l. sicut. §. sed queritur. ff. si ser- u. uendi. l. si donat. §. 37. §. 1. ff. de donat. inter uirum & uxo. Cum quid enim a iure definitur, non est necesse adire prætorem. l. que sub. §. de hoc. ff. de condit. insitu. de- claratoria tamen sententia oportet præce- dat, ob executionem iuris. cap. cum secun- dum, de hære. lib. 6. & vis eius retrotra- hitur ad tempus latæ a iure sententiæ. De hac sententia declaratoria in casu prauita- tis hæreticæ, sentit idem Albert. de catho. aster. quæst. 33. num. 4. post Abb. in c. ult. de hære. & alios ab eo citatos. Item & generaliter de ea, & eius effectibus. Felyn. in cap. Rodulphus, de rescrip. num. 35. cum sequent. Vant. de nullit. ex defect. process. num. 93. ubi multos allegat. Quo ordine ad eam procedendum sit, uide Herrigum de ordine iudicario tit. 42. Aduerte ta- men huic semper non esse locum regule. Fely. & alios supra cita. uide. P. V.

Defensores^a hæreticorū dicuntur^b du- pliciter. uno modo qui defendit per- sonam. alio modo qui defendit erro- rem, sed primus^c est dānabilior illo qui defendit simpliciter errātem. nā talis dicitur hæresiarca, 24. q. 3. qui aliorum. & sic loquitur 11. q. 3. qui cōsentit,^d & de illo, scilicet qui erro-

rem defendit, & errantē per dictum c. qui aliorum, alias nō est acrius pu- niendus quā errans. secundus ca- sus est quando quis personam defen- dit uiribus, uel potentia nē ad manus iudicis examinandus ueniat, uel pu- niendus. & de simili defensione loqui- tur 21. q. per totum, & 27. q. j. si cu- stos. & tales excōmunicari possunt, & putat Arch quod possit etiam eis indici purgatio propter talem suspi- tionem, quæ insurgit ex iniusta defen- sione. hæc Domini. in c. quicumque, de hære. lib. 6. & quando quis pu- blicè defendit errorem, talis dicitur hæreticus, ut de uerb. sign. super qui- busdam. imo talis non solum appel- latur hæreticus, sed hēresiarca, ut d. c. qui aliorum. defensio autem perso- næ potest fieri multis modis, scilicet præstando sibi auxilium ad suæ per- sonæ defensionem, uidelicet tenēdo familiam uolentem capere hæreticū, uel impediendo captionem, uel per obiectum sui corporis, uel coaduna- tionem gentium, uel uicinæ, uel etiā cum solis clamoribus, uel his similia faciēdo. nā per talia dicitur q̄s defen- dere personam, ut ff. ad Sill. l. 1. §. ex- cufatur, & l. cum dominus, eo. tit. Et sicut primus dicitur defensor erroris, ita & iste p̄prie dicitur defensor hē- retici, ut 21. q. 5. si quis cuiuslibet, & c. si fortè, & quasi per totum, 27. q. j. si cultos. Vnde inter illos est diffe- rentia signanda, quia primus scilicet defensor erroris damnatur quasi hæ- reticus, ut supra credēs, & d. c. super quibusdam. Sed alius defensor, scili- cet hæretici, uel personæ non damna- tur pro hæretico, quamuis surgat in gens suspitio contra eū propter quā est sibi purgatio indicenda, ut infra purga-

ADDITIONES.

a *Deferre hic idem est quod indicare, & accusare, iuxta tex. in l. indicasse reum. quæ est 197. ff. de verb. signi. & ad alia quæ adduco in glo. facul. §. considerantes. in verbo deferuntur. Et quod omnes hæreticos prodere, & indicare teneantur probatur in l. Manichæos. C. de hæreti. in cap. præsumunt. & c. sequ. 2. q. 7. c. nos qui. 6. q. 1. Quint. Mand.*

Adde, deferre reum, inquit Alcia. idem est quod postulare, id est coram iudice nocentem nominare, & ut cognitionem suscipiat, petere, & quomodo id fieret, subiungit. Nonius autem ait, deferre quandoque accipi pro celatum prodere, assert de Lucily 23. exemplum hoc. Quapropter certum est facere contra, ac persequi, & nomen deferre hominis, videtur idem quod nuntiare, sicut accipitur de iure fisci. ff. l. 1. & l. deferre. Sciendum tamen non idem esse deferre. quod accusare, sicut et Alci. in l. indicasse, 197. ff. de ver. sign. sentit, & lex ipsa. & l. 3. ff. ad l. l. de adult. ostendere videntur, & significare. ex Afcon. etiam in 2. V. err. idem confirmari videtur, Notandum quoque hoc ipsum verbum, si etymon eius consideremus, indicare quid ad aliquem ferri. propterea id quod primò significat, interdum quod ex consequenti notat, ostendit, & tunc aliquando de rebus corporalibus dicit, & tunc significat asserre, Virg. Enci. 4. celeres mandata per auras detulit. in quam significationem sumitur. l. 1. ff. de ser. fug. quæ verò deferimus in lucem prodimus, inde factum ut ex consequentia prodere vel nuntiare significet. ita capitur in l. 1. & l. deferre. præcitat. Aliquando transfertur significatio ad incorporalia, & pro tribuere per quandam con-

sequentiam accipitur in iure, ut quando dicitur hæreditas, vel bonorum possessio deferri. l. 1. ff. si sub. testa. nul. l. 2. & 3. ff. vnd. lega. l. 1. vnde cogn. l. 1. de successor. edi. ff. Præterea deferri iurisdictio pro tribui vel dari l. quia. ff. de iurisdict. om. iudic. sed si propriè intelligantur, ut hæreditas in alium lata à lege testamento ve dicatur, aut ab intestato, iniurandum itidem in aduersarium dicimus esse latum. non arbitrator erit absurdum, imo res perspicua magis fiet. Scio quandam esse distantiam, inter obuicnire, & deferre hereditatem l. obuicnire. l. 30. ff. de verb. signifi. Delator inquit Constantinus, Harme. in epito. iur. civ. dicitur autor ac minister significandi alicuius facti, vel negotij quod antea ignorabatur, postea ab ipso patefit ac indicatur, In Theodo. C. lib. 20. c. 5. delatores dicuntur, qui aut facultates prodiderunt alienas, aut caput impetunt alienum. Petrus Ventræmenus.

Deficiens in purgatione ² An debeat puniri eadē pœna, qua ueniret puniendus si fuisset conuictus de crimine, not. de hæreti. excōmunicamus, el grāde, de accu. accedens. de cohabi. cle. & mulie. tua, in fi. glo. 2. q. 4. præbyteri, el 2. & ibi per doc. & extra. de accu. cum Petrus, & extra de simo. insinuatum, & de purgati. cano. cum P.

Nota quod deficienti in purgatione cui uenit imponenda pœna ac si fuisset conuictus, illa pœna debet imponi secundum modum agendi per quem inducta est infamia. unde si per modum accusationis, uel inquisitionis secundum illum taxabitur pœna. nota. Arch. 2. q. j. in primis Io. An. de purga. cano. inter in fi. uide infra pœna §. deficienti.

An

An in purgatione debeat fieri specificationis criminum, uide infra purgatio. in §. an in purgatione.

Deficiens in purgatione videtur confiteri. gl. est singul. in auth. de exhi. reis. §. fancimus. glo. in narratione in fi. Bal. refert in l. 2. quando fis. vel pri. & sic debet puniri tanquā cōuictus, uel confessus, gl. in c. presbyteri, el 2. 2. q. 4. & de accu. cum P. & de simo. insinuatum, & de purg. cano. cum P. & ibi de hoc, & sic deficienti in purgatione punitur ac si cōuictus esset, de hæreti. ad abolendam. §. qui uero, de accu. accedens, 2. de purgati. cano. d. c. cum P. & c. cum dilectus, ubi habes gl. quæ reddit rationem firmilem. glo. habes de simo. in d. c. insinuatum, & in c. de hoc. tex. in d. c. accedens, de cohab. cler. & mulie. tua, in fi. de offi. ord. ex parte, glof. fin. & ibi docto. de purgati. cano. inter. adde glof. 3. quæst. 9. decreuimus. nota. de iudi. at si clerici, in glof. 1. uide infra pœna, & pœnitentia, & infra purgatio. uide infra §. ult.

No. q. si statuto cauetur quod conuictus de tali crimine puniatur tali pœna, q. deficienti in purgatione non debet puniri illa pœna statutaria, quæ illa non est uera conuictio, sed præsumptiua & interpretatiua, & statuta habent locum duntaxat in casu uero. ff. de neg. gest. l. 3. & c. in nostra, de iur. iuran. facit quod no. Bar. in l. j. ff. de sica. q. cum statuta hodie puniant cōmuniter maleficia, non sufficit ^b attemptasse seu fecisse actum propinquum sicut de iure uidebatur sufficere. l. si quis cum telo. C. de sica. canonizata, de pœ. dist. j. §. si quis cum telo. Ab. in c. inter sollicitudines, de pur. ca. in fi. uide Saly. in d. l. is qui cum telo.

Deficiens in purgatione punitur ut conuictus. nō enim punitur ex præsumptione probabili tantum, quia illa non sufficit ad condemnandum quæ de crimine, ut in c. literas, de præsum. sed præsumptio probabilis quæ orta est ex infamia, transit in violentā, cū reus deficit in se purgando, & uolentia sufficit ad condemnationem, ut in c. asserit, de præsump. & in l. iudicia. C. de rei vend. quæ sic debet intelligi secūdū Abb. in c. tertio loco, de probat. faciat gl. in c. cōtumacia, de hæret. l. 6. ubi præsumptio orta cōtra suspectum de hæresi transit in violentam, si stat in excommunicatione per annum. simile in c. rursus, & in c. quicū que, el 2. 1. q. 3. & sic ex infamia orta contra aliquem oritur probabilis præsumptio. Abb. in c. significatum, de simonia. uide infra præsumptio.

No. q. qui recusat adimplere pœnitentiā sibi iniunctam per inquisitorē de his quæ manifestè debentur, talis dicitur deficere in purgatione, & poterit inquisitor contra talē tanquam contra deficientē in purgatione procedere, ut in c. q. quicquid, de pœ. & remis. circa si. dicti c. & de hæret. excōmunicamus. §. si quis ex his. de præsum. literas, in fi. de purgati. cano. inter sollicitudines, uide infra pœnitentia, & infra purgatio. Ideo Prouiso Solerter. Nam de facto accidit in inquisitione episcopatus Carthaginēsis cuidam Leonoræ mulieri cuiusdā doctoris Mossen Iaime de Liminanna, quæ recusauit adimplere pœnitentiā sibi per inquisitores iniunctam, tandem quod in fine tanquam deficienti fuit relaxata brachio sæculari. quod ego proprijs oculis uidi, & fui notarius sui processus.

P An

An dicatur deficere in purgatione si aliquis de numero compurgatorum non purget compurgandum, vide 18. q. 2. in decima, & 2. q. 4. si legitimi, & Abb. in c. inter, de purg. can. in §. si. vide infra numerus, per totum.

Nota singulare, quod deficiens in purgatione in crimine hæresis nunquam traditur curiæ seculari, quia hæc est probatio præsumptiua, & nõ vera, & directa, & volens redire ad fidem debet recipi, & parçitur sibi quoad mortem. Abb. in c. inter sollicitudines, de purg. ca. in 4. col. licet aliter dicat ibi Host. q. ad quamcunque pœnam agatur, deficiens in purgatione debet puniri vt conuictus. sed gl. aliter sentit, quæ potest secundum Abb. adduci ad statutum quo cauetur q. conuictus de tali crimine puniatur tali pœna, q. deficiens in purgatione non debet puniri illa pœna statutaria, quia illa non est vera conuictio, sed præsumptiua, & interpretatiua, & statuta habent locum tantum in casu vero c. in nostra, de iniur. & in l. 3. ff. de nego. gest. facit quod no. Bart. ff. de sicarijs, q. cum statuta puniant hodie communiter maleficia, non incidit in pœnã statutariam, nisi perfecterit delictum, & ideo nõ sufficit inchoasse, seu fecisse actum propinquum sicut de iure videbatur sufficere. l. si quis cum telo. C. de sic. cano. de pœn. dist. j. Abb. in d. c. inter sollicitudines, circa fin. vide Saly. in d. l. si quis cum telo, & vide Io. An. in regula, in pœnis, de reg. iur. in 6. & vide text. in c. omnis, 3. dist. in verbo qui cædem fecerit, capite plectatur, uide Io. de Im. in c. j. de præsumpt. Ange. in l. 1. §. fin. ff. quod quisque iur. Spe. in tit. de accu. §. j. ver. quid si accusatus. Bald.

in l. si quis non dicam rapere. C. de epif. & cle. & in l. 3. C. de ser. fu. & in l. & si certus, ver. si appetitus sic. ff. ad Sill. & vide singulare dictum Io. An. in c. perpetuæ, de electio. li. 6. vbi dixit, q. vbiunque statutum apponit pœnam ipso facto, tunc nunquam habet locum delictum initiatum, nisi sit cõpletum, & consummatum, refert Bald. in d. l. si quis non dicam rapere, & Ab. in c. j. de co qui mit. in pos. in 6. col. faciat quod voluit Arch. 1. 6. q. 1. §. si ergo, & Ponta. in repetitione aut. similiter. C. ad l. Falc. & Io. An. & Domini. in c. fi. de iureiuran. lib. 6.

ADDITIONES.

a Purgare se nolens, seu in purgatione deficiens pro conuicto habetur. c. tu nos, de coh. cler. & mul. Innoc. Abb. & alij, in c. cum P. Manconella. de purgat. canon. & communiter Doct. in c. inter sollicitudines. eo. Siman. in Enchir. tit. 54. de purg. num. 10. cum alijs seq. Abb. in c. veritati, de dolo & contu. Q. M.

Deficere hic absolute pro deesse, vel non sufficere sumitur. Proprie deficere dicitur in vniuersum, si notationem eius, & etymologiam explices, qui non facit. De enim præpositio composita huic verbo priuationem, vel negationem sui simplicis ostendit. Inde per translationem & consequentiam significatus, in alias producit significaciones, qui enim non facit quod tenetur consequenter deesse, vel non sufficere intelligitur, vt hic: qui aut nullam, aut insufficientem purgationem sui non præstitit. A Hircius, neque tantisum animi, vt sine spe castra oppugnanda censeam, neque tantis timoris, vt ipse deficiam. Vnde deficere facultatibus dicitur cui ipse, desunt omnino, vel minime sufficiunt ei

de

de quo quæritur. Sic accipitur in l. cura. 4. ff. de mune. & hono. inde quoque factum, vt qui desiscunt à rege principe vel suo, deesse, & à ductu vel regimine alterius recedere, & ita deficere dicantur. Quamobrem Paulus. in l. amissime. 5. de cap. diminit. ff. deficere autem dicuntur, inquit, qui ab his, quorum sub imperio sunt desiscunt, & in hostium numerum conferuntur. Sed & ij, quos senitus hostes iudicauit, vel relegati, utiq; usque adeo vt ciuitatem amittant. Tibi non desunt, exempla de Liuius, Casare, & ex alijs Latinis. Socius deficere, parcus prodero, pironus deferere, proprie dicitur, Donatus ait in Adelph. Teren. & sic de alijs huius verbi significantibus dicendum. Hinc defectus, non pro culpa vice, & miranda sicuti vulgò accipitur, sicut à glo. in l. hores. 52. ff. de acquir. hered. sed pro eius absentia, qui adesse deberet, veluti scribæ, seu medici defectu, quid euenisse dicimus Latine, si eorum præsentia defuit, non vitium, quemadmodum vulgus intelligit. Defectio verò est recessus, & rebellio militum. De purgatione suo loco infra Purgatio dicitur. In purgatione deficere quis dicatur, ex Simanc. tit. 54. numero 13. & ex alijs præ allegatis, item ex his quæ prælixi, non inuenire posse qui contestentur se credere ab eo, de quo agitur crimine, seu criminibus alienum vel immunem esse reum, vel qui crederet eum qui purgatur dicere veritatem super innocentia sua cap. 13. & ult. de pur. can. Petrus Vendramenus.

b An sufficiat & quando conatus nisi se quatur effectus, vide hac de re tractatum à Felip. post commentarium in decreta. Pet. Vend.

c Cap. quod quidam arbitror citare voluisse. P. V.

Defunctus. an & quãdo possit procedi cõtra defunctum, & an post mortem possit quis accusari de crimine, & intra quã tẽpus, & ad quẽ effectum inquirat seu procedatur cõtra defunctum super crise, & de quibus crius possit accusari post mortem, & de forma procedendi contra defunctos, habetur infra in instruct. inquisitio. 20. instructio.

Primò est videndum an contra eum possit procedi, & videtur q. nõ, quia crimina morte extinguuntur, quò ad temporales pœnas vt 23. dist. quorundam mortuis. n. est ignoscendum, & nõ iniungendum. 26. q. 7. c. j. ad quod. C. si reus vel accu. mort. fue. l. j. & 2. ff. de accu. l. ex iudiciorum, cõ si. Sed dicendum est contra quã imò mortuus poterit accusari, & cõtra eum inquiri post mortem nec obstant iura prædicta, quia speciale est in hoc crimine hæresis, vt patet. 24. q. 2. sanè & quasi per totum. C. de hæreti. l. Manichæos, & c. si qs ep̃s, e. ti. c. filij, e. ti. l. 6. nec est mirum quia idem est in crimine leg. mai. vt C. ad l. Iul. ma. l. quisquis. & l. si. vnde multò fortius in isto tam graui crimine. ut e. tit. c. vergentis. quod tamen limita esse verum ubi dicitur quem fuisse verum hæreticum taliter. q. bona eius veniant confiscanda. Nam si solum viuendo fuit suspectus de hæresi, tunc eius crimen est extinctum morte, vt in c. accusatus. de hære. l. 6. §. porrò. uide infra ista litera. §. item quæritur.

Sed quæro intra quã tempus post mortem defuncti poterit inquiri cõtra eum de isto crimine: & quidam dicunt q. intra quinquennium tantum à tempore mortis, ut C. de apostat. l. si quis defunctum, & ibi Bar. & C. de sta.

defun. per totum, & Ange. de Are. in tractatum de malef. ver. traditore. alij dicunt q̄ in fauorem fidei, & in detestationē huius maximi criminis inquiri poterit sine temporis præfixione, cum nulla iura inueniantur q̄ in hoc crimine præfiniant tps, vt infra præscriptio, & nos erubescere debemus, cū sine lege loquimur, ut C. de coll. l. illam. & nē se. ua. c. 2. prima tamen opinio uidetur tutior.^d

Item queritur an post mortē possit quis accusari de heresi? & dicēdū q̄ sic, ut supra. §. proxi. dictum est, & habetur 24. q. 2. c. fi. & c. filij, de hæreti. l. 6. de quo est bona gl. 24. q. 2. in sum. hoc tamen limitat gl. 23. q. 4. c. ipsa pietas nisi illi tales defuncti dum uiuerent essent bonę famę, per c. in primis. 2. q. j. sed intellige eā in casu in quo loquitur, scilicet quando ille qui accusat, esset hæreticus, uel alias inhabilis, & sic etiam loquitur in d. c. in primis. aliās autem credere q̄ huiusmodi accusatio etiam contra nō infamatum esset post mortem admittēda, & hoc iudicio meo probatur satis aperte per ea quę infra dicentur, & p̄ ea q̄ dicta sunt supra. uide supra accusa.

Memoria hoīs mortui dānari pōt in casibus notatis per gl. Inst. de hæret. quę ab intest. d. se. §. per contrarium. Bar. in l. qui à latronibus. §. j. de test. & Ange. in l. fi. C. ad l. Iul. ma.

Memoria hoīs mortui quando dānetur, Bar. in d. l. quia latronibus. §. j. ff. de testa. & Ange. in l. fi. C. ad l. Iul. ma. uide infra §. supra dictum est.

An post mortem possint accusari credentes, defensores, fautores, receptatores hæreticorum eo modo, sicut hæretici? & dicēdū, ut supra dictum est in litera, a accusatio. ibi uide.

Sciendum quod accusatio contra defunctum admittitur ad finem occupandi bona ipsorum, & ut memoria eorum damnetur in detestationem crīs, & non ut alia pœna puniatur, ut uoluit gl. in sum. 24. q. 2. & nē mirum de hoc, cum etiam si contra uiuentem in alijs criminibus præter hæresim instituta esset accusatio, si antequam sibi inferretur pœna, mortuus fuisset, quia tūc non esset in eius corpus aliqua executio faciēda, per tex. notabilem in l. defuncto. ff. de publi. iudi. & est notandū q̄ assessores, seu iudices maleficiorum, qui in defunctos faciunt executionem pœnæ capitalis. manifestē conuincūt errare. & hoc tenet Ange. in dicta. l. defuncto. & idem per Cy. in l. 2. C. qui testa. face. pos. caueāt igitur ab hoc, aliās tēpore sindicatus cōueniri possent tāquā inferētes iniuriam cadaueri, ut in l. j. §. quotiēs. ff. de iniurijs. dicit tñ Io. de Imola in d. l. defuncto, qñque de facto p̄sertim in grauib. delictis, & ubi esset talis cōsuetudo, toleranda esset in odiū, & detestationē crīs, & p̄ facti memoriā, ar. eius qđ habetur in 5. q. j. c. mulier. ubi ē animal irrationale punitur p̄ facti memoriā: nam ibi pecus occiditur, ad qđ accedit mulier, & ar. eius qđ habetur in c. cū ad monasteriū, de sta. regula. ubi monachus qui non resignauit pecuniā quā tenebat tāquam propriam sine cōsensu abbatis, p̄pter qđ iubetur ° sepeliri extra cēmeteriū cū pecunia ī sterquilinio ī signū pditionis uide supra. cadauer, & inf. executio.

An quis post mortem possit excōmunicari? & dici pōt quod hæreticus post mortē pœna excōmunicationis pōt astringi, vt 24. q. 2. sanē, & gl. in §.

his

his autoritatibus, eo. tit. & de hæret. si quis episcopus, & talis excommunicatio nō ideo fertur ut ille amplius ligetur, cum ille iam æternaliter est damnatus, sed in criminis detestationem, ut cæteri hoc iudicium ecclesię audientes similia committere contremiscant, secundum Arch. 24. q. 2. in d. sum. hodie tamen non esset necesse in eos ferre sententiam, cum a iure sint excōicati, ut de hæret. excōicamus, li. 6. nō tñ tollitur propterea cum possint etiā ab homine excōicari, iuxta notata per gl. & doct. in c. ita quorundam, de Iudęis. uide infra ista litera, in §. supra dictum est.

Si accusans defunctum succūbat in accusatione, an puniatur simili pœna? supponitur, ut habetur in gl. d. c. sanē, 24. q. 2. & nē mirum, cum grauius sit peccare, seu offendere mortuum, quam uiuū, ut C. de sepul. uio. l. qui sepulchra. sed ego dubito an illud sit uerū, cū accusator succūbens puniat similitudine supplicij, ut C. de accu. l. fi. imo ab hac pœna in multis casibus excusatur, licet succūbat accusator, de quibus per gl. notabile in l. athletas. §. calumniator. ff. de his qui notan. infra. uide supra calumnia.

An hæretici, & receptatores, credentes, defensores, & fautores hæreticorum post mortem careant ecclesiastica sepultura? & de pœna eorum qui eos scienter sepeliunt, uide infra pœna, & infra sepultura.

De forma pronuntiandi de hoc crimine, & similibus contra defunctum uide glos. 2. in §. per contrariū, Instit. de hæredi. quę ab intesta. def. & infra sententia.

Item sciendum q̄ quando inquisitor uult procedere cōtra defunctum

& super eius crimine, primò faciet citare heredē ad defensionē bonorum, & famę ipsius defuncti, cū eius hæres interfit p̄ bona quę sibi veniunt auferenda, & cum pater, uel auus dānatur, quædam pœnæ descendunt in filios, & nepotes, de quo uide supra, confiscatio, & infra filij. Et si defunctus exhumatur, fit iniuria hæredi, vt ff. de acq. hæret. l. pro heredē. §. fi. ff. de sep. uio. l. qui sepulchra, in prin. Vnde nimirū si citandus est hæres, cū snā eū tangit p̄ l. de unoquoq; ff. de reg. iur. ad qđ extra de appel. c. per tuas, de consti. eccle. sanctę Marię, in fi.

Supra dictum est ad quē finem inquiritur, sed admittitur accusatio cōtra defunctum. & nunc prosequendo dicendum, q̄ multiplex erit effectus, ut supra dictum est. primus quia damnabitur memoria defuncti hæretici, f. gl. est Insti. de hæret. q̄ ab intest. nobis deferuntur, & d. c. damnationis, in fi. 24. q. 2. & in l. Manichęos. C. de hæret. & C. de epif. & cle. l. qm̄ uenerabilis, q̄ limita nisi post quinquennium de iure ciuili, secundum Bar. in l. si quis. C. de aposta. sed secus de iure canonico, ut in præalleg. iuribus, in 2. §. & alijs seq. ista dictione, defunctus. & etiā poterit anathematizari qualitercunque sit defunctus infamatus de heresi, ut d. §. cap. sanē, 24. q. 2. Nam quandoque in excōicatione decedēs absoluitur, ut de sent. excō. a nobis, el 2. cum talis excōmunicatio foret superflua, cum ipso iure fuerit excōmunicatus, ut infra excommunicatio, & infra hæreticus, & infra pœna. Secundus effectus erit bonorū adeptio. nam propter bona proceditur hoc crimine post mortē cōtra defunctū, ut patet in iuribus supra allega-

tis, & C. si penden. appel. l. quamuis, & no. in d. c. a nobis, el. 2. in glo. puta in hæresi, & ut patet in quadam constituto. Friderici Imperatoris, quæ incipit, Inconscutilem tunicam, & de hæreti. c. accusatus. §. in eo. & sic hæredibus auferuntur bona defuncti, quod est intelligendum verum esse, nisi bona ipsa essent apud filios, qui filij essent fideles, & catholici, si possiderent ea per quadraginta annos, & ultra, & cum ille defunctus de cuius crimine nunc agitur reputabatur catholicus tempore quo decessit. nã his, & alijs de quibus infra dicitur in litera præscriptio, concurrentibus, gaudent eorum filij vel hæredes eorum bonis vt in c. si de her. in 6. Tertius effectus erit, quia si talis reperitur in cetero catholicorum tumulatus, debet exhumari, & inquisitores hoc debent mandare. nam sicut si viuens fuisset, & dånaretur, non debuisset ecclesiasticæ sepulturæ tradi, vt in c. j. de heret. l. 6. ita si post mortem reperitur hæreticus. h. nam cui cõicari non debuit in vita, nec et in morte cū fidelibus debet participare, & ideo inter ipsos exhumandus est, si distinctè separari põt ab eis, vt extra de sepul. c. sacris, cū suis concor. Sed hoc est verum, cū eius ossa possunt discerni ab ossibus fidelium, ut in d. c. sacris. Ad alium autē effectum non inquiritur super crimine defuncti, cū aliæ penæ non possint defunctis infligi, vt infra dicitur de penis hæreticorum.

Conuincitur defunctus de crimine si postquam erat accusatus, seipsum occidit. nã tūc cõscientia criminis se videtur occidisse, pro quo est gl. notabilis in l. si. C. de iure fis. l. x. & ibi tenet Bar. istud tamen limita, nisi

hæres vellet innocentiam defuncti purgare, uel id quod pro innocentia reputatur, ut est quilibet iusta defensio, vt puta præscriptio, vel quod erat de mens, uel furiosus tempore commissi delicti, uel in alijs criminibus si aliquem occidit, & potest dici quod fecit ad sui defensionem, & similia. Nam eius factum potest defendi, quamuis in omni excusari non possit. ff. ad l. Iul. repetunda. l. Juge Iulia. §. si. ita tenet Bal. in l. 2. C. qui testamen. face. pos. Sed in crimine hæresis difficilè innocentia posset probari, cum in animo consistat hæresis, nisi esset casus ubi ex aliquo particulari facto, uel dicto illa concluderetur. & etiam hoc eo casu, quo illi quando decesserunt, erant bonæ famæ, & nõ erant suspecti nec diffamati de hæresi, quia si hæc deficeret, nullus ad eorum defensionem admitteretur, aliàs secus, ut in c. filij, de heret. l. 6. Et sic procedendo quiritur, an quilibet admittatur ad defendendum defunctum? & gl. tangit quæst. 24. q. 2. c. damnationis, & tenet quod sic, & ff. de procura. seruum quoque, §. publice. & maximè cum in causa criminali pro inuito quis possit appellare, ut ff. de appellat. non tantum, sed opponit glof. quando admittetur cū nõ possit cauere de rato, ad quod respondet quod satis uidetur habere ratum, ex quo non opponit obicem contrariæ voluntatis, de consec. dist. 4. quæris. sed hoc debet limitari hoc casu, ut supra. s. quando illi defuncti in vita non erant diffamati: nam tūc non essent aliqui, etiam filij, uel hæredes ad eorum defensionem admittendi, pro quo uidere meo est textus apertus in d. c. filij. sed illo casu aduertendum est, quod etiã si pro defunctis nõ ad-

mittantur

mittantur defensores ad excusandum delictum, uel ad opponendum se contra probationes ad contrarium probandum, admittendi tamen sunt ad probandum corruptionem, uel falsitatem illius probationis factæ contra defunctum, ita, quod concludant illam non esse legitimam probationem, quæ solummodo à iure excluduntur ad probandum contrariū directū eius quod probatū fuerat, secus autē si per modum indirectum. sic determinat Ioã. An. in nouel. in dicto c. filij, quem sequitur ibi Dominicus. & per hoc habes notabilem intellectū ad omnia, iura quæ uolunt stari alicui probationi, & non admittunt contrariã probationem nã debet intelligi modo prædicto facit in simili, quod no. glof. & Bar. in l. iurisdictioni. §. quod ferre. ff. de pac. limitari potest et secundo ille tex. ut intelligatur tñ in filijs, uel hæredibus ipsius hæretici defuncti, qui sunt admittendi illo casu, secus aut in alijs extraneis, arguendo ex illo tex. per locū à speciali propter detestationem tanti crīs, sicut multa alia specialia reperiunt statuta pro eorum detestatione. ad quod et seruit rō gl. ibi positæ quæ dicit, quod aliorum nõ interest se opponere huic defensionem, & defensio quæ admittitur ex fauore publico pro quo cuique præstita, ut in dicto §. publice, excluditur pro eundem fauorem publicum, cuius maxime interest tam nefandum crimen indilate punire, & cum in alijs criminibus quis possit pro condemnato respondere, & etiam appellare in sui fauorem, ut in dicta. l. non tñ ff. de appella. sed in hoc tam graui crimine etiam ipsi condemnato appellationis remediū interdicitur, vt supra dictum est in lra, appellatio.

Nota quod communicas mortuo excommunicato ita incurrit excommunicationem, sicut si communicaret uiuo, uide infra excommunicatio.

A D D I T I O N E S.

a Defunctus accipitur hic pro eo, qui ex hac vita decessit, & translatur; defungor enim, unde defunctus flectitur, expeditur, & liberor, ab aliquo munere vel officio significat. Virg. libro 6. O tandem magnis pelagi defuncte periclis. Liui. libr. 10. at ex parte altera pontifex Liuius, cui lectores Decius tradiderat, iusseratque pro prætorem esse, vociferare, vicisse Romæ nos defunctos consulis fato. quo significatu capitur. in l. emptorem. 12. aliàs est §. l. 11. ff. de act. emp. uide in eam l. Bnd. inde qui moriuntur, quoniam soluti sunt, & expediti ab huius uitæ muneribus, ex eadem ratione defuncti esse dicuntur. Ita sæpissimè huius uocabuli significatio sumitur in iure, sicut in l. plenum. §. sed & si. de usu. & tradita in leg. ab autore sub citatis. item l. si sponsus. §. si quis de don. inter vir. & vx. l. ex factor. 35. §. verum. de her. instit. & in l. Aristo. 28. de acqui. heret. ff. Quia uerò qui negotio explicantur, et eximuntur intelliguntur id finire, fit ut capiatur pro quod absoluere & finire, ut cum dicitur quis opera defunctus. ut in l. 3. de proxe. Quem admodum, & simplex eius fungor accipitur interdum, ueluti quando iudex. off. suo functus dicitur dicta sententia. l. iudex. ff. de re iud. & l. diem de ab. ff. simplex autem indicat aliquod munus obire, uti, vel onus suscinere, cum de tempore loquitur instanti, l. filij. 22. §. vlti. ff. ad municip. l. prætorie. 7. de prætor. stipu. ff. l. 3. de off. eius cui. & l. 3. ff. de collati. do. eius autem compositum defungor, cum præ-

positio, De. priuationis, vel negationis vi fungatur, illud muneris, oneris ve cessare peractumque significat. Hinc defunctorie agere, pro languide & remisse. l. 2. ff. ad Tertyll. suscipere verò defunctorie quis dicitur, quasi defungendi gratia hoc est parcè & more delibantis. l. unica. C. Qui tute. significat enim ibi ex animo tutelas esse susceptas, quamuis leues vt in numerum cadant, & grauioribus eximatur eo pretextu. pro defunctorie usurpauit Vlpian. in latque. ff. quod vi aut clam. perfunctorie. Bud. in Pande. Hinc functio pro permutatione, seu vice sumi videtur, in l. 2. ff. si cert. pet. iuncta l. sed si certos. 5. 4. de lega. 1. quandoque gestionem, vel usum. l. 6. & l. 10. C. de vestiga. Cic. 2. Tuscu. Labor est functio quædam. &c. P. V.

b Crimen, & pœna morte extinguitur, & l. defuncto. ff. de pub. iud. l. 1. & sequ. C. si reus, vel accusa. & hanc esse communem opinionem affirmant. Iero. Cagnol. in l. pupillum qui. que est 113. §. in hæredes. post nume. 4. versic. ex prædicta communi conclusione. ff. de reg. iur. & Iul. Clar. senten. lib. 5. quæst. 51. nu. 13. Siman. in Enchir. tit. 62. de mortu. nu. 1. Iodo. in Enchirid. parium aut similiuum iur. in verb. furiosus, & mortuus rursus in verb. mortuus & furiosus. Quintilianus Mandosius.

c Contra hæreticos etiam post mortem inquiruntur, & si de hæresi constiterit illi condemnantur, ac si viui forent, eorumque bona publicantur, prout habetur in for. proced. contra inqui. de hære. rub. de pœn. hæreti. post mortem. per Anto. Gomez. in cap. 1. delicto. nu. 80. vbi hanc communem affirmat, sequitur Iul. Clar. senten. lib. 5. §. fin. quæst. 51. num. 14. versic. sunt tamen aliqua crimina excepta. Idem etiam voluit Siman. in Enchir. titu. 62.

de mortuis. nume. 3. & sequen. & Ioan. Calderi. de hereti. cap. 24. num. 1. & sequ. Quint. Mand.

d Prima opinio, quòd infra quinquennium à die mortis defuncti, inquiri, seu procedi possit, non post, quam tenuit glo. in l. Manichæos. in verb. subire. C. de hereti. est communis prout affirmant. Ant. Gomez. in cap. 1. delicto. nu. 81. & Iu. Cla. sent. lib. 5. §. fin. q. 51. ante nu. 16. versic. scias autem quòd in casibus. sequitur Emanuel Soarez. Thesa. recep. sent. in versic. mors illius qui accusatus est. vbi etiam alia præmissis conferrentia tractat, & quòd prima opinio videatur tutior, affirmat Ioan. Calderi. in tract. hereti. cap. 24. Quint. Mand.

e Exemplum vnius, qui cum pecunia defossus est lege in epistola D. Ieroni. ad Eustachium. tomo 1. alterius ex dialogo. D. Gregorij. translatiuè verò in Decret. Iuo. in 17. part. cap. 67. de monaco, vna, cum pecunia sepulto in sterquilinio, mandante D. Gregorio. Eius pœna & damnatio qui diues obiit, narratur à D. Iero. epist. 4. de viuendi forma ad Rusticum monacum. Pet. Vend.

f In for. proce. contr. inqui. de hære. rub. de pen. hæreti. post mor. & Siman. in præallega. Enchir. tit. 62. de mortuis. nu. 4. & sequ. Q. M.

g Sepeliri non potest, & sepultus exhumari debet, præallega. for. pro. contr. inqui. & Siman. vbi sup. nu. 4. versic. neque corpora eorum cum cadaueribus catholicorum. Q. M.

h In eo capite recensentur quidam post mortem anathematizati. Alios tibi narrat Nicephorus. hist. lib. 17. cap. 27. vt Theodorum Mopsuestiæ. Theodoricum Cyri episcopos, & Ibam Edesenum. anathemate post obitum fuisse ingulatos Imperantibus Zenone, & Anastasio, Hermisdæ

misæ summo pontificatu, nè tibi nouum semel ve factum esse videatur. Petrus Vendraminus.

Degradatio. ^a An clericus, uel religiosus deprehensus in hæresi ante cõdemnationem debeat prius per episcopum degradari? Et dicendum quòd quando clericus, uel religiosus èt in alijs criminibus tràsuiit in profundum omnium malorum, & prorsus se ostendit incorrigibile, q̄ tunc debet degradari, ut in c. cum non ab homine, de iudi. cum sim. sed qui deprehenditur in hæresi, licet abiurauerit, & penituerit anteq̄ perpetuò incarceretur, dèt à suis ordinib. degradari, iuxt. c. qm̄ episcoporum, de hæret. lib. 6.

Sed potest dubitari an ista degradatio debeat fieri solummodo, quando quis est tradendus curiæ seculari, & mortis supplicio deputandus, an etiam sit idem quando debet perpetuò carceri mancipari, iux. formam. c. excõicamus. el. 2. de hæret. Pan. mo uet ibi istam quæstionem, & tandem concludit q̄ etiam talis degradatio habeat locum etiam in illo, qui debet emâcipari perpetuo carceri, pro quo facit apertè tex. in d. c. ibi, dum dicit Aut perpetuò immutandus.

Cui autem competat facere talem degradationem? Et dicendum quòd postquam per inquisitorem facta est depositio ab officio, & beneficio, relinquatur degradatio ep̄o, & nõ pertinet inquisitori talia facere, vt inf. pœna.

Sed qualiter ista degradatio ^b debeat fieri per ipsum episcopum? & dicendum q̄ olim episcopi illam faciebant cõuocatis, & præsentibus alijs pluribus episcopis, sed hodie fieri

potest per solum ep̄m diœcesanum, vel per alium ex sui licentia, & hoc reperitur specialiter in hoc crimine statutum, ut non requiratur numerus episcoporum. de quo in c. degradatio, de pœnis, lib. 6. nisi solus episcopus, vt dictum est, sine alijs episcopis conuocatis tamen abbatibus, suè diœcesis, & alijs prælatis uiris & religiosis, & peritis, qui interfunt diœcæ degradationi, ut patet in c. quoniam, de hæreticis, libr. 6. Et licet iste textus dicit quòd illè personæ quæ debent conuocari, sint de diœcesi: ubi tamen nõ reperiuntur, recurrendum est ad aliam diœcesim, ut dicit ibi Ioan. An. in nouella.

Forma autè degradationis e talis est. nã si degradandus fuerit in sacris ordinibus cõstitutus, uel etiã cuiuscunque religionis, seu ordinis tali obumbratione obfuscatus, debet esse indutus omnibus uestimentis ordinis clericalis, quæ pertinent suis ordinibus, ac si dèret in suo ordine ministrare. Et factò primò sermone; sit episcopus, qui eum debet degradare, indutus pontificalibus, non incipiet talè degradare ab omnibus, quæ per episcopum recepit à principio sui ordinis, sed debet fieri ordine retrogrado, scilicet incipiendo à supremo ordine, & ab illo quem degradandus postremò suscepit. Et poterit vti uerbis contrarijs illis quibus in conferendo ordines episcopi vti consueuerunt. in qua degradatione publicè legantur culpe, factò sermone ante degradationem, quibus lectis feratur sententia per inquisitorem, ut infra. sn̄a. vide infra. ista litera in §. degradatio autem, vbi magis extensè dicitur.

Cleric⁹, uel religiosus taliter degradatus

datus propter hæresim, vel huiusmodi cum tradi debet potestati seculari, talis degradatio celebranda est præ sente potestate seculari, quo facto dicetur ei, scilicet potestati, ut in suum forum recipiat degradatum, & sic intelligitur tradi, sed pro eo debet ecclesia intercedere efficaciter, ut non moriat ur, de uerb. sign. nouimus. uide infra rogare.

An omnis degradatus sit tradendus curiæ seculari? & respondetur quod non, nisi solû in tribus casibus. primus in crimine hæresis, ut de hære. ad abolendam. §. j. & 2. nisi incontinenti ad pœnitentiam redire uoluerit, ut de hære. excommunicamus. §. damnati. ubi tamen dicitur quod sunt perpetuò carceri mancipandi, si redire noluerint postquam fuerint deprehensi. secundus casus in falsario literarum domini Papæ, de crimine falsi, ad falsariorum. tertius casus cû quis deponitur propter calumniam, quã intulit suo episcopo. 1. q. j. si quis sacerdotum. idem casus notatur in su. cõ. li. j. ti. 5. q. 10. secundum Hostien. sed in d. c. si quis, ponuntur plura alia. dicitur enim ibi, si quis sacerdotum, vel reliquorum clericorum suo episcopo fuerit inobediens, aut ei insidias parauerit contumeliam, aut calumniã, uel conuitia intulerit, & conuinci poterit, mox depositus curiæ tradatur, & recipiat quod iniquè gessit.

An clericus actualiter degradatus possit contrahere matrimonium? & dicendum quod non, quia licet perdat omne priuilegium clericale, ut in c. 2. de pœnis. li. 6. tamen semper retinet characterem, ratione cuius si defacto celebraret, cõficeret uerû corpus Christi, ut ibi no. Ioan. An. & Ab.

in c. non potest, de re iudi. in no. 2. & docto. in c. 2. de cleri. exco. m. mi. Ab. in c. j. qui clerici, uel uouetes. uide in repertorio Alb. super parte, clericus actualiter.

Degradatio autem est duplex. quædam enim est uerbalis, quædam uerò est actualis, siue solennis. uerbalis, scilicet depositio ab ordinibus, seu gradibus ecclesiasticis eorum qui sunt in sacris ordinibus. & fieri debet à proprio episcopo assistentibus sibi canonicis, numero episcoporum, scilicet ad minus duodecim in degradatione episcopi. in præbyteris uerò sex, in diaconibus tribus, & cõsequenter in subdiacono totidẽ, & proprio episcopo eorum, ut 1. q. 7. scelix, & c. seq. & de pœnis lib. 6. in c. degradatio. supra allegato. si uerò deponendus non esset in sacris, sufficit sententia proprii episcopi sine aliorum præsentia. quædam uerò est degradatio actualis, siue solennis quæ debet sic fieri. Clericus degradandus debet esse indutus sacris uestibus, habes in manibus uas, vel aliud instrumentum seu ornamentum ad ordinem suum spectans, ac si deberet in officio suo solenniter ministrare, & tunc adducatur ad episcopi præsentiam, & tunc calix, liber, seu quæuis alia res, quæ in ordinatione ab episcopo fuerat ei tradita, singulariter auferatur, incipiendo ab eo quod ei ultimò datum fuerat, & sic gradatim procedendo usque ad primã uestem quæ traditur in collatione tonsuræ, & post radetur, uel tondetur. poterit autem uti episcopus uerbis aliquibus ad terrorem, oppositis illis quæ in collatione ordinis prolata sunt, hoc modo, uel simili, Auferimus tibi uestem sacerdotalẽ,

& te

& te ordine sacerdotali priuamus: & sic de alijs. & ultimo dicendo, Autoritate Dei omnipotentis Patris, & Filij, & Spiritus sancti, ac nostra, tibi auferimus habitum clericalem, & deponimus, & degradamus, & spoliamus & exuimus te omni ordine, & beneficio, & priuilegio clericali. hæc omnia habentur in c. degradatio, de pœnis, libro sexto.

Quæ crimina sunt depositione digna, uide glo. magistras, 81. dist. c. j. & 15. q. 8. in summa.

Itẽ si clericus redierit ad unitatẽ ecclesiæ postquam ab ecclesia recipitur, nõ debet deponi ab officio, & beneficio, ut 2. q. 3. dicit apostolus, & no. 21. dist. nunc autem, in glof. sed poterit suspendi ad tempus, ita not. Archi. in c. ut commissi, super uerbo confisco, de hære. li. 6. uide supra confessio. §. item nota si clericus.

Item nõ. quod episcopus negligens extirpare hæreticos a sua diœcesi, deponitur, & loco sui substituitur alius, qui hoc uelit, & possit, ut in c. excommunicamus. §. si. de hære. ibi dicitur, Adijcimus insuper ut quilibet episcopus, uel archiepiscopus per se, aut archidiaconum suum, uel alias honestas idoneasque personas bis, aut semel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumueat, & c. uide infra episcopus.

A D D I T I O N E S.

a Degradatio a degrador uerbo latinis incognito nomen deductum. neque patribus antiquis in usu fuit, ut in decretis eorum a Gratiano collectis apparet, sed à neotericis inuentum. in Concil. nanque Maguntinensi 81. distim. legitur presbyter-

ros canonicè degradatos in cap. dictum, a posterioribus autem patet uisatum. cap. degradatio. de pœn. lib. 6. c. quoniam, de hereti. eod. lib. a Gregorio item 9. in cap. excommunicamus. 2. de hæret. usurpatum. in recentioribus canonici iuris authoribus frequentior eius usus, pro degradatione depositionis appellatione, pro degradari uerò deponendi uerbo sæpius utebantur, quod multa capita, 81. distim. & alibi passim in decretis antiquorum patrum iura canonica demonstrant unde & tit. de cler. excommu. depositio ministr. Pro degradari quandoque a gradu decidat, uel gradum amittat, uel suscepti gradus officio priuetur, aut ab officio pellatur, siue spolietur agebant. sed nouum uerbum iuniores ex De, præpositione graduque formauerunt, ut eo quem gradu dimotum significarent. Degradatio igitur inde dicta, quod clericum deiciat, seu deponat, a gradibus ad quos ueluti per scalarum gradus ascenderit, ordinum sacrorum siue minorum, si ad eos tantum fuerat promotus. fit ut exautoratio eius qui militiæ seruit armata, cui militaria detrahunt insignia, sicq; a militia remotus, castris abijcitur, priuatus consortio, priuilegioque militari. cap. degradatio. de pœn. lib. 6. l. 4. §. non omnis. ff. de re milita. l. 2. §. 2. de his qui not. infra. ff. exautorationis exempla non nulla Budeus in anno. ad Pandæ. accumulauit. Est & gradatio figura dicendi, in qua non ante ad consequens uerbum descenditur, quam ad superius consensus est. Cic. lib. 4. ad Heren. Quint. lib. 9. cap. 3. de figuris uerbo. inde sumas exempla. ex eo nomine dici potest degradatio, addita præpositione, quæ detractionem significat, componi. Scito denique duplicem esse degradationem inferius utranque declarauit autor. Prægradat etiam pro prægreditur in Pacuio legi. Nonius refert. P. V.

Pro

b Pro hac forma, & qualiter hæreticus degradari debeat. Alber. de Rossi. in Dictionario, hoc verb. degradatio. Conc. Trident. sess. 13. cap. 4. in decret. de reformat. Siman. Enchir. tit. 67. de pœnis. nume. 7. Iul. Clar. sentent. lib. 5. §. fin. quæst. 36. nume. 36. & seq. verj. scias autem, & verj. scias etiam. & cod. lib. tota quæst. 74. Guindisal. de hæret. quæst. nume. 2. & seq. Vmber. in Iudic. inquisi. hoc ipso verbo Degradatio. Quint. Mand.

Delegatus. ^a An inquisitores hæreticæ prauitatis sint iudices delegati principis? & doct. in c. vt cõmissi, de hære. l. 6. & in Cle. 2. eo. tit. tenent q̄ sic. ^b

Delegatus per vxorationem amittit potestatem cognoscendi de causa spiritali sibi antea delegata. Pau. in Clem. & si principalis, de rescrip. super glos. 2.

An delegatus super iniurijs, & violentijs factis alicui possit super illis procedere per inquisitionem, uide Friede. Sen. conf. suo 36. plenè per doct. in c. venerabili, de of. deleg. vbi concluditur quod non. ratio colligitur ex notatis per Inno. de iure iuran. ad nostrã, el. 2. vbi dicit quod in his quæ concernunt principaliter priuatum interesse, non potest procedere per inquisitionem, quod nota.

Item an dicantur delegati ad vniuersitatem causarum, & respõdetur quod sic, ut in c. per hoc, de hæret. li. 6. ex quo habetur bona limitatio ad c. studuisti, de offi. deleg. vt non habeat locum in delegato ad vniuersitatem causarum, pro quo est glos. in c. per hoc. facit in simili quod notat Bar. in l. j. C. de of. præsi. hæc limitatio venit ad hoc, quod propter pote-

statem attributam delegato ad vniuersitatem causarum non propterea videtur in illis causis adempta potestas ordinarij, ut infra ordinarius.

An iurisdicção delegati possit extendi ultra suos terminos, uide infra iurisdicção, & infra excedere.

Iudex delegatus Papæ licet sit maior omnibus quo ad causam sibi commissam, in alijs tamen remanet subiectus suis superioribus, Abb. in c. pastoralis. §. cum autem, de offi. ord.

Iudex delegatus an possit punire impediens suam iurisdicçãoem, uide infra impediens.

Nota quod iudex delegatus ^d potest subdelegare, ad hoc l. more maiorum. ff. de iurisd. om. iud. fallit in ^e delegato a Principe ex speciali priuilegio sibi a iure cõcesso, de offi. delega. cap. pastoralis, & facit ut nullus alijs committere possit uices suas, ut tenet Abbas in c. si. de offic. delegato, uide supra commissio, & supra cognoscere.

Delegatus repræsentat vices Papæ in causa sibi commissa, & ideo sicut ipsi Papæ obtemperandum est, & ordinarius tenetur ad parendum ipsius mandato. Abbas in c. cum contingat, de rescrip.

Item nota quod iudex delegatus committens uices suas alteri non potest amplius commissioem suam reuocare. quod intellige, si subdelegatus uti cepit iurisdicçãoem, ad hoc ca. quamuis, de offi. delega. lib. 6. & Abbas in c. venerabili, de offi. deleg.

Nota quod episcopus diocesanus habet ultra suam iurisdicçãoem ordinariam, etiam delegatam iurisdicçãoem a Papa contra hæreticos emptos in sua diocesi existentes, ut

de

de hæreticis, in c. ad abolendam.

Item an delegatus apiscopi, uel capituli sede uacante possit cognoscere de crimine hæresis? & dicendum quod sic, ut in Clem. 1. §. j. de hæreticis. de hoc uide supra cognoscere, & supra commissio.

An delegatus episcopi, uel capituli sede uacante possit personalem capturam facere, & an possit citare personaliter, uide supra carcer.

An delegatus possit commutare pœnam a iure statutam? ^f & responderetur q̄ non, sed solum per delegantem, scilicet per Papam qui potest super ipso crimine dispensare, ut de pœni. c. 2. & ibi nota. & uide infra pœna. Ideo Prouiso Solerter.

An inquisitores possint causas hæresis delegare, & cõstituere sibi vicarios generales, uide supra cõmissio.

A D D I T I O N E S.

^a Delegare, est quempiam meo loco officio, negotio ue exequendo præficere. Col. lib. 4. quis non imprudentissimum quemq; huic negotio delegat? Cic. post delegatam mihi hanc prouintiam. unde delegare in iure, est alium vice sua dare iudicem, vel executorem litigaturis, siue litigantibus, cui iurisdicçãoem suam mandat. ff. de off. eius cui man. est iurisd. l. 1. & 3. hinc delegatus dicitur, qui alienam iurisdicçãoem exequitur, l. 3. ff. eod. vel alterius iudicario munere fungitur. l. à iudice. C. de iudi.

Hinc etiam delegare ait Vlp. est vice sua alium reum dare creditori, vel cui iussur. l. 1. de Nouatio. Hinc delegatio, est alterius debitoris in suum locum substitutio. Quamquam uerò non memini me legisse in iure digestorum uerbum delegandi pro mandare iurisdicçãoem; definitio

tamen delegandi debitoris, mutatis mutandis. & ad eum cui iurisdicção mandatur aptè protrahi potest à simili, Dicitur itaque delegatus, ad differentiam eius qui iure suo proprio ue iudicat, & exequitur. d. l. 1. & 3. de off. eius. & l. 5. ff. de iurisd. om. iudi. & l. 5. C. de iudi. id autem iure magistratus competit. l. 1. de off. eius. quod à lege vel principe. l. moræ cum seq. ff. eod. vel consuetudine tribuitur. l. 6. C. de emancipatio. l. cum præter. 12. §. 1. ff. de iudi. sunt qui dicant. & à collegijs eam dari, l. ult. C. de iurisd. om. iud. item ab vniuersitate. auth. de defenso. qui sint magistratus. uide l. 1. ff. de orig. iur. §. quod ad. & Feneslel. Inquisitor autem dicitur delegatus, qui datus est iudex à pontifice max. siue Papa. scilicet ad causas hæreseos, uel eam sapientes manifeste. cap. ut officium. cap. per hoc. & c. accusatus. §. sanè. de hæret. lib. 6. Qui iure proprio cognoscit appellatur ordinarius, qui alieno delegatus, unde tit. in iure pontificio. de off. iud. ordi. & ille de off. iud. deleg. Sunt

aabuc aliæ huius uerbi significationes, quas petas ab his, qui de uerborum significatione scripserunt. P. V.

^b Idem uoluerunt Ioan. Cald. in tract. hæreti. cap. 30. nu. 1. & Simanc. in Enchiri. tit. 7. de Inquisito. nu. 4. subdens quod in negocijs sibi commissis parum differunt ab ordinarijs. Q. M.

^c Iudex delegatus est maior, & dignior ordinario. cap. sanè. 2. de off. deleg. & glo. rub. eo d. tit. cap. studuisti. de off. lega. l. fin. ff. de off. eius. cui man. Q. M.

^d Hic ex citata lege, negatio desideratur. P. V.

^e An & quis delegatus possit alteri mandare iurisdicçãoem, siue subdelegare, cur etiam princeps, qui habuit à populo iurisdicçãoem, possit, uide Vaconium à Vacuna melius quam ceteros, mea quidè sententia,

ria, declarantem. lib. 2. declaratio. iuris civilis. declara. 237. usque ad 340. Pet. Vendramenus.

f Idem Io. Calderi. de hæret. cap. 19. circa prin. vers. secunda est, quia ex quo damnat eum de hæresi. & cap. 21. rubr. an & quando possit pœnas remittere, vel eas mitigare, seu mutare. Generaliter autem an & quando index possit pœnam à iure impositam, seu aliàs commutare, vide plenè per Iul. Clar. senten. lib. 5. cap. 85. num. 10. versi. ulterius quæro nunquid index. Quintil. Mand.

Delictum. ^a Nota quod in omnib. delictis attenduntur ista, scilicet scientia, & propositum, ut ff. ad l. Cornel. de sica. l. dicuntur, & de fur. l. quæ in iure, de senten. excom. cū in voluntate, ideo **PROVISO SOLERTER.**

Item in delictis principium, & propositum est considerandum, & non exitus, ut in dictis iuribus in §. præcedenti allegatis.

Sed in delictis maximè attenditur ^b voluntas. ff. de furtis. l. qui iniuria, in prin. & ff. ad l. Cornel. de sica. l. diuus.

Sed omnia ista aggrauant delictum scilicet causa, ut ff. de his quæ notan. infra. l. ictus fustium. ff. mandati. l. si procuratorem, in prin. cum ibi notatis. ff. de pœnis. l. aut facta, §. j.

Item aggrauant delictum circumstantiæ, ut in dicta. l. aut facta. nota. 40. dist. homo Christianus, ar. 19. dist. nulli, & l. distin. quia tua, & l. 1. q. 3. præcipuè, de pœni. distin. 5. confideret. 32. q. 5. qui uiderit, de testi. ca. fin. lib. 6.

Item aggrauat delictum persona, ut in dicta. l. aut facta, §. persona, &

l. capitalium. §. j. ff. de pœnis. C. de episc. audi. l. præbyteri, & quod ibi no. 32. distin. cap. j. & ibi Archi. ff. de off. præsi. l. j. ff. de iniurijs. l. j. §. j. & l. prætor. §. j. eo. ti.

Item aggrauat delictum locus, ubi res agitur. dicta. l. aut facta, §. locus ff. de religi. & sum. fune. & quod not. j. q. j. placuit. 27. q. j. neque uiduas 2. q. 8. libellorū, & ibi Archid. Insti. de iniurijs. §. atrox. ff. de iniurijs. l. prætor. §. si. de homicidio. c. præbyterum.

Item aggrauat delictum, tempus ut dicta. l. aut facta, §. tempus. ff. ad l. Aquil. l. itaque. ff. de sica. l. furem.

Item aggrauat delictum, qualitas ut dicta. l. aut facta, Insti. de publi. iudi. §. item lex Iulia.

Item aggrauat delictum, quantitas, ut dicta. l. aut facta, §. quantitas. ff. de abige. l. j. q. j. iudices, de sumo. & si. quæstiones.

Item aggrauat delictum, perseuerantia, ut ff. de re militari. l. 3. §. defertorem. ff. de pœnis. l. capitalium, §. solent.

Item aggrauat. iteratio ^c delicti, ut C. de episco. audien. l. nemo, & q. no. ff. de pœnis. l. si diutino.

Item aggrauat delictum, cumulatitio alterius delicti. C. de rap. virgi. l. j. §. j. ff. de re mili. l. non omnes. §. qui defertorem.

Item aggrauat delictum, contumacia, ut ff. de pœnis. l. relegati, & qd ibi nota. ff. de re milit. l. omne delictum §. j.

Item aggrauatur delictum ratione exempli, ut d. l. omne. §. j. ff. de re milit.

Item aggrauat delictum, publicatio. ff. de iniurijs. l. prætor. §. fin. ff. de re

re mili. l. omne. §. qui in acie. ideo in omnibus supradictis, & in quolibet ipsorum **PROVISO SOLERTER.**

Et sic concludendo cum istis quæ dicta sunt, ubi maius delictum inuenitur, maior ultio est exercenda, ut 24. quæst. 1. non feramus. Abb. in cap. vergentis, de hæret.

Item manifesta delicta, manifesta correctione indigēt, de pœ. & re. c. j.

Pro delictis publicis est pœna limitata, not. Bar. in l. j. ff. de pœnis.

Quæ delicta cadant in impuberē, ^d uide in c. 1. & 2. de delictis pub. & uide infra filij §. circa prædicta.

Per quæ, uel in quo quis delinquit potest torqueri, ut de iure patronatus in c. pastoralis, cum similibus.

Ratione delicti quis sortitur forum, ut per totum tit. de foro compe. & in auth. si qua in prouincia. C. ubi de cri. agi oportet.

An inquisitor possit pcedere contra alienigenas ibi delinquentes, uide infra domicilia, & infra pcedere.

Item an delinquens pluribus locis ibi veniat puniendus, uide infra domicilia mutantes, & infra puniri.

An propter delictum maternum transeat pœna in filios simili modo sicut propter delictum paternum, uide infra filij, de pœnis quæ descendūt in filios.

An filij infantes qui sunt sub potestate paterna, dum habent liberum arbitrium si delinquant in fide, deuiādo a recto tramite fidei propter doctrinam parentum, an propter hoc excusentur, uide infra filij, §. 2.

ADDITIONES.

^a Delictum quid differat a crimine su-

pra ad crimen annotauimus ex iure. inter etiam delictum & peccatum videtur esse distantia, ut delictum sit a bono declinare, vel desertio boni, peccatum verò facere malum, vel perpetratio mali, quod utriusque notatio, vel erymon ostendit, libro 2. senten. distin. 42. ex Augusti. quæst. in Lcuit. confunditur tamen hæc differentia, quia sumitur alterum pro altero, sine discrimine. Duo verò sunt genera peccatorum, mortalium scilicet & venialium. quæ sint utraque definiuntur ex sacris autoribus. ibidem, & 25. distinct. cap. vnum orarium, ubi quæ mortalia, siue capitalia, quæ venialia siue minuta peccata sint recensentur, sit & alia delictorum sectio, in generale scilicet & speciale, generale, quod vno generali nomine plurima eiusdem naturæ crimina completi potest, ut, furtum, homicidium, falsum, quod & docto. nostri, nominatum delictum appellant, speciale delictum, quod innominatum vocant, ut cum quis in ius vocatus non pareret & huiusmodi. cætera Alciatus in l. aliud. 131. ff. de verborum significatione. Petrus Vendramenus.

b Voluntas enim non exitus inspicitur, alleg. l. diuus, vide Brocand. Azo. rub. 1. & 89. Voluntas autem esse definitur a D. Augusti. lib. de duabus natura. translaticue verò lib. 2. senten. distinct. 26. animi motus cogente nullo ad aliquid non amittendum, vel adipiscendum. Alia item eiusdem ex lib. retracta. 1. c. 15. translaticue verò 15. q. 1. voluntas est animi motus ad aliquid imitandum, vel non imitandum, vel adipiscendum, quæ in idem recidere videtur, & forsitan legendum, amittendum pro imitandum. Voluntarium quid sit, & non voluntarium, differre tradit Clem. Alexan. ex sacris gentilibusq. scripturis Strom. 2. pag. 63. in impress. Florentina. Arist. illud dupliciter appellat, & quid utrunque

c

utrumque sit definit & distinguit, libro tertio, & item sexto ethic. & Rhetor. 1. appositissime quidem ad nostri iuris civilis intelligentiam, & enarrationem. quem, ceterosq, philosophos illi ethnici iuris civilis consulti legumq, latores videntur imitati. nimirum, propterea quod veram philosophiam, non simulatam affectant. l. prima. ff. de iustitia & iure. non enim cupiunt ut sciant cives definitiones partesq, virtutum. Hoc enim modicum reipublicæ prodesset, sed ut per eam boni efficiantur, quod est altera pars philosophiæ moralis, quæ in actione consistit. vide scholia Græcorum Iuriconsul. ad leg. Cornel. de sica. lib. 60. Basil. constit. ad cap. 3. & ad c. 27. ubi non indocta voluntarij, inuoluntarijq, distinctio. P. V.

c. L. desertorem. ibi quis iteratò, & lege non omnes. ibi iterum deserendo, capite puniendus. & ad alia quæ adduco super signat. grat. tit. de absolu. ab homici. ver. Notan. est. & ad hoc. Q. M.

d. De quocunque delicto tenetur impubes præterquam de lapsu carnis. arg. text. in l. 1. §. hæc actio, versic. ceterum si iam doli capax, iuncta glos. in versic. contra. ff. ne vis fiat ei, qui in poss. & ad alia quæ adduco in tracta. Aetat. min. c. 4. de pueritia, num. 29. Quint. Mand.

Dæmon interpretatur quasi multa sciens per antiquitatem, quia futura prægnoscunt, vt 26. q. 4. sciendum.

Proprium dæmonis est tentare. vnde Matthæ. 4. Saluator noster vocat eum tentatorem.

An dæmones habeant fidem, vide sanctum Tho. 2. 2. q. 5. art. 2.

Dæmon nec sanctus, nec Dei amicus est, de quo infra dicet ista litera.

Dæmones se habent in suis opera-

tionibus diuersis modis. quidam enim operantur secundum ordinem naturalem, cum propter subtilitatem ingenij sui naturas rerum sciant, quæ hominibus propter grossiciem ingenij miraculosa videntur, eo quod illorum causas non attingunt. non tamen dæmones præter naturæ ordinem quicquam efficere possunt. de quo optimus tex. Aug. in cap. nec mirum, 26. quæst. 5.

Dæmon enim qui intendit perditionem hominum, etiam si aliquando vera dicat, intendit hominem assuefacere ad hoc vt ei credatur, vt ponit Tho. 2. 2. q. 95. ar. 4.

Si quis verò huiusmodi futura a dæmonibus quoquo modo prænoscere, aut prænunciare præsumperit, nisi Deo reuelate, manifestè vsurpat sibi quod Dei est, vt ponit Tho. 2. 2. q. 95. ar. j. de quo etiam vide eundem Thom. ibidem. q. 172. ar. 3. cum agit de prophetia, & in sum. contra gentiles, lib. 3. c. 154. vbi subiungit, quòd etiam maligni spiritus veritatem fidei corrumpere molientes sic abutuntur operatione miraculorum, ut errorem inducant hominibus, & argumentum veræ fidei debilitent, non tamen verè miracula faciendo, sed ea quæ hominibus miraculosè apparèt, ita etiam abutuntur prophetica pronuntiatione, non quidem verè prophetando, sed prænunciando aliqua secundum ordinem causarum huiusmodi occultarum, ut uideantur futura prænoscere in seipsis quæ hominibus persuadent, qui occultas rerum causas non cognoscunt, hæc Thom. vbi supra.

Dæmon sapissime vera dicit in suis responsis, ut homines assuefaciat ad hoc

hoc vt ei credatur. vnde Athanasius exponens illud quod habetur Lucæ 4. increpauit illum dicens, obmutescere, dicit: quamuis vera fateretur dæmon, comescerat tamen Christus eius sermonem, nè simul cum veritate etiam suam iniquitatè promulget, vt nos etiã assuefaciat, nè curemus de talibus, etiam si vera loqui videantur: nefas. n. est, vt cū ad sit nobis scriptura diuina, a diabolo instruamur.

Interdum et danda cum dæmonibus societate detestabile idolatriæ scelus sepius incurritur. dæmon. n. superbia caput suum opere ab omnibus adorari desiderat, vt patet Matthæi 4. vnde de quibusdam auidissimè his vanitatibus deditis taliter persuadet, & talibus modis eos allicit, vt sacrificium vel reuerentiam ei exhibeant, contra quos dicit Isa. 28. dixistis, percussimus fedus cum morte, & cum inferno fecimus pactum, & in sum. qui talibus socijs se miscet non valet illæsus euadere.

Dæmones sunt subtilioris intellectus quam homines. & ideo si dicti dæmones, uel spiritus subtilitate intellectus sui magis possunt cognoscere quam homines quoquo modo, & qualiter effectus naturalium causarum impediri possunt, & causas effectus aliquos producentes: & ideo in prænunciando futura mirabiliores, & veraciores apparent, quam homines quantumcunque scientes. hæc Tho. 2. 2. vbi supra in §. si quis vero, pro quibus allego bonum tex. 26. q. 4. sciendum. vnde quidam astrologi quod homines se gerentibus ostentare volunt, cum uideant quod per principia illius scientiæ de futuris actibus hominum, qui ex arbitrij libertate procedunt, aliquid certum, seu firmum determinare non valent. cum enim intellectus,

aut ratio non est corpus, nec actus organi corporei, & per consequens nec voluntas que est in ratione, ut patet per philosophum in 4. de aia, nullum, autem corpus potest imprimere in rem incorpoream ex quo sequitur quod impossibile est corpora celestia directè imprimere in intellectum, & voluntatè, sed tantum indirectè in quibusdam bestialibus hominibus qui ratione, & intellectu subiiciunt appetitui sensitivo. huiusmodi uani homines infani recurrunt ad dæmones, a quibus per quendam occultam pactam multa de futuris intelligunt, ut supra dictum est in litera, corpora. vnde Aug. 2. super Genesis ad literam dicit fatendum est quod a mathematicis uera dicuntur, in instinctu quodam occultissimo dicitur, que nescientes humanæ mentes patiuntur quod tamen ad decipiendos homines fit spirituum immundorum, & seductorum operatione quod quaedam uera de temporalibus rebus nosse permittuntur. vnde concludit quia pro bono Christiano siue mathematici siue quilibet impiè diuinantium, & maxime dicentes uera cauendi sunt, nè consortio dæmoniorum animam deceptam pacto quodam societatis irretiant. & potera illud quod Aug. dicit illos diuinatores maximos qui uera dicunt maxime fore uitandos. dæmon. n. qui intendit perditionem hominum, & iuxta apostoli Petri uocem tanquam leo rugiens circuit querens quem deuoret. Quare Deus permittit ea quæ a dæmonibus prædicuntur, peruenire: & dicendum quod Deus ea permittit ut ipsi qui hoc audiunt, & uideant probentur, & appareant qualè fide, uel deuotionè erga Deum habent, sicut legitur Deut. 4. Moisen ex precepto domini præcepisse dicentem: si surrexerit in medio tui propheta, aut qui dicat somnium

se vidisse, & prædixerit signum, atque portetum, & euenerit quod locutus est, non audies verba prophetiæ, aut somniatoris, quia tentat vos dominus Deus vester, ut palam fiat utrum diligatis eum, an non. de hoc vide in c. nec mirum, 26. q. 5. qui est tex. Aug. Quibus præmissis quo ad quæstionem propositam videtur dicendum, quod si quis inuocat demones, vel vitur fortilegijs, & diuinationibus, & credit demones aliqua de futuris scire, ad quorum cognitionem non pertingunt. aut in operabilibus credit eorum virtutem ad aliqua se extendere, ad quæ secundum rei veritatem se non extendit, huiusmodi error cum pertinacia heresim induceret, & sic intelligi debet tex. in d. c. episcopi. ad quod etiam bonus tex. 26. q. 7. in c. non obseruetis. utpote eis sacrificando, adorando, orationes execrabiles^c infundendo, se demonibus deuouendo, obedientiam promittendo, aliquid se facturum pro demonibus asserendo, per talem demonem iurando, per nomen alicuius superioris demonis^f instrui, quem inuocat adiurando, laudes demonum, uel cantus in eius reuerentiam promendo, genua flectendo, prostrationes faciendo, castitatem^g procerando, uestibus nigris, uel albis pro demonis, reuerentia, & artis innominata^h inducendo, per characteres, & signa, & ignota nomina obsecrando, luminaria incendendo, thurificandoⁱ de thure, uel ambra, & lignis aloes, & similib. aromaticis suffumigando: aues, uel animalia alia^k seu eorum partes comburendo, sal in ignem mittendo: holocaustum de quouis faciendo. omnia enim prædicta, & quamplurima alia nefaria in prædictis inueniuntur

Utrum demones inuocantes^b sint habendi tanquam fortilegi, uel tanquam hæretici, seu suspecti de heresi? & dicendum quod secundum varietatem modi inuocandi sumitur uarietas ad huiusmodi^c respondendum. Inuocantes nanque demones quemadmodum trifarie variantur, ut apparet in libro qui Salomoni inscribitur, qui tabule Salomonis intitulatur, super quo iurant demones aduocatos^d de dicen-

da veritate, sicut nos Christiani super quatuor euangelia Dei, & sicut Iudæi per legem Dei, quæ dedit Moyse. in quo libro potestas luciferi, & aliorum demonum mendaciter est inserta, & orationes nefariæ a demonibus reuelatæ, lucifero, & alijs demonibus exhibendæ. apparet etiam in libro qui Honorio necromantico inscribitur, qui thesaurus necromantiæ a necromanticis appellatur. Quos quidem libros Nicolaus Almeiric dicit se cepisse a necromanticis, & eos comburi fecisse, ut ponit in suo directorio inquisitionis, q. 43. Ex quibus libris, & alijs confessionibus per tales factis apparet quod quidam demones inuocantes manifestè exhibent honorem patriæ demonibus inuocatis, utpote eis sacrificando, adorando, orationes execrabiles^c infundendo, se demonibus deuouendo, obedientiam promittendo, aliquid se facturum pro demonibus asserendo, per talem demonem iurando, per nomen alicuius superioris demonis^f instrui, quem inuocat adiurando, laudes demonum, uel cantus in eius reuerentiam promendo, genua flectendo, prostrationes faciendo, castitatem^g procerando, uestibus nigris, uel albis pro demonis, reuerentia, & artis innominata^h inducendo, per characteres, & signa, & ignota nomina obsecrando, luminaria incendendo, thurificandoⁱ de thure, uel ambra, & lignis aloes, & similib. aromaticis suffumigando: aues, uel animalia alia^k seu eorum partes comburendo, sal in ignem mittendo: holocaustum de quouis faciendo. omnia enim prædicta, & quamplurima alia nefaria in prædictis inueniuntur

a dæ-

a demonibus consulta, & concupita; in quibus omnibus, & quolibet prædictorum honorum patriæ, si prædicta considerentur, demonibus exhibetur. si benè enim antiquæ legis sacrificia Deo exhibita contempletur, illicò inuenietur quod supra dicta non demonibus, sed Deo sunt solummodo tanquam vera sacrificia exhibenda. & iste supradictus est primus modus demones inuocandi, & isto modo sacerdotes Baal ipsum inuocabant, sanguinè propriū, & animalia offerendo, ut legitur. 3. Re. c. 18.

Quidam autem demones inuocantes exhibent demonibus inuocatis honorem dulciæ, & non patriæ, ut pote nomina demoniorum inter nomina spirituum beatorum, vel sanctorum in suis quibusdam nefarijs orationibus immiscendo, mediator es in illis orationibus a Deo exaudiendisⁿ ponendo, cereos incendendo, & Deū per eorum nomina, uel merita obsecrando: hæc enim prædicta, & multa alia execrabilia in prædictis libris inueniuntur consulta, in quibus honor dulciæ demonibus exhibetur. si enim modus sanctos exorandi ab ecclesia institutus diligentius cõtempletur, uidetur quod prædicta non sunt demonibus, sed sanctis, & beatis spiritibus exhibenda. Ecce secundus modus demones inuocandi, & isto modo Saraeni inuocant Mahometum tanquam Dei sanctum. Et non nulli Begardi Fratrem Petrum Ioannem, & alios per ecclesiam condemnatos.

Alij autem demones inuocantes quedam in inuocando faciunt, in quibus non apparet, quod honorem nec patriæ, nec dulciæ demonibus inuocatis exhibeant, ut circulū in terra descri-

bentes, puerum in circulo ponendo, speculum, ensem, amphorā, uel aliud corpus paruum coram puero statuendo, ipso necromantico librum tenente, & legente, & demones inuocante, & similia multa, ut prædicta ars, & talium multorum confessio satis docet. Ecce tertius modus demones inuocandi, & isto modo Saul per Pithonissam spiritum Pythonicum inuocauit, in qua inuocatione nullus honor legitur interuenisse nec dulciæ, nec patriæ, ut legitur 28. Reg. cap. j. patet ergo quod demones inuocantes tripliciter variantur.

His uisus, ac præmissis proponuntur tres casus, seu conclusiones, secundum quod tripliciter distinguuntur demones inuocantes. Primus casus, seu conclusio est quod si demones inuocantes exhibeant demonibus honorem patriæ quoquo modo, & de hoc clarè sint conuicti iudicialiter, uel confessi, tales non ut fortilegi, sed ut heretici iudicio ecclesiæ sunt habendi; & per consequens si resipiscant, hæresi primitus abiurata, sunt ut penitentes heretici perpetuò immurandi. Si autem nolūt desistere, uel si dixerint desistere, & penitere, & tamè noluerint abiurare, uel si abiurauerint, & postmodum relabantur, postmodum sunt sæculari iudicio relinquendi, ultimo supplicio puniendi per omnia, sicut de alijs hæreticis iudicant canonicæ sanctiones, ut infra hæreticus, & de sapientibus heresim. Ideo PROVISIO SOLERTER. Hæc conclusio seu casus potest deduci tripliciter. primò ex dictis sanctorum doctorū, theologorum, beatus nanque August. 10. de ciuitate Dei. loquens de sacrificijs soli Deo, & non demonibus

exhibendis, dicit sic. uideamus in omni republica obseruari, summum rectorum aliquo singulari signo honorari, quod si aliquis alicui alteri offerret, crimini lesæ maiestatis obnoxius esset. Et ideo in lege diuina insituit pœna mortis his qui diuinum honorem alijs exhibent, exteriora sacrificia ita sunt signa interiorum, sicut uerba sonantium sunt signa rerum. quo circa sicut orantes, atque laudantes, ad Deum dirigimus significantes uoces cui res ipsas in corde quas significamus offerimus, ita sacrificantes non alteri uisibile sacrificium offerendum nouerimus, quam ei cuius in cordibus nostris inuisibile sacrificium nos ipsi esse debemus. Sacrificium certe nullus est qui audeat dicere deberi nisi soli Deo, dicente & angelo Manue, qui uolebat sibi offerre, uel offerre hædum de capris sic, si me cogis, non comedam panes tuos. si autem uis holocaustum facere, offer illud Deo. uisibile sacrificium exterius inuisibilis sacrificij interioris est signum, quis enim sacrificare cœsui nisi illi quem, ut Deum sciuit, aut credidit, aut finxit? Ex quibus uerbis Augustini clarè patet, quod sacrificium soli Deo debetur & qui alteri quam Deo illud exhibet, ex huiusmodi facto ostendit se credere fore Deum, quod est hæreticum, qui igitur demonibus sacrificium offerunt demonem se habere in Deum, ac credere se esse eorum Deum exteriori facto profitentur, & ostendunt, quare hæretici habendi sunt. Ideo Prouiso Solerter.

Item beatus Augustinus, secundo de doc. Chri. premisis multis diuinationum, & inuocationum generibus dicit ita, oēs igitur artifices Phiu-

scemodi uel nugatoriarum, uel noxię superstitionis ex quadam pestifera societate hominum, & demonum quasi pacta quedam infidelis, & dolosæ amicitie constituta pœnitentia sunt repudianda, & fugienda Christiano, non quod idolum sit aliquid ut apostolus ait, sed que immolant demonibus, & non Deo immolant, superstitiosum est, quicquid institutum ab hominibus est ad faciendum idola pertinens, uel ad colendam sicut Deum creaturam, partem uel creaturam, uel ad consultationes & pacta quedam signorum cum demonibus, placita atque fœderata. hæc Augustinus. Ex his uerbis Augustini patet, quod demonibus sacrificantes Augustinus uocat infideles, & superstitiosos, infidelitas autem que accidit Christianis, hæresis est, superstitio etiam est uitium operis positum de directo religioni Christiane, seu patrie. ergo in Christianis hæresis est. & per consequens demonibus sacrificantes hæretici sunt habendi. Et sanctus Thomas in postilla super Isaiam super isto uerbo, Ecce dominator dominus exercituum auferet ab Ierusalem, & Iuda ualidum, & fortè, omne robur panis, & omne robur aquę: fortem, & uirum bellatorem, & iudicem, & prophetam, & ariolum, Isaię. 3. c. & super isto uerbo, ariolum, mouet quæstionem, an inquirere futura ab ariolis sit illicitum, & in fine loquens de scientia demoniorum, & que scire possunt, & que non, dicit ita tamen semper est peccatum inquirere ab eis, aut apostasia a fide, ut dicit Augustinus. hæc beatus Thomas. & intelligo quod intelligit dicere de isto uerbo. Augustinus. scilicet quod recitat. 2. 6. q. 7. non obseruetis, ubi expressè hoc dicit. ex quibus apparet quod a demonibus futura

inquirere est apostasia a fide, ergo longè fortius sacrificare: apostasia autem a fide Christiana hæresis est. ergo apostata a fide hæreticus est. igitur demonibus sacrificans apostata a fide Christi, & hæreticus est habendus.

Item idem sanctus Thomas. 2. sententiarum, dist. 7. ar. vi. in corpore quoniam querit, utrum sperare in auxilio demonis sit peccatum. cui quoniam respondo dicit, quod ea que sunt supra facultatem humanæ naturæ, a solo Deo requirenda sunt: & ideo grauiter peccat qui illud quod est Dei, creaturam impedit per idololatriæ cultum. ita est grauiter peccat, quia ea que a Deo expectanda sunt auxilio demonum implorant. & huiusmodi est uaticinatio de futuris, ut dicit Isaias 8. c. nunquid non populus a Deo suo requireret uisionem per uiuis, & mortuis, &c. & similiter est in alijs operibus magicis, in quibus complementum operis ex uirtute demonis expectat. in omnibus enim est apostasia a fide per pactum inicum cum demone uel uerbo tenus, si inuocatio interfit, uel facta aliquo, etiam si sacrificia desint. nam nullus potest duobus dominis seruire, ut dicitur Matthæi 8. hæc beatus Thomas. uide infra dominus. §. fi.

Item dominus Albertus doctor magnus ordinis fratrum Prædicatorum, qui fuit Archiepiscopus Ratisponensis super secundo sententiarum, dist. 7. art. ult. in corpore quæstionis, ubi querit. utrum magicis, & mathematicis intendere sit peccatum, & apostasia a fide? & sic respondet, in talibus semper est apostasia, uerbi, uel operis: si enim inuocationes, coniurationes, sacrificia, suffumigationes, & adorationes fiant, tunc aperte pactum initur cum demone, quod tunc aperte est ibi

apostasia oris. si autem non sit nisi opere simplici, tunc est apostasia operis, quia istud opus expectatur a demone: nam cum aliquid expectatur a demone uel aliquid per ipsum percipere, semper est fidei contumelia, & ideo apostasia est. hæc Albertus.

Item frater Petrus de Tarentasia ordinis Prædicatorum, qui postmodum fuit Papa, Inno. 5. super secundo sententiarum, dist. 2. d. ar. quo querit, utrum liceat uti demonum ministerio siue arte? & tamen idem quod dominus Alber. addit tamen sic respondens ad tertium argumentum. Ad illud de libro rñdeo, quod quamuis liber perditus requiri possit: non tamen a demone, quia demon interrogatus non respondet super talibus, nisi super quedam pacta, & uenerationes, & adiuuationes, & inuocationes hæc ille.

Item dominus Petrus de Bonauentura, qui fuit Cardinalis, & est Alexander de Ales de ordine fratrum Minorum, qui omnes prædicti assentiunt super secundo sententiarum, di. 8. & nonnulli alij magistri in sancta theologia, & dominus frater Guido de ordine B. Mariæ de Carmelio episcopus Maioricensis. & Cluë. qui ad mandatum domini Papæ Ioannis quæstionem super hoc edidit speciale. secundo probatur hæc eadem conclusio ex dictis doctorum canonistarum Io. An. in c. accusatus. §. sanè, de hæ. l. 6. dicit ita, sapienter, sicut circa aras idolorum nefarias preces emittere sacrificia offerre, demones consulere eorumque responsa recipere, & 26. q. 2. hi qui, & q. 4. igitur uel associant sibi propter sortes exercendas, hæreticos, uel faciunt prædicta cum corpore, uel sanguine Christi, uel in sortibus, uel ut possint habere responsa, puerum rebaptizant, uel in his similia.

hæc Io. An. Arch. vero super eodem c. & s. dicit ita, Saperent, vt 26 q. 4. dicto c. j. circa principium, super ver. arioli. & quando aliqua faciunt vt habeant responsa a dæmonibus, vt cod. t. hi qui, 26. q. 2. nam tales multo magis peccant, qua in casu posito in eo. c. s. ille, quia magis hoc videtur hereticum quam illud, hæc Archid.

Item Io. Monachus super eodem c. & super verbo, saperent. dicit ita, saperent, sicut circa aras idolorum nepharias preces emittere, sacrificia offerre, dæmones colere, eorum responsa accipere, 26. q. 2. hi qui, & d. c. j. 26. q. 4. in ver. arioli, & est ratio. nam si adorare hæreticos est hereticum, vt dictum est in d. c. s. ille, & hoc non est propter personam, sed propter vitium. ergo adorare dæmonem erit maius peccatum, iuxta illud, propter vnumquodque tale, & illud magis. C. de sacrosan. eccle. hæc Io. Mo.

Item Oldra. in cõpilatione quaestionum, quam fecit, in consi. 200. & 6. quaestio. qua quaerit. An Ioann. de Poliano qui dedit pocula amatoria mulieri, sit suspectus de hæresi vehementer? in responsione quaestionis dicit sic. nunc ergo videndum est, an dare pocula amatoria mulieri, hæresim sapiant manifestè. istam q. inuenies. infra de sapientibus heresim ibi vide.

Ex prædictis nota. qd expectare responsa a dæmonibus ad sciendum futura, hæresim sapit manifestè, nam quod pertinet creatori, attribuitur creaturae, iuxta illud Isaia 41. Annunciate nobis quæ ventura sunt, & dicemus quod dii estis vos.

Si enim dæmones inuocentur ad tentandum pudicitiam mulieris, tamen quia inuocantur ad istud, quod

est proprium eius, sicut Saluator in euangelio cum têtatorem nominat, licet hoc sit turpe facere fœdus, & peccatum mortale: non tamen censetur hæresim sapere manifestè: quia hæc inuocatio procedit per modum imperij, & non adorationis. si enim adorare hereticum, est hereticum, uel sapit heresim manifestè, & hoc non est propter personam, sed propter vitium. ergo ubi erit maius vitium, & quam est in adoratione diaboli, maius erit peccatum, ut habetur in d. c. accusatus, de hæret. lib. 6. s. fanè, & ibi no. per Do mi. & Io. Mo. hæc dominus Oldrad.

Tertio eadem cõclusio, seu casus probatur ex dictis ecclesie, & eius determinationibus, nã 26. q. 5. c. episcopo, dicitur ibi episcopi, eorumq; ministri omnibus modis elaborare studeant, ut perniciosam, & a Zabulo inuētam sortilegam, & magicam artem ex parochijs suis penitus eradicent, & si aliquem virum, aut mulierem huiusmodi sceleris sectatorem inuenerint, turpiter deonestatum de parochijs suis deiciant. Ait enim apostolus hereticum hominem post primam, & secundam monitionem deuita, sciēs quia subuersus est, quia huiusmodi sunt subuersi, & a diabolo captiui tenentur, qui relicto creatore suo diaboli suffragia quaerunt, & ideo a tali peste debet mundari ecclesia. Ex supradictis apparet, quod magicam artem sectantes, & exercentes vt heretici sunt habendi, & uitandi. ideo dæmones inuocantes, & eisdem sacrificantes, & magicam artem exercentes, & in hoc super sectantes ut heretici sunt habendi, & ab ecclesia euitandi.

Quãto ergo creatura magis elongatur

gatur à perfectione diuina, tantò est grauius scelus honorem patrie impendere ei. Et cū dæmones si nõ ratione naturæ, saltem ratione culpe magis elongentur à Deo, quã alia creaturæ, id circo grauius est eos adorare colere, vel sacrificare, quã alteri creaturæ. Et cum serpentes colere, Caym adorare, & angelos colere sit hæresis scelus, & tales sint per supra allegata inter hereticos computati, multò fortius dæmones colere, & adorare, & quouis alio modo sacrificare.

Qui enim Mahometum in suum auxilium requireret, licet aliud non faceret ei, hoc enim manifestè heresim saperet si in honorè eius aram sibi constitueret, & alia quæ de damone dicta sunt. nam quodlibet illorū, scilicet inuocare, aram construere, sacrificare, & ceteri actus sunt patrie qui soli Deo debet offerri. si ergo ali quis illorum actuum fiat diabolo, vel Mahometo, tale sapit heresim manifestè.

Secundus casus, uel conclusio est, qd si dæmones inuocantes non exhibeant ipsis dæmonibus inuocatis honorem patrie, sed exhibeant honorem hyperduliae, uel duliæ modo superius explicato, & de hoc sint clare cõfessi iudicialiter, vel cõuicti, tales nõ vt sortilegi, sed ut heretici iudicio ecclesie habendi sunt, & per cõsequēs si resipiscant errores suos, & heresi primitus abiurata sūt perpetuò murandi, & ut heretici pœnitentes feriendi si aut non resipiscant, sunt ut heretici impœnitentes feriendi, uel si abiurant, & relabuntur, sunt plectendi per omnia sicut ceteri heretici hic casus seu conclusio qd ex prima conclusione satis pateat antefacta, potest

breuius sic conuinci. Honor. n. duliæ exhibetur alicui dupliciter, vel duplici de causa. Prima est in signum sanctitatis, & hac de causa Abraã, Loth, & Manue angelos adorarunt, & de Abraam patet Gene. g. c. & de Loth. 18. & de Manue, iudicum 13. Hac est de causa Assuerus Mardocheum, Salmanasar, Tobiam super alios honorarunt. de Assuero patet Hester 4. & de Salmanasar Tobia j. hac etiam de causa angeli, beati, & sancti qui sūt in gloria, a nobis adorantur, & honore duliæ festiuantur. Secunda causa est in signum gubernationis, iurisdictionis, & potestatis: hac de causa Nathã propheta, & Bersabæ mater Salomonis David regem adorauerunt, ut patet libro 3. Regū. c. j. hac etiam de causa pōtiffices, reges, & alij regimini præsidetes, ut dei uices in regimine gerentes à suis subditis honore duliæ uenerantur. Si ergo aliquis honore duliæ exhiberet, sanctū, & dei amicū fore uel gubernatorē, uel rectorem per Deū constitutum esse, & sic Deū in eo tanq̃ in sibi caro. & amico, uel in uicario suo principaliter honoraret. Nam cū sancto honor duliæ exhibetur, Deus in sancto principaliter honore patrie adoratur. & cū pontifex, rex, uel regimini præsidēs honore duliæ reueret, Deus in suo uicario honore patrie ueneratur. Et ideo in hmoi honoribus q̃ sanctis, & ecclesie rectoribus exhibentur, & mundi principibus, nõ ipsi, sed Deus in ipsis principaliter ueneratur.

Exhibens ergo honorem duliæ demoni inuocato, & huiusmodi factis, & opere exterius conuincitur se corde, & mente reputare, ac credere interius dæmonem fore sanctū, & Dei

amicum, & à sanctitate venerandum, vel fore in mundo rectorem, & gubernatorem à Deo constitutum, & ideo iurisdictione, & potestate reuerendum: quorum duorum vtrunq; patet esse hæreticu, & perversum, quia sacra scripturæ contrarium tenent, & determinationibus ecclesiæ absolum, cū dæmon nec sanctus, nec Dei amicus est, ut supra dictum est. imò in culpa, & malicia obstinatus est, nec in mundo à Deo gubernato, nec rector cõstitutus est: imò seruus captiuatus, falsator, & deceptor, ut in sacris canonibus, & in pcedentibus cõstat plenè: quare cõuincitur qd dæmonibus honorè dulci exhibentes nõ vt fortilegi, sed ut hæretici sunt habedi, & hæreticorū legibus nõ procul pulsif alijs anfractibus feriendi.

Tertius casus, seu conclusio est qd si dæmones inuocantes, & cõsultentes talia peragant, & taliter qd in eorū inuocationibus, & consultationibus non apparet manifestè, qd aliquis honorem latriæ, vel dulci exhibeat dæmonib. inuocatis, modis explicitis in superioribus, vel alijs similibus quibuscunq; tales nihilominus, vt dicit, non vt fortilegi, sed ut hæc. iudicio ecclesiæ sunt habendi quod sic patet.

Inuocare. n. in sacra scriptura pro actu latriæ sumitur. unde gl. super illud Gen. 4. iste incepit inuocare nomen dñi, dicit sic, Inuocare idè est qd colere, & deprecari. Itè gl. super istud Iohelis 2. Omnis quicumque inuocauerit nomen dñi, saluus erit; dicit sic, Inuocauerit se subijciendo, & colendo. & Papias exponedo quid sit inuocare, dicit sic, Inuocat, adorat suppliciter, prece poscit.

Inuocare etiã ut actus latriæ à Deo

præcipitur. ps. Imola Deo sacrificiū laudis, & redde altissimo uota tua, & inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me: & Isa. 51. que rite dominum, dum inueniri potest: inuocate eum, dum prope est.

Inuocare inter actus latriæ enumeratur, & ponitur. Vnde in psal. Audi popule meus, & loquar Israel, nõ in sacrificijs arguam te: holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper, non accipiam de domo tua uittulos, nec de gregibus tuis hircos, & enumeratis actibus latriæ, post multa dicit ita, Imola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo uota tua, & inuoca me in die tribulationis.

Ex quibus nõ. qd inuocare ut actus latriæ fieri dæmoni à Deo interdicti. Vnde Iudicū 10. Reliquistis me, & coluistis deos alienos, ite & inuocate deos, quos elegistis, & in 3. Reg. 18. dixit Helias Sacerdotibus Baal, inuocate noia deorū uestrorū: & ego inuocabo nomē dñi dei mei. unde cū inuocare pro actu latriæ sumatur, & inter actus latriæ numeretur, & ponat, & ut uerus actus latriæ Deo exhiberi præcipitur, & dæmonibus fieri inter dicitur, si dæmō à christiano inuocet, ubi aliud non appareat, actus latriæ dæmoni offertur, qd sapit hæresim manifestè, & tales ut hæretici sūt habendi iuxta primam conclusionem.

Nonne inuocantes Mahometum sunt ut hæretici habendi: utique concordat B. Tho. ut dictū est supra prima cõclusionem istius questionis Directorii conclusionis, in qua cõcludit qd sic, eo qd est apostasia à fide propter pactum initum cum dæmone. modò autem si inuocatio inter sit, uerbotenus vel etiã si facta aliquo sacrificia de-

sunt,

sunt, cum non possit homo duobus dominis seruire, ut dictum est supra, & habetur Matth. 8. hæc Thomas.

Ad euidentiã aut tertiã conclusionis est diligētius attendendū. nam si petitur qd excedit dæmonis facultatē, ut sunt futura à Deī, uel hoīs arbitrio merè dependentia uel uoluntate ut resuscitatio mortui, qd petiuit Saul per Pytonissam, uel certificatio mortis, uel vitæ, qd Elizabeth à Bezezebub petijt Ochozias, ut patet. 4. Reg. 1. uel hoīm cogere ad pctm, & similia. & tñc ex huius modi petitione hæretici iudicantur, qd protestantur se credere dæmonem fore Deum.

A D D I T I O N E S.

a Dæmon quasi δαίμων, idest sciens à Græcis dicitur, qui & diabolus, à διάβολον, uerbo Græco, idest à calumniando, et decipiendo, inde diabolus calumniator, & deceptor appellatur, quandoq; dæmonium uocatur, utroq; nomine ubi cunq; reperitur in sacra scriptura, non nisi malignus significatur spiritus hominibus infestissimus, D. Aug. de ciui. Dei. l. 9. cap. 18. & 19. est autem angelus prauaricator cui Luciferi, nomem fuit. De angelorū creatio ne, auersione Luciferi, & sequacium angelorum à Deo, de eorum ruina, & casu de celo, damnatione scientiæ, uide lib. 2. senten. dist. 5. 6. & 7. adde Catech. in art. primum Symboli in uerb. Creatorem. De diaboli Imperio Conc. Trid. sess. 5. cap. 1. §. 1. de eius astutia ad nos perdendum sess. 14. cap. de sacram. extr. uact. de tentationibus eius, & insidijs, cap. 2. de effect. huius sacram. proprium eius officium tentare. Quare tentator appelletur, & quibus uerbis utatur ad tentandum, Catech. in Orationis. Dominicæ petitionem. Ne nos in-

ducas. eius dominatus crudelis, idem ibi, item de eius impetu, & impressionibus. ibid. Quomodo in ethnicis dæmones accipiuntur autoribus, non est hic dicendi locus, à gentibus, quidem ipse cum ceteris immundis spiritibus, eius consortibus, & asseclis colebantur ut Dij. P. V.

b Pro his uide Io. Calder. in trat. de hære. cap. 22. tit. de diuinato. incantato. & si mil. & Alberti. de agnoscen. asser. cath. quæst. 11. uer. & ideo pro nunc dico quod dæmon. nu. 4. cum alijs sequen. Q. M.

c Alias legitur in Directorio. questioni huic respondendi. P. V.

d Auocati ibidem. P. V.

e Effundendo legi scriptum in Directorio hic citato. P. V.

f Pro Instrui, legitur, Ipsum, in directorio. Petr. Vend.

g Obseruando. Alijs postea quæ hic ommissa sunt interpositis sequitur in directorio uerbis &c. P. V.

h Monito inducendo legitur in direct. in margine uerò legitur induendo ibi. P. V.

i De thure, uel ambra non legitur ibid. & pro Et lignis. legitur. Et de arbore. Petrus Vendramenus.

k Adde. Imolando: sanguinem proprium ex se emittere procurando: aues uel alia animalia, & quæ sequuntur. Dir. Petr. Vendramenus.

l Honor. in Dir. P. V.

m Seu aduocandi Dir. P. V.

n Habet in margine directorium aliam lectionem, uidelicet ad eos exaudiendos. Petrus Vendramenus,

o Sumptum ex 13. cap. Iudic. ubi legitur faciamus hædum. quare uidetur recta lectio facere non asferre. P. V.

p Alias legitur Artes. Augu. P. V.

q Significationum legitur 26. q. 3. illud ubi singulariter de superstitionibus loquitur August. P. V.

r Inuocare verò demonia, & eorum responsa expectare ad sciendum &c. ita in Directorio. P. V.

s In manu scripto Dir. legitur sicut pro quam. P. V.

t Scias quam lura precedere huic conclusioni in eod. Dir. P. V.

u Hæc ratio non est proximè dictorum, sed aliorum quæ hic omiſſa non leguntur. Pet. Vend.

x In Directo. pro venerantur, legitur, exhibentur, postea sequitur. Ut factò se credere ostenderent illi, cui talem honorem dulcia exhiberent, sanctum &c. Petrus Vendramenus.

Denunciatio a est criminis alicuius apud iudicem sine inscriptione legitime facta delatio ad poenitentiam peragendam. uel aliam penam legitimam imponendam, uel etiam ad utrunque. hæc est diffinitio Hosti. ut habetur in additio. spec. super rubrica de denunciatione.

Ex denunciatione, & ex publica fama præsumitur scientia. Bart. in l. quidam decedens. §. fin. ff. de admitt. tu. facit etiam. c. fin. qui matrim. accus. poss.

Item denunciatio nihil aliud est quam intimatio sine conclusione. Bal. in l. j. C. si ex deli. defuncto. in 3. col.

Quid operetur denunciatio, uide in l. penul. C. de pe. & l. quædam. §. j. ff. de eden. & in l. fundum. C. de rei uendi. Bar. in l. non solum. §. morte. ff. de no. ope. nun. glof. in l. si maior. C. de rescin. uendi.

An denunciatio præcedens impedit accusationem, & an post inquisitionem admittatur denunciatio, uide spe. tit. de inquisitione. §. j. uer. ite

objiciat. Qualiter debet fieri denunciatio, uide Bar. in l. j. C. de peri. & cõmo. rei uendi. & plenius in l. non solum. §. morte. ff. de no. ope. nũ. & per Bal. in l. emptor fundi. C. de eucti.

Nota quòd denunciationem debet præcedere testium inductio. Sanctus Tho. 2. 2. q. 33. ar. 4.

In causa denunciationis creditur uni testi, ut de tes. c. in omni. & de iudi. c. nouit.

Item denunciatio potest fieri tam in iudicio quam extra iudicium, secundum Inn. de pur. can. cū inter. & sufficit denunciationem fieri extra iudiciũ, ut in l. qui uxori. & ibi Bart. ff. de adul.

An denunciatio in inquisitione possit recipi in teste: uide infra testis. §. an iudex procedens.

An denunciatio possit fieri ad domum, uel amicis, siue uxori, nota in laut qui aliter. §. si fortè. ff. quòd ui aut clam, in glo. ad domum. cū glof. seq. & ibi Bar.

Denunciatio ut aliquis faciat id ad quod est obligatus, nihil operatur. Item denunciatio ad tollendum ius alteri quæsitum non ualet. ff. de consti. pecul. cum mandatori. spe. tit. de fideiuss. §. j. uer. quid si fideiussoria mutauit.

An in causa denunciationis, & inquisitionis requiratur libellus. Inn. dicit quòd sic. in c. j. de libe. ob. Bart. & Bal. in l. edita. C. de eden. sed in denunciatione in qua de plano proceditur, libellus nõ est necessarius, spe. tit. de denuncia. §. si. uer. penulti.

Iudex procedens ad denunciationem alterius nõ dicitur proprie procedere per inquisitionem, cū denunciatio sit loco accusationis, ut in l. cū patro-

patronum. §. j. ff. de iure patro. Ioan. And. in addit. Spec. tit. de denun. §. j. ubi dicit quòd si per statutum debetur medietas penæ accusanti, idem debetur denuncianti, qui est loco accusatoris, quòd nota.

Nota quòd in crimine hæresis potest procedi uno de tribus modis, scilicet per denunciationem, inquisitionem, & accusationem. de quo uide infra inquisitio. §. circa formam.

An quando proceditur in crimine hæresis per uiam denunciationis, debeat præcedere euangelica monitio b iuxta illud euangelij, Si peccauerit &c. & de iudi. cap. nouit, ubi dicitur quòd debet præcedere illa monitio, & qui eam non præmitteret, a denunciatione repelleretur, ut de accusat. cap. 2. & c. qualiter, el. 2. & ca. super his. Hoc tamen limita uerũ cum peccatum esset occultum, secus autem si esset publicum. nam eo casu præmonitio non requiritur secundum illud apostoli. j. Tim. 5. peccantem coram omnibus argue, ut ceteri timorem habeant. quòd intelligitur de peccatis publicis, ut dicit August. in lib. de uerbis Domini.

Item non haberet locum talis monitio, ubi posset imminere periculum in dilatione, ut quia est talis hæreticus occultus, qui uult quòd ciuitas tradatur hostibus, quòd etiam celerimum expectat remedium. his casibus enim nullo alio expectato statim procedendum est ad denunciationem. sed etiam hoc debet intelligi nisi fortè aliquis firmiter omnia mala posset impedire, ut dicit sanctus Thomas secunda secundæ q. 33.

Generale tamè est in omnibus denunciationibus, quòd si crimen est

adeo occultissimum quòd nequeat probari, non habet locum huiusmodi denunciatio, in tantum quòd etiã si prælatus contrarium mandaret, non esset sibi obediendum, cum sit contra præceptum domini, quid delicta fratrum occulta noluit reuelari, imo eo casu peccaret præcipiẽs, & obediẽs, obedire. n. oportet magis Deo, q. hominibus, iuxta illud Actuum 5. Et si generaliter prælatus perciperet, q. sibi dicatur, quòd quis sciuerit corrigendum, intelligendum est sanè illud præceptum, scilicet saluo ordine iuris, & fraternæ correctionis: quia tamè medicus corporalis sanitatem aegroto cõfert, si potest sine alicuius membri abscissione: si autem non potest, abscindit membrum minus necessarium, ut uita potius conseruetur: sic & medicus spiritualis agere debet: si enim potest emẽdare fratrem quantum ad conscientiam salua fama, & illæsa, illud faciet, ut prædictũ est. Si tamen hoc non potest, tunc quia conscientia præferenda est famæ uoluit dominus ut etiã cum dispendio famæ conscientia fratris per publicam denunciationem a peccato liberetur. Vbi tamen de occultis aliqua inditia apparent, puta per infamiam, uel per alias suspitiones, posset prælatus præcipere ista sibi reuelari eo modo, sicut & iudex inquit contra infamatum, quia iam illud non est omnino occultũ, nec ab hoc deuiat id quòd in capitulis religiosorum fit, ubi etiã sine aliqua præambula monitione denunciantur secreta proximi delicta, nam illa sunt de aliquibus leuibus quæ famæ non derogant. Et si essent talia de quibus frater infamaretur, contra præceptũ Domini faceret qui per

per hunc modum peccatum fratris publicaret, quod est intelligendum modo prædicto. Ista omnia sunt de mente sancti Tho. 2. 2. q. 33. art. 7. & quarto sententiarum distin. 19. tenet idem dicens etiam in peccato omnino occulto regulam euāgelij locum habere, & inducit quod August. in regula dicit, Innocentes non estis si fratres vestros quos iudicando corrigere potestis, tacendo perire permitatis. vide de hoc supra consentiens. nec ex hoc aliquis efficitur proditor criminis, quia non manifestat crimen ad infamandum, sed ad corrigendū. sed Io. An. in c. nouit, de iud. tenet q̄ in peccato omnino occulto taliter q̄ probari non potest, nō habet locum ista denunciatio. talia enim omnino occulta iudicio Dei sunt relinquenda. 6. q. j. si omnia. & hoc videtur voluisse gl. in d. c. si peccauerit. sed Panor. ibi dicit quod stante hoc secreto licet in publicum non debet res produci, pro quo videtur bonus text. in dicto c. si peccauerit, & ibi glo. debet tamen fieri diligens exhortatio, & fraterna monitio erga ipsum in secreto ut se emēdet, ut dicit ibi tex. & ad huc si oportuerit, poterit hoc reuelare, seu significare presbytero suo seu prælato in secreto, qui monēdo, & orando poterit prodelle, & nō obesse. pro quo bonus tex. 22. q. 5. hoc videtur, & quia sanctus Tho. tenuit cōtrarium ubi supra, ad motiua sua stat responsio, quod debent intelligi modo prædicto. & ad prædicta multum facit tex. in Cle. 2. de hæreti. ubi probatur quod delictum quod probari non potest, non debet iudici denunciari. ad idem induco etiam tex. in c. qualiter, & quādo, el. j. de accus.

in si. vbi iudex qui generaliter inquit super statu ecclesiæ, non debet ad occulta reuelanda alstringere testes in inquisitione deponentes, pertinet enim ad debitum charitatis crimen fratris celare, de offi. ord. si sacerdos. j. q. j. Christus quid fecit, eo præcipue, quia cum res eo modo est occultissima, iudicialis autoritas nil prodelle potest, nec probationibus iste conuinci queat, nec subijci torturæ, ut inuitus confiteatur, ex quo inditia non præcedunt, de quo vide infra inditia, & infra tortura.

Ex his infertur ad istas generales monitiones quæ fiunt a iudicibus in ecclesijs sub pœna excommunicatio nis, vt scientes furta, uel alia delicta huiusmodi debeant reuelare. per prædicta enim colligere poteris qualiter illæ sint intelligendæ, & quomodo, & ad quid alstringant.

An eo ipso quod denunciator non probet, conuincatur propterea de calumnia, & Abbas tenet quod sic, in cap. dilectus, de calumn. & idem primo tenet Bar. in l. j. ad Turpil. & in l. athletas. §. præuaricator. ff. de his qui no. infam. & ibi est glos. singularis. c. sed ab ista regula excipiuntur aliqui casus.

Primus casus^d est quando quis accusauit, uel denunciauit ex necessitate officij, c. vt dictum est supra accusatio, & habetur in l. 2. C. qui accus. non possunt.

Secundus casus quando ex necessitate hoc facit, ut quia hæres qui tenetur vindicare necem defuncti, ut l. fratrem. C. de his quibus ut indignis.

Tertius casus ratione immenli doloris, ut quando maritus accusat vxorem de adul. ut in l. quāuis. C. de adul.

Quartus

Quartus casus propter immensitatem delicti, ut quando accusat de falsa moneta. nam ut facilius reperitur accusator, ius non vult, ut deficiens incōtinenti præsumat calumniari. ut l. j. C. de fal. mon. de hoc vide supra. calumnia, & supra defunctus.

Non valet receptio testiū, nisi denunciatio super hoc sit facta parti aduersæ, vt de testi. in c. in nomine Dñi, & de fideiuf. constitutus, & ut li. non contest. quoniam, & 3. q. 9. charte. quod est uerum. item ar. q̄ facta denunciatione siue ueniat ad uidendum testes, siue non, ualet receptio testiū, vt in d. c. in nomine domini. & de hac denunciatione debet fieri publicum instrumentum, ut si dubitatur de denunciatione forsitan, quia si ab aduersario negaretur, probaretur per instrumentum.

ADDITIONES.

^a Denunciatio dicitur criminis delatio, & nunquam pro accusatione accipitur, l. absentem. C. de accus. l. 4. ff. ad sen. con. Tertu. De Denunciatione vide Bos. in præct. crim. tit. de Denuntia. nu. 1. & sequen. Iul. Clar. senten. lib. 5. nu. 1. q. 7. ubi etiam, quod denunciatio aperit viam iudici ad inquirendum, de Denuntiatione. Casson. in quæst. crim. cap. 7. nu. 17. de Denuntiatione tractat etiam Vmbert. in Iud. inquisito. hoc eod. verbo. Q. M.

^b Adde, quod Denunciatio pro prædictione apud. Cic. 2. de Diuina. accipitur. ibi. que est ista à Dijs profecta, quasi denunciatio. Accipitur etiam, quod idē quod prædictio significat, pro certioratione, siue notificatione. l. 20. §. petitam. ff. de petitio. hered. & in l. absentem, meo iudicio. supra ab annotatore allegata. in multis quoque le-

gibus de oper. no. nuntia. de agnoscen. lib. & de euict. ff. Alciat. vide in l. detestatio. 40. ff. de verbor. significati. item pro nuntiatione, & significatione criminis, quæ fiebat ab ijs qui inscriptioni non subijebantur, vt in muliere, irenarchis, & criminum nuntiatoribus publicis, vt colligitur ex l. diuus. 20. ff. de inst. & ex lib. re. l. 4. 6. & 7. ff. ad sena. cons. Turpi. probari videtur, ex l. ea quidem. C. de accusa. sic & in iure canonico sumitur cum sine inscriptione procedat. pro accusatione nisi per abusionem P. V.

^b Opin. negatiuam seruari vidi in crimine hæresis, & sic omissa fraterna monitione ad denuntiationem & inquisitionem in hoc crimine proceditur, testibus etiam Alphon. à Castro. lib. 2. de inst. hære. pun. c. 25. Siman. in Enchi. c. 23. de denuntiatione. nu. 6. qui etiam alios ad idem citat. Idem voluit Guindisal. de hereti. q. 10. num. 6. Q. M.

^c Et consequenter denunciator ratione calumnie in expensis condemnabitur, prout voluit Cyn. in l. seueriter in fin. C. de iud. Gui. pa. deci. Delph. 269. Catal. de sindica. q. 182. & hanc communem affirmat Grat. resp. 47. num. 2. lib. 1. Q. M. ^d Vide annotationes ad vocem Accusatio. P. V.

^e Cessat enim tunc calumnia præsumptio, & ita seruatur, vt per Amad. de sindi. nu. 85. & Iul. Clar. senten. lib. 5. §. fin. q. 7. ad fin. ubi subdit, quod si apparet de vera calumnia, contrarium concludendum esset, & esset locus communi opin. vt in expensis condemnari deberet. Quintil. Mand.

Detegitur ^a No. quibus modis detegit quis, & ex quibus indicijs quis censeatur hæreticus. ^b Et dicendum quod hæreticus

ticus duobus modis detegitur, scilicet uerbis, & factis.

Ex uerbis quis detegitur, puta quæ dicit apertè uerba hæretica, vel quæ sapiunt hæresim manifestè: quæ autè uerba sunt, infra dicitur in litera hæreticus. sed hic potest dici, quod ex sola prolacione uerborum hæreticorum sciēter, & ex proposito facta ostendit quis se errare, & hæreticus esse; quia propria uoluntas in cōfessione monstratur, & talis est intētio, qualia uerba sonant. de hoc multa iura fuerunt supra allegata in litera, credētes, per totū. Ideo **PROVISIO SOLERTER**, quia ex uerbis detegitur intentio uoluntatis. ff. de suppl. lega. l. Labeo.

Item ex facto detegitur quis hereticus, ut quia componit libros erroneos, uel erronea continentes, & etiam ex factis detegitur error, sicut fit istis tēporibus, & apparet in istis qui descendunt ex genere Iudeorum uel qui fuerunt cōuersi de Iudaismo & postea transierunt, uel redierunt ad ritus, & cœremonias Iudæorum. nam ex tali facto detegitur error sup̄ mentis, & de primo conuincuntur ex suis codicibus, habendo libros erroneos, eos componendo, ut extra de sum. tri. & si. catho. damnamus, & extra de hæreti. c. fraternitatis. & de secundo habetur in c. contra Christianos. extra de hæreti. li. 6. Ideo **Provisio Solerter**. uide infra liber.

Sed ponamus quòd quis non edidit, nec composuit librū erroris uel erronea continētē, sed talem librū ab hæretico compositum ab hæretico recepit sciēter, & eum tenuit penes se, nunquid censebit per hoc hæreticus, siue credens? & dicēdū quod nō. de quo uide inf. liber, & sup. cōburi.

Item quis detegitur facto, qui recipit consolationem ab hæreticis, uel vadit ad audiendum prædicationem, uel doctrinam hæreticorum, uel alia similia facit, per quæ suum errorem demonstrat, ut supra credentes. §. non enim, & uide infra factum. per totum.

Et etiam facto detegitur quis cum transit, uel redit ad ritus, uel cœremonias Iudeorum, uel Saracenorum, ut in c. cōtra Christianos, de heretic. li. 6. & uide infra rediens, & infra reiuadaizantes.

Item detegitur hereticus, & insurgit uehemens suspitio contra aliquē, si cum hereticis conuersatur.

Item si euitet communicationem, & conuersationem fidelium.

Item si nunquam audit diuina officia, omnia ista probantur extra de hæreti. in c. excōmunicamus. §. ad iij. c. i. & eo. ti. in c. accusatus, eo. ti. lib. 6. ubi not. per Arch. in uer. circa proemium. & propter hoc enim non erit damnandus tãquam hæreticus, cum nō probetur errare per prædicta, sed propter suspicionem exinde ortam erit sibi purgatio indicenda, in qua si defecerit erit tanquam hæreticus puniendus, ut supra deficiens, & infra purgatio.

Ex his igitur factis probatur error mentis, & intentio uoluntatis. nam euidentissima est facti probatio, quæ non potest aliqua tergiversatione, celeri, ut 2. q. j. in §. quando autem, & ibi nota. in glo. non sedentis, & extra de accu. c. euidentia. Cum enim error consistat in anima, & in mente, nō potest de eo constare, nisi per extrinsecos actus, & per exteriora indicia, extra de usuris, in ciuitate. 3. 2. dis. erubescant,

berescant, 2. quæst. 4. consuluisti. ff. de cond. institu. l. qui testamento. & ff. de acquir. rer. dom. l. naturaliter. §. 3. cum similibus.

Item quodcumque apparet quæ malè de fide sentire, licet nihil dicat, uel neget sed taceat, tamen talis detegitur, & censetur hæreticus. nam ex corde, & ex mente censetur quis, seu iudicatur hæreticus, ut extra de hæreticis. c. j. & 24. quæst. 3. hæresis. Deus enim est ille qui scrutatur renes, & corda, & interrogat, & audit in corde, & nihil ignorat, 17. q. 6. c. j. & de iud. c. nouit. Iudex autem qui est homo, non potest de corde iudicare, nisi per hos actus extrinsecos, ut superius est ostensum.

Sed pone quòd quis vadit ad hereticos non ut instruatur ab eis, sed potius ut eis prædicet, & eos instruat, & reducat, & certè isto casu, licet sit prohibitum disputare de fide catholica, ut C. de summa Trinitate. l. nemo, ad quod 23. q. 4. si ea de quibus. tamen hoc non prohibetur, nec propterea censebitur infidelis, ut 11. q. 3. antecessor. ad quod, de sent. exc. c. re sponso. & meritò ex tali proposito, uel negligentia sciēter puniri non debet. de quo uide infra fautores.

Pro declaratione prædictorum queritur, nunquid si aliquis non ex proposito, uel appensatè, sed ex lubrico lingua, uel per iocum seu calorē iracundiæ protulit aliquod uerbum hæreticū, an propterea ut hæreticus sit damnandus? & dicendum quod non, ut ff. ad l. lul. maiest. l. famosi, & C. si quis impera. male. l. j. 22. q. 2. quod ait. ff. de act. & oblig. l. obligationum. 2. in fi. ff. de ædili. edic. l. sciendum. §. nisi, & ff. de regulis iuris, quod calore. Et

dicit canon, quòd consideranda sunt ea quæ ex mente, & non ex ore procedunt. 24. q. 3. Deus qui, ad quod extra de senten. excom. cum ex tate. Et ex prædictis liquet quæ lia proferens esset furiosus, uel noxiæ mentis, quod non punietur, ut extra eo. c. filij. lib. 6. ad quod etiam de successione ab intesta. extra c. si. nam furiosus satis suo furore punitur, ut ff. de offi. præsid. l. diuus, in fi.

Sed ponamus quòd talia uerba proferens erat ebrius, nunquid punietur pro hæretico? uide infra ebrius.

Item notandum quòd si aliqui sponte detexerunt aliquem hæreticum, de cuius perfidia manifestè probatur, & tales detegentes, si sunt filij, in fidei præmium quam cognouerunt, famæ pristinæ imperiali clementia restitutionis beneficium in integrum consequuntur. ita patet in quibusdam constitutionibus Friderici Imperatoris, quarum vna incipit, Patarenorum. & alia incipit, Commissi, circa finem. ubi sic dicit, Nec quidem a misericordia finibus duximus excludendum, ut si qui paternæ hæresis non sequaces, latentem patrum perfidiam reuelauerint, quacunque reatus illorum animaduersione plectantur, prædictæ punitioni non subiaceant. de quo uide infra filij, & supra confiscatio.

Qui detegit, præmiatur. ff. de cust. reorum. l. in eos. ff. de re mili. l. nō omnes. §. peul. quandoque tamen punietur, ut ff. de pos. l. j. §. si quis tabulas.

Qui detegit nihil noui facit. sed ostendit quod est. ff. de acquir. rerum domi. l. adeo. §. cum quis. quod nota. ff. de iusti. & iure. l. manumissiones.

Qualiter detegatur iudaizans, uide infra reiuadaizantes.

ADDITIONES.

a *Detegitur, id est aperitur, & nudatur quod erat tectum, per translationem a re corporali, quod proprie significat, ut sumitur in l. adeo. §. cum quis. ff. de acquir. rerum domi. ad animi affectus obditos. l. 2. §. & cum placuisset. ff. de orig. iur. & in questionibus. 8. ff. ad l. Iul. maiest. & l. 1. 2. penultima & ultima. ff. de coll. detegen. & extra eod. tit. & l. quamuis. C. de adulter. oppositum quidem simplici designat, Hanc detegendi hæreticas alicuius opiniones partem latè prosequitur Albertin. de catho. assert. 30. quæstio. ubi 19. modos quem conuincendi hæreticum, in unum redigit. Pet. Vend.*

b *De præsumptionibus, & inditijs contra hæreticum habes apud Siman. Ench. titu. 40. & 41. Et quod in causa hæresis sufficiant minores probationes, quàm in alijs delictis, non modò ad inquirendum, sed ad conuincendum, adducitur tex. in cap. in fidei. de hæret. lib. 6. quem ita Doct. communiter intelligunt, ut per Boss. in titu. de hæret. num. 5. & per Iul. Clar. senten. lib. 5. §. hæresis. num. 19. ver. habet etiam hoc crimen. Q. M.*

c *Quæ sequuntur ad §. vsque. Item notandum, eisdem verbis omnia ferè leguntur in Calderi. de hæret. c. 7. quamuis ordinatus ibi, quàm hic. P. V.*

d *Hic locus mendosus est, & ita legitur apud Calderi. cap. septimo, de inditijs, & c. numero quarto. Et meritò dictum fuit supra, scienter, & ex proposito, nec aliter ignorantia puniretur, quod fieri non debet, & c. Exinde etiam castigauit clausulam huius §. ibi. Tamen hoc non prohibetur, antea legebatur, Tamen si. Petrus Vendramenus.*

Deus. ^a Plus amat inuocatem quàm penitentem. Sanctus Tho. in 3. dist. 32. art. 5. & ibi uide an Deus plus amet angelum quàm hominem, & iniustum præscitum, quàm peccatorem prædestinatum.

Deus respicit uoluntatem, & non opus. lex autem ecōtra, 15. q. j. si quis non iratus. ideo Prouiso Solerter.

Item Deus an sit causa mali? & dicendum quod non, ut tenet Tho. in j. parte. q. 48. ar. 2. & in summa contra gentiles, lib. 3. q. 13. & 14.

Solus Deus est qui scrutatur renes & corda, ut dictum est supra in litera, detegitur. §. item quando cunque.

Deus prouocatur ad iracundiam propter blasphemiam, ut mittat terremotus, pestilētias, & fames. de quo uide supra blasphemus.

Deus non irascitur ^b licet humano more dicamus quod irascitur. nam Deus est incommutabilis, ut 22. q. 4. incommutabilis.

Deus in sanctis suis laudatur, in quantum laudantur opera quæ Deus in sanctis suis fecit, ^c & sic blasphemantes in sanctos similiter in Deum redūdat illa blasphemiam, ut tenet Th. 2. 2. q. 7. ar. 2. nam a simili uidetur, ut qui in consiliarios principis committit, in ipsum principem committere uideatur, quia pars corporis ipsius sunt, ut C. ad l. Iul. maiest. l. qui quis. uide supra blasphemiam.

Solus Deus scit futura antequam fiant, & nullus alius, quia solus in sua æternitate uidet ea quæ futura sunt tanquam præsentia. Isa. 41. Annunciate nobis quæ uentura sunt, & dicemus, quia dii estis uos, & ut ait Cato, Mitte arcana Dei, ne cures inquirere quid sint, & c. & sic cōcluditur quod nullus

ius pōt scire futura nisi solus Deus. & si quis huiusmodi futura prænoscere aut prænunciare quoquo mō psumpserit, nisi Deo reuelate, manifestè usurpat sibi quod Dei est hæc Tho. secunda secunda. q. 172. arti. 1. cum agit de prophetia. uide supra dæmō.

Si aliquis qui uult plus sapere quàm oportet sapere cōtra doctrinam apostoli quæreret, quare Deus quosdam eligit, alios autem reprobet, iuxta illud Iacob. Iacob dilexi, Esau autem odio habui. & si etiam aliquis quæreret, quare Deus permisit primū hominem peccare, cum posset eius uoluntatem uertere in bonū, quia omnipotens est, & alia multa quæ quis posset interrogare. Et dicendū quod ista quæ in secretis Dei cōsistunt, nō sunt a nobis inquirenda, iuxta illud Eccle. 3. Altiora te ne quæris, & fortiora te ne scrutatus fueris, sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operib. eius ne fueris curiosus. & postea subdi. multos. n. supplantauit suspitio illorum, & in uanitate detinuit sensus eorum, & ecclesi. 7. Quid necesse est homini maiora se quærere? cū ignoret quid cōducat sibi in uita sua. & post pauca, Nec plus sapias quàm necesse, est ne obitupefcas. de quo sapientissimè dicitur. O altitudo diuitiarū sapiētiae, & sciētiae Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & in inuestigabiles uia eius, & de eodē Augustinus super Ioānē in illo uerbo, Nemo potest uenire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum. dicit ibi. quare hunc trahat, noli inuestigare, si non uis errare. per idem respondet magister secundo sententiarum, dist. 23. uide infra hæresis. & concludēdo ad

istas uanas interrogationes respondere possumus, quod re uera omnia potest. sed cur non fecit? quia noluit. Cur noluit? ipse nouit. & sic non debemus plus sapere, quàm oportet sapere hoc unum in huiusmodi debet nobis abundè sufficere, ut dicit Augustinus in Enchiridio. Deus omnipotēs cui rerum est summa potestas, cum summè bonus sit nullo, modo fineret aliquid mali esse in operibus suis, nisi usque adeo esset omnipotens, & bonus, ut bene faceret etiam de malo. Quomodo illud intelligatur, & qualiter ex malis Deus eliciat bona, latissimè prosequitur magister primo sententiarum, dist. 46. & per prædicta satis sufficienter etiam respondetur ad id, quod multi petunt, cur Deus permittat legem Mosaicā & sectam Mahometi intantum præualere. uide infra sapere.

Deus facilius parcit quàm ecclesia, quæ nō nisi semel ignoscit. Deus uerò septuagies septies, ut Matthæi 18. & de iureiuran. capi. quemadmodum, quia mitius agit cum lege, quàm cum ministro legis, ut ff. de arbitris l. Celsus. uide infra mitius, & infra rediens, & infra relapsus. s. nūc autem uidendum. Sed potest aliquis petere, quomodo dominus dixit Petro, quod parceret peccanti petenti ueniam de peccatis suis non solum septies, sed septuagies septies. & ad hoc dicendū secūdū Th. 2. 2. q. 11. ar. 4. in responsione secūdi ar. quod in iudicio Dei recipiuntur redeuntes, quotiescunque uult redire quis petendo ueniam a Deo, eo quia Deus scrutator est cordiū, & cognoscit uerè reuertētes. sed hoc ecclesia imitari non pōt, Nam præsumitur eos nō uerè reuer-

is qui cū recepti fuissent, sunt iterum relapsi. & ideo eis viam salutis non denegat, sed a periculo mortis eos nō tūc. vñ quantū ad contrarium dicit, quōd dominus loquitur Petro de peccato in eum commisso, quōd est semper dimittendum. sed quādo redeunti parcitur, non est intelligendū de peccato in Deum commisso, vel in proximum, quia non est nostri arbitrii, dimittere, vt Hieronymus dicit. sed in hoc est a lege modus status secundū q̄ cōgruit honori Dei, & vtilitati proximorū secundū Tho. vbi supra ideo **PROVISO SOLERTER.**

ADDITIONES.

a. *Dei nomen omnipotentem, ac sempiternam maiestatem vnius & trini numinis significat. Catechis. in Decalogi præcep. Non assumes. D. Iero. Amando epistol. 147. Dei nomen est ait, proprium trinitatis. & tam ad patrem, quam ad filium, & spiritum sanctum referri potest, Decem eius explicat nomina episto. 136. ad Marcellam. Est inquit Augu. 5. de trinita. c. 2. sine dubitatione substantia, vel si melius hoc appellatur, essentia, quam Græci οὐσία, vocant. Vide in lib. 1. senten. distim. 8. descriptiones eius. De eo Catechis. in Symbol. & in Decalogi præceptum. Non assumes. Quidam a verbo Græco, quod timore significat dictum putant. Hæc pauca libasse sufficiat, cum neque cogitare dignè de eo possimus. P. V. b. De ira Dei, Laetant. Firmia. librum composuit, quem D. Ieron. de scriptor. ecclesiast. vbi de scriptis eius loquitur, commendat bis verbis, & pulcherrimum de ira Dei, subintellige librum, habemus. Petrus Vandr. c. Hinc psal. 67. ad fin. scribitur. Mira-*

bilis Deus in sanctis suis. & psalm. 150. Laudate dominum in sanctis eius. Quint. Mandosius.

d. Sequuntur. Sed qui præcepit tibi Deus illa cogita semper, postea legitur. Et in pluribus & c. & ita sensus est integer, & clarus, præterea sequentia ex ommissis melius percipies. P. V.

Dies Aegyptiaci non sunt fidelibus obseruandi. 26. q. 7. non obseruetis, ea. cau. & q. c. quis existimaret.

An obseruatio a diei dominicæ succedat in loco sabbati legalis, vide per sanctum I ho. secunda secunda. q. 122. qui dicit q̄ nō succedit ex vi præcepti, sed ex constitutione ecclesiæ, & consuetudine totius populi Christiani, adde q̄ tali die licet coquere panes, piscari, & itinerari, vt in præallega. q. 122. ar. 4. vide infra sabbatum. §. no. q̄ loco sabbati.

Nunquid die dominico liceat scribere, legere, & audire, panem, & carnes coquere? & dicendum q̄ si necessitas fuerit quantum ad decoctionem panis, quōd sic de quo vide Archi. de consecrati. dist. 3. peruenit.

Nota q̄ dies in factis est de substantia: secus in damnis. ff. de verborum obligation. l. ita stipulatus, & ibi per Bartolum.

Dies quōd ad esum carniū incipit a termino cœnæ præcedentis: ita tamen q̄ fiat cœna ante^b mediam noctem, & terminetur in alia media nocte. & sic intelligitur. c. de esu, de cōse. dist. 3. vide Anto. Curse. in repertorio Ab. in dictione dies, ver. 3.

An dies termini cōputetur in termino, c. Hemi. in c. frequens, de restitut. spolia. lib. 6. & in c. pia, de excepto.

eo. lib. & ibi docto. canonistæ, & plenè per legistas, & ibi do. Alexand. & Bart. in l. j. ff. si quis cau. & in l. j. §. si maritus. ff. de libe. agno. adde notata in c. pia, de excep. lib. 6. Bal. in leos. §. si autem. C. de appella. Bart. in l. milles. §. sexaginta. ff. de adulte glo. 2. q. 6. anteriorum. glo. de appell. super eo. 2. & ibi Abb. & ibi Barbatus cum alijs concor. glo. in c. statutum, de præsen. lib. 6. gl. in Clemen. quauis, de appella. Ioan. An. in c. scelicis, de pœnis, lib. 6. Paulus in Clem. causam, de electi. ver. ab interpositione. gl. 4. q. 5. c. j. & 88. dist. perlatum. Et nota quod cum quis citatur ad diem certum, tota dies illi cedit. 2. q. 6. anteriorum. spe. ti. de appel. §. fin. ver. il. Iud. & de hoc uide plenè fo. legū per Montalium, ti. de los enplazamientos. l. 4. li. 2.

An dies sit apponendus in libello, vide Io. An. de re iudica. in c. Abbate, libro 6. nota. Institu. de publi. iudic. in gloss.

In materia obiectiua requiritur exacta specificatio nominis, loci, mēsis, & aliarum circumstantiarum: dies verò, & hora non sunt necessarij, nisi essent de substantia materiæ in articulis deductæ, quia licet in materia obiectiua requiratur exacta, & magna specificatio criminum, uidelicet nominis, loci, & temporis, & aliarum circumstantiarum, de quibus in l. libellorum, canonizata. 2. q. 8. & in c. vt circa, de electio. & in Cle. eod. ti. constitutione, tamen de necessitate non requiritur specificatio diei, & horæ, dummodo mensis, & annus bene specificetur, ut in d. l. libellorum Licet Hug. & Bernar. in versibus suis positus in c. tuæ, de procura. in prin-

videantur innuere diem sicut mensis fore exprimendum: tamen in fin. illorum versuum uidentur ab hoc dicto recedere, dicendo sic, & licet hora, dies, non menses prætereantur. Quam opinionem, seu cōclusionem domini de Ro. credebant veram, nisi dies, vel hora essent de substantia materiæ in articulis deductæ. tunc enim necessario essent exprimendæ, quia aliàs non fierent concludentes, & sic non admissibiles, de officio. delegat. cum contingat. de hoc domini. de Ro. in suis nouis decisionibus. decis. 25. uide infra locus, & infra tempus.

Sed dies receptionis literarum nō computatur in termino assignato iudici ad litem finiendam, nota. de appella. super eo.

Sed si dies maleficij sit appositus in articulis, & non in libello, nihilominus debet sequi condemnatio, secundum Bald. in l. in causis. C. de accusatio.

ADDITIONES.

a. *Vide Catechis. in præcep. decalo. Memento ut diem Sabbati. ad verba. Septimo autem die festis diebus quibus operibus se debeât exercere Christiani. Quomodo item celebrandi sunt, & a Sacerdotibus, & a populo ex synodicalis decretis Trident. habes. sess. 22. in decret. de obser. & euitan. in cele. miss. 25. c. de Inuocatio. & c. §. illud verò. & cap. de delect. cib. ieiun. & diob. se. Pet. Vend.*

b. *Ita Romani dies in publicis, & priuatis numerabant actionibus. l. 8. ff. de fer. Aul. Gell. ex Varro, & Quint. Mutio iuricons. de dierum obseruatione, & numeratione, quos ciuiles appellat, copiose*

scribit li. 3. c. 2. Macro. Saturna. lib. 1. cap. 3. Virg. Eneid. 5. principium diei civilis ita describit, Torquet, inquit, medios nox humida cursus, & me seruus equis oriens afflavit anhelis. Noctis initium in 6. Hac vice sermonum roseis aurora quadrigis, in medium. &c. De varia diei acceptio- ne Alciat. in l. 2. de verb. signi. para. li. 4. c. 11. et lib. 10. c. 3. Dies itaque duplex est, naturalis, & civilis, Naturalis est temporis spacium ab ortu solis, ad eius occa- sum, Civilis autem est tempus viginti qua- tuor horarum, quo dies verus, & nox con- tinetur, siue à media nocte initium capiat & in mediam noctem finiat, siue secundum Atheniensium, & Ecclesie morem ab oc- casu solis incipiat, & in sequentem finiat occasum. c. 2. de feri. Dies in iure quidam dicuntur viles, quidam continui, Item dies alia certa, alia incerta, l. 1. ff. de di- uer. & tempo. præscrip. l. miles. §. qua- dam. ff. ad l. Iuliam adult. l. 2. de collu. detegen. l. 24. ad Velleia. ff. l. 8. de his qui not. infam. l. 3. ff. de adulter. Partium- tur, & iam dies in festis quibus operari non licet, & in dies operarios, quibus li- cet, toto tit. de feri. ff. & C. & extra. Ca- techis. in Decalogi præcep. Memento. di- uersis modis accipitur in sacra scriptura. lib. sent. 2. distin. 13. Diuiditur dies rur- sus in lucem, & tenebras, intellige ciui- lem, et ecclesiasticum. item in horas. 24. Item in matutinum & vespertinum. vi- de lib. senten. 2. Gell. & Macro. supraci- tatis locis. & l. 2. ff. de verb. signi. Interest adhuc si annuntietur absolute, masculino genere an fœminino. vide Bud. in l. si ne- cessari. s. ff. de pigno. acti. qui & alia de differentiis dierum scribit ad Pandect. Ti- raquellus etiam de vere. ret. §. 1. glo. 11. §. 3. Petrus Vendramenus.

Diffamatus ^a de hæresi vtrū debeat canonicè sepurgare, vide in purgatio. Sed diffamatos, & suspectos de hæ- resi de consuetudine inquisitores cõ- sueuerunt eos vocare coram se, & fe- cretò ad conuersionem monere. de hoc vide infra inquisitores. de ordi- ne procedendi per iudices.

ADDITIONES.

a Diffamatus dicitur is cuius mala fama sparsa vel diuulgata est, accipitur in ma- lam partem, l. diffamari. C. de ingenu. & manum. Quomodo in causa diffamatio- nis procedendum sit vide Vant. de nulli. ex defec. proces. nu. 65. qui tibi suggerit Docto. & iura de ea scribentia. Petrus Vendramenus.

Dignitas ^a in illo qui cõmi- sit hæresim, exclu- dit, & omnis exceptio, vt C. vbi fena. vel clarif. l. j. in fi. ita probatur, ita de hæreticus. c. vt officium. §. denique, & c. vt commissi, ver. & contra, lib. 6.

ADDITIONES.

a Dignitas, ait. Cicer. 2. de Inuent. est alicuius honesta & cultu, & honore, & verecundia digna autoritas. Ea com- petere cuiquam videtur, per in Sena- tum collectionem, vel per adceptionem patriciatu, magistratu, vel honorum, siue ij sint cum administratione, siue titulotenus à republi. vel principe de- lati. quo in numero videntur esse iure Ro- mano Consules, Proconsules, Prætores, Præfetti urbi, prætorio ve, & alij qui C. tit. de dignita. & sequen. referuntur. Sed Alciat. lib. Dispunct. 3. cap. 4. contra sentit.

sentit. vt dignitatum nominibus, Illustres viros ad hæc munera, & honores assume- rentur. Dignitas quandoque nomine ho- noris quandoque autoritatis ostenditur. vt C. de digni. l. ius. 8. & l. si senatore. 11. & seq. & l. spurij. ff. de decuri. Cic. lib. 10. Epist. famil. epist. 6. sed quia latius ho- noris appellatio sumitur ideo discernen- di gratia in l. honor. ff. de mune. & hono. adijcitur. & cum dignitatis gradu. Ali- quando significat oris probitatem, mo- rumq; præstantiam in facie eminentem l. imperatores. ff. de decurio. quod et Cic. offi. primo confirmat, cum ait, genera à pul- chritudinis duo esse, virile, quam, inquit, dignitatem dicimus, alterum, &c. Item et elocutionis partem rhetores appellant dignitatem, eamque sic finiunt. Cice. 4. ad Heren. Dignitas est, quæ reddit or- natam orationem varietate distinguens. ubique quandam ostendere præeminen- tiam videtur, aut honoris, aut corporis, aut orationis, modò proprie, modò trans- late. Et si verba interpretaremur hoc mo- do rectius forsitan, & facilius intellige- rentur, nec idem verbum significare di- uersa miraremur, cum varijs rebus ean- dem rationem obtinentibus applicentur significantis. Dignitatum genera qua- tuor fuisse traduntur. Illustratus, Spe- ctabilis, Clarissimus, & Perfectis- simus, state scilicet Imperatorum postremorum, vide Alciat. in cita. lib. Dispun. & in l. speciosis, 100. de verbo- rum significatione. ff. item alios qui de verb. iuris tradiderunt. Bar. quoq; re- petit. l. 1. C. de digni. li. 12. de ordine dignitatum cod. lib. titu. 3. 4. 5. 7. & 8. & alios deinceps. Sunt & ecclesiasticæ di- gnitates, vt Abbas. Archidiaconus. Prælatu ecclesie collegiata. Prior Con- uentualis, Canonicus ecclesie cathedra- lis. Vicarius episcopi, & alij, in primis

episcopus, & alij superiores de quibus à Docto. in cap. 1. de consue. libr. 6. Dignita- tis autem alicuius esse, & in aliqua di- gnitate constitutum esse quem interest. lege interpretes Græcos, in 6. cap. de do- nat. quæ fiunt in 6. pen. interpre. in Basili. quare instituta, & quibus conse- rendæ Cyn. Trid. cap. cum dignitates. 12. de reforma. Pet. Vend.

Dieta. ^a Licet quis regulariter non possit trahi ad iudi- cium ultra duas dietas extra suâ dice- ccesim, vt extra de rescri. in c. non nul- li, nec etiam per literas apostolicas, vt ibi, fallit tamen in crimine hære- sis, ut in c. ut officium lib. 6.

ADDITIONES.

a Dietæ nomen pro itinere vnius diei ca- pitur, & in vulgi sermone usurpatur, non à Latinis, licet in recentioribus con- stitutionibus canonicis legantur. Vicen- na quidem millia passuum in singulos dies dinumerantur. l. 1. ff. si quis cautio. & de excus. tuto. §. qui autem. Instit. & cap. præsent. de præben. lib. 6. cap. nonnulli de rescrip. & l. 3. ff. de verborum significat. Pet. Vendramenus.

Directè, ^a nec indirectè Iu- potest intrmittere ad cognoscendū de hæresi, nisi prius sit requisitus ab inquisitoribus, uel episcopo. vide in- fra executio, & infra iudex.

Item directè, nec indirectè nullus debet impedire officium inquisitio- nis hæreticæ prouitatis. vide infra im- pedientes. & de pœna illorum qui di- rectè, uel indirectè illud impediunt, vide infra vbi supra.

De his quæ dicuntur pertinere ad fidem directè, uel indirectè, uide infra fides.

ADDITIONES.

a Directè quis agere uidetur, cum non circuitu, uel orationis in sermonibus, uel uia in itineribus, utitur, uel principaliter in alio opere rem aggreditur uel cum quis aliquid dat aut consequitur per se non per alium, uel sine alterius adminiculo. Indirectè contra se gerit, sed ad idem peruenire contendit, utitur enim insinuationibus, de quibus, & Cice. & Quintil. & ceteri rethores agunt, & in iure de circuitu uitando multis in locis habetur, in l. dominus. 53. §. 1. & in l. uideamus. ff. si cui plusquam per l. Falcid. cum alijs a glo. in cas citatis. Itineris exempla. sumas de Historijs. & ex l. non solum. 12. §. 2. ff. de excus. tuto. & l. si cui. 9. ff. de seruitu. Item cum quis non personam iter facere principaliter impedit, sed consequenter, exemplum utriusq; facti uidetur in l. 4. ff. ne quis eum qui in ius, & toto titu. de eo per quem fac. sue. & titu. sequen. si quis cautio. quæ iura porrigi possunt à simili, & ad hæreseos officium impediens. Quis directè dat in testamento si per se recto iure testamento quæ instituit heredem. Indirectè uero uel per obliquum si per fideicommissarium, qui hæreditatem alij restituendam promittit. Ins. de fideicom. hære. §. in primis. & titu. sequen. & l. 1. §. in quibus. ff. si cui plus quam per l. Falcid. simili modo quis dicitur consequi, & habere, quod & in actionibus iuris uidemus, ut directè quis agere dicatur, cum simpliciter ex uerbis legis actio datur, indirectè uero siue utiliter, cum non ex simplicibus uerbis legis, sed ex æquo, & bono utilitatis

causa contra sententiam iuris, seneritatem uel rigorem, ut aiunt, conceduntur. l. quas actiones. 7. §. 3. & l. item si. 9. §. 1. & 2. ff. ad l. Aquil. l. 47. ff. de nego. gestis. Ins. de actio. §. ceterum. Item, principaliter, & directè prohibetur, & per consequentiam, in Brocar. Azon. abundè Rub. 104. Item patimur directè, uel per consequentiam. l. 1. ff. de iniu. Petrus Vendramenus.

Dispensare an possit inquisitor cum uero hæretico a super pœna, uel cum relapso? & dicendum quod non, ut in c. accusatus, de hære. lib. 6. & eo. tit. extra in c. excommunicamus, el. j. §. illos. & hoc intelligendum, nisi cū eis dispensetur super bonis, & hoc ex misericordia.

Item an possit dispensari cum incarcerato in perpetuo carcere? & dicendum quod sic, ut in c. ut commissi, uerfi. etiam illorum, de hære. lib. 6. uide supra carcer.

An cū redeūtibus ab hæresi possit dispensari, & in quibus? & dicendum quod de iure communi tales, ex quo reconciliati sunt, ad ecclesiasticā cōmunionem recipiunt. j. quæst. 7. c. j.

Item quotuplex potest fieri dispensatio cum hæreticis: & potest dici quadruplex dispensatio adhibetur, scilicet semiplena, ut solum recipiantur in ordinibus ante hæc omnia susceptis. j. q. j. si quis hæreticę. ibi dicitur, Hoc pro magno beneficio habeat, si adempta omni spe promotio nis, in quo inuenitur ordine, permaneat. Plena. f. ut possint sacerdotes fieri. j. q. 7. conuenientibus. Plenior ut possint esse episcopi. 12. dif. nos consuetudinem. Plenissima ut etiam ad superiores

superiores dignitates promoueri possint, 23. q. 4. ipsa pietas. idem in sum. confes. li. j. tit. 5. q. 15. secundū Host. Ray. & Gof. utrum prælatus hæreticus habeat potestatem spiritualem.

Multa quæ de rigore iuris nō possunt fieri, permittuntur, & fiunt dispensatiuè. ut infra reconciliatio, in finem.

Cum existente in apostasia si recipit sacrum ordinem, & si fiat religiosus, non dispensat nisi solus Papa, de aposta. c. ul. de tempo. ordin. c. 1. in glos. 6.

An pœnitentiarij Papæ possint dispensare super sequela peccati, gl. 2. quæst. 7. §. colligitur facit quod not. Ioan. And. de si. presbyterorum, ad extirpandas.

ADDITIONES.

a De Absolutione, Dispensatione, & Habilitatione cum hæretico, tracto super signatu. grat. titu. de Absolurio. ab hæresi. Quint. Mandosius.

Adde, quod dispensare hic pro legibus soluere usurpatur, unde legibus solutus Imperator dicitur in l. 31. ff. de legibus. Aiconi. in Corn. argum. Alc. Par. cap. 7. Dio. libro 53. aliqua de hac solutione scribunt, & Bud. in annotatio. ad Pande. Dispensare dicebantur antiquitus qui aræ pendebant non numerabant, & quia hi ea distribuebant factum est, ut pro distribuere qui dispensat accipiatur, & dispensator dicitur seruus uel actor, qui domini rationes administrat, pecuniamq; dispensat. l. 35. ff. de fideicom. liber. l. 166. ff. de verb. signif. ubi Alci. ult. §. 3. de verb. oblig. l. 51. de solut. l. 12. de instit. ff. Hinc dispensator legum, pro earum distributore translato dicitur uidetur. Pet. Vend.

Dispositio bona corporis. No. secundum Tho. j. par. summæ. q. 85. ar. 7. in corpore quæstionis ubi sic dicit. Manifestum est. n. quanto corpus est melius dispositum, tantū meliorem sortitur animam: quod manifestè apparet in his quæ sunt secundum speciem diuersa, cuius ratio est, quia actus, & forma recipitur in materia secundū materię capacitatem: unde cum etiā in hominib. quidā habeant corpus melius dispositum, a sortiuntur animam maioris virtutis, & intelligendi. unde dicitur in 2. de anima, Molles carne aptos mēte dicimus, & ex labore corporali redditur caro dura. & ita labores corporales impediunt subtilitatem mentis. & aīa in sedendo, & quiescendo fit prudens, & sapiens, & sciēs, ut 7. physicorum, uide supra anima.

ADDITIONES.

a Corpus bene dispositum habere, idem est quæd bene constitutum, quod medici bene complexionatum dicunt. ex Gale. lib. de opti. corp. dispo. c. 1. 2. & 4. optimam constructionem corporis, euhratissimam uocat, bonam dispositionem, habitum, habitudinem, & naturam. Constitutum bene habentem corpus beatum uocant, uti apud Cic. 2. Tuscula. Methodorus quidam, inquit, eum putat perfectè beatum, cui corpus bene constitutum sit. Q. M.

Disputare. a An cū hæreticis, uel infidelibus sit licitū publicè disputare? & circa hoc duo sunt consideranda s̄m Th. vnū, scilicet ex parte disputantis: quia si disputat tāquam de fide dubius, & experiri uolens ueritatē, tunc peccat

proculdubio tanquam infidlis. epro hoc est glos. 96. dist. nos ad fidem, & in l. 4. C. de summa Trinit. & si. cath. Aliud autem est considerandum ex parte audientium, vtrum ipsi sint instructi, & firmi in fide, & tunc nullū est periculum in disputando. Aut si audientes sint simplices, & in fide titubantes, circa tales est distinguendum, quia si sunt sollicitati, & inuitati ab infidelibus, vel hæreticis intendētibz in eis fidem corrumpere nostram, tunc necesse est publicè disputare, dummodo inueniantur aliqui ad hoc idonei, prudentes, & sufficientes, qui errores possint confutare. pro quo facit glos. in dicta l. 4. & ca. si ea de quibus, 23. q. 4. per hoc enim simplices in fide firmabuntur, & tolleretur infidelibus decipiēdi facultas. Si verò non sunt sollicitati, tunc periculosum est publicè disputare de fide coram simplicibus, quorum fides ex hoc ipso etiam est firmior, cum nihil diuersum audierunt ab eo quod credūt. hæc sanctus Tho. secunda secundæ. q. 10. art. 7. Sed quando infideles, vel hæretici non vellent ad fidei disputationem venire, zelo redeundi ad fidem veritate comperta, sed potius ad quandam inanem ostentationem, cautum esset eos prudenter illudere, verbaque ad aliam materiam cōuertere, dummodo simplices, qui astant, non sentirent. & hoc nē secreta fidei nostræ indignis pandamus, & contra doctrinam Christi margaritas ante porcos seminemus. nā nihil omnino eis respondere auditorum causa vtile non videtur, nē forte simplices existiment nos responsionis penuria declinare certamen, & fides eorum rēlaxetur ex hoc. pro quo tex. cum

glos. 43. dist. in mandatis. Quando autem liceat secreta fidei occultare, vide gl. notabilem, 27. q. 2. inuenta. unde Gregorius in pastoralis, sicut incauta locutio in errore^b derelinquit (vbi tñ ista necessitas cessaret eos qui erudire poterat in errorem derelinquit,) & ubi ista necessitas cessaret, periculosum est disputare de fide. Discretio autē magna adhibenda est in huiusmodi disputatione, ut in his quæ sunt fidei, principaliter quis inuitatur autoritatibus noui, & veteris testamenti, quia illæ sunt diuinitus^c reuelatæ, & theologiæ principia, & fidei nostræ, non humana, sed diuina reuelatione, quæ constat nobis per sacras scripturas, fuerunt nobis tradita. istis autem præsuppositis cum gratia non tollat naturam, sed proficiat, oportet quod naturalis ratio uoluntatis subseruiat caritati: unde dicit apostolus 1. Corint. 10. In captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequiū Christi. & per hūc modum autoritatibus philosophorum interdum sacra doctrina utitur, ubi per rationem naturalem ueritatem cognoscere potuerūt, sicut Paulus Actuum 18. inducit uerbum Arati dicens, sicut quidā Poetæ dixerūt, genus Dei sumus, & ad idem facit 2. ad Titum, 1. c. in fi. ubi inducit illud Epimenidis. propheta^d Cretēses sēper mendaces, malæ bestiæ, uētris pigri. & in prima epistola ad Corinth. illud Terētij. sæpe bonos mores corrumpunt colloquia praua, de quo uide bonam glos. 37. dist. cap. rurbat, sed tamen sacra doctrina his utitur quasi extraneis argumentis, & probabilibus: autoritatibus uero sacrę scripturæ p̄dictis tāquam ex necessitate

argu-

argumentando concludentibus. Et si quidē aduersarius nihil crederet eorum quæ diuinitus inspirātur, & per sacram scripturam habentur, non remaneret iam cum eo ulterius uia ad probandum articulos fidei per rationem, sicut & in alijs scientijs contra negantes principia. & ideo contra ea negantes non est disputandum, sed relinquuntur superiori scientiæ: suprema uerò inter eas, scilicet metafisica, disputat contra negantem sua principia. Si tamen aduersarius aliquid concedat eorum quæ per diuinam reuelationem tradita in sacris scripturis habentur. Si uero de p̄dictis aduersarius nihil credat, non remanet amplius uia ad probandum articulos fidei per rationem: poterunt tamen solui rationes, quæ in contrarium inducuntur contra fidem. cum enim fides infallibili ueritati innitatur, impossibile autem sit, quod uerò^e demonstratur, quoniā uero omnia consonant, ut philosophus dicit primo Ethicorum. Concluditur manifestè quod probationes quæ contra fidem inducuntur, non sunt demonstrationes, sed solubilia argumenta. ita dicit sanctus Tho. j. par. q. j. ar. 8. hoc etiam confirmatur. nam si fides nostra rōne humana posset ostendi præter hoc quod derogaretur dignitati suæ, tolleretur & meritum, cui humana ratio præbet experimentum: & secundum prædicta debet intelligi illud quod apostolus ait, Parate reddere rationē omni poscēti uobis de eo quod in uobis est de fide, & spe. i. Pe. 3. ex quibus patet quod pernitiosè conuincuntur errare qui se iactāt fidem nostram rationibus intendentes fundare, quæ tñ diuina ueritate, & reue-

latione consistit. derogant enim dignitati eiusdem ut prædiximus, & inducunt infideles in derisionem fidei. credunt. n. quod hmoi rationibus inducamur, & propter eas credamus. ex hoc patet summè reprehēdendos eos qui quod ratione attingere non p̄nt, admittere in fide catholica nolunt: cum. n. illa excedat omnem rationis humanæ sublimitatem, satis temerarium est illa uelle ratione inuestigare. Nam, ut philosophus dicit in metafisica, Intellectus noster sic se habet ad prima entia quæ sunt manifestissima in notiora, sicut oculus uespertilionis ad solem. & Iob 11. Forsitan uestigia Dei cōprehēdens, & omnipotentem usq; ad perfectum reperies: quasi dicat nō, & 36. Ecce Deus magnus uincens scientiam nostram, & j. Corin. 13. ex parte. n. cognoscimus. eo maximè, quā ex defectu intellectus nostri quæ nostræ cognitioni subiacent, plurima ignoramus, quanto magis ea quæ intellectum nostrum in infinitū excedunt, cōprehendere nō ualebimus: unde in his consultum est humiliari Deo, nec de se quicquā præsumere. humilitas. n. ad sapientiā disponit, ut dicitur Prouerbiorū 11. ubi humilitas, ibi sapientia. ualde. n. admirandum est de istis hæreticis nostri temporis, qui superstitionem Iudaicam sequuntur, & cum in lege Moisaica multa credenda proponantur, quæ rōne humana comprehendi nequeunt, illis toto corde inhereant, & fidem nostram abhorrent, de hoc uide infra fides, & infra miracula.

Ex prædictis no. quod laicis non permittitur disputare de fide, imo si publicè disputauerint, excōmunicandi sunt, ut probat text. in c. quicumque. §. iube-

Si iubemus, de here. lib. 6 ubi dicitur qui verò contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur, & habetur in quadam extrauagan. Benedicti, quæ incipit, Nouerit vniuersitas, quasi in fine.

Disputando veritas inuenitur, vt ff. de muner. & hono. l. munerum.

ADDITIONES.

a Disputare an liceat de fide catholica, & an laicis liceat, Albertin. de agnos. assert. cath. quæst. 13. & Umberti. in iudic. inquisit. hoc verbo, Disputare. Quintil. Mandosius.

Adde, quòd Disputare, vt inquit Varro, est valde purum facere, & per translationem pro disceptare differere. Inde disputare, rem aliquam agitare, ita vt verum tandem cognoscatur. Cice. de natura Deo. ad fi. libro tertio. Quæ disputari differere malui, quàm iudicare. Hinc disputatio fori dicitur, in l. secunda. §. his legibus. ff. de orig. iur. Item contra strictam rationem disputandi multa iure civili pro utilitate communi recepta sunt. l. si ita. §. 2. §. multa autem. ff. ad leg. Aquil. quia non subtili ratione, sed pinguius accipiuntur. Hinc & pro argumentari, & calumniari per consequentiam sumitur. Dona. in And. Teren. Disputationis gratia quod fit, non probare loquentis opinionem, not. Bald. ex l. senatus. §. bona. ff. de petit. hered. Petrus Vendramenus.

b Huc adde ex Directorij Inquisito. quæstio. 10. par. 1. quæ sunt intermissa verba videlicet. protrahit ita indiscretum silentium eos qui erudiri poterant, in errore. Quæ sunt inclusa parenthesi vitiosa sunt. Petrus Vendramenus.

c Audi Iesu Christi Vicarium Petrum. epist. 2. c. 1. ibi. Et habemus firmiorem

propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes, quasi lucernæ ardenti in caliginoso loco, donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris, hoc primum intelligentes quod omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei, hæc Petrus. Item D. Paulus, ad Timoth. cap. tertio, ita scribit. Omnis scriptura diuinitus inspirata utilis, est ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo, Dei ad omne opus bonum instructus. P. V.

d In glos. infra citata legitur poetæ, pro propheta, in epist. verò allegata, legitur, quidam ex illis proprius propheta, sine nomine. Huius carminis Epimenidis meminit Nicepho. in hist. Eccles. lib. 10. cap. 26. ante eum Clem. Alex. Strom. lib. 1. fol. mihi 17. Petrus Vendramenus.

e In direct. legitur, Verè demonstrari contrarium, sine dictione, quod. Ad huiusmodi §. emendatam lectionem vide directo. in 10. & 11. quæst. prima par. & D. Thomam in citatis hic & ibi locis, confusus enim & vitiatu est in multis, vt ex lectione manifestatur. Pet. Vend.

Diuersitas opinionum quando inter sanctos doctores inuenitur, vt sicut a de assuptione beatæ virginis Mariæ, in celum vel de Salomone damnato, licitum est cuiquam dicere quod vult. si vero nulla diuersitas inter sanctos inuenitur, necesse est vsq; ad vnum iota seruare quod ipsi dicunt, vt 15. dist. c. fi. sancta Romana, postquam opuscula eorum a sancta ecclesia sunt autentata. verba sunt Inno. de constitut. in c. innitaris. quem sequuntur doct. ibidem.

ibidem. verum dicit Hosti. quòd hodie est communis opinio merito approbata, quòd corpus domine nostræ virginis Mariæ sit assumptum in cælum, vt ibi recitat dominus Franciscus de Zabarelis. hinc dicit ibi Bal. quòd hodie tenendum est quod sit in paradiso. de quo uide supra assumptio.

An tenens diuersas opiniones doctorum incurrat hæresim, uide infra, hæreticus.

Nota quod quando sunt diuersæ opiniones doctorum propter iuris dissonantiam, si dubietas remaneret de fide, tunc sedes apostolica est consulenda, vt extra qui filij sunt legit. in c. per uenerabilem, & in c. super eo, de hæreti. li. 6.

Item quando inter inquisitorem, & episcopum est diuersitas in sententiando, uel in alijs in quibus debent iunctim procedere, & iter se discordant, quia vnus non vult alteri consentire, tunc enim negocium mittitur instructum ad papam, ut in c. per hoc, de hæreticis, li. 6.

Licet sit diuersitas in imponendis vel iniungendis pœnitentijs ipsis hæreticis inter inquisitores diuersarum prouinciarum, quòd ad qualitatem, quotam, & quantitatem, tamen quòd ad formam, & modum ad ipsas imponendas omnes inquisitores se debent conformare. & vnus modus debet teneri p ipsos saltem quòd ad formalitatem ipsarum pœnitentiarum. de quo uide infra pœnitentia.

ADDITIONES.

a Item circa intelligentiam operum sex dierum, in qua Augu. ab alijs discordat.

Item discordant Ieroni. & Aug. in autore omnium Psalmorum. August. enim omnium autorem facit David. quod Ieronimus negat, Item discordant super reprehensione, quam fecit Paulus Petro an fuerit de mortali, an de veniali. Item discordant in cessatione legalium quando facta fuerit. Ieron. item in Prolo. primi reg. seu in quæstionibus affirmat quòd Samuel fuit verus Sacerdos, quod expressè negat Augustinus, in lib. de quæst. noui, & vet. testa. asserens Samuelem non fuisse Sacerdotem, cum non fuerit de filijs Aaron, hæc & alia similia discordantia inter Sanctos Doctores habes. apud Albert. de agno. asser. catho. q. 30. nu. 51. versic. secunda probatio sumitur à discorciz. Quint. Mand.

Diuinatores a dicuntur à diuinitate, feu Deo, eo quòd ex quadam astuta fraudulètia ostendunt se scire futura, vt 26. q. 4. c. j. & dicuntur diuini, quia ex coniectura mentis suæ incerta futurorum quasi uere prænuñtiant. 37. dist. viuo.

Diuinatio b nunquam in bonam partem accipitur. j. q. j. nunquam.

Nota quòd secundum quosdam quatuor sunt genera diuinationis, videlicet terra, aqua, ignis, aer. 26. q. 4. c. igitur, & q. 5. nec mirum, ubi multi modi & genera diuinandi ponuntur.

Nota quòd dominus per diuinatores illud hominibus permittit, ut probentur boni, utrum in Dei dilectione sint firmi. 26. q. 5. nec, in fi.

No. quòd diuinatores propter detestationem criminis in accusationem non admittuntur. 2. quæst. 8. quisquis.

Item diuinatores sunt excommunicandi. 26.q.j. §. j.

Itē si clerici fuerint, & se corrigere noluerint, sunt deponendi. 26.q. 5. si quis episcopus.

Diuinatores enim ad malum esse non debent, & contrafacientes grauisimè puniuntur, vt C. de male. & mathema. l. 2. & 3. nec ire debent ad domum alterius, nec aliquis eos debet vocare ad domum, ut in allegata. l. 3.

Non licet alicui diuinare, vt C. de malef. & mathe. l. nullus. nam hoc vltra potestatem humanę naturę transcendit, cum sit proprium folius Dei vt 26.q. 5. c. j. & extra. ut eccle. bene. c. j. ad quod. ff. si cer. pe. l. cum patris, cum seq.

Vtrū inquisitores possint cognoscere, & procedere contra diuinatores? & dicendum quod non, nisi hæresim saperēt manifestè aliter, nec eos punire poterunt, sed eos debent relinquere suis iudicibus puniendos, vt in c. accusatus. §. fanè, & §. seq. de hæreti. li. 6. & habetur in quadam ex traugante Urbani. 4. quę incipit, quia super nonnullis. solus episcopus cognoscit, & inquit de occultis diuinationibus, vt dicto cap. accusatus.

Quando autem diuinationes dicantur sapere hæresim, uide infra de sapientibus hæresim, & supra dæmones inuocantes.

Et circa prædictam quætionem an diuinatores sint hæretici, vel suspecti de hæresi taliter quod sint subiecti iudicio inquisitorum hæreticæ prauitatis, duo sunt consideranda. primum an sint subiecti iudicio inquisitorum, secundò, positò quod

sint subiecti iudicio inquisitorum, an sint hæretici, vel suspecti de hæresi quantum ad primum dicendum, quod diuinatores sunt duplici genere. Quidam sunt meri sicut qui agunt mere ex arte chiromantiæ, qui ex manus lineamentis diuinant, & iudicant de effectibus naturalibus, & conditionalibus hominis, vel qui ex equalitate festucarum aliquid præsens, sed absconditum ex eis iudicant diuinando, & con similes. & isti cadunt in ti. de sortile. & diuinationibus. & de his loquitur c. ex tenore, extra de sortilegijs, vbi dicitur quod Vlratus presbyter cū quodam infame, hoc est diuinatore, dicit gl. ad secretum locum perrexit, non ea intentione ut dæmonem inuocaret, quasi dicat quod hoc fuisset hæreticum, sed cū inspectione altrolabij furtum quidam inueniret, quasi dicat quod est mere diuinatione. hæc Nicolaus Almeiric in directorio inquisitionis. Quidam autem sunt alij diuinatores non meri, sed ad hæreses contracti, ut sunt dæmonibus honorem latræ, uel dulci impendentes, vel puerum rebaptizantes de quo uide supra dæmon. & hæc talia faciunt prædiuinando futura, seu cordis intima facientes, quæ quidē sapiunt hæresim manifestè. & talis diuinatores inquisitorum iudicium non euadunt, sed hæreticorum legibus viciscuntur per allegatum. c. accusatus. Quantum ad secundum considerandum est, quod huiusmodi diuinatores qui in suis diuinationibus faciūt, & admiscunt aliqua, quæ sapiunt hæresim manifestè, si isti tales deprehendantur vel confessione propria, uel testium probatione legitima, vel facti euidentia, tales sunt vt hæretici

pu-

puniendi, iuxta c. ad abolendam. §. presentis, extra de hæreti. super verbo deprehensi.

De pœnis istorum qui exercent diuinationes, uide infra pœna, vel pœnitentia.

ADDITIONES.

a In prima parte tractatus Calderi. de hære. cap. 22. multa huius vocis capita leguntur ad verbum prope modum, vt hoc, & caput, vtrum inquisitores. P. V.

b Diuinatione à quibus inuenta, vnde dicta & quibus rebus, & à quibus credita. Cic. lib. 1. de Diuina. Quid ea sit, & quot eius genera, lib. 1. & 2. de Diuinatione. & 2. de legi. Diuinatione cum sit præsentio futurorum, an & quatenus permittatur, vide supra ad vocem Astrologia. glo. 1. in cap. nunquam. hic allegata, interpretatur. nunquam pro raro. Diuinationis genus à Persis fertur allatum. Dixit autem Varro Diuinationum genera quatuor esse, terram, aquam, aerem, & ignem. hinc Geomantiam, Hydromantiam, Pyromantiam, Acromantiam dicta autumant. id duo genera rediguntur, ad artem, & furororem. Nominibus varijs ex genere diuinationis cui incumbunt appellantur diuinatores, vide 26.q. 3. & 4. cap. 1. ex D. August. de nat. dæmo. & ex Isido. de etimo. li. 8. c. 9. Cic. quoque lib. 1. & 2. de Diuinatione. scribit duo esse diuinandi genera, quorum alterum artis est alterum naturæ. artificiosi sunt extispices, monstra, aut fulgura interpretantes, augures, astrologi, sortilegi naturales autem somniorum interpretes, vates, Artificiosum constare ait partim ex coniectura, partim ex obseruatione diuturna; naturale, quod animus arriperet, aut exciperet extrinsecus ex diuinitate, vnde omnes inquit animos

haustos, aut acceptos, aut libatos habemus, Hanc partitionem videtur secutus August. & Isidorus. De prohibitione diuinationis annotati multa supra ad verbum Astrologia. Adde Iul. Paulum sent. recep. lib. 5. tit. de vaticinationibus, & vaticinatoribus, & mathematicis. qui causas prohibitionis, & pœnas affert inobedientis, Habet Diuinatione cum medicina cognationem, quia & medicus vel commoda vel incommoda in corpore futura prænoscit, ait enim Hypocrates medicum oportere dicere de ægroto, quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura sequantur, Carmen Hom. Iliad. 1. de vaticibus loquens. Macro. lib. Satur. 1. cap. 20. ex coniectura & medicina consistit, Cornel. Cel. de re medica lib. 1. in probem. Diuinatione etiam dicitur cognitio, sine iudicium, quo duobus, pluribus ve accusare quempiam ambientibus, vter, quis ve accusare debeat, constituitur, eligitur ve, quia non de facto quæritur, sed de futuro, quæ est diuinatione, & quod res agatur sine testibus, & sine tabulis, & his remotis argumenta sola sequantur iudices, & quasi diuinent, quod in ceteris iudicijs non licet. Ascon. Ped. in diuinatione. Aul. Gell. l. 2. cap. 4. hæc tamen electio causa cognita fieri debet l. 15. ff. de accusa. & in comparatiuum genus cadit, Quintil. lib. 3. cap. 10. quæ verò in cognitionem veniant, habes ex lege præ alleg. & Quintil. lib. 7. cap. 4. Accedat quæ non posse neque teneri diuinare. 22. q. 2. beatus. l. si putator. ff. ad l. Aquiliam. Pet. Vendr.

c Vide Siman. Enchir. titu. 8. nu. 9. vers. neque de diuinationibus, & Vmbert. in iud. Inquisit. in verb. diuinationes. Paul. Ghirlan. de sortile. q. 2. nu. 6. & Guindis. de hæret. quæst. 9. num. 6. & sequenti. Quint. Mand.

Diuisio bonorum hereticorum a qualiter debeat fieri, vide supra bona. sed hic potest dici, quod vnum olim cauebat, & aliud obseruatur. olim etiam per Inn. & Clementem quartum fuerat cautum in quadam eorum constitutione, quae incipit, statuimus. §. teneatur in super. iuxta finem constitutionis, quod inquisitores debent diuidere bona hereticorum in tres partes, & partem vnam dare ciuitati, seu communi illius ciuitatis in qua haeretici damnantur, & aliam partem dabunt potestati, & alijs officialibus qui faciunt executionem contra ipsos haeticos, quorum bona erant, tertia verò partem debent retinere inquisitores ad sustentandum incumbentia suo officio inquisitionis. & si contrarium non ostenderetur, talis diuisio deberet omnino seruari, ut extra de haereti. in c. fi. in fi. li. 6. Hodie tamen inquisitores dicunt quod ista confiscatio per disuetudinem est abrogata & dicunt per apostolica rescripta, quod fiscus in hoc casu aliter declaratur. nam dicunt quod Romana ecclesia vult quod dimidia dictorum bonorum assignetur suae camerae, & alia dimidia remaneat officio inquisitionis pro incumbendis tolerandis, & ita de consuetudine obseruabatur. tamen hodie cum talia bona veniant applicanda fisco, isti Christianissimi, & ferrenissimi reges talia bona diuidunt in tres partes isto modo. Primo namque de talibus bonis hereticorum camerae suae confiscatis mandant primam & principalem partem expendi in sustentatione officij inquisitionis, dando salaria inquisitoribus, & officialibus ipsius officij, & faciendo eis alias

mercedes. Item secundò cum talibus bonis faciunt bella iusta contra Sarcenos, ut experientia docet vsque hodie de regno Granatensi. tertio & in ipsius causis dispensant, & nulla eorum bona imbuunt: qua de ratione cum ipsi officij inquisitionis prouident abundè, iuste possunt omnia bona hereticorum talibus regibus applicari, & nulli alij. & talis consuetudo est laudanda, cum multa bona exinde proueniant, sicut per experientiam videmus, non obstantibus quibusuis alijs iuribus, & constitutionibus, & cum praedicta constitutio quae in contrarium loquitur, tantummodo dicat, & loquatur de inquisitoribus Italiae, quae ad alias prouincias non videtur extendi, iuxta nota. per Innoc. & Io. An. in simili. in c. j. de loca.

A D D I T I O N E S.

a Fel. in c. irrefragabilis. §. ceterum. post nu. 5. de offic. ordin. asserit per extravagantes pontificias bona hereticorum diuidi inter Romanam ecclesiam, episcopum, & Inquisitorem, quam tamen practicam non seruari affirmat Dida. lib. 2. resol. cap. 9. nu. 12. saltem in Hispanijs, ubi bona tam mobilia, quam immobilia hereticorum, & habentium beneficia ecclesiastica, applicantur fisco regio, in Ducatu verò Mediolanensi, bona hereticorum diuiduntur aequis portionibus, inter fiscum ducalem, episcopum, & Inquisitorem, teste Iulio Claro. senten. lib. 5. §. haereticorum. nu. 12. Ex praemissis, & ijs quae scribunt Aim. consi. 128. Bossius in prax. crim. tit. de bon. publi. nu. 62. et Siman. Ench. tit. 56. de bon. haereti. nu. 8. puto recurrendum esse ad locorum consuetudines, & pontificias commissiones, seu declarationes. Videatur etiam

etiam in for. proce. contra inquisi. de haere. rub. de offi. & pote. cuius rector. nume. 15. versi. tenetur etiam potestas. Quintilianus Mandosius.

Diuortium a An possit peti inter coniuges propter crimè haereticis per vnum ipsorum commissum? & dicendum quod cum quis recedit a cultu fidei orthodoxae, & in haeresim labitur, quod alter coniugum non tenetur ei cohabitare, & potest peti diuortium in iudicio ecclesiastico, ut ab illo separaretur propter talem fornicationem spirituales, & per ecclesiam fiet separatio quod ad torum, sicut fieret pro fornicatione carnali, ut 28. q. 1. simili modo, & habetur extra de diuortijs. quanto, & c. ex literis. ad quod 32. q. 1. si quis uxorem. 1. & 2. vide supra coniux, & infra fornicatio, & infra fidelis.

An vxor possit petere diuortium propter vitium sodomiae, uide supra de hitum.

A D D I T I O N E S.

a Diuortium est omnium rerum separatio, teste Nonio. Cic. de Orat. lib. 3. sic est communis sententiae iugo sunt doctrinarum facta diuortia, Item pro deflexu de via, a diuertendo. Virg. lib. 9. obijciunt equites se se ad diuortia nota. Praeterea diuortia non coniugij distractionem solum, sed etiam omnium inflexionum, quae a recto detorquentur. idem Non. sic potes extendere significationem ad omnia quae ab inuicem segregantur. Extat in utroque iure tit. de diuortijs matrimonij. siue coniugij. Dirimitur matrimonium. diuortio iure civili. l. 1. ff. de diuort. iure verò canonico se-

paratio tori fit, & mutuae seruitutis, aliquando. vinculi matrimonialis, quandoque diremptio propter impedimentum perpetuum. toto titu. de diuortijs. Diuortium autem vel a diuersitate mentium, dictum est; vel quia in diuersas partes eunt, qui distrahiunt matrimonium. l. 2. ff. eod. titu. Diuortium igitur est aut distractio matrimonij, aut separatio tori, & mutuae seruitutis coniugalibus. A repudio differt. l. 2. eod. vid. l. 101. ff. de verborum signifi. Petrus Vndramenus.

Docere a non permittitur, nec sentire aliud quam Romana ecclesia docet, uel sentit, ut in c. rogamus uos fratres. 24. q. 1. de hoc nota. gloss. singularem in c. 1. de sum. trini. & si. catho. lib. 6. super parte, docet, & in ca. tuas, de spons. duorum extra.

An puniatur grauius docens haeresim uel scholaris? & dicendum quod docens puniatur ad mortem. sed scholaris discens mitius puniatur. gloss. in c. pe. de haeretic. & Bar. in l. cunctos. 6. colum. C. de sum. tri. & si. catho.

A D D I T I O N E S.

a Docere, inquit Non. significat disciplinam uel artem quamquam magisterio dare sicut accipitur in l. quicumque. §. pena. C. de haere. & de malef. & mathe. l. culpa. C. item de studi. libe. vrb. Ro. l. 1. li. 10. & de profess. qui in vrb. l. 1. lib. 12. C. extr. quoque tot. tit. de magistris, & c. & 37. distin. c. de quibusdam. & c. relatum. in alijs etiam iuribus allegatis ab autore. Quidam verò ita definiunt, ut sit alicuius rei cognitionem, alteri tradere, & Agricola de inuen. dial. lib. 2. c. 4. docere inquit, est rem ex ignota facere notiore. Virg. lib. 5.

lib. 5. docuit post exitus ingens. item docere, dicere, significare. Cic. Ap. pul. ne literas quidem vllas accepi, quæ me docerent quid ageres. Item probare. Cic. de Orat. 2. ad probandum autem duplex est oratori subiecta materies, postea fol. sequenti, ad docendum ait. & in Partitio. in princ. ferè, ibi, earum duæ valent ad rem docendam, narratio & confirmatio. & l. penul. §. ult. ff. ne quis eum. l. si filius. 8. ff. de probat. & l. 3. §. hos autem. ff. de iur. act. que pri. Doctrina sanè vel in verbis, & oratione, vel in factis consistere videtur. c. nemo. 81. dist. l. aut facta. §. vlti. ff. de pæn. 11. q. 3. estimant. Voluntatem enim suam quis declarat verbis, an ipsis rebus, & factis, non refert. l. de quibus. ff. de legib. & sup. citato. c. estimant. Adde rethores ita scribere Agrico. de Inuen. l. 2. ca. 4. & 13. Idem ante eum Cicero. & Aristot. in rethoricis, D. August. de doct. Christ. lib. 4. c. 27.

b Nam Ecclesia Romana omnium ecclesiarum mater & magistra est, Con. Trid. sess. 7. de baptis. can. 3. sess. 14. c. 3. de ministro & c. 22. c. 8. & 25. de delect. cib. Ca techis. de ord. sacra. c. iam verò. vide infra ad vocem Ecclesia. P. V.

Dolus,^a & negligentia quantumque æquiparantur, ut de offi. ordi. significauit, & ibi nota. uide in regula scienti, li. 6. Sed dolus grauius punitur, quam negligentia, lo. An. i. d. c. significauit, de of. or.

Omnis dolus est fraus, sed non è conuerso. ff. de pactis. l. iurifgentiù. §. dolus. nota. 81. dist. apostolus.

Mortuo b carcerato præsumitur dolus carcerantis. vide supra carcer. §. item nota, quòd carcerato.

Dolus & lata culpa excluditur vbi quis facit aliquid quod iustum pu-

tat siue iustis rationibus, siue iniustis motus. ff. de libera. cau. l. rectissimè, & ibi concor.

Nota quòd dolum committit ille qui scit aliquid prohibitum, & illud facit aliter non intelligitur dolosus. C. eo. l. 2.

An doli capacitas suppleat ætatem in delictis, uide de spon. impu. c. vlt. de delictis puerorum. c. 1. & 2.

An propter dolum iudicis, vel aduersarij tollatur facultas appellandi. vide supra appellatio.

Quando præsumatur dolus in iudice. vide sup. appellatio, ubi supra.

Item quando præsumatur dolus aduersarij, uide supra appellatio, ubi supra.

An præsumatur dolus in fratre professo, qui exiit monasterium, & contraxit matrimonium, vide infra matrimonium, & supra contrahens.

A D D I T I O N E S.

a Dolus malus ait Cic. off. 3. est cum est aliud simulatum, aliud actum. dolum malum Seruius definit machinationem quamdam alterius decipiendi causa, cum aliud simulatur & aliud agitur, quæ definitio reprobata est, cum & dolo bono conueniat, sic autem, labeo definit dolum malum esse omnem calliditatem, fallaciam, machinationem, ad circumueniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibitam, quæ definitio recepta est, l. 1. ff. de dolo. Duplex autem doli est, bonus & malus ead. l. 1. ubi etiam bonus definitur de hoc etiam Dona. in Eunu. P. V.

b Vide quæ ibi adscripsi. P. V.

Domnus^a castri, uel uillæ tenet hircicū fugientem

gentem ad suū castrum, uel uillā trahere ad manus inquisitoris, si requisitus fuerit per inquisitorem, cū ille cō fugiens noluit comparere citatus, vt habetur in c. ut inquisitionis, de hæreti. li. 6. & habetur in quadam constitutione Friderici Imper. quæ incipit, Commissi, in prin. & in fi.

Quæ forma debet seruari cum dominis terrarum, qui in suis dominijs, & terris receperunt aliquos hæreticos, si postea illi domini petant a fisco aliqua debita ipsorum hæreticorum, quos receperunt in suis uillis, uel castris, uide 32. instructionem inquisitionis.

Item domini temporales, seu potestates sæculares, quibuscuque officijs fungantur, debent moneri, & èt si necesse est, compelli per Metropolitanum, & episcopos comprouinciales, uel inquisitores per censuram ecclesiasticam, vt de suis prouincijs, uel locis exterminent omnes hæreticos ab ecclesia denotatos. Et cum de nouo quis eligitur in potestatem perpetuam, seu temporalem, hoc iurare tenetur, & si propter suam negligentiam talis dominus fuerit excommunicatus, & non satisfecerit infra annum, debet intimari Papæ, ut omnes uasallos eius a fidelitate eius denunciet absolutos, & terram suam catholicis exponat occupandam, & illum si expellere videbitur, a sua dignitate, deponat, ut extra de hære. in c. excommunicamus. §. moneatur.

Domini temporales, siue potestates non se debent intromittere ad cognoscendum de crimine hæresis. de quo uide infra iudex sæcularis.

Nullus potest duobus dominis seruire, s. Deo, & Dæmoni. nec quis potest

simul esse Christianus, & Iudæus, obseruando legem Mosaicam ueraciter & monstrando simulatè se habere fidem catholicam, ut habetur Matt. 8. & in decre. 21. q. 1. clericus.

A D D I T I O N E S.

a Dominus dicitur cui seruitur, Virgi. libro primo, Aeneid. Romanos rerum dominos, gentemq; togatam. pro conuiuij exhibitore, & pro amatoribus mulierum capitur. Nonij exemplade eo sumas. pro eo qui domui præest, & in familiam imperium habet, uel in regnum & in ciuitatem. de prior. Tcren. in Eunu. apparet seruum hunc esse domini pauperis. & l. pronuntiatio. 195. §. familia. ff. de uerborum signi. De posteriori Virg. in carmine præcitato. in iure sforum. & Cod. in hanc significationem pro eo qui in regnum, ciuitatem uel castrum habet imperium, non meminim legisse, præterquam in l. de precatio. ff. ad l. Red. & in l. pen. ff. de his quæ in testa. del. Romanis. n. domini nomen fuit inuidiosum, ait Seruius in 6. Acne. scribit etiam Dion. hist. lib. 53. Equidem nomen eius imperij, quo eis penes unicum aliquè esset potestas, adeo inuisum Romanis fuit, ut nè dictatoris quidem appellatione Octauium Cas. nominari sustinuerint, cetera uerò nomina potestatis, ut Consulatus, Proconsulatus, Censoris èt Tribuni, Augusti quoq; nõ Remuli, nec domini lege permisit. Adde & patris uocabulū tametsi eis aliq; iuris in subditos tribuit quale est parentum in liberos, tamen initio non in hunc finem eis. Imperatoribus impositum est, sed honoris gratia, utq; admonitionis esset ipsis, ut subditos liberorum loco, hiq; rursus ipsos ueluti parentes suos charos haberent. hæc Dion. testimonio sunt eorum tituli in Constitutionibus ipsorum, Tradit denique Macrobius Saturna.

faturna. lib. 1. c. 11. A Romanis omnem dominis inuidiam, omnem seruis contumeliā, detrahentibus, dominum patremfamilias, seruos familiares appellatos esse. unde fit ut in iure nomine domini significetur, in priuatis is qui habet in seruos potestatem. ut ff. de his qui sunt sui vel alien. iur. l. 1. & 2. Instit. cod. tit. & de stipul. seruo. & alibi passim in iure, cuius potestatis origo tempore Noe cepit, ait D. August. de Ciuita. Dei. lib. 19. c. 15. vel alterius rei proprietatem, modò rationem & arbitrium arg. l. scē mine, in fi. de secun. nup. & l. in re mandata. C. manda. ut ff. ad Senatuscons. Syl. l. 1. ubi & qui appellatione domini contineantur exponitur. & l. in venditione. 8. ff. de bon. aut. iud. pos. In potestatem verò sibi publicam usurpantibus, & sic in malam partem accipiebatur hæc appellatio. l. 2. §. & cum placuisset. ff. de orig. iur. teste quoque Seruio in citato loco, qui adducit Cic. auctoritatem, qui ea sic utitur sæpissimè, vide in 2. in Catilin. in antepen. fol. de generibus hominum a Catilina coactis, In genere secundo dictus est à domo, quoniam qui domui præerat in eaq; imperium habebat dominus dicebatur. & a domino dominium deductum fuit. Vaconius in decla. iur. lib. 2. declar. 78. dominus est duplex, naturalis & civilis, item cap. 67. Vlpia. instit. lib. 1. Iesus Christus dominus appellatur, quia nos redemit, à peccatis. & quòd in res omnes habet potestatem, Catechis. in Symb. art. Et in Iesum Christum. Huius nominis in sæculi principibus alia est id temporis & auctoris etate significatio. Domini temporales sunt ecclesiæ protectores, & libertatem ecclesiasticam conseruare debent, Concil. Tri. sess. 25. cap. 20. Pet. Vend.

Dominium. ^a An hæreticus perdit dñium. bonorum suorum statim

comisso crimine? & ad hoc dicit dñs Dinus de Mugello, quòd ipse intelligit iura dicentia, q̄ statim commissio crimine hæreticus perdit administrationem omnium suarum rerū, & potestatem disponendi super eis, dñiū uerò quod non perderet ipso iure, sed demum per sententiam confiscationis, & publicationis ita no. ipse. ff. de iure fis. l. Imperator noster. sed hodie videtur dicendū q̄ statim comisso crimine perdit ipso iure dñium, ^b ut extra de hæreticis. c. ut inquisitionis. §. prohibemus, & eo. tit. & li. in c. cū secundū leges, quamuis de mero iure civili in bonis hæreticorum olim aliter disponebatur, ut in l. Manichæos, & l. quicumque. C. de hæreti. & de hoc no. Gof. in sum. Et in hoc conclusio est q̄ secundum ius canonicū statim commissio crimine perdit dñium omnium suorum bonorum, ut patet in iuribus præalleg. & ita tenet Bart. in d. l. Imperator, in fi. C. de iure fisci.

Item apostata perdit dominium super seruos ut supra apostata. §. apostata perdit.

ADDITIONES.

a *Dominium a domino descendit ut supra dictum est, est autem libera facultas faciendi, alienandi, disponendive vti quis voluerit de re sua iure permittente. l. scē mine, in fine. & l. in re mandata. C. manda. Vacon. in 2. declara. in cap. 77. abiecit quidem iure permittente, quia non licet omnibus alienare. Instit. quibus alien. lic. tamē propter superficies, & emphyteutas, quibus non directa sed utilis actio, à iure civili datur. l. 1. ff. si ager uel higa. & l. 1. ff. de superficie. Diminuitur in naturale & civile, naturale, quod à natura proditum est,*

est, & gentium omnium commune est, quod nanciscimur occupatione, captiuitate, traditione & alijs modis ab Imperatore dictis titu. de rer. diui. §. singulorum. & §. ac lit. seq. instit. cepit ab humani generis conditione prima Genes. 1. Instit. eo. §. singu. Civile est quod Ciuium Romanorum, & cuiusque ciuitatis est proprium eius ortus fuit, cum ciuitates condi, magistratus creari, & leges scribit ceperunt, Instit. eo. §. singul. queritur vsucapione, Instit. de vsucap. item iure Quiritum mancipatione, & in iure cessione. Vlpia. instit. lib. 1. sublata tamen est a Iustiano illa differentia ab Vlpiano tradita, C. de nudo iure Quiri. toll. Dominium rursus aliud directum, quod per se quis manu propria sine alterius factio ab initio acquisiuit, aliud obliquum vel utile, quod manu alterius. Item aliud vniuersum, aliud singulare, vide Vacon. lib. 2. declarati. cap. 77. 78. & sequen. & lib. 3. ca. 106. Petrus Vendr.

b *L. fi. C. ad l. Tul. maie. Siman. Echir. tit. 56. de bon. hereti. nu. 4. versi. confiscantur autem a die commissi criminis, vide infra in verb. pena. versicu. Item alia pœna infligitur. Q. M.*

Domicilium. Nūqd si vnus cōmisit hæresim in episcopatu Chartaginiensi, & post commissum delictum mutauit domiciliū, & se transfert ad episcopatum alium, uel ad alium locum, si inquisitor Chartaginiensis ubi delictum commisit, poterat contra eum procedere? & dicendū q̄ sic, ^a ut in c. ut commissi, de hæreti. li. 6. & habetur in quadam constitutione Frederici Imperatoris, quæ incipit, Cōmissi. de hoc uide supra delictum, sed hoc intelligendum si iudex delicti puenit in cognoscendo: aliàs iudex lo

ci ubi quis est incola p̄t quē punire de delicto alibi comisso. q̄ est notabile. facit ad hoc l. j. & 2. C. ubi de crimine agi oportet, & l. 4. de of. præsid. hæc Bar. ff. de interd. & rele. in l. relegatorū. §. interdicere, in 3. notabili.

No. q̄ in criminalibus censetur q̄s habere domiciliū in loco, ubi est oriundus, ut no. in c. accedens, el 2. ut li. non contesta in glo. 3.

No. sicut mutatione nascitur noua actio furti ad pœnam applicandam parti, sic mutatione domiciliij territorij, & iurisdictionis noua nascitur actio siue accusatio furti ad uindictā publicam, ut no. Bar. in l. si dominiū. ff. de condi. fur.

Item ponamus q̄b aliquis sciens q̄ episcopus, vel inquisitor intēdit procedere de hæresi contra eum ratione domiciliij, & recedit de illo loco ad alium, & alibi eligit suam mansionem, an ille episcopus, uel inquisitor poterit amodo procedere de hæresi contra eū? & dicendū q̄ si ille erat iā citatus, non dñ mutare domiciliū, & forum istius, cum iam sit p̄uentus, ut ff. de iuris. om. iu. l. cum quædam puella, & extra de fo. comp. c. proposuisti. si uerò nō erat citatus nec p̄uentus tunc nō procedetur contra eū p̄ ep̄m vel inquisitorē rōne domiciliij, sed p̄cedetur per illū uel aliū, in cuius puincia uel diocesi deliquit rōne ipsius delicti, ut in aut. si qua in puincia. C. ubi de crimine agi oportet. & locus erit remissionis, quia oīs delinquēs remittitur ad suū iudicē coercendus, ut in aut. ut nulli iudices. §. si quis uerò cōprehensorum. & ita determinatur, & tenuit Clemens Papa quintus in quadameius constitutione quæ incipit, Quoniam illis, de quo uide sup. citatio.

tio. Sed salua reuerētia tāti dñi, quia non remittet ad iudicē domicilij, sed ipse puniet per dictam. l. 3. ff. de offic. præsi. nam potius uidetur fieri remissio, & punitio ad iudicem delicti, ut ff. de accusa. l. si cui. §. si. & dicto §. si quis uerò. Et quod quidem dicitur quòd iudex delicti debet punire, intellige uerum in pœna corporali, nō autē in spiritali, uidelicet pœnitentia, quæ imponitur cōfidenti. nam imponi debet per propriū sacerdotem, ut extra de pœn. & remis. c. omnis, & no. 16. q. 1. c. 1. in glo. sepeliant, in fin. & ibi uide. de hac autem remissione facienda plenē notat. Innoc. & Host. extra de rapt. c. 1. & Io. And. in compilatione Clem. de re iudi. ca. pastoralis, in glof. sed nunquid. de quo uide infra remissio.

Sed pone q̄ aliquis deliquit in pluribus locis ubi autem debeat puniri? & dicēdum q̄ in omnibus in quibus deliquit cōueniri, & etiam puniri poterit. illa tamen pœna quæ est iterabilis, ut sunt pœnæ pœnitentiales, & aliæ super bonis, de quib. infra dicitur in litera pœna. & ita determinauit dominus Clemens in prædicta cōstitutione, & ibi dicitur q̄ secus. ubi pœna non esset iterabilis prout patet. Sed quamuis iure illa constitutio omnino sit seruanda: tñ bonum est eā al legationib. adiuuare. unde pōt dici q̄ ubi quis tm̄ excessit in diuersis locis, q̄ pro suo crimine ueniat pœna hæretici puniendus, poterit in quolibet ipso forum locorū puniri de ipso crimine, quia fortitur forum in quolibet illorum, ut sup. dictum est. sed si punitur in uno, nō punietur in alio, quia pœna hæretici est talis q̄ non pōt iterari, prout plenē infra dicitur in litera

pœna. Et hoc casu est intelligenda gl. quæ est ff. de fur. l. uulgares, & incipit immo vñ. ubi dñs q̄ quantumcunq; quis pluribus uicibus committat adulterium cum uxore alterius, nō punitur tamen nisi semel. Nam hic contingit, q̄ pro adulterio imponit pœna mortis, quæ non pōt iterari ac ubi quis taliter circa hæresim sepius in diuersis locis excessisset, q̄ nō esset tanquam hæreticus puniendus, sed aliter ueniret pœnis pœnitentialibus coercendus, tunc in quolibet prædictorum locorum etiam punietur, cum etiam hoc casu pœna ualeat iterari, ut ff. de pœnis. l. delegatū, in fi. & de iur. pat. in fin. & unum delictum non minuit pœnā alterius, ut ff. de pri. delict. l. nunquā & de iureiu. l. nūquā, maximē cū ponamus q̄ iste excesserit in pluribus locis, & sic separatim, & ex interuallo, unde non insurgunt eius crimina ex eodē facto sed ex diuersis, quia sepius hic cōmisit, & ex quolibet ipso rō factorū nouus resultat effectus, uidelicet quia nouā cōmittit offensam in contumeliā creatoris, & in omniū iniuriam per l. Manicheos. C. de hæreti. & ideo non mirum si pro qualibet iniuria ueniat puniendus, quia idem esset in quolibet alio excessu leuiori, ut ff. de iniurijs. l. prætor dixit. §. si plures. ff. ad l. Aquil. l. illud. §. si accedat. C. de episco. audien. l. nemo. §. his ergo in simili, cum si. extra de iudi. cap. cum nō ab homine. Et si dicatur, quādo quis semel punitus, uel absolutus de crimine, amplius quæreretur de illo, cum de delicto hominis sepius nō sit quæredum, ut ff. nau. cau. sta. l. vlti. in fin. extra de accusa. de his, Et dicit canon q̄ diuina clementia non patitur crīa semel dimissa uenire amplius

in ultionem, de pœni. dist. 4. cap. 1. dico quòd non obstat, quia illa sunt intelligendo eo casu quo crimen est p̄ omnia idem, quòd nō est in casu propositæ quæstionis, cum quærat de crimine quòd resultat ex pluribus factis, & excessibus separatis, ac diuisis locis, ac ex interuallo commissis, ut supra est ostensum. Immo plus est dicendum, q̄ si iste post impositam sibi pœnitentiam in uno loco iteret delictum in alio, aggrauatur eius cōditio adeo, quòd censeretur potest relapsus, cum quo misericordia non est habenda, si hæresim abiurauit, aliàs secus. Sed pone quòd aliquis post commissum delictum se absentat, & confugit de loco, in quo deliquit, nunquid potest puniri ratione delicti per illū inquisitorem, ubi illud commisit, ut sic differat ab eo quòd dictum fuit supra? & sic concluditur, quòd est speciale isto crimine, quòd inquisitor potest procedere contra absentes existētes in alio territorio, ut extra de do. & contu. c. ueniens. uide supra absens.

An vxor debeat sequi domicilium viri. d. & dicendum q̄ sic. Bar. in l. imperatores. §. item rescripserunt. ff. ad municipi. & l. cum quædam puella. ff. de iuris. om. iu. Spe. ti. de fo. comp. §. 2. ver. 20. adde ff. ad municipa. l. de iure. §. fin.

A D D I T I O N E S.

a Domicilium singulos habere non ambigitur, ubi quis larem, rerumq; ac fortunarum suarum summam constituit, unde rursus non sit discessurus, si nihil auocet, unde cum profectus est peregrinari uidetur, quod si redijt, peregrinari iam destitit. l. 7.

de incol. C. lib. 10. Alfenus item in l. 203. ff. de uerborum signific. ita scribit. Igitur quæri soleret, utrum ubi quisque habitaret, siue in provincia, siue in Italia, an duraxat in sua cuiusque patria, domus esse retē dicatur, sed de ea re cōstitutum esse, eam domum unicuique nostrum debere existimari, ubi quisque sedes & tabulas haberet, suarumq; rerum constitutionem fecisset. hinc itaque probatur domicilium ab habitatione, uel domo non fieri simpliciter, sed inde ubi quis larem & cetera constituit. l. 5. §. domum. ff. de iniur. id & Cic. pro Archia poeta, confirmat his uerbis. At domicilium Roma non habuit is, qui tot annis ante ciuitatem datam, sedem omnium rerum, ac fortunarum suarum Roma collocauit? Et qui aliqua regione domicilium suum contulit, incola dicitur, quem Græci τὰ πόμον, appellant. l. pupilus. 239. §. incola. ff. de uerb. signific. id genus domicilij constituentis mens ex varijs coniecturis sumitur, l. prædia. §. primo. de sui. instr. l. 2. C. de incol. lib. 10. Abb. in cap. vlti. de paro. pluribus etiam in locis eodem tempore nos habere domicilium possumus. Decius cons. 283. exemplum in Regibus, l. assumptio. §. uiris. ff. ad munic. & l. eius. 27. ff. eod. cap. 2. de sepul. lib. 6. quod si res de qua agitur in domicilio frequentiori sit, illud preualebit, uide Alciat. in §. Incolata. Scias autem re, & facto transferri non nuda contestatione. l. domicilium. 20. ff. ad municipa. item Senatores, qui liberum comeatum, id est ubi uelint commorandi arbitrium impetrauerunt, domicilium in urbe retinere. Vidua mulier amissa si uiri domicilium retinet, & libera eorumq; filij domicilium matris patris sequuntur. l. filij. 22. ff. eod. Miles ubi stipendia meret. l. sequen. Domicilium est unus de modis fortiendi forum, l. heres absens. §. proinde. ff. de iud. cap. ultimo.

de foro compet. de crimine etiam ubi quis reperitur potest agi. l. 1. C. ubi de crimine. hac de causa de domicilio tractat author. Sine domicilio potest esse, qui relicto domicilio nauiget, vel iter faciat quarens quod se conferat, aut ubi constituat. l. eius. 27. ff. ad municipa. exemplo esse possunt Antenor, & Aeneas, qui amissa patria Troia, alias sedes quaesierunt. Linius initio lib. 1. eiusdem significatio transfertur, & ad animum, item ad res corporales, & incorporales, velut ad sedem quandam, & habitum. Petrus Vendramenus.

b *Authent. ut nulli iudicium. §. si verò quis comprehensorum. cap. ultimo. cum gl. fin. in fi. de foro compet. Couaru. pract. questio. 11. quest. & in for. pro. contr. in qui. de haeres. Rubr. de his que pert. ad execu. offic. inquisi. numero decimoquarto, & sequent. versi. D. autem Guid. Simanc. Enchir. tit. 45. de absent. num. 10. Iulius Clarus senten. lib. 5. §. fin. quest. 38. in princ. Quint. Mand.*

c *Adde innominatum authorem post Calderi. tract. de haer. de for. pro. cap. 1. numero 14. Pet. Vend.*

d *Et uxor sequitur forum viri iuxta communem sententiam prout per Venaf. consilio 20. numero 1. Hinc etiam communiter dicunt iniuriam factam uxori, viro factam censeri, Plaz. lib. 1. delicto. cap. 6. numero 25. Iul. Clar. senten. lib. 5. §. iniuria. numero 4. Emanuel Soarez, recep. senten. numero 121. in vers. Vxori facta iniuria. Quintil. Mandos.*

Domus a mea, domus orationis vocabitur. 16. q. 7. & hoc diximus. & Isa. 56. & Matth. 21. & nota ex dicto decreto quod columbas vedit, qui tradit ecclesias avaris, & tenacibus, & indisciplinabilibus a episcopis, & clericis.

Domus haereticorum, b credentium defensorum, receptatorum, & fautorum eorum, in quibus domibus ipsi haeretici docuerunt dogmata erronea, & haeretica, vel ubi manus alij imposuerunt, vel consolationem, seu uerius desolationem receperunt, talis domus venit destruenda, & nullo tempore reaedificanda, ut habetur in quadam constitutione Friderici Impera, quae incipit Gazaros, in fi. & in c. filij, extra de haereti. lib. 6. Et talis domus non venit applicanda in confiscationem omnium bonorum. Sed in hoc debet c distinguui. nam aut illa domus erat illius qui damnatur de haeresi. & tunc secundum quosdam, cum omnia sua bona ueniant confiscanda, & per consequens domus, ut supra dictum est in litera, Confiscatio. Si uero ipse dominus domus non damnatur de haeresi, ut puta quia in domo aliena haereticus talia commisit, & tunc aut ipse domus sciuit talia in domo sua committi, aut ignorauit. si ignorauit, tunc domus remanet sibi illaesa. Si uero sciuit, uel scire debuit, tunc ipsa domus confiscatur uel confiscata remanet arbitrio inquisitoris, uel episcopi destruenda. quod dicunt posse probari per argumentum, quia idem dicitur in minori crimine, sicut in falsa moneta, ubi fabricatur, domus destruitur, uel confiscatur, ut C. de fal. mo. in l. j. §. domus, & C. de his qui latro. l. si uicto, & extra de haereti. c. vergentis, & eo. tit. in c. cum secundum, lib. 6. unde multo fortius in isto crimine. sed tu poteris circa praedicta aliter, & melius dicere & per alia iura probare, uidelicet quod domus in qua fuit inuentus haereticus morari, & in ea inuentus fuit predicare,

dicare, uel manum imposuit, uel haereticum adorauit, uel consolationem fecerit, uel domus in qua euaderet, ne caperetur, talis domus est penitus destruenda sine aliqua spe reedificationis, ut supra in princip. dictum est, in principio istius. §. etiam si talis domus esset alta turris, siue ipsa domus fuerit committentis, siue scientis in ea talia committi, & patietis ut sic locus ille in quo fuit receptaculum, & latibulum haereticorum, & ad perpetuam receptionem putredinis, & fordidum deputetur: fecus tamen si talis domus fuisset alicuius innocentis, & ignorantis, quia tunc talis domus illaesa sibi remaneret.

Nota circa hunc. §. questionem notabilem, quae talis est. Duo fratres habent domum communem pro indiuiso, ita quod delinquenti competit pars superior, innocenti pars inferior: ex delicto uenit domus delinquentis destruenda, quid iuris? & rñ de secundum gl. de poen. dif. j. c. sed & continuo. quae sic respondet ad literam, quod tota domus sit dirimenda. de hoc uide Ab. in c. sacris. de sepul. & in c. super specula, de priuileg. Bal. in l. & si feuerit. C. de infra. & in l. 2. C. qui cau. seruit. praemi. lib. acci. Io. An. rubri. de iniurijs, in addi. spe. & in d. c. super specula, & Bart. in l. cum alicui. ff. de negot. gest. & in l. stipulatio. §. 1. ff. de no. op. nun. ubi uidetur esse tex. & Bart. post Dy. in l. non amplius. §. si. ff. de leg. 1. in fi. & in l. haec tenus. §. si. ff. de aqua plu. ar. & per Cy. in l. filium quem habentem C. fa. er. per Bart. Brixien. in quaestione Vener. 43. & per Arch. in c. fecelicis. de poenis, li. 6. & per Io. And. in addi. spe. super rub. de poe.

Item eo casu quod domus ipsa de-

struitur, an d scindera, & lapides, & contenta in ipsa domo ueniant ad fiscum, & diuidantur sicut alia bona quae ad fiscum propter crimine huiusmodi ueniunt, ut supra dictum est in litera, confiscatio, & in litera diuisio? & dicendum quod talia applicantur fisco, sicut alia bona, ut habet in quadam extrau. constituto. Fri. Imp. quae incipit, cum Constitutionibus. quae constitutiones Frid. licet non habeatur in compilatione libro rñ sunt obseruandae, ut extra in c. ut inquisitionis, in prin. & c. fi. li. 6. & ita seruat generalis consuetudo inquisitionis officij. Ceterum uero domus haereticorum, in quibus talia sunt commissa, non destruantur, sed in confiscatione bonorum ueniunt, prout patet in dictis iuribus, & dictum fuit supra in litera, confiscatio.

Sed tunc quaeritur an super terreno talis domus destructa possit ali-quid aedificari? uide infra praescriptio.

Nemo de domo sua est trahendus ad carcerem pro ciuilibus, ut in l. nemo de domo. ff. de re. iur. & l. plerique. ff. de in ius vo. sed hoc procedit in ciuili, non autem in criminali, iuxta gl. in d. l. nemo. uide supra carcer.

ADDITIONES.

a *Domus proprie dicitur, ubi quisque paterfamilias suas sedes, ac tabulas habet, suarumque rerum constitutionem fecit, l. in lege. 203. ff. de verbo. signifi. sed plerumque latius accipitur pro quouis loco in quo quis habitat siue proprio, siue alieno, ut l. 5. §. domum. ff. de in ius. l. 8. in fi. l. 2. ff. de adul. l. 1. §. domum. ff. de ale. lu. l. 1. §. domum. ff. de li. agn. ubi Vlpianus inquit, Domum accipere debemus hospitium si in ciuitate maneat, quod si*

non sit, sed in villa vel municipio, illic ubi larem matrimonio collocaret. l. 4. §. prætor ait. ff. de damn. infect. item pro familia sumitur continens pro contento, id est pro ijs, qui tum ex una gente, tum etiam in eiusdem patrisfamilias potestate, sunt l. pronuntiatio. §. communi. ff. de verborum significatio. l. penult. §. vlti. de contratabul. l. pen. ff. de testibus. l. cum vnus 10. de alimen. & ciba. leg. ff. Quamorbem Aristot. 1. politico. definit domum esse societatem naturalem, ex marito & uxore, patre & filio, domino, & seruo consistentem. & cui deest seruus, bos vel asinus, pro seruo erit: estq; constituta gratia quotidiana conuersationis. nomine itaque non re discrepare iuriconsultus ab Aristot. videtur. hic enim societatem appellauit, quod ille familiam. Vnde Virg. 5. Sergestusque domus tenet, a quo Sergia nomen, idem. 1. cum domus Assaraci. Cum pro ædificio capitur, constat ex solo, & superficie. l. cum qui. 24. ff. de vsuca. Domus sic accepta tutissimum cuique refugium atque receptaculum est, nec inde quis in ius vocari potest, l. plerique. ff. de in ius vocan. Cic. pro domo sua. folio 448. Quid est sanctius, quid omni religione munitius, quam domus vniuscuiusque ciuium? hic ara sunt, & foci, hic Dii pennates, hic sanæ religionis cœremonia continentur, hoc perfugium est, ita sanctum omnibus, ut inde arripineminem fas sit. hoc in ciuilibus, secus in criminalibus. gloss. in l. nemo. ff. de regulis iuris. Domus & pro templo sumitur in sacra scriptura, ut hic, & per excellentiam pro templo primario ciuitatis, item pro ecclesia & populo fidei, eo quia sit veluti vna familia, quam vnus paterfamilias moderatur, & in qua est bonorum omnium spiritualium communio. Catechis. in expositio. arti. Et vnanz

Sanctam &c. Nonius deinde scribit. Domum consuetudo hominum tantum habitacula dici putat, cum auctoritas, & templum, & nidos domos dixerit. Virg. Aenci. 6. Ostia iamq; domus patuere ingentia centum, sponte sua. Geor. 2. Antiquasq; domos auium, cum stirpibus imiscruit, ἀπό τοῦ δομεῖν, id est ab ædificando dicta. De domo Dei Sinod. Trident. Sess. 24. capitu. primo, de reform. & alijs scriptura locis hic allegatis, præterea 2. reg. capitulo 12. & 7. reg. capit. 8. Esdra 4. capitulo 6. & 7. Concil. Tridenti. sess. 22. in decre. de obser. in celeb. miss. Petrus Vendramenus.

b Hæc ferè ad literam inuenies apud Io. Calderin. tracta. de hæretic. capitu. 39. titulo. de domo in qua hæretici, pro his etiam latè Ieroni. Gigas. in tracta. de crimi. les. maicsta. quæst. 36. & sequen. & Ioan. Calde. ubi sup. citare voluit Vmber. in Iud. inquisi. ipsum sequens in verb. domus hæretici. pro quibus etiam Simanch. in Enchir. titu. 67. de pœn. nume. 13. & sequen. Vide etiam infra in verb. sententia. in formula sententiæ super destructione domorum. Quint. Mand.

c Hoc ipsum caput. ca. item eo casu. cum sequenti inuenies descripta apud Calde. de hæret. c. 30. P. V.

d Cœmenta legitur apud Calderinum, pro Sinderæ. P. V.

Donatio facta ab hæretico añ damnatione an teneat, vel ne, vide supra alienatio.^a
No. casus quibus donatio reuocatur si donatarius impias manus in donatorem iniecerit ipsum vulnerado, aut atrocem iniuriam ei intulerit, ut ipsum vulnerado, uel fustibus cædendo, siue graue damnum rerum suarū, uel periculum uitæ inferre præsum-

pserit. Item si cōditionem appositam non adimpleuit. de hoc C. de reuoc. do. l. vl. & extra de dona. ca. vl. in text. & in glo. & de conditio. appo. uerum. Item not. qd si mater donationem faciat filio, & postea transeat ad secundas nuptias, tribus casibus eam donationem poterit reuocare, puta si uitæ eius infidiatus est, si atroces manus intulerit in eā, si totius substantiæ ipsius molitus est iacturam. C. de reuo. don. aut. hæc quoque, in aut. de nup. col. 4. §. mater. aliter non fit reuocatio, Insti. de donat. §. aliæ. uide glo. d. c. vl. de dona.

Vtrum donationes inter uiuos collatæ ante crimen commissum infirmè tur in uxorem^b damnato uiro: & repondetur quod non. immo confirmantur, ut in l. 1. C. de don. inter vi. & vxo. amittit tamè eas quò ad proprietatem ipsa mulier cum nubit secundò, ut C. de secun. nup. l. fœminæ.

Quæ differentia sit inter donare, & dare, uide supra in litera, dare.

An rex possit donare omnia bona propria ipsi hæretico, quæ ipse propter delictum amisit, uide supra bona.

A D D I T I O N E S.

a Donatio potest ita definiri, ut sit rei in aliquem nullo cogente iure facta, collatio. l. prima. ff. de donatio. ubi pluribus verbis idem uiaetur dicere uoluisse Iulianus. Donationes autem complures sunt, quedam enim fit inter uiuos, ut cum uiuens in uiuentem quid ex mera liberalitate confert, ait enim ibi Iulianus. Dat aliquis ea mente, ut statim uelit accipientis fieri, nec ullo casu ad se reuerti, & propter nullam aliam causam facit, quam

ut liberalitatem, & munificentiam exerceat, hæc propriè donatio appellatur, ut donatio inter sponsum, & sponsam. Altera donatio est, cum dat aliquis ea mente, ut statim accipientis fiat, si tamen aliquid factum fuerit, aut non fuerit, uelit ad se reuerti, non propriè donatio dicitur, sed totum hoc donatio est, quæ sub conditione soluatur, qualis est mortis causa donatio, eadem l. prima. quæ species donationis, iterum diuiditur in tres species, causa mortis donationum, l. 2. ff. de mor. cau. donatio. Primum munificentia siue donationi genus, quod sine mortis cogitatione fit ad exemplum uenditionis perficitur constitutione Iustiniani, qua donator uendere compellitur, eiusmodi donationem, ab ingrato reuocare licet donatoris certis de causis, lege ultima. C. de reuocan. donatio. & Institut. eodem. nam in actis publicis conscribi, si quinquennos auros superet, oportet. l. 35. & penultima, C. de donatio. Eas uerò, quæ causa mortis efficiuntur donationes instar legati obtinere oportere constituit Iustinianus, Institutio. de donatio. Est donatio propter nuptias quæ tum ante, tum post contractas nuptias a uiro in mulierem confertur. Institut. eodem. §. 3. l. 20. C. de donat. ante nupt. Donatio ante nuptias, quem eandem sponsalitiæ appellamus, olim fuit ea, quam inter se sponsi, & sponsa conferebant Iustiniani lege nomine mutato, l. ultima. C. eodem. Alia donatio, quæ dicitur honoris causa. l. 42. ff. de donat. in. vi. eam maritus facit uxor, ad honorem, ac dignitatem aliquam consequendam. Alia fit causa donationum, ut quedam pura, alia conditionalis, alia ex die, uel in diem fieri dicatur, l. donatio. 35. C. eodem. alia sub modo contrahitur, C. de donat. quæ sub mo. Donationis igitur uerbum, simpliciter loquendo, omnem donationem

comprehendisse videtur, siue mortis causa, siue non mortis causa fuerit l. alienatum. 67. §. 1. ff. de verborum signific. & in eam Alcia. vide. Alia vide? supra Dare. Ea videtur quibusdam a Ciuili iure modus inuentus acquirendi dominij gratis, quod inter modos ciuilium acquisitionum a Iustiano videatur ascriptus Instit. eodem tit. alij iure gentium aiunt institutum, de quo non est hoc loco nobis differendum.

Petrus Vend.

b Et Paul. Ghirlan, de hæreti. quest. 5. numc. 8. Vmber. in Ind. inquisito. hoc ipso verb. num. 6. versi. Et nota quod licet do natio. Q. M.

c In uxorem, vocibus locum esse vel post vel ante vocem, collatæ, non hic, existimo. Petr. Vendr.

Dotes a vxorū an propter hæresim maritorum confiscantur? & respōdetur quod nō, nisi scienter cum talibus contraxissent. i. quia tunc sciebant illos esse hæreticos, ut in c. decreuit, extra de hæreti. lib. 6. in gl. super versi. tunc ubi dicit tunc, scilicet tempore contractus. ergo si tunc ignorabat, si postea sciuerit, non habet locum pœna, ut sic inspiciatur initium, ut extra de emp. & uen. c. cum dilecti ignorare ergo præsumitur, nisi probetur scire, ut ff. de proba. sed uerius de hoc c. 2. & infra de regu. iu. præsumitur, uide infra fiscus. §. fiscus an præferatur.

Dos constante matrimonio an debeat uxori restitui confiscatis bonis mariti? & dicendum quod sic, quia de eis debet extrahi, & confiscata nō intelligitur glo. & Bar. & Bal. & doc. in l. 2. ff. sol. matri. & est casus in c. ex literis, de pigno.

An dos possit sequestrari uiro ma

lenti, uide infra sequestratio. §. andos.

Nota quod dos debet restitui uxori si maritus est bannitus, & bona confiscata. c. ex literis, de pigno. glo. Bar. & Io. de por. post Bald. & doc. in l. 2. ff. so. ma. in prin.

Nota quod propter maleficium uiri mulier puniri non debet. C. de do. na. inter uirum & uxorem. res uxoris. C. ne uxor pro mari. l. 2. & C. adl. Iul. ma. quifquis. §. uxores. C. de bo. dam. si quis, & aut. bona. nec etiā propter delictum patris. C. so. mal. 2. in fi. de hoc est gl. in c. ex literis, de pigno. nam pro delicto patris non potest fieri immisio in dotem si uia a patre profecta, & nondum ad eum reuersa, ut in l. rem quam. C. de iu. do. & ibi nō. Bald. & ideo dicit ibi, quod si pater usurarius maritauit filiam de usuris, quod debentes recipere a patre, non poterunt mitti in possessionem dotis, quod tenet Fridericus. de Senis in consil. suo 61. quod incipit, quando talis, uide Bald. in d. l. rem quam, qui remittit ad l. fi. in princi. ff. quæ in frau. credito.

Nunc autem uidendum occurrit an pendente matrimonio, possit mulier aliquo casu dotem repetere? & glo. in l. 2. ff. sol. mat. respondet quod sic in quatuor casib. primus est quando maritus uergit ad inopiam, ut in l. si constante. ff. so. ma. in princ. & ibi plenè per Bar. & not. per Cy. & alios in l. ubi adhuc. C. eo. ti. & per text. & glo. in c. per uestras. extra de do. inter ui. & ux. secundus casus est quando maritus deportatus est in insulam, & sic perdit bona sua, ut l. si marito. ff. sol. mat. nec mirum, quia per hoc factus est pauperimus, ideoque includitur

ditur sub præcedenti casu, & per hoc determinatur illa questio. Si maritus fuerit de ciuitate expulsus vel bannitus, maximè eius bonis ademptis, quod mulier possit petere dotem ipsam, ut tenet Bar. in d. l. si constante. tertius casus est, quando matrimonium nullum fuit, vel nō est secutum, ut l. quem admodum. ff. de iure dot. differt tamè hic casus a præcedentibus in qualitate actionis: nam hoc casu repetitur dos per petitionem sine causa uel ob causam, ut l. si. cum si. ibi notatis ff. de condi. si causa. & in l. qui contra. C. de incest. nup. in alijs autem casib. repetitur per actionem stipulati. quartus casus est idem cum præcedenti, de quo in l. i. C. de repudi.

Item nota. quod mulier constante matrimonio potest dotem repetere, & eam dispensare pro anima patris sui. Io. de Imo. in l. quamuis. ff. sol. matri. ar. l. sancimus, de sac. san. ec.

Nunc queritur, an si mulier, quæ cōtraxit matrimonium cum uiro inopis, & egeno, deinde pendente matrimonio uult dotem repetere, quia uir eius laborat inopia, per l. ubi adhuc. C. de iure do. & in l. si cōstante. ff. sol. ma. in princi. an tali mulieri debeat sibi restitui dos, vel sequestrari? & dicendum quod talis mulier non auditur, ut nota per Cy. in d. l. ubi adhuc in 4. q. cum a principio ille cum quo contraxit illa mulier, erat pro tali egeno, & paupere habitus & reputatus, & pro tali persona inter omnes habebatur, ideoque non poterit ex eadem causa reprobari, ad hoc ut propter eius inopiam possit mulier repetere dotem durante matrimonio, nec sequestrari, ut traditur, & habetur in l. si creditores, versi. planè,

& in l. ait prætor. §. si debitorem. ff. quæ in frau. cre. facit. l. si is a quo, in fi. ff. ut in pos. lega. cum si. quod secus est in marito uergente ad inopiā post matrimonium contractum, cuius bona pro dote sequestratur, ut l. si cum dotem. ff. solu. matrimonio.

Item nota. quod uerum est quod uiro uergente ad inopiam potest mulier repetere dotem constante matrimonio, ut supra dictum est. sed hoc uerum, dummodo ipsa mulier non sit eam consumptura, de quo uide in d. c. per uestras, de donat. inter ui. & vxo. & in dicta l. ubi adhuc. C. de iudi. do. & uide in sum. Angel. in litera dos. §. 14.

De priuilegijs dotis mulierib. hæreticis non præstandis, circa hoc nota. quod priuilegia catholicis tatummodo conceduntur, non hæreticis, nisi fuerint reuersa ad fidem. de hoc C. de hæreti. l. 3. & C. de Iudæis. l. fin. Inno. in c. ex literis, de priuile. qui autem appellentur hæretici, uide infra hæreticus, per totum.

An autem propter uxoris hæresim dos confiscetur? & uidetur quod nō, per l. quinque legibus. ff. de bo. dam. sed melius potest dici contrarium, cum iste casus non sit de illis. ex quo in crimine lesa maiestas. illud habet locum, ut ibi, ergo a fortiori in crimine hæresis. sic arguit tex. in c. uergentis, de hæreticis.

An propter fornicationem spirituales perdat mulier dotem, uel uir donationem propter nuptias, uide infra fornicatio.

An uxores redeuntes ab hæresi, & reincorporatæ ecclesiæ recuperent dotes, quas amiserunt? & dicendum quod si inquisitores uiderint tales coniectu-

coniecturas ipsius redeuntis taliter ut habeant bonam spem de eius conuersione, & pœnitentia, & dolore quod isto casu ipso iure recuperabit primum statum, uidelicet si mulier aliqua catholica incidit in hæresim propter quod perdit priuilegia, quæ catholicæ mulieres habent in dote sua, si postea conuertatur, recuperat ipso iure omnia priuilegia, quæ amiserat, ut in aut. de priuileg. do. §. quia enim, in fi. col. 7. Ex quibus nota. quod mulier conuersa ad fidem gaudet priuilegijs dotium, ut in l. asfiduis. C. qui po. in pig. ha. & ad hoc Pa. allegat multa iura in c. pe. de diuor.

Dos constante matrimonio debet uxori restitui confiscatis bonis mariti, quia de eis debet extrahi, & confiscata non intelligitur. gl. Barto. & Bal. & docto. in l. 2. in prin. ff. solu. matrimo. & est casus in ca. ex literis, de pigno.

An propter fornicationem spiritualem perdat uir donationem propter nuptias, uel mulier dotem, sicut in fornicatione carnali, uide infra fornicatio.

Item dos nõ uenit in confiscatione bonorum uiri, quia per fiscum debet restitui uxori quatenus ad eum uenit. in l. scilicet marito, in prin. & ibi Bar. & docto. ff. fo. ma. sed mulier hæretica perdit priuilegium dotis. ut C. de hæret. aut. item priuilegium.

Dotare tenetur fiscus filiam eius, cuius bona sunt confiscata. Bal. in l. 1. C. de dotis promif.

An uxor possit accusare maritum de adulterio ad hoc ut recuperet dotem, uide supra accusatio, & supra adulterium.

A quo tempore contrahatur hy-

potheca in dotem, uide infra hypotheca.

A D D I T I O N E S.

a Dotis variæ traditæ sunt definitiones. *Dona. in Hecy. Terent.* Dos pecunia est, *Varro lib. 1. sic ait, Dos, pecunia nuptiarum causata data hanc sequitur Alciat. libro 4. parer. ca. 13. Cui iungit Hotomanus de verb. iur. ita. Dos est pecunia nuptiarum causata marito data, ut eam pro domino constante matrimonio penes se habeat, quippe propter onera matrimonij, id est ad alendam uxorem detur. Vacon. libro sexto declar. iur. c. 256. Dos est, inquit, ius quoddam continens uniuersum ius mulieris concessum marito pro matrimonio, ubi definitionis annexit explanationem. Azonis definitionem Barto. explodit in titu. solut. matrimo. ff. rursus & Barto. reprehenditur ab Angelo quod non contineat promissam, licet Barto. communiter a Doctor. receptam scribat Alex. under. Vaconiana speculis vacua uidetur, Hotomanica non aspernenda propter latissimam uocabuli pecunie significationem, l. 222. ff. de uerborum signifi. sed sua carere plenitudine uidetur, quia promissam non complectitur, & quia & filij sunt onera matrimonij. l. si cum dotem. 22. §. si autem. in seuus. ff. solu. matrimo. & l. ubi. 29. circa fin. C. de iur. dot. Dos est duplex aut profectitia, aut aduentitia, Profectitia est ait *Vlpia. de dot. Instit. 6. quam pater mulieris dedit, vel quæ a patre, vel parente uiriliter sexus de bonis vel factis eius. l. 5. ff. de iure dot. Aduentitia est quæ à quouis alio, vel ex ipsius mulieris bonis data est. ff. eodem titu. l. 5. §. si quis. & §. si pater. & *Vlpia. Instit. titu. de dotibus. ubi ait, Aduentitia autem dos semper penes maritum remanet, præterquam si is qui dedit,***

dedit, ut sibi redderetur stipulatus est, quæ dos specialiter receptitia dicitur, quod & *Caio placuit, l. mortis. 31. §. secundo, ff. de mor. cau. donat. Dos aut datur, aut dicitur, aut promittitur. Dotem dicere potest mulier, quæ nuptura est, & debitor mulieris si iussu eius dicatur institutus. Parens mulieris uiriliter sexus per uiriliter sexum cognatione iunctus, uelut pater, & uis paternus dare, promittere dotem omnes possunt, Hæc *Vlpian. Instit. Dicere doti pro in dotem promittere Latini dicebant, Noni. in uerbo dicere. Cic. pro Flac. Doti Valeria omnem suam pecuniam dixerat Tcren. in Heauton. me mea bona omnia doti dixisse illi, alia de Nonio petas exempla. Sin dos aduentitia quæ marito nato viro? Dotis etiam appellatio ex simili ratione sumitur pro omni quod a natura, uel ab hominibus datum est siue personæ siue rei, unde sicut quod datur mulieri quod onera matrimonij sustinet, & dos appellatur sic ea instrumenta prædiorum, quia propter onera assignantur dotes appellantur. l. secunda, & l. seia. 20. §. 1. & §. 3. de fund. instru. l. amiffi. 53. §. pen. ff. de fideius. & l. si prædiorum. C. ad leg. Falcid. glo. in d. l. amiffi. §. penul. In hæc præcrea dotes ecclesijs attribuantur, ut seruiant oneribus earum. capitu. primo, de cens. c. sancti tum. 16. q. 8. & anno. ad ea. Syno. Trid. sess. 14. c. nemo 12. sess. 25. capitu. sicuti 9. de refor. pari ratione, & quæ tribuuntur animo uirtutes, ut prudentia, iustitia, temperantia, fortitudo, uel corpori, ueluti robur, incolumitas, & his similia. *Ouid. 3. de Trifiti. Nam tibi cum facilis mores natura pudicos. Sic raras dotes ingeniumq; dedit. Nõ item scribit. Dotatum non a dote dicit, sed ab omni qualibet copia. Cic. lib. 1. de Orat. Cum artem cum indotatam esse, incomitam, & incomptam uideris uerborum eam***

dote locupletasti. *Petr. Vendramenus. b Quod confiscetur uoluit etiam Guindisal. questio. 15. numero 9. in tract. de heret. uide etiam Parid. de Put. in tract. sindica. in uerb. Bonorum publicatio, & Carer. in prax. crimi. titu. de hereti. post nume. 141. uersicu. quid autem de dotibus mulierum. Quint. Mand.*

Dubium aliud est iuris, aliud est facti. nota. per Dominicum in c. fi. de fo. com petenti, li. 6.

Dubitatio probabilis dicitur illa quæ mouet animum sapientis & non insipientis, seu ignari. tex. & Ab. in c. fi. de crimine fal.

In dubijs concernentibus fauorẽ animarum antea debemus præsumere quem reum, & noxium quam liberum. de quo uide infra fautores, & infra præsumptio.

Dubius in fide infidelis est, ut extra de sum. tri. & fide cathol. c. firmiter, & extra de hæreti. ca. 1. uide infra hæreticus.

Si aliqua dubietas remaneret propter iuris dissonantiã, uel propter uarias doctorum opinionis, tunc Sedes apostolica est consulenda, ut extra qui filij sunt legitimi. per uenerabilem, & extra. de hæret. c. super eo. lib. 6.

Dubitatio iuris potest esse tanta, quæ habeat excusare etiam peritissimos, Ab. in c. pastoralis, in 3. col. de rescr.

Dubius in fide est qui habet in se firmitatem animi, & quandam pertinaciam, ut quia perseuerat in illa dubitatione. secus si incidat in cogitationem, uel dubitationem ex primis motibus, Ab. in ca. 1. de hæretic. uide infra hæreticus. §. dubius.

Item quãdo aliqua dubietas oritur

tur in fide, soli Papæ reservatur declaratio illius dubij, ut extra de baptismo. c. maiores. d.

Dubitat Augustinus istud brocardum habuit originem in c. si quis positus, de pœni. di. 7.

A D D I T I O N E S.

a *Dubium est motus indifferens in utraque partem contradictionis, Isido. in Etymo. Philosophica verò definitio sic est, dubium est aequalitas rationum contrariorum. Dubium est aut in rebus aut in verbis, aut in oratione, quod ex toto titulo de rebus dubijs, confirmatur, cum dubitatur si pater, & filius pariter, in bello vel nave perierant, uter ipsorum prior mortuus esse dicatur. l. qui duo. 10. idem in l. 17. & 23. ff. eodem in verbis. l. prima, & l. si ita 11. & l. ubi. 22. ff. eodem in oratione, vel sermone. l. in ambiguo. 3. & l. quoties. l. si is eni. ff. eodem verum dubium magis ad res videtur, quam ad verba & orationem referri. l. quidam. 16. ff. eodem l. prima, §. licet autem. ff. de inst. act. l. adoptivus 14. §. idem tamen. ff. de ritu nuptia. Cice. libro primo rhetor. ad Heren. de gener. causa. & in Topicis. Ambiguum verò ad verba magis & orationem. & l. tertia, & alijs legibus. ff. de rebus dub. quod Cic. lib. quarto, ad Heren. dicit esse, cum verbum potest in duas, pluresve sententia accipi. quod amphibolum dicitur. Ambigui, vel amphiboli sunt multæ species, quas videas apud Quinti. libro septimo, capitu. 9. Aristo. in elench. glossa. refert ex parte, in l. quoties. 80. ff. de verborum obligat. In dubio, vel ambiguo quid sentiendum loca præcitata demonstrant. De dubio in fide, vide regulam cum declarationibus apud Felyn. in c. 1. extra de heret. Petr. Vendramenus.*

b *Dubius in fide hæreticus est, declara-*

& limita, ut per Ludo. Carer. de heret. nume. 8. quem sequitur Vmber. in indi. inqui. in verbo dubius in fide. nu. 5. Quint. Mand. c. Item dubia generalis Concilij decreta declarare, Synod. Trid. sess. 25. ad si. de recit. & obser. decr. concil. Petr. Vendram. d. Et capitu. quoties ratio fidei. 24. quest. prima, Tho. 2. q. 11. art. 2. ad 3. Albert. de agnoscen. asser. catho. q. 9. num. 1. cum alijs sequenti. Quint. Mand.

Durius semper, & atrocius agitur cū illo qui uictus confiteri recusat, quam cum illo qui non convictus confitetur, ut C. de male. & mathematicis. l. 2. si excepta. Ideo PROVISIO SOLERTER. vi de infra mitius.



BRIVS^a an si rursus scienter, & frequenter se inebriat, & sic inebriatus frequenter personam regis inuadit, & hæreses seminat, nunquid talis erit suspectus de crimine læsæ maiestæ. & hæreticæ prauitatis? & dicendum quod si magistriosè egerit, quod reuera sic erit ut traditur in directorio inquisitionis in quòne, utrum blasphemii sint hæretici. & quidam dixerunt quod si ebrius hæretica uerba proferens, uideretur quod ante ebrietatem fuerat corruptus, & quod tunc proferat ea quæ ante in corde gerebat, & sic uideatur in priori proposito perdurare, ut extra de baptismo, maiores. §. fin. sed certè bene potuisset fidelis postea in ebrietate consistens malè loqui. Vnde non probat hoc esse quod ab hoc contingit abesse. & ideo benignius potest dici, & quod talis ebrius non puniatur, sicut dicitur

tur

tur de furioso, & mente alienato, ut in c. a. crapula, de uita, & honesta. clericorum concor. ff. de pœnis respiciendum. §. delinquent, & ff. de re milita. l. omne delictum. §. quod per vinum. & dicit canon, quod nõ debemus attendere uerba, sed mentem proferentis. 11. q. 3. inter uerba. & uerè ebrius non est sanæ mentis. tunc eum non dicitur mereri, nec demereri. 15. q. 1. sanè 22. q. 4. vnusquisque. poterit tamen aliquantulum corrigi propter præcedentem culpam nimie potationis, ut extra de reli. & ven. san. in c. 1. & ibi tex. & gl. & ibi uide. & uide supra detegitur, & infra iudex.

A D D I T I O N E S.

a *Ebrius committens delictum an excusari debeat prætextu ebrietatis, communis opinio est, quod excusetur a dolo, sed non a culpa, & ideo non puniatur pœna ordinaria delicti, sed extraordinaria. Plaz, libro primo, delicto capitu. 30. Menchiaca controuersia. illust. capitu. 96. post nume. 31. Et quod semper qui ebrietatis calore blasphemauit minus puniendus sit, uoluit abb. anti. in capit. secundo, de maledi. quem communiter sequuntur ut asseruat Gramm. super constitut. regni. fol. 213. numero 6. Et quod ebrius excusetur a proluione uerborum sapientium hæresim quando in totum ebrius erat, uoluit etiam Simanc. in Encibri. tit. 47. de defensio. numero 14. Quando autem quis absque culpa sua ebrius, factus fuit, puta ipso in scio immisso sale in uinum, tunc a culpa & dolo omnino immunis esset, pro præmissis omnibus uide Inl. Clar. senten. lib. quinto, §. fina. q. 60. nu. 1. versic. præterea quæro nunquid committens delictum tempore quo est ebrius, pro præmissis an ebrius delinquens puniri debeat uide et*

Albertin. de agnoscen. asser. catho. q. 35. nume. 12. versicu. & super hoc dubio. Quint. Mand.

Ebrius est cuius animus ægrotat ex immoderato uini potu, ut ex Cice. libro quarto, Tusculana. colligi potest, cum desinat ebrietatem esse animi ægrotationem. Clem. Ale. libro secundo, peda. capitu. secundo, ita describit ebrium, uino autem immodico lingua quidem præpeditur labra soluuntur, oculi detorquentur & diuertuntur, cū præ humiditatis multitudinem uisus tanquam in piscina natit ei & mentiri coacti existimant omnia in orbem circum agi, numerare autem non possunt quæ procul sunt tanquam sint unica, atque duos soles uidere mi uideor dicebat Thebanus senex, iam uerò gressus tanquam fluctu impellente subsidunt, nec possunt locum tenere, ructusque, ac singultus, vomitusque, & desipientia. pro ludo & delectamento subeunt, tum, inquit, tragedia ira vincit, caret sapientia, soletque lingua cum permulta fuderit inuitus. audire quæ uolens dixit malè. Ante tragediam clamavit sapientia prou. secundo, eccle. 19. & 31. uinum quod bibitur multum in irritatione & omni lapsu replet. per uinum in lasciuiam lapsus mitius punitur. l. omnino. 6. §. primum. ff. de re milita. Petrus Vendramenus.

Ebrietas a obcecat conscientiam, & sepelit rationem. 15. q. 1. sanè.

Proprium est ebrietatis femora denudare, & ad luxuriam excitare. 35. dist. sexto.

Ebrietas suauis ad iurgia, & maledicta sicut patet in Noe, qui obiurgando filium eum maledixit, ut dicto c. sexto die. 35. dist.

Ebrietas a Noe inueta est, qui primò uinea plantauit, ut dicto c. sexto die,

die, & dicta dif. Sed nunc quæritur an quando Noe fuit inebriatus post diluuium, excusetur a peccato? & responderetur secundum Augustinum super Genesi ad literam, Noe post diluuium excusatur a peccato, & a tãto, & a toto, quia vinum nõ nouerat, nec eius virtutem sciebat. & ideo cauere non expediebat. sed Loth inebriatus a prima filia, & cum ea fornicatus excusatur a tanto, sed non a toto, quia vinum nouerat, & eius fortitudinem sciebat, & ideo ab ebrietate minimè excusatur: sed quia consequentiam ebrietatis ad luxuriam expertus non fuerat, nec sciebat, ideo ab incestu aliqualiter excusatur. Sed quando secũdõ a secunda filia inebriatus est, & concubuit cum eadem, non excusatur a toto, nec a tanto, quia vinum, & eius virtutem, & inclinationem ebrietatis ad luxuriam expertus in se fuerat & ideo cauere multum sibi debuerat, & ideo de secundo incestu non excusatur, sed egit ut ebriosus, & ut incestuosus. si ergo iste non excusatur a secũda, nec prima ebrietate, quia uirtutè uini nouerat, & non cauit, nõ excusatur a secundo incestu, quia cõsequentiam ebrietatis ad luxuriã expertus extiterat, & non fugit. de hoc uide in directorio inquisitionis in quæstione, utrum blasphemii sint hæretici. Ideo Prouiso Solerter.

Ebrietas omnium uitiorum fomes ac nutrix est, & ideo percipue clericis uetatur. 25. dif. ante omnia, & 15. q. 1. sanè. & Loth quem Sodoma non uicit, uina uicerunt. 35. di. §. 1.

Ebrietas cõtumeliosa est & omnis qui ei miscetur, non erit sapiens. 35. di. luxuriosa res est.

Vbi ebrietas, ibi libido domina-

tur, & furor 35. distinctio. uenter.

Si aliquis occisus est ebrietate, nõ oratur pro illo, ut extra de reliquijs, audiuius, & 23. q. 5. placuit, & glo. 13. q. 2. in c. pro obeuntibus.

Ebrietas pronum facit ad promittendum, post tristem ad exoluendum. exemplum de Herode, & Ioanne Baptista. 22. q. 4. vnusquisque.

Ebrietas excusat culpam a tanto, sed non a toto. 15. q. 1. sanè. & c. inebriauerunt.

Ebrietas assuefacta est peccatum mortale, ut 25. dist. unum. §. alias, & 35. dist. episcopus.

Clerici quorum sensus uigere debent, maximè ab ebrietate abstinere debent, 35. dist. episcopus, & c. sequenti.

Episcopus, aut presbyter ebriosus deponitur, inferiores clerici corona priuantur. 45. di. episcopus.

Cum ebriosus non solum cibo nõ est sumendus, sed etiam sunt uitandi. 11. q. 3. ad mensam.

Ebrietas omnino fugienda est. 4. dist. denique. Ideo circa ebrietatem Prouiso Solerter.

A D D I T I O N E S.

a Ebrietas est usus uini uehementior, Clemen. Alex. libro secundo, peda. c. 2. Cice. 4. Tusc. defnit esse animi agrotationem, ut supra dictum est de ebrio, vel ebrietas est nimia uini potatio, statum mentis immutans, in ebrietatis enim agritudine corpus simul, & anima corrumpitur, spiritus pariter cum carne uitiatur. Quidam hoc modo defniunt. Ebrietas est priuatio usus intellectus ad aliquod tempus, ex immoderato potu uini, Nec mireris, si multa tradantur eiusdem rei definitiones. Definitur enim

enim quid, aut ex sua causa, uel effectibus, uel euentibus, aut ex utrisque, aut ex his in qua diuiditur, aut partitur, aut alitur. Cic. in Topicis, & in ea Boet. & Amon. in categorijs Aristotel. capitu. de Synonimis. Exempla de iure tradit Alcia. l. prima, ff. de uerborum significatiõ. ex quo fit ut hinc al tercationes diuersè idem defnientium, uel describentium possint facile & sepe sedari. Sumas ex citatis auctoribus exempla, Dif fert autem ebrietas, ab ebriositate, quia denotat hęc procliuatatem, illa non item. Cice. 4. Tuscula. Non etiam in ebrius. eadem quoque ratione translata dicitur ebrius re qualibet expletus, idem Noni. Inter hæc que impetu fiunt annumeratur ebrietas. l. respiciendum. 1. d. delinquent. ff. de pen. Quanta mala afferat ebrietas, & quam sit insaturabilis, quam sit a bono viro fugiendam, quam late pateat, de q. eius pœnis gra uissimis, & detestatione, uide Philo. Iudæu de temulentia, ac de uita contempla. Plin. de hist. natu. libro decimoquarto, capi. quinto, de euitan. ebrietas. capitu. 22. neque lege re postponas Alex. copiosius cat. criv de ea scribentem, a quo & qui ea utantur populi doceberis. lib. secundo, ped. go. ca. 2. & ad fi. c. de risu. Quid magis noxium potest hominibus euenire, quid turpius ac fedius, quam ea delectari, que priuat hominem ratione, qua distat a ceteris animantibus, cognitoru inducit obliuionem, mentis insaniam, fomẽ talibidinum, unde tunc rationis expertes appetitiones insurgunt, & sequitur quod & Virg. deplorat, his uersibus. Inuadunt urbem somno, uinoq. sepultam. uelut enim urbs est homo, mœnijs atque propugnaculis munitus rone scilicet Laet. lib. 7. cap. 4. & de opif. Dei. capitu. 2. & 3. Petr. Vend.

& c. pudenda, cuius unitatẽ relinquentes cum Christo congregari non possunt, ut in d. c. loquitur.

Fundamentu ecclesiæ fuit Petrus ut quando Christus dixit: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & habetur. 24. q. 1. rogamus uos.

Illud quod tenet uniuersalis ecclesia, credendu est ex doctrina, uel constitutione apostolorum traditum 23. q. 1. nisi bella, ubi gl. ualde notabilis. tex. 11. dist. ecclesiasticorum.

An sit eadem ecclesia in ueteri, & nouo testamento, uide 32. quæst. 3. recurat, & ibi no.

Romana ecclesia^b caput est oĩum ecclesiarum, ut habetur in quadã cõstitutione Frid Imp. quæ incipit Incõsutilem tunicam, & habetur in quadã extrauagante Benedicti. 11. de uisione beatoru, quæ incipit, Benedictus Deus in donis suis, & sanctus in omnibus operibus suis, qui sacrosanctam Romanã ecclesiam, & c. & 12. dif. præceptis. 24. q. 1. rogamus. 3. q. 6. dudũ. & ecclesia Romana habet primatum super omnes ecclesias. 21. dif. quamuis. 22. di. sacrosancta.

Ecclesia æquiparatur fisco. not. in c. j. de in int. ref. & Ab. in c. 1. de testa.

Item ecclesia dicitur habere fiscu. gl. est in c. diuersitatẽ, de concess. præben. & uide tex. in Cle. 2. de hæ. Ab. in d. c. quia diuersitatem, & in ca. uergentis, de hæreticis, & c. excommuni camus, in princip. eod. titu. Barto. in l. 1. ff. de iudi. Bald. in rubrica. eo. titu. Ange. in auth. ut nulli iudi. dixit q. de facto episcopus habet fiscu. hoc idẽ dixit Bald. in auth. de bonis dam. & in rubrica, de priuile. credi. & reges: & Imperatores habent fiscum. doct.

Ecclesia catholica a una sola est. 14. q. j. loquitur,

in dictis iuribus, & an fisco ecclesiæ Romanæ, uel fisco prælati bona cleri ci damnati applicentur, uide Abb. in d. c. quia diuersitatem, in 4. col. circa finem. uide supra confiscatio.

Ecclesia Romana nunquam pol- luta fuit aliqua hæresi, 24. q. j. hæc est fides, & c. in sede apostolica.

Ecclesia Romana nunquam erra- uit, nec hæreticis vnquam succubuit, sed potius omnes hæreses destruxit. 24. q. j. a recta glos. est notabilis in di- cto cap. a recta, quæ declarat qualiter sit intelligendum quòd ecclesia non potest errare.

An illud quod Romana ecclesia se quitur, & nos debeamus sequi, gloss. de frigid. consultationi. 1. r. q. 3. nolite. 1. r. dist. nolite, & in c. quis nesciat. & dicendum quod ecclesia Romana se- quitur & docet, omnino sequendum est, aliàs fecus, tex. est cum gl. de con- sec. dist. j. basilicas, in fi. de consecra. dist. 3. nosce, & glo. 33. q. 4. uir cum propria, gl. de sum. Trini. c. j. lib. 6.

Ecclesia dicitur mater omnium fi- delium. 12. quæstio. 2 qui abstulerit. Item est mater omnium pauperum, & oppressorum. 12. quæst. 2. ecclesia- rum seruos.

Ecclesia est corpus Christi mysti- cum. 3. q. 4. Engeltrudam. 23. quæst. 3. pro membris. ad Ephes. 1. 23. quæ- stio. 3. sicut excellètiā. 23. quæst. 5. de Liguribus. & c. relegantes, de pæ- niten. dist. j. ecclesia.

Ecclesia non habet maculā, nec ru- gam, de pœniten. dist. j. ecclesia. 24. quæst. j. loquitur.

Sed de ecclesia militante, & trium- phante uide quod dicit Io. Mona. in c. fundamenta, in prin. de elect. lib. 6. & ibi per doct. moder.

Ecclesia licitè persequitur malos, & eos punit, 23. quæst. 5. non uos, & debet uti gladio spirituali, non tem- porali, 33. quæstio. j. interfectores, & c. inter hæc.

Quies ecclesiæ seueritate adiuua- tur. 23. quæst. 5. prodest. Ideo Proui- so Solerter.

Quos ecclesia corrigere non po- test, debet potestas secularis coerce- re. 23. q. 5. principes, & c. non uos, & c. de Liguribus, & c. incestuosi.

Ecclesia non introducit se circa reductionē infidelium, eo quòd sunt extra ecclesiam, nisi solum uerbis, & blanditijs, ut 45. dist. qui sincera, & c. licet, uide supra cogendi, & infra hæreticus, & infra infidelis.

Ecclesia non habet quid amplius faciat circa illū, quem episcopus uel inquisitor damnauit de hæresi, ut ex- tra de iudicijs. c. cum nō ab homine, in fi. & eo quòd eiectus est de gremio ecclesiæ, non intromittit se amplius de eo, quia nihil ad ecclesiam de his qui foris sunt, ^d ut extra de diuort. gaudemus, & extra de hæreticis, ad abolendam. §. præfenti, in glos. scilicet uidetur. facit eod. tit. li. 6. c. super eo. uide supra credentes, & infra hæ- reticus, & infra oratio. Ideo inquisi- tores non debent amplius instare ad talem damnatum reducendum, post- quam iam per ipsos est relictus iudi- cio seulari.

An uolens redire ad sanctam ma- trem ecclesiam, debeat per eam reci- pi, uide infra rediens.

An ecclesia habeat iurisdictionē in laicos, cū delinquunt contra natu- ram, & cum exercent usuras, & cum adorant idolos, uide infra sodomia. & dicendum quod ecclesia habet iurisdi-

ctionem

ctionem in infideles peccātes contra naturam. tex. & ibi doc. in c. in archie piscopatu, de rap. facit quòd no. Inn. in c. quòd super his, de vo. Ab. in d. c. in archiepiscopatu.

Ecclesia est benigna mater, & nun- quam claudit gremium redeuntib. ut in d. capi. super eo. de hæ. l. 6. & C. de sum. tri. in epistola inter claras.

Ecclesia quandoque inducit bellū ut malos compescat, & eos reducat, ut 24. q. 1. per totum.

Ecclesia non iudicat, nisi de publi- cis in ordine iudiciario probatis, ut 2. q. 4. consuluisti, & 30. q. vlti. nec il- lud, & ca. se. & 2. q. 1. multi, in fi. & di- cta, q. 30. q. vl. c. nullum, & ca. iudican- tem, & 32. di. erubescant, & extra de sim. sicut tuis. vbi dicitur quòd eccle- sia non iudicat de occultis.

Sed ecclesia quandoque in suo iu- dicio decipitur, & ille qui intra ip- sam est per eam excluditur, & qui fo- ras est, intromittitur, ut 24. quæst. 3. si quis, el primo, & c. cum aliquis.

Ecclesia est cultrix iustitiæ 10. co. de feu. alie. c. 1. & ibi nota.

An hæreticus confugiens ad eccle- siam, gaudeat immunitate ecclesiæ ad hoc ut non possit inde extrahi, uide infra immunitas ecclesiæ. fallit in hæ- retico, ut supra captura. §. fin. & infra immunitas.

An possit iniungi pœnitentia re- deuntibus ab hæresi, ut construant ecclesiā, uel hospitale, uide infra pœ- nitentia.

Ad ecclesiam Romanam pertinet determinare ea, quæ concernunt arti- culos fidei, quia quæstiones fidei de- terminat solus Papa, ^e ut tenet Fráci- scus Zaba. in Cle. una. de sum. trinita. ver. nos igitur. de quo uide supra con-

cilium, & infra quæstiones.

Ecclesia uiuentes potest ligare, & soluere, & non mortuos, ut in c. lega- tur. 24. q. 2. præterquam, quod in cri- mine hæresis, quia post mortem potest, ut in d. c. damnationis. 24. q. 2. & etiā post mortem sunt excommunicandi ut ea. q. in c. sanè profertur.

Res ecclesiæ iniuste possidētur ab hæreticis, ut 23. q. 7. §. autem.

Ecclesia semel parcit, & non am- plius, ut infra relapsus, in §. nunc autem.

An ecclesia habeat fiscum, uide su- pra confiscatio, & infra fiscus.

Qua de causa ecclesia non parcit relapsis, uide infra relapsus.

An dicens quod ecclesia Romana nō est caput omnium ecclesiarum, sit hæ- reticus, uide infra hæreticus.

Qualiter bona clericorum, & lai- corum qui sunt subiecti iurisdic- tioni temporali ecclesiæ, ueniunt confi- scanda, & applicanda ipsi ecclesiæ, uide supra confiscatio.

Ecclesia cathedralis maior debet habere in sui circuitu, & cœmeterio. 40. passus, & omni ille termino debet gaudere immunitate ecclesiæ, qui ad eam confugit, & minor ecclesia paro- chialis debet habere. 30. passus in cir- cuitu, sed hæc antiquitus seruaban- tur. 17. q. 4. sicut antiquitus.

Extra ecclesiam sunt omnes qui non habent pacem cum proximo. 7. q. 1. denique.

Extra ecclesiam est qui apostolicā non sequitur. 93. distinctio. qui ca- thedrā.

An Iudæi, uel schismatici, seu hæ- retici sint admittēdi ad ingressum ec- clesiæ, nota. gloss. 35. quæstio. 3. de his qui. de conse. di. 1. episcopus nullum.

glo. de conse. distin. 4. Iudæi. & an redeuntes ab hæresi post confessionem erroris factam inquisitori ante absolutionem & abiurationem possint ingredi ecclesiam & audire diuina, uide in fin. extrauagan. quia nonnullis.

No. quòd ecclesiam ingredi potest mulier statim post partum, etiam nò expectatis dieb. purgationis post partum. 5. di. cum enixa, de purgat. post partum. c. 1.

Quæ pœnæ non ponuntur ab ecclesia, uide ne cle. uel mo. sententiam & eo. ti. lib. 6. & de exce. prælat. in ca. ex lit eris & uide infra pœna.

An pœna tormetorum possit per ecclesiam imponi & dicendum q̄ sic, ut 5. q. 5. illi qui. 5. q. 6. delatori. de raptori. in archiepif. de clerico percuss. c. 2. de crimi. fal. c. 3. de calumniâ, c. 1. Innoc. de regu. iuris, cum in contemplantatione. 15. q. 6. per totum. gl. 14. q. 6. capitu. i. glo. fi. 23. q. 3. c. 1. glo. 45. diff. in summa.

Ecclesia debet defendere suos penitentes. de quo uide supra defensores.

Qualiter ecclesia debet bona sua defendere, uide supra defensores.

Ecclesiæ defensio spectat ad principes. uide supra, defensores.

Item ecclesia debet defendere paruos expositos ante ecclesiam. uide supra defensores.

Item ecclesia debet defendere suos seruos. uide supra defensores.

An ecclesia defendat infidelem fugientem ad eam? & uidetur quòd sic, ut in glo. 3. in c. inter alia, de immunitate eccle. ubi etiam Io. And. & Host. Archi. contra, 7. q. 4. diffiniuit.

Nota quòd in persona totius ecclesiæ dixit dominus Petro, Pro te ro-

gani ut non deficiat fides tua, licet soli Petro dixit. cui enim consonat uerbum illud Saluatoris nostri, Matthæi 28. ego enim uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi, non siquidem tantum Petro, nec duodecim apostolis dictum intelligitur, cum morte finierint dies suos, & cum usque in finem sæculi non perseuerauerint, sed potius dixit, p̄ uniuersali ecclesia, quæ in finem sæculi est duratura, quæ in generali concilio repræsentatur. de hoc uide supra concilium, & infra rogare.

An actus facti in ecclesia ualeant, sicut contractus, uel sententia, uel quilibet alius actus iudicialis, uide Bald. in l. 2. quæ incipit, nemo. C. de sacrosan. eccle.

An liceat in ecclesiis facere repræsentationes passionis, uel resurrectionis, uel annunciationis, & similia Io. Monachus tenet quòd sic, de uita, & ho. cle. in c. cum decorem. & de cons. dis. 2. semel, & dis. 3. quæris. & ita seruatur ubique.

An bona ecclesiæ possint pro delicto clerici confiscari? uide sup. confiscatio.

An in ecclesia sit licitum, & permittantur ludit theatrales, & inhonesti? & dicendum quòd nò, ut in c. cù decorè, de vi. & ho. cle. & ibi doc. ubi dicitur q̄ quidam ludi, qui dicuntur theatrales, fiebant in ecclesijs, in quibus introducebantur monstra laruarum, p̄ quos ludos honestas ecclesiæ deformabatur, & presbyteri, & diaconi in quibusdã festiuitatib. s. sancti Steph. S. Ioã. & Innocētū ludibria sua exercebant, mandat Papa prædictam cõsuetudinem ludibriorum, immo potius corruptelam de prædictis ecclesijs penitus

nitus extirpari, nè propter huiusmodi turpitudinem honestas ecclesiæ inquinetur. & ludi, seu choreæ, siue res triumphatoriarum non debent fieri tempore deuotioni deputato, ut patet ab aduētū usque ad epiphaniam, in quo est solemnitas nuptiarum prohibetur, ut 33. q. 4. non oportet. Et debet inspicere continentia loci. Nã nullo modo licet talia agere in locis, siue oratorijs, quæ solummodo deputantur ad diuina, ut Matthæi. 21. domus mea, domus orationis uocabitur, & distin. c. 42. oratorium. ubi dicitur oratorium hoc fit, quod dicitur, ut ibi. nec quicquam aliud geratur, aut condatur quàm quod diuinis laudibus conueniat, ad idem. di. ea. in oratorio. Et sic cõcluditur quòd ecclesia non est ad aliud quàm ad orandum nec clerici se debent misceri, nisi in rebus honestis, ut de uita, & honesta. cleri. per totum, & supra clericus. & not. quòd non solum facientes, & talia consentientes peccant mortaliter, ut Hieronymus dicit in quadam homel. non credo uirum qui dicit se illasum eua fisse a spectaculis talium, cum Dauid ex eo quòd uidit Bersabea lauauit se, ad libidinem prouocatus sit: sed etiam digni sunt morte tam faciētes, quàm præsentēs astantes ipsis uidentes, & approbantes, & etiam qui resistere talia possunt, & non faciunt, ut 86. dist. uident, & 83. dist. error & 2. q. 7. negligere.

Item si quis in ecclesia facit tumultum seu impetum, uel impedit officia diuina, secūdam leges debet occidi, ut C. de his qui ad eccle. confugiunt. l. 3. ubi dicitur. denunciamus uobis omnibus, ut sacrosanctis ecclesijs, & in alijs quidē uenerabilibus locis, in

quibus cum pace, & quiete competit celebrari, abstineatis ab omni seditione, nemo conclamationibus utatur. nemo moueat tumultum: aut impetum committat, uel cõuenticula collecta multitudine in qualibet parte ciuitatis, uel uici, uel cuiuscunque loci colligere, aut celebrare conetur. Nam si quis aliquid contra leges a quibusdam sibi met existimet perpetrari, liceat ei adire iudicem, & legitimum postulare præsidium. sciant sane omnes, q̄ si quis contra huius editi normam aut agere aliquid, aut seditionem mouere tentauerit, ultimo supplicio subiacebit.

A D D I T I O N E S.

a *Eius encenia recenset & extollit Cirilo archiep. Ierosolimi de catechesibus, cateche. 6. c. hæc scripta. Catholica cui dicta de que eius potestate, & ueritate, ac ut in ea perseueremus doctrina, cateche. 18. in expositione articuli Symb. Et unam sanctam catholicam, &c. Videas uberiores Catechismum in eundem articulum. Complura uideas. de ecclesia in Sinod. Trident. quæ huc transferre prolixum foret.*

Ecclesiæ nomen accipitur multifariam, ut ex collectaneis authoris colligi potest, qui multoties fit obscurus, ex indistincta locutione. Hoc aut uocabulum a Grecis mutuat, significat concionem, Concilium, & cõgregationem, sic uocabant Athenienses cœnium conuentum, quandoque pro loco in quo conueniebant, accipiebant, diuulgato postea Euangelio translato sumptum pro populo fideli, per uniuersum orbem disperso, interdum pro cultoribus false religionis. Act. apost. c. 19. Itē Concilia impiorum hominum, ecclesia nominantur. Locus etiam in quē populus siue ad concionem, siue alicuius

rei sacrae causa conuenit appellatur. ecclesia praesides, & pastores hoc nomine quandoque significantur. & aliter haec vox usurpatur in sacra scriptura canonicoq; iure, vide Catechis. in Artic. Symbo. Credo sanctam, &c. cap. secundo, tertio, & quarto, & gloss. in cap. cum clerici, de verbo significat. praecipue uniuersae ecclesiae partes. ut Ecclesia Venetiarum, Patauij, Aquileiae, Concordiae, significari solent, & absolute pro ecclesia primaria cuiusque ciuitatis. eodem cap. cum clerici. Ecclesiae uero partes duae sunt potissimum, quarum altera militans, altera triumphans uocatur, haec est coetus beatorum spirituum, & eorum qui de mundo, & de carne, de iniquissimo demone triumpharunt, & ab huius uitae molestijs liberati ac tuti aeterna beatitudine perfuuntur. Militans uero ecclesia est, coetus omnium fidelium, qui adhuc in terris uiuunt Catechis. copiose ibid. cap. his uero. Pet. Vend.

b Romana Ecclesia uniuersalis est, cui omnes obedire debent, dicente domino ipsi Petro. Pasce oues meas. Matth. 26. Ioan. 21. cap. solita, uersic. nobis autem, de maior. & obediens. clemen. ad nostram. §. 3. cum gloss. in uerb. ecclesiae, de haereti. cap. unam sanctam. eodem tit. inter commu. Gloss. pragma. sub titu. de electio. in uerb. uniuersalis. Io. Chrisost. super Matth. Nunc Petrum totius ecclesiae constitutum, nunc eius pastorem, & caput, nunc uniuerso orbi praepositum asserit, & hon. ult. in Ioan. Iacobum quidem Ierosolymorum sedem accepisse, Petro uero totius orbis curam demandatam affirmat. Theophilus Principem Apostolorum ex eo factum. Luc. 22. scripsit, cum illi mandat, ut fratres confirmet. Rursus Ioan. cap. ult. idcirco ei dictum fuisse sequere me. quoniam in uentorum fidelium praedatorem ei Christus conceperat. Cirillus episc. Alex. lib. Theaurorum nos hortatur

ut maneamus in ecclesia Petri, & in capite nostro. Maximus epistola quadam Orientalibus populis suadet, ut ueram fidem approbantes, in ecclesiam Romanam tanquam in solem respiciant, & ex ipsa lumen catholicae, & Apostolicae fidei recipiant. Pro praemissis est etiam text. in litteris claras. & ibi late Alcia. in 2. gloss. in uer. quum esse uere omnium ecclesiarum caput. C. de summa Trinita. Haec Romana ecclesia una est, & in eam omnes credere debemus. prout in 9. articulo. Et unam sanctam catholicam, & Apostolicam ecclesiam, de qua etiam in Concilio Niceno. Una item ecclesia tanquam ciuitas diuersis constans familijs, diuersisq; ordinibus. Hinc Ieremias. Ciuitas solis uocabitur una. Haec est illa una Ierusalem, quae edificatur ut ciuitas, cuius participatio in idipsum, inquit Dauid. una tanquam sol unus inter planetas, tanquam dux unus exercitus, tanquam ciuitatis gubernator unus, tanquam unius corporis caput unum. Quintilianus

Adde. Idem Ciril. Catechis. 11. tribuit ei primatum. Nicena Sinod. ex episcopis Latinis atque Graecis, & alijs Orientis, & Occidentis, ut scribit Euseb. de uita Constantini. lib. 3. cap. septimo, & 8. consistens. idem fecit, alijsq; postea Sinodice constitutiones, & Imperatoria, Regieq; sanctiones hic citat, & in decret. Iuonis, parte 5. de Rom. eccle. primatu. Nicephorus item historicus Graecus de eiusdem principatu memorie tradidit. l. 6. ecclesiast. hist. c. 29. lib. 9. cap. 5. & 37. lib. 17. cap. 9. quo nouissimo capite scribit sedis Apostolicae prerogatiua Ioannem Pont. Max. supra Epiphanium episcopum Constantinopolitanum in throno in Constantinopolitana ciuitate collocatum, de eius supra Constantinopolitanam etiam pregentia est nouella Iustini. 131. quae descripta est, & in nouo

canone

canone Graecorum cap. 5. Adde Catechis. in art. Sym. Credo unam Sanctam &c. & de sacra. ordin. c. iam uero ad fi. uide sup. ex Concil. Tridenti. ad uocem Docere. Meminerint & Graeci Concilij Florentini, in quo nouissime Romani Pontifices agnouere principatum. Pet. Vendramenus.

c Ecclesia haec militans de occultis non iudicat, sed ecclesia triumphans. c. uni. ut eccles. benef. c. a nobis. 2. de sen. excomm. Et quando, & per quos media ecclesia militans de occultis iudicat, uide pulcrum consi. Gemina. 110. Beatissimi. nu. 8. uer. Et si dicatur. Et quod Deus iudicet de occultis, & non ecclesia, uoluit Abb. in alleg. ca. a nobis. 2. de sent. excomm. facit c. literas, de uer. spol. Ioan. Calderi. in repetitione cap. b. excommunicato. & ibid. And. Barba. de rescrip. Quint. Mand.

d Hinc Paulus. 1. ad Corint. cap. 5. ad fin. Quid enim mihi de his quae foris sunt iudicare? c. multi. circa medium. 2. q. 1. Vldr. consi. 51. Iudaeus transiit post princip.

Quint. Mand.

e Hinc Ieronimus ad Damasum Papam. Haec est fides inquit, Papa beatissime, quam in catholica diuicimus ecclesia, in qua si minus perire, aut parum caute aliquid positum est, emendari a te cupimus, qui Petri fidem, & sedem tenes &c. & Do. Ambrosius se in omnibus sequi sanctam Romanam Ecclesiam, uti magistratam profitetur. ca. si illi. in fi. 50. dist. c. 1. in fi. 2. dist. in ca. si Romanorum. in prin. 19. di. Quint. Mand.

f Conc. Trid. sess. 2. in decret. de obser. & euitan. in celeb. mis. §. ab ecclesia. a pari seu maiori ratione. P. V.

Edictum ^a Est illud quod rex, vel Imperator, constituit, uel edicit, ut Lucae fecundo. aliquando est praetoris, ut 2. dist. constitutio. aliquando est lex seu

canon, de sponsali. cum apud.

Sed edictum ^b quandoque ponitur pro citatione iudicis, ut ff. de iud. l. & post edictum, & l. ad peremptorium. c. de illicita. 24. q. 3.

Sed edictum generale ^c sufficit quando nescitur persona certa, quae citari debeat. ita dicit Innocen. in capitulo. per uenerabilem, qui filij sunt legitimi, Bonifaci. ca. fi. de elect. lib. 6.

Sed delinquens si nescitur ubi est, poterit citari per edictum: sed si non comparet, non potest distringi persona, sed tantum proceditur respectu bonorum, ut in l. prima, ff. de requiren. reis. Nam quando delinquens est extra districtum, iudex delicti non habet iurisdictionem in personam, ut in Clementi. pastoralis, de re iudicata. & sic processus reperietur factus ab eo qui non habet iurisdictionem, uel qui non est certus de sua iurisdictione, & eam ignorat. & sic non ualeret processus, ar. l. si is ad quem, & l. si quis in aliena. ff. de acquiren. haeredita. Barto. in l. secunda, ff. de iudi. Abb. in capitulo. fina. de foro competet. & est ratio secundum eum, quia forus delicti est forus accidentalis, & non debet extendi ad constitutum alibi, nisi in quantum reperitur a iure permiffum, per uiam recursus ad alium iudicem, & per remissionem fiedam. Abb. in d. c. fi.

De forma edicti de gratia. quod ^d edictum datur & fit publicari per inquisitores tempore, quo uocant aliquos ad reconciliationem cum gratia bonorum. uide infra in 3. instructione inquisitionis.

Edictum scientes, & non ignorantes ligat, ut ff. de decre. ab ord. fa. l. fi. cum simi.

Edictum tunc publicè dicitur emit-
ti cum affigitur valuis ecclesiæ, ut in
Cle. 1. de iudi. ita quod omnib. uiden-
tibus, seu uidere uolentibus se exhib-
bet, & demonstrat, uide inf. publicè.

Edictum est lex prætorum. ff. de of-
proc. l. nè quicquam. §. circa. quod
bene no.

No. quando iudex ponit edictum,
vt si aliquis uoluerit accusare, ueniat
infra certum tempus: nisi quod ulter-
rius non audietur, ut traditur in l. dif-
famari. C. de inge. & ma. & in l. si ea.
C. qui accus. non pos. sed si tempore
transacto iudex non posuerit silentiũ
in causa, ut amplius non accuset, q̄
tunc post illud tempus etiam bene po-
test agere, uel accusare, cuius inter-
est. hoc tenet Bald. in d. l. diffamari, &
Innocen. in capit. primo, & si. qui ma-
tri. ac. pos. sed est cautela, ut iudex di-
cat quando ponit edictum, & si infra
tale tempus non uenerit aliquis, ex il-
lo tempore impono perpetuum silen-
tium, ut postea non agat, & tunc non
est necesse ut ponat tempore finito.
& iste est casus in quo quis compellitur
accusare. & alius casus est quã-
do quis uult recedere, & iudex ponit
edictum, quod ueniant ad accusan-
dum intra certum tempus.

ADDITIONES.

a De edicto latè tracto in 4. formu. Com-
missio. in verb. etiam per edictum publicũ.
ubi etiam de citatione decernenda per edi-
ctum publicum. Q. M.

Adde, quod edicti appellatio continet
duas species, alterum quidem est priuati
hominis, alterum personæ publicæ & ma-
gistratum, De priori Teren. in Heauton.
Primum hoc te oro, nè quid credas, me ad-

uersus edictum tuum facere esse ausum, si-
gnificat autem præceptum, Plant. Trucu.
edicere pro denunciare, & præmonere, E-
dico prius nè duplices habeatis linguas. Te-
ren. in Hecy. Edicam seruis, ne quoquam ef-
ferri sinant. Vnde & edicere diem ad con-
ueniendum, edicere conuentum, edicere mi-
litibus prædam, apud Liniũ. De posteriori
Inst. de iur. nat. §. sed & quod principi. &
§. prætorum. & l. ad peremptorium. cũ seq.
ff. de iud. l. 2. ff. de sta. homi. l. edita. C. de edic-
& alibi in iure sepe fit edicti mentio. Sed
huius generis posterioris, quædam erant,
quæ prætores antequam ius redderent, sole-
bant proponere, ut scirent ciues, quod ius,
de qua re quisque dicturus esset, se q̄, præmu-
nirant, quæ edicta prætorum ius honorariũ
constituerunt, sic dictum, quod ab honore
prætoris uenerat. l. secunda, §. eodem tem-
pore. ff. de orig. iur. quod & perpetuum vo-
cabatur, quia perpetuè iurisdictiois causa
fiebatur, quousque scilicet annus prætoris fini-
ret, eo namq̄, completo prætor successor
aliud proponebat dictum, & ex suo quis-
que prætor edicto proposito ius dicebat. l.
7. ff. de iurisdict. omnium iudi. Ascon. in ar-
gumen. Cornelianæ. Quia uero prætores,
inquit Asconius, uariè ius dicere assueue-
rant, cuius rei Verrem accusauit Cic. actio.
pri. Cornelius legem tulit, ut ex edictis suis
perpetuis ius dicerent. quæ res tum gra-
tiam sustulit prætoribus ambitiosis. Lice-
bat tamen successori ex suo, non ex alte-
rius prætoris edicto ius dicere, quod & suc-
cedente tempore mutatum est. Edictum
enim unum Saluio Iuliano scriptore compo-
situm fuit, ex quo omnes in tempus poste-
rum prætores ius perpetuo dicerent, nec ul-
limutatio liceret, quod ideo perpetuum ap-
pellarunt, Edicti eiusmodi fuit auctor Do.
Adrian. l. 2. C. de vet. iur. enu. cuiusmodi edi-
cta multis in locis iuris adhuc leguntur. ut
l. 1. ff. ex quib. cau. ma. l. 1. ff. de adili. edic.

item

ADDITIONES.

a Electio est de duobus pluribusue rebus
conditionibusue propositis, alterius, uel
utrius excerpenda uel assumenda optio;
uel arbitrium, exemplum hic proponitur
in l. si fundus. §. eleganter. ff. de lege com. li-
a tutoribus. 34. §. secundo. ff. de admi. tuto-
toto tit. ff. de opr. leg. extra titu. de elect. &
multa in Sino. Trid. & in collectaneis decre-
torum. Petr. Vendr.

Eleemosyna a hæretico
rum an sit
accepta Deo, nota 1. q. 1. sic populus
cum multis. c. fe. ubi dicitur oè quod
fecerunt, quod mihi obtulerunt, uel
uota, uel pro salute, uel pacifica, uel
pro peccato, uel holocausta, uel elee-
mosynas, siue ieiunia, uel corporis ca-
stitatem, cõtaminata erunt in conspe-
ctu meo, quãuis. n. sancta uideant spe-
cie sui, quæ efferuntur tamen quia ta-
cta sunt ab illo q̄ pollutus est in ani-
ma, polluuntur oĩa. Ideo Prouiso So-
lertar. Nã hæretici qui fictè Christia-
ni nominant, licet exterius bona ope-
ra faciant, ut uideantur ab hominib.
& nominent boni, de quibus dicitur
Osæ. 12. Ephraim. i. fictus homo, pa-
scitur uentum, & sequitur æstum, & to-
ta die mendacium, & uastitatem mul-
tiplicat. de quib. inquit August. in ser-
mone domini in monte. ca. 3. in omni
uita humana si quis se uult uideri,
quod non est, hipocrita est. de quib.
dicitur. Recedite a me operarij do-
losi, nomen enim meum habuistis; sed
opera mea non fecistis. cum appa-
renter multis uideamini boni, sed in-
trinfecus estis pessimi, non creden-
do Christum uerũ messiam uenisse.

&

item titu. de in ius voc. & titu. sequen. præ-
terea quibus ex caus. in possess. eatu. titu. de
interdi. de iniurijs. & alibi sparsim. item se-
pe mentio fit eiusdem ueluti. l. 2. ff. de sta.
homi. & l. edita. C. de edend. quibus in locis
intelligendum perpetuum edictum dici, q̄
perpetuo duraret ut dixi, non quia genera-
le esset, ut exponitur à glo. quod & appella-
ri poterat generale, quoniam proponebatur
in uniuersum, de causis omnibus, & perso-
nis, idq̄, pars iuris est, Insti. eo. §. prætorum.
Est aliud edictum peculiare de singulari ne-
gocio, quod exoritur ut illud Verri, ut Ca-
len. Decembris adsit Stbenius, item nè quis
frumentum ex area tolleret, itè illud quod
citorum, & peremptorium appellatur.
l. ad peremptorium. cum seq. leg. ff. de iudi.
item denunciatorum. l. ex consensu. 23. ff.
de appellatio. vulgo intimatorium, cuius
exempla apud Liniũ. in citatis supra locis ti-
bi sunt. Edicta huiusmodi quia iudices ordi-
narij quotidie proponunt, & delegati ex po-
testate mandantis, inquisitor etiam, Edicta
quoque sunt principum non solum citato-
ria. sed & iuris constitutoria. l. 6. C. de ince-
nup. inst. de iur. natu. P. V.

b Vide quæ annotauĩ supra Citatio per
edictum. Per edictum clericus citari potest
etiam iure Sinoũ Trid. sess. 14. c. 6. & 23.
c. 2. de refor. Petr. Vendr.

Electio. a In electione fidelis
est an uelit redire ad
coniugem hæreticum reconciliatum,
uel an uelit ingredi monasterium: si
tamen per sententiam erant separati,
cum non possit in seculo remanere,
inuito alio nec alio uiuente, cum alio
contrahere, cum iam ille dicatur per
pœnitentia sanatus, ut 32. q. 1. q̄ aut.
& ita debet intelligi extra. de diuort.
de illa & c. quanto, & de conu. coniu.
c. si. uide infra fidelis.

& cum talibus nūquam Deus pacem habuit propter suas falsas simulatas & fictas elemosinas, & cum Deus sit scrutator cordium, & renū, & interrogat, & audit in corde, & nihil ignorat vt 17. q. 6. capitu. primo, & de iud. capitu. nouit Deus respicit voluntatem, & non opera, lex autem ecōuerso, ut 15. quæstio. prima, si quis nō iratus. Ideo quando isti hæretici aliqua opera caritatis colorata faciunt, vt videantur Christiani exterius, respondet eis Christus, quid me tentatis hypocrita? Matth. 22. & omnis hypocrita nequam est. Ezechiel. 33. ideo dicit psalmista psalmo 138. Perfecto odio oderam illos, & inimici facti sunt mihi. & psal. 8. Inimici domini uentiti sunt ei: & erit tempus illorum in sæcula. Ea propter contra tales loquebatur apostolus ad Philipenses. 3. dicens, Multi enim ambulabant, idest laborant, quos sepe dicebam uobis, nunc autem & flens dico inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, & gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt, idest propter terrena omnia faciunt.

Facere elemosinam malis, p quā nutriuntur in malo, non est misericordia. 1. 4. q. 6. si res. uide infra misericordia. §. 2.

Elemosinæ, seu oblationes hæreticorum recipi non debent a fidelibus, & clerici qui tales elemosinas, aut oblationes ab eis recipiunt, debent priuari suo officio: ad quod nunquam debent, nec possunt restitui sine indulto sedis apostolicæ specialii, ut in ca. excommunicamus. §. sanè, de hæreti. lib. 6.

Negare dicitur Christum qui elemosinā, & misericordiam indigenti-

bus non impendit. 7. quæstio. prima, omnis qui.

ADDITIONES.

a *Elemosina nomen Græcum est, Latine misericordiam significat. misericordia uero inquit Cic. libro quarto, Tusculana. est ægritudo, ex miseria alterius iniuria laborantis, nemo enim ait parricidie aut proditoris supplicio misericordia commouetur, misericordes autem quibus esse debcamus uide infra misericordia, & capi. non potest. & c. est iniusta 23. quæst. quarta, capit. omnis. 45. distin. cum sequen. Elemosinarum genera multa, una corporalis, egenti dare quicquid poteris, altera spiritalis, dimittere a quo laesus fueris, tertia delinquentes corrigere, & errantes in uiam reducere ueritatis. c. tria sunt. distin. 45. Duo facit. D. August. ead. dist. capi. due sunt una cordis, altera pecunie, quod cap. & cap. qui emendat. ead. distin. item quot genera elemosinarum sint, & quibus profint, uide libro quarto, senten. distinct. 15. ex D. August. & alijs sacris auctoribus. de eius necessitate, & utilitate, Catech. in præcep. Non furtum facies. ca. iam uero. & in oratione Dominica. in uer. sicut & nos. ad fide ead. & Conc. Trid. non nulla. P. V.*

Emancipatio a facta ab filijs suis an ualeat? & respondetur p quandam extrauagantem Alexan. quæ incipit, Nouerit uniuersitas, in fi. ubi sic dicit ad literam, Illorum autem filiorum emancipationem nullius esse momenti uolumus, quorum parentes constiterit post emancipationem huiusmodi superstitionis hæreticæ a uia deuiasse catholicæ ueritatis.

ADDI-

ADDITIONES.

a *Emancipatio est vnus de modis soluentium a patria potestate liberorum. Institui. quibus modis patro. pote. solui. §. præterea emancipatione. soluitur enim & alijs modis, patria potestas eodem titu. emancipare enim, siue ut veteres loquebatur, emancipare, est totum se alicui tradere, & uoluit in mancipium illius transferre. Plau. in Bacchi. nunc mulier si me emancipo, tuus sum. Cice. in Cato. ita senectus nimis honesta est, si suum ius retinet, si nemini emancipata est, Fest. & Non. Item emancipare, est è mancipio, idest è possessione sua quid emitte, alia tibi exempla Budens adducit in annotationibus ad Pandect. sic itaque & emancipatio liberorum est à mancipio, & iure suo liberare. unde titulus est Institut. Vlpiani. Qui in potestate, mancipio uel sunt & c. quæ & mancipatio dicebatur, quam Boetius. in 4. Topi. ita finit. Mancipatio est quedam imaginaria uenditio, quod ipsum ius est proprium ciuium Romanorum. Caius. in Institut. quibus mod. si. ex. de pat. pote. ait mancipatio autem, hoc est manus traditio, quæ & in emancipationibus præter illum, hoc est certum patrem alius pater adhibetur, qui fiduciarius nominatur. uendebantur enim ter filij patri, fiduciario duobus numis, quasi precij loco, & ter manumittebantur a patre naturali, ut sic exirent, de patria potestate, & sui iuris efficerentur. Institui. quibus mod. ius patr. pot. solui. §. præterea. fiduciarius autem pater ideo dicitur, quoniam ei sub fiducia remancipandi liberos parenti mancipatio fiebat, nam remancipatum sibi filium a patre fiduciario, & a se manumissum, naturalis pater iterum acceptis duobus numinis uen-*

debat fiduciario patri, qui remancipabat patri naturali rursus, is autem manu tunc eum mittebat, & sic de potestate patris exibat, lege Caius Institui. eodem titu. ibi quæ solemnitas exhiberetur explicatur, id obseruabatur in filio ex lege 12. tabularum, quæ iubebat his uerbis: si pater filium ter uendidit filius a pater liber esto. Ceteri autem liberi præter filium tam masculi quam femina, una mancipatione, manumissione que sui iuris fiebant. Vlpiani. Institui. eodem titu. sed opus erat remancipatione patris fiduciarij, Caius. institui. eodem titu. hoc quoque faciendum erat, ut pater ei naturalis, non fiduciarius succederet, Hinc factum est, ut in iure adhuc alicubi legatur filius manumissus. ex hac etiam manumissione contingit minima capitis diminutio filij. Institui. pe. capi. dimi. §. minima. Petrus Vendramenus.

Est tex. in c. quicumque. §. fina. de hæret. lib. 6. Et uoluerunt Abb. in c. absolutos. eo. Carer. in trac. de hæretic. ante nume. 159. uersi. item punitur, ut familia, & filij, & Umberto. in iudi. inquisito. hoc ipso uerbo emancipatio. Quint. Mand.

Emendare a debemus in senectute, quæ errauimus in iuuentute. de pæn. di. 2. apostolus.

Laudabilior est qui rem emendat, quam qui primo inuenit. C. de ue. iu. enu. l. 1. §. sed nec. nota. de rescri. statutum, circa princip. lib. 6. super uerbo, melius.

An & quando testis possit emendare dictum suum, uide infra testis.

Qui uult alios corrigere, & castigare, primò errores suos emendet, ut 3. q. 7. qui sine peccato, cum se. uide supra corrigere.

ADDI-

ADDITIONES.

a *Emendare est quid a mendis purgare. Cice. Atti. lib. secundo, me rogat, ut annales suos emendat, quod sit vel adijciendo quod deest, vel detrahendo, quod exuberat, vel mutando quod ineptum est, quod enim a Quint. lib. 10. capitu. quarto, de emendatione scriptum est, id & ad alias res quasque transferri potest, ex similitudine rationis, mores, & enim emendati dicuntur, a Cice. de amicitia. in quibus & exuberantia defectusque, vitiosa sunt, virtus enim in mediocritate consistit. Arist. ethi. 5. quæ quidem tria in emendatione editæ actionis, vel libelli iudicarij contingere cernuntur. S. si quis agens. & S. si minus. cum S. inter medijs. Instit. de actio. & l. edita. C. de eden. in exceptionum, & aliorum iudicialium conceptione vendicant sibi locum, idem in testimonij accedere potest, quorum singulorum tractatio longam exigit disputationem. Quæ supra corrigere, dicta sunt. huc addi quænt. Petrus Vendramenus.*

Emphyteusis a illius qui condemnatur de heresi, cui ueniat applicanda, uide supra confiscatio.

An propter delictum emphyteutę publice res emphyteutica uide Bart. in l. si finita. §. si de uestigialibus, & §. si quæ sunt. ff. de dam. infecto.

ADDITIONES.

a *Emphyteusis est contractus, quo prædia perpetuo cuiuspiam fruenda traduntur, idest ut quandiu pensio siue redditu pro his domino præstetur, neque ipsi conductori, neque heredi eius, neque ei, qui causam habuerit ab alterutro liceat auferre. inst. de loc. §.*

adco. l. prima, C. de iur. emphyteu. & capitu. ultimo extra eodem ab eparchiæ uen dicta, idest ab insitione quoniam tum illam usurpari capta est, cum agri deserti & inculti non facile colonum reperiebant, qui cum impendium magnum in illorum culturam, & consitionem fecissent, ab ijs discedere cogeremur, ita uestigiales agri locantur. ff. de uestiga. P. V.

Episcopus a an in crimine hæresis possit procedere contra inquisitorem, b uel econuerso? & circa primum Lopus Ab. in capitu. inquisitores, de hære. libro sexto, dicit, quod non, durante officio, nisi crimen esset adeo notorium, quod non requireretur causæ cognitio, ut de fi. presbyte quoniam. idem sequitur ibi Dominicus. hæc opinio posset etiam iustificari per ea quæ notat Bar. in l. si ff. de re. diui. ubi tenet quod si duo sunt domini in solidum alicuius castri, & unus delinquat, quod non poterit puniri a condomino, quia non habet in eum iurisdictionem. nam par in parem non habet imperium, de elect. in c. innotuit. Se hoc non obstante ego crederem indistinctè posse dici quod posset contra eum super huiusmodi crimine procedere, cum istud sit delictum, per quod perditur iurisdictione ipso iure. pro quo faciunt notata per Bar. in l. qui iurisdictioni. ff. de iurif. om. iudi. in additio. & ponit exemplum in crimine lesæ ma. C. de dign. l. si gradatim, & l. quotiens, lib. 12. & C. de offi. recto. prouincia. l. 2. ubi uidetur gl. eo etiam casu quo delinqueret in malè procedendo, posset eum punire, cum ordinarius legatum apostolicum malè se gerentem in causa commissa punire possit, sic tamen quod iurif-

iurisdictione eius non impediatur, iuxta nota per docto. in ca. fi. de rescrip. & per Cy. & legistas in aut. qua in prouincia. C. ubi de cri. agi oportet.

Item episcopus diocesanus habet in isto crimine simul ordinariam, & delegatam iurisdictionem a Papa, uidelicet ordinariam contra non exemptos in sua diocesi existentes, & habet delegatam iurisdictionem a Papa ut extra de hæret. ad abolendam.

Ad secundum, scilicet an inquisitores possint procedere contra episcopos inuentos in hæresi? & dicendum quod non nisi in literis commissionis Papæ sibi factæ sit expressum. Si tamen inquisitor aliquid de eis intellexerit, debet Papæ nunciare, ut in c. inquisitores, de hæreti. li. 6. & ibi patet, qualiter inquisitores tenentur talem denunciare ipsi Papæ. Sed tamen poterit cognoscere, ut mittat negocium instructum ad Papam. de quo uide per Ioan. Monach. in dicto c. inquisitores. Sed licet inquisitores non possint cognoscere isto crimine contra episcopos, crederem tamen quod ubi ipsi episcopi essent suspecti de fuga, quod possent eos in carcerare, ut ad Papam remitterentur, ut in §. audient. in auth. de defen. ciui. coll. 3. ad quod faciunt notata in l. magistratibus. ff. de iurisdictione. om. iudi. sed iuxta hoc queritur, an cum ille tex. procedat in inquisitoribus, locum uideat & sibi in ordinarijs de hoc crimine inquirentibus, aut ad capitulum sede uacante? & crederem quod licet sine episcopi qui hæresim incurrerunt nec per hoc effugiunt iurisdictionem episcopi, in cuius territorio delinquant pro quo est gl. 3. q. 6. in ca. ibi. n. & in c. 1. de rapto. & per Inn. in c. cum inferior

de maiorita. & obediens. Et an quando iura loquuntur de inquisitoribus, intelligatur etiam de episcopo. & respondetur quod non, nisi expressè dicatur de episcopo, ut est regula in ca. quoniam contra, de proba. ad quod facit gl. in ver. commissarijs, in clem. nolentes, de hæreti. vide infra ætas.

Episcopus negligens in extirpandis hæreticis a sua diocesi debet deponi, & alius suo loco substitui, qui hoc uelit, & possit, ut extra de hæret. c. excommunicamus, el. 1. §. si ibi dicitur, Adiciamus insuper, ut quilibet episcopus per se, aut Archidiaconum suum, uel alias honestas, idoneasque personas bis, aut saltem semel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumueat, & ibi tres, uel plures boni testimonij uiros, uel si expedire uidebitur totam uiciniam iurare compellat, quod si quis ibidem hæreticos sciuerit, uel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu a communi conuersione fidelium uita, & moribus disidentes, eos episcopo studeant indicare: si qui uerò ex eis iuramenti religionem, obstinatione damnabili respicientes, iurare noluerint, ex hoc tanquam hæretici reputentur. Volumus igitur, & mandamus & in uirtute obedientiæ districtè præcipimus, ut ad hæc efficaciter exequenda episcopi per dioceses suas diligenter uigilent, si canonicam. uoluerint effugere uisionem. Si quis enim episcopus super expurgando de sua diocesi hæreticæ prauitatis fermento negligens fuerit, uel remissus, cum id certis indicij apparuerit, ab episcopali officio deponatur, & in locum ipsius aliter substituatur idoneus, qui uelit,

& possit hæreticam confundere prauitatem.

Episcopus non debet aliquod salarium habere propter inquisitionem quam facit in sua prouincia, nec partem aliquam de deputatis officio inquisitionis, ut patet in extrauagante Bonifacij, extra eo. § pen. & ita tenet Ioan. And. in c. fi. §. fina. de hæreticis, libro 6.

Quando possit episcopus procedere sine inquisitore, uide infra procedere.

An episcopus possit committere vices suas inquisitori, uide supra commissio.

An quando episcopus procedit sine inquisitore, qualiter se debeat habere circa examinationem testium, uide infra examinatio.

An ad episcopum pertineat reconciliatio pœnitentium, uide infra reconciliatio.

An intelligatur de episcopo ætas 40. annorum, sicut dicitur de inquisitore? & dicendum quod solum loquitur de inquisitore, & nõ de episcopo. & ideo non est intelligendum de episcopo, ut in Clem. nolentes, de hæret. uide infra, ætas.

Quãdo episcopus, & inquisitor discordant inter se in cõdemnãdo, vel absoluenndo, quæ forma debeat teneri, uide in c. per hoc de hæret. li. 6. ubi dicitur, q̄ tunc negocium remittitur instructum ad Papam.

An episcopus in criminalibus possit laicos capere, & corporaliter coercere, uide supra captura.

An detur episcopis facultas habendi officiales armatos, sicut datur inquisitoribus, uide supra arma.

An episcopus possit, phibere Chri-

stianis nõ habeant commercium cum Iudeis, uel paganis, uide infra punire, & infra Iudæus.

An episcopus possit punire Iudeos, uel infideles pœna pecuniaria, uide infra Iudæus, & infra punire.

Nota quod solus episcopus potest cognoscere de diuinatoribus, & incantatoribus, & sortilegis, & idololatriis, & de magicis, seu mathematicis, & de inuocantibus Dæmones, & de blasphemis, & de usuris, quando ista non sapiunt hæresim: & de eis inquisitor nullo modo se debet intromittere, nisi fauerent hæresim manifestè, ut infra de sapientibus hæresim, & infra inquisitor, & infra excedere, & etiam de augurijs. nam omnium supra dictorum episcopus est iudex ex sua ordinaria potestate, ut 26. quæstio. 5. capitu. cõtra idolorum, & c. episcopi, & c. peruenit, eo, quia hæc sunt crimina ecclesiastica, quæ sunt episcopis reseruata, ut nota. in d. c. idolorum. ad quod facit, de pœni. & remis. c. 2. li. 6. & probatur apertè per quandam extrauagantem Bonifacij Papæ, quæ incipit. Inter cunctos.

Item episcopus diœcesanus, qui est iudex ordinarius, potest Iudæos coercere, si extorquent vsuras a Christianis, ut extra de usuris, per miserabilem, & de illis inquisitor nõ se debet intromittere.

An neophitus possit esse episcopus, uide infra neophitus.

Quæ teneatur scire episcopus explicitè, uide infra scire.

Sed episcopus quando debeat se purgare, uide 2. q. 4. quanto. 8. quæstio. 3. Artaldus, de purgat. cano. quotiens.

Item episcopus debet se purgare cum

om numero duodecimo, ut secunda quæstio. quarta, omnibus in fi. & debet se purgare duobus sacerdotibus sibi adiunctis, ut 2. quæstio. quarta, Mennam, uide infra purgatio, & infra numerus.

Utrum liceat episcopatum appetere? & Tho. secunda secundæ quæstio. 185 respondet, sicut dicit Augu. 19. de ciui. Dei. Lotus superior & si administratur, ut decet, tamen indecenter appetitur. habetur etiam. 8. quæst. prima, qui episcopatum desiderat. cõtingit enim ipsum appetere propter altitudinem gradus, ad quem sequitur reuerentia honor, & sufficientia temporalium, & hoc modo appetere illicitum est, & pertinet ad cupiditatem, & ad ambitionem, sed appetere proximis prodesse, per se laudabile est, tamen præsumptuosum uidet esse quod aliquis præesse appetat ad hoc ut subditis profit. potest tamen sine præsumptione quilibet appetere talia opera facere, si eum contingeret in tali officio esse. hæc Tho. qualia autem deberent esse opera, & quæ quis appetere debet, satis ostendit Greg. in pastorali multa de his tractas. Sed in quodam generali dicit ibi sic, sit rector cogitatione mûdus, actione præcipuus, discretus in silentio, utilis in uerbo, singulis per compassionem socius: præ cunctis contemplatione suspensus, interiorum curam, exteriorum occupatione non minuens, exteriorum prouidentia interiorum sollicitudinem non relinquens.

Sed episcopus non potest restituere depositum, siue degradatum, sed tantum Papa, distin. 50. capit. primo, & secundo, nam nec præses prouinciæ potest illum restituere, quem dam-

nauit, ut ff. de quæ. l. 1. in fi. Ideo Prouiso Solerter.

An episcopus habeat fiscum, uide infra fiscus.

An propter commissionem factam inquisitoribus adimatur potestas ordinaria episcopi diœcesani? & dicendum quod non. de quo uide supra cognoscere.

ADDITIONES.

a Episcopus est Græcum uocabulum, Latine speculator, seu uerius, ut uult Budæus, inspector, uel ut alij uolunt, superintendens, erat nomen magistratus apud Athenienses. His non solum Budæus inquit, lustrandi potestas, sed etiã prouidentia, & cognitio mandata erat, & hi, qui rebus obseruandis, & custodiendis, & ad quos summa negotij referretur, præpositi sunt, metaphoricè dicuntur episcopi. Unde Cic. ad Atti. lib. 7. epist. 10. sic ait. Ego negotio præsum non turbulento, uult enim me Pompeius esse quem tota hæc campana & maritima ora habeat episcopum, ad quæ delectus, & negocij summa referatur. Item episcopi, qui præsumt pauperibus, & ceteris uenalibus, quæ ciuitatum populis ad quotidianum uictum vsui sunt, personalibus muneribus fungebantur. l. 18. §. 1. ff. de mune. & hono. a qua significatione, & episcopi de quibus hic agitur, quique singulis quibusq̄, ferè ciuitatibus præficiuntur, dicti uidentur, eo quod speculentur, & prospiciant populorum infra se positorum mores, & uitam, 2 l. di. c. Cleros. ex Isido. li. 2. Etymolo. capi. primo, ubi scribit. Ordo uerò episcoporum, quadripartitus est, id est in Patriarchis, Archiepiscopis, Metropolitibus, & Episcopis, quorum singulorum addit. explicitationem, & descriptionem. Catechis. autè de sacramen. ordm. ait. Ordinis sacerdotalis gradum secundum esse episcopum, qui singularis

lis episcopatibus prepositi sunt, ut non solum ceteros ecclesie ministros, sed fidelem populum regant, & eorum salutem summa cum vigilantia, & cura prospiciant. quare pastores omnium sepe in sacris literis appellantur. sed iidem episcopi, & pontifices dicuntur, accepto ab ethnicis nomine, qui Principes sacerdotum Pontifices appellare consueverunt. Item presules, Antistites nominantur aliquando. Quae de episcopis tradita sunt in Conc. Trident. & Catechis. vide infra hac dictione. Petr. Vendramenus.

b Ioan. Calderin. iuxta nonnullorum sententiam in hac opinione residere videtur, quod episcopus contra Inquisitorem procedere possit, in tracta. de haeret. ca. octauo, numero nono, Quod ego non admitterem, nec illa opinio in iudicijs seruatur. Et contra Calderin. concludit etiam Vmbert. in iud. inquit. hoc verb. Episcopus numero secundo, Cum distinctione autem, de qua hic transire videtur, Guindisal. de haeret. q. 7. nume. 17. Q. M.

c Hanc opinionem omnes tenent, prout per Ioan. Calderin. de haeret. praalleg. capit. octauo, numero nono, Guindisal. eo. tract. q. septima, nume. 15. vers. fallit tamen hoc in episcopis e contra quos procedere non possunt Inquisitores. Vmber. in Iudi. inquisi. in d. verbo Episcopus. nu. 2. Siman. Enchir. tit. 8. nu. 1. Q. M.

d Aliqua interposita hinc absunt, ex citato. c. supplenda. Petr. Vendr.

e De episcopi scientia, moribus, familia, dignitate, munis, & potestate, vide Concil. Trident. in multis sessio. Loca demonstrabit index. Catechis. de sacram. ord. cap. iam verò. circa fin. & in artic. fidei. Remissio peccatorum, nimis enim longa esset oratio sit inde omnia hic transcribere vellemus. Petrus Vendramenus.

Error^a siue errans. Nota quod error inducitur per publicam famam adeo, ut excusetur quia a delicto. ut notat Barto. in l. i. ff. de transactionibus.

An qui errat nesciendo ea quae scire tenetur, excusetur ab haeresi,^b & a peccato: & dicendum quod licet possit excusari ab haeresi, non tamen excusatur a peccato, si errauit in his quae scire tenebatur de pertinentibus ad fidem. de quo uide per sanctum Th. secunda secundae, ar. 5. quia ipsa ignorantia est peccatum in his quae scire quis tenetur. 38. di. qui ea, & per philosophum. 3. ethicorum, & per magistrum secunda secundae. 2. 2. Vtrum simplices qui in subtilitatibus fidei errant, peccent, uel sint haeretici, uide infra fides. §. utrum simplices.

Qui per simplicitatem errat, non pertinaciter credit, & talis posset mereri. uidelicet cum aliquis simplex aut dies praedicare aliquid contra fidem illud credit animo obediendi fidei, paratus tamen corrigit talis meretur, quia iudicatur ex intentione, & etiam secundum Inno. quia haec non est fides eius, sed sua fides est fides ecclesiae uult dicere, quia cum credat hoc, quia credit ecclesiam sic tenere, inferatur quod non credit, nisi ecclesia sic teneat, potius ergo tenet quod tenet ecclesia, cum non praecise inhareat, nisi sub hac tacita conditione. hoc tamen intellige, nisi erraret in talibus in quibus nullatenus ignorantia excusat, ut in his quae sunt de iure naturali. uide in Summa Baptisti. in dictione haeticus. §. 1.

Quid sit errare, habetur. 22. q. 2. in quibus. ubi dicitur text. quod errare est aliud

aliud pro alio credere. facit 38. di. sedulo, & c. quamuis quod no.

Errore suo non pollui nihil praestat illi, qui consensum suum praebet erranti. 83. distinctio. quid enim prodest.

Magister erroris est qui non uult esse discipulus ueritatis, & tali non est communicandum, sed vitandus est post primam, & secundam correctionem, ut 2. q. 3. c. quid autem, nisi esset damnatus de haeresi, quia tunc post unam monitionem uitabitur, ut in gl. c. 1. de haeticis.

Cum enim error^c consistat in anima, & in mente, non potest de eo consistare, nisi per extrinsecos actus: & per exteriora indicia, ut extra de usuris, in ciuitate. 32. distinctio. erubescant, 22. quaest. tertia, qui aliorum. 2. q. 4. consulisti. ff. de condi. insti. l. quid testamento, & ff. de acqui. re. do. l. naturaliter. §. 3. cum similib. Ideo Prouiso Solerter.

Ne pudeat vos errores uestris corrigere, ut in c. qualiter & quando, el. j. de accu.

Errorem suum licet cuilibet corrigere, & illicitè commissa in melius reuocare. 35. quaestio. nona, loci. §. sequenti.

Qui uult alios corrigere, & castigare, primò errores suos emendet, ut 2. q. 7. qui sine peccato, cum similibus.

Minor secutus errorem maioris minus peccat, de transla. pra. inter corporalia, ver. & quamuis.

Qui errantem non corripit, non diligit eum. 23. q. 5. non putes.

Si quis alterius errori consentit, sciat se cum illo simili modo culpabilem iudicatum, ut undecima, quaestio. tertia, qui consentit; in fine.

Ideo Prouiso Solerter.

Erranti consentit qui erroribus non resistit, dum potest, ut 83. distinctio. error, & erranti uidetur consentire, qui illi cum possit, non obuiat, ut 83. distinctio. consentire. Ideo Prouiso Solerter.

Qui aliorum defendit errorem damnabilior est eo. uide supra defensores.

Errorem suum quilibet debet corrigere potius, quam expectare, ut ab alijs corrigatur 35. q. 9. §. is ita, & ca. quod quis, de accusatio. qualiter, & quando, el. j.

An qui errorem non defendit pertinaciter, dicatur haeticus, uel erras, uide infra haeticus.

Errans in una specie haereticus, siue in uno articulo fidei, & si post ea abiurauit simpliciter haereticus, & post abiurationem errauit in alio articulo, an sit relapsus, uide supra abiuratio, in §. an qui abiurauit, & infra relapsus. §. secundus casus.

ADDITIONES.

^a Error est opinio falsa, proprie autem error dicitur a via deflexio, cum. s. via ignari extra institutum iter deflectimus, & errare est huc, illuc, quo nos fortuna ferat, diuagari. Virg. Enci. 1. monstrare mearum, uidi stis siquam errantem forte sororum. Dona. in Adel. Teren. error inquit est animi, & loci, in quo erratur, ita deprehenditur de una re ad aliam transferri significatio. Error duplex est, uel facti, uel iuris, facti est, cum aut quod factum est, nescitur factum; aut quod non factum est, factum putatur; ueluti si quis eum, cuius bonorum possessio ipsi deferebatur decessisse ignoret, aut alteri bonorum possessionem accepisse putat. l. i. ff. de iur.

iur. & fact. ignor. Iuris error est, cum id quod certi, & constituti iuris est, ignoratur, veluti si quis sciat bonorum possessionem non petijisse, tempusq; ei præterijisse, ignoret autem sibi ex successorio capite bonorum possessionem compctere, cedit ei tempus, quia in iure errat. Idem dicendum si ex asse hæres institutus non putet se bonorum possessionem petere posse ante apertas tabulas, quod si nesciat esse tabulas errat in facto. d. l. 1. ubi sunt alia exempla, & l. 9. §. filiusfamil. ff. eodem lege secunda. §. si a pupillo. ff. pro emptor. & l. si fur. 32. §. si quis. ff. de usurpa. Error alijis verbis describitur ab Azone, Brocar. rubrica 3. sed in idem quod diximus, recidere videtur, ubi casus ignorantie excusatorios allegat, eo quod in iure maxime in titu. de iur. & fact. ignoran. iuris vel facti quandoque ignorantia quandoque error dicitur, Error iuris vel facti quando profit, vel noceat vide toto tit. de iur. & facti ignoran. ff. & C. Azon. in Brocar. rub. 4. & vlt. rub. circa fin. & Rub. 9. Errare in fide quis dicitur, an & quando error excuset, adde Albertin. quest. 1. numero tertio, & quaestio. 22. quis autem probare debeat errorem, vel ignorantiam, aut. de testi. §. si vero. Petrus Vendramenus.

b Ignoranter errans ab heresi regulariter excusatur, ignorantia autem quadrupliciter considerari potest, prout per Simanch. Enchir. tit. 48. & sequen. tit. de errore, & tit. de ignorantia. Q. M.

c Eadem habes apud Calder. in tracta. de hæreti. c. 7. num. 4. versic. cum enim error consistat. Q. M.

Erubescimus cum sine lege loquimur, ut ff. de suppel. l. 1. Labeo. & C. de col. l. illam, & ibi Sal. & extrañe fed. vac. c. 2. & in §. consideremus.

& gl. ordinaria ibi, in aut. de trien. & semif. coll. 3. C. de repu. l. dissentientis. C. de iure fil. l. certa forma, lib. 10. & in proemio. 6. libro.

Erubescit lex filios esse castigatores parentum, ut in aut. de nup. §. si uero, nota. 96. dist. quis dubitet, de hæreticis, cum ex iniuncto.

Non debent erubescere maiores si addiscant a minoribus, 37. distinct. c. vlti. 24. quaest. 3. si habes, & 38. distinct. nullus episcopus. uide supra addiscere. §. addiscere debet.

Aetas ^a inquisitorum debet attingere quadragesimum annum, aliàs non potest esse inquisitor de iure canonico, nisi fiat dispensatiue, sicut hodie fit, ut habetur in Cle. nolentes, de hæret. & circa hoc nota. qua de causa Papa uoluit, ut inquisitores haberent quadragesimum annum, & est hæc ratio per dictam Cle. nolentes, ubi sic dicit ad literam, Nolentes splendorem solitum negocij fidei per actus indiscretos, & improbos quorum uis inquisitorum hæreticæ prauitatis quali tenebrofi sumi caligine obfuscari, hoc sacro concilio approbante statuimus, nulli ex nunc nisi qui 40. ætatis suæ annum attigerit, officium inquisitionis prædictæ committi.

An ista ætas intelligatur in episcopis inquiringibus in suo episcopatu, uide supra episcopus.

An ^b possit qs testificari de his quæ uidit in puerili ætate, & an minor 25. annis, uel pupillus possint testificari, uide infra testes. §. an possit quis testificari de his quæ uidit, & seq.

Nulla ætas fera ad addiscendum. uide supra addiscere. §. nulla ætas.

ADDITIONES.

a Aetatis appellatio ab αἰών Græco nomine deducta, quod significat semper existens, quidam ut Solon. hominis ætatem in decem partijt septennarios, attestantibus Clementi. Alexand. Strom. lib. sexto, Philone Iudæo, de mundi opifi. Diuor que Ieroni. libro tertio, contra Pelagianos. In hominis natura septem sunt, inquit Hippocra. tempora, quas ætates uocant, infans, puer, adolescens, iuuenis, vir, senior, senex. Varro quinque gradus facit. Pueros usque ad annos 15. dictos uult, quod sint puri idest impuberes, in secundo Adolescentes, ad annos 30. ab adolescendo nominatos. In tertio usque ad annos 40. iuuenes appellatos, eo quod rempub. in re militari uiuare possent, in quarto gradu usque ad sexaginta annos seniores nuncupatos, quod tunc corpus senescere incipiat. Inde usque ad finem uita cuiusque quintum gradum facit, in quo qui essent senes appellatos quod ea ætate corpus iam senio laboraret Dionis. Hali. libro quarto, duplicem apud Romanos ætatem fuisse scribit, seniorum & iuniorum, seniores inquit erant, post annum ætatis quintum, & quinquagesimum, iuniores post ætatem militarem usque ad 45. In iure uero dicuntur infantes ad usque septennium. l. si infanti. 18. C. de iure deliberan. pueri usque ad annum 14. quo pubertas incipit. l. vlti. C. quando tut. esse desic. l. secunda, C. arbit. tute. l. tertia, C. de testi. adolescentes autem ad annum usque 25. l. prima, in fin. ff. de mino. postea iuuenes existimari possunt ij, qui adolescentis exceperunt ætatem, quod ad incipiant inter seniores numerari. l. non aliter. in fin. ff. de lega. tertio. Seniores autem post annum quintum, & quinquagesimum, existimari pos-

se arbitror, quia maiores 55. anno inuitos ad munera personalia uocari non poterant, l. tertia, C. qui ætate libro decimo, Virilitas ab Hippocrate anno unde quinquagesimo conclusa est, senior ad annum usque quinquagesimum sextum appellatus est, inde uero senex. in septenario. 9. quid homo possit ita Solon ait, Nono aliquid possunt, sed iam minuiuntur, in illo Virres queis peragant fortia facta uiri, quæ obrem uidentur Hippocratis diuisionem secuti Iuriconsulti. Hac quidem partitione non solum corporis vires, uerum mentis & ingenij distinguere uoluerunt, idque factum est varijs de causis, primo quidem propter nuptias contrahendas, & generandi potentiam. Institu. de nup. & de curato. capitu. puberes, de despon. impub. & l. si paterfamilias. 15. §. vlti. ff. de adop. propter tutela, curæue subiectionem, Institu. de tut. in princip. propter testandi, & testimonium dicendi facultatem. Institu. de testamen. §. præterea. & l. secunda, & quinta. ff. qui testa. face. pos. l. tertia, §. lege Iulia. ff. de testi. propter tempus postulandi. l. prima, ff. de postulan. & iudicandi. l. quidam consulebat. ff. de re iudi. & l. cum prætor. §. non autem. ff. de iudi. item ob munera & honores, subeundos ciuitatis. ff. de muneribus & honori. & de excus. mune. & ti. sequen. & C. qui etq. c. cum in cunctis. de electio. Concil. Trid. sess. 23. c. 5. 6. & 12. sess. 24. c. 12. & 25. ca. 7. de reforma. P. V.

b An possit quis testificari de his quæ uidit in puerili ætate, uide glo. in l. 4. §. lege ad verb. impubes. & ibi per Alex. de Imo. ff. de testi. item Feli. in c. cum a nobis. nu. 8. de præscrip. P. V.

Examinatio ^a testium in crimine hærelis qualiter debeat fieri per inquisitores,

sitores, & an possit iudex committere talem examinationē soli notario? & quantum ad commissionem dicendum quod licet in alijs causis bene potest iudex committere, ut supra commissio, sed non in crimine hæresis, ut tenet Ab. in ca. cum causam, de testi. quia nullo modo potest committi, nisi seruata forma. §. uerum, in ca. ut officium, de hæret. li. 6. & in criminalibus testes in præsentia iudicis suum testimonium dicere debent. C. de fide instru. iudices. & aut. apud eloquentissimum, & gl. in c. constituta, de fideiuss. quia ille qui testes examinat, melius scire potest, quanta fides sit eis adhibenda. ff. de testi. testimonium. i. Respon. in fin. & gl. in d. c. constitutus, de fideiuss.

Quantum ad secundum. scilicet quod ad examinationem faciendam per ipsos inquisitores. & quia in tanto crimine cum multa oportet cautela procedi: ideo in examinatione testimonium super crimine hæresis, ipsumque contingētibus, ut in d. §. uerum, debent interesse cum inquisitore, & notario aliæ duæ personæ religiosa, & discreta, & fide dignæ, ad hoc ut non possit dubitari, si notarius uerum scripserit, & illæ personæ debent iurare quod tenebunt secretum, & quod nemini aperient, ut tenet Bald. in l. nullum. C. de testib. & si fieri potest per publicam personam. i. per notarium publicum debent conscribi dicta testimonium, ut in d. c. & §. uerum patet. ubi patet, quod si persona publica non potest haberi, quod illa conscriptio debet fieri per alios duos uiros religiosos præter illas duas religiosas, & discretas personas, quæ assunt cum inquisitore in dicta examinatione. Qui quidem religiosi si fuerunt notarij in sæculo, ut

ibi, uel alij quibus iniunctum est a Sede apostolica tabellionatus officium, etiam tempore religionis ratione negocij inquisitionis hæreticæ prauitatis ut ibi, & tenentur ad scribendum, ut in dicto c. ut officium. & hæc, si fuerint tales religiosi per inquisitores requisiti, ut ibi. & etiam patet quod in dicto negocio hæreticæ prauitatis clerici possunt etiam exercere officium tabellionatus, licet ipsi, uel præfati religiosi sint in sacris ordinibus constituti. & sic demonstratur quod tales duæ personæ, quæ debent interesse dictæ examinationi, debent esse discretæ, & religiosæ, & non sæculares clerici, præter inquisitorem, & notarium, uel præter duos uiros idoneos, & fide dignos loci notarij, quæ personæ tenentur hoc casu parere ipsis inquisitoribus, ut in allegato. ca. ut officium. §. uerum, & ibi per docto.

Nota causam quare testes in graui causa, & ponderosa debent examinari coram duobus testibus, & ratio est ut possint conuinci de falso, si probatur postea ueritas in contrarium, & ipsi negarent. no. in c. ut officium, de hæret. li. 6. Inno. & Host. in c. Alberi. de tes. Ab. in c. sicut, & in c. cum causam, eo. ti. & in c. quia propter, de electio. uide infra testes.

Nota nunquid si examinatur ille, qui non debuit examinari, seu in testimonium recipi, an examinatus faciat aliquod indicium? de quo in l. maritus. ff. de quæstionibus, ubi Bar. post glo. sic notabiliter distinguit. quod quandoque quis non debuit examinari propter reuerentiam personæ, & tunc examinatus non facit indicium exemplum in liberto, uel seruo in casu

in

in quo non debuit examinari contra dominum, ut dicta l. maritus, & l. diuus. ff. de quæst. l. i. §. diuus. & §. idem seruus. quandoque non debuit examinari propter ætatem, ut quia erat impubes, & tunc examinatus non facit plenum indicium, sed quale quale, ut dicta l. i. §. impubes, ad Sillan. & no. in l. talis, in 1. glo. C. eo. idem in teste, qui non debuit examinari propter sexum, ut in muliere eadem ratione. quandoque non debuit examinari propter infamiam, & tunc examinatus quale quale facit indicium, ar. in l. q. ultimo. ff. de pœnis. & hoc casu potest esse includi, quod nota. Abb. in capit. primo, de confessis, in 1. & 2. col. loquitur enim dictum. c. cum monasterium, de conf. si. extra in damnato ultimo supplicio, qui reseruatur quandoque ut interrogetur de alijs, & non unum intellectum ad illam gloss. nam alium intellectum sentit Barto. in l. re. petit. ff. de quæst. Quandoque non debuit examinari propter inimicitias, tunc examinatus facit inditium, uel non secundum qualitatem inimicitia. l. i. §. præterea, ff. de quæstionibus. Quandoque testis non debuit examinari ratione ordinis, quia lite non cõtestata, uel parte non citata, quia tunc non facit indicium. C. de testi. l. quando, in fi. facit ca. ueniens. de testib. 2. & no. ista quia habes hic examinata istam materiam plenius quam alibi. hæc Ab. in ca. 1. de confessis, in 3. col. alias in 5. col.

An hoc procedat, quando episcopus inquirit? & dicendum quod non, quia cum episcopus solus procedit uia ordinaria contra hæreticos suæ diocæsis, uel contra alienigenas, qui in sua diocæsi deliquerunt, non ha-

bet necesse conuocare personas religiosas ad examinationem testiū, sed sufficit quod episcopus cum solo notario examinet testes per regulam. c. quonia contra falsam. de probat. quæ non debet dici mutata, nisi expressè dicatur de episcopo. unde cum hic de inquisitore loquatur, non est intelligendum de episcopo. ad quod facit glo. in Cle. nolentes, de hæreti. super uerbo, Commissarijs, quæ dicit quod pœna, de qua ibi, non habet locum in episcopo, quia de inquisitore, & non de episcopo loquitur præallegata clem. nolentes, & pondera illū tex. qui requirit interuentum prædictarū personarum, nedum in examine testimonium, sed etiam in describendo eorū depositiones, & prædicta in examinatis testibus possunt, & debent iustè obseruari in omnibus arduis, & grauibus causis, ut sine omni suspitione res procedat, ut tenet Bald. in dicta l. nullum. C. de testibus, & tenet Panor. mita. de electi. in capit. quia propter, & c. cum causam, de testibus. & hanc formam supradictam debent tenere episcopus, & inquisitor in examinatione testimonium, modo procedant coniunctim, modo diuisim, uel per se, uel per alios probos uiros. nam debent trahere ad se testem informando eū, quod attendat quid deposuit, & si dixerit uerum, uel non, quia si non dixit uerum, damnat seipsum æternaliter, & alium contra quem deposuit, temporaliter, & quod non uereatur, saltem secretè eis dicere, nè ille delatus moriatur iniustè, & uerba talia testi studeant dicere, ut clarè cognoscant si testis deposuerit ueritatem, uel ne. IDEO PROUIISO SOLERTER.

Et tunc testis iam receptus in inquisitione cum iterum in casu præmissio interrogatur per iudicem, uel inquisitorem, petat ipsemet testis ab inquisitore quod sibi legatur sua prima attestatio ad eruendam ueritatem, ut non subiiciat se periculo falsi dicendo aliud secundò, quàm primò dixerat, ut in l. cum exhibuisset. C. de public. & nota in c. cum causam, extra de testi. & est consilium Anto. in c. cum in tua, eo. tit. de hoc etiam per Motaluū, fo. le. tit. de test. l. 18. uide infra testes.

Item examinatio testis debet fieri secreta, aliàs non ualet. glo. de electio. quia propter, & de test. cū causā.

Item nota formam, qualiter examinatur testis citatus, & iuratus quādo proceditur per denunciationem, quæ talis est. Primo debet interrogari testis si cognoscit talem de tali loco. Item debet interrogari de tempore cognitionis. item de causa cognitionis. item de fama. item debet interrogari quomodo scit de fama. item de tempore infamiae. item debet interrogari si scit illum infamatum, nisi in illo loco. item debet interrogari si scit, unde orta sit illa fama, & an a maleuolis, uel a quibus Ideo Prouiso Solerter.

Item nota formam qualiter examinatur testis procedendo per accusationem in causa hæresis contra delatum, quæ forma talis est. Talis de tali loco testis productus, interrogatur si cognouit talem, & interrogatur ut supra, de causa cognitionis illius, uel si est de genere suo, uel si fuerunt socii, item de tempore cognitionis, item debet interrogari de fama, item debet interrogari si uidit, uel audiuit talem fecisse, uel dixisse aliquid

contra fidem, item interrogatur, in quorum præsentia sunt dicta, uel facta supradicta hæreticalia. item interrogatur de modo quo talia fecit. item interrogatur si attēdit omnibus attendendis quæ dixit, uel fecit ipse talis, & si uidetur ipsi testi, quod dictus talis dixerit, uel fecerit triumphatorie, seu recitatie, seu animo delibato, seu potius assertiue. item interrogatur de causa credentiae, qualiter credit ille testis quod talis dixit, uel fecit supradicta. item interrogatur si hoc dicit amore uel propter aliquod commodum, uel odio, & rancore. Ideo Prouiso Solerter.

Item nota formam qualiter debet examinari delatus ab inquisitore, quæ forma talis est. Primò debet iurare delatus dicere ueritatem tam de se quàm de alijs, &c. & debet interrogari, unde originem trahat, scilicet de tali loco, uel de tali. item qui sunt eius parentes, & si sunt uiui, uel mortui: & dicat de uiuis, & mortuis in quo loco sunt, & dicat nomina eorum. item interrogatur, ubi fuit nutritus, & annis pluribus conuersatus, & si inquisitor uideat quòd talis delatus mutauit locum proprium, & conuersatus est in alieno territorio, interroget eum de illo loco cum quibus conuersatus est, & de nominibus, & uita eorum. & interroget de causa, quare mutauit locum suę natiuitatis, & transtulit se ad commorandum in tali loco, uel cum talibus, item interrogatur si in talibus locis, uel alibi scit, uel audiuit ubi aliquis faceret, uel diceret talia, & talia, de quibus ipse erat accusatus, uel alia, quæ essent contra sanctam fidem catholicam. Ideo Prouiso Solerter.

Nota

Nota formam quam notarius debet habere in scribendis dictis testimonijs, quæ recipiuntur in inquisitione postquam sunt examinati, uidelicet talis testis de tali loco qui utitur tali arte, & est uicinus in tali uico, deponit quod talis de tali loco & in tali uico, qui utitur tali arte, dixit ac asseruit quòd in sacramento altaris non est ueraciter corpus Christi, uel simile, uel fecit tales cœremonias & tales, & dixit quod super hoc quod ipse deposuit, quod interrogatur talis qui moratur in tali loco & in tali uico, & habet tale officium; & etiam interrogatur talis qui moratur in tali loco & in tali uico, & habet talem artem, & sic de alijs. circa istam examinationem, uide infra testis.

An & quales sunt casus in quibus examinatio debet incipere a tormentis, uide notata. C. de Sic. l. 2. & l. 2. q. 2. quæstionem, & c. seq. in glo. & not. in l. i. ff. de quæst. uide infra testis, & infra tortura.

Quādo solus notarius fuit in examinatione testis, uidelicet cum recipiuntur in generali inquisitione, si postea testis dicat aliud dixisse quàm per notarium fuit scriptum, cui sit standum, uide Abbatem in cap. cum causam, de testibus.

Licet examinatio testium spectet ad iudicem, spectat tamen ad sollicitudinem partis, & ideo non dicitur stare per iudicem, nisi pars tempore iuramenti protestetur iudici quod examinaret, secundum Bart. in l. damni. §. Sabini. ff. de damno infec. allegat. l. i. C. de susce. & archa. & l. placuit. de col. fun. patri.

No. quòd post confessionem partis potest iudex testes examinare ex offi-

cio, ita tenet Bart. in l. 4. §. hoc autē. ff. de dam. infec. & tenet Domi. in c. per hoc, de hære. lib. 6. Et etiam publicatis attestacionibus potest iudex ex officio examinare, & recipere testes. & dicit Archi. in d. ca. per hoc, quòd potest etiam iudex hoc facere aliquo promouente inquisitionem, cū talis promotor non potest dici pars, eo quòd non interest sua aliquod damnū, uel commodum, & non præsumitur subornatio testium ab ipso promotore.

Testes examinati super inquisitione speciali quomodo probent, no. extra de electi. bonæ, in gl. testes.

Nota singulare dictum Bart. quòd licet examinatio testium si actus iudiciarius, & sic uidetur prima facie, quod notarius actorum diem & locum scribere debeat examinationes testium, per c. quoniam contra, de probat. l. optimam, de contra. & commit. sti. tamen hoc non est necessarium, sufficit enim quòd notarius scribat simpliciter dictum testis, & sufficit constare de loco, & die iuramenti testis. & ita dicit practicari in l. quoniam. C. de te. hoc notatur in singularibus Ludoui. fol. 29. 3. col. in fi.

An examinatio testium in causa hæresis possit committi per inquisitores, uide supra commissio, & habetur infra in 17. instructione inquisitionis.

Examinatio testium potest fieri de consensu partium etiam ante l. cont. glo. in c. cum olim, de cau. pos. & proprie. doc. & Pet. de Su. in l. prolatam, C. de senten.

Examinatio facta per iudicem alterius territorij commissarium ualet si pars fuit monita ad interessendum, sed monita non cogitur ire ad lo-

cum, Bal. in l. iudices. C. de fide instru-
mento.

Examinatio testium potest com-
mitti etiam non habenti iurisdictionem
de consensu partium, ut arbitro. Bar.
in auth. apud eloquentissimum, de fi.
instru. sed hoc non habet locum in
causa hæresis. quod nota.

Nota quod receptio testium facta
ab examinatore, dicitur actus extraiudi-
cialis. Innoc. in c. cum a nobis olim,
in ver. contra formam, de elect. glo. in
Cle. 1. de officio delegati.

Qua de causa ad examinationem
processum conuocantur periti per in-
quisitores, uide infra periti, & infra
inquisitor.

ADDITIONES.

a *Examinatio ab examine deseditur, quod uerbum significat perpendo, ueluti trutina quadam expendo Plin. in epist. examina singula uerba, & expende. Cice. 2. de Orat. que non aurificis statera, sed quadam populari trutina, examinatur, quia uerò per hanc per pensionem, quanti ponderis queque sit res, exquirimus, atque cognoscimus, inde fit ut pro exquirere, estimare, cognoscere, sumatur, ut in l. minor 18 §. primo, ff. de mino. & l. ordine, ff. ad muni. l. 1. §. 3. ff. de abig. l. 2. & 3. in prin. de testi. & l. 1. §. 1. ff. de questio. & l. 4. §. vlti. ff. de re milita. hic pro interrogatione accipitur, examinatio, quia per interrogationem exquirimus a testibus ueritatem. Sed interrogare non examinare testes dicitur a iuriscō-
sultis. l. tertia, §. idem Diuus ff. de testi. & in l. prima, sepe, ff. de questio. l. 7. C. de testi. & in mult. legib. C. de questio. & de interroga. act. ff. Pct. Vindr.*

b *Examinatio testium tempore Cice. non secretò sed utraque parte audiente publi-*

*cè, & palam fiebat in iudicio, & interroga-
bantur a producente; & ab eo contra que
producerentur, Cic. in Verr. act. 6. & actio.
7. Quinti. de testi. Pedian. in 3. contra Ver.
numero 82. & 93. Item in 2. contra Ver.
in prin. P. V.*

c *Examinatio testium qualiter facienda
sit, uide Specu. de teste. §. nunc tractan-
dum. Ioan. And. de ordin. iudicia. l. 3. §.
ideoq. ff. de testibus. & l. de minore. 10. §.
plurimum, ff. de questio. & l. prima, §. qui
questionem eodem titulo. c. m. causam. 37.
extra eodem 4. q. 3. §. si testes. In causis cri-
minalibus. Ioan. Milleum. in causis autem.
hærescos Umberto. post fin. iudicia. op. item
in Directorio inquisito. parte 2. Petrus
Vendramenus.*

d *Origo famę probanda est, seu causa
propter quam fama ita orta sit. Blanc. in
tract. de inditijs. numero 311. post Bart. in
l. de mino. §. plurimum. ff. de questio. Et
quod fama non probetur nisi testes depo-
nant unde originem habuerit, communem
affirmat Gramma. consi. crimi. 26. nu. 13.
Quint. Mand.*

e *Famam non probari nisi habeat origi-
nem a fide dignis communis Par. con. 23.
nu. 255. lib. 1. & Ioan. de ami. de Venaf.
consi. 127. nu. 11. Q. M.*

Excusari non potest quis ab
infidelitate, & pro-
ditione, si fidem quam negligit, tene-
re uideatur secundum Tho. in 4. dist.
25. artic. 10. & cum hæreticus sit infi-
delis, ut ibi, in dicto ar. & 2. 2. q. 85. ar-
ti. 1. in prin. post medium. Ideo PRO-
VISIO SOLERTER. quia sic faciunt isti
conuersi moderni. uide infra hæreti-
cus. §. nota quod hæreticus, qui fi-
dem Christi.

An excusetur qui deprehenditur
errare, si dicat se fuisse inductum per
iuris

iuris ignorantiam. Et dicendum quod
si implicitè tenet, & sequitur id quod
docet, & prædicat sacrosancta mater
ecclesia, licet explicando erret motus
quadam ratione naturali, ut quia pa-
ter maior sit filio, uel prior, tunc ex-
cusabitur, ut extra de summa Trini-
tate, & fide catholica. ca. damnamus,
in fi. & 24. q. 1. hæc est fides, & 24. q.
tertia, dixit apostolus. Si uerò implici-
tè, & explicitè errat, non excusatur.
quia religio erga Deum est de iure
quasi naturali, ut ff. de iustit. & iure. l.
ueluti. uide infra quot modis sumi-
tur hæreticus in iure.

An excusetur quis si confitetur in-
terfecisse aliquem, tamen quod fecit ad
sui defensionem, uel si confitetur se
esse aliquas cœremonias uel ritus Iu-
dæorum, tamen dicit non fecisse cum
intentione iudaizandi, nec cum uolun-
tate offendendi fidem catholicam, vi-
de supra confessio. §. nota singulare,
& §. confessio cum certa qualitate, &
§. non dicitur confiteri, & §. confitès
delictum, & infra factum. §. an quan-
do factum potest retorqueri, & infra
probationem. §. no. quod qui qualitatem
allegat, & infra præsumptio. §. 1. & §.
omne malefactum, & infra neophi-
tus. §. 1.

An filij hæreticorum existètes sub
umbra parentum, uel sub sua potesta-
te, si dici potest, possint excusari, si in-
ducti a parentibus. fecerunt aliquas cœ-
remonias, uel aliqua quæ sint contra
fidem, uide inf. filij, in §. 2. 3. 4.

Item nota quod qui confitetur fa-
ctum, tamen illud qualificat, dicitur
negatiuus qualitatis, ut infra negati-
ua. §. negatiua est triplex.

No. quod in culpa est, qui facit quod
facere non debet, uide sup. culpa. §. 4.

An si fortè quis deceptus per frau-
dem, uel dolum alterius, uel per erro-
rem facti probabilem fecit non faci-
endum, uel omisit faciendum, an illa de-
ceptio excusat eum? & dicendum quod
in his quæ sunt contra articulos fidei
præcepta, uel prohibitiones domini,
sine quarum obseruantia non est sa-
lus, in illis nequaquam excusaret quis
per fraudem, uel dolum alterius, uel
etiam per ignorantiam iuris. & de tab-
li ignorantia dicitur, si quis ignorat,
ignorabitur, quandoque tamen excu-
sat in istis ignorantia non a toto, sed
a tanto, scilicet cum non fuit affecta-
ta, sed inuincibilis, puta quia uoluit
certificari, sed non inuenit a quo. de
hoc Rai. in sum. in ti. qui possunt pu-
niri, in 3. col.

Item Rai. ubi supra dicit quod multi-
tudo non excusat aliquem in delictis
sicut nec cōsuetudo, nec alia diutur-
nitas temporis releuat, tamen multi-
tudo a pœna temporali in duobus ca-
sibus excusat, scilicet cum multitudo
est in culpa, uel cum delinquens ha-
bet sociam multitudinem.

Item Rai. ubi supra dicit quod ex-
cusat ætas quandoque uel a toto, si
est infans, non doli capax, quia illa
ætas nescit quid uideat, uel a tanto, si
est doli capax.

Item an aliquis iustus metus excuset
aliquem, si propter metum aliquid fe-
cit contra fidem, uide infra metus. §. 1.
an metus mortis, & infra filij. §. 2.

An hæretici excusentur a pœna pro-
pter bona opera ueritatis per eos fa-
cta, uide supra eleemosyna.

An excusetur contrahens binas
nuptias uiuente una, uel an excuse-
tur falsans literas ignoranter, uide su-
pra contrahens. §. 1.

Sed no. quod nec ignorantia, nec bonus zelus debet excusare facientē fortilegia, & alia prohibita per ecclesiam, ut in capitu. secundo, de sortilegis, 26 q. 5. sortes. de simo. capitu. per tuas, el. 3. & de præsump. capi. primo, & C. de iniuri. si non conuitij, & C. de Sic. l. 1. & l. plagi. de plagis. & uide supra bona.

An ignorantia Iudæorum qui credunt messiam nondum uenisse, sit aliquo modo excusanda? & dicendum quod non. text. & gloss. est. 1. quæ. 4. §. notandum.

An filij excusentur a pœnis temporalibus propter delicta parentum specialiter in crimine hæresis, & in crimine læsæ maiestatis. uide infra filij, per to. & in §. sed filij possent excusari.

An excuset ab hæresi turbatio, & commotio ex metu mortis, & trucidatione corporis, uel propter habendam spem de bonis temporalibus, sicut faciunt isti conuerſi nostri temporis, qui dicunt seruasse legem Moysi propter spem bonorum temporalium, uide de hoc infra metus. §. an metus, & supra blasphemus. §. sed an tales, & supra detegitur. §. ex his.

An excuset miracula uenerantem non canonizatum, uide supra canonizatus.

An excusetur a delicto allegando consuetudinem, uide supra consuetudo.

An excusentur a peccato Noe, & Loth. quando fuerunt inebriati, & habuerunt accessum ad filias suas, uide supra ebrius.

An non adimplens pœnitentiã excusetur, si habuit iustum impedimentum, uide infra pœnitentia.

An excusetur quis dicens uerba

hæreticalia in ludo, uel dū est ebrius, uide supra blasphemus, & supra ebrius.

Excusans peccatum suum uidetur hypocrita, de pœn. dist. prima, taciturnitas.

ADDITIONES.

a Excusare, uel purgare se dicitur reus, cū consulto se negat quid fecisse, uel cum eius qui accusatur, non factum ipsum, sed uoluntas defenditur, Diuiditur id in necessitatem fortunam, imprudentiam, exempla tibi suggerunt & Cic. lib. 1. ad Heren. & lib. 2. de Inuenti. Quint. lib. 7. c. 4. Necessitatem, ut ille qui ad diem comæatus non uenit, quod cum aqua interclusissent, aut ualetudo. Fortunam, ut Cepio ad Tribu. ple. de amissione exercitus, Imprudentiam, ut ille qui de eo seruo qui domū occiderat supplicium sumpsit, cui frater esset antequam tabulas testamenti aperuerit, cum his seruus manumissus testamento. hæc in primo ad Heren. alia in 2. de Inuenti. & in Quintil. leguntur. Eadem ferè diuisio fit in iure, si pro fortuna casum. pro imprudentia, ignorantiam, si pro excusare, non teneri uel non imputari, uel quid simile sumas, nam posteriora prioribus in eo frequentiora comperies, & apud Rhetores, modo hæc, modo illa sunt in usu loquendi. auctor adducit exempla de legibus. hoc excusandi uerbum frequentissimum est in tit. de excusa. tu. & cur. ff. & C. & de vaca. & excu. mu. ff. P. V.

b Istis terminis implicitè, & explicitè utitur sepius theologi, & canonista in materia de qua hic, explicitè autem interpretantur. i. disimulè & aperte, ut per Alberi. in Dictiona. in uerb. implicitè tenentur qui tamen, & gl. Rub. de sum. Tri. quã ipse Albe. citat, pro illa uniuersali dist. quod laicis semper sufficiat credere implicitè, clericis uero explicitè

explicitè mihi nec probabilis, nec uera uideatur, sed distinctio quam facit Umberto. in Iud. inquisi. in uerb. credibilia. uerius mihi uidetur, ubi complectitur, quid omnes, & qualiter credere teneantur. ex supra adductis apparet etiam quod implicitè est antitheton, explicitè, de qua dictione implicitè habemus etiam text. in ca. super hoc. uersus fr. ibi. Cum implicitè & quodammodo replicando inficietur. de renunciatio. Uide etiã infra in uerb. scire. in prin. Q. M. c. Multitudo an seuerius, an mitius punienda sit, infra in uerb. multitudo. seu multi. Nic. Boer. de seditione. in 7. præsup. nume. 24. fca. Q. M.

Excedere a nõ debent inquisitores limites suos in cognoscendo ultra ea quæ sunt sui officij, sed solum debent cognoscere, & intrmittere se ad cognoscendum de causa hæresis, & apostasiæ, uel de sapientibus hæresim, & de his, quæ pertinent ad fidem, & in alijs cessare, ut in c. per hoc. & in c. accusatus. §. de quæstionibus, de hæreticis, li. 6. & sic nullo modo debent excedere limites suæ commissiõis, ut de priuile. in c. recepimus. & ea. ex parte, & ca. porro, & 42. di. quiescamus. ad quod ff. de arbi. l. non distinguemus.

Excedere non uidetur formã mandati qui consecutiua ad illud mandatum facit Inno. in c. prudentiam, de of. del. facit l. ad rem mobilem, & l. ad re legatam. ff. de procuratoribus. l. 2. ff. de iurisdictione omnium iudicum. c. præterea. c. suspicionis. ca. prudentiam de of. del. licet conſinia non debeant poni, ubi locus est notorius, ut uoluit Bar. in l. libalorum. ff. de accu. & in l. falsa demonstratio. ff. de condi. & demon. & uoluit do. Car. in c. olim, el. j.

in uersu. super domo Caluensi, de res. spol. & Barba. in capitu. cum dilectus, de ordine cognitio. ubi aliàs de iure apponi debent. l. forma. ff. de censib. tamen ubi statutum requirit hoc pro forma, apponi debent, quantumcunque locus esset notorius, per id quod notatur per Angelum, & Ludou. Romanum in l. hac consultissima. C. qui testamentum facere possunt. gloss. & ibi Bald. in l. prima, ff. de libe. & posthu. Alexander de Imola in l. unica, C. de athleticis, in fine. libro decimo, uide de hoc Anto. Cursus. in repertorio Abbatis in dictione, forma. §. ultimo.

ADDITIONES.

a Excedere pro egredi sumitur. nã qui alibi mandatum dicitur excessisse. l. diligenter. in prin. ff. man. alibi dicitur egressus. l. potest. 4. l. ff. eo. Qui autem excedit, aliud quid facere uidetur. quam quod mandatum est. d. l. diligenter. iuncta. l. si itaque. ff. de iure iur. sed aliquando secus est, ut hic auctor allegat. et glo. in l. non distinguemus. 37. §. de officio. ff. de recep. arbi. unde excessus dicitur actus cuiusmodi, cum potestatem suam uel priuilegium quis exiit. toto tit. de priuile. & excess. priuile. pro exire naturali significatione sumitur in l. relegatorum. §. his qui. ff. de interd. & relega. Hinc excessus, pro exitu animæ a corpore. l. cum hic. 33. in prin. ff. de dona. inter vi. & uxo. Teret. in Andria. Postquam excessit ex ephebis, id est, translatè. Qui uero mandata legis egreditur, is peccat seu delinquit; hinc fit ut etiam pro delictis & peccatis accipiantur excessus ex consequentia, toto titu. de excess. prelato. translatè quoque fieri dicitur excessus in oratione, qui a Grecis nominatur hyperbole, cum plus factu dicimus, est enim ementiens superiectio.

perfectio. *Quint. lib. 6. c. 40. & ult. Petrus Vendramenus.*

b Et saltem duo confinia regulariter poni debent, l. si in rem in fi. ff. de rei vendica. l. cum seruo. §. fina. ff. de contrahen. empt. & ad alia que adduco super 3. comis. gl. ult. *Quint. Mand.*

Exceptiones. No. q̄ iste reatus, sci licet hæresis omnē exceptionē, & dignitatē excludit; C. ubi sena. uel clarif. l. 2. in fi. ita probatur extra de hæreti. c. ut officium. §. deniq; & c. ut commissi, ver. & contra, lib. 6.

Sed an reus ^a uolens ante lit. cont. opponere, & probare exceptionem peremptoriam, audietur? & respondeatur quod nō opponetur in initio, sed in prosecutione quæstionis principalis differetur secundum Papi. ut extra de fo. compe. ex parte. ff. ad exhib. l. 3. §. ibidem, nili talis sit per quam sententiã ipso iure nulla dicatur, ut est exceptio rei iudi. uel quæ elisis literis quæstio principalis sit elisa, quæ tantum ex literis innitur. de hoc no. extra de excep. pastoralis. omnia enim suis debent temporibus conuenire. 23. q. 4. si ecclesia C. de feriis. l. secunda, ff. de peti. hære. ei qui. §. 1. ff. locati. si merces. §. colonus. nullam enim utilitatem ex hoc potest consequi cum ante litem contestatam nō possit absolui, protestari tamē potest. uide plenē. de hoc in Spe. ti. de excep. §. dicto ver. sed an reus, & supra eo. si autem eadem sit peremptoria, & ibi Io. An. in addi. & dicto §. in versi. rursus, & Spe. tit. de li. cont. §. 2. versi. sed nunquid, & ver. seq. & titu. de teste. §. 1. ver. quid ergo. uide infra testes. §. no. quod quando obiiciuntur.

Exceptio falsi contra testem si opponatur, debet testis in iudicio comparere, ut ipso presente uideatur attestatio facta. Bald. in l. fina. C. de fi. instrumen.

Item solum duæ exceptiones possunt opponi in crimine hæresis contra personas testium, propter quas testes repelluntur antequam deponant, & si iam deposuerunt, omnino detrahuntur ipsorum fidei, & in totum, uidelicet si probentur esse cohabitatores ^b inimici, uel capitales, inimici illius contra quem deponere uolunt, ut extra de ap. repellantur, & in c. 5. per gl. cū oporteat, & in auth. de tes. §. si uerò odiosi, col. 7. uide infra testes, §. ex supra dictis collige.

Sed alię exceptiones ^c legitime possunt opponi contra testes, seu contra eorum dicta postquam deposuerint, & sic excipi poterit contra eos, quia deposuerunt falsum, ut extra de test. c. ex tenore. item quia sunt singulares personæ, ut de testi. eodem capitu. literas. item quia sunt contrarij, obscuri, & similes, ut extra de hære. c. accusatus. §. licet, & c. fi. lib. 6. ueniat. extra de sen. & re iu. cum I. & A. & de simo. per tuas, & c. tanta. uide circa hoc infra testes.

An exceptio nullitatis sententię admittatur in crimine, uide supra cōmunicare, & infra executio, & infra sententia.

Nota q̄ si excipiens inimicitia, uel falsitatem testium offert se statim probaturum, quod inquisitores supersedebunt, donec probetur, & si probetur, indicetur ei purgatio, alioquin in inquisitione procedetur, ut in c. cum oporteat, & ca. qualiter, el. 2. de accu. & in Spe. ti. de inqui. §. 1. ver. item his.

ADDI-

ADDITIONES.

a Exceptio est à cæteris quædam sciuntio, separatio uel exemptio. *Virg. lib. 9. Ipsum illum chypæum, cristasque rubentes excipiam sorti, hinc alia per translationē, alia ex consequentia profisciscuntur significationes, uide Non. hinc in libris iuris Exceptio dicta est quasi quædam exclusio, quæ interponi actioni cuiusque rei solet, ad excludendum id quod in intentionem, condemnationem uel deductum est, l. secunda, ff. de excep. quæ dicitur quandoque præscriptio. unde titu. de excep. & præscrip. cuius est etiam usus in l. 5. ff. de accusat. l. 12. §. primo, de inoffi. testamen. l. 9. de transla. l. penulti. ff. de re iudi. Vox est a Græcis in latina lingua translata consuetudinem. Exceptio proprie, ut dictum est, exemptio seu detractio partis de uniuerso dicitur, Quæ obrem eius hæc erat usitata formula, Extra quam uel Nisi Si. uel si non. quasi reus aliqua ex parte fateretur esse veram auctoris intentionem, sed tamen cum exceptione. Quapropter in l. exceptio. 22. ff. cod. formula hæc conditionalis. Si non usus Paulus ita scribit, Exceptio est conditio, quæ modo eximit reum damnatione, modo minuit damnationem. Exceptiones aut perpetuæ, aut peremptoriæ sunt, aut temporales & dilatoriæ, perpetuæ atque peremptoriæ sunt, quæ semper locum habent, nec euitari possunt, qualis est doli mali, rei iudicata, & siquid contra leges senatus uel consultum factum esse dicitur. Item patenti conuenti perpetui, id est ne omnino pecunia petatur. Temporales atque dilatoriæ sunt, quæ non semper locum habent, sed euitari possunt, qualis est patenti conuenti temporalis id est ne forte intra quinquennium agatur. Procuratoriæ quoque exceptiones dilatoriæ sunt, quæ euitari possunt.*

l. tertia, ff. eod. quæ transeunt ad alios, rei coherentes dicuntur, quæ uerò minime personæ coherentes siue personales. l. 7. ff. eodem. De formulis exceptionum uideas exemplum apud Cice. libro secundo, Rhetorici. de actore, qui postulabat iudicium purum, reus autem cum exceptione, uideas etiam exempla collecta de iuribus, in annotatione. Budei posterioribus, ad hanc exceptionum diuisionem pertinent, quæ Cice. & Quint. de constitutione translata scripserunt. P. V.

b Vide c. 1. de litis contest. §. 1. lib. 6. & in ipsum Philip. Francum. qui multas exceptiones, quæ contestationem litis impediunt collegit. P. V.

c Hæc ad uerbum habes apud Calderi. in tract. de heret. capitu. 13. nu. 3. versic. duę sunt tamen exceptiones, quæ opponi possunt contra personam testium, ibi autem loco horum uerborum, si probentur esse cohabitatores, & c. legitur, & fortè melius, si probentur esse conspiratores, uel inimici capitales. pro quibus uide etiam Siman. Enchir. ti. 35. de testi. nu. 23. & inf. in uerb. testes ubi aliqua addo. Quintil. Mandos.

d Adde quæ possunt & contra dicta, & contra personas testium opponi, Spec. titu. de teste Bosi. iit. de oppositio. contra testes. Addas Marantam, de repulsa testium. Calderi. 3. par. de heret. rub. 1. num. 9. & seq. Cic. pro Mar. Fon. item eum, & Quintil. in Rhetoricis. P. V.

Executio ^a bonorum hæreticorum an transeat ad hæreses, uide supra bona.

Item an executio confiscationis bonorum, uel occupatio possit fieri per potestates seculares ante declarationem, uide supra confiscatio.

Hæretici non perdunt potestatem officij,

officij, sed executionem. 24. q. 1. §. his auctoritatibus. uide infra officium.

An ad executionem officij possint inquisitores habere officiales armatos, uide supra arma.

Qualiter autē executio debeat fieri contra condemnatos de hæresi. & dicendum quòd si tales sunt uiri ecclesiastici, quòd fieri debet executio in bonis eorum per ecclesiam, cui seruiant, ut supra confiscatio, & supra ecclesia, quando uerò sæculari iudicio sunt tradendi, debent prius a suis ordinibus degradari, ut supra degradatio. quod generale est in omni crimine, ut in c. cum non ab homine, de iudi. & in c. nouimus, de verb. signi. ubi dicit quòd cum maxima clementia per ecclesiasticum iudicem sunt tradendi precibus interpositis, nè ad mortem, uel mēbri mutilationem procedat. Sæcularis tamen potestas facit executionem corporalē, prout iura uolunt, & illud conuenit iudici ecclesiastico propter suā modestiam, & ecclesiæ clementiam. & hoc incumbit sæculari iudici propter rigorem disciplinæ, & iustum conferuandum & qualiter debeat fieri degradatio, uide supra degradatio. Si uerò fuerint laici, qui de hoc crimine condēnantur, sunt statim sine alio adminiculo sæculari iudicio relinquendi, potestas autē sæcularis, & alij dñi temporales, uel officiales, siue eorum nuncij taliter sibi relictos statim recipiant, & sine dilatione debita animaduersione puniāt, nō obstantibus appellationibus per eos interpositis, aut interponendis, cū tā secundū ius canonicum, q̄ secundū legem imperialē appellationis remediū sit tā hæreticis, q̄ fautoribus, ac receptatori-

bus & defensoribus eorum interdictū, ut supra dictū est in litera, appellatio, & habetur in c. ut inquisitionis, de hære. li. 6. ex quo tex. inferit ibi gl. q̄ sententia lata in causa criminali det statim mandari executioni, non expectato lapsu decendij, sed ille text. uideri meo probat contrarium, cum ibi permittatur fieri executionem incontinenti, ex eo quòd in crimine hæresis non admittitur appellatio, ut sup. dictum est; ergo ubi appellatio non excluderetur, secundum quòd est regulare in omnibus alijs criminibus. in tantum, q̄ in eis nedum cōdemnato, sed etiam tertio permittitur appellare, ut ff. de appel. non tantum. ergo sic esset differenda executio: nec statim esset facienda. De hac materia tamen quia non est presentis speculationis, remitto ad ea quæ dicta sunt supra appellatio. & ad notata per Bar. in d. l. nō tantum, & latius per eū in l. qui vlti. ff. de pœ. & per Bal. in l. addictos. C. de epi. au. & in l. unica. C. nè ex delict. defun. Consuetudo tñ habet q̄ non expectato decendio ad appellandū in quocūque crimine mādatur executioni sententia incontinenti quo ad pœnā corporalē. quod intellige, ubi non esset appellatum, de quo remitto ad notata per doc. in locis prædictis, & per canonistas in c. 2. de re iudi. & eo quòd magis sint astricti huiusmodi sæculares potestates, & officiales contra hæreticos huiusmodi executiones facere, statutum est quòd ad requisitionē diœcesanorum, seu officialium suorum, aut inquisitorum hæreticæ prauitatis iurent præcisè attendere, atq; inuiolabiliter obseruare, & facere a suis subditis obseruari toto tempore sui regiminis ī terris suæ iurisdictioni

ni subiectis omnes cōstitutiones aditas contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, atque defensores eorum, ipsorumq̄; filios & nepotes & qui iurare hoc noluerint, & seruare, ueluti hæretici, ac de fide suspecti, & infames officio & honore sui regiminis expoliētur, & sint inhabiles de cætero ad officia publica cōsequēda, ut in c. ut officium. §. si. de hæreticis. l. 6. & ultra prodicionem si executionem sibi iniunctam contra hæreticos præfatos delatā promptè prout ad suum spectat officium, facere, seu adimplere detractent, seu aliàs sententiā, uel processum iudicum qui super hoc crimine procedūt, directè, uel indirectè impedire præsumperint, & qui scienter in prædictis dederint consilium, auxilium, uel fauorem, excommunicationis sententiā ipso facto incurrun, quam si per annum animo sustinuerint indurato, tunc uelut hæretici sunt condemnati, ut in dicto c. ut inquisitionis. §. prohibemus. ex quibus apertè monstratur quàm solliciti, & attenti debent esse sæculares potestates, & officiales, circa ea, quæ super hoc crimine eis incumbūt peragenda. Horrendumque est quòd potestates, & domini temporales, q̄ eos debito modo prædicto non puniunt, immo & qui deterius committentēs eis fauent, illud domini iudicium per os prophetæ, prolatum incurran. Quia dimisisti uirū dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius, ut habetur. 3. Regū. 20. multa enim flagella diuinæ ultionis, quæ in populo propter hoc detestandum crimen fuerūt decernimus, habita de his uindicta misericorditer to-

lerentur, ut contigit in simili casu. 3. Regum 23. Ideo facinorosos homines diu uiuere non patiaris super terram, ut tenet Barto. in l. capitalium. §. famos. ff. de pœn. facit l. præses prouinciæ. ff. de offic. præsid. ubi dicitur, Curet is qui prouinciæ præest, malis hominibus prouinciā purgare. iuncta l. illicitas. §. licitatio. ff. de publicanis. nam scelera dum non uindictantur, crescunt, ut tenet Ioan. An. in c. cū oporteat, extra de accusatio. & super hoc adducit istud uulgare, scilicet quien vn castiga, ciento hostiga. Ideo PROVISIO SOLERTER cum executio quæ fit contra hæreticos, est grata Deo, & istis catholicis regibus. de quo uide infra ista dictione in §. ultimo.

Ex prædictis inferitur ad quæstionem quæ in hac materia satis est necessaria. pone quòd iudex ecclesiasticus tradit condemnatum de hæresi iudici seculari, ut ipsum puniat, & executionem in eum faciat, an iudex secularis possit petere ab inquisitore, ut communicet sibi processum, quem fecit contra cōdemnatū ut sic uideat an per eum iustè fuerit processum cōtra eū, uel ne? Bar. in l. diuus, de cust. & exhiben. reis, tenet q̄ nō tenebitur ad executionem faciendam, nisi processus sibi exhibeatur. & idē tenet in l. magistratus. ff. de iurisd. om. iu. ad b. quod allegat tex. in dicta l. diuus. ad idē inducit q̄ habetur in aut. de fan. epif. §. si uerò. Panor. in c. 1. de of. or. reprehendit in hoc Bar. & dicit cōtra ipsum esse tex. expressum in c. ut inquisitionis. §. prohibemus, de hæreticis, lib. 6. ibi enim dicit quòd de crimine hæresis cum sit merè ecclesiasticum quòd nec directè, nec indirectè potest

potest iudex sæcularis cognoscere: sed pura, & nuda executio ad eum pertinet per requisitionem iudicis ecclesiastici. & hæc opinio satis placet, quia fundatur aperte per dictum. §. prohibemus, sed hoc posset aliter limitari, quod hoc pro cederet, scilicet ubi daretur de iniustitia contra sententiam ad impediendum executionem. ad quod etiam faciunt notata per Innocentium in dicto c. 1. de officio ordinis. & in c. cum in iure, de officio delegati. & per Archid. 23. q. 5. administratores. ubi tamen diceretur sententiam fuisse nullam, & de hoc exciperetur ad impediendam executionem, tunc admittenda foret hæc exceptio per iudicem sæcularem exequentem, dummodo in breui posset de ea constare, nec requireret altiore indagacionem, iuxta notata per Bart. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudica. Nam nullitatis exceptio impedit executionem sententiarum, ut in dicto ca. condemnatum, & si cum nulla, eo. tit. & ca. de cætero, de re iudi. & per gl. & c. pastoralis. §. quia uerò, de officio delegati, & per Innocentium in c. cum in iure, eo. tit. nec obstat tex. in dicto c. ut inquisitionis. §. 1. in fi. ubi dicit quod iudex sæcularis statim recipiat condemnatos de hæresi, & indilate sententiam exequatur contra eos. Nam ille textus loquitur de condemnatis de crimine prædicto. cum autem constat contra quem sententiam latam esse nullam, similiter nec obstat tex. in d. §. prohibemus eiufdem capit. quia hic non cognoscit iudex sæcularis de crimine hæresis, quod ibi interdicitur, sed tantum de nullitate sententiæ, quod ibidem minime habetur. & pro hac conclusione multum faciunt ea quæ notat Ange. con-

filio 275. addi potest etiam alia limitatio ad supradicta, quod ubi iudici sæculari aliàs constaret sententiam fore iniustam, non deberet ad eius executionem procedere, ne animam suam damnaret, iuxta notata per Innocentium in dicto §. quia uerò. cap. pastoralis. & si cogeretur per iudicem ecclesiasticum per censuras, & alias iuris pœnas, potius debet ista tolerare humiliter, quam mortem iniustam alicui inferre, ar. c. inquisitionis, de sent. excommunicationis. nec per hoc dici potest quod se intromittit de hoc crimine contra dispositionem dicti. §. prohibemus, quoniam non se intromittit in cognitione super prædicto crimine assumendo, quod ille textus prohibet, sed ex conscientia priuata, quam habet, crimen homicidij declinando quod quemlibet uirum catholicum licet. & est aliud speciale in hoc crimine, quod pro executionibus faciendis, & auxilio impediendo contra hæreticos poterunt ecclesiastici iudices recursum habere ad potestates, & iudices sæculares excommunicatos: & de facto, & non de iure officia illa, & dignitates possidentes, dummodo sine periculo moræ ad superiores eorum legitime præsidentes recursus nequeat haberi, ut probat tex. in c. præsidentes, de hæreticis, lib. 6. ex quo tex. per locum a speciali dicimus contrarium in alijs casibus, ut ad tales non recurratur. ex quo poteris assumere notabile limitationem, & intellectum ad omnia iura, quæ dicunt quod iudex ecclesiasticus debet recurrere ad auxilium iudicis sæcularis, quando opus est, ut 96. distin. cum ad uerum, 23. q. quinta, principes, de officio ordinis. ca. 1. & contra sæcularis ad ecclesiasticum.

nam

nam una pars pro alia iuuatur, ut 10. di. c. quoniam de quo uide supra brachium sæculare.

An possit fieri executio in cadauere illius contra quem instituta fuit accusatio, ac si antequam sibi inferre retur mortuus extitisset? & dicendum quod non debet executio iustitiæ fieri in cadauere, per text. notabile in l. defuncto. ff. de publi. iudi. ex quo manifestè conuincuntur errare alleffores, seu iudices maleficiorum, qui in defunctos faciunt executionem pœnæ capitalis. hoc tenet Angelus in d. l. defuncto. & faciunt ad idem notata per Cy. in l. secunda, C. qui testa. face. pos. ergo. PROVISIO SOLERTER. Caueant igitur ab hoc, aliàs tempore sindicatus conueniri possent tanquam inferentes iniuriam cadaueri, ut in l. prima, §. quotiens. ff. de iniurijs. dicit tamen Io. de Imo. in d. l. defuncto, quod quandoque de facto præfertim in grauibus delictis, & ubi esset talis consuetudo, tolleranda esset in odium & de testationem eorum, & propter facti memoriam, & ar. eius quod habetur, cum ad monasterium, de sta. regula. quod monachus qui in morte non resignauit pecuniam, quam tenebat tanquam propriam sine consensu abbatis, iubetur sepeliri extra cœmeterium cum pecunia in sterquilinio. de quo uide supra cadauer, & supra defunctus.

Spoliatio hæreticorum, uel occisio & executio non debet fieri, nisi prius præcedat declaratio super crimine hæresis, aliàs nullus propria auctoritate potest hoc facere, ut tenet Dominicus in capitu. cum secundum leges, de hæret. libro sexto, uide supra comburi.

Executio pœnæ, quæ fit pro Deo

non est credulitas, sed pietas. uide supra crudelitas, & supra comburi, & infra fornicatio & inf. misericordia.

O quam laudabilis est executio quæ fit contra hæreticos, & quam grata Deo sic habetur ad literam in quadam constitutione Frideri. Imperatoris, quæ incipit, Commissi, in fine. ubi sic dicit ad literam, hæreticos uerò, quos ostenderint ipsi, uos iurisdictione uestra singuli capientes diligenti custodia detinendos, donec post ecclesiasticæ damnationis iudicium pœnam subeant, quam merentur, scituri quod in executione ipsius negocij gratum Deo & laudabile nobis obsequium conferetis. si ad expellendam de partibus nostri imperij nouam, & insolitam hæreticæ prouitatis infamiam opem, & operam unam cum eisdem fratribus, scilicet inquisitoribus. præstiteritis. uide supra ista dictione. §. qualiter autem, in fine.

A D D I T I O N E S.

a Executio est rei perfectio, ab exequendo quod perficere significat, Plaut. in Truculo. Nullam rem oportet aggredi, nisi astute accurratque, exequare, unde executor in iure dicitur, qui post sententiam inter partes audita omni, & discussa lite prolatam rei iudicatæ vigorem ad effectum perducit. l. pe. C. de execu. rei iudi. Hinc executionem dicimus actum perficiendi siue perfectionem, Hinc ri. de execut. rei iud. C. & de re iud. & de effect. sen. ff. aliquando minister hoc nomine appellatur, per quem iudex exequitur quod pertinent ad iudicium, l. ult. ff. de testi. P. V.

b Et ibidem Alberi. Bald. Raphael Fulgo. & Castren. & hæc est cõis legistarum. cõis uerò canonistarum per hic citatum. ca. ut inquisitionis. in princ. & §. prohibemus, est

X contra

contra Bart. & hæc seruator, quia iudex secularis est merus executor. Et quod iudex secularis teneatur stare processui facto super hæresi, & ita concludunt Albertin. de assertio. catho. questio. 25. numero 44. & Simanc. qui alios citat, Enchirid. titulo 66. de iudic. secularibus. Quintilianus Mandosius.

Adde Felyn. limitantem, in cap. ad abolendam, num. 4. & 5. in c. vergentis, numero 1. de heret. P. V.

c. V. supra in verb. Cadaver, & Siman. Enchirid. titu. 62. de mortuis, numero 2. & sequen. Q. M.

Excommunicare

& * absolueri potest non sacerdos quod ad forum contentiosum: sed in foro penitentiali solus sacerdos potest, sed ad potestatem excommunicandi requiritur iurisdictio ordinaria, uel de legata, & ecclesiastica. secundum Pet. & in summa confessio. eod. tit. q. 5. ubi etiam notatur, secundum Barto. Brixien. quod hæc potestas posset committi etiam laico per Papam, uide supra absolutio.

Excommunicatio^b debet fieri monitione præcedente, ^c si tamen feratur non præcedente monitione tenet, ut notat, Inno. in c. illud, de clerico excom. minif, quod est verum si feratur per ordinarium, secus si per delegatum. de Ro. in suis ue. Dec. decis. 139. alias decis. 59.

An Papa possit dare potestatem laico excommunicandi? & dicendum quod sic, ut sunt tres glo. una in §. uerum, 32. distin. super parte, ducibus. secunda in c. bene quidem, 26. distin. super parte, præter Romanum. tertia in cap. Mennam, 2. quest. 4. in glo.

ultima, & non episcopus potest hoc facere, nam hoc iurisditionis & non ordinis. uide quod notatur in gloss. cap. peruenit. 95. dist. Abb. in cap. canonica, de sent. excom. & in c. peruenit, de iudicijs. uide supra absolutio, in §. an iudex non sacerdos.

Item no. q. Archidiaconus licet non sit presbiter, ratione dignitatis potest excommunicare, ar. dist. 25. perlectis, & extra de offi. archi. c. j. extra de appel. reprehensibilis.

An hæreticus possit excōicare? & respondetur q. non, & si fecerit non tenet, ut 7. q. j. Nouatianus. idem in sum. con eo. tit. q. 3.

Si suspectus^d de hæresi, & ob hoc citatus, & quia non comparet, excōmunicatur, si talis per annum sustinet illam excommunicationem, ex tunc uelut hæreticus est condemnandus, ut de hæreticis, cum contumacia, libro sexto, & habetur in quadam constitutione Friderici Imperatoris, quæ incipit, Patarenorum. Et si aliquis dominus fuerit excommunicatus, & non satisfecerit infra annum debet intimari Papæ, ut omnes uasallos ejus ab omni fidelitate ipsius denunciet absolutos, & terram suam catholicis exponat occupandam, & illum si expedire uidebitur, a sua dignitate deponat, ut extra eodem excommunicamus. §. moneatur, & §. qui autem, & in cap. cum contumacia, de hæret. lib. 6.

No. q. iudex excommunicans aliquem iniuste tenetur actione iniuriarum, ut nota. 1. q. 3. c. illud. Et debet estimatio iniuriarum per iuramentum taxari, iuxta quod nota. ff. de iniurijs. l. iniuriarum estimatio, & ar. eorum quæ notantur quod ui aut clam.

clam. l. semper. §. in hoc interdicto, & Instit. de uerborum obligat. §. si. & in Spe. de fruc. & interes. §. uiso, ver. j. & antepenul. etiam patet multo fortius, q. iudex malè iudicans tenetur ad dāna, expensas, & interesse, ut patet. de sen. ex. sacro. §. cum que. & ad hoc. ff. de vari. & extraordi. cognit. l. si iudex, & de iud. l. si filius re. & insti. de oblig. ex quasi delicto, in princ. cum similibus.

An delegatus possit excommunicare aliquem cum omnibus fautoribus suis? dic q. non. 1. q. 3. rogo.

Nota quod sententia excommunicationis tribus modis dicitur iniusta esse, scilicet ex causa, ex animo, & ex ordine, ut nota. extra de sententia excommunicationis, sacro, super verbo iusta, & per Hostien. in summa, eod. ti. §. quis sit eius effectus, ver. si uerò iniuste. & de his tribus modis habetur. 1. q. 3. §. quod ergo, & §. cum ergo, & capit. li episcopus fortè iracundus.

Omnes domini, & eorum officiales, & alij impediētes processum seu sententiam inquisitorum sunt ipso iure excommunicati, & si animo indurato per annum steterint in eadem excommunicatione, sunt tanquam hæretici condemnandi, ut extra de hære. in c. ut inquisitionis, & ibi per do. & maximè per Dominicum.

Item fautores, defensores, receptatores hæreticorum subiacent excommunicationi, ut extra eod. c. sicut, & postquam per episcopum, uel inquisitorem fuerint ex dicta causa notati si in ea insistant per annum, tanquam hæretici sunt condemnandi, ut C. de hæreti. l. credentes. quæ fuit ante Friderici Imperatoris, & est approbata,

extra de hære. ut inquisitionis, l. 6. & habetur e. ti. excōicamus. §. credentes. Iniuste aliquem anathematizans sibi nocet, & non alijs, ut in ca. illud, 1. q. 3. quod c. nota.

Asserens Adam mortalem creaturam siue peccaret, siue non, anathematizatur, de conse. dist. 4. placuit igitur.

Sed excōicationis pœna astringi potest hæreticus post mortem, ut 2. q. 2. sanè profertur. per glo. in c. si q. episcopus, extra de hæreti. & talis excommunicatio non ideo fertur, ut ille amplius ligetur, quia iam ille æternaliter est damnatus: sed in criminis detestationem ut ceteri hoc iudicium ecclesiæ audientes similia committere contremiscant, secundum Archi. in d. q. in sum. hodie tamen non esse necesse in eos ferri sententiam, cum iure sint excommunicati, ut de hæreti. excommunicamus, el. 1. non tamen tollitur propterea quin possit etiam ab homine excōmunicari, iuxta notata per gl. & doc. in ca. quorundam, de Iudæis, uide supra defunctus.

An gesta per excōmunicatum toleratum, uel non toleratum teneant, uide de Ab. in ca. ueritatis, de do. & contu. circa fi. & c. ad probandum, de re iudi. & in ca. pastoralis. §. verum, de appel. in 5. col. Io. An. in ca. 1. de rescrip. libro 6.

Not. q. processus factus coram ordinario publicè excommunicato ualeat, & similiter corā auditore Rotæ, secus. si corā delegato. de quo dic ut p. Io. An. & Archi. in c. j. de resc. l. 6. & c. pia, de except. quia iurisdictio ordinaria est fauorabilis, alia stricta, & extraordinaria, ut in capi. presbyter, extra de officio delegati. sed palacium tenet quod processus habitus coram

auditorē tenet in isto casu, sicut tene-
ret coram ordinario. & intellige de
publicè excommunicato, aliàs fecus,
ur in c. ad probandum, de re iud.

No. q̄ excommunicationem incur-
rit si quis communicat mortuo excō-
municato, sicut si communicaret vi-
uo excommunicato. gl. singulis. in ca.
ad hęc, de priuile. Ab. in capitu. mu-
lieres, in 3. col. de sen. excommunica.
& quid operabitur excommunicatio,
casu quo aliquis iam sit mortuus. Ab.
ibidem.

Not. qualiter inquisitores possunt
sententiam excommunicationis in iū-
gere omnibus peritis, & quibusuis
alijs quibus aliquid reuelatur, uel cir-
ca tangentiā officium inquisitionis,
ut de omnibus quæ cum eis commu-
nicantur in dicto officio, secretum te-
neāt quam excommunicationem pos-
sunt imponere, quòd ex secreti inui-
olatione ipso facto incurrant, si eis ex-
pedire uidebitur promulgare. excep-
to tamen quòd inquisitores episco-
pum, uel episcopus inquisitorem non
se excommunicent hac de causa. sed
ipsi ex districto præcepto iuris ad se-
cretum huiusmodi teneantur, ut in
c. statuta, extra eo. li. 6.

Anathematizatur qui superstitiones
Manichæorum sequitur. 30. dist.
si quis presbyter.

An excommunicatus possit ingre-
di ecclesiam, & audire diuina ante so-
lutionem obtentam de excommuni-
catione? uide infra in extranagantib.
in fi. post compilationem alphabeti.

ADDITIONES.

^a Excommunicare, est oppositum simplici
suo, in iure canonico, & sacris literis uisita-

tum, in iure civili non recordor me legisse,
significat, aut generaliter, si eius etymolo-
giam sequamur, communionē ciuitatis,
uel alterius rei quem priuare, quod ita lar-
gè sumptum, potest in civili, canonicoq̄, foro
locum habere, specialiter autem in ecclesia-
stico cum quis priuatur aliquando commu-
nionē tantum fidelium, & id excommuni-
catio minor appellatur, aliquando a corpore
Christi quod est ecclesia reciditur, quod ana-
thema, excommunicatioque maior uoca-
tur. capitu. vlti. 3. quæst. quarta, Ethnici, so-
lebant aqua & igni interdici. l. 2. ff. de pæn.
uē sacrificijs, Cæsar de bello Gall. libro 6.
qui de Driadis loquens ita scribit. Si quis
autem priuatus, aut publicus eorum decre-
to non stetit, sacrificijs interdicitur. Hæc
pæna apud eos est grauissima quibus est in-
terdictum, ij numero impiorum, ac scelera-
torum habentur, ijs omnes decedunt, adi-
tum sermonemq̄, defugiunt, ne quid ex con-
tagione incommodi accipiant, neque his pe-
tentibus. ius redditur, neque locus ullus
communicatur, Hi apud synagogi dicebantur
ab Hebræis. Ioan. capitu. 9. Liuius extor-
rem urbe, domo, penatibus, foro, congressu
& equalium. Huiusmodi excommunicationē
Plato quoque lib. 9. de legibus introduxit,
si quis de vi parentibus illata damnatus
fuisse. Alios deinde populos antiquitus
Christiani adhuc fide non imbutos imagine
excommunicationis nostri temporis usus
esse nec eam initium a D. Paulo sed ab Eih-
nicis antea duxisse scribit Tiraquel. de re-
tractu. gloss. nona, post Budæum in annota-
tio. ad Pandect. Antiquissimis Hebræorum
temporibus origo eius arbitrator fuit, postea
transiit usus eius ad gentiles, licet effi-
cacia fontis animam non puniret, sicut
alia quamplurima desumpsere gētes ab He-
bræis ait Clemen. Alexan. i. Stromata. & in
primis ad operam Pythagoras deinde Pla-
to, quem esse Mosē Atticè loquentem,
Numenius

Numenius philosophus Pythagoreus aper-
tè scripsit, inquit Clemens posuerunt, quòd
Hebræi antiquitate, sapientia, religione, scri-
ptura ceteras antecessere nationes. veteri
uero testamento significatur, & expressim,
& per allegoriam, excommunicatio. expres-
se sunt maledictiones quales describuntur
Leui. 26. Deutero. 28. Baruc. 1. Malach. 2.
& alię quas Philon, commemorat lib. 2. le-
gis allegori. per allegoriam cum sacerdotib.
non obtemperans extra castra positus lapi-
dabatur, a populo, aut gladio cervice subie-
ctus conceptum expiabat cruore, ut D. Iuo.
attestatur epist. 1. P. V.

b Excommunicationis sententia in quem
ferri non debet nisi in subsidium. Syn. Tri-
den. sess. 25. c. 3. de refor. P. V.

c Et quòd non possit quis excommunica-
ri, seu excommunicatus declarari, nisi præ-
cedente citatione tracto de Monito. q. 26.
Quint. Mand.

Expensæ. ^a an succumbēs
in causa inquisi-
tionis condemnetur in expensis? uide
gl. & doc. in c. cum dilecti, de dolo, &
contumacia.

Ex quibus expensis debent episco-
pi diœcesani facere officium inquisi-
tionis contra hæreticos? & responde-
tur per quandam extrauagantem do-
mini Ioan. 21. quæ incipit, extra eo q̄
quædam nouella, quasi in fi. ubi sic di-
cit ad literam. ueruntamen nonnulli
diœcesani partes prouentuum, de hæ-
reticorum bonis inquisitionis offi-
cio deputatis propter expensas, quas
dum inquirunt, in supradicto nego-
cio faciunt, a nobis exigere ^b emolu-
menta; hoc tanq̄ iuri absonū, cum or-
dinarij sint. (Ideo officium tale quòd
eis incūbit, proprijs eorū oportet ex-
plere stipendijs) fieri penitus prohi-

bemus. eadem ratione quòd ijdē diœ-
cesani prouentum proueniētium ex
inquisitionis officio a nobis, non ob-
stante aliqua constitutione, cōsuetu-
dine, uel mandato contrarijs, non ex-
poscant; sed ea camera nostræ, uel illi
cui nos, uel successores nostri Roma-
ni pontifices mandarem reddendā
redactis quę generaliter inhibemus.
& hoc idem tenet Io. in c. fi. s. j. de hæ-
reticis, lib. 6. uide supra diuisio, & in-
fra extorquere, & infra salarium. Et
sic concluditur, quòd episcopus diœ-
cesanus suis proprijs expensis faciet
officium inquisitionis, & non de bo-
nis hæreticorum confiscatis.

Ex quibus expensis debet provide-
ri ipsis incarceratis in officio inquisi-
tionis? Et dicendum q̄ episcopus, &
inquisitor debent ordinare, unde eis
prouideatur. ut probatur in Cle. 1. §.
porrò, in alijs uerò gl. in c. diffiniuit.
17. q. 4. tenet, quòd custos carceris p-
uidebit incarceratis: sed non intelligas
q̄ habeat providere de suo, sed de
elemosynis destinatis ad usum pau-
perum hoc poterit facere, ut l. iudice-
ces. C. de episc. audien. ubi autem ista
cessarent consuetudo habet quòd is
ad cuius petitionem fui carceratus,
satisfaciat eidem de prædictis. Et ex
quibus expensis debeat provideri in-
carceratis perpetuò, uide 37. instru-
ctione inquisitionis.

Item ex quibus expensis provide-
bitur illis nuncijs qui mittuntur ali-
cui inquisitioni per regem, uel prio-
rem, uide dicta 37. instructione.

Uterius quæritur quis providebit
de expensis ipsis custodibus carcerū,
& solutio habetur per dictam Cle. j.
§. sanè, scilicet quòd episcopus pro-
uidebit custodi deputato per ipsum.

& intellige de suis redivibus, & non de parte prouentuum inquisitionis officio deputatis, ut in dicta extrauagante Benedicti, alijs Io. 2.2. ex eo quod quaedam nouella. & ita tenet gloss. in dicta Cle. j. de hæreti. & inquisitor similiter prouidebit illi custodi, quem ipse deputauit & prouidebit ei de prouentibus deputatis officio inquisitionis, ut in d. gl. ex quo patet ibi secundum Zaba. quod carceratus non prouidebit custodibus, quod dicit non esse dubium in deputato ad perpetuos carceres, quia tales sunt priuati bonis. facit l. cum sæpe. C. de eroga. milli. anno. li 12. idem tenet ibi Matthæ. sed dicendum quod in causa hæresis nullum fore dubium per istum tex. in alijs autem dicunt Matthæ. & Io. de Imo. feruandam esse consuetudinem, qua cessante glo. in d. l. cum sæpe, dicit quod feruari debet expensis eius, qui illum fecit custodire: illas tamen postea refartiet custoditus. & ita seruatur. sed posset melius limitari, ubi isti custodes non essent salariati de publico. nam tunc nihil possent a partibus petere. pro quo facit tex. optimus in argumentum in l. archiatis. C. de profes. & medi. l. 10. & no. in simili per Inn. in c. j. de postula. & ubi aliquis incarceraretur iniuste, iudex qui iniuste fecit eum detinere, tenetur ei ad interesse, iuxta doctrinam, gloss. & Bal. in l. 2. §. si. ff. si quis caut.

Ex quibus expensis fiet remissio delinquentis, quando remittitur de una iurisdictione ad aliam, uide Inn. & Hostien. de rapt. c. j. & Io. And. in compilatione. Cle. de re iudic. c. paroralis, in gloss. & uide supra domicilium.

ADDITIONES.

a *Expensæ, si nomen id ut adiectiuum quod dicitur, accipias, ponderatæ res indicantur, ab expendere, verbo derivatum. Plau. in Asina. quot pondo te censes esse nudum, ego qui te expendi, scio. Sin ut appellatiuum, ut hic ponitur, ostendit sumptum in usum aliquem, velut in litem, erogatum. ex eo sic dictæ, quia solebant antiquitus appendi, non numerari pecuniæ, quas quis erogabat. Vnde libripens, as, vntia, libra, quod ultimum adhuc hodie durat usitatum, sed quas expendebant illi pecunias, consueuerant eas in aliquid erogare, propterea deducta est inde sequentis facti significatio, ut pro erogatione sumptuq. capiantur. Volusij Metiani de ponderibus & assis, ac libræ distributione libellus extat. de consuetudine prisca expendendi sunt apud Caium in Institut. & in Institut. Iustiniani, tit. quibus modis ius pat. pot. sol. & tit. de hæred. instit. & alibi in iure sunt inditia. De asse Budeus opus conscripsit. Expensæ trium sunt generum, nam quædam necessaria, quædam voluntariæ, quædam sunt viles. l. prima. & l. impensæ, & toto titu. ff. de impen. in rebus do. fa. & quoniam illæ sint, ibi satis explicatur. & licet ibi de dotalibus iocquatur titulus, ratio tamen generalis est. de in alias res factis uide passim in iure, veluti de negoc. gestis. l. ex duobus 28. ff. & de pignor. actio. l. necessarias. 8. & l. si seruos. 25. generaliter autem definiuntur in l. impensæ 79. ff. de verborum significatio. sunt & iudiciales expensæ, quæ iudicibus aliquando, assessoribus, notarijs, atque scribis cartarum, & ceteris iudicij ministris & officialibus, item protestibus, & instrumentis causæ necessarijs vel utilibus impenduntur, item procuratoribus,*

toribus, & aduocatis erogantur. Item in eundo, stando, & redeundo victoribus resartuntur: quæ tamen si decimæ manerent, non utique ferent l. properandum. & l. sanimus. C. de iudi. capitu. statutum. de rescrip. libro sexto, capitu. finem & capitu. cum dilecti. de do. & contu. capitu. cum venissent. in fi. de eo qui mitti in posl. eum quem. 79. ff. de iudi. Regulariter victus victori condendatur in expensas. ad l. pro perandura. §. sin autem. & pœna temere litigantium sunt expensæ. Insti. de pœn. tem. liti. in principi. & §. hec autem. & cap. calumnia. de pœ. oportet igitur sit temeritas, uel improbitas, aut contumacia non obsequens iisdem iuribus. Sciendum exinde quoque est non venire nisi quæ propter causam factæ sunt, & l. non ignoret. C. de fruc. & lit. expen. & c. magna. de vo. prope si. Expensarum denique appellatione rei precium non continetur. l. quibus diebus. §. 1. ff. de condit. & demon. modus utique locorum ferè statutus est, aut iure aut consuetudine municipali. P. V.

b *Videtur hic, & paulo inferius quid desiderari. P. V.*

Exponere ^a sacram scripturam aliter quam spiritus sanctus flagitat, dicitur ille qui retorquet sacram scripturam ad aliud, quod contrariatur ei, quod est per spiritum sanctum reuelatum. unde dicitur Ezechielis. 13. de falsis prophetis, qui perseuerauerunt confirmare sermonem, scilicet per falsas expositiones scripturæ. & habetur hoc per Tho. 2. 2. q. 3. arti. 2. & uide infra quot sint species hæresis.

ADDITIONES.

a *Exponendi verbum satis planum habet significatum, principaliter autem indi-*

cat extra mittere, & quasi extra ponere, Col. exponere in seculo sanum, ut siccescat, Livi. exponere in terram copias. Item exponere merces. ff. ad l. Rhodi. de Iac. l. vlti. transfertur autem a reb. corporalib. ad quasi inclusorum & occultorum sensuum, verborum, vel orationis exteriorum positionem, id est interpretationem, & explanationem. Cic. 1. Philip. Exponam vobis consilium profectiois & c. sic. l. 1. ff. de orig. iu. ibi. Iudici rem exponere. Quoniam verò quod abijcimus, fortunæq. committimus exponere solemus, exponere pro abijcere sumimus. l. 1. 2. & 3. C. de infan. expo. & extra eo. ti. eaq. ratione, quod antecedit accipitur pro consequenti. P. V.

Exitus ^a acta probat. 22. q. 2. q. ait. C. de iudi. l. rem non nouam. §. patroni. vide supra de confesso hæresim, & postea contradicente. Ideo PROVISIO SOLERTER.

ADDITIONES.

a *Exitus hic pro fine sumitur, & in l. non intelligitur. 3. §. quando. ff. de iur. fis. glo. ad ipsum ait variè capi, In iure pernotum est aliquando exitum vel finem ut in citata lege, aliquando spectari principium, Vide AZO. in generalibus, iuris vulgo Brocardicis. rub. 1. & Damas. de reg. cano. regu. 94. Pet. Vendramenus.*

Exteriora ^a demonstrat interiora, & per ea iudicantur. nota Insti. de rerum diui. §. ceruos, in gl. defierint, & ff. de tut. & cura. da. ab his. l. curator. §. diuus, & ff. de acqui. re. domi. l. naturalem. §. in his, & ff. de ædil. edi. l. si tamen. §. hi qui. nota. de simo. & si quæstiones, in gl. intetione. Ideo Prouiso Solerter,

ADDITIONES.

a *Exteriora cognoscuntur ex coniecturis unde verò quid conijcere possimus, Rhetores, & Greci, & Latini, ut Hermogenes, Aristoteles, ut Cicero, & Quintilianus, literis abundè mandarunt, adde c. & si que siones, & gl. ad s. si ergo. de heret. l. diuus. de off. presi. Augu. & de re mili. l. tertia, s. & is qui. & l. 5. vide superius annotationes ad vocem coniectura. Sed non omittas hominum mores, ex progressi, idest electio ne cognosci. Arist. lib. 3. Ethico. & li. 1. Rhet. ubi agitur de fine cuiusque reipublice. Petr. Vend.*

Extorquere ^a An possit inquisitores uel iudices, & officiales inquisitionis aliquam pecuniam extorquere. & dicendum quòd tam ipsi inquisitores, quàm commissarij deputati, nò possunt pecuniam extorquere, & si contrariù fecerint, sunt excommunicati, ut in Cle. nolentes, de heret. eo quòd cum maiori puritate & integritate agatur inhibitum fuit ipsis inquisitoribus & episcopis, & capitulo sede uacante, tam ipsis, quàm suis delegatis, siue commissarijs, nè pretextu inquisitionis officij quibusuis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorqueant: & si secus fecerint, eo ipso sententiam excommunicationis incurrunt, a qua non possunt absolui præterquam in mortis articulo, donec plenariam satisfactionem fecerint his, a quibus extorserunt, a qua satisfactione nullis pactis, aut priuilegijs, aut remissionibus poterunt liberari. Et nè hoc latere possit, notarij & officiales dicti officij, necnon fratres & socij in-

quisitorum ipsorum, & commissario rum, qui dictos inquisitores aut commissarios secretè prædicta uouerint commississe, si indignationem Dei, & sedis apostolicæ offensam noluerint euitare, grauiter ipsos arguere & corrigere studeant in secreto, quòd si taliter ea sciuerint, ut probare ualeant, hæc prælatis inquisitorum, & commissariorum eorundem studeant nunciare, ut in Clem. 2. de hæreticis. pondera tamen illum tex. qui non loquitur de episcopis, ubi licèt ipsi ab his debeant abstinere, non tamen poena prædicta haberet locum in illis, cum non sit expressum. ^b uoluit enim dignitati eorum deferre, ut in c. sanè. el. 2. de offic. delegat. & in c. 2. eodem tit. libro 6. ita tenet gloss. in d. Clementi. 2. quam sequuntur ibi communiter doc. episcopus tamen non debet aliquid habere propter inquisitionem, nec partem aliquam de deputatis inquisitioni, ut patet supra in litera, expensæ. & ita tenet Io. An. in c. si. s. r. de hæreti. li. 6. Considera etiam circa idem, quòd tex. ille prohibet illicitas extorsiones, non tamen per hoc tollit poenas pecuniarias applicandas officio imponi, & exigi secundum glo. ibi. circa quod dicit Matthe. q̄ bene possunt inculpatis de hoc crimine imponi penitentię in pecunia p̄ pauperibus, uel alijs pijs operibus, ut ca. accusatus. s. de quæstionibus, & s. si uerò, de hæreti. lib. 6. de quo uide infra poenitentia pecuniaria. Sed redeundo ad propositum an inquisitores, & notarij & alij ministri officij inquisitionis possint extorquere pecuniam habes tex. in dicta Cle. 2. a contrario per hoc enim quod dicit, quod modis illicitis non possint extorquere

pecu-

pecuniam. ergo licitis sic, ut de præsumpti. nonne. 25. di. qualis. ff. de iudi. cum prætor. Item quia d. clem. ponit uerbum, extorqueant, quod sonat in uicium uiolentiæ, uel fraudis. ergo secus, si iustè condemnet. sed caueat secundum eum nè imburse, quia reputaretur extorsio. sed dent pauperibus, uel applicent officio inquisitionis, ut in Clem. statutum, de electi. & de præsumptio. literas, & de offi. ordi. dilectus. idem per omnia sequitur do. Card. in d. Cle. 2. & in Cle. ad nostrum, eod. tit. & quòd inquisitores & notarij & fiscalis, & alij officiales inquisitionis non possint recipere dona aliqua, habetur. 25. instructione inquisitionis.

No. quòd curialis, uel alius qui facit, uel recipit promissionem de aliqua re, uel utilitate consequenda pro obtinenda aliqua gratia, uel pro iustitia peruertenda apud sedem apostolicam, est excommunicatus ipso iure. ita notat Io. An. in c. cum essent, de simo. & allegat Hosti. extrauagan. Bonifacij, excommunicamus. ^c

Sed quæro iuxta prædicta, an inquisitor possit recipere modica xenia^d quæ consistunt in esculentis, & poculentis mera liberalitate oblatis, q̄ paucis possunt consumi dieb. & ueritas huius quæstionis pendet ab illa, an alij iudices possint ista recipere, in quo fuit uarietas inter doc. nã glo. in l. plebiscito. ff. de off. presi. tenuit q̄ licèt olim illud licitum esset per illā l. & per l. solent. ff. de offi. procon. tamen hodie illud est mutatum per iura noua, & correctum. sed Bar. in d. l. plebiscito, post Guil. tenet opinionem contrariā. sed in aut. ut iudi. sine quo sus. s. scriptum, tenet opinionem. d.

gloss. quod etiam tenet gloss. in d. s. & dicit q̄ l. plebiscito, & alia iura quæ innuunt contrarium, possent habere locum in defectum sui salarij, & tunc etiā mediocriter, & sponte dantibus ut innuit tex. & glo. in d. s. & gl. in d. l. plebiscito. prædicta dicit fore uera in iudice ordinario. sed iudex delegatus indistinctè p̄t, secundū eum accipere esculentū, & poculentū, qd̄ paucis possit consumi diebus, dummodo mera liberalitate sit oblatum, ut in c. statutū. s. in super, de rescri. li. 6. & istam opi. sequitur Bald. in d. l. solent, licèt nō ista plenè distinguat. Et opi. istorum doc. satis est conformis legibus ordinationū Hispaniæ, quæ indistinctè prohibent iudicibus, nè aliquid a partibus recipiant, adiungit tñ Bal. ibi q̄ pro quibusdam minimis nō offenditur lex, ut pro vno paraphasianorū uel pro duab. phialis maluasiæ, ut ff. de condi. & de. in l. quāuis. quia pro tā paruo animus iudicis nō flectetur. ad quod etiam potest induci tex. ca. & si q̄onis, de simo. ubi pro modico uoluntariè oblato in collatione rei spiritualis omnis traditio, & promissio cessare debet. adde glo. notabilem. i. r. q. 3. non licet. Ex quibus infertur ad decisionem quæstionis propositæ, q̄ cum inquisitoribus, & commissarijs, & eorum ministris, & officialibus sint deputati reditus, officio, & certa salaria, & sic in eis militet ea rō, quæ in ordinario, præfertim quia cum sint delegati ad uniuersitatem causarum, ut no. in c. per hoc. de hæ. l. 6. naturā ordinariā sapiunt. ^e secundū glo. de appel. cū cām. ideo idē in eis quod in ordinarijs erit dicendum, & sic concluditur q̄ iudex mu-

acce-

acceptatio ueritatis est præuicatio. **11. q. 3.** qui rectè, & cap. non licet. **14. q. 5.** non sanè. ^f

Et circa prædicta no. quòd Isa. 33. c. uocat uirum iustum illum, qui excutit manus suas ab omni munere. vñ de ⁸ Gre. bene cum uirum iustū propheta describeret, ait, Beatus qui excutit manus suas ab omni munere, quia aliud est munus ab obsequio, aliud a manu, aliud a lingua. munus ab obsequio est seruitus indebitè impensa. munus a manu pecunia est. munus a lingua fauor est & c. ut **11. q. 3.** ca. qui rectè iudicat. ubi in fi. dicitur & pro iusto dicitur, qui excutit manus suas ab omni munere, iste in excelsis habitabit. item extra de simo. cap. & si quæstiones. cum autem scriptum est, Beatus qui excutit manus suas ab omni munere, de illis dictum est, quæ accipientis animum allicere, vel inuertere solent. Ideo **PROVISO SOLERTER**, ut excutias manus ab omni munere, si vis iustus haberi.

A D D I T I O N E S.

a Extorquere est tormētis vel alia vi quavis, aut alijs modis illicitis aliquid ab inuito foras exprimere, vel exigere. l. illicitas. in princip. ff. de offi. præsi. & l. vlti. §. vlti. ff. quod metus cau. & de dolo. capi. in tantum. capitu. audiuimus, & seq. de simo. Clem. nolentes. de hæreti. l. si seruo. 84. ff. de hæred. insti. & l. pupillus. 23. ff. quæ in fraudem credito. Vnde extorquere ueritatem est adhibitis tormentis exprimere confessionem. l. 1. 8. & 9. præcipuè. ff. de quæstio. Pet. Vend.

b Et generaliter dicimus episcopos propter eminentem dignitatem, sub quacunque etiam generali dispositione, nisi de eis

fiat mentio non comprehendendi. capitu. quia periculosum, de senten. excommunic. libro sexto, capitu. si compromissarius. s. huiusmodi quoque pœna. de elec. eodem lib. Quæ conclusio uera est indistinctè in materia exorbitanti, seu odiosa, ut per Io. And. in c. cui licet. dum format quæstionem de ludentibus cum episcopo. de regu. iur. di. lib. 6. sequitur Bal. in l. digna vox. nu. 7. C. de legi. Quintil. Mandosius.

c Quæ est. 1. de senten. excommunic. inter communes. in quam extraua. pleriq; ex curialibus incidunt, teste etiam Abb. in capitu. de cetero. de re iudica. & in capi. cum essent. hic citato. nu. 3. ac glo. pragma. de annatis. in verb. pœnam ad finem. Quintil. Mandosius.

d Videre, poteris, quæ scripti in glossi. faul. in præc. in verb. præmi. post medium. versicu. in super, distinguere possumus. Quint. Mand.

e Delegatus ad uniuersitatem causarum habetur instar ordinarij, gl. prima, in l. Pomponius. aliàs, si uni. versicu. idem in delegatis ad uniuersitatem causarum. ff. de re iudi. quæ glo. communiter tenetur, ut per Rui. consilio 5. Habita. col. 4. ante fin. & consilio 60. nu. 12. vol. 5. pro quo etiam gl. in c. cum causam. in verb. a principe delegatus. de appellatio. Q. M.

f Exod. 23. Nec accipies munera, quæ etiam excecant prudentes, & subuertunt uerba iustorum. Deuterono. 16. Non accipies munera, quia munera excecant oculos sapientum, & mutant uerba iustorum. Prou. 17. Munera de scinu impij accipit, ut peruertat sententias iudicij. Eccl. 20. in fine Xenia, & dona excecant oculos iudicium. D. Augusti. ad Macedo. Non debet vendere iustum iudicium. M. Tull. Philip. 3. At uerò huiusmodi inter ciues illius appendebatur aurum, numerabatur pecunia, unà in domo & c. l. prope-

randum.

randum. s. ita autem utraq; ibi, uel turpissimi lucri gratia. C. de iud. c. qui rectè. cap. pauper. & cap. quatuor. **11. q. 3.** Boer. deci. 153. nu. 26. Q. M.
g Ex cap. sunt nonnulli. **1. q. 1.** licet diminitute scribatur. P. V.

Expectare. Not. q; expectatores ad pœnitentiam, quos si non conuertantur, grauius, punit de pœnitentia distinctione. i. prædixerat.

Extrauagantes An possit allegari, b & de materia earum. uide de fide instrumen. pastoralis.

Aliquas extrauagantes posui in fine compilationis istius alphabeti, & etiam aliquas constitutiones Friderici Imperatoris quæ scilicet extrauagantes, & constitutiones coadiuant inquisitioni hæreticæ prauitatis. ibi uide.

A D D I T I O N E S.

a Extrauagantes dicuntur leges, & constitutiones, quæ sunt ex ra corpus, aut congeriem iuris utriusque, in unum artificiosè, auctore Principe, collectæ, ueluti nunc sunt quæ Pandectarum, Codicis uel corpore non comprehenduntur, ac quæ voluminibus iuris canonici non complectuntur. quasi aberrantia a dispositione reliqui iuris, idque per metaphoram. de his Pau. in Proæ. extraua. Ioan. & Panor. in c. 1. de senten. & re iud. nu. 2. Gozadi. consi. 16. Pet. Vend.

b Uide quæ scripsi, in 5. quæstio. 9. regu. Cancel. nu. 2. in 1. quæstio. 28. regul. nu. 3. & seq. & in 3. quæstio. eiusdem regu. 28. Quint. Mandosius.

F Autores hæreticorū qui dicatur. & dicit Archid. quòd non eadem cōditio personarum

priuatarum, & illarum quæ in publica potestate sunt, quia inter istos est differentia, isti enim ex sola cōmissione possunt dici fautores, scilicet quando condemnatos ab ecclesia non fugant, nec puniunt. 23. q. 3. qui potest, & q. 5. qui uitijs, & q. 8. præterea & in casu qui habetur in c. ut officium, de hære. lib. 6. §. si. ut remittit. sed est ar. contra 23. q. 3. c. fi. & de sen. excommu. dilecto, ver. & quidem. & istud intelligit de priuatis nō astrictis ad id per iuramentum. Sed si iurauerant indicare, & non indicant, & celant hæreticos, sunt fautores, & celare in eis est peccatum mortale. **11. q. 3.** quisquis. & sic fauet quis omissione, & permissione, & iudex, uel prælatus intelligitur fauere isto modo, ut patet. **17. q. 3.** c. quòd autem. quod est unicum in dicta q.

Item posset quis fauere uerbo excusando hæreticos nō ex lubrico lingua, nec per iocum, sed in conuenticulis, uel cum inter laicos dicunt illos non esse tales quales dicunt. ^c Io. And. ad id quod allegat in contrariū, d. c. dilecto, circa priuatum nō defendentem, ut tunc dicatur fautor, & ita procedūt contraria. quòd autem dicit hic Archi. intelligatur, quando non dolosè, sed ex simplicitate, uel timiditate, ut propter hoc non dicatur fautor, si non defendit, ut sentit ibi Ioan. And.

Sed quid de aduocatis qui hæreticos defendēdo excusant ipsorum excessus, an possint dici fautores? fo. dicendum quòd possunt dici fautores

ha-

habita consideratione personarum, temporum, & locorum. Nam hæc omnia ad vnguè præstingi non possunt, quod falsi accusatores fauere dicantur, patet quòd fucatis excusationibus eius crimina tegere videbantur. 23. quæst. 4. ita planè. ex quibus duobus capitulis dicit colligi, quòd coloratè defendentem fauere dicitur fautor, sed vbi esset lubricum linguæ, & ad pœnam vel damnum trahi non debet, non nocet, vt ff. ad leg. Iuliam maieft. famosi. nec obligant quæ per iocum dicuntur, ff. de actio. & obligatio. obligationum substantia. 2. 2. quæst. 2. quod ait Ioan. An.

Quid autem de agente in facto, an dicatur fauere? so. dicendum quòd sic, nec tunc indiget probatione, vtputa in eo qui procurat alimoniam talibus, vel sibi subministrat aliqua per quæ liberantur, vel alia similia. 2. 3. q. 4. est iniusta. ff. de furtis, si pignore, & c. accusatus. §. sacerdotes, & c. inquisitionis. §. prohibemus, de hæreticis, lib. 6. Et idem dicit de illo, qui precibus illum liberat, & illud non caret scrupulo societatis, & c. 2. q. 7. negligere. Io. An. hæc omnia ponit de fautore. Dominicus in secunda parte, tit. de hæret. in c. quicumque, lib. 6.

Et sic concluditur quod fautores dicuntur tribus modis. nam aliquando dicitur quis fauere hæreticis ex sola omissione, vel negligentia: aliquando cooperatione, & facto: aliquando consilio, seu verborum prolatione. de quorum singulis licet supra dictum, & tactum est, hic per ordinem differamus. Et certè omissione, & neglectiue dicitur facere, vel fauere quis hæreticis dupliciter: vno modo in puniendo, alio modo in indicando. nam

si is qui habet potestatem puniendi hæreticos hoc negligit scienter, videtur fauere eis, & incidit in suspicionem hæresis, vt in seipso videatur errare, vt extra de hæreticis, qui alium. & de homic. sicut dignum. §. filij. Negligere enim cum possis perturbare, nihil aliud est quam fauere, vt ff. ad l. Aquil. l. si etiam. in prin. & de noxa. l. in omnibus, extra de sent. exc. Quantæ. & 2. quæst. 7. negligere. 83. dist. error, & 23. quæst. 3. ostendit. & dicit lex, quòd rectores duplici pœna puniuntur, si facinora neglexerint vindicare, vt C. de Sarace. & paga. l. si. in fi. nō caret scrupulo societatis iniquæ, qui cum potest manifesto facinori obuiare, desinit, vt d. c. negligere, & c. error. vide supra error.

Item in indicando idem videtur dicendum in eo qui tenetur hæreticum indicare, quia ille qui iurauit indicare hæreticum, ad petitionem fortè inquisitoris, qui quotidie exigit a multis hoc sacramentum, vt in c. excommunicamus, el j. §. adijcimus, de hæreticis. Si sciens hæreticum non indicat, imò celat, & recusat ipsum indicare, nunquid cõsetur ex hoc fautor? & dicendum quòd sic, quia omnis qui tenetur ex debito indicare, celando scienter incidit in suspicionem fautoris. & illud constat apertè, quòd quilibet fidelis Christianus etiam sine iuramento teneatur ex debito indicare hæreticum, cum teneatur in minoribus delinquẽtem indicare, ar. ff. de iur. fi. l. ex quibusdam, & ff. de cond. ob turpem causam. l. 4. §. pen. & quod ibi notatur, extra de furtis, quicumque furem, & 23. quæst. 5. in c. si audieris, & c. seq. & habetur in quadam constitutione Innocentij Papæ, quam edidit

in Anania, & incipit, Nouerit vnuerfitas. §. item si quis hæreticos, ubi Papa imperat indistinctè omnibus, & sub excommunicationis pœna deant quos faueant hæreticos inquisitori, saltem suo confessori indicare. & sic restat quòd omnes qui scienter recusat hæreticos indicare, cõsentur ex omissione, & negligentia fautores, cū omnes ex debito teneantur per iura prædicta. & maximè ubi constituti coram inquisitore & iurati dicere veritatem eam supprimunt, celando scienter hæreticum, & committendo sic falsum, ut extra de fal.

Facto, seu cooperatione dicitur quis aliquando fauere, puta si hæreticos scienter associavit, uel uisitavit, aut ipsos pauit, seu alimoniam eis præstitit. Item ille qui ad euadendum de manibus inquisitorum illis præstitit consilium, uel fauorem: non dico per obiectum sui corporis, ut deferrat a defensore, ut puta quia ministravit sibi ea, ad hoc quòd tutè fugiat, & euadat, ut Instit. de obligatio. quæ ex delicto nascuntur. §. ope, & ff. de furtis. si pignore. §. penul. & l. in furti. & s. rectè. ad quod in c. ut officium. §. prohibemus, & cap. accusatus. §. sacerdotes, de hæreticis, lib. 6. & 23. quæst. 4. est iniusta.

Verbis autem dicitur quis fauere dum scienter excusat hæreticos, uel excessus eorum publicè, ut dum ipse scienter hæreticis præstat consilium, ut euadant a manibus inquisitorum. Item dum sciunt ipsos esse hæreticos & præstant & effundunt pro ipsis preces, nè puniantur. Nam ex prædictis & similibus dicitur quis fauere uerbo & consilio. prima duo, scilicet de excusatione, & præstatione cõsiliij, p-

bantur per dictum. c. accusatus §. sacerdotes, lib. 6. Tertium de effusione præcum, probatur per Arch. in c. quicumque, extra de hæreti. li. 6. in versic. fautores, & 14. q. 6. in capi. si res, in §. illud uerò, & in d. ca. accusatus, & C. de episco. & cleri. l. quicumque. & meritò dicitur scienter in omnibus prædictis, cum in omnibus delictis attendantur scientia, & propositum, ut ff. ad l. Corn. de Sica. l. dicuntur, & ff. de furtis. l. quæ in iure, extra de sentent. excommn. cum in uoluntate. Ignorantia enim facti non debet puniri, quia illa fallit prudentissimos, ut ff. de iuris, & fac. ignoran. l. 2. & extra de clerico exc. c. apostolicæ. ad quod facit de regu. iuris. ignorantia, lib. 6. & succedat quòd dicitur, quòd scientes ligat edictum, vt supra dictum est in litera, edictum.

Nota quod fautores, h. defensores & receptatores hæreticorū satis proximi sunt hæreticis, & credentibus, nō tamen sunt tales, nec puniuntur paribus pœnis cum eisdem hæreticis, & credentibus. Et ideo bonum est uideri de pœnis istorum. Et primò sciendum est, quòd propter fautoriam, defensionem, aut receptationem hæreticorum insurgit uehemens suspicio contra tales, & propter hanc suspicionem poterit inquiri contra tales, ut 13. q. 6. hi qui. & propter hanc suspicionem poterit eis purgatio indicari ad arbitrium episcopi, uel inquisitoris inquirētis, ut plenè dicitur inf. in litera pœna, in qua purgatione si defecerint tanquā hæretici poterunt dannari, ut de hæreticis excommunicamus. §. qui autem, & de præsumpt. literas, & de pur. can. cap. inter. de hoc ni de infra purgatio. & de multis alijs pœnis

pœnis quibus subiacent fautores, defensores, & receptatores hæreticorum, tam de iure canonico, quam de iure ciuili, uide inf. pœna, ubi latè dicitur.

Et ex prædictis nota quod si fautores, defensores, & receptatores hæreticorum fuerint de hoc confessi, aut per Christianos, uel Iudæos conuicti, contra tales, sicut contra hæreticos, est procedendum, ut in c. contra Christianos, de hæreti. lib. 6.

An aduocatus, uel procurator si exercendo sua officia dent auxilium, consilium, uel fauorem hæreticis dicantur propterea fautores. ¹ Archid. & Io. An. in c. quicumque, eo. ti. lib. 6. latè prosequuntur hanc materiã: sed dicendum est, quod interdum præstatur auxilium de iure exercendo officium aduocationis pro eis, ad quod faciunt notata per Hostien. in c. proposuit, de clerico excõmu. ministrã. & text. in ca. si aduersus, de hæreticis. quandoque non per uiam iuris, sed uentæ, siue misericordiæ obtinendæ. & licet illud regulariter licitum sit, ut l. si fuerit. ff. de re. du. & l. in metalu & l. diuus. ff. de pœnis, tenet Bal. in l. in furti. §. ope. ff. de furtis: in foro tamen conscientie dicerem quod nõ ubi non esset spes de correctione, illud esset illicitum, & uideretur impedi fauor delinquenti de crimine hæresis, ad quod induco gl. 23. q. 5. reos. Et sic concludendo regulariter dico, nõ licere aduocare pro hæreticis, ubi spes non habetur de correctione. ^k Nam si hoc obtinet in crimine læsæ maiestatis. ut non liceat pro criminoso in illo crimine supplicare, ut l. quisquis. C. ad l. Iulia maiesta. ergo a fortiori in crimine hæresis locum habere debet, cum longè grauius sit æternã

quã temporale læderemaiestatem, ut in c. uergentis, de hæreti. ad quod facit gl. dicta. l. si quis cum militibus, quæ lex est canonizata. 6. quæf. j. Ideo Prouiso Solerter tu aduocate, uel procurator: cum in dubijs antea debeamus præsumere quæ reum quam liberum, & sine macula, ut supra dubium.

Item quandoque præstatur fauor extra iudicium, ut latè prosequitur gl. in Clemen. 1. de pœnis, & habetur in c. 1. de of. delega. & in c. notum. 2. q. 1. & per Innoc. de homici. sicut dignum, & per Bart. in d. §. ope, & per Salyce. in l. non eo minus. C. de accusationibus.

An impediens officium inquisitionis incidant in suspicionem fautoris hæreticorum, seu hæresis & dicendum quod tales incidunt in suspicionem hæresis, seu fautoris, & excõmunicationem incurrunt, ut habetur in c. ut inquisitionis. §. si. & in c. ut officium §. denique, de hæreticis. lib. 6. de quo uide infra impediens. & tales tenentur abiurare hæresim, quia suspensio, ut supra abiuratio. §. item quilibet suspectus, & §. an impediens.

Nota quod cum quis possit admitti ad defensionem propter fauorem publicum, ut ff. de proc. in l. seruũ quoque. §. publico. sed in isto crimine quilibet admittitur ad accusandum, & excluditur a defendendo, ut supra dictum est in litera, accusatio.

Nota quod fauores sunt ampliandi, & non restringendi, ut ff. de lib. & posthu. l. cum quidam, & ff. de his qui notan. inf. l. ait prætor. §. exercitiũ. uide regula, odia, & in regula, in oculis, lib. 6.

Quod est fauorabilius, debet præferri.

ferri. C. si man. ita sue. alie. l. 1. & ff. de ser. expor. l. seruus, in fi.

Not. quod causæ fauorabiles sunt quatuor, scilicet matrimonium, libertas, dos, & testamentum, ut in c. si. de re iudi.

ADDITIONES.

^a Fautores tribus modis dici affirmat Io. Calderi. de hæreti. capi. quinto. de fauto videlicet sola omissione, uel negligentia, uel cooperatione, & facto, seu consilio, uel uerborum prolatione. & ibi singula declarat. quæ etiam habentur in libello eiusd. Calderi. nuncupato forma procedendi contra inquisitos de hæresi. nu. 16. & seq. De quibus etiam Vmbert. in Iudi. inquisito. hoc ipso uerb. Fautores. & Siman. Enchirid. titu. 15. de Fautoribus. Q. M.

^b Quæ huic uoci includuntur in opere post Calderi. de hære. par. secunda, cap. 1. per ea uerba continentur, sed hic mutulatè, mendoseque referuntur, nescio quo pacto, uitia quæ hic insunt fugerint annotatorem, qui eadem loca citauit & hæc emendanda suscepit. Pet. Vend.

^c Omissionem legitur in opere præcitato. & ita legendum ex fine huius capituli uidetur. Pet. Vend.

^d Hæc negatio abest ab illo innominato auctore. P. V.

^e Confuso ordine Zanchi. interferit hæc Ioan. And. postea resumit in eapi. sed quid. Pet. Vend.

^f Quæ in allegato opere sequuntur hic desiderantur, unde locus hic redditur obscurus. lege cita. opus post Calde. Clausula sequens. Quod falsi &c. legitur corruptè. ex eodem opere sic lege. Quod huiusmodi excusatores fauere dicantur patet quod fucatis defensionibus eius crimina tegere uidebantur. Et inter media clausula, re-

lecta parit ambiguum orationem. Deinde sequitur. quod per huiusmodi coloratas defensiones dicitur quis fauere, cetera quoque truncatè continuant. Petrus Vendramenus.

^g Et hoc caput mancum, est integres oportet ex Calderino. uel Archid. uel Ioan. And. in capi. quicumque. de hæreti. libro 6. Pet. Vend.

^h Ut fautor hæretici dici possit necesse est probare, quod ille cui quis fauebat esset hæreticus, & quod hoc fautor sciret, ad tex. in l. denunciaste. §. fina. ff. de adul. & ibi per Barto. & per eund. Barto. quem communiter sequuntur, & in praxi eius opinio seruatur, qui declarat, quæ & quælis probatio hoc casu requiratur, in l. si is qui rem. §. si tu. ad fin. ff. de fur. & in terminis nostris Ancara. in c. quicumque. de hæreti. lib. 6. Vmber. in Iudi. inquisi. hoc uerb.

Fautores uersicu. unum tamen aduerte. Quint. Mand.

ⁱ Angelus in praxi crimi. in uerb. And. auxilia, & ibi in apostil. Augu. Ludo. Carer. de hæreti. numero 19. uer. Item hære. conuincitur, si quis defenderet hæresim, & quod aduocatus, & procurator pro hæreticis patrocinium præstare non possint concludunt omnes, ut per Afflic. super prima. par. consti. Rub. 1. nume. 43. & Iud. Cla. senten. libro 5. §. Hæresis. nu. 18. uersicu. uiterius pro hæreticis. Venia igitur non impetrata ab inquisitore non audeat Aduocatus seu procurator defensionem accusatis de hæresi suscipere. Q. M.

^k Vbi spes non habetur de correctione nõ solum concludunt omnes non licere pro inquisito de hæresi aduocare, immo nec supplicare, nec veniam petere, & licet regulariter pro accusato super delicto liceat ueniam seu misericordiam petere: tamen pro hæretico, etiam si sit spes correctionis ueniam seu misericordiam implorare seu petere

tere non licet, ut concludunt Guindisal. in tract. de hære. quest. 16. numero 3. versic. sed in crimine hæresis generaliter dico. & Vmber. in iudi. inquisito. hoc ipso verb. fautores. post nume. 4. versic. adde, & bene considera. Q. M.

Fama ^a bona, & mala probantur per communem auditum. ita no. Inno. in c. licet, de accusatio. in gl. famæ.

No. quod aliud est fama, aliud manifestum, aliud notorium. ^b Et fama quandoque ex scientia, quandoque ex suspitione procedit, quandoque ex certo, quandoque ex incerto auctore, ut de conse. di. 4. sanctum. & de omnib. istis uide 2. q. 1. in gl. c. manifesta.

Fama publica est iusta causa crediti, unde accusans illum de crimine, contra quem publica est fama, excusatur a præsumpta calumnia. casus est notabilis. in l. cum quidam. §. quod dicitur, & ibi Barto. ff. de acquirend. hæredita.

Nota quod fama confirmat confessionem quæ aliàs per se non esset sufficiens, ita nota Abbas in ca. 3. de præsumpt.

An probatio famæ admittatur contra probationem famæ contrariæ, uide infra probationes, in margine, & in §. an probata, & in §. probatio famæ. & nota quod ad hoc admittitur contraria probatio contra probationem famæ. si quod si secunda est clarior, obfuscat esse etus primæ. Et ideo eo casu quo infamia sufficeret ad torturam, si probaretur per aliam partem bona fama, tolleretur præsumptio prima. & sic probat tex in cap. cum in tua. de spon. & ibi Panor. & Bar. in l. fi. C. de questionibus.

ADDITIONES.

^a Vmber. in iudi. inquisi. hoc ipso verbo inquit. Fama est quedam opinio communis voce manifestata, ex quadam suspitione proueniens. Hæc fuit descriptio Barto. in l. de minore. §. plurimum. num. 7. ff. de questio. Ad probationem famæ requiritur, quod testes dicant audisse a maiori parte populi iuxta communem opinionem. de qua Cur. Iun. consi. 52. num. 5. & consi. 121. nu. 9. Non probatur autem fama, si testes dicant audisse a pluribus personis, siue quod vox, & fama publica erat, iuxta communem opinionem. de qua D. meus Phil. Deci. consi. 210. col. fina. post princip. Quintil. Mand.

Adde quod Fama est nomen medium, quod accipitur in bonam quandoque partem, quandoque in malam. Virgi. Encid. l. Sum pius Aetas famæ si per æthera notus. l. si adulteriu. m. 38. §. primo. ff. ad l. Iul. de adult. Cic. de fini. 3. bonam famam appellat. De utraque in l. tertia, §. ideoque. ff. de testi. De mala Virgi. Aenei. 4. neque enim specie, famave mouetur. Teren. in Adelph. Maledicta famam, meum amorem, & peccatum in se transiulit, quam in iure quoque proprie, appellamus infamiam. ff. de his qui not. infam. unde famosus in deteriore frequenter accipitur partem. l. mulierem. 13. ff. de accusa. & l. famosi. 7. ff. ad l. Iul. maiest. Famam Non. opin. esse scribit, secundum consuetudinem. M. Tul. in Topicis, eam testimonio subiicit. Huius inquit etiam generis est fama vulgi quoddam multitudinis testimonium. Quint. etiam libro 5. capit. 3. probationi connumerat. Fama ait atque rumores, pars altera consensum ciuitatis, & uelut publicum testimonium vocat, altera sermonem, sine ullo auctore dispersum, cui

cui malignitas initium dederit, incrementum credulitas, quod nulli etiam innocentissimo possit accidere fraude inimicorum falsa vulgantium. Cum uero fama & existimationis nomine significetur, l. cognitionum. ff. de var. & extraord. cognit. iuncta glo. sic ibi definitur. existimatio est dignitatis illese status, legibus ac moribus comprobatus, id est de quo omnes existimant, sed aliquando sumitur actiue. Cic. pro Cælio est ista quidem nostra existimatio. priori significatione capitur. l. 3. ff. de testib. & l. 5. §. a Barbaris. ff. de re militari. Petrus Ven. dr. mencus.

^b De fama & notorio tractat Barto. in auth. qui semel. C. quomodo & quando iud. de quibus etiam & similibus Io. Cald. in re peti. cap. in nostra. de cohabi. cle. & mulie. Quint. Mand.

Familiaris ^a quis dicatur, uide gl. in c. in literis, de testi. ubi dicit quod familiares appellantur consanguinei, coloni ascripticij, & mercenarij, filius in potestate, libertus, seruus, & omnes habitantes in domo. uide bonam gl. 3. q. 5. in summa quod familiares largè dicuntur omnes qui habitant in domo, & uide Ab. & doc. in d. c. in literis. & ad duco. Ab. in ca. cum dilectus, de cleri. non res. ubi dicit quod existentes in seruitio alicuius dicuntur sui familiares. est tamen uerbum latum: nam & domestici dicuntur familiares.

Familia clericorum an gaudeat priuilegio ipsorum clericorum, uide Ab. ba. & docto. in c. 2. de foro compe. in 2. col. glo. & Arch. in c. clericum. 11. quest. 1. & in ca. ecclesiarum seruos. 12. quest. 2.

Omnes de familia alicuius officialis dicuntur ciues illius loci, ubi do

minus est officialis, dum durat ibi eius officium. uide infra officiales. §. nota quod officiales, & omnes de sua familia.

Inquisitores non possunt ponere suum familiarem in aliquo officio inquisitionis, ut in instructionibus inquisitionis. 29. instructione.

Fama succedit loco accusatoris, & si fama laborat contra aliquem quod est hæreticus, uel quod notoriè conuersatur cum hæret. uel quod euitat communionem, & consortium fidelium, uel quod nunquam uadit ad audiendum diuina officia, tunc inquisitor, uel episcopus poterit procedere contra talem ex suo officio sine accusatore, ^b ut extra de acc. qualiter, & quoniam, & c. inquisitionis & de hoc plenè no. p. Arch. in c. accusatus, in prin. in ver. orta, de hære. l. 6.

An probata mala fama contra aliquem, possit ipse probare se esse bonæ famæ, uide infra probationes, in §. an probata mala fama, & uide supra ista litera. §. 4. Fama excusat a delicto, de quo uide Saly. in auth. si quis. C. de testi. per l. plagij. C. ad l. Fla. de plagi.

Familiaris an admittatur in testem uide infra testis.

Quid sit fama quæ est in homine, uide definitionem in l. cognitionum. ff. de varijs & extraordina. cognitionibus.

Fama facit semiplenam probationem, ^c ut ff. de testi. l. 3. §. eum de sed caueat iudex quia famæ probatio est multum periculosa, & plerunque est falsa, quia potest habere ortum ab inimicis, uel maleuolis, & ignorantibus.

Quæuis principaliter sit curandum de bona uita, nihilominus quantum quis potest, curare debet de bona fama.

& nē proximi de eo scandalizentur, hæc habentur multum plenè. 11 q. 3. inter uerba, & clarius 12. q. j. nolo.

Si aliquis est accusatus, & inquiritur contra eum, & fama contraria fuerit peruenit, cui famæ stabitur, uide tex. & ibi Bald. in l. si mater. C. ne de sta. defun. & uide Bar. & Bald. & Imo. in l. is potest. ff. de acq. hæred. & Barba. in c. ueniens, el. 1. de testi.

Fama bona necessaria est nobis propter alios, 11. q. 3. non sunt audiendi, 12. q. 1. nolo, & q. 2. quatuor.

Quisquis custodit famam suam, etiam in alijs est misericors. 11. q. 3. non sunt audiendi.

Fama si est procurata, ei non statur. casus est in l. si mulier. §. miles, ff. de adulte.

An Papa possit restituere famę infamatum, uide infra infamia. §. an Papa.

Fama quomodo sit restituenda ab illo, qui aliquem infamauit? & dicendum quod taliter debet fieri, uidelicet ubi publicè dixit uerbum, uel cãtilenam per se, uel per alium, uel etiã ubi proiecit libellum famosum, nec non in alijs locis, ubi intelligeret illũ contra quem hæc acta sunt, infamatum occasione sui dicti, uel facti, uel signi, publicè, & simpliciter recognoscatur errorem suum, & culpam, & pro posse remoueat, uel saltẽ alieniet sic infamiam, ar. extra de purgatione canonica, inter sollicitudines. §. præcipias. Idem Hostien. dicit tamẽ quod hæc publica recognitio faciendã est, nisi ex tali recognitione publica ille infamatus amplius infamaretur, & secundum glossam Raimun. intelligenda sunt hæc scilicet si audet hoc

facere, secus si non audet propter

potentiam, uel crudelitatem aduersarij. & addit Raim. tenetur etiam secum componere de iniuria, & humiliter ueniam postulare. Idem Host. & secundum glo. Rai. oportet ueniam postulare in propria psona si audet; alias secus, sed per interpositam personã. Et nota quod cum aliquis prodit crimen alterius contra ordinem debitum, quod tunc tenetur ad restitutionem, quantum potest, sine mendacio tamen, utpote q̄ dicat se male dixisse, uel quod iniuste eum diffamauit: uel si non potest famam restituere, debet aliter reconpensare, sicut & in alijs iniurijs, probatur hoc. 5. q. 1. quidam, & 14. q. 6. si res, concord. VI. Pe. & Rai. ut in summa confessionum li. 2. tit. 5. q. 201. ubi etiam traditur quod dictum est isto §.

ADDITIONS.

a *Tracto in 18. quæst. 3. reg. cancell. nu. 2. & largo modo familiares dicuntur omnes existentes sub alicuius imperio, de iure uel de facto. c. in literis, de test. ubi Bal. & alijs, aliter etiam accipiuntur ut dixi, in 9. q. 32. reg. cancel. Q. M.*

Familie nomen quomodo accipiendum sit in interdicitis iuris è Cic. quoque petas oratione pro Ceci. De familia & familiaris acceptione uideas ab Hotoma. collecta de uerbis iuris. Alcia. in l. 40. §. 2. ff. de uerb. signif. Familiarium nomine uocatos esse seruos Romanorum, Dominum uero patris familias inuidia contumelicq̄, fugiendã gratia ait Macrobi. libro 1. saturno. cap. 2. unicum quoque seruum familia appellatione non contineri, neque à duobus familiam fieri placuit. Vlpian. l. 40. præcitata, licet Arist. antea scriptum reliquerit. lib. 1. politici. ex duabus societati-
bus

bus constare familiam, ex domino & seruo, ex mari & femina iure naturali. Petr. Ven. iramenus.

b *Fama enim preparatorium est inquisitionis, inquisitionemq̄, præcedere debet, Oldra. consi. 213. Fran. Casson. de fama seu dicto gentium num. 7. Vmber. in Iud. inquit. in uer. fama. nu. 8. Q. M.*

c *Quod fama in criminalibus faciat semiplenam probationem, communem affirmat Venaf. consi. 60. nu. 12. fama autem in civilibus an semiplenè probet, communis est esse iudici arbitrarium. Paris. consi. 153. nu. me. 20. vol. 4. uide etiam Fel. in c. ueniens. 1. nu. 11. de testi. Contra autem, quod fama in criminalibus non faciat semiplenam probationem cum gl. in c. ueniens. 1. de testi. in uerbo illorum. communiter ibi tenent hæc opi. Bal. But. nu. 10. Abb. nu. 8. Fel. nu. 12. D. meus, Phi. Dec. nu. 25. Bart. in l. de minore. §. plurimum, nu. 30. & ibid. Hippo. de mar. nu. 55. ubi alios ad id citat. ff. de quæst. Aim. consi. 41. nu. 6. Blanc. in trac. de iudicijs. nu. 313. Petrus Duen. Reg. 300. qui alios refert quem etiam & alios plures. ad idem citat Iul. Clar. sent. lib. 5. q. 21. in prin. Q. M.*

Facto a Pius est aliquid facere quam uerbis dicere ad declarandum quem uoluntatem suã, ut extra de appel. c. dilecti, el. 2. & 11. q. 3. existimant. & concord. extra de cõf. c. cum accelsissent, & c. 1. in fi. li. 6. de quo uide supra detegitur. Ideo **PROVISOR SOLERTER.** & habetur. ff. de ædil. edic. si tamen. §. ei qui. & uide supra credentes. in §. nõ enim. & sic nõ. quod plus est factio consentire, quam uerbo, but est glo. in capi. in causis. de elec. & est glo. in d. c. dilecti. 2. de appel. ubi plus factis loquimur.

Limitatio regulę vulgaris. quod in

facto proprio præsumitur sciẽtia, habetur in l. si res obligata. ff. de lega. 1.

Facientes, & consentientes par pena constringit. 2. q. 1. notum.

Intentio probatur per qualitatem factorum Bald. in tracta. schisma. 19. col. per l. quod ait. §. illud. ff. de diuortijs.

Ex intentione opera iudicatur. uide infra fides. §. vtrum simplices.

Nõ. quod melius probatur aliquid per ipsum factũ, quam per testes, ut ff. de feri. l. 2. in fi. & extra de appel. dilecti, & ff. de mi. minor. & factis loquimur sicut & uerbis, ut 43. dist. sic rector, & 32. q. 5. nec solo, & 11. q. 3. existimant. de spon. cum apud. ff. de te. 3. mirum.

Quod consistit in facto, nõ potest haberi pro infecto. 32. q. 5. si Paulus. l. in bello. §. factæ. ff. de captiuis.

An quãdo factum potest retorqueri ad delictum, & non delictum, & ad bonum, & ad malum, in quam partem debeat fieri interpretatio, uide Ab. in c. cum dilecti, de accu. in gl. in uerbo ualeant retorqueri. de hoc uide re-

per. Ab. factum per Anto. Curs. in dictione delictum, §. 11. in fi. ubi sic concludit dicendo: q̄ omnia iura quæ dicunt quod quando delictum potest se habere ad delictum, & non delictũ, q̄ debemus præsumere in meliorem partem, quod illud est uerum quãdo pariter, & indifferenter p̄t sic se habere: secus, qñ factũ sui natura regulariter est malũ, licet posset excusari aliqua rone. Nam tũc si excusatio nõ probat, debemus præsumere in peiorem partem, ut notat Barto. in l. nõ solum. §. sed ut probari. ff. de operis noui nũciatio. & facit quod habetur in cap. 1. de præsumptio. & do. Barba.

in 57.col.in prin.in repetitione.c.Rai-
naldus,de tes.ubi allegat Bal. per illā
glos.in l.si ad excludendam.C.de re.
cre.& iureiuran.

An bonus zelus excuset malum fa-
ctum in delictis,uide supra bonus. §.
an bonus, & supra excusari. §. sed
nota.

Item ^d ex factis præsumitur de af-
fectu,ut ff.de dolo.l.dolum,& de ex-
ce.do.l.i.in prin.ff.de cond.inst.l.quæ
dam testamenta,in fin. extra de biga-
nuper,& 32.q.5 qui uiderit,& cap.li-
cut enim.ideo Prouiso Solerter.

Omne malefactum, uel dictum malè
præsumitur factum, uel dictum. ui-
de infra præsumptio. §. omne malefa-
ctū, & infra uerba. §. omne enim ma-
lefactum, & infra negans, in decisio-
do.de Ro.

Nota quòd non solùm est hæreti-
cus faciens spontè aliqua quæ sunt cõ-
tra fidem catholicam, sed etiam si est
compulsus ea facere, ut infra hæreti-
cus. §. item est notandum. & uide inf.
metus. §. an metus mortis, & sup. cõ-
remonia. §. an sit licitum, & in §. post
verò publicationem. & uide inf. ma-
lum. §. potius.

An propter confessionem extraiu-
dicialem, quæ infamat de facto, pos-
sit quis puniri, uide supra confessio.
§. an confessio extraiudicialis, circa
medium.

Item ex quolibet ^e facto nouus re-
sultat effectus, ut uidelicet qui nouā
committit offensam in cõtumeliam
creatoris, & in hominum iniuriam, ut
in l. Manichæos. C. de hæreticis, & iõ
nimirum si pro qualibet iniuria ue-
niat quis puniendus, quia idem est
in quolibet alio excessu leuiori, ut
ff. de iniurijs. l. prætor edixit, §. si plu-

res. ff. ad l. Aquil. l. illud. §. si accedat.
C. de episc. audi. l. nemo. §. is ergo in
simili, cum si. extra de iudi. c. cum nõ
ab homine.

Non solum uerbis. sed etiam factis
Deum negamus, ut 25. q. j. uiolutores.
ideo Prouiso Solerter.

Item facit qui per alium facit. de
restitu. spo. c. cum uenissent, & notat
Hostiens. in capi. cum clamor, de te-
stibus.

Facto potest quis incidere in hære-
sim, sicut & uerbo, ut inf. hæreticus.

Quilibet debet melius propriū fa-
ctum scire, quàm alius, quia in pprio
facto non sustinetur ignorantia ar.
extra de rescriptis, ab excommunica-
to, in tex. & in gl. & de restitu. spolia.
conquerente & ideo super respõsio-
ne sua non debet habere consiliū cū
aliquo, cum per se bene possit delibe-
rare, & usus causarum sic se habet.

An ea quæ consistunt in facto, de-
beat aduocatus proponere, uel pars,
uide supra aduocatus.

In culpa est qui facit quod facere
non debet. uide supra culpa, §. in cul-
pa est qui facit, quod facere non
debet.

ADDITIONES.

a *Fabius Victorinus in primum de inuen-
tione Cic. librum ait. Inter factum enim &
rem hoc interest, Res est, certam sui formã
& speciem circa cognitionem retinens, fa-
ctum est confusum quiddam & incertum,
hoc solo certum, quod scitur quid factum
est. Facta sunt duplicia, aut enim consilij
sunt, aut imprudentia inquit M. Tull. in
partitio. probatur hac distinc. l. i. c. ad l.
Corne. de Sica. Aristo. i. libro Rhetor. & 5.
Ethico. Deinde quedam facti esse dicuntur
quedam*

*quedam iuris. Questio facti est, in qua
factum necne sit, queritur. Iuris autem, in
qua de iure ambigitur, uelut cum dicimus,
quatenus cuiusque inter sit, in facto non
in iure consistere, l. quatenus. 2. ff. de regu.
iu. l. prima. ff. quæ res pig. l. vlti. ff. de iureiur-
ran. l. i. 6. ff. de sta. ho. l. secunda, §. vlti. ff. de
dona. & passim in iure, ut intelligatur solas
iuris quæstiones. ad iuriscon. pertinere, de
quo supra in annotationibus meis. Quæ ue-
rò voluntatis sunt ad facti quæstionem re-
feruntur, id est in quibus de voluntate pu-
ta testatoris dubitatur. l. tertia, de auro &
argen. lega. l. 4. l. 94. de uerborum obliga-
tio. l. 122. de uerb. sig. l. 8. §. si debitori. ff.
quibus mod. pig. Hæc cad. diuisio fit a Rheto-
ribus. Alia de facti significatione, uide l. li-
cèt. 58. & l. facere. 189. ff. de uer. sig. & ad
cas Alcia. P. V.*

b *L. si tamen. §. ei qui. ff. de edil. edic. l. re-
prehendenda iunct. gl. in uerb. comprobasti.
C. de instit. & substitu. Bal. in l. si patruus
colum. fina. ante numero 15. C. com. ut iud.
Lap. alleg. 57. punctui quæstionis num. 12.
Abb. consilio 116. illud de iure. numero 3.
lib. secundo, ubi quod facta sunt fortiora ad
demonstrandum animum quam uerba, quæ
sepe proferantur contra intentionem loquē-
tis Corn. consi. 172. in hac. post nu. 12. li. 1.
hinc dicimus non referre, an Papa, seu alius
auocet causam ad se uerbis expressis, an re
ipsa seu ipso facto. puta si cognoscere inci-
piat de causa, quo casu eo ipso ad se causam
auocare dicetur. ca. quamuis. iuncta ibi de-
claratione seu ampliatione Archidia. in uer-
ficu. reuocetur. de of. del. li. 6. Ioan. in c. inti-
masti. col. 2. in prin. uer. superior uerò. de ap-
pel. Io. Fran. a Ripa post alios in ca. Cum M.
Ferrariens. nu. 197. ubi hanc cõmuniem af-
firmat, de consilij. Q. M.*

c *Supra in uerb. excusari in uer. si. An ex-
cusetur quis, si confiteatur intercessisse.
Quint. Mand.*

d *Ex facto uel non facto probatur ani-
mus & euentus uide in Brocar. Azo. Ru.
10. cum alijs sequenti. rub. de pertinentib.
ad hanc uocem, Exempla supedit aut alle-
gata ab eo iura præter hic citata, A facto
coniectura animi ducitur, de qua Cic. in lib.
Rhetoricis non semel. & Quin. lib. 7. ca. 2.
tractauere post Aristo. P. V.
e *Adde quod etiam plura eodem facto cri-
mina sunt commissis, committiq; possunt, egre-
gium exemplum. è Cic. Actio. 6. in Verrè.
fol. mibi. 418. P. V.**

Falsitas. ^a est suppressio veri-
tatis, in auth. de testi-
bus in prin. & uide gl. quæ incipit, ita
cognoscetur.

Falsidicus testis tres lædit, Deum,
iudicem, & partem, & falsus est non
solùm qui mendacium dicit, sed qui
ueritatem occultat, & ex eodem deli-
cto potest quis lædere plures perso-
nas, & omnib. tenetur ad satisfactio-
nem. facit quod legitur & not. in l.
nunquam. ff. de priua. delictis, & in c.
parochianos, de sen. exc. Abb. in ca. 1.
de crimi. fal.

Falsum committere dicitur collu-
dens, quia aliud agit, & aliud simu-
lat. Abbas in rubrica de collu. de-
tegen.

Falsus testis qualiter puniatur, vi-
de infra testis.

Item falsans literas Papæ, qualiter
puniatur, uide supra degradatio.

Ad esse falsitatis tria requiruntur.
mutatio ueritatis, dolus, & quod
alteri sit nocitura. aliàs quod non sit
nocitura, quorum alterum si deficit,
falsitas non est punibilis, iuxta nota.
per Hostiens. Azo. & Tancre. & suis
sum. per text. in l. quid sit falsum. ff.
de fal. coniuncta. l. nec exemplum.

& l. damus. C. eo. Pet. de Ancha. con filio 23. Pau. de Cast. confi. 149.

ADDITIONES.

a *Falsitas autem non omnis vitiat siue præiudicat non falsa demonstratio. l. idem Pomponius. §. cum in rem. ff. de rei vendi. & l. si in iudicijs. antepenult. ff. de iud. si in nomine vel prænomine sit erratum, vel in vocabulo, de corpore verò conueniat, ut ibidem, & ff. de lega. 1. lege quarta, & C. de testamentis. si in nomine. item Insitut. de lega. §. huic proxima. & §. si quidem. Falsa quoque causa adiecta non nocet eodem titulo. §. longè magis, & §. sed si uxori. si quis tamen falsum nomen aut cognomen asseuerauerit, pœna falsi coercetur. l. 13. ff. ad legem Cornel. de fal. Paulus in l. quid sit. 123. ff. eodem ait, Quid sit falsum queritur, & videtur id esse, si quis alienum Chyrographum imitatur, aut libellum, aut rationes intercudit, vel describat, non qui aliàs in computatione vel in ratione mentiuntur. Notandum postremò, falsitatem non probari, dici nisi necessariò concludat. l. iure gentium. §. quod ferè. ff. de pactis. addita gloss. Petrus Vendramenus.*

Femininum ^a Comprehendit sub masculino in pœnalibus, & non econuerfo, ut ff. de pœn. si quis cum telo, & ff. de iurisdictione omnium iudi. l. si quis, & id quod nota. ff. de uerborù signifi. l. 1. in glo. & per docto. & hoc casu debet intelligi gloss quæ est in l. quisquis. quæ incipit, nota quòd minus. C. ad leg. Iul. maiest. de hoc uide infra masculinum. sed contrarium dicit glo. 2. de elec. in c. generali. l. 6. uide licet quod in fauorabilibus mascu-

linum concipit femininù, & in odiosis non. ^b & ibi facit differentiam an masculinum proferatur ab homine, uel a lege ibi uide, & uide infra masculinum, per totum.

ADDITIONES.

a *Fœminino virilem sexum esse digniorem putes. l. 1. ff. de Senato. P. V.*

b *Masculinum non concipit femininum, quando materia est odiosa, & odium non est rationale, quod etiam procedit in dispositione legis, & in materia indifferenti, prout probò in 3. quæstio. regu. de infir. numero 3. in qua quæst. plura etiam tracto, circa id quando masculinum concipit femininum. Q. M.*

Feudum. An ille qui recõciliatur de hæresi, perdat feudum? Et dicendum quod qui priuatur armis ex aliqua publica penitentia, & amittit usum portandi arma, etiam amittit feudum, cum dominum iuuare non possit, & sibi hoc imputet, quia ex culpa sua hoc damnum incurrit, ut 15. q. j. sanè, ar. 17. quæst. 4. uxor. ff. de reg. iur. quod quis ex culpa, & C. de iure deliber. l. ult. §. penultimo. Et hoc est uerum, nisi tale sit feudum, in quo per alium seruire possit. tunc enim seruiat per substitutum, ut C. de episcopis & clerici. quisquis, & 94. dist. ualde, hoc habetur, 33. quæst. 2. in gloss. c. latorem, super parte arma.

An dominus possit alienare feudum sine licentia uasalli, uel uasallus sine licentia domini, uel an uasallus possit se transferre ad aliud dominium, sine licentia domini, & in totum dicit Abb. quod non, in c. auditis,

tis, extra de præscrip. videas ibi.

An in confiscatione bonorum ueniat feudum, & cui applicetur, uide supra confiscatio.

Fictè ^a conuersus an recipiatur ad misericordiã, uide infra misericordia.

Quis dicatur fictè conuersus, uide supra conuersio. §. 4. & 5. & uide supra eleemosyna. §. 1.

Fictum pœnitentem Deus non recipit, nec ei miseretur. uide infra pœnitentia. §. sed nota.

Item ficti dissimulatione sunt contra Deum, ut infra hypocrisis. §. item ficti.

Agens fictam pœnitentiam tantquam hæreticus condemnatur. uide supra contumax §. nota quòd inquis accusatus.

ADDITIONES.

a *Fingere, unde fictus formatur, aliquando iungere, quandoque componere, effigiare, uel formare significat. ex Latinis exëpla tibi collegit Nonius. eum uide, & l. cum quedam. §. quod dicitur. 2. ff. de acquir. heredita. & l. in fundo. 20. ff. de rei uendi. quandoque simulare mendacium, Vir. libro secundo, Geor. Non hic te carmine ficto, atque per ambages. Ter. in And. Et fingunt quandam inter se nunc fallaciam. M. Tull. de fin. 5. Talibus exemplis non ficta solum fabule, sed etiam historie refertæ. qua significatione sumitur in l. obseruare. ff. de curato. fur. & l. prima, §. si quis. de quæstio. l. miles. 11. §. mulier. ff. ad l. Iul. de adulte. & l. cum quidam. §. sed si. ff. de acquir. heredita. Hic autem significatus a re corporali ad orationem, quæ incorporatis est, ex simili ratione transfertur, nam quædammodum corporalia, quæ finguntur, ita*

formantur, ut uera esse uideantur, sunt ea tamen mendacia, sic æque sit in oratione quæ uera non est, sed ueritatem fingit. ita capi hic uidetur. simulat enim agere quis integrè pœnitentiam cum tamen quedam confitenda subriceat, & euadit, hoc modo huiusmodi non ueram pœnitentiam, sed falsam fuisse constat. capitu. fratres. de pœniten. distin. quinta, Siman. titu. sexto, de impœniten. tantò magis si quis catholicum se fuisse, & esse præferat, in eadem enim præsumitur uoluntate persistere, nisi mutatio probetur. glo. in capitu. denegatis. 31. quæstio. secunda, & gloss. pen. capitu. primo, de eo qui mitti. & ita aliam se personam quodammodo fingit, ut in contractu quis alienam suppositi personam. l. secunda, & quart. C. plus ualere quod agitur. l. & qui 10. & sequen. C. de distra. pigno. uide supra Confessio §. quæ dicatur & quod annotauit. & infra usura. §. circa istam. & Calderin. Conf. 2. Est autem hæc fictio priuati hominis a iure reprobata, a iure tamen quedam, quæ minime sunt finguntur ex uili & necessaria, causa, ut quis pro nato, qui natus non sit habeatur. l. qui in utero. ff. de sta. ho. ni. uicm cum quis fingitur in ciuitate semper fuisse, qui ab hostibus captus sit. §. si ab hostibus. Insit. quibus mo. ius pat. potest solui. & hoc si redijt, si uerò ibi decessit, exinde quo captus est mortuus esse fingitur. eodem §. Adde cum quis dicit se usu cepisse, quod usu non cepit. l. prima, & toto titu. de publica. fingunt & alia quæ prætereo. de ea uide Barto. in l. si quis pro empto. ff. de usucap. Cum uerò fictio sit quedam simulatio, triplex eius dicitur species, de quo uide Bald. in l. cum precibus. C. de probatio. Sciendum & fictum pro præsumpto accipi, ut in contumace ficto de quo alibi & c. accusatus. de hæreti. lib. 6. Petrus Vendramenus.

Fides a quid sit, uide per domi. Ab. in gloss. Rubricæ, de sum. Tri. & uide Th. 2. 2. q. 4. art. 1. & in 3. di. 2. 4. ar. & in q. 1. 4. arti. 2. & uide C. de sum. Tri. & si. ca. super Rubric. & ibi Cy. & Host. in sum. eo. titu. §. 2. Item fides est una uirtus. idem Tho. 2. 2. q. 4. ar. 6. & in 3. di. 2. 3. art. 10. & fides est prima uirtutum. idem Tho. m. in 1. 2. q. 62. articu. 4. & q. 4. articu. 5. & fides est pars iustitiæ. idem 2. 2. q. 80. artic. 1. & est certior scientia. idē Tho. 2. 2. quæst. 4. ar. 8. & in 3. di. 2. 4. articu. 8.

Fides^b est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium. apostolus Heb. 2.

August. super Ioannem homel. 2. dat sequentē diffinitionem, scilicet.

Fides est credere quod non uides. & de pœni. di. 4 in domo.

Item fides dicitur credulitas, secū dūm quam credimus, id quod non uideamus, ut supra.

Item fides quandoque idem est q̄ sacramentum baptismi. 45. distin. de Iudæis.

Item fides dicitur castitas tori. 27. q. 2. coniuges, & de iureiu. quemadmodum.

Item fides dicitur securitas, siue pactum, quæ etiā hosti seruanda est. 23. q. 1. noli. Fides quandoque dicitur conscientia, extra de res. spol. literas. de præf. quoniam oē, quod non est ex fide. i. ex conscia. de pœ. di. 3. ad si. di. §. illud aut, ultra mediū. aliās. §. fina.

Item dicitur fides promissio. Instit. de rerum diui §. venditæ.

Item fides dicitur collectio articulorum, ut 24. quæstio. 1. hæc est fides. in psal. Athanasij dicitur, hæc est fides catholica, quam nisi &c. & habe-

tur extra in c. 1. de summa Tri. super rubrica.

Item fides est æquitas in actionib. considerata. Instit. de actio. §. actio-num.

Item fides secundū apostolum in epistola ad Hebræos dicit, fides est substantia rerum sperandarum, sed hæc diffinitio non placet cum uideatur loqui tantū de futuris, cum fides sit tam præteritis, quā de præsentibus, & de futuris, eo quod habet se ad omnia, ad præterita. f. quia credendum est Christum fuisse natum, & passum: ad præsentia, quia credendū est quod ipse sit qui in altari quotidie cōficitur. & ad futura, quia credere debemus ipsum uenturum, & in dicaturum uiuos, & mortuos, & ita uidetur in sufficiens diffinitio apostoli suprascripta, & magis uidetur notificatio fidei, quā diffinitio fidei, & magis sufficiens est diffinitio Augustini. scilicet fides est credere quod non uides, ut sup. in §. 1. uide de hoc latè extra de sum. Tri. super rubrica.

Fides quot modis dicitur, notat Hostien. in sum. de summa Trinit. & fide catho. §. 1. nota. 2. 2. q. 1. monet, in gl. neque. Et nota^c quod fides multipliciter dicitur. uno modo dicitur pactum quodlibet. 2. 2. q. 1. monet. Item dicitur tori castitas. 27. q. 2. omne. Itē dicitur scientia. 28. quæst. 1. §. ex his itaq; Item res ipsa credita. unde una est fides. Item est securitas. unde nō habet fides meritum &c. Item est ipse character baptismalis. 1. 1. quæst. 3. ad mensam.

Quotuplex sit fides, & quid sit fides formata, & quid informis, notat gloss. super Rubrica de summa Trin. & fide cath.

Fidei

Fidei forma est charitas. Thom. secunda secundæ. q. 4. articu. 3. dist. 23. art. 14. & in q. de ueritate. q. 14. arti. 5. & eadem est fides informis, & formata idem in prima secundæ. q. 4. arti. 4. aliās. q. 44. & in 3. distin. 23. artic. 12. 13. & 15.

Fidei effectus est timor, & purificatio cordis. idem Tho. secunda secundæ. q. 1. ar. 1. & 2.

Fides num habeat meritū, ^d quia est de non uis. de pœnit. distin. 4. in domo.

Fides Christiana errare nō potest, quia Christus orauit p̄ Petro, nē deficeret fides eius. text. & ibi Abb. in c. maiores, de baptismo.

Fidei non potest subesse falsum. Tho. 2. 2. q. 1. articu. 3. & in 3. 24. dist. articu. 1.

Cum in fide parentum saluentur infantes qui baptizantur, an si filij in fidelium baptizentur, noceat eis perfidia parentū? uide supra baptismus §. nota. q̄ si paruuli.

Fides distinguitur per articulos. idem Tho. 2. 2. q. 1. ar. 6. & in 3. dist. 24. atric. 3. & hi. articuli conuenienter ponuntur in simbolo, ut in præal. q. 1. ar. 9.

Sed fides est per infusionem. idē Tho. 2. 2. q. 6. ar. 1. & 2. & in 3. dist. 23. ar. 14. ubi uide. q̄ fides informis est donum Dei.

Fides est homini necessaria. idem Tho. 2. 2. in q. de ueritate. q. 14. ar. 10.

Fidē non præcedit spes, nec timor idem Tho. 2. 2. q. 7. ar. 1.

Fides non fuit in Christo. idē Tho. in 3. parte. q. 7. ar. 3. sed fides remansit in uirgine Maria tempore passionis Christi. idem in 3. parte, distinctio. 3. articu. 5.

Iustus ex fide uiuit. Spe. in 1. parte ti. de arb. §. si. ver. sed pone.

Nihil magis in principe splendet, quā recta fides. in Spe. ti. de adu. §. 5. parum ante, ver. commendet.

Fides est seruanda etiā hosti^e cōtra quem bellatur. 23. quæst. 1. noli extimare.

Vbi fides non est, iustitia locū habere non potest. nam prima salus est rectæ fidei regulam custodire. in Spe. de summa Trinitat. & fide catholica. per totum.

Omne quod non est ex fide, peccatum est. in Spe. ti. de adu. §. 9. ver. Itē caueat, & ver. item etiam caueat, Ab. in c. fi. de præscrip.

Potius debemus perdere uitā quā fidem. 23. q. 8. conuenior.

Vtrum simplices qui in subtilitatibus fidei errant, peccent, uel sint hæretici. Th. 2. 2. q. 2. ar. 6. dicit quod nō si nō pertinaciter peruersæ doctrinæ inhærent in particulari cōtra uniuersalis ecclesiæ fidē, Spe. uerò ti. de hæret. & Aluarus, ut refert Io. de Lignatenent q̄ peccant mortaliter, & quod sunt hæreti. Spe. allegat. 24. q. 1. schisma C. de hære. l. 2. & de in ius uocan. l. uenia. 37. di. c. si. Aluarus uerò allegat. 6. q. 1. quæro 16. q. 1. si cupis. 22. quæst. 2. in ipsarum. sed uerior uidetur opinio sancti Tho. immo plus dico, quod aliquando talis error possit esse meritorius, ut puta aliquis audiret aliquē predicatorem fano sum uel ep̄m prædicasse aliquē errorē, & simplex credit aīo obediēdi fidei, paratus tamen corrigi. Nā ex intentione operæ iudicantur. ca. cum uoluntate, de senten. excōmuni. Aliquando cum peccato ueniali, ut puta uetula credit Trinitatē esse unam sceminam, & quæ credit

credit ecclesiam sic tenere, sic credit, & sic non est heretica, quia conditionaliter credit, si ecclesia sic tenet, & credit. Aliquando est cum mortali ut est quando homo scienter credit aliquid, quod est contra articulos fidei uel determinationem ecclesie: & hoc patet ex ca. damnamus, in fin. de summa Trinitate ad iura quæ adducit Spe. in l. 2. cum sua gloss. est contra ipsum. t. uenia, nihil facit ad materiam. cap. schisma, loquitur de hæreticis paratis se corrigere. ad iura Aluari quæ uidentur uelle quod ignorantia non excuset, loquuntur de ignorantia iuris naturalis, quæ non excusat. & hoc tenet, sicut tenet etiam Innocent. in rubrica de sum. Trini. & Cardi. in Clement. unica, de summa Trinitate. uide infra hæreticus, & uide in summa Angeli fides. §. 6.

An confessio fidei sit necessaria ad salutem, uide Tho. q. 3. ar. 2.

Nota quod aliqua possunt pertinere fidei dupliciter. uno modo directè, & principaliter, sicut articuli fidei, alio modo indirectè, & secundariò, sicut ea ex quibus sequitur corruptio alicuius articuli, & circa utrumque potest hæresis esse eo modo quo est fides hoc uidetur sentire Tho. secunda secunda. q. 11. art. 2. circa medium dicens circa falsam opinionem quantum ad fidem aliqua pertinere dupliciter, ut dictum est. & sic hæresis alia grauis, alia leuis. & hoc est quod uult. l. 2. C. de hæreti. ibi, uel leui argumento. uide de hoc infra hæresis.

Fides implicita sufficit ad excusandum ab hæresi, secundum Inn. in c. j. de sum. Trin. & si. catho. nisi factum contradicat uerbis, secundum Host. ibi, & Baldū. in mar. ver. fides, vers. 1.

Ideo PROVISIO SOLERTER.

Fidei unitatem relinquens, nec remissionem peccatorum habet, nec regnum celeste ingreditur. 24. q. 1. quicumque ab unitate. Ideo PROVISIO SOLERTER.

Item in fide sunt aliqua ad quæ cognoscenda explicitè omnis homo tenetur, ut sunt articuli fidei. Tho. in 4. sententiarum, dist. 3. ar. 3. unde si aliquis in his errat, infidelis reputatur, & hæreticus si pertinaciam adiungat. de quo uide infra hæreticus.

Non enim manet fides formata in hæretico discredente unum articulum fidei nec manet in forma in alijs articulis. idem Tho. secunda secunda. q. 5. ar. 3. cuius ratio est, quia species habitus remanere non potest. formale autem obiectum fidei est ueritas prima, secundum quod manifestatur in scripturis sanctis, & doctrina ecclesie quæ procedit ex ueritate prima, unde quicumque non inheret illi ueritati sicut infallibili, & diuine regulæ doctrinæ ecclesie, quæ procedit ex ueritate prima in scripturis sanctis manifestata, ille non habet habitum fidei, sed ea quæ sunt fidei. Nam deuiando quis a fide catholica non refert quo genere erroris quis collidatur in hæresim. Nam semper tendit ad unam nequitiam sceleris, & ad unum finem, ut C. de hæreti. l. Ariani, in prin. & dicitur, quod hæretici diuersorum errorum, habent facies diuersas, sed caudas adinuicem colligatas, quia adinuicem conueniunt, in idipsum, ut de hæreti. c. penultim. Ideo Prouiso Solerter.

An omnes Christiani teneantur habere fidem explicitam, uide Tho. secunda secunda. q. 2. ar. 5.

An

An de fide sit licitum disputare, uide supra disputare.

Nota quod secreta fidei aliquando non debemus pandere indignis, & infidelibus, ne margaritas seminemus inter porcos, ut docet doctrina Christi, & quædo liceat secreta fidei occultare, uide gl. notabilem. 27. q. 2. inuenta. unde Gregorius in pastoralis, sicut incauta locutio in errorem protrahit, &c. de quo uide supra disputare.

Licet fides nostra catholica non indigeat experimento, cum sit ratione humana posset ostendi, propter hoc derogaretur dignitati suæ, tolleretur & meritum, cui humana ratio præbet experimentum, tamen fides catholica multis miraculis comprobatur; sicut de sacramento altaris magnum miraculum fuit ostensum in Daroca quod ad omnes infideles sufficeret conuincendum. cum enim miracula solum fiat uirtute diuina, iuxta illud psalmi, Qui facit mirabilia solus, & Deus non potest esse testis falsitatis, relinquatur quod miracula sunt facta ad confirmationem fidei nostræ, sed infideles, & hæretici, arguunt ipsius ineffabilem ueritatem.

Item ex alio fides nostra confirmatur quod est mirabilissimum, ut inquit August. quod inter persecutorum potentissimorum tyrannidem qui fidem Christi impedire, imò extinguere sunt conati, innumerabilis turba nedom simplicium, sed sapientissimorum ad fidem Christi per uniuersas prouincias cumulauit, in qua omnem humanum intellectum excellètia prædicantur, uoluptates carnis cohibentur: & omnia quæ in mundo sunt cõtemni docetur, quibus animos mor-

talium assentire maximum est miraculorum, & excellentissimum diuina inspirationis opus ut contemptis uisibilibus sola in uisibilia cupiatur, adeo ut contempta etiam corporali uita per crudelissima tormentorum genera, multi pro Christi fide uitam finierint, quod non aliter quam diuina inspiratione fieri exploratum existit.

Si autem dicatur quod sine miraculis fides Christi fuerit recepta, hoc omnibus signis esset mirabilius, si ad credendum tam ardua, ad operandum tam difficilia, & ad sperandum tam alta mundus absque mirabilibus signis motus fuisset, & præsertim a simplicibus & ignorantibus hominibus quales apostoli fuerunt, qui Christi ecclesiam plantauerunt. quis est tam excors, tamque cæcus qui non uideat in martiribus fuisse sapientiam, licet eorum persecutores malitia, & furore excæcati stultos esse arbitrentur? qui cum haberent in sua potestate supplicia uitare, cruciari tamen & mori maluerunt, sed possent ipsi ex eo uidere non esse stultitiam, in qua tanta hominum milla per orbem totum una, & pari mente consentiunt. Si enim scemina sexus infirmitate labuntur, uiri certè sapiunt, si pueri, si adolescentes improuidi sunt per aetatem, maturi certè, ac senes habent stabile iudicium. & si una ciuitas desipuit, ceteræ utique innumerabiles stultæ esse non possunt. Si una prouincia, una natio, prudentia caret, ceteras omnes habere intelligentiam recti necesse est. cum uerò ab ortu solis, usque ad occasum lex diuina suscepta sit, & omnis sexus, & omnis ætas, & gens, regio unitis, ac paribus ani-

animis Deo inferuūt, eadem sit ubique patientia, idem contemptus mortis, intelligere debuerant aliquid in ea re esse rationis, quod non sine causa usque ad mortem defendatur: aliquid fundamenti, & soliditatis, quod eam religionem non tantum iniurijs ac uexatione non soluat, sed augeat semper, & faciat firmiorē, debuerant præterea existimare, cum uideant dilacerare homines uarijs tormentorum generibus, & inter fatigatos carnifices inuisitam tenere patientiam, sine Deo tantos cruciatus non posse superare. Latrones enim robusti corporis eiusmodi lacerationes sufferre nequeunt, exclamant, & gemitus edunt, uincuntur enim dolore: quia deest eis inspirata patientia, nostri autem (ut de uiris taceam) pueri, & muliercula, torturas suas facile uincunt, & exprimere illis gemitum, nec ignis potest ecce sexus infirmus, & fragilis ætas dilacerari se toto corpore utique patitur non necessitate, quia licet uitare si uelint, sed uoluntate, quia confidunt Deo.

Tunc enim fructuosissimè demū fides uera defenditur, quando etiam a se etatoribus suis opinio falsa damnatur. Hæc Leo Papa Flauiano Constantinopolitano. quæ epistola approbatur in decretis. 15. dis. in ca. sancta Romana, in §. iam nūc sciendum. uide supra cœremonia.

Fides in uno solo remanere potest Abbas in c. significasti, in 2. col. de electione.

Fides comprehendit, ubi humana ratio non potest attingere. 24. q. 1. nō turbatur, in fine.

Nota an fides suppleat, ubi baptisimus, uel aliud sacramentum haberi

non potest? & dicendum quod sic, ut habetur de consec. dist. 14. baptismi, §. item sicut autem in latrone.

Fides non solum est liberi arbitrij, sed est donum Dei, de conse. di. 4: prima.

Fides sine operibus non ualet. j. q. 1. sicut urgeri, & c. fertur, de pe. di. 2. non est mirum.

Fides in malis promissis est rescindenda. 22. q. 4. in malis, & c. si ad peccatum, & c. mulier.

An fide sua quis saluetur, no. de simonia, in c. per tuas.

ADDITIONES.

a *Quid sit fides in diuinis literis, & quot modis capiatur, uide Petr. Lombard. sent. libro tertio, dist. 23. De eius & comitibus, & uirtute uide Synod. Trid. sess. 6. capit. 7. Alia ab ea Synod. de ea tradita sunt, quæ tibi index in eadem sufficienter ostendet. De eius item definitione, efficacia, utilitate, necessitate, lege Catechis. in proem. & expositionem primi, & aliorum articulorum Symbo. sed non piget ascribere ex eodem proœmio Catechismi, hic eam definire, cuius vi omnino assentimur ijs quæ tradita sunt diuinitus. Hanc autem ad salutem cōsequendam esse necessariam nemo dubitabit, præsertim cum scriptum sit, Sine fide in possibile est placere Deo. cum enim finis qui ad beatitudinem homini propositus est, altior sit, quàm ut humane mentis acie perspicere possit, necesse ei erat, ipsius a Deo cognitionem accipere, Hæc uerò cognitio nihil aliud est, nisi fides. cuius uirtus efficit, ut id ratum habeamus, quod a Deo traditum esse sanctissimæ matris ecclesiæ auctoritas comprobauit, nulla enim fidelibus potest accidere dubitatio in ijs quorum Deus auctor est, qui est ipsa*

ipsa ueritas, &c. Fide ut omnia in mundo consistant docet Cyrill. archiep. Ierosoli. Ca. tech. 5. In contractibus quidem credere dicimur, cum cuiusque rei assentimur fidem alienam secuti, mox quid receptum. l. prima. ff. de rebus cred. præterea in fideicom. hæredit. & liber. Inst. de fideicom. hæred. & titu. seq. Idem in iudicijs dicendum, sequimur enim testium, instrumentorum, iudicis, scribæ fidem. P. V.

b Adde sumitur fides pro dictorum conuentorumque constantia & ueritate, inde dicta, quod fiat quod dictum est, & ita definitur a Cice. offi. primo. Vnde Ulpianus in l. ex empto. 2. ff. de act. emp. nihil magis ait bonæ fidei congruit, quàm id præstare, quod inter contrahentes, actum est, fides ergo bonæ est, cum id quod dictum est ac promissum, bene ac rectè sit, l. cum uenderem. 2. i. ff. locati. Plaut. in Mostell. Ty. De uicino hoc proximo tuus emit ædos filius. Te. bona fide? Ty. siquidem es argentum reddaturus, tum bona, si redditurus non æs non emit bona. Id in persona quid promittentis habere locum uidetur. Item in stipulatoribus, cum in contractibus alienam fidem sequimur & credimus quid contrahentem nobis daturum facturum uel. l. prima. ff. de rebus cred. Item in fideicommissis. Institu. de fideicom. hæredi. Videtur igitur accipi pro credulitate, non in persona modò stipulatoris, sed etiam cum dicimus, huic, uel illi homini uel instrumento non esse habendam fidem uel non esse standum, ex titu. de probat. testi. ac fide instrum. ff. & c. & in iure pontificio. Adde quod accipitur, & apud Rhetores, & in iure pro probatione, ueluti cum dicimus non esse factam fidem, id est non probatum, eis d. iur. titu. & locis, & id per consequentiam, quoniam ei cui credimus, efficaciam probationis obtinere consueuit a Græcis πικτις dicitur, definitur autè ab

Arist. Rhetor. 1. probatio seu demonstratio quadam. firmiter autem tunc inquit credimus, cum existimauerimus aliquid conclusum esse, & ita se rem habere putamus, uel argumentis probatum est, sic interpretatur in suis in Rhetoricen commentarijs Victorius uir doctissimus. Quod utique congruit rescripto Imperatoris in l. tertia. ff. de tes. qui sic rescribit. Ex sententia animi tui te existimare oportere, quid aut credas, aut parum probatum tibi opinaris. Item pro alijs qui eam sequuntur effectibus. Quibus autem modis fides fiat dicitur aliquid infra probatio, & infra iudicium. Pet. Vend.

c Ita M. Tull. lib. 1. officio & lib. 3. Et si ad hostibus seruandam inquit Gratia. resp. 9. nu. 120. communem scholam docto. cum Bar. tenere. Q. M.

d Idem Tho. in 1. par. ques. 32. ar. 3. Guin. disal. de hæreti. ques. 1. numero 2. Quintil. Mandos.

e Lege de similibus miraculis D. Augu. li. 22. c. 8. de ciui. Dei. P. V.

f Hic incipiunt uerba tractatus Lactantij Firmiani, de Christianorum incrementis et supplicijs ex eius lib. 5. Institutio. diui. c. 13. de sumpta. quo in libro serè toto de Christianorum supplicijs, patientia, & fortitudine, de uanitate, & sceleribus impiarum religionum facundè conscripsit, ex illo 13. capite, corruptas literas, syllabas emendauit, uerba restituit. Pet. Vend.

De fide ^a instrumentorum. Viso de fide catholica, nūc uidendum est de fide instrumentorum, & quæ fides sit danda libris mercatorum, uide Abb. in c. 2. de fide instrumentorum, & quia non est nostræ materiæ, sic leuiter in istis transeam.

Item quæ fides sit danda literis priuatis aut scripturis priuatis, aut libris rationum, uide in dicto cap. 2. de fide instrumentorum.

Item an faciant fidem ea quæ scripta sunt in antiquis libris, uide Abb. in c. cum causam, de proba.

An scripta in historialib. & in chroniçis faciant fidem, uide doc. in d. ca. cum causam.

An dicta Hipocratis, Aristotelis & aliorum philosophorum faciant fidem, uide in d. c. cum causam.

Item quanta fides sit danda notario uide infra tabellio.

An detur fides scripturæ, uel instrumento producto ex archiuo, uide in d. c. cum causam.

Item an detur aliqua fides scripturæ scriptæ in columna lapidea, uide in d. c. cum causam.

An scripturis monumentorum, & sepulchrorum detur aliqua fides ut aliquid probent, uel approbent proprietatem, uide in dicto capitul. cum causam.

An detur fides scripturis quæ olim fiebant in albo prætoris, uide in d. ca. cum causam, de prob. omnia supraddicta de fide instrumentorum habentur per Ab. in d. c.

Quanta fides sit danda testibus, uide infra testes.

A D D I T I O N E S.

a *Instrumenti nomine significatur illud omne, quo quis ad operandum utitur, sic dicimus arma instrumenta bellica. Cice. in Acad. totius belli instrumentis, & apparatus. Item instrumenta fundi, domus, latronis, tabernæ, capona uillæ & id genus, ceterarum, ut pictoris, piscatoris, balnei,*

toto titu. de sum. instru. & instrum. lega. Item causa, & hic, & hunc instrumentorum appellatione vel nomine ea omnia accipienda sunt, quibus causa instrui potest, & ideo tam testimonia, quam personarum instrumentorum loco habentur. l. prima, ff. de fide instrumen. Instrumenta separat a literis Iustinianus. in l. prima, C. de iurciu. pro cal. Instrumenta sunt quas Cicero literas publicas appellat, hoc est, quæ uel a persona publica, ueluti scriba, magistratus, uel tabellione scripta sunt literæ uerò priuatae sunt ut rationes, Codex accepti, & expensi, singraphæ, & cautiones, Instrumentum præterea accipitur ead. ratione pro lege ueteri, & noua, ex quibus homo instruitur, quid agere, aut vitare debeat. Instrumentis causæ quibus fides adhibeatur, ac quibus literis detur, nimis longum est recensere, præter hic ab auctore dicta, uide Marant. in Spe. Fely. in capitu. scripta. de fide instrumen. ff. & C. & extra eodem tit. Instrumentorum quedam publica, quedam priuata sunt, sicut ex antea dictis intelligis ab instruendo dicta. De fide uide supra fides. Petrus Vendramenus.

b *Hippocratis & aliorum auctoritate iur. reconfulti plura terminarunt ut proba in 7. quæst. regul. de instr. numero 5. Quint. Mar. aofius.*

Fidelis ^a Non potest esse homini qui Deo extitit in fidelis. 2. q. 12. non potest.

Nota quod fidelitatis forma sex requirit seruanda, uidelicet incolumetutum, honestum, facile, utile, possibile. 2. q. 5. de forma. ^b

Ad hoc ut quis censeatur fidelis, requiruntur ista duo, scilicet firmiter credere, & simpliciter confiteri fidem catholicam, ut extra de summa Trinitate,

nitate, & fide catholica, firmiter, & eo. ti. c. fidei, li. 6.

Fideles mali peiores sunt infidelibus. q. 1. nonne Sodomitæ.

Separati per sententiam propter hæresim, in electione fidelis est an uelit ad cõiugem redire, uel monasterium ingredi, uide supra coniugatus, & uide supra electio.

Item an propter hæresim unius cõiugatorum alter fidelis possit propria auctoritate ab alio recedere? & dicendum quod sic, ut in c. uergētis, de hæreticis, quia ita arguit ille text. eo quod in crimine læsæ maiestatis habet locum, ergo a fortiori isto crimine, sed si ille qui hæresim commisit, reconciliaretur ecclesie, cogeretur alter ad eum redire: quod est intelligendum quando propria auctoritate, & sine iudicio ecclesie fuit separatus ab illo, ut supra in litera coniugatus, & supra electio.

A D D I T I O N E S.

a *Fidelis notam habet significationem a fide, dicitur que admodum itaque fides multis modis accipitur, ut supra fides, ita & fidelis nomen ab ea deriuatum, non refer. in quod sit inter fidem, si telemq, discrimen. non est hic locus, uide Dona. in Teren. Generaliter qui seruat fidem quam debet fidelis dicitur. P. V.*

b *Pro quibus uide cap. unico. de for. fidel. & ibi per Docto. in quibus sex enumeratis, si Vasillus dignus uideri uult, & fidelitate securus esse, ac ingratiudinis notam effugere uult, consilium & auxilium domino præstet. d. capi. vii. de for. fidel. & ibid. Iser. & in capitu. 1. de noua for. fidel. Afflic. dec. Neapo. 265. numero 43. Quinti. Mand.*

Fideiussor. ^a Vtrum inquisitor deprehensum in hæresi, & propter hoc captum possit licite eum tradere fideiussoribus, uel cautioni manulente, Et dicendum quod non. Nam uel est deprehensus propria confessione, uel non, & si propria confessione, & est impenitens, tradendus est curiæ seculari ultimo supplicio ferendus, iuxta c. ad abolendam. præsentis, extra de hæreticis. Si autem est penitens est carceri perpetuo detrudendus, iuxta capit. excommunicamus, el. 2. de hæreticis. non igitur cautioni, nec fideiussoribus dandus, nec liberandus. Si uero est negatiuus, & permanet in negatiua, est ut impenitens tradendus potestati, & curiæ seculari animaduersione debita puniendus, ut notat Hostiensis. in summa, ti. de hæreticis. S. qualiter deprehendatur. Vel etiam potest responderi, quod in quocumque crimine quando aliquis est captus, si sponte se representauerit, aut ex tali delicto quod sibi ascribitur, uenit pena corporalis, uel corporis afflictiva imponenda de iure, uel a statuto, & tunc ne pena deludatur, non est fideiussoribus relaxandus, ^b sed incarcerandus, ut l. diuus, & l. si confessus. ff. de cult. reorum. Vel si crimen confiteatur, et in uinculis ponendus est, dato quod crimen non sit graue, solum in carcere ponetur, ut d. l. si confessus. Si autem pena non sit corporis afflictiva tunc enim est fideiussoribus relaxandus etiam antequam astringatur, uel confiteatur. ut est textus, & ibi Barto. in l. i. ff. de custo. reorum. quod singulariter nota. contra aliquos latrunculos, qui antequam malefactorum captum uelint fideiussoribus relaxare

laxare casu, quo sit fideiussoribus relaxandus, compellunt eum ad confitendum: propter quod ipsi tenentur in sindicatu. Et circa istam materiam ut scias quando aliquis est fideiussoribus relaxandus, no per Bal. & Ang. in l. 2. C. de exhiben. reis. hæc Angel. de malef.

Item nota, q̄ quando quis est infamatus si citatus examinatur, & neget, debet incarcerari, non q̄ uinculetur, sed committitur custodibus, uel fideiussoribus qui promittant, q̄ ille non recedat de loco statuto, & hoc quando crimen hæresis non sit graue, aliàs nõ debet dari fideiussoribus. sed teneri in carcere custodiali, ut sup. carcer.

An fideiussor in causa criminali puniatur eadem pœna, qua tenebatur ille pro quo fideiussit, si illum nõ exhibet iudici? & circa hoc not. gl. in c. cū homo. 2. 3. q. 5. in glo. super parte, sup plicium, quæ sic dicit ad literam. Sup plicium certè istud nullo iure inuentum est, quòd fideiussor possit occidi si non exhibet illum pro quo fideiussit, licèt fideiussit pro reo criminis, sed si fideiussor reū criminis non exhibet, pecunialiter punietur: & si dolo eum non exhibet, arbitrio iudicis punietur, ut ff. de exhi. re. l. si quis reum, & C. ad Turpil. l. 2. & in istis potius respicitur factum, uel consuetudo alicuius loci, quàm ius. & dicendum q̄ in criminali non se astringunt fideiussores ad pœnã corporalem, ut ff. ad munic. l. libertus. §. si & ff. ad l. Aquil. l. liber homo. sed tantum ad pœnam pecuniariam arbitrio iudicis, ut ff. de cust. reo. l. si quis reum, & C. de fideiuf. l. si burfatorum, sed in ciuilibus bene tenetur fideiussor eadẽ pœna qua tenebatur ille, p̄ quo fideiuf-

sit, si eum non exhibet, uel si non est soluendo pro quo fideiussit. singulare dictum est Angeli. ff. ne uis fiat ei. §. hæc uerba, in l. & 2. col.

Circa prædicta no. q̄ ad hoc ut qui fideiusserat pro criminoso puniatur pœna ipsius pro quo fideiussit, q̄ iudex debet tenere talem cautelam, q̄ recipiat fideiussorem tanquam commentariensem carcerarium, ut eandẽ pœnam patiatur sicut commentariensis pateretur, si reus fugeret a carcere: & etiam licèt hoc nõ dicatur, sufficit ut ipse fideiussor recipiat reū tanquam custos. dictum est Saly. in l. ad commenta. C. de cust. reo. & Bald. & Bar. in l. certi cõditio. in §. si. ff. si cer. peta. & uide plenè Io. de Imo. in rub. de fideiuf. & uide & no. q̄ si nõ ceperunt ut custodes. q̄ non tenentur nisi pœna pecuniaria, ut supra dictum est, sed etiam ad hoc, ut excusentur a pœna corporali debent etiam renunciare. l. sancimus. de fideiussoribus. & est dictum Saliceti. in l. ad commentarienses. C. de custo. reorum.

Itẽ no. q̄ si aliquis dicit iudici, domine credatis q̄ iste nunquam fugiet a carcere, quia est talis homo, q̄ non præsumitur de fuga, & si iudex his dictis attentis eum extraxit a carcere, q̄ ille qui talia uerba dixit, tenetur tanquam fideiussor, si reus fugit, & se absentat.

Nota quòd astrictus curiæ non potest fideiubere. C. locati, curialis, & est glo. in c. quod quibusdam, de fideiussoribus.

Nota q̄ qui in baptismo paruulos suscipiunt, existunt fideiussores pro eis. uide supra baptismus.

Item nota q̄ si plures fideiusserunt pro aliquo criminoso, q̄ omnes tenentur

nentur insolidum, si criminosus fugit. hoc est uerum, nisi aliquis ex fideiussoribus fugiat cum criminoso, quia tunc alij remanentes non tenentur ad hoc dictum est Bar. in l. si. ff. de cust. reo. quod est fati notandum. sed secus est in ciuilibus quado sunt plures fideiussores, dictum est Ang. in l. in eos. ff. de cust. reo.

sis fideiussor interuenire non possit uoluit etiam Vmber. in l. inquisi. hoc eo. verb. fideiussor. & Franc. Casso. de captur. & carcere. c. 9. nu. 9. versi. & aduertendum est q̄ fideiussores. Q. M.

c. Cy. in l. ad Commentariensem. C. de cust. reo. Abb. in Rub. de fideiuf. Vmber. in l. inquisi. hoc ver. fideiussor. nu. 2. ver. an autem, si quis fideiubeat. Q. M.

ADDITIONES.

a Fideiussor uidetur esse, qui pro eo qui promittit, alij obligatur, quem homines accipere solent, dum curant, ut sibi diligentius cautum sit. Institui. de fideiuf. in prin. est enim ille qui accedit obligationi debitoris, dictus ex eo quòd sua fide periculoq̄ suo iubet te quid alij credere. Verbis autem hæc contrahitur obligatio, eius formula insti. eo. §. penul. & in institu. Caij. titu. 17. qui & sponsor aliquando nominatur. l. fideiussores. 68. ff. eod. l. creditor 60. §. primo. ff. manda. Vades autem sponsores in re capitali dicuntur auctore festo. Cic. in offic. 3. Vas factus est alter, eius sistendi, ut si ille non reuertisset, moriendum sibi esset, sistere qui quem promittit, dicitur in iure fideiussor. ff. qui satisfda. cogan. & titu. sequen. est, & præ, & maniceps de quibus scribitur a Bude. in Pand. qui & de alijs locutionibus quibus appositum est uocabulum fidei tractat ex antiquis auctoribus. Pet. Vend.

b Fideiussor non admittitur, quando ueneret pœna corporalis gl. in ca. cum homo. in verb. supplicium. 23. quæst. 5. communiter ab omnibus recepta, ut per Dida. lib. 2. resolut. c. 8. nume. 8. & ita seruatur. Marsil. in Rub. ff. de fideiuf. nu. 208. & in l. infans. nu. me. 16. ff. ad l. Corne. de Sica. Iul. Cla. sent. lib. 5. §. si. q. 46. numero 18. versi. sed numquid poterit aliquis. Et quòd in causa hære-

Figuræ. An aspicientes in figuris rerum inanimatum, sicut in plumbo liquefacto, uel cæra, uel alijs, sint hæretici, uide infra hæreticus, & infra hæresis. §. hæresis, alia grauis. §. an conficiens, & infra de sapientibus hæresim. §. item qui in suis.

ADDITIONES.

a Figura, forma, species a fingendo dicta Cice. 1. de fini. figura est forma & statura corporis nostri, ad naturam apta, idem primo offi. principio corporis nostri magnam natura ipsa uidetur habuisse rationem, quæ formam nostram, reliquaq̄ figuram in qua esset species honesta cam posuit in promptu, Totius corporis formam nomine figuræ Nonius appellat sed accipi formam ait pro integritate speciei figuræ formæ nostræ. Hæc eadem serè Aul. Gel. lib. 3. capit. 28. hæc quidem appellatio, & ad inanimata transfertur, ut hic pro figuris sortilegorum, item ad habitus formam. Aseo. in tertio, contra Verr. figuræ, inquit est circa ornatum, & habitum vestis, insignium, & armorum, Item pro forma literarum sumitur, in l. non figura. 37. ff. de actio. & causarum. l. prima, in princip. ff. eodem pro forma iudicij. Clementin. sepe de uerborum significatione. pro conformatione orationis.

Cic. lib. 4. ad Heren. & Quintil. de figur. orationis, de his Alcia. de verb. sign. l. 1. & 4. & generaliter. pro cuiusque rei forma, & effigie, unde figurata facies hominis ad similitudinem pulchritudinis cælestis, nè maculetur, lege prohibetur, l. si quis in metal. l. 17. C. de pæn. P. V.

Filij ^a hæreticorum credentium, fautorum, defensorum, receptatorumque eorum, liberantur a potestate paterna, ^b & non potest dici quod sunt sub eorum potestate, sed sunt sui iuris, licet non sint emancipati, uel adulti, & in eis dissoluitur uinculum paternæ potestatis, ut in c. quicumque. & c. 2. §. si. de hæreti. li. 6. & ipsi filij, & fratres, sorores hæreticorum debent deferere ipsos hæreticos, licet sint patres, uel fratres eorum, ut 28. quæst. 1. si infidelis.

Sed nunquid si filij hæreticorum existentes sub umbra, uel potestate parentum, si hoc dici posset, fecerint aliquas cæremonias Iudaicas, an excusentur a pœnis hæreticorum ex eo quod inducti a parentibus, & seducti existentes sub umbra paterna illas fecerunt, & obseruauerunt? & dicendum quod nullo modo possent excusari a pœnis hæreticorum. nã cum ad prædictas obseruantias, & cæremonias non obligaret ipsos filios iuramentum, si fecissent de seruando eas, ergo a fortiori nec persuasio, siue præceptum parentum. & quod iuramentum eos non obligaret, facit c. quanto, de iureiuran. & c. j. eo. tit. lib. 6. ubi dicitur quod iuramentum non debet esse uinculũ iniquitatis. ergo nec persuasio, nec præceptum parentum esse debet, quod est minoris efficaciam. nã iura admonent in similibus casibus

ne subditi obtemperent suis superioribus, & maioribus, ut est text. in c. Iulianus. l. 1. q. 3. & in c. semper malum est, ea. cau. & q. & debet quis ante omnia mala pati, etiam mortem, potius quàm malo consentire, ut dicit text. in c. sacris, de sepultu. nec uerè pater qui talia imperat, dici potest, sed inimicus. facit text. in c. si Papa, & quod ibi notatur. 40. dist. sed prædicta intelligenda sunt de adulto, nam secus esset in infantibus. nam ætas illa sine peccato & crimine est, ut in Cle. unica, de homici. & lex dicit de talibus, quod ætas illa id quod uidet ignorat, ut in l. j. C. de fal. mone. & non obstat prædictis quod habetur, & no. in c. j. & 2. de deli. pue. ubi inuenitur quod pueri, siue adulti, licet teneantur ex delictis, seu criminibus per eos commissis, competit tamen eis restitutio in integrum aduersus delictum, habita illa differentia an culpa, uel dolo sit per minorẽ commissum, nè puniantur iuxta l. j. & 2. C. si aduersus delictum. sed in nostro casu ubi agitur de salute animarum, & de peccato remouendo talibus minoribus, qui dixerant se obseruasse cæremonias Iudeorum, tenentur de hæresi, ut in c. contra Christianos, de hæret. li. 6. & non competit eis restitutio in integrum. nam minor non decipitur, uel læditur per abolitionem peccati per eum confessi per penitentiam sibi propter illud iniungendam, quæ deceptio, seu læsio erat causa restitutionis in integrum, ut in prædicta l. j. & 2. sed potius iuuatur. & in casu nostro non læditur talis minor per penitentiam eidem iniungendam respectu hæresis attentio modo agendi, sed potius iuuatur, ut dictum est. & sic

non.

non competeret aliqua restitutio in integrum. facit text. in ca. dubium, de conuersi. coniuga. Restat ergo ex prædictis, quod prædicti filij remanent obligati non obstante quod dicant quod existentes sub patria potestate, & parentum suasionem talia commiserunt, dum tamen sint adulti, sed attentio modo agendi: mitius tamen est agendum cum eis propter minorem ætatem. circa minores 20. annorum qui ueniunt, & confitentur suos errores. uide infra in instructionibus inquisitionis, i. 9. instructione.

Filij minores hæreticorum, quorum parentes sunt condemnati, debent per inquisitores commendari personis catholicis, quæ ipsos instruât in fide catholica, & facere memoriale de talibus minoribus serenissimis regibus nostris, ut faciant eis aliquam mercedem pro matrimonijs habendis. ita habetur. 22. instructione inquisitionis.

Sed filij possent excusari propter delicta parentum, si ipsi filij reuelauerint errores parentum, ut habetur in quadam constitutione Friderici Imperatoris, quæ incipit, Commisisti. in §. nec quidem, ubi sic dicit. Nec quidem a misericordiam finibus duximus excludendum, ut si qui paternæ hæresis non sequaces latentem patrum perfidiam reuelauerint, quacunque reatus illorum plectantur, prædictæ subiectioni non subiaceat innocentia filiorum. & etiam habetur in alia constitutione Friderici quæ incipit, Patrenorum, in princ. & in l. quisquis. C. ad l. Iul. maie. quæ est canonizata. 6. q. 1. & incipit, si quis cum militibus. in §. sanè.

Circa prædicta Gregorius in dialogo, ^c & san. Th. secunda secundæ. q. 108. ar. 1. & Abbas in c. pueris, de de-

lictis puerorum, tangunt quæstionem an paruuli ante pubertatem teneantur ex delictis, & Gregorius ubi supra ponit tale exemplum, quod cum quidam pater esset blasphemus, & haberet filium quinquennem in ulnis suis, & cum pater talem filium docuisset blasphemare, & filius ex frequentatione blasphemiam patris instructus esset, & doctus blasphemare, quod cum una die infans inciperet blasphemare de trinitate, propter illud diabolus surripuit illum ab ulnis patris, & secum portauit ad infernum. Itè idẽ Gregorius ^d narrat iam accidisse puerum nouem annorum cognouisse suam nutricem, sed omnia supradicta debent limitari, quod minor non excusatur a delicto, quando est impubes, & doli capax, scilicet proximus pubertati, quia in talem pupilulum doli capacem cadit omne delictum præterquam delictum adulterij, ut in l. si minor. ff. de adulte. & id potest committere ingratitudinem, propter quam potest exheredari, ut habetur in glo. l. non solum. C. de pupil. substituti. secundum Io. de Plateis. Insti. Ideo Prouiso Solerter. Circa filios hæreticorum, qui filij hæresim commiserunt. Et nota quod proximus pubertati dicitur masculus positus in undecimo anno & medio usque ad decimum quartum annum. & femina a nono anno cum dimidio usque ad duodecimum, ut notat gl. Inst. de inutili stipulati. §. pupillus.

Item quæritur, an filij hæreticorum propter patrum hæreses puniantur in aliquo, cum peccata suos debeant tenere auctores, ut C. de pœnis. l. sancimus, & extra de his quæ sunt a maiore parte capiti. quæ sunt. & circa id quod habetur. 24. quæst. 3. cap. 1. per totum,

Z 2 quod

quod filius non portabit iniquitatem patris, nec pater iniquitatem filii, sed anima quae peccauerit ipsa morietur. Sed ad omnia ista dicendum, quod illud debet intelligi quod unus non punitur pro alio aeternaliter, sed temporaliter saepe unus punitur pro alio. Nam legitur, quod pro peccato hominum insensibilia, & irrationabilia, uel execrantur, uel anathematizantur, uel morte perduntur, non participatione peccati, sed causa sacramenti, uel detestatione peccati, uel flagello delinquentium, ut 1. q. 4. ecclesia. & ibi habetur quod ignorantia peccati non excusat aliquem. & propter peccatum patrum filii puniuntur temporaliter, & propter delictum praetorum, uel principis punitur populus, & propter peccata populi punitur princeps, uel praetatus. uide supra defunctus, ubi inanimata, & irrationabilia puniuntur pro delicto alterius. & sic propter crimen lesae maiestatis. & haereticis puniuntur temporaliter filii pro delictis parentum, ut in dicta constitutione Friderici, quae incipit commissa. in §. uere scientes quod Deus zelotes est, peccata patrum in filios potenter ulciscens. & habetur Exo. 20. c. & in 1. quisquis. C. ad 1. Iul. maie. quae est canonizata. 6. q. 1. ubi dicit. filii uero eius quibus uitam imperatoria specialiter lenitate concedimus (paterno. n. debent perire supplicio, in quibus patrum, hoc est haereditarii criminis exempla metuuntur) a successione omnium proximorum habeantur alieni: testamentis extraneorum nihil capiant, sint perpetuo egentes & pauperes, infamia eos semper paterna comitetur, ad nullos unquam honores, ad nulla prorsus sacramenta perueniant, sint postremo

tales, ut his perpetua egestate sordentibus & sit mors solatiu, & uita supplicium. & quod filii puniantur isto crimine propter delictum parentum probatur etiam per c. uergentis, extra de here. & eo. ti. c. quicumque. §. filii lib. 6.

Nunc uidendum est quae poenae descendunt in filios haereticorum ex delicto parentum, & in quos filios cum regulariter poena non transit in filios ex delicto paterno, hoc est in alijs criminibus, ut ff. de poenis. l. si poena & l. crimen quod secus est in isto crimine, ut infra patebit. unde pro declaratione huius membri est ante omnia attendendum an parentes damnentur de haerese in uita, uel post mortem, an recipiantur ad misericordiam impositis eis poenalibus poenis, an uero sunt solummodo suspecti, & indicitur eis purgatio & poena purgatoria, an sunt sicut aliqui, qui nulla purgatione indicta decedunt in ipsa suspitione haerese. Et quantum ad primum. scilicet quando quis damnatur de haerese, & tanquam haereticus relaxatur curiae saeculari, modo damnatur in uita, uel post mortem, in filios illius triplex poena descendit. prima est ademptionis honorum, quia omnino priuatur a successione paterna, ut dictum est supra in §. procedenti, & dictum est supra confiscatio, quia applicantur fisco. nam sicut in crimine lesae maiestatis hoc est institutum a fortiori ergo in crimine haerese locum sibi debet uindicare. cum longe magis sit aeterna quam temporalis laedere maiestatem, ut in c. uergentis extra de haer. secunda poena quae descendit in filios est, quod sunt inhabiles ad succedendum ex testamento, uel ab intestato quibuscumque alijs consanguineis, uel extraneis, ut in d. l. quisquis. C. ad 1. Iul. maie. post princip.

&

& 24. q. 2. sanè, iuncto c. uergentis extra de haeret. Tertia poena est quod sunt inhabiles quoad honores, & officia publica, & beneficia ecclesiastica obtinenda, ut habetur in d. ca. constitutione Friderici Imperatoris, quae incipit, Patrenorum, ubi dicit, & ipsorum filii ad honores aliquos nullatenus admittantur, & extra de haere. in ca. quicumque, & ca. statutum, l. 6. §. sanè. & hoc intelligendum quod filii per lineam paternam puniuntur descendendo per lineam paternam usque ad secundam generationem. nam attingit illa poena & extenditur usque ad nepotes, & descendendo per lineam maternam. scilicet quando mater condemnatur, & non pater, non se extendit tunc poena, nisi quoad filios tantum, & non attingit nepotes, hoc est quoad honores, & officia, & beneficia obtinenda. & hoc intelligendum de filiis, & nepotibus illorum, qui condemnati fuerunt de haerese, uel eorum qui tales decessisse probantur, & non de illis filiis, uel nepotibus illorum, quos emenda esse constitit, & reincorporatos ecclesiae unitati, & pro culpa huiusmodi ad mandatum ecclesiae penitentiam recepisse, quam ipsi iam perfecerunt, uel hu militur prosecutioni eius insisterent, uel parati fuerint ad recipiendum eadem. & non solum inquisitores possunt priuare haereticos fautores, credentes receptatores, defensores, ipsorumque filios, & nepotes officiis publicis, & beneficiis ecclesiasticis, & honoribus. sed est concessum inquisitoribus. eos priuatos nunciam di dictis officiis, & beneficiis, & honoribus. ut in ca. ut commissi, de haeret. l. 6. haec supradicta habentur in dicto c. statutum, de haer. l. 6. sed circa praedicta queritur, quare non extenditur poena ad filios, & nepotes reuersorum?

so. dicendum quod illi, qui reconciliantur ecclesiae, non sunt haeretici, ex quo mystico corpori ecclesiae sunt reintegrati. ad hoc l. dif. ferrum, & infra haereticus. lo. An. tamen glo. in uerbo incorporatos, recitat per contrarium, quod non debuerunt incorporari, ut supra eo. c. accusatus. glo. soluit, in fine glo. de hoc uide Dominicum in dicto ca. statutum, el 2. in §. sanè, de haeret. lib. sexto, ubi etiam ipse hoc ponit ad litteram. sed circa praedicta dicit Ioan. And. quod uidit dubitari, an filii re ipsorum, qui tamen poenitentes, & conuersi sacramenta ecclesiastica perciperunt, teneantur haec poena? & uide tur quod non, ut in ca. super eo, extra eo. in fi. ex quo enim talibus conceditur eucharistia, iam sunt de corpore ecclesiae, ut 1. q. 1. extra catholicam, & cap. intra catholicam. Item benigna interpretatio est facienda pro filiis, qui puniuntur crimine alieno, ut C. de natura. lib. 1. legem. Ad idem in §. nec sanè, in dicto ca. statutum, el primo, de haereticis lib. 6. saltem usque ad uer. non autem. Nam si iste textus extitisset in istis terminis, satis pateret illos non includi, cum nec tales decessisse probentur, sed in contrarium facit iste uersus. quia duo requirit, scilicet quod sint emendati, & reincorporati. sed relapsi non reincorporantur sed sine audientia per saecularem curiam puniuntur, ut extra de haereticis. ad abolendam. §. illos quoque. Item quia id quod de poenitentia, & eius persecutione profectur, non practicitur in illis. ergo de talibus non loquitur. Item decretalis super eo, extra eodem prouidet saluti animae, & non corporis. unde talis non potest dici propterea reincorporatus.

tus: propter quod non putat, quòd eius corpus exustum, uel cineres debeant sepeliri in cœmeterio, cum decretalis super eo, sepulturam nō permittat, quæ est quies corporis, ut 12. q. 2. aurum, & nota de sepultu. super Rubrica Io. An. sed posset dici quòd filij non teneantur hac pœna, cum hæreticus reuersus. ad fidem non debet dici hæreticus, ut dicit text. 24. q. si dixit apostolus. Et licet reputetur hæreticus reuersus, & recõciliatus, quãtum ad hoc ut sibi non parcatur iniuria temporalis, ut in c. super eo, de hæreticis. l. 6. tamen non debet reputari hæreticus quoad alios effectus. unde text. in c. ad abolendam, extra eo. §. illos, dicit quòd relapsi tradantur curiæ sęculari, nec determinat q̄ aliæ pœnæ, quæ imponuntur ratione hæresis, habeant locum illo casu, ex quo igitur ius antiquũ disponit quòd rediens ad fidem non iudicetur hæreticus, & ius nouũ determinat, quòd relapsus etiam rediens tradatur curiæ sęculari, intelligatur expressè de pœna de qua loquitur, ut sic ius antiquũ remaneat in totum quo ad alios effectus. hæc Dominicus in dicto c. statutum, el primo, in fine.

Aliæ sunt pœnæ quæ imponuntur hæreticis, tamen non descendunt in filios, cum sit scriptum, quòd iustitia iusti, & iniquitas impij semper sit super eum. & alibi dicitur, nō portabit pater iniquitatem filij, nec filius iniquitatem patris, ut supra dictum est, & habetur 24. quæst. 3. c. 1. & per totum, sed pœnæ de quibus supra præmittitur, ideo descendunt in filios, quia expressè reperitur iure cautum, ut in iuribus supra allegatis.

Filijs uerò illorum, qui redeunt, &

recipiuntur ad misericordiam, quantumcunque fuerint hæretici parentes, uel filij eorum, qui fuerunt suspecti, & decesserunt indicta eis purgatione, uel etiam non indicta, quia quantum ad hoc omnes isti pari passu ambulant, non imponitur pœna ademptionis bonorum, quia & ab ipsis, scilicet parentibus non essent auferenda. & quòd redeuntibus, & reincorporatis ecclesiæ non auferantur bonæ, nec etiam illis qui solummodo sunt suspecti, patet in c. accusatus. §. porro, de hæreticis. lib. 6. & ibi nota per Archi. qui allegat aut. ut cum de appel. §. generalem. §. si uero, cum sequen. & sic in filios talium nō descendit ista pœna ademptionis bonorum.

Item in ipsos filios redeuntium, uel solummodo suspectorum non descendit secũda pœna, uidelicet quòd fiant inhabiles ad succedendum consanguineis, uel extraneis, nam ex quo non priuantur successione paterna propter uitium patris, multo minus debent priuari successione aliorum, per ar. si id quòd magis uidetur in esse & non inest, ergo nec id quòd minus, ut C. de sac. san. eccle. in aut. multo magis, & in c. uergentis, extra de hæreti. & c. cum secundum, eod. titu. libro sexto.

Item filij hæreticorum sunt prorsus inhabiles ad ecclesiastica beneficia, & officia publica obtinendum. sed hæc pœna nullo modo habet locum in filijs hæreticorũ qui redeunt ad ecclesiæ unitatem, & fuerunt recepti, & reincorporati ecclesiæ, ut extra de hæret. in c. statutum, 2. §. fin. lib. 6. Sed in filijs illorum qui solummodo fuerunt suspecti, puta propter heretiam,

riam, defensionẽ, receptionem hæreticorum, uel similia, bene habet locum dicta pœna, scilicet quòd non possint ecclesiastica beneficia, nec officia publica obtinere, si modò istorũ parentes decesserunt tales. nam si redissent ad misericordiam, & fuissent recepti imposita eis pœnitentiæ pœna, & completa pœnitentiæ decesserint, uel etiam pœnitentiæ non peracta, tunc talis pœna non transiret ad filios, ut d. c. statutum. §. fin. & extra. eo. c. 2. §. hæretici, li. 6.

Viso itaque, de pœnis hæreticorũ quæ transeunt ad filios, & quæ non.

Nunc subsequenter uidendum est de pœnis pœnitentiælibus, seu purgatorijs, quæ, & quando transeunt in filios defunctorum. Et dicendũ quòd aut illæ pœnitentiæ iniunctæ sunt tales, quæ possunt per alios explicari cũ sumptu, aut sunt tales ita merè personales, quæ etiam cum sumptu non possunt per alios explicari. Primo casu puto quòd si pœnitentiæ fuerat iniuncta defunctis, ut faceret fabricam in ecclesia, uel ut maritarẽt, & dotarent sc̄minas uirgines pauperes, uel hospitale, uel ut soluerent penam pecuniariam, uel ut restituerent usuras, uel ut facerẽt aliqua alia sumptuosa pietatis, tunc si hi quibus iniuncta talia fuerunt decesserunt ante impletam pœnitentiã, filij, & hæredes ipsorum habebunt ea bonis temporalibus adimplere. Et idem dicunt quidam de quibusdam personalibus, quæ possunt per alios explicari, sicut sunt ieiunare, & orare. nam ieiunia cognatorum, & orationes sanctorum liberant, seu soluant animas defunctorum, ut 26. quæst. 7. ab infirmis, & 13. quæst. 3. animæ. Aut pœnitentiæ erant

ita merè personales quòd non possent per aliũ explicari, ut audire theologiam, uel audire singulis diebus missam, abiurare, ac detestari errorem, confiteri in qualibet hebdomada. & certè istæ tales pœnitentiæ non transeunt ad filios, uel hæredes. immo feruantur purgatorio. nam mortuis est indulgendum, & non iniungendum, ut 26. q. 7. c. 1. & pœnitentiæ debet tenere suos auctores, ut C. de pœnis. l. sancimus, extra de his quæ fiunt a maior. parte cap. quæsiuit, nam in impositione talium pœnitentiarum non solum fuit habitus respectus ad salutem animæ, sed ad affligendum corpus, & ad corrigendum personam, & ideo ab ipsa persona non est recedendum, ut C. de cadu. tollen. l. prima, §. nẽ autẽ, & secundum hanc distinctionem est intelligendum. c. accusatus. §. si uerò, de her. lib. 6. & quòd ibi per Archid. plenè notatur.

Sed circa supradictas pœnas, quæ transeunt in filios propter delictum patris, queritur an illæ pœnæ habeant locum in filios propter delictum matris? & dicendum quòd eadem est disciplina. nam licet in iure in pœnis, quæ imponuntur hæreticis, dicatur in masculino, scilicet quòd cõfiscantur bona hæreticorum, non habita mentione de femino sexu: tamen id erit in feminis; nam pari passu ambulant, & pœnis paribus puniuntur propter hæresim in se, & in filijs quoad ademptionem bonorum, quia in impositionibus harum pœnarum masculinum profertur a lege, & ideo in eo cõprehenditur femininũ, ut supra in littera feminum, & habetur. ff. de pœnis, si quis cum telo, & ff. de iurif. om. iudic. l. si quis & id quòd nota. ff. de

ver. fig. l. i. in gl. & per doc. & hoc casu intelligenda est gl. quæ est ad l. Iul. maiesta. in l. quisquis, quæ incipit, & no. q. minus. ubi dicitur q. eisdem penis puniuntur filij propter delictum matris, sicut propter delictum patris.

Sed quæro quoad aliam pœnam, scilicet per quam filij sunt inhabiles ad succedendum quibuscunq. & est dicendum, quod licet glo. ipsa uideatur indistinctè parificare in omnibus penis descendibus in filios propter delictum patris, & matris, sed malè dicitur sic latè loquendo, q. propter delictum matris filij fierent inhabiles ad succedendū alijs. nā primò tex. illius. l. quisquis, hoc non dicit, cū tm̄ afficiat illa pœna filios laborātes morbo paterno nulla habita mētionē de matre, & nos non debemus odiosa extēdere, ut ff. de lib. & posthu. l. cum quædam, & de reg. iu. odia, lib. 6. maxime, quia ubicunque non est identitas rationis, cum magis timeatur in filijs vitium paternum, quàm maternum. dicitur enim quod sep̄a filius similis est patri, ut ff. de ad. l. edic. l. q. si nolit. §. quæ mancipia, & extra de renuncia. cum pridem. §. personæ. Sed alibi dicitur q. in solo statu personę consideratur in filio conditio matris, in cæteris uerò extra statum consideratur, conditio patris, ut C. de rei uendi. l. partum, & ff. de sta. hom. l. cum legitime. ad quod facit extra de conuersione coniugatorum. c. fi. & habetur hoc expressè quod ubicunque filijs imponitur pœna propter delictum parentū semper intelligitur de linea paterna, & non de materna, nisi expressè de linea materna dicatur, ut extra de pœnis, vbi cunq., lib. 6.

Alia uerò pœna per quā filij hære-

ticorum fiunt inhabiles ad beneficia ecclesiastica, & officia publica obtinēda, afficiet bene filios, ut hoc expressè cauetur in iure in d. c. statutū, el. 2. de hæreti. lib. 6. sed in hoc erit differentia, quia ubi filij puniuntur ex delicto patris, magis extenditur pœna in primam, & secundā generationē, & in alijs omnibus in quibus pœnæ trāseunt in filios, ut d. c. statutum.

An autem nepotes hæretici nati ex filia excusentur a penis, cum attingat hæreticum in secundo gradu ex linea materna, siue suæ matris: an includantur quoad pœnas cum sint in secundo gradu ex descendibus hæretici, vide per Io. And. in d. c. statutum.

Sed circa præmissa quæro, supra dictum fuit q. filij hæreticorū sūt inhabiles ad succedendū propinquis, uel extraneis, ergo ad quem dicemus peruenire successione delatam istis filijs? & dicendum quod aut quærimus de successione propinquorum, & isti filij sunt penitus alieni, nam illi non eam apprehendent, nec tenebunt, & ideo illam habebunt alij ueniētes ab intestato, ut ff. de his q. pro nō scrip. ha. l. neque, & ff. de pœnis. l. quædam. si uerò ex successione extraneorū, certè dicitur tex. in illa l. quisquis, C. ad l. Iul. maiesta. quod filij talium successione extraneorum non capiunt, & si eam apprehendunt, non tenebunt, & ideo hoc casu ab eis auferetur a fisco tanquam ab indignis, ut ff. de inof. fic. tes. l. Pomponius. §. meminisset, & ff. de his qui. ut indig. l. hæreditatis. ad quod. ff. de verb. sig. l. aliud est capere, cum similibus.

Sed eo præsupposito quod propter delictum paternum quædam pœnæ descendunt in filios, ut supra est clarè probatum,

probatum, quæro nunquid ista intelligantur in filijs legitimis tantum, an uerò in omnibus, ut sic etiam ad illegitimos dictæ pœnæ se extendant? & certè quantum ad pœnas quæ ueniunt infligendæ filijs propter delictum matris, non est curandū, an ipsi filij sint ex matrimonio, uel non, cum omnes filij quo ad matres pro legitimis habeantur, nisi mater fuerit illustis, ut C. ad senatuscon. Orfici. l. si qua. sed circa pœnas, quæ descendunt in filios ex delictis patrum, dicendum est q. ubi quæritur de pœna non succedendi patri, quod ista transit etiam ad filios illegitimos duplici ratione. Prima quia bona illius patris deferuntur in fiscū ut supra dictum est. Secunda quia huiusmodi filij non succedunt, ut in authen. quibus mo. natu. effic. sui. C. l. filium, col. 7. Et idem in alia pœna inhabilitatis ad ecclesiastica beneficia obtinēda. nam & si pater foret catholicus, tamen iste illegitimè natus propter defectum suorum natalium est prorsus inhabilis, ut de filiis presbyteris per totum, & de renuntiatione. nisi cum pridem. §. personæ. in cæteris uerò pœnis, quæ descendunt in filios quantumcunque in significatione propria, appellatione filij intelligatur ille qui est natus ex legitimo matrimonio, ut ff. de his qui sunt sui uel alie. iuris. l. filius, tamè quoad præmissa idem intelligendum est de filijs illegitimis. aliàs enim resultaret absurdum, uidelicet quod plus iuris, & beneficij haberet luxuria, quàm castitas, quod esse non debet, ut in auth. de testi. & ea quæ parit in undecimo mense. §. fina. colum. quarta, & idem tenet Archidia. in d. capit. statutum, & sequitur Ioan. And. in nouella, qui

dicit sic consuluisse cum quibusdam doctor. b. cum illegitimus sit de sanguine respectu generis, & in ipso et timeatur crimen paternum, ut dicta l. quisquis. C. ad legem Iuliam maiest. & si ponuntur filij legitimi, a fortiori bastardi, qui sunt odibiles legi. ar. de præben. eum qui, libro sexto, cum suis concor. Item quia iura generaliter loquuntur, bene facit ad hoc ff. de in ius uocan. l. fina. uerum tamen secundum doctrinam Cyn. in dicta l. quisquis, illud esset intelligendum de bastardo, qui patrem certum possit nominare: secus autem esset in vulgo quæsitis natis ex incerto coitu, qui certum patrē demonstrare nequeunt, quia tunc cessat in eis ratio, cum non constet illum esse patrem illorum, & idem sequitur Ioan. And. in dicto capitulo. statutum. Subdit tamen ibi Dominicus, quod ubi communis usus alicuius loci, uel ciuitatis reputaret illos de domo, secundum quod dicit seruari Florentiæ, & Perusij, ubi deferunt arma illius agnationis, de quæ esse putantur, tunc ad eos huiusmodi pœnæ extenderentur. & dicit hoc de mente Barto. in l. pronuntiatio. ff. de uerborum signific. & in l. filius. ff. de his qui sunt sui, uel alie. iuris. Itē in casu odij rationabilis simplex appellatio filij comprehendit etiam naturalem, in l. libertinum, coniuncta rubri. C. de interdic. ma. inter pupi. & tu. hoc autem odium rationabile est, ut in crimine lē. maies. filij dicantur digni paterno supplicio, ut in d. l. quisquis. §. filij. a fortiori ergo in crimine hæresis, per d. cap. uergentis. ad idem facit quod no. Barto. in l. 2. ff. de acc. & in l. tutelas. ff. de cap. dimi. & in l. fi. C. de uer. sig. ubi tenet q. si ius, si-

ue dispositio loquitur p uerba naturalia, utpote filij, uel nepotes, cōprehenduntur etiam naturales, & bastardi: quia secundum naturam sic trahunt naturam a patribus, sicut legitimi sic est autem in proposito. quoniam iura superius inducta loquuntur de filijs hæreticorum per uerba naturalia, scilicet filij, & nepotes &c. & præsumuntur imitatores delicti patris, sicut & naturales: immo multò fortius cum ex talibus complexibus sæpe numero de genere uili, & scelerati nasci consueuerūt, ut dicit tex. 56. dist. si gens Anglorum.

Et si quærat quomodo ostendatur hunc esse filium hæretici, cum sit illegitimus nec possit ostendi per matrimonium? dicendum quòd sufficit quòd ille hæreticus uocabatur hūc filium, & eum tenebat ut filium, prout nota extra de si. præf. c. Michael, & patet extra de proba. c. per tuas.

Sed quæro an pœnæ prædictæ se extendant ad filios, qui nati sunt antequam patres hæresim incurrissent? & Calderi. mouet hanc quæstionem in consi. suis in ti. de here. consi. 3. & arguit pro, & contra finaliter tamen cōcludit quòd non se extendant ad eos, per l. emancipatum. ff. de sena. cū materia sua. Item facit quòd filius antenatus ex superueniente dignitate in personam patris non cōsequitur priuilegium, ut l. honorem, & l. senator. C. de digni. lib. 12. & l. filij. §. senatores. ff. ad municip. & per consequens si nō honorem, ergo nec pœnam, uel onus, ut l. ex qua persona. ff. de regu. iu. ad idem. l. 1. §. si. ff. de bo. po. con. ta. & l. si. necesse. §. si deportatus. ff. de bonis libertorum, per quæ iura filij iā nati propter superuenientem casum

in personam patris non repelluntur a successione. & per hoc etiam inducit. l. diuo Marco. C. de quæstionibus. & dicit esse casum expressum in l. 2. C. de libe. & eorum liber. ad cuius cōfirmationem potest induci quòd in simili notat Cyn. in d. l. quisquis, circa filios illius qui commisit crimen læsæ maiestatis. sed in contrarium facit quòd notat ibi Salyc. qui tenet illam pœnam etiam habere locum in antenatis, cum non minus in eis hæreditarij criminis exempla sint metueda: & quia iura generaliter loquuntur. Nec obstant iura in contrarium inducta secundum eum; propter grauitatem enim criminis læsæ maiestatis contrarium in eo statuitur. Et per easdem rationes a fortiori idem ego dicerem in crimine hæresis, cum sit longè maius, ut in d. capit. uergentis, ad hoc etiam facit tex. apertus in d. c. statutum. §. si. de hære. li. 6. ibi, cum dicit, uel tales etiam decessisse probantur. ex quo innuitur sufficere quòd patres eorum in morte fuissent heretici. nec potest dari cōueniens solutio ad illum text. ad idem facit. ca. filij, de hære. li. 6. q. loquitur de illis qui ostenderunt signa hæresis, cum decumberent in lecto propter infirmitatem, de qua decesserunt. & contraria tolluntur per ea quæ diximus quòd in hoc crimine sit speciale propter eius grauitatem. & prædictam quæstionē determinat Domi. in d. c. statutum.

Sed circa supradicta, quæritur, an si hæreticus habet filios catholicos, nunquid tales filij habebunt bona patris, uel partem eorum? & dicendum quòd de iure canonico licet filij sint catholici, nihil habebunt in bonis patris, ut habetur in d. c. uergentis, quòd

c. cor-

e. corrigit illā. l. Manichæos. C. de hæreti. quæ permittebat consanguineos catholicos succedere hæreticis, quòd prohibetur in d. capit. uergentis. & debet intelligi quando pater publicè prædicabat cōtra fidem catholicam, uel publicè professus est, uel defendit errorem, uel coram prælato suo confessus est, uel conuictus, aut sententia liter condemnatus, ut extra de uerborum signi. super quibusdā, & per Rai. & in sum. con. li. 1. titu. 15. q. 7. de hoc uide supra confiscatio. sed not. quòd in duobus casibus tantum filij propter hæresim parentum non perdunt bona, primus si reuelauerint hæresim patris. ar. C. ad l. Iul. maieffa. d. l. quisquis, quæ est canonizata in decretis. 6. q. 1. & habetur in quadam constitutione Friderici Imperatoris, quæ incipit. Commissi, quæ est etiam canonizata, in decretalibus, lib. 6. in ca. ut cōmissi, aliàs ut inquisitionis, de hæret. secundo casu quando tanto tempore filij possederunt, quòd præscriptio est in eis completa, ut de præscr. c. filij, lib. 6.

Nota quòd soror reginæ succedit in regno, & feudo, licet regina fuerit hæretica, & deliquerit erga ecclesiā: secus si deliquerit contra ecclesiam aliter, puta insurgendo contra eam. Bal. in cap. 1. §. aut si libellario. 3. col. ver. ex hoc appa qui. mod. seu. amitta.

Nota quòd filius clericus propter delictum criminis læsæ maiestatis. commissum a patre non efficitur infamis, nec perdit beneficium, Ab. in ca. cum laici, de iure patronatus. uide infra ista litera §. nunc quæritur. & an propter delictum patris filius perdat feudum, uel ius patronatus, uide Abb. in c. uergentis, de hæret. & glo. in c. per-

uerfum. 56. dist. & in c. quicumque, de hæreti. li. 6.

Supra dictum est quòd filij hæreticorum priuantur, & perdunt beneficia ecclesiastica, si aliqua habent, propter hæresim parentum qui fuerunt cōdemnati de hæresi, & circa ista dubitatur nunquid filius hæretici ipso facto perdat beneficium ecclesiasticum quòd habet, & gl. in c. satis peruerfum, concludit quòd non, & sic transit Panor. in d. c. uergentis, remittens ad gl. c. quicumque, eo. ti. sed aduerte quòd glo. dicti ca. satis peruerfum. non loquitur in crimine hæresis sed in crimine læsæ maiestatis. & glo. d. c. quicumque, ad quam remittit, nil dicit de hac materia. Io. An. in nouella, & Do. in c. ut commissi. §. priuandi, eo. ti. li. 6. tenent quòd tales ipso iure sint priuati beneficijs, nec est facienda distinctio an fuerint beneficia collata filijs, uel nepotibus ante delictum parentum, uel post, sed simpliciter est intelligendum, quòd prædiximus pro quo facit tex. 1. dist. §. priuandi, qui simpliciter loquitur, & tex. in c. foelicis. §. si quis, de pœnis, li. 6. nec obstat, si dicatur quòd ille. §. loquitur in alio casu, quia secundum eos illud est longè minus delictum quàm illud. ad quòd etiam facit dictum c. statutum. sed salua meliori deliberatione dicendum est esse faciendam illam distinctionem, quia aut beneficia fuerunt collata ante delictum parentum, & filij non sunt ipso iure illis priuati. & pro hac distinctione facit c. in d. c. quicumque. §. hæretici, iuncto d. ca. statutum. ubi inhabilitatur ad beneficia obtinenda filij hæreticorum &c. & sic iura loquuntur tantum in obtinendis post hæresim pa-

ren-

rentum, non tamen ante. nec obstat
 tex. in d. c. scilicet. §. quod si quis, quia
 loquitur in alio crimine quam in hæ-
 resi. nec in faciēda extensio, cū sit ius
 personale p iura vulgaria, & si illud
 esset uerum, omnes pœnæ cōtentæ in
 d. c. scilicet. de pœnis. haberent locū
 per fundamentum istorum cōtra hæ-
 reticos, quod est absurdum, præser-
 tim quod interdum pro minori deli-
 cto imponuntur maiores pœnæ, ut in-
 fra pœnitentia. & sic ratio argumen-
 torum eorum non procedit, pro quo
 est tex. in c. admonere. 33. quæst. 2. ubi
 maior pœna imponitur occidēdi uxo-
 rem, quam occidenti matrem: cum ta-
 men constet longè grauius delictum
 esse matrem occidere, quam uxorem,
 & sic restat responsio ad d. capitu. ut
 commissi. §. priuandi. quod satis vi-
 detur urgere. & dicas quod ille tex.
 in c. si Papa, de priuilegiis. lib. 6. & ubi uel-
 les q̄ dispositionem induceret, debet
 intelligi de beneficijs postquam parē-
 tes hæresim incurrerunt, & non de
 alijs, per ea quæ superius dicta sunt,
 ut iura iuribus concordentur.

An filij hæreticorum admittantur
 in testimonium ad abonandum parē-
 tes, si fuerunt in uita diffamati, uel su-
 specti de hæresi? & dicendum q̄ non,
 ut in c. filij, extra de hæreticis, li. 6. vi
 de supra defunctus.

Nunc quæritur, an propter crimen
 læs. maieff. commissum a patre priue-
 tur filius beneficio ecclesiastico? ui-
 de gl. & notata in d. ca. satis puerum.
 96. dist. & in d. capitu. scilicet de pœ-
 nis, li. 6. & in c. quibusdam. de pœnis.
 ubi dicitur q̄ si filij sunt clerici, q̄
 non efficiuntur infames, nec perdūt
 beneficiū, nec ius patronatus, & not.
 in sum. Ange. in dictione, ius patro-

natus. §. penultimo.

Pater, & filius eadem persona re-
 putatur, & filius est pars paterni cor-
 poris. °

Filiorum excessus pater corrigere
 tenetur. uide supra corrigere.

Filius habens patrem hæreticum,
 nunquid debeat potius in subuenien-
 do p̄ferre ipsum extraneo bono? vi-
 de gl. in c. si qui filij. 31. dist. & in c. nō
 satis. 86. dist. in uerbo domesticos. &
 conclusio est q̄ patrem qualiscunq;
 sit, debemus præponere extraneo etiā
 sancto in his, quæ spectant ad mi-
 sericordiæ opus, prouidendo ei in necesse-
 sarijs, pro qua opinio. facit bonus tex-
 tus in d. c. non satis. 86. dist.

Filius q̄ solet similis esse patri, ut
 C. ad l. lul. maie. l. quisquis, & in auth.
 de referen. §. 1. coll. 2. de filijs presby-
 terorum. Michael. & qui filij sunt le-
 giti. transmissa, & l. q̄ si nolit. §. q̄ man-
 cipia, in gl. ff. de ædi. edic. nam qualis
 pater, talis filius erit, ut 35. quæst. 3. §.
 hac auctoritate, & in Spec. tit. de feu.
 §. 2. ver. quinto quæritur. Et C. de im-
 puberum, & alijs substitutionibus. l.
 fina. & C. de agri. & censib. l. cum sci-
 mus. §. si. instit. de inutili stipulatio-
 ne. §. ei uerò, de consecrat. distinc. 5.
 §. si. in fine.

Item filius est talis qualis est pa-
 ter: & talis qualis est mater, in Spe. de
 feu. §. 2. versi. 5. uide infra præsump-
 tio. §. item talis quis esse.

Item filius sequitur conditionem
 uentris, ut 32. q. 4. cap. vlt. & 28. q. 1.
 Iudæi. Et potius sequitur matrem q̄
 patrem, sanctus Tho. in 4. distinc. 36.
 articu. 4.

Quare filij paruuli pœnam trahūt
 & culpam a parentibus, uide de con-
 se. di. 4. placuit.

Sanctius

Sanctius est sine liberis mori, quā
 ex illicito coitu eos acquirere. 22. q.
 4. sicut sanctius. Et licet Iacob ex an-
 cilla filios sibi genuerit, nos tamē nō
 debemus exemplo eius ita facere. 32.
 q. 4. quod autem.

Filius natus ex uno parente fidei,
 & ex alio infidei, sequitur conditio-
 nem fidelis. 28. q. 1. Iudæi.

Filij Iudæorum baptizatorum nē
 parentum inuoluantur errorib. sunt
 eis auferēdi, & monasterijs, aut Chri-
 sti fidelibus ad uiuendum tradendi.
 28. quæstio. 1. Iudæorum, de conse. di.
 4. plerique, & c. se. Ideo PROVISIO
 SOLETER.

Filij Iudæorum conuersi debēt ali-
 à patribus. Bald. in l. nec mater. C. de
 iure do. & ibi remittit ad notata in c.
 si. de conuersio. infid.

Item filij Iudæorum conuersi ad
 fidem sunt soluti a uinculo patriæ po-
 testatis, ut glo. 28. quæst. 1. Iudæorum.
 quæ etiam dicit quod non propterea
 possunt priuari patria successione. &
 ibi dicitur etiam apud quem debeant
 tales filij permanere, ut dictum est
 supra.

An filius Iudæus possit succedere
 patri Christiano, uide C. de episcop.
 & cleric. l. Deo nobis. C. de hereticis.
 l. quarta, recurat. ff. de excusatio. tut.
 l. Spadonem. §. iam autem. 30. distinc.
 capitu. 1. & quod ibi nota. 86. distinc.
 non satis.

Filius sacerdotis est seruus illius
 ecclesiæ, cuius pater est sacerdos, siue
 clericus, casus. 15. q. 8. c. cum multæ.
 & ibi no. & adde glo. 27. q. 1. impudi-
 cas, quæ dicit quod sic.

Filiorum excessus pater corrigere
 tenetur, uide supra corrigere.

Filij ad quid prosunt patri, & quā-

do, & quot excusent eum a muneri-
 bus, & quibus nota ff. de mino. l. fe-
 cunda, in glo. & in l. fina. ff. de excusa-
 tuto. l. secunda, §. qui autem in gl. in
 reliquis. noea. ff. de iure immul. l. fem-
 per. §. demonstratur, in gloss. 16. & ibi
 Bar. & C. de decu. l. si quis decurio, li.
 10. & C. de his qui mune. libe. l. 1. & l.
 nepos, l. 6.

An ex delicto filij possit eius pecu-
 lium confiscari? uide sup. confiscatio.

Erubescit lex filios esse castigato-
 res parentum, vt supra erubescimus.
 Sed quando pater cadit in furorem,
 dabitur filius pro tutore patris, ut ip-
 sum regat vt ff. de tuto. & cura. da. ab
 his qui. 6. q. 1. oues, & c. sacerdotes,
 & gl. 96. dist. quis dubitet.

ADDITIONS.

*a Filius is definitur, qui ex viro, & uxore
 eius nascitur. l. filium. ff. de ijs qui sunt sui
 vel alie. iu. intellige definitum, legitimum et
 naturalem. unde palam est multa esse gene-
 ra filiorum quidam enim sunt naturales tan-
 tum, qui ex concubina suscipiuntur, quidam
 legitimi & naturales, qui ex coniugibus na-
 scuntur, quidam adoptiui toto ti. Inst. & ff.
 de adop. uide supra Bastardus. quæ annota-
 ui nē repetam. Filij appellatione omnes libe-
 ros intelligimus. l. filij. 84. ff. de ver. sig. plerū-
 que dictum uolunt ab amore, quasi φιλίου.
 quod omnium constantissimus amor sit pa-
 renti in filios. Alcia. ab uis. arbitrat, in
 eadem lege. cum uerò parentum amor idē
 continuet in nepotes, ceterosq; descendētes,
 qui est in filios, ideo filiorum appellatione et
 nepotes: & deinceps qui exinde nascuntur
 continentur. Alia quoque ratione filiorum
 appellatione omnes, qui ex nobis descendūt,
 continentur, nec enim dulciori nomine pos-
 sumus nepotes nostros, quam filij appellare.
 Etenim*

Etenim iccirco filios, filiasque concipimus, atque edimus, ut ex prole eorum diuturnitatis nobis memoriam in ævum relinquamus. l. liberorum. 2. 10. ff. eodem ubi eadem causa locum habet, & nomen etiam perseverat. Idem si ceteros præter liberos, diligimus, & charos habemus, filios appellamus, quod amore atque charitate omnes ut filios prosequamur, & è contrario patet nominatur quem paternò veneramur affectu, Amplius, & quos moribus, vel literis informamus, æquè filiorum nomine vocamus, quod quasi denuo his modis generemus eos, & qui dignitate, vel astate, nos antecellunt in loco patrum nobis sunt, idque per translationem, quod hæc inesse soleant patri naturali. Huius appellationis interpretatio latissime fit in præcepto decalogi, Honora patrem. vide Catechis. in ipsum. & si fit patris interpretatio largissima fit eadem ratione filij cum sint correlativa. De quibusdam, qui loco filiorum vel patrum, siue matrum nobis sunt, inter quos nuptiæ consistere non possunt, vide Instit. de nupti. filij sumi possent hic modo latius, modo strictius, pro varietate casuum, de quibus loquitur auctor, & esset longa distinctio. Scias denique filiorum appellatione filias quoque contineri. l. inter stuprum. 101. ff. de verborum significat. l. prima, ff. eodem, sed non semper, vide docto. in eas. Filij in sacro eloquio non nascendo, sed imitando vocantur, Do. Ieroni. in quæst. Hebræ. in secundo, Paral. c. 24. Item filius omnis apud Hebræos vocatur infans, & parvulus idem in Hebræ. quæst. in Gene. capitu. 21. Petrus Vendramenus.

b Abb. in cap. absolutos, de hæreti. supra in verb. emancipatio. & Vmbert. in Iudi. inquisi. eod. verb. emancipatio. Ioan. Nic. Arelat. de hæretic. not. 14. num. 1. Quint. Mandosius.

c Lib. 4. capi. 19. vide quæ scripsi de etat. mino. cap. 3. de Infantia. num. 11. Quintil. Mandosius.

d D. Ieronimus. Vitali epist. 132. famina uterum intumuisse narrat ex coitu cum infante decenni. P. V.

e Filij hæreticorum puniuntur ex delicto parentum, & quæ pœna in eos descendat Paul. Ghirlan. de hæreti. quæst. tertia, numero quarto, & quæstio. quarta numero 1. & sequen. Guindisal. eodem tit. quæst. 23. numero primo, & sequitur Ludo. Carer. d. titu. numero 140. & sequen. Vmber. in iudi. Inquisi. hoc verbo filij hæreticorum. Simanc. in Enchir. titu. 63. de filiis hereticorum. Anto. Gomez. tom. tertio, capitu. de crim. lesa maiest. numero quarto, & an filius hæretici excludatur a successione Cepha. consilio 103. libro primo, numero 18. Et quod filij heretici, & filia, ac nepotes ex filio non nepos ex filia sint inhabiles ad obtinendum dignitatem, vel officium publicum spirituale, vel temporale, Anton. Gomez. d. titu. de crim. lesa maiest. tom. tertio, capitu. secundo, numero quarto, si mater est hæretica solus filius vel filia efficitur inhabilis, & non ulteriores. text. est, qui sic intelligi debet. in capitu. statutum. secundo de heret. libro sexto, ubi gloss. & communiter Docto. & Gomez. ubi supra post numero 4. Quint. Mand.

f Legitur hoc caput in Calderi. par. prima, de heret. cap. 38. ad illam usque clausulam. Et hoc intelligendum ac caput. Alia sunt pœna. cum ceteris capitibus sequentibus, ad illud usque caput. Sed quæro an pœna eiusdem propè verbis, ex quo non pauca a me sublata sunt hinc mendosa lectiones. Petr. Vendramenus.

g Referas ad ea quæ dixit ante membrum & non solum inquisitores. Petrus Vendramenus.

h Hæc ipsa ad verbum ferè leguntur in Iudi.

Iudi. inquisito. sed ordine tamen inuerso. Petr. Vend.

i In Calderi. legitur. Fabricari Ecclesiam vel hospitale, & rectius. Petrus Vendramenus.

k In Calderino sic legitur. Alia bona pietatis opera sumptuosa. Petrus Vendramenus.

l Exempla duo memorabilia animarum quorundam liberationis a supplicio per hostiam salutarem, vide apud D. Grego. lib. 4. dialo. c. 55. P. V.

m In Calderino ita legitur. Et ijs casibus quibus pœna transit in filios ex delicto matris, pœna non transit ultra primum gradum filiorum. ut d. c. statutum. quæ lectio congruit cap. citato. P. V.

n Filiationem non probari per solam nominationem communem affirmat Paris. cõsil. 10. numero 15. libro secundo, & consilio seq. numero 24. & sic dubia redditur hæc probatio de qua hic, & per Vmber. in Iudi. inquisi. hoc ipso verb. filij. post num. 12. & adde Calde. de here. capitu. 28. ad si si autem ultra nominationem concurreret tractatus pro suo, nutritio in domo, quod quis talem legitimari fecerit, & heredem instituit, an ex ijs probetur filiatio, magna fuit disputatio, in Ro. in causa Ameri. hereditatis coram bo. me. Achille de Grassis de anno 1549. in qua causa vota fuerunt diuersa. Q. M.

o L. cum scimus. C. de agric. & censu. libro 11. l. fina. ver. fina. C. de impu. & alijs sub. sti. & Insti. de inutil. stipula. l. si verò qui. Quint. Mand.

p Vide quæ scripsi de ingrati. filiorum in parentem alere teneatur. Q. M.

q Teren. in Eautontim. actu. 5. scen. 3. id confirmat. sed quod magis, inquit, credendum sciet, quod est consimilis moribus. conuincens & facile ex te natum, nam tui si-

milis est probè, &c. quod & Donatus. ad vocestui similis approbat, nam plerunq; ait filij consimiles sunt parentum moribus. Cic. off. 1. plerunq; autem ait, parentum præceptis imbuti, ad eorum consuetudinem moremque deducimur, & in hanc sententiam ita scribit oratori institui. libro quinto, capitu. 10. Quintil. a genere argumentum duci, nam similes inquit, parentibus, ac maioribus suis. filij plerunq; creduntur, vide tandem. 32. quæstio. 4. capitu. recur. rat. D. Aug. sententiam. Ab hac tamen sententia videtur Homerus multis ante seculis diffidere. secundo enim Odyss. sic cecinit.

πᾶροι γὰρ τὶ παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ παλόντε,
οἱ πλεοὺς κακίους, πᾶνδρα δὲ τε πατρός ἀδείους.

que sic vertere possumus.

Progenies raro sequitur vestigia patris, Succedit raro melior, peiorq; frequenter.

Idemiam Græco proverbio declaratur. ἀνδρῶν ἄριστον τέκνον πῦματά. honestissimorum virorum filij mali, Virgil. Georg. 1. sic omnia fatis in peius ruere, ac retro sublapsa referri. Aristot. 2. Rhetori. ubi tractat de commutatione morum, quæ accidit hominibus ex fortune bonis, docet a patrum moribus, & ingenio solere filios degenerare, rationibus, & exemplis, Quod ad religionem pertinet auctoritatem maiorum valere magnopere testatur Firmian. libro secundo, insti. diu. capitu. septimo, Virg. item eo versu. Per caput hoc iuro per quod pater ante solebat. Aenei. 9. Cice. 2. de legi. a familie patrumq; ritibus non discedendum putabat. P. V.

r Filiorum dissimilis forma & color, a parentibus, genereque suo unde contingat D. Ieroni. explicat, in quæst. in Gene. c. 30. Petr. Vend.

Filius Dei, qui erat ante secula Deus Dei filius verus ex patre, homo natus ex muliere carnem suscepit, & ex ea habens vtramq; naturam in vna persona, vt 23. dist. qui episcopus, de summa Trinitate. c. j.

Filius Dei est Deus. S. Tho. in 3. parte. q. 27. art. 2. & in 3. dist. 11. & in summa contra Gentiles. q. 28. vsque ad 36. Item si sapientia Dei in præallega. summa contra Gentiles. lib. 4. q. 14. aliàs 13.

Filius Dei distinguitur a spiritu sancto filiatione. idem in q. de quodlib. q. 4. art. 7.

Filius Dei est incarnatus idem 3. parte. q. 3. ar. 4. & in 3. dist. j. & in 4. dist. 42. & 55. & 56.

Filius est alius a patre in diuinis. idem in primo, dist. 9. arti. j.

Filius Dei est æternus. idem in q. de potentia. q. 11. ar. 11.

Filius Dei non est ex nihilo. idem in j. dist. 54.

Filius Dei est omnipotens. idem in j. dist. 20. ar. j.

Filius in diuinis procedit dupliciter. idem in j. dist. 10. ar. 5.

Filius inuisibiliter in mente mittitur. idem in j. dist. 15. ar. 6. & in j. parte. q. 43. ar. 5.

Quomodo solus filius debet dici uerbum, idem in 1. di. 27. ar. 5.

Quomodo filius sit sapientia ingenua, idem in præallegata dis. ar. 6.

Filius Dei non est creatura. idem in 3. di. 11. ar. 1.

Filius Dei nõ debuit assumere humanam naturam in pluribus suppositis idem in secundo, di. 2. ar. 4.

Filius in diuinis alium filium generare non potest. idem Thom. in 1. parte. in 1. di. 7. ar. 6.

Fiscalis ^aAn possit esse laicus in causa hæresis? & dicendum quòd sic, & magis competit ei, quàm clerico, si laicus sit bonæ opinionis, & famæ, & habet formatam conscientiam. nam cum ad officium fiscalis creati in inquisitione pertinet, & spectat, scilicet promouere, de nunciare, & accusare ipsos hæreticos de crimine hæresis, seu apostasiæ & ipsos hæreticos, & apostatas inquisitoribus indicare, & denunciare quos sciuerit esse suspectos, & cum istud sit crimen publicum, ut habetur in Spe. ti. de teste. §. 1. versi. quid de portantib. & quilibet de populo in tali crimine potest esse accusator, & etiã particeps criminis, ut supra dictum est in litera, accusatio, in §. an quilibet admittatur, ut no. ff. ad l. Iul. maiesta. in l. famosi, & C. ad l. Iul. maiesta. l. quisquis. & idem in crimine simoniæ. ut extra de simo. in ca. tanta, & 6. quæf. 1. in sum. & cum hoc habeat locum in dictis criminibus, a fortiori ergo in hoc tam graui crimine, ut extra de hæret. in ca. uergentis, & quod crimen hæresis sit crimen publicum, habetur in Spe. ubi supra & habetur in quadam constitutione Friderici Imperatoris, quæ incipit, Inconsutilem tunicam, & concor. extra de spõsal. in ca. cum in tua, & qui ma. ac. po. cap. fi. & ff. de offi. præsi. l. congruit, & nota quòd crimen hæresis est crimen publicum, ut supra crimen. §. 3. & 4. & cum omne crimen dicatur publicum, ut 6. q. 1. in cap. infamis, ergo a fortiori hoc tam enorme crimen, ut in ca. uergentis, de hæretic. & in isto tam maximo crimine si aliquis qualiscunque conditionis sit, uel status, scit aliquem errare, & nõ defert, nec

prodit

prodit illum inquisitoribus, incidit in excommunicationem, & suspicionem hæresis, cum quilibet fidelis teneatur indicare delinquentem etiam in minoribus criminibus, ut ff. de iure fisci. & vt dictum est supra an quilibet admittatur ad accusandum, in litera, accusatio. §. utrum idem, & §. an quilibet, & in §. quæ differentia, & supra fautores & quòd magis competat laico officium fiscalis, quàm clerico remitto ad ea quæ dixi supra in litera, accusatio. §. item an laicus. & insuper propter periculũ, quod imminet ipsi clerico in acaufando. nam sepe incidunt in irregularitatẽ, eo quòd non semper bono zelo ponitur accusatio, & in suis accusationib. petunt in fine q̄ relaxetur brachio sæculari, & cum in alijs leuioribus est nimis periculosa irregularitas ipsis clericis. & alia ratione competit magis laicis tale officium, quàm clericis. nam cum clerici se occupent in suis horis diuinis recitandis, & nunquam libera manibus suis debeat cadere, ut de consec. di. 5. nunquam, & cum laici nullum aliud habeant, in quibus se occupare debeant præterquam in officio sibi commisso, & cum promotor promouere debeat inquisitionem, & ipso nõ promouente non bene procedit inquisitio, quando proceditur per uiam accusationis, sicut nunc de consuetudine seruatur in officio inquisitionis, quia semper proceditur per uiam accusationis, & nõ per inquisitionem. Ergo ex prædictis cõcludendo dico q̄ modò sit laicus, modo sit clericus, quilibet põt isto crimine promouere, & accusare: cũ multi qui alijs criminibus non admitterentur ad accusandum hic admittuntur, ut sup. accu-

fatio. nõ admittitur infamis, & particeps cr̄is, & excõicatus, ut sup. dictũ est. Et cũ officium promouentis sit, ut ueritas inquiratur, & crimina puniantur, quia non est statim quis cõfendus reus eo q̄ potuit accusari, ut C. de accu. l. fi. & ibi no. & extra qui matri. accu. pos. c. a nobis, & non solũ isto cr̄e laicus potest accusare clericum, sed etiam episcopum, ut uoluit glo. 2. q. 7. in sum. de quo uide supra accusat. §. an laicus clericum, & in §. se. in fi. sed necessarium est, ut quilibet promotor inquisitionis sit iurisperitus, ut sciat promouere, denunciare, uel accusare, & vt fundet bene suam intentionẽ. nam multi sunt idiotæ, & ignari qui talia officia exercet, & insuper debent esse solliciti cum bono zelo, & non animo uindictæ. nam officium accusandi genus illaudabile est, & uile officium est, ut supra accusatio. Et cum aliqui dicant q̄ laici nõ possunt esse fiscales, & promotores in officio inquisitionis hæreticæ praitatis, eo quòd est crimen ecclesiasticum, & quòd causæ ecclesiasticæ non possunt per personas laicas pertractari, salua reuerentia illorum qui talia dicunt, quia non bene sentiunt, cum quilibet fidelis tenetur hæreticos indicare, & etiam quilibet hæreticus, uel infamis, & infidelis, & etiam cõsors criminis possit eos accusare, ut plenè dictum est supra nam crimen hæresis est crimẽ publicum, ut supra dictum est, & est crimen exceptum, quod redundat in detrimentum fidei catholicæ, & totius Christianitatis, & est crimen populare, & cum cuiuscunque interfit suam, uel suorum iniuriam prosequi, ut de testi. in c. de cetero, & quia in omnium infertur iniuriam,

A a quod

quod in diuinam religionem committitur, ut C. de hære. l. Manichæos. ideo quilibet de populo poterit hæreticos accusare, quanto magis si promotor fiscalis sit catholicus, bonæ opinionis, & famæ, siue sit clericus, siue sit laicus, cū talis promotor nō de se accusat, nec malo zelo, uel causa uindictæ, sed ex necessitate sui officij. & dum sufficiens poterit probare, quilibet alius de populo tenetur accusare. de quo sanctus Thomas secunda secundæ. q. 68. ar. 1. uide supra accusatio. §. an quilibet homo. & nullam rationem inuenio, nec aliquod ius quod tale prohibeat, cum merè laicus potest esse procurator episcopi in causis ecclesiasticis, & spiritalibus, ut in c. 1. de procura. lib. 6. nam magis est esse assessor, quàm procurator, uel accusator, cum accusator, uel procurator nullam iurisdictionem habeant. uide supra accusatio, & supra assessor quantomagis in accusando hæreticos, cum omnia iura expresse dicant quod quilibet tenetur hæreticos deferre inquisitoribus nec possunt aliquid in contrarium al legare, si non inhærent cuidam constitutioni Synodali factæ in archiepiscopatu Taraconensi, quam ipsi non bene intelligunt, & fuit facta super hoc an laicus possit regere officium decanatus, uel procuratoris fiscalis. Tenor cuius talis est. Quia nō decet causas ecclesiasticas per personas laicas pertractari, statuimus quod in curia nostra, uel suffraganeorum nostrorum non constituentur, seu ponantur, uel sint de cetero decani, officiales foranei, uel procuratores fiscales, nisi presbyteri, uel saltem simpliciter tōsurati, de quibus uerissimi-

liter præsumatur quod debeant ad sacros ordines promoueri, quod si secus actum, seu ordinatum extiterit processus qui cum prædictis fient, ipso facto abque exceptionis ope careant uiribus, & effectu. contradixit episcopus Vincentius. Nam hæc cōstitutio haberet locum quantum ad fiscalem episcopi illius prouinciæ, & in rebus alijs ecclesiasticis, & non in fiscali hæreticæ prauitatis, uel quando inquisitores isto crimine procedunt aliquo promouente. nec dicta cōstitutio debet extendi, nisi quo ad illum episcopatum, uel archiepiscopatum, in quo iurisdictione ædita fuit dicta constitutio, cū consuetudo sit in contrarium etiam circa fiscales episcoporum, cum omnes, uel per maiorem partem sint laici, & non clerici, de quo uide supra assessor. Et sic concludendo potest responderi per glo. c. si quis episcopus. 2. q. 7. ubi habetur quod magis competit laicis accusare hæreticos, uel alios quoscumque criminosos, uel suspectos de fide, quàm competat clericis, cum accusatio sit illaudabilis, ut supra accusatio, quia causæ materiam criminibus creare noscuntur. C. de iudicijs, properandum. & præsumitur semper quod inuidiæ causa fiat accusatio, ut 6. quæst. 1. si omnia, & quia uix sine culpa experiri potest, ideo clerici ab ea abstinere debent, ut de pœnit. dist. 5. qualitas, & 2. q. 6. de cetero. & qui accusat, publicè salutis custodiam gerit, ut C. de famo. libel. l. una. & per illud quod habetur. 1. quæstio. 1. in c. ultimo, in §. sed cū omnes. scilicet quod cum omnes illi assumuntur in accusatione simoniæ qui possunt accusare de crimine maiestatis. constat quod

quod sicut ibi non dubitatur de crimine maiestatis, sed an reus commiserit illud, sic & hic non negatur hæreticus, sed impetitur accusatus an commiserit hæresim, & cum istis criminibus nullus se possit excusare aliquo priuilegio, cum possit accusari a consortibus, ut supra accusatio, & cum per solam accusationem non procedatur ad sententiam condemnationem, sed ut veritas inueniatur, cum non sit statim reus qui potuit accusari, ut supra accusatio. §. quæ differentia. ergo hæreticus non solum potest accusari a laico catholico, sed etiam ab alio hæretico suo consorte, ut supra dictum est plenè in litera, accusatio. nam ad condemnationem tota uis negocij dependet ex testimonio, & non ex accusatione, ut 6. q. 1. in summa.

ADDITIONES.

2. *Subaudias, aduocatus, uel procurator, quomodo sumitur. C. de aduocato fiscali. De eius necessaria constitutione, & officio, Simanc. in Enchir. titu. 20. de promotore. & tit. vigesimotertio, de accusatio. Petrus Vendramenus.*

Fiscus dicitur saccus sine conscientia, ut ait Baldus. in l. executionem. C. de executio. rei iudi. & quid sit^a fiscus & unde dicatur, uide Bartol. C. de iure fiscali, super Rubrica, libro 10. & in l. in prouincijs, in gloss. largitionales. C. de numer. & adiutori. scrinia. lib. 12. in dicta Rubrica.

Item fiscus, ut dicit Laudunus, uocatur thesauraria episcopi, seu bursa ad quam applicantur prælaturæ

bona, seu prouentus alicuius prælati sicut enim res, & bona imperij dicuntur fiscus, non autem propria bona, quæ sunt Imperatoris, uel prælati, ar. eorum quæ notantur. & leguntur, Institu. de usucapio. §. penulti. & fin.

Item quando cunque in prima confiscatione intelligitur fiscus, prout no. glo. de iure fiscali. super Rubrica.

Item fiscus venit appellatione hominis. uide infra homo.

Item fiscus uenit appellatione hæredis, quando succedit per successorium edictum, non quando per confiscationem. Bal. in l. penult. §. 1. C. ad Trebellia.

Fiscus priuato succedens an præstet onera, ad quæ defunctus tenebatur. uide in Spe. de feu. §. 2. ver. 24.

Fiscus non curat de modica publicatione bonorum, sed solum quando excedit summam quingentorum aureorum, ita tenent docto. & maxime Ange. in l. quando. C. de bonis dā. fed iudices ipsi pro se possunt illam modicam quantitatem applicare ad fabricandum unam cameram, uel pingere aliquid, & similia uide Ang. de malef. super parte, & eius bona publicamus, in 4. col.

An fiscus teneatur creditoribus eius cuius bona sunt confiscata? & dicendum quod sic, ut ff. solut. matri. per totum, & ibi docto. & C. ut pœna fiscalis creditoribus præferatur, quod est verum, etiam pro parte qua succedit rebeli, quia pro ea parte tenetur ad debita, per l. 1. & ibi Baldus. C. de fideiussio.

Item an fiscus teneatur uenditoribus ad precium pro rebus emptis per condemnatum, cuius bona sunt

confiscata? & Bal. in si. in l. 2. §. fin. C. cōmunia de leg. tenet, q̄ sic tenetur.

Item nota q̄ fiscus conuenitur, ut præstet domino precium rei per ipsum ablata. glo. est notabilis in l. si locus. §. si. ff. quemadmo. feruitu. amit. l. uenditor. §. constat. ff. cōmunia prædiorum Barto. Cæpol. in tractatu de ferui. rust. ti de monte.

Fiscus non potest esse in iudicio sine aduocato, unde non teneret sententia contra eum lata prætextu aduocati non habiti: uide supra aduocatus §. nota q̄ sine aduocato.

Item fiscus tenetur restituere uxori^d quatenus ad fiscum peruenit de eius dote in publicatione bonorum uiri, ut l. si marito, in prin. & ibi Bar. soluto matrimonio. ubi subdit uirum esse liberatum ab eius uxore pro parte q̄ peruenit ad fiscum, cum fiscus teneatur & non uir, ut ibi.

Fiscus an præferatur uxori in bonis mariti obligatis fisco, & uxori ex causa dotis, licet fiscus sit prior in tempore? Cy. & Bald. in l. dotis tuæ. C. de iure do. tenent quod non præfertur fiscus. Sed dicendum quod in hypotheca. pari passu ambulat, sed q̄ prior est tempore præfertur in iure, ut in l. quamuis, & ibi Bar. C. de priuile. fisci, & Paulus de Castro consilio 392. uide supra dos. §. 1. & 2. & quasi per totum.

Item fiscus præfertur omnibus creditoribus ex speciali priuilegio. in Spe. de obligatio. & solutio. §. 1. vers. item pone, obligasti.

In pœnis fiscus dicitur habere lucratiuam causam, de quo plenè per Bar. in l. Mæuius. §. duob. ff. de leg. 2.

Item fiscus habens rem communem cum priuato ex causa successione,

uel confiscationis, debet diuidere, & dare electionem priuato. Barto. in l. dicitur. §. fenatus, in fin. ff. de iure fisci.

Receptor fisci non potest uendere bona pertinentia fisco, nec pecuniam ex tali uenditione, uel alia causa fiscali pertinentia recipere, nisi tantummodo in presentia duarum publicarum personarum. uide supra bona. §. item quando receptor.

Fiscus potest prius uendere, & potest confiscare, ut in l. si a Titio. ff. de rei vendi. secundum Bald. in l. 2. C. de communi. re. alie. sed de iure canonico bona non possunt occupari per fiscum ante datam sententiam, ut in c. cum secundum, de hæret. l. 6. uide supra confiscatio. §. secundo.

Fiscus uendens hæreditatem non tenetur creditoribus, nisi emptor sit inops, Bald. in l. 1. C. de hæret. vendi. & ibi casus.

An fiscus debeat dotare filiam illius, cuius bona sunt confiscata, uide supra dos. & dicendum q̄ sic. Bald. in l. si. C. de do. promiss. & habetur in 22. instructione inquisitionis.

Fiscus non soluit usuras, licet ipse repetat. uide ff. de usuris. l. cum quædam. §. fisco.

Fiscus uendens rem alienam scieter tenetur de euictione. l. bene a Zenone. C. de quadr. præscrip. & per Bal. in l. 1. C. de heredi. uel act. vendi. nisi res sit cōis, uel sibi obligata, ubi p̄ Bal. & supra. eo. secus si ignoranter. gl. no. in l. multum. C. de cō. re. ali. q̄ dicit tunc patere regressum contra emptorē. Ludo. tenet in singularibus. uerbo, fisco. uer. si fisco. itē uerū siue sententia iusta, uel iniusta lata sit contra emptorem, quia de euictione tenetur fisco.

An

An fiscus sit hæres in bonis confiscatis? Bal. in l. executorem. 17. col. C. de execu. rei iud. & in l. sancimus. §. cum autem. C. ad Trebellianum. ubi dicitur quod est hæres quando succedit per successorium edictum, non aliter, ut supra dictum est. & ita debet intelligi. l. quotiens. §. fina. ff. de nouati. Spe. contrarium sentit in titu. de cess. acti. §. 1. vers. quid si bona, dum dicit fiscum haberi loco hæredis, ideoque bonis confiscatis transire in fiscum iura, & actiones. & per Bal. in l. pen. C. ad Trebellianum.

Fiscus priuato succedens an præstet onera ad quæ defunctus tenebatur, uide in Spe. de feu. §. 2. uer. 24. supra inuenies istum. §. uacat.

Fiscus præfertur utilitas publica, seu communis. l. 1. §. cum autem, & ibi Bal. C. de cadu. tol.

No. q̄ fiscus habetur loco hæredis, sed non per omnia gloss. & Bar. in l. inter eos. §. si ff. de fideiuf. & Bal. in l. pen. C. ad Trebellia. & in l. 3. C. ad l. fal. quod est uerum, nisi confiscatis bonis, quia tunc non habetur loco hæredis, secundum Bar. in consi. suo primo, Taglionus de Spoletto, in fin. sed uide Bald. in l. tam mandatori, de non nume. pecunia.

Fisco quæritur dominium ipso iure. Bal. in l. 1. §. cum autem. C. de cad. tol. nam possessio, & bona hæreticorum sunt confiscata ipso iure, ut supra confiscatio.

Fiscus in causis suis habet proprios notarios. Bald. in l. 1. C. de heredi. uel act. vend. per l. 2. ff. de iure fisci.

Fiscus facit carcerari suos debitores. uide supra carcer.

Nota q̄ acta facta in causa priuata profunt fisco, ut ex eis possit se fun-

dare, si in aliquo iure eius concernat, C. de offi. comi. re. priua. l. 1.

An, & quando ualeat, uel no. illud quod quotidie additur in contractibus, q̄ pars pœnæ applicetur fisco, & pars contrahenti, uide Bar. in l. j. ff. de iure fisci.

Fiscus tollit quod non accipit Christus. r. 6. q. 6. maiores. adde gl. in c. j. de decimis. lib. 6.

In causis fiscalibus iudex procedit ex officio. no. Bar. in l. 2. §. fenatus. ff. de iure fisci.

Procurator fisci potest etiam priuatis personis aduersus fiscum patrocinium exhibere. 3. q. 7. in capitu. 1. §. tria sunt.

Fiscus cum aufert hæreditatem ab indigno, intentat petitionem hæreditatis. glo. est fing. in l. 1. C. de his qui. ut indignis.

Fiscus potest exigere debitores suos ante tempus ex causa necessitatis, relicto tamē sibi interuſurio medijs temporis. text. est cum gl. in l. 1. C. de condi. ex lege.

Fiscus etiam si habet minimam partem in re cum aliquo, potest totam rem uendere, & partem suam cui uoluerit assignare, ut C. de uendi. re. fis. l. 1. lib. 10.

Not. q̄ fiscus tenetur reddere precium emptori bonæ fidei, qui emit ab eo qui conscientia delicti bona alienauit. de hoc uide Cyn. in l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest.

Si fiscus uendidit rem alienam, quæ euincitur, si uult rem defendere, dēt coram iudicibus conueniri. dictū est Bart. in l. 3. C. de iure fisci. lib. 10. per quod limitatur. l. uenditor. ff. de iudi.

An bona relicta clerico alicui indigno, uel incapaci, si ab eo aufe-

rantur, ueniant applicanda fisco ecclesie, uel seculari. tex. est notabilis iuncta glos. quod fisco ecclesie, in c. 2. de successio. ab intest. & ibi doc. & an ecclesia habeat fiscum, uide prædicta iura proximè allegata. & adde Bal. in l. 1. C. de priu. fisci. qui dicit quod episcopus non habet fiscum.

An in foro conscientie licet, & sine peccato emantur bona confiscata, uide Io. An. de immuni. eccle. c. fi. l. 6. doct. in c. quia plerique, eod. tit. ubi per Innoc. uide supra bona.

An licet soluat fisco illud quod debebatur alicui, cuius bona sunt confiscata? doct. tenent quod sic, in Clem. pastoralis. §. rursus, de re iudic. alias ante confiscationem reo quantumcunque criminoso soluendum est debitum, ut ff. de iure fisci. l. aufertur. §. in reatu, ubi casus, quod nota.

An confiscatis generaliter bonis alicuius transeant in fisco bona, in quibus aliquis habet ius ad rem? casus est singularis in l. si fundus quem mihi locaueris. §. nam, & si uenens, ff. locati.

In publicatione bonorum fisco conuenitur ut hæres. uide l. actione. §. in publicatione, ff. pro socio.

Bona quæ queruntur fisco de iure speciali, queruntur ipso iure sine apprehensione. ff. de iure fisci. l. j. §. an bona. ff. de publi. l. cotem. §. dominus, secus si iure communi, quia tunc non habet nisi apprehendat. ff. de off. si. pro cu. C. fa. l. j.

Item fisco occupat bona uacantia quo ad dominium, sed non quo ad possessionem. gl. in l. sicut municipium. §. si. ff. quod cuius uniuers. nom. & ibi Bar. in l. j. §. an bona. ff. de iure fisci. uide gl. in l. j. & l. uacantia. C. de bon. ua-

cant. lib. 10. hoc uerum, si sit soluendo, ut nota gl. in l. fi. eod. tit.

Si non apparet quis contractus precesserit an cum fisco, an cum priuato alio, quis illorum presumatur precessisse, uide in l. 1. C. de iure fisci.

Fiscus non exigit a fideiussoribus, nisi prius excusso principali, nec contra tertium possessorem agit hypothecaria, nisi facta excussione, ut l. fi. C. de iure fisci, & quod ibi no.

In emptionibus fisci ad transferendum dominium non sufficit fides habitam esse de pretio. C. de fide instru. & iure hatt. fi. l. j. lib. 10. & in l. & si instrumenta. eod. titu. C. ne fis. rem quam uen l. j. li. 10.

Priuilegium fisci est, ut pecunia sua per officialem non sit mutuanda, & si mutuatur, habet locum poena. l. 2. C. de his qui ex publ. ratio. li. 10. quia sub contractu mutui multa illicita possunt committi. C. de sacrosan. eccle. l. qui sub pretextu, uide infra officiales. §. nota, quod officialis.

Sicut fisco habet hypothecam contra principalem debitorem, ita contra fideiussorem, uide in l. j. C. de decurio. lib. 10.

De priuilegio fisci, uide glos. C. de fide instrument. & iure hatt. fi. l. j. libro 10.

Nota quod licet fisco consueuerit habere multa priuilegia, & sic causa fisci uideatur prima facie fauorabilis, tamen in dubio iudicandum potius contra fisco, quam pro eo. tex. ff. de iure fisci. quod intellige, siue sit dubium in iure propter opinionem doctorum, siue dubium, puta quia duo ordinarij tulerunt sententias contrarias, siue sit dubium in probationibus,

nibus, ut quia fisco, & aduersarius probauerunt omnia simul, & probationes sunt pares. Sed aduertendum quia Io. An. & dominus Anto. uidentur tenere contrarium, uidelicet quod causa fisci est fauorabilis, sicut causa matrimonij, ut in cap. nostra, de testi. per do. Ant. per Io. An. in addi. Spec. ti. de teste. §. qualiter.

Fiscus id est sacculus, ut supra dictum est in §. 1. consuetudo enim primitus fuit in urbe Romana, quod pecuniam quam ex tributis colligebant, primo in bursam mittebant. postea cum bursa non sufficeret, mittebant in sacco: cum uero multum augmentata essent tributa, nec sacculus sufficeret, uerum est ad domum, quæ uocatur ærarium, glos. in l. in prouincijs, C. de nume. ac. chartu. & adiuto. lib. 12. quæ non memini in historijs legisse.

An fiscoalis possit contrahere durante officio, uide infra officialis.

A D D I T I O N E S.

a Fisci, fiscina, fiscella, sparteæ, sunt utensilia ad maioris summa pecunias capiendas, quia uero maior est summa pecunia publica quam priuata, ut pro censu priuato loculos, & arcam dicimus, sic pro publica pecunia dicitur fisco, & inde confiscare. Hæc Acon. in 2. con. Verr. uideatur tamen fisco dici principis, ærarium uero publicum. Plin. ad Traianum. At fortasse non eadem seueritate fisco quam ærarium cohibes, immo tanto maiore, quando plus tibi licere de tuo quam de publico credis, sic accipitur fisco in l. procurator. C. de eden. & in l. prima, C. de fun. rei priu. lib. 11. Post tempora Ciceronis fisci nomen ad eam significationem, qua nunc utimur, traductum uidetur. unde fisci aduocatus

ab Adriano primum institutus, Quid sit hodie fisco & de eius priuilegijs aliqua dicuntur hic ab auctore, uide plenius Egid. Boss. titu. de fisco, & priuile. eius. Bud. in anno. ad Pando. fisco & pro qualo electorio, qui cernici torcularis supponitur accipitur. Col. libro duodecimo, capi. 47. & 49. & in l. sed addes, 2. §. secundo, ff. locati. Dicitur & ærarium priuatum in l. ubi de locan. præd. ciui. de eo uide eundem Bud. in prio. anno. item de duobus ærarijs, Romanorum, & de initio ærarij militaris, uide Dionem. Historicum. lib. 53. & 55. Petrus Vndrame nus.

b Et hæc est communi opinio, glo. in l. non intelligitur. §. cum ex causa in uerb. pertinet. ff. de iure fisci. Alberi. in l. actione. §. publicat. ff. pro so. Aimon. consi. 265. num. 7. Iul. Clar. senten. lib. 5. §. fina. q. 78. numero 40. uer. sed an. Q. M.

c Et quod per fisco etiam precium sit restituendum emptoribus a quibus bona hereticorum auocantur, per confiscationem concludunt distinguendo Io. Cald. de hæc. c. 27. nu. 3. & Vmber. Iudi. inquisi. hoc uer. fisco, ante nu. 2. Q. M.

d Fisco, bonis mariti confiscatis tanquam mariti successor, ad dotem restituendam & ad alia onera tenetur, & ita totus mundus tenet, ut per Venaf. consil. 68. nu. 2. Quint. Mand.

e Fiscoalem non posse obligare siue alienare sine debitis solemnitatibus communem affirmat Curtius Iun. consi. 147. nume. 17. Quint. Mand.

f Hæc est communis ut per Curt. Iun. consil. 120. ante nu. 12. Q. M.

Fornicatio a Alia carnalis, & alia spiritalis. de carnali cum non sit nostri propositi, dimitto, & uenio ad fornicationem spiritalem.

Fornicationis nomine comprehenditur omnis illicitus coitus. 3. 2. q. 7. c. non solum, ea. causa, & q. 4. meretrices. & cum Christus dixit, quod ex causa fornicationis licitum est uxorem dimittere, uidetur intelligere de qualibet fornicatione. Ab. in c. maritus, de adulte. & de diuersis nominibus. s. fornicationis, stupri, raptus, adulterij, & similibus, uide bonum tex. 36. q. 1. in cap. 1. ubi declarantur hæc uerba. & dicit, quod fornicatio est genus cuiuslibet illiciti coitus qui fit extra uxorem legitimam.

Item fornicatio, alia carnis, alia idololatriæ, ut 28. q. 1. idololatria, & c. non solum.

Fornicationis nomine intelligitur omne peccatum, quod a lege facit erare, ut d. c. idololatria.

Omnis fornicatio intelligitur nomine machiæ. 3. 2. q. 4. meretrices.

An dicens quod fornicatio carnalis, non est peccatum, sit hæreticus, b uide infra hæreticus.

Item nota quod propter fornicationem spirituales, uidelicet, ut si vnus coniugum labatur in hæresim, quod perdit maritus donationem propter nuptias, & mulier dotem, sicut perditur propter fornicationem carnalem, & eadem ratione pro hoc. l. cõsensu. C. de repudijs, & notat Abbas in c. fi. de conuersi. coniugato.

Sed fornicatio spiritualis est hæresis. Sed queritur an sicut propter fornicationem carnalem fit separatio conjugalis ad tori separationem, An propter istam fornicationem spirituales possit fieri separatio, conjugalis ad tori separationem? & respondetur quod sic, Abbas in c. ultimo, de conuersione coniugatorum. Nam cum quis re-

cedit a cultu fidei orthodoxæ, & in hæresim labitur, coniux non tenetur sibi cohabitare. & potest petere in iudicio ecclesiastico, ut separetur ab illo. Nam maior est ista fornicatio spiritualis, quam carnalis. ad hoc ut propter eam fiat tori separatio inter coniuges, ut 28. q. 1. simili modo, & dicto cap. idololatria, usque in finem, & ea. ca. q. 2. cap. fina. & habetur extra, de diuortijs, quanto, & cap. ex literis. ad quod 3. 2. quest. 1. si quis uxorem 1. & 2. de quo uide supra diuortium, & supra fidelis.

Fornicatio carnalis uidetur esse genus cuiuslibet illiciti coitus, & tamē specialiter intelligitur in usu solutarum.

Luxuriæ uitium sine quo pauci reperiuntur, peius est quam negare Deum. 50. dist. quia sanctitas tua.

Propter fornicationem Deus iratus est, ut legitur. nume. 25. de Syromaste & Phinees. ubi dicitur quod Deus præceperat occidi omnes illos, qui fornicabantur. & dum mandatū Dei publicabatur per populum, ut omnes cessarent a fornicatione, ut ira Dei placaretur, dum illa inquisitio fiebat ad hoc ut peccata punirentur in illos qui fornicabantur, sicut Deus præceperat, quidam Phinees filius Eleazari coram omni populo, & coram sacerdote ingressus est lupanar ad eundem cum quadam meretrice, & uidens Syromastes sacerdos ingressus est lupanar cum ense in manu, & occidit Phinees, & meretricem, cum qua erat Phinees, & dedit eis pergenitalia, & ex tunc cessauit ira Dei. & habetur transumptiuè. 2. 3. quest. 8. legi Syromasten. & etiam habetur psalmo 105. Cõfitemini domino, secundo,

in

in versic. stetit Phinees, & placuit. & cessauit quassatio. uid. sup. crudelitas.

Sed de fornicatione carnali. uide supra continentia.

Sed apostolus fornicatorem, & impenitentem diabolo tradidit. ad Corinthios quinto, in prima, & secunda epistola. 9. q. 3. s. probatur, & 2. q. 1. de manifesta. 1. 1. q. 3. audi, cum similibus. & hoc fecit ut spiritus eius saluus fieret, ut in d. ca. audi. quod nota. ad poenam hæreticorum. Ideo Prouiso Solerter.

Sed clericus sacerdos fornicator, uel aliud graue delictum committens qualem poenitentiam peragere debet, textus notabilis, & terribilis contra eum. 82. di. c. fi.

ADDITIONS.

a Totus contremisco, dum poenass, cruciatus, & calamitatem fornicationis, cum multa diuina animaduersionis exempla in sacris literis prodita uel lego, uel audio, quæ sufficeret deberent affatim, ad homines, ab huiusmodi nefaria libidine deterrandos. Lege de his catechis. in præceptum. non mœcaberis. s. sequitur. uide quæ supra annotaui, continentia. Concubinariorum poenæ quæ sunt a sacro Conc. Trident. statuta, uide de sess. 24. c. 14. Fornicatio duplex est, quæ dicitur carnalis, quæ dicitur spiritualis, fornicatio carnis adulterium est, fornicatio animi idolorum est seruitus, spiritualis autem fornicatio est, de qua dominus ait, Qui uiderit mulierem ad concupiscendam eam iam mechatus est in corde suo. omnis immunda pollutio fornicatio dicitur, quamuis diuersa turpitudinis uoluntate constituatur. hæc ex Isid. 3. 2. questio. septima, capitu. non solum. Licet autem fornicatio uideatur esse genus cuiuslibet illiciti coitus, qui fit extra uxorem legitimam,

tamen specialiter intelligitur, in usu uiduorum uel meretricum, uel concubinarum. c. lex illa 36. q. 1. Fornicatio naturaliter significat fornicis structuram. Vnde Seneca societas nostra lapidum fornicationi similia est, qui casura, nisi inuicem obstarent, hoc ipso sustinetur. fornices autem arcus erant, in memoriam rerum a triumphalibus uiris gestarum extructi, quasi monumenta uictoriarum. unde quia cum scorta sub eis prostare consueuerunt, factum est ut fornicatio pro scortatione, & locum pro uitio huiusmodi diceretur, inde fornicarij pro opificibus, & propolis qui sub fornicibus uenales res habebant. l. 5. ff. de usu. fornicatores autem qui uitio dant operam. Petrus Vendramenus.

b Pro affirmatiua glo. in Cle. ad nostram uers. septimo, in uers. non est, & ibi Docto. de hæreti. Vmber. in Iudicia. inquisi. hoc ipso uerb. Carer. de hære. numero 17. uer. item hæresis contrahitur afferendo fornicationem. Idem infra in uerb. hæreticus. uers. item asserens pertinaciter quod fornicare. Quint. Mand.

c C. 25. nu. cita. legitur Phinees occidisse fornicantem, non autem fuisse fornicator. Pet. Vend.

Forus ^a alius iudicialis, alius poenitentialis. Sed inter ista est differentia. Nam forus poenitentialis continet curam animarum, & sacramentorum dationem, dicit Innocen. in capitu. cum satis, de officio Archi. Et forus iudicialis, uel contentiosus est locus, uel audientia illa, in qua iudex fedet, ut de uerborum significato, c. forus.

An, & quando forus contentiosus discrepat a foro conscientie, not. Innocen. & Ioan. And. de immunit. eccle. quia pleriq. Fridericus de Senis consi-

consilio suo. 25. de homicidio, sicut dignum. Io. An. de ufuris, quâquam, libro 6.

Forus pœnitentialis contradicens foro contentioso debet sequi forum contentiosum, si possit fieri sine peccato. de sponsa. tua nos, & c. is qui.

Inter istos duos foros aliqua differentia assignantur, nam in foro pœnitentiali creditur confitenti pro se, & contra se, modo cõfiteatur, uel neget maximè cum iuramento, ut in gl. significasti, de homicidio. cum alijs similibus. quod secus est in foro iudiciali. nam tunc confitenti creditur cõtra se, & non pro se. hæc Tho. in quodam quodlibeto, & in supple. confes. 3. §. 10.

Item est alia differentia quia ad esse confessionis in foro pœnitentiali requiritur, quòd fiat singillatim de omnibus delictis. Item quòd fiat secretè. i. uni soli, & non pluribus, ut in c. omnis utriusque sexus, de pœnitentia. & remissio. nec debet redigi in scriptis, quòd secus est in causa hæresis.

Sed nunc quæritur, an confessiones factæ per hæreticos coram inquisitoribus sint fori iudicialis, uel fori pœnitentialis? Et dicendum quòd partim sunt fori pœnitentialis, & partim fori iudicialis. Est enim fori pœnitentialis in quantum eis iniungitur pœnitentia, & absoluantur a delicto. Est tamen fori iudicialis, in quantum fit in iudicio coram iudice & notario, & testibus, & per scripturam, de quo uide supra confessio. §. an confessio facta coram inquisitoribus.

Item est notandum, quòd licet. n. occulta peccata sint fori pœnitentialis etiam in alijs minoribus quàm in crimine hæresis, tamen confiteri per-

tinet ad forum iudiciale, cum nõ cõfitens debeat ab ecclesia arceri, & ecclesiastica priuari sepultura, ut in ca. omnis utriusque sexus, de pœnitentia. & remissio. & habetur in supple. confessio. 3. §. 10. ut supra dictum est. confessio, in §. an confessio facta coram inquisitoribus.

Itè blasphemus est mixti fori, s. ecclesiastici, & secularis. uide supra blasphemus. §. 1.

Item crimen usurarum est mixti fori. de quo uide infra usura.

Item ratione delicti quis sortitur forum. uide supra delictum.

Concubine clericorum sunt de foro ecclesiæ, ut habetur. 32. distinc. eos qui. & ibi in gl.

Nota quòd publicè pœnitentes non debent suam quærimoniam disceptando proponere ante sæculare tribunal, sed ecclesiasticum iudicium debent adire, ut infra pœnitentia. §. nota quòd publicè pœnitentes.

ADDITIONES.

a Forum nuncupari debet non forus iuxta sententiam Alc. dispunct. lib. 2. c. 24. Forus seu forum locus exercendarum litium, seu locus in quo iudicia exercentur, Cic. ad Atticum. Quod me in forum uocas, eo uocas, unde etiam bonis meis rebus fugiebam. Et forum appellauit Quintilianus in quo iudicia publica exercebantur. prout etiam Istido. Etimo. lib. hoc ver. l. 1. ff. de origi. iur. de foro contentioso, & conscientie Fel. in c. ca nonum statuta. col. 12. ver. quibus rationibus de consti. & in c. vigilanti. col. si. de præscrip. De differentia fori iudicialis, & fori anime Inno. in c. sicut dignum. ver. si. de bo mi. & Corset. in singu. in ver. forus. Forum quis

quis sortitur quinque modis, ut per Ab. in c. licet 2. de foro competent. & per Vmber. in iud. inquisi. in verb. forum. Forum uero quo ad pœnitentiale forensem non sortiri forum delicti communem affirmat Cur. in ca. fina. de consue. Dida. prax. crim. quas. 11. numreo 4. hanc communem testatur. Pet. Duen. Regu. 378. in prima limita. & Iul. Cla. sent. libro 5. §. fi. q. 38. nume. 5. Quint. Mand.

Adde. Forum, inquit Varro, antiqui quòd conferrent suas controouersias, & quo ferrent, quæ uendere uellent, appellarunt, Forra, & fori, ut genere, ita & intellectu discernuntur, neutro enim loca sunt, quibus ius dicitur, masculino spacia in nauibus, ut Virg. 6. inde alias animas, quæ per iuga longa sedebant, deturbat, laxatque foros, & c. uel locus apertus ac patens, unde & gladiatores foros facere dicuntur, cum largo circuitu sestantur. Hæc Non. Cum itaque sit dictum ab inferendo sumitur & pro loco, ubi sues, boues, pisces & id genus cetera uendebantur, unde forum suarium in l. prima, §. & ideo. de offi. præfec. Vrb. ff. & aliter accipitur hoc nomen pro iudicio iudicio, quasi continens pro contento. Quintil. in 3. rarum est autem, inquit, ut in foro iudicia propter id solum constituantur, sicut diuinationes quæ sunt de accusatore constitucndo, uide Bud. in annot. ad Pand. iuris. Cedere foro dicuntur argentarij qui tabernam deserunt, & argentariam facere deserunt. l. ultim. de cu. bo. l. quoties. de poss. ff. Pet. Vend.

Fortunium uel infortunium. An sit licitum seruare aliquid ad cognoscendum fortuna, uel infortunia? & dicendum quod cum homines incipiunt in huiusmodi obseruationib. animum suum applicare, multa secundum huiusmodi

di obseruationes eueniunt propter deceptionem Dæmonum, ut his obseruationibus homines implicati curiosiores fiant, & sese magis multiplicibus laqueis perniciosi erroris, irretiant, ut Augustinus dicit in secundo de doctrina Christiana, secundum sanctum Tho. 86. q. ar. 3.

ADDITIONES.

a Fortunium pro prosperitate, felicitate, infortunium pro infelicitate, calamitate, erumna sumi uidetur hic, sicut accipit Terentius in Adelpi. Si attigisses ferres infortunium. P. V.

Frangentes iconas, uel imagines ecclesiæ an sint suspecti de hæresi? uide infra hæreticus a.

ADDITIONES.

a Videlicet in vers. an frangens iconas, & ibi addo. Q. M.

Frater a an cogatur testificare, in ista crimine cõtra fratrem, uide infra testis.

An si frater post factam professionem exiit a monasterio, & contraxit matrimonium, an contra talem possint inquisitores procedere, uide infra procedere, & infra matrimonium.

Frater tenetur deserere fratrem suum carnalem propter heresim, & non tenetur cum eo cohabitare, ut 28. q. 1. si infidelis.

No. quòd fratres inquisitores gaudent multis priuilegijs non obtenta licentia suorum prælatorum, siue superiorum,

rum, ut in quadam extrauagan. quæ incipit. Ad perpetuâ rei memoriam.

ADDITIONES.

a Frater manifestæ significationis est, nam fratres sunt, qui ex eodem patre & matre, vel ex eodem patre quamuis non ex eadem matre sunt nati, quos consanguineos appellant, vel qui ex eadem matre tantum geniti sunt, qui nominantur uterini. & ita duo genera fratrum sunt, l. pe. & ult. C. de legi. hæ red. l. fratres. 27. C. de inof. testa. l. quod res 21. C. de excusa. tu. dilectus frater quasi ferè alter. Non. & Aul. Gell. lib. 13. ca. 10. Item cum Deus sit nobis pater tã propter creationem gubernationem, quàm redemptionem sumus omnes inuicem fratres, unde dicimus cum oramus. Pater noster. vide latè Catechis. in hanc orationem, in vocem Pater. & in vocem Noster. Plena est exemplis sacra scriptura. Præterea qui se dedicant ali cui religioni, seu religioso collegio, vel corpori, videntur ei nasci propemodum, ideo hi omnes inter se nominantur fratres, inde ali quibus in locis huius generis collegia fraternitates, vel confraternitates appellatur, Item nonnullorum ordinum religiosi hoc nomine vocantur, hic itaque latè hæc appellatio sumitur, sed dubium primum, vel questio videtur esse tantum de fratrib. consanguineis, & uterinis. P. V.

Frequentatio delicti seu peccati mortalis potest inducere hæresim. de quo uide infra hæreticus, & de sapientib. hæresim.

Fugiens a carcere qualiter puniatur uide sup. carcer.

An liceat accusato, & ad mortem cõdemnato fugere, uel se defendere,

vide sup. accusatio. §. an liceat accus. Quando liceat fugere persecutionem, uel non, nor. in Cle. quamuis, de foro comp. in gl. persequentium.

Nota quod per fugam præsumptiue probatur delictum, ut 3. q. 9. decreuimus, & extra de præsumptio. c. nullus dubitet.

An propter timorè fugæ quis possit incarcerari, uide supra carcer.

Furiosus a si ante furorè commisit delictum, an puniatur? & dicendum quod si pœna sit criminalis ordinaria, punitur ciuiler, & non criminaliter dato sibi ratore, ut ff. de pub. iud. l. pe. §. ad crimen. sed no. q. inspicitur conditio delinquentis tempore commissi delicti, ut in l. i. ff. de pœnis. sed hoc quando loquimur in pœna ordinaria, & a iure limitata, sed si loquimur in pœna arbitraria, tunc inspicitur tps cõdensationis, & nõ tps cõmissi delicti, ut in c. de causis, de of. del. quod fallit in furioso, ut sup. in princ. istius. §. & an furiosus, & mente captus qui tempore furoris commisit delictum, puniatur, uide 15. q. 1. aliquos, & c. seq. & c. sanè, & quasi per totã q. & si ante furorè commisit delictum, qualiter contra eum procedatur, uide sup. conditio.

Furiosus dicitur omnia ignorare, in Cle. 1. de homic. in Spe. de no. oper. §. i. ver. pen.

An furiosus proferens uerba hæreticalia puniatur? & dicendum quod non, ut extra de hæret. lib. 6. c. filij. ad quod de succes. ab intest. c. si. nam satis suo furore punitur, ut ff. de of. præsid. l. diuus, in fine.

Qualiter autem furor debeat probari, uide Io. de Imo. in Cle. unica, de homici. & uide 3. q. 9. indicas, & Ab. in c.

in c. dilectus, de successione ab int. in glo. in ver. competere. in fi. not. glo. bene, & probatur satis in d. capitu. in d. cas. 3. quæstio. 9. furor. ergo semel accedens præsumitur adesse, nisi probe tur contrarium. quid autem de alijs infirmitatibus, uide quod dicit Abb. in cap. inter canonicos, de elect. & ibi per docto.

Qualiter autem probetur furor, seu mentis alienatio, dic quod uerbo, & facto per c. legimus. 93. di. ubi dicitur, fatuus fatua loquitur, ad idem. l. quidam cum sua gloss. ff. de conditio. insti. & uide glo. in ca. Gonsaldus. 17. quæst. 2.

Quid autem si una pars probat furorem, & reliqua sanam mentem, quæ probatio præualeat? uide quod notatur in c. super hoc, de renunciatio. & in l. nec codicillos. C. de codicil. hæc Abbas in ca. cum dilectus, de succes. ab intesta.

ADDITIONES.

a Furiosus est, qui furoris morbo laborat quid autem, & quotuplex furor sit uide infra furor. P. V.

b Furioso in quocunque delicto parcutur, l. infans, c. ad l. Cornel. de Sica. l. famosi. ibi An sana mentis fuerit. ff. ad l. Iul. maies. Ioan. Franc. Pont. de Lamis. post numero 83. ver. nam in quocunque crimine furioso parcutur, quem sequitur Vmbert. in iudic. inqui. hoc ver. furiosus. numero secundo, et quod furiosus non dicatur hæreticus, probat etiam Siman. in Enchir. ti. 47. de defensio. nu. 9. Et quod furor in delictis excuset, communem affirmat Plaz. lib. 1. delicto. c. 29. nu. 1. Iul. Clar. sent. lib. 5. §. fin. q. 60. nume. 6. Q. M.

c Furor qualiter probetur. Ale. conf. 54.

ad quæstum. col. 1. lib. 1. Ange. Arc. in §. præcrea. nu. 5. & ibi in addi. Anto. Cay. in verb. furor. Institu. quibus non est permis. fac. testu. Adde quod furor non probatur per visum simpliciter iuxta communem opinionem, de qua D. Meus Philip. Decius consti. 448. numero 33. contra Bart. Quint. Mandosius.

Adde tu notabilem tex. in l. Diuus. ff. de offi. præsi. ubi tradit Iureconsul. ex Imperatorum rescripto duo genera furoris, unum cum quis continua mentis alienatione omni intellectu caret. alterum, cum ut plerunque solet, interuallis quibusdam saniori sensu quis est. Insaniam distinguit a furore Cic. libro tertio, Tuscula. utrunque definit, & cur non insano, sed furioso curatorem dari consueuere leges, 12. tabula. Insania tria genera describit Cel. lib. tertio, capitu. decimo octauo, furere quandoque capitur in bonam partem, in uariis, & in poetis, Cic. libro primo, de diuinati. Hunc & illam inducentia, & tollentia remedia tradit Plin. de natur. histo. Celsus ibi. Cic. libro tertio, Tuscula. in sacris autem literis, Deuterono. 28. amentia & furore percipiuntur inobedientes Deo. Fertur Ulysses insanis simulatione militiam subterfugere uoluisse, Hanc uerò simulationem Palamedes ita detexisse, cum enim ille iunctis dissimilis naturæ animalibus salem sereret filium ei Palamedes opposuit, quo motus Ulysses aratra suspendit, ne filium offenderet. quod non insanis, sed prudentis fuit iudicium. narrat ita Seruius ex Apollonio in secundo Aenei. Virg. Cic. item 3. offic. ne quis simulet furorem inspicendum est. l. obseruare. ff. de curato. l. cognouit. cum seq. de offi. præsi. P. V.

Furtum ^a committit qui inuentum nō reddit. 14. q. 5. si quid inuenisti, ubi sic dicit, si quid inuenisti, & non reddidisti rapuisti, quantum potuisti, fecisti, quia plus non inuenisti, ideo plus non rapuisti. qui alienum negat, si posset, & tolleretur. Deus cor interrogat, & non manum. multi sine peccato putant esse, si alienū quod inuenerint teneant, & dicūt, Deus mihi dedit, cui habeo reddere? discant hoc peccatum simile esse rapinæ, si quis inuenta nō reddat. & notata ea. q. c. multi, & ibi glo. adde ff. de fur. l. falsus. §. qui alienum. Io. An. de electio. dudum. 2. ubi dicit quod tenetur furti, nisi faciat præconizari. uide quod no. Io. And. in regula possessor, li. 6.

Furtum committēs an propter pœnitentiam, & confessionem in foro pœnitentiæ remittatur ei pœna corporalis? & dicendum q̄ non, ut ff. de furtis. l. qui ea mente. & simile in rapto, ut ff. ui bonorum rapto. l. non prodest.

Fur ut semel possit promoueri, quinque requiruntur. primò quod sponte fuerit confessus: secūdò quod satisfaciatur læso: tertio quod infamia non surrexerit contra eum: quartò, quod peregerit pœnitentiā, uel partem ipsius. quintò quod alias sit idoneus. hæc Ant. Curse. in suo repertorio Ab. in litera furtū. §. fur. ut semel.

Licet fur rem restituat, tenetur tamen confiteri peccatum, ut infra cōfessio. §. licet fur.

Filij Israel non commiserunt furtū spoliando Aegyptios. Sanctus Th. secunda secundæ. q. 66. artic. 5. & Alexander de Ales in tractatu septimi p̄cepti dicit sic, Deus enim qui est do-

minus omnium, trāstulerat dominiū illarum rerum in Hebræos, & hoc fecit mediante iustitia, quia Iudæi absque mercede seruiant Aegyptijs. unde ibi non fuit furtum hoc etiā tenet Augu. in 5. 1. q. Exodi. transumptiuè. 14. q. 5. dixit dominus. ubi dicit quod Israelitæ non fecerunt furtum, sed Deo iubente ministerium præbuerunt.

Licet fur rem restituat. tenetur tamē confiteri peccatum uide de elec. quod sicut, in glo. fin. in regula peccatum, lib. 6. ubi Io. And. facit 25. di. c. fi. & 12. quæst. 2. fraternitas, in gloss. magna.

A D D I T I O N E S.

^a Furtum est contrectatio fraudulosa, lucrifaciendi gratia, uel etiam ipsius rei, uel etiam usus eius, possessionis uel, quod lege naturali prohibitum est admittere. l. prima. ff. de furt. Duplex est furtum, manifestum & nec manifestum, manifestum est cum res in manibus furis antequam destinatum in locum perlata sit, deprehensa est; itaque siue in ipsa actione, siue in loco ubi surrepta est, siue antequam constitutum in locum perferatur, deprehendatur manifestum furtum appellatur. l. tertia. ff. eodem furtum nec manifestum est, cum fur in faciendo quidem deprehensus non est, sed eum furtum fecisse negari non potest, l. 8. ff. eodem uel quod manifestum non est, hoc scilicet nec manifestum est, ead. l. a furuo, id est a nigro dictum Labeo ait, quod clam & obscurè fiat, et plerumque non est uel a fraude, ut Sabinus ait, uel a ferendo. & auferendo, uel a Græco sermone, quædam appellant fures, l. 1. ff. eodem in iure canonico furti nomine intelligitur omnis illicita usurpatio rei alienæ. ca. dixit. 14. q. 5.

q. 5. Catechisim præcep. furtum non facies. iure civili cogitatio furem non facit l. 1. ff. eoddm iure uerò sacro, furti tenetur, qui solo timore non furatur. capitu. si propterea. de pœni. distin. 1. uide Catechis. eodem loco. Transfertur etiam hæc significatio eadem proprie ratione, ad eos qui instar furium quid occultè gerunt, & committunt, uel insidiantur, exempla de Nonio petas. Pet. Vend.

Futura prædicere a non est licitum. 26. quæst. 2. sed & illud.

Quilibet prædicens futura per consultationem Dæmonum, uel alia præstigia, censetur idololatra. 26. q. 5. q̄ autem. & etiam est apostasia a fide, ut 26. q. 7. nō obseruetis. uide supra apostasia, & supra Dæmon.

Futura an, & quando possint cognosci? & dicendum quod dupliciter cognosci possunt. uno quidem modo in suis causis, alio modo in seipsis. Causæ autem futurorum tripliciter se habent. quædam enim producuntur ex necessitate, & semper p̄ suos effectus, & huiusmodi effectus futuri per certitudinem prænosci, & prænunciari possunt ex consideratione suarum causarū sicut astrologi prænunciant eclipses futuras. quædam uerò causæ producunt suos effectus non ex necessitate, & semper, sed ut in pluribus, rarè tamen deficient. & per huiusmodi causas possunt prænosci effectus futuri, nō quidem per certitudinē, sed per quandam coniecturā sicut astrologi per considerationē stellarum quædam prænoscere, & prænunciare possunt de pluuijs, & siccitatib. & medici de sanitate, uel morte. quædam uerò causæ sunt, quæ si se-

cundum se considerentur, habent se ad utrumlibet, quod præcipuè uidentur de potentijs rationabilibus quæ se habent ad oppositum, secundum philosophum. & tales effectus, uel et si qui ut in paucioribus, casu accidunt ex naturalibus causis, ex consideratione causarum prænosci non possunt, nisi in seipsis considerentur, homines autem huiusmodi effectus in seipsis solū considerare possunt, dum sunt præsentēs, sicut dum homo uidet fortem currere, uel ambulare, sed considerare huiusmodi antequam fiant, est propriū Dei, ut dictum est supra Deus, uide etiā in litera Dæmon.

A D D I T I O N E S.

^a Vide annotationes meas ad uocē Astrologia. P. V.

GAbellam ^a An clerici teneantur soluere? & dicendum q̄ si uolunt uti adminiculo statuti disponentis super contractu, q̄ tenentur soluere: si autē nō uolunt uti iure communi, non habent necesse seruare statuta facit, quod nota in c. 1. de noui ope. nunci. & ideo si statutum disponit de summaria cognitione rei, uel alio modo procedendi, uel de beneficio petentis causam compromitti, tale beneficium non competeret clericis non solventibus gabellam, quia statutum beneficio suo potest imponere legem quā uult, nec hoc statutum est contra libertatem ecclesiæ, quia aliud est contrahere, aliud sub certa lege alicuius præstationis ad statuti commodum aliquem

quem inuitare, ut l. Titio centum. §. primo, ff. de condi. & demonstrat. ubi videtur tex. ista sunt verba Bald. bene notanda in l. j. C. de cōtrahē. emp.

Item miles non excusatur a gabella, ut in l. fi. C. de vectig. & not. glo. in l. si publicanus. ff. de publi.

ADDITIONES.

a Gabella hic pro eo quod vectigal latine dicitur. vectigal autē proprie dicitur, quod fisco, vel reipublica portorij nomine penditur, id est pro mercibus, quæ vel inuehantur, vel euehantur, ut colligitur ex multis legibus. C. de vectiga. sed generaliter vectigalia intelligere debemus, ex quib. vectigal fiscus capit, quale est vectigal portus, vel venaliū rerum, item salinarum, & metallorum. l. sed hi. ff. de publica. l. inter publica. 17. de verb. sig. & ad hanc Alc. & in prouentib. priuatorū, veteres hoc nomen usurpabant, l. arbores. 66. §. ult. ff. de usufru. Cic. in paradox. Ex meo tenui vectigali capio ducenta. Capitur itaq. pro publico & privato redditu, quod etymologia causa ratio probat, a uehendo enim dictum est. P. V.

b Gabella an, & qua a clericis soluenda. Ang. in l. uni. nu. 23. & sequen. C. de muril. & ginecia. & procu. lib. 11. & clericos non teneri soluere gabellas ad quas ciues tenentur communem affirmat Venaf. consil. 18. nume. 1. Q. M.

Gabriel Est de summis ordinibus. Angelorū, Tho. in 3. par. q. 30. ar. 2.

Generatio filiorum debet esse causa, seu finis coniugij. 32. q. 2. pudor, & ca. si cut congregatio.

Quæ dicitur esse tertia generatio, uide Bal. in auth. si quas ruinas. C. de

sa. san. eccle. & dominum Io. de Imo. in l. quod dicitur. ff. de ver. ob. Pau. de Cast. in l. 1. C. de condi. infer.

Nota quod si concedo priuilegiū tibi, & generationi tuæ, comprehenduntur tantū descendētes ex linea masculina. l. 1. in fi. ff. de iure immun. fallit fauore libertatis: ubi nati ex femina comprehenduntur, ut l. j. ff. de libe. cau. gl. in c. statutum, de here. li. 6. dicit quod quando conceditur alicui & eius generationi, comprehenduntur etiam spurij.

Genealogia a magis denominatur a patre, quā a matre. Tho. in 4. di. 36. articulo. 4.

Vnusquisque genealogiam suā scire desiderat. 35. q. 6. c. 1. & 2. idē verbū habetur in c. uidetur, q. ma. ac. pos.

ADDITIONES.

a Matris nomine quandoque ut illustriori quis utitur, sicut scribit D. Iero. de quæst. Hebrai. in lib. 2. Paralipo. c. 23. & quibusdam priuilegio concessam fuit, ut matris originem sequantur. l. 1. ff. ad municipal. quod vulgō quæsitis proprium est. ead. l. Petrus V endramenus.

Gentilis populus malē possidebat terram pmissionis, ideo diuino iudicio fuit eis ablata, & data populo Iudæorum. 23. q. 7. si de rebus.

Gentilis an dicatur hæreticus, vide infra hæreticus.

An gentilibus, & eorū auctoritatibus possimus nos iuuare, & eorum libros pro nobis adducere, vide glo. in c. forus, de ver. sig. quæ incipit, de quo Virgilius. vide infra libri. §. 1. in fin.

Gignens,

Gignens, vel sequens inter ista talis assignat dicitur, nam gignens aliquē errorem debet proprie appellari hæreticus, sed sequēs illū errorem appellabitur credens hæreticorū. de quo uide supra credentes, & sup. detegit, & infra hæreticus.

Item est alia differentia, quia ille qui gignit errorem, dicitur proprie hæreticus, sicut ille qui pertinaciter defendit errorem, ut 24. q. 3. qui aliorum.

Gratia a gratis data causatur in nobis fidem, spem, & dilectionem. Tho. in sum. contra gentiles, li. 3. q. 154.

Gratia fit hæreticis per inquisitores de bonis suis, & de uita, quando ueniunt tempore gratiæ, ut infra in 4. instructi. inqui. & infra rediens. §. 1.

Quid sit gratia, habetur. 1. q. j. gratia. ubi dicitur quod gratia si non gratis datur, uel accipitur, gratia non est. uide de capel mo. c. 1. li. 6.

Nemo potest gratiam recipere, nisi per pœnitentiam fuerit mundatus ab omnibus peccatis, de conse. dis. 4. quomodo Deus.

Nota quod gratia quæ fit illis, qui reconciliantur tempore gratiæ, non intelligitur illa gratia de bonis, in quibus successerunt alicui hæretico, siue illa successio sit ex aliqua causa hæreditatis, siue ex emptione, uel donatione. nam talia bona possunt peti, & auferri ab eis per fiscum, non obstante prædicta gratia, ut habetur in instructionibus inquisitionis. 23. instructione, cum talia bona fuerunt confiscata a tempore commissi delicti per illum, cuius talia bona fuerunt. & talia bona patet fiscus ab eis.

Item non intelligitur facta gratia ipsis reconciliatis tempore gratiæ, si

aliquos seruos Christianos habebant tempore, quo reconciliantur. nam illi si sunt liberi a iure tempore commissi delicti, ut infra seruus. §. primo, & habetur in 34. instructione inquisitionis.

Cadens a gratia magis peccat, quā fecit ante gratiam, de pœ. di. 4. si refugientes.

An inquisitores possint hæretico facere gratiam suorum bonorum? & dicendum quod si damnauerunt hæreticum, eo quod non redijt intra tempus gratiæ, quod non possunt sibi facere gratiam, quia ista pœna condemnationis bonorum infligitur a iure damnatis de hæresi, & ideo non potest per iudicem remitti, quia pœna destinata a iure non relinquitur arbitrio iudicantis, ut habetur infra in litera pœna. aut hæreticus recipitur ad misericordiam tempore gratiæ datæ per inquisitores, & tunc bene possunt facere eis gratiam bonorum, ut in ca. uergentis, extra de hæreticis. immo hodie de necessitate licet episcopo, uel inquisitori facere eis gratiam bonorum, cū reconciliantur tempore gratiæ, nam eo quod sponte redeunt ad unitatem ecclesiæ, nō sunt eis bona auferenda, ut eod. li. 6. in c. accusatus. §. porrō, & nota ibi per Arch. qui allegat aut. ut cū de appe. cogno. §. generalē, & §. si uerō, cū se. Sed pone eo casu quod inquisitor nō pōt, uel nō uult facere gratiam de bonis, an filij illius de cuius bonis agitur possint impedire ademptionem bonorū. uide supra bona, & supra filij.

Tempus gratiæ magis est introductum de consuetudine, quā a iure. de quo uide supra consuetudo. §. magis. infra redeuntes.

An qui ueniūt tempore gratiæ, ad-

Bb mittan-

mittantur per inquisitores re integra uide infra redeuntes.

ADDITIONES.

a In Catechismo gratia sic definitur, Est autem gratia non solum per quam peccatorum fit remissio, sed diuina qualitas in anima inherens, ac ueluti splendor quidam & lux, quæ animarum nostrarum maculas omnes delet, ipsasq; animas pulchrioribus, & splendidiore reddat. Huic autem additur nobilissimus uirtutum comitatus, quæ in animam cum gratia diuinitus infunduntur, uide Catechism. de sacramen. baptis. cap. sed ut ad baptismi. Vide Sinod. Trident. sess. sexta. cano. 11. & quod Dei gratia præueniat non ex operibus, & alia de ea ea. sess. per sacramenta confertur, sess. 7. can. 6. & 7. Catechism. titulo de sacramen. cap. sed iam his rebus. De ea item lib. 2. distinet. 26. senten. cur aqua nomine appelletur, Cyrillus episc. Ierosolimo. Catech. 16. P. V.

b Gratiæ appellatio significat beneficium l. calculi. ff. de administra. re. ad siui. periti. l. cum quidam. §. Diuus. ff. de usur. cap. gratia. c. quamuis, de rescrip. cap. si pluribus, de præben. libro sexto, inde dictum, quod gratis nobis detur, interdum remissionem pœnæ, uel alterius rei debita, cum ea remissio sit quoddam beneficium, quod inde sequitur, ut hic accipitur, & sequentibus plerisque §. §. item l. 1. §. si quis. ff. de quas. & l. remittit. 6. ff. de iurciruan. l. ultim. a. C. de gen. aboliti. & l. non damnato. C. de his qui notan. infam. Ad hæc si gratis esse uerbis, animo, uel re ipsa quis ostenditur, beneficium conferre quodpiam uidetur, hoc idem faciendum dicitur habere, uel referre gratias. uel habere gratias uel agere, uidetur ostendere, cum qui accepit beneficium,

testari se habere illud a collatore, quod est animi grati significatio, Inde Cice. gratiam ita definit. 2. de Inuentio. Gratia est in qua amicitiarum, & officiorum alterius memoria, & alterius remunerandi uoluntas continetur. Item gratia alicuius quid facere dicimur, id est causa & beneficio seu quasi. l. atletas. in principio. ff. de his qui not. infam. & lege secunda. ff. mand. & id in consequentiam, quia cui gratificamur, causa eius nos facere consequitur, his autem modis accipi uocabula probatur. l. ius pluribus. ff. de insti. & iur. Quintilian. libro octauo, cap. sexto, de tropis. ubi de Synecdoche loquitur, item ex adductis in superioribus annotationibus. Item accipitur pro favore, quod per eum præstamus beneficium. l. eum. §. primo. ff. de iudic. & l. 3. ff. de testibus, & ita instrumentum pro re, uti arma bello per metonymiam. A gratia fit gratis, cum quid facimus absque pretio, l. mariti. §. plectitur. ff. ad leg. jul. de adulte. De gratia de qua bis ab autore, uide innominatum autor. post tracta. Calder. de hæretic. titu. de hæreti. redeun. numero 3. & sequen. Petrus Vendramenus.

Gratis Debent exhibere consilium periti, seu consiliarij qui uocantur per inquisitores pro officio inquisitionis, uel ad examen processus inquisitionis nihil petendo pro suis consilijs in tali casu. sed si inquisitores sua prouida discretione faciant eis aliquid solui, rectè possunt salarium gratis oblatum ab eisdem recipere, ut nota Archid. in c. ut commissi, de hæreticis, libro 6. uide infra periti.

Grauius sunt puniendi religiosi, & clerici inuerti in hæresi, q̄ alij alterius status secularis,

cularis, ut extra de her. ca. excommunicamus. §. fina. & habetur in quadam extrau Urbani. 4. quæ incipit. Quia su per nonnull. in §. quod autem postmodum querebatur quomodo essent puniendi religiosi, qui inueniuntur in hæresi deliquisse, cum sæculares peccantes in simili casu immurationis, uel alia pœna plectantur? cuius solutio patet fatis, cum certum sit tales in hoc, & consimilibus delinquentes grauius etiam secularibus puniendos: frequenter etiam nobis ab apostolica sede committitur.

An puniatur grauius nobilis, a quâ ignobilis ex eodem delicto, nota. 41. dist. non cogantur. tex. in ca. qui cōtra 24. q. 1. uide infra. §. pe.

An grauius peccet qui hæresim incurrit ignorans, an qui sciens auaritiæ deseruit, uide 6. q. 1. quæro.

An puniatur grauius docens hæresim quàm scholaris discens ab eo, uide supra docere.

An grauius puniatur dolus, uel negligentia, uide supra dolus.

An grauius peccet schismaticus, quàm idololatra glo. & Arch. 7. q. 1. denique.

An grauius peccet hæreticus quàm infidelis, uide supra hæreticus.

An grauius puniatur ille qui scilicet receptat, & associat fugientem hæreticum, uel qui solum latitantem occultat, & dicendum quod qui scienter receptat, & associat fugientem, uide infra receptatores, & supra fugiens.

Sicut maior præcedit honore minorem, ita quâdo peccat maior, grauius peccat quàm minor. 50. dist. qui sanctitas. & maior dicitur plus peccare, quàm minor in eodem genere delicti. no. de translatio. præla. inter cor

poralia, in ver. & quamuis.

An grauius puniatur homicida matris, quàm uxoris, uel econtra not. gl. 33. quæf. 2. admonere, in gloss. existimes, quæ tenet primum & quod not. gl. 89. dist. de cætero. uide infra penitentia.

ADDITIONES.

a Nobilis quod minus puniatur quàm ignobilis uoluerunt gloss. & Doct. in l. Gracicus. C. de adulter. de quo etiam est tex. in l. si adulterium. §. Imperatores. uersicu. sufficit igitur. ff. eodem l. prima, in fi. ff. ad l. Corne. de Sicca. l. Pedius. & ibi gl. in ver. conditione. quæ dat concordant. ff. de incen. rui. naufr. Iaco. But. in l. ne quis. uersicu. & no. quod fortius puniatur. C. ut ne priuat. Paris. 154. ad resolutionem. numero secundo, uolu. quarto, And. Tira. de Nobilita. c. 22. numero 108. quod intelligendum est in pœnis corporalibus, in pecuniarijs enim, aut multis mitius agendum est cum rustico, & paupere, quàm cum nobili aut diuite. l. properandum. §. sin autem. C. de iudi. & ibi distinguit Iacob. But. Idem Butriga. in l. presbyteri. in fine. C. de episc. & cleri. & in l. nemo clericus, uersicu. item oppono quod plus debeat puniri, ubi etiam optimè distinguit. C. de sacrosan. eccles. Pet. de Belslaper. Instit. quibus ex cau. manu. non li. numero 111. & Doct. in allega. l. Graccus. Quint. Mand.

Guido Fuit Papa clemes quartus.

Gustare Tenet suspectus, uel comedere de illis, de quibus antea non comedeat, nec gustabat, ut in c. si quis presbyter. 30. di. aliàs habetur pro suspecto & si clericus, est degradatur, ut trahit in ar-

gumentū. de quo uide sup. comedere.

Aliud enim est gustare, & aliud comedere, ut habetur. 30. distin. ca. ultimo. Item aliud est gustare, & aliud manducare. primum ad omnia animalia pertinet, secundum propriè ad homines, & est manducare quasi manum ad os ducere. uide de hoc Archi. de consec. distinct. 5. carnem, & 30. distinc. cap. fin. 34. quæst. 1. non afferamus.

ADDITIONES.

a Gustare est primoribus labris attingere, unde gustus unus ex quinque sensibus exterioribus quo saporum diuersitas, discernitur, de gustu, uide Plin. de hist. natu. libro 10. c. 71. de eiusdem vi & loco, & Macro. Saturna. 7. c. 10. Lingua solummodo sentirè sapes Lactā. lib. de opifi. Dei. c. 10. scriptum reliquit, & in hoc verb. & nomine utimur translatione, pro leuiter gustare. Pet. Vend.

Gula est mater luxuriæ, quia uenter, & genitalia sunt uicina membra, ut 44. di. §. 1. cum autè. de conse. di. 1. nihil.

Gula sic in uilib. ut in preciosis at- tēditur. 41. di. delicæ, & in c. quisq̄s.

Item gulæ quinque sunt species, uidelicet accuratius cibo intendere. lautiora excogitare, in cibo tempus præuenire, ad cibum nimium estuare. de cibo plus fumere. de conse. dist. 5. quinque.

Gula de paradiso primum hominem expulit. 35. di. 6.

Nota q̄ gula grossum sensum generat. 44. dist. non liceat. §. si ergo.

Gula morbos facit: molestias ingerit, ægri tudines generat, de con-

se. distin. 5. nihil, & c. nē tales.

Ægri tudines quas gula infert, fa- mes curat, de conse. distin. quinta, legimus.

Gulosi non aliter festa sanctorum putant celebrare, nisi gulæ deseruiāt. 44. dist. §. 1. in fi.

ADDITIONES.

a In alimentis quomodo uersari oporteat, quamque damnosum sit ingenio & salutè hominum gulæ uitium ex malis quæ inde nascuntur, lege Clem. Alex. lib. 2. pedago. c. 1. ubi describit species guloformum, & c. 2. Repete annotata supra ebrietatis. Opus tenebrarum commessationes et ebrietates appellat D. Paul. 13. c. ad Rom. Gula dicitur propriè fistulla colli interior constans ex carne, & neruo, per quam cibus & potus defluit in uentriculum. Plin. lib. 11. hist. natu. ca. 38. quandoque pro anteriori colli parte, Cic. 6. in Ver. quamobrem obforta gula in uincula abripi iussit. per metonymiam pro uoracitate sumitur, ut hic, quoniā ea abutimur ad uoracitatem. patent exempla & species eius ex allegatis etiam ab auctore. Pli. eam multis in locis uituperat, & exprobrat, potissimum lib. 12. c. 7. li. 15. c. 26. lib. 10. c. 15. & 22. quod leges censoria cam coercuerunt lib. 36. c. 1. Multas esse lutas ad eiusmodi gulæ uitium compescendum Macro. doct. li. 3. satur. c. 17. P. V.

HAbere. *a* Quis dicitur habere aliquid duob. modis, s. iure domini, & iure possess. ff. de ver. sig. l. habere. ff. de verb. ob. l. si pulatio ista habere. qd̄ no. Arch. j. q. j. c. 1. uide, ff. de vi, & vi ar. l. j. §. q̄ autè. alio mō exponitur uerbū hñe. in l. 2. §. habere, ff. ne quid in loco publico.

Qui

Qui nihil habet, nihil potest alienare, Spe. ti. de locato. §. 6. ver. 45.

Non uidetur quis habere id quod cito est perditurus. ff. de rest. in integ. l. nemo, & quod ibi no. ff. de le. 3. l. qui concubinam. §. cum ita.

Quot modis dicitur quis habere aliquid, & qualiter probetur quē habere, uide Bal. in l. data opera. C. qui ac. non pos.

No. quod si do, vel dono quicquid habeo Brixia, non ueniunt iura, & actiones, b quia locus non includit in corporalia. ff. de le. 2. Caius, in princ. C. de præscr. lon. temp. l. fi. ff. de iud. l. si fideicommissum. §. tractatum. ff. de usufru. leg. l. 1. C. de sen. nup. l. hac editali. §. his illud. uide Bald. ff. de sta. homi. l. 2.

ADDITIONES.

a Habere diuersimodè accipitur, & habere cum diuersis adiunctis diuersa significat, prout probat in Gloss. facul. §. habita gloss. 1. Q. M.

Vide Nonium, & Alciatum in l. habere citata. P. V.

b Sed ea tantum quæ sunt in uero, & propria dominio, & uerè detineri & possideri possunt. l. 2. §. habere. ff. ne quid in loco publico. Augu. Bero. in c. in præsentia. numero 87. de probatio. Q. M.

Habitus *a* Clerici seculares non habent a iure certum habitum *b* per quem ab alijs discernantur, licet certæ formæ, & colores etiam prohibeantur. no. gl. in Cle. prima, de electi. faciunt quæ habentur in cap. pe. de vi. & honestate clericorum.

Qualis est habitus, quem quis ge-

stat, talis præsumitur. tex. & ibi Abbas. in c. si uerò, et 2. de senten. excom. mu. & in c. in audientia, eodem ti. facit ad hoc cap. si iudex laicus, eodem ti. lib. 6. & in ca. ad apostolicæ, de priuile. li. sexto, l. item apud Labeonem. §. si quis uirginem. ff. de iniur. l. si ea. C. de adult. l. ignorans. ff. locati. sicut in simili talis præsumitur quis, qualis est eius patria, & ut est text. iuncta glo. in c. Afros. 98. dist. & in l. quod si nolit. §. qui mancipia. ff. de ædil. edic. & talis *d* præsumitur quis, qualis fuit eius pater, sæpe, non tamen semper, ut est glo. in d. §. qui mancipia, & in l. quisquis. C. ad l. Iul. ma. canonizata. 6. q. 5. si quis cum militibus, & ibi gl. in uerbo metuuntur, & Ab. in c. excommunicamus, el. 1. in 3. col. de hæ. uide supra filij, & infra præsumptio.

Quis dicatur habitus certus, & determinatus color, no. per gl. in præleg. Cle. 1. de elec.

An mutatio habitus cū laruis, aut cum talibus ludis siue choreis sit licita? & dicendum quod non, de uita & ho. cle. cum decorem. 24. di. presbyteri, de conse. di. 5. nõ oportet. tex. Deu. tero. cap. 22. & 1. ad Corinth. 6. facit quod no. Io. And. in regula, ea quæ de reg. iul. 6.

Vir nõ debet uti habitu mulieris, nec econtra 30. distin. si qua mulier hanc literam inuenies. infra post literam, homo. quod ibi est, hic debet rat sequi.

Habitus, ritus, & obseruantia diuersitas in una, eademque fide generat scandalum apud infideles Ab. in c. Deus qui, de uita & ho. cle. uide infra ista dictione, habitus. §. 1.

ADDITIONES.

a *Habitus clericorum qualis esse debeat, Synodi Tridentine decretum videas. 14. sess. cap. 6. de refor. Habitus item clericalis a quibus deferendus ead. sess. 23. cap. 6. & 17. de reform. vide infra repetita de habitu post vocem honor. Hic & locis citatis accipitur pro cultu corporis & ornatu, pro vestimentis scilicet, aliquando translate appellamus habitum, animi aut corporis constantem, & absolutam aliqua in re perfectionem, ut virtutis aut artis perfectionem alicuius, aut quamvis scientiam. & item corporis aliquam commoditatem non natura datam, sed studio & industria comparatam. Cic. libro primo de Inuent. de confirm. pro qualitate, & forma cuiuscunque rei nonnunquam proprie, quandoque translate pro corporis habitu sumpsit Arrianus in l. 4. de re mili. ff. in prin. quatuor habitus genera scribit esse, D. August. libro nono. 83. questione 73. vide transcripta in libro tertio sentent. distin. 6. A Philosophis definitur habitus, quod sit alicuius rei siue in animo, siue in corpore natura concepta, sed usu corroborata & plena perfectio, promptitudo quadam ex frequentatis actibus collecta. Arist. Ethic. 2. sumitur in argumentum ut hic vides. Petrus Vendramenus.*

b *Aufre. Deci. 227. Iul. Clar. sentent. li. 5. q. 36. num. 15. Q. M.*

c *Qualis debeat habitus esse, qualisq; cultus mulieris & viri, & quid indicet ornatus nimius, & cultus vestimentorum, & quam summopere detrimento sit bonis moribus, vide Clem. Alex. lib. 2. pedag. c. 10. circa fin. item cap. 11. & 12. & lib. 3. c. 2. & 3. non copiose minus, quam eruditissime demonstrantem. O fortunatos nimium, sua si bona norint Agricolas. Virg. 2. Georg.*

Petrus Vendramenus.

d *Vide qua supra filij annotati. Petrus Vendramenus.*

e *Deutero. c. 22. circa princ. Non induetur mulier veste virili, nec vir utetur veste feminea. Sardanapalus Assiriorum Rex, veste feminea utebatur luxurie, & voluptatibus deditus, quamobrem indignati Assirij, illi uti femina parere, eidem duce Arbace bellum intulerunt, qui victus se, & diuitias in incendium misit. de quo Iustin. lib. 1. & Diod. lib. 3. Q. M.*

Heli sacerdos quamuis in se bonus fuerit, quia tamen filios suos delinquentes non correxit, supinus de sella corruens fractis cervicibus expirauit, 37. distin. legant, 47. distin. §. necesse est, de simon. c. licet Heli, in princ. Ideo PROVISOR SOLERTER circa illos qui dicunt non posse corrigere filios, uel uxores, uidentes eos hæreticare, uel alia peccata facere.

Hellas Ignem fecit descendere de celo, & combussit bis quinquagenarios, non ut propriam uindicaret iniuriam, sed Dei, 23. quest. 4. §. sed obijcitur. & ipse Helias manu propria multos occidit, ut d. §. sed obijcitur, & habetur dicta q. in c. ea uindicta. ideo tu iudex Prouiso Solerter, & uide supra comburi, & supra conqueruntur.

Quid sit hæresis.

HAERESIS Græcè ab electione uocatur, a quod scilicet unusquisque id sibi eligat, quod melius sibi esse uideat, ut Philosophi, Peripatetici, Academici, Epicurei, & Stoici, uel sicut

sicut alij qui peruersum dogma cogitantes arbitrio suo de ecclesia recesserunt. Inde ergo hæresis dicta Græca uoce, ex interpretatione electionis, qua quisque arbitrio suo ad instituenda, siue ad suscipienda quælibet ipse sibi elegit. Nobis uerò nihil nō ex arbitrio inducere licet, sed nec eligere quod aliqui de arbitrio suo induxerint, apostolos Dei habemus auctores, qui neq; ipsi quicquam ex sui arbitrio quod inducerent, elegerunt: sed acceptum a Christo disciplinam fideliter nationibus assignauerunt, ita quod si etiam angelus de cœlis aliter euangelizauerit, anathema uocabitur. hæc Isid. in suis Ety. lib. 8. c. 3. tractando de hæresi, & schismate. trāsumptiuè. 24. q. 3. hæresis.

Item hæresis. i. diuisio ab unitate fidei. ut 7. q. 1. denique. 24. q. 1. Cyp. & c. hæreticus. Nam & iudicium famil. hæret. inde sumptum, id est familia vel hæreditatis diuidenda, Azo. in sum. C. eo. tit. in prin. ad quod facit 7. q. 1. denique, & 4. q. 1. quod autem.

Itē hæresis. i. eremita, eo quod eremita est diuisus, & separatus morans ab alijs, & ista fuit opinio Azonis ubi supra, & in iuribus supra allegatis, & hoc dictum potest iuari ex eo, quod dicitur, quod nomen hæretici denotat separationem, seu diuisionem, prout probatur per quandam constitutionem Friderici Imperatoris, que incipit. Inconsutilem tunicam. ubi sic dicit ad literam, Inconsutilem tunicam Dei nostri dissuere conantur hæretici uocabuli uitio seruietes, quod significationem diuisionis enūciat, & in ipsius indiuisibilis fidei unitate nituntur inducere sectionem. & oues a Petri custodia, cui pascendæ

a pastore bono sunt credita, segregare. Et sic ex supradictis patet quod hæresis est nomen Græcum, & quod significat electionem, & importat diuisionem, & utrunque istorum dicitur conuenienter de hæresi. Nam ex eo quis dicitur hereticus eo quod eligit singularem opinionem tenere diuisam, & distinctam a communione Ecclesiæ Catholicæ dogmate, & determinatione. unde si quis nunquam fuisset in unitate ecclesiæ, utpote Iudæus, uel Saracenus, etiam si teneat contraria fidei nostræ, nō ideo est iudicandus hæreticus, eo quod non potest dici diuisus ab unitate ecclesiæ, qui nunquam fuit in ea, ut dicit gl. in Clem. 1. de usuris. Item dicitur hæresis ab hærendo. de quo uide infra ista litera. §. item potest dici hæresis ab hærendo.

Nota quod prima hæresis orta est inter discipulos Christi occasione corporis, & sanguinis Chri, de qua scribitur. Io. 6. c. & hñ in decretis, de confe. di. 2. in c. prima hæresis. de hoc uide infra ista litera. §. item potest dici hæresis ab hærendo, & in §. nota quod postquam illi sancti patres.

Nota quod post illam primam hæresim discipulorum, illa hæresis Ariana quæ ponebat maioritatem gradus in personis, orta est in clericis, ut 16. dist. 6. synodus. §. 1.

Nota quod tūc Christianitas in diuersas hæreses scissa est, quando propter fidei persecutores, episcopi ad concilia celebranda in unum non poterant conuenire. 15. di. canones.

Diuersitatem hæresum, & multipliciter earum uide, 24. q. 3. in capit. quidam autem hæretici, per totum: ubi sic dicit ad literam. Quidam etiā

hæretici qui de ecclesia recesserunt, ex nomine auctorum suorum nuncupantur. Quidam verò ex causis quas eligentes instituerunt. Simoniani dicti a Simone magicæ disciplinæ perito, cui sanctus Petrus in actibus apostolorum maledixit pro eo quod ab apostolis spiritus sancti gratiam pecunia emere uoluisset. Hi dicunt creaturam non a Deo, sed a uirtute quadam superna creatam. Menandriani, a Menandro mago discipulo Simonis nuncupati, qui mundum non a Deo, sed ab angelis factum esse asserunt. Basilidiani, a Basilide appellati, qui inter reliquas blasphemias passum Iesum abnegauit. Nicolaitæ, dicti a Nicolao diacono ecclesiæ Ierosolymorum, qui cum Stephano, & ceteris constitutus est a Petro, qui propter pulchritudinem relinquens uxorem dixerat, qui uellet ea uteretur, & uersa est in stuprum talis consuetudo, ut inuicem coniugia commutarent, quos Ioannes in Apocalypsi improbat dicens, sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum. Gnostici, propter excellentiam scientiæ se ita appellare uoluerunt, animam naturam Dei esse dicunt, bonum, & malum Deum suis dogmatibus fingunt. Carpocratiani, a Carpocrate quodam uocantur, qui dixit Christum hominem fuisse tantum, & de utroque sexu progenitum. Cherinthiniani, a Cherintho quodam nuncupati. Hi inter cetera circuncisionem obseruant. mille annos post resurrectionem in uoluptate carnis futuros prædicant. unde Græcè Chiliastæ, Latinè millenarij sunt appellati. Nazaræi, dicti qui dum Christum qui a uico Nazaræus est appellatus, filium Dei consiten-

tur, omnia tamen ueteris legis custodiunt. Ophitæ a colubro nominati sunt. coluber enim Græcè ophis dicitur. colunt enim serpentem, dicentes ipsum in paradiso induxisse cognitionem ueritatis. Valentiniani, a Valentino quodam Platónico sectatore uocati, qui æonas, idest sæcula quædam in origine Dei creatoris induxit. Christum quoque de uirgine nihil corporis assumpsisse, sed per eam quasi per fistulam transisse asserunt. Apellitæ, quorum Apelles princeps fuit, qui creatorem angelum nescio quem gloriosum superioris Dei faciens Deum legis Israel illum igneum affirmas, dixit Christum non Deum in ueritate, sed hominem in phantasia apparuisse.

Archontiaci, a principibus appellatur, qui uniuersitatem quam Deus condidit, opera esse archangelorum defendunt. Adamiani, uocati quod Adæ immitentur nuditatem, unde & nudi orant, & nudi inter se mares, femineque conueniunt. Cainiani proinde sic appellati, quoniam Caim adorant. Sethiani, nomen acceperunt a filio Adæ, qui uocatus est Seth, dicentes eundem esse Christum.

Melchisedichiani, uocati pro eo quod Melchisedech sacerdotem Dei non hominem fuisse, sed uirtutem Dei esse arbitrantur. Angelici, uocati quia Angelos colunt. Apostolici hoc sibi nomen præsumserunt, quod nihil possidentes proprium, nequaquam recipiant eos, qui aliquid in hoc mundo utuntur. Cerdoniani, a Cerdone quodam nominati, qui duo contraria principia asserunt. Martionistæ, a Marcione Stoico philosopho appellati, qui Cerdonis dogma securus, alterum bonum, alterum iustum Deum

Deum asseruit, tanquam duo principia creatoris, & bonitatis. Artotyritæ, ab oblatione uocati, panem enim, & caseum offerunt dicentes, primis hominibus oblationem a fructibus terræ, & fructibus ouium fuisse celebratam. Aquarij, appellatio eo quod aquam solam offerunt in calice sacramenti. Seueriani, & Seueri exorti, uinum non bibunt, uetus testamentum, & resurrectionem non recipiunt. Tatiani, a Tatiano quodam uocati, qui & encratitæ dicti, quia carnes abominantur. Alogij uocantur tanquam sine uerbo. logos enim Græcè uerbum dicitur. Deum enim uerbum non credunt, respuentes Ioannis euangelium, & apocalypsim. Cataphrygis nomen prouincia Cataphrygia dedit, quia ibi extiterunt auctores eorum Montanus, Prisca, & Maxima fuerunt. hi aduentum sancti spiritus non in apostolis, sed in se traditum asserunt. Cathari propter munditiam ita se nominauerunt; gloriantes enim de suis meritis. negant penitentibus ueniam peccatorum. uiduas si nupserint, tanquam adulteras damnant: mundiores se ceteris prædicant qui nomen suum si cognoscere uellent, mundanos se potius quam mundos uocarent. Pauliani, a Paulo Samosatheno exorti sunt, qui dixit non semper fuisse Christum, sed a Maria sumpsisse initium. Hermogeniani, ab Hermogene quodam uocati, qui materiam non naturam introducens, Deo non naturæ eam comparuit, matremque elementorum ideam asseruit, quos apostolus improbat elementis seruientes. Manichæi, a quodam persa extiterunt. qui uocatis est Manes. hic duas naturas, & substantias

introduxit, idest bonam, & malam, & animas ex Deo quasi ex aliquo fonte manare asseruit: testamentum uetus respuunt: nouum ex parte recipiunt.

Canoniani^b idest Latinè sine lege dicuntur. Anthropomorphitæ, dicti pro eo quod simplicitate rustica Deum habere humana membra, quæ in diuinis libris scripta sunt, arbitrantur. anthropos enim Græcè, Latinè homo interpretatur, ignorantes uocem domini qui ait: Spiritus est Deus, incorporeus est. nec membris distinguitur, nec corporis mole censetur. Heraclitæ, ab Heraclio auctore exorti monachos tantum recipiunt: coniugia respuunt: regna cælorum paruulos habere non credunt. Nouatiani, a Nouato Romæ urbis presbytero exorti, qui aduersus Cornelium cathedram sacerdotalem conatus inuadere hæresim instituit, uolens apostatas suscipere, & rebaptizans baptizatos. Montani hæretici dicti quod tempore persecutionis in montibus latuerunt, qua occasione se a catholicæ ecclesiæ corpore diuiserunt. Hebionitæ, ab Hebione dicti, siue a paupertate. Christum. non per profectum solum uirum iustum putant effectum, unde competenter Hebionitæ pro paupertate intelligentiæ appellati sunt. Hi enim Iudei sunt, & ita tenent euangelium, ut legem carnaliter seruēt, aduersus quos ad Galathas apostolos scribens inuehitur. Fotiniani, a Fotino Gallogræciæ Smyrni episcopo nuncupati. qui Hebionitarum hæresim suscitans, asseruit Christum a Maria per Ioseph nuptiali coitu fuisse conceptum. Aeriani, ab Aerio quodam nuncupati sunt, hinc offerre sacrificium pro defunctis spernunt. Actiani, ab Actio sunt uocati,

vocati, idemque Eunomiani, ab Eunomio quodam dialectico, Aetij discipulo, ex cuius nomine magis innotuerunt, dissimilem patri asserentes filium, & filio spiritum sanctum. dicunt etiam nullum imputari peccatum in fide manentium. Origeniani, ab Origene auctore exorti sunt, dicentes, quod non possit filius uidere patrem, nec spiritus sanctus filium. animas quoque in mundi principio dicunt peccasse, & pro diuersitate peccatorum e caelis usque ad terram lapsas diuersa corpora, quasi uincula meruisse, eaque causa factum fuisse mundum. Noetiani, a quodam Noeto vocari, qui dicebant Christum eundem esse, & patrem, & spiritum sanctum, ipsamque trinitatem in officiorum nominibus, non in personis accipiunt. unde & Patripassiani uocantur, quia patrem passum dicunt. Sabelliani, ab eodem Noetio pululasse dicuntur, cuius discipulum perhibent fuisse Sabellium, ex cuius nomine maxime innotuerunt. unde, & Sabelliani uocati sunt hi unam personam patris, & filij, & spiritus sancti asserunt. Ariani, ab Ario Alexandrino presbytero orti sunt, qui coaeternum patri filium non agnoscens, diuersas in trinitate substantias asseruit, contra illud quod ait dominus, Ego, & pater unum sumus.

Macedoniani, a Macedonio Constantinopolitano episcopo dicti sunt, negantes Deum esse spiritum sanctum.

Apollinarista, ab Apollinare uocati sunt, dicentes Christum corpus tantummodo sine anima suscepisse.

Antidicomarite appellati sunt pro eo quod Mariae Virginitati contradicunt, asserentes eam post Christum natum uiro suo commixtam fuisse. Metan-

gismonita, ideo tale nomen acceperunt, quia αγγος, Graece uas dicitur: asserunt enim sic esse in patre filium, tanquam uas minus intra uas maius.

Patritiani, a quodam Patricio nuncupati sunt, qui substantiam humanam carnis a diabolo conditam dicunt.

Collitiani, a quodam Collitio nominati, qui dicunt Deum non facere malum, contra illud quod scriptum est, Ego dominus creans mala. Floriani, a Floriano, qui e contrario dicunt Deum creasse mala, contra illud quod scriptum est, Fecit Deus omnia bona. Donatista, a Donato quodam Afro nuncupati, qui de Numidia ueniens totam paene Africam sua persuasione decepit, asserens minorem patre filium, & minorem filio spiritum sanctum, & rebaptizans catholicos. Bonosiani, a Bonoso quodam episcopo exorti produntur, qui Christum filium Dei adoptiuum, non proprium asserunt. Circumcelliones, dicti eo quod agrestes sunt, quos Scototopicos uocant, supra dictae heresis habentes doctrinam. Hi amore martyrij semetipsos perimunt, ut uiolenter de hac uita discedentes martyres nominentur. Priscilianista, a Prisciliano uocati, qui in Hispania ex errore Gnosticorum, & Manichaeorum permixtum dogma composuit. Luciferiani, a Lucifero Smirnae episcopo orti, qui episcopos catholicos, qui Constantij persecutione perfidiae Arianorum consentientes erant, & postea correcti, redire in cathedram delegerunt, damnantes siue quod prius crediderant: siue quod se credidisse dissimularant (quos ecclesia catholica materno recepit sinu, tanquam Petrum post fletum negationis: hanc fili-

li matris charitatem superbe accipientes, eamque recipere nolentes, ab ecclesia communionem recesserunt, & cum ipso Lucifero auctore suo, qui mane oriebatur, cadere meruerunt. Iouinianista, a Iouiniano quodam monacho dicti, asserentes nullam nuptiarum, & virginum esse distantiam, nullumque inter abstinentes, & simpliciter epulantes esse discrimen. Heluidiani, ab Heluidio nominati, qui dicunt post natum Christum alios Mariam filios de viro suo Ioseph peperisse. Paterniani, a Paterno quodam exorti qui inferiores corporis partes a diabolo factas opinantur. Arabici, nuncupati eo quod in Arabia exorti sunt, dicentes animam cum corpore mori, atque in nouissimo utrunque resurgere.

Tertullianista, dicti a Tertulliano presbytero Africanæ prouinciæ ciuitatis Carthaginensis, animam immortalem esse, sed corpoream predicantes: & animas hominum peccatorum post mortem in Demones uerti putantes. Tessarescedecata dicti, quod decima quarta luna pascha cum Iudeis obseruandum contendunt: Nam tessera quatuor, deca decem significat. Nycages, a somno nuncupati, quod uigilias noctis respuant, superstitionem esse dicentes iura temerari diuina quæ noctem ad requiem tribuit. Pelagiani, a Pelagio monacho exorti. Hi liberum arbitrium diuinæ gratiæ anteponunt, dicentes sufficere uoluntatem ad implenda iussa diuina. Nestoriani, a Nestorio Constantinopolitano episcopo nuncupati, qui beatam uirginem Mariam non Dei, sed hominis tantummodo asseruit genericem, ut aliam personam carnis,

aliam faceret deitatis, nec unum Christum in uerbo Dei, & carne credidit, sed separatim alterum filium Dei, alterum filium hominis predicauit. Eutichiani, dicti ab Eutiche Constantinopolitano abbate, qui Christum post humanam assumptionem negauit existere de duabus naturis, sed solum in eo asseruit diuinam naturam esse. Acephalita, dicti, idest sine capite, quem sequuntur heretici. nullus enim eorum reperitur auctor a quo exorti sunt. Hi trium Chalcedonensium capitulorum impugnatores, duarum in Christo substantiarum proprietatem negant, & unam in eius personam naturam predicant.

Theodosiani, & Gaianista appellati a Theodosio, & Gaiano, qui temporibus Iustiniani Principis in Alexandria, per populi peruersi electionem uno die sunt ordinati episcopi. Hi errores Eutichij, & Dioscori sequentes Chalcedonense concilium respuunt ex duabus unam in Christo naturam asserunt, quam Theodosiani corruptam, Gaianista incorruptam contendunt.

Gnoista, & Tritoista, a Theodosianis exorti sunt, ex quibus Gnoista ab ignorantia dicti, quia ad peruersitatem, a qua exorti sunt, id adijciunt, quod Christi diuinitas ignoret futura, quæ sunt scripta de die, & hora nouissima, non recordantes Christi personam in Isaia loquentis, Dies iudicij in corde meo.

Tritoista uero uocati, quod sicut tres personas in trinitate, ita quoque tres asserunt deos esse, contra illud quod scriptum est, Audi Israel, dominus Deus tuus, Deus unus est.

Sunt & alia haereses sine nominibus,

bus, & sine auctore, ex quibus alij tri formem putant Deum esse: Alij Christi diuinitatem passibilem dicunt. Alij Christi des patre natiuitati initium temporis dant: Alij liberationem hominum apud inferos factam Christi descensione non credunt. Alij animam imaginem Dei negant. Alij animas conuerti in Demones, & in quacunque animalia existimant. Alij de mundi statu dissentiunt. Alij innumerabiles mundos opinantur. Alij æquam Deo coæternam faciunt. Alij nudis pedibus ambulant. Alij cum hominibus non manducant.

Hæ sunt hæreses circa catholicam fidem exortæ, & ab apostolis, & a sanctis patribus, uel concilijs prædamnatæ, quæ dum in se multis erroribus diuisæ inuicem sibi dissentiunt, communi tamen nomine aduersus ecclesiam Dei conspirant.

Sed & quicumque aliter scripturam sanctam intelligit quam sensus spiritus sancti flagitat a quo conscripta est, licet de ecclesia non recesserit, hæreticus appellari potest. Hec Isidorus in suis etymologijs libro 8. cap. 5. tractando de hæresi, & est canonizatum. 24. q. 3. quidam autem hæretici, per totum.

Qui quidem omnes supradicti hæretici, licet uideantur diuersi, facies quidem habent diuersas, sed caudas adinuicem collegiatis.

Item de hæresi Berengarij, qui dicebat non contineri corpus Christi sub speciebus panis, & uini, habetur de consecratio. distinc. 2. in c. ego Berengarius.

Et de alijs multis speciebus hæresis damnatis per ecclesiam uide 15.

distinctio. c. canones, & c. sicut.

Cur Deus permittit tot hæreses? & dicendum quod diuina prouidentia diuersi erroris hæreses esse permittuntur, ut fideles astutiores reddantur, ut 24. q. vltima ca. vlti. Et quia saluator noster olim prædixerat circa finem sæculi, Pseudochristos, & pseudopphetas surgere, & multos seducere, & fideles suos multas in mundo habituros præssuras, sed tamen portas inferni non præualituras, ut habetur. 1. quæst. 3. in cap. saluator noster. Et ut dicit apostolus, oportet hæreses esse, ut qui probati sunt, manifesti fiant. quapropter oportet, nos cum propheta ex aduerso consurgere, & murum opponere pro domo Israel, & euangelici meminisse mandati, quod ab ipsa ueritate præcipitur, quod si nos oculus, aut pes, aut dextera scandalizauerit, manus a compage corporis auferatur, cum melius extra ecclesiam positus existimus, si ab his qui intus sunt, in eis quos decipiunt, vulnerantur. Hi enim scilicet neophyti, nec ut infideles descendunt, nec remanent ut fideles, sed misteriorum percepta notitia, fidei nostræ secretioribus perscrutatis, conuersi postmodum impugnant nos contradictionibus suis, corda nostra disrumunt, conculcantes uerbi dominici margaritas, & ornamenta fidei maculantes. Ex quibus multi in regnis istis tam catholicorum regnum, sicut sunt isti Serenissimi rex Ferdinandus & regina Elizabeth, & ut in lucem proderent, quæ ante in antris latebant, legem ueterem suscitantes, quæ ab olim sepulta est, ac in passione Christi consummata, iuxta uocem ipsius inter crucifixores emissam, quando uel-

lum

lum quod ipsius secreta tegebat, scisum est in duas partes, a summo usque deorsum, ut reuelata facie mysteria Iesu Christi conspiceremus, quique emulatores Moyse se iactant, cum reuera ipsius capitales inimici existant, utpote doctrinam eius, ut falsam respicientes. si enim, ueritas inquit, Moyse crederent, de illo enim ipse scripsit. Vnde & illud Hieronimi, pro dolor prouinciæ isti competere satis uideo, ibi enim cesperte terra secundo dominici seminis, nunc autem sulcis obruta in lolium, auenasque degenerant ubi quondam sole iustitiæ Christus oriebatur: Nunc autem lucifer ille, qui ceciderat supra sidera posuit vexillum suum. Et sic respondendo ad prædictam questionem cur Deus permittit tot hæreses, ut supra dictum est, quod diuina prouidentia multos diuersi erroris hæreticos esse permittit, ut cum interrogant nos ea quæ nescimus, sic excutiamus pigritiam, & diuinas scripturas cupiamus. iō enim apostolus ait, Oportet hæreses esse, ut qui probati sunt; qui bene possunt docere. Vel ideo Deus permisit tot hæreses, ut constantia fidelium comprobetur. Vel dicendum quod ista quæ in secretis Dei consistunt, non sunt a nobis inquirenda, iuxta illud Ecclesiastes tertio, Altiora tene quæseris, & fortiora te ne scrutatus fueris, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Et postea subditur. Multos enim supplantauit suspitio illorum, & in uanitate detinuit sensus eorum. & Ecclesiastes, septimo. Quid necesse est homini maiora se quærere? cum ignoret quid cōducatur sibi in uita sua. & post pauca, nec plus sapias quam necesse est, ne obstupescas.

Habemus etiam exemplum Apostoli, qui cum de prædestinatione uerba ageret, & peruenisset ad illud, quare Deus quosdam eligat, alios autem reprobet, iuxta illud, Iacob dilexi, Esau autem odio habui, sapientissimè intulit. O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uia eius. Et de eodē Augustinus super Ioa. in illo uerbo, Nemo potest uenire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum, dicit quare hunc trahat noli inuestigare, si nō vis errare. per idem respondet magister, secundo sententiarum, distinc. 23. Et sic concludendo dicendum quod secreta Dei abissus multa.

Item nota quod postquam illi sancti patres, qui prædictas hæreses conscripserunt, multæ aliæ exortæ sunt nouiter, iuxta illud uerbum saluatoris nostri Iesu Christi, de quo supra dictum est. scilicet eo quod magis finis sæculi appropinquat, eo magis hæreses subcrefcunt: quod partim ex prælatorum negligentia prouenire conspicuum est. dormientibus enim hominibus, saluator inquit, inimicus homo supereminuit zizaniam.

Ex alio etiam hoc prouenit, quoniam post illa tempora, quibus illi sancti doctores scripserunt, multi articuli fuerunt per ecclesiam determinati quod sint contra fidem. Vnde si quis modò affirmaret aliquem ipsorum pertinaciter, hæreticus censeretur, quod minimè contigisset ante determinationem ecclesiæ, ut dicit sanctus Th. 1. par. q. 13. 2. ar. 4.

Augustinus etiam in libro de hæresibus commemorat aliquos catholicos tractatores, qui de hæresibus scripserunt

ferunt diuersas earum species enumerantes. ipse etiam ibidem plures nominatim exprimit, & inter eas dicit de illa prima hæresi, quæ orta est inter discipulos domini nostri Iesu Christi, de qua supra dictum est. Nā cum Christus prædixisset, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis: & subiūxit quædam alia iuxta hæc, & illi qui tunc audierunt, dixerunt, durus est hic sermo, & quis poterit eum audire, & ex illa die abierunt retro. Et ut dicit ibi Nicolaus, non est intelligendum hoc de duodecim discipulis, uel septuaginta duobus discipulis, quia isti Christo adhæserūt, secundum quod patet ex discursu euangeliorum, ubi dicitur, sed multi alij, sequebātur ipsum ad audiendum eius doctrinam, & de istis multi retrocesserunt.

Item nota quod scire huiusmodi species, & diuersitates hæresum prodest ad hoc, ut ex illis possit cognosci quid sit hæreticus, uel quid faciat hæreticum, de quo dubiū tantum est, quod non sine difficultate cognoscitur in aliquibus articulis, ut dicit Augustinus in libro de hæresibus. illud autem indubitatum existat, quod cū malum infinitum sit, ut Pythagorici dicunt teste philosopho secūdo ethicorum, & per consequens infiniti errores possunt occurrere cōtra fidem & consequēter possent hæreses in infinitum multiplicari.

Hæresis alia grauis, alia leuis. Nam aliqua possunt pertinere ad fidem dupliciter: uno modo directè, & principaliter, sicut articuli fidei.

Alio modo indirectè, & secundario, sicut ea ex quibus sequitur cor-

ruptio alicuius articuli, & circa utrūque potest hæresis esse eo modo, quod est fides. Et sic concluditur quod hæresis alia grauis, alia leuis, ut uult. l. 2. C. de hæreticis, ibi, Vel leui argumēto. Et sic uacans augurijs, aut characteribus, non uidetur intantū peccare, quod dieatur primo casu hæreticus, scilicet stricto modo, secundo tamen casu, scilicet largo modo potest dici hæreticus, sicut dicitur de simoniaco.

Item nota quod hæresis, & simonia æquiparantur crimini læs. maiest. ut memoria defuncti damnari possit: glo. Instit. de hære. quæ ab intestato dese. §. per contrarium, & infra.

Item nota quod simoniaca prauitas largo modo dicitur hæresis impia. l. q. 1. quisquis. capi. cum liqueat, & ca. eos.

Item nota quod simoniaca hæresis ortum habuit tempore apostolorum. l. q. 1. fertur.

Item nota quod nullum peccatū est grauius hæresi. 32. q. 7. quid in omnibus. 24. q. 2. quid autem. 22. q. 2. primum.

Item hæresis dicitur atrox crimen. Bal. in marg. ver. hæresis.

Item hæresis dicitur crimen publicum. in Spec. de teste. §. uerū quid de portantibus. Et est crimen ecclesiasticum, ut supra crimen.

Item hæresis est tam enorme crimen, quod post sanatum uulnus remanet cicatrix, de quo uide supra in litera. crimen.

Item nota quod pro nullo alio quod pro hæresi Papa potest conueniri. 40. di. si Papa.

Item hæresis ut cancer dicitur serpere eo quod sua grauitate flagitiosissimum est, ut in præhabitis patet: eō maximè,

maximè, quia iuxta apostolum. 2. ad Timothe. 2. dicit quod hæresis ut cancer dicitur serpere: unde ressecanda est a principio, nè paulatim intima cordis corrodat, & spiritualement uitā adimat. Ressecandæ quidem sunt putridæ carnes, & scabiosa ouis a caulis repellenda, nè tota domus, massa, corpus ardeant, corrumpātur, & putrescant, intereant.

Arius in Alexandria una scintilla fuit, sed quia nō statim oppressus est, totum orbem eius flamma pabulata est. 24. q. 3. ressecandæ.

Hæresis reddit hæreticum omni catholico inferiorem, nō solum quod ad forum intrinsecum, sed etiam extrinsecum. facit ad hoc quod notatur. 2. q. 7. in c. secuti, & in ca. Paulus. uide infra pœna. §. hæresis reddit hæreticum.

Item potest dici hæresis ab hærendo, & latinè competit ei hoc nomen, eo quod quis suæ opinioni uehementer inhæret per electionem, ut supra dictum est.

Et ex supradictis iustificari potest quod notat Innocen. de summa Trinitate & fide catholica, Quod si aliquis habens fidem catholicam implicitè, quia credit quicquid ecclesia credit, sed falsum opinatur naturali ratione motus, ut quia pater maior, uel prior sit filio, uel quod tres personæ, scilicet pater, & filius, & Spiritus sanctus, sint tres res a se inuicem distinctæ, & separatæ, & distantes, quod non est hæreticus, dummodo hunc errorem suum non defendat, & hoc ipsum credit quod credit sic ecclesiā credere, & suā opinionem fidei ecclesiæ supponit, paratus se submittere iudicio ecclesiæ, ubi ecclesiā sciret contra-

rium sentire. Hæresis enim requirit pertinaciam, ut de summa Trinitate in Cle. unica §. porro, & Clementina unica de usuris. §. penult. & licet talis excusetur huiusmodi ab hæresi, non tamen excusaretur a peccato, si errauit in his quæ scire tenebatur de pertinentibus ad fidem, de quibus per sanctum Thomam secunda secundæ. arti. 5. quia & ipsa ignorantia est peccatum in his, quæ quis scire tenetur, ut 38. distin. qui ea, & per philosophū tertio Ethi. & per magistrum sentent. libro 4. dist. 13.

Item sciendum quod hæresis principaliter consistit in corde, secundum quod Hilarius dicit. Intelligentiæ sensus in crimine est, sed secundariò in ore. unde Hieronymus dicit, quod ex uerbis inordinate prolatis incurritur hæresis, non quia hæresis per se in his consistat, sed quia sunt occasio, & causa erroris, ut Thomas dicit ibi. adde etiam quod uerba sunt signa earum quæ in anima sunt, passionum, ut philosophus dicit. Non enim presumitur quis dicere quod ante animo non cogitauit, ut ff. de libe. lega. l. Labeo.

Item nota quod nedum quis incidit in hæresim uerbo, sed etiam facto, ut tenet expressè Lapus Abb. & Antonius de Butrio, & Ioannes de Imola, in Clem. 1. de usuris, dicentes. l. q. si quis in uerbis asserat pertinaciter exercere usuras non esse peccatum, sed potius factis, puta inhumaniter tractando eos quibus mutuauit, uel simile quid agendo, quod tunc signata sit eius opinio, ita quod dici possit ex hoc diffamatus, tunc procedi poterit cōtra eum de hæresi. l. l. quæstio. 3. existimant, & cap. non solum.

lum. ubi habetur quòd non solù uerbis, sed etiam factis Deum negamus, secundum eos ad hoc. 2. 5. quæstio. 1. uiolutores. ubi ait proteruè agūt, aut loqui præsumunt, ut in ca. accusatus, de hæreticis, lib. 6. §. ille quoque ubi ponuntur certi casus, propter quos quis incidit in hæresim, licet in facto, & opere nihil asserat, & per cōsequēs manifestus hæreticus dici potest, in quantum sunt signa infidelitatis, ut 1. uer. uide supra contrahens, & supra focto, & infra simonia.

Supra dictum est quòd hæresis abhærendo dicitur. & sic dicendum quod finis proximus hæresis est adhærere falsæ sententiæ, secundum Thomam secunda secundæ. q. 1. ar. 4. & intelligendum est hoc, si pertinaciter repugnat secundum Cal. confi. 4. sub ti. de hæreticis.

Nota quod præsumptio sensus proprii uia est ad hæresim. 2. 4. q. 3. quid autem. Et qui in expositione sacræ scripturæ locum, tempus, personam non attendit, de facili in erroris labyrinthum cadit. 29. distinctione sciendum.

Inuentor hæresis, & imitator pari damnatione plectuntur. 2. 4. quæst. 1. capitu. 1.

Ad quem spectet iudicare de hæresi, uide infra iudicare. §. ad quem spectet, & infra procedere.

Quæ differentia sit inter hæresim, & schisma. n. Et dicendum quòd est ista, scilicet hæresis est in peruersa doctrina, & schisma in separatione ab ecclesia, ut habetur. 2. 4. q. 3. inter schisma. Et de hac differentia uide magis latè infra schisma.

Sed hæresis est species infidelitatis. S. Tho. 2. 2. q. 1. ar. 1.

Item nota quòd quædam hæresis fuit orta inter quosdam dicentes, quod natus ex baptizato non erat necessarius baptizandus. de quo de consecratione, di. 4. si baptizat, & ibi Arch. vi de supra baptismus.

A D D I T I O N E S.

a Di. Iero. in epist. ad Galat. cap. 5. Vmber. in Iudi. inquis. hoc ipso uer. in princip. Guindisal. in tract. hæreti. quæstio. 2. & eodem tract. q. 1. nume. 4. Paul. Ghirlan. Quintil. Mandosius.

Adde Alberti. de assertio. catho. q. 1. & Simanc. in Enchir. ti. 2. P. V.

b Id genus non legitur in meis Codicibus. Pet. Vend.

c Isai. 30. & 63. Q. M.

d Deutero. 6. in prin. Q. M.

e Videlicet, qui ad hoc sanctam scripturam retorquet, quòd contrariatur ei quod per spiritum sanctum est reuelatum, declarant D. Tho. 2. 2. q. 11. artic. 2. & Guindisal. de hæret. quæst. 3. nume. 2. uide infra in uerb. hæreticus. uer. item hæreticus est, qui aliter scripturam. Q. M.

f Sex bona quæ ex hæresibus eliciuntur recenset & probat Vmber. in Iudi. inquisito. hoc uersic. hæresis. num. 6. cum alijs sequen. Et cur Deus permittat tot hæses esse, post Diuos Paulo & Augustino, Guindi. de hæreti. quæst. 4. numero 5. & sequen. Quintil. Mand.

g Legendum forsitan sic nunc in lucem proauerunt, qui &c. & si sensus ita procederet. Ad quod me monuit, quod supra scribit Apostata. §. sed an isti. Petrus Vendramenus.

h Ex Ioan. c. 5. sed imperfecta est oratio, deest enim, & mihi crederent, sequens item oratio corrupta est. P. V.

i Indigent hæc uerba absolutione sua, uidelicet e

delicet manifesti fiant, & in sequenti statim membro, quid desiderare uidetur. Pet. Vendramenus.

k Idem dicunt Guindisal. de hæret. q. 1. numero tertio, Vmber. in Iudi. inquis. in uerb. Simonia. ubi subiicit quando simonia sit propriè hæresis, immo hæresi grauius delictum. & simoniacus quando largè, & quando strictè dicatur hæreticus. Carer. de hæreti. nu. 31. Q. M.

l Scias hunc locum esse deprauatum, locus autem integer ex Ioanne citato sic se habet. Quid si aliquis non pertinaciter, sed forte aliter, ex lubrico lingua asserit non esse peccatum exercere uisuras? dicit &c. Postea subiungit ita. Quid autem si non uerbis, sed factis hoc asserat, puta inhumaniter tractando eos, quibus mutuat, uel simile quid agendo? dicit quòd tunc si ex hoc sit grauata eius opinio &c. hoc modo lectio fiet plana, ita scribit ad gloss. pertinaciter. Pet. Vend.

m Voci, licet, existimo locum esse post uocem, opere, ut sic legatur. Quis incidit in hæresim facto, & opere, licet nihil &c. Petrus Vendramenus.

n Paul. Ghirlan. de hæreti. q. 2. nume. 6. & sequen. Carer. eo. ti. de hæreti. nu. 3. uersic. item contrahitur hæresis, per schisma. Vmber. in Iudi. inquis. in uerb. schisma ab hæresi diuiditur. Simanc. titu. de schismate. Quint. Mand.

De hæresibus Iudæorū. Isidorus in etymol. libro 8. cap. 4. sic dicit Iudæi. confessores interpretantur. multos. n. ex his sequitur confessio, quos antea perfidia possidebat. Hebræi transiutores dicuntur, quo nomine admonentur, ut de peioribus ad meliora transeant, & pristinos errores relinquunt.

Pharisæi, & Saducæi, inter se contrarij sunt. Nā Pharisæi ex Hebræo, in Latino interpretantur diuisi, eo quod traditionum, & obseruationum suarum, quas illi deuterose uocant, iustitiam præferunt, unde & diuisi uocantur a populo, quasi per iustitiam.

Sadducæi, interpretantur iusti. ueni dicant enim sibi quod non sunt, corporis resurrectionem negant, & animam interire cum corpore prædicant. Hi quinque tamen libros legis recipiunt, prophetarū uaticinia respuunt. Esneidi b dicunt ipsum esse Christū, qui docuit illos omnem abstinentiam. Morbonci, dicunt ipsum esse Christum qui docuit illos in omnibus re sabbatizare. Genistei, dicuntur eo quòd de genere Abraham esse se gloriantur. Nam cum in Babiloniam uenisset populus Dei, plerique relinquentes uxores suas, Babylonice mulieribus adhæserunt: Quidam autem Israeliticis tantum coniugijs contenti, uel ex eis geniti. dum reuersi essent de Babilonia, diuiserunt se ab omni populo, & assumpserunt sibi hoc nomē iactantia. Meristici, appellati eo quod separant scripturas, non credentes omnibus prophetis dicentes, alijs, & alijs spiritibus alios prophetasse. n. n. Græcè. Latine pars dicitur.

Samaritæ, dicti eo quod legem solam custodiant. Nam prophetas non recipiunt. Himerobaptistæ, eo quod quotidie uestimenta sua, & corpora lauunt. Hęc Isidorus, uide supra tractando de hæresi.

A D D I T I O N E S.

a Eorum meminit D. Ieroni. ad Damasum episto. 143. item in Catalo. scripto.

ecclesiast. de Papia episcopo Ierapolytano. Petrus Vndramenus.

b Isido. est legendus de correctis horum nominum lectione. Quasdam Iudæorum hæreses commemorat ex Egesippo Nicepho. hist. eccles. lib. 4. cap. 7. P. V.

Hæreticus. Viso supra de hæresi, quid sit hæresis & unde dicatur, & quot sunt species hæresis, Nunc autem uidentur quid sit hæreticus, & quæ faciant hæreticum, & unde dicatur hæreticus, & quibus assimilentur hæretici. Et primo hæretici appellatur, qui non sunt membra ecclesiæ sanctæ catholicæ, & qui sanctam communionem in sancta catholica ecclesia a sacerdotibus non recipiunt. & priuilegia catholicis tantummodo conceduntur non hæreticis, nisi fuerint reuersi ad fidem. de hoc. C. de hæreticis. l. 3. C. de Iudæis. l. si. Innoc. in cap. ex literis, de priuilegijs.

Item hæreticus est qui uel leui argumento a iudicio catholicæ religionis, & tramite detectus fuerit deuiare, ut ^a C. de hæreticis. l. 2. uel qui non est membrum fidei catholicæ ecclesiæ, uel qui est diuersarum hæresum, ut in authen. de priuilegijs dot. coll. 8. uel qui non credit secundum quod prædicant quatuor concilia, ut C. de hæreticis. l. quæcunque.

Sed hæreticus dicitur ^b ab *αἰρέσις*, quod est opto, seu eligo. unde etiam aphæresis, quæ apud nostros ablatio dicitur, & diæresis, quæ est diuisio, & synæresis, quæ est diuisorū coniunctio. dicitur itaque hæresis optatio, siue electio. Eligunt enim hæretici sectam specialem, & catholicæ religioni contrariam, uel diuersam. Cicero

in paradoxis, estque in ea hæresi, quæ nullum sequitur florem orationis.

Hæreticorum autem quidam prædicant turpiora, & in maximo sunt errore, ut Manichæi, Samaritani, Borboritæ, Pagani, Môtanistæ, Tascodrogi, & Orphitæ. quibus omnibus omnis legitimus actus interdicendus est, ut C. de hæreticis. l. quæcunque, & l. quoniam multi. §. idcirco. & cum alijs hominibus nihil ex legibus, uel moribus habent commune, & omnino, tamen rei læsæ maiestatis tenentur, ut in l. Manichæos. C. eod. tit.

Manichæi sunt qui Christum dicunt non esse, ut dicit gloss. j. dictæ l. Manichæos. & extiterunt a quodam Persa, quocutus est Manes. hic duas naturas, & duas substantias introduxit, id est bonam, & malam, & animas ex Deo quasi ex aliquo fonte manare asseruit: testamentum uetus respuit nouum ex parte recipiunt. ita dicitur, 224. quæst. 3. cap. quidam, ubi uariæ sectæ hæreticorum, & in l. Ariani. C. de hæreticis. uide supra hæresis. §. diuersitatem.

Item hæreticus communiter est, qui de fide falsam opinionem inuenit, uel inuentam sequitur, ^c ut 23. quæst. j. hæc est fides, & 24. q. 3. hæreticus, uide infra ista litera. §. iam supradictum est.

Item hæreticus est qui circa fidem dubius ^d est, & quicumque in fide dubitauerit friuola adhesionem, hæreticus censetur, ut extra eo. c. j. Et intelligendum est esse dubium in fide, eum qui indeterminatè in dubio persistit, secus de illo qui têtatur de fide cum dolore cordis.

Item hæreticus est ille, qui malè sentit de sacramentis ecclesiæ, scilicet aliter

aliter sentiendo de baptismo, peccatorum confessione, eucharistia, matrimonio, & de reliquis sacramentis, quàm prædicat, & obseruat sacrosancta Romana ecclesia, ut in c. ad abolendam, extra eo.

Item hæreticus est qui aliter scripturam sacram intelligit, quæ sensus spiritus sancti flagitat, ^e a quo scripta est, licet ab ecclesia non recesserit. 24. q. 3. hæresis, & 28. di. quamuis, & 27. dist. vino.

Item etiam pro hæretico habetur qui scienter hæreticum non reuocat, ut in c. 2. de hæreticis.

Item hæreticus est qui præcisus est ab unitate ecclesiæ. 4. q. 3. cap. 1. & sequenti.

Item hæreticus est qui in unam hæresim damnatam incidit. 24. quæst. 1. Acatus.

Item hæreticus est non qui errat, sed qui errorem contumaciter defendit. 24. q. 3. qui in ecclesia.

Item hæreticus est qui aduersus Romanam ecclesiam eius dignitatem a domino traditam auferre conatur, ut 22. dist. omnes. ubi dicitur, qui Romanæ ecclesiæ priuilegium ab ipso omnium summo ecclesiarum capite traditum auferre conatur, proculdubio in hæresim labitur.

Item ille dicitur hæreticus qui in dubijs pertinentibus ad salutem animæ non uult acquiescere declarationi domini Papæ. 24. quæst. 1. hæc est fides.

Item sentiens aliquid contra fidem, licet illud ore non exprimat, hæreticus est. gl. de sum. Tri. cap. 1. libro 6. in glo. si.

Item hæreticus iudicabitur quod ad ecclesiam qui uerba, uel facta hære-

tica dixerit, uel fecerit, ar. C. de iureiur. l. si conuitij, & eo. ti. ca. 2. lib. 6. de hæreticis, ad abolendam. §. presenti, & c. excommunicamus. 23. q. 5. si uos. uide supra contrahens, & infra ista litera. §. supra.

Item hæreticus iudicatur quicumque dicit non esse peccatum id quod est contra præceptum Dei. Thom. in quotlibeto 3. ar. 12.

Item qui contradicit decretis, decretalibus epistolis summorum pontificum, hæreticus est, ut 20. dist. de libellis, in si. & And. de Ifernina in auth. Gazaros, & no. 24. q. 3. §. quia non, & de hæret. capi. 3. & eodem ti. Cle. 3. & in cap. accusatus. §. 1. de hæreticis. libro 6.

Si enim uiolator canonum, & dogmatum dicitur blasphemus, & hæreticus, ut dictum est, multo magis est hæreticus qui falsum asserit de Deo, cuius dono canones editi sunt, & reuelati, ut 25. q. 1. uiolatores.

Item considerandum quod licet pluribus modis quis dicatur hæreticus, ut supra tamen stricto modo dicitur hæreticus, qui aliter sentit de articulis fidei, quàm Romana ecclesia, ^f ut in c. accusatus, de hæreticis, libro 6. §. 1. unde clarius, & breuius ponit glo. in Clementi. 1. de usuris, quod non solum est hæreticus qui male sentit de articulis fidei, uel sacramentis ecclesiæ, sed etiam qui peruersum habet dogma, uel gignit nouas opiniones falsas, uel iam inductas falsas opiniones sequit, ut habetur de hæreticis, ad abolendam, & 24. quæst. 3. cap. inter hæresim, & schisma. & c. hæreticus. & ita tenent docto. in allegata Clementi.

Item hæreticus est qui non reci-

pit quatuor concilia, quæ habentur. 15. dif. canones.

Item qui aduersatur fidei catholice, etiam si ex leui argumento in hoc erraret.

Item qui in octoginta sectis, seu modis positus in d. c. quidam. 24. q. 3. Vnde si in quacunq; hæresi aliquid crederetur, uel fieret quod esset contra articulos fidei, uel sacramenta ecclesie, uel impugnaretur catholica fides aliter, quàm & sicut Romana ecclesia credit, & tenet, uel si in hæresi illa facta, uel dicta incideretur, uel in alijs hæresib. tales hæretici dicuntur, & perdūt bona, ut supra dictum est. Et ita tenet Hostiensis. in summa de hæreticis. §. qua pœna, & And. de Iser. in auth. Gazaros.

Item hæreticum est dicere hominẽ esse impeccabilem, secundum Abbatem Sicu. de hæreticis, in Clem. multorum, in conclusionibus glossarum. Item cum in hac uita non potest haberi perfectissima charitas, dicere contrarium hæreticum est.

Item osculum mulieris ex causa libidinosâ, est peccatum mortale, & dicere contrarium est hæreticum, per eundem Abbatem Sicu. in conclusionibus glossarum Clemen. ad nostrum, de hæreticis.

Item dicere quod peccator nõ potest saluari quantumcunque poeniteat, dicitur hæreticum. Sic etiam dicens quod Romæ, uel alibi non admittuntur per ecclesiam, uel quod peccata non dimittunt, nisi a solo Deo, eodem modo est hæreticum, secundum Old. in consi. 271.

Item hæretici sunt, qui quod prauè sapiunt, contumaciter defendunt, ut in capitu. qui in ecclesia. 24. q. 3. &

sanctus Tho. secunda secunda. q. 11. ar. secundo.

Item ex solo dicto potest quis reputari hæreticus. 24. quæstio. 1. hæc est fides.

An dicens pertinaciter nullo casu licere iurare, sit hæreticus? uidetur quod sic, ut 22. q. 1. non est, in gl. de hæreticis. ca. excommunicamus. §. ultimo, no. glo. de restit. spoliato. cap. olim, & no. in ca. ad abolendam. §. si quis de hæreticis.

Dicere spiritum sanctum non procedere a filio, sicut Græci tenebant, hæreticũ est, quia spiritus sanctus misus est a patre, & a filio, & a seipso, quod autem a patre, patet Ioannis. 14. paraclæus autem spiritus sanctus quem mittet pater, & c. quod autem a filio, patet Ioannis. 16. Si autem abiero, mittam eũ ad uos. quod autem seipsum miserit, patet Ioannis. 16. cum autem uenerit ille spiritus ueritatis, & c. & hanc opinionem tenent Græci, & tales propter incredulitatem fracti sunt a corpore ecclesie, ut dicitur ad Romanos. 11. & etiam tenent, quod possunt habere uxores, & conficiunt sacramentum altaris in fermentato.

Vtrum pertinaciter affirmare redemptorem nostrum, & dominum nostrum Iesum Christum, eiusque apostolos in speciali non habuisse aliquid, nec in communi, sit hæreticum? & respondetur quod est hæreticum, ut habetur in quadam extrauaganti Ioannis. 22. quæ incipit, cum inter nonnullos.

Item hæreticum est credere aliquid diuinũ præter Deum, uel quod aliud posset fieri, uel mutari ab alio, quam a Deo, qui est creator omnium, ut patet in

Sym-

Symbolo, Credo in Deum, & Io. c. j. & patet. 26. q. 5. ca. episcopi, & c. quinque. l.

Item pertinaciter asserere quod anima simul cum corpore moriatur, uel quod homines uiuant, & gubernentur per constellationes superiores, uel quod non sit Paradisus, nec infernus: uel quod incestus non sit peccatum, talia sicut ista sapiunt hæresim manifestè, secundum Fridericum de Senis in cõ filio 255. alias 252. quod incipit, Reuerendo in Christo patri. Nam credendum est eum qui talia pluries pertinaciter asseruit corde gessisse, & credidisse, Quia nemo existimandus est dicere quod mente non cogitauit. 22. quæst. 5. humanæ aures. ff. de suppelle. lega. l. Labeo, aliàs legata. & propterea hæreticus est censendus talia proferens, & eius bona a die commissi criminis sunt ipso iure confiscata, secundum eum, ibi multa iura ad hoc allegantem. per uerba enim quæ quis loquitur, suam fidem profitetur, secundum beatum Tho. 2. 2. q. 11. ar. 2. circa medium.

An dicens quod beata uirgo Maria non est in cœlo, & quod non fuit ibi assumpta, sit hæreticus? & dicendum quod sic, eo quod non tenet quod tenet ecclesia. Nam hodie est communis opinio, merito approbata per ecclesiam, & doctores quod fuit assumpta in cœlum, de quo uide sup. assumptio.

An intendens augurijs, & characteribus dicatur hæreticus? & dicendum quod directè non dicitur hæreticus, nec etiam stricto modo, sed largo modo, & indirectè bene potest dici hæreticus, & est leuis hæresis, ut uult. l. 2. c. de hæreti. ibi, uel leui argumẽto, de quo supra hæresis.

Beatissima uirgo Maria nõ solum fuit genitrix hominis, sed Dei. cuius contrarium asserens est hæreticum, sicut Nestorius, qui fuit damnatus in concil. Constantinopolitano. 16. distinctione 6.

An sit hæreticus qui inquisitori aliquid præcipienti non credit, uel de infra pertinaciter. §. item pertinaciter.

An pertinaciter asserens quod decimæ non sint soluendæ, sit hæreticus, uel de infra pertinax, uel pertinaciter.

An dicens Imperatorem non habere monarchiam in orbis censeatur hæreticus? & dicendum quod sic, secundum Bar. in l. hostes. ff. de capti. secus de iure cano. contrariũ habetur per quandam extraua. Bonifacij 8. quæ incipit, Vnam sanctam.

Quis dicatur hæreticus, glo. & docto. in c. firmiter, de sum. Tri. Archi. in c. 2. de hæret. li. 6. gl. ple. 24. q. 3. illi qui. Archi. ea. cau. & q. hæresis. Host. in sum. de hæreti. §. 1. glo. 24. q. 1. quæ dignior. ibi uide.

Iam supradictum est quid est hæreticus. nunc prosequendo quid sit hæreticus, & quid faciat hæreticum, ad hoc respondet magister. 4. sentent. dist. 13. inducendo uarias sanctorum sententias. Ait enim Hilarius extiterunt plures qui cœlestium uerborum simplicitatem, nõ ueritatis ipsius absolutionem susceperunt, aliter interpretantes, quàm dictorum uirtus postularet de intelligentia hæresis, non de scriptura est, & sensus, nõ sermo sit crimẽ. idẽ in li. 8. intelligentiæ sensus in crĩe est. Iero. dicit quod ex uerbis inordinatè platis incurrit hæresis, ut supra dictũ est. Aug. diffiniens quid sit hæreticus ait. hæreticus est qui p. alii cuius spalis commodi, & maximè va-

negloriæ, principatusque sui gratia falsas, ac nouas opiniones gignit, uel sequitur. Gregorius super Ezechielem, qui in expositione sacri eloquij, ut auditoribus placeat, aliquid fingit, sua uerba loquitur, non Dei: qui autem in uerbis dominicis aliter quàm is qui protulit, & senserit, si sub alio intellectu, tamen ad ædificationem tendit, domini sunt uerba, quæ dicit: hæc ille. Inter istas autem definitiones illa August. uidetur esse præstantior, & hanc secutus est Gratianus. 24. quæst. 3. hæreticus, & gl. in Clem. unica, de uferis. sanctus Tho. 4. sent. dist. 13. art. 3. dicit, quod hæreticus dicitur qui a fide diuisus est. & hoc facit ex quadam electione, ut supra dictum est, & infra dicitur.

Item ad hoc ut ex supradictis possit comprehendi, quot modis dicatur quis hæreticus, in summa narabo oēs supradictos modos, & alios subijciam pro quo no. gl. 24. quæst. 3. in c. illi qui peregrinos, in §. quia uerò, super parte, & hæresim, quæ sic dicit ad literam. Vario modo dicitur hæreticus. uno modo quicumque est dubius in fide, ut extra de hæreti. dubius, secundo modo omnis simoniacus, ut 1. q. 1. quisquis. tertio modo omnis præcisus ab ecclesia, secundum quod excommunicatus dicitur hæreticus, ut 4. q. 1. cap. 2. quarto modo omnis qui malè interpretatur sacræ scripturam, ut infra eo. hæresis. quinto modo qui nouam opinionem inuenit, ut infra eo. hæreticus. sexto modo qui uult auferre priuilegium Romanæ ecclesiæ, ut 22. dist. omnes. septimo qui transgreditur præcepta apostolicæ sedis, ut 19. dist. nulli. Itē quædoque largè dicitur hæreticus, qui

non tenet articulos fidei. & secundū hoc Iudæus, uel paganus, uel gentilis sunt hæretici. & secundum hoc nō omnis hæreticus est excommunicatus. Item stricto modo dicitur hæreticus omnis qui est remotus ab ecclesia. & secundum hoc omnis hæreticus est excommunicatus, ut extra de hæreticis, ad abolendam. Et sic multis modis sumitur hæreticus in iure, cū hæreticorū sint multa gēna, ut supra dictum est. & ut melius memoriæ cōmendantur, iterum explanabo. nam uno modo dicitur hæreticus is qui malè sentit, aut docet de fide, uidelicet de corpore Christi, de baptisate, de confessione peccatorum, de matrimonio, uel de alijs sacramentis ecclesiæ. Et generaliter qui de aliquo prædictorum, uel de articulis fidei aliter prædicat, docet, uel sentit, quam sacrosancta Romana ecclesia doceat, & sequatur, & talis hæreticus dicitur, ut extra de sum. Tri. & fide cath. c. 1. & 2. & de hæret. ad abolendam, in prin. & 23. q. 1. hæc est fides, & ibidem extra de uerb. sig. super quibusdam, in prin. Nam omnis censetur hæreticus is qui non tenet, quod docet, & sequitur sancta Romana ecclesia, ut 1. q. c. fi. & c. nolite, extra de sum. Tri. c. 1. li. 6. & facit quod nota. Bar. extra in gl. magna super Rubrica ubi articuli fidei qui habentur in simbolo, Credo in Deum, seriosè numerantur. de quibus articulis habetur etiam in simbolo. Quicumque uult, quem composuit Athanasius.

Sed antequam ad ulteriora procedam, quæro, utrum si is qui deprehenditur errare, dicat se inductū, per iuris ignorantiam, an excusetur? & respondendum, ut supra tactum est in parte,

parte, Excusari. Secundo modo dicitur hæreticus is qui falsum de fide catholica gignit, uel sequitur opinionem, ut supra dictum est ista litera, hæresis, o & ut habetur. 24. q. 3. hæresis, & c. hæreticus, cum sequenti.

Tertio modo dicitur hæreticus qui sacram scripturam aliter intelligit, qui Spiritus sanctus flagitat, p & sic errat in expositione sacra, ut supra dictum est, & habetur. 24. q. 3. hæresis. & 37. dist. relatum cum sequenti.

Quarto modo dicitur hæreticus, qui ex contemptu Romanæ Ecclesiæ, uel summi Pontificis transgreditur præcepta sedis apostolicæ, & ea contemnit obseruare & etiam qui despicit, & negligit seruare decretales, quasi uideatur contemnere clauas, ut 20. di. de libel. & 19. di. nulli.

Quinto modo dicitur hæreticus qui peruertit sacramenta ecclesiæ, ut est simoniacus, qui uendit beneficia, & emit ecclesiastica sacramenta. 1. q. 1. eos qui per pecunias. 5. q. 1. si. q. vltima, patet.

Sexto modo dicitur hæreticus omnis quicumque ab unitate catholice fidei, & communionem fidelium est diuisus. 4. q. 1. quod autem. 7. quæst. 1. de nique, in princip. Largo modo omnis Iudæus, gentilis, & schismaticus est hæreticus.

Septimo modo dicitur hæreticus is qui dubitat de fide catholica, ut extra de hæret. c. 1. nam ad hoc ut censeamur fideles, debemus firmiter credere, & simpliciter confiteri fidem catholicam, ut extra de sum. Tri. ca. firmiter, & extra eo. ti. c. fidelis, lib. 6. Et ad hoc accedit alia ratio quod dubius in fide infidelis est, ut supra dubius. nã dubitans non est in fide. & qui nō est

in fide, est contra fidem. ut C. de Iudæis. l. catholicorum, & de sum. Tri. c. firmiter, & ibi de hoc nota.

Octauo modo dicitur hæreticus qui Romanæ ecclesiæ priuilegium ab ipso summo ecclesiarum capite conatur auferre. 22. di. c. 1.

Nono modo dicitur hæreticus is qui non recipit, nec credit id quod prædicat, & docet sancta mater ecclesia. & qui non tenet quatuor sancta concilia. C. de hæreti. l. quicumque, & 15. di. canones.

Decimo dicitur hæreticus largo modo omnis qui est præcisus ab ecclesia. q & secundum hoc excommunicatus dicitur hæreticus, ut 4. q. 1. cap. secundum, & c. quod autem.

De his uarijs modis hæreticorum no. 24. q. 3. illi. §. quia uerò hæreticus, in gl. uario modo, & nota Bar. in c. firmiter. no. Gos. in sum. eo. ti. Arch. eo. ti. c. 2. lib. 6.

Sed comprehendendo stricto modo, & generaliter omnes qui incidunt in errorem, sub una quali diffinitione potest dici, quod hæretici sunt illi qui a recto tramite & a iudicio catholice fidei detecti fuerunt deuiare. C. de hæret. l. 2. in fi.

Visis supradictis quæritur, nunquid præmissa omnia extendantur etiam ad Iudæos, paganos, gentiles, & similes, qui et hæretici deuiant a ritu catholice fidei, & non tenent id quod tenet sancta mater ecclesia. Et propter hoc uidetur, quod inquisitores possunt se introrittere de hæreticis reducendis, cum eorum potestas extendatur contra hæreticos, & isti omnes sunt hæretici, ut patet ex præmissis. Sed tamen dicendum, quod supradicta, & infra dicenda intelliguntur de

Christianis baptizatis, & iam alligatis fidei, & postea errantibus, ut de heret. lib. 6. c. contra Christianos. & C. nē san. bap. per totum. & C. de aposta. per totum. & adde quod dicitur post Oldra. consilio 36. & per Cald. consilio 2. & 3. sub tit. de Iudæis. Nam alij non baptizati sunt extra ecclesiam, & ecclesia non intromittit sede eorū reductione, nisi verbis, & blanditijs, seu rectis consilijs 45. dist. qui sincera, & c. licet. Nam alligati fidei catholice, & baptizati cogendi sunt ipsam fidem colere, & seruare, vt supra cogi. Non alligati verò non sunt cogendi, vt extra de bap. c. maiores. §. sunt autem, ver. sed opponitur. In dicit canon, q̄ sicut homo libero arbitrio perijt, ita libero arbitrio conuertatur. 35. dist. c. de Iudæis, & secundum hoc dicunt intelligi iura, extra de diuor. c. j. & c. gaudemus. ad quod extra eo. ti. de her. li. 6. c. cōtra Christianos facit quod infra dicitur, an, & ex qua causa possit procedi contra Iudæos.

Se c̄t̄ autē illorum qui stricto modo, & propriē dicuntur hæretici, sunt infinita, & tot quot sunt errores, in quos incidunt, ut dictum est satis latē supra tractando de hæresi. Tamen sciendum q̄ incidentes in antiquos errores denominantur varijs uocabulis. Nam quidam assumunt denominationes a suo proprio auctore erroris. ut sunt Donatistæ, Eutichiani, & similes. Quidam alij assumunt suas deriuationes, seu denominationes a sua cā seu falsa opinione sui erroris, ut arabistæ, tuciasii, acephalistæ & similes. q̄ tamen sub appellatione hæreticorum comprehenduntur, ut supra demonstrantur. in c. quidam. 24. q. 3.

No. q̄ hæreticus d̄r q̄ fidem Chri-

sti cōstitetur, sed eius dogma corrumpit. Th. 2. 2. ar. 1. circa medium, & 24. q. 3. qui in ecclesia, & 25. q. 5. violatores. ubi dicitur q̄ si aliquid proteruē agitur, aut loqui p̄sumitur contra canones, aut facere uolentibus sponte consentitur, dicitur blasphemari spiritus sanctus. de hoc uide sup. blasphemia. Supra ista litera in 1. r. §. dictum est, q̄ hæreticus iudicabitur quod ad ecclesiam qui uerba, uel facta hæretica dixerit. sed improprie simoniacus dicitur hæreticus. ut 1. q. 1. quisquis. idem est casus notabilis in sum. confes. l. 1. ti. 5. q. 1. Et etiam licet non dicat uerbo ea q̄ sunt hæretica, facto tamen potest asserere, & iudicabitur hæreticus. ad quod facit quod scripsit Th. in 4. di. 13. ar. 15. post medium, dicens q̄ simoniaci expresse non errant in fide, tamen quandoque per similitudinem dicuntur hæretici, quia sicut hæreticus dicitur, quia contra fidem sentit, ita simoniacus operatur, ac si contra fidem sentiret, dum precio sacramenta uult adipisci, uel dare, ac si existimaret posse donū spiritus sancti pecunia possideri secū dū eū. nā plus, uel tantum ualet renunciatio quæ fit ipso facto, sicut uerbo, ut no. de his, q̄ fi. a maio. par. ca. c. ex ore, & de vi. & hone. cle. c. fi. & ff. de legibus. l. de quibus, circa fi. & plus est factis demonstrare, quam uerbis dicere, s̄ ut no. de appel. dilecti filii, el 1. unde licet quis uerbo non dicat simoniam non esse peccatum: tamen ex quo facit opere, aut facto idem est, & etiam plus manifestatur. & sicut potest poni exemplum in crimine læsæ maiestatis, magis quis manifestatur proditor, uel committere illud crimen facto, quā quando conspiratione, uel uerbo illud

Iud. crimen tractatur contra principem, uel Imperatorem, ut in l. quisq̄s C. ad l. lul. maiest. quæ est canonizata. 6. q. 1. & incipit, si quis cum militibus. Et licet simoniaci non sint proprie, & per se loquendo hæretici, eo q̄ habeant aliquam falsam opinionem, tamen dicuntur per similitudinē actus, quia sic operantur, ac si existimarent donum spiritus sancti pecunia posse possideri, ut dictum est, quæ existimatio esset hæretica, ut Gregorius in regesto dicit, Cū omnis auaritia sit idolorum seruitus, quisque si hanc in ecclesiasticis dignitatibus dandis non cauet, infidelitatis proditori subijciatur, etiam si fidem quam negligit, tenere uideatur, secundum 1. h. in 4. di. 25. ar. 10. cum hæreticus sit infidelis, ut ibi, in ar. & 2. 2. q. 85. ar. 1. in prin. post medium.

Ex quibus supra tactis quæritur, an si aliquis contrahat legitime matrimonium cum Berta per uerba de presenti, & postea illa uiuente cōtrahit propria auctoritate cum alia, an inquisitor possit sic contra talem cōtrahentem inquirere, qualiter sentiat de sacramento matrimonij? Et respōdetur quod sic, secundum Dominicū post Lapum in c. accusatus, de hære. libro 6. in §. sanē. & dicit ibi quod ita fuit consultum. Nam facere dicitur iste contra sacramentum matrimonij, quod habet de substantia quod quisquis retineat uitam indiuiduam cum illa, cum qua contraxit, ut in ca. fi. de condi. appo. quare contrahendo cum duabus uiuentibus committit contra illud sacramentum secundum Dominicum ibi. unde Bal. in l. nemo clericus. C. de sacros. eccle. dicit, q̄ si professus egreditur de monasterio, &

accipit uxorem de facto palam, q̄ est hæreticus, cum faciat contra sacramentum matrimonij: & potest inquisitor cum punire de hæresi, si uelit errorē suum pertinaciter defendere allegando quod sit licitum illud, quod fecit ut ibi, uel proteruē agit, ut sup. & p̄ consequens licet nō dicat uerbo hoc non esse contra sacramentum, uel nō esse peccatum, tamen facto hoc asserit. ad hoc facit dictum Th. in 4. dist. 13. ar. 15. supra allegatum in præcedenti §. circa simoniaticos, & omnia alia in d. §. allegata. de hoc uide plenē sup. in litera contrahens. uide supra contrahens. §. 1.

Ad hoc ut meliorem notitiam habeamus quid sit hæreticus, uidentum est, unde dicatur hæreticus, & prius oportet cognoscere, unde nomen hæretici descendat. prout ff. de iust. & iur. re. l. 1. in prin. dicendum quod nomen hæretici descendit, seu dicitur hæreticus secundum quosdam ab errore, & recto, quasi sit compositum ex errore, & recto. unde hæreticus, idest errans a recto, siue a rectitudine fidei catholice. Hinc est quod hæreticus dicitur qui etiam leui argumento a ritu catholice fidei noscitur deuiare.

Alij dicūt, quod hæreticus dicitur ab ercisor, ercisceris, q̄ idem est, q̄ diuido. unde hæreticus, idest diuisus, ut supra hæresis, dictum est.

Alij dicunt q̄ hæreticus dicitur ab hæreo hæres, siue adhæreo adhæres, & error, unde hæreticus, siue hæres, uel adhærens errori, quia error per se nō facit hæreticum, sed adhærere errori, ut supra, & infra patebit. Et cū omnes istæ opiniones, & supradictæ tendunt ad unum finem ueritatis, & ideo quilibet potest teneri, &

& quacunque teneamus, semper est dicendum quod nomen hæretici exinde descendit, ut plenè supra tractatum est.

Quot modis quis dicatur hæreticus, in summa habetur gloss. 24. q. 3. §. quia uerò, super uerbo hæresim, & c. illi. §. quare uerò hæreticus, & super uerbo, Vario modo.

Quid propriè facit hæreticum? & dicendum quod duo faciunt hæreticum. scilicet error in ratione, & pertinacia in uoluntate, ut de sum. Trin. & fide ca. in Cle. 1. §. porrò, & in Cle. 1. §. fina. de ufuris. & hoc est quod dicit dominus Card. in dicta Cle. 1. de summa Trini. q. errans per simplicitatem nullo modo potest dici hæreticus, p. consequens nec excommunicatus p. uerbum, Pertinaciter, positum in d. Clementi. nam qui per simplicitatem errat, non pertinaciter credit: imò talis posset mereri. uide supra error, & 24. quæst. 3. dixit apostolus, & quod ibi not. Archi. Zenze. in extrauagan. Io. 2. 2. quæ incipit, cum inter nonnullos. Nam secundum Pet. ad rationem hæretici duo concurrunt. s. unum est in ratione hæresis, scilicet initium, s. error circa credenda, ut patet in sum. confes. eodem tit. q. 2. ubi ponuntur ista, & aliud est cõsiderandum, quod est in uoluntate, quod est hæresis complementum, ut quia pertinaciter a fide deuiat, & talis propriè dicitur hæreticus. concor. Thom. in 4. addens q. si quis erret in his ad quæ nõ tenetur explicite credenda, non est hæreticus, ut si quis putaret Iacob fuisse patrem Abraham, & huiusmodi. & c. cõgnoscat hæc esse contra ueritatem fidei, & scripturæ. credit ei. Similiter, & circa ea, de quibus inter doctores

sunt diuersæ opiniones, donec per ecclesiam determinatum sit, ut idè Thom. ponit in prima parte. q. 32.

Vnde non est hæreticus qui sententiæ sui erroris non pertinaciter adheret. Et non sua audacia, sed alieno seducitur errore, ut 24. q. 3. dixit apostolus. Hoc tamen intelligendū est, si cauta sollicitudine quærit ueritatem paratus corrigi, dum inuenit, ut habetur in d. c. dixit apostolus. ubi sic dicit litera. Hæreticum hominem post primam, & secundam correctionem deuita, quia subuersus est huiusmodi, & peccat in semetipso damnatus. Sed qui sententiam suam quamuis falsam, & peruersam nulla pertinacitatis animositate defendunt, præsertim quam non audacia suæ præsumptionis peperint sed a seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quæruntautem cauta sollicitudine ueritatem, corrigi parati, cum inuenierint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi. hoc etiam Thom. secunda secundæ quæst. 1. artic. 2. & habetur transumptiuè in dicto decreto, & ad Titum. c. vlt. & sic uolens se corrigere non est iudicandus hæreticus. Arch. in c. 2. de hæreticis, lib. 6. glo. 24. quæst. 1. hæc est fides. gloss. 21. dist. nunc autem, & cap. quæ dignior. 24. quæst. 1.

Nunc cõsequenter est notandum. quidam uocatur hæreticus pertinax, alius ex mète, alius affirmatiuus, alius negatiuus, alius impœnitens, alius hæreticus pertinax, & credens.

Et primò hæreticus pertinax, siue credens dicitur ille, qui conuictus tenaciter credit, & defendit illum errorem, nec uult eum recognoscere, & detestari, nec uult redire ad ecclesiæ

unitatem, imò recusat hæresim abiurare, uel se purgare ad arbitrium episcopi, uel inquisitoris. hoc probatur. 24. q. 5. qui in ecclesiam, extra de hæreticis, c. excommunicamus. §. si quis uerò, & nota. per Archi. extra eo. c. 2. in prin. li. 6. de hoc uide plenè infra in litera, Pertinaciter, & supra in litera, Credentes. Item hæreticus pertinax dicitur qui dat aliquid secretè inquisitori ne puniatur. de quo supra in litera, dare.

Pertinax hæreticus ex mète est uis rarius, uel simoniacus, qui licet non affirmet, uel negent, sed taceant, & tamen pertinaciter credunt non esse peccatum committere usuras, uel simoniam. talis dicitur hæreticus ex mente facit quod dicit beatus Thom. secunda secundæ, ar. si. ibi, si quis interrogatus de fide. de hoc uide infra in litera, Pertinaciter.

Hæreticus affirmatiuus dicitur ille, qui habet eorum, quæ sunt fidei, errorem in mente, & uerbo, uel facto ostendunt se modis prædictis habere pertinaciam in ueritate. Hostiens. in sum. titu. de hæreticis. §. qualiter deprehendatur quis in hæresi.

Hæreticus negatiuus dicitur qui coram iudice fidei. per testes legitimos cõuictus de aliqua hæresi, uel errore, & constanter perseverat in negatiua, & uerbo fidè catholicam profitetur, & uerbo detestatur hæreticam prauitatem. talis enim quãdiu in huiusmodi negatiua perstiterit, licet ad cõuersionem bonam prætentat, absque dubio hæreticus est censendus euidenter. hoc Host. in sum. ubi sup. & talis conuictus si durat in negatiua, condemnari debet per iudicem ecclesiasticum, ad quem pertinet, &

eum relaxare curiæ scæulari, ut in c. ad abolendam, extra de hæreticis. Respon. 1. & c. 1. & no. eo. ti. c. excommunicamus. el primo. de quo uide latè infra in litera negatiua. §. item quãdo delatus, per totum.

Item hæreticus impœnitens dicitur ille, qui habet eorum, quæ sunt fidei errorem in mente, & pertinaciam in uoluntate, ita q. quamuis ei per iudices fidei ostendatur quod errat in fide, & mandetur ei ut resiliat ab errore, & illum abiuret, & satisfactionè exhibeat competentem, noluit obtemperare, immo perseverat pertinaciter in errorem, iste talis est ut hæreticus pertinax, & impœnitens brachio scæulari tradendus, animaduersione debita puniendus, ut patet in d. ca. ad abolendam. §. præsentis, & infra in dicta litera, Negatiua, & dicto §. item delatus: & alijs modis quis dicitur impœnitens, de quibus uide supra, confessio.

Hæreticus pœnitens dicitur ille, qui aliquando habuit, quæ sunt fidei, errorem in mente, & ad tempus facto, uerbo, uel proposito pertinaciam in uoluntate, tamen postmodum ad se reductus, ac sui misertus, & saniori consilio edoctus ab errore corde resiliuit, & opere illum abiurauit, & ad arbitrium episcopi, uel inquisitoris satisfactionem congruam exhibuit. hoc probatur d. ca. ad abolendam. §. præsentis. §. allegato.

Hæreticus ignoranter est ille, qui sequitur opinionem, quam putat uerriorem, ut 6. q. 1. quæro, & 24. quæstio. 3. hæresis.

Qui dicantur hæretici relapsi, uel relabentes. uide infra relapsus.

Hæreticus simpliciter est ille, q. de his

his quæ ecclesia docet, quæ vult tenere tenet, & quæ non vult tenere, non tenet, inhærendo magis propriæ uoluntati, quàm ecclesiæ doctrinæ, ut supra abiuratio. §. an qui abiurat.

Nota quòd conuersatio x hæreticorum facit quem su spectum de hæresi, ut in c. accusatus. §. ille quoq; de hæret. li. 6.

Nota quod hæreticus præsumitur de præsentibus, qui olim fuit. sed de præsentibus non præsumitur in futurum. Bal. in l. non ignorabit. C. ad exhibendum, & Dy. in postil. in l. si constante. §. si bona. C. sol. mat.

Quis dicat hæreticus manifestus, habetur extra de verb. sig. super quibusdā. Et dicendum quod hæreticus manifestus dicitur, si contra quem potest probari hæresis per testes, ut tenet Dominicus, de hæreti. c. in fidei. post princ. & habetur. I. I. q. 3. eorum, licet quandoque dicatur occultum illud, quod quinque sciunt, ut ibi concluditur, quod qui aliter quàm ad tentandum inuocat diabolium in suum suffragiū, dicitur hæreticus, seu sapit hæresim manifestè, ut supra in litera, Dæmon, & infra sapere hæresim.

An hæreticus reconciliatus ecclesiæ quæ iam redijt ad fidem, & abiurauit hæresim, possit amplius uocari hæreticus, & dicendū, quod non, ut 24. q. 1. hæc est fides, & 23. q. 1. dixit apostolus. & uide infra rediens, & infra de forma sententiarū contra redeuntes. uide supra despici, & infra misericordia, & habetur. 50. di. ferrum. uide contrarium infra in instructionibus inquisitionis in 10. instructione, qualiter inquisitores in sententia uocant eos hæreticos.

Nota quod hæreticus est simpliciter,

qui pertinaciter discredidit unū articulum fidei, si non est paratus corrigi, & in omnibus sequi doctrinam ecclesiæ, si enim non pertinaciter, iam non esset hæreticus, sed errans. Tho. 2. 2. q. 6. artic. 3. & sic concluditur, quod qui de his, quæ ecclesia docet, quæ vult tenere, & quæ vult, non tenet, iā talis non inhæret doctrinæ ecclesiæ tanquam infallibili regulæ, sed potius propriæ uoluntati. ex quo sequitur quòd talis hæreticus est simpliciter, ut supra. Et sic dicens contra articulos fidei non est hæreticus nisi pertinaciter affirmet. Lau. in Clem. 1. de sum. Tri. vers. temere. adde gl. in l. omnes. C. de hæreti. Pau. in d. Clem. 2. ubi tractat quid de dicente aliquid contra fidem ex lapsu linguæ, uel trufatiuè, seu causa disputationis? & de hoc uide supra blasphemia.

Item est notandum quod non solū est hæreticus qui spōtè aliqua, quæ sunt contra fidem catholicam, facit, sed etiam compulsus facere aliqua, quæ sunt contra fidem, si ea facit, ut habetur. dist. 21. in c. nunc autem, in tex. & in glo. & not. ibi qualiter Papa dedit sententiam contra seipsum, ut non se peliretur in cœmeterio, licet hæc sententia magis, habeat uim præcationis quàm sententiæ. uide cœremonia. §. post uerò publicationem, & supra blasphemus. §. sed & an tales, & supra excusari, & infra metus, §. an metus mortis.

Supra dictum est, quod qui fuit seductus, uel dubius in his quæ sunt fidei, si est paratus corrigi, quod non est hæreticus, etiam si aliquis dixit uerbū hæreticum, sed post correctionem non defendi. illud pertinaciter, nec resistit, uel dicit se nō dixisse, & paratus est

est statim corrigi, eo quod audiuit veritatem, non est hæreticus, nec hæreticus reputandus, ut in d. c. dixit apostolus, & secundum Host. in sum. de hæreti. §. qualiter deprehendatur, & per And. de Iser. in auth. Gazaros.

Item asserens pertinaciter exerce re vsuras non esse peccatum, dicitur hæreticus, ut in Cle. unica, de usuris, cum hoc sit contra doctrinam ecclesiæ, ut eo. ti. ca. cum tu, & notatur per gl. & per doc. in alle. Cle.

Item asserens pertinaciter quod fornicare non est peccatum, dicitur hæreticus, ut in Cle. 3. de hæreticis, & ibi gl. hoc probat, & in c. qui in ecclesia. 23. q. 3. & c. hæreticus.

Item dicunt. Zenze. Matth. & Ioā. de Imo. in d. cle. uni. quod prosequentes errores, de quibus ibi sunt per ecclesiam damnati, si se corrigant audita ueritate, tunc non possunt hæretici uocari. fatentur tamè quòd aliqualis poenitentia est eis imponenda.

Item si quis dicat, quòd usus diuinandi non sit improbatum ab ecclesia, uel si contra hoc pertinaciter facit, hæreticus est, cum dicat, uel faciat contra illud quod Romana ecclesia tenet. Nam tenet quòd solius Dei est prænunciare futura, & qui exercet eo modo quo supra usum diuinandi, censetur hæreticus, & præuaricans fidem Christianam, ut prædicitur. 23. q. 3. qui in ecclesia, & capitu. hæreticus.

Item dubius in fide infidelis est, si determinatè in tali dubitatione persistit, ut in c. 1. de hæret. & ideo oportet credere quod sancta Romana ecclesia, & sancti doctores ecclesiæ determinant, aliàs hæreticus est, quia magister erroris est qui non uult esse di-

scipulus ueritatis. & huic nō est communicandum, sed uitandus est post primam, & secundam correctionem, ut 24. quæstio. 3. capitu. quid autem, nisi esset dānatus de hæresi, quia tunc post unam monitionem uitabitur, ut ibi in gl. uide infra ista litera, in §. fin. super postilla.

Sed si quis diceret, quòd prælati ecclesiarum non habent potestatem ligandi, uel soluēdi, uel simile uerbū, si quidem correctus pertinaciter defendit errorem, quem asserit, siue id gignat, siue sequatur, hæreticus est censendus, ut dicto capitulo. qui in ecclesia. 23. quæstio. 3. & capitu. hæreticus.

Non est alienus ab heresi qui clauus ecclesiæ cōtemnit, de excessi. prælatorum, cap. tanta, de poeni. & remissio. c. fi. 22. di. c. 1.

Quid si aliquis idiota publicè dicat trufando, si non habeo uxorem in hoc sæculo, habebō in alio, an inquisitor poterit contra eum procedere? uidetur quòd sic, quia dixit cōtra euangeliū, quod dicit, non nubēt & c. contrarium tenet Laude. dum tamen pertinaciter ille non persistat. idem Cardinalis in Clementina. de summa Trinitate. habetur in summa Baptistinia. in dictione hæreticus, §. tertio.

Item quid de illo, qui osculatur sepulchrum Mahometi, uel aliquid facit ad eius uenerationem, sicut alij infideles? Responder Alexander de Ales & dicit, quòd si ille facit, quia ita credit, & ideo proficitur, sic est apostata, & hæreticus, & excommunicatus.

Si uerò hoc facit solo uerbo, uel propter metum, non in corde, tunc peccat

cat mortaliter, non tamen est hæreticus, nec excommunicatus.

Idem dicendum de eo qui abnegavit fidem timore mortis, uel metu tormentorum. Nam talis licet peccauerit mortalissimè, tamen propriè non est hæreticus, nec per consequens excommunicatus. nec est necesse propter hoc quod uadat ad Papam, uel episcopum pro absolutione obtinenda, hæc in summa Baptistiana in dictione, hæreticus. §. 5.

Sed Andreas de Ifernìa, quærit an qui semel dixit uerbū hæreticum, & statim requisitus paratus est se corrigere, debeat puniri ut hæreticus? & dicit primò secundum Hostiensem in summa, titulo de hæreticis. §. qualiter deprehendatur, quod est considerandum quid locutus est, sicut de illo qui maledixit Principi. & sic iste qui maledixit Deo, & ueritati, & unitati fidei. unde. C. de his qui imperato. maledi. l. prima, dicitur, quod ex personis hominum sunt huiusmodi maledicta pensanda. Nam si ex leuitate, uel errore hoc dicit, non quod id credat, sed quod contemnendum est tale uerbum dictum, & quod uerè pœnitet, talis dignus est uenia. Lubricum quidem linguæ ad pœnam facile trahendum non est. ff. ad legem Iuliam maiestatis. l. famosi. Sed dicit idem Andreas de Iser. Ego hoc casu pœnam aliquam, & pœnitentiam leuem imponerem, ut iterato sit memor, quod non labatur lasciuiam talia dicere, propter exemplum aliorum, & quia deliquit hæc erronea proferendo, ergo puniendus est, & quia longè grauius est diuinam, quàm humanam lædere maiestatem: & hoc fit propter correctionem male loquentis, & fatuè. sed si ex insanìa dixit, tunc

est miseratio dignus, quia non debet addi afflictio afflictio. Sin autem ex animo uerba hæretica dixit, & paratus est corrigi, licet non sit hæreticus, tamen puniendus est plus quam in primo casu, quando ex leuitate, uel errore. Nam hoc casu Princeps iniuriam sibi dictam puniret & ex calliditate personæ, & dicti statueret pœnam, quia cum sit puniendus, ex quo deliquit, nec sit expressa pœna in iure, ergo arbitraria est imponenda, de off. delega. capit. de causis. Constat enim plus delinquere huc ex animo loquentem mala, quam primum qui ex leuitate, seu errore hoc protulit: ergo plus punitur. ff. de penis. l. capitalium. §. solent, secundum eundem Andream. & hanc opinionem sequitur Ioann. de Imo. post Matth. in Clementi. prima, de hæreticis, dicens quod aliqui proferunt ludendo uel ex iracundia, uel ex fatua simplicitate, & talibus taliter delinquentibus possunt inquisitores imponere pœnas pecuniarias. nam has pœnas solet imponere ecclesia, 24. distinct. quanquam, de Iudeis, ad liberandam, de qua pœnitentia uide infra pœnitentia pecuniaria. & de supradictis uide supra blasphemiam.

Licet quis ex ignorantia habeat opinionem hæreticam, non est hæreticus si refert se ad intellectum ecclesie, uel subiicit se eius correctioni, ut extra de summa Trinitate & fide catho. damnamus. ad finem. de quo dictum est supra, hæresis. unde quoties fidei ratio uentilatur, arbitror omnes fratres, & coepiscopos uestros non nisi ad Petrum. i. sui nominis, & honoris auctoritatè referre debere, ueluti nunc retulit uestra dilectio, quæ

per

per totum mundum possit ecclesie prodesse omnibus. 24. q. 1. quotiens. allegat Thomas. secunda secundæ. q. 11. arti. 2.

Non est hæreticus qui facit contra statutum Papæ, nisi fortè credat, aut teneat Papæ non esse obediendum, & sic debet intelligi. c. si qui presbyteri sunt, 81. distin. ubi dicitur, Qui uerò huic saluberrimo præcepto obedire noluerit idololatriæ peccatum incurret, Samuele teste, & beato Gregorio instruente peccatum ariolandi est non obedire, & quasi scelus idololatriæ non acquiescere peccatum igitur paganitatis incurrit quisquis dum Christianum se esse asserit, sed apostolicæ obedire contemnit.

Item non est hæreticus si quis habeat fidem catholicam implicite, quia credit quicquid ecclesia credit, sed falso opinetur ratione naturali motus, s. quod pater maior, uel prior sit filio, uel quod tres personæ sint tres res a se inuicem distinctæ, & separatæ, & distantes: dummodo hunc errorem non defendat, & hoc ipsum credat quod credit sic ecclesiam credere: & suam opinionem fidei ecclesie supponit, paratus se submittere iudicio ecclesie, ubi ecclesiam seiret contrarium sentire & sic iustificari potest, quod non. Inno. de sum. Tri. & fide catho. ca. firmiter, quia hæresis requirit pertinaciam, ut in Cle. unica. §. porro, de sum. Tri. & in Cle. unica, de uisuris. §. penul.

An frangès iconas, uel imagines. b. ecclesie vilipendendo, ac iniuriam faciundo, an talis dicatur hæreticus? & respōdetur quod non, licet aliàs grauisima pœna sit puniendus. sed si illud faceret putando illas esse simula-

cra, & quod sit peccatum adorare in eis id quod representatur per eas, esset hæreticus, & memoria eius debet damnari, eo quia uidetur dicere sanctam ecclesiam non potuisse condere illa decreta, quæ dicunt uenerari imagines, secundum And. de Iser. in alle. aut. Gazaros, q. allegat cōtestè. Host. in sum. de hære. §. qua pœna, ubi plura per eos. quod est intelligendum primum dictum. nisi in hoc esset eius opinio grauata, & propter hoc diffamatus proteruè id faciens, ac si existimaret eas non esse uenerandas, per ea quæ dicta sunt supra de simoniacis, & usurario. uide infra Iudæus. §. an inquisitor.

An conficiens imagines cæcæ, & pungendo eas ut uitas hominum, & inimicorum suorum labefaciant per magicas incantationes, conuocatis demonibus, sit ut hæreticus puniendus, uide supra Dæmon.

Hæreticus plus peccat quam Iudæus, & plus punitur. Angelus in l. apud Iulia. §. constat, in fi. de leg. 1.

Item nota quod dicens contra articulos fidei non est hæreticus, nisi pertinaciter assermet. Lau. in Clemen. j. de summa trinitate, in versu, temere. adde gl. in l. omnes. C. de hæreticis. Paulus in d. Clementi. 1. ubi tractat, quid de dicente aliquid contra fidem ex lapsu linguæ, uel trufatiuè, seu causa disputationis?

An hæreticus possit exercere iurisdictionem, uide infra iurisdictione.

An scripta hæretici reprobenentur, uide infra scriptura.

An hæretici sint tolerandi, uide infra tolerantia.

De comparatione hæreticorum ad alios infideles uide supra de comparatione

para-

paratione hæreticorum in litera. C.

De his quæ interduntur hæreticis, uide inf. pœnitentia, & inf. pœna.

An profint hæreticis bona opera charitatiua, quæ faciunt exterius, sicut facere eleemosynas, vel ieiunare, ecclesias ædificare, & similia, uide infra eleemosyna.

Nota quod in crimine læs. maiesta. tenetur quis ex sola scientia, si nõ reuelauerit, ut in l. quisquis, in fi. in ver. conscijs. C. ad l. Iuliam maiestatis, & per Bar. in l. utrũ. ff. ad l. Pompeiã de paricidijs. ergo a fortiori tenetur q̄s ex sola scientia in crimine hæresis, cū magis sit diuinam, quàm humanam lædere maiestatem, ut in c. uergentis, de hæreticis, & cum crimen læs. maiesta. & crimen hæresis pari passu ambulēt, ut habetur in dicta l. quisquis, & in quadam constitutione Friderici Imperatoris, quæ incipit, Inconsutilem tunicã, ubi sic dicit ad literam, Quãuis iudicij potestate alterũ alteri non excellat. & est speciale in istis criminib. quod ex sola scientia quis teneatur, licet regulariter ex sola scientia in alijs quis non teneatur. ut l. culpa caret. ff. de regul. iuris. hoc tamen limitat Bal. in quodam suo consilio, quod incipit, quamquam allegata sunt multa, & pulchra, uerum esse, si talis sciẽtia sit personalis, per l. accusare. C. de edendo. & ex hoc infert ipse Bald. q̄ assessores euntes post Barto. in dicta l. utrum, & occidentes homines propter solum non reuelare sacramentum nõ personale, omnes sunt homicidæ, quia uisus uidit, uelit, uel nolit, quia sensus corporis est, & primi motus non sunt in potestate nostra, ut notat glo. in l. prima, §. ius naturale. ff. de iustitia & iure, in versic. coniugatio. &

propter hoc deplorat ipse Baldus, in dicto consilio memoriam fidelissimi militis Florentini domini dictanti de baldidorum, qui ob hanc causam miserabiliter cum aliquibus suis sequacibus fuit decapitatus. de hoc uide Io. de Plate. in sti. de actio. in §. publica autem, in 4. & 5. col. uide infra scire, in §. ex sola scientia.

Denominib. hæreticorum, & quibus assimilentur, uide supra hæresis. & uide infra nomina.

An hæreticus possit habere seruũ Christianum, uide infra seruus.

An puniatur sicut hæretici illi qui ligant homines, ne possint habere accessum ad mulieres, uide infra ligare.

Omnes hæretici cuiuscunque nominis sint, sunt anathematizati per Papam, ut habetur in quadam extrauagante Alexandri, quæ incipit, Nouerit uniuersitas, quia quolibet anno die Iouis sancta anathematizantur per Papam. de quo uide infra de processu annali, qui fit per Papã illa die, inuenies in fine libri, ubi sunt extrauagantes.

Item hæretici damnati per ecclesiã relinquuntur brachio sæculari, ut supra brachiũ sæculare, & notatur in dicta extrauagante, Nouerit uniuersitas.

Item nota quod Pelagius Papa staturit quod hæretici, & schismatici debeant per sæcularem potestatem coerceri. 23. q. 5. relegendes. & plura alia uide in fasciculo temporum, fol. 56. prima pla.

Qualiter hæretici notati per ecclesiam sunt uitandi, uide supra communicare, & infra uitandi, & in dicta extrauagante.

Item an sit hæreticum, si offerantur creaturæ sacrificia, quæ Deo debentur,

debentur, uide supra Dæmon. Item ab hæreticis res ecclesiæ iniuste possidentur. de quo uide supra ecclesia.

Qualiter, & quando hæretici recipiantur ab ecclesia, & ad misericordiam, uel qualiter, & quando puniantur, uide supra abiuratio, & infra procedere, & infra pœna, & infra negatiuus, & infra misericordia, & supra occidi, & supra comburi.

An existens in excommunicatione per annum possit tanquam hæreticus condemnari, uide supra excommunicationo.

Postquam hæreticus est recõciliatus ecclesiæ, nõ debet despici, nec uocari hæreticus in eo quod iam fuit, & post per penitentiam incepit esse quod ante non fuit. & cum ecclesia eum recepit in suo gremio postquam abiurauit suos errores, si nõ fuerit relapsus, non debet uocari hæreticus, ut 50. di. ferrum, & c. fidelior.

Si hæretici conuertantur, nunquid restituentur eis, uel eorum filijs bona, uide supra bona. §. si hæretici.

An habens conscientiam scrupulosam circa ea quæ sunt fidei, dicatur hæreticus? & dicendum quod non, quia dubitatio quæ procedit a scrupulo conscientie, potius est pœna, quã culpa, quia punitur ex illa cogitatione, nec sapit hæresim, quia frequenter contra uoluntatem accidit, immo qui se bene confirmat in fide, & talibus motibus resistit, meretur, sicut ille qui resistit stimulis carnis. Ioan. de Anania. in c. i. de hæreticis, in prin. uide supra ista litera in §. item dubius, & supra fides.

Hæreticum est dicere omnem hominem esse saluandum, sicut dixit Origenes per illud, nil odisti eorum

quæ fecisti. & ita dicebat adeo Deum misericordẽ, & non iustum. Item iste Origenes dixit Christum passum in aere pro diabolis saluandis, quod est etiam hæreticum. de quo uide gl. fi. in c. sanẽ profertur. 2. 4. q. 2.

Nota quod hæreticus ex sola mentis cogitatione punit, licet in eo signa hæresis non appareant, Bald. in l. si quis non dicam. 7. col. C. de epif. & cle. & in 2. col. Nam eo ipso quod quis credit hæreticis, incidit in excommunicationem, ut eo. ti. in c. excommunicamus. §. credentes. ver. receptatores. & est casus specialis in hæresi, ubi punitur uoluntas. de hoc uide singularẽ gl. in c. quicumque, in §. cogitationis, de pœn. di. 1. & gl. in c. si quis cum militibus. 6. q. 1.

Item nota quod ex corde, & ex mente censetur quis, seu iudicatur hæreticus, uide supra detegitur, in §. item quodocunque. Nam sola uoluntate incidit quis in hæresim, ar. in c. ad abolendam, quia in maleficijs uoluntas spectatur non exitus. ff. ad l. Cornel. de Sica. diuus.

Vtrum simplices, qui in subtilitatibus fidei errant, peccent uel sint hæretici, uide supra fides.

A D D I T I O N E S.

a De huius legis intellectu, & lectione uide Siman. in Enchir. de probati. numc. sexto, in c. Theodosiano, sic legitur, ut in Iustiano hæreticus quis dicatur uide etiam Ca. techif. in articulo. Symb. Credo S. eccle. catholi. P. V.

b Hæreticus unde dicatur Ioan. Calder. in princip. sui tract. hæresis, & Carer. in eo tracta. numero 5. versic. Hæresis autem dicitur, & infra hoc ipso uerbo. versicu. ad

hoc ut meliorem notitiam, & ver. subsequenti, & Zanchi. eod. tracta. capitulo 1. Quintil. Mandos.

c Hæreticus etiam dicitur, qui falsam de fide catholica opinionem gignit, vel sequitur Io. Calderi. de hæreti. c. 2. nume. 5. Albert. de agnos. asser. catho. quæst. 29. nu. 40. vers. præterea non obstat. Alberti. de Rosa in Dictione. in verb. hæreticus proprie est qui falsam de fide opinionem inuenit, vel inuenit tam sequitur, Vmbert. in Iudi. inquisi. hoc verb. hæreticus, num. 5. ver. Quinto hæreticus dicitur. Q. M.

d Anan. in c. firmiter, de summa Trinit. & fide catho. Albert. in d. Dictiona. vers. hæreticus, proprie est qui falsam. Vmberti. in Iudi. inquisi. in ver. dubius, in fide. Carer. de hæret. num. 8. Alberti. de asser. catho. q. 3. nu. 6. Q. M.

e Idem supra in verbo hæresis, versic. sed & quicumque aliter scripturam. Ioan. Calderi. in tracta. hæret. cap. 2. nu. 5. vers. tertio modo. Alberti. de asser. catho. quæst. 29. num. 37. Q. M.

f Idem Calderi. in tract. de hæret. cap. 2. in prin. Pau. Ghirlan. eod. tract. q. 2. Vmbert. in Iudi. inquisi. in verb. hæret. num. 8. & sequen. Q. M.

g Idem supra versic. Item hæreticus est qui vel leui argumento. Ioan. Calderi. de hæreti. cap. 2. ante num. 6. in 6. modo. Io. Fran. pontius, de lamijis, num. 68. vers. secunda quod licet, qui leui argumento. Quintil. Mandosius.

h Fely. in cap. excommunicamus, 2. de hæreti. D. meus Philip. Dec. in const. 137. col. secunda. Ampliatur, ut sit etiam hæresis si quis dicat non posse penitere eum qui usque ad senium vixit in peccatis, nec eum absolui. per tex. in c. is qui, 26. quæst. 6. quod in quacunque hora peccator ingemuerit saluus erit. Carer. de hæreti. nume. 13. Quint. Mand.

i Fely. & Doct. ubi supra, & Carer. numero 14. ver. Item hæresis contrahitur, asserendo Papam. Q. M.

k Abb. in c. excommunicamus, ad finem. de hæreti. Carer. eod. tract. de hæret. nu. 11. ver. Item hæresis est, & contrahitur si quis noluerit iurare. Q. M.

l Ioan. c. 1. Calder. in tract. hæret. cap. 22. num. 6. vers. Hæreticum est enim credere quod aliquid sit diuinum præter Deum. Quint. Mand.

m Pro affirmatiua Anchar. in Clemen. 1. §. sanè, de usur. per glos. ibi latè Carer. de hæreti. num. 37. vers. item contrahitur hæresis asserendo pertinaciter decimas. Quintilianus Mand.

n Contra illud Lucæ. 3. Exijt edictum, ut describeretur vniversus orbis, & illud. Reddite quæ sunt Cesaris Cesari. Clemen. 1. & ibi Cardin. in principio, de sententia excommunicata. Carer. de hæreti. numero 15. vers. item contrahitur hæresis, si dicatur Imperatorem. Q. M.

o Supra hoc verb. hereticus, versic. item hereticus, communiter est qui de fide falsam opinionem inuenit. Quintilianus Mandosius.

p Idem supra hoc ipso verbo, versic. iam hereticus est qui aliter scripturam. & Carer. de hæreti. num. 16. ver. Item contrahitur hæresis per nouum sensum. Paul. Ghirlan. eod. tract. quæst. 2. post nume. 5. versic. improprie verò. Quintilianus Mandosius.

q Io. 15. si quis non manserit in me, mittetur foras, & arefcet. Arelat. de heretic. num. 38. Q. M.

r Admonitum te velim, hic proponi questionem, responsonem verò, siue solutionem hinc abesse, quam à Calderino de heret. c. 2. ubi hæc ea, leguntur, sumito. videlicet, extendi sibi videri, & quod sequitur de hereticis reducendis, legas ex eod. Calde-

Calderini loco, de ipsis reducendis, quod emendatus videtur, cum de Iudæis, & id genus ceteris habeatur oratio. P. V. s. L. si. ver. finem ibi. intelligi eum hoc ipso nolle nuptam sibi. ff. de diuor. c. per tuas. de condi. appo. Q. M.

t Quod est contra ius diuinum, & naturale Gen. 2. Erunt duo in carne una, Vnde Lamech, qui duas eodem tempore uxores habuit adulterium commisit. Gen. 4. & ibi gl. & Doc. Pau. 1. ad Corin. 7. Si dormierit uir cui vult nubat mulier in domino, Et qui contrarium asserit hæreticos est. Alber. de asser. cat. q. 23. nu. 14. & seq. Q. M.

u Hæreticus unde dicitur supra hoc verbo, in ver. Sed hæreticus dicitur. Q. M. x Ad lidonei. ff. de testi. ca. inter. de purg. cano. Ponzi. in tract. de Lamijis. col. si. numero 89. Vmbert. in iud. inquisi. in verb. conuersatio. Siman. Enchir. titu. 40. de presump. ante numero 12. Gui. de Suza. de indi. & tortu. nu. 32. Blan. eo. tract. de inditijs. numero 253. Q. M.

y In Constitu. regni usurariorum, & ibi Matth. in c. statuimus. in 1. not. Guindis, in tract. de hæret. q. 9. nu. 2. Carer. eodem tract. numero 9. Ioan. Calder. dicto tract. q. 20. nu. 2. Alber. de asser. catho. q. 3. nume. 9. Quint. Mand.

z Idem sup. in ver. fornicatio. ver. item dicens quod fornicatio carnalis. Q. M.

a Idem supra hoc ver. hereticus. versic. item hereticus est, qui circa fidem dubius est. Vmb. in iud. inquisi. in vers. dubius in fide. Q. M.

b Matth. in proæm. consti. in col. pen. vers. secunda conclu. & in const. multæ leges. l. 1. Carer. de hæret. numero 49. versic. item contrahitur hæresis frangendo imaginem. Quint. Mand.

c Idem Io. de Anania. in ca. si quis episcopus. col. 3. de hæret. & in c. consultuit. col. 3. de usur. Fel. in tract. de conatu. col. 2. vers.

quartus casus. gloss. in clementi. prima, §. verum. in verb. eo ipso de hære. Cardina. in cle. 1. §. verum. q. 6. & seq. de usu. Nic. Arela. de hære. not. 9. numero 2. Io. Franc. Pontius de Lamijis post nu. 69. vers. sexta est, licet regulariter. Q. M.

Hæresiarca. ^a Supra visū est qd est hæresis, & unde dicatur. & quid hæreticus, & unde dicatur. Nunc uidentum est quis proprie dicatur hæresiarca. & dicendum qd hæresiarca proprie dicitur ille, qui gignit errorem ita, sicut ille qui pertinaciter defendit errorem, ut 24. q. 3. c. qui aliorum.

Item hæresiarca dicitur ille, qd docet errorem, quem ipse gignit, uel sequitur, uel eum prædicat.

Et dicitur hæresiarca ab hæresi, & archa, quasi archa hæresis ad conferuandum errorem, ut d. capitu. qui aliorum.

Et etiã potest dici hæresiarca cū quis publicè defendit errorem, & isto talis potest etiam dici hæreticus manifestus, ut sup. dictum est, & habet in c. sup. quibusdã, extra de verb. sig.

No. qd ille qui defendit hæreticos, nõ solum hæreticus, sed hæresiarca, dicendus est, ut 24. quæst. ultima qui aliorum.

Item dicendum qd sicut patriarcha dicitur Princeps patrum, sic hæresiarca dicitur Princeps hereticorum ab archos, quod est Princeps, & hæresi quasi Princeps in hæresi, seu hæresum uel hereticorum. nam sicut illi dicuntur hæretici proprie, qui habent errorem eorum qd sunt fidei, in mente, & pertinaciã in uoluntate, Verũ et qui huiusmodi errorem adinuenerunt seu confinxerunt, uel adinuertã & fictã hæresim

alios docuerunt, & magistri erroris effecti sunt iuxta illud, quod habet d. q. 24. q. 3. qui aliorum. ubi sic dicitur, qui aliorum errorem defendit, multo est damnabilior illis, qui errant, quia non solum iste errat, sed etiam alij offendiculum preparat, & confirmat. unde quia magister erroris est, non tantum hæreticus, sed hæresiarcha dicendus est.

ADDITIONES.

a *Vmbert. in iudi. inquisi. in verb. Hæreticus. numero 23. ver. hæresiarcha qui sunt, & in verb. scriptura nu. 7. ver. hæresiarcharum libri. Q. M.*

Tu videas de hæresiarcho indicem librorum prohibitorum, in regulis 1. & 2. item Alber. de asser. catho. q. 30. num. 60. q. 29. nu. 25. Siman. in Enchir. ti. de dogmatistis 59. & de pæn. ni. 11. P. V.

Sapere hæresim manifestè, circa ea quæ sapiunt hæresim manifestè, est primò notandum, quòd istud uerbum Manifestè, determinat uerbum Hæresis, & ad eius qualificationem uenit, prout infimili dicit Bar. ff. de iniurijs, item apud **La beonem. §. conuictum**, cum apponitur alicui, quòd interfecit proditoriè. unde dicit Pet. de Ancha. in c. accusatus, de hæreticis, l. 6. quòd sumere, uel dare pocula amatoria, uel exercere sortilegia simplicia ad amorem mulieris prouocandum, uel propter conscientiam sumere hostiam non consecratam pro consecrata nõ sapit hæresim manifestè, quia alia est pœna talia facientium, quàm hæresis. Et quod sint diuersa delicta ab hæresi, patet ex diuersitate rubricarum, quia Rubrica

de hæreticis ponitur separatè a Rubrica de sortilegijs, & poculis. ponitur. ff. de pœnis. l. si quis aliquid. §. qui abortionis. de hostia ponitur de celebrantibus. mis. ab homine. Et sic sciendū, quod imagines facere, & Demones inuocare, & incantare ad amorem mulierum prouocandum, magis est superstitiosum quàm hæreticū. de quo uide sup. Dæmon. Ex quibus concluditur quod in istis sortilegijs, & diuinationibus sapientibus hæresim manifestè, habet inquisitor cognitionem, dummodo pertineant ad scientiam, & prouidentiam futurorum, & sint manifesta, s. per euidentiā facti, eo quia publicè prædicat, uel facit, aut confitetur illa quæ sapiunt hæresim, uel quia constat per testes, quia per hoc dicitur hæresis manifesta, ut notatur de hæreticis, ad abolendam.

Nota quod inquisitores non se intromittunt de diuinationibus, & incantationibus, & sortilegijs, nisi manifestè sapiant hæresim, ut supra Dæmon. & infra incantatores, & infra sortilegia, & habetur in c. accusatus, de hæreticis. lib. 6. uidelicet si inuocentur Demones, ut prouocent animum mulieris in peccatum. Nam licet istud sit in se grauissimum peccatum, non tamen sapit hæresim, quia proprium Dæmonis est tentare creatura, ut supra Dæmon. §. 6. nec potest cognoscere an sapiat hæresim, quia iurisdictio est sibi attributa, uidelicet existente illa qualitate notorietatis, ut dicit gl. in dicto c. accusatus. Secus dico ubi ipse uellet cognoscere, an sapiat manifestè, & ita intelligit gloss. in c. 1. de offi. delega. lib. sexto, quæ uidetur contraria gloss. allegare. Idem tenet Oldrad. dicens quòd si quis inuocat Demones, ut sciat futura, sapit hæresim manifestam, quia

quia quod est proprium creatoris, attribuitur creaturæ. si autem ad prouocandum tentationem carnis, non sapit hæresim manifestam. sed hoc uerum quando facit per modum imperij, ut uidelicet sibi præcipiat: secus, si ipsum adoraret: tunc saperet hæresim manifestam. uide sum. Baptist. in dictione, hæreticus. §. 4.

Item est notandum quod tunc usus sortilegiorum, & diuinationem dicitur sapere hæresim manifestè, quando ille usus est manifestus ad præsumendum, quòd utens malè sentiat de fide, seu aliquo eius articulo, ut quia per exercitationem illius usus associat sibi hæreticos. Nam propter talem conuersationem præsumitur quod talis, qualis est ille cum quo conuersatur, ut patet de hæreticis. c. accusatus. §. ille quoque, lib. 6. & in auth. de monachis. §. si uerò ijs, & ibi perscriben. uel ad talem usum inuocans Dæmonem ad adiuuandum, uel postulandum aliquod suffragium, cum tunc ratione inuocationis præsumitur hæresis manifesta, & idem in similibus casibus, ut prædicitur. Non autem dicitur talis usus manifestè, si simpliciter quis utitur sortilegijs, & diuinationibus etiam publicè, sicut etiam si publicè peccaret adulterando, fornicando, uel alia peccata committendo, quia non sapiunt hæresim ista, cum propter hoc contra fidem manifestè non asserat, uel sentiat, ut sup. §. hæreticus manifestus. dicitur in litera hæreticus, & §. item And. de Iser. ver. ex quibus. nisi frequentaret, ac si esset hæreticus, & diffamatus nedum pro sortilego, & diuinatore, sed etiam pro hæretico, ut sup. dictum est in d. §. Nam sortilegiorum quædam sapiunt hære-

sim, quædam non, sed ea quæ sapiunt hæresim aiquam sapiunt manifestè, aliquando nõ, ut prædicitur post Io. An. Itè quia diuersi sunt tituli eorum, ut præmittit. itè quia simplicia sortilegia non sapiunt hæresim manifestè: secus, si essent duplicia, seu mixta cum participatione hæreticorum, seu inuocatione demo-

Item an, & quomodo blasphemia sapiat hæresim manifestè ad hoc inquisitor possit cognoscere, & inquirere de blasphemia, & dicendum quod tunc inquisitor potest cognoscere de blasphemia, quando sapit hæresim manifestè expressè, uel per similitudinem actus sic operetur blasphemia, ac si existimaret Deum non esse Deum omnipotentem, honorandū, & laudandū, & hoc maximè si non solum blasphemaret Deum, sed alia uerba turpia contra Deum proferret, uel appropriaret. Nam uerbis, & factis Deus negari dicitur, ut supra blasphemia, & supra factus, & supra hæreticus.

Uterius procedendo uidendum est, an, & quomodo diuinationes, & sortilegia sapiant hæresim ad hoc, ut inquisitor possit procedere contra talia facientes. & an omnia inquisitor debet uidere, an sapiant hæresim manifestè, uel ne, cum sua iurisdictio non extendit nisi de his quæ sapiunt hæresim manifestè, & non de alijs, ut no. gl. in c. accusatus, de hæreticis. §. sanè, quod declarat Dñicus ibi dicens quod si manifestè appareat, quod sapiant hæresim, & super istud quod sit manifestum, uel non reuocatur in dubium, quod si inquisitori liqueat, quod sit manifestum iudicialiter, poterit pronunciare se esse iudicem. si uerò non appareat, quod sit manifestum, se non intromittet, ut ibi dicit gloss. secundum eum. ad hoc allegat Ant. de But. ibidem in cõtestem.

unde diuersitas consistit, an dubium sit in iure, an in facto. primo casu non potest cognoscere, secundo sic, sicut in simili dicit Anto. de But. in Cle. i. de do. & con. quod aliud est constare manifeste de contumacia, & aliud constare de manifesta contumacia, ut supra dictum est, contumacia. unde ista simul stant quod manifeste constat de crimine, uel contumacia alicuius, & tamen si dictum crimen, uel contumacia non fuerint manifesta, uel manifeste commissa, ut ibi per eum, & etiam sicut in simili dicit Bar. ff. solu. matri. l. Titia, quem communiter sequuntur canonistae, quando dubitatur super matrimonio, uel usura, & alijs, ubi facit differentiam, an dubitetur in iure, uel in facto. & plenius per Dominicum, de foro competen. c. fi. in fi. lib. 6.

Item quaeritur, an si inquisitori constat per testes, qui reprobari non possunt, quod de tali usu sapienti haeresim sit manifestum, seu notorium, uel et per confessionem, uel notorietatem, an pronunciare poterit se iudicem? & respondetur quod sic. & hoc casu inquisitor debet in sua inquisitione exprimere, quod illa de quibus infamia est orta, sapiunt haeresim manifeste, & sufficit quod talis qualitas deducatur expresse, uel comprehendi possit sub generalibus uerbis inquisitionis, sicut in similibus casibus dicunt doctores, maxime Ant. de Butrio, & Io. de Imola, de iudi. c. caeterum, & per doc. in l. 2. ff. si quis in ius uo. non ius. & est utile talia declarare. sapere haeresim manifeste, sicut in simili de eo quod in casu notorii debet procedere. Nam primo debet declarare illud esse notorium: non tamen est necessarium, li-

cet sit utile, quia si procederet tanquam super notorio, & non esset, retractaretur sententia, nisi procederet in hoc declaratio, quia sibi imputet pars, si non appellauit, cum sit lata contra ius litigatoris, secundum Ant. de Bu. & Fran. Zaba. & Io. de Imola. c. j. de re iud. Similiter dicitur de archiepiscopo uisitante prouinciam intendente punire crimina, quae essent notoria: quia si dubium est, an sint notoria, debet pronunciare, ut in cap. j. de cen. lib. 6. de quibus per doct. Hinc est quod si iudex procedit ex officio, & reuocatur in dubium, an sua sit iurisdictio, potest pronunciare, an sit iudex, ^b ut notat ibi Domi. post Anto. de Butri. & Io. de Imola. de rescrip. in c. super literis, & per Ang. ff. si quis in ius uoc. non ierit. l. 2. Sed in causa haeresis distinguitur, an in iure, an in facto dubitetur, ut praedicitur. adde secundum Abb. Sicu. de haereticis, in ca. ad nostrum, ubi idem Abb. ibi in conclusionibus glossarum tradit multa de his quae dicta sunt supra, scilicet dicere hominem esse impeccabilem, & quod in hac uita possit haberi perfectissima charitas, & mulieris osculum ex causa libidiosa non esse peccatum, & quod simplex fornicatio non sit peccatum mortale, affirmare ista esset haereticum, ut supra dictum est in litera, haereticus.

Quando dicatur aliquid sapere haeresim, est satis difficile definire. sed Oldra. consi. 210. uolens hoc determinare, dicit quod si quis per inuocationem demoniorum uult aliquid futurum scire, quod hoc tale haeresim sapit manifeste, quia uult demoni attribuire, quod est soli Deo reseruatum, iuxta illud Isa. 41. Annunciate nobis

bis quae uentura sunt, & dicemus, quod dii estis uos. de quo uide quod dictum est supra Demon.

Item qui in suis diuinationibus. uel sortilegijs admiscet ista, scilicet imagines baptizare, uel puerum rebaptizasse uel caput oleo sacro inunxisse, uel caput defuncti suffumigasse, & his similia, talia facientes ut haeretici sunt habendi, eo quod talia haeresim sapiunt manifeste, & si tales uoluerint abiurare huiusmodi sapientia haeresim manifeste, & satisfactionem congruam exhibere, sunt per iudices ad misericordiam admittendi. alias si abiurare noluerint, nec satisfactionem congruam exhibere, sunt haeretici impenitentes, tradendi curiae saeculari, animaduersione debita puniendi, iuxta ca. ad abolendam. §. praesenti, non quia diuinatores, uel sortilegi meri, sed quia haereticalia in talibus sortilegijs admiscentes, quae dicuntur sortilegia haereticalia. de quo uide supra diuinatores, & supra Demones inuocare, & supra blasphemia.

Secundum doctores canonistas alia dicuntur sapere haeresim manifeste, specialiter secundum Io. And. super c. accusatus. §. sane, de haereticis. lib. 6. in uerbo, sapient, ubi dicit, Sapient, ut circa aras idolorum nefarias preces emittere, sacrificia offerre, Demones consulere, eorumque responsa recipere, ut 26. q. 2. hi qui, & q. 4. igitur. uel associant sibi per sortes exercendas haeticos. uel faciunt praedicta cum corpore, uel sanguine Christi. uel in fortibus, ut possint habere responsa puerum rebaptizant, uel his similia. haec Ioan. And. ubi supra. Archi. uero super eod. cap. & super uerbo arioli, quando aliqua faciunt ut habeant re-

sponsa a Daemonibus, ut ea. cau. q. 2. hi qui. tales enim multo magis peccant quam in casu posito, eo. c. §. cum ille. & magis hoc uidetur haereticum quam illud. hoc Arch. Io. autem Monachus super eod. ca. & uerbo, Sapient, dicit: illa quae dixit Io. And. scilicet sapient, sicut circa aras idolorum nefarias preces emittere, sacrificia offerre, Demones consulere, eorum responsa accipere. 26. q. 2. hi qui & c. igitur tam per cap. istud, quam per illud. quaest. 4. super uerbo arioli, ista uidentur sapere haeresim manifeste, & est ratio, nam si adorare haeticos est haereticum supra eo. ca. accusatus. §. ille, & hoc non propter personam, sed propter uitium ad quod erit magis peccatum, iuxta illud propter quod unum quodque tale, & illud magis authenticum. multo magis. C. de sacrosanc. eccles. haec Io. Mon. Et idem Vlratius in compilatione quaestionum, qua quaerit an Io. de Poliacio, qui dedit pocula amatoria mulieri, sit suspectus de haesi uehementer in responsione quaestionis dicit sic. Nunc ergo uideendum est, an dare pocula amatoria mulieri sapiant haeresim manifeste? & uidetur quod sortilegia simplicia, uel etiam pocula amatoria, uel propter conscientiam hostiam consecratam pro non consecrata fumere, haeresim non sapiunt manifeste, ut apparet ex terminorum distinctione, & poenarum impositione, ut de primo habetur extra de sortilegijs in rubro, & nigro, quia Rubrica separata ponitur a Rubrica de haereticis, ut habetur expresse extra de haereticis, lib. 6. ca. accusatus. §. sane. & de isto habetur etiam de cele. mis. ca. de homine. De tertio habetur. ff. de poenis. l. si quis. §. qui

abortionis, aut amatorium. Immo facere ad amorem mulierum prouocandum, magis uidetur superstitiosum, quàm hæreticum. Licet hoc indubitanter secundum Aug. lib. 10. de ciui. Dei dicat quòd ad Dæmones pertinet esse ludificatores animarum sibi subditarum, sicut etiã tradit sanctus Thom. 2. 2. 96. dist. in ca. de superstitionibus obseruantiarum. q. 2. de quibus uide plenè supra adorare, & sup. Dæmō. Hoc etiam ponit Guillelmus de monte Laudano. & Bar. Raimundi super eodem verbo, saperent, ut sup. dictum est.

Ex prædictis apparet, quòd magicam artem sectantes, & exercentes, ut hæretici sunt habendi, & uitandi. aliàs auctoritas Apostoli, quæ dicit hæreticum hominem post primam, & secundam correctionem deuita, tanquam impertinens ad propositū esset inducta. Sed Dæmones inuocantes, & eiusdem sacrificantes, magicam artem in hoc super sectantes, & exercentes sunt ut hæretici ab ecclesia Dei habendi, & uitandi.

Item inuocantes Mahometum an sint hæretici habendi? & dicendum quòd sic, ut concor. beatus Thom. ut dictum est supra prima conclusione istius q. & concludit, quòd sic, quia in omnib. uidetur apostasia a fide propter pactum ininitum cum Dæmone: vel uerbotenus, si uocatio interfit, uel facto aliquo, etiam si sacrificia desunt, quia nullus potest duobus dominis seruire, ut habetur Matthæi. 8. hæc Tho.

Sed circa petitiones Dæmonum est diligentius attendendum. nam si petitur illud quod excedit Dæmonis facultatem, ut sunt futura a Dei arbi-

trio merè dependentia: uoluntate, ut resuscitatio mortui, quam postulat Saul, per Pythonissam, uel certificatio mortis, uel uitæ quam a Beelzebub petijt Ochozias, ut patet 4. Regum 1. uel hominem cogere ad peccatum, & similia, & tunc ex huiusmodi petitione hæretici iudicantur, quia protestantur se credere fore Deum.

An ille sceleratæ mulieres, quæ Xorquinæ uocantur, possint per inquisitores puniri, tanquam facientes ea sunt hæretica, uel sapientia hæresim, uide infra Xorquinæ.

ADDITIONES.

a Sapere ppriè pertinet ad sensum gustus, proprieq; traditur res ipsa sapere quæ hêt in se aliquem saporem. Cic. 2. de si. non enim sequitur ut cui cor sapiat, ei non sapiat palatus. Transfertur & ad animum, pro sapientem esse, seu rectam sententiam, uel opinionem habere. Ter. in Eunu. si sapias neq; præterquam quas ipse amor molestias habet, ad das &c. Pla. in Trim. habent tu amicū aut familiarem, cui pectus sapiat? Quia uerò per saporem refertur res quid sit, inde factum est ut pro referre sumatur, idq; tropicos ad sequentia transfertur, quod sepe contingit, & Quintil. de tropis, ubi de Synedochè, & metonymia tractat, et supra sepe meminimus, ut illud apud Persium. cum sapiamus patruos. i. eorum, sapientiam, & mores referimus eadem quoque ratione dicimus hunc, uel illum sapere hæresim hoc est intel lectus gustu sentimus hæresim referre. Hæresim manifestam sapientia, quæ sint adde Alber. de asser. catho. q. 24. nu. 1. 58. et 66 Siman. de his quæ facere nequeunt. inquisiti. 8. nu. 9. 10. & 11. item de præsumpt. & suspitio. Pet. Vend.

b L. si quis ex aliena. ff. de iudi. Bar. in l. qui dam consulebat. nu. 4. sequitur ibi Ale. nu. 14. ff. de re iud. & ualet talis sententia, & ab ea appellari potest. gl. & Ias. num. 38. in l. 2. ff. si quis in ius uoc. non ierit, secus dicens dum est super exceptionibus, qua contra personam iudicis pronunciantur, tunc enim pronuciare et cognoscere super illis non potest, ut per præallega. & hanc esse communem affirmat Iul. Cal. sent. lib. 5. §. fi. q. 43. nu. 4. Quint. Mand.

Homo, Licet malus, diligendus est, non autè malum quod in eo est. 86. di. odio.

Homini peccatori semper est miserendum, sed irascendum peccato. 23. q. 4. duo ista.

Homo. fiscus uenit appellatione hominis glo. & Bald. in l. eos. §. super C. de usuris.

Homo custoditur ab angelis. b. Th. in prima parte. q. 113. ar. 1. & in 2. di. 11. ar. 2. Et quod quilibet homo hêt proprium angelum custodem, uide in præallegata. q. 113. ar. 2. Item quòd tales angeli custodes hominum sunt in ferioris ordinis, uide ubi supra art. 3. & in 2. di. 11. ar. 2. item quòd nunquam ille angelus deserit hominem custoditum, in præal. q. 113. art. 8. & in 2. dist. 11. ar. 10.

Homo grossi capitis nihil ualet, sed ingeniosus sic. Bal. in l. liberti. C. de ope. lib. per l. fi. in prin. C. communia de lega.

In hoie longo sapietia rarè reperit præterquã in dño Cyno, qui fuit nimis lógus, & sapiès Bar. in l. 1. 2. col. in ver. qro extra gl. ff. de iuris. om. iud.

Homo mortuus nõ est homo. 32. q. 2. Moises, de celebra. mis. in quadã, in Cle. 1. de sum. Trin. nisi in crimine

hæresis, & in crimine notorio. 24. q. 2. in summa. de hæreti. si episcopus. 23. dist. in quorundam. 88. dist. neque. de senten. excommuni. a nobis, & quòd per Bar. in l. promissor. la. 2. de consti. pecunia.

Homo non est factus Deus. Tho. in 3. par. q. 16. art. 7. & in 3. di. 7. ar. 4. & di. 12. ar. 1. Et demonstrato Christo uerum est quòd hic homo incipit esse, ut in præallegata q. 16. ar. 9. & in 3. di. 12. ar. 1.

Homo extra paradysum formatus est de limo terræ. mulier uerò in paradiso. Genes. 1. & 2. 40. di. illud.

Homines in principio errant siluestres. Thomas in tertia parte, distinc. 36. arti. 1.

Homines siluestres moribus non reguntur. gl. in l. omnes populi. ff. de iustitia & iure.

Homo duplex maledictus est & fugiendus. uide supra apostasia, & infra hypocrita.

Homo factus est ad imaginem, & similitudinem Dei, Genes. c. 1. & in Spe. 4. parte, in prin.

Homini nõ fuit prouisum de tegumento sicut brutis, & quare ita Deus uoluit, uide Tho. in 4. di. 33. ar. 1.

Item quòd ad ius naturale omnes homines sunt æquales. not. in aut. de monachis. §. 1. coll. 1. & ff. de reg. iur. l. quòd attinet.

Homines decè faciūt turbã uel plebè. in Spe. de rap. ante ver. ceterũ, & l. prætor. la. 2. ff. ui bono. raptorũ. sed rixa inter duos tantũ fit, ut ibi.

Qualitet hõ generetur uirtute Dei in uentre matris, uide 56. di. nasci.

Homo masculus non potest generare uerifimiliter post. 60. annos, ut ff. de ado. l. si p̄. §. fi. femina uerò post quin-

quingenta. nota. C. de legit. here. si maior, & ibi glo. tu dic secundum Solinum quod masculus usque ad 80. femina usque ad 60. de quo consule philosophos.

ADDITIONES.

a *Hominis appellatione tam feminam, quam masculum contineri non dubitatur, inquit Caius. in l. 152. de verborum significatione. commuue itaque nomen est, idq; exemplo Græci sermonis, ἀνθρωπος nam & Hebrei. Adam, quo nomine terra natum hominem significant. ad utrumque sexum referunt, Gen. capitu. quinto, Creauit eos, & benedixit illis, & vocauit nomen eorum Adam. Dicitur autem homo, siue ab humo, ut Varro existimauit, siue a concordia, ἀπὸ τοῦ ὁμοῦ τας, quod nullum animal sit socialius. Inde lex, quæ de homine loquitur, etiam de feminis accipienda est, & proprie. Barto. in l. prima, ff. de verbo, significatione. vide Alcia. in l. 152. eodem tit. Ex duabus substantijs constat homo, anima & carne, anima cum ratione. carne cum sensibus suis, quos tamen sensus non mouet caro absque animæ societate. anima verò rationale suum tenet sine carne, Hæc D. August. de spiri. & ani capitu. 3. & 49. ubi ca. 35. & 36. de hominis dignitate tractat. postea cur cinis esse dicitur creatura mundi appellatur vel propter excellentiam, qua excelsit inter alias creaturas, vel propter conuenientiam quam habet cum omni creatura. lib. primo, sent. distin. 3. vnde ἁνθρωπος, vocatur a Græcis. De hominis fabricatione & opificio, vide Cic. lib. tertio, de nat. Deorum. Laetantij quoque libellum. Vulgata est hominis definitio, quod est animal rationis particeps. Hominum autem quidam liberi, quidam serui, quidam statuliberi, alij libertini dicuntur, Instit. de iur. perso. & ff.*

de stat. homi. & de his qui sunt sui. & de statu libe. P. V.

b *Adde Catechis. in præcep. decalo. Non habebis Deos, & c. capit. verum illud. & in proæmium in Orati. Domi. Lib. sent. distin. II. & 12. P. V.*

c *Homines decem multi dicuntur, & faciunt populum, l. prætor. 2. & ibi Barto. nume. 4. ff. vi bon. rap. glo. 1. in c. 1. de elect. & ibi Ab. nu. 7. glo. in c. 1. 10. q. 1. Bal. in aut. quod locum. ad fi. C. de colla. Fel. in ca. cum oporteat, post nu. 6. de accusa. Et decem testes faciunt notorium. Bald. & Fel. ubi supra. Et quot faciant gentem, multitudinē, & populum, Nico. Boer. de scæitio. in 7. præsumptio. Q. M.*

d *Arist. libro 7. c. 6. de natura animalium inquit, Mares plurimi ad sexagesimum generant, quem si excefferint, usque ad septuagesimum procedunt. & iam quidam annos septuaginta nati, genuerunt. Quintil. Mandos.*

Honor Nota ^a quod talis honor debetur ipsis inquisitoribus, qualis debetur illi, cuius vicem gerunt. uide infra uicarius.

Honorandus non est homo plus quàm Deus. Host. Io. And. & alij in ca. & si Christianus, de iureiuran.

ADDITIONES.

a *Honor, est præmium virtutis, iudicio studioque ciuium delatum ad aliquem, Cic. de Cla. Orato. idem in episto. ad Plan. cum. lib. 10. epi. 10. Honor ut definit Aristot. Rhetor. 1. est signum gloriæ comparatæ ex multis, & magnisve beneficijs in alios collatis. ea verò beneficia honore dignantur, quæ vel ad salutem faciunt, vitamq; hominum conseruant, ac tuentur, quæq; causa nobis sint, ut spiritum ducamus, vel ea*

quæ

quæ ad domesticas egestates subleuandas pertinent, suppeditando nobis, aut aliquod eorum honorum tribuendo, quæ egrè comparantur. Quibus autem modis honor tribuatur, deinde prosequitur. Honor quid sit docet catechis. in præcep. Honora patrem. Honor etiam accipitur pro magistratu. Inst. de iu. natu. §. prætorum. vnde ius honorarium appellatur ibid. Vnde Calistratus. in l. honor. 14. ff. de mune. & hono. ait. Honor municipalis, est administratio reipub. cum dignitate gradus, siue cum sumptu, siue sine erogatione contingens. item de albo scribē. & decurio. & de decre. ab ord. faci. quod ei solet deferri, dictus, inquit Varro ab honesto onere. itaq; honestus dicitur quod oneratus. & dictum onus est ut honos qui sustinet rempub. item pro honorario accipitur. l. 6. ff. m. ind. pro dignitate quoque, ut supra dignitas. annotauimus. aliquando igitur pro his etiam quæ causa sunt honoris, aliquando pro his quæ ei tribuuntur, interdum pro his quæ consequuntur, vide Nonium. P. V.

Habitus. ^a Ex diuersitate habitus scādalum generatur, ut 12. distin. illa, & 33. q. 5. quod Deo. uide supra ista dictione, habitus.

Qui nouiter baptizantur, debēt uti vestib. albis. de conse. dif. 4. post baptismum, & c. accepistis.

Talis quæ præsumitur qualem habitum portat, ut ff. de iniurijs. l. apud Labeonem. §. si quis uirginē de sentē. excommunicatio. si iudex, lib. 6. Abbas in capitu. si uerò, el 2. de sent. excommu. & in c. in audientiam, eo. tit. & in c. ad apostolicā, de priuile. lib. 6. & l. ignorans. ff. locati, & C. de adult. l. si ea.

Non dicitur quem habere habitum fidei, sed ea quæ sunt fidei, si non in-

hæret doctrinæ ecclesiæ sicut infallibili regulæ, & diuinæ regulæ, quæ pro credit ex ueritate prima in scripturis sanctis manifestata, quia species habitus remanere non potest, eo quod formale obiectum fidei est ueritas prima, secundum quod manifestatur in scripturis sanctis, & doctrina ecclesiæ.

An Iudæi, uel infideles sint cogendi portare habitum inter fideles, per quem habitum cognoscatur esse infideles? & dicendum quod cogendi sunt ut talem habitum continuè deferant, quod manifestè ab alijs distinguuntur, ut extra de Iudæis. ca. in nonnullis, & ibi Abbas.

Item mulier non debet uti habitu viri, ut 30. dist. si qua mulier, ubi etiā habetur, & in signum subiectionis debet mulier nutrire comam.

Iniuria dicitur fieri religioni, si is qui non est de ea defert illius habitum. uide tex. & ibi Zenze. in extrauagant. Io. 2. 2. quæ incipit, sacrosancta.

An monachus factus episcopus retineat illum habitum, cuius ordinis erat antequam haberet episcopatum, & dicendum quod monachus factus episcopus non abijciat habitum, sed retento habitu desuper ferat habitum, in quo magis cōueniat eis inter quos est, ut extra de uita, & honestate cler. c. Deus qui.

Vtrum liceat Christianis in aliquo casu sumere habitum infidelium? & dicemus secundum Verue. quod posset hoc fieri ex rationabili causa, sicut beatus Sebastianus, qui sub clamyde militari Chri militiam gerebat absconditam. sed hoc intelligendum, nisi esset institutum aliquod determinatum signum ad cognoscendum professores

feffores alicuius idololatriæ. tunc.n. non liceret. idem Verue. in sum. confes. eo. ti. q. 6.

ADDITIONES.

a De habitu & supra ante vocem hæresis, agit, & hic repetit more suo. P. V.

Eremita ^a idest diuinus, & se paratus morans ab alijs, ut tenet Azo in summa. C. de her. in prin. & supra hæresis in prin.

An uita eremitica, siue solitaria sit perfectior quam congregatio religionis? uide sanctum Tho. 2. 2. quæst. 138. articu. 8.

Quæ sit arctior uita, an uita eremitarum, uel aliorum monachorum, gl. 16. q. 1. qui uerè.

ADDITIONES.

a Eremita, qui desertis locis seruiendi causa Deo inhabitat, dicitur q. religiosa persona gl. & Doc. in l. 2. ff. de in ius voc. glo. & Docto. in c. qui uerè. 26. q. 1. Hinc Eremitani Anachorita. Q. M.

Eremita, et Anachorita synonyma sunt, quòd eandem rem significant, ille enim habitat solitudines, hic autem recessus, quod idem re uidetur. quòd solitarij uita periculosa sit attestatur. D. Ieron. in epist. ad Demetriadem. de uirgin. seruanda. & in epist. ad Rust. monachum. de uiuendi forma, item de solitudinis laudibus uide eund. in epist. I. Petr. Vendramenus.

Hæredes ^a An teneantur ad implere pœnitentiam iniunctam illi, cui successerunt, si quibus fuit imposita in uita qui nò adimpleuerunt, uide infra pœnitentiam.

§. quid autem, & infra obligationes. §. 2.

An hæredes isto crimine hæresis admittantur ^b ad purgandum innocentiam defuncti, uel id quod pro innocentia reputatur, ut est quælibet iusta defensio, ut puta præscriptio, uel quæ fecit ignoranter, uel seductus, uel quæ fuit catholicus, uel ad aliam defensionem pro innocentia ipsius defuncti. Nam eius factum potest defendi, quamuis omni defensione excusari nò possit. ff. ad l. Iul. maiest. repetundarum. l. lege Iulia. §. si. ita tenet Bal. in l. 2. C. qui testa. fa. pos. sed in crimine hæresis difficilè innocentia posset probari, ut sup. defunctus, & inf. probatio.

Item an hæredes solummodo excludantur a iure ad probandum pro mortuis contrarium directum eius, quod probatum fuerat: secus autem per modum indirectum. de quo uide supra filij, & infra probatio.

Item an hæredes teneantur de pœnitentia, quæ nondum fuit imposita ipsi hæretico, cui successerunt, uide infra pœnitentia.

An debeant citari hæredes, quòd fit processus contra defunctos, quibus successerunt, & qualiter fiat citatio, uide supra citatio.

An isto crimine transeat executio in hæredes hæreticorum, uide supra executio.

Et an hæredes admittantur ad defendendum hæreticos, quibus successerunt quòd ad bona sibi relicta. uide supra bona.

Nota quæ qui est institutus hæres ab hæretico, non potest pro hæreditate agere, ut C. de hereticis, cognouimus in c. uergentis, eo. titu. extra, & in c. si quis episcopus, & in Spec. in secunda

parte,

parte, titu. de actore, uerbi. item quòd est ab hæretico.

ADDITIONES.

a Hæres est, quæ defuncto succedit in uniuersum ius, quod habuit mortis tempore, arg. l. hereditas. 62. de regu. iu. quidam dictum putant ab hæreo, quòd qui hæres est hæret, hoc est proximus est illi, cuius est heres. Quidam ab hærens deriuant, quòd dominus fiat bonorum quæ ad eum perueniunt, heres. n. apud veteres pro domino dicebatur auctore Festo. quòd etymon probat. insti. de hered. qual. & diff. §. vlti. tres autem species heredum sunt, quidam enim sui & necessarii, quidam necessarii, quidam extranei, & voluntarii, Primi sunt liberi, qui sunt in potestate morientis. Secundi Serui. Tertij sunt ij, qui subiecti non sunt iuri testatoris, siue sint de eius liberis siue de alia familia, qui extranei appellantur. unde Institut. de hered. quali. & diff. Heredis autem appellatione omnes significari successores credendum est, etsi uerbis non sint expressi. l. heredis. 170. ff. de uerborum significat. licet quidam in hoc dissentiant, uide in eam Alcia. & l. stipulatio ista, habere. ff. de uerborum obligat. P. V.

b Non solum admittuntur immo etiam si non compareant citari debent ad defendendum, ex quo heredum interest, pro seruanda fama, & memoria defuncti, & nò bona auferantur. Et etiam nò heredes ad quos nunquam nonnullæ pœnæ transeunt indebitè grauari possunt. Immo quinque audiendi, sunt pro mortui defensione probabiles causas allegantes. c. filij de hereti. lib. 6. Bellam. decis. 678. & seq. Vmber. in iud. inquisi. in uerb. filius. nume. 14. uersicu. uolens autem inquisitor. Simanc. Enchir. titu. 62. de mortuis. numero 8. Quint. Mand.

Honestas. An in psona honesta aggraueat magis, uel minus peccatū, quàm in psona inhonesta, uide infra peccatum.

Humilitas, Nò apòt esse, ubi est hypocrisis, de pe. di. 1. taciturnitas, ubi text. quæ sine humilitate non licet sperare ueniam. de quo uide infra uenia, & infra redeuntes.

Humilitas enim ad sapientiam disponit, ut dicitur prouerbiorum, 1. 1. ubi humilitas, & ibi & sapientia. uide supra disputare.

Sine humilitate nemo potest saluari, ut patet Matthe. 2. & Lucæ 18. & no. Nico. de Lira super Ps. 83. & Th. 2. 2. q. 162. art. 5. Ideo Prouiso Solerter circa eos qui petunt misericordiã sine humilitate, & cum humilitas opponatur superbiæ quæ radix, & mater est omnium peccatorum, ut patet per Greg. moralia. 3. 1. c. 38. unde & de pœni. di. 2. c. principium, ad fi. idem Gre. dicit, consideret homo elatus quid in terra mereatur, si prælatus angelo in cœlo in terram prosternitur.

Humiliter debemus ergo confiteri peccata ad hoc, ut peccatorum ueniam consequamur, ut extra de iureiurã. c. quanto, in fi. cum dicit ibi, tuū humiliter confiteri peccatum & c. & 22. q. 2. humilitatis.

Circa humilitatē Aegidius de regimine Principum in 1. lib. in 2. parte. 26. capit. tractando de humilitate dicit: quæ qui se despiciunt, uel deiiciunt ultra quàm debeant, ut illi qui neque quærunt honores, neque quærunt opera honore digna, quòd non est humilitatis sed magis est uilitatis, & miserix. erit ergo humilitas media inter præsumptionē, & pusillanimitatem.

ADDI-

ADDITIONES.

a Vera autem, inquit D. Augusti. fidelium humilitas est, in nullo superbire, in nullo murmurare, nec ingrati esse, nec querulum, sed in omnibus Dei iudicijs gratias Deo agere, Deumque laudare cuius omnia opera aut iusta sunt, aut benigna. Petrus Vendramenus.

Imbursari. An pœnitentiæ pecuniarię debeant imbursari, uel in quibus debeant expendi, uide infra pœnitentia pecuniaria.

Incantatores ad malum esse non debent, & contra facientes grauisimè puniuntur, ut C. de male. & mathematici. l. 2. & 3. neque ire debent ad domũ alterius, nec aliquis debet eos vocare ad domum suam, ut in allegata. l. tertia.

Incantatores sunt illi, qui suam artem uerbis peragunt, ut quia dicunt in suis uerbis fore supernaturalem quodammodo circa potestatem ea quæ ipsi faciunt, ut 27. quæstio. quarta, capitulum. 1.

Incantatores, uel artes magicæ nõ possunt infirmis conferre sanitatem, sed sunt laquei diaboli. 26. quæst. 7. amoueant.

Incantatores sunt inimici Christi 26. q. 5. peruenit.

Incantationibus uti non licet, sed solum oratione dominica, & Symbolo. 26. q. 5. non liceat.

An istis incantatoribus confiscetur eorum bona, & sint perdita, uide supra confiscatio.

De pœnis quæ istis incantatoribus infliguntur per iudices ecclesia-

sticos tam de iure cano. quàm de iure ciuili, uide infra de pœnis.

ADDITIONES.

a Incantationes, et diuinationes ad malum ex inspectione aquæ benedicta, uel speculi, uel cum forcipe, cribro, & similibus, Blan. de iudici. numero 397. & sequen. ubi etiam contra Bald. qui dicebat permitti nonnunquam maleficium per aliud maleficium tolli, quia malè ipse Bald. in hoc sentiebat, & de incantationibus serpentum. Ghirlan. de sortileg. quæstio. 1. numero 28. Quintil. Mandosf.

Ex Augusti. & Isidoro, Incantatores quidem uidentur esse quædam Magorum species qui artem magicam uerbis peragent. 26. quæst. tertia, & quarta, capitulum. 1. idest qui carminibus quibusdam certis, formulisq; uerborum in id cõceptis mali quid hominibus, uel agris calamitatis quid inferrent aut depellere conarètur, uel quid aliud impetrare, depellere, uel commentari, quæ facillè colliguntur ex Pli. hist. natu. lib. 28. capitulum. tertio, & l. 4. 6. 7. C. de malefic. & mathe. Lege 12. tabu. interdicta erant, eiusmodi incantamenta, uel incantationes, inquit ibi. Plini. his uerbis, Qui fruges excantasset, & alibi, Qui malum carmen incantasset. Item Seruius in Eglo. 8. Virgil. in illud carmen. Atque latas alio uidi traducere messes. Magicis inquit quibusdam artibus hoc fiebat. unde in 12. tabu. Ne ue alienam segetem pellexeris. prohibita deinde fuit ars ista pestifera legibus Imperatorum. C. de malefi. sed quasi permissa tunc uidebatur, cum quid remedij quæreretur humanis corporibus, atque agrestibus locis innocenter suffragia adhiberentur, nec maturis vindemijs metuerentur imbres, aut ventris grandinisque lapidatione quaterentur, l. quarta, C. eodem.

dem. Iure uerò canonico, pœnitus inhibita, 26. q. 3. ca. amoueant. & Vlpia. in l. 1. ff. de uar. & extraor. cogni. non esse scribit ista medicina genera cum quis incantauit, cum imprecatus est, si, ut uulgari uerbo impostorum utar, si exorcizauit, non sunt ista, inquit, medicina genera, tametsi sint, qui, hos sibi profuisse cum prædicatione affirmet. sed illum Vlpiani locum quia exorcizandi uerbi meminit, suspicor in Christianos esse scriptum, hic enim de officio proconsulis libris septem rescripta Principum nefaria collegit, ut doceret quibus pœnis affici oporteret, eos qui se cultores Dei confiterentur. aucto. Lactan. lib. 5. inst. diu. c. 14. quamquam potius de alijs est intelligendum, cum falso nomen impostoris obijcere, licet contumeliosis nominibus Ethici Christianos appellarent, & omnium scelerum reos, acorum, Imperatorum, legum, morum, naturæ totius inimicos existimabant, ex nomine solummodo Christiani, non quia conuicti sunt uerba. Tertull. in apologetico. ca. 2. & 7. & in opere passim. P. V.

Incontinenti. Quandoque a ponitur p triduo. l. fi. C. de erro. ac quandoque pro biduo. l. 3. s. cum igit, & ibi Bart. de vi, & vi, ar. l. cum specialis, & ibi Bal. in prin. C. de iudi. & Bald. in l. fructus, & in l. diuortio. ff. de sol. quandoque ponitur pro parũ ante, uel parum post. Barto. in l. si ita. §. 1. ff. de nouati. & in l. 1. ff. de sol. Bal. in l. 1. C. de ope. lib. quandoque ponitur, si primò quis interrogatur. & deinde subito postea respondetur. glo. fi. & Bar. in l. duos. §. duo. ff. de duo. re. quandoque ponitur pro antequam diuertatur ad extraneos actus. l. quod ait. §. ait. ff. de adul. l. cum antiquitas, & ibi Bald. C. de testa. l. prima, §. si ita, & ibi docto.

ff. de uerborum obligat. quandoque ponitur pro quatenus durat mandatum. l. iurisgentium. §. si eum. ff. de pac. aliquando ponitur pro antequam contractus habeatur pro perfecto, secundum Barto. in l. contractus. C. de fide instrumento. item quandoque est in arbitrio iudicis, per Abb. in capit. primo, de mu. peti. & in cap. ueniens, el 2. de test. item incontinenti appellari dicitur antequam iudex a quo, recesserit a banco. quandoque ponitur antequam testis loquatur cũ partibus. glo. & doc. in c. præterea, de testi. cogen.

Incontinenti quomodo ponatur, uide Spe. ti. de appel. §. 6. post principi. & Bal. in l. 1. C. de edic. diu. Adri. tol. ubi dicitur quòd aliquando ponitur per quinque dies, aliquando per decem aliquando per triduum, aliquando per duos menses, sed uerius est esse in arbitrio iudicis.

Incontinenti reuerfus, nõ dicitur recessisse, in Spe. de sala. §. 4. ver. 1.

Incontinenti facta uidentur inesse^b Spe. de positi. §. 10. ver. sed post lit.

An hæretico qui incontinenti reuertitur ad fidem, parcatur ei ad hoc ut euadat pœnam mortis, uide infra pœnitentia, & infra misericordia, & infra rediens.

ADDITIONES.

a Vide annotationes ad uocem Continuo. & adde Tiraquel. de retract. conuen. §. 1. glo. 5. numero 6. & deinceps. Petr. Vendramenus.

b Incontinenti, quòd eadem die fit, quia præsumitur factum eodem contextu. Barto. & Imo. in l. in operis. ff. loca. Bald. in l. 2. C. de ope. liber. Vmbe. in iudic. inquisit. hoc ipso

ipso ver. incontinenti. Et quod ea quæ incontinenti sunt, primo actui inesse videantur, probatur, ex l. lecta ver. dicebam. ff. si cert. peta. l. in bonafidei. & l. petens. C. de pac. l. si itaque. §. Scia cavit. ibi. Deinde incontinenti. ff. de ver. ob. c. officij. versic. nos autem. de elect. Q. M.

Indicare. ^aAn quis teneatur indicare inquisitoribus, illos, quos sciuerit suspectos de hæresi, & quam pœnâ incurrat, si eos non indicauerit, uide supra accusare, & supra fautores.

ADDITIONES.

^a *Indicare reum quid sit declarat Vlpia. in l. indicasse. quæ est. 197. ff. de verbo. signific. & indicanti in crimine lese maiesta. si reus conuictus esset quarta pars bonorum rei decernebatur, auctor est Cornel. Tacit. lib. 4. quod & affirmat Alciat. in d. l. indicasse. Q. M.*

Indicia. ^a Ex quibus indicij detegitur error, ut per hoc quis cõteatur hæreticus, uide supra detegitur.

Indicium dicitur minus quàm semiplena probatio. ^b Ange. in auth. de nupti. §. si uerò ususfructus, coll. 4. l. cum probatio. ff. de probati. unde indicium non sufficit ad iuramentum in supplementum probationis. Bald. & docto. in l. bonafidei secunda col. C. de re. credi. quia minus ualet, ut supra nisi in casu legis, si duo. versic. multum, de iureiuran. ubi facit semiplenam probationem, quia sufficit ad iuramentum in supplementum probationis, secundum Bart. in l. admonendi. 10. col. ff. eod. ti. uide Bald. in l. non

hoc, unde cog. an indicium sit semiplena probatio.

Indicium est triplex. simplex, uerogens, & indubitatum. lo. And. in additio. Specu. de noto. cri. §. ut autem, & Barto. in l. fina. ff. de quæst. & Anton. de Cana. in tractatu tormentorum. 4. quæstio.

Nota quòd septem sunt indicia mentis, & animi per quæ potest cognosci de mente alicuius, quæ notantur. in l. si seruus plurium. §. fina. ff. de legat. 1.

Per circumstantias, & indicia oportet de animo indicari facit quod nota. C. ad l. Cornel. de Sic. l. 1. & cõstat præsumptiones præsumptionibus contrarijs quandoque tolli, ut de elec. cū inter, in glo. hæc concurrunt, de præsumpt. literas, in gloss. antepenultima Io. An. in addi. ad Spe. in Rubrica de iniurijs.

Vtrum interrogatus, uel sua sponte dicens faciat indicium contra socium? & dicendum quòd non, ut notat Bar. in l. 1. §. seruus. ff. de quæst. maxime cū omne indicium debeat probari per duos testes, ut per glo. & docto. in l. fi. C. fa. ercif. & per Bart. in l. fi. in antepenultim. q. ff. de quæstion. per Ange. in l. fin. ff. quòd metus caus. per Bal. in l. qu. proponebatur. ff. de lega. 2. unde licet unus testis quando deponit directè super ipso facto principali, puta quia uidit committi ipsum maleficium, faciat indicium, si est omni exceptione maior, ut nota. in l. si quis. C. ad l. Iul. maieft. Barto. in l. fi. ff. ad l. Corn. de Sic. & Bal. in l. fina. C. fa. er. Saly. in l. fi. C. de quæst. nota. Bart. & Ange. in l. 1. ff. de fur. tamen si pradietus socius, ex quo confessus est crimen suum est infamis, infamia fa-

Et

Et saltem, ideo nõ est testis omni exceptione maior, quia uilis & infamis non facit indicium aliquo modo. ita dicit Bar. in l. 1. §. idem Cornelio, per illum tex. ff. de quæst. & Bal. in c. 1. §. sacramentum, de consue. recti feudi, de vsu. feu. dicit quòd illud quod dicitur unum testem facere indicium, debet intelligi, si est uitæ probatæ, uel bonæ opinionis, nec potest haberi respectus familiaritate, uel fama mala, uel alia causa arbitrio iudicis, & ideo secundum eum infamis infamia facti non est idoneus testis, ut nota etiam ipse Bal. in l. fi. C. de requi. reis. per nota. ibi per glo. & quid sit inditium, & quomodo probatur, & in quibus fallit, uide infra ista litera. §. an confessio socij, & uide in sum. Ange. confessio delicti, & in dictione indicium, per totum.

Indicia causas decidunt. Bald. in l. voluntatis. C. de fideicommiss.

Nota quòd indicium graue æquiparatur præsumptioni iuris. Cyn. in l. metum. C. de dolo. Bald. in l. non hoc, unde cog.

Indicium dicitur sufficiens, id est a iure approbatum, non autem quod animus iudicis aliquo modo moueat. Bal. in l. cum circa C. de iure do.

An indicia in generali inquisitione sufficiant in speciali, Bart. in l. fi. in fi. C. de quæst.

Indicium debet probari per duos testes. ^c gl. & Bart. & Bal. & docto. in l. fi. ff. de quæ. gl. in l. proponebatur, de lega. 2. Innoc. in c. sicut, de simo. Ant. de Cana. in tractatu tormentorū. 11. q. in princip. quod intellige si duo testes directè non probent super crimine, sed super inditio criminis, secundum Bal. in consi. in Christi nomine

amen, an mandatarius, & infra.

Item uerum etiam in statuto loquente de inditijs, secundum Ang. in auth. de testa. imperfec.

Indicia hæresis debent plenè probari. Inno. in c. sicut, de simo. i. p. duos testes per notata in l. fi. C. fa. er. uel p. unum qui de ueritate deponat. si tamen ritè sit, & legitime examinatus, secundum Bald. in margâ. ver. indicia, ver. 2. & supra eo.

Quando in occultis aliqua indicia apparent, quid sit faciendum, uide infra denunciatio, & infra procedere, & supra detegitur, & infra monitio, & infra procedere.

Quæ indicia sufficiant ad torturam, relinquitur arbitrio iudicis. ^d Bart. in l. fi. ff. de quæst. per l. milites. §. oportet, eo. ti. & l. de minore. §. tormenta, eo. ti. Bal. in c. 1. 7. col. de pa. tené. Ant. de Canaria in tractatu tormetorum. 6. q. uide infra tortura.

An, & quoniam unicum indicium sufficit ad torturam, Bar. in l. fi. ff. de quæst. & in l. 1. §. si occisorum. ff. ad Sillania. & Bal. in l. congruit. ff. de offi. præsi. & in l. 1. C. de sum. Tri. & Cy. in l. fi. C. de quæst. & Ang. Are. in tractatu maleficiorum, ver. q. fama. item Bal. in addi. Spe. de sen. ver. tortura, q. sic sufficit, si tale inditium est indubitatum.

An confessio socij criminis faciat indicium contra socium criminis. ^e & Bar. in l. 1. §. si seruus. ff. de quæst. & Ange. Are. in tractatu maleficiorum, ver. q. fama, tenent q. non, sed cõtrarium no. per Cy. & doc. post glo. in l. fi. C. de accu. & Ang. in l. & si certus. ff. ad Silla. & Paul. de Cast. consi. 195. & 197. q. torqueri potest ex dicto foemina, & socij criminis.

Sed an cõfessio extraiudicialis sit

E e suffi-

sufficiens inditium ad torturam? & dicendum quòd sic. Bart. in l. capite qui nto. ff. de adulte.

An testimonium de auditu proprio, seu alieno faciat inditium, seu præsumptionem ad hoc ut transferatur onus probandi aduersario, uide infra probationes.

Nota quòd pupillus semper facit inditium testificando, quia instruit, & non probat. glo. sing. & Bart. in l. fi. C. de his qui. ut ind. Lu. Ponta. in Rubri. ff. de arbi. l. 1. col. & in l. 1. §. nè filij, ad Trébel. glof. in ver. pupillus, in l. inuiti. la. 2. ff. de testi. & in cap. 1. 4. quæst. 3. & Bart. in l. 2. §. quod obseruari, in 2. col. in fi. in uerfi. secundo proba. C. de iuram. calum. sed aliter dicit in l. 2. §. impubes, ad Sillan. quod non faciat inditium. sed uide per Bart. in l. maritus, in 1. col. in fi. in uer. ulterius oppo. ff. de quæstion. itē pupilli testimonium ipso iure non ualet. Angelus in auth. de testi. in §. j. in uerfi. lingu.

Nota quod inditia purgantur per probationem bonæ uitæ. Bar. in l. 2. §. pen. ff. de re milita.

Quid si essent duo, uel tres testes singulares, qui confiterentur contra tertium, an possint coniungi: & dicendum quod nullo modo possint coniungi ad faciendum inditium, nisi sit testis omni exceptione maior, ut supra dictum est in §. utrum interrogatus. & multo minus ad faciendam plenam probationem. ratio quia cum duo testes requirantur regulariter, ut infra testes, tales non sufficiunt, quia unūquodq; dictum de per se imperfectū est, ita no. Bal. in l. si quis ex argētarijs. §. j. ff. de edendo, & patet per no. per do. Anr. in c. licet, de testibus,

dum loquitur de probatione per testes singulares. nec obstat quod unus testis deponens super facto principali iungatur cum probatione famæ, ut no. in l. 3. §. eiusdem. ff. de testi. & per Bar. in l. admonēdi. ff. de iureiur. Istud est quia hic est perfectū, scilicet unus testis integer, ut dictum est. Item fama, quæ facit perfectum inditium, ut no. Bar. in l. de minore. l. si plures. ff. de q. Item nec obstat, quod duæ probationes semiplenæ diuersi generis coniungantur ad unam plenam faciendam, iuxta no. in dicta l. admonēdi, quia illud uerum quando coniunguntur ad eūdem actum. sed duæ probationes diuersorum actuum, & diuersorum generum nunquam coniunguntur ad plenam probationem faciendam. iste est casus, & ita deducit Bal. in l. testium, in fi. C. de testi. & idem Bal. in l. obseruare. C. quando appel. non reci. possint. domi. Antonius in c. ueniēs, el. 1. de testi. Ex istis infertur, quòd duæ mulieres dicentes se peccasse cum aliquo non possint iungi ad faciendum inditium perfectum, nec arctandum ad ueritatē dicendam etiam cum aliquibus coniecturis, maximè cum deponant de delicto perpetrato in eorū corpore, iuxta no. per Bart. in l. si quis in graui. ff. ad Sena. cōsul. Sil. ubi dicit quod nullum facit inditium. & idem Ange. in l. 2. C. de cal. uide infra testis. §. utrum testes singulares p̄bent in Apostilla.

Nota quod per inditia indubitata non potest quis condemnari corporaliter, f̄ secus autem ciuilit̄ & in pecunia, hoc Ang. de malef. in §. comparuerunt dicti, in 4. col.

Quæ sint inditia indubitata, uide Gandinum in suo tractatu maleficioru

ficioꝝ, sub Rubrica de præsump. & indicij indubitatis, ex quibus cōdemnatio sequi potest, & ibi numerat omnes casus, ex quibus sequi potest cōdemnatio. & de hoc potest poni exemplum de illo qui intrauit domum gladio euaginato, & exiuit cū eo cruento, & quidam dabat uoces in domo, ubi post quis inuenitur uapulatus, uel occisus. hoc Angel. ubi supra.

Quæ sint noua indicia & ad hoc ut possit repeti tormentum? Et dicendum quòd sunt ea, quæ differunt a præcedentibus specie, uel substantia. uerbi gratia. prima indicia erant de mala fama rei, uel quòd erat inimicus, & c. Superuenit postea unus testis qui dicit se uidisse reum percute re, uel dicit quòd uidit cum gladio euaginato. talia enim dicuntur noua indicia, quæ a prioribus specie differunt, uel substantia, sicut dicimus in capitulis nouis, ut l. per hanc. C. de tē po. appella. & capitu. fraternitatis, de testi. quod bene nota nè erres, quia si testi. quod bene nota nè erres, quia si per aliquos testes, licet postea plures habeas super fama, non dicuntur noua indicia, sed dicitur noua probatio primi indicij, & sic propter nouos testes super fama non possit in tormentis repeti. uide infra tortura.

Ex quibus indicij possit iudex procedere diffinitiuè, uide infra tortura.

Quando hæreticus, uel suspectus de hæresi non conuincitur, nec fatur, & sunt aliqua indicia contra eum quid sit faciendum, uide supra abiuratio. nam debet abiurare, si sint talia indicia. Nota quòd minor numerus testium quam requisitus a iure, fa-

cit indicium ad torturam, uide infra tortura.

An ille qui non debuit examinari, uel in testem recipi, indicium faciat si examinatur, uide supra examinatio, in Apostilla, in §. nota nunquid examinatur.

ADDITIONES.

a Indicium propriè est delatio, detectioq; criminis, a quopiam facta, quòd eius conscius fuerit, Vnde Dona. in Eunu. Terent. act. 5. sce. 7. inditium inquit, dicitur eius qui una peccauit. Teren. in Adelph. Indicio de se ipse erit. & in Eunu. loco citato. Ego meo indicio miser, quasi soxer perij. Salusti. in Catil. Indicium falsum uideri, in quam significationem sumitur in l. in q. ff. ad l. Iuli. maie. it em sepe in l. 1. ff. de q. & l. Diuus. 9. eo. ti. & in l. 4. de condi. ob turp. cau. dictū ab indice. qui est ait Ascon. in Diuina. qui qui facinoris, cuius ipse est conscius latebras indicat impunitate proposita. Dona. etiam in Adelph. Indicat is, inquit, qui de se uolēs aliquid, & de alijs etiam prodit. sed confitetur qui de se tantum, & qui inuitus. Ascon. eod. loco scribit, Certa sunt in quibus impietas indici datur, ut in causa proditionis, maiestat̄, & si quid huiusmodi est, Certa etiam personæ sunt, quæ indices fieri possunt, itaque neque repetundarum causa per indices agi solet, neque senatoria persona potest inditium profiteri saluis legibus. Hinc postulabatur indicium Cice. de diuina. quapropter si tibi inditium postulas dari, quòd tecum una fecerit, concedo, si id lege permittitur. Indicium profiteri consueuisse scribitur in l. prima. ff. ad legem Corne. de Sica. Budens autem in eam. l. ita definit huiusmodi professionem. Est autem inquit profiteri indicium ultro sese, consortesq; criminis deferre. id quod Cice.

Indicium sibi postulare dixit in diuina. inde abiit velut in proverbium Indicio sibi esse quem verbis, ut rodendo foricem. Accipitur etiam Inditium pro signo, argumento, vestigio, siue nota alicuius rei, sicut hic accipitur. Cic. post reditum. Hoc indicium animi sui fore non putauit. Idem pro Cluentio. Indicia, & vestigia veneni, idq; confirmatur. l. milites. 8. C. de questio. & l. tertia, eod. item l. prima, in prin. & l. vnus. 18. ff. eodem & l. indicia. C. de rei ven. ult. C. de probat. ad quam dicitur indicia esse argumenta, sic dicta, quia rem indicant. Quod vocat signum Quint. l. 5. cap. 9. de signis, id quidam aiunt, indicium, quidam vestigium nominauerunt, per quod alia res intelligitur, ut per sanguinem cades. Idem repetit. capitu. decimo, §. sed nunc. Cice. an Heren. libro secundo, Signum est per quod ostenditur idonea perficiendi facultas esse questita, quod diuiditur in sex partes. Item libro primo, de inuen. signum est, inquit, quod sub sensum aliquem cadit, & quidam significat quod ex ipso profectum videtur, quod aut ante fuerit, aut in ipso negotio, aut post sit consecutum, & tamen indiget testimonij & grauioris confirmationis, ut cruor, fuga, pallor, puluis, & quæ his sunt similia. Adiuncta appellat in Topicis, inter verisimilia ponit. in Partitio. Orat. & argumentum vocat quiddam, quod ex facti vestigijs sumitur, ut telum, cruor, &c. ex his in Topicis, & in 2. ad Heren. in allegatis locis moueri, scribit suspiciones, Aristot. in 1. Rhetorico. signum duplex tradit vnum necessarium aliud aut esse, aut fuisse, aut futurum esse declarat, alterum verò in se necessitatem non habet, verum sepe fallit. prius genus appellat in Partitio. Cice. propria nota argumentum, Quintill. Philoponum secutus, diuidit trip. artitio. C. de signis. Indicia contingentibus enumerat Agrisola libro primo, de inuentio, capitulo 20. Exem-

pla tibi quoque subministrat de Latinis. alia si locus patretur addidissim. ea frequentius in iure vocabulo presumptionis appellantur, ut de probationibus, & presumption. & sparsim in eodem ut l. vltim. in princip. ff. quod metus cau. l. si chirographum. ff. de probat. item a gloss. in eadem leges. & in l. absentem. ff. de pæn. & extra titu. de presumpcio. aliquando & a rhetoribus & in iure coniectura. l. vtrum. 48. ff. de dona. & l. continuus. 137. §. secundo, ff. de verborum obligatio. argumenta nonnumquam. l. non omnes. 5. §. a barbaris. ff. de re milit. l. ex libero. decimo quinto, & l. vnus. 18. ff. de questio. l. secunda, de requi. re. l. tertia, & l. milites. 8. vbi qualia esse debeant constituuntur. C. de quest. aliquando rationes. l. sicuti. 4. C. eodem quandoque verisimilia nuncupantur. l. vltim. in princip. ff. quod met. ca. & l. sed si vnus. 17. §. filio familias. ff. de iniur. suspiciones interdum. l. vlti. ff. de quest. & l. prima, ff. eo. in prin. ibi suspectus reus. l. absentem. ff. de pæn. & l. 3. §. si quis. ff. de mino. sic itaque largiori quandoque significatu, quandoque strictiori, nominantur, æque varijs his nominibus apud rhetores significantur. Nota propria M. Tull. in partitio. appellat argumentum, quod nunquam aliter fit certumq; declarat, ut fumus ignem. verisimile aut Cice. ibid. est, quod plerunque ita fiat, quod alibi probabile nuncupat. Ex inditio igitur quando plena, quando semiplena, & quando minor probatio sequi possit, ex his distinguendum videtur, sunt. n. quædam quæ tantum suspicionem mouent, quæ scribuntur a Cic. l. 2. ad Heren. in definitione argumenti, & in his in quæ diuiditur argumentum, item de constitutione coniecturali, lib. secundo, de inuen. item in Topic. in argumenti ab adiunctis explicacione, idem in partitionibus cum agit de verisimilibus aut proprijs rerum notis item Quintillia. lib. 5. cap. de signis & infra sus-

spicio

spicio iura proferuntur. quæ de suspicionem constantibus loquuntur. Indicia ut accipiat Cic. vide in orat. in Catil. fol. mibi. 217. & 218. Item lege Directo. inqui. in secunda parte, de signis genera singula hæreticorum dignoscendis extrinsecus. Quenam differentia sit inter inditium, presumptionem, & semiplenam probationem, vide Alber. de asser. catho. 34. quest. nume. 38. Item quid sit inditium prout hic sumitur, vide Barto. in l. excusantur. ff. de excusa. tut. Francum. ad cap. non solum. de regu. iur. libro sexto, not. a. 7. De inditijs latissimè Bossi. in tract. Præterea, cum argumenta, signa, & indicia quibus suspectus est reus, ex varijs personarum & rerum circumstantijs, orientur, nulla certa regula definiri possunt, ita ut arbitrio iudicium necessarium relinquatur. Barto. & omnes, in l. vlt. de quest. plurimi citati ab Hippolyto in pract. §. diligenter. Hæc Simanc. in Enchir. titu. 52. numero 12. Indicium denique sumitur pro prodicione persone latitantis, l. solent. 16. ff. de prescrip. verb. l. idem. §. vlt. ff. de condi. ob turp. caus. P. V.

b Idem Bar. in l. 2. ff. de excusa. tut. Bru. de Inditijs. par. 1. q. 1. nu. 2. Blun. eod. tra. nu. 51. ver. nono premitto. & nu. 326. Alber. de asser. cath. q. 34. nu. 38. Q. M.

c Inditium per duos testes probandū. Ange. l. fina. circa prin. ff. quod met. cau. Blan. de indi. nu. 46. & quod iudicium quodlibet ad minus per duos testes probari debeat, communem affirmat Ioan. de Ami. de Venaf. cō sil. 127. numero 10. An autem, & quando & ad quos effectus sufficiat vnus testis, vide per Blan. vbi supra numero 47. & seq. Iul. Clar. sen. lib. 5. §. si. q. 21. nu. 2. ver. vnus testis, & per Bru. de inditijs. q. 2. nu. 1. & alijs seq. Et dixit Fran. Cassa. de tormē. c. 6. numero 7. quod inditium remotum, maleficum per duos testes probari debet, proximum verò & immediatum per vnum, quod si

per duos probaretur, non inditium, sed plenam faceret probationem. Q. M.

d Idem Bal. in l. 1. col. si. in prin. C. commu. de lega. Aret. in tract. malef. in verb. fama publica. col. 5. vers. quero an vnum inditium. Guid. de Suza. de mai. & tortu. nume. 30. ver. quæ, & qualia inditia requirantur. & Lud. Bologni. in addi. ad ipsum. nume. 35. & hanc communem testatur alios ad idem citans Iul. Clar. sent. lib. 5. §. si. q. 64. nu. 14. de quo vide Vmber. in Ind. in qui. hoc verb. inditium. nu. 4. Q. M.

e Socius criminis quod non faciat probationem communem dicit Curt. Iun. consilio 170. numero 4. & quod etiam non faciat inditium ad torturam, nisi alia addatur presumptio, vel inditium, voluit Vmber. in ind. in qui. in ver. Inditium. nume. 25. & seq. Et Ioan. de Ami. de venaf. communem asserit socium criminis solūm facere inditium ad inquirendum, quam etiam veram dicit. consil. 27. nu. 5. & consil. 37. eo. nu. Blan. distri. clus ceteris loquens hæc tractat de inditium. 377. cum alijs seq. vbi plura inuenies huc spectantia. Q. M.

f Cepol. con. crimi. 6. & 32. Casso. trac. crimi. 1. i. ti. Neruus per aliqua inditia. nu. 26. & 34. idem de tormen. cap. 21. titu. de conf. ratif. nu. 10. vers. sed per indicia licet indubitata, sentio non posse damnari, sed torqueri, Ex inditijs indubitatis condemnationem in criminalibus fieri non debere communem testatur Dec. consilio 175. colum. octaua, in si. Q. M.

g Idem quod hic Ange. in tract. malef. in verb. fama publica. vers. sic. quero quæ dicantur nota inditia. Bru. de indi. & tortu. in 5. quest. secunda parte. nume. 63. ver. sed cum hic fiat mentio de nouis inditijs Lud. Bologni. in addi. ad Gni. de Suza. eodem titu. de Indi. & tortu. numero 61. practic. Papien. in forma inquisi. ver. sed quia in superioribus. Q. M.

Iesus. ^a In nomine Iesu omne genu flectatur ^b cęlestium terrestrium & infernorum. & quando hoc nomen in ecclesijs pronunciat, uel decantatur, debent omnes fideles reuerenter inclinari, ut habetur in cap. 1. de immunitate ecclesie, libro sexto.

Vnde dicatur hoc nomen ^c Iesus, uide in dicto c. j. de immunit. eccles. libro sexto.

Iesus Christus pingendus est non in forma agni, sed hominis. de consecra. dist. 3. sextam sanctam.

ADDITIONES.

a Iesus hic proprium est nomen eius, qui Deus, & homo est, quod Saluatorem significat, non quidem fortuito, aut hominum iudicio, & voluntate, sed Dei consilio & precepto illi impositum, Catechis. in artic. fidei. Et in Iesum Christum. De eo complura uideas in Syno. Tridentina. Petrus Vendramenus.

b Genes. 27. Et incuruentur ante te filij matris tue. Isa. 1. Et incuruabitur omnis sublimitas hominum, & humiliabitur altitudo uirorum, & eleuabitur dominus solus in die illa, & cap. 45. Et egredietur de ore meo iustitia uerbum, & non reuertetur, quia mihi curuabitur omne genu. Matth. 2. Et procidentem adorauerunt eum. Ad Rom. 14. uino ego, dicit dominus quoniam mihi flectetur omne genu. Quintil. Mand.

c Hoc nomen est supra omne nomen, psal. 137. Quoniam magnificasti super omne nomen sanctum tuum. Hoc nomen a Deo ipso impositum fuit. Isa. c. 62. Et uocabitur tibi nomen nouum, quod es Domini nominauit. Q. M.

Incarnatio Dñi nostri Iesu Christi fuit conueniens, & possibilis. sanctus Thom. in 3. parte. quęst. 1. art. 1. & 2. & eam nõ meruerunt antiqui patres, idem in 3. parte. quęst. 2. art. 1. & in 3. distin. 4. art. 5.

Incarnatio Domini nostri Iesu Christi fuit necessaria propter reparationem hominis, ut in præal. 3. parte. q. 1. art. 2. & in 3. dist. 22. art. 1.

Nota quod nec fuisset talis incarnatio, si homo non peccasset. uide eundem Thom. in 3. parte. quęst. 1. art. 3. & in 3. dist. j. art. 3.

Incarnatio magis fuit ad remediũ originalis peccati, quam actualis. idem in 3. parte. q. 1. art. 4.

Conuenienti tempore facta est incarnatio. idem in 3. parte. q. 1. art. 5. & 6. & in 3. dist. 1. art. 4.

Idololatra dicitur ille qui adorat idola, uel ea ueneratur, uel eis facit holocaustum, uel sacrificium, ut supra demones, dictum est, & habetur. 26. q. 2. illud, & 50. dist. prælatura, & 28. q. 1. idololatria, & C. de Sarrace. & paga. per totum titu.

Peccatum idololatrię committit, qui credit, aut tenet Papę non esse obediendũ. de quo supra hæreticus.

Peccatum idololatrię incurrunt sacerdotes fornicarij ingrediętes ecclesiam, 82. distin. si qui sunt presbyteri.

Idololatra censetur omnis diuinator, & sortilegus. 26. quęst. 5. quod autem, & demones inuocare, & sortes exercere, ut 26. quęst. 2. c. sed illud, & s. his ita, & dicto c. quod autem. 26. quęst. 5.

Quid sit idololatria, uide per sanctum

Etum Thomam in 3. distin. 9. artic. 3. Idololatria est quando cultus qui debetur Deo, exhibetur creature sanctus Thomas. 2. 2. quęst. 94. arti. 1. 6. q. 1. quęro.

Satius est famę mori quàm idololatrię uesci. 3. 2. q. 4. sicut fatius.

Nota quod Salomon deuictus luxuria mulierum templa idolis edificauit. 2. 2. q. 4. Salomon quippe.

Quare apostolus dixit idolum nõ esse in mundo, uide 2. 2. q. 94. art. 1. & in 3. di. 37.

Indulgentia. ^a Nota quod Papa concedit indulgentiam illis qui exterminauerint hæreticos, sicut conceditur cruce signatis ultra maria, ut 23. q. 8. legi, & de hæret. excommunicamus. s. catholici, & extra de pœn. c. quod in te, in fi. & patet latius in quadam extrauagante cõstitutione Innocętij quarti, quę incipit malicia, quę fuit approbata per Alexandrum Papam in quadam eius cõstitutione, quę incipit fœlicis. uide supra crux. s. nota quod cruce signati.

Nota quod Papa nunquam concedit indulgentias nisi pro actu licito, & approbato, & opere charitatis, ut nota per doc. in c. quod autem, de pœni. & remis. pro quo est textus eod. tit. cum ex eo tenet Thom. 4. senten. dist. 20. unde concluditur quod punire, & destruere hæreticos est opus charitatis.

Nota quod legati domini Papę possunt de iure facere perpetuas indulgentias in terminis suę legationis, sicut & perpetua statuta. de of. del. c. vi. in tex. & in gl.

Indulgentię an profint animab. de functorum, nota in ca. cum creatura,

de cele. mis. 24. quęst. 2. sanè.

Nunc uidendum est de indulgentijs, quas inquisitores possunt concedere. Et nota quod possunt concedere uiginti, uel quadraginta dies de indulgentia, quotiens opportunum uiderint omnibus uerè pœnitentibus & confessis, qui conuocati fuerint in fauorẽ officij, ut habetur in quibusdam literis diuersorum pontificum quę missę fuerunt inquisitoribus in fauorem inquisitionis, quę literę cõtinentur in quadam extrauagante Urbani, quę incipit, Urbanus episcopus & c. Præ cunctis nostrę mentis desiderabilibus catholicę incrementum fidei, & c.

Item inquisitores exercendo officium gaudent in quolibet actu inquisitionis, quando fit aliquis actus reconciliationis per eos, uel aliqua executio durante tempore officij in quolibet actu indulgentia plenaria omnium peccatorum suorum, ut habetur in præallegatis literis diuersorum summorum Pontificum, ubi sic dicitur: Vobis autem pro huiusmodi negotio laborantibus illam peccatorum ueniam indulgemus, quę succurrentibus terrę sanctę in generali concilio est concessa. hoc est peccatorum ueniam. & de indulgentia, quę datur succurrentibus terrę sanctę, habetur in ca. ad liberandam, extra de Iudeis, & Hostiens. notat in parte decisa. hæc Clemens quartus in quadam extrauagante, quę incipit, Clemens episcopus seruus seruorum Dei, & c.

Nota quod fratres, qui sunt socij inquisitionis, & etiam notarij inquisitionis, qui laborant in dicto officio & omnes illi qui dant fauorem, uel auxilium ad perseguendos hæreticos,

fautores, receptatores eorum, quilibet istorum gaudent tribus annis indulgentiæ, & si qui ex his in persequutione officij decesserint, siue ipsi inquisitores, & socij eorum, siue notarij, si ore confessi fuerint sua peccata, & de eis contritionem habeant, gaudent in articulo mortis indulgentia plenaria, ut habetur in præallegatis literis diuerforum summorum pontificū, ubi sic dicitur. Socijs verò fratribus uestri ordinis, & notarijs uestris, qui unà in huiusmodi persequutione negocij laborauerint, & omnibus qui uobis personaliter astiterint in eodem negocio, & qui ad pugnandos hæreticos fautores, & receptatores, & defensores eorū ex animo uobis præstiterint auxilium, consilium, & fauorem de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri, & Pauli apostolorum eius auctoritate confisi, tres annos de iniunctis sibi poenitentijs relaxamus.

Et si qui huiusmodi in persequutione huiusmodi negocij fortè decesserint, eis peccatorum omnium de quibus corde contriti, & ore confessi fuerint plenam ueniam indulgemus.

Ex supradictis nota, quòd inquisitores conferunt illis omnibus qui inter fuerunt prædictis sermoni, & sententiæ inquisitionis, quadraginta dies de indulgentia ex parte dñi nri Pape, postquã fuerit factus sermo, & lecta inia. & dicatur publicè q̄ oēs, qui p̄stiterint auxiliū, consiliū, uel fauorē in facto fidei p̄terito, habuerint tres annos indulgentiæ. uide infra sententia.

ADDITIONES.

* *Indulgentia est obsequium, patientia,*

quædam lenitas in filios præsertim. Cic. Atti. li. 10. filium patris indulgentia depranari. Aliquando pro molli permissioe, Quint. lib. 1. c. 3. mollis illa educatio quam iddulgētiam uocamus. neruos omnes, & mentis, & corporis frangit, In hunc serè sensum sumi uidetur in l. 1. ff. de collu. deteg. & in l. 2. §. utrum. ff. ad senat. consul. Sillan. hinc fit ut pro concessioe, permissioe, & remissioe capiatur. nam cum obsequimur, in consequentiā permittimus, concedimus, atque remittimus. Exempla de scriptura sacra colligit magister sen. lib. 4. dist. 26. hinc pro remissioe pena criminis. l. 2. & 3. C. de gen. abo. liti. et l. per. ff. ad senat. cons. Turpil. sed hæc remissio nō est nisi pena corporalis ac alijs temporaria uenia, hic autem accipitur pro remissioe pena debita pro peccato, quæ est æterna, unde sic eadefinitur. Indulgentia est quædam remissio pena debita pro peccato post contritionem habitam de eo. Sic Ange. in summa, de ea etiam uide Fel. tractatum. Indulgentia eiusmodi sunt cælestes ecclesie thesauri, ad quæstum non exercenda, Conc. Trid. sess. 21. cap. cum multa. 9. sunt maximè salutaris earumq̄, conferendi potestas, a Christo domino concessa, & quomodo concedenda, in eo. Con. sess. 25. c. de indulgentijs pro concessioe. c. vl. ut li. per. ca. dudum de priui. Item pro concessioe, uel permissioe. l. in fundo. §. censuimus. ff. de rei uē. di. et l. cum lex. ff. de leg. l. 2. §. ignominia. ff. de his qui not. inf. item pro ea quam uocamus uulgò dispensationem. ca. dudum. 2. de elect. et 77. dist. c. vl. et l. si senator. 31. ff. de rit. nup. P. V.

Infans ^a Antequam sit adultus dum est in infantia, eius ætas sine peccato est, & crimine, ut in Cle. unica. de homici. nam lex dicit de talibus q̄ ætas illa id quod uidet ignorat, ut in l. 1. C. de falsa mone.

ADDI-

ADDITIONES.

a *Infans dicitur qui, quæue septennium nō compleuit, l. si infanti. 18. C. de iure delibe. & l. secunda, §. 2. ff. de adm. tu. à non fando dicitur. Cic. de Ora. Nam & infantes actiois sepe fructum tulerunt, & est quòd aut dici non debeat aut dari non possit, nam & infantes usque eò appellandi sunt, donec ceperint dari. Hæc Nonius sed infantiam iura septennio concluderunt, ne quid ambiguitatis esset ex alijs auctoribus. quod sepius fecerunt legum latores. Itaque dubia mouentia ad legem ferendam, & ex aliorum quam iuris auctorum & ex legibus, moribus uel alibi diuersis inuenienda consilio. Trāslatè dicitur etiam infans, qui cogitata, conceptusq̄, suos nequeat effari uel eloqui, Nō. ex Cic. Item infans omnis finis ad comparationem patris iaiomate Hebræorum uocatur, auctore D. Ieroni. de q. Hebrai. in Gen. c. 21. P. V.*

Infamia ^a An debeat precedere inquisitionem ad hoc ut inquisitio formetur, uide infra inquisitio.

Qui dicantur infames, ^b & qualiter tollatur infamia, habetur. 6. quæst. 1. in c. omnes, el primo, in glo. & in cap. infames.

Qualiter probetur infamia, uide plenè extra de accusatio. in c. inquisitionis, in fi. & de purga. canonica, inter. quasi per totum.

Infamia cedit loco accusatoris, de quo uide supra accusatio.

Quando infamia probat clarè contra aliquem, indicitur purgatio, ut infra purgatio.

Infamis regulariter potest testari. l. is cui, §. si quis, & ibi Bar. ff. de testa.

l. 1. & ibi Bal. C. de fecun. nup. & glof. Io. Fa. & docto. Institut. de testamen. §. testes. & sequitur: nisi sit infamia ex crimine famoso, si non retinet bona usque ad mortem. Bart. in l. 1. 6. q. in repet. de sacrosan. ecclesi. & hæretici non possunt facere testamentum, ut in ca. excommunicamus. §. credentes, extra de hereticis, & in l. Manich. C. de hæreticis, nec etiam possunt hæredes institui, ut ibi. nec ab intestato possunt aliquid habere, ut l. quisquis cum militibus. C. ad leg. Iulia. maiestatis. quæ est canonizata. 6. q. prima, si quis.

Infamis dicitur qui portat crucem propter hæresim publicè poenitens.

Item qui hæreticos receptat, & defendit, item qui Christianæ legis normam abiiciunt. item & condemnati de crimine publico. lege Spec. ti. de teste. §. 1. ver. quid de portantibus.

An infamis possit esse testis, uide infra testis, in margine. §. infamis.

An infamia tollatur per poenitentiam, Abbas in c. quia diligētia, in 2. col. de elec. & ibi de infamia canonica, iuris, & facti.

Infamia canonica, uel ciuili tollitur per poenitentiam. in Spec. ti. de teste. §. 1. ver. quid de portantibus. & nota quòd infamia canonica incurritur ex quolibet peccato mortali. ^d

Nota quòd si infamia inducit scandalum, uel crimen magnum, infamatus potest statim suspendi pendente processu. glo. nota. in c. presbyter. 2. q. 5. Ioan. An. in ca. 1. de accu. l. 6. Ab. in c. at si clerici, de iudicijs.

Confessio infamat, sicut sententia. gl. in l. sed si possessori. §. si cum. ff. de iure iuran. & habitus pro confesso ex delicto committendo in commissio est

est infamis, ut l. si tutor. C. de interdi. ma. & ibi Bal.

Omnes hæretici sunt infames, ut infra pœna.

Omnes periuri sunt infames, ut infra periurus.

An infamis possit accusare hæreticum cum uiuum, uel defunctum, uide supra accusatio.

Infamia ab incerto auctore procedit. de conse. distin. quarta, sanctum. & sufficit secundum Rai. quod apud bonos, & graues quis sit diffamatus, non distincto a quibus orta fuit infamia. concor. Ber. & Hostien. in capit. qualiter & quando, el. 2. extra de accusati. & in sum. confes. l. tertia, ti. 33. quaest. 5.

Condemnatus de crimine per uiam inquisitionis, quod inducit infamiam per uiam accusationis, non fit infamis. tex. & ibi glo. in l. tutor. §. præterea. ff. de suspec. tuto. uide.

Item an damnatus per inquisitionem efficitur infamis, uide Bar. in l. infamem. ff. de publi. iudi. & in quodam consilio suo, quod incipit Ioannes Nicola.

An Papa possit restituere famam infamatum. & dicendum quod sic, ut habetur. 11. q. 3. Euphemium. §. proximo. f

ADDITIONES.

a Infamia sic posse finire siue describi uideatur. ut sit amissio, diminutio uel existimationis argu. l. quid ergo. §. pœna. ff. de his qui not. infra. & l. non damnatos. 18. C. eod. titu. & l. cognitionum. §. existimatio. ff. de extra ordi. cognitio. Existimatio uero est dignitatis ille esse status legibus, ac moribus comprobatus, que ex delicto nostro auctoritate le

gum, aut minuitur, aut consumitur. Minuitur existimatio quotiens manente libertate circa statum dignitatis pœna plectimur. sicuti cum relegatur quis, uel cum ordine mouetur. uel cum prohibetur honoribus publicis fungi. uel cum plebeius fustibus ceditur, uel in opus publicum datur, uel cum in eam causam, quis incidit que edicto perpetuo enumeratur. consumitur uero quoties magna capitis diminutio interuenit. i. cum libertas adimitur, & C. ead. leg. cognitionum. §. existimatio. Quibus autem modis ex edicto perpetuo quis notetur infamia, uide l. prima, & deinceps. ff. de his qui not. infra. & C. eodem titu. magna uero capitis diminutio quibus casibus contingat, habes ex titu. de capi. dimini. l. quinta, & l. vlti. ff. & cit. l. cognitionum. Item in ista eodem titu. de capi. dimini. Potest & infamia dici esse macula existimationis qua iure quis notatur, uel aspergitur. l. uerbum. 17. C. eodem uerum hæc infamia civilis iuris; que dupliciter irrogatur, uel ipso iure, uel per sententiam. l. prima, & sequen. ff. eodem & l. infamem. ff. de publi. iudi. & 3. quaestio. septima. cap. infames. §. porro. est & canonici iuris infamia, unde Adrianus Papa scribit in hunc modum, Omnes uero infames esse dicimus quos leges seculi infames appellant, & omnes qui culpis exigentibus ad sacerdotium non possunt promoueri, Item Clemens Papa Iacobo Ierosolimi. episcopo scribit quos habeat infames, uide capitulum omnes uero cum sequen. 6. quaestio. prima. Inde doct. eliciunt esse quandam canonicam infamiam que irrogatur ex quolibet peccato mortali, glo. in d. capit. omnes. Item qui infames sint. Concil. Trident. sess. 25. capi. 19. est adhuc tertium infamie genus, que facti nominatur, cum apud bonos & graues, opinio cuiuspiam grauatur uel oneratur. l. ea que. 13. & l. interlocutio. 19. C. eodem quia scilicet re ipsa & opinione hominum

non

non effugiunt infamia notam, licet uerbis edicti non habeantur infames, l. secunda. ff. de obsequi a libe. & c. qui ob uitium aliquod, uel turpitudinem male audiunt, cum sugillantur boni mores, l. apud Celsum. §. aduersus. ff. de do. excep. uel pudor. l. sed si. hoc tit. ff. l. prætor. ff. de in ius uocan. uide Brocar. Azon. rubr. 77. An & quibus modis restituitur infamia non est hic explicandi locus, uide glo. in dicto capitulo. omnes. & capit. auctoritatem. 15. quaestio. 6. l. prima, §. deinde. ff. de postu. & c. cum te. de senten. & re iudic. cum Docto. & cap. ex tuarum, de purg. cano. l. amplissimi. ff. de excusa. tuto. & l. quid ergo. §. cum autem. ff. de his qui no. infamia. Pet. Vend.

b Infamia triplex est, uidelicet facti, altera iuris civilis, quedam iuris canonici, Ab. in capitulo. testimonium, de testibus, & qualiter que libet incuratur declarat Vmber. in iudi. inquisi. hoc uerb. infamia in prin. Et infamiam triplicem esse affirmat Lamber. de iur. patro. fol. 243. artic. 16. in princip. Quint. Mand.

c L. infamem. ff. de publi. iudi. Placenti. de accus. titu. 2. numero 12. & sequen. Iulius Cla. sent. libro 5. quaestio. 72. numero. 3. ubi subdit conclusionem hanc de plano procedere quando processum est uia ordinaria, & sio per accusationem. Q. M.

d Infamia canonica incurritur, per quodcumque peccatum mortale, quo sublato tollitur. cap. infames. 6. quaestio. 1. Vmber. in iudi. inquisi. hoc ipso uerbo, infamia. post nu. 2. & nime. 7. per nota. in capi. testimonium. de testi. & quod si infamis existat in peccato infamia canonica, sublato peccato tollatur effectus infamie, communem testatur Lamber. de iur. patrona. art. 17. numero 2. Quintil. Mand.

e Damnatus, an si processum sit per uiam inquisitionis efficiatur infamis, p. negatiua & sic pro opinione de qua hic Cald. consilio

secundo, de pœn. concludit, & hoc dixit communis, & benignius, & mitius quam fieri potest in pœnis agatur Angel. uero in l. ea quidem. numero 28. C. de accusa. contrariam opin. & sic affirmatiuam communem affirmat, quam affirmatiuam etiam communem testatur Paris. consilio 88. nime. 4. uolu. 4. Et hanc etiam sequitur. Iul. Clar. sent. li. 5. q. 72. numero. 4. & hæc mihi uerior uidetur. Quint. Mand.

f Dic tu. 2. q. 3. Euphemium. §. 1. episcopus autem directo ad famam restituere non potest, ut uoluit Abbas in capitulo. cum T. col. quarta, de re iudica. indirecte tamen & ipse potest, ut in addi. ad singu. Matthesi. 62. numero. 12. uer. Et nota quod licet episcopus. Quint. Mand.

g Raphael. Cuma. consilio 161. A miles. post numerum 5. uersicu. Ad decimum. Quint. Mand.

Infidelis Principi dicitur ille, qui contrahit amicitiam, & pacta federata tacita, uel expressa cum inimicis principis, maxime contra Principis uoluntatem. Nā talis dicitur infidelis, & proditor, & præuaricare fidem principi datam, ut plene notatur per Andream de Iser. tit. quæ sit pri. causa bene. amit. §. rursus. coll. 2. & 3. & per ea quæ leguntur, & notantur. 93. di. si inimicus Dei. imò multo magis est in crimine hæresis. Nam isti hæretici, & apostata nostri tēporis dici possunt infideles, & præuaricatores, & proditores diuinæ maiestatis, eo quia magis est diuinam, quam humanam ledere maiest.

Infideles sunt hostes Christianorum. l. si. & ibi Bal. C. de capti. & possunt capi in ecclesia. Oidra. consi. 54.

Item infidelis, & rebellis dicitur ille, qui facit publicè, aut operatur cō-

ua

tra honorem Principis, in 10. col. qui sint rebelles. ergo a fortiori qui agit contra honorem Dei, multo magis in fidelis & rebellis dicitur.

An quando unus infidelium conuertitur ad fidem altero remanente in infidelitate, an ipso iure sit solutum matrimonium, uide supra coniugatus, in §. 1. & 2.

Item nota quod infidelis, & proditor dicitur, si quis fidem quam negligit, tenere uideatur san. Tho. in 4. di. 25. ar. 10.

Item blasphemus dicitur infidelis, de quo uide supra in litera, blasphemus.

Nota quod quando unus infidelium conuertitur ad fidem catholicam, & alter remanet in infidelitate, quod proles quæ est in minori ætate constituta debet dari fidei, non obstante, & indiget matris obsequio ad educationem. & si proles peruenit ad perfectam ætatem, tunc poterit libere sequi patrem fidelem, uel matrem infidelem. hoc Tho. in 4. sententiarum, di. 39. ad quartum, in si. uide supra Iudæus. & probatur hoc in c. ex literis, de conuersi. infi. & de hoc etiam habetur in Summa Ang. in litera, impedimentum, decimo. §. vlt.

Item an peccet grauius hæreticus, quam infidelis, uide supra hæreticus.

Item quando fidelis separatur ab infideli, an recuperet totam dotem, uide supra dos.

Infidelis est ille, qui salutem ab alio, quam a Deo sperat, uide infra salus.

Cur non credit infidelis, uide supra credentes. §. infideles.

De comparatione quæ fit de hæreticis ad infideles, uide supra hæreticus. Nota quod infidelitas, a secundum

quod est peccatum, oritur ex superbia, ex qua contingit quod homo intellectum suum non uult subijcere regulis fidei, & sano intellectui patrum, unde Greg. dicit, 31. moralium, quod ex inani gloria oriuntur nouitatum presumptiones. hæc Tho. 2. 2. q. 10. ar. 3. in solutione tertij argumenti.

An cum infidelibus sit communicandum, uel sint uitanda eorum colloquia, & conuiuia, uide supra communicare, & supra comedere.

In infidelibus uera uirtus esse non potest. habetur. 28. q. 1. his itaque.

Hæresis est species infidelitatis, de quo supra hæresis.

Infidelium serui recipientes fidem a seruitute sunt liberati. 54. dist. fraternitatem. adde de diuor. c. quanto, & quod ibi notatur.

Omnes infideles dicuntur proximi natura, & sic Iudæi, & Saraceni dicuntur proximi, ut de pœnitentia. dist. 2. §. proximos. in c. charitas, el. 2. & glo. super parte participes, & 86. distinctione. pasce.

An infidelis unius ritus possit con trahere cum infideli alterius ritus, uide de Tho. in 4. dist. 39.

Quid si infidelis repudiata prima uxore aliam ducit, & conuertatur ad fidem, an teneat matrimonium. uide Tho. in 4. di. 30.

An infidelium ritus sint tolerandi, uide Thom. 2. 2. q. 10. arti. 11. & q. 11. ar. 2.

Hi conuersi nostri temporis qui ad ritus Iudæorum transierunt, uel redierunt, nec ut infideles descendunt, nec permanent ut fideles, sed misteriorum percepta notitia, fidei nostre secretioribus pœseruatis, conuersi postmodum impugnant nos, & contra

tra

traditionibus suis corda nostra dirumpunt conculcantes uerbi domini margaritas, & ornamenta fidei maculantes. qui magis proprie apostata dicuntur, ut supra dictum est in litera, apostata.

Quædam exteriora uerba, uel opera ad infidelitatem pertinent, in quantum sunt signa infidelitatis, secundum Tho. 2. 2. q. 12. ar.

A D D I T I O N E S.

a Infidelitate, fides, & gratia amittitur, con. Frid. sess. 6. c. 15. P. V.

Informatio. a No. quod informatio iudicis sine iuramento uidelicet ad inquirendum. gl. fin. in c. 1. §. si duo, de parte. in ver. feu. Lau. de Fau. in l. in quorum. 30. col. de pigno.

Iudex ad sui informationem potest recipere probationes, & pro hoc faciendo non requiritur causæ cognitio, nec partis citatio, arg. de testi. ueniens, el. 2. de appel. interposita. quod nota Innoc. de elect. bonæ memoriæ Maguntini. de transla. præla. licet. de præscri. dudum. & quod no. Arch. in c. 1. de elec. lib. 6. & ibi Inno. & Io. An. faciunt notata in Cle. 1. de of. deleg. ar. 11. q. 3. eorum. Spe. ti. de notorio crimine. §. 1. & §. fi. Circa informationem iudicis uide infra iudex.

A D D I T I O N E S.

a Informatio proprie dicitur illa prima et rudis forma, quæ ab artifice operi incipiam inducitur, per translationem accipitur pro rudi quadam & imperfecta ratione à natura primum animo impressa. Cic. 1. de natu.

Deo. Quod genus hominum quod non habeat anticipationem quædam Deorum, quam appellat πρόληψις Epicurus, hoc est anteceptam animo rei quendam informationem? Item lib. 2. Cleantes quidem noster quatuor de causis dixit in animis hominum informatas esse Deorum notiones, Hinc & anticipata illa cognitio, & prope rudis iudicis aliqua de re ante rei uocationem præhabita, dicitur informatio, de qua hic uerba sunt, Hinc etiam informare causam inquit Cice. pro Quintio. quæ informatio dicitur inquisitio, uide infra, Inquis. Ad informationem quomodo testes, & in quibus casibus recipiantur Panor. docet ad c. 1. de postu. præla. m. pen. cum annotatio. P. V.

Ierusalem. Quot modis hoc nomen sumit in sacra scriptura, uide de sacra. vnc. c. 1. & quod nota 65. di. quoniam. Ierusalem capta fuit a Nabuchodonosor unâ cum Chaldæis, ut 23. q. 5. §. hinc.

Ciuitas a Ierusalem cum templo fuit a Tito, & Vespesiano Imperatoribus funditus euerfa. 76. dist. ieiunium ubi uide plenè in glo.

A D D I T I O N E S.

a Videas tu Iosephum de bello Iudaico, & Niceph. de hist. Eccles. lib. 3. capitu. 3. & 4. Petrus Ventr.

Ignorantia a est cæ peccati. Tho. in 1. secunda secundæ. q. 76. art. 1. & 1. q. de malo. q. 3. ar. 6. & in 2. di. 22. ar. 4.

Ignorantia uoluntaria non excusat peccatum: 11. quæstio. 3. excellentissimus.

Ignorantia non prodest, ubi culpa præ-

præcedit, ut l. itaque. §. i. ff. de contra. empt.

Qui ignorat, ignorabitur. i. ad Corinthios. 14. 38. dist. quia ead. 15. q. 1. in princip.

Ignorantia est peccatū in his quæ quis scire tenetur de pertinentib. ad fidem, de quibus per sanctum Tho. 2. 2. ar. 5. & 38. dist. qui ea, & per philosophum. 3. Ethic. & per magistrum. 2. 2. 22. uide supra excusari.

Ignorantia Iudæorum qui credūt Mesiam nondum uenisse, an sit aliquo modo excusanda? dic quod non. tex. est & gl. 1. q. 4. §. notandum.

Quæ ignorantia excuset a peccato, uide 1. quæst. 4. turbatur nauicula Petri.

Ignorantia peccati nō excusat aliquem. ut 1. q. 4. ecclesia.

Ignorantia facti an debeat puniri? & dicendum quod in persona singulari non debet puniri, quia illa fallit prudentissimos, ut ff. de iure. & fact. igno. l. 2. & extra de cle. ex. ca. apostolicæ, ad quod de regu. iuris lib. 6. ignorantia. de quo uide supra ædictum. sed secus est in pupillo & minore. nā ignorantia facti in pupillo & in minore punitur, ut ff. ad Macedo. l. cessare. uide glo. 3. in l. qui fidem ff. mandati. & quod ignorantia facti fallit sapientissimos, habetur etiam in c. 1. de const. l. 6. & Specu. ti. de aduocato. §. nunc tractemus, iuxta prin.

An ignorantia excuset errantem isto crimine, uide supra excusari, & supra bona. Et no. q. si quis errat propter ignorantiam in articulis fidei, q. non excusatur, ut 24. quæstio. prima, schisma, & ibi glo. sed adde quod nō omnes eodem modo scire tenentur, ut infra scire.

A D D I T I O N E S.

a Ignorantia uocabulum manifesta, & uulgate significationis est, ea uero duplex est, facti scilicet, & iuris. ff. & C. toto titu. de in. & fa. ignoran. que sit utraque nē replicem, uide supra factum quæ sunt annotata. Ignorantia iuris est illa complectitur, quæ boni, & mali est, cum maximè iuris appellatione, & canonicum ius comprehendatur, ex ea consistit omnis error. August. de Ciu. Dei lib. 22. c. 22. P. V.

Impediens a Officium inquisitionis directè, uel indirectè in causa hæresis est ipso iure excommunicatus, & si p. annum in ea animo indurato perstiterit tanquam hæreticus potest condemnari, ut in c. ut inquisitionis, de hæreticis, lib. 6. & ibi per doc. & maximè p. Dominicum.

Delegatus potest punire eos, qui impediunt suam iurisdictionem, uide Ioan. And. in addi. Spec. tit. de iudice deleg. §. 2. ver. quid ergo.

Sed nunc quæritur, an contra impediens officium inquisitionis hæreticæ prauitatis possint inquisitores procedere, & eos punire? & dicendum quod licet inquisitorum iurisdictione, & potestas sit delegata solummodo ad causas hæresis, seu de his quæ pertinent ad fidem, ut extra in capitu. per hoc, & in c. accusatus. §. de quæstio. de hære. li. sexto, & propter hoc non uideatur suam iurisdictionem extendere ad alia sibi non commissa. b iudex nō attentet, ut 25. quæst. sexta, amputato. & C. si a non compe. iud. per totū, tamen si aliquis impederit uerbis, uel factis inquisitorem circa executionem ipsius

ipsius officij, quod ipse inquisitor poterit circa talem impediens procedere, & eum punire. quod probatur, & ostenditur multis rationibus. Primò quia tales impediens officium inquisitionis incidunt in suspicionem hæresis, seu fautoria, & excommunicationem incurrunt, ut d. c. inquisitionis. §. si. & cap. ut officium. §. denique, de hæret. lib. 6. ut dictum fuit supra de fautoribus. cum ergo inquisitor habeat suam iurisdictionem contra hæreticos, & de hæresi suspectos, nimirū si contra impediens suā iurisdictionem se extendit. Secundò quia si non possent impediens punire, iam non possent suum officium explicare, rectè ergo poterūt punire impediens, quali èt hoc eis uideatur esse commissum: nam quotiens alicui demandatur, demandatur etiā illud, sine quo illud nequeat explicari. ff. de iurisdic. om. iud. libro secundo, & casus extra de of. delega. capitu. præterea, & capitu. pastoralis. Tertiò quia ex quo madata est inquisitoribus iurisdictione, uidetur eis etiā mandata coertio. ff. de offic. eius cui man. est iuris. l. si. immo rectè faciūt si impediens puniant, quia tenentur defendere suam iurisdictionem in p. nali iudicio, ut ff. de offi. præsi. l. obseruandum. si quis ius dicen. non obtem. l. prima, Quartò quia iudex potest punire excessus commissos circa eius officium. & ideo non mirum si inquisitores puniant delinquentes circa eorum officium impediens illos, ut C. de testi. l. nullum, & ff. de pœnis. l. minor. extra de offic. delega. capitu. præterea. Quod autem inquisitores hoc possunt, habetur tex. expressus extra eodem, ut officium. §. denique, lib. 6.

& in quadam extrauag. Clement. quæ incipit, Ab omnibus, unde dictus. §. denique sumptus fuit, quæ quamuis non sit in libris, tamen quia est iuri consona, & in fauorem fidei, & in sustentationem officij, est seruanda, ut in d. c. ut officium, habetur. & nota quod admonentur omnes rectores, & potestates qui circa executionem dicti officij fuerint requisiti, quod debeant inquisitoribus præstare auxilium, cōsiliū, & fauorem, ut in d. ca. ut officium. §. statuimus.

Nota quod ista pœna, quam inquisitores possunt imponere ipsis impediens, erit arbitraria pro motu eorum, consideratis personis, & qualitate facti, prout dictat, ut ff. de pœnis, aut facta, quæ est canonizata de pœ. di. 2. c. fi. & hoc ideo. quia non inuenitur pœna determinata a iure, & ideo relinquitur arbitrio iudicantis. ff. de effrac. l. 1. §. expilationis. & quod nota de of. deleg. c. ex causis.

Item impediens officium inquisitionis tanquam fautores hæreticorum, & defensores possunt puniri, ut habetur in quibusdam literis diuersorum summorum pontificum in directorio inquisitionis, ubi sic dicitur. Cæterum si fortè (quod non credimus) alicuius cuiuscunq; conditionis huic negotio uobis commissio se opponere, seu illud præsumpserint aliquatenus impedire, ut nō possit procedi liberè in eodem, imò nisi requisiti illud fouerint & iuxta officium, & posse suum singuli innuerint studiose contra eos tanquam contra hæreticorum fautores, & defensores secundum canonicas sanctiones, freti eadē auctoritate, intrepidè procedatis. sed præcipitur tam episcopis, quam in-

quisitoribus, nè malitiosè, & falsè imponant alicui, quòd impedit officium inquisitionis, cum non impediatur. nam si tale fecerint inquisitores, sunt excommunicati excommunicatione papali: à qua non possunt absolui nisi a Papa, & in articulo mortis, & episcopus hoc faciens est suspensus ab officio per triennium, ut in Cle. 1. de hæreticis. & uide infra in dictione, inquisitores. §. nota quæ prohibentur.

Item quoniam sæpè multi clerici, & sacerdotes prætextu pœnitentiæ, uel alicuius seruitij temporalis inueniuntur aliquando inquisitionis impedire negocium, instruendo citatos hæreticos, uel eorù credètes de celanda ueritate, uel falsitate dicenda, uel eos indebitè liberando, De quib. queritur, utrum inquisitores possint tales capere, & etiã retinere, aut quòd sic accepta restituant coarctare: Dubium itaque non uidetur, quòd hi quos constat exercere præmissa, faciunt in fauorem hæreticæ prauitatis, quòd tales possunt per inquisitores compesci, & pœna debita castigari tam per captionem personarum, quam etiam aliàs, prout culpa exegerit delinquentis. hoc habetur in quadam extrauagante Urbani quarti, quæ incipit, Salutem, & apostolicam benedictionem, quæ est posita in directorio, & habetur in ca. accusatus. §. fi. de hæ. lib. 6.

Vtrum ludi impediatur pœnitentias exteriores.

Vtrum spectacula impediatur pœnitentias exteriores.

Vtrum exercitium militiæ impediatur pœnitentias exteriores. de hoc uide Thom. 4. sententiarum. dist. in c. 16. & in decre. capitu. falsas pœnitentias.

de pœni. dist. 6. & dist. 5. capitu. consideret. uide de hoc infra pœnitentia.

ADDITIONES.

a Vide supra directè. P. V.

b Quæ continentur hoc §. leguntur uerbis eisdem apud Calderi. de hæretic. capitu. 31. par. 1. inie. suppleas hic, quæ sunt omissa. Pet. Vendr.

c Has quatuor rationes transcribit Vmb. in iud. inquisi. hoc uerb. Impedientes solùm addit summos Pontifices pro tempore stituisse, ab omni impedimento liberum fore & exemptum. Et ante hos plura hic deducta tradidit Io. Cald. de hæret. c. 31. titu. de impediens. off. Inquisitionis. Easdem etiam quatuor rationes posuit etiam Zanchi. eod. tract. de hæret. c. 31. ibi uide. & ibid. in ad. uitio. Camilli Campegij. Q. M.

Ieiunare ^a Non est licitum Christianis die dominica, nec quinta feria. f. die louis, ut non imitemur gētiles, & infideles, & hæreticos, qui solent talibus dieb. ieiunare. habetur de conse. dist. 3. in c. ieiunium dominici diei, & ca. ne quis ieiunet, & 30. dist. in. si quis tanquam. adde de obseruati. ieiui. c. 1. de uerbo. signi. quæsiuit. 26. q. 7. sacerdos. uide san. Tho. 2. 2. q. 147. ar. 5. Et nec debemus ieiunare diem dominicum in cōtemptum ipsius diei, ut in dictis iuribus, & 76. dist. c. utinam, & Thom. 2. 2. q. 47. ar. 9. ad tertium. & quæstiones contrarias solue per gloss. dicti cap. si quis tanquam, & etiam per dictam quæ. Tho.

Sicut diebus dominicis non debemus ieiunare, etiam nec ex festo resurrectionis usque ad pentecostem
genua

genua flectere in oratione, ut 30. dist. c. si quis presbyter.

Ieiunia Iudeorum qui sunt, & quo tempore cadunt, & qua de causa statuta fuerunt, inuenies. 76. dist. ieiunium quartum, & ibi uide.

Ieiunium, seu prandiū non est differendum usque ad noctis tenebras, modo Iudeorum, & Saracænorum. Ab. in rub. de obser. ieiui.

An liceat in diebus ieiunij abstinere a cibo, & potu per totam diem, & post adueniente nocte comedere, sicut seruat consuetudo multarum ciuitatum, præsertim in uigilia natiuitatis domini nostri Iesu Christi, & gl. dicit quòd non licet, de conse. dist. 5. sunt ibi, quæ uidetur dicere quod tales sunt ritus paganorum.

Itē an liceat ieiunare duobus diebus continuis? & gl. uidetur dicere quod non, de conse. dist. 5. non dico.

Multorum infirmitates. ieiunia sanant, ut supra regula.

Ciborum temperantia salutē, abundantia contrarium parit, de conse. dist. 5. nihil.

Not. quod quando quis est impeditus quod non potest ieiunare, quod potest illud ieiunium commutare in pecuniam, dando alicui pecuniam, ut pro eo ieiunet, ut habetur. 82. di. in glo. fina. c. presbyter.

Inquisitor, uel episcopus possunt compellere ieiunare inquisitum pro ueritate eruenda, cum tale ieiunium dicatur tormentum, ut habetur in gl. Clem. prima, de hære. & ibi per Ioan. de Imo. & alios doc. & possunt iniungere ieiunium ipsi hæreticis in pœnitentiam. & quòd ieiunium detur loco tormenti, patet per etymologiam, nam tormentū dicitur quasi torquens

mentem, & nemini dubium quòd per ieiuniū asperum torqueatur quis ad ueritatem eruendam, ut est gloss. in d. Cle. 1. in uer. tormentis. b

In quadragesima dum ieiunamus non debemus comedere nisi iã dictis uesperis, de conse. dist. 1. solent.

In ieiunijs abstinendum est ab ouis, lacte, & caseo; quod intellige in ieiunijs quadragesimalibus: sed quid in alijs ieiunijs? serua cōsuetudinē. Ab. in rub. de obser. ieiui. & Arch. post Th. in c. rogationes, de conse. dist. 3.

ADDITIONES.

a Ieiunare est à cibis abstinere propriè, Ieiunium uerò est abstinentia illa, uel dies quibus a cibo abstinemus, a ieiunio intestino, quod mane reperiatur, ducta metaphora. Hic accipitur pro a cibis uetitis abstinentia, modo & tempore, & solemnitate a S. Matre ecclesia catholica traditis. Ieiunantium cibi qui sunt, habes dist. 4. c. deniq; §. par autem. ex epist. D. Gregorij. Ang. Anglorum episcopo. cui ita scribit. Par est autē ut nos, qui his diebus a carnibus animalium abstinemus ab omnibus quoque, quæ sententiã trahunt originem carnis, ieiunemus, a lacte uidelicet, caseo, & ouis. ceterū piscium esus ita Christiano relinquitur, ut hoc ei infirmitatis solatium, non luxuriæ pariat incedū, denique qui a carne abstinent, nequaquam sumptuosiora marinarum beluarum conuiuia præparent, uinum quoq; ita bibere permittitur, ut ebrietatem omnino fugiamus: alioquin restat ut omnia quæ corporibus libent similitè faciamus, tempora ieiuniorū huiusmodi leguntur. 76. dist. per tot. & de consec. dist. 5. c. quadragesima. De qualitate, & utilitate ieiuniorum, & sacra scriptura docet, de conse. dist. 5. c. ieiunia. ca. non dico. cum sequen. ad c. usque, quia dies. cap. sexto.

sext. 35. dist. & experientia magistra confirmat. De eius item virtute Synod. Trid. sess. 12. & 25. dist. de elect. cib. ieiun. & c. D. Leo. 1. complures habuit de eius vi, & utilitate sermones, vide supra continentia. & Ebrietas. Est & ieiunium magnum, & generale abstinere ab iniquitatibus, & ab illicitis seculi voluptatibus. c. ieiunium autem, ead. distim. quod priori coniunctum prodest. c. nihil. ead. distim. eius initium vetustissimum, indictum est enim ieiunium abstinentie lex a Domino Deo, preuaricatio legis a Diabolo, & c. Gula à Paradiso regnantem expulit, abstinentia ad paradysum reuocauit errantem. 35. distim. c. sexto die. Petrus Vndramenus.

b Et probat tex. iuncta gl. in l. 1. §. quæstionis verbo, in verb. dicunt. ff. de iniur. Item dicitur infra in verbo, tortura. versi. nota quod inter cetera tormenta solent inquisitores. Q. M.

Inimicus ^a an repellatur a testimonio, uide infra testis. sed nota quod inimici capitales nunquam in testimonium admittuntur, ut infra testis.

Item an inimicus capitalis admittatur ad accusandum, uide supra accusatio, & infra testis.

Item an propter inimicitias ortas ex causa ciuili repellatur accusator, uide supra accusatio.

Inimicus unius de genere, intelligitur esse inimicus omnium de genere. uide textum in l. 1. ff. de li. causa. Bar. in l. 1. ff. de his qui. ut indig. & in l. pen. C. de adul. adde tex. in l. si fororem. C. de his qui. ut indig.

An quælibet inimicitia repellat testem, uel accusantem? dicit Vincentius quod sola capitalis, de qua in c. cū oporteat, extra de accu. & ibi Ab.

sed istud est uerum, ubi agitur de repellendo inimicum a iure communi, ut in l. licet. ff. de arbi. licet ubi agitur de repellendo a præmio, sufficit quælibet odiositas qualitercunque concepta. alle. text. in l. testamento centuri. ff. de manu. testa. & in l. Lucius. ff. de leg. 2. Non solum est mihi suspectus inimicus meus, sed et amicus eius, ut in l. scire. ff. de le. 3. & l. sciendum, & sic amicus, inimici est inimicus, ar. C. de inof. testa. l. si liberi, uide infra ista litera, in §. inimicus præsumitur.

Qui bona nostra tollit, inimicus noster est. Abb. de rest. spo. c. item cū qs. de hac materia uide infra iniuria.

An conuersantes cū inimicis meis dicantur inimici mei? gl. dicit quod sic, in c. cum oporteat, de accu.

Non omnis qui parcat, est amicus, nec omnis qui verberat, inimicus. 5. q. 5. non omnis, & c. seq. 23. quæst. 4. quis faciet.

Testis qui fuit inimicus, potest testificari contra inimicum, etiam si de nouo facta est pax. hoc tenet Innoc. in c. cum oporteat, de accu.

Inimicitia noua repellit testem inductum pro me prius, ut in Specu. de teste. §. 10. uer. & nota.

No. quæ cautela debeat teneri per iudicem, quando aliqui allegant inimicitias, uide infra inquisitores, in §. penulti.

Nunc quæro quæ dicantur inimicitia capitalis? ^b & dicendum quod inimicitia capitalis dicitur duobus modis, uel per accusationem de crimine capitali, uel per mortis comminationem. glo. est in l. licet autē, uer. capitalē. ff. de arbi. & in §. inimicitia. Inst. de excu. tu. tex. & Bar. in l. pe. §. Seia, & Bar. in l. ex parte, de adm. le.

l. si

l. si inimicitia, de his qui. ut indig. l. 1. & ibi Bar. de iure pa. & in l. 3. in prin. ff. de test. uide Bal. in l. liberi. C. de inof. testa. itē per accusationē uel litē de maiori parte bonorū, Bart. in l. athletæ. §. dant, de exc. tu. item qñ quis occidit consanguineum: uel si patrociniū præstitit contra aliquē in causa capitali. Bar. in l. 3. §. si ff. de adimend. lega. Et Bart. ff. de adimen. lega. in l. si quis. §. non solū, sic dicit. quæro quæ dicantur inimicitia capitalis? & dicendum quod si quis interfecit meū consanguineū, uel affinē, ut l. legis Corn. in prin. ff. de iniurijs, adde quod repellatur a testimonio, & consimilibus. idē si nō occidit, nec de capitali crimine accusauit sed minatus est se interficere, ut no. in l. licet. ff. de arb. secus tñ uideatur, si auxiliū præstiterit contra eū in cā capitali. ar. l. qui cū maior. ff. de adm. lega. uide de hoc inf. ista lra, in §. q. dicantur inimicitia capitalis.

Item quæ dicantur inimicitia grauisimæ? & dicendum quod causæ ciuiles oīum bonorū, ut Inst. de excu. tut. idē puto in oībus casibus, in quibus dī fieri atrox iniuria, quod habes in l. item apud. §. tunc, cū se. ff. de iniur. & Inst. de iniur. §. atrox. sed quæ dicat atrox iniuria, & qualiter intelligatur uide Bar. in l. licitatio. §. quod illicite. ff. de Pub. ultimò ista l. quod si certum, facit ad multa, quod postquā facta est pax, non pōt poni exceptio illius inimicitia. intelligo hoc, pacē esse factā tacite, uel expressē. hæc supradicta postilla ponitur per Bar. in d. l. si quis. ff. de admē. le. & de hoc uide p. Ab. & Henri. & An. in ca. cum oporteat. de accu. sed hoc limita, quando inimicitia est antiqua, secus si est recens: & quæ dicantur inimicitia graues, & grauisimæ.

uide Bal. in l. 3. §. si. ff. de adimen. leg. Quando autem inimicitia dicatur remissa? & dicendū quod si probatur conuersatio, uel potatio ad inuicem. glo. Inf. de iniur. §. in summa. Bal. in auth. si dicatur. C. de tes. itē si unus constituat tutor ab altero. l. athletæ. §. dant, & ibi gl. & Bar. & §. inimicitia, de excu. tu. & gl. eo. tit. §. inimicitia itē per indicia, ut quia alter alteri seruit. Bal. in l. in ipsius. C. fa. er. item per uenditionem feudi factam per uasallum inimico suo, per quam præsumitur post facta reconciliatio. Bald. fin. in c. 1. 4. col. de proh. feu. ali. per Fed. ubi dicitur hoc per l. creditor. §. 1. ff. mandati. item per contractum celebratum inter inimicos, secundum Bald. ibi. item per legatum factum ab uno alteri secundum Bal. in d. l. in ipsius, in fi. & in l. 3. §. si. & ibi Bar. ff. de adm. leg. uide de hoc infra secundo. §. seq.

Nota quod quando aliquis allegat inimicitias, quod inquisitor debet petere ab allegante nomina illorū, quos habet suspectos, & causas suspicionis, s. inimicitia, & ipse tenetur dare. de quo uide infra testis.

An salutans inimicum suum uideatur se cum eo pacificare, not. glo. 63. dist. cum Adrianus, in glo. ad salutandum. facit quod no. moderni in saluta. Greg. bo. tex. in ca. ex ore, de his quod si. a ma. par. ca. in contrarium facit, de sen. exc. si aliquē, & in Cle. si summus, & quod ibi no. de sen. exc.

An, & quā inimicus reconciliatus admittatur in testem, uide infra testis.

Quādoq; iudex incurrit inimicitia ex administratione iustitia, ut in cap. qualiter, & quando, de accu. & Ab. in c. 1. de iudicijs.

Nūquam credas tibi fidelem quem

ex animo inimicū habueris. & si i gratiam reuerti quæserit, non credas illi. captus enim utilitate, sed non amica uolūate, ut fingendo decipiat quē non potuit persequendo. hęc Senec. Ideo Prouiso Solerter.

Ex pāce omnis inimicitia cessat, & omnis causa inimicitie. ff. de adimen. leg. l. 3. §. fina. cum l. seq. & quod ibi notatur.

Item frater accusatoris, & accusatus efficiuntur inimici ex accusatione criminali facta ab alio fratre accusatore, Ab in ca. cum P. Manconella, de accusa. & ibi dicit quod Perusini non faciunt uindictam nisi de fratre carnali. uide Anto. Cur. in repertorio Ab. in dictione, frater §. vlt.

Accusator præsumit inimicus accusati, & amicorum eius uide. 2. q. 8. si quis episcopus tex. & ibi doc. in ca. frequens, de rest. spol. l. 6. de accusa. cum P. & c. cum oporteat.

Lex antiqua permittebat odio habere inimicos, sed lex euangelica, iubet, ut eos diligamus. 23. q. 4. cum in lege, & 5. præcepta. ibi uide.

Inimicos diligimus tunc, cum eos corrigendo punimus. 23. quæst. 4. ea uindicta.

An, & quando inimicitia habeant repellere a testimonio, uide glo. magistrali in c. cum oporteat, de accusatio. Bar. in l. 1. §. circa. ff. de quæstionibus. Inno. in d. c. cum oporteat. quæta men uidentur esse arbitrio iudicis secundum Bart. in d. §. circa. adde quod no. Bald. in auth. si dicatur, C. de test. ubi dicit esse in arbitrio iudicis quæ dicatur grauis, & leuis inimicitia. adde quod no. Bar. in l. 1. ff. de his qui. ut indig. & ibi no.

Quæ dicatur inimicitia capitales,

superius est dictum. sed uide in hęc autem. l. §. excipitur. ff. de ædil. edic. & l. editio ff. de ver. sig. & in l. 2. ff. de publ. iud. & in l. capitalium. §. si opus. ff. de pœnis. & nota de sim. in cap. per tuas, in gl.

Inimicus meus præsumitur qui contra me testificatur uoluntate: secus si coactè, ut in ca. cum oporteat, de accusatio.

Licet inimicitia sit nouiter sublatā, & facta amicitia, & tamen repellitur quis a testimonio, secundum Inno. in c. cum I. & A. de re iudicata. de quo uidetur casus in capit. accusatores. 3. q. 5.

Sicut amicus est qui nō ex leui notitia coniunctus est, ut l. latè. §. amicos. ff. de ver. signifi. sic inimicus propriè est qui non leui inimicitia est odio sus. 23. q. 4. cum lege. Et propriè inimicus dicitur, qui ad alterius ultionē tendit. 3. q. 5. de accusatoribus, & ca. quia suspecti.

Qui inimicis in una ratione cedit, uel literas, seu nuncium, uel aliquod signum mittit, incidit in crimen læsæ maiestatis, ut ff. ad l. Iul. maiestat. l. 1. 2. & 3. & nota 23. quæst. vlt. de forma fidelitatis.

Iudex potest præcipere inimico alii cuius, nē faciat trāsitum ante domum eius uide. in l. 1. ff. de of. præfecti. vrb. Bar. de re iud. l. quod ius sit.

An minans, uel maledicens sit inimicus? dic considerandam qualitatem minantis. C. si quis impera. maledixit. l. prima, C. de actio. & obligation. l. si. ff. ex quibus caus. maior. l. 3. & quod ibi nota.

Semel inimicus semper præsumitur inimicus, & repelluntur non tantum capitales inimici, sed etiam suspecti

speci in capitali inimicitia. Innoc. dicit in c. cum P. Manconella, de accusatio. Inimicitia probatur parēla probata, & confederatione cum inimico. Nam coniuncti, & federati præsumuntur eiusdem conditionis. uide glo. in l. liberti. C. de inoffi. testamento. ubi dicit Bal. quod inimicitia probatur ex offensione, uel iussu offensionis, puta ex insidijs, ut ibi dicit. Item probatur per matrimonium contractum cum parentela inimici, uel per confederationem factam cum eo. Nā coniuncti, & confederati præsumuntur eiusdem intentionis, quod est notabile. Ex hac causa amittitur feudū. quod probatur per glo. in titulo. quæ sit prima causa bene amit. 10. coll. facit l. 4. cum si. ff. de leg. 1.

Nota quod ille, qui fuit causa inimicitia, potest excipere de inimicitia. Abb. in c. repellantur, de accusatio. allegat notata in l. nec timorem, & facit l. sequens. ff. quod metus causa. ubi cauetur, quod licet quis culpa sua sit in loco, ubi patitur metum, nihilominus cōpetit sibi quod metus causa, licet glo. contrarium senserit in c. ut debitus, de appel. in ver. minus. ubi si causa suspicionis procedit ex culpa recusantis, recusare non potest.

Nota quod iudex debet esse cautus. nā multi faciunt sibi inimicos, ut eos recusare possint, ut dicit Abbas in d. c. repellantur, de accusati. refert Bar. in l. 1. §. cum quis. ff. de quæstionibus, de eo qui cautè dedit cuidam testi alampam.

Inimicus reconciliatus tacitè uel expressè non censetur inimicus. Bar. in l. 3. §. fina. ff. de adimen. lega. sed an tunc repellatur a testimonio. Bar. tenet ibi quod non. uide Anto. post gl.

nota in aut. de test. §. si uerò libertis, col. 7. & uide infra ista litera. §. an & quando.

Inimicorum informatio non sufficit ad inquirendum. c. qualiter, & quādo, de accusatio. Ang. in l. si uacantia. C. de bo. vac. lib. 10. quod uerum super delicto, sed super fama, & credulitate hominum sic. Io. An. sin. in c. cum in ueritate, de præsump. & Lud. in sing. uer. inquisitio, uer. si non formatur. Inimicus præsumitur qui est amicus inimici. Cy. in l. si quis. C. de testi. & Bal. & doc. & Bar. in l. 1. ff. de legib. & in Spe. de appel. §. 1. uer. si uerò appellatur, & de cita. §. 1. uer. item quod sit. & de accusatio. uer. item quod cum inimico, & se. quia paria sunt esse inimicū, uel inimici amicum, ut ibi.

Inimicus fratris, uel consanguinei mei præsumitur meus inimicus, arbitrio tamen iudicis. Bar. contra glo. in l. tutor. §. si tutor. ff. de sus. tu. & inf.

Inimicus qui nō est, sed accusatur de crimine capitali tāquam inimicus ad cautelam, ut a testimonio repellatur, & accusatio est instituta contra eum pendente causa, in qua sit testificaturus, nē malitia profit accusatori, admittitur in testem. sed si non cōstet de malitia, debet supersederi in causa ciuili, donec super accusatione feratur sententia, qua declaretur an sit inimicus, uel non. Bald. in aut. si dicatur, vl. col. uer. modo quæritur. C. de test. post Io. An. in c. si. e. ti. adde Bar. in l. j. §. si seruo, & in §. cū aliqs. ff. de q. & Bal. l. sed & si qs. §. illud. ff. si qs. cau.

Nota quod inimicus præsumitur ille qui nō uult alloqui, uel salutare. cap. Adrianus, el. 2. 63. di. & supra.

Inimicus præsumitur qui accusat, & qui cum inimico cohabitatur.

uel conuersatur. in Spec. de accu. ver. item, quod cum inimico, & se & de teste. §. j. uer. item quod cohabitatur.

Nunc concludendo ex prædictis nota quod inimicus capitalis ex causa criminali, uel ciuili magna non potest esse testis. l. 3. in prin. & ibi Bart. ff. de testa. c. qualiter, & c. cum oporteat, & c. inquisitionem, & c. repellantur, & c. meminimus, de accus. 2. q. 1. in primis 3. q. 5. c. 1. & 2. & in Spe. de aboli. §. 2. in Specu. de teste. §. 1. in prin. & de accu. §. 2. quod est uerum, etiam si suspitio sit de inimicitia capitali, licet de ea non constet liquidè secundum Innoc. in c. cum I. & A. de re iudica. & in d. c. cum oporteat, & in c. cum P. Manconella, de accu. & Bal. in aut. si dicatur. C. de test. itè uerum, etiam si ueritas aliter apparere non possit, in Spe. de accusat. §. 1. ad fi. c. per tuas, de simo. item nisi is contra què producitur, dedisset causam inimicitia. Bar. in l. 1. §. cum quis, in fi. ff. de quæst. adde Bald. in l. sed & si quis. §. illud. ff. si quis cau. & in d. aut. si dicatur, in ult. col. in prin. uer. modo quærit, uide Bar. C. po. in cau. 17. Lanfran. in c. quoniam contra, uerf. testes, de prob. c. ut debitus, de ap. & supra item uerum si inimicitia sit grauis, non si leuis. glo. in fi. de iniur. §. in summa, & in Spe. de dele. §. super est, uer. item si est inimicus, etiã per Io. An. ibi in addi. quod ex qualitate causæ iudicis arbitrio iudicandum est. Bal. in d. aut. si dicatur, & Inn. in d. c. cum oporteat. item si sit leuis, non adhibetur ei tanta fides. Bal. in marga. testis. 8. col. item uerum, si sit amicus inimici, quia inimicus est, secundum Cy. & Bal. in d. l. si quis. C. de test. & supra eo. uer. 10. item uerum,

nisi sit reconciliatus. Inn. ubi supra, & Bal. in marga. uer. testis, 8. col. & Bal. in d. aut. si dicatur, & Bar. in l. 3. §. nõ solum. ff. de adim. le. & in l. athlete, de excus. tu. Ange. in aut. de test. §. si uero libertatis, post glo. ibi quod uerum, nisi sit reconciliatus de recenti, quia repellitur a testimonio, secundum Innoc. in c. cum I. & A. de re iudica. & Spec. in tit. de iud. dele. §. super est, uer. item quod quondam, & ibi Ioan. And. in addi. Bal. in marga. testis, 8. col. & est casus. 3. q. 5. accusatores, uide Bar. in l. præscriptione. C. si contra ius, uel uti. pub. Lud. in fin. uer. testis, uer. in materia repulsionis. item uerum siue expressim ostendat se inimicum, siue tacitè, id est qui odium gerat in mente secundum Innoc. in d. c. cum I. & A. & Bal. in marga. uerf. testis, 15. col. & in d. l. præscriptione, & Ludoui. fin. in Rubrica. ff. de arbit. 12. col. præsumitur autem odium gerere in mente is, qui non alloquitur, uel qui non salutatur. gl. est fin. in c. Adrianus, el 2. 63. dist. per c. cum super, de offi. dele. item uerum, si inimicus tempore testimonij, licet tempore aperturæ, processus sit reconciliatus, secundum Bar. in l. athlete. §. amplius, de excu. tut. item uerum, si inimicitia superuenit cū teste postquam eū quis pro se induxit, in Spe. de teste. §. 10. uer. & nota. item uerum, etiam si sit causa inimicitia, uel esse præsumatur, licet odium non habeat in mente, secundum Innoc. in d. c. cum I. & A. & Bald. in marga. in uer. testis. 15. col. & supra uer. in prima limitatione, item uerum, etiam si sit in articulo mortis.

Inimicus dicitur etiam si offensus ignoret offensam, ut etiam tunc repellatur

pellatur a testimonio. Barto. in l. 1. de his qui. ut indi.

Quando oritur inimicitia ex post facto ex malitia aduersarij testis tunc non repellitur, ut si unus solus testis deponeret contra aliquem, & postquam deposuit, ille contra quem deposuit, dedit ei alapam in iudicio, uel alibi. hæc Bar. in l. 1. §. cum quis. ff. de test. & Ab. in cap. repellantur, de accusat.

An, & quando inimicus reconciliatus admittatur in testimonium, uel non, uide supra ista litera in §. inimicus reconciliatus. sed Inno. in c. cum oporteat, de accu. dicit quod non admittitur, si reconciliatio erat recens. fecus, si antiqua, quia ex antiquitate præsumitur obliuio. ff. de vsur. l. uideamus, & l. generi. facit quod not. glo. de simo. per tuas. ff. de an. leg. l. 3. §. si. ff. de excu. tu. l. athlete. §. dat remissionem.

Inimicitia præsumitur in presenti ex præterito, nisi cōtrarium appareat directo, uel per obliquum. Bald. in l. ex persona tertia colum. C. de proba. quem etiam uide in dicta l. in ipsius, & in l. secunda, in fi. C. de his qui per me. iu. non app. & in l. non ignorabit. C. ad exhi. & in auth. si dicatur. C. de test.

A D D I T I O N E S.

a Inimicus dicitur qui alium odio prosequitur, uiscendiq; tempus expectat. Inimicitia est ira uiscendi tempus obseruans, ait Cice. quarto, Tuscula. Ira est libido puniendi eius qui uideatur læsisse iniuria. Odium ira inueterata, idem ibi. Eandem iræ definitionem affert Aristo. rheto. libro secundo, unde Cic. desumpsit, eamq; ibi ex-

plicat Aristo. Tria scribit idem. 2. rhet. que gignant inimicitias, ira, in commodatio iudibrij causa importata, criminatio. Iræ uerò, & odium discrepare tradit inter se, Primò quia ira excitatur ex rebus, quæ ad ipsum suosq; referuntur. Contra odium uel inimicitia ex nonnullis etiam, quæ ad ipsos minime pertinent. sæpe enim, inquit, quamuis nihil ab eo incommodi acceperimus, si huiuscemodi esse suspicamur, odio quempiam habemus, Exempli gratia si furem, si improbum, quamuis neque fur aliquid nostri sustulerit, neque improbus ulla in re nobis imposuerit, secundò ira contra singulos, inquit homines excitatur, qui enim irascitur, aut Calliæ, aut Socrati, aut certo cuidam homini irascitur, odium non aduersus singulos tantum, sed contra genera quoque hominum quædam ac nationes. nam furem & delatorem quisque odit. tertio ira tempore sanari potest, odium non potest, quarto ira dolorem incutere cupit, ac si egrè illi, in quem commota est fecerit, satisfacit animo suo: inimicitia damna importare, ac perniciem magis gestiunt quinto ira habet adiunctam egritudinem, contra odium uacat egritudine. qui enim alicui iratus est, mareore conficitur, qui odit non mareret. ratio quia cum nulla in re sit læsus, egritudine non conficitur, sed ob scelera, ac impuritatem eius perditum illum cupit. iratus autem qui se læsum putat iniuria, tristatur, angit enim ipsum iniuria in animo residens, recordatioq; affert illi molestiam, item misericordiam nõ excitatur, qui odit; contra miseretur iratus. Si multis malis obrutum eum uideret. Que iram, & odium excitare soleant in quempiam, ex contrarijs causis, quæ amorem & amicitiam conciliare solent discere possumus, inquit Aristoteles ibidem, & ex libris rhetorum ipsi colligere, præsertim ex 2. Aristotelis rhetoricorum. Que uerò receptæ sint a legibus inimicitia ad quem ab ac-

cusatione vel testimonio repellendum satis hic auctor ostendit, si foret ocium tibi de iure conuenientia Aristotelica doctrina depromerem, nō omittam, quod act. 5. in vers. Cic. scribit, inimicitias uidelicet maiores esse nullas quā contrarias hominum sentētiās ac dissimilitudines studiorum & voluntatū, quod & multis ipse confirmat. P. V. b Quæ, & quot modis dicantur inimicitie capitales, & graues, Umber. in Ind. inquisi. in ver. inimicitia. Blan. de iudicijs. num. 91. cum pluribus sequen. & num. 104. & alijs. nume. 115. & seq. ac numero 127. Quintil. Mandos.

Iniuria ^a An inquisitor possit, uel debeat punire iniuriantem eum? & notandum quod sepe fuit dubitatum, an inquisitor possit procedere contra talem, & punire, si uerbis, uel factis ei iniuriam fecit, & an ipse inquisitor, uel iudex deat petere a competente ordinario iudice illius, quod illum puniat, & quidā dixerunt, quod ipse inquisitor non poterit contra talem procedere duplici ratione, prima quia in hoc excederet fines mādati, & procederet super his, quæ non tangunt hæresim, & circa non commissā, ut supra dictū fuit in litera, impediētes. secūda quia inquisitor est delegatus, ut in c. per hoc de hæ. l. 6. & ubi fit iniuria iudici delegato, iudex ipse delegatus non puni, sed ipse delegans, ut extra de pœnis, dilectus, & ibi no. per Inn. sed tamen in fauorem fidei, & officij dixerem q̄ his non obstantibus ipse idem inquisitor possit procedere contra iniuriantem, ^b quia hoc crimen cōmissum in inquisitorem uidetur tangere ecclesiam, 2. q. 7. si quis ab episcopo. ad q̄ extra, de ver. sig. ex parte, & uide

in c. si quis erga. 2. q. 7. in gl. ult. ubi sic dicit q̄ episcopus propria iniuria possit aliquem excommunicare & punire, ut 45. di. & qui emendat, & 23. q. 4. Guilfarius cōtra est. 23. q. 4. inter q̄relas, & q. 5. de occidendis. ubi uidet q̄ pro sua iniuria iudex non debet eū occidere, cuius iudex est. & circa hoc distingue, quia si iniuria tangit specia liter inquisitorem, uel prælatum, non potest excōicare aliquē pro tali iniuria si tangit ecclesiā, uel officij inquisitionis, pōt excōicare, & procedere contra iniuriantem. nā episcopus pōt esse iudex in cā suæ ecclesiæ, sicut procurator fisci est iudex in cā fisci, ut C. ubi causæ fiscales. l. 1. sic Imperator est iudex in cā fiscali. ff. de his quæ in test. dele. proximè. & tamen res fisci res Imperatoris sūt. ff. ne quid in loco pub. l. 1. §. hoc interdictū. & dico q̄ iniuria inquisitori illata maximè cum est in actu explicandi officium nō v̄r sibi facta prætextu suæ priuatæ personæ, sed prætextu, & in contēptū, seu impedimentum officij, ut extra de fo. cō. c. 2. de sen. ex. c. eñ desideres. §. fin. de mal. c. j. & ibi uide. & facit extra de pœnis, Romana, in tex. & gl. li. 6. ergo nimirum si ipsemet inquisitor, cui facta fuit iniuria, cognoscat, & puniat de p̄dictis, & pœna erit arbitraria pro ut sup. dictū est de impediētib. officium inquisitionis. tamen scias q̄ taliter iniuriās grauius punitur, quā si alteri personæ iniuriā tulisset, ut ff. de iniur. l. iudici, & ff. de pœnis. l. aut facta. §. persona, cū si. uide inf. inquisitione. §. an inquisitio possit institui. & vi de infra iudex. §. no. quod potestas.

Nota quod actio iniuriarum non datur ad uindictam aliquotiens, secūdam Archi. super uerbo iniuriarum,

de

de of. ord. in c. si canonici, l. 6. domini uerò auditores sacri palacij non cōiter cognoscunt de iniurijs, quæ dicuntur causæ illicitæ alicui, nisi expressa mentio fiat in commissione papali. & hodie tamen uix de Roma. curia ea li teræ impetrari possunt secūdam Hostien. in c. grauis, de rest. spol. nec sufficeret narrare in supplicatione de iniurijs. rō est, quia in actione iniuriarum si agatur criminaliter, condēnatus est ifamis, secus si ciuilititer, ut l. 1. ff. de his qui no. infra. & no. in c. cū tu, de tes. cogen. & Arch. in alle. c. si canonici. habetur hoc per do. de Ro. in suis antiquis dec. dec. 364. No. q̄ act.

An delegatus super iniurijs, & uolentis factis alicui possit super illis procedere per inquisitionem, uide supra delegatus.

Qua pœna puniantur conspirantes contra episcopum, uel etiam coniurantes, uide Abb. in c. si de testi. cogen. in glo. prima, & ibi de pœna illius, qui facit tumultum contra aliquem. & glo. dicti. c. sic dicit ad literam. clerici. n. qui contra episcopum suum faciunt coniurationem, uel insidias ei parauerint, deponendi sunt, & tradendi curiæ seculari, ut puniantur. l. 1. q. 1. si q̄s sacerdotum, & c. coniurationum, & tribus. c. se. Laici uerò qui contra episcopum suum conspironem faciunt, sunt excommunicandi, & cōmunionem priuandi. 11. quæstio. 1. conspironum, & secūdam Host. & Io. Calde. condemnantur in una libra auri singuli & si quis tumultum contra aliquē fecerit, uel seditiosas uoces emisserit, capitalis est pœna. l. denunciaemus. C. de his qui ad ec. confu. l. 1. & 2. C. de fedi. & ff. de pœ. l. aut facta, & C. de episcop. & cler. l. conuenticula.

ubi prohibentur cētus, uel turba congregari, nisi inueniatur concessum expressè. ff. de col. illi. per totum clerici debet deponi, ut supra.

Tot sunt iniuriæ quot sunt iniuriætes, ut ff. de iniur. si plures. & ideo p̄na unius non liberat alios. ff. ad l. Aql. item Meila §. sed si plures, & 12. q. 2. cum deuotissima. & pro qualibet iniuria uenit quis puniendus. l. edixit. §. si plures. ff. de iniurijs. ff. ad l. Aql. l. illud. §. si accedat, C. de epif. aud. l. nemo. §. his ergo, cum si. extra de iud. c. cum non ab homine.

An iniuria facta uni ex parentela, uideatur facta omnibus de parentela illa: no. ff. de iniurijs. l. lex Cornelia, in gl. eorum, Bar. ff. de susp. ru. l. tutor quoque §. si tutor, & ibi Bart. tangit, an iniuria facta uni socio, uideatur facta alteri socio.

Salutans inimicum non uidetur remittere iniuriam, de sen. ex. si quæ. docto. de iniurijs, olim.

Iniuria fit hæredi si defunctus exhumatur, ut ff. de acqui. hæ. l. pro hærede. §. si. & ff. de sepul. vio. l. qui sepulchra, in prin. 13. q. 3. autem.

Non debet fieri iniuria cadaueri, ut in l. 1. §. quotiens. ff. de iniur. & tenet Ang. in l. de functo. ff. de public. iudi. dicit tamen Ioā. de Imo. in d. l. defuncto, q̄ quandoque de facto p̄fer tim in grauib. delictis, & ubi esset talis cōsuetudo, tolerāda esset in odiū, & detestationem criminis, & propter facti memoriam, ar. eius q̄ habet. 15. q. 1. c. mulier uide supra defun.

No. glo. singularem in c. quemadmodum, in §. his uerò, & uersicu. de episcopis uerò. 23. quæstio. 3. non inferenda, quam tene menti, & est in sine glōf. quæ sic dicit. non credo aliquem

quem peccare qui iniuriam patientem defendit, etiam si homicidium ibi fiat, ut dicta quæst. 23. q. 3. non inferenda, & ea. quæsti. Maximianus, in tex. & glo. super parte, consilium, licet fortè irregularis efficiatur, quia non fuit ibi inevitabilis necessitas, ut 50. distin. qua te quasi obnoxium. quam gl. commendat Abb. in c. olim, de restitutio. spoliato. & nota. de senten. excommuni. quantæ, & 2. q. 7. negligere.

Iniuria illata clerico, uel ecclesiæ potest in iudicio deduci ab omnibus tanquam publicum crimen. l. si quis in hoc genus, & ibi Bar. C. de episc. & cler. Item potest inquiri, & puniri ex officio iudicis non implorato, ut ibidem. an remittatur per clericum, Innocen. in ca. non dubium, de sent. excommuni.

Iniuriam nemini facit, qui utitur iure suo. Specu. de aboli. §. 1. ver. sed cum supra.

Si aliquis dicit me deliquisse, possum dicere, Tu mentiris, nec teneor iniuriarum. ff. de procur. l. quæ omnia & ibi Bar.

Si ego sum hæreticus, & aliq. me vocat hæreticum, non habet locum actio iniuriarum, cum illud conuiuium prouenit ex culpa mei. ita notat Io. And. in addi. ad Spe. in rub. de iniurijs.

Delegatus potest punire iniuriam factam parti in duobus casibus. de of. dele. c. 1. & c. de causis.

Delegans potest agere pro iniuria facta delegato. de offic. delegat. cum olim.

Iudex iniuriatus si quid recipiat ab iniuriante, ne puniat ipsum, tenetur ad restitutionem in foro cōscientiæ.

Oldrad. confi. 7. quòd sic. An contra offendētem officialem inquisitionis, uel famulum ministrorum officij possit inquisitor formare inquisitionem, uide infra inquisitio. §. an inquisitio possit institui.

Si prouocans me ad iram, & propter hoc uerbo, uel facto iniuriam tibi facio, non teneor iniuriarum, gloss. in l. ob hæc uerba. ff. de his qui no. infra.

Iniuria non potest remitti antequam sit facta. ff. de pact. l. si unus. §. illud Bal. in l. vt vi. ff. de iust. & iure.

Iniuriam facit qui vi bonum facit. nota ff. ad l. Aquil. l. si seruus seruum. §. & si puerum, in gloss. sed iniuriam.

Violans aliquam constitutionem dicitur iniuriam facere auctori eius Arch. 10 di. cæterum.

Iniuria dicitur fieri iudici, si non permittitur exequi iurisdictionem suam. tex. de of. del. ex literis, in fin. & quod ibi no.

Inde iniuriæ non dicuntur nasci, unde iura nascuntur, de rescrip. non nulli. glo. de accusa. qualiter. C. de indi. vidui. tol. l. 2.

Iniuria fit bonis diuina dispensatione, ut purgentur. 6. q. 1. sunt.

Deus facit iudicium, & iustitiam omnibus iniuriam patientibus. psal. 102. qui incipit, Benedic anima mea. 23. q. 4. §. hinc etiam. unde scriptum est. Mihi uindictam, & ego retribuam, dicit dominus.

Qui non est capax doli, non potest alteri facere iniuriam. 15. q. 1. illud de deli. pue. c. 1.

Quot modis tollatur iniuria, & quanto tempore quis excludatur ab actione iniuriarum, nota gloss. 23. quæ-

quæstio. 4. si illic. Non fit iniuria maiori, si minor inueniat, quod maior ignorat. C. de ve. iure enuclea. l. 1. §. cumque in fi.

An iudex excommunicans aliquem iniuste teneatur iniuriarum actione, uide supra excommunicare.

ADDITIONES.

a Iniuria ex eo dicta est, quòd non iure fiat, omne enim quòd non iure fit, iniuria fieri dicitur. hoc generaliter. specialiter autem iniuria dicitur contumelia, Interdum iniuriæ appellatione damnus culpa datum, ut in lege Aquilia dicere solemus, Interdum iniquitatem iniuriam dicimus, nam cum quis inique uel iniuste sententiam dixit, iniuriam ex eo dictam quòd iure, & iustitia careat, quasi non iniuriam. Contumeliam autem a contemnendo. Iniuriam autem fieri Labeo ait, aut re, aut uerbis, Re quotiens manus inferuntur, uerbis autem, quotiens manus non inferuntur, sed conuiuium fit. omnem iniuriam, aut in corpus inferri. aut ad dignitatem, aut ad infamiam pertinere. In corpus fit, cum quis pulsatur, ad dignitatem, cum comes matronæ abducitur, ad infamiam cum pudicitia attentatur. Item aut per semetipsum alicui fit iniuria, aut per alias personas. per semetipsum, cum directò ipsi patrifamilias, uel matrifamilias fit iniuria: per alias per consequentiam fit, cum fit liberis meis, uel seruis meis, uel uxori nuriuue, l. prima. ff. de inuti. stipu. eodem titu. Voluntas autem, finisque in rebus inspicienda sunt, indeque statuendum, iniuria an non appellanda sit. Duarum autem rerum altera impellere solet ad improbè aliq. quid agendum: consilium alteri incommo- dandi, aut se suasque res inuandi. neque enim qui percussit, omnino contumeliam

fecit, sed qui ut propositum sibi aliquem finem adipisceretur, quique eo consilio fecit ut eum ignominia afficeret, aut ipse ex eo facto caperet voluptatem, nam animi sepe causa improbi, petulantesque, quidam alios cadere consueuerunt, Hæc Aristot. in prima Rhetori. In secunda uerò tradit contumeliam esse partem obligoria idest contemptus, & paruipensionis, quam quidem contumeliam dicit esse detrimentum importare, ac incutere dolorem in rebus in quibus dedecus gignitur illi, qui contumeliam perpetitur, non tamen eo consilio ut aliquid lucri fiat ei, qui contumelia insequitur uerum ut solum oblectetur, & ex ea re capiat lætitiā, & duobus modis hanc exerceri docet improbitatem factis uidelicet, ac uerbis, quæ alicui molestia sint. Hæc Aristotel. hinc furiosus, & imoubes, qui doli capax non est, iniuriam facere non possunt, namque hi iniuriam pati solent non facere. Cum enim iniuria ex affectu facientis consistat, consequens erit dicere hos siue pulsant, siue conuiuium dicent iniuriam fecisse non uideri. Itaque pati quis iniuriam, etiam si non sentiat potest. facere nemo nisi qui scit se iniuriam facere, etiam si nesciat cui faciat. Quare si quis per iocum percutiat, aut dum certat iniuriarum non tenetur. Si quis liberum hominem ceciderit, dum putat seruum suum in ea causa est, ne iniuriarum teneatur. l. tertia, ff. de iniur. In iniurijs itaque spectatur animus, & propositum iniuriam facientis, quod, & tota lege, item apud. 15. ff. eodem mon- stratur, quod & generale est in delictis. l. qui in ius. ff. de fur. Hinc palam est iuriscor- sultos a philosophis, & alijs mutuas se & commento esse, quæ retuli. Petrus Ven- dramenus.

b Idem concludit, & per ead. uerb. Calderi. in tract. hgr. ca. 32. titu. de his qui iniuri.

inquirito. & Vmber. in Iudi. inquis. hoc ipso. verb. iniuria. num. 2. idem etiam voluit Simanc. Ench. titu. 7. numero 13. & Zanchi. de hære. capitu. 3. titu. de his qui iniur. inquisito. Q. M.

c. Inter alia crudelitas facta Sylle, Vale, Max. lib. 9. titu. de crudeli. illud commemorat, quando nec cineribus Marij pepercit, cuius aliquando quæstor fuerat, illas enim in Anicenis aluenum spargebat, quod facere etiam heredi testatore id iubente iura prohibent. l. quidam in suo. ff. de condi. insitu. Quint. Mand.

Innocentia ^a in crimine hæresis difficile eam posse probari. de quo uide supra defunctus.

Quis admittatur ad purgandum innocentiam defuncti, uide supra defunctus.

A D D I T I O N E S.

a Innocentia hic est nomen appellatiuum, non proprium, quæ est, inquit, Cice. libr. 3. Tuscula. affectio talis animi, quæ nemini nocet. Et primus innocentie gradus est odifese nefanda. 86. distinc. capitu. 3. Innocentia in omnibus criminibus qualiter probetur, uide supra defunctus, §. conuincitur. & glo. in l. ultim. §. ult. ff. de bon. eor. qui ante sint. & in l. 2. C. qui testa. fa. poss. Possunt etiam hæresis innocentiam purgare defuncti, l. ult. §. vlti. ff. de bon. eor. & l. res qua. 22. ff. de iur. sic. & hi habes an interim suspendatur distractio bonorum. P. V.

Impenitens ^a Quis dicatur uide supra hæreticus, & infra pœnitentia.

Impœnitentibus uenia denegatur

50. di. si quis præpostera, & c. Ioanes. Ideo Prouiso Solerter.

Impœnitenti nunquam datur absolutio. 24. q. 2. legatur. Ideo Prouiso Solerter.

Impœnitentia finalis dicitur peccatum in spiritum sanctum, de pœn. dist. 1. hic. etiam.

A D D I T I O N E S.

a Impenitens est contrarius penitenti, quæ non pœniteat actorum suorum, nec ad meliora conuertitur, & satisfacit Deo cap. non sufficit. de pœni. dist. prima, Vide Catechis. quibus modis accipiatur pœnitentia inde quid impœnitentia per contrarium, scies, et infra pœnitentia. Impœnitens ille est, inquit Siman. Enchiri. titu. 61. qui pœnitentiã agere non uult & Impœnitentes, inquit, uocare solemus hæreticos, qui errores suos confiteri nolunt, scã negant se eos commississe, unde pertinaces negatiuos eos vulgus appellat. item hi hæretici quorum errores probati sunt, & eos omnes confiteri non uolunt tertio. qui non confitentur omne tempus errorum, nec participes hæresim prode re uolunt, quos omnes diminutos impœnitentes appellant, Hæc Simanc. ibid. uide supra ficti conuersi. & infra negatiua. pertinaces. Vmber. in casibus Romæ & alibi decis. Petrus Vend.

Hypocrisis ^a & hypocritas. Hypocrisis est species superbie, & hypocrita est omnis qui peccatum suum excusat, & negat. de pœ. dist. 1. taciturnitas. & ideo isti hæretici apostatæ reuidantes bene possunt dici hypocritæ. Ideo Prouiso Solerter.

Qui enim hypocrita est, mortuus est. ut 12. q. 1. nolo.

Item

Item ficti dissimulatione omnes hypocritæ sunt contra Deum sic inquit Augustinus libro de conflictu uitiorum, dicens, quod dupliciter dantur hypocritæ, siue pro occulta iniquitate, siue pro aperta simulatione, ex illo enim condemnantur, quia iniqui sunt. nam tales falsam pacem simulant, & intus pleni sunt dolo. & istos hypocritas reprehendit Christus Matthe. 23. dicens, ueh hypocritæ qui similes estis sepulchris dealbatis, & intus estis pleni hypocrisis, & iniquitate. uide supra eleemosina.

Hypocrisis an sit semper peccatum mortale. uide sanctum Tho. 2. 2. q. 3. artic. 4.

Hypocrita est peior quam aperte malus. 12. questio. prima, certè ego. & talis magis nocet ecclesie. 83. quæst. nemo.

Quis dicatur proprie hypocrita. Thom. in 4. distinct. 16. artic. 25. aliàs distinct. 25.

Hypocrita contra suos iudicat, ut bonus reputetur. de con. præben. c. 1. in gl. pe. lib. 6.

An hypocrita qui facit spiritualia propter humanam laudem, committat simoniam, uide infra simonia.

Tullius lib. primo, de officijs dicit totius iniustitiæ nulla capitalior est, quam eorum qui cum maxime fallat, id agunt, ut boni uiri esse uideantur. de hoc in Cle. ad nostrum, de hære. in §. octauo, & ibi gloss. super parte, sanctitatis.

Homo duplex maledictus est, & fugiendus, unum enim gerit in corde, & aliud in ore. ^b uide supra apostata. §. homo duplex.

Hypocritæ uerã uirtutem non habent, quam uidentur habere. de pœn.

dist. 2. citius. ad hæc, & ibi tex. dicit quod hypocritæ in apparentia sunt aurum, & in existentia lutum.

Hypocrita est omnis qui uerecundia ductus, diuidit confessionem. de pœn. dist. 5. consideret.

Hypocritæ per bonam apparentiã alij. proficiunt, sed per mala opera se ipsos pereunt, & eorum finalis casus debet esse cautela bonorum. de pœn. dist. 2. citius ad hæc.

Tu hypocrita primo eijce trabem de oculo tuo, postea festucam deduces de oculo fratris tui. Matthe. 7. 1. q. 1. multi, in prin. 3. q. 7. §. idem testatur. de sta. mo. c. fi. in glo. Luca. 6. 22. q. 6. in prin.

A D D I T I O N E S.

a Hypocrisis est nomen Græcum; Latine simulatio, & Hypocrita simulator a Latinis dicitur. Hypocrisis itaq; est simulatio alienæ personæ, cum. s. quis se alium uideri cupit, quam est. unde etiam in Comedijs, & Tragedijs actio ipsa uocatur Hypocrisis, eo quod actores alias simulant personas. Hypocrisim etiam rhetores appellant quam Latini pronuntiationem uocant, uel actionem in gestu, motuq; præcipue consistentem. Item hypocrita dicitur simulator alienæ personæ, inde histiones & mimi, & si qui alij. sunt fabularum actores, qui personam aliquam assumant, proprie uocatur hypocrite. Trãsfertur & ad eas personas, quæ aliud in pectore gerunt aliud in ore, cumq; se probos, & pios uideri cupiant, longissime tamen absint ab ea persona, quam simulant. ueluti hæretici, qui se catholicos esse fingunt. & in iure dicitur de hypocritis, & hypocritis. i. de simulatione & simulatorib. est ti. in C. plus ualere quod agitur, quã quod simulatè cõcipitur, & sparsum in iure sæpissime. P. V.

Hinc

b Hinc scribitur prouer. cap. 18. Verba bi-
linguis quasi simplicia, & ipsa perueniunt
vsque ad interiora ventris. & cap. 26. ver-
ba suffurronis quasi simplicia, & ipsa perue-
niunt ad intima cordis. Ecclesiastic. 2. Veb
duplici corde, & labijs scelestis. Episto. cano.
Iacob c. 1. Vir duplex animo, inconstans
est in omnibus vijs suis. & c. 4. & purifica-
te corda duplices animo. cap. ex merito. ad
fi. 6. q. 1. Q. M.

Potest & ille Versus Virgilianus addu-
ci. Quippe domū timet ambiguam, Tyriof-
que bilingues. Aene. 1. P. V.

Immunitas a ecclesiæ. an
hæreticus cō
fugiens ad ecclesiam vel si in ea inue-
nitur, gaudeat immunitate ecclesiæ ta-
liter quod non possit inde capi, & ex-
trahi per alguazelum, & dicēdū quod
hæretici non gaudent immunitate ec-
clesiarum pro quo est bona gl. in aut.
de man. princ. §. nec autem, coll. 3. fa-
cit ad idem tex. in l. 1. C. de his qui ad
eccle. confu. uide supra ecclesia, & su-
pra fugiens. uide, supra captura, & su-
pra ecclesia.

A D D I T I O N E S.

a Immunitas est exemptio, & vacatio a
muneribus, & oneribus publicis toto tit.
ff. de iur. immu. & extra de immuni. ecclesi.
quæ vel rei coherent, vel persona, & realia
illa nuncupantur, hæc autem personalia, vel
mixta sunt utrisque. l. munerum. ff. de mune.
& hono. huius etiam vocabuli significatio
transfertur & ad priuata munera, & ad
alia generaliter, ut quis dicatur immunis
a criminibus. capitu. constitutis. & capitu.
ut. de purga. cano. pariratione qui confu-
gat ad ecclesiam immunis fiat, & libere-
tur a pœna mortis. capitu. inter alia. de im-

mu. ecclesi. ubi dicuntur, qui gaudeant hac
immunitate, sic & ad alia transferri po-
test, ex eo dicta immunitas, quod sine mu-
nere & onere, sed liberam rem esse signi-
ficet. De immunitate ecclesiastica resti-
tuenda, & conseruanda Syno. Triden. sess.
25. capitu. x. p. 20. P. V.

Inquisitio est a duplex ^b sci-
licet generalis, &
specialis. generalis est quadruplex. pri-
ma quando præses inquit generaliter
quod ad delicta, & quod ad perso-
nas, si in suo territorio sunt aliqui
pœna digni, ut Barto. in l. congruit.
ff. de of. præsi. & in hac non requiri-
tur citatio, secundum Bald. in l. iube-
mus. C. de proba. & subdit ibi, quod
talis generalis inquisitio est præce-
dens ad specialem, quia ex prima in-
formatur iudex, postea inquit spe-
cialiter receptis iterum testibus, cu-
ius citationis generalis loco hodie
succedit bannum generale, quod cō-
muniter hodie faciunt potestates ter-
rarum in principio officij secundum
Iaco. Butri. in dicta l. congruit, & Sa-
lycetus in l. ea quidem. C. de accusa.
versicu. sed quia per hoc, licet Ange.
contra in l. si uacantia. C. de bon. va-
can. libro decimo, quod secunda est
generalis quoad personas, sed spe-
cialis quoad delicta, ut cum delictū
est notorium, sed ignoratur malefa-
ctor l. tertia, §. manda. ad l. Iuli. pecu-
la. tertia est generalis quo ad delicta
specialis quo ad personas, quam fa-
cit uisitor ecclesiæ supra existentes
in ecclesia ad inuestigandum, & pu-
niendum crimen per aliquem eorum
commisum, de qua in capitu. per in-
quisitionem, de accu. uel cum Syndi-
cus communis inquit contra offi-
ciales

ciales generaliter de commissis in of-
ficio. quarta est generalis contra per-
sonas de necessitate, ut cum inquiri-
tur contra homines certæ uniuersita-
tis, ut in l. aliud aufertur, de reg. iur. ff.
specialis est quo ad delicta, ut cū in-
quiritur de furto contra Titium, &
sim. Et quotuplex sit inquisitio uide
Bar. in l. 2. §. si publico. ff. de adult. &
plenè in Spe. ti. de inquisitione. §. quā
do autem, ver. licet autem.

Inquisitio est processus ordinarius
& legitimus. ita dicit Iano. in c. dile-
ctus, de sen. excō. adde quod habetur
in l. congruit. ff. de offi. præto. Dynus
in regula actus, lib. 6.

An propter rumorem possit proce-
di ad inquisitionem, uide notata in c.
qualiter, & quando, de accu. tex. facit
quod sic. 2. q. 5. habet.

An propter solam suspicionē pos-
sit procedi ad inquisitionem, uide In-
no. de accu. cum oporteat. Arch. de
accu. eo. c. li. 6. Io. An. de of. ord. ex par-
te. Inno. de purga. cano. cum dilectus,
in glos. magna, in ver. nobis. uidetur.
idē de simo. licet, in gl. 1. Lau. in Cle. j.
de of. or. do. Ant. in c. cum oporteat,
de accu.

Item nota quod ratione infamiæ
habentis ortum a personis maleuolis
non est formanda inquisitio, ut in c.
qualiter, & quando, de accus. de pur-
ca. cum in iuuentute. Bart. in §. publi-
co, Ang. in l. si uacantia. Bal. in l. con-
gruit, de of. præsi quod intellige cum
grano salis, & nō est formanda super
dicto, sed super fama inquirenda sic.
dictum est Io. And. in c. cum in iuue-
tute, de presump. q. est singulare. uide
Ludo. in suis sin. super parte, inquisi-
tio, fol. 14. col. 2.

Inquisitio est ius quoddam per of-

ficiū procedendi ad condemnatio-
nem, & punitionem contra nomina-
tim inquisitos de certis delictis infamatos.
Barto. in l. 2. §. si publico. C. de
adul. & Sal. in l. ea quidem, versu. circa
quod, his præmissis. C. de accusatio.

An possit procedi ad inquisitionē
propter denunciationem, uel suspi-
tionem allegatam per regem, uel per
alium principem sæcularem, notat
Ioan. And. in capit. cum oporteat, de
accusat.

An si impetrans inquisitionem re-
moueat, possit alius prosequi, uide
de ac. cum oporteat.

Quæ dicatur mera inquisitio, uide
de iudici. exhibita.

Quæ sint partes iudicis inquiren-
tis, nota in c. qualiter, el. 2. de accusa.
in glos. magna. ubi uide an possit re-
cusari.

Quando inquisitio dicatur solem-
nis, & quando in ea requirantur solē-
nia accusationis, & an ex confessio-
ne facta ex inepta inquisitione possit
sequi condemnatio, uide Ang. in con-
sil. suo, quod incipit, Visis actis, num.
180. & alio. 200.

Inquisitio generalis respectu per-
sonarum, & excessuum non expectat
post se diffinitiuam, sed est ordo ad
inquisitionem specialem. unde iudex
per generalem informatur, & super
ea instruitur. postea uerò descendit ad
specialem, in qua citandus est reus,
& sunt producenda iterato testimo-
nia. facit quod notat Inno. qui matri.
ac. non pos. in c. cum in tua. Bald. in l.
pe. C. de prob.

Si inquisitio committitur a lege,
uel statuto, potest iudex secundum ar-
bitrium suum inquirere, sed non sen-
tentiare, sed debet pœnam ordina-
riam

riam imponere. glo. ff. de procur. l. qui procuratorē, & ibi Bald. adde ad hoc quod nota in l. i. c. ff. de his qui not. infra. ff. de pœnis. l. hodie. Bald. dicit q̄ hoc habuit de li. Bar. hoc idem sentit in d. l. qui procuratorem.

Quotuplex sit inquisitio, & quibus causis inquiri possit tam generaliter, quam specialiter, dictum est supra in §. 1. sed de multis alijs ad materiam inquisitionis pertinentibus uide Bar. in l. 2. §. si publico. ff. de adult. & plenè in Spe. tit. de inquisitione. §. quando autem, uer. licet autem.

Quis sit modus inuestigandi malitiam per inquisitionem generalem, uide Bar. in l. fi. ff. de quæstionibus.

An si processum est ad inquisitionem non præcedente infamia, & postea superueniat, an habeat iudex necesse inchoare processum, uide doc. in e. qualiter, de accu.

An sit inductum de iure diuino, q̄ ad inquisitionem non procedatur nisi præcedente infamia? uidetur quod sic. per ea quæ habentur Genes. 18. & Luc. 16. de accu. qualiter. contrarium tenet do. Car. Flo. in Cle. 1. de of. ord. in tertia, uel quarta quæstio.

An sine testibus iuratis possit procedi ad inquisitionem? & dicendum quod si est inquisitio generalis quæ sit her ordinarium ex officio, uel etiã specialis ad instructionem suam tantum parte non citata, tunc proceditur sine testibus iuratis: secus quando sit parte citata. ita notat do. Car. Flo. in d. Cle. 1. de of. or. faciunt notata de accu. §. debet.

Inquisitio generalis nõ sufficit ad condemnandum malefactorem ex ea repertum culpabilem, nisi postea sequatur inquisitio specialis contra eum.

Bal. in §. iniuria. 5. col. C. de pace iurã. fir. Io. And. in c. 1. de of. ord. in nouella. Innoc. in c. bonæ, de elec. Arch. 50. di. miror. §. si. Bar. in l. 2. §. si publico. ff. de adulte.

Sed an testes generalis inquisitionis sit repetendi in speciali, uide Bar. in d. l. 2. §. si publico. ff. de adulter. & Bal. quod sic. in marga. testis. 15. col. quem uide in l. pe. C. de proba. & Ange. in l. si uacantia, de bo. uacan. libro 10. & per Bar. in l. fi. de quæstio.

Inquisitio de crimine potest formari ex officio per iudicem regulariter usq̄ ad triginta annos de iure cõmuni, ut in l. licet, & ibi gl. C. de præscri. 30. an sed uide gl. & doc. in l. que relam. C. de falsis. d

An in inquisitione sit facienda specificatio criminum, & circumstantiarum, notat Innoc. de purga. ca. fi. ubi per d. Anto. & moder. Barto. in l. 2. §. si publico. ff. de adul. glo. Insti. de publi. iud. in princ. adde quod not. Pau. in Clement. constitutionem. §. 2. de elect.

Licet ad inquisitionem specialem non sit procedendum sit præcedente infamia, ut de simon. licet Heli: de accu. qualiter. secus tamen in generali, quãdo incerta sunt delicta, & incertæ personæ delinquentes. ita dicit Bar. in l. 2. §. si publico. ff. de adul. no. in c. 1. de pos. præla. & in c. 1. de of. ord. uide infra in §. an possit fieri inquisitio.

Nota circa inquisitionem quæ sit in foro conscientie, & de ea quæ sit iudicialiter. per Arch. de officio ordinaria. quia plerique, libro 6. ubi etiam uide per Ioan. And. qualiter procedatur in gñali inquisitione, quæ sit ad pñiam imponendam, & nõ ad pœnã.

An

An in inquisitione ex officio primo debeat sciri veritas ab inquisito, quam alia probatio recipienda, Host. in c. qualiter, in prin. de accusa.

Inquisitio ad ueritatem facti non potest peruenire, nisi diligenter circumstantiæ inquirantur. 23. quæstio. 8. occidit.

Iudici magis necessaria est leuis inquisitio, quàm atrox punitio. 23. q. 5. c. 1. in fine.

No. differentiam inter inquisitionem quæ fit ex officio, & eã quæ fit ad instantiam alterius, quam ponit Io. An. in c. qualiter, el. 2. de accu. ubi etiã ponit differentiam inter inquisitionem generalem, & specialem.

An in inquisitione quæ fit ad instantiam alterius requiratur infamia, uide Anto. in præalle. c. qualiter.

An contra infamatum ab uno possit inq̄ri, uide Lau. in Cle. 1. de of. or.

No. quod uirtute generalis inquisitionis possunt officiales in Syndicatu per syndicos condemnari. Aug. in l. & si uacantia, in prin. 4. chartæ. C. de bonis va.

No. quod ordinarius potest inquirere contra certam personam nõ præcedente infamia, & lite non contest. dum tñ sit suspicio contra illũ, cõtra quẽ inquiritur, ut in Spe. tit. de inq̄. §. 2. uer. pp suspicionem aut & Inn. in c. cum oporteat, in fi. mag. gl. de accus. cum dicit propter suspensionem autẽ, licet in prin. uideatur dicere contra, uer. item si aliquis petit. & dic ut per Arch. in c. non est, de consue. li. 6. de hoc do. de Ro. decis. in anti. 201.

Inquirentes ex officio incurrunt odium plurimorum, cum nõ possint omnibus complacere. & quãto quis est iustior, tantò minus põt omnibus

complacere, cum diligenter habeat suum officium exequi. Ab. in c. qualiter & qñ, in 2. col. in ver. not. 8. de accu. & ibid. in 5. colũ. an sit differentia inter processum faciendum ex mero iudicis officio, & illum qui fit alio impetrante, & promouete inquisitionẽ.

An possit fieri inquisitio infamia non præcedente? & dicendum est secundũ ea quæ tenet Ab. in c. 1. de offi. ord. s̄ q̄ qñ ep̄s gñaliter inquirat, qualiter uiuat populus, q̄ tunc bñ põt. ad hoc allegat. 10. q. 1. c. relatum, & cap. placuit, & in c. 1. de censu. lib. 6. ad idẽ 35. q. 6. in c. episcopus in Synodo.

Item quando crimen est notorium & nescitur quis illud commisit. nam tunc superior facit inquisitionem generalem, ut no. Inn. in c. bonæ, el. 1. de elec. & Bar. in l. fi. ff. de quæst.

Itẽ quando prælatus inquirat non ad finem puniendi, sed ad finẽ impediendi promotionem ad aliquam prælationem, uel ad ordines; de hoc in c. j. de postula. præla. & in cap. cum nobis de elec.

Nota q̄ crimen hæresis non requirit diffamationem ad hoc, ut super eo formari possit inquisitio Ang. col. 8. circa medium. ubi etiã dicitur quod super eo procedit inquisitio sine loco & tempore, col. eadem circa fi. hæc Ange. de Are. de malef. in tabula uerborum in tractatu in inquisitione possitorum in 1. col. & an inquisitio procedat sine loco & tempore, uide infra ista litera.

Qualiter autem procedatur in inquisitione generali. & dicendũ q̄ debet procedi simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura iudicij, ut in Clement. sepe, de uerbo. sig. cum non debeat feruos Dei talibus implicari.

extra de accu. olim. non ita, quod ordo iudiciarius omnino omittat. sed quando proceditur simpliciter & de plano, non oportet quod necessario exigatur libellus, nec litis contest. itē in tali inquisitione recipiuntur testes quales inueniuntur in domibus ipsorum, contra quos fit inquisitio, quia quæ domi fiunt, per domesticos probari oportet, extra de test. c. ueniens.

No. quod cum Papa ad denunciationem alicuius inquisitionem comittit, tunc inquisitor non procedet per uiam inquisitionis, sed per modū denunciationis quantum ad hoc, ut nisi impetrator inquisitionis & eā prosequens illum præmonuerit, repellatur. expressè patet extra de sim. licet. §. contra quos, & extra de cal. c. 2. & in hoc cōcor. Gof. & Io. & no. q. cū ex officio inquiritur, q. nō est necessaria monitio, uel ēt cū proceditur ad pœnam canonicā imponendā. no. in Sp. ti. de inquisitione. §. j. uer. sed nūq. d.

No. q. in ciuilibus non habet locū inquisitio, quia nemo experitur sine actione, ut in l. si pupilli. in §. si. ff. de nego. gest. & est dictum Bar. in l. solemus ff. de iud. & Ang. ibid. tenet. sed no. q. in causis usurarum bene habet locū inquisitio, ut no. In. in c. ad nā, de iure iu. & ēt habet locū in cā. suspecti tutoris, ut ff. de suspe. tu. l. 3. in §. præterea, & l. r. e. tit. no. Bal. in li. feu. ti. de pa. tenen. c. 1. §. si tres. de for. libel. in actio. fini. regun. uide Fabrum Insti. de act. §. quædam actiones.

No. quod ad inquisitionem proceditur quatuor causis. scilicet clamorosa insinuatione, ut in c. qualiter & qñ, el. 2. extra de accus. Itē propter scādali timorem. quod potest turbare ecclesiam, siue sit unus adeo potēs q. ipse

scandalizatus potest ecclesie scandalum suscitare, siue fiat plures. ad remotionem autem talis scandali inducitur purgatio, & illa sequitur inquisitionē. Itē potest fieri inquisitio contra eum, qui suspectus est suo plato, uel principi terræ, uel alijs bonis uiris, q. ex hoc inducitur purgatio. Itē fit inquisitio propter periculum, & sine infamia, sicut fit in heresi & in alijs criminibus, quæ serpunt in occulto, ut in d. c. qualiter & qñ, & extra de purg. can. accedens, & co. ti. c. cum in iuuentute, & ibi per doc.

Quando inquisitores incipiunt aliquā inquisitionē de nouo in aliquo ep̄atu, ciuitate, uel loco, primo debēt p̄ntare literas suæ delegationis corā ep̄o illius diœc. uel eius uicario, uel c. & postea coram correctore, & rectoribus ciuitatis, uel coram dño, uillæ, uel castri, si fuerit locus alicuius dñi. postea præconizetur publicè per ciuitatem, uel locū q. oēs ueniant die sequenti ad audiendum sermonē fidei. Item in fine sermonis legatur quoddam monitorium multis cēsuris corroboratum, & publicè iurent oēs ibi existentes crucem præ oculis hātes, & fac. san. euāg. & dñs uel corrector & aliæ p̄sonæ iustitiæ, uel rectores tãgāt crucē, & euāgelia, & iurent q. ex terminabunt oēs hæreticos, sicut supra iur̄m, & fiet testimoniū in publica forma per notarios officij. hæc supradicta forma ponitur in prima instructione inquisit. facta Hispalis.

Attēde q. æqualiter debet fieri inquisitio in locis, & terris aliquorum dominorum, sicut in terris, & dominijs regalibus, & qua forma debet teneri per inquisitores, qñ inquirūt in terris alicuius domini, habetur in in-

stru-

structio. inquisitio. 2. i. instructione.

Circa formam procedēdi in inquisitione talis modus debet obseruari. nā qñ ep̄scopus, uel inquisitor uolunt inquirere cōtra aliquē, uel aliquos, in primis faciūt publicè legere in ecclesia edictum talis tenoris, & formæ. s. Hęc est inquisitio, quā reuerendus in Ch̄so p̄r talis, uel talis inq̄sitor & c. ex suo mero officio facere intēdit cōtra talē, de tali loco de infra scriptis criminib. & excessib. hæresis, seu sapientib. heresim manifestē, de q. b. habetur ex uerisimilib. & legitimis coniecturis suspectus, quē si de his culpabilē inuenerit, intēdit corrigere & punire iustitia mediante, cum illius sanguis de suis manib. requiratur, & ad corrigendum subditorum excessus teneatur procedere, nē dānabiles eorū offensas deferere uideat, itē dēs iustitiā ministrare iuxta merita probandorū.

De forma procedēdi. no. circa inquisitionē, q. sic seruat totus mūdus, q. contingente maleficio notorio statim inquirit iudex generaliter, non contra certam personam: & facta inquisitione uocat nominatos in inquisitione de maleficio, ut se defendant, & quod longā interpretationē receperit ex iteratione factorū, mutari nō debet. ff. de leg. minimē, & l. si de interpretatione, & l. se. itē tunc cum maleficiū sic notoriē factū est, sed qs illud fecerit sit incertum, iudex nullo uocato procedet ad inquisitionē illius maleficii, s. per quos sit factū. & idem, si certū sit de aliquib. p̄sonis, & de aliquibus incertū, salua tñ remanet defensio illi, de quo dictū est in inquisitione, ut de of. ord. c. 1. ff. de offi. præ. congruit. ff. de cus. & exh. re. diuus, & l. se. C. de ferijs, prouin. in aut. de col.

§. iubemus autem. & est ar. optimum quia si nulla persona nominata sit in inquisitione de statu monasterij, & testes recipiuntur, qui de quolibet monacho testimoniū ferrent, ipse tñ contra quē dicit, dictum eius impugnare poterit, ut de re iud. cum l. & A. art. 2. q. 5. sēpē interrogant si poterit fieri, & in maleficijs notorijs. & dicūt quidam q. hęc inquisitio, quę fit de incerta persona, est tantū præparatoria alterius inquisitionis. nā cōtra personā in prima inq̄. noīata recipitur noua inquisitio. & dicunt quidā, q. ijdē testes, qui dixerunt in prima. s. qñ contra nullā personā agebatur, iterū recipiuntur, in ij. qñ contra certā personā agitur, ar. de tes. ueniens. hoc Inno. in c. bonæ, de elec. in 3. col. uide infra testes. §. utrum testes in generali, & supra examinatio. §. an hoc procedat.

In primis inquirendum est ex officio dictæ curiæ si olim in anno prime indictionis. M. 400. 53. de mense tali præsidente in summo officio dño nostro dño Nicolao Papa. 5. summo Pōtifice in platea tali, talis de tali loco suæ salutis immemor publicè affirmauit animo pertinaci exercere usuras nō esse peccatum, uel fornicationem non esse peccatum mortale, uel exercuit sortilegia diuinationis, hæreticos propter hoc sibi associando, dicēdo quod sortes exercuit super tali factō, & diuinabat talē fecisse, uel subtraxisse, seu pro certo commisisse, uel in suum suffragium Demones inuocauit, uel ad habendum responsa, uel contra Deum, uel articulos, uel sacramenta ecclesie tale quid asseruit pertinaciter, uel tales ritus, & caremonias Iudeorū fecit in opprobriū fidei Ch̄sianæ, uel tale quid operatus fuit,

quod creditur cōtra fidē sentire &c.

Item inquirendum est, ut supra si dū talia diceret, & exerceret, fuit ab aliquo reprehensus, & nō curauit de reprehensione, sed magis dicebat, & affirmabat, seu exercebat affirmando non esse peccatum, &c. & nolebat applaudere tali correctioni animo indurato, seu pertinaci.

Item inquirendum est, ut supra si dictus talis sit solitus talia addiscere, facere, uel exercere, uel cōsulere magos, & alios diuinatores, uel Dæmones, & cum eis conuersari in eorum domibus proprijs, uel aliās haresim abiurauit.

Item inquirendum est, ut supra si confessus fuit publicè, uel occultè talia exercuisse, dixisse, uel fecisse.

Item inquirendum est, ut supra de loco, tempore, & circumstantijs alijs.

Itē inquirendū est, ut sup. si de p̄dictis oībus, & singulis est publica vox, & fama, & notoriū in ciuitate tali inter hoīes, & p̄ hoīes eiusdē, & maior, & sanior pars hoīum p̄dictē r̄ū ita tenet, credit, & sentit, q̄n̄ inter eos de tali lib. narrat. Et hęc oīa acta, & cōmissa fuerūt p̄ p̄fatū talē dolosè, scienter & appēsatē aīo, & intentione cōtemnendi fidē Christianā diaboli tētatione, quo spiritu instigatū in ciuitate tali, seu loco intra tales fines, cōtra ius, & san. matrē eccle. catho. super quib. oībus, & singulis connexis, & dependentib. ab eis dē, & prorsus extraneis dictus talis inquisitor, uel ep̄s inquirunt, uel inquirere intendunt condēnare, uel punire secundū formā iuris, & constitutiones san. Romanæ eccle. siæ, prout erit probandum coniunctim, uel diuisim, non alstringens se, &c. salua correctione, ut supra.

Item no. quod ad hoc, ut fiat inquisitio per ep̄m, uel inquisitorem cōiūctim, uel diuisim, prius debet præcedere infamia, & primò debet inquiri de ueritate infamiæ. nā ex leui, & modica p̄sumptione inquiri pōt cōtra aliquē de hærēsi, ut probatur in c. accusatus. §. i. de hær. l. 6. & sic infamia debet præcedere. Aliās si inquisitus exciperet, q̄ infamia nō præcesit, nō ualere inquisitio, ut de accu. c. j. & z. l. 6. & ibi per gl. & doc. & et si de iure ordinari. ep̄s procederet, hoc casu secundū An. de Bu. post Lapū in Cle. r. de vsur. sed si nō exciperet, sed confiteret, nō posse postea opponere q̄ infamia non p̄cesit, ut in alle. ca. 1. & 2. de accu. l. 6. & q̄n̄ possit inq̄ri infamia nō præcedente, uide supra ista litera.

Si Papa dat certam formam in cōmissione ad inquirendum, illa forma seruanda est per inquisitorem, aliās pōt inquiri de hærēsi per denūciationem, uel accusationem, uel inquisitōnem tenentur diocēfani semel in anno ad minus per se, uel per alios quærere hęc reticos, ubi fama est eos habitare. & eos quos credunt aliquid de hoc scire, debent compellere iurare, ut eis indicent, si quos hñt suspectos propter occulta conuenticula, uel alia signa, ut extra de hære. c. excōmunicamus. §. adijcimus. Itē suspectus si uocatus confitetur, & speratur de eius correctione, pōt iniungi ei p̄nā salutaris. si autē negat, & tñ sit infamatus, indicei ei purgatio. quā si non p̄stiterit, excōicabit, & vsq; ad satisfactionē condignā ab oīb. euitabitur, & si p̄ annū sic steterit, ex tñc ueluti hæreticus cōdemnabitur, ut in ca. excōicamus. §. q̄ aut, extra de hær. uide supra excōica.

No. q̄ potest inquiri de hærēsi p̄ leuem

leuem suspicionē, ut habetur in quadam constitutione Frider. Impe. quæ incipit, Inconsutilem tunicam. & q̄n̄ dicatur leuis suspicio, uel leue argumentum, uide infra suspicio.

Item forma inquisitionis talis est, q̄n̄ proceditur specialiter contra certā personam, s. q̄ pars citatur uerbali-ter, uel realiter p̄ capturā personæ, si grauer infamatus, ut tenet Ange. in l. si uacantia. C. de bo. vacan. li. 10. & facit c. pastoralis, de re iudi. Item debet poni locus, & tēpus. Bart. in l. 2. §. sed quæro utrū in inquisitione. & Saly. in l. ea quidē. C. de acc. vers. & si propter denunciationis. non tñ requirit conclusionem in ea Bald. in l. ædita. C. de eden. licet apponi soleat clausula, super quibus omnibus, & singulis secundū Bar. in d. §. si publico. ver. tertio quæro utrum inquisitio, & Ang. in d. l. si uacantia, ver. itē quæro an inquisitio. itē q̄ fiat in scriptis sicut libellus, secundū Azo. in aut. de exh. reis. §. sciinus, in fi. gl. 3. & Ang. in d. l. si uacantia, ver. item quæro an & quando. Itē prius quam fiat inquisitio, reus interrogetur super eo q̄ contigerit inquiri. secus, si postea interrogaretur, ut in d. c. qualiter, & quando, ver. debet igitur, de accu. licet hęc de consuetudine nō seruētur? secundū Ang. in d. l. si uacantia, ver. proceditur. Cuius dictū procedit, quando inquisitus est absens, si uerò est p̄ns, tunc officialis semper examinet diligenter reū cum tortura, uel sine, & pluries, super quo formet inquisitionē & postea formet eam secundū Ang. Are. ubi sup. ver. 5. principaliter. 8. col. Non tamen requiritur li. cont. f. secundum Ange. Are. ubi sup. & Ang. in d. l. si uacantia, ver. itē quæro, an in dicta inquisit. & præ-

dicta uera in criminibus grauib. secundum c. in leuib. in quibus non requiritur prædictæ solemnitates, cum sufficiat de facto fieri mandatū de soluendo pœnā, et si ex forma statuti iudex teneatur facere p̄cessum de omni delicto, quia intelligitur de graui, nō de leui, secundum Bar. in l. leuia, ad fi. ff. de accus. & Ange. Are. ubi sup. & ita debet practicari in officijs. itē q̄ fama publica præcedat: aliās inquisitio nō procedit, ut sup. dictum est, & habet in l. si. & ibi Bar. C. de of. præfec. vr. & in Spe. ti. de inquisitione. §. 1.

Inquisitus tenetur respondere cū iuramento de crimine suo. i. si deliquit uel non, in Spe. depof. §. 7. ver. 19. de inquisitio. §. 3. post ver. probata. qualiter & quando inquisitus teneatur respondere, si crimē commisit, uide de confesfis. c. 3.

An, & quando procedit per inquisitionem possit interuenire procurator, no. Io. An. de acc. c. inquisitionis, & c. qualiter. & quando 2. Inn. de tes. c. cum olim, & qui fi. sunt legit. c. cauam, in fi. magnæ gl.

No. quod si inquisitor procedat cōtra Ioannem, & Ioannes opponit declinatoriam. & inquisitor dicit, responde prius inquisitioni, reseruatis tibi exceptionibus, an Ioannes teneatur respondere? uide Inn. in c. exhibitata, de iudicijs.

Qualiter uerò puniatur crimen, de quo constat per uiam inquisitionis. uide Barto. & Bal. in l. 1. C. de sum. Tri. in repetitio.

Et ipso q̄ committitur inquisitio ad instantiam alterius, uidetur ille legitimus promotor. Inno. in ca. ex parte de accu.

An minister deputatus per iudicē

ad prosequendum inquisitionē possit repelli per ipsum, quodcumque placuerit, uide Innocen. in c. cum clamor, de test. de accus. c. pen. Innoc. & Host. de iud. exhibita.

Si pendente inquisitione super crimine superueniat accusator, praefertur accusatio tanquam uia ordinaria inquisitioni, quae est uia extraordinaria, secundum Host. de accusa. accedens. quod est uerum ante sententiā, secundum Dynum, qui hoc notat in regula, factū legitimè, li. 6. & multo fortius si superueniat ante inquisitionem inchoatā, ut notat Inn. & Io. An. in c. super literis, in gl. magna, de rescrip. uer. si quærit Inno.

Inquisito ponitur eadem poena, quae & accusato, quando tale est crimen, quod peracta poenitentia impedit ordinis executionē. uide de hoc in c. inquisitionis, de accusa. & quod ibi notatur.

Vbi iudex procedit ad inquisitionem, nisi plenè probetur, non debet absolueri, sed expectare, si ueniat accusator, ut ff. de offi. praefi. l. diuus, in princ. Ideo Prouiso Solerter.

An potest inquirere iudex post terminum datum ad accusandum? Bart. in l. non solum. §. quamquam. ff. de iurijs, doc. & Io. de Platea. in l. filiusfamilias. §. ueterani, de procu. & Sal. in l. quærelā. C. de falsis, & in l. ita demum, de procur. uide supra edictum.

An in generali inquisitione detur copia articulorum, uide supra copia.

An in inquisitione requiratur quod debeat poni locus, & tempus, sicut in accusatione? & potest dici quod non, ut ait Bal. in l. edita. C. de edē. in ver. 9. opponit. qui dicit quod in inquisitione non debemus apponere locū,

quia nullibi, in aliqua hoc cauetur. nec obstat. l. libellorum. ff. de accusa. quae est canonizata. 2. q. 8. in c. praescripta. §. libellorū, quia lex illa procedit in accusatore, qui non caret odio: sed non sic in iudice. item potest addi hoc non procedere in crimine haereticis, ubi non requiritur locus, singulariter dixit Bal. in l. j. C. qui accus. non pos. 5. col. & ibi uide rationem. ubi ratio est, quod in generali inquisitione non ponitur locus, nec tempus. sed secus in speciali inquisitione. de hoc uide Ang. in tracta. de malef. in §. fecit insultum, in 4. colum. in fi. & idem Ange. supra in glo. haec est quaedam inquisitio, in addit. in arti. an in inquisitione requiratur locus, & tempus. & omnino uide Abb. in c. si. extra de purga. cano. qui uidetur limitare praedicta. & quod dicitur in inquisitione non debere apponi locus, nec tempus, est uerum de generali, secus de speciali, & quando proceditur per accusationem. de quo Iac. Butri. Institut. de act. in prin. Bal. in l. r. C. de eden. & sic est intelligendum quod supra dictum est, ut habetur in Spec. tit. de haeret. per totum. Et nota quod licet in actis debeat apparere dies productionis, non tamen sic in inquisitione, dictum est Bart. in extrauag. ad reprimendam, in gl. per accusationem. uide infra tempus, & supra accusatio, & supra ista litera, in §. item forma, & intra testis. §. an, & quando proceditur.

An inquisitio possit institui per inquisitorē contra offendentem officialem inquisitionis, uel famulū eius? & Cy. in l. 1. C. ne quis in sua causa. Bart. in l. si quis fortè. ff. de poenis. ¶ sic, si crimen est notorium, uel si cri-

men non est notorium, & crimen est circa officium principaliter, non autem circa personam officialis: & idē in d. §. si quis. secus si circa personam principaliter, ut in l. senatus, de accus. sed uide per Io. And. in c. ex parte, de ver. sig. Arch. in Cle. r. de foro comp. facit c. Komana, de poenis, in 6. in tex. & in glo.

Qualiter debet inquiri de crimine ad hoc ut poena augeatur uel minuat, uide infra poena.

Item de forma procedendi in inquisitione uide plenè infra in litera, Procedere.

Quales, & quot inquisitores debent poni in qualibet inquisitione, quae incipit de nouo, & circa notarios, & Fiscalem, & alguazelum, & alios officiales, qui debent poni in qualibet inquisitione, & qualiter omnes in suo officio debent esse habiles, & diligentes, & qualiter debent eis situari salaria per reges dominos nostros, & quod ultra illud salarium nil aliud exigant ab aliqua persona propter dependentiam ex suis officijs, & qualiter nullus inquisitor potest ponere officialem suum familiarem, uide instructionem in inquisitione. 29.

In officio inquisitionis commendatur nimis concordia, & pax inter officiales, & ministros dicti officij: & super hoc debet multum prouideri per inquisitores: item quod quando sunt duo inquisitores, non praesumat unus habere maiorem praeminentiam, quam alter suus collega, licet unus ipsorum habeat uices ordinarij, & alter non, & quae forma sit tenenda, quando aliqua discordia oritur inquisitores, uel ministros dicti officij, haec omnia habentur. 26. in-

structione inquisitionis, & uide infra officialis.

Item inquisitores debent multum prouidere, ut officiales inquisitionis sint in amore, & conformitate sine murmuratione tractando se bene, & quod uiuant honestè. & sic contrariū uiderint inter eos, quod ipsi inquisitores possint corripere eos charitatiuè, & honestè, & non aliter. & quando non potuerint sic remedium dare inter ipsos, denuncient domino priori sanctae crucis. ita habetur. 27. in instructione inquisitionis.

Quod receptor fisci unius inquisitionis non se intromittat in occupandis bonis alicuius haeretici alterius inquisitionis. sed si aliqua bona inueniuntur in sua inquisitione, quae pertineant alteri inquisitioni, quod fiat notificatio illorum illi receptori, cui talia bona pertinent, ut habetur. 36. in instructione inquisitionis.

A D D I T I O N E S.

2 Inquisitionis definitionem a simili possumus ē Clem. Alexan. Strom. libro sexto, ad rem de qua agitur, deducere, quae est huiusmodi. Est autem Inquisitio quidem, incitatio, & impulsio ad comprehendendum, quae per quaedam signa inuenit id, quod est subiectum. Inuentio autem finis est &c. Signum autem dicitur esse id quod praecedit, aut quod est unū, aut quod sequitur, quod quidem est comprehensio. impellitur enim iudex deferente fama, ad comprehendendum, an sit quod ab ea defertur, quod inuenit per signa, quae uel necessaria esse, uel probabilia debent, ut suo loco dicitur, & supra indicia dictum est. Diffusa Maranta in Specu. & Boss. in trac. crimi. de inquisitione, tractarunt Inquisi-

tio significat inuestigationem. Cice. 1. of. hominis est propria ueri inquisitio atque inuestigatio. & l. ult. ff. de ser. fug. ab inquirendo verbo, quod inuestigare et diligenter querere demonstrat. l. prima, & 4. ff. eod. quoniam uero per inquisitionem aliquo de facto informamur, sumitur ex consequenti, pro illo informandi actu, per testes & instrumenta qualis fuit inquisitio Cicero. in Verr. Ascon. in 2. in Verr. unde inquisitor in eum fuit. idem Cic. 2. in Verr. Licet autem querere dicat esse proprium magistratum Burd. in annot. inquirere uero sit aliorum, tamen etiam magistratus inquirunt hodie, & pro inquirere, quandoque conquirere dicitur. l. congruit. 1. 3. ff. de offic. præs. quandoque requirere. l. quarta, ff. de ser. fugi. & de requir. re. ff. & C. & l. in reb. §. post sunt. ff. commoda. Item Tertullia. in Apologetico. & Plin. secun. in epist. de Christianis ad Traianum quam etiam ille citat. P. V. b Pro hac distinctione Fran. Casson. hoc ti. de inquisiti. nu. 9. Vmber. in iudi. inquisi. hoc eo. ver. inquisitio. Siman. titu. 22. de inquisi. ordi. Q. M.

c Immo regulariter inquisitione speciali facta non precedente diffamatione per duos testes omni exceptione maiores, licet adsint testes optimi probantes delictum in inquisitione contentum, non potest ad ulteriora procedi, etiam si iudex ex solo suo officio procedere uellet. & hec est communis sententia, ut per Grat. respon. 57. nu. 11. parte 2. Aliquid per Siman. Ench. ti. 2. num. 6. & seq. Quid autem in materia hæresis. Siman. dicto num. 7. & Nic. Boss. de hæreti. nu. 6. Quint. Mand.

d Et quod usque ad viginti annos tantum inquiri possit, communem affirmat. Pari. cõ sil. 169. in prin. vol. 4. Q. M.

e Ange. in repet. l. si vacantia. C. de bon. vacan. lib. 10. alter Ange. in pract. crim. in ver. hec est quadam inquisi. & Hip. de Marfi.

in §. constante. nu. 16. & seq. in crimine tamen hæresis inquisitio absque diffamatione procedit, Bar. in extrau. ad reprim. in verb. inquisitione. Card. in Cle. 1. §. pe. & in Cle. men. 2. q. 2. de heret. Carer. in tract. de her. nu. 110. ver. item no. quod licet in alijs criminibus. Q. M.

f Responso rei super delicto interrogati habet vim litis contestationis. Barto. in l. is qui reus. nu. 4. ff. de pub. iud. Ant. Columb. in tracta. proceden. in cont. crim. art. 202. Vmber. in Iud. inquisi. in ver. tortura. post nu. 3. Iul. Clar. sent. lib. 5. q. 45. nu. 2. Q. M.

Inquisitores. a No. quod inquisitoribus est commissa defensio fidei Christianæ, ut extra de hæ. l. 6. in c. accusatus. §. fanè, & c. ut of. §. denique, & si inquisitor scit aliquem peccare contra fidem, & non corrigit propter sui negligentiam incidit in suspicionem hæresis, seu fautoriæ, ut sup. dictum est de fautoribus.

An inquisitores possint procedere contra officialem, uel nuncium curiæ Romanæ, si inuenitur culpabilis isto crimine? & respondetur quod non per quandam extraua. Ioan. quæ incipit, cum frater. & in alia extraua. Ioã. quæ incipit, cum Matthæus de Portiano.

Inquisitor quãdoque repræsenterem publicam, & partem offensam, de quo uide supra confessio facta coram iudice inquirente.

Item qualiter inquisitor debeat procedere in inquisitione, quæ sit contra singularem personam? & dicendū quod inquisitor debet primò descendere in locum, ubi conuersatur persona, de qua est inquirendum, ut 23. q. 1. paratus, extra de elect. postquam, & extra de

de præscrip. quosdam. citabitur autē ipse, contra quem inquirendum est, & sic debet esse præfens, nisi per contumaciam se absentauerit. & debet fieri coram ecclesiæ senioribus, & potest intelligi de legitimis officialibus iudicis inquirentis. item exponenda sunt ei capitula, de quibus contra eum inquirendum, ut facultatem habeat defendēdi se: & nō solum dicta testiū sunt ei dicēda, sed etiam nomina eorum, ut quid, & a quo sit dictum appareat, & nē suppressione nominum detur audacia infamandi; & hoc nisi graue periculum super declaratione nominum emerit, de quo uide infra nomina. & admittēdæ sunt exceptiones, & replicationes legitimæ, ut extra de accu. ut d. c. qualiter, & quãdo, el 2. §. q. 2. si primates. & talis potest opponere contra inquisitorem de suo specto, & contra testes, & dicta eorū, ut extra de acc. cum oporteat, & c. cū dilectus, 2. nam non debent admitti testes nisi legitimè, ut extra de sen. & re iud. cum l. & A.

An si iudex, uel inquisitor procedat ad inquisitionem per ministrum deputatum ab eo contra quem postea opponitur exceptio inhabilitatis, possit ille illo repulso inquisitionem finire: uide Io. And. de iudi. exhibita per eundem de testi. cum clamor. de accu. c. cum oporteat.

Inquisitor debet inniti potius ueritati quã solemnitati. Inn. in d. c. cum oporteat, de accu.

Item inquisitor hæreticæ prauitatis potest punire hæreticū etiam ex sola mētis cogitatione, licet signa hæresis nondū ostenderit. Bal. in l. si quis non dicam. 2. & 7. col. C. de episc. & cleri. Ideo Prouiso Solerter:

An inquisitor possit procedere contra usurarios, uide inf. usura. sed hic potest dici quod bene potest inquisitor cognoscere contra usurarios, quia hæresis, & usura sunt connexa. Bal. fin. in c. ad hæc. 2. col. de pa. iur. fir. & Ioã. Mona. in c. accusatus, de hæret. lib. 6.

Inquisitor hæresis uendicās bona distracta restituto precio non potest denegare emptoribus retentionem melioramētorum. Bal. in l. 2. §. si. C. cõia de leg. uide infra melioramenta.

Ad hoc ut quis possit esse inquisitor, quam ætatem debet attingere, uide de supra ætas.

An quoniam iura loquuntur de inquisitore, intelligantur et de episcopo, uide supra examinatio, & sup. episcopus.

An inquisitores possint inuocare brachium seculare pro expeditione officij, uide supra brachiū seculare, & supra executio.

In quibus possit procedere inquisitor sine episcopo, & è conuerso, uide supra committere, & sup. cõicare, & infra procedere, sed circa hæc not. tres casus, in quibus episcopus sine inquisitore, uel eius substituto, uel inquisitor sine episcopo, uel eius uicario, seu substituto non potest procedere in causa hæresis. primus casus est, si uelit suspectum de hæresi ponere in carcere duro, & arcto, qui esset magis ad penam, quã ad custodiam, de quo uide supra carcer. secundus casus est, si uelit ponere ad torturam. b tertius casus est, si uelit procedere ad sententiã. c & hoc uerum, si ad inuicem sui copiam habere ualeat intra octo dies postquam ad inuicem se requisauerit, unica ad minus requisitione, nisi unus alteri committat uices suas, uel cõsensum, ut supra committere: aliàs carceratio, tortura, uel

uel sententia sunt ipso iure nulla, ut probatur. de hære. in Clem. 1. multorum. nec ualidatur aliquis actus ex his tribus, si post octo dies cōsensus alterius superueniat, secundum Pau. & Io. de Imo. ibi. Insuper si ambo pcederent contra suspectum de hæresi, licet diuisim, tamen communicabunt sibi processus in fine, cum non restat in processu nisi ferre sententiã, ut ibi dicit gloss. in verbo, ad sententiam, & ibi docto. uel etiam si unus procedat altero prædictorum nullo modo procedente, tunc si episcopus potest habere copiam inquisitoris, uel inquisitor de episcopo, quando uult procedere ad carcerandum, uel ad torturam, uel ad sententiandum, quod debent se requirere, & expectare post octo dies, & elapso termino a die requisitionis, poterit tunc per se procedere. si autem non poterit habere copiam unus de alio, tunc procedere poterit etiam nulla facta requisitione, nec etiam isto casu requiri debet capitulum uiuente episcopo, secundum Io. de Imo. ibi post Matthe. de quo uide supra carcer. Itẽ aditur quartus casus, scilicet in cōmutatione pœnæ, quia inquisitor nõ potest mutare, uel mitigare pœnam inflitam a iure sine episcopo, ut patet in ca. ut commissi. §. & illorum, & ibi per Petrum de Ancha. qui dicit quod est speciale in hac causa quod possit fieri alteratio, uel mitigatio pœnæ et post sententiã. & fortẽ iste casus quartus potest comprehendi sub tertio su prædicto, uidelicet sententiã respectu finis, ad quem tendunt sententia, & mitigatio, siue mutatio & potest dici quod inquisitor potest alterare pœnam secundum qualitatem persona-

rum, & modum delicti. Nunc autem uidendum est de his quæ quilibet inquisitorum potest facere diuisim, & separatim per se, & sine alio, & sunt ista, scilicet citare realiter, uel uerbaliter, aut uocando, & capi faciendo, & arrestando personam, & committendo cum custode, & ponendo in compedibus, & manicis ferreis inquisitum, & faciẽdo processum, & recipiẽdo probationes, & testes, & his similia faciẽdo, ut in Clem. multorum, de hæreti. sed alia tria contenta in præcedente, §. non potest unus sine alio, ut supra dictum est.

Nota quod si inquisitor, uel episcopus, uel eorum substituti causa uexandi, uel pecuniam extorquendi, uel aliqua causa iniusta aliquẽ faciunt de hæresi suspectum, qui non sit, uel suũ officium impediẽtem, qui non impedit, uel omittendo aliquem de hæresi suspectum, ubi procedẽdum sit, neglexerint, sunt inquisitor, & eius substitutus, uel episcopus, & eius uicarius uel substitutus ad illud ipso iure excommunicati, & episcopus est per triennium suspensus ipso iure, ut patet in Clem. 1. de hære. in §. uerum, per totum. §. & est excommunicatus. & non potest a tali excommunicatione absolui nisi a Papa, & in articulo mortis. uide infra pœna.

In negocijs inquisitionis in his, quæ non sunt ardua.

Omnia relinquuntur conscientie inquisitoris, ut in ultima instructione inquisitionis. in grauibus autem, quæ non inueniuntur determinata per dictas instructiones, tenentur cõsultare super his serenissimos reges, uel reuerendum priorem sanctæ crucis inquisitorem generalem, ut in di-

cta

ta instructione habetur. An inquisitores sint iudices delegati a principe, uide supra delegatus. Et an sit iudex delegatus ad uniuersitatem causarum? & respondetur quod sic, ut in ca. per hoc. extra de hæreticis, iuncta glo. & naturam ordinariam sapiunt, secundum glo. ca. cum causam, de appellationibus.

Item an inquisitores iudicarij habeant iurisdictionem officij a ministro generali, qui eos nominauit, sicut delegatus, an a Papa? & respondetur quod ille minister generalis nõ dat, nec delegat inquisitori iurisdictionem, cum ipse illam in se non habeat, sed solum habeat a Papa ministerium eligendi, seu nominandi inquisitorem, & per hoc uidetur datus a papa, & non ab eo, ut ff. de officio eius cui mandata est iurisdictione, in l. & si prætor, cum similib. & probatur extra de hæreticis. c. per hoc, de hæreticis. lib. 6. sed hæc regula fallit in generali inquisitore Reuerendo fratre Thoma de Turre Cremata priore sanctæ crucis, nobile ciuitatis Segobiæ, qui cum sit inquisitor generalis in regnis & dominijs istorum excellentissimorum Castellæ regnum, & Aragonũ, habet facultatem a sanctissimo Papa tanquam inquisitor generalis, & iudicarius magis copiosam, & extensam, quam unquam inquisitori generali alijs temporibus fuit concessa.

An prælatus inquisitoris, puta prouincialis possit illum amouere ab officio ex causa, & an possit facta per ipsum altare? & dicendum quod sic, ut in Clem. nolentes, in tex. & in glo. super parte, amouere. & ibi Abbas, de hæreticis.

Quæ est ratio, quare inquisitores

conuocant peritos ad examinationem processuum, quando non restat nisi ferre sententiam? & potest responderi, quod cum olim inquisitores erant fratres religiosi, & in theologia periti, tamen iura ignorabant, & quia in ordine iudiciario poterant decipi faciliter ex processibus per eos factis ut non absoluerent condemnandos, nec condemnarent absoluendos, idcirco ut in talibus procedatur semper præuia ueritate, & iustitia, ideo conuenit circa occurrentia in processibus communicare consilia peritorum in iure. & licet propter omissum ordinem iudicarium nõ uitiatur processus, ut extra de hæreticis, in c. fili. 6. tamen circa iustitiam non foret iustitia uiolada: & ob hoc iura disponunt, quod inquisitor episcopo, & eius uicario, & episcopus inquisitori, alteri alteri communicent processus, & examinent consilium in arduis, & grauibus, & ad ista conuocentur peritos, licet sæpẽ accidit quod ex multis magistris confunditur notitia, sed si periti sunt bonæ conscientie, & zelatores fidei, optimum est semper in grauibus eos cõuocare, quia quæ maturo consilio fiunt, maiori firmitate nituntur, ut C. de repud. l. non est dubium, extra de of. delega. cap. prudentiam. §. illa 20 di. de quibus.

An inquisitor possit procedere cõtra episcopum, uel econuerso. uide supra episcopus. d.

Nota quæ prohibentur inquisitoribus hæreticæ prouitatis. Et sunt omnia ista, scilicet ut non extorqueant pecuniam pretextu officij inquisitionis quibusvis modis, ut supra extorquere. Item quod nec scienter acceptent bona ecclesiarum ob delictum

cle-

clericorum, aut fisco applicent quòd si contra fecerint, tam ipsi, quàm eorum commissarij, & etiam episcoporum, aut capitulorum sede uacante sunt excommunicati ipso facto, nec poterūt absolui ante satisfactionem pecuniæ sic extortæ, nisi in mortis articulo, ut supra confiscatio, & supra bona clericorum, & habetur in Clement. nolentes, de hæreticis. Item distriktius inhibetur eis, nè abutantur quomòdolibet portatione armorum, ut supra arma. Item quòd non habeant nisi officiales necessarios, ut dicta Clement. nolentes. Item præcipitur tam episcopus, quàm alijs inquisitoribus, quòd non imponant malitiosè, aut fraudulenter crimen hæresis alicui, aut quòd impediant executionem inquisitionis officij falsè. Itè quòd odio, gratia, uel amore lucri, aut commodi temporalis obtentu cõtra iustitiam, & contra conscientiam non omittant procedere, ubi est procedendum, aliàs episcopus per triennium ab officio suspensus est, & eius superior hæc faciens, inferiores uerò episcopis sunt excommunicati excõmunicatione papali, ut in Clem. multorum, de hæreticis. quod bene nota contra istos inquisitores, qui citāt alios quos pro hæreticis, qui tñ nō sunt, quia sunt excommunicati ipso facto. Item quòd non possunt inquirere de crimine hæresis contra episcopos nisi in literis apostolicis expressè, ut possint hæc facere, contineatur, ut in c. inquisitores, de hæreticis, l. 6. de hoc uide in summa Angeli. in dictione, inquisitor. §. 5. uide infra pœna. §. no. quòd si episcopus.

An inquisitores possint præcipere sub obedientia, uel sub pœna excom-

municationis, ut clerus, & populus uadant ad prædicationes eorum, uide infra prædicare.

Quomòdocūque inquisitores procedant, siue per denunciationem, uel accusationem, siue inquisitionem, semper uocantur inquisitores, & Papa sic uocat eos, & non alio nomine, ut patet in superscriptione. c. in fidei fauorem, de hæreticis, l. 6. quam Papa facit inquisitoribus.

An inquisitor possit facere gratiã hæretico de bonis suis, uide supra bona, & supra gratia.

An inquisitor hæreticã prauitatis possit causas hæresis delegare, & constituere sibi uicarios generales, uide supra delegatus, & dic quòd possunt uices suas delegare, nota in Clem. i. de hæreticis, in gl. iporum, & uide supra commissio.

An inquisitor possit cognoscere de existentibus publicè in peccato mortali, ut de usurarijs, blasphemis, & fornicarijs, & similibus, uide supra cognoscere.

An inquisitores possint recipere dona magna, uel modica, uide supra extorquere.

Item an inquisitor possit procedere contra contrahentem binas nuptias uiuente prima, uide supra contrahens.

Item an inquisitor possit procedere contra fratrem, uel monachum, quia facta professione exiuit a monasterio, & contraxit matrimonium, uide supra contrahens.

Nota quòd inquisitores ordinis Minorum nō possunt se intromittere de ordine Prædicatorum: nec inquisitores de ordine Prædicatorum de ordine Minorum, prætextu cuiuscū-

que

que hæresis, ut in priuilegijs eorum. aliter sunt excommunicati ipso facto (& est papalis) & per extrauagatē Pauli secundi. de hoc uide in summa Angeli. in dictione, inquisitor. §. 5. & ibi uide quæ prohibentur inquisitoribus.

An inquisitores possint compelle re iurare totam uiciniam contra hæreticos, & suspectos, de hæresi, uide infra iurare, & infra testis.

An inquisitores possint indicare secretum illis, coram quibus fit explanatio processus inquisitionis, ut si arcana, seu secreta inquisitionis patefecerint sint ipso facto excommunicati, & incurrant excommunicationem? & dicendum quod sic, ut de hæreticis, c. si. & §. si lib. 6.

Itè an inquisitor possit petere cautionem ab hæretico, qui redit ad unitatem ecclesiæ, ad hoc ut pareat mandatis? & dicendum quòd sic. uide supra cautio.

An inquisitores possint concedere indulgentias illis, qui interfunt executioni officij, uide supra indulgentia.

An inquisitores possint facere statuta in augendis, uel minuendis pœnis ipsis hæreticis, uide infra statuta, & infra pœna.

De priuilegijs cõcessis ipsis inquisitoribus durante tempore sui officij, uide per quandam extrauagantem Gregorij vndecimi, quæ incipit, Ad perpetuam rei memoriam, & in quibusdam literis apostolicis, & infra indulgentia, & infra priuilegia.

Inquisitores, & iudices debent esse cauti circa allegantes inimicitias, quia multi faciunt sibi inimicos, ut eos re-

cusare possint, & ut repellantur a testimonio, ut dicit Abb. in capitu. repellantur, de accusa. & refert Barto. in l. prima, §. cum quis. ff. de quæstio. de eo qui cautè dedit cuidam testi alapam Ideo Prouiso Solerter.

An si inquisitores incurrant aliquam irregularitatem exercendo officium possint se absoluere adinuicè, uide infra irregularis.

Nota quòd talis honor debetur inquisitoribus, qualis debetur illi, cuius uicem gerunt. uide infra uicarius.

A D D I T I O N E S.

a Inquisitor est nomen generis siue generale, quo significatur quicūq; uel priuatim, uel ex officio publico quid indagat, & inuestigat. Cic. offi. i. Peregrini autem atq; incolæ officium est, nihil de alieno inquirere. idè off. 2. tum autem inquirunt aut consultant, conducat id necne. & l. i. 4. & vl. ff. de ser. fug. strictius accipitur pro eo qui criminalibus quæstionibus preerat. Aston. in 2. contra Verr. nu. 71. & in eiusdem argumento in 3. in Verr. qui tamen quæstitor appellabatur. Vir. in 6. Quæstitor Minos uenam mouet. Iudex maleficiorum a recentiorib. uocatur. angustissimè uerò sumitur hic pro eo qui in hereticos iudex est, qui nō solum per inquisitionem suam, sed per denunciationem, & accusationem aliorum in eos animaduertit. De cuius officio, & potestate satis ab auctore scribitur, Item a Siman. ti. de Inquisitoribus. 7. & 8. in Enchir. ab Alberti. etiã de catho. assertio. q. 11. nu. 2. q. 23. num. 1. 13. 14. 62. & 64. & 9. 25. nu. 75. Calder. in trac. de here. cap. 10. 19. & 21. & alijs. præterea ab auctore innotinato excussoq; post eum. in Directo. denique Inquisit. in 3. par. in q. ult. P. V.

Idem

b Idem affirmat Vmber. in iudi. inqui. hoc Inquisi. verb. ante. nu. 10. & Siman. Enchi. ri. ti. 8. nu. 4. Carer. de heret. nu. 7. & Zanchi. eodem tract. c. 8. Q. M.

c Idem quod hic Vmber. & Simanc. ubi sup. ac. Albertin. de agnoscen. asser. cath. q. 23. nu. 62. Carer. ubi supra. numero 77. & seq. Zanchi. eo. tract. c. 8. post. num. 4. & Camill. in addi. ad ipsum, in verb. diffinitiuam. Aduertendum tamen est, quod distinctio illa a Camillo facta videlicet, aut loquitur in sententia diffinitiuam, & premissa procedant, aut in absoluto, & illa per solum inquisitorem, vel per solum episcopum ferri posse improbat, & validis quidem argumentis per eund. Sim. in annotat. in Zanchi. cum animaduersionibus in Campeium. capit. 1. Quint. Mand.

d Et per Zanchi. in tracta. heretico. ca. 8. nu. 9. ubi dum concludit inquisitorem non posse procedere contra episcopum bene loquitur, dum vult episcopum posse procedere contra inquisitorem perperam loquitur & sine lege & ratione, & contra obseruationem totius mundi, unde iure optimo in hoc redarguitur a Camill. Campeg. in addi. ad illum. in verb. Episcopus. Q. M.

e Vide direct. inqui. par. 3. quest. 28. Pet. Vendraemenus.

Irregularis ^a Nota quod licet inquisitor hæreticæ prauitatis pronunciet quæ hæreticū, etiam si sciat eum statim morti tradendum, quod non est propter hoc irregularis. Archid. 23. q. 8. super gl. summæ. Spec. titu. de lega. §. iuxta, ver. porro.

Si tamen a casu inquisitores exercendo officium aliquam irregularitatem incurrant, poterunt adinuicem se absolueri inter se unus alteri, & alter alteri sine alia dispensatione, ut

habetur in quadam extrauagante Urbani tertij, quæ sic dicit ad literam. Urbanus episcopus seruus seruorum Dei dilectis filijs fratribus ordinis Prædicatorum, inquisitoribus hæreticæ prauitatis in regno, & dominio carissimi in Christo filij nostris Regis Aragonum deputatis a sede apostolica, & impostero deputandis salutem, & apostolicam benedictionem. Ut negocium fidei valeatis liberius promouere, uobis auctoritate præsentium indulgemus, ut si uos, & fratres vestri ordinis socios uestros excommunicationis sententiâ, & irregularitatem aliquibus casibus humana fragilitate contingat, uel recolat etiam incurrisse, quia propter iniunctum uobis officium ad priores uestros de leui super hoc recurrere non potestis, mutuo uos super his absoluere iuxta formam ecclesiæ, ac uobis cum auctoritate nostra dispensare possitis, in casibus in quibus dictis prioribus, ut dicitur est ab apostolica sede concessum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis frangere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se noverit incursum. Datum apud montem Flascion. secundo nonas Augusti. Pontificatus nostri anno primo.

Nota quod omnis irregularitas tollitur eo ipso quod quis se deputat obsequio Iesu Christi, de iudi. cum deputati, in gl. de aposta. c. 2.

An beatus Petrus qui tempore passionis domini, abscidit auriculam Malcho, fuerit propter hoc irregularis?

ris? dicendum quod non. de quo not. gl. 23. q. 3. pro membris.

Quid autem de illis, qui iuris ignari zelo fidei, & propter indulgentiam quæ dabatur, attulerunt ligna ad cremandum hæreticos, nunquid tales sunt irregulares? & respondeo secundum Guil. quod si materia illa est cooperata ad mortem, irregulares sunt, nec dispensabitur cum eis nisi per Papam. si autem non est cooperata, quia iam forte mortui erant, uel antequam materia illa incederetur, mortui erant, tunc non efficiuntur irregulares, & tunc sufficit episcopi dispensatio. & si dubitatur de morte ante, uel post tutius est quod habeatur dispensatio a Papa antequam ministret, nec promoueatur, ut extra de tem. ordi. cap. ad aures.

ADDITIONES.

^a Regularis, qui & canonicus uocabulo Græco dicitur, qui secundum regulam est appellatur, unde regulares religiosi dicuntur, qui secundum suam quique regulam uiuunt. de regula. transe. & de stat. regu. 9. q. 2. c. 2. & q. 3. c. 1. 2. 3. Item regulare dicitur in iure quod regula iuris conuenit, uel ea continentur, unde regulariter aduerbium, quod legitur in l. tertia. §. sed & si errauit. ff. de in rem ver. & in l. regulariter. ff. de petit. hæredita. & in l. si seruo. in princi. ff. de usufru. Regula uero est norma qualineæ reguntur colu. libro tertio, capitu. decimotertio, duas regulas eius latitudinis. qua pastinator sulcis facturus est, translata, pro norma recte & bene uiuenti, quod eam regat, & prebeat. cap. secundo, distin. 3. Inde quoque iuris regula est, inquit Paulus, quæ rem quæ est breuiter enarrat, ex iure desumpta. in summa cum regule appellatio multa cum pro-

præ, tum translata significet, ita regularis, & regulare, quæ ab ea descendunt complura demonstrant. Irregularis autem quia prepositionem, In, prinationem significat, tem habet appositam, uidetur posse dici generaliter, qui caret regula, uel ex ea quid non efficit. Hic quidem significatur is qui non iuxta regulas iuris canonici potest ordinari nec suscipere, nec in susceptis ministrare propter incursum criminis, uel aliam causam a iure cognitam, quasi regulariter ceteri possint, hi nequeant, cum ceciderint a regula, unde contrahitur irregularitas, de qua loquitur. capitu. ultim. de tempo. & quali. ordi. & ad ipsum Docto. & quidam volumina consecerunt, ut Borgastus. si uolumus ex eius etymologia nomen hoc intelligere, potest accipi latissime pro eo quod non est secundum regulam, ut prædixi. Ab ea quis possit absolueri Syno. Trid. statuit Sess. 26. c. liceat. 6. P. V.

Interdictum ^a ecclesiæ hoc die ipso iure est nullum, si est latum in aliquem locum pro pecuniario debito, ut in c. ex rescripta, de iure iur.

De multis quæ interdicuntur publicè pœnitentibus, uide infra pœnitentiâ, in margine. §. no. quod hæreticis, & publicè pœnitentibus, & in §. nota quod effectus.

ADDITIONES.

^a Interdictum in iure erat forma, atque conceptio uerborum, quibus preter aut iubebat aliquid fieri, aut fieri prohibebat quod tunc maxime fiebat, cum de possessione aut quasi possessione inter aliquos contendebatur. Summa autem interdictorum, hæc est, quod aut prohibitoria sunt, aut re-

stitutoria, aut exhibitoria. Prohibitoria sunt, quibus prætor vetat aliquid fieri veluti vim sine vitio possidenti, vel mortuum inferenti, quo ei ius erat inferendi; vel in sacro loco edificari, vel quid aliud prohibetur fieri. Inst. & ff. de interd. quæ quidem plurima sunt in iure, ff. Instit. & C. eodem titu. Erant qui putabant, interdicta propriè ea vocari, quæ prohibitoria sunt, quia interdicare sit denunciare, & prohibere. restitutoria autem, & exhibitoria, propriè decreta vocari, sed tamen obtinuit omnia interdicta appellari, quia inter duos dicuntur, Instit. eodem quia scilicet interdum de controuersia cognoscitur interponuntur, quasi inter ius dicendum posita. Hoc autem interdictum de quo agit auctor, inter prohibitoria numeratur, cum ecclesie ingressus, officia diuina, & sacramentorum ecclesiasticorum perceptio, vel populo, vel clero, ab episcopo, vel aliis ordinario, vel à sede apostolica interdiciuntur. & hoc genus interdictorum, vel cum prouincia, regnum, vel diocesis interdicto supponitur generale nuncupatur, cum verò ciuitas, vel castrum, aut villa, collegium, vel vniuersitas inclusit populo, speciale dicitur. capitu. non est vobis. de sponsu. capitu. quod inte. de pœni. & remis. capitu. si sententia. & capitu. si ciuitas, de senten. excommuni. libro sexto, & Clem. prima, eodem tit. quæ duoque singulæ est, cum in singularem personam vel ecclesiam fertur interdicti sententia, ut no. ad allegata capitu. item titu. de cler. suspen. & capitu. item interdici solet & matrimonium tit. de matri. contra. inter eccle. & alia fieri, & in iure canonico prohibentur, quæ passim in eo leguntur. Iure quoque civili quandoque res, officium, persona, vel locus interdicitur. l. moris. ff. de pœn. Interdicta nedum a sede apostolica emanata, sed etiam ab ordinarijs promulgata mandante episcopo, a regularibus in suis eccle-

sijs publicari decreuit, & seruari Sinod. Trident. sess. 25. capitu. 12. censura. Petr. Vendramenus.

Interrogatorium.

Quæ interrogatoria debeant fieri cõtra hæreticos iudaizantes, & de quibus per inquisitores debeant interrogari, vide supra cœremonia. & interrogentur per omnes supra positas cœremonias, scilicet de obseruatione sabbati, & de omnibus alijs, de quibus ipsi confitentur iudaizare, & cum quibus, & in quo loco, & quo tempore perdurauit in hæresi. & quis eum instruxit in illis erroribus. & dicat omnia specificè de se, & suis confortibus.

Item qualia debent esse interrogatoria, quando testes examinantur in causa hæresis, uide supra examinatio, & supra inquisitio, de forma procedendi in inquisitione.

An copia interrogatoriorum quæ a parte offeruntur iudici, sit danda alteri parti contrariæ, uide supra copia. a

Quæ interrogationes debent fieri per inquisitores ipsis, qui confitentur hæresim, uide supra examinatio, & infra in quarta instructione inquisitionis. Ideo Prouiso Solerter.

ADDITIONES.

a Et quòd non debeat dari copia interrogatoriorum parti ea ratione nè testes examinandi instruantur, quod etiam de consuetudine seruatur, est glo. no. in capitu. 2. in verb. interrogatoria, versi. & hæc interrogatoria de consuetudine, & de iure de testi. libro 6. & glo. in cap. in primis in verb. presentia.

presentia. 2. quæstio. 1. Spec. & Io. And. de testi. s. iam de interrogatorijs. in princ. Bal. in l. data opera. nu. 36. C. qui accus. non pos. Alexan. in l. 2. nume. 4. & ibid. recentio. C. de eden. Abb. & Fely. numero 10. in c. per tuas. de testi. Q. M.

Ira. Nota quòd irascitur contra nos Deus, non vt perdat, sed ut conuertat, de pœnitent. distinct. prima, sed è contrario. & non irascitur hominibus, sed magis uitijs, de pœnitent. distinct. prima, quam obrem confitium.

Nota quòd ira Dei ex malorum clericorum precibus magis augetur, seu irritatur quàm placatur. 49. di. ecce a quibus. de materia iræ uide infra isto folio, in dictione iudex, in apostilla. & uide Arch. 11. q. 3. ira. & uide infra sodomia, & infra oratio, & infra neophytus.

Dicit Caro, ita impedit animum, nè possit cernere uerum. Ideo tu iudex Prouiso Solerter. Nam ira sæpè etiam innocentes ad crimen adducit, quia dum iusto amplius irascimur, & volumus aliena coercere peccata, grauiora committimus. Ideo apostolus ait, non uos vindicantes carissimi, sed datæ locum iræ. hoc est declinemus eam, nè nos illa corripiat. Vnde dominus Iesus mittens ad euangelizandum discipulos, misit eos sine auro, sine argento, sine pecunia, sine virga, ut incentiua litis, & instrumenta eriperet uitionis, habetur in decretis. 11. q. 7. ira sæpe.

ADDITIONES.

a Ira est libido puniendi eius qui uideatur læsisse iniuria. Cice. libro quarto, Tuscu. quæ

per iram facere dicamur, uideas Aristot. Rhetor. 1. & 2. & quæ supra inimicus annotata sunt. Gel. libro primo, ca. 26. ita definit iram ex Tauri philosophi sententia. Motus animi, qui est ulciscendi causa senior ira dicitur. Irarum uerò signa hæc recenset ex Plutarco. Nunquid ergo, Plutarcus inquit, irasci tibi uideor? ex uultu ne meo, an ex colore, an etiam ex uerbis correptum me esse ira intelligitur? mihi quidem (opinor) neque oculi truces sunt, neque os turbidum, neque inaniter clamo, neque inspumam, ruborem uero efferuesco, neque pudenda dico, aut pœnitenda. neque omnino trepido ira, et gestio. hæc enim omnia, si ignoras, signa esse irarum solent, Ira, inquit Ennius, est initium insanie. Cic. 4. Tuscu. idem 1. off. ait. Licet ora ipsa cernere irarum, aut eorum qui aut libidine aliqua aut metu commoti sunt, aut uoluntate nimia gestuunt, quorum omnium uultus, uoces, mutus, statusque mutantur. cumque nihil rectè fieri, nihil consideratè potest. ibid. Idem 3. Tuscu. proprium est enim irati cupere, a quo læsus uideatur, ei quàm maximum dolorem iniurere, Item 4. iratum propriè dicimus exisse de potestate, idest de consilio, de ratione, de mente, & c. quæ sequuntur uide nihil itaque iratè dici, vel fieri ius præcipit. 11. quæstio. tertia, capitu. illa. ca. ira. & seq. duo. quicquid iracundiæ calore fit, aut dicitur, non prius ratum est, quàm persenerantia apparuerit iudicium animi fuisse. l. diuortium. ff. de diuort. & l. qui quid. ff. de regu. iur. & alia iura uideas a gloss. citatas ad ipsas ll. & capitu. hæc de hominis iradicta sint, Ira uerò Dei non est, ut hominis, idest perturbatio concitati animi, sed tranquilla iusti supplicij constitutio. ca. productior. de pœn. dist. 3. De ira Dei pulcherrimum composuit librum Lact. Firmi. quæ D. Ieronimi. de Scripto. commendat. Petr. Vendramenus.

Iudex ^a Potest inquirere, & se informare de fama simpliciter, & de plano, & sine strepitu iudicij, de spons. cū in tua, & ibi Inno.

Omnis iudex, qui iustè iudicat, gestat stateram in manu, & in utroque pēso iustitiam, & misericordiam portat. sed per iustitiam reddit peccati sententiam, per misericordiam peccati temperat penam, ut iusto libramine quædam per æquitatem corrigat, quædam uerò per misericordiam inducat: qui Dei iustitiã oculis suis præponit, semper timens, & tremens in omni negotio formidat, nè de iustitiæ tramite deuians cadat, & unde non iustificatur, inde potius condemnatur. habetur 45. distin. omnis qui. Sed vā, vā, vā, quia istis temporibus diminuta est iustitia in iudicibus, & rectoribus. de quo uide infra ueritas.

Iudex potest se informare per testes non iuratos. Baldus 10. col. de parte. c. 1. §. si duo. Inno. de pos. præla. c. j. de electio. bonæ, el j. uide supra informatio.

Noli iudex fieri, nisi possis uirtute rumpere iniquitates. Eccles. 7. uide infra iurisdictio. §. iurisdictioe commissa.

Iudex debet laborare, nè uilescat eius autoritas. & alibi dicitur, Auctoritatē dignitatis debet iudex suo ingenio augere. l. obseruandum. ff. de offi. præsi. Abb. in c. qualiter, el 1. de accusat.

Qualiter iudex debet corrigere suum errorem, uide supra corrigere. nam ratio debet corrigere, quod furore promulgatum est. 11. q. 3. cum apud.

Iudex exercens officium, quod fibi non competit, debet acriter puni-

ri. Bart. in l. si quis, la seconda. C. de aquæduc. l. 11.

Iudex per iram, uel odium aliquid iniustè faciens tenetur de fide. l. lex Iuli. §. si. ff. ad leg. Iul. repe.

Iudex inductus ira nihil debet iudicare. 11. q. 3. illa. uide in c. cum eter ni, de re iud. lib. 6.

Iudex an semper debeat habere misericordiã, uide infra misericordia. §. an iudex. Sed dicendum quod potius seruabit misericordiã, quàm rigorem. 50. distin. ponderet, in fi. & 87. distin. non satis. 11. quæstione 3. nemo peritorum, extra de fortil. c. 2. nonne melius est propter misericordiam rationem reddere, quàm propter crudelitatem? ut 27. quæstione septima, alligant. Quandoque tamen potius seruatur rigor, quàm misericordia, scilicet ubi non est spes correctionis, ut 23. q. 4. est iniusta, ut infra misericordia.

Iudex inquirens non debet se subscribere, nec etiam denunciare, ut supra dictum est in litera, denunciatio. sed iudex debet facere denunciati charitatuam monitionem. Angelus in l. & si uacantia. C. de bonis vacan. qui allegat. c. qualiter & quando, el 2. de accusat.

Iudex cum sit homo, non potest de corde iudicare, nisi per actus exteriores, & extrinsecos, ut supra confessio, & infra de proba.

Iudex de gestis coram se non potest testificari, nisi sint redacta in scripturam. ff. de probatio. l. quotiens. §. si. & ibi Iaco. Butri.

Iudex debet iudicare secundū allegata, & probata, & non secundum conscientiam, licet aliud conscientia sua sentiat, cum secundū allegata, &

pro-

probata teneatur iudicare, ut 30. q. 5. iudicantem oportet cuncta rimari, in tex. & in glo.

Nota quòd multis modis humanū iudicium peruertitur, ut non possit rectè iudicare, ut habetur. 11. quæst. 3. quatuor. ubi sic dicit. Quatuor modis humanum genus peruertitur, timore, dum metu potestatis alicuius ueritatem loqui nescimus. Cupiditate, dum præmio alicuius animum corrumpimus. Odio, dum contra quemlibet aduersarium molimur. Amore, dum amico, uel propinquo contendimus præstare auxilium: quàm uerò graue sit, uel odio, uel amicitia, uel metu, uel munere, uel quolibet modo iudicium peruertere. Est quintus modus in gl. scilicet quando iudex pauperibus miseretur, ut 23. quæst. 3. est iniusta, & c. nè amisso. Item sunt alij duo modi, scilicet nimia seueritas, & nimia remissio. 45. dist. disciplina. Non enim est constans iudex, cuius animi motum vultus detegit. ff. de offi. præsi. obseruandum. item est alius modus, quando per imprudentiam malè iudicat. inst. de obl. quæ ex quasi delic. nascuntur. §. 1.

Iudicium uniuersale est futurum, quo iudicabuntur uiui, & mortui. sanctus Th. in 3. parte. q. 69. ar. 5. & in 4. dist. 47. ar. 1. & in summa contra gentiles, li. 4. quæst. 96.

In ultimo iudicio talis præsentabitur anima, qualis hinc recedit. 25. di. qualis hinc. & in ultimo iudicio nullus poterit habere alicuius defensoris, uel excusatoris subsidium. 9. q. 3. aliorum.

In ultimo iudicio omnia damnatorum peccata erunt omnibus ma-

nifesta. de pœnitent. distin. prima. Iudicium uniuersale fiet per locutionem uocalem. Tho. in 4. dist. 49. art. 1. Et erit in ualle Iosaphat. idem in 4. distin. 47. art. 4. & 1. q. de quolibet. q. 9. artic. 2.

In illo iudicio uniuersali erunt tã homines boni, quàm mali, & etiam angeli iudicabuntur. item Tho. in tertia par. q. 59. ar. 4. 5. & 6. & in 4. dist. 47. artic. 3.

Tempus iudicij uniuersalis est incognitum. de quo uide Tho. in 4. dist. 49. & in q. de potentia, q. 5. art. 6. & in 4. dist. 47. art. 1. Et ante iudicium præcedent signa, quæ habentur Luc. 4. de quibus uide sanctum Th. in 4. dist. 48. art. 4.

Et in præfato iudicio aliqui iudicabunt cum Christo. Thomas in præ allegata di. 47. ar. 1.

In qua forma iudicabit Christus, uide infra Christus.

Iudicium Dei locum non haberet, si omnia peccata in præfati punirentur. 15. q. 6. si sacerdotibus, uel peshim. 6. q. 1. si omnia. ex quibus colligitur, quòd malorum uindicta Deo reseruanda est: nec sunt corporaliter puniendi, sed crebra admonitione, & charitatis beneficio ad correctionem mutandi sunt, ut patet. 23. q. 4. hæc autem uita §. ex his. sed hoc intelligo quando sunt parati corrigi, & non sunt pertinaces, ut 23. quæst. 3. dixit apostolus.

Quandoque iudex incurrit inimicitiam ex administratione iustitiæ, ut supra inimicus. §. quandoque. iudex.

Iudex non tenet locum partis in inquisitione. Abb. in cap. qualiter & quando, el 2. in ver. no. sexto.

Iudex uidens portantem arma potest punire illum sine alia probatione. Bal. in l. illicitas. §. ueritas. ff. de officio præfidi. Idem in quolibet delicto coram iudice commisso, licet aliter non probetur. Angel. & Innocen. in l. 2. ff. de ferijs. uide gl. in l. 2. C. qui & aduersus, quos, & per Bal. in l. secunda, ad fi. C. de sen. ex peri. recitan. sed Paulus de Castro tenet cōtrarium in consi. 196.

Iudex non debet de facili credere, vt 3. q. 9. c. 1. 2. & 3. & 12. quæstio. 4. innocens, in gloss. de quo uide infra mentiri.

Iudex debet esse cautus, ut faciat sibi dari licentiam ab accusatore, & accusato, ut possit procedere in eorum absentia. Bar. in l. is qui reus. §. 1. ff. de pub. iud. & in l. inter, eo. ti.

Vbi requiritur semiplena cognitio, non est necessariū q̄ iudex sedeat Io. An. in addi. Spe. ti. de po. §. 2.

Indice mortuo, uel eius officiali quis exercet eius iurisdictionem ante aduentum successoris? uide Inn. in in c. ad abolendam, extra de hæreticis.

Iudex qui non legitimè inquisiuit contra aliquem, debet in expensis cōdemnari. Cynus in l. properandum. §. huiusmodi. ff. de iud.

Iudex ex sola comminatione excusari non potest. ita dicit Inn. in cap. si quando, de rescrip.

Iudex iniquus dicitur, cum malè se habet in officio suo, & hoc ideo, quia iudex debet uti æquitate. 4. q. 4. c. 1. unde secundum Io. An. falsitas propriè dicitur in teste, qui debet uti ueritate, de crimine falsi. c. 1. §. 1. q. 3. q̄ quis. & propriè dicitur iniquitas in iudice, quia debet uti æquitate, ut dicto cap. 1. quod no. pro forma, & practica

formandi processum contra testem, uel iudicem. hæc Abb. in c. quoniam contra falsam, de probatio.

Mandatum iudicis contemni non debet. 3. 4. dist. ca. 1. ff. ne quid in loco pub. l. fi. aliàs puniuntur contemptores, ut ff. si quis iudi. non obtem. l. 8. & in c. 1. extra de matri. contrah. contra. inter. eccle.

Nota q̄ non est iudex idoneus, & potest recusari, qui fuit aduocatus in eausa ipsa, uel in causa connexa, uel etiam procurator, ut in ca. postremò, de appel. tenet Spe. de appel. §. item si fuerit, nisi appellatus eum impetret, secundum Io. An. ibi in addi.

Item non est idoneus iudex, si fuit consultor in causa. docto. & Ioan. in cap. irrefragabili, de officio ordin. & docto. in dicto cap. postremo, de appellatio.

Facto sequestro super aliquo, iudex præfigit statim terminum actori. hoc est illi qui impetrauit sequestrū, producendi suū libellum, & inde p̄bandi de iure suo. quòd si non fecerit, seu produxerit tunc ipsum sequestrum relaxabit, & idem seruabit iudex, si reus fideiussorem dederit, propter quod sequestrum relaxauit, quia inconueniens esset, quòd fideiussor semper staret obligatus, ar. in l. penul. C. de fideiussoribus, & in l. si eo tempore. C. de remissione pignoris, cum similibus.

Cui iudici pertineat cognoscere de crimine hæresis? & dicendum q̄ cum sit crimen ecclesiasticum, ut dictum est in litera crimè, quòd ita eius cognitio, & punitio pertinet ad iudicem ecclesiasticum, sicut dicitur de quolibet alio crimine ecclesiastico, 6. q. 2. cap. 1. 12. q. 2. ut nulli liceat, &

extra

extra de iud. nouit, de vsur. quoniam. not. de foro competen. in glo. iste est ergo. sed potest fieri differentia, quia aut agitur de articulo iam deciso per ecclesiam, aut non. si agitur de articulo nō deciso, iudicium spectat ad Papam ut probatur. 2. 4. q. 1. quotiens, & cap. hæc est fides, & c. 1. de iura. cal. & cap. maiores, de baptis. & si agatur de articulo iam deciso, pertinet iudiciū iudici ecclesiastico, scilicet episcopo diocesano, uel suo uicario, uel capitulo sede uacante, & inquisitoribus, ut prædictum est.

Sed quæro, quis erit iste iudex ecclesiasticus, qui potest de hoc crimine cognoscere? & dicendum quòd est duplex iudex uidelicet episcopus, q̄ est ordinarius iudex in sua diocesi, & alius erit inquisitor, si fuerit ad hoc per sedem apostolicam deputatus. & sic sunt isti duo iudices, scilicet inquisitor, qui habet iurisdictionem delegatam in tota provincia sibi decreta, alter uero. scilicet episcopus habet ordinariam, ut supradictum est in litera, delegatus, & in litera, episcopus.

Nota quòd iudex laicus sæcularis, seu potestas sæcularis non se intromittit isto crimine, nec suam exercet iurisdictionem contra hæreticos, nè detrahere uideat iurisdictioni ecclesiasticè, nè interponat falcem suā in messem alienam. ad quod extra de elect. in capitu. uenerabilem, & est ca. sus in c. ut officium, extra de hæreticis, libro 6. in §. prohibemus. & hoc est uerum, nisi iudex sæcularis fuerit requisitus per iudicem ecclesiasticū, ut supra dictum est, ad quod facit extra de hæreticis ad abolendam. §. si laicus, & §. damnati, & ca. uergentis, eodem tit. & ca. cum secundum, eod.

tit. libro 6. uide supra cognoscere, & supra communicare, & supra confiscatio, & supra executio.

Iudex considerare debet, quis est qui loquitur, & quid, & cui, & quando. Nam ex personis dicta pensanda sunt. quia si per errorem aliquis lapsus sit, uenia dignus est. ex quo uerè pœnitent. intelligas ut C. si quis Imperatori maledixerit. l. unica. nec lubricū linguæ de facili ad pœnam trahendum erit, ut ff. ad l. lul. maiestatis. famosus. ar. de transactio. c. vlt. in fi.

Ergo si ex obstinata mente, & ex studio dicat aliquis ecclesiam, siue ecclesiasticos iudices non habere potestatem soluendi, & ligandi, uel cum eis de fide catholica disputauerit contra articulos fidei, hæreticus iudicatur, ut C. eo. quicumque. & hoc comprobatur. ff. de re militari. l. milites. §. irruerens. uide supra blasphemus, & supra ebrius. & de hoc Hostiens. in summa titu. de hæreticis, §. qualiter deprehendatur, uersi. & sic debet iudex.

Iudex sæcularis potest omne delictum laicorum quò ad facultatem puniendi punire, nisi ubi reperitur crimen ecclesiasticum, ut probatur per locū a speciali in c. ut inquisitionis. §. prohibemus, de hære. lib. 6. ° est regu. la. Abb. in c. cum sit generale, in fi. de fo. comp.

Nota quòd potestas cognoscit, & iudicat de delictis suæ familiæ circa officium commissis, non de alijs, nec de iniuria alteri illata per familiam suam. Bartolus in l. senatus, in vltim. quæst. ff. de offic. præsi. & ibi gloss. & docto. idem tenet Ioann. de Imol. in l. quotiens. §. sed si, de hæredi. instituen. per Barto. in l. si quis.

Hh 3 fortè.

forte: §. 1. de pœnis, uer. quæro quid si aliquis delinqueret.

Item nota quod potestas potest iudicare de causa inter suos familiares, non autem inter familiarem, & extraneum. Bar. in d. l. fenatus, ad finem.

Et sic nota quod potestas non cognoscit de iniuria illata sibi, uel suæ familiæ. glo. & Bar. in d. l. fenatus, ad finem. Cy. & Bal. in l. r. C. ne quis in sua causa, uer. quærūt hic doct. ubi distinguunt, aut delictum est notorium, aut non. primo casu potest punire. secundo casu subdistingue, ut ibidem per eum. Bal. in l. obseruare. §. proficisci. r. col. de officio procon. & le. & Florianus in §. si fornicarius, in l. si feruus. ff. ad leg. Aquiliã. Bar. in l. lex Cornel. in prin. in uer. ult. facit. ff. de iniurijs, & in l. si quis forte. §. 1. de pœnis, uer. quæro quid si aliquis, uide infra iniuria, & supra impediens.

Solum per iudicem ecclesiasticum fertur sententia declaratoria super hæresi, ut infra sententia.

Nota formam, quam iudex ecclesiasticus, siue inquisitor debent tenere, quando aliquem hæreticum declarant remittendo eum curiæ sæculari, ut eum puniat, quod non est intelligendum, quod inquisitor, uel episcopus tradunt hæreticum manualiter ipsi iudici sæculari, sed solummodo per sententiam suam declarant eum fore hæreticum, & esse exutum omni priuilegio clericali, si sit clericus. & si sit laicus, omni honore, officio, & beneficio, & bona eius esse confiscata a tempore commissi delicti. & sic declaratum remittunt, seu relaxant eum iudici sæculari illius ciuitatis. sed inquisitor postquam eum declarauit, & relaxauit, debet rogare iudi-

cem sæcularem, cui remittit hæreticum, ut se habeat misericorditer cum illo, qui sibi traditur.

Et his expeditis postquam inquisitor relaxauit hæreticum, amplius non se debet intromittere de persona illius declarati. sed sæcularis potestas illum punit secundum canonicas sanctiones, seu de iure ciuili, ut supra dictum est in litera, comburi, & infradicetur in litera pœna.

Item nota quod si hæreticus sit iudex, eius sententia nullam obtinet firmitatem, ut habetur in quadam constitutione Friderici Imperatoris, que incipit, Gazaros, Patarenos, & c.

Iudex non debet excedere fines sui mandati, quia non licet, ut extra de rescriptis, cum dilecti. uide supra excedere.

Iudex ex officio suo potest requirere defensiones pro accusato. Bart. in l. si non defendatur. ff. de pœnis, & in l. r. in fi. ff. de quæstio. uide supra confessio. §. si. sed iudex in inquisitione non tenet locum partis. Ab. in c. qualiter, & quando, el. 2. de accu. & sic nota quod iudex maleficiorum potest in causa criminali ex officio recipere testes tam ad defensam, quam ad offensam et publicatis attestacionibus, licet accusator non producat, ut in reper. Bar. duxen. in dictione, iudex maleficiorum, uide infra testes. §. item no. quod iudex maleficiorum.

Iudex potest prohibere inimico alicuius ne faciat transitum ante domum sui inimici. uide sup. inimicus. §. iudex potest.

Iudex ore proprio debet legere sententiam, uide infra sententia.

Iudicium non debet propter sacrilegium quorumcunque peruertere, 23. quæst. 4. est iniusta.

ADDITIONES.

a Iudex, est qui iure proprio, aut alieno, uel ex sua, uel mandata iurisdictione ius habet, causas litigantium, uel que sunt uoluntaria iurisdictionis cognoscendi, & definiendi, uel quid aliud decernendi legitime. l. 1. & 3. ff. de eo cui man. est iurisd. l. more. & l. solet. 16. ff. de iurisd. om. iud. l. secunda, ff. de offi. proconsul. l. iudex. C. de iudi. Qui ex propria iurisdictione ius illud habet, dicitur ordinarius, qui ex mandata uel commissa dicitur delegatus, unde sunt duo tituli in iure canonico. de offic. ordina. & de offic. delega. in Ciuili de ordinario sunt tituli. ff. & C. de senato. de offic. procon. præfecti prætoris. Urbis. Vigilum. præsidis. prætoris, & ceteri usque ad tit. de eo cui man. est iurisd. ubi & sequitur. de iurisd. scribitur utroque de iudice promiscue. Iudex a Dico, quod iudicat accepta potestate id est quibusdam uerbis dicendo finit Varro. Iudex proprie dicebatur cui mandabatur a prætore iurisdictionis, & ita pro delegato sumebatur a Romanis, unde sic eum finit Hotomanus de uerb. iur. Iudex in priuatis causis dicitur ciuis aliquis priuatus, cui prætor ex reorum consensu de lite cognoscendi, sententiamque ex formula præscripto pronuntiandi potestatem dedit. quam quidem definitionem pluribus explicat ex Cic. iurisque digestorum scriptis. sed & pro ordinario capitur. Ex his habes duo genera iudicum, dicitur & Arbitrator Iudex commissarius. l. stipulationum. 5. §. ult. ff. de uerborum obliga. Item pro estimatorum rerum. Cice. 3. de fini. Quia te æquissimum habeo eorum studiorum, quæ mihi communia tecum sunt, estimatorum & iudicem. Ex l. continuus. §. primo, colligitur iudicem posse dici estimatorum. Iudicem ex probitate, uel improbitate morum litigantium, cum nulla sit alia probatione nec absoluere, nec

condemnare posse. Gell. lib. 14. cap. secundo, de offi. iudicis existimauit, sed non liquere sibi pronunciauit ex facto. Cic. uidetur aliter uisum lib. secundo, de Orato. fol. 71. Vide Bar. in extranea. ad reprimendum in uocem Denunciationis, & in Constitu. aposto. lib. 2. c. 23. P. V.

b Sequi deberet. Aug. testatur dicens quicumque aut consanguinitate, & c. ut in c. seq. legitur. P. V.

c Ac c. bene quidem. 96. dist. & capitu. ecclesia S. Mariæ. de Constitu. Guindisal. in tra. Et. hæretico. quæstio. 20. nume. tertio, Vmber. in iudi. inquisi. in uerb. Laicus. nume. 6. Quintil. Mand.

d Pro ijs uide primam formulam sententiarum propter crimen heresis proferendarum, apud Zanchi. de hæretic. c. 41. & Guindisal. eo. tract. q. 15. Q. M.

e Exo. c. 23. pauperis quoque non miseraberis in iudicio. Leuit. 19. Non consideres personam pauperis, nec honores uultum potentis. Q. M.

Iudæus. Nota quod Iudæi confessores interpretantur: multos enim ex his sequitur confessio, quos antea perfidia possidebat. hæc Isidorus libro 8. capitu quarto. & habetur in Catholico in expositione uocabulorum super parte, Iudæus. uide supra de hæresibus Iudæorum.

Nota quinque causas quæ detinent Iudæos modernos in sua perfidia, & obstinatione. primò quia putant legem Moysei fuisse datam gratia sui, & non propter alium finem. secundo quia putant ipsam in æternum duraturam. tertio quia putant illam terram Canaan, & Ierusalem, cum omnibus fructibus suis esse eis promissam

sam & datam in præuium præcisum pro obseruantia legis. quartò^b quia putant q̄ messias in lege promissus debeat eos liberare ab omni captiuitate tēporali, & reducere eos in illā terrā Canaā, & ideo non credūt Iesum Christū fuisse uerū messiam, sed expectant aliū, qui debeat illos liberare. quintò putant legem euangelicam esse imperfectam, & omnino cōtrariam legi Moyli, & esse sacrilegā, & falsam. ideo eam nolunt sequi nec recipere. de hoc uide p̄ reuerendū Iacobum de Valentia ep̄m Christophopolitanū in suis q. cōtra Iudæos, in prin. Quare Iudæi non cōuertuntur ad fidem, multi tamen auertuntur a fide Christi, triplici de cā prima est p̄pter timorem penuriæ tēporalis. quia semper fuerunt cupidi, & in lege eorum frequenter promittitur abundātia tēporalium, ideo supra modum abhorrent contrarium. alia cā est, quia a cunabulis nutriuntur in odio Christi, & legis Christianæ, & Christicolis maledicunt in Synagogis suis omnimodè. illa aut̄ ad quæ hoīes sunt assueti a pueritia, sunt quasi in naturam uersa, ut ait phil. in li. de memoria, & reminiscētia. consuetudo est quasi natura, & per cōsequens auertunt iudicium intellectus a ueritate contraria. alia cā est p̄p̄ difficultatem, & altitudinē eorum, quæ in fide catholica proponuntur credenda, sicut trinitas personarū, in natura diuina: duæ naturæ in vna persona Christi, & sacramētū eucharistiæ q̄ nullo mō p̄nt capere, nec cōprehendere, & ideo reputāt nos tres deos adorare, colere, & credere in ipsa sacra eucharistia reputant nos pessimè idololatrare, sicut per experiētiā cognouerunt illi,

qui frequenter de istis cum eis conterunt, & ideo a fide catholica pro talibus auertuntur, & plures eorum iā baptizati ad uomitum reuertuntur: hæc Nicolaus de Lyra in quotlibeto secūdo, in suis quæstionibus contra Iudæos. item inuenies libellum Petri Alfonsi, quem ipse de Iudaismo ad fidem conuersus edidit. & de hoc uide Vincentium historialem in l. 26. cap. 118.

Hoc autem potest dici contra Iudæos eo quod uocantur Iudæi. Si autem tu Iudæus cognominaris, & requiescis in lege, & gloriaris in Deo, & nostri uoluntatem eius, & probas utiliora instructus per legē, confidis teipsum ducem esse cæcorum, lumen eorum qui in tenebris sunt, eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiæ, & ueritatis in lege. qui ergo aliū doces, teipsum non doces? qui prædicas non furandū, furaris? qui dicis nō mæchādū, mæcharis. qui abominaris idola, sacrilegium facis? qui in lege gloriaris, præuaricatione legē domini in honores? nomen enim Dei per uos blasphematur inter gentes, & c. ad Romanos secundo. Item de Iudæis incredulis dicitur Isaiæ. 23. præuaricantes præuaricati sunt, & præuaricationē t̄iā aggressorum præuaricati sunt. hic quater ponitur præuaricatio, quæ primò præuaricati sunt Iudæi Christi humanitatem blasphemantes. Ecce hō uorax & potator uini, publicanorum, & peccatorū amator. Matth. 11. secūdd̄ eius diuinitatē miracula uirtute diuinitatis facta Dæmonib. attribuentes. Luc. 11. in Belzeub Principe Dæmoniorum eijs Dæmonia. tertio mortem eius procurantes. quartò ipsum

in suis discipulis persequentes, ut patet in actibus apostolorum in pluribus locis no. hæc Nico. de Lira Isaiæ 24. Iudæos ecclesia tolerat in testimoniū fidei Christianæ 45. dist. qui sincera. Paulus de Cast. consilio 378. & sunt ab ecclesia sustinendi, & tolerandi, quanto fieri potest, sine contumelia creatoris. de test. Iudæi. nota Inno. de uoto, quod super 11. q. 3. ad mēsam. 23. q. 7 si de rebus, Arch 45. dist. qui sincera. ubi bonus tex. glo. 28. q. 1. Iudæorum.

An Princeps possit Iudæis auferre filios ad baptizandū? & dicendū q̄ si sunt paruuli, quod sic potest, dummodo non causa cogendi patres eorum ad baptismum, secundū Archi in d. c. qui sincera 45. dist. uide infra ista litera in margi. in apostil. §. an possint sine peccato.

An Iudæus per baptismum liberetur a patria potestate? uidetur quod sic. 28. q. 1. Iudæorum.

Iudæus usurarius non debet baptizari, nisi prius restituat usuras. gl. de conse. di. 4. Iudæi, in gl. si Io. And. de baptis. debitum.

An Iudæi possint missas audire. gl. in vers. inter catechumenos. 25. q. 3. de inces. & c. se. ubi gl. de cons. dist. 4. Iudæi. no. 25. di. perlectis, in gl. 1.

Iudæi ad fidem conuersi non debent cum infidelibus conuersari. 28. q. 1. c. sæpe.

Quare cum Iudæis possumus loqui, & non comedere? gl. 28. q. 1. omnes deinceps. adde gl. de Iudæis, quāmsit. uide supra comedere.

Iudæi non possunt habere seruos Christianos, nē sub his Christiana polluat religio. 54. di. mancipia.

An Christianus possit emere Iu-

dæum? & dicendū quod sic, ut est gl. in d. c. mancipia.

An Iudæus iurās per Christum te neatur stare illi iuramento, & an peccet Christianus tale iuramentum recipiens a Iudæo? uide infra iuramentum.

Quid si Iudæus, uel paganus contraxerint cum consanguineis secundū ritus suos, an post cōuersionem poterunt in tali matrimonio remanere? uide tex. in c. de infidelibus, de cōsanguini. & asti. sanctus Thom. in 4. distin. 37. & de hoc est tex. expressus in c. gaudemus, extra de diuor. ubi dicitur, quod possunt in tali matrimonio remanere.

Nulla officia publica sunt Iudæis concedenda. 54. distin. nulla 17. q. 4. constituit, ubi contra faciens censet sacrilegus, ut de Iudæis. c. pe. & C. de Iudæis. l. si. adde no. ff. de decurio. l. generaliter. §. si. & ibi Barto. & l. omnes qui. C. eo. & habetur etiam prima parte, ti. 17. l. 1. quæ incipit. non bre. uide infra sacrilegium.

An Iudæis dicatur hæreticus, uide supra hæreticus, si supra infidelis.

An Iudæi sint cogendi redire ad fidem catholicā, uide supra cogendi.

An & ex qua causa inquisitor procedat contra Iudæos, & sæpè dubitatum est. & quidam dixerunt indistinctè, quod inquisitores se non intromitterēt de Iudæis, quia nihil ad eos qui foris sunt, ut 45. dist. qui sincera, & c. de Iudæis. 11. quæst. 3. inter uerba. 2. q. 1. multi. extra de diuor. gaudemus. sed aliter est dicendum circa hoc, eo tamen præsupposito pro constanti, quod Iudæi inuiti non sunt cogendi de iure ad fidem catholicam redire, nec ad suscipiendum baptismum,

ptismum, ut supra dictum est: nec est sunt reuocandi a suis consuetudinibus, ut extra de Iudeis, sicut, & consuluit, nisi blandicijs, & rectis consilijs, ut d. c. qui sincera. 45. distin. ad q. 18. q. 5. ad fi. & de hoc redditur ratio in canone, quia homo ex libero arbitrio debet conuerti, ut patet in d. capi. de Iudeis. hoc tamen retento dicendum est, quod aut Iudæus deliquit contra fidem in contemptum nostræ fidei, uel impedimentum officij inquisitionis: aut deliquit contra legem Moyfi: aut deliquit penitus extra ista. primo casu quando delinquent contra fidem nostram, uel cōtemnendo, uel uilipendendo eam, uel committendo aliquid in contumeliam creatoris, seu saluatoris, & in contemptum ipsius, puta uituperando ecclesias, uel altaria, uel etiam sacra ornamenta ecclesiæ, uel similia. item etiam cum impedit inquisitorem circa explicationem sui officij, certè inquisitor poterit procedere contra tales Iudæos, & eos punire, quia ipsi inquisitori est commissa defensio fidei Christianæ, ut in cap. accusatus. §. sanè, & in cap. ut officium. §. denique, de hære. lib. 6. & nimirum si inquisitor his omnibus habet iurisdictionem in tales, quia ratione sui delicti effecti sunt de foro ecclesiæ, & iurisdictione ipsius, ut extra de iud. ca. nouit. facit extra de Iudæis. c. & si Iudæos. & de hoc not. eo. ti. Iudæi, in gloss. sed quid ad nos? præterea si diceremus quod inquisitor non posset eos punire, iam sequeretur, quod Iudæi essent melioris conditionis, quam Christiani, & iam ex sua nequitia, priuilegium exemptionis obtineret, quod esse non debet, ar. ff. de pœnis. l. si a patre. §. si prædo. quod vi aut clā.

l. tertia, §. si seruus, & ff. de nego. gest. l. si hæreditaria, in fi. ad quod extra. de trans. episcopi. capitu. inter corporalia. §. sed nec. cum si. Item inquisitor potest procedere contra Iudæum qui Christianum negantem fidem, & condescendentem ad sectam Iudæorum recipit, & occultat. similiter contra faciem aliquid in uituperium domini nostri Iesu Christi. de quo habetur per Oldrad. in consi. 2. nume. 36. sed non potest procedere inquisitor contra Iudæum transeuntem ad sectam Saracenorum, ut per eundem Oldra. in consi. 2.

De iure autem diuino, & cano. Iudæi censentur serui Christianorum propter passionem Christi qui illos seruos effecit, & Christianos liberos, ut in c. & si Iudæos. & no. quod Constantinus Imperator contulit libertatem ecclesiis, & Iudæos seruituti subiecit. postea uero Iulianus Imperator apostata dedit licentiam Iudæis novas Synagogas construere, ut extra de Iudæis, in glo. 1. c. consuluit.

Itē inquisitor potest procedere contra Iudæos, si Christianos denegantes fidem, & descēdentes ad eorum sectam recipiunt, & occultant, uel persuadent, & sugere faciunt, nè de crimine hæresis cōtra eos inquiratur, uel uerbis, uel factis defendunt, ut persistant in Iudaismo, uel uēdunt Christianos Iudæis alijs, uel Saracenis, de quibus constat eis, quod faciūt negare Christianos fidem Christianam. nam tunc potest inquisitor contra tales procedere tanquam contra receptatores hæreticorum, & existētes causa erroris illorum Christianorum, ut plenè probat Oldra. consilio 36. quod incipit, infra scripti sunt articuli inquisitoris.

toris. & ratio est quia inquisitor potest procedere cōtra omnes receptatores, fautores, defensores hæreticorum, siue sint hæretici, siue non, ut patet. de hæreticis, accusatus. §. si uerò, li. 6. & etiam si sunt excommunicati, ut dicunt doc. eo. ti. & li. c. cōtra Christianos. & ita procedi potest contra Iudæos, licet hæretici non dicantur. & ibi dicunt doc. post Io. An. quod Iudæi introducentes ad eorū ritus Christianos, licet non puniantur sicut hæretici, quia nō fuerunt Christiani, tamen puniendi sunt alia pœna tanquam fautores hæreticorum, ex quo sic trahunt baptizatos ad Iudaismum & ibi plura. & sunt tales pœna arbitraria puniendi, ex quo pœna certa non est statuta, per regulam. c. de causis, in fi. de of. deleg.

Sed circa prædicta quomodo puniet eos inquisitor, cum non possit pœnas pœnitentiales, seu spirituales imponere, prout imponuntur Christianis, nè aliquid communicet cum ipsis Iudæis, ut extra de Iudæis, ita quorundam, in fi. & d. c. si Iudæos, & c. ad hæc. nam hæc est pœna grauissima conuersari inter homines, & hominum carere suffragijs, ut C. de apostata. l. secunda.

Item & pœnam pecuniariam imponendo, ut extra de Iudæis. cap. postulasti.

Itē & aliam pœnam corporalem, uidelicet eos carcerando, uel uerberando, ut extra de raptō. in Arch. cōcor. 67. questio. 3. constituit. & nota. de hoc 45. dist. qui sincera, in gl. sed nonne, in fi.

Etiam sunt publicis flagellis deputandi, ut patet. 28. q. 1. sepe. sed aliter

coram sæculari puniuntur, ut C. de Iudæis. l. fi. & l. Iudæis. & hoc casu inquisitor non potest Iudæos punire sine episcopo, nec sententiare, uel ecōtra per Cle. 1. de hære. Et scias quod in prædictis casibus Iudæi per sæculares potates sunt grauioribus pœnis puniendi, ut C. de Iudæis, & l. Iudæos, & l. Iudæi, & l. fi. extra eod. c. in illis. in fi.

In secundo casu, scilicet quando Iudæus delinquit circa fidem eorum, puta quia scenerantur, uel contemnant seruare mandata legis Mosarce, de talibus dicendum, quod ecclesia non se intromittit nisi id quod faciunt contra suam legem redudet in damnum, & præiudiciū Christianorū, sicut est extorquere uisuras a Christianis, quia tunc licet inquisitor nō se possit intromittere de hoc, cum eius iurisdictione sit limitata in his, quæ pertinent ad defensionem fidei, ut supra dictum est: tamen episcopus diocesanus, qui est iudex ordinarius, poterit ipsos Iudæos punire, & a talibus ipsos coercere ut extra de uisuris, post miserabilem, & ibi gloss. quia Iudæi usurarij possunt per ecclesiam puniri corporaliter, & hoc ratione delicti, quod est mixti fori sed hoc facit contra præcedentem gl. d. c. per miserabilem. nam si possunt corporaliter puniri per ecclesiam, quare mandat Papa; eos compelli per sæcularem potestatem? & potest responderi quod ecclesia hoc facit, ubi habet iurisdictionem temporalem, licet ubi habet spirituale, possit idem facere in peccantibus ad forum suum inuocato auxilio brachij sæcularis. item hoc nō negatur, quin ecclesiasticus possit nam hoc crimen est mixti fori. & in fi. gloss. nota bene glo. quod Iudæus ratione delicti fortitur

titur-forum ecclesiasticum, quando delinquit contra legem diuinam, ut contra iuramentum, uel quid simile.

Itē quādo Iudei, uel infideles peccant contra naturam, nam sicut Deus tales punit, Gen. 7. ita & eius uicarius potest eos punire, ut nota Inno. in ca. q. super his, de uoto. hęc Ab. in eo. c. post miserabilem.

Et ad id quod dicitur, quod nihil ad nos de his, quę foris sunt, dicendum, quod uerum est, ut pœnitentia-liter puniantur, uel ut ecclesia intenet de his quę faciunt, secundum regulas superstitioſe religionis ipſorū, uel ut ipſi compellantur præciſe ad fidem catholicam uenire, non sunt cogendi, ut supra dictum est, nisi iam fuissent baptizati, & Christianæ fidei alligati, ut extra de hęc. c. cōtra Christianos, de hęc. lib. 6. quia tunc compellendi sunt seruare fidem catholicam, quam per baptismum ceperunt, ut supra dictum est, baptismus. Aut Iudæi peccant in his, quę faciunt in cōtemptum fidei Christianæ, uel perniciem Christianorum, & tunc bene se intromittit ecclesia, ut supra dictū est, & ita soluitur istud contrarium, prout nota Gof. in ti. de Iudæis. §. itē permitti.

In tertio uerò casu, ubi delinquūt extra pmissa, inquisitor nō intromittit se, cum talia non sint suę iurisdictionis, ut dicto ca. accusatus. §. sanē, & §. se. & 25. q. 5. an puto. ubi expresse dicitur quod iudex non debet attentare aliqua non commissa, quia sic excederet fines sui mandati, quod non licet, ut extra de rescript. cum dilecti.

Sed nota quod quandoque Iudæi puniuntur pœna sanguinis, & mor-

tis, ut si impugnarent fidem Christi. C. de Iudæis. l. 1. ubi dicitur, Cernat Iudæus bona sua proscripta: mox pœna sanguinis destinandus, qui fidem alterius expugnauerit peruersa doctrina. Item si impediērit uolentē cōuerti. C. col. Iudæis, ubi dicitur, Iudæis, & maioribus eorum, & patriarchis uolumus intimari, quod si quis post hanc l. aliquem qui eorum feralem effugerit sectam, & ad Dei cultū respexerit, saxi, uel alio furoris genere, quod nunc fieri cognouimus, ausus fuerit attestare, mox flammis delendus est, & cum omnibus participibus concremandus.

Nota quod Iudæi inuocando crucem, uel ea utendo uidētur facere in contemptum Christianæ religionis, ut C. de Iudæis. l. Iudæos. & Iudæus nō potest portare crucem, nec inuocare nomen domini nostri Iesu Christi, ne sit suspicio quod faciat in contēptū, Barto. in cons. s. forum, in princip.

An inquisitor possit procedere cōtra Iudæos, qui in pasceue crucifigunt h. agnum, uel si crucē conspuūt, & pedibus cōculcant in uituperium fidei? & respondetur quod non, quia licet ex hoc fiat iniuria fidei Christianæ, tamen per hoc error contra fidē non inducitur, unde non spectat ad eius officium, quod est limitatum, quamuis propter hoc per ordinarios, sœculares, & ecclesiasticos saltem in directē coerceri possunt, secundum eundem Oldra. in consi. 36. idem Petrus de Anch. in consi. suo. uide supra hęceticus. §. an frangens.

Sed an Iudæi cogantur deferre talem habitum continuē, per quem manifestē distinguantur a fidelibus, uide supra habitus. 2.

Iudæi

Iudæi cogendi sunt recipere testes Christianos cōtra se, & ipſi non possunt ferre testimonium, contra Christianos, ut extra de testi. Iudæi. ibi dicitur primum: secundum notatur in gloss.

Sed an Iudæus transiens, ad sectam Saracenorum sit puniendus? & Oldr. consilio 5 r. tandem post multa conclusit quod non & inter cœtera motiua sua est illud, quod deterior est infidelitas Iudæos, quàm Saracænorum, aut gentilium pro quo est etiam text. apertus. 1. q. 1. nonne. cum ergo de peiori transeat ad minus malam, non est ob hęc puniendus.

Nota quod ca. Iudæi. 1. q. 4. est reuocatum per cap. uergentis, extra de hęceticis.

Nunc uideamus an inter catholicos aliqua permittantur, Iudæis de suis obseruantijs. Et dicendum quod eis permittuntur ista, quę sequuntur, uel licet primò ut possint habere Synagogas antiquas, & eas reparare: non autem nouas construere, ut in l. si. C. de Iudæis, & in cap. Iudæi in ciuitate, de Iudæis, & cap. consuluit. Secundò permittitur Iudæis pacificē, & quietē celebrare festiuitates suas, & officia consueta in Synagogis eorum publicis, ut 45. di. qui sincera. Tertio permittitur Iudæis comitiua conuicinalis catholicorum. causa tamen aliquā inter dicitur, ut de usuris ca. quanto, & cap. post miserabilem. Quarto Iudæi obedientes legibus non sunt molestandi a Christianis. 23. quæst. 8. dispar. Quintò Iudæi non sunt per uolentiam ad fidem compellendi, ut 45. di. qui sincera, & cap. de Iudæis. Sextò Iudæi sine iudicio æternæ potestatis non vulnerentur, nec occidantur,

nec pecunijs suis expolientur, ut de Iudæis, ca. sicut Iudæi. Septimò quod de cœmeterijs eorum non exhumentur corpora defunctorū eorum in allegato ca. sicut. Octauò in omnibus ritibus eorum tolerantur, dummodo non fiant in opprobrium fidei catholicæ, & cōtra formam canonum, ut patet. 23. quæst. 4. 5. & 6. per totum, & 41. dist. cap. primo, & 4. & 56. dist. Ismael, 54. di. cap. 1. 2. & 3. 1. q. 3. ad mensam, & de Iudæis, per totum. in super si aliqua priuilegia sunt eis concessa per Romanos Pontifices, sunt eis seruanda, ut de priuilegijs porro, & c. accepimus.

Sed an possint sine peccato expelli de regno, uel ciuitate Iudæi per regem, uel superiorem? Oldrad. tenet quod sic in cons. 87. ubi etiam dicit eis posse se bona auferri. & quod Papa potest hoc præcipere, sed non debet, si scandalum non faciant, cum bene uiuant. & per Oldra. consilio vltim. & 264. Et si Iudæos, quos propria culpa submitit perpetuæ seruituti, pietas Christiana receperit, & sustinuit usque modo istis temporibus cohabitationem illorum, nunc uerò isti Christianissimi Reges Castellæ, & Aragonū, Sicilia, & Granatæ uisa ingratitude eorum, scilicet Iudæorū, eo quod redderent Christianis pro gratia contumeliam, ab eis scœnerando, & in contemptum nostræ religionis Christianæ impugnando fidem Christi multos de Christianitate descendentes de genere suo ad suam infidelitatem subuerterunt, imponendo eos in obseruatione legis Moyſi, & eos instruendo circa eorum ritus, & cœremonias (qua de causa ex eorum familiaritate magna multitudo hęceticorum,

corum, & apostatarum inuenta est in istis regnis, & suscitata, ut experientia docet) & cum ipsi Iudæi illam retributionem impendant quam iuxta vulgare prouerbum, mus in pera: ignis in sinu: serpens in gremio malè suos remunerant hospites, ut in §. mus. 13. q. 1. §. 2. & extra de Iudæis, capitu. & si Iudæos. ideo ad euitandum scandalū iustè dicti serenissimi reges eos faciunt expelli de regnis, & dominijs suis uolendo magis uti cum eis de misericordia, quàm de rigore, cū omnia bona possent eis auferri, & pœna capitali punirè, ut C. de Iudæis. l. j. & in l. Iudæis, & iustè, sicut ipsi hæretici, poterant igne concremari, ut in dicta l. Iudæis, & etiam auctoritate Principis poterant filij eorum paruuli baptizari inuitis parentib. Iut per Arch. in ca. qui sincera 45. dif. uide supra infidelis. Et qui emendari despiciebant, & noluerunt emendari, sed persistere suis morib. deprauatis, permanendo tantis temporibus in societate fidelium: non solū licitè potuerunt expelli a regnis fidelium, sed exemplo suæ perditionis omnes de præcepto regum debuerant occidi cum bona conscientia, ut nota in ca. ecce. 24. quæf. 3. de hoc uide infra misericordia, in additio. & qui emendari.

Vnde coertio Iudæorum transgressientium hos canones non spectat ad inquisitores, nam ritus Iudæorum non propriè sapit hæresim, sed notat infidelitatem respectu dispositionis legis gratiæ, & hæreticus stricto sumpto uocabulo differt ab infideli, & schismatico, ut dictum est supra hæresis, quia quilibet infidelis, Iudæus, uel paganus largè dici possunt hære-

tici, ut nota 24. q. 3. §. quia uerò, & ca. inter schisma. si ergo Iudæus seruat ritus suorum antiquorum, nō est propriè hæreticus immo permittitur eis seruare secundum formam canonū, ut prædicitur sin autem obseruat cōtra formam canonum, non est strictè hæreticus, sed est canonum uiolator, & sic ad episcopum ordinarium spectat eorum coertio principaliter, quia est custos canonum. 25. quæst. 1. nulli fas, & ca. uiolatores. 9. q. 3. in princ. ut patet de Iudæis cap. & si Iudæos, & c. postulasti. Et potest episcopus eos punire per indirectum prohibendo Christianis, nē habeāt commercium cum eis, uel etiam pœna pecuniaria, ut in allegato c. & si Iudæos, & c. non nullis.

Item potest episcopus ordinarius punire infideles delinquentes in sua diœcesi pœna pecuniaria, uel corporali citra sanguinis effusionem, ut est casus de rapto in archiepiscopatu. cū sit custos canonum, & ita in effectu consuluit do. lo de Lignano, & subscripserunt Laurè. de Pinu, Aegidius de presbyteris, Gaspar de Calderinis, & Io. de Fantucijs, & incipit consiliū in Christi nomine, & beatæ uirginis, & utriusque Ioannis, quia sepe reuocatur in dubium & c. Et hoc quod hic dicitur, quod Iudæus, uel paganus non strictè, sed largè dicitur hæreticus est uerum, nisi recepisset baptismum, & postea prauaricasset, ut patet in c. contra Christianos, de hæreticis, li. 6. nam tales tunc stricto modo dicuntur hæretici, ut ibi, & C. nē sanctum baptisma, per totum, & C. de apost. l. 1. & per totum. & addè quod prædicitur per consilio uigilimo sexto, & per Calde. sub titu. de Iudæis,

dejs, consil. 2. & 3. ut dictum est supra hæret.

Iudæi debent tenere ostia clausa diebus passionis domini nostri Iesu Christi, cap. in nonnullis, extra de Iudæis. ubi sic dicit ad literam. In diebus autem lamentationis, uel dominicæ passionis in publicum minimè prodeant, eo quod nonnulli ex ipsis talibus diebus, sicut accepimus ornatius non erubescunt incedere, ac Christianis qui sacratissime passionis memoriam exhibentes, lamentationis signa prætendunt, illudere non formidant. illud autem districtissimè inhibemus, nē in cōtumeliam creatoris proflire præsumant. Et quoniam ipsius disimulare nō debemus opprobriū, qui opprobria nostra deleuit, præcipimus præsumptores huiusmodi per Principes sæculares condignè animaduersionis adiectione compeisci, nec crucifixum pro nobis aliquatenus blasphemare præsumant.

A D D I T I O N E S.

a Iuda enim idest confessio interpretatur Ieroni. ad Paulum, super obitu Blesille. a Iuda Iudæi. P. V.

b A Pseudomoiße deceptos olim Iudæos miseros in insula Creta fuisse tradit histo. ecclesia. li. 14. cap. 40. Nicepho. modum ibi lege. Pet. Vend.

c In Calderi. tract. de hære. q. 1. ca. 36. legitur hoc caput, & caput, sed circa, & seq. Petrus Vend.

d Iudæus an & quando puniendus ab ecclesia. Iren. in c. quod super de uo. Vmb. in Iud. inquisi. in uerb. inuocare. num. 3. & seq. ver. Nam Inno. Q. M.

e Scribit ex Iustino martyre Nicepho. de histo. ecclesia. li. 4. c. 6. multa Iudæos cōtra

Christi doctrinā infidiosè molitos esse, quia viros eximios delectos Ierosolymis in oēs orbis partes miserunt qui Christianam sectam, ut atheam & Deos abolentem, impietatisque manifestè confertam esse diceret. Multa prophetarum dicta eos manifestè de Christo uaticinātia sustulisse redarguit, quæ committere perseuerarunt, ut auctor conquerit infra §. nunc uideamus. scribit etiam Eusebius, ex Egesippo lib. 4. hist. eccles. ex sectis Iudæorum originem hæresum profuisse. Ad hæc idem Nicepho. libro 14. c. 14. narrat eos Alexandria pulsos a Cirillo, ut liberaret hæresibus ciuitatem. præterea subiungit. Iudæorum natio semper infesta Christianis est, pietatemque se præstare Deo persuasum habet si quamplurimorum nobis malorum causa sit. De eorum in Christianos crudelitate scribit etiam lib. 17. capitu. 24. P. V.

f De Iuliani Imperatoris apostasia, a fide Christiana, & quanta, & qualia molitus fuerit licet incassum, in Christianismi delectionem, pluribus explicandum esset lege Niceph. de histo. ecclesia. lib. 10. multis in capitibus, maximè. 3. 4. 5. & a 19. usque ad 33. In exaltatione sanctissimæ crucis id aduentum Iulianum in ipsa idolomania spectris diabolicis conteritum, signaculo crucis ex fuisse. 16. c. 3. P. V.

g Addas omissa ex Calderini præcitato ca. 36. hæc scilicet. Dic quod poterit eis alias pœnas imponere uidelicet & c. P. V.

h Immo, quod peius est memoriæ proditū legi apud Niceph. eccles. hist. lib. 14. c. 16. ab his impijs in Iesu Christi contumeliam Christianum puerum comprehensum, flagris antea ad mortem usque concisum in cruce suspensum esse, Theodosii Imperatoris anno 6. alia similia crudelia in Christianos, & in fidei Christianæ contemptum ab his esse perpetrata commemorant historiæ. Petrus Vendramenus.

i Et D.Tho. 2. 2. questio. 10. arti. octauo, inquit, Infidelium quidam sunt, qui nunquam fidem Christi susceperunt sicut Iudæi, & Gentiles, & tales nullo modo sunt ad fidem compellendi ab ecclesia ut ipsi credant, quia credere voluntatis est, sunt tamē compellendi à fidelibus si adsit facultas ut fidem non impediant, vel Blasphemij, vel malis persuasioneibus, vel etiā apertis persecutionib. & c. quæ etiam refert Vmbert. in Iudi. inquit. in verb. innocare ante num. 7. Quint. Mand.

x Immo quod Papa, suadere debeat quin & præcipere, nè Principes ex eorum regnis expellant sine iusta causa Iudæos, communiorem, verioremq, ac probabiliorē affirmat Paris. consilio 2. numero 15. volumi. 4. Quint. Mand.

l Iudæorum filios inuitis parentibus, baptizari non posse communiorem testatur. Paris. consi. 2. nu. 41. & sequen. volum. 4. Quint. Mand.

Iuramentum ^a Cui & quale sit præstandum, quando sit inquisitio, vide accusati. qualiter & ca. seq.

Qui confitentur hæresim, debēt iurare suas confessiones, ut in 4. instructione inquisitionis.

Iuramentum dicitur ficta probatione. de quo uide infra probationes.

Iuramentum non debet esse uinculum iniquitatis. & ideo si aliquis iurasset obseruare aliquid cōtra fidem, uel contra conscientiam, non ligaret eum iuramentum, nec tale iuramentum debet seruari. ad quod facit cap. quanto, de iureiuran. & cap. i. eodem tit. libro 6.

Pars semper debet esse præsens quā testis iurat, nisi formalis causa allegatur, ut quia mulier est ualde pulchra,

Gull. in l. ad egregias. ff. de iureiuran. An iuramentum testis possit remitti, sunt opiniones, ^b uide glo. in l. 2. §. sed quæritur. C. de iura. calum. glo. & Cy. in l. i. iurandi. C. de testi. gloss. & Bar. in l. i. ff. de ferijs, Bar. in l. legati. ff. de fal. in ver. iuxta hoc quæritur.

Episcopus, uel inquisitor possunt compellere iurare totam uiciniam, ubi aliquos sciuerint esse hæreticos, uel suspectos de hæresi. uide supra episcopos.

Omnes potestates, consules, uel rectores, quibuscunque fungentur officijs, debent præstare iuramentum in fauorē fidei contra hæreticos. & istud iuramentum tenentur ipsi facere publice, quod de terris, suæ iurisdictioni subiectos uniuersos hæreticos ab ecclesia denotatos bona fide prouiribus suis exterminare studebunt. ita quod ammodo, quando cunque, quis fuerit in perpetuam potestatem, uel temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare alioquin nec pro potestatibus, nec cōsulis, seu consimilibus habeantur, eorumque sententias decernimus inutiles, & inanes hoc habetur in quadam constitutione Friderici Imperatoris. ubi sic dicit ad literam, ut prædictum est uide supra inquisitio. §. quando inquisitores incipiunt, & in prima instructione inquisitionis.

Item omnes rectores locorum, & baiuli, prætores, & alij qui potestatem habent gubernandi, tenentur iure seruare, & seruari facere constitutiones factas contra hæreticos, fautores, receptatores, & defensores eorū, & eorū filios, & nepotes, & promulgatas a sede apostolica, & etiam approbatas, quotiescunque ab inquisitore,

uel

uel episcopo fuerint requisiti, ut in c. ut officium, de hæreticis lib. 6 & qui iurare recuauerit, habet ut infamis & hæreticorum fautor, & de fide suspectus, nec amplius debet haberi p domino, nec ad aliquod officium publicum ulterius assumi. & ea quæ interim respectu sui officij fecerint, nullā habent firmitatem, ut in d. ca. ut officium, & de hoc uide sup. episcopus, ubi dicitur, quod qui respuunt iurare in fidei fauorem, & in causa hæresis, ex hoc tanquam hæretici reputantur.

Nota quod si potestas obseruare iurauit statuta ciuitatis, si illa sunt talia per quæ possit impedire officium inquisitionis, quod tale iuramentum nō ligat, de quo uide infra statutum.

Item si potestas iurauit obseruare statuta ciuitatis, potest populus ei remittere iuramentum antequam potestas incidat in periurium, ut l. supra. ff. ad municipales, & nota in c. in his. 1. 1. di. sed si iam incidit in periurium, nil valeret remissio, quo minus potestas esset infamis, ar. ff. de verbo. ob. l. cum stipulatus sum mihi a Proculo. & si omnes de concilio iurauerint seruare statutum, possunt pro bono publico ipsum reuocare sine metu periurij, quia iuramentum intelligitur, donec statutum fuerit sed statutum modo non uiget, quia est reuocatum. si tamen iurassent non reuocare, tunc bene essent periuri. & hoc uerū, nisi habita esset consideratio statuti, tanquā a causa finali, quia tunc defectus causæ finalis excusat a periurio, ut C. de non nu. pecu. l. si. & ar. de lega. 3. l. cum quis decedens, in prin.

Nota quod nullus se potest excusare dicere ueritatem requisitus ab inquisitore, licet dicat, quod fecit iura-

mentum, uel uotum de non dicendo, & potest cogi per inquisitorem dicere ueritatem in fauorem fidei. ut in c. excommunicamus. §. ad iijcimus, de hæreticis, libro 6. quia licet ueritas quandoque possit celari hosti, uel persecutori alterius, nunquam tamen est celanda inuestigando ueritatem, ut 2. 2. q. 2. nequis. nec foret seruandum iuramentum, uel uotum tale. 2. 2. q. 4. in male, & extra de testi. cogen. capit. peruenit.

Si aliquis captus fuit ad poenam, uel periculū mortis, & relaxatur suo iuramento de redeūdo ad carcerem, an teneatur redire, uide supra captura, & supra carcer.

An iuramento sit standum super matrimonio occulto, quando unus illorum negat, an uiro, uel mulieri, uide 30. q. 5. si quis.

An iuramentum iudiciale possit recusari, & quando? & dicendum quod iuramentum iudiciale potest recusari. s. quando pars plenē probauit. ^c idem est, si actor nil probauit, & iuramentum defertur reo. potest enim illud licetē recusare, ut nota in ca. si. de iureiu. quia sicut actore plenē probante debet reus condemnari, ita eo prorogato debet reus absolui, dicto capit. fina. & l. qui accusare. C. de edendo. sed actore femiplenē probante, seu præsumptionem habente, locus est delationi iuramenti, ut in dicto c. si. præallegato. & sic intelligitur, & distinguitur text. capit. sicut, de probationibus, secundum Abbatem in dicto cap.

Iuramentū defertur in supplementū probationis habenti unū testē profese, si causa non est grauis, & persona est legalis. hoc tenet gloss. in capitu.

li per

per venerabilem, de elect. quam op. probat ibi. Abb. in c. ex insinuatione, de procura.

Iuramento alicuius statuitur, cū quæritur de conscientia^d alicuius, Abb. per illum tex. in c. si uero, de sententia excommunicati, de test. in c. presentium, & ibi glo. & in c. pastoralis, de exceptionibus, & in c. cū in tua, qui matris accus. possunt, & in c. proposuisti, 82. distin. & in l. non omnes. §. a barbaris. ff. de re mili. gl. in c. significasti, el. 1. de homicidio, & ibi Abb. tu limita. c. hoc, nisi certa p̄sumptio extrinseca conieciat animū, quia tūc non statuitur iuramento in p̄iudiciū alterius. istud probatur per tex. iuxta doctrinam Abbatis in c. uidua, de regula. uid. do. Ant. de Butri. & Io. de Imo. in c. 1. de p̄sumptionibus, ubi dicunt q̄ in dependentibus ab animo non statuitur uerbo alicuius, quando ex facto habetur certa p̄sumptio a iure de animo ego limitarem hic, nisi esset persona honesta, quæ secum haberet aliquam p̄sumptionē in contrarium, quia tunc daretur ei iuramentum ad elidendā illam p̄sumptionem, quam ius elicit ex facto de aīo ista est gl. in d. c. uidua, & tex. in dicto c. si uero procedit, quādo subest p̄sumptio animi declaratiua, & ad primum dictum uide gl. & ibi Ang. in l. de actioni. in §. alia, in uerbo, dicit. circa medium, & uide Abb. in c. accedens, de crimine fals.

De forma iuramenti episcopi, uide de iureiuran. c. episcopus.

Item de forma iuram. Imperatoris uide 63. dist. tibi non, & de iureiur. in Clem. uni.

De forma iuramenti abnegantis heresim uide de cōsec. dif. 5. ego Be-

rengarius, & j. quæst. 7. quotiens, & c. saluberrimum.

Item de forma iuramenti, secundū quod iurant testes Prouinciales, uide de 35. q. 6. episcopus in Synodo.

De forma iuramenti qua quis iurat non reuerti ad uxorem, uel quando iurat retinere uxorem, uide 35. q. 6. c. ab isto die.

De forma iuramenti notarij, uide ne clerici uel monachi, in c. sicut.

Purgandus p̄stat iuramentum de ueritate, de purg. cano. quotiens fallit ubi materia non esset capax, iuramenti ueritatis, Innoc. de purg. cano.

Compurgatores debent iurare de credulitate, ut de purga. cano. quot uel quotiens, & ca. constitutus, & ca. si. glo. 2. q. j. multi, uide glo. 2. q. 5. auditum, & ca. omnibus, de purga. uide infra purgatio.

Custos carceris antequā exequatur officium, tenetur iurare corā inquisitore, uel ep̄o tactis sanctis euangelij, quod in custodia omnem diligentiam, quam poterit, adhibebit, & quod alicui in carceratorum nihil loquetur unus sine alio audiente. & q̄ ipsis carceratis fideliter conferet prouisiones, quas ipse receperit ex ordinatione communi, quæ a parentibus uel alijs personis conferuntur eisdē in carceratis, nisi episcopi, uel inquisitoris, uel suorū commissariorum ordinatio refragetur, ut in clem. multorū, de hereticis, & uide supra carcer.

Testis potest iurare per sanctū Iacobum, uel alium sanctum, quando recipitur ad iuramentum. Cy. in l. testium. C. de testi.

An testis debeat iurare priusquā deponat, uide infra testis. §. nota q̄ testis prius debet iurare.

Nota quod non potest homo testificari, nec ualidē deponere ad plenā probationem sine iuramento, licet sit in quacunque dignitate constitutus. & idem dicitur de uiris religiosis quātūcunque honestis, & ualidis, ut eis nō credatur ad plenum sine iuramento etiam in fauorem ecclesiæ, ut est text. in c. nuper, de testi. & Abb. in ca. cum olim, primo de priuilegijs. Et an credatur sine iuramento assertioni uiri magni, seu religiosi in p̄iudiciū aliorum, uide glo. in c. sicut, de sententia excommunicati. & in c. cum olim, de dolo, & contu.

Viso de aliquibus iuramentis, quæ fiunt, nunc subsequenter uidentur est de iuramentis, quæ recipiuntur in officio inquisitionis. Et primo uidentur est de iuramento, quod inquisitores debent recipere ab omnibus Christianis in officio inquisitionis, & in fauorem fidei. Et est notandum, quod quando aliquis actus fit in officio inquisitionis, & fit publicē, quod omnes circumstantes, & p̄sentes illi actui debent iurare isto modo in fauorem fidei, uidelicet inquisitor, uel notarius officij inquisitionis de p̄cepto inquisitoris stando dicit omnibus ibi stantibus, quod eleuet manus dexteras, & sic eleuatis manibus dicit notarius, Vos, & quilibet uestrū iuratis per Deum, & sanctam Mariā, & per sancta quatuor euangelia, & istud signum crucis, quod ante oculos uestros habetis, quod dabit omne auxiliū, fauorē, & consilium, quæ necessaria fuerint officio inquisitionis sicut boni & catholici Christiani & q̄ non ibitis, nec uenietis directē, uel indirectē, publicē, uel occultē contra officium inquisitionis, & ministros

eius, nec contra aliquem ipsorū, sed antea impendetis oē illud auxiliū, consilium, & fauorem quod a uobis per eos, uel quemlibet ipsorū postulatum fuerit, & necessarium habuerint, & q̄ per uos, & quēlibet uestrū manifestabuntur ipsi inquisitori, & suis ministris omnes, & quilibet heretici, & apostatæ, quos sciueritis, uel esse de hæresi suspectos, & eos persequemini, & non receptabitis eos, nec sub protectione uestra habebitis, nec eos defendetis, nec fauorem, adiutorium, uel consilium quocunque modo eis dabitur? & tunc omnes illi, qui iuramentū p̄stant, alta uoce respondunt. sic iuro. Et statim notarius recipiendo confessionē dicti iuramenti dicit, si ita feceritis, dominus noster omnipotens uos adiuuet, & det uobis pro eo bonum p̄mium, & contrarium faciendo ipsemet Deus p̄stet uobis malē, & peius in isto mundo uestris corporibus, & in alio mundo uestris animabus sicut malis Christianis, qui peierant nomen Dei in uanum. & tunc omnes illi, qui iurant, respondunt, Amen.

Nota q̄ hæc. 6. presbyterū faciunt iurare coactum, sicut sit recta fides, ut obediatur, ut bona fama, Nē uerum peccet, nē res sacra, uel data damna, ut 28. di. de Syracusanæ. & est gl. in ca. quotiens cordis. 1. q. 7. super parte, sacramento.

Sequitur uidere de iuramento Iudæorum, & de forma eius tam in Latino, quā in uulgari. Et primō uidentur, an Iudæus iurās per Christum teneatur stare illi iuramento? & dicendum quod sic, ut not. Innocent. in c. & sic Christus, de iureiuran. ut refert Barto. in p̄oemio. florum.

in princip. & quòd Christianus, qui tale iuramentū recipit a Iudeo, quòd non peccat in recipiēdo, de hoc uide Ange. Are. procemio. 3. col. super Inſtitu. & in dicto cap. si Christus, de iureiuran. & per Bart. in 1. constit. ff. in princ. & per ca. monet. 2. 2. q. 2. sed adde, q̄ iuramentum Iudæi per euangelia, uel per Iesum Christum nō ualeat Bar. in l. ait prætor. §. iurati, de iureiurand. & in l. Spadonem. §. iam autem, de excusa. tuto.

Nota q̄ iuramentū Iudæorū pluri- bus modis præstatur, puta per legem Moyſi, uel per Deū. Bar. in l. iusiuran- dum. §. ait prætor, in fi. ff. de iureiurā. uel super decem præceptis legis diuinae, uel Moyſi, per legem si qui. C. de Iudæis. uel si iurat per Deum patrem omnipotentem Sabbaoth. uel p̄ Deū qui apparuit Moyſi, in Rubbo, uel p̄ uerum Adonai patrem, uel per Deū Heloym. hæc omnia probantur in dicto c. monet. 2. 2. q. 1. uel sic, si periuras tu Iudæus, sis dispersus inter gentes, & moriaris in terra inimicorum tuorum, & terra te absorbeat sicut Datham, & Abirō. & Iudæus respondeat, Amen. nota. 7. q. 1. denique, de elec. c. licet. uel sic lepra te apprehendat, sicut Naam Syrum, 1. q. 1. qui stultet. uel sic, fiat habitatio tua deserta, argumen. 23. distin. in nomine, ad fi. uel sic, ueniant super caput tuum omnia peccata tua, & parētum tuorum, & omnes maledictiones quæ scriptæ sunt in l. Moyſi, & p̄phetarū, & semper tecum maneant. & Iudæus respōdeat, Amen. probatur Deut. 28. ca. & in psalmo, Deus laudem & c. uel sic, det Deus te in maledictionem, & exēplum cuncto populo. 2. quæst. 5. hoc autem. ita Specu. titulo de iuramen-

calum. §. restat. versicu. penul. & in dicto capitulo & si Christus, de iureiurando.

Sequitur iuramentum Iudæorum in vulgari uidelicet. Que iurais ami dahat, & no al uestro pored criador q̄ hizo el cielo, & tierra, & mar, & arenas, & puso sū nombre en quatro letras. yot. he. uau. he. & faco los hijos de israel de tierra de egipto, & partio la mar por doze careras, & dio la ley a Moyſen en el monte sinay. & truxo a los hijos de Israel pored yermo, & les dio el manna, & los lleuo despues a tierra de p̄missiō, & q̄ a vn que otro iuramēto tengais fecho en contrario deste q̄ dices verdad de todo lo que supierdes, & feres pregūtado tocāte al officio della inquisition asy delos que son b̄uios ora sean presentes, ora absētes cōmo delos que son muertos. & diga el judio si juro. E replique el quele toma el juramento, echando le la confusio del dicho juramento. sy asy lo fizieredes el criador vos a piade, & repare, & cumpla en vos todas aquellas promessas que prometio por los prophetas al pueblo de Israel. Et sy el contrario fizieredes el criador vos destruya cōmo destruyo a los del diluuiο e nel tiempo de noe. & a sodoma, & a gomorra en el tiempo de abraham, & seys confondido cōmo corath, & sus compañeros dattam, & abiron en el yermo, e todas las maldiciones que estan en el quinto libro dela ley de Moyſen. e las maldiciones del psalmo de Dauid del quinto libro de elohete, elaciateharas, e nasca en vuestra casa hijo de vuestro nombre que here de nombre que nin dices de mas, nin de menos nin lo dezardes de dezir por amor,

amor, nin pro paz, nin por parentesco, nin dadiua, nin interesse antes todo lo declarares, e especificares por manera que se pueda escreuir e entender e afirmar todo ello cōmo a quel que dicho ha la verdad, e nocurareys de amenaza de alguna persona, nin temor que nuestro señor vos escapara de todo ello sablando la verdad, E diga encabo si verdad dixerdes baru tihe, sino arutihe, e responda el judio amen.

Circa iuramentum Saracenorum not. quòd iuramentum Saracenorum per Mahometum non ualeat, Bar. post gl. in l. ait prætor §. iurari. ff. de iureiur. gl. 2. 2. q. 2. quamuis.

Nota formam iuramenti Saracenorū in lingua sua, & fit hoc modo. Ha se de boluer el moro aquiē se ha de tomar el juramento la cara fazia el medio dia, e el juez, o el q̄ gelo ha de recebir digale asy. Billahy. allady. lail laha. illahua. naq̄ibal alquibla. almedfūo araquulu. allah. & luego pregūtele loqui q̄ere sab del dicho moro.

Nota quòd iuramentum habet in se tacitam conditionem, si mihi serua ueris fidem. item si mihi iudex non præcipiat contra legem. item nisi fuero absolutus a iuramento. itē si præceptum iudicis, uel arbitri fuerit æquum. Item in promissione dotis iurata intelligitur conditio, si nuptiæ sequantur. Item si iuretur de soluendo tali tempore, tali episcopo, intelligitur conditio, scilicet si tunc ille fuerit episcopus, non si tunc erit depositus. Item si promittit episcopus cum iuramento soluere, intelligitur scilicet, nisi deponatur. Item quando iuratur, promissio facti intelligitur, scilicet quòd curabit pro posse. Item

iuramentum de soluendo certam monetā intelligitur, scilicet nisi vetetur, uel reprobetur quæ moneta, si per superiorem confletur non tanquam reproba, debet eius æstimatio solui. Item iuramentum de soluendo certo tempore intelligitur, scilicet nisi antecedit bonis. Bal. in l. fi. C. de non nume. pe. & per Inno. in ca. quemadmodum, de iurciur. Bald. in marga. versu. conditio.

Item in omni iuramento, uel uoto intelliguntur huiusmodi generales condiciones, si Deus uoluerit, si uixero, si potero, ut 2. 2. q. 2. beatus Paulus, & ead. q. ne quis, & 27. q. 2. §. cum ergo, & ff. qui satis. coguntur. l. vltim. & etiam hæc si marito placuerit. 33. q. 5. noluit. ar. contra. 32. q. vl. ubi hoc notatur.

Iuramentum intelligitur saluo præcepto superioris, Bal. in l. fi. §. in computatione. 2. col. C. de iure del.

Iuramentum, cuius obseruantia uergit in peiorem exitum, quam si non seruetur, non obligat, nec quando uergit in dispendium salutis æternæ, & uel in alicuius detrimentum, capi. 2. de pa. in 6. ut quando est malum in se ipso naturaliter, ut si quis iurat occidere, & similia, ut in c. & si Christus, de iureiuran. l. iuris gentium. §. & generaliter. ff. de pac. Item & quando iuramentum est sui natura indifferens, ut de obediendo rectori, quòd potest intelligi ad bonum, & ad malum. Tertio quando iuramentum excludit opus pietatis. ff. de obsequi. l. nullum, ut iuramentum de non aduocando sine salario, quia pro personis pauperibus potest aduocare, non obstāte iuramento sine salario. quarto si iuramentum, est contra

bonum publicum, uel sapit monopolium. C. de monopol. l. 1. de constitutio. ca. cum accessissent. unde statuta artificum iurata, quæ sapiunt monopolium, non ligant artifices. Quinto si iuramentum excludit id, quod est de genere bonorum, ut si quis iurat non dotare, uel facere aliquod opus bonum, ut in regula, non est obligatorium in 6. Sexto si iuramentum est indifferens. i. non meritorium, nec de meritorium, & inducet saltem ueniale peccatum, ut si iuro non loqui tecum, uel si iuro tenere credentiam, quod redundat ad delictum, non tenentur seruare, & his casibus nõ est necessaria absolutio a iuramento. Imò tam clerici, quam laici dictis casibus excusantur, a periurio, & perditione dignitatum, & bonorum. ita dicit nota. Bal. in l. si ad excludendum. C. de re. cre. & iureiuran. Itẽ nec debet peti absolutio a iuramento, quando hæres uenit contra iuramentum defuncti. Ang. in auth. de iureiuran. a mo. præst. §. 1. col. 5. & Bal. in aut. ad hoc. C. de usu. 2. col. item nec quãdo quis uenit contra contractum simulatum iuratum. Bal. in l. nec patronus. C. de oper. liber. item nec quando iuramentum habet tacitam conditionem, qua deficiente deficit consensus partium in iuramento. unde non est necessaria absolutio. Bal. in l. si. C. de non nume. pecu. ubi plenè dicit, quando dicitur conditio inesse iuramento, unde non est necessaria absolutio.

Iurans per principem debet sustinere, si demerit. l. Marcellus. §. si quis iurauerit, & ibi. Bar. ff. de iureiuran.

Iurans non ludere est periurus, si stat præfens ludo, & uidet ludi. uel si mutuat pecuniam ludeti, uel si docet

ludentem. Bald. in aut. interdicimus, in prin. C. de epif. & clericis.

Postquam quis semel periurus est, amplius ad iuramentum non debet admitti. 2. q. 5. paruuli, & ca. si quis conuictus, & 2. q. 7. non potest, & 6. q. 1. quicumque, & de testib. testimonium, quia timor est, ne incidat iterum in periurium, arg. de coha. cle. & mu. c. clericos, & glo. in c. literas.

Nota quod minor, qui caret omni intellectu, ut infans, de mens, & furiosus nullum iuramentum præstant. Abb. in c. cum causam, de iura. calum. in 4. columna.

Item nota quod minor doli capax si contrahit, & iurat seruare contractum, cogitur illud iuramentum seruare. nota glo. in c. ex literis, de spõs. el 2. ex quo nota quod sacramenta puberum extenduntur etiam ad impuberem doli capax. notat Host. in c. cum contingat, de iureiuran. & Ab. in d. c. ex literis, el 2.

Iurare quis cogitur, uel referre parti iuramentum, alias habetur pro confesso, ut in l. manifestè. ff. de iureiur. nisi in casibus ibi notatis per Bart. & Bal. in l. generaliter. §. sed iuramento, de rebus credi. ubi dicit. Bar. uerum, siue sit iuramentum decisiuum totius causæ, siue unius articuli tantum per Bal. in aut. sed nouo. C. de pœn. iudi. qui ma. iur. & notat per Bald. in l. 2. §. quod si actor, de iura. calu. quod uerum est si pronuncia iudicis subsequatur, non aliter. & ideo si is moriatur antequam pronuncietur, hæres non condemnabitur ex tali facta confessione. Bart. in dicta l. manifestè. ideo potest iudex dicere, iura, alias te condemnabo. secundum Bal. in l. ius alimenterum. C. ubi pupil. edu. de.

Iura-

Iuramentum extraiudiciale habet vim confessionis iudicialis, & habet executionem paratam. l. post rem, & ibi docto. ff. de regu. iuris vel de tran. fact.

De sacramento^h redeuntis ab hæresi, uel a quolibet horrido crimine. & habetur prima quæst. septima, quotiens, extra de purga. canon. inter, de conse. dif. secunda, ego Berengarius. 11. quæst. 3. cum aliquis. 12. q. 2. de viro. in Spec. titu. de iureiuran. §. de sacramento redeuntis ab hæresi. uide supra abiuratio. §. 1.

Iudex curare debet, ut certum quid ponatur, & certum quid respondeatur, propter periculum periurij euitandum, ut ff. de interroga. actio. l. de ætate. §. quod autem.

De forma iuramenti aduocati habetur in 15. instructione inquisitionis.

An dicens pertinaciter nullo casu licere iurare, sit hæreticus, uide supra hæreticus. §. an dicens pertinaciter.

A D D I T I O N E S.

a Iuramentum, siue iusurandum est affirmatio religiosa. (per Deum enim potissimum iuratur) quod autem affirmatè quasi Deo teste promiseris, id tenendum est. Cic. 3. off. plurima uerò idem ait 3. de legi. firmantur iureiurando, inter ipsos homines dijs immortalibus interpositis, tum iudicibus, tum testibus. nam maximum remedium expedientiarum litium in usum uenit iurandi religio. l. prima, ff. de iureiur. eo enim uel ex pactione ipsorum litigatorum, uel ex auctoritate iudicis deciduntur controversiæ. ead. l. prima, Duplex igitur est iuramentum, conuentionale, & iudiciale, conuentionale est quod ex pactione cõtrouersantium siue ex-

tra iudicium, siue in iudicio præstatum, l. iusurandum. 17. ff. eodem. Iudiciale, quod ex iudicis iussu, & auctoritate præstatum, quod & necessarium est, quia neque referri, neque recusari potest. l. generaliter. §. si autem. & l. delata. & l. manifestè. ff. eodem. Iudicialia iuramenta non sunt unius generis, nam iuratur interdum de re contentiosa, siue an debeatur, an non. ut ff. & C. & extra eo. ti. siue de eius estimatione. ff. de in litem iurã. siue de calumnia. C. de iura. calum. & extra eodem & hoc habet locum in partibus litigantibus, nonnunquam a testibus ipsum præstatum, ab utraque parte super negotio cõtrouerso productis, religione etenim iuramenti coguntur ad testimonij perhibitionem, neque cuiquam fides aliter adhibent in iudicio. l. iusurandi. C. de testi. & c. nuper extra eo. ti. Extra iudicium multis modis iuratur, uel a priuatis, uel a publicis personis, ut a magistratibus iudicibus, & officialibus. in confirmationem conuentionum suarum uel in obseruationem iuris, & Iustitiæ, uel fidei in officij sui executione. sicut ex collectaneis auctoritatis, & extra de iureiuran. & alibi sparsim in utroque iure dignoscitur. A canonici iuris interpretibus definitur ita iuramentum, ut sit assertio, uel negatio de aliquo licito, possibili, & honesto sacra rei attestazione firmata, quod diuiditur in assertorium, & promissorium. Assertorium cum aliquid de presenti aut preterito religiosè affirmamus. Promissorium cum aliquid ita fore pro certo pollicemur, & confirmamus. De utroque scribit Hostien. in summa. & Catechis. in præce. Non assumes. c. uerum cum. Petr. V. dramenus.

b Assertiua est uerior. Abb. in capit. intuitus. de testi. Fely. in capit. constitutus. col. 7. de rescrip. Umber. in iud. inquisi. hoc ipso uer. iuramentum. nu. 8. ca. ratione, quia iuri primò, seu principaliter, in sui fauore

rem introducto (prout in casu de quo agimus,) qui renunciare potest. vulg. l. si quis in conscribendo, & ibi per omnes. C. de pac. capitu. ad apostolicam. de regula. glo. magi. in capitu. si diligenti. in verb. pacta priuatorum. & ibid. Docto. de foro competenti. Quint. Mand.

c Iuramentum non deferrī reo, quando actoris intentio est plenē probata communem affirmat Grat. in resp. 152. numc. 11. parte 2. Q. M.

d Idem voluit Lap. alleg. 47. factum ita post numc. 6. & allega. 94. quidam numc. 5. Qui. consi. 1. numero 4. volu. 5. Dec. in consi. 256. in causa inquisitionis. nu. 9. & consilio 452. visi. versus si. idem infra in verb. probationes. ver. actus dependens ex conscientia. Quint. Mand.

e Vide supra abiuratio. §. forma. cum annotat. & in directo. par. 3. memb. 3. Petrus Vendramenus.

f Apud Bal. ita legitur, Dic quod aut reprobatu qui adulterina, & tunc non tenet iuramentum, quia non est in commercio. ut l. eleganter. §. qui reprobos. de pig. act. aut est conflata propter utilitatem aliquam superiori, & tunc nisi solvatur estimatio debitor est periurus. P. V.

g Iuramentum semper seruandum si potest sine interitu salutis eterne, siue prohibitio respiciat personam alterius, siue utriusque, & siue ipsam rem communem affirmat Curt. Iun. consil. 67. numero 2. Quint. Mand.

h Formas huiusmodi iuramenti videas etiam in Directo. par. 3. membr. 3. Petrus Vendramenus.

Iurisdicctio ^a delegata nō ex tēditur ultra cōprehensa in rescripto. & si iudex procedit super alijs rebus, cautela est, vt contradicatur, & appelletur, Abb. in

c. cum olim, de officio delegati, quod intellige, ut no. fuit in c. 1. eodem ti. si autem non appellaretur, ualere inditium super alijs rebus inchoatum, ut est tex. nota in d. c. cum olim.

Iurisdicctio ordinaria competit ex tribus. s. ex lege, ex consuetudine, ^b & ex priuilegio principis. no. in ca. duo simul, de of. ordi.

Si iurisdicctio temporalis, seu spiritalis uenditur, an committatur simonia? Abb. in capitu. 2. ne prelati, 6. suas.

Iurisdicctio est potestas de iure publico introducta, cum necessitate iudicandi, & æquitate statuendi. glo. & Bar. in l. 1. ff. de iuris. om. iu. & in aut. de defen. ciui. §. iurifuran. & Bal. in l. r. in fi. C. qui testa. face. pos. & Pau. de Cast. consi. 161.

An iurisdicctio delegati possit extendi ultra suos terminos, not. plenē de officio delega. P. & G. adde quod extenditur ad causam connexam, ^c in c. ueniens, de sponsa. & ibi nota Inn. in glo. super ver. restituitur, & c. prudentia. §. sexta, & c. 1. de officio dele. adde casum in Cle. auditor, de rescrip. vide supra excedere.

Iurisdicctione commissa vñ translata potestas coercendi, & iurisdicctio sine coercionē uidetur delusoria, ut no. in c. cum contingat, de foro compe. Abbas in c. ex literis, de officio deleg. unde dicitur. 4. ethicorum, quod oportet leges coactiuam habere uirtutem. Et ecclesiastic. 7. dicitur, nolī fieri iudex, nisi possis uirtute rumpe-re iniquitates.

Hæreticus in cōmittendo delictum perdit iurisdicctionem ipso iure propter crimen hæresis. faciunt nota per Bar. in l. qui iurisdicctioni. ff. de iuris.

om. iud. uide in addit. & ponit exemplum in crimine læsæ maie. C. de dignitatibus. l. si gradatim, & l. quotiēs, libro duodecimo, C. de officio. recto. prou. l. secunda, de quo uide sup. domini.

Hæreticus potest exercere iurisdicctionem. 1. 1. q. 3. cui lata est. glof. 27. q. 8. c. 1.

Nota quod quando causa est pecuniaria, est iurisdicctionis, & quādo est criminalis, est meri ^d imperij. & hæc est differentia inter iurisdicctionem, & merum imperium.

An prætextu commissionis factæ inquisitorib: impediatur iurisdicctio diœcesanorum? & respondetur quod non, ut in c. ut officium de hæreticis, & habetur in quibusdā literis diuersorum summorum Pontificum. vide supra cognoscere.

Qui habet iurisdicctionē super crimine potest creare carcerem pro custodiendis criminosis. uide supra carcer.

Iurisdicctio episcopi nō cessat per aduentum legati, licet iudex minor per aduentum maioris perdat iurisdicctionem. Bar. in l. fi. de officio proconsul. & lega. de quo in ca. uolentes. de officio lega. & gloss. in ca. antiqua, de priuileg.

An inquisitores iudicarij habeant iurisdicctionem in officio inquisitionis a ministro generali, uel a Papa, uide supra inquisitores.

A D D I T I O N E S.

^a Iurisdicctio est publica potestas, per quā quis operatur in iusto dicendo, ut ciuitas bene, quiete, & uinat. Diuiditur autem in realem, & legalem, Realis est per quam

quis operatur in iusto reali, uel emēdatiuo. Hæc enim curam habet, nē una pars sit in damno, altera in lucro, uel nē quis iniuste damnum passurus sit. Legalis autem uersatur in iusto legali, cuius quatuor sunt species, prima dicitur facultas legis ferendæ. secunda licentia iudicis dandi. tertia imperium inferius. quarta est potestas dandi tutores. dicta a iuris, & dictio quasi iuris locutio. Hæc Vacon. libro sexto, declaratio. iuris. potest quidem pinguius ita describi, ut sit dicendi iuris officium. argu. titu. & l. prima. ff. de iurisdicct. om. iud. cum enim superioribus titu. de officio cuiusque iudicis nominatim. singulariterq; tractatū esset, adiicit titulum de iurisdicct. om. iud. ac si de officio omnium dicere uoluisset, quod ostendere uideatur etymologia. Illud, etiam Gell. lib. 10. cap. 15. ex edicto prætoris potest accipi, cū ait uerba prætoris ex edicto perpetuo ascripti, sacerdotem uestalem, & Flaminem Dialem, in omni mea iurisdicctione iurare non cogam. Accipitur etiam pro iuris ratione. l. si filia. 20. ff. fam. ercisc. item pro iudiciali cognitione. l. filios 8. ff. de solutio. item pro ordine iudiciorum. l. prima, C. ubi in re act. ex. idem penē hæc loca significant si sequimur etymon. id est id quod ius dicit. Pet. Vendramenus.

^b Consuetudo enim iurisdicctionem dat. ca. cum contingat. de foro competenti. ca. 1. uer. nisi amplius ei de pæn. lib. 6. glo. in capi. Romana in uer. consuetudine. de appel. eod. lib. Rom. consilio 243. ad predictorum. & consil. 300. in casu. numc. 1. Arch. in c. conquistus ubi ampliat, quod etiam personæ per consuetudinem iurisdicctio tribuatur. 9. q. 3. quod etiam prebat text. in l. si quisquam. ff. de diuer. & tempo. prescrip. & in l. uenditor. ff. com. præd. Q. M.

^c Connexorum enim idem est iudicium, l. cum actum. ibi. plane siquid connexum fuerit. ff. nego. gesto. l. quid ergo §. penul.

et ibi Bal. de contra. et uti. act. tutel. capit. translata. de constitu. Immo etiam dispensatio ad connexa extenditur. c. quia tantum. et ibi no. Abb. de preb. Rip. respon. 1. nume. 3. et sequen. lib. 2. Cassan. confi. 1. nu. 28. et seq. in 5. dubio. Q. M. d Merum imperium est habere gladij potestatem ad animaduertendum in facinorosos homines, quod etiam potestas appellatur. l. 3. ff. de iuris. om. iud. Quod ad gladij ge- stationem pertinet ita lib. 53. Dio. scribit. A se porro designatis, preter nome pro pre- torum hoc etiam tribuit (Cesar) ut plusquam annum essent cum imperio, quatenus vide- licet ipse statuisset ut militare habitum gestarent, gladiumque et ius capite plecten- di militis haberent, neque enim ulli procon- suli, aut propretori, prefecto uel licet gladi- o se accingere, quo ipso necandi licentiam militis adimebatur, nam et senatoribus, et equitibus quibus alterum conceditur alt- rum quoque adest. P. V.

Ius generale, nomen est, distin. 1. & Isido. lib. 5. c. 3.

Ius^a naturale est commune omniu- nationum, eo quod ubique instinctu naturæ, non constitutione aliqua ha- betur, ut uiri, & foeminae coniunctio, liberorum susceptio, & omnium una libertas, acquisitio eorum quæ cælo, terra, marique capiuntur, item depo- sitæ rei, uel commendatæ pecuniæ re- stitutio, uiolentiæ per uim repulsio. nam hoc, aut si quid huic simile, est nunquam iniustum, sed naturale, æquumque habetur, dist. 1. & Isido. li- bro 5. c. 4.

Ius ciuile est, quod quisque popu- lus, ciuitas sibi pro humana, diuinaque causa constituit. Isido. dicto lib. ca. 5. & habetur di. 1.

Ius gentium^b est sedium occupa-

tio, munitio, bella, captiuitates, post- liminia, fœdera pacis, indutiæ, lega- torum, non uiolendorum religio, cõ- nubia inter alienigenas prohibita, & inde ius gentium, quia eo iure omnes ferè gentes utuntur. Isido. eo. lib. c. 6. & habetur di. 1.

Ius humanum non contrarium iu- ri diuino debet seruari in foro ani- mæ. lo. Cal. post B. Th. in proœmio Gregor. & Ioan. And. in c. 2. de usuris libro 6. Abbas. in capitu. 2. circa fin. de testa.

Ius canonicum est diuinum, quia a diuinis scripturis extractum est, ut patet de accusa. capitu. qualiter. 2. in princip. & quicquid iuris Papa promulgat Deus cuius vicarius est, vi- detur promulgare. de transla. prælat. capit. secundo, & potius est standum interpretationi Papæ, quàm magistro rum, de hoc nota in capitu. primo, de iura. calum. no. Host. in capi. nimis, de iure iur.

Ius militare est belli inferendi so- lemnnitas, fœderis faciendi nexus, si- gno dato, egressio in hostem, uel pugne cõmissio. item signo dato receptio. item flagitij militaris disciplina, si lo- cus deferatur. item stipendiorum mo- dus, dignitatum gradus, præmiorum honor, ueluti cum corona, uel tor- ques donantur. item prædæ diuisio, & pro personarum qualitatibus & la- boribus iusta diuisio, ac Principis^c portio. Isid. dicto li. cap. 7. & habetur distin. 1.

Ius publicum est in sacris, & sacer- dotibus, & magistratibus, Isid. dicto li. c. 8. & habetur di. 1.

Solus Papa habet facultatem con- dendi iura generalia in clericis. habe- tur di. 1. de quo uide infra Papa.

Ius

Ius Quiritum est propriè Roma- norum, quod nulli tenent nisi Quiri- tes, idest Romani, tanquam de legiti- mis hæreditatibus, decretionib. de tutelis, de usucapionibus, quæ iura apud nullum alium populum reperiuntur, sed propria sunt Romanorum, & in eosdem solos constituta: cõstat au- tem ius Quiritum ex legibus, & ple- biscitis, & constitutionibus princi- pum ex editis senatorum, siue pru- dentium responsis. Isido. dicto lib. c. 9. & di. 1.

Nemo plus iuris in alium trãfert, quàm ipse habet. ff. de regul. iur. l. ne- mo plus.

Ipso iure, quid importent ista ver- ba, ipso iure. & dicendum quod signi- ficant priuationem absque monitio- ne, & sententia. hæc Domi. in c. cleri- ci. de uita & hone. clerico. l. 6. in prin- ci. in 5. notabi.

Nota, quod ius habere in re, & ius habere ad rem sunt diuersa, de conces- sio. præben. lib. 6. c. fi. & Clemen. vni- ca de sequestra. possessio. versicu. ni- hilominus.

ADDITIONES.

^a Nature ius est, quod non opinio genuit, sed quædam innata vis inseruit, ut religio- nem, pietatem, gratiam, vindicationem, ob- seruantiam, ueritatem. Cice. de inuenti. lib. secundo, sed licere uidetur id solum quod ho- minibus commune est, amplexus. Id. libro primo, offic. Princip. generi animantium omni est a natura, tributum, ut se, uitam, corpusque tueatur, declinetque ea, quæ no- citura uideantur, omniaque quæ sint ad ui- uendum necessaria, inquirat, et parat, ut pastum, ut latibula, ut alia eiusdem gene- ris. commune item animantium est con-

iunctionis appetitus procreandi causa, et cura quædam eorum quæ procreata sunt, sed inter hominem et beluam quid interfit adiungit, breuius. Ius item naturale est, quod natura omnia animalia docuit, l. prima, ff. de iustit. et iur. quid item sit ius gen- tium, quid ciuile, uideas eodem titulo et institutu. de iur. natu. item est, quoddam ius singulare, quod singulis hominibus, uel collegijs, uel corporibus, aut uniuersita- tibus competit, quod priuilegium uocatur. Ius singulare. l. 6. ff. de legi. et l. prima, ff. de constitu. princ. et insti. de iur. natu. §. sed et. Hinc ius illud parentum in liberos, et domini in seruos, quod est ius priuatum. ff. de his, qui sunt sui, uel ali. iur. et insti. eo. et de iur. persona. item est ius seruitu- tis, unde iter est ius eundi, ambulandi et c. insti. de seruitu. ius autem idem est, quod ordinatio, seu constitutio Ciuitatis, uel na- turæ, et ita intelligitur ius eundi, agendi, fruendi institut. eodem sic etiam ubi di- citur in iure, quid in iure consistere. instit. de rebus corpora. item quid ipso iure fieri. quandoque sumitur pro loco ubi ius red- ditur. l. penul. ff. de iustit. et iur. ubi scribitur de pluribus acceptionibus iuris, interdum pro necessitudine. l. ultim. ff. eod. Pet. Ven- dramenus.

^b Ius gentium est omni humano generi cõ- mune, nam usu existente, et humanis ne- cessitatibus gentes humanae iura quædam sibi constituerunt, bella etenim orta sunt, et captiuitates secute, et seruitutes, quæ sunt naturali iuri contrarie, iure enim naturali, omnes homines liberi nascebantur. Ex hoc iure gentium omnes pænè contractus intro- ducti sunt, ut emptio, et c. Inst. de iur. nat. §. ius autem gentium. et ff. de iustit. et iure quod legem naturæ Cice. uidetur appellasse Tuscu. 1. ait enim. Natura lex autem pu- tanda est, omni in re consensio omnium gen- tium. P. V.

De

c De præda partitione vide in Cal. lib. 60. Basilicon. P. V.

Iustitia ^a Quod debet fieri per viam iustitiæ, nõ debet fieri cum rancore animi Abb. in c. fi. in 3. col. de consue.

Iustitia suffocatur per duodecim abusiones sæculi, quas ponit Ciprianus in li. de duodecim abusionibus sæculi. refert glo. in Clem. nõ in agro, in verbo, curias, de statu monachorum, vide supra iudex §. nota quòd multis modis.

A D D I T I O N E S.

a Iustitia est constans & perpetua voluntas, ius suum cuique tribuendi. Inst. de ius & ius. Item iustitia est habitus animi communi utilitate conseruata, suam cuique tribuens dignitatem. Cic. lib. 2. de Inuen. idem li. 3. ad Hæren. Iustitia est æquitas ius unicuique tribuens, pro dignitate cuiusque. Quæ quidem definitiones in idem recidunt, Ius hic accipitur pro iusto, suum enim ius habere quisque dicitur, cum æquum seu iustum suum cuique tribuitur. l. bona fides, ff. de posi. id est cum homines neque in damno, neque in lucro sunt, neque plus neque minus habent, quam a principio habebant, & reducuntur ad æqualitatem, unde finitur aliter iustitia, ut sit mediocritas inter plus & minus, plus est lucrum, minus est damnum. Duplex autem est iustitia, una ciuilis, seu legalis appellatur, quæ non est aliqua virtus specialis, sed est tota virtus, continet enim & tres reliquas species virtutis. est altera iustitia, quæ pars est virtutis, quæ diuiditur in duas partes, distributiua, & commutatiua, Distributiua est, quæ honores, & pecuniam publicam inter suos ciues, pro dignitate, proq; meritis distribuit, de quo ff. in ti.

de mune. & hono. Commutatiua verò iustitia consistit in seruanda æqualitate in hominum commercijs, commercia verò, quedam sunt sponte, ut emptio venditio, locatio conductio, & huiusmodi. quedam sunt inuitis hominibus, ut furtum, adulterium, rapina, & huiusmodi. de quibus lege Arist. 5. Ethic. & 3. poli. Bud. in Pand. Vaco. nium. lib. 1. declara. in. & hæc de humana iustitia dicta intelligas a iusto dicta. Petrus Vendramenus.

Iustus. Si auerterit se a iustitia & fecerit iniquitatē, etiã omnes iustitię quas fecerit, non recordabuntur, de pœ. di. 4. §. finis, capit. si aduerterit.

I sa. 3. 3. capit. vocat uirum iustum illum, qui excutit manus suas ab omni munere. vide infra torquere.

K Alendarium

Iudæorum incipit in mense Martij. & vocant illum primum mensem, computando quando exierunt ab Aegypto, sed computando a creatione mundi habent pro primo mense mensem Septembris.

A D D I T I O N E S.

a Kalendæ dicuntur singulorum mensum primus dies, a καλέω. verbo Græco id est vocando, quia singulis quibusque primis diebus mensum populus vocabatur a Pontifice Romanorum, ut sciret quot dies a Kalendis ad Nonas si peressent, unde factum est, ut primus cuiusque mensis dies appellatus sit Kalendæ, de quibus latè scripsit Macrobius libro primo, saturnalium ca. 15. Hinc Kalendaria pro tabulis & Co. dice

dice ad obseruatione singulorum mensum dicta. quoniam verò sceneratores diligētius conficiebant huiusmodi talib. ideo factum est ut in iure pro negociatione nominum faciendorum capiatur. in eo enim pecuniæ scenori collocatæ scribebantur, quæ scenori Kalendis dari consueuerunt. Vnde Kalendario prepositus seruus. l. pe. ff. de reb. cred. pro scenerandis exigendisq; pecunijs. & Kalendarium exercere. l. uxorem. 4. l. §. legauerat. ff. de lega. 1. & Kalendario destinata pecuniæ, id est scenerationi. l. qui filium. 62. ff. de leg. 3. vide Bud. in Pandect. & alios qui de verb. iuris scripserunt. P. V.

Catholica, Idem est q̄ vniuersalis. nam Græcè catholicon uniuersale uocatur secundum Boet. in tit. de Trinita. Abb. in gl. rub. eo. ti. in antiquis.

Latria ^a Est cultus, qui soli Deo debetur de quo est gl. in Cle. si dominū, de reliqui. & venera. sancto. glo. de conse. di. 3. uenerabiles. Lupus in c. fi. canonici, de offi. ord. lib. 6. aliquid de conf. dist. 2. accesserunt. adde sanctum Thom qui dicit, quòd latria consistit in oratione ad Deum. in 2. q. 8. ar. 1. & in 3. di. 9. art. 1. uide supra Dæmon.

Actus latriæ idem est, quòd adoratio, I h. 2. 2. q. 84. ar. 1. & 5.

Humanitati Christi debetur latria, & dulia diuersimodè. sanctus Thom. in 3. di. 9. ar. 5.

A D D I T I O N E S.

a Vide supra Dulia, Latriæ cultus exhibendus est Christo in eucharistia con. Tridē. sess. 13. c. nullus. P. V.

Laicus ^a An possit regere officium decanatus, uel procurationis fiscalis, uide supra fiscalis. & supra accusatio. & quando sunt cõstituenti œconomi in rebus ecclesiasticis, & diuinis, habetur. 16. quæst. 7. in noua actione, ut in concilio Chalcedonenfi, in dicto cap. supra in noua actione.

Laicus an possit capere clericum, carcerare, & torquere eum? Abb. in c. cum non ab homine, de iudicijs, & in ca. ut famæ, de senten. excommunicata. & in c. uniuersitatis, eodem titu. & in c. r. de deposito, & c. cum in contemplatione, de regul. iuris. per Ioan. de Ana. in capit. si constiterit, de accusa. in fin.

Laicus an, & quando possit puniri per iudicem ecclesiasticum, uide Ab. in c. cum sit generale, de fo. com. & in ca. nouit, de iudi. & uide gloss. in dicto c. cum sit generale, & in c. r. de officio ord. & Io. An. in c. fi. de foro compe. lib. 6. & docto. in c. licet ex suspecto, & in c. ex tenore, de foro cõp. & in Cle. dispendio sam, de iudicijs. facit quod legitur, & notatur in cap. post miserabilem, de usuris, & in cap. quanto, eo. ti. & in ca. ad falsariorum, de crimi. falsi.

An laicus possit esse uicarius episcopi, & an possit esse assessor, & de officio assessoris, uide plenè per Abbatem in ca. decernimus, de iudicijs, & nota de hoc in c. contingit, de arbitris, & in c. unico de Syndico. & gl. in d. cap. decernimus, de iudicijs. & uide docto. in c. Ioannes, de clericis coniu-gatis, & in c. vno eo. ti. li. 6. ex quibus concluditur, quòd in spiritualib. laicus coniugatus non potest esse vicarius, nec syndicus.

An laicus possit esse notarius in spiritualibus, & ecclesiasticis; & dicēdū q̄ sic, uide in c. quia propter, de elect. & infra ne clerici, uel monachi. c. sicu ti. ar. 19. di. Romanorum, & extra de priuilegijs, quia circa, & ff. de seruit. vr. præd. si seruit. ar. contra de probationibus, quoniam. 2.2. quæst. 2. multorum.

An laicus possit accusare clericū in crimine hæresis, uide supra accu.

An laicus possit publicè disputare de fide, uide supra disputare.

An iudex laicus possit se intromittere, & de crimine hæresis cognoscere, uide supra iudex.

An laico possit Papa dare potestatem excommunicandi, uide supra excommunicatio.

ADDITIONES.

a Laicus dicitur qui non est clericus, id est popularis, Græca vox est quæ Latine populus dicitur. 1.2. q. 1. duo sunt genera. profanum a Virg. qui nunc laicum uocamus. appellari Budæus ait in annot. ad pand. laicum enim inquit uulgò atrectabile significat, sicut sacrum dicitur, & sanctum cuius tactu populo interdictum est.

b Quod laicus possit esse assessor communem testatur Ab. in cita. capit. contingit. de arbi. in fi. Q. M.

c Vide annotationes supra Assessor. Pet. Vendramenus.

Lex ^a Christiana, tolerabilior est lege, & cæremonijs Iudæorum. 12. di. omnia talia.

Moyses gentis Hebrææ, primus hominum diuinas leges sacris literis explicauit, hoc Isido. l. si. 5. de auctoritatibus legum, c. 1. & habetur di. 2.

Lex diuina obligat ad fidem, Tho. primæ, secundæ. q. 91. ar. 3. in summa contra genti. lib. 3. q. 113. sed principaliter ad Deum, ut eodem. libro 3. quæst. 115.

Lex uetus fuit bona Thom. prima secundæ. q. 98. ar. 1. & in 3. dist. 37. articu. 1. & fuit a Deo, prima secundæ. q. 98. articu. 2. & fuit data per angelos ubi supra art. 3. & soli populo Iudæorum ibidem art. 4. & quare non obligat omnes homines ibidem artic. 5. & fuit data tempore Moyſis. ibidem artic. 6. & habuit plura præcepta tam moralia, quàm cæremonialia, & non ultra decem. idem prima secundæ. q. 99. artic. 1. 2. 3. 4. 5.

Lex uetus inducebat per promissionem temporalium ad obseruantiam mandatorum in præalleg. q. 99. articu. 6.

Quid prohibuit lex uetus, idē prima secundæ. q. 107. art. 1. & in 3. dist. 14. art. 2.

Lex noua aliquos actus exteriores præcipit, & aliquos prohibuit. prima 2. q. 100. ar. 2. & 3.

Lex noua non est indicta, sed scripta prima 2. q. 106. ar. 1. & uiuificat ar. 2. & in 4. di. 40. ar. 3. & est conuenienti tempore data, ubi supra arti. 3. & 4. & est alia à ueteri, prima 2. q. 107. artic. 1. & in 3. di. 11. ar. 3. & 4.

Lex noua implet ueterem prima secundæ. q. 107. ar. 2. & continetur in ueteri, ibidem ar. 3. & est leuior ueteri, ubi supra ar. 3. & in 4. q. 40. ar. 4.

Patere legem quam ipse tuleris. cum omnes, de constitutionibus.

Quicumque enim sine lege peccauerunt, sine lege peribunt, apostolus ad Romanos. 2. Lex noua conuenienter addit consilia præceptis, secunda

cuncta secundæ. q. 108. ar. 4. & in summa contra gentiles, l. 3. q. 130.

Phoroneus^b rex Græcis primus leges, iudiciaque constituit. Isido. l. 5. de auctoritatibus legum, c. 1. & habetur di. 2.

Leges non fuerunt factæ pro bonis, sed pro malis. ratio quia boni non indigent punitione, gl. est in simili. ff. de legibus. l. ex his.

Mores diuturni pro lege habentur. 12. di. diuturni. facit 11. di. in his.

Mercurius Trimegistus primus leges Aegyptijs tradidit. Isido. l. 5. de auctoritatibus legum, c. 1.

Solon primus leges Atheniensibus dedit. Isido. ubi supra.

Lycurgus primus Lacedæmonijs iura legum ex Apollinis auctoritate confinxit, Isidor. ubi supra, & habetur dist. 7.

Numa Pompilius qui Romulo successit in regno, primus leges Romanis edidit, deinde cū populus se ditiosos magistratus ferre non posset, decem uiros legibus scribendis creauit qui leges ex libro Solonis in Latinū sermonem translatas duodecim tabulis exposuerunt, fuerunt autem hi. Appius, Claudius, T. Genutius, P. Sextius, L. Veturius, C. Iulius, A. Mælius, P. Sulpitius, P. Curiatius, T. Romulus. Sp. Posthumus. hi decē uiri legū scribendarum causa electi sunt: leges autem redigere in libris primus consul Pōpeius instituere uoluit, sed non perseuerauit obrectatorum metu: deinde Cæsar cœpit id facere. Sed antea interfectus est. paulatim autem antiquæ leges uetustate, ac incuria exoleuerunt, quarum, & si nullus iam usus est, notitia tamē necessaria uideatur. Isido. ubi supra. & habetur dist. 7.

Leges nouæ a Constantino Cæsare cæperunt, & reliquis succedentibus erantq; permixtæ, & inordinatæ, postea Theodosius minor Augustus ad similitudinem Gregoriani, & Hermogeniani codicem factum constitutionum a Constantini temporibus sub proprio cuiusque Imperatoris titulo disposuit, quem a suo nomine Theodosianum uocauit. Isido. ubi supra. & habetur di. 7.

Omnes aut leges, aut diuinæ sunt, aut humanæ: diuinæ natura, humanæ moribus constant. ideoque hæc discerpant, quoniam aliæ alijs gentibus placent. fas lex diuina est, ius lex humana, transire per agrum alienum fas est, ius non est. hæc Isido. ubi supra cap. 2. & habetur di. 2.

Qui spernit legem, spernitur a lege, ar. ff. de arbitris. l. litigatores. & qui uenit contra legem, non debet ex ea commodum reportare, ut no. Inn. in c. cum M. de const. ff. de iure deli. l. si. §. pe. de minori. l. auxilium, in fi. Ideo Prouiso Solerter.

Leges non dedignantur sacros canones imitari, in auth. de trien. & semi. §. si. colla. 3. de noui operis nunc. c. 1. de secundis nuptijs, c. pe. & si. pastoralis. de si. instrumentorum.

Lex est constitutio scripta. Isido. l. 5. c. 3. & habetur di. 2.

Itē lex est constitutio populi quæ maiores natu simul cum plebibus aliquid sanxerunt. Isido. l. 5. c. 10. & habetur di. 2.

Quare lex facta, sit Isido. eo. lib. c. 20. dicit, quod factæ sunt leges, ut earum metu humana coerceatur audacia, tutaque sit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis formidato supplicio refrenetur nocendi

di facultas, habetur etiam distin. 2. Quid profit lex, Isido. eo. li. ca. 19. dicit, quod omnis autem lex aut permittit aliquid, ut uir fortis petat premium: aut uetat, ut sacrarum uirginu nuptias nulli petere liceat, aut punit, ut qui cedem fecerit, capite plectatur. eius enim praemio, aut poena uita moderetur humana, & habetur etiam di. 2.

Qualis debeat fieri lex. Isidor. e. li. c. 21. dicit erit autem lex honesta, iusta, possibilis, secundum naturam, secundum patrie consuetudinem, loco, temporique conueniens, necessaria, utilis, manifesta quoque, ne aliquid pro obscuritate captionis contineat, nullo priuato commodo, sed pro communi ciuium utilitate conscripta. & habetur di. 2.

De legibus consularibus, & tribunitijs uide Isido. eo. lib. ca. 16. & uide distin. 2.

De lege Satyra, Isidor. eodem lib. cap. 16.

De legibus Rhodijs uide Isid. eo. l. cap. 17.

Pragma Graecum est, quod Latine causa dicitur, ut pragmatica negotia dicuntur, & actor causarum, & negotiorum pragmaticus nuncupatur. Isido. eo. li. de causis. 22. ca. & habetur distin. 2.

Leges Friderici Imperatoris sunt approbatæ per ca. ut inquisitionis officium, in prin. de hæreticis, li. 6. & habetur. & di. 2.

An leges debeat allegari quando canones inueniuntur, uide supra allegare, & uide di. 2.

Istæ leges sunt canonizate, scilicet quisquis cum militibus quæ est. C. ad legem Iul. maiesta. habetur in decre-

tis. 6. q. 1. si quis cum militibus, & lex, aut facta. ff. de penis, habetur in decretis de poeniten. di. 2. c. fi. aut facta, & l. sciant. C. de probationibus, habetur in decretis. 2. q. 8. sciant & di. 2.

Lex per desuetudinem^c perdit ius suum, quod est singulare, in gl. fi. in c. cum multæ, 15. q. 8. ubi dicitur, quod filij clericorum redigebantur in seruitutem ecclesie, & quia ecclesia non usa est itromittere se de illis, perdidit ius suum, sicut de sacrilegij poena, ut 16. q. 4. quisquis, & c. 1. de treuga, & pace, & c. fi. de iure patroni.

Mirius agitur cum lege quam cum ministro legis, uide sup. Deus, & infra mitius.

Si autem aliquis opponeret, quod lex mahometi a pluribus est recepta, arguendo contra nostram fidem, dicendo, quod sine miraculis fides Christi fuerit recepta, hoc omnibus signis esset mirabilius, si ad credendum tam ardua, ad operandum tam difficilia, & ad sperandum tam alta mundus absque mirabilibus signis motus fuisset praesertim a simplicibus, & ignorantibus hominibus, quales apostoli fuerunt, qui Christi ecclesiam plantauerunt. Et si arguatur in contrarium de lege Mahometi, quæ falsa est. & tamen a multis est recepta, est dicendum quod non est simile, quoniam Christi fides habet omnes difficultates, de quibus praediximus in litera fides. & cum eis a principio sumpsit exordium, atque cum martyrij acerbitate, tanquam granum frumenti cadens in terra, quod in terra mortuum est, & multum fructum attulit. lex autem Mahometi procesit uia contraria, nam promisit uoluptates carnales eius sectatoribus, ad quarum desiderium

rium carnalis concupiscentia instigat præcepta eis tradidit prædictis promissis conformia uoluptati carnali habenas relaxans, in quibus promptum est etiam carnalibus hominibus obedire, documenta insuper ueritatis non attulit, nisi quæ de facili a quolibet mediocriter sapiente naturali ingenio cognosci possunt, quin potius uera, quæ docuit multis fabulis, & falsissimis doctrinis immiscuit. signa etiam non adhibuit super naturaliter facta, quibus solis diuinæ inspirationi testimonium conueniens adhiberetur, dum operatio uisibilis quæ non potest esse diuina, ostendit doctorem ueritatis inuisibiliter inspiratum, sed dixit se in armorum potentia missum, quæ signa & latronibus, & tyrannis non defuerunt: eis^d Etiam a principio non crediderunt aliqui sapientes in rebus diuinis, & humanis exercitati, sed homines bestiales in desertis morantes, omnis doctrinæ diuinæ, & humanæ prorsus ignari, pro quorum multitudine alios armorum uiolentia in suam legem coegit. nulla etiam diuina oracula præcedentis prophetarum eite testimonium perhibent. qui potius omnia ueritatis, & noui testamenti documenta fabulosa narratione deprauat, ut patet legem eius insipienti. unde astuto consilio libros noui, & ueteris testamenti suis sequacibus non relinquit legendos, ne per eos falsitatis argueretur, de hoc pro confirmatione nostræ fidei uide supra fides.

A D D I T I O N E S.

a Quia scribit auctor infra quid sit lex, & quotuplex nihil addam, si cupis alia uide l.

prima, & secunda. ff. de leg. & Inst. de iur. natu. s. lex est. Cic. l. 1. de legi. scribit legem esse rectam rationem imperandi, atque prohibendi, quoniam, inquit uitiorum emendatricem legem esse oportet, commendatricemque uirtutum. & ab ea uiuendi doctrina ducitur, & a natura ortam dicit, uerum subijciam definitionem eius, ex Crisippo descriptam in l. 1. ff. de legi. lex tam diuinarum quam humanarum rerum omnium regina est, quo magis conuenit, ut non solum rebus honestis, turpibusque præsideat, sed etiam principatum ac ducatum teneat, & per hoc regulam præscribat iustis simul & iniustis, utpote quæ animantibus natura ad colendam ciuitatem idoneis facienda iubeat, prohibeatque non facienda, sed hæc angustior quam Ciceroniana. Aliam de Cic. li. de repu. 3. descripsit, extollit & suscipiendam esse scribit Lactant. firma lib. 6. Inst. diu. c. 8. quam penè diuina uoce depictam ait, cuius uerba sibi cec. Est quidem uera lex, recta ratio, natura congruens, diffusa in omnes, constans, sempiterna, quæ uocet ad officium iubendo, uetando a fraude deterreat, quæ tamen neque probos frustra iubet aut uetat nec improbos iubendo, aut uetando mouet, huic lege nec propagari fas est, neque derogari, ex hac aliquid licet, neque tota abrogari potest, nec uerò aut per senatum, aut per populum solui hac lege possumus, neque est querendus explanator, aut interpres eius alius. nec erit alia lex Romæ, alia Athenis, alia nunc, alia post hæc, sed & oēs gentes, & omni tempore una lex & sempiterna & immutabilis conueniet. unusque erit cõs quasi magister, & Imperator omnium Deus, ille legis huius inuentor, disceptator, lator, cui non parebit, ipse se fugiet, ac naturam hominis aspernabit hoc ipso licet maximas poenas, etiam si cetera supplicia, quæ putantur, effugiet, hac ille de Cicerone. inde & cap. 9. profequitur

scribere de lege diuina, idem de legi. 2. hanc igitur inquit, video sapientissimorum fuisse sententiam, legem neque hominum ingenij excogitatum nec scitum, aliquod esse populorum, sed æternum quiddam, quod uniuersum mundum regeret, imperadi prohibendiq; sapientia. Philon de Abrahami migratione, inquit. lex nihil aliud est proculdubio quam diuinum eloquium facienda præcipiens, vitanda prohibens, lex autem in Decalogo contenta noua non est, sed natura & lex illustrior reddita, neque lex natura à scripta lege diuersa est. Catechis. in proem. de Dei præceptis, quem legas. Tum denique non incipit lex esse cum scripta est, sed tum cum orta est, orta est autem simul cum mente diuina ait. Cic. de leg. 2. quod est in eos qui dicunt non esse sine scriptis legem. Pet. Vend.

b Fuit tempore diluuij, quod fuit Ogigis tempestate post Inachum qui fuit sæculo Moyfis auctore Clem. Alex. Strom. 1. Inachi filius. 2. Rex Argiuorum, & primus legislator. Euseb. in Croni. P. V.

c Lex utentium more à longo tempore non recepta non obstat, Oldrad. consi. 259. impugnat, col. 2. nu. 1. vers. secundo quia illud statutum nunquam fuit obseruatum. Quint. Mand.

d In Albert. de Catho. asser. q. 13. nu. 30. legitur. Et etiam non aliqui sapientes in rebus diuinis, & de diuinis, et humanis exercitati, a principio crediderunt. Videntur hæc ex D. Thoma lib. 1. contra gentiles. c. 6. transcripta. quem uide. P. V.

Libri Hæresis eo ipso quod reperiuntur penes aliquem, a potest talis de hæresi condemnari, secundum Archi. singulariter. 24. q. 2. c. sanè, el 2. per ca. si fortè, eodem tit. ubi de hoc uidetur casus, hoc Ludo. in suis. ling. fo. 8. 4. colum. & nota q;

in crimine hæresis hoc obtinet plenam probationem, ubi libri reprobate lectionis inueniuntur apud aliquem, ut in præallegatis iuribus, & hoc propter enormitatem delicti, & de hoc uide in c. filij, de hæreticis, lib. 6. qui tex. olim incipiebat, ex parte, & habetur per Archi. ibi, & per Io. An.

Sed pone quod quis nõ edidit, nec cõposuit librum erroris, uel erronea continentem, sed talem librum ab hæretico compositum scienter recepit, & eum tenuit penes se, nunquid per hoc censetur hæreticus, siue credens? & dicendum q; non, sed surgit uehemens suspitio hæresis contra eum, quia nullus debet tales libros scienter suscipere, uel tenere. imo is ad cuius manus perueniret, debet statim eos igne comburere, uel inquisitori, seu episcopo resignare, ut per ipsos comburantur, ut extra de summa Trin. & fide catho. damnamus, in princ. & in fi. & extra de hæreticis, c. fraternitatis. C. de episc. audi. l. mathematicos, & C. de hæreticis. l. quicumque, in fi. & Arch. 5. q. 1. c. & c. si qui inuenit. quicumque habuerit aliquos libros reprobatos, tenetur eos comburere infra octo dies postquam ad manus suas peruenerint. ut habetur in quadam extrauagante. fo. 22. que incipit, super illius specula. & uide supra de mon. ubi inuenies q; nec est licitum legere in talibus libris reprobata doctrina. doctrina uera, quæ in libris infidelium, seu gentiliu reperitur, improbari non debet. j. q. j. nonne Sodomita, uide supra in litera, detegitur.

Nota q; inquisitores possunt sibi facere assignari a quocunq; libros in quibus essent aliqui processus contra hæreticos, uel alia scriptura, in quibus

inquisitiones factæ, & processus per quoscumque auctoritate sedis apostolicæ, uel legatorum eius habiti contra hæreticos, ut habetur in c. ut cõmissi, de hæreticis, li. 6.

Nota quod uetus testamentum diuiditur in quatuor partes, uidelicet in libros legales, historiales, sapientiales, & prophetales. Et quia uetus testamentum, & nouum se habent sicut rota in medio rotæ, ut habetur Ezechielis. primo, ideo nouum testamentum consimiliter diuiditur, quia legi correspondet in nouo testamento euangelium. & libris sapientialibus correspondet epist. Pauli, & aliorum apostolorum, libris prophetarum correspondet liber apocaliphi. hæc Ni. de li. Ge. c. j. prin.

An liceat transferre libros sacre scripturæ in sermone vulgari, uide in fra scriptura. §. ultimo.

Libri biblia canonici sunt isti sequentes.

Genesis.
Exodus.
Leuiticus.
Numerorum.
Deuteronomij.

Historiales.

Iosue.
Iudicum.
Ruth.
Primus regum.
Secundus regum.
Tertius regum.
Quartus regum.

Agiographa.

Primus Paralipomenon.
Secundus Paralipomenon.
Esdras primus.
Neemias.
Esther.
Job.

Sapientiales cum ecclesiastico, & sapientia libris.

Liber psalmorum.
Prouerbiortum, uel parabolaram.
Ecclesiastes.
Canticorum.

Prophetales.

Isaias.
Ieremias. Thren.
Ezechiel,
Daniel,
Osee,
Ioel,
Amos,
Abdias,
Ionas,
Michæas,
Naum,
Abacuc,
Sophonias,
Aggæus,
Zacharias,
Malachias,

Apocryphi aut non canonici libri bibliae sunt qui sequuntur.

Et dicuntur apocryphi. i. sine auctore, & licet apocryphi leguntur, sed fortè non generaliter. de hoc uide gl. 16. di. canones.

De his habetur 16. distinctione canonis, in gloss.

Tobias. ij.
Baruch.
Epistola Ieremias. vj.
Iudic. iij.
Primus Machabæorum. viij.
Secundus Machabæorum.
Liber sapientia iij.
Ecclesiasticus. v.
Esdras, secundus. primo.
Historia Susannæ. septimo.
Historia Belis, & draconis.

Canon nouæ legis.

Matthæus.

Marcus.

Lucas.

Ioannes.

Euangelistæ quatuor.

Epistola Pauli.

Ad Romanos.

Ad corinthios.

Ad Galatas.

Ad Ephesios.

Ad Philipenses.

Ad Coloffenses.

Ad Timotheum.

Ad Titum.

Ad Philemonem.

Ad Hebræos.

Epistola canonica. vij.

Iacobi,

Petri,

Ioannis,

Iudæ,

Actus,

Apocalypsis.

ADDITIONES.

a Guindisal. de hereti. q. 13. nume. 19. Ro-
lan. a Valle. consi. 45. num. 40. lib. 1. Siman.
Enchir. ti. 39. de libris latè Albert. de agno-
scen. asser. catho. q. 28. omiffa subtili disputa-
tione hodie periculosum est quin & prohibi-
tum apud se retinere libros improbatæ le-
tionis, libri canonici qui sint habemus. Con-
ci. Tridenti. in sess. 4. sub par. 3. in decre. re-
for. c. 1. Nec licet eos retinere co- pretextu
ut quis illas impugnare velit, & omnes li-
centiæ retinendi libros prohibitos sublatæ
fuerunt per Pium 4. 24. Martij 1564. ut
refert etiam Vmber. in Iud. inqui. in verb.
absoluere ante nu. 2. Et quod libri suspecti
inquisitori tradantur statuit Paul. 4. prout
etiam refert idem Vmber. in ver. libri. Ho-
die habemus indicem librorum improbatæ

rum, quorum nullum salua conscientia, &
citra periculum præsumptæ hæresis retine-
re possumus. Q. M.

b Libros canonicos, quos ecclesia catholica
puri pietatis affectu ac reuerentia suscipit
habemus in 4. sess. Conc. Trid. Rub. de decre.
cano. scripto. c. 1. Q. M.

c Caue ab hac gl. quia reprobata est a cen-
sura sacri & apostolici palatij, magistri in
gl. & additiones iuris canonici. P. V.

Libellus ^a Nō est necessarius
in causis, quæ tracta-
ri debent simpliciter, & de plano, ut
de accusationibus, olim. C. de naufra.
l. si. Spe. ti. de libel. concep. §. nunc di-
cendum. no. plenè in Cle. sape. de ver.
signi. ubi per glo. & doc.

An pcedat libellus sine narratio-
ne & dicendum q̄ sic, si tamen ex pe-
titione potest factum apparere. puta
si dicat, Peto te condemnari ad tale,
ex causa tali. uide de hoc do. Anton.
& modernos docto. de iudicijs, exa-
minata.

Quid importet illa cōclusio libel-
li, Quare circa prædicta, & in prædi-
ctis peto iustitiam ministrari, uel fie-
ri iustitiæ complementum. uide in ca-
pi. 2. de ordi. cognitio. & in c. cum ec-
clesia, de causa posses. & proprie. ad-
de Inno. de officio ordin. cap. 1. dom.
Antonius plenè in capitulo examina-
ta de iudicijs, & de mutu. petitio. ca-
pitulo primo, de officio ordi. si sacer-
dos, de maiori. & obediens. in capit. si
quatuor.

An libellus requiratur ^b in causa
inquisitionis, & denunciationis. Inno.
dicit q̄ sic in c. 1. de libe. obla. Bart. &
Bal. in l. edita. C. de eden.

Libellus debet continere talē cau-
sam,

sam, quæ probata sufficiat, & quæ ne-
cessariò inferat, Inno. in c. 1. de li. con-
testa. nota. in l. 2. §. circa ff. de do. ex-
cep. uel saltem inferat præsumptio-
nem, ut l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in
fraud. credi. gloss. in l. pe. C. de peric.
tutor.

An procedat libellus, in quo eligo
viam accusandi, quando possum de-
nunciare, uel contra, no. de despons.
impube. ad dissoluendum.

An sit necesse quòd libellus produ-
cendus, in iudicio subscribatur ma-
nu publica. dic quòd non, text. est in
c. 1. de li. obla. ubi nota.

Libellus accusationis porrigi po-
test absente aduersario etiam die fe-
riata, quòd intelligi debet de porre-
ctione quæ fit iudici, ut l. miles. §. sexa-
ginta. ff. de adult. & ibi Bart. no. 2. q. 8.
præscripta, de iu. c. vlt.

Quòdo debet porrigi libellus, an-
te citationem aduersarij, uel post vi-
de in l. edita, & ff. de serui. vrb. præ-
di. l. quidam Hiberus, Bart. ff. de dam-
no infecto. l. cum postulasset, tenet q̄
post citationem aduersarij debet por-
rigi libellus.

Libellus debet esse breuis, & cla-
rus. ita dicit Guil. in l. edita. C. de edè.

In casibus in quibus non requiri-
tur libellus, si detur, & malè concipia-
tur, non uitiat iudicium, uide Bart. in
extrauagante ad reprimendam, & in
l. si cum nulla ff. de re iud.

An libellus sit de substantia ordi-
nis iudiciarij, glo. quòd sic in c. 1. de li-
be. obla. & in auth. offeratur. C. de li-
tis cont. gl. in c. 2. de litis conte. lib. 6.
glo. in Cle. sape, de verbo. signi, in ver-
bo necesseriò. gloss. de dolo, & contu.
prout alia glo. in ca. de causis, de offi-
cio deleg.

Licet accusator non teneatur in li-
bello ponere diem delicti, si tamè po-
suit, & non probauit, succumbit, not.
Bar. in l. si is qui reus. ff. de pub. iud. in
contrarium facit q̄ no. gl. in l. inuim.
ff. si cer. pet.

Spe. in ti. de lib. concep. §. nunc di-
cendum, multos enumerat casus, in
quibus non sit necessarium offerre li-
bellum. sed adde quòd licet libellus
solènis, & in scriptis non sit in aliqui-
bus causis necessarius, semper tamen
est necessaria petitio, & hoc est natu-
rale, & de substantia cuiuslibet iudi-
cij no. C. de sen. ex breui. reci. l. 2. de
præsump. afferte. faciunt no. in Cle. se-
pe, de verbo. signifi. dictum est Bart.
in extrauagante ad reprimendam, in
ver. & figura.

Libellus non requiritur, nisi cum
agitur contra specialem personam
Inno. in c. 1. de libe. obla.

Libellus accusationis multa con-
tinèns capitula sic obligat astorem ad
probationem omnium, quòd si defi-
ciat in uno non admittetur in alio. 3.
q. 10. placuit.

Querela cui petitio non inferitur,
non est propriè libellus, Inno. in c. in
nostra, de sepul.

Libellus criminalis nō requiritur
in infra scriptis criminibus, scilicet
in crimine abigeatus l. j. C. de ambige.
item nec in leuibus, & paruis crimini-
bus. l. leuia, de accu. item nec in his, q̄
ab apparitoribus referuntur. l. ea. qui-
dem quæ. C. de accu. item in crimine
apostatatus. l. apostatarum. C. de apo-
sta. item nec cum accusatur Chri-
stianus, quòd contraxerit matrimo-
nium cum Iudæa, & e contra C. de Iu-
dæ. l. ne quis. item nec cū maritus ac-
cusat uxorem iure mariti de adulte-

rio per c. tuæ fraternitatis, de procurato. uide omnino in Spe. de libe. concep. §. 10. uer. 39. 43. 44. & 13.

Libellus in denunciatione non requiritur, Bal. in addi. Spe. de libe. concep. uer. fi. sed libellus est necessarius, quando apparet denunciator, & negatur, Spe. de libe. concep. uer. item si denunciatio.

Libellus contra plures reos eiusdem criminis ualet, gl. Bar. & Ang. & Pet. de Su. in l. si quis in tantam. C. unde ui.

An in eodem libello possint accusari falsi testes, & is qui eos produxit uide supra accusatio.

Forma libelli contra defunctum in officio inquisitionis talis est.

Coram uobis R. p. d. dn̄is inquisitoribus comparet talis promotor fiscalis uelut officio inquisitionis assistens, qui denunciando seu clamose insinuando, aut alias illis melioribus uia, modo, & forma quibus de iure potest, & debet, dicit, & proponit, quod fama deferente ad eius notitiā peruenit, quod quidam talis, & talis & c. defuncti, qui olim fuerunt uiui, habitatores talis loci, dum in præsentii uita steterunt, fuerunt, & sunt infamati de hæresi, & apostasia, uel saltem de fide suspecti, in qua quidem hæresi fama deferente decesserunt in dicta ciuitate, & alibi, ubi de ipsis notitia habetur, nam fuit, & est uerum quod supradicti quamdiu uixerunt, & potuerunt, & obseruabant, & obseruauerunt mores, ritus, & ceremonias Iudeorum, & uenisse ad ipsorum ritus, penitusq; transisse, euangelicā simul legem, cum Moisaica, tenuerunt, & sic ex his constat, aut uerius constare potest ipsos fore, fuisse, &

esse hæreticos, cum in erroribus hæresis, & apostasia decesserunt, aut saltem presumitur decessisse, pro tanto dictus procura fiscalis simpliciter petit, & requirit per vos. R. do. inquisitorem debere pronunciari prædictos fore, fuisse, & esse infamatos de hæresi, & apostasia, aut saltem de fide suspectos, & in dicta hæresi decessisse, aut super his mādari uos informari, cum dictus promotor inquisitionis sit paratus de quolibet debitam ministrare informationē uestris paternitatibus, aut alias de prædictis, & circa prædicta fieri, & prouideri, sic & prout de iure faciendum, & prouidendum. Et sic mutatis mutandis poteris contra quoscunque hæreticos formare libellum.

A D D I T I O N E S.

a Libellus est nomen diminutiuum, & paruum librum significat, & quia quæ narrantur & petuntur in iudicio, in schedula, uel folio concipi solent, quod est quasi libellus, idcirco contigit, ut pro narratione & petitione agentis in iudicio sumatur, continens uidelicet pro contento, figura dictionis. Hæc est actionis formula, in qua conuentionis uel facti, de quo questio erat, narratio continebatur, quæ solennis erat, & à Pontifice uerbis concepta solemnibus ita petenda erat. l. 2. §. deinde. ff. de orig. in. quæ formulæ postea sublatae fuerunt. l. 1. C. de formu. & impetratio. actio. subla. erat enim hoc nimis hominibus dispendio, cum causa caderet is, qui non quemadmodum oportuisset egisset, & actio esset impetranda. l. prima, & 2. C. eod. Cic. 2. de inuen. de actio. translatio. item alibi sepe de huiusmodi formulis & impetrationibus mentionem facit.

Item

Item frequenter in iure de actionibus dandis a Prætoribus scriptum legitur, à formulis autem impetrationibusq; sublatis sufficit aptam rei, & proposito negotio congruentem actionem concipere agere uolenti. l. 2. C. de iure formu. qua autem quisque actione agere uelit eam prius edere debet, ut proinde sciat reus utrum cedere an contendere ultra debeat, & si contendendum putat ueniat instructus ad agendum cognita actione qua conueniatur. l. prima, ff. de eden. l. edita. C. eodem titu. Hinc & libellus in inscriptionis in quo inscriptio concepta est. l. libellorum. ff. de accusa. item repudiij, uel diuorij, qui repudiatio mittebatur, solemnibus conceptus uerbis. l. secunda, & l. pœnituit. ff. de diuor. item libellus famosus, in quo quis infamia notatur. l. prima, C. de famo. libel. Item libellus supplex, quem nunc, uulgo supplicationem appellamus. l. nec quicquam. §. ubi decretum. ff. de offi. proconsul. & leg. & l. diui fratres. l. 7. ff. de iur. patro. & l. item ueniunt. 20. §. præter. ff. de peti. heredita. Vnde præfecti libellorum, quod officium gessit etiam Papinianus iurisconsultus. l. rescriptum. ff. de distractio. pig. præcum nomine etiam appellatur, cuiusmodi libelli. C. de preci. imp. efferen. P. V.

b Hodie per totam Italiam accusatio fit simpliciter. Gandin. in tit. quali. fiat accusat. Fran. Casso. in quaest. crim. c. 3. de accus. siue libello. m. 6. Q. M.

c Proceditur in crimine hæresis contra defunctum, ut supra in uerb. accus. & in uerb. defunctus. & per Siman. Enchir. tit. 62. de mortuis. Q. M.

d Non est consecutio modorum, infinitum pro finito ponitur. P. V.

Ligare a uel soluere potest ecclesia uiuentes, non mortuos, ut habetur in c. ligatur. 24. q. 2.

secus est in crimine hæresis, quos post mortem potest ligare, ut in c. damnationis. 24. q. 3. & etiam post mortem sunt excommunicandi, ut ea. q. 3. cap. sanè profertur.

An inquisitores possint procedere contra illos qui per fortiaras, & maleficas artes ligant homines, nè ualeant uxores cognoscere, de quibus loquitur ti. de frigidis, & maleficiatis nam tale maleficiū fit operatione dæmonum ad impediendum actum matrimonij, & permissione diuina datur potestas diabolo, ut propter aliquod peccatum hominis sic uexet ut 24. q. 1. si per fortiaras, & per beatū Tho. in 4. di. 33. art. 3. & dicendum quod isti tales facientes hoc non dicuntur hæretici, sed puniuntur sicut incantatores, nisi fortè saperet hæresim, ut supra de inuocatione Dæmonum, quia tunc possunt per inquisitores puniri.

A D D I T I O N E S.

a Ligandi & soluendi uerborum significatio hic a corporali ligamine & solutione ad incorporale & spirituale uinculum solutionemq; transfertur. P. V.

Locus a & tempus an debeant poni in inquisitione, uel accusatione, uide supra inquisitio, & infra testis, & infra tempus, & uide supra accusatio.

Nota quod substantiale est, quod in accusatione, & in inquisitione exprimitur locus, b ut in l. libellorum. ff. de accusationibus. sed quæritur, an locus loci debeat exprimi, puta in camera domus? & Barto. dicit in l. is qui reus. ff. de public. iudic. & in l. 2. §. fi.

ff. de eo quod certo loco, quod aut delictum est punibile in utroque loco, & tunc sufficit generalem locum exprimere, uidelicet domum simpliciter. ubi autem non esset æqualiter ubique punibile, tunc debet exprimi locus loci ar. in l. eum actum. ff. de nego. gest. & in l. actor. C. de probat. & in l. non solum. §. sed ut probari. ff. de noui ope. nuncia. ad quod faciat capitulum. fina. extra de resc. in Clem. & in l. prima. §. fina. ff. de incen. rui. nau. & talis locus certificari saltem per duo confinia, ut l. forma. ff. de censi. nisi fortasse locus esset notorius, Barto. ubi supra ut uerbi gratia palatum ciuitatis, uel platea communis, uel ecclesia maior, quia notoria alia demonstratione non indigent. l. prima, circa fi. ff. de dote præle. & l. incertum. ff. si cer. peta. uide supra accusatio, in §. accusans.

Locus delicti debet specificè probari, quia non sufficit delictum esse factum, nisi testes deponant, in quo loco sit factum. Bar. in l. i. ff. de alcat. & Bar. ibi tenet idem in tempore, aliàs non dicitur probatum delictum, ut ibi, & tenet Bar. Cepo. in ti. de seruit. rusti. de serui pascuorum. & uide per Bald. in l. matrem. C. de probat. & per Bar. in l. non solum. §. sed ut probari. ff. de operi. no. nuncia.

An ualeat sententia super accusatione sine loco, uide infra sententia. §. sententia lata.

ADDITIONES.

^a Locus est, Varro ait, ubi quid locatum esse potest, ubi quicquid consistit. Virgil. Aenei. 8. Hic locus urbis erit. Cice. libro 4. Epist. ser. sulp. Nos in nobilissimo orbis ter

rarum gymnasio academie locum delegimus. ita sumitur in l. libellorum. ff. de accus. sa. l. & si 9. ff. ad l. Iul. de adulte. Item ff. de eo quod certo loco, & Insti. de act. §. si quis agens. Loci appellationem non solum ad rusticam uerum ad urbana quoque prædia pertinere Labeo scribit. l. locus est. ff. eodem, & ex mente proferentis interpretationem capit. Hæc latissima significatio est, quandoque strictius accipitur locus pro area in urbe, ruere autem pro agro. l. fundi. rei. ff. de uerborum significa. & proportione. fundi, metaphoricè uero uariè sumitur, interdum enim pro vice, ueluti loco parentis, loco matris, quis, quæ uice mihi esse dicitur. Insti. de nup. §. & hæc adeo, & §. socrum quoque ac si dixisset tenere locum parentis, liberorum uice, sicut dicimus quem præsidis, & similiu tenere locum, l. secunda, C. de offi. eius qui uicem & c. item loco quem humiliori uel honestiori positum dicimus pro familia seu natalibus humilioribus, uel honestioribus l. prima, §. vlti. & l. tertia. ff. ad l. Cornel. de Sica. figura, continens pro contento. Preterea mouere aliquem loco suo, est eum de loco suo, uel dignitate repellere. Ciceron. ad Q. fra. libro secundo, exarsit dolor, uirgere illi, ut nos loco mouerent, est & hæc antonomasia. Item dicitur lex locum habere quando negocium de quo agitur comprehendit, quasi lex sit locus. l. lex Cornelia. §. domum. ff. de iur. & pro sedibus argumentorum, in quibus argumenta lateant, sumuntur loci in partitio. a Cicero. & a Quint. libro 5. c. 10. Et quomodo consideretur locus in quores gesta sit ex opportunitate, & ex circumstantijs eius, uide Cic. de Inuent. lib. primo, de confirma. Quint. lib. 5. c. 10. Per quam notum est diuidi locum in supernum, infernum, dextrum, & sinistrum. Petrus Vendramenus.

Tempus autem est quo nunc Cice. ait, utimur, (nam ipsum quidem generatiter

de finire difficile est, pars quadam aternitatis, cum alicuius anni, menstrui, diurni, nocturnive spacij, significatione, in quo que considerentur etiam M. Tull. eodem loci describit. Quint. item in citato supra loco. Manifestum est partiri tempus in præteritum, futurum, & instans, Philon de opificio Dei scribit, tempus esse spacium motus cæli, Tempus inquit Varro, est interuallum mundi & motus, diuisum in partes aliquot, a Solis, & Lunæ cursu a quorum tenore temperato tempus dictum est, alia sunt huius nominis per tropos significationes quas explicandi ocium non superest, uide infra tempus. Petrus Vendramenus.

^b Locus in libello accusationis exprimentis illum per coherentias designando. Arge. de malefi. in verb. in platea communis. Car. de hæret. numero 109. versicu. sed quid si accusatio. Anto. colum. in for. proce. in contu. crimi. articu. 68. & quod etiam locus loci, arti. 69. Iul. Clar. sent. lib. 5. §. fina. q. 12. ver. est autem exprimentus locus. Quint. M.

^c Temporis, uel loci specificatio omissa, accusationem, uel inquisitionem ipso iure nullam redderet etiam parte non opponente, iuxta communem sententiam, de qua Alexan. in l. edita. nume. 13. D. meus Philippus Decius. numero 34. Curt. iun. numero 83. Claud. feisel. numero 22. Ripa numero 26. C. de eden. Iul. Clar. sent. lib. 5. §. fina. q. 12. ver. præterea in libello, & versic. seq. & postea ampliat, etiam si de crimine agatur ciuilitate, uer. adde quod hæc conclusio. Et ultra alia tempus in delictis specificè deduci, & probari debet ad crimè grauandum, uel lenius reddendum, ad l. aut facta. §. tempus. ff. de pæn. Ab. in c. 1. de clande. despon. Blä. de Indi. nu. 199. uer. considerari, enim tempus in delictis, P. V.

Macula infidelitatis, & discordiæ non abluitur sanguine effuso pro Christi nomine. 90. distin. neque.

Macula peccati remaneat etiã actu transeunte, Tho. 1. 2. q. 86. ar. 2.

Maculam alterius peccati nemo contrahit, nisi qui cõsentit. 1. q. 4. nullus, & c. placuit.

Magica^a Ars, & omnes aliæ in quibus inuocatur Dæmones sunt prohibitæ. 26. quæst. 2. qui sine.

Magici, seu mathematici dicuntur illi qui non solum conantur uaticinari futura, sed per quandam magicam artē puta faciendo imagines cæreas, uel aliter conatur corpus alicuius torquere, seu cruciare, & aliquā aliã psonam in suam, uel alterius turpiter plere uoluntatem. ut C. de malefi. & mathem. l. eorum, & quasi per totum.

Utrum magicis, & mathematicis intendere sit peccatum, & apostasia a fide, uide supra Dæmon. §. dominus etiam Albertus.

Item an exercentes artē magicam habeantur, ut hæretici, & an sint uitandi, uide supra Dæmon. §. 3. eadem conclusio. & an sint ut hæretici puniendi, uel an ueniant puniendi sub ti. de male. & mathe. uide supra hæreticus.

ADDITIONES.

^a Magici libri iure quoque ciuili sunt improbatæ. l. electionis. l. 4. ff. fam. exerciscun. Magi hic accipiuntur in malam partem, & prohibis qui uulgo malefici ob facinorum magnitudinem nuncupantur. hi sunt qui permissu Dei elementa concutunt, turbant mentes hominum minus confidentium in

Deo, ac sine ullo veneni haustu, violentia tamen carminis interimunt. ca. nec mirum. 26. q. 5. ex Isido. etymologiarum lib. 8. c. 9. ubi quoque genera Magorum declarantur, de Magica artis origine, & speciebus etiam Plin. Hist. natur. 30. capit. primo, & secundo, tradit, hanc artem & ipse vanam, & fraudulentissimam omnium artium appellat. De his etiam in lib. secundo, sent. dist. 7. ex Aug. l. 3. c. 7. de Trinitate scribitur, & in Catechis. in precepto. Non habebis Deos alienos &c. P. V.

Manifesta ^{ad delicta, manifesta} ^{correctio} indigent, extra de poen. & remis. ca. 1. uide infra negatiuus.

Quot modis, & quibus habeatur quis pro manifestè deprehenso in heretica prauitate & respondetur quòd tribus modis, ut habetur in glo. ordina. Bernardi. in cap. ad abolendam. §. præsentis, extra de hæreticis. uide supra de sapientibus hæresim manifestè, & supra hæreticus. & supra defensores.

ADDITIONES.

a Manifesta, quæ supra scripta sunt ad furtum manifestum in annotationibus, huc eadem ratione transferri possunt, & applicari pro re aperta, nota, testata, & non dubia sumitur a Cic. in 2. pro sex. Rosc. neque quæ coniectura sed oculis manibusque tenentur. Id. pro Au. Cluen. & alibi ut in Verr. act. 2. ad fin. Huic opinioni conuenit sententia vel Constitutio Pontificis Maximi, quæ legitur in capi. super quibusdam de verborum significat. ubi qui sint hæretici manifesti rescribit, & quæ dicuntur. ff. & C. & Instit. de fur. manifeste. & in cap. cum olim. de verborum significa. Opponitur ma-

nifestum secreto & occulto, ab auctore Directo. inquisitio. parte 3. de heret. manifesti appellatio communis est his quæ vulgo notoria dicuntur, ex iuribus quippe citatis. Notorii verò nomen in iure. ff. C. et Institutionum non legitur præterquam in l. 6. ff. ad Turpil. numero tamen multitudinis. pro genere testificationum, nec in decretis antiquorum patrum a Gratiano collectis, in neotericis autem raro. P. V.

Malum ^{a omne malum procedit a sacerdotibus. 24. q. 3. transferunt.}

Licet quis faciat malum propter bonum finem, non tamen peccatum excusatur, sed poenitentia debet alleviari Abb. in c. significauit, de poenitentia & remis.

In maleficijs rati habitio mandato comparatur. 1. q. 4. quia, & extra de resti. spo. cum ad sedem, in fi. & ff. de vi & vi arma. l. 1. §. quotiens.

Non sufficit abstinere a malo nisi fiat id quod bonum est. 22. quæst. 5. de forma. de uita & hone. cleric. cum ab omni. j. quæst. 1. placuit, & quòd ibi notatur.

Malum est in rebus propter intentionem Th. in summa cõtra gentiles, li. 3. q. 45. & 46.

Malum magis sanabitur in culpa, quã in poena, Tho. in 1. parte q. 48. articulo 6. & in 3. distin. 31. aliàs. 37. art. 6. & in quæst. de malo. quæstio. 1. art. 1. & articulo 5.

Nõ solum a malo, sed ab omni specie mali abstinendum est. 1. q. 1. placuit & ibi nota. 13. q. 2. quæsta. de uita, & honest. cleric. cum ab omni, & quòd ibi notatur.

Ex uno malo multa mala sequuntur

turnota. in aurt. ut iud. sine quo suffra. §. quomodo, in gl. illicito.

Potius debemus omnia mala pati, quam malo. i. peccato consentire. 3. 1. q. 2. Lotharius, in glo. super parte timendi, & extra de his quæ vi, metuue caus. fiunt, in c. sacris.

Malè loquens potius nocet sibi, quàm alteri. 1. 1. q. 3. illud, in fi. & in capitulo iustus.

Per malos ministros Deus quadoque vocat, & congregat bonos. 1. q. j. ita fit, & quòd ibi notatur.

Malorum aliqui tolerantur, aliqui corriguntur, aliqui nesciuntur. 2. q. 1. multi, & quòd ibi notatur.

Mali in hoc seculo semp sunt mixti cum bonis, ideo in euangelio dicitur quòd ecclesia est sagina missa in mare, & ex omni genere piscium congregans 47. dist. quantumlibet. idem habetur. 2. q. 1. multi. 1. 1. quæst. 3. audi. & c. nolite. 2. 3. q. 4. quantus, & c. hoc autem.

Malis hominibus multum proficit qui eis malè faciendi aufert potestatem. 2. 3. q. 3. si quis fortitudinem.

Mali semper sunt cogendi, ut boni fiant, qui enim nec natura ad uirtutem inclinantur, nec ingenuos habent animos, aut uerborum doctrina diuque, aut quòd præcipue his contingit, scilicet hæreticis huius temporis qui assuetudine longa malum habitum induerunt, necesse est quasi belluas quassdam sub iugo ponere, & legis austeritate coercendos fore, ut philosophus docet. 10. eth. & per hunc modum coactè recta operantes uirtutum actibus assuefaciendo tandem in bonos uiros euadant, ut ipse dicit. 2. ethico. ex eo enim quòd multotiens agitur secundum rationem, imprimitur forma ra-

tionis in uita actiuæ quæ quidem impressio nil aliud est, quàm uirtus moralis, ut Th. ibidem dicit, & facit text. 2. 3. q. 6. §. fina. sed in istis qui semper assuefacti sunt a cunabulis facere ritus, & cõremonias Iudaicas, de istis dubitat Augustin. eò quia durum est assueta relinquere, quia quòd noua testa, capit inueterata sapit, & ut experientia docet: pro istis potest dici illud brocardicum Senecæ, qui castigat mulierem, lauat laterem: quia qui semel malus, semper præsumitur malus ut de regu. iuris, li. 6. sed in istis poterit Deus miraculosè, & super naturam operari, ut sani sint in fide. uide supra cogi.

Licitum est persequi malos, ut ad bonum conuertantur. 23. quæst. 4. qui peccat.

Mali quadoque propter timorem conuertuntur ad bonum, ut infra metus.

Tollit Deus malos de medio, nè peccatum eorum augeatur. 23. q. 4. ea uindicta, uersu. magni autem & sancti viri. sicut tollit bonos nè malitia mutet intellectum eorum, de poen. di. 4. si ex bono.

Mali sunt tolerandi, corrigendi, & diligendi. 23. q. 4. ex his omnibus, & c. quòd Christus.

Maleficos ne patieris viuere, Exo. 22. aliàs. 33. 23. quæstio. quinta, §. sed obijcitur.

Malorum punitione Deus placatur 33. quæstio. 4. si ea de quibus. Et mali coerceri debent, ut boni inter malos pacificè uiuant. 23. quæst. quinta, non frustra.

Vnus malus multos bonos perturbat. 24. quæst. 1. non perturbatur. unde illud vulgatum morbida facta pecus

totum corrumpit, ouile. Facilius malum cōuertit bonus, quàm malus bonum peruertit ad malum. 3. 2. q. 1. non est culpandus.

Malorum societas, diligēter est ca uenda. 24. q. 1. omnes qui, quia sepe bonos conturbat, & corrūpit. 28. q. 1. sepe malorum, iuxta illud psal. Cum sancto sanctus eris, & cum malo peruerteris.

Malorum utilitati cōsulendum est potius quàm uoluntati. 23. q. 5. unde malos debemus quærere, ut eos a malo reuocemus, & bonos habeamus. 23. q. 7. quemadmodum.

Malus non debet esse melioris conditionis quàm bonus. ff. de noxa. l. non solum. ff. q. vi aut clā. l. facimus. ar. cōtra. ff. qui, & a quibus. l. si quis habens, in fin.

Qui semel malus semper præsumitur malus, de regu. iu. lib. 6. nota. ff. de sena. l. 2. & l. si cui. §. fina. ff. de accus. & ibi Barto. sed intellige quòd semel malus semper præsumitur malus, sci licet in eodem genere mali, in l. senatus censuit, & l. si cui. §. 1. & ibi Bart. ff. de accusa. quod uerum nisi per triēnium steterit bonus, ut in aut. de monachis. §. si quis igitur sicut, vers. attamen in Spec. de compe. iud. §. 1. vers. quid de portantibus, & de præsump. §. 3. ver. pe.

Malos pro Deo punire pietatis est officium, non crudelitatis. 23. q. 8. legi. ideo Prouiso Solerter.

Malos qui percutit, non est crudelis, sed Dei minister, in Spe. de aduoc. §. 7. in fin. nam manigoldus exequens sententias corporales nō peccat, Spe. de exec. sent. vers. item nota quòd, & ibi Bal. in additio. ver. non peccant, & in ti. de adu. ubi supra & 22. quæst. 5.

si homicidium, & se. c. qui malos. c. iudex, & c. fe.

Malefactores debent puniri publice, ut in l. capitalium. §. famosus. ff. de pœnis. 7. q. 1. denique, vers. turribula quoque.

An mali inter bonos sint tolerandi, uide supra bonus, & supra commu nicare.

Malis in hac uita prospera, & bonis conceduntur aduersa. quòd quare sit, uide de pœnitent. dist. 3. quid ergo turbamur. ubi habetur quòd prosperitas malorum in hac uita est signum reprobationis in futura.

A D D I T I O N E S.

a *Malum est contrarium, & oppositum bono quibus modis accipitur & intelligitur, bonum eiusdem in contrarium sumitur malum, est enim eadem disciplina contrariorum, insl. de his qui sunt sui, vel alie. in. §. 1. & de tute. in princ. de bono uerò uide supra bonum. malis hominibus purganda prouincia. l. 3. & l. congruit. ff. de offi. præf. boni premio afficiendi. l. 1. ff. de iust. & in. Pet. Vend.*

Manna Fuit figura corporis Christi, de cōse. di. 2. corporeum illud, sed manna patribus datum differt multipliciter ab eucharistiæ sacramento, de conse. di. 2. reuera. & ibi uide, unde dicitur manna.

Et nota quòd filij Israel comederunt manna 40. annis in deserto antequam uenirent ad terram habitabilem. Exo. 16. in fi. capituli.

Manichæi Qui dicantur, uide supra hæreticis. §. diuersitatem, & supra hæreticus. §. Manichæi.

Ma-

Maraanatha Magis Syru est, q̄ Hebraum, & interpretatur dominus noster uenit. ut sit sensus, si quis non amat dominum Iesum, anathema sit. & illo completo deinceps inferatur, dominus noster uenit, quòd superfluum sit aduersus eum odijs pertinacibus uelle contendere, quem uenisse iam constat, prima Corinthioru, ultimo in fi. & in decretis. 23. quæstio. 4. Guilisarius, & ibi glo. Ieronimus ad Marcellā in epistola exponēs amen, alleluia, Maraanatha. unde cum isti neophyti, qui in hærelim, & apostasiam labuntur iudaizando, nō credant quòd uerus messias, & saluator scilicet Iesus, iam uenit ad nos redimendum in primo aduentu, qui in secundo ueniet ad nos iudicandū, in d̄ ipsi increduli odium habentes in eū, scilicet in dominum nostrum Iesum Christum præterea dicti talis, quia non credunt dominum nostrum uenisse, anathema sint, maraanatha unde ab isto nomine maraanatha proprium nomen, & consonum acceperunt isti qui in Hispania uocantur Marani descendentes ex circuncisione, & habetur in tex. Iudæorum & ibi in glo. qui non credendo quòd credere debent, anathema sint maraanatha.

Nota quòd isti tales Marrani, seu conuersi neophyti, licet sint Baptizati, nunquam tamen amiserunt nomen Hebræorum; nam uocari possunt Iudæi. uel Hebræi baptizati, ut habetur 28. q. 1. sepe malorum confortia.

Masculinum cōcipit femininū in his in quibus scēminæ potest dispositio adaptari, nō aliās Bal. in l. seruus. C. communia de succes.

Item masculinum prolatum a ca. none comprehendit scēminas nisi eadem lege, uel cōstitutione, uel etiam aliās excipiatur scēmina, gl. in c. generali, de elec. in 6.

Masculinum cōcipit scēmininum ex quadam interpretatione, non ex proprio significato uerbi, & propter identitatem rationis, Barto. in l. 1. in princi. in lectura noua. ff. de peculio, Bald. in l. fin. 1. 4. quæstio. C. de hæred. instit. item concipit in rescriptis, ut tenet Abbas in ca. significauit, de rescriptis.

Sed nota quòd in materia contractuum a masculinum nō concipit scēmininum per l. ueteribus. ff. de pact. hoc idē tenet Gui. de Suz. qui fuit doctor, antiquus in legibus, & Rayn. de Forli. in l. tres fratres. ff. de pactis. & Ludo. de Ro. consilio 34. unde si quis accepit emphyteusim pro se, & filijs suis, non ueniunt filie secundum. Io. de Imo. in c. fi. de locato, quòd nota p̄ singulare dictum Arch. in capi. si quis suadente. 17. q. 4. ubi uoluit quòd in materia contractuum masculinū non concipiat scēmininum, ut d. l. ueteribus. ff. de pactis.

Masculinum comprehendit in se scēmininum, ut in l. 1. ff. de uerbo. sig. & in glo. l. si ita ff. de testa. tute. tamen scēmininum non comprehendit masculinum, & est ratio quia minus dignum non debet attrahere ad se magis dignum, de celebrat. missa. cum Marthæ. §. præterea. 1. 3. q. 2. non estimemus. C. de petitio. hæredit. ff. de solutio. l. si alieni, & in cap. cum dubijs, de consec. ecclesiæ uel altaris & in l. quærit. ff. de statu hominum. de hac materia uide latissimè per Marianum in Clem. 1. de elec. li. 6. & licet masculinum

linum

linum comprehendit fœmininum: tamen non conuertitur, de quo est glossa singularis, & unica in corpore iuris in Cle. attendentes, de statu monachorum, uel canonicorum regulariũ. quam glossa nota supra filij, & infra pœna, & supra fœmininum. Et an & quando masculinum comprehendat fœmininum, uide plenè per Spe. ti. de alleg. & disp. §. post hoc, ver. ult. ubi masculinum.

ADDITIONES.

a Hæc est communis opinio, & per Do. meum Philip. Dec. in l. 2. nume. 106. ver. in 2. quæst. de hoc latè tractat And. Tiraq. de viro. retr. §. 1. gl. 9. num. 181. Quintil. Mand.

Matrimonium ^aAn si fit cõtractum cum hæretico, possit separari, uide supra coniugatus, & supra infidelis. tex. & doct. de hæreticis, in c. discernimus, lib. 6. & de conuersione coniugatorum, ueniens. Arch. 28. q. j. cum apparet. & ibi uide.

Item an propter fornicationem spiritualem possit fieri separatio matrimonij etiam quò ad copulam, uide supra fornicatio, & Hostien. de diuortijs c. 2. eo. ti. c. quanto, & c. gaude mus, ubi de hoc.

Cupiès uxorem accipere ista quatuor diligenter debet notare.

Primò qualiter vxor a uiro sit eligenda per discretã deliberationem.

Secundò qualiter a uiro sit dirigenda per mansuetam gubernationem.

Tertiò sit corrigenda per amicabilem informationem. Quartò qualiter sit diligenda per completã cõicationem.

An clericus actualiter degradatus possit contrahere matrimonium, uide supra degradatio. §. an clericus.

Nota quòd nullus fidelis, siue baptizatus potest contrahere cū nõ baptizata, etiam si sit catechumena, nec simpliciter, nec sub conditione conuertendi ad fidem, & si contrahit matrimonium, nullum est. 28. q. 1. c. caue, & c. cum non oportet, & ibi nota Hugo. sponsalia verò sub conditione si conuertatur, bene ualèt, unde quãuis non baptizatus crederet omnes articulos fidei, tamen matrimonium contractum cum tali non baptizato non tenet, ut d. ca. caue. uide supra coniugatus.

Contrahens matrimonium cū duabus, scilicet vna uiuente contraxit cū alia, an sit subiectus iurisdictioni inquisitorum, uide supra.

An quando unus infidelium cõuertitur ad fidem altero remanente in infidelitate, an ipso iure sit solum matrimonium uide supra coniugatus.

ADDITIONES.

a *Matrimonium est maris atque feminae coniunctio, consortium omnis uitæ, diuini, & humani iuris communicatio. l. prima. ff. de rit. nup. & capitu. vlti. de conuer. infid. Item matrimonium est viri & mulieris cõiunctio indiuiduam uitæ consuetudinem cõtinentens, Institut. de pat. pote. a matris nomine non adepti iam, sed cum spe, & animo mox adipiscendi Gell. libro decimo octauo. c. septimo, ita verò ex communi theologorum sententia definitur, Matrimonium est viri & mulieris maritalis coniunctio inter legitimas personas indiuiduam uitæ consuetudinem retinens. Catechis. de matrimo. sacra. ca. secundo, & lib. 4. senten. distin. 27. ubi*

ubi copiosè de eius origine institutione, bonis ac sacramento, & quibus causis, & quomodo contrahendum, quod matrimonium sit hodie ratum & quibus solemnibus contrahendum ibi. Catechis. & Concil. Trident. sess. 24. de reforma. matri. uide supra coniugium. P. V.

Melioramenta ^a in re empti ab hæretico retinentur per emptorẽ, quãdo alienatio reuocatur per inquisitionem hæresis, Bal. in l. 2. §. fi. C. cõmunia de leg. uide supra inquisitores. §. inquisitores hæresis.

ADDITIONES.

a *Meliorare pro meliorem & fructuosiorẽ efficere. l. æquissimum. §. proinde. ff. de usufr. Inde melioramenta a neotericis dicitur meliorem facere, est uisitator longi locutio. l. ead. & multis alijs eiusdem tituli. & l. ex duobus. 28. ff. de neg. gest. P. V.*

Mendacium, ^a uel mentiri. mendacium est se profiteri Christianum, & Christi opera non facere, sicut hæretici, uel episcopi, & sacerdotes qui contra opera Christi agunt.

Vterque reus est, & qui ueritatem occultat, quia & ille prodesse nõ uult & iste nocere desiderat. 11. quæst. 3. quisquis.

Nota secundum philosophum quod duo sunt opera sapientis, scilicet nõ mentiri, & mentientem manifestare.

Mendacium, & mentiri est officium mercatorũ dum uolunt uendere suas merces. ideo mercatores eiecit de templo, & tale officium reprobatur, ut 89. di. eijciens. ^b

Quicumque mentitur, committit sacrilegium, de pœn. distin. 1. serpens deceptit.

In factis fidei nullo modo est mentium. 22. q. 2. primum.

Mentiri de facto peius est quàm uerbo. Ideo Prouiso Solerter. Tho. in q. de quolibet. q. 6. ar. 17.

Accusatus tenetur iudici ueritatẽ exponere, aliàs mortaliter peccat, de quo uide supra accusatio. §. accusatus.

Non licet mentiri pro tuenda uita alterius, ut 22. q. 2. nequis. quod est cõtra doct. dantes consilium contra cõscientiam, ut liberet quem a morte ita tenet Abb. in ca. super eo, de usuris. uide infra crimen. §. nota. quod nõ tenetur. Quod sint species mendacij, uide ea. q. 22. q. 2. per totum, & maximè in c. primum est.

Nota quòd æquè reus est qui facile credit, sicut qui mētitur. 12. q. 4. innocens, & ibi in glo. & 11. q. 3. non solum, & nimia facilitas credendi uituperatur, ut in dicta gl. & 86. distin. si quid uerò.

Mentiri nõ est fas spiritui sancto. Actuum 5. & 17. q. 1. Ananias, ubi sic dicitur ad literam, uir autem quidam nomine Ananias cum Saphira uxore sua uendit agrum, & fraudauit de precio agri cõscia uxore sua, & asserens partem quandam ad pedes apostolorum posuit, dixit autem Petrus ad Ananiam, Anania cur tentauit Satanias cor tuum, mentiri te spiritui sancto, & fraudare de precio agri, nonne manens tibi manebat, & uenditum in tua erat potestate, quare posuisti in corde tuo hæc rē? non es mētītus hominibus, sed Deo: audiens autem Ananias hæc uerba cecidit, & expi-

expirauit, & factus est tremor magnus super omnes qui audierunt, surgentes autem iuuenes amouerunt eum, & efferentes sepelierunt. Factum est autem quasi horarum trium spacium, & uxor ipsius nesciens quod factum fuerat introiuit, dixit autem ei Petrus, dic mihi mulier si tanti agrum uendidistis? at illa dixit etiam tanti, Petrus autem ad eam, quid utique conuenit uobis tentare spiritum domini? Ecce pedes eorum qui sepelierunt uirum tuum ad ostium, & efferent te, confestim cecidit ante pedes eius, & expirauit. intrantes autem iuuenes inuenerunt illam mortuam & extulerunt, & sepelierunt ad uirum suum, & factus est timor magnus in uniuersa ecclesia. Et sic Petrus Ananiam & Saphiram increpando morti tradidit 23. quaestio. 8. Petrus.

ADDITIONES.

a Mendacium est orationis uanitas. Cice. de Inuen. falsum est in quo perspicue mendacium est, ibi stare inquit a mendacio contra uerum, Ex his uidetur oppositum uero, quod lege confirmatur. ff. de interrogat. actio. l. cum de atate. §. si cum esset. Mendacium ita finit Augusti. est, inquit, mendacium falsa significatio uocis cum uoluntate fallendi. 22. q. 2. beatus. & lib. 3. sentent. dist. 38. ex lib. contra mendacium ad Cosen tium. c. 12. cuius octo genera scribit esse, quae non describo nimis enim iusto prolixior esset oratio. utrobique uideas in allegatis locis, uide quoque catechis. in preceptum. Non loqueris contra proximum tuum cap. nunc explicemus, quo in loco describit huius sceleris miseriam & turpitudinem, & quae mala mendacium consequuntur, eius est

pater Dæmon. Diuinis & humanis legibus uetatur etiam constitutione poenarum. non enim licet & iure civili, mendacium dicere. l. cum de atate. §. si cum esset. & §. qui interrogatus. ff. de interrog. actio. quod nocet mendacium, patet & ibi, & in eo sparsim, ut l. si dubitet. §. primo, ff. de falsis. sed & si. §. primo, ff. quod cum eo. & legib. alij a glo. in eam citatis. Non omnis autem mendax falsi tenetur, l. quid sit falsum, iun. & i. glo. ff. ad l. Cornel. de fals. & cap. homines. §. ult. & c. is autem. 22. q. 2. quæst. secunda, nec mendacij poenam debet incurrere. d. l. de atate. §. qui in isto. Mentiri uero dicitur is, qui contra id quod in animo sentit loquitur uoluntate fallendi. c. is autem. 22. q. 2. Nonius ait ex Nigidio. Qui mentitur, ipse non falsus alterum non fallere conatur, qui mendacium dicit ipse fallitur, Quantum in se est uir bonus prestare debet, ut non mentiatur prudens ut non mendacium dicat. Idem uidetur D. Aug. in eo. c. is autem sentire. Pro simulare quandoque sumitur mentiri, dñi per consequentiam. P. V.

b Apocaly. c. 18. Et mercatores terra de uirtute deliciarum eius diuites facti sunt Luca. capitu. 19. ad fin. & Ioan. capit. 2. & scribitur prouer. capitu. 20. suavis est huiusmodi panis mendacij & cap. 21. qui congregat thesauros lingua mendacij uanus, & ex cors est, & impinguatur ad laqueos mortis, ac capit. 24. quia rapinas meditatatur mens eorum, & fraudes labi eorum loquuntur. Quint. Mand.

Metus ^a Aliàs timor induxit Paulum ad fidem. 23. q. 4. schismatici, & sic mali conuertuntur ad bonum propter timorem. 23. q. 6. uides, & c. iam uerò. Non debet dici quis perpetrasse quod nolens fecit, uel passus fuit, nec debent

debent imputari quæ per coactionem absolutam fiunt, ar. di. l. presbyteros. 15. q. 6. c. 1. ar. 3. 1. q. 2. Lotharius.

An reddens ab hæresi metu poenæ recipiatur ad misericordiam? & dicendum quod qui ex timore, uel metu benefacit, reputatur non facere, ut extra de regulis iuris. qui ex timore. nec præmium aliquod debemus cõsequi ex hoc quod facimus inuiti, ut 13. q. 2. quàm præposterant. de hoc etiã. 23. q. 5. ad fidem in glo. pe. & uide supra confessio, & infra misericordia, & ff. ad T. re. si patroni. §. 2. & 17. q. 4. sunt qui opes. 8. q. 1. sciendum.

Metus iustus inferitur, ex terribili uultu potētis. b. Io. An. in c. quia propter, de elect. in nouel. pe. col. Bald. in c. iniuria. 5. col. de pace iuram. fir.

Metus consideratur ex instanti periculo non autem suspicatur ex futuro in act. quod metus causa. l. metum autem, in princ. & ibi Bart. ff. q. metus causa, ubi dicit esse notandum pro statuto de metu.

Metus iustus sufficit, etiam si eius effectus non sequatur, glo. & Bar. in l. habitatores. §. fin. quod me. cau. & in c. ad audientiam, eo. ti.

Metus an sit iustus, uel iniustus, relinquitur arbitrio iudicis, & idem quando quis dicatur simulasse se sponte facere; Inn. in c. dilectus, quod metus causa gloss. in l. interpositas. C. de transactio. Bal. & Pet. de Su. in l. 2. C. de his qui per metum iudicis non ape. Bal. in Ru. C. dist. de resc. ven. & in dicto cap.

Qualiter probetur metus iudicis, uide Bar. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætor. ff. de noui ope. nunc.

Metus non purgatur, sed geminatur per uerba sponte facio protata tē-

pore metus, Bal. in tractatu schismaticis. 10. col.

An metus mortis excuset quem a peccato & a poena si uadit contra fidem? & dicendum quod metus mortis pro fidei defensione, & confessione quantum ad uerum catholicum nullus metus excusat, nec etiã qui cadit in constantem uirum pro fide tenenda, uel pro peccato mortali non perpetrando, ut tenent theologi docto. & maximè sanctus Th. qui hoc tenet, quod non solū de peccato mortali, sed etiã de ueniali in 5. quolibet. q. 5. artic. 10. ubi de hoc q. facit in terminis speciale, & in 1. 2. q. 6. ar. 6. & etiam Aug. & recitatur. 22. q. 2. ne quis. si ergo turbatio, & commotio ex metu mortis, & trucidatione corporis non excusabit quem ab hæresi, nec minus excusabit propter hæresim habere spem de hominis temporalibus, sicut isti apostatæ moderni faciebant. nam satius est mori fame quàm uesci idololaticis secundum Ray. ti. de aposta. c. 7. & potius debemus omnia mala pati quam peccato consentire, ut 3. 1. q. 2. Lotharius, & de his quæ uel metu uel cõfessio in c. sacris. & 3. 2. q. 5. ita ne. uide supra blasphemus, ideo Prouiso Solerter. Nec excusat aliquem aliqua coactio, si confitetur fecisse aliqua hæreticalia, uel apostasiam a fide metu alicuius coactionis de futuro. s. cominatus morte, quia talis coactio non est absoluta, & coactio conditionalis neminem excusat, ut 50. dist. presbyteros, & de consecra. distinct. 4. eos potius enim debet quis pati mortem, quàm malò consentire, ut 3. 2. quæst. 5. ita ne, & occisores corporis non sunt contra iustitiam timendi, ut 1. 1. q. 3. non solū, & c. nolite. 3. 1. quaestio. 2.

Lotharius. solutio. hic non excusantur tales a toto, sed a tanto, ^d metus enim uel coactio conditionalis non excusat, peccatum, sed attenuat ut extra quod metus causa, c. sacris. Et nota quod contra ea quæ publicè facta sunt, admittitur probatio in contrarium, sic 3 i. q. 2. Lotharius, & extra quod metus causa, perlatum. quod est contra regulam generalem, 8. q. 1. licet, de hoc glos. in c. scilicet sacerdotibus, 15. q. 6. uide infra uoluntas, & supra detegitur. §. ex his.

Nolite timere eos qui occidunt corpus, ut 11. quæst. 3. nolite, in tex. & in gl. & ibi no.

Armorum terror sufficit ad metum inducendum in alijs præterquam in casu nostro. ff. de vi, & vi arma. l. 3.

Metus iniustæ excommunicationis ^c infert metum, & propter hoc potest quis excusari, sed hoc uerum, quando quis non habet facile remedium contra metum excommunicationis, quia propter potentiam, & tyrannitatem minantis excommunicatus non audet appellare, quia cum grauis pœna sit inter homines esse, & hominum carere commercio, ut l. hi qui sancta. C. de apostata. facit c. sacris, de sententia excommunicationis. uide bonum text. in c. corripiantur, 24. q. 3. ubi dicitur quod in Dei ecclesia non reperitur pœna maior excommunicatione. Abb. in c. olim, de restituta. spolia.

ADDITIONES.

a Metus est instantis uel futuri periculi causa mentis trepidatio. l. 1. §. 1. ff. quod met. cau. Periculum autem non cuiuslibet vexationis sed maioris mali accipere oportet, nec hominis uani sed iustum, & qui uel

in constantem cadat. l. 5. 6. 7. & alijs. ff. eo. c. ad audientiam, & c. cum dilectus, extra eo. tit. Cic. l. 3. Tuscu. metus, inquit est opinio magni mali impendentis, & ægritudo est opinio magni mali presentis, lib. 5. metus inquit, est futura ægritudinis sollicita expectatio, in quem autem metus, in eundem formido, timiditas, pauor, ignauia, idè li. 4. Tuscu. sub metu autem subiecta sunt, pigritia, pudor, terror, timor, pauor, examinatio, conturbatio, formido. Arist. lib. 2. Rhetor. metus est, inquit, ægritudo quedam, & tanquam tumultus animi, ortus ex obseruatione speciei, quaedam futuri mali, quod aut interitum nobis, aut dolorem afferre possit, sequitur deinde qui quæue possint, aut soleant hominibus incutere metum uti solet accuratè, quæ non uidentur absimilia traditis a iuriconsultis. Quoniam uerò religio nascitura, inquit Seruius, ex timore, fit ut metus pro religione ponatur. Virg. septimo. sacra coma, multosq; metu seruata per annos, causa ponitur itaque pro effectu. Partitur autem metus in iustum seu probabilem, & in iniustum uel improbabilem, iustus est qui cadit in constantem hominem, iniustus uel improbabilis est uani hominis & meticulosi. l. 6. & 7. ff. eod. dicuntur autem metum incurrere probabilem uel iustum mortis, vinculorum, seruitutis, honoris, & pudicitie amittenda, cruciatus corporis aut in sua uel liberorum suorum persona timor. l. 7. §. ff. eod. l. 4. 7. & 8. C. eod. rursus quidam metus dicitur absolutus, quidam conditionalis. c. sacris, extra eod. c. in Iudæis. 45. distinct. cap. presbyteros. 50. dist. l. qui testamento. §. ultimo. ff. qui testa. face. possunt. l. 1. in ff. de aut. tuto. Pet. Vend.

b Item ex minis officialis quas executioni demandare solitus erat iuxta cõem sententiam de qua Gra. res. 71. nu. 15. Q. M.

c Cuius etiam arbitrio relinquatur, an sit

fit probatus, uel non, iuxta communem opinionem ut per Paris. cons. 60. nu. 25. vol. 4. Quint. Mand.

d Metus excusat ab hæresi, sed nõ à peccato. & sic dicunt peccasse mortaliter Marcelinum Papam ingressum templum paganorum. eò quia grana thuris super eorum prunas imposuerat, non tamen in hæresim propterea ipse inciderat, de quo in c. nunc autè. 21. di. per Dec. consi. 151. col. 4. & per Albe. de asser. catho. q. 30. nu. 6. Q. M.

e Idem uoluit gl. fi. in c. olim. 2. de restituta. spolia. Roma. consi. 369. nu. 16. Abb. in ca. cum dilectus. col. 2. quod me. cau. Ret. 35. in no. Mil. in reper. in verb. metus iustus. Vmber. in iud. in qui. hoc ipso verb. metus. nu. 3. & hanc communem affirmat Ieroni. Gig. de pen. q. 36. col. 2. Q. M.

Mitius Agitur cum lege quàm cum ministro legis, ut infra relapsis, in §. nunc autem uiden dum est, & habetur. ff. de arbitris. l. Cel sus, & in l. in sulam. ff. de uerbo. oblig. & l. quicumque, de seruis fug. & prima partitione uulgo dicunt partida. tit. 8. 56. in fi. nam in crimine læsæ maiestatis mitius agitur circa probationem contra alium commissam, quàm contra regem, uel regnum, con cor. l. fi. ff. de penis, & quod no glo. & Bar. in l. diui. ff. de iure pat. & Cy. in l. quisquis in op. & 2. quæst. C. ad legem Iul. maie. item si miles fuit contra regem transferendo se fortè ad hostes regis, amittit omnia priuilegia sibi a rege concessa, ut l. Iudæos. C. de Iudæis, in fin. & C. de aquæduc. l. consul. & licèt sit reconciliatus regi, nullo modo recuperat dicta priuilegia amissa propter prodicionem quam prius commisit, ut ff. de iure aureorum anulorum. l. 1. & 2. & est cõclusio Io. de Prato. in l. cum alle-

gatis. C. de re mil. lib. 12. circa fi. ideo cum apostata. Prouiso Solerter. uide infra priuile. §. 3.

Mitius agitur cum homine quàm cum lege. ff. de iure pat. in l. diui. Arc. 31. di. solatiue. Inno. de cohab. cler. & mulierum, sicut.

Mitius agitur cum minoribus 20. anno. quàm cum alijs, uide supra filij. §. 2. in fi. & infra in instructionib. inquisitionis instructione. 9.

An mitius agatur cum confesso, quàm cum conuicto? & dicendum quod mitius agitur cum confesso, quando sponte confessus est, secus tamen si metu probationum no. gl. 50. di. presbyterum, gl. de simonia in c. de hoc.

Et circa hoc est notandum, quod si de crimine constat per confessionem tunc non attentato modo procedendi imponitur pœna ordinaria quatumcunque grauis. l. pro iudi. ff. ad legem Aquil. c. 2. de cõfessio. 2. q. 1. c. 1. & 2. tex. melior hoc probans in c. fi. de celeb. missa. ubi procedebatur per uiam inquisitionis, & confessionem constitit de criminibus non impediens ordinis executionem, & tamen fuit facta depositio ab ordine, & uidetur prima fronte hoc mirabile, ut durius agatur cum confesso, quàm cum conuicto: sed potest dici quod illa confessio fuit facta ex timore probationis, & sic non debet agi mitius ad hoc ut nota. in allegata gloss. prædicti cap. de hoc, de simonia. secus ubi sponte cõfiteatur, tunc enim habent locum iuramentum dicentia mitius agendum cum confesso. 12. quæst. 1. non dicatis. item contra confessionem nil obijci potest, ideo imponitur pœna ordinaria, sed contra conditionem multa possunt opponi & quod dicit de cõfessione, in-

telligendum est, nisi sit facta incidenter, ita limitat Bar. in l. si confessus. ff. de custo. reo. per legem si filium. C. de libera. causa. Ab. in c. qualiter, & quã do, de accus. el. 2. in 6. col. allegat glo. in c. ex pœnitentibus. 50. di. Secundò limitat Inn. in d. c. qualiter, quòd licet non constet de crimine per cõfessionem, si tamen est notorium iuris, imponitur etiam ordinaria, Abb. ibi extendit hunc casum ubicunque crimẽ sit notorium, ut tunc non attendatur modus procedendi, per text. in c. cum non ab homine. de iudicijs ubi deprehensus in furto punitur tanquam cõuictus in accusacione.

An mitius agatur cum illis, qui in prin. conuertuntur, quàm cum illis qui ulterius distulerunt, uide supra conuersio. §. an cum illis.

An mitius agatur cum nouis in fide, qui ad pœnitentias iniungendas, quã cum alijs, uide infra pœna. §. itẽ nota. q. nouis in fide.

An mitius punjatur scholaris discens hæresim, quàm magister qui docet, uide supra. do.

Minor ^a affurgat maiori, nec sedeat stante maiore. 93. di. oportet, sed Gofre. in sum. de maio. & obed. maior pœcedat, minor eum sequatur in sedendo, & subscribendo. 17. di. §. vlt.

ADDITIONES.

^a Maior quis altero dicitur ætate. l. semper de iur. immuni. scientia, moribus. c. cum maiores. 6. q. 1. magister discipulo. prælatus subdito. c. oues ead. q. vir cum muliere, maior numerus pauciori. De eo quod a maio. par. c. genere & nobilitate quis alteri pœcedit vid. tit. de maio. & obed. cum Fely. vide

Cic. in Top. de his que cadunt in separationem. Item Aristot. lib. 1. Rhetor. Quintil. de argum. Cic. lib. 3. offic. P. V.

Missã. An a ante abiurationẽ, et absolutionẽ possunt audire missã hæretici, qui compaeruerunt, & cõfessi sunt errores suos coram inquisitoribus. uide in fine libri, ubi sunt extrauagantes in §. utrũ excommunicatus possit intrare ecclesiam, & in §. se.

An Saraceni possint missas audire, uide infra Saracenus. §. an Saraceni.

No. q. omnis Christianus incurrit peccatum mortale nisi missã integram audiat diebus dominicis, & festiuis sub pœcepto, ut in ca. missas, & in c. ad celebrandas, de conse. di. 1. & in c. ut dominicis, de paroch. & ibi p. Abb. & sic qui contemnit. missã integram audire talibus diebus, contemnit pœcepta ecclesiæ. Ideo Prouiso Solerter. an Iudæi possint missas audire, uide su. Iudæus. §. an Iudæi possint.

ADDITIONES.

^a De Missæ sacrificio. 5. Synod. Trid. sess. 22. capit. 1. cum multis imo sequen. uenit Catechis. de Eucharist. sacramenti. c. quod si ex veteri. P. V.

Misericordia. ^a nota q. Deus nõ miseretur eorum qui assidue peccat. 93. di. diaconi.

Misericordiam impetrasset Iudas, si peccatum suum debite fuisset confessus, de pœ. di. 3. Iudas, & ibi nota.

Misericordiã habet, & qui parcit, & qui corrigit. 45. di. & qui.

Facere miã malis non est aliud quàm

quàm ipfos fouere in malo. 24. q. 6. si res aliena.

An iudex semper debeat habere misericordiam? & dicendũ quòd melius est, quòd iudex redarguatur de misericordia, quàm de seueritate, ut supra absolutio. §. actis. sed potest dici, quòd iudex semper habebit misericordiam etiam occidendo hominẽ, & si non per mitigationem pœnæ, saltem per compassionem, ut 45. dif. vera, & in glo. c. omnis qui, ea. di. nam ex hoc facit misericordiam cum facit, ut ille cõteratur inter flagella, & nõ fiat deterior, unde eo ipso, quòd punit aliquem, misericordiam facit ut in dicta gloss. & in ca. & qui emendat, e. q. & patet. 23. q. 4. duo ista, & in capitu. vindicta.

Qui enim facit finem peccato, misericors est, de pœn. dist. vlt. cap. vlt. in fi. & habetur in gloss. cap. omnis. 45. dif. in fi. qui pœnitentibus misericordiam non impendit, dicitur negare Christum ut 6. q. 1. aliàs 7. quæst. 1. omnis qui.

Misericordiam postulans, & iudicium non requirens, de transl. præl. inter cir. c. fi. 2. quæst. 7. §. item obijctur.

Parcere malis obstinatis est iniusta misericordia 23. q. 4. est iniusta. ideo Prouiso Solerter.

Hæretico non est habenda misericordia, nec concedenda uenia, nisi factis faciat ad arbitrium inquisitoris, ut in c. ad abolendam. §. 1.

Quæ debet seruare faciens misericordiam, uide 86. distinctione in singulari.

Nunc autem videndum est, qualiter quis, quando, quare recipiatur ad misericordiã. & ante omnia est scien-

dum quòd hæreticorũ comites quidam sunt pertinaces in suis erroribus. quidam sunt relapsi. quidam statim redeunt ad fidem orthodoxam, & petunt misericordiam, quidam expectant ut incarcerentur & publicentur sibi testes, sed dimittendo alia de quibus aliquid dictum est in litera hæreticus, & de quibus dicitur infra relapsus, nunc uidendum est de istis, qui statim redeunt ad fidem. & uideamus quis, quando, quare ad misericordiam recipiatur, & sic uideatur esse dicendum, quia aut hæreticus, siue credens ultra redire, & petit misericordiam post sententiã^b & condẽnationem, per quam esset condemnatus de hæresi, ante tamen executionem redit & petit misericordiã, quia post executionem pœnarum frustra petitur misericordia. sed tunc recipiendus erit, ut euitet pœnas anime, scilicet pœnam gehennalem, ut admittatur ad ecclesiastica sacramenta, & absoluaatur ab excommunicatione, qua tenebatur astrictus, dummodo ostendat signa ueræ pœnitentiæ. sed non quoad euitandum pœnam corporalem, & æternalem nullatenus admittitur, quia tardè uenit qui sententiã expectauit, ut de hæreticis super eo, libro 6. ut clarè patet ex his quæ statim dicentur. Et quando, & cum quibus etiam præter casum prædictum sit misericordia deneganda, nota. 23. dif. in nomine domini, in gl. hic habes. si uerò uult redire ad ecclesiã unitatem, & petit misericordiam ante condẽnationem, & sententiã, & tunc si in ipso rei primordio cum incidit in errorem, uel etiam statim cum deprehenditur in errore, uel inquiritur contra eum, ipse confitetur,

& detestatur suum errorem, & humiliter petit misericordiam, recipiendus erit omnino, si modo inquisitor uiderit eum ex puro corde, & fide uera, & non ficta redire ut de hæreticis ut officium. §. Prouiso Solerter, l. 6. & de pœn. dist. 3. inter hæc, & de consec. dist. 4. ostenditur, 27. dist. q. interrogasti. 1. q. 1. sicut ficti, & si omnia ista supradicta concurrunt, certè talis recipi debet per inquisitorè ad misericordiam, eo quòd ecclesia nunquam claudit gremium redeunti, ut C. de summa Trini. l. fi. in fi. & in dicto c. super eo, de hæreticis. li. 6. quia Deus non uult mortem peccatoris, sed ut conuertatur, & uiuat. habetur Ezech. 10. 8. ca. & habetur transumptu in canone. 18. q. ulti. his a quibus. imo antequam condemnetur, debet inquisitor insistere blanditijs, & relictis consilijs, ut redeat ad fidem catholicam, ut 1. q. 7. conuenientibus, 16. q. 6. cognouimus, 1. q. 7. si quis omnem, & in aut. ut non luxu. contra natu. in prin. coll. 6. nam & pœnitentibus est uenia concedenda, ut C. de hæreticis. l. Manichæos, de pœn. dist. 3. ad hoc. 45. dist. sunt nanque, & ca. disciplinam. sunt tamen quidam quos non odium criminis, sed timor uilitatis, & amissio pprij gradus, & ambitio celsioris ad pœnitentiam cogit, hos sacri canones irrecuperabiliter deijciunt: quia qui simulatione pœnitentiæ, uel affectione honoris a Deo non consequuntur ueniam, nec ab ecclesia reparationem merentur. habetur 50. dist. in c. sacerdos, in §. sunt tamen. ideo Prouiso Solerter, Cû sæpe hoc sic accidit istis temporibus. uide infra pœnitentia. §. sunt tamen, & §. falsa, & §. non prodest. ubi uero

statim non uult redire, nec statim ab initio petit misericordiã, sed postea in processu temporis, ante tamè sententiam, & circa hoc an tales debeant recipi, sunt opinioniones diuersæ doctorum, nam Archi. uidetur expressè tenere, & Io. de Lignano, in c. ad abolendam, in §. quod illi demum sunt recipiendi, qui sponte redeunt, & nõ coactè. Et illos dicunt sponte redire, qui misericordiam petunt infra tempus gratiæ, quando non sunt præuerti per alium accusatorem, & allegat Arch. ff. ad Tertul. l. 1. §. sed uide, uer. quid ergo, & potuisset allegare. ff. de iure fili. l. edicto, in princ. C. ad legem lul. maieft. l. quisquis. & idem dicit ipse, scilicet si res est omnino integra, ut quia non sunt corporaliter capti, nec probationibus adhuc conuicti, alias non uidetur sponte redire, sed metu detentionis, & probationum, & allegat. ff. de ope. no. nun. l. mancipioru. optime faceret. ff. de iureiuran. l. eum qui. C. de non nume. pecu. contra qui propria. accedat tex. C. de abolitio. l. fallaciter, dicens ipse q. prædictus non est dignus uenia, ut C. de his qui latro. occultant. l. fi. & ita secundum eum debet intelligi. 24. dist. c. fi. pro ut notat ipse ar. de hæreticis in ca. ut commissi, li. 6. super uerbo obedientes, ut ibi nota. quam tamen opinionem non dicit ex se sed eam habuit, ex ijs quæ recitauit Clemens quartus in quadam sua cõsultatione, quæ incipit quoniam illis. de qua facta fuit mentio supra in litera defensores, & fautores, & infra dicitur in litera receptatores, sed alij dicunt, quod ista opinio est nimis rigorosa, & secundum ipsam sequeretur absurdum, uidelicet quod non possit mitius agi cum isto

isto uolenti redire, quàm cum quocumque pertinaci, cum iste esset deijciendus sine spe ueniæ sicut pertinax hæreticus damnaretur, & directè uideretur illius opinio cõtradicere tex. c. ad abolendam, de hæreticis, & ca. pe. in quibus dicitur expressè quòd hæretici possunt recipi post deprehensionem erroris. & in dicto c. super eo, solummodo denegantur recipiendi hæretici redeuntes post recidiuam, uel postquam sunt damnati, & quòd ergo quandocumque ante sententiã uolentes redire erunt recipiendi, & ideo arbitrio episcopi, uel inquisitoris relinquetur recipere uolentes redire ante sententiã. Et quòd hæc potestas uidetur attributa eis tam in recipiendo, quàm in mitigando pœnam redeuntibus per quandam constitutionem extrauagantem Innocent. Papæ quæ incipit Superstitionem, quæ quamuis non sit in libris, tamen potest allegari, & seruari in quantum non sit cæteris cõtraria, sed iuri cõsona, ut extra eo. c. fi. de hæreticis, li. 6. unde fecundum hæc episcopus, uel inquisitor ex suo arbitrio, & ex suo motu recipiet redeuntes ante sententiã. & ita seruat generalis consuetudo officij inquisitionis. ideo Prouiso Solerter. Item Host. in ca. ad hæc, de simonia, dicit quòd quando quis timore probationum confitetur quòd in aliquo parcendum est sibi, licet non in totum. & erit arbitrium quanta pars pœnæ indulgeatur, ar. in ca. fi. de transactionibus. sed hoc dictum Hof. nullo iure probatur. quinimo omnia iura parem pœnam inflingunt conuictis & confessis in iudicio, ut hic isto c. & in l. si confessus. ff. de custo. reorum, & ca. 2. de confessis, cum multis

similibus. & facit illud notabile dictum Inno. in c. qualiter, & quando, el. 2. de accusationibus. ubi uult acrius puniri cõfessum per uiam inquisitionis quàm conuictum, ut ibi dixit dominus Abb. in d. capitu. ad hoc, aliàs ad hæc. de simonia. hoc Abb. in dicto cap.

Ego tamen meliori iudicio me submitto correctioni sanctæ matris ecclesiæ, uis omnibus supradictis, licet cetera opinio Arch. f. uideatur rigorosa ut prædicitur, tamen uideri meo multum uidetur iuri cõformis circa istos qui istis temporibus apostatando transierunt, uel redierunt ad ritus, & cæremonias Iudæorum, & ad obseruantiam legis Moyfi. quòd cum eis datus tempus gratiæ, quòd si tales non uenerint, & redierint statim, & spontè, ut in cap. ad abolendam, re integra, & cum omnibus supradictis conditionibus positis per Archidiaconum, quod non admittantur aliter ad misericordiam, quia sicut quilibet homo libero arbitrio perit, ita libero arbitrio conuertatur, & non coactus, nec metu pœnæ, ut 35. dist. cap. de Iudæis, & cap. sicut, & cap. consuluit, & 12. quæstio. prima, non dicatis, & opinioniones contrariæ illi opinioni Arch. haberent locum in illis, qui haberent errorem in intellectu solum, quibus non deberet denegari misericordia, quandocumque uellent redire ante sententiã, si uellent errores suos detestari, & illos abiurare, quòd non uidetur habere locum in istis, qui iudaizant, cum non solum errorem in intellectu habent, sed etiam facto, & opere errores suos demonstrant, obseruando legem Moyfi, & facièdo eius præcepta, ritus & cæremonias, negando

Christum uerū mesiam, promissum in lege uenisse, qui cum sint obstinati & in sua pertinacia indurati, licet sæpè per inquisitores per sua edicta uocantur, & multis monitionibus blandiuntur, ut redeant ad fidem catholicam, promittēdo eis misericordiam, nollunt illis obtemperare, sed auribus clausis nolunt audire nec confiteri quæ contra fidem committunt, credēdo se saluari per legem Mosaicam quousque capiuntur, & incarcerantur, quibus sæpè contingit quòd post accusationem & publicatis attestacionibus cum iam sui errores ueniūt in lucem, & sunt manifesti, tunc timore pœnæ simulata conuersione cōfitētur omnia, de quibus accusantur, & petunt misericordiam, & pro talibus potest trahi, in consequentiam, quòd serotina pœnitentia multos solet decipere, ut de pœn. dist. 8. quòd quamuis, & 26. quæst. 6. si pœn. & ca. se. & Host. in summa de pœn. §. qualis uersu. festina. sed cum ecclesia est pia mater, & nunquam claudit gremium redeuntī, ut in c. super eo, de hæretic. lib. 6. & C. de summa Trin. & fid. ca. in epistola inter claras, quocunque tempore ante sententiam isti tales per inquisitores de consuetudine admittuntur, ad perpetuum carcerem, cum cōfiscatione bonorum, sed uideri meo multis rationibus isti tales non deberent admitti ad misericordiam, imò tanquam fictè, & simulatè cōfessi deberent puniri sicut pertinaces hæretici. uide infra pœnitentia, §. pœnitentiam ueram, primò, quia de talib. nō habetur spes correctionis, & non datur uenia nisi correctio, ut in regula, peccatum. de regu. iur. lib. 6. quia tantū reputatur quis incorrectus, do-

nec reatus suos recognoscens emendet, ut extra de foro competē. nullus, in fi. & ubi non est spes correctionis, potius seruetur rigor, quàm misericordia, ut 23. quæst. 4. est iniusta. Itē quia non confitentur spontè, sed metu probationum, & timore pœnæ, & cum confessio facta metu mortis non teneat, ut in c. 1. de his, quæ vi metus uel causa fiunt, & 31. q. 2. Lotharius, & Spe. in ti. de confessione in prin. §. 2. nam omnis confessio, quæ fit ex necessitate, fides non est, ut 15. quæst. 6. in ca. si sacerdotes. uide supra confessio. in §. non tenet confessio, & alijs, §. se. Nam ubi pœna imponitur ipso iure, non potest per negationem augeri, nec per confessionem minui. ita nota Barto. ff. de peculio legal. id quod senio. & de hoc est casus in l. palam, §. penul. ff. de ritu nup. uide infra pœna. §. nota quòd ubi certa. Item quia tales confessiones quando non fiunt sponte, & incontinenti, ut dictum est sunt fictæ, & simulatæ, & Deum irritāt, & de istis dicit Iſychius in decretis, de pœn. di. 3. in §. nam sicut uera, talia uerba, nam sicut uera pœnitentia probaret, ita simulata Deum irritat, quia spiritus sancti disciplina effugiet fictum, hoc autē sancti patres irremissibile peccatum, & blasphemiam in spiritum sanctum dixerunt, & in sceleribus usque ad finem uitæ perseuerare est de potētia, & misericordia Dei & redemptoris diffidere. Itē quia cui debet dari uenia, seu misericordia, debet eam humiliter petere, & cōfiteri, aliter eam sperare non licet, ut extra de simo. cap. nemo, & 22. q. 2. cum humilitatis. & licet isti confiteantur omnia de quibus accusantur, & cum cōfessio iudicialis partis accusatæ inter

omnes

omnes probationes sit potior, & in confesso nullæ sunt partes iudicis nisi in condemnando, ut est glo. in ca. 1. de accusatio li. 6. super parte confessus, & in ca. ecclesia sanctæ Mariæ de const. & 2. q. 1. nos in quemquam. & sic necessariò inquisitores per tales confessiones coram ipsis factas in iudicio deberent eos declarare hæreticos fore, & tanquā fictè cōfessos, brachio sæculari relaxare, ut in eis exequatur pœna a iure statuta cōtra conuictos de hæresi, quia secūdum regulas iuris communis cum semel commisit crimen, debet puniri iudicialiter, & condemnari, etiam si confiteatur, & pœniteat quia propter pœnitentiam factam per eum etiam quo ad forum humanum, & iudiciale nocens esse non desit, ut ff. de pœnis. l. ea mente, & de ædil. edic. l. quid si fugitiuus in princ. alia ratio est, quòd cum talibus non est facienda misericordia, nec est eis parcendum, quia ideo facilis spes ueniæ occasionem tribuit delinquendi, ut 50. dist. si lapsis, & 23. q. 4. est iniusta, de uita & honest. cler. ut cler. de transla. præla. ca. pe. in glos. & cum isti qui istis temporibus reperiuntur iudaizare, cum incipiente inquisitione in istis regnis steterūt obstinati in sua perfidia, & nolunt cōfiteri suos errores, donec incarcerantur delinquentes sub spe ueniæ credēdo quòd quocunque ante sententiam confiteantur suos errores, recipiuntur ad misericordiam per inquisitores, tales enim cum spe ueniæ sunt in sua pertinacia, dicuntur peccare in spiritum sanctum postquam inquisitio est introducta, & est peccatum obstinationis, quòd nec in hoc sæculo remittitur, nec in futuro, de quo uide

quòd legitur, & no. in cap. qualis. 25. di. & in c. sciendum, de pœn. dist. 2. Abb. in c. si. in prin. de immu. ecclesia. ideo augenda est pœna aliquando ad terrorem aliorum, qui prouitati sunt ad culpam, & metu pœnæ arceantur a similibus committendis, ut 33. quæst. 5. non est innocentia, & de uita, & honestate cler. cap. ut clericorum, quia multis grassantibus opus est exemplo, ut in l. aut facta. ff. de pœnis, & in Clement. 1. de pœnis, & ibi glo. & de pœn. di. 1. aut facta, cum suis glo. super parte grassantibus. item quia si mali non abstinent a malo uirtutis amore abstineant formidine pœnæ, ut in dicto ca. clericorum, de uita. & honest. clerico. eo quia si a principio tales hæreses in tempore regis Zizebuti radicatus extirpatæ fuissent, nulla scintilla remansisset istis temporibus, sed quia tunc data fuit eis misericordia, ut patet supra in litera, comedere, ideo isti conuersi moderni audaciam ceperunt, & reuersi sunt sicut canis ad uomitum. ad quòd etiam facit illud, quòd traditur extra de cleric. coniugat. & Arch. in c. 2. de hæreticis, lib. 6. ubi dicitur quòd mali sunt puniendi, quia sæpè quos timor Dei non reuocat, saltem compescit seueritas disciplinæ. item quia isti qui istis temporibus in Hispania inueniuntur iudaizare, sunt affluenti a cunabulis usque ad decrepitem in istis cæremonijs iudaicis legis Moysi, in qua parentes sui dum uiuerent, istos descendentes ab eis instruxerunt illam seruare, odium habentes in Christum, & in sanctam fidem catholicam, & cum assiduus habitus reuertatur in naturam, ut ait philosophus quod consuetudo est quasi altera natura, li. de memoria, et re-

mi-

miniscentia, & cum frequentia delicti inducat contemptam secundum *Matth.* & *Ioan.* de Imo. de sepulturis. in *Clement. 1.* in uerbo scienter, allegat ad hoc beatum Augustinum de doctrina Christiana. & cum durum sit assueta relinquere, & qui semel malus, semper præsumit malus, ut de regu. iuris, lib. 6. ergo qui omnibus diebus uitæ suæ semper fuit malus, iudai zando, & habuit pactum cum Dæmone vsque ad decrepitem, ergo si talis non redit incontinenti, & sponte, & libero arbitrio non confitetur, scilicet tempore gratiæ confitendo uerè hæresim, in quam incurrit uerbo, & facto, & eam detestetur abiurando publicè, sicut de iure tenetur, & postmodum talis fuerit captus, & incarceratus si conuincitur de hæresi per testes idoneos, & expectat accusationem, & non uult cõfiteri vsque ad testium publicationem, licet postea talis postquam didicit testificata, confiteatur in iudicio, cum de tali non habeatur spes correctionis, ut prædictum est, non est recipiendus ad misericordiam cum perpetuo carcere, eo quod multi istorum similibus inuenti sunt nostris temporibus postquam detruduntur in perpetuum carcerem reuertuntur ad suum iudaismum mēte, & facto. Et cum tales deberent puniri, ut habetur *Lucæ 19.* ubi dicitur ueruntamē inimicos meos illos qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, & interficite ante me. Item *Ieronimus* in prima parte epistolarum in dialogo contra *Pelagium*. *Isai.* dicit, comburētur iniqui, & peccatores simul, & qui relinquunt Deum confundentur. ergo cõcludendo ad propositum, cum isti hæretici, apostatæ

iudaizantes reliquerūt uerum Deum mesiam Iesum saluatorē, & redemptorem nostrum & noluerunt, ut regnaret super eos, misericordiam quā tales cõsequi debēt, debet esse ignis & ut traditur. *Ioan. 15.* si quis in me non māsferit, mittetur foras sicut palmas, & arefcet, & colligent eum, & in ignē mittēt, & ardet. unde *Augustinus* in homilia super istud. *Ioā. 15.* ait. unum e duobus palmiti cõgruit, aut uitis, aut ignis; sine uite nō est, in igne erit. ut ergo in igne non sit, in uite sit, hoc ille. Et ideo si isti tales non puniuntur ut uult lex diuina, canonica, & ciuilibus, & consueudinaria, ut in *1. 2. C. de apostatis*, nē miremur si *Deus* mittat in istis regnis pestilentias, & fames, ut habetur. *3. Regum. 20.* cap. ubi dicitur, quia dimisisti uirum dignū morte de manu tua, erit anima tua p̄ anima eius, & populus tuus, pro populo eius, & cum studium inquisitorum, & prælatorum inter omnes sollicitudines suas debeat esse præcipuè ista, ut uulpeculas capiant, ut in capitu. inter, de purga. canon. & postquam per ipsos fuerint tales uulpeculæ deprehensæ districta ultione corrigant, & castigent, ut *25. q. 5.* peruenit, & capidolorum concor. extra de officio ordin. irrefragabilis. cum si. ad quod facit quod habetur *Ezechielis. 9.* nō parcat oculus uester, nec misereatur senem, adolescentulum, & uirginem, paruulos interficite. nam si hoc obtinet in crimine læsæ maiestatis, ubi nō recipitur quis ad misericordiam, sed perdit uitā, & bona, ut in *1. quisquis, C. ad legem Iuliam maiestatis.* ergo a fortiori in crimine hæresis locū habere debet, cū longè grauius sit ceteram, quàm temporalem ledere maiestatem,

statem, ut de hæret. cap. uergentis. ad quod facit *gl. 6. q. 1.* si quis cum militibus. quia ubi maius delictum inueniū ibi maior ultio exercenda est, ut *24. quæst. prima*, non auferamus, ut tenet *Abb. in cap. uergentis*, extra de hæreticis. Et licet inquisitores tales non recipiant ad misericordiam, non propter hoc dici possunt crudeles, sed iustitiam facientes dando unicuique p̄ suis demeritis quod meretur. nam eo quod quis de hæresi conuincitur, pœna capitis debet puniri, ut in iuribus supra allegatis. Et potest responderi per illud *Ieronymi* super *Isaiam*, non est crudelis, q̄ crudeles iugulat, licet crudelis patientibus esse uideatur. nā latro suspensus patibulo crudelem iudicem putat, ut *23. quæst. 5.* nō est crudelis. *Deus* enim qui est miserator, & misericors, iustus, & patiens, & multum misericors, non ideo crudelis, & rigorosus, & cruentus reputatur, eo quod diluuius genus humanum deluit, & super *Sodomam*, & *Gomorrā* ignem, & sulfur pluit, *Aegyptios* submersit: influentibus *Israëliticarum* cadauera p̄strauit in eremo. & notandum quod obstinato in malitia *Deus* nunquam miserans fuit, nec misereatur, ut *inf. obstinatio. §. 3.* & qui emēdari despiciunt, & in suo morbo persistunt, si moribus deprauatis in societate fidelium permanerint, eos exemplo suæ perditionis res interficiat, ut *ca. ecce. 24. quæst. 3.* his namque, quibus prodesse non potest correctio, non parcat abscisio. uide infra testes. §. nota quod quando aliquis est incorrigibilis abijcienda prorsus est pestifera patientia, quæ sibimet peccatis aliorum parcendo non parcat, cap. illud. *24. q. 3.* & ferro abscin-

denda sunt uulnera, quæ fomentorū non sentiunt medicinam. *82. distinct.* quia, in si. & cap. non omni, & ca. non uos, & cap. non osculatur. *5. q. 5.* & *2. par. ti. 8. l. 1. 2.* ideo bene concluditur exemplo diuino, & iure canonico, & ciuili, atq; consuetudinario tales non esse recipiendos ad misericordiam. nam quies ecclesiæ seueritate adiuuatur, ut *23. quæstio. 1.* prodest. Et si sic obseruaretur, ira Dei placaretur, & cessarent pestilentia, & fames, & multa bona nostris temporibus euenirēt propter iustitiam, ut habetur. *23. q. 8. legi Syromastem*, in quo uide supra fornicatio, & habetur. *Deutero. 13.* si an iste audieris, & transumptiuē. *23. q. 5.* quod uide supra comburri. sed tamen non obstantibus prædictis si confiterentur errores suos incontinenti, & sponte, & continuo sicut dicto ca. ad abolendam, & parati essent corrigi, si de eorum correctione haberet spes ex misericordia, mitius esset cum eis agendum, ut *50. dist.* ut constitueretur, & c. si. de transa. & in c. commutationes. *44. dist.* cū seq. & quod sponte redirent puro corde, & fide non ficta, detestando suos errores, & eos abiurando, postulando de eis ueniam, & misericordiam, non est eis deneganda misericordia indicta sibi purgatione condigna ad arbitrium episcopi, uel inquisitoris, & iniuncta pœnitentia salutari, ut in c. ad abolendam, de hæreticis, & de purgatio. cano. cap. inter. in qua purgatione si deficerent, uel adimplere pœnitentias recusarent, tanquam hæretici essent condemnandi: de quo uide supra deficiens, & infra purgatio, & infra pœnitentia. Et sic quando inquisitor aliquem recipit ad misericordiam, debet

debet Prouidere Solerter. Nā debet^h cautē inspiciere, quōd rediens ueniat uerē & non fictē, ut dicto §. si uerō illius, ca. ut officium, de hæreticis, & c. disciplinam, & c. sunt namque. 45. di. & de pœnitent. dist. 2. c. 1. cum sequen. Et si episcopus, uel inquisitor uiderint talem incontinenti purē, & spontē redire, tunc seruabunt, quod habetur & legitur. 15. q. 8. in cap. qui admisit, & cap. si quis presbyter, & 25. di. si quis presbyter, aut diaconus & sic seruata forma dictorum iurium benignē, & humiliter eum recipiant cum omni misericordia. considerabunt tamen an iste rediens sit relapsus, uel non, & si inuenerint ipsum esse relapsum uerē, uel fictē cum tali olim seruabatur quōd detrudebatur in arctum monasterium ad perpetuam pœnitentiam peragendam, ut in dicto c. ad abolendam. §. illos, & capi. penultim. §. si qui autem. sed hodie illud non seruatur per nouam decretalem, quæ postea superuenit in c. super eo. ti. lib. 6. nam si rediens inuenitur relapsus, solummodo recipitur ad ecclesiastica sacramenta, quo ad salutem animæ, si ea petat humiliter, & appareant in eo signa contritionis, ut in dicto cap. super eo: non tamen recipitur ad misericordiam, ut euitet pœnas corporales, ut in dicto ca. habetur, quia talis sine aliqua audiētia relinquendus est brachio sæculari, ut ibi in præallegato c. si uerō non fuerit relapsus, tunc nō erit id monasterio arcto perpetuō de trudendus, sed aliter pro moru, & arbitrio episcopi, & inquisitoris erit sibi purgatio indicenda. nam si eis uidebitur facient talem abiurare, ut supra dictum est in litera, abiuratio. & si nolisset abiurare, tanquam hære-

ticus est condemnandus, ut in ca. excommunicamus. §. si quis uerō ex his, extra de hæreticis. Item poterunt talem per aliās pœnas pœnitentiales purgare præcipiendo eis ieiunare, uel sanctorum limina uisitare, errorē suum etiam in publicum detestari, & similia iniungere, quōd remittitur arbitrio inquisitoris, prout melius noverit expedire, secundam qualitatem personæ, & grauitatem delicti, & diuturnitatem peccati, i Insuper inquisitor poterit exigere cautionem, uel fideiusionē ab illo, qui recipitur ad misericordiam sub pœna pecuniaria de parendo mandatis, ut supra fideiussor & si mandata sibi per inquisitorem non adimpleuerit, inquisitor poterit pœnam exigere a fideiussore, ut patet in quadam extrauagante, quæ incipit super extirpatione. poterit et pœnam pecuniariam imponere redeunti & alias pœnitentias, uel pœnas iniungere, de quo uide infra pœna, & infra pœnitentia. sed si aliquis nō deprehensus in hæresi per testes, quia reciduaui occultē, & occultē pœnitēs reuertitur ad ecclesiam, parcitur tali quo ad bona, & quo ad uitam, ut tenet Rai. in glo. q. 14. ubi etiam dicitur secundum VI. occultos hæreticos absolui posse per simplices sacerdotes, de quo uide sup. absoluto. Ideo Prouiso Solerter. uide infra rediens, per totum, & uide infra pœnitentia. §. no. & sunt tamen.

Sed pone quōd^k ille qui reddit ad unitatem ecclesiæ in tempore gratiæ, & recipitur ad misericordiam, an debeat deponi? & dicendum quōd non deponetur ab officio, & beneficio, ut 24. quæstio. 3. dixit apostolus, & nota 21. di. tunc autem, in gl. sed uidetur,

in

in fi. sed poterit suspendi ad tempus. & ita notat Archid. in capit. ut commissi, de hæreticis, libro sexto, super verbo, fisco. quōd secus esset, si post capturam, & incarcerationem confiteretur hæresim. nam tunc deberet degradari de quo uide supra degradatio.

An rediens ad unitatem ecclesiæ renuncians suæ hæresi possit recipi in episcopali dignitate, & an ceteri clerici possint in suis ordinibus recipi, uide gl. 1. q. 7.

An sit melius uti misericordia, quā rigor, uide supra iudex.

Modo uideamus, quid procedit redeunti si recipiatur ad misericordiam, & qualiter procedatur cum eo. Et dicendum quōd ille qui recipitur ad misericordiam tempore gratiæ non solum procedit sibi ad salutem animæ, sed etiam ad salutem corporis, & ad retentionem bonorum suorum, ut supra bona, & §. gratia. & etiam prodest filijs. quia non fiunt inhabiles sicut illi, qui sunt filij illorū, qui relictī sunt iudicio seculari. de hoc uide supra filij. §. nunc uidentum.

Nota quōd si aliqua bona dimittuntur redeuntibus tempore gratiæ, uel alijs, non sibi dimittuntur nisi ex misericordia de quo uide sup. bona.

An cum hæretico sit habenda misericordia, uide infra negatiua.

ADDITIONES.

^a Misericordia est agritudo ex miseria alterius iniuria laborantis, nemo enim paricida, aut proditoris supplicio misericordia commouetur, Cic. libro quarto. Tuscu. misericordia quædam iusta, quædam iniusta quæ sit utraque lege cap. est iniusta. 23. quæstio.

quarta, & quorum miserendū ibidem & c. seq. non enim in damnum alterius, est exercenda, & intempestiue, ut legitur ibidem. & l. si hominem. 7. ff. depo. & institut. de l. Aquil. §. ult. in suauis autem cuiuspiam si impendat misericordiam motus, non reprobatur neque l. ciuili. l. at si quis. 1. 4. §. interdum. ff. de reli. & sump. sune. quomodo, & quibus impertienda, uide totam 45. dist. & præcipue c. disciplina. cum seq. a Iudice, & prælato potissimum. item & a priuatis. Catechisim præcep. non occides. §. iam uerō quæ. & in præcep. furtum non facies. c. iam uerō. Laetan. libro sexto, capit. nono, decimo, u. decimo, & duodecimo, cum sequen. D. Ambros. lib. 1. off. Clemens autem lib. 3. stroma. ait, Misericordia autem non est, ut quidam existimauerunt philosophi, molestia propter alienas calamitates sed est potius quid diuinum, ut dicunt propheta. Misericordes autem esse uult non solum qui faciunt misericordiam, sed etiam, qui miseriari uolunt, & si non possunt, quibus adest, ut sponte, & libera uoluntate operentur. Hæc autem breuiter de humana misericordia locuti sumus. Si uellemus causa in species distribuere pluribus agendum esset, aut enim ea in quempiam uel uolumus in iudicio, & tunc aut in causa criminali seu publica, uel priuata, & pecuniaria, uel generis alterius, aut extra iudicium, & tunc aut in se uel in suos, aut in alios, uel suæ ciuitatis, aut in peregrinis, sic in immensum cresceret oratio. Misericordiam cuiuspiam siquid committatur, intelligitur commissum arbitrio boni uiri, uide annotationes ad Anton. in comment. Panor. in c. sanct. 4. de renum. Petrus V. endramenus.

^b Restituas hæc ex Calde. de heret. ca. 16. de heretic. seu creden. & c. uidelicet & postquam est damnatus, aut ante sententiam & condemnationem. Si post sententiam. P. V.

Alias

c Aliàs ex Calderi. legitur temporalem. Pet. Vend.

d Ex eod. legitur post dicta. P. V.

e Apud Calderi. legitur omnino damnandus. Pet. Vend.

f Pro his latè Paul. Ghirlan. in tract. Hæretic. quæst. quinta, & Siman. in Enchirid. tit. 57. de pœnitentibus. Zanchi. de hæretic. cap. 16. nu. 6. & sequen. Camil. Campeius. in addi. ad ipsum. in verb. ante sententiam. Guindis. in eod. tract. q. 20. nu. 1. & ante omnes. Calderi. eo. tracta. c. 16. nume. 5. & sequen. Quint. Mand.

g Frideri. Imperat. in Constit. Inconsutilem tunicam. Abb. in c. ad abolend. de hæretic. Vmber. in iudi. inquisi. in verb. Hæreticus. nu. 41. ver. Nota etiam quod hæreticorum impœnitentium. l. Arriani. §. 1. c. de hæret. Paul. Ghirlan. de hæret. q. 1. num. 3. Quint. Mand.

h Hæc eadem habentur in Calder. tract. de hæret. c. 16. nu. 8. P. V.

i Aliqua hic desunt quæ leguntur in citato loco Cald. P. V.

k Hic loquitur de Clerico, sicut ex Cald. patet in c. præcitato. P. V.

l De his in Calde. in eo ipso c. nu. 7. & quod est hic finis, illic est initium, & propositio dicendum est igitur, inuersus ordo. Petrus Vendramenus.

Monitiones ^a An debeant fieri per inquisitores ipsis hæreticis ad eos reducendos, & vt recognoscant errores suos antequam sint uitandi? & dicendum quod post primam, & secundam monitionem uitandus est, & hoc quãdo est pertinax in suo errore, ut 24. q. 3. c. quid autem, secus tamẽ si esset damnatus de hæresi, quia tunc post primam monitionem uitabitur, ut in gl. dicti cap. quid autem. Et nota quod ec-

clesia his quos constat esse hæreticos dilationem dat, & eos admonet, ut reuertantur, ita dicit Calderinus in cõsil. 2. in fi. sub ti. de hæreticis.

Item antequam quis condemnatur de hæresi, debet inquisitor insistere blanditijs, & rectis consilijs, ut talis redeat ad unitatem ecclesie, ut 1. q. 7. conuenientibus. 25. quæst. 6. cognouimus. 1. q. 6. si quis omnem, & in auth. ut non luxuri. contra natu. collatione 6.

Item inquisitores debent facere ad minus duas monitiones ipsius hæretici, vt relictis erroribus suis ad fidem catholicam redeant, & ad ecclesie gremiũ, quæ tanquam pia mater nunquã claudit hæreticum redeunti, ut c. super eo, de hæreticis, libro sexto. Et pro his monitionibus faciendis satisfacit auctoritas apostoli ad Titum. 3. ubi dicitur, Hæreticum hominem post primam, & secundam monitionem de vita. ad idem 24. quæstio. prima, quæ dignior, & 24. quæst. 3. dixit apostolus. inquisitores tamen ex abundantia consuetudine consueuerunt addere tertiam monitionem, ^b ut magis processus suos uideantur iustificare, in quibus monitionibus, quarum singulæ decem dies continent, ut patet in edictis quæ publicant, & faciunt publicari in suis inquisitionibus, monendo omnes ad conuersionem, & redeuntibus promittunt benignam misericordiam, tam in bonis, quàm in corporibus suis.

Item nota quod in qualibet denunciatione antequam denunciatio fiat, semper debet præcedere euangelica monitio, iuxta illud euangelij, si peccauerit frater tuus & c. 2. quæstio. 1. si peccauerit, de iudicijs nouit. & qui hanc

hanc monitionem, non præmitteret, repelleretur ab accusatione, ut in ca. qualiter, & quando, el. 2. de accusa. & ca. super his. hoc tamen limita uerum quando peccatum esset occultum, secus autem si publicum. nam eo casu prima monitio non requiritur secundum illud apostoli. 1. Ti. 5. peccatorem coram omnibus argue, vt ceteri timorem habeant. quod intelligitur de peccatis publicis, ut dicit August. de uerbis domini. Item in hæresi occulta ubi posset imminere periculum in dilatione, ut quia est aliquis hæreticus occultus, qui machinatur, quomodo ciuitas tradatur hostibus, in quo etiã celerrimum exoptat remedium. sed ubi hoc cessaret, singulariter in occultis criminibus debet fieri diligens exhortatio, & fraterna monitio erga ipsum in secreto, ut se emendet, ut in d. c. si peccauerit. & adhuc si oportuerit, poterit hoc significare presbytero suo, aut prælato in secreto, qui monendo, & orando poterunt prodesse, & non obesse. pro quo bonus tex. 2. 2. q. 5. hoc uidetur. & quia sanctus Th. tenuit contrarium. 2. 2. q. 33. ar. 7. & 4. sen. dist. 19. ideo debet intelligi modo prædicto, de quo uide supra denuntiatio.

In accusatione non est necesse monitionem præcedere, ut not. in gloss. 2. q. 7. accusatio, & in Specu. ti. de inquisitione. §. 1. ver. in accusatione, & in ca. licet, de simo. & cap. per tuas, & de accusa. qualiter. & hoc de iure canonico. secus secundum theologos, & secundum consuetudinem ecclesie. ut infra ista litera §. an in accusatione.

An in accusatione debeat præcedere secreta monitio? & dicendum

quod sic, secundum Tho. secunda secundæ. quæst. 33. ar. 7. & in 4. dist. 19. artic. 6.

An monitio sit necessaria quando proceditur ad denunciationem aliquis prosequenti inquisitionem, uide de accusati. qualiter, in glossa magna.

Nota quod ubi monitio exigitur per legem, intelligitur iudicialiter, ut in auth. de hæreticis. quæ ab intel. §. si autem plurimi.

Monitio necessaria est etiam in notorio. ita dicit Inno. in c. sacro, de sentent. excommu. & in c. ad nostram. 3. de iureiuran. de cohabitationibus clerici. & mulie. tua nos. in contrarium tamen uidetur decretalis in c. quanto, de transla. præla.

Publicè peccantibus non est necessaria monitio. uide infra publicè. §. publicè peccantibus.

Monitio secreta debet esse dura, Tho. in 4. di. 19. ar. 6.

An in pœnis quæ imponuntur ipso iure, debeat præcedere monitio, uide de præbendis, extirpandæ.

An monitio, seu requisitio, quam interdum facit unus iudex alteri, debeat esse trina? gl. quod sic, de officio delegat. cum causam, & ibi doc.

Nota quod illi qui utuntur & exercent fortilegia, & incantationes, & diuinationes, debent moneri, ut talia deferant, & nisi desistant, sunt excommunicandi. 26. q. 5. non oportet, & c. aliquando, & ca. sortes, & cap. si quis clericus.

Item inquisitores debent admonere populum publicè, & generaliter super cultu fidei, quod si sciant aliquos errare in fide, debeant sibi deferre, ^c ut extra de hæreticis cap. excommuni-

municamus. S. ad iudicium. concor. extra de sponsa. c. cum in tua & qui matris. accusa. pos. c. fi. & ff. de offi. præli. l. congruit.

Item poterunt episcopus, & inquisitor disponere, quando aliquis postquam est relaxatus, dum portatur ad executionem per iudicem seculare, quod aliqui probi uiri religiosi, & fidei zelatores non ingrati ipsius, qui relinquuntur, sed familiares, & grati, quod talem relictum, & relaxatum associant dum portatur ad executionem ad hoc, ut illum moneant, ut resiliat ab erroribus, de quibus damnatur, ut recognoscat culpam suam de quo uide supra associans.

Nota quod iudex debet facere denunciandi charitatiuam monitionem. de quo uide supra iudex. §. 3. quod nota bene.

ADDITIONES.

a Monitionis nomine significamus hortatum, suasionem, predictionem, ut quid fugiamus aut sequamur, vel quid agamus, aut non agamus, facimus ue, cuius rei confirmatio magis in uerbo; monendi quam in nomine reperimus. Vnde Cice. libro primo, epist. epi. I. Pompeium, & hortari, & orare, & iam liberius accusare, & mone-re ut magnam infamiam fugiat, non desistans. & libro decimo, epist. 5. si moneo ut filium, sic fauco ut mihi, sic hortor, & c. idem de Arusp. respon. Quare cum dii im mortales monent de optimatum discordijs de clarissimorum & optimè meritorum ciuim diffensione predicunt. & paulo post monent enim idem ne occultis consilijs respública ledatur. idem de Anti. monitio acerbitate, obiurgatio contumelia vacare debet. pro predictione, & denunciatione

quadam sumitur in l. filiusfamil. ff. de tut. inde colligitur simplicem monitionem non obligare monentem, si uero progreditur, ut quid caueat, cui scribit obligatur. item pro hortatu, & suasionem, in l. si serui. 44. ff. de nego. gest. utroque modo potest hic accipi, & pro susu & pro predictione, nam que suadere, vel dissuadere dicimur ante predicere uidemur, & pro sententia iudicis monitoria, que fit ante litis contestationem, sumimus. gloss. in l. tertias. ff. de usu. in uocem sententiam, & que comminationibus & epistolis ante iudicialib. continetur toto titulo. C. comminationes, uel epistolae. que quidem epistolae mandata monitoria uocamus. quandoque pro uocatione idque in consequentiam. nam cui quid ante denunciatur, siue predicimus, ut quid nobiscum fiat, ad id eum uocare & inuitare dicimur. Terent. in Heanton Monere oportet Phanium, ad cenam ut ueniat. cuiusmodi monitio fieri solet a iudice litigantibus ad quid faciendum, uel audiendum, uel similia. Fit autem ab eo monitio ubique uult, alicuius conuincere negligentiam, contumacemq; constitueret. gl. & Panor. in c. quanto. de offic. ordina. c. 1. de supplen. negli. prelat. 12. quest. 2. indignè. P. V.

b Argum. tex. in cap. administratores 23. q. 5. Vmber. in uul. in qui. hoc uerb. monitio. numero 2. Alber. de agno. asser. catho. quest. 34. nu. 27. Siman. Enchiri. tit. 28. de monitio. nu. 3. Q. M.

c Pro istis monitionibus generalibus sub pena excommunicationis, ut scientes furta, uel alia delicta reuelare debeant, Gundisal. de heret. questio. 10. ad fin. Pet. Folcler. in pract. crimi. cano. num. 27. Iul. Clar. sent. lib. 5. q. 27. uersicu. sed quero nunquid possit iudex. Q. M.

Mulieres a suis uiris debent sub esse, ut 33. q. 5. est ordo. ubi sic dicit, est ordo naturalis in omnibus, ut seruiant sceminæ uiris & filij parentibus, quia nulla iustitia est, ut maiori seruiat minor.

Vir est caput mulieris, ut ea. q. hæc imago.

Mulier non est imago Dei, ut ea. q. hæc imago.

Item arbitrium uiri mulierem fequi oportet in omnibus, ea. q. uoluit.

Mulieres sunt malæ bestię, ut in l. pater. §. fortius. ff. de conditio. & demonstra. gl. in l. 3. ff. de legibus.

Mulier non est de eadem terra in qua plasmatus est Adam, sed ipsius Adæ costa, ut habetur. 33. q. 5. nec illud ociosum est. ubi sic dicit. nec illud ociosum est quod non est de eadem terra in qua plasmatus Adam, sed de ipsius Adæ costa facta sit mulier, ut sciremus unā in uiro, & muliere corporis esse naturam, unum fontem generis humani, ideo non duo a prin. facti uir, & mulier, nec duo uiri, nec duę mulieres, sed primū uir, & de inde ex eo mulier, unam. n. naturā uolens hominum constituere Deus, ab uno principio creaturæ hoc incipiēs, multarum, & dispariū naturā eripuit facultatem. Euidētissimè itaq; apparet ita uirū esse caput mulieris, ut nulla uota abstinentiæ, uel religiosæ conuersationis liceat sibi sine eius licentia Deo offerre, etiā si uiro permittente repromissa fuerit non licet ei uotū opere cōplere, cū uir uoluerit reuocare promissum: uota uerò continentiæ, ita alterius permissu ab altero ualent offerri, quod post promissionem non ualent in irritum deduci. hæc omnia in dicta quæstio. 33. quæstio. 5.

in dicto capitu. nec illud ociosum. Cur mulier magis de costa, quā de capite, uel pede formata est: & respōdet glo. in c. mulier. 33. q. 5. ubi sic dicit, mulier de costa, & non de pede, nè omnino uideretur famula, nec de capite, nè uideretur domina, sed de costa, ut collateralis uideretur.

Nulla est mulieris potestas, sed in omnibus uiri dominio subiecta est, eadem cau. & quæst. in ca. mulierem. ubi sic dicit mulierem constat subiectam dominio uiri esse, & nullam auctoritatē habere. nec docere potest, nec testis esse, nec fidem dare, nec iudicare.

Adam per Euam deceptus est, non Eua per Adam quem uocauit ad culpam mulier, iustum est, ut eam in gubernatione assumat, nè iterum sceminea facilitate labatur, habetur hoc dicto c. mulierem, in dicta q.

Mulier debet uelare caput, quia non est imago Dei, sed ut uiro ostendatur subiecta, Et quia prauaricatio per illam inchoata est, hoc signū debet habere in ecclesia propter reuerentiam episcopalem non habeat caput liberum, sed uelamine tectum, nō habeat potestatem loquendi, quia episcopus habet personam Christi, quasi ergo ante iudicem Christum, ita ante episcopum sit, quia uicarius domini est propter peccatum originale subiecta debet uideri, ea. q. 33. q. 5. in c. mulier, lo antepenul.

Itē mulier in signum subiectionis det portare comā capillorū, & si eam amputauerit, anathema sit, ut hñ. 30. di. q. cunq; mulier, ubi sic dñ, q. cunq; mulier religioni iudicās cōuenire comā sibi amputauerit, quā Deo ad uelamē eius, & ad memoriā subiectionis,

illi dedit, tanquam resoluens ius subiectionis, anathema fit.

Mulier, & fiscus paribus passibus ambulat. l. 2. & ibi glos. C. de priuilegijs fiscali, & l. dotis tuæ. C. de iure dotium.

Herodotus scribit, quod mulier cum veste deponit verecundiam.

Quod coma sit data mulieribus in signum subiectionis. Et qualiter homines non debent velare caput orando, & mulieres sic. Et qualiter homo non fuit factus propter mulierem, sed mulier propter hominem, habetur primæ ad Corinthios I I C.

Nota quod licet beatissima uirgo Maria dignior, & excellentior fuerit apostolis uniuersis, non tamen illi, sed istis dominus clauis regni cælorum commisit, habetur extra de pœ. & remissio in c. noua quidem.

Mulier hæretica non habet priuilegium in dote, in aut. de priuile. dot. & ibi Ang. col. 8.

ADDITIONES.

a Mulier, inquit, Varro, à mollicie dicta quasi mollis, mulieres omnes dicuntur, quæcumque sexus fœminini sunt. l. argumento. 27. §. muliebri. ff. de auro & argenti. lega. ergo mulieris appellatione etiam uirgo uiripotens continetur. l. mulieris. 13. ff. de verb. sig. & l. seruis 79. ff. de leg. 3. idque generali significatione, quia uero sunt quedam corrupta, quedam minima, propterea pro specie quandoque sumitur genus. & pro corrupta interdum & econtra sumitur. ff. de adili. edict. l. queritur. 14. §. mulierem. & l. exempto. 11. §. si quis uirginem. ff. de actio. empt. unde Cic. obiurgantibus quibusdam quod sexagenarius Publiolam uirginem duxisset, cras

mulier erit, inquit, pro uore saepe specialius accipitur. l. Lucius. §. 1. ff. de legat. 3. & sepius in iure canonico sicut ex citatis hic ab authore palam fit, & usitatè pro specie genus etiam in iure ponitur. generaliter autem quæcumque sint, accipimus etymologia perspecta. P. V.

Multitudo ^a seu multi. Qui dicantur multi, qui plurimi, nota glo. in l. 1. §. hoc rescriptum, ad Sillan. in auth. de trien. & semis. §. & quod saepe, glos. 23. q. 4. non potest.

Qui dicantur multi, uide glos. in c. quoties a populi, 1. q. 7. ubi dicitur quod. 40. dicuntur multi, & etiã aliàs. 23. millia dicuntur pauci. Et qui dicantur multi, uide de hoc in c. latores, de cleri. excommunic. ministran. Et etiã tres dicuntur multi, ut l. licet Imperator. ff. de leg. 1. Et duo millia dñr pauci, ut 45. dist. c. disciplina.

Multitudo dicuntur mille uirorū. ff. de testa. milita. l. 1. §. si. no. 23. dist. talis. Inn. aliquid in c. latores, de cleri. excommunic. mini. ubi supra.

Vbi multitudo, ibi confusio notatur in procemio. fforum. in §. & ante quidem.

Propter multitudinem detrahitur feueritati. gl. de transactionibus, cap. ult. super verbo moltitudinem.

Pœna corporalis imponenda multitudini cōmutatur in pecuniariam, uide infra pœnitentia pecuniaria.

Propter multitudinē crimen quandoque remanet impunitum. ^b Et multitudo inducit dispensationem, ut plenè notat. de temporibus ordinandorum, c. 2. & c. ex tenore, & ibi nota unde ob populi multitudinem crimen pertransit inultum, ut de clericis ex-

com-

communi. minif. c. latores. 44. dist. commellationes.

Multitudo peccantium quandoque punitur in paucis. 23. quæst. 4. non potest.

Quando autem multitudo ueniat punienda propter peccata, uide supra comburi, & infra punire, sed dici potest quod quādo multitudo est in scelere, nec salua pace ecclesiæ mala puniri possunt, tollerandi sunt potius, quā uiolata pace ecclesiæ puniendi, ut 23. q. 4. infideles. non semper in eos qui peccant, uindicta est exercenda, ut 23. quæst. 4. ipsa pietas. sed multigrasstantibus opus est exemplo, ut in l. aut facta, ff. de pœnis, de quo uide supra misericordia.

ADDITIONES.

a In nominibus linguæ latinæ nisi duo numeri continentur, aut enim singularis est aut pluralis. pluralis autem duos quandoque significat quandoque plures in infiniti pro subiecta materia. lex in testibus locutione plurali plerunque duorum contenta est numero. l. ubi numerus. ff. de testi. quandoque tamen secus in aliquibus negocijs ubi plures ab ea desiderantur, ueluti in factione testamenti, in lingua uero Græcè nominibus singularis, duorum, & multitudinis numerus inuenitur capitur itaq; multitudo pro frequentia, quandoque maiori quandoque minori. Insti. de iur. perso. §. ultim. multorum appellationes duos comprehendit Imperator, turba autem, quæ dicitur esse multitudinis hominum turbatio, & catus. 10. aut 15. consistere dicitur. l. prator. 4. §. primo. ff. de vi bono. ripto. interdum millenarius numerus ea uoce significatur. l. prima, §. ultim. ff. de milita. testa. pro re de qua agitur ibi. militari scilicet. Multitudo sanè mul-

tis in negocijs ad certum numerum definitumq; qui erat indefinitus, iura coarctarunt, ueluti multitudo testium ad quadragenarium numerum refrenata est, cap. cum causam. 37. §. 2. de testibus qui non erat certus iuri civili, sed solùm necessarius numerus exigitur. l. prima, ff. eodem qui est duorum. l. ubi numerus eodem. Item constitutum, quot faciant collegium. l. sicut. §. vlti. ff. quod cuiusque uniuers. nom. & l. Neratius. ff. de uerborum significatione. & capitu. primo, de elect. tres enim uel duo constituunt, & in uno retinetur, Item quatuor uel quinque porci, uel decem oves gregelem. ff. de abig. l. ues. decem homines populum. 10. q. 3. unio. Item duorum rixam. 10. uero uel 15. turbam esse scribitur in l. prator. sup. cita. De numero in compluribus definito, uide infra num. P. V.

b Multitudo quando punienda sit quando non, Inl. Clar. sen. lib. 5. §. si. q. 60. num. 30. & seq. Vmber. in iud. inquisi. hoc ipso uerb. multitudo. uide sup. in uerb. excusari. uer. Item Rai. & infra in uer. pœna. uer. Augeri autem. Q. M.

Natiuitas. de natiuitate domini nostri Iesu Christi uide magnum miraculū. infra Sodoma §. nota quod dies.

Negatiua. ^a seu negans. Quia Petrus ter negauit Christum ideo ter confessus est diligere Christum. 6. quæst. 1. imitare.

Licet Petrus negauerit Christum postea tamen factus est princeps apostolorum, ut spes ueniæ daretur peccantibus. 50. di. ponderet, & c. quia sanctitatis, & c. fidelior, & cap. ut constitueretur, & c. considerandum.

Qui negat se Christianum, Christianum

stum negare conuincitur. I. 1. quæf. 3. quia non solum.

An sit licitum contra negantes fidem probare eam rationibus, sicut fit in alijs scientijs contra negantes principia, uide supra disputare, & supra fides.

Postquam quis negauerit, non prodest sibi confessio, nisi sit minor. I. si ex causa. §. nunc uidendum. ff. de minor. quia tunc prodest ope restitutionis, de quo uide Bart. in disputatione sua, quæ incipit per Italiam, Bald. in l. contra negantem. C. ad legem. Aquil. Ideo Prouiso Solerter.

An probetur negatiua ista, ut si dicatur constat. A. nunc possidere, & quod antea non possedit, quod est negatiua, quæ probari non habet, nec potest, ut l. actor C. de probationib. & ad hoc dicendum quod uno modo ubi est directa negatiua, & est causa intionis agentis, non probatur. ff. de ver. ob. l. igitur^b & ibi plenè no. Barto. & per Inno. in c. tertio loco, de probati. plenius per glo. & doc. in c. bonæ, de ele. & in clem. literas, de rescriptis. immo secus cum ueniat negatiua per modum exceptionis contra intionem de iure communi fundatam, & hoc do. de Ro. deci. suis nouis, dec. 475.

Nota quod negatis factum per rerum naturam nulla est directa probatio, ut 6. q. vi. accusator; & de elec. bonæ, el. 1. & de probatio. quoniam contra, in prin. & de renuncia. super hoc, & de causa posse. & proprie. in c. cum ecclesia, quia ei qui dicit. & non ei qui negat, incumbit probatio. de hoc in Spe. ti. de proba. §. 1. in prin.

An negatiua possit probari? & dicendum, quod negationum quedam est uera & quedam non uera. Et Hof. appellat ve-

ram illam, quæ est pura, simplex, & determinata Io. And. intelligit determinatam, nam si dicatur quod citatus tali die, & sic determinata, nihilominus potest deficere probatio de contrario, & ideo text. dixit quandoque, quasi aliquando probari potest: sed dici potest, quod uera negatiua est illa quæ non habet: in se inclusam affirmatiuam, siue sit determinata, siue non, ut extra de renuc. sup hoc, in fi. ubi notat. si. n. habet in se inclusam affirmatiuam, illa non est proprie negatio, ut si dico quod non cõsensi sponte, includitur. n. quod per metum cõsensi, & hæc est affirmatiua, quæ directe affirmari potest, sed negatiua uera nunquam directe probari potest, ut patet in text. nulla sit directa probatio, licet aliud senserit, & minus bene Io. An. in c. bonæ, de ele. & dic ut ibi plenè notatur, sed quandoque impossibilis est probatio, ut quoniam non est restricta seu determinata ad certum locum seu ad certas personas. quandoque probatur^d sed difficiliter, ut quia indirectè, ut quoniam est restricta modo predicto, ut text. dicit quandoque. hæc Abb. in ca. quoniam contra, de proba. in princ.

Nota quod testis probat negatiuam, quando ita se coarctat quod non posset esse quin iudicet. gl. in auth. de hære. & Fal. in §. si uerò absunt.

Si postquam quis confessus est hæresim coram inquisitore, uel episcopo. & postmodum illam confessionem negat, & contradicit, qualiter contra tale procedatur, uide supra confessio.

Quando aliquis uno tempore aliquid confessus est, & modò negat, talis in reatum periurij, & in infamiam vulgarè, incurrit, ut supra confessio. §. itè nota, quod quando aliquis uno tempore, & §. nunc uidendum est.

Circa

Circa predicta not. quod quando delatus, conuictus & deprehensus in hæresi per facti euidetiam, uel per testes legitimos, contra quos delatus legitime excipere non potuit, sed persistit firmiter in negatiua, licet confiteatur constanter fidem catholicam, iste talis quandoque persistit sic in negatiua, hæreticus impœnitens est censendus iuxta notata per Hostiè. ubi supra in summa, ti. de hæreticis. §. qualiter quod in hæresi deprehendatur.

Si tamè accusatus de hæresi negat ea, de quibus defertur dixisse, credidisse, & asserit se credidisse, & credere contrarium, & credere, quod ecclesia credit, per testes idoneos conuincitur, & probatur eum hæreticalia multa dixisse, & affirmasse, & publicè prædicasse & asseruisse credere illa credenda: tamen non obstante testium depositione sibi publicata, contra quos nil excipit, nec alias defensiones excusatorias, allegat semper tamen remanet in eadem negatione qua prius, scilicet quod nunquam illa dixit, nec asseruit, nec credit, imò totum contrarium credit cum sancta matre ecclesia. Quæritur an talis sit conuictus, & negans sit condemnandus, ut hæreticus, & relinquendus brachio sæculari, eo prius degradato si sit clericus, iuxta ca. ad abolendam. §. 1. de hæreticis? & uidetur quod non, quia hæreticus non uidetur, ex quo credit quod ecclesia credit, & quod est catholicus & dato quod per testes probetur eum fuisse hæreticum, tamen hodie non est, ex quo non asserit, nec credit aliquid hæreticum. ergo cum hodie non sit hæreticus, non potest ut hæreticus condemnari, quia non est modus pronunciandi in iure aliquem fuisse hæreticum de præ-

terito, sicut notat Arch. de hæreticis, ca. commissi, super uerbo in carcere, li. 6. Item nec potest dici, quod hoc quod negat se fuisse hæreticum, sit hæresis, uel hæreticum, quia ex quo non credit aliqua hæreticalia, nec asserit, licet neget credidisse, uel asseruisse, illud est potius mendacium, quam hæresis, uel hæreticum, cum non sit contra aliquem articulum fidei: non. n. negat ideo se fuisse hæreticum quia negat ea quæ præteritur dixisse, fortè hæretica, sed est uenia fortè dignus, sed ex eo quod negat se dixisse illa, & credidisse & ideo bene patet, quod quia propter istud mendacium ideo ista negatio non concludit contra eum hæresim de præsentia. Itè iste nunc non est hæreticus de præsentia, esto quod probetur per testes illum hæreticum fuisse, nec est relapsus, quia non fuerat aliàs lapsus ecclesie reconciliatus, ergo non uidetur quod possit, ut hæreticus condemnari, quia solum hæretici, uel relapsi condemnantur, ut dicto capitulo ad abolendam. §. 1. Item iste uidetur redire ad gremium ecclesie, ex quo hodie dicit se talia non credere, sed contrarium, prout credit ecclesia, & se uelle esse catholicum, ergo uidetur ad misericordiam recipiendus, si enim confiteretur se dixisse, & credidisse talia hæreticalia, sed de cætero credere, se non uelle, & credere cum ecclesia, non esset relaxandus brachio sæculari, nec condemnandus, ut hæreticus, licet fateatur se fuisse hæreticum, sed esset ad misericordiam recipiendus, & imponenda sibi penitentia salutaris, saltem perpetui carceris, ut dicto capitulo ad abolendam. §. 1. & c. pe. §. fina. ergo multo fortius iste erit recipiendus, qui nunquam se fatetur fuisse hæreticum:

sed se fuisset, & esse uelle catholicū. In contrarium tamen est, quia sufficit quod quis testibus cōuincatur ad hoc, quod possit quis de hæresi condemnari, etiam si nō confiteatur, ut probatur extra de uerbo. signif. in ca. super quibusdam, & 2. q. 1. nos in quemquam, & q. 4. c. 1. & 2. Iste autem est testibus conuictus. ergo nil proderit sibi sua negatio, quo minus condemnetur. non enim potest dici quod sibi sit habenda misericordia, nec concedenda uenia, qui non recognoscit peccatum suum, imō semper illud negat, sicut dicitur de Caim, de pen. dist. 3. serpens. item hæretico nō est habenda misericordia, nec concedenda uenia, nisi satisfaciatur ad arbitrium superioris sui, ut d. c. ad abolendam. §. 1. Iste autem nō satisfecit, quē patet, quia non confitetur peccatum commissum, de quo per tres testes cōuincitur, & sic nec penitere uidetur, quia pars pœnitentiæ est confessio peccati, de pœn. dist. 1. §. alij e contra, & ca. perfecta, cum multis alijs c. sequentibus. Item pro manifestis criminibus per hoc, ut remittatur manifesta, offerenda est satisfactio, & oris confessio, de pœ. di. 1. perfecta, ad quē nota Host. de pœ. & remissio. §. qualis debet esse confessio, uer. requiritur etiam tertium. pro hoc etiam benefacit tex. 11. q. 1. cum apud, ibi cum dicit, cum a sacerdotibus Italiæ redargueretur, agnouit delictum, culpamque cum lacrymis, professusque publicam pœnitentiam in conspectu totius ecclesie exegit. pro hoc tex. bene proprius ad propositum. 11. q. 3. c. plerunque, in fi. ibi, ueniat itaque foras mortuus, idest culpam confiteatur peccator, & ueniētem uero foras

soluunt discipuli, quia pastores ecclesie debent ei pœna amouere, quā meruit, qui non erubuit cōfiteri, quod fecit. ad quod & de pœ. di. 1. quē pœnitet, in fi. per hoc & extra de iureiu. c. quanto, in fi. cum dicit ibi, Tuum humiliter confitere peccatum, & satisfactionem tibi iniunctam pro illicito iuramento studeas adimplere. pro hoc etiam extra de simo. c. nemo presbyterorum, cum dicit, uel minus dignum penitentem & c. pro hoc ualde bene facit. 22. q. 2. c. humilitatis. Item sine humilitate ueniā aliter sperare non licet, nec enim ubi est taciturnitas confessionis, ueniā speranda est criminis, quia taciturnitas peccati, ex superbia nascitur cordis, probatur de pen. dist. 1. est taciturnitas. Itē hæreticus cum sit excommunicatus, indiget absolutione, non potest ergo conuenienter absolui, nec debet nisi recognoscatur se excommunicatum, & humiliter petat se absolui, extra de senten. excommunicata. c. cum desideres, cum notat. per Innoc. & Host. ergo. & etiam facit de pen. dist. 1. agite penitentiam, & dicto cap. ueritas. §. e contra, uer. fi. item quoniam secundum Aug. non sufficit sibi profiteri se catholicū, nisi de lapsu præteritæ hæresis, in quam probatur incidisse, satisfaciatur: quia non sufficit mores in melius commutare, & a præteritis malis recedere, nisi etiam de his quæ facta sunt, satisfaciatur, & c. de pœ. di. 1. non sufficit. item is hæreticus, qui recipitur ad misericordiam habet abiurare, ut c. ad abolendam. §. 1. & in abiuratione habet profiteri se errasse & in quo errauit, specificè publicè profiteri, & iurare se nunquam ad illum errorem reuersurū, ut 1. q. 7. quoties

cordis. cum igitur iste proprium non cognoscat, nec confiteatur errorem, ergo non potest dici illum proprium abiurare. & licet ille qui solum infamatus est, sed non conuictus, necesse non habeat in abiuratione hæresis, quam facere tenetur, iurare se nunquam reuersurum, ex quo nunc conuincitur incidisse in illum, ut de con. se. di. 2. ego Berengarius, tamen conuictus qui receptus ad misericordiam abiurat hæresim, in abiuratione habet publicè recognoscere se errasse, & iurare se nunquā reuersum, ut in d. c. quoties cordis. Itē non cōuictus sed sola suspitione notabilis de hæresi nō aliter ad ecclesiam recipitur nisi propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerit, ut dicto ca. ad abolendam. §. qui uerò, ca. excommunicamus. §. 1. & in aut. Gazaros. C. de hæreticis. ergo multo minus conuictus per testes recipiendus erit, uel absoluentus propter suam solam negationem, quia aliàs suam innocentiam non demonstrat, sicut nec monstrare potest, ex quo conuictus est per testes idoneos, contra quos nihil dicit, nec aliàs se defendit. Itē tamdiu quis reputatur incorrectus, donec reatum suum recognoscens emendet, extra de for. compet. nullus, in fin. cum igitur iste reatum suum non recognoscat, ex quo negat, ergo non potest reputari correctus. hanc autem correctionem, ex quo manifestum fuit crimen, oportet esse manifestam correctionem quia manifesta delicta manifesta correctione indigent, ut extra de pœ. & remis. cap. 1. ergo oportet quod confessio sit manifesta, seu cognitio criminis, quod non est in negate. igitur & c. Non obstant contraria, quæ

hæreticus nō est hodie, ex quo hodie credit quod ecclesia credit, quia esto quod hoc concedatur, quod hodie non sit hæreticus, si uerè credit quod ecclesia credit, tamen non constat ecclesie quantum ad iudicium humanū, & ecclesie militantis, quæ iudicat secundum probata, & iudicare habet, potestque perpendere, quod fuit aliquando hæreticus, scilicet tempore quo talia asseruit, & se credere dixit, & dogmatizauit, quia talis quis præsumitur qualia uerba profert, & eius animus censetur fuisse qualiter uerba sonant, nisi propter excellentiam status, uel aliàs contrarium apparet, ar. C. de iniurijs. l. si non conuictus. cum concordantijs ibi allegatis. Omne enim malefactum male præsumitur factum, uel dictum, extra de præsump. c. 1. ibi no. in fin. nemo etenim æstimandus est dixisse quod non mente cogitauerit, nec quis arbitrandus est dixisse quod non sentiret. ff. de supele. lega. l. Labeo. cum non intentio uerbis, sed uerba intentioni debeant deferuire, extra de uerbo. signif. cap. intelligentia. in his enim uoces sunt notæ, prout ait philoso. li. periermenias, earum quæ sunt in anima, passionum. talia enim quæ non possunt bono animo fieri, non possunt interpretari nisi malefacta, & nō bene extra de regu. iu. ca. 2. Ex quo ergo constat ecclesie quod fuerit hæreticus, oportet quod condemnet, & puniat eum pro crimine hæresis commissio. ar. quia de quo cognouit iudex, de eo iudicare tenetur. ff. de iudi. de qua re. & licet secundum regulas iuris cōmunis, ex quo semel commisit crimē deberet puniri iudicialiter, & cōdemnari, etiam si pœniteret, quia propter

pœnitentiam suam etiam quo ad forum humanum, & iudiciale nocēs esse non desit, ut ff. de pœnis. l. ea mēte, & de ædil. edic. l. quid sit fugitiuus, in princip. tamen quia ecclesia benigna est, nec claudit gremium redeunti, benignè uolens agere in hac parte ordinauit, quòd si talis, continuò post deprehensionem erroris ad fidei catholicæ unitatem spõte recurrere uoluerit, & errorem suum ad arbitriũ episcopi regionis publicè consenserit abiurare, & satisfactionem congruã exhibere, quòd recipiatur ad misericordiam, & imposta sibi pœnitentia saluari saluetur sibi uita, nec permitetur occidi per brachium sæculare, quia ecclesia debet defendere suos pœnitentes. facit quòd notat Io. An. extra de officio ord. c. i. super ult. gloss. & ideo tunc detruditur in perpetuò carcere, ubi pœnitentiam aget, extra de hæreticis, cap. penult. in fi. Cum igitur iste qui sic permanet in negatiua sua, esto quòd hodie credat catholicè, & præterita incredulitate, & de præterito hæretico errore, de quo cõuincitur sufficienter, illud cõfitendo, & culpam recognoscendo non pœniteat, non potest dici quòd debitè recurrat ad catholicæ fidei unitatem, ex quo non facit quòd fides catholica præcipit, scilicet quia nõ recognoscit, nec cõfitetur propriam culpam, quam commisit, prout catholica ecclesia præcepit, nec etiam potest dici quòd sufficienter proprium errorem abiuraret, ex quo illum non recognoscit. nec etiam potest dici de eo sufficienter satisfacere, ex quo illum post errorem non confitetur, quia confessio est una, & prima pars satisfactionis post cõtritionem. Vnde dominus

per prophetam ait, dic tu peccata tua ut iustificeris. Et secundum Ambrosium non potest quisquam iustificari a peccato, nisi fuerit peccatum ante confessus, de pœn. di. i. §. alij econtra. cum multis alijs auctoritatib. ad hoc ibi seq. Et si dicas quòd ille auctoritates intelligantur de confessione mentali cordis, ut uidetur sentire Gratianus, de pœn. distinct. prima, §. quicumque, quia dico, quòd ex quo de illa mentali confessione, & cordiali non constat iudicialiter, ex quo publicè negat se errasse, & constat de errore præterito per testes idoneos, ideo necessariò habet eum iudicialiter punire tanquam impœnitentem, & nec debitè satisfaciendum, ex quo iudicialiter, & publicè non recognoscit propriam culpam, nec eam confitetur, ut probatur in dicto capitu. ueritatis, de pœ. di. i. & præsertim in §. tenetur, c. c. se. usque ad fi. di. & pro hoc bene facit quòd notat Dynus extra de regulis iuris in ca. peccati uenia. & si dicatur quòd non tenetur confiteri culpam, uel crimen, quòd non recordatur se dixisse, commisisse, uel fecisse, ex quo de illo, uel illam non habet conscientiam, quia ecclesia militas, uel iudex ignorat mentem suam, & memoriam suam, & ueritatem occultam, scilicet an re uera cõmiserit, & an sit oblitus, & an de hoc habeat conscientiam, quia hoc scit solus Deus, se habet iudicare secundum probata, ex quo de facto recenti agitur, de quo secundum communem cursum naturæ non potest, nec debet esse uerisimiliter oblitus, conuincitur talia hæreticalia asseruisse, & se credere dixisse, & dogmatizasse, & ex quo etiam sibi reducit ad memoriã, & probatur,

cum

eum uidet non recognoscentem, nec confitentem, necesse habet ipsum reputare impœnitentem, & debitè non satisfaciendum de præterita culpa, esto quòd hodie se asserit credere quòd ecclesia crederet, maximè, quia saltè hodie non credit ecclesiæ quæ præcipit peccatori sua peccata recognoscere, & confiteri, ut ibi confitemini alterutrum peccata uestra. Iacobi primo: & patet auctoritatib. infinitis deductis per Gratianum in tractatu de pœnitentia, & per magistrum sententiarum in quarto in eodem tractatu. non obstat quòd notat Arch. in prædicto ca. ut commissi, super uerbo in carcere, quia ibi loquitur de recognoscente, & confitenti proprium errorem & debitè redeunte, contra què secundum ipsum non est ferenda sententia pro crimine præterito condemnatoria, nec pronuciari debet ut crimen hæresis. uel dico, & melius quòd ad hæc, quòd non uidetur inconueniens, si profertur commississe de præterito, proferatur, tu crimen hæresis commisisse: uel tu hæreticus fuisti, prout ibi no. Ioan. An. in nouella. pro quo est tex. ubi fertur sententia de præterito, Tu calumniatus es. ff. ad Turpilianum. l. i. §. calumniator, & prout hodie conuenienter, pronuciant omnes inquisitores, maximè quia possunt subiungi uerba de presenti, dicendo, quia ut probatum est, crimen hæresis commisisse, uel in crimine hæresis incidisti, & quia recognoscere, & cõfiteri proprium reatum humiliter recusas, idcirco cum non uideamus te debitè pœnitentem, te relaxamus brachio sæculari, non obstat quòd negare se fuisse hæreticum, non est hæreticum, cū negatur ex medio illo, quia

non dicit quòd concedendo, sed tamen talis negatio est causa, quare ecclesia, cui constat per testes de cõtrario, quòd imò dixit quòd negat se dixisse, potest perpendere, & præsumere, imò expressè iudicare, eum de culpa illa non pœnitentem, nec satisfaciendum, ex quo culpam illam, de qua constat ecclesiæ, quòd eam commisit, non recognoscit, nec confitetur. nec obstat quòd non est relapsus, quia fatetur. sed ad hoc relaxetur brachio sæculari, sufficit quòd sit lapsus impœnitens, seu non debitè rediens ad gremium ecclesiæ, nec debitè satisfaciens, ut dicto ca. ad abolendam. §. i. non obstat, quòd si confiteretur, & rediret, esset recipiendus, ergo multo fortius, si negat se dixisse, uel credidisse: quia nego consequentiam, quia cum confitetur, tunc constat ecclesiæ de satisfactione, & de sufficiente pœnitentia, eo modo quo sibi potest constare, ex quo publicè confitendo culpam se humiliat, quòd secus, cum negat. ar. d. ca. taciturnitas. & ita nõ debet eum recipere ad misericordiam. Et hoc sentire uidetur Host. in dicto tit. de hæreticis in summa. §. qualiter deprehendatur, uerbo si uerò negat, & hoc modo intelligendo quòd not. Zenzeli. in Clem. fi. de hæreticis in fi. non obstat. i. q. 7. didici; cum ibi dispensetur cum illo, qui uerebatur hæresim cõfiteri ex causa, sed dic ibi bene confitebatur secretè, quòd non tenetur publicè confiteri, in hoc secū dispensatur, ut ibi nota. Prouiso Solerter circa negantes.

Hæretici negatiui dicuntur qui coram iudice fidei per testes legitimos de aliqua hæresi, uel errore, quos nolunt, uel non possunt repellere, ritè si-

uè

uè iustè conuicti, sed nō cōfessi, imò in negatiua constanter perseuerant, & uerbo fidem catholicam profitentur, & detestantur uerbo etiam hæreticam prauitatem. hi enim quàm diu in huiusmodi negatione persistunt, licet ad conuersionem bonam prætendant, hæretici absque dubio sunt censeudi euidenter, ut supra dictum est. nam impœnitens est qui peccatum de quo cōuincitur, diffitetur, & hæc est sententia Host. in summa eod. ti. & §. qualiter deprehendatur quis in hæresi, ut plenè dictum est supra hæreticus, & supra detegitur. ubi Hof. dicit sic. Aduerte tamen sanè intelligendo quia uocatus aut confitetur errorem suum, aut negat, si negauerit, & conuictus fuerit, condemnari debet per ecclesiasticum iudicem, ad quem illud pertinet, ut dicit in dicto c. ad abolendam, extra de hæreticis. i. Respon. & §. i. & nota eo. ti. c. excommunicamus, el 1.

Circa decem cautelas, quas inquisitor debet habere cum negatiuis hæreticis, uide supra confessio, & infra Prouiso Solerter.

Negatiua est triplex. s. facti iuris, & qualitatis, ut nota 6. q. vlti. actor. gl. de elec. bonæ, el 1. & ibi etiam. uide Ioan. And.

Qui negat Deum metu pœnarum, minus peccat, quàm qui spontè, de pœni. di. i. potest fieri.

Quod de uno negatur, de alio uideatur affirmari. 25. dist. qualis, de præsumpt. nonne, cum si.

Quare Deus permisit, ut Petrus, qui futurus erat pastor ecclesiæ, ipsum negaret, uide 50. dist. considerandum, & c. fidelior.

Negatio improbabilis non facit re-

dubiam, dicit Innocent. in cap. ex parte, de uerbo. signifi. docto. in l. i. C. de procura.

Nego. i. non dico, ut C. de per. hæred. l. si unus. item nego. i. cōtradico, ff. si usufru. pe. l. uti, frui. i. responso. in auth. de trien. & semis. §. studium, & quod ibi notatur.

An post negationem factam in prima responsione reus uolens confiteri admittatur, ita ut habeat beneficium confessionis ex forma statuti? Bar. in l. eum qui. ff. de iureiuran. ubi etiam tractat, quando dicatur negare maleficium, uel aliud, ita ut per talem negationem debeat pœna augeri.

Negatiua coarctata loco, & tempore incidit in ueram scientiam, & potest probari aliquid. per Bar. in l. i. C. de cano. frumenta. vr. Ro. l. i. Bar. in l. Pantonius. §. rei. ff. de acquirenda hæredita.

Cui incumbat onus probandi negatiuam, uide regulam quam Bar. ponit in l. in illa stipulatione si Kalēdis. ff. de uerbo. oblig. & ibi per eum qualiter probetur negatiua, aliquid per eundem in l. nomen. C. de aduoca. diuerso. iud. & in l. si quis consortium. C. de fabricen. in li. i. i. uide nota in l. actor. C. de proba. Spe. in ti. de proba. §. i. in princ. & ibi Io. And. in additio. & in c. bonæ, de elec. el 2. in glo. idem Bar. in l. cum quis. C. de re. credi. adde Innocent. in cap. tertio loco, de probati. adde Barto. in l. i. ff. de iti. actu. pri. Bald. in l. i. C. de bo. possess. secundum tabu. bona gl. 6. q. vi. actor, Alberi. in l. ei qui. ff. de probat.

Negans ueritatem facti, non cadit regulariter a iure suo, quamuis pars conuincatur per testes de mendacio,

pu-

punitur tamen propter mendacium, quia grauatur actor ad probandum id, quod non habuisset necesse probare, si ueritatem non negasset, ut l. cum de debito, post medium. ff. de proba. in aut. contra qui propriam. C. de non nu. pecun. nota in l. fina. C. de fideius.

Fundans intentionem suam per negatiuam, debet eam probare, Innocent. in c. super his, de accusa. Io. An. in regula, sine possessione, l. 6. Bar. in l. hoc iure. ff. de uerbo. oblig. de elec. bonæ, de proba. licet causam, Innocent. de officio dele. cum in iure. docto. in c. sanguinei, de re iud. Inno. in ca. innotuit, de eo qui fur. ord. rece. in fin. qd est uerum siue fuerit accusator, siue accusatus.

Nunquam admittitur probatio su per negatiua, quādo affirmatiua eius probari possit, no. Arch. 2. q. 5. habet super glo.

Qualiter probetur negatiua dependens ex animo negantis, nota 20. q. 3. præsens clericus, in gloss. quia nunquam. & Bald. 10. colla. de pace iurafir. §. item sacramenta, ubi uide omnino.

Negatiua debet probari per illum cuius est intentio, nisi præsumptione iuuetur, doc. de elec. bonæ, Innocent. de accus. super his, Io. And. de constitu. c. i. lib. 6. item regula sine possessione eo. li. tex. cum glo. de successio. ab inte. c. i. & ibi doc. de appella. præterea. ubi dom. Anto. in cap. fin. de rescrip. Io. And. in regula, infamibus, lib. 6. in Mercuriali.

Et nota quod qui ab hæresi reuertuntur ad fidem catholicam, scripto debent negare hæresim suā, ut in cap. quotiens, & ca. siqui. 1. q. 7. & de con-

distin. secunda, ego Berengarius, & 26. quæstio. sexta, his qui in tempore. uide supra abiuratio. §. item talis abiuratio.

Licet negatiua non possit probari directè, uenit tamen in purgatione, ut not. de purga. cano. accedens, & quod ibi nota.

Negatiua transfundit onus probandi in affirmantem. C. de probatio. l. exemplo.

Negatiua probatur per aspectum, uide in l. C. de cano. frumen. ur. Ro. libro 11.

Per negationem non crescit pœna criminalis, Bald. in l. ea quæ. 4. q. C. de condi. indebi.

Factum negatiuum uenit in purgatione, & probatur negatiua per iuramentum asserentis & per testes de credulitate, Abb. in c. accedens, de purga. cano.

A D D I T I O N E S.

a Negatiua propositio, per affirmatiuam probatur, non contra Arist. 1. Posterior. idē Bald. etiam placet. in c. quouiam contra col. 1. de proba. Præterea negatiua uix aliqua est, que non habeat affirmatiuam equipollentem, ait gl. vlt. in l. ne codicillos. C. de codici. An quod uulgo dicitur indirectè probari negatiuam, sit argumentum ab antecedenti & consequenti, plenum quidem est negatiuam propositionem negare esse quod affirmatiua proponit. l. actor. C. de probatio. & de elect. bonæ. 1. l. 2. l. ab ea. 5. & seq. ff. de probat. Cice. pro Syl. cum is qui de omnibus scierit, de Sylla se scire negat. Idem de inuen. lib. 1. de confirmatione disparatum est id quod ab aliqua re per oppositionem negationis separatur hoc modo. sapere & non sapere. quæ duplex esse dicitur, uerisalis

uerſalis & particularis, Noſtri tamen iuriconſulti triplicem eius conſtituunt ſpeciem, vnā ſcilicet iuris, alterā facti, tertiam qualitatis, glo. & doc. in cit. l. actor, & c. bonę. De uſu negationem vide Budęũ in Pandect. iur. Negatiuas duas, pro negatiua vna accipiendas Nonius ex Varro. de monſtrat. Idem placet Alcia. in rub. de verbo. ſignifica. ff. aliquando tamen in iure contingere. P. V.

b Negatiua enim vera eſt non ens, Entiũ autem ſunt ſenſus non autem entium ſecundum philoſophum. 2. de anima, & Bal. in l. ſecunda, in ſi. C. de erro. Aduoc. & quod negatiua in rerum natura ſit improbabilis probatur ex text. in l. actor. C. de proba. & capitu. ſuper hoc ver. porro licet negatis. de renun. capitu. 3. verſus fin. de cauſ. poſſes. & proprie. cap. quoniam contra. de proba. per Do. meum Philip. Decium conſi. 173. viſo nume. 3. Q. M.

c De negatiua eiusq; probatione. vide Frã. Caſſon. de indicij. capitu. 6. nume. 3. & ſeq. Iul. Clar. ſent. lib. 5. tota quæſt. 52. Quint. Mandos.

d Reus enim de crimine conuictus condemnari debet, etiam ſi non confeſſeatur, ex quo inferunt malefacere iudices, qui plene conuictum torquent, vt confeſſionem eliciunt. Cy. in l. ſecunda, C. quo. appel. non reci. Bal. in l. qui ſententiam. in ſi. C. de pœni. Boſſius. in titu. de conuictis. numero tertio, Iul. Cla. ſen. lib. 5. ſ. ſina. quæſtio. 66. in prim. Vmber. in iud. in qui. in verb. ſuſpicio. poſt numero 9. ver. ſi autem nolunt abiurare. Quint. Mandosius.

e Et iſti impœnitens dicuntur, & puniendi ſunt. vt per Ioan. Calderi. rub. de hæreti. impœnitens. ubi ponit formam procedendi contra ipſos capitu. literas. verſi. Nos verò prædictum G. ſuſpectum de hæreſi vehementer habuimus, tum quia quod ante dixerat poſtea ſe dixiſſe negauit & c. & Vm-

ber. in Iudic. in qui. in verb. hæreticus. numero 46. Q. M.

Adde Siman. Enchiri. de impœnitent. titu. 6. item Directo. in qui. par. 2. q. 34. unde hic. ſ. de ſimptus videtur & parte 3. in 12. modo proceſſum terminandi ubi modus & forma procedendi traditur contra iſtos. Pet. Vend.

Neophytus ^a Dicitur a neos, & eſt nouus & fides. q̄ eſt fides, quali nouus in religione, uel in fide. 48. diſcut. Et de iſtis dicit Paulus in epiſtola ad Titum ca. 1. ubi ſic dicit, ſunt. n. multi & inobediētes, uaniloqui & ſeductores, & maximè qui de circuncifione ſunt, quos oportet redargui, q̄ vniuerſas domus ſubuertunt docētes quæ non oportet turpis lucri gratia. dixit quidam ex illis proprius ipſorũ propheta, Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, uentris pigri, & habetur. 37. di. turbat acumen, in glo. pe nultim. & 1. q. 1. dominus declarauit te. ſequitur Paulus. teſtimonium hoc uerum eſt. quam ob cauſam increpa illos durè, ut ſani ſint in fide, non intendentes Iudaicis fabulis, & mandatis hominum auerſantium ſe a ueritate. Omnia munda mundis, coinquinata autem, & infidelibus nihil eſt mundum, ſed inquinatæ ſunt eorum, & mens, & conſcientia: conſitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant cum ſint abominati, & incredibiles & ad omne opus bonũ reprobi. ideo Prouiſo Solerter.

Neophytorũ ſimonia hæreſis dicitur, de quo uide infra ſimonia.

Neophyti aliquando lautioribus epulis, & ipectaculis, uel coniugibus abſtinere debēt de cõ. l. d. 5. neophyti, Neo-

Neophyti licet ſint baptizati, nunquam amiſerunt iſtud nomen Iudæi uide ſupra maraanatha & infra nomina.

Nota ad Timothæũ. 4. dicitur ibi, o fili mi, ego recedo, tu remanebis, uerbum Dei prædicabis, & hoc firmiter teneas, quod de generatione Iudaica nullus ſit in ſacerdotio b conſecratus uſque in quintam generationem, quod de eis non ſit memoria in contrarium, quia ego fui de eis, & dubitauit uſque gratia diuina fuit ſuper me, nunquam potui credere Chriſtũ quanto magis illi qui non uiderunt, nec cognouerunt eum.

Neophyti prohibentur in epiſcopos ordinari, ut qui heri erat catechumenus, hodie non fiat epiſcopus, qui heri erat in theatro, hodie nõ ſedeat in eccleſia, qui heri erat ubi ludi fiebant in circo, hodie non miniſtret in altari, qui dudum fuerat fautor hiſtrionum, hodie non ſit conſecrator uirginum. habentur hæc. 48. diſ. in ca. quod ad nos in 5. prohibentur. Cauſa autem huius prohibitionis ſecundum apoſtolum eſt, nè elatus in ſuperbiam, tanquam religio Chriſtiana plurimum eo egeret, incidat in ruinã diaboli. i in momento factus poſtquam fuit Chriſtianus. momentaneus namque ſacerdos neſcit humilitatem obſeruare & modos perſonarum, uel ſe contemnere, ſcilicet diu non ieiunauit, non fleuit, non ſe correxit, non pauperibus erogauit, in arrogantiam (quæ eſt ruina diaboli) incidunt, qui in puncto horæ, nec dum diſcipuli, ſiunt magiſtri inquit ſicut Innocent. & miſerum eſt cum fieri magiſtrum, qui nec dum didicit eſſe diſcipulus. de hoc notatur etiam in alijs duobus

ca. ſequentibus ea. quæſtio. de hoc nota exemplum in ca. ſub ſequenti, ea. q. ſicut neophytus. ubi ſic dicit, ſcimus autem quod ædificati parietes non prius tignorū pondus accipiūt, niſi fortè a nouitatis ſuæ humore ſiccantur, nè ſi ante pondera quàm ſolidentur, accipiant cunctam fabricam ſimul ad terram deponant. Item nota. ibi in dicto capi. qui enim interceſſores pro populo ad Deum parantur, nec eſſe eſt, ut eius gratiam bene uiuendo mereantur. Et ſequitur in c. ſequenti, ea. q. ſolenter. ergo ſe quiſque metiatur, nec locum regiminis aſſumere audeat, ſi adhuc in ſe uitium damnabiliter regnat, nè is quem crimen deprauat proprium, interceſſor fieri appetat pro culpis aliorum. nota ibi gl. ſuper parte, ſi adhuc, quod nõ poteſt quis accuſari de crimine, de quo pœnituit, ut impediatur a promotione. 26. quæſt. 5. quicumque, & ſupra 46. di. clericus, & 8. quæſt. 1. in ſcripturis. ar. contra 33. q. 2. admonere. ſolutio. accuſari poteſt ſi commiſſum eſt poſt baptiſmum, aliàs non ſi eſt commiſſum ante baptiſma, ut 25. diſtinctio. primum.

ADDITIONES.

a Neophytus, ſeu neophita, quaſi nouum germen ſeu noua planta. Quintillianus Mandosius.

Neophytus hodie appellatur propoſitum ſacræ religionis nouiter aſſumens, unde beatus Gregorius ſcribit Syagrio epiſcopo, epiſt. 3. libro 7. ſicut Neophytus dicebatur, qui in initio ſanctæ fidei erat eruditione plantatus, ſic modo neophytus habendus eſt, qui repente in religionis habitu plantatus ad ambiendos ſacros ordines

nes irreperit. vide 48. dist. c. 1. & 2. Petr. Vendramenus.

b Allegatio hæc mendosa est. P. V.

Nepotes a An autē nepotes nati ex filia hæretici excusentur a pœnis cum attingant hæreticum in secūdo gradu ex linea materna? uide supra filij in §. an autē nepotes. de quo uide per Io. An. in c. statutum. Nota quōd ex quibus priuatur filij hæreticorum, priuantur nepotes per lineam masculinam descendētes. de quo uide supra filij.

ADDITIONES.

a *Nepos est is qui ex filio tuo, & uxore eius, vel ex filia tua nascitur, et idem de nepte nata exinde dicendum, sed nepos, & neptis, ex filio tuo, & eius uxore in tua sunt potestate, non autem qui nati sunt ex filia tua, sed in patris eorum potestate sunt. In sti. de patr. potest. §. secundo, & ff. de his, qui sunt sui, vel alie. in l. nam ciuium. Fratris mei filius, vulgo nepos esse dicitur meus, & ex fratre nepos appellatur. licet Paul. in l. vlt. ff. de gradi. affinita. fratris sororisq. filios, filias nomen speciale cognationis non habere scribat, nepotem verò ex fratre post fratris filium, constitui docet Caius in l. 7. ff. de lega. tut. propterea recedit Hotomanus de verb. iur. a vulgari sententia, & probare contendit ex fratre nepotē eundem esse, qui est nepos fratris, eum uide si lubet. Bar. ad l. si instituta. §. pe. ff. de inf. ficio. testam. Quoniam verò nepotes superstitres esse consueverunt auo, & bona sapius auita consumere, inde factum est ex consequentia ut aliquando pro posteris aliquando pro consumptoribus accipiantur, ad inanimata quoque significatio transfertur. Quando noceat nepoti vel filio delictum aui*

vel patris, vide l. diui fratres. 17. ff. de iu. patro. nepotis autem merita magis, quam patris delicta perpendenda. l. 4. §. si emancipatus. ff. de bon. posses. contra tab. Item de hac quaest. vide Calde. de hære. capitu. 28. nu. 9. & an etiam id intelligatur in filijs non legitimis ibi. inde potest quis ad nepotes argumentari. P. V.

Necromantia a nō potest dici propriè scientia, quia est pœnitentia reprobata, ut patet in ca. qui sine, in fi. 26. q. 2.

An necromantia scientia, si dici potest, sit de se mala, etiam si non esset prohibita? & dicendū quōd sic, quia contra præceptum de adorando solum Deū, ut supra adorare, & supra hæreticus. adde 26. q. 5. episcopi. ubi credens tali scientiæ est infidelis, & peior pagano. 26. q. 1. nimirum. ubi dicitur, quōd talis est circa fidem reprobis. 26. quaestio. 7. non obseruetis, & Leuiti. 20. Deuteronomij. 13. & 14. aliàs. 17.

ADDITIONES.

a *Necromantia species diuinationis, qua fit ex mortuorum cadauere vel umbra, unde necromantici, siue necromantes sunt quorum præcantationibus videntur resuscitari mortui, diuinare, & ad interrogata respondere. ad quos suscitandos cadaueri sanguis adijcitur, nam amare sanguinem Demones dicuntur, ideoq. quoties necromantia fit, cruor aquæ miscetur. ut colore sanguinis facilius prouocentur. Hæc 26. q. 5. c. nec mirū. eius duo genera feruntur, Necromantia, & Sciomantia necromantiam vocabant, cum ad recens cadauer calido sanguine oppletum*

um-

umbra vel Demon alicuius magicis carminibus euocatus, per os ipsius cadaueris futu- ra predicabat. qualem pingit Lucanus li. 6. Sciomantiam verò vocabant cum reuocata tantum umbra futura dicebant. De ea Cic. Tuscu. 1. sic ait. Inde ea que meus amicus Apius necromantia faciebat. Inde in vicinia nostra Auerni lacus, unde animæ excitantur obscura umbra aperto ostio al- ti Acherontis falso sanguine mortuorum imagines. Has tamen imagines loqui volūt, quod fieri, nec sine lingua, nec sine palato, nec sine faucium, laterum, pulmonum, vi, & figura potest. P. V.

Nomina. a Omne quodcūque facimus, inci- pimus, & scribimus, in nomine domini nostri Iesu Christi facere debemus uide supra in prologo in princi- huius compilationis.

Nota quōd hoc nomen, Samaritanus, inter omnia alia nomina quibus hæretici intitulantur, est eis multum consonum, & conforme maximè istis qui nostris temporibus accepto baptismo eum prophanando tran- sierunt, vel redierunt ad ritus, & cæremonias Iudæorum, cum ex parte faciebant aliqua legis euangelicæ, scilicet se baptizando, & intrando ecclesiam, & audiendo diuina, & monstrādo se credere, quōd tenet sancta mater ecclesia. & alia parte obseruabant ueraciter ritus, & cæremonias Iudæorum corde, & anima. nā, ut habetur 4. Reg. 17. tempore Acam regis Iuda uenit Salmanaxar rex Asiriorum in terram Israel, & trātulit filios Israel in Asirios, & in terra Israel posuit gētiles habitatores, qui cum legem Dei non obseruarent, immisit in eos do-

minus Leones qui eos deuorabāt. vn- de ex parte ceperunt obseruare ritus Iudæorum, & ex parte idolis serui- ebant, & uocabātur Samaritani a principali ciuitate regionis, quam inhabi- tabant, quæ dicebatur Samaria. pro- pter quod ista gēs maximè erat odio- sa Iudæis, ex eo quōd inhabitabāt ter- ram eorum, & ex hoc quōd ritum Iudæorum sedabant gentilitatis consu- tudine. ergo bene consonum est eis hæreticis hoc nomen Samaritanus. Ideo Prouiso Solerter.

De nominibus Dei Isidor. lib. 7. c. 1. ponit decem nomina, quib. apud Hebræos Deus uocatus. primus El, & alij Deum alij etymologiam eius ex- primentes, Ischyron, idest fortem. Secundum nomen interpretantur Eloim. Tertiū nomen Eloë. & grecè dicitur theos, idest timor. Quartum Sa- baoth, i. exercituum, siue virtutū, de quo ab angelis dicitur in psalmo, qs est iste rex gloriæ? dominus uirtutum & c. Quintum nomen Helion. i. excelsus, ut quantum dicitur in psalmo, sup. cælos gloria eius. Sextum nomen Etheie. i. qui est Deus solus q æternus est, hoc enim nomē ad Moysem per angelum est delatum, quādo Deus dixit ei, Ego sum qui sum. & dices filijs Israel, qui est, misit me ad uos & c. Septimum nomen Adonai. i. quōd omnibus creaturis dominatur, quōd creatura omnis dominatui eius deseruiat, uel quōd timeatur a cun- ctis. Octauum nomen est Ia, quōd in Deo tantum ponitur, & etiam in alle- luia. Nonum nomē est terra grammaton. hoc est quatuor literarū, & pro- priè apud Hebræos ponitur Iod, he, uau, he, i. duabus. ia. quæ duplicata ineffabile illud & gloriosum Dei no- men

men efficiunt. Decimum nomen est Saddai. i. omnipotens, & per ordinē sunt ista supradicta 10. nomina Dei, ista, quæ sequuntur in forma sequenti, scilicet El. Eloim, Eloec, Sabaoth. Helion, Etheic. Adonai. Ia. Tetragramaton, Saddai.

Nomina debent esse consona reb. Insti. de dona. §. est, & aliud, & ff. de tute. l. prima, & 21. di. clericos, & 12. q. prima, clericus. 24. quæ. l. pudenda, in authen. de defens. ciui. collatio. 3. in princ.

Nunc uidendum est an nomina testium, & accusatoris sint danda, accusato de crimine hæresis, cum sit publicatio testium in processu? & dendum quod si periculum imminet in publicatione nominum, quod non sunt danda publicè nomina ipsi hæreticis, sed possunt publicari coram aliquibus prouidis uiris iniungendo eis silentium, & secretum. Et an imminet periculum, nec ne in publicatione nominum ipsi parti, relinquatur arbitrio inquisitoris, & suis conscientijs inquisitoris, & episcopi qui debent habere puram, & prouidam intentionem nè ad accusatorum, uel ad testium nomina suppressenda, ubi est securitas, periculum esse dicant, nec eorūdem discrimen securitatem afferant, ubi periculum immineret, quia super hoc eorundem conscientia onerantur. sed cessante periculo publicentur, ut fit in alijs iudicijs, ut habetur extra de hæreticis, lib. 6. in c. statuta, etiam habetur in Clem. sepe, de verbo. signi. ubi dicitur, quod sunt nomina publicanda & danda, sicut in alijs iudicijs cessante periculo, ut prædicitur. Et ad hoc etiam quod debeat dari nomina ipsi inquisito, si pe-

tierit copiam, sicut in alijs criminibus dantur, habetur in ca. qualiter, & quando, de accusat. & an imminet periculum, uel ne in datione ipsorum nominū, remittitur semper arbitrio, & conscientijs episcopi, & inquisitoris, ut supra. Et quādo uerò periculū immineret quod non deberent dari nomina, tunc inquisitor dicit ipsi inquisito, quod si nomen illos, quos ipse inquisitus habet suspectos contra se, & det causas suspicionis, scilicet inimicitia, uel conspirationis, de quo uide supra inimici, & infra pcedere, ex quibus concluditur, quod si periculum immineret, quod nomina non sunt publicanda ipsi inquisito, nisi secreto coram aliquibus prouidis uiris seruata forma ca. fi. §. iubemus, de hæreticis, lib. 6. sed circa prædicta nota quod de consuetudine inquisitionis nunquam nomina testium publicantur ipsi inquisito, nec de eis datur ipsi copia, quæ consuetudo potest approbari per quandam extrauagantem Innocen. cuius tenor talis est. Innocent. feruus seruatorū Dei, dilectis filijs fratribus ordinis prædicatorum inquisitoribus hæreticæ prauitatis salutem, & apostolicam & c. Cum negotium fidei catholicæ aduersus hæreticæ prauitatis errores uobis, ut uestra prudentia deprehendat vulpeculas demolientes vineam domini, sub certa forma per alias nostras duxerimus concedendum. ut commissum uobis ab apostolica sede tā salubre, & utile ministeriū exequi liberius, ac exercere possitis efficacius in hac parte, interpretandi statuta ecclesiastica, & secularia contra hæreticos edita, & hæreticorum filios, & nepotes tam credentium, quàm fautorum, defensorum

rum & receptatorum ipsorum, dignitatibus, personatibus, & honoribus quibuscunque ac beneficijs, ecclesiasticis, & publicis officijs illos etiam qui hæreticorum, uel aliorum prædicatorum, interuenientium intuitu, uel gratia talia sunt adepti, uel in posterum assequentur, priuandi huiusmodi dignitatibus, personatibus, & honoribus, beneficijs, & officijs uobis liberā auctoritate præsentium cōcedimus potestatem, sanè uolumus, ut nominatam accusantium prauitatem hæreticam, quàm testificatiū super eam nullatenus publicentur propter scandalum, uel periculum, quod publicatione huiusmodi sequi posset, & adhibeatur dictis huiusmodi testium nihilominus plena fides, quod si simul his non interfueritis exequēdis unus uestrum ea nihilominus exequat. data loco Later. 6. Idus Martij. pontificatus nostri anno 11. uide infra publicatio & habet infra in 16. instructione inqui. Ex prædictis occurrit dubitatio, an ubi simile periculū immineret, & occurreret et in alijs criminibus exceptis ab hæresi posset huiusmodi publicatio nominū omitti: & do. An. in c. præterea, de sponsa. el. 2. tenet quod in materia peccati esset duntaxat hoc admittendum pro quo inducit text. ibi sed Pan. ibi dicit ad pro & contra. facit tex. in c. fi. de hæ. l. 6. contra facit inducendo generaliter, sed ipse stat primo dicto. sed posset dici, quod cū dispositio illius. c. sit exorbitans a iure, exceptio a communi re. iur. nõ habet locū nisi in illo casu expresso, & ubi similis casus occurreret, quod his posset cōtingere attenda grauitate huiusmodi delicti. nã casus excepti a cōibus iur. reg. nõ extenduntur nisi ubi est per-

oia eadē rō, ut tenet gl. in l. 1. c. de cōditio. indebiti, in l. illud. c. de sacrosanctis ecclesijs. & tex. in c. cū dilecta de confirmatione, utili. uel inutil. nec dictū do. An. placet indistinctè, quoniam ille text. ca. præterea, loquitur quando agitur de modico præiudicio, utpote de sponsalibus de futuro. immo datur contrariū ex eo in quantum probat quod si spōsalia essentia iurata, illud non foret admittendum.

An in confessione teneatur quis exprimere nomen eius, cum quo peccauit, uide supra confessio.

ADDITIONES.

2 Nomen, inquit Nonius est proprium uocabulum singulorum. Virgi. lib. 7. Cui nomina mille, mille nocendi artes, id est singularem rerum appellatio, duplex est, aut. n. est quod uniuerso generi imponitur, ut animal, aut quod peculiariter singulis rebus inditum est, quod proprium appellatur. quod lib. 1. de Inuen. sic a Cice. definitur. Nomen est, quod unicuique persone datur, quo suoque proprio, & certo uocabulo appellatur. Idem eo. lib. nomen cum dicimus, cognomen quoque & agnomen intelligatur oportet, sic est generalis appellatio, nomen tamē a iure nomine, cognomine, agnomine, distinguitur, quod patet, ex l. 4. c. de test. & inslit. de lega. §. siquidem. Charisius etiam ita scribit propria nomina in quatuor species diuiduntur, prenomen, nomen, cognomen, agnomen, ut Publius, Corn. Scipio. Africanus, prenomen est, quod nomini preponitur ut Publius, nomen quod familie originem declarat, ut Cor. cognomē quod nomini subiungitur, ut Scipio. agnomen quod extrinsecus adijci solet, ut Africanus. Idem uidetur sentire Probus in Epitome 10. li. Valer. max. Romanos autem arbitrādum est,

inquit, ab Albanis, & Sabinis multiplicandorum nominum consuetudinem traxisse. quoniam ab illis orti sunt, Series autem nominum non ita, ut expositum est semper seruata est, quin etiam quedam cognomina in nomina versa sunt. hæc ille qui alia de his ibi scribit. Nomina uero significandorum hominum gratia reperia sunt, qui si alio quolibet modo intelligantur, nihil interest. eo. S. si quidem. Nomen etiam pro causa, pro cautione, & pro titulis debitorum in tabulis dicebatur, uide de Acon. Budæum in annotat. prioribus. Item pro obligatione debitoris. l. nominis. 6. ff. de uerborum signifi. & in eam Alcia. de multiplici significatione nominis. eos uide. nomine subauditur in iure plerumque ueluti noxæ dedere, damnari repetundarum. l. 2. de nauti. feno. l. 2. de proxen. lit. liberatur 6. ff. quib. mod. pigno. In Cic. sepe pro causi. præt. extu. titulo in ablatiuo ponitur. Pet. Vend.

b Interpretationem horum nominum uide apud D. Ieroni. epist. 136. to. 3. T. V.

c Idem concludunt Ioannes Calderi. in forma procedendi con. inquit. de hære. rub. de matre. proces. inquisi. nume. 7. Guindisal. de hæret. quæst. 14. in prin. Vmber. in iudi. inquisi. in uerb. publicatio. in princ. Camil. Campeius in addit. ad Zanch. c. 13. in uerb. conspiratores. ubi describit quatuor modos quibus cautè uti poterit inquisitor denegando nomina testium inquisito propter periculum publicationis nominum. Videnda etiam erunt, quæ nouissimè scribit Si-man. in Enchir. tit. 35. de test. num. 13. & sequen. ubi subdit quod cessante periculo nomina testium edi deberent etiam in causa hæresis. uerùm quia difficile est diuinare, uide periculum testibus euenire possit, icci. co idem inquit Inn. vi. Constituisse nomina testium hoc in crimine nunquam edi debere, quod quidem in Hispanijs ser-

uari affirmat. Bullæ, seu constitutionis cuius ille mentionem facit tenorem hic descriptum habemus, Et quod in casu potentia in crimine hæresis non sint danda nomina testium communem affirmat Paris. conf. 2. num. 164. vol. 4. Q. M.

Adde, quod sex modi traduntur in directo. inquisi. præf. 3. ad præbendum processum delato de hæresi absque expressione nominum deponentium, quando timetur graue periculum imminere. scribitur etiam ibi paulò superius quomodo defensionum concessio quandoque necessaria quandoque superflua sit. Petrus Ventraramenus.

Notarius ^a Dicitur publica persona, & hoc ideo, quia gerit officium publicum. & ideo quadoque appellatur seruus publicus, quia seruit publicè exercendo officium suum. ff. rem pup. fal. fo. l. 2. in fi. & c. 2. de usu. lib 6.

Item quandoque notarius dicitur scriniarius, ut in c. ad audientiam, de præf. & ex. de hæreticis, si aduersus.

Quandoque dicitur tabellio, ut in c. pen. de fide instru.

Item & notarius, ut de simo. c. 1.

Item dicitur tabellarius. C. qui test. fac. possunt. l. hac consultiissima. S. si qui tabellariorum, & in l. j. C. de tabellionibus. l. 10.

Dicitur etiam scriba, ut ibi notatur in rubrica de diuersis nominibus & officijs eorum. Et ex prædictis potest notari, quod quæque unum, & idem hæret diuersa nomina, & hoc propter diuersos effectus.

Dicitur etiam notarius, quia regit in nota. seruus publicus, quia seruit publicè & c. & sic limitatur. l. si idem de co. dicillis. ubi uidetur innui contrarium. hæc Abbas in c. qm contra, de proba.

Nota

Nota quod officium notarij in causa uersatur circa tria dūtaxat. primo ut uniuersa iudicij acta cōscribat secundum iudicis præceptum, apponendo locum, & tempus scripturæ, & quod requiratur iudicis præceptum, seu auctoritas, facit ibi tex. in d. c. ubi dicit, Iudex semper adhibeat & c. & Abbas etiam no. de loco, & tempore in c. fanè, de re iud. l. 6. ubi declaratur quare ista inferuntur. Secundò ut actorum exempla tradat partibus. Tertiò actorem originale penes se retineat, ut si quid difficultatis postea emerferit, ad ipsum adhibeatur recursus, & per hæc est expedita quod.

Sed quæro quid si iudex dicat, quod uelut acta remanere penes eum, & notarius uelit quod penes se, certè præferendus est scriptor per istam litteram. item quia si de sua scriptura dubitaretur, posset sibi periculum imminere, unde sua interest, ut penes eum remaneant: nec obstat. c. si de proba. quia ibi remanserunt acta de facto penes iudicem, & hoc tenet Io. An. hic in dicto ca. quoniam contra. & facit iuramentum quod ipse notarius præstat, de quo in ca. sicut, ne clerici, uel monachi. dicit tamen Io. And. quod de facto seruat, quod si notarij sunt officiales episcoporum, comitum, uel rectorum, qui ciuitatibus præsent, coguntur finito ipsorum officio dimittere acta in camera officij, quod gesserunt: & pro hoc more benefacit secundum eum c. ad audientiam, de præscriptio. & quod legitur, & notat inf. eo. cum cãm, dicit tamen æquum duplicari, ut penes utrosque remaneant, quod satis mihi placet, ut sic consulatur & officio, quod gesserunt, & ipsi notario, & iura uaria reducetur ad concordiam. Ex prædictis,

& ex isto tex. quoniam contra falsam. de prob. notatur quod si super exemplari orietur dubitatio, recurrendum est ad originale. hæc Abbas in d. c. quoniam contra, & de hac materia uide aliqua infra in litera, tabellio.

Item qui sensus relinquatur notario, de quibus debet attestari, & dicitur quod solum de duobus. scilicet uisu & auditu. reliqui uero sensus conueniunt testi, & non notario. hæc Abbas in c. cum causam, de testibus.

Item notarius, qui gustat rem amarã, uel odorat fetidam, non potest de hoc conficere instrumentum, licet possit conficere de dicto eius, qui gustauit. hæc Abbas in d. c. cum causam.

Notario creditur de gestis coram eo, non ab eo, secundum Fridericum cōf. 193. unde si notarius in instrumento dicat se certiorasse mulierem, uel minorem de beneficio sibi competenti, sibi non creditur, ut in d. c. cum causam. Et sic notarius conficit instrumentum non de facto proprio, sed de gestis inter alios, ut in auth. de tabellio. & de instrumentis, & Abbas in d. c. cum causam.

Item officium notarij uersatur in attestando dicta, uel facta ab alijs, non autem a se, ut tenet Abbas in d. c. cum causam.

Quæ fides sit danda notario, uide infra tabellio. sed dicendum quod quantumcunque idoneus sit unus, non æquiparatur notario, quia ille approbatus, & gerit officium publicum. & ex isto colligitur quod in pertinentibus ad officium alicuius plus debet sibi credi, quam alteri quantumcunque idoneo, facit dictum c. ad audientiam de præscrip. & quod not. in c. cum parati, de appella. sed duo testes bene

æquiparantur notario, ut hic, & in c. cum Ioannes, de fide instru. Hęc Ab. in d.c. quoniam contra, de proba. c.

Si detur licentia notario, uel iudici; ut extendat instrumentum prout uult, non potest ad illa addere iuramentum, uel stipulationem, si formaliter nõ intercescit. & generaliter qd potest addere, quando instrumentum est ad consilium sapientis extendendum, uide de iureiuran. c. clericus.

An laicus possit esse notarius in spiritualibus, uide supra laicus.

Nota quod foli notario potest iudex committere examinationem testium, licet per se deberet facere, ut tenet Abb. in d.ca. cũ causam. sed hoc fallit in causa hæresis, de quo uide supra examinatio.

Nota quod si solus notarius fuit in examinatione testis, & postea testis dicat aliud dixi, quam per notarium fuit scriptum, cui sit standum, uide Abb. in d.c. cum causam, de test. & uide de Io. de Imo. in cle. j. de hæreticis. circa si. qui allegat Specu. in ti. de instrumentorum editione, ver. f. sed quid. ubi tenet quod non creditur notario.

Circa notarium qui post sumptu officium factus est infamis, uide in c. dilectus, de fide instru.

Nota circa notarios officij inquisitionis, quod si persona publica commodè non potest haberi ad subscribendū negotia inquisitionis, qd debet fieri per duos uiros idoneos. & est notandum qd in officio inquisitionis religiosi, d & clerici pnt exercere officiu notariatus rone officij inquisitionis cõtra hereticos, ut in c. ut officiu. & illi tales religiosi, seu clerici q pnt esse notarij inquisitionis, si nõ fuerint deputati a sede apostolica, inqistor pote-

rit eos deputare, licet sint in sacris & isti tales debet esse, qui dum antequam intrarent religionem, fuerunt notarij, & habuerunt experiẽtiam officij notarię, & hoc pp receptionem testiũ, in qua magna cautela debet adhiberi, & si tales sint clerici, & ante clericatus ordinẽ notariatus officio fungebantur, ut habetur in d.ca. ut officium. §. ad conscribendas, de hæreti. lib. 6. quod malè seruatur istis temporibus, nam multi creantur notarij, & ponuntur in inquisitione, qui nullam experiẽtiam officij notarię habent.

An in officio inquisitionis hæreticę prauitatis teneatur inquisitus soluere notario scribenti acta, uide Archi. in c. ut officium, de hæret. lib. 6.

An ualeat instrumentũ cõfectum a notario hæretico, & an notarius cõficiens instrumentum pro hæretico perdat officium, uide Spe. in ti. de instru. edi. §. restat uide de quibus instru. ver. quid si cõfectum.

Attende quod notarij inquisitionis tenent ponere in registris omnia mandata, que dantur per inquisitores alguazelo, & receptori & de omnib. qui in inquisitione capiuntur, & incarcerantur, & cõdemnantur, uel absoluantur, faciant librũ in inquisi. ut 38. instructione inquisitionis.

Not. (q est singulare) q si rector, uel canonicus ecclesia sit notarius, & conficiat instrumentum, in quo testator ecclesiam in qua ille notarius est rector uel canonicus, hæredem instituit, uel ei legat q creditur instrumento fauore ecclesię, nec notarius poterit puniri pœna falsi. ita nõ. Ioã. And. & post eum dõ. An. in cap. cum inter vos. de re iud.

Attende q malefacit notarius, qui quando

quando testes ante ipsum examinantur, scripto vno dicto testis extensẽ, si de alijs scribit, idem dicit per omnia sequens testis, ut præcedens: nam dictum testis taliter scripti, habetur pro non scripto, uel pro non dicto, per tex. in l. i. §. nõ autem per scripturam. C. de uete. iur. enucle. Spe. tit. de teste. §. nunc tractandum, ver. si. adde ad materiam quod nõ. Bar. in l. qui per salutem, ff. de iureiuran. & in l. legata inutiliter, ff. de lega. i. & in l. eos, ff. de falsis. de materia notarij, uide aliqua infra tabellio.

ADDITIONES.

a Notarius qui, unde dictus, & quot modis nuncupatur, uide in iudiciali Inqui. hoc ipso verb. Notarius. Q. M.

Adde, quod Notarius est qui actu in iudicio, uel etiam extra iudicium notis uel literis excipit, Plin. Notarium uoco, & die admissio quo formaueram, dicto Mart. lib. decimo, nec calculator, nec notarius uelox. Paulus l. Lucius 41. ff. de testamen. milit. Luc. Titius miles notario suo testamentum scribendum notis dictauit, & antequam literis prescriberetur uita defunctus est. Item l. Thais. numero quadragesimo primo, §. Seio. ff. de fideicom. lib. & Sticum notarium, inquit Scenola, quem peto manumittas. item l. si tibi. 26. C. de pignor. si tibi, inquit Imperatores, notarium pignoris titulo debitor tuus obligauit. item l. inter. 33. ff. ex quibus caus. maio. Modestini. ait, eos qui notis scribunt acta presidum, reipublice causa non abesse, certum est, Notas autem literas non esse Padus ad aditum scribit, Paulus ait in l. 6. ff. de bono. possess. Hinc quoque sciendum Notarij officio functos apud Romanos esse Pauli, & Scenola tempore, quod lege postea ueti-

tum est Imperatoris Honorij, & Arcadij lege generali. C. de Tabula. libro decimo, ubi sic constituunt. Generali lege sancimus, ut sine solidis prouincijs, siue singulis ciuitatibus, necessarij fuerint Tabularij liberi homines ordinentur, neque ulli deinceps ad hoc officium pateat aditus, qui titulo obnoxius seruituti. Sed & si quis &c. Hęc itaque lex non potest dici contraria superioribus, sit tempora distinguamus. Unde seruus publicus intelligitur fuisse notarius apud prætorem cuius l. secunda, ff. rem pupil. sal. fo. mentionem facit. Si notæ distant a literis, ut ex Paulo prædiximus definitio notarij conuenit auctori nostro positus, quam illi prisco, utitur enim tempestate nostra notis, & literis notarius, qui a notis, quibus utebatur in scribendo dictus est. Notæ cuiusmodi olim fuerint iuris, potes ex Valerio proboscire potissimum, de notis alia non expectes. Hęc de notario scribenda cõsui, ut alibi quærendi tibi labor leuaretur. Petrus Venedranenus.

b Quod notarius actorum originale nemini dare debeat communis est sententia ut testatur Io. ann. de Amic. de Venaf. consilio 106. numero septimo. Quintillia. Mandosius.

c Colum. secunda, versiculo nota. ibi aut duos. Bald. in l. & militibus ad fin. C. de mili. testam. & in auth. sed cum testator. numero 16. C. de lege Falcid. Corsettus in suis singul. in verbo. testis. §. Quintillianus Mandosius.

d Idem concludit Ioan. Calder. in for. pro contra inqui. de hære. rub. de pœna officia. num. 3. & Umber. in iud. inquisi. hoc verbo notarius. nu. 4. versi. poterit etiam habere clericum. Q. M.

Notorium. ^a De materia notorij uide plenè per Abbatem in ca. uestra, de cohab. cleric. & mulie. & uide glo. in ca. manifesta, 2. quæst. j.

In notorijs non sunt necessarij testes, Spec. in prima parte parum ante titu. de iudi. delega.

Notoria exceptio non indiget probatione, nec etiã propositione. Spec. tit. de iud. deleg. §. 7. uer. item si est suffraganeus, & tit. de citatione. §. j. uer. sed quid si citatus.

In notorijs non admittitur exceptio spo. quia notorietas plus est quã litis contest. Spec. tit. de peti. & poss. §. 2. uer. si. 1.

Item de notorio facti, iur. ac præsumptionis, & an, & quæ, ac quando probatio in hoc, uel. in illo requiratur, uide Spe. 2. parte, tit. de probat. §. 3. uer. 4.

In notorijs non est iuris ordo seruandus. Spec. titu. de expensis. §. fin. uer. fin.

An notorius contumax sit citandus, Spe. 3. parte, tit. de accusatione. §. 6. uer. sed nunquid notorius.

Quid sit notorium, & de multiplici specie notorij, & qualiter in notorijs procedatur, & qualiter probetur notorium, ^b & de differentia notorij ad manifestum, ad omnem opinionem, & ad alia huiusmodi talia, & quidquid de notorio potest dici uide Spe. tit. de noto. cri. §. j. & plenius in 8.

In notoria crimine non indicitur purgatio, nec obiata suscipitur. uide infra purgatio.

In notorijs non requiritur litis cõtest. quia in eis ex officio proceditur, Spec. titulo de libel. conceptione. §. 10. uer. 15.

A D D I T I O N E S.

^a Notoria dicuntur denunciationes criminum, elogia, quibus crimina ad magistratus deferuntur, & genera testificationum, ut supra manifestum, annotauimus sic enim in l. 6. ff. ad Senat. cons. Turpil. legitur. nunciatores, qui per notoria inditia produnt notorijs suis assistere iubentur, item l. 7. de accusat. C. Imper. ea quidem quæ per officium præsentibus denunciantur, & citra solemnia accusationum posse perpendi incognitum, non est uerum si falsis necne notorijs, insimulatus sit, perpenso iudicio despici debet. denunciationes ea fuisse scribunt & interpretes Græci ad tit. 1. lib. 60. Basilic. cap. 15. quæ pitacomata appellant, pro eo quod manifestum est, & euident accipiunt neoterici scriptores, uide supra manifestum. Petrus Vendramenus.

^b Notorium an sit probandum, & quando & per quot testes, & pro differentia an dicatur notoriè constare de crimine, uel dicatur constare crimen esse notorium post Cyn. in l. ea quidem. C. de accusatione. uideatur Iul. Clar. sent. lib. 5. §. fin. quæst. 9. versicu. item quæro, nunquid in notorijs. Quint. Mand.

Numerus ^a testiũ. Et circa hæc regulare est quod in qualibet causa duo testes sufficiunt, nisi expressè dicatur in lege, uel in canone plures in aliqua causa necessarios esse, ut 2. q. 3. §. 1. & c. 1. & 35. q. 7. §. fin. & 4. q. 3. uer. ubi numerus. ff. de testi. ubi, ex eo, in omni, & c. licet uniuersis. in quibusdam tamè casib. plures testes quam duo requiruntur. primò ubique accusatur clericus ecclesiæ Romanæ, nam si est epi-

episcopus Cardinalis non conuincitur, uel deponitur nisi. 72. testibus si est presbyter Cardinalis non nisi 44. si est diaconus Cardinalis nõ nisi 26. si est subdiaconus, uel acolytus, & cæteri non nisi 7. ut 2. q. 4. præful, & cap. nullam. Gratianus tamen illud uideatur intelligere de personis suspectis, ut ea. q. §. fi. b

Item cum quis uult probare solutionem debiti in scriptis contenti. 5. sunt necessarij. C. de test. testium.

Item in probatione cõfessionis factæ solutionis. 5. saltem non rogati sunt necessarij, quia duo rogati sufficerent, ut C. de test. authen. rogati, ut ibi nota.

Item in contractu qui excedit libram auri, si sit ciuitate. 5. C. si certũ pet. aut. sed nouo, & in aut. de fide instru. l. instrumenta. §. oportet. 2.

Item in codicillis. 5. sunt necessarij, ut C. de codic. l. fi. in fi. ^c

Itè in donatione facta, causa mortis. 5. ut C. de donatio. causa mort. l. fina. ^d

Item in testamētis ordinandis. 7. C. de testa. hac consultissima, in princip. & l. fina. insti. eodem in fin. ubi de hoc, & Spe. de edit instru. §. compendiosè, vers. 3. quando uerò nescit literas, nec subscribit, sunt octo necessarij, ut in eadem l. §. quòd. si uel etiam si sit cæcus, ut in prædicta l. hac consultissima. §. fi.

Quod autem dictum est in testamento. 7. fore necessarios, fallit in casibus sequentibus, primus in relictis ad pias causas, ubi duo cum presbytero sufficiunt, siue in testamento, siue in codicillis. de testam. cum esses, & c. relatum, quod dic, ut in præallegato. §. compendiosè, versicu. uerum. Se-

cundus quando ualet testamentum minus solemne, cum duobus, uel tribus inter nepotes, uel filios, ut in præallegata. l. hac cõsultissima. §. ex imperfecto, & §. fi. C. famil. erci. l. fi. Tertius quia in uillis uel in rure, ubi est hominum raritas, ualet testamentum in præsentia. 5. testium factum. C. de testamen. l. fin. Quartus quando testator dicit, quòd non uult stare priorum uoluntatem, quia tunc tres sufficiunt. C. de testamen. sancimus, & in authen. ut lice. ma. & auia. §. is. Idem si uelit eam declarare, ut nota. de testa. hæredes. §. 1. Quintus in testam. conditis a militibus reipublicæ sufficiunt quandoque duo, quandoque unus. hos milites hodie nõ habemus quare illud cessat, ut institut. de testam. l. in princ. & §. planè. C. eodem milites, ubi de hoc. ff. eod. latius. Sextus in testam. in præsentia Imperatoris, precibus sibi oblatis, condito. in quo nullus est necessarius. C. de testamen. omnium.

Itè in purgatione episcopi requiruntur. 12. 2. quæstio. 5. omnibus, in fin.

Item in purgatione presbyteri. 7. ut ea. q. si legitimi.

Item in purgatione diaconi. 3. ut in eo. c. fi legitimi.

Item in pecuniæ depositione, uel alterius rei, si depositum excedit libram auri, uel etiam contractus tres in aut. de instru. cau. in fi. §. si quis igitur, col. 6. C. qui po. in pig. ha. auth. si quis uult.

Item in scriptura per manum priuatam facta tres. C. eodem tri. scripturas, ar. contra. quòd duo sufficiunt, ut extra de probat. quoniam contra. cui hodie statur, sed per publicã duo

sufficiunt, in auth. de instru. cau. in fi. §. si igitur instrumentum.

Item interruptione præscriptio- nis. 3. de an. excep. ut perfectius, in fi. & 15. q. 3. §. potest, verfi. hæc de præscrip. in fi. ver.

Item renunciatione Velleiani tres. C. ad Velleia. antiquæ. §. nè autem.

Item in inuentarij cōfectione, ab- sentibus quos tres tãgit, tres, in auth. de hære. & Fal. §. si uerò absunt, & §. fancimus. & C. de iure delibe. fancimus. §. si uerò dubius.

Item cum fit comparatio ex chiro- grapho, uel alio instrumento non pu- blico, tres. C. de fide instru. compara- tiones.

Item cum aliquis promouendus est inter agentes in rebus. 15. ut C. li. 12. de proximis sacro. scri. unicuique, circa prin.

Item in inspectione priuilegiorũ debet esse q̄s contentus numero duo- decim, extra de fi. in lru. accepimus. in fia.

Item tres obstetrices uocantur ad ventrem inspiciendum, & tamẽ dua probant prægnantem. ff. de ven. in sp. l. 1. in prin. uel etiam. 5. si se prægnan- tem confitetur, ut eod. l. §. de inspi- ciendo.

Item ad ostium cameræ ubi mu- lier paritura est. 10. testes ponuntur, & tempore partus. 10. liberæ, & 6. ancil- læ in conclaue mittuntur, ut e. l. §. in quo, & §. se. mos tamen regionis in hoc attenditur, ut e. l. §. fi.

Item cum per epistolam datur li- bartas, uel etiam inter amicos. 5. C. de Lati. lib. tol. l. unica. §. 1. & 2. & §. ille etiam.

Item in diuortio. 7. ff. de diuortijs nullum.

Item quandoque. 10. C. li. 12. de cro- gati. mili. anno. l. pe. §. hoc uerò.

Licet autẽ, ut præmissum est, qua- dam sint speciales causæ, quæ plures quàm duos testes exigant, nulla tamẽ est, quæ unus testimonio quamuis le- gitimo terminetur, ut extra eodem li- cèt uniuersis, in fine. etiam si præsi- da præfulgeat dignitate, ut eodem tit. licèt ex quadam. C. de iureiuran. 4. q. tertia, verfic. nunc iuranda, quia vox unius uox nullius, ut in pri. concord. & ar. ff. de quæstio. l. antepe. & l. 1. §. idem Cornelius, & unius testimo- nium, nec iustificat, nec condemnat. 23. q. 2. admonere hoc autem fallit in casibus subsequenter, in quib. cre- ditur dicto unius. Et primò probat quis reuocationẽ mandati per unum testem, & cum suo iuramento extra de procurato. ex insinuatione, & ibi de hoc.

Secundò si dubitetur de instrumẽ to an sit publicum, solus Tabellio fa- cit fidem, ut C. ad l. Cor. de fal. si quis decurio, in aut. de instru. cau. §. sed si instru. col. 6.

Tertiò statur iuramento credito- ris tãtum super eo quòd superfluum est in precio rei uenditæ. C. de iure do. in l. fi. §. si uerò.

Quartò statur unius testimonio, cum testator ita præcipit. ff. de dote præle. Theopompus.

Quintò quando quis habuit pro- babilem causam ignorantia extra de sententia excommuni. si uerò. 2. arg. contra extra de præsum. c. 1.

Sextò creditur dicto unius abba- tis contra episcopum, qui uicini mes- sem ante missarum solènia exarauit. 86. di. tanta.

Septimò creditur uni extra iudi- cium,

cium, seu tanquam socio. 22. q. 4. in- nocens.

Octauò creditur uni cum iuramẽ- ra principalis personæ. C. de re. cred. in bonæ, extra de proba. sicut quan- doque tamen hoc fallit, ut not. extra de iureiu. mulieri.

Nonò ubi non fit alicui præiudi- cium, puta cum dubitatur an quis sit baptizatus, uel an ecclesia sit conse- crata, & huiusmodi, de consec. dist. 4. cum itaque, & c. paruulos & d. l. solẽ- nitates.

Decimò cum dubitatur de uolun- tate obmutescentis, seu morientis, ut ar. 26. quæstio. 6. qui recedunt, & cap. seq.

Vndecimò propter dictum unius sigillum suum in testamento apposi- tum redditur dubium, ff. quemad. te. aper. l. 1. §. fi.

Duodecimò in terminis apposi- tis statur determinationi uenditoris. ff. fin. regun. eos, secundum unam le- cturam.

Decimotertiò unus impedit matri- monium contrahendum, extra de te- sti. super eo, ex. de sponsa. præterea. 2.

Decimoquartò unus facit iudici purgationem, extra de purga. cano- dudum.

Decimoquintò credit dicto unius, cum sibi defertur iuramentum, extra de iareiu. c. fi.

Decimosexto creditur sacerdoti dicenti aliquem pœnituisse, extra de simo. nemo, & ar. extra de testi. testi- monium, & de pœ. & remi. omnis.

Decimoseptimò creditur uni tan- quam recitatori propter eius fidem indubitata. 13. q. 3. talia, & 28. di. de Syracusanæ.

Decimoctauò creditur execu- to-

ri dicenti se citasse, uel denunciaffe, extra de appel. cum parati, & ff. de re- bus corũ qui sub tutel. uel cura sunt, magis. §. illud, ver. nec tamen. in Spec. de citatione. §. sequitur, & in ti. de ac- cusa. §. 1. ad fi.

Decimononò creditur Cardinali, uel alij excellenti dicenti se legatum, uel aliquid asserenti, licèt id non pro- bet, ut in Spe. ti. de teste. §. 1. ver. Item quia fuit.

Vigesimalò creditur patri dicenti fi- lium inuitum monachum esse factũ, 20. q. 3. præfens.

Vigesimalprimò creditur uni reue- lanti insidias factas Papæ, seu conspi- rationem, & idem in crimine læsæ ma- iestatis. 79. di. si quis Papa. 6. q. 1. §. ve- rum. Ideo Prouiso Solerter.

Vigesimalsecundò creditur soli epi- scopo. 11. q. j. quicumque. sed illud an- tiquũ est, & tollitur per priora iura, & 6. q. 1. si tantum, & c. se.

Vigesimaltertiò vnus testis inducit præsumptionem. §. quemad. te. aper. l. 2. in fi. & ff. de dote præleg. Theopõ- pus, aliàs incipit Pom. & in omnibus præce. concor. ar. contra. ff. de quæstio- nibus. l. antepe.

Vigesimalquartò ubi cõsensus par- tium in hoc interuenit, cum etiam te- stimonio aduersarij, stari possit. C. de sententia pæsis. l. fi. & C. de fideicom- mis. l. fina.

Vigesimalquintò creditur uni testi cum fama, ut nota. Host. de testi. præ- terea. §. 1. & secundum alios eodem tit. tam literis, & 4. q. 3. §. item in crimi- nali, ver. item sæpè sine, & in Spec. de noto. crim. §. fama.

Vigesimalsexto proficit sed nõ suf- ficit, ut in milite ab hostibus remisso cuius assertioni creditur suffraganti- bus

bus meritis uitæ prioris. ff. de re mili. desertorem. §. 1. is qui ad, & l. non omnes. §. a barbaris.

Vigesimo septimo creditur iuramento dicentis se res per uolentiam perdidisse, uolentia primo probata, extra quod metus causæ. ca. fi. C. unde uisif quando, & in Spe. de fru. & inter. §. uiso, prope fi.

Vigesimo octauo creditur iuramento alicuius circa fraudem aduersarij extra de integro restit. ex literis, de re iud. cum Bertoldus.

Vigesimo nono creditur uni testii in causa denunciationis, extra de testi. in omni, & de iud. nouit.

Trigesimo unus testis facit simplicem probationem, in Spe. de proba. §. fi. ver. ult.

Præmissi autem casus sunt speciales. teneas ergo quod sepe uni fides adhibetur extra iudicium, ut in pri. concord. puta ubi nullius agitur præiudicium, ut supra §. 9. in iudicio uero præsumptionem inducit, ut supra §. 23. non condemnationem, ut in pri. mis concor.

An contra aliquas personas requiratur in aliquo casu maior numerus testium quam duorum, Tho. secunda secundæ. q. 70. uide 2. quæstio. quarta, præsul.

Ex supradictis nota quod ubi certus numerus testium est de substantia actus, & de forma, omisio substantialis formæ uitiat. C. de testa. l. si unus. & est expressum. C. de fideicom. hæredi. §. fi. not. Bald. in l. 1. C. de bonorum posse. secundum ta. in fi. Et tenet Baldus in capitu. non potest, de re iudica. quod ubi pro forma requiritur numerus, debet esse numerus uerus, & non fictus. quod dictum Bal. fuit

originale gloss. in ca. ubi periculum. r. §. hisdem quoque uer. singulis de ele. in 6. uide Antonium Cursetum in repertorio suo super abbatem in dictione, concorditer.

ADDITIONES.

a Quomodo testium multiplicatio quandoque necessaria, quandoque superflua sit, habes in Direc. inquisi. par. 3. Addas & Si-man. in Enchir. P. V.

b C. fi. 2. q. 5. §. fina. Vmber. in iud. inquisi. in uerb. testis. post num. 23. uersicu. nec obstat si dicretur, quod etiam de iure canonico. Q. M.

c Et Inst. de fideicom. hered. §. si iuncta gl. in uerb. legitimos. glo. in capitu. licet uniuersis in uerb. duorum. uers. in Codicillis quinque requirunt. de testi. Hostiens. in summa de testi. Q. M.

d Glo. in uerb. duorum. uersicu. item in datione causa mortis. in cap. licet uniuersis. de testi. Hostiens. ubi supra in summa de testam. Q. M.

e Septem etiam testes requiruntur ad probandum errorem substantialem testamenti, iuxta communem opi. de qua per D. meum Philip. Decium. consilio 105. numero 3. Testes autem duos sufficere ad probandam solemnitatem rogatus testium testamenti communem esse opi. affirmat idem Dec. consil. 111. nu. 16. Q. M.

Nuncius a An inquisitores possint procedere in crimine hæresis contra nunciū Romanæ curiæ: & dicendum quod non per quandam extrauagantem Ioannis 22. quæ incipit, cum frater, & in alia extrauagante Ioannis. 23. quæ incipit, cum Matthæus de Portiano.

An de fides nuncio, uide per Abbatem

batem in ca. quoniam contra falsam, de proba. b

ADDITIONES.

a Nuncius est nomen generis, & is est, per quem quid denunciamus alij, nobisque per eum quid, alij denunciant vicissim. l. prima, in prin. ff. de procura. l. qui autem. 14. §. ultim. ff. de constitu. pecu. l. prima, ff. manda. l. societatem. 4. ff. pro soc. l. prima, §. ultim. ff. de contrahen. emp. & l. vlti. ff. de sponsa. c. nec illud. 30. q. 5. c. ex parte. de conuer. cōingal. dotis. 8. §. ultim. l. si ego. 10. §. primo, ff. de iur. doti. & l. si cum. 23. §. si maritus. ff. solu. matrimo. dicitur is esse qui unius rei mandatum suscepit. sicuti apparet ex l. prima, ff. de procura. & ceteris iuribus allegatis. differt autem a procuratore, quia procurator est, qui datus est ad multas res alterius licet & ad unam detur abusu, uel non propriè. l. prima, præcitata. item procurator in persona sua concipit contractum, nuncius autem in domini persona. gl. in eadem l. prima, inde nuncius etiam dicitur, & constituitur, qui iudicis mandata, uel uerbis uel per epistolam perfert, uel significat. ca. prudentiam. §. primo, de of. delega. & capi. cum parati. de appel. qui in iure civili uia-tor appellatur. l. magis. §. illud. ff. de rebus eor. quandoque aliter ut executor, apparitor. Hinc nuncius apostolicæ sedis, qui eius nuncius uel mandatum perfert, qui & legatus dicitur. 97. dist. nec habet iurisdictionem, sed nudum ministerium, Pan. in rub. de of. legati. P. V.

b Et concludendum est quod sic post iuramentum præstitum, de fideliter exercendo officium suum, ante uero illi fides non datur gloss. in capitu. prudentiam. §. in hoc. in uer. per certum nuncium. in fi. de offi. delega. gloss. in capitu. cum parati. in uerb. suus nuncius. in fi. de appella. Bal. in l. omnibus in

dicibus post prim. ibi. Qui nuncij ante omnia debent iurare. C. de sportu. Amplia ut non solum nuncio detur fides super citatione executata, sed etiam super ijs quæ sunt uicina, & proxima rationi, ut quia reperit citationem in tali loco. Abb. in cap. cum parati. de appel. Vmber. in iud. inquisi. hoc ipso uerb. nuncius.

Obedientia vel obedi. Obedire oportet magis Deo, quam hominibus iuxta illud actuum. 5.

Obediendum est superiori in licitis, & honestis, & non cum peccato, & scandalo, c. si quando, de rescrip. & ibi Abb. & in c. quanto, in 4. col. in fi. de consue.

Melius est obedire, quam sacrificare, b & ratio est, quia per uictimam, seu sacrificium quod fiebat in ueteri testamento, martabatur caro aliena, p. obedientiam uero uoluntas propria deprimitur, ut dicit tex. in c. sciendum. 8. q. 1. unde obedientia est maximum meritum, quia nihil difficilius, quam uincere seipsum. Ab. in c. illud, de maio. & obediens.

Non enim melior debet esse conditio illorum qui delinquant, quam eorum qui obediunt. ff. de donat. inter uirum & uxo. l. 3. §. 1. & extra de postu. ad hæc uers. nos & c. & stulti non debent esse melioris conditionis quam periti. ff. quod vi aut clam. l. feruus. & 16. q. 1. legi epistolam. in prin. & ff. de no. l. non solum hoc glo. in c. contingit. de dolo. & contu.

Nota quod licet regulariter non possit recedi a prælato ante institutam accusationem in iudicio contra illum

illum, ut 8. q. 4. nonne: fallit tamen in crimine hæresis; nam etiam ante institutam accusationem recedi potest a prælato hæretico, & ab eius obedientia, iuxta c. sacerdotes. 2. quæstio. 4. & capitu. cum non liceat, de præscriptionibus.

ADDITIONES.

a Obedientia præstanda Roma. Eccles. Concil. Trid. sess. 2. 4. c. cum dignitates. §. prouisi. & 25. c. cogit. 2. de refor. item præpositis sess. 14. capit. cum honestius. 1. & 25. cap. quinto, de delectu cibo. obedientia quid sit ab inobedientia definitione siue descriptione scire possumus. Ansel. in episto. ad Hebræos. cap. duodecimo, ait, *Quid enim aliud est inobedientia, quam nolle subdi Deo, id est suæ uelle esse potestatis? eadem porrigas ad eos, qui nolent obsequi magistratibus, & ceteris quibus obedire subdereq; se debent. Item inobedientia est contumacia. l. contumacia. ff. de re iudica. contumacia uero est eorum, qui ius dicenti non obtemperant ut qui literis euocatus presentiam sui facere contemnit, aut non respondet interrogatus. l. de atate. §. qui tacuit. ff. de interrog. actio. aut qui non exhibet. l. creator. §. iustus. ff. de appella. aut qui aliud facere vel omittere contemnit, ut quid restituere. ff. de rei uer. di. l. qui restituere. unde potest ea describi in hunc modum, ut sit contumacia, iniusta quedam affectio animi submittere se nolit alterius imperio, siue publicum, siue priuatum, uel diuinum, uel humanum sit. obedientia uero contra animi humilis alterius imperio se iure subijcientis ar. l. contumacia, & iurium præcita. & l. omne. ff. de re milit. Unde quidam ita fuit obedientiam hominis in hominem. obedientia est reuerentia minoris ad maiorem, iure quoque gentium tenemur erga Deum esse religiosi,*

parentibus & patrie parere. l. ueluti de iusti. & iure ius diuinum patet ex decalogi præcepto obtemperare ius dicenti non dicitur nisi qui quod extremum in iurisdictione est, fecit l. prima. §. primo. ff. si quis iusdi. non obtempe. in non obtemperantes, & humane statuta & pœna sunt, eodem titu. ac diuine præcep. deca. & catechis. Per. Vendramenus.

b Trout 1. reg. cap. 15. Ecclesiast. 4. Multo enim melior est obedientia, quam stultorum uictoria. c. 1. de maio. & obed. gloss. in extra. 1. in uer. meruo. 10. 2. 2. de uerbo. sig. Quint. Mand.

Occulta Peccata uindictam non habent. 22. quæst. 5. Christiana, de quo 50. di. de his.

An in peccato omnino occulto habeat locum denunciatio? & Io. And. in c. nouit, de iudicijs. tenet qd in peccato omnino occulto taliter quod probari non potest, non habet locum denunciatio. nam omnino occulta diuino iudicio sunt relinquenda, ut 6. q. prima, si omnia. & hoc uidetur uoluisse gl. c. si peccauerit, de quo uide supra denunciatio, & supra monitio, & ibi uide an in hæresi occulta debeat præcedere monitio, uel an habeat locum denunciatio.

An contra occultum hæreticum qui in foro pœni. detestatur errorem suum, & absoluitur a proprio sacerdote, possit inquisitor procedere, uide supra confessio. §. utrum si quis hæreticus, & supra absolutio.

Item an iudex possit astringere testes ad occulta reuelanda, & an testes debeant iudici denunciare, uide supra denunciatio.

An occultus hæreticus qui uenit, &

& confitetur hæresim coram inquisitore recipiatur ad abiurationem seceretam, uide supra abiuratio. §. item ista abiuratio, & habetur in instructionibus inquisitionis in 5. instructione.

An occultè recidians in hære. & occultè rediens admittatur ad misericordiam, uide supra misericordia in 5. ego tamen meliori iudicio, in fi.

Oblationes Non debent recipi ab hæreticis, & si clerici ab eis oblationes receperint scienter, debent priuari officio, ad quod nunquam restituentur sine speciali indulto sedis apostolicæ, ut in c. excommunicamus, el. 1. §. sanè clericis, extra de hæreticis. Et an tales oblationes ab hæreticis factæ profint eis, uide supra eleemosyna.

An sit oblatio offerenda pro clericis, qui moriuntur in bello, aut in rixa, aut in ludis gentilium, uide supra clericus.

Non apparebis in conspectu Dei uacuum, sed offerat unusquisque secum quod habuerit iuxta benedictionem domini Dei sui, quam dedit ei, Deuterono. 16. & Ecclesiastici. 35. & Exod. 23. & 24. & in decretis de consedi. 1. c. omnis Christianus.

ADDITIONES.

a Oblatio generaliter exhibitionem, præsentationem uel rei, uel personæ significat, rei. l. 2. l. sic creditrici. l. expugnans. 11. l. acceptam. 19. c. de usu. item de condi. inser. l. penul. c. item. ff. de actio. empt. l. Iulianus. 14. §. offerri. l. 1. §. 1. ff. de usu. l. tutor pupillo 29. §. tutor. in fi. ff. de admin. l. fideicommissa. 11. §. si rem. ff. de leg. 3. & l. pupillus. 24. ff. quæ in frau. cred. & l. si debitor 30. ff. de

solut. & litem si 9. ff. ad l. Aquil. l. Celsus. 28. ff. de arbit. personæ. l. prima. c. ad l. Cornel. de Sica. l. nec quicquam. §. de plano. de offi. procon. l. si quis offerenti. 57. ff. de solutione. & l. qui decem. 72. in prin. & §. 1. & 2. ff. eo. l. is qui. 26. ff. de rei uendi. De huiusmodi oblationis effectu, & utilitate per te potes ex iuribus citatis elicere, lege quoque gloss. in l. acceptam. c. de usu. item potes aduertere quandoque necessariam esse quandoque spontaneam. interdum pro donatione, sumitur, ea ratione puto, quia solent oblata donari sicut hic accipitur pro donatione fidelium, quæ fieri solet ecclesiis, uel sacerdotibus earum, quarum triplex diuisio fit ab Hostien. in summa de Paracys, & paræ. Pct. Vend.

Obligatio omnis obligatio facta cum hæretico etiam qualita dissoluitur, ut extra de hæreticis. c. fi. & uide supra alienatio. §. 1. & 4.

Obligatio semel extincta amplius non renascitur, ut 23. q. 4. si illic, & ff. de solu. qui res. §. arena, & habetur de conse. dist. 4. quæris. ar. contra 26. q. 7. ab infirmis, & ff. de ser. urb. præd. feruitutes. ff. quemadmodum fer. amit. si locus.

Nota quod obligatus dare rationem de aliqua administratione, uel de aliqua exactione, tenetur reddere introitum, & exitum de receptis, & de datis, ut ff. de ædendo. l. argentarius. nam argentarius, & publicus exactor rationes contra se tenentur ædere, ut ff. de iure fisci, in fraudem. §. ex his bonis, & sequentibus. & de hoc est gl. in c. j. de probationibus.

Nota quod si malè est facta computatio, etiam ab eo, qui potest computare,

putare, retractatur usque ad 30. annos, si per errorem, sed si per gratiam usque ad 20. ut nota ff. de adm. re. ad ci. per. per l. calculi, de hoc uide glos. C. de iure fisci, li. 10. l. 2.

Obligatus ad ratiocinia reipublicæ, uel priuatæ personæ debet scribere re illa rationalia, seu actionalia fideliter: cæterū si non fiat, aut facta non exhibeat, puniendus est is, qui hæc facere debuit. ff. de tutel. & ratio. distra. l. 1. Respon. 1. & §. officio, & seq. & l. ult. C. de cura, fur. l. 1. §. vl. in prin. C. de epis. audien. de creationib. l. 2. q. 2. hoc huius placiti. de hoc Hostiens. in sum. de oblig. ad ratiocinia. §. quid si ratiocinia. item quis tenetur redire rationem b. de administratione, quam gesit, uel esse potuerit, sed dolo, uel culpa sua impediuit, & tenetur præstare reliqua, quæ penes ipsum sunt de ipsa administratione, quam gesit ut ff. de tu. & ra. distra. l. 1. & vlti. Etiam si indebitum receperit, restituere tenetur. ff. de procura. qui proprio. §. vt in cæteris. Et nihil de administratione penes eum remanere debet. ff. mandati, idemque, & l. ex mandato. reddit ergo rationem quilibet gestor negotiorum, ff. de negocijs gestis. l. 2. Debet autem reddere rationem de quantitate solidorum, & specierum, necnō & iugorum. siue uillarū siue centuriarum, & nomina possessionum pro quibus functiones suscipiunt, q̄ si hanc formam non custodierint, pœnam decem librarū auri patiuntur, & tormentis subduntur, & si præses p̄uincię hoc non uindicauerit, pœnam 10. librarum auri pariter incurrit. debet etiam scribere redditurus rationem, an pecunia soluta sit, uel securitas præstita, & hæc litera contra

pedagiarios, & baiulos comitū, & baronum, & pontificum ponitur in aut. de collatoribus. §. iubemus. j. col. 9. vi de Hostiē. in summa, ubi supra, uide aut. de mandatis principum, col. 3.

Quid si quis sub obligatione bonorum inquisitoribus se astrinxerit ad recipiendam pœnitentiā propter receptationem, uel fauorem, uel defensionem hære. quam ipse fecit, non quod ipse sit hæreticus, & postquam iniuncta fuit sibi pœnitentiā propter supradicta, non peracta pœnitentiā decesserit, an hæredes compellantur per inquisitores ad adimplendum illam? & dicendum quod si fuit iniuncta pœnitentiā in bonis temporalibus proficiens ad salutē animæ suæ, ut in c. accusatus, de hæreti. lib. 6. secus autem, si talis se obligauit ad pœnitentiā, quam inquisitores uellent ei iniungere, & ea nondum iniuncta decesserit, ut dicto ca. accusatus. §. si uerò, & de sepul. in c. parochiano, & in c. in literis, de raptor. & c. a nobis, lo 2. de sen. excommunic. Et ubi prædictus obligasset bona pro huiusmodi pœnitentiā iniuncta adimplenda, transirent bona huiusmodi in quemcunque etiam particularem successorem dictorum bonorum cum prædicto onere, ut probat idem text. in §. si uerò. qui tex. satis apertè terminat illam difficultatem, an pro delicto bona delinquentis sint tacitè obligata fisco, de quo per glo. in l. rescriptum, ff. de pactis, & in l. aufertur. §. fiscus. ff. de iure fisci, & Bar. utrobique, & et per eum in l. post contractum. ff. de donat. & per illum tex. dicti c. accusatus. §. si uerò, uidetur fundari quod non uideatur illa tacita hypotheca, secundum Pet. de Ancha. ibi sed ego dice-

dicerem quod ille text. non facit ad propositum. nam loquitur de pœnitentiā iniuncta suspectis de hæresi, non autem de bonorū confiscatione, quæ fit ipso iure contra conuictos de hæresi. hæc tamē indubiè probat ille tex. quod pro pœnitentiā alicui iniuncta non sunt bona illius tacitè hypothecata, cum ibi expressè fuerit facta bonorum hypotheca. quod ad quæstionē autem principalem Bar. in dicta l. rescriptum, tenet quod sint tacitè hypothecata fisco. sed non tali hypotheca, quæ faciant præferri creditoribus ipsum fiscum. sed in dicta l. post contractum, indistinctè tenuit tacitā hypothecam illo casu cessare: sed quia de hoc principaliter hic nō tangitur, remitto ad notata. per Bald. in d. l. rescriptum ubi uidebis longam distinctionem, quæ euacuat istam materiā satis ad longum, ibi uide.

An clericus possit obligare stipendia quotidiana, uide supra clericus. §. an clericus possit.

A D D I T I O N E S.

^a Obligatio est iuris vinculum quo necessitate astringimur alicuius rei soluendæ, secundum nostræ ciuitatis iura. Huiusmodi significatio a re corporali. ad incorporalem translata est, omnium autem obligationum summa diuisio in duō genera diducitur, nãque aut ciuiles sunt, aut prætorię, ciuiles sunt quę aut legibus constitutę, aut certo iure ciuili cōprobatę sunt. prætorię sunt quas prætor ex sua iurisdictione constituit, quę etiam honorarię uocantur, sequens diuisio in quatuor species diuiditur, aut enim ex contractu sunt, aut quasi ex contractu, aut ex maleficio, aut quasi ex maleficio. Earum quę ex contractu nascuntur, quatuor quę

sunt species, aut enim re contrahuntur, aut uerbis, aut literis, aut consensu. Insti. de obli. ga. Quasi ex contractu sunt, negociorum gestio, tutelę iudiciū, & alia quę cōmemorantur. Insti. titu. de obli. ga. quasi ex con. ex maleficio sunt unius generis, nam omnes de re nascuntur, idest ex ipso maleficio, ueluti ex furto, rapina, damno, iniuria, Insti. de obli. ga. ex delict. nascuntur. Quę quasi ex delicto nascuntur sunt multę quę referuntur insti. de obli. ga. quasi ex delict. nas. Petrus Vendramenus.

b Apud Hostiensem unde desumpsit hæc auctor ita legitur. Tenetur reddere rationem, & reliqua præstare, idest ea quę penes ipsum sunt de administratione quam gesit, uel esse potuerunt, sed dolo uel culpa sua impediuit. ff. de tutel. & ratio. distra. Sic non erit turbata lectio. Pet. Vendramenus.

Occidere, vel occidens. ^a Maius peccatū est occidere Iudæum, quàm Christianum gloss. de conse. distinct. quarta, rebaptizare gloss. 24. quæstio. certia, c. si habes.

Petrus abscidens auriculam Malcho figurabat, quod hæreticos malè audientes gladio spirituali truncaret. 24. q. 1. li. Petrus.

Maior pœna imponitur occidenti uxorem, quàm matrem, uide infra pœnitentiā.

Occidens se post accusationē conuincitur. nam tunc conscientia criminis se uidetur occidisse. ^b pro quo est glo. notabilis in l. fin. C. de iure fisci, li. 10. & ibi tenet Bar. istud tamen limita, nisi hæres uellet innocentiam purgare defuncti, uel id quod pro innocentia reputatur, ut est quælibet iusta

iusta defensio, ut puta præscriptio, uel quòd fecit ad sui defensionem innocenti par est. nam eius factū potest defendi, quamuis omnino excusari non possit. ff. ad leg. Iul. repetund. l. lege Iul. §. fina. ita tenet Bald. in l. 2. C. qui testa. fa. po. sed in crimine hæresis difficilè innocentia possit probari, cum in animo cõsistat hæresis, nisi esset casus, ubi ex aliquo particulari facto, uel dicto illa concluderetur. de quo uide supra defunctus, & supra innocentia, ibi uide.

An qui ebrietate se occidit, oretur pro eo, uide supra ebrius.

Occidere hominè ex officio non est peccatum. 23. quæstio. 5. de occidendis.

Hæretici iustè occiduntur, sicut ait Ieronimus. 24. q. 3. refecandę sunt carnes putridę, scabiosa ouis a caulis repellenda, nè tota domus, massa, corpus, & pecora ardeant, corrumpantur, putrescant, intereant, Arius in Alexandria una scintilla fuit. sed quia non statim oppressus est per totum orbè eius flamma populata est. hæc ille. & qualiter hæretici debeant occidi, uide Tho. in 4. sententiarum. 13. distinctio. in fine tractando de corpore Christi.

Sed circa prædicta nota quòd quãdo ex occisione hæreticorum nõ imminet periculum bonis sed magis tutela, & salus, tunc licitè possunt occidi, ut dicit Augustinus ad Permenianum. sicut enim quando saluti totius corporis humani expedit præcisio aliquius membri, puta cum est putridū, uel corruptiuum aliorum membrorū, laudabiliter, & salubriter abscinditur. ita cum quolibet persona singularis comparetur ad totam commu-

nitatem, sic pars, ad totum: ergo si aliquis homo sit periculosus communitati, & corruptius ipsius propter aliquod peccatum, laudabiliter, & salubriter occiditur, ut bonum commune conferuetur: modicum enim fermentum totam massam corrumpit, ut. i. ad Corinthios. 5. ad hoc adaptari possunt notata per Tho. secunda secundę. quæst. 64. ar. 2. Et si hoc in alijs enormibus criminibus locum habet, a fortiori in crimine hæresis, quod est tam enorme crimen, quòd post sanatum vulnus remanet citatrix, & sua grauitate flagitiosissimum est, ut in præhabitis patet, eo maximè quia iuxta apostolum 2. ad Titum, hæresis ut cancer dicitur serpere. unde refecanda est a princip. nè paulatim intima cordis corrodat, & spiritualement uita adimat, ut supra refecandę & c. Et quod debeant hære. occidi habetur Luc. 19. ubi dicitur. ueruntamen inimicos meos illos qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, & interficite ante me.

An pro illis qui se occidunt, uel interficiunt, sit orandum, uide infra oratio.

An bona occidentis seipsum perdantur, & applicentur fisco, uide supra confiscatio.

A D D I T I O N E S.

a Occidere, si uerbi huius etymologiam non excedimus, is dicitur, qui adhibita vi, & quasi manu causam mortis præbuit tracta uidelicet interpretatione uocis a cędendo, & a cęde, sed generalius quidem uulgo dicitur occidere, qui mortis causam quolibet modo præbuit, siue gladio siue etiam fuste, uel alio telo, uel manibus

bus si forte strangulauit eum uel calce perijt, uel capite, uel qualiter qualiter, item fame uel & aliter effectu considerato. l. si ita. 52. l. qua actione. 7. cum seq. ff. ad l. Aquil. & toto ti. ad l. Corn. de Sica. & ad l. Pomp. de parri. & C. item Insti. de l. Aquil. & de pub. iudic. item ex. homi. & l. nihil. ff. ad leg. Cornel. de Sica. Occidere, & necare inter se differunt, quòd occidere uulnere, necare est sine ictu. sed ueneno quis dicitur. l. prima. ff. ad l. Corn. de Sica. sed quandoque qui occidit necare dicitur. l. vl. §. ult. ff. ad l. Pomp. de parri. qui uerò occidit aliter, & interimere uel interficere dicitur. l. diuus. & l. si scit. re. ff. ad l. Pomp. de parri. & l. prima. §. i. ff. ad l. Cornel. item mortem confiscare. l. paritidij. ff. ad l. Pompe. & passim in iure, & in ceteris Latinis auctoribus, occidere quoque dicimur, & res inanimatas, ut uerbum perimendi quòd, & occidere significat. l. si ita. 52. ff. ad leg. Aquil. trahitur ad inanimata. l. i. §. ultimo. ff. de fer. & l. 2. ff. iud. sol. & cap. venerabilis de iud. exempla de Nonio peras. quia qui occidunt percutiunt uehementer, unde fit ut pro uehementer cedere sumatur. Dona. in Adelph. Teren. a præcedentibus itaq; significatio ducitur per synecdochē. occidendi uerbum latè accipitur in præcepto. Non occides. lege catechis. in ipsum præceptum. P. V.

Occupatio a bonorum hæreticorum, an possit fieri ante latam sententiam super crimine, uide supra bona, & supra confisca. & habetur. 33. instructione.

A D D I T I O N E S.

a Occupare est quòd in commune, & medium erat ante alios capere. Insti. de rerum

diui. §. fera. & §. seq. & qui ante capiunt hi præueniunt ideo quandoque præuenire designat. l. si uerò. 1. i. ff. de pecu. & l. inter 19. de re iudi. & hæc in bonam partem. quãdoq; sumitur in malam, ut l. domum. C. de rei uend. occupari uerò passiuè pro detineri, ut d. l. domum. & l. prima. ff. de fer. l. licet. 16. ff. de recep. arb. & l. contumacia 53. ff. de re iud. nec alia de causa uidetur quãquam quòd eius quòd capitur sequitur detentio uel possessio, quòd sepe primarię significationis & effectus eius ostendunt, id quòd non semel antea præmonitum est, eadem etiam huius uerbi, & ab eo deriuatorum significationes inuenies apud scriptores alios Latinos. uide Non. pro ui capere denique sumptum reperies. Liu. li. 33. Urbem hanc accepi non occupauit. & l. ult. ff. ad l. Iul. de ui priua. quidam referunt hoc uerbum ad mobilia, inuadere ad immobilia, sicuti probari uidetur ex iur. citatis. & l. 5. & 7. C. unde ui. & §. pe. Insti. de ui bon. rap. hic capi uidetur pro apprehensione ex confiscatione iuris. P. V.

Odiosa a restringenda sunt, & non debent extendi, ut ff. de libe. & posthu. l. cum quãdam, & de regu. iu. libro 6. in regula, odia. uide supra filij.

A D D I T I O N E S.

a Hęc regula desumpta est ex mente legum ciuiliū, & ex regula canonicarum, quòd autem in iure sit odiosum, Baldi in l. si quis in conscribendo, colum. secunda, C. de pact. definitio tibi modò sufficiat, qui scribit ita. Sed quomodo cognoscam utrum sit in fauorem, uel in odium? respõde ex ratione legis. nam aut ratio legis consistit in doli præsumptione, tunc est in odium,

aut in presumptione imbecillitatis, vel in alia equitate. tunc est in fauorem, ut ff. de condi. indeb. l. qui exceptionem. Odiosum dicitur, quicquid disponitur contra rationem presertim naturalem. Bald. inquit in l. cunctos populos, col. 11. ver. sed quero de effectu. C. de sum. Trini. potest allegari. l. quod contra rationem. ff. de legi. & regu. iu. item recessus vel quod exorbitat a iure communi dicitur odiosum, & non trahendum ad consequentiam, nec ampliandum. c. 1. de fili. presbyte. lib. 6. & de reg. iu. que a iur. iuncta gl. eo. li. & l. cita. quod contra. adde Panor. in c. olim, de verb. sig. l. ult. in fi. C. de ann. excep. in summa sciendum quod iura odio crimina & delicta, malitiam & dolum prosequuntur. l. 1. ff. de dol. & l. 1. ff. de excep. do. l. congruit. ff. de offic. presi. item fauent ijs qui fragili sunt, & in firmo. consilio, & multis captionibus suppositi. multorumque insidijs expositi. ut minoribus. 25. ann. ff. eo. tit. l. 1. mulieribus quoque consulti pari ratione, & propter sexus imbecillitatem. l. 2. ff. ad Senat. cons. Trabel. item infirmioribus, & impotentioribus. vim, metumve patientibus. ff. & C. quod met. cau. beneuolentia vero & fauore, honeste & sine lesione alterius iusteque viuentes. l. 1. & l. iustitia. ff. de iust. & in legis auxilium contra malitiosos, dolosos, & delinquentes posterioribus impartit iisdem iuribus. Que sint hominibus odio scribit, & Aristotel. Cicer. & Quintil. in Rhetoricis item sacra scriptura. Pet. Vend.

Offensa. Offensa autem ablatio est amicitie restitutio. de quo uide supra confessio. §. an homo possit satisfacere de uno peccato sine alio.

Officium. Que dicantur officia publica colligitur ex c. foelicis, de pœnis, l. 6.

nota. in ca. ubi periculum. §. quod si præmissa, de elec. eo. lib.

Officium dicitur etiam aduocati. Butri. in c. 2. de postu. item & procuratoris. Gemin. in c. si quem, de procura. in 6. item ambasiatoris, Alber. de Ro. in 4. parte statutorum. 86. questio. item adde do. Anch. & Imo. Butri. & Abb. in Rub. de officio deleg. & per d. lo. Fran. Pauinum auditorem in tracta. de fede vacan. in præludijs in ver. de officio. ubi ponit quæ personæ dicuntur habere officium. quod facit ad statuta de officio.

Propter officium datur beneficiu, de consue. c. 1. li. 6.

Ad officia sumendæ sunt personæ diuites, de quo no. C. de decurio. l. ad subeunda, l. 10.

Non licet de officio maiori descendere ad minus. C. qui mili. non pos. l. 2. facit de cleri. non residen. capitulo primo.

Officium uelat delictu, & minuit. ff. de administra. tut. l. tutorē. & l. tres tutores. ff. de public. l. si multi. ff. ad leg. lul. pecu. l. sacrilegij.

Officium inquisitionis fidei in multis est priuilegiatum, de hæreticis. c. 1. l. 6. & eo. tit. in fidei, & c. fi. eo. tit. & extra de rescriptis, nonnulli.

Officium inquisitionis hæreticorum perdurat post mortem summi Pontificis, etiam quod ad negocia non cepta, uel quæ nondum emerferunt, ut extra ne aliqui, de hæreticis, lib. 6. ut ibi patet, quod intelligitur, quando commissio facta est a Papa.

Quid contineatur sub hac dictione, officium Arch. plenè in c. 1. de consue. l. 6. b. gl. i. l. legatis, §. si ex officio. ff. de lega. 3. ubi dicit, quod est terminus generalis. benefaciunt no. per Io. An. &

& docto. de officio delega. super Ru. gl. in cle. 1. de regula. super verbo, officia, & ibi docto.

Officio prohibito alicui per statutum intelligitur de fauorabili, non de odioso, Bal. in l. si quis solidum, de hæredi. instituendis.

Officium cursoris uilissimum est, Bald. in l. fina. 8. q. C. de ædi. di. Adria. tollen.

Omnes hæretici debent priuari, & expoliari omnibus officijs publicis, ut in capitu. quicunque, & in cap. statutum, de hæreticis, lib. sexto, & Imperator, & Papa si sint hæretici, debent deponi ab omni dignitate, ut 61. dist. si Papa. 24. questio. prima, qui contra pacem: & circa ea quibus priuantur hæretici nostri temporis, uide infra in 6. instructione inquisitionis. nam ibi sunt posita officia, quibus priuantur.

Sed hæretici non perdunt potestatem officij, sed executionem. 24. q. 1. his auctoritatibus, uide supra executione.

Sacrilegiu committit qui Iudæis, uel neophytis, & hæreticis committit officia publica. uide supra Iudæus.

Officia non turbentur promiscuis actibus rerum in Spe. de syndico, uerfici, illud etiam.

Quando hæretici priuantur officijs, de quibus officijs sit intelligendum, circa hoc no. tex. in c. excommunicamus, el primo, de hæreticis, in §. credentes, super uerbo, & in similib. quia potest intelligi duobus modis, uno modo secundum Host. ut comprehendatur omnia officia publica, quocunque nomine uocentur, quæ etiam de facili non possunt specialiter deno-

minari, ar. l. 4. ff. de præcri. verb. ubi dicit, quod natura rerum inductum est, quod plura sint negocia quam uocabula uariantur. n. nomina secundum diuersas prouincias, ideo de nominib. non est curandum, ut in cap. petitio, extra de procur. comprehendet etiã omnes actus legitimos, ut tangit gl. 3. quæ loquitur de interpretatione recepti. hæc Io. de Anania in d. ca. excommunicamus, & in d. §. credentes.

ADDITIONES.

a Officij nomen late patet, dicitur autē esse quod in suo quemque statu & ordine facere decet, quæ descriptio uidetur homines cuiusque generis amplecti, siue personæ publicæ, siue priuatae sint, De officio promiscue scribitur a Cice. sed longe melius & utilius ab Ambrosio. unde scriptum est in iure de officio publicarum personarum atque magistratum, uelut de officio consulis, præfecti prætorio, & urbi, questoris, prætoris, præfecti uigilum, proconsulis, & legati, præfecti augustalis, præfidis procuratoris Cæsaris, iuridici Alexandrino, item eius cui mandata est iurisdictio, assessorum, & generaliter omnium iudicum. ff. & C. eis. ti. in iure præterea canonico de offi. multorum suis cuique, ti. constitutum est: officium uero priuatorum inter ipsos ut parentum in liberos, uel contra, ut seruorum in dominos, uel dominorum in seruos, item procuratoris, tutoris, curato ris, uiri, & uxoris in proprijs maxime tibus legitur. ff. & C. aliorumque, pariter officia de eo. & canonici iuris fonte possunt hauriri. Est ad hoc officium Grammatici, Rhetoris, Oratoris, de quo scribitur Cic. & Quint. post Arist. & ceterosque Græcos auctores, cum uerò sit officium, uelut instrumentum iudicis quo quid efficit ar. l. 1. ff. de of. assesso. ali-

licet pro eo qui gerit officium, siue magistratum siue quempiam aliam potestatem. l. si fideiusfor. 7. §. ultimo. ff. qui satisda. cogan. & l. eum pro quo. 17. eodem titu. ideo pro irenarchis. l. 7. C. de accusa. item pro loco ubi scriptura, & acta tribunalis reponuntur. l. Semproniana. 72. ff. de fur. continēs pro contento per denominationem, preterea pro ministris officij magistratus ideo est pro cohortalibus qui magistratui apparēt, l. Diuus in fi. ff. de bon. damnat. & l. prima, §. si quis ultro. ff. de questio. obiter monitum te velim interesse, an dicatur apud officium an apud acta. l. eum pro quo supra citata. de quibus cohortalibus vide Budēum in annotat. posterioribus ad pande. qui perperam videtur intelligere pro actuarijs, quod dicitur apud officium in precitata. l. fideiusfor. Ad hac qui conferunt in homines officia, beneficium videntur ij prestare, propterea pro beneficio ponitur officium interdum Cice. de amicitia. odiosum genus hominum officia ex probrantium, & l. tertia. ff. de eo qui pro tuto. sc. gess. & l. in commodati. 17. §. sicut. ff. commo. officio iudicis contineri dicitur, quod ei tacite pro suo iure permissum est quamuis nullam preter in formula fecerit mentionem. In lit. de perpet. & tempo. acti. §. ult. l. ei qui. ff. de fur. officium quidem duplex est, nam & medium quoddam officium dicitur, & perfectum, rectum autem quod sit, id perfectum officium esse definiunt, medium autem id esse dicunt quod cur factum sit ratio probabilis reddi possit. hęc Cice. off. 1. D. etiam Ambrosi. off. 1. capitu. undecimo, bipartit officium in medium atque perfectum, & quid utrunque sit exponit, quod ab efficiendo dictum putat, vel inquit, certē ut ea agas quę nulli officiant, prosint omnibus.

Retrus Vendramenus.

Officiales ^a Vnus officialis non dēt se introrittere de pertinentib. ad officiu alte rius, ut in l. in prouincijs, C. de nu. & actu. lib. 12. & l. 1. C. de ap. præfec. anno. & l. fi. C. de ap. procō. l. 12. ^b pōtū vnus officialis auxilium alterius implorare circa officium, ut l. episcopale. C. de episco. audien. de of. ordina. c. 1. uide Bar. in l. 1. ff. si quis ius dic. nō obtem. licitē ergo requiruntur castellarij, & alij potestates locorum per l. teras officialium, q̄ in capiendis malefactoribus præstēt auxiliū familia. No. q̄ officiales, & omnes de sua familia, donec durat officium, dicuntur ciues illius loci, unde si in forma statuti imponitur maior pœna forensi, q̄ cui homicidiū committenti, & potestas, uel alij de sua familia homicidiū perpetret, punietur illa pœna qua ciues puniuntur. no. Bal. ff. de officio proconsul. & leg. l. obseruare. §. proficisci, versi. §. quaritur. adde q̄ si officialis tempore offenditur syndicus, perinde punitur ac si tempore sui officij fuisset offensus, quod est verum, q̄ offenditur ratione præteriti officij, aliàs secus, ut no. Bal. in d. §. proficisci, ver. §. 8. quaritur. Ex quibus no. q̄ potestas officialis punitur vt ciuis. ff. de testa. mil. l. q̄ constitutum. C. de incol. l. ciues, l. 10. & idem de familiaribus, quia gaudent eodem priuilegio. C. de epi. & cle. l. 1. Bald. in d. l. obseruare. §. proficisci, in 4. col. ver. §. 8. ff. de officio præsi.

No. q̄ officialis, vel administrator expendens pecuniam deputatam ad aliquod certum opus, de suis facultatibus eandem summam soluere tenetur, ut l. hac C. de aquę ductu, l. 11.

No. quod officialis temporalis de iure

iure non potest cōtrahere per se, nec per alium in loco, vbi administratio nem gerit. ff. de contrahenda emptio. l. non licet, nisi in casu, ut l. qui officij, eodem titu. uide supra fiscus. §. priuilegium.

Officiales sæculares, seu potestates priusquam sunt requisiti per inquisitores, uel episcopum ad executionem officij, debent esse solliciti in executione facienda. uide supra executio.

Officialis delegatus Papæ potest syndicari per syndicos ordinarios prouinciæ secundum Cyn. in authen. qua in prouincia, vlt. q. C. ubi de criminagi oportet. glo. in cap. fina. de fo. compe.

Si potestas, uel officialis non teneat familiam debitam, defalcandum est salarium de rata. Bal. in l. obseruare. ff. de officio præsid. qui allegat. l. Seio. ff. de adim. leg.

Nota quod ad hoc quod bene regatur ciuitas, uel locus, debet deputari vnus officialis super damnis datis uel super abundantia uictualium, & per hoc non tollitur iurisdicctio quā habet potestas ipsius ciuitatis, qui habet uniuersalem iurisdictionem, pro quo bene facit tex. in l. fina. iuncta gl. C. de iurisd. omnium iud. & gloss. in capitu. in Galliarum. 25. quæst. secunda, hoc tamen limita quotiens una iurisdicctio subalternatur alteri. si tamē ille specialis iudex esset superior generali, ut puta iudex deputatus per statutum super causis appellationū, & nullitatum, tunc generalis iudex non se intromittit de speciali. uide supra delegatus, & supra episcopus.

Nota quod inquisitores non debent habere officiales, nisi solum sibi

necessarios aliās sunt excommunicati per Papam ipso facto, & non possunt absolui, nisi per Papā, & solum in articulo mortis, ut habetur in cle. nolentes, de hæreticis. uide supra inquisitores, in §. nota. quod prohibentur.

Inquisitores non possunt ponere suum familiarem pro officiali inquisitionis, ut 29. instructione.

Regulariter non possunt officiales seruire per substitutum, ut C. de decurio. nullus, li. 10.

Officiales inquisitionis debent poni tales in dicto officio, quod quilibet habeat in se habilitatem, & diligentiam, ut 29. instructione inquisitionis.

A D D I T I O N E S.

a Officialium communis generis uocabulum sunt res aut persona, uel ministri pertinentes, ad officium cui vacant. hinc officiales opera. l. si non sortem. 26. §. sed si operas. ff. de condi. inde. opera enim est officium diurnum. l. 1. ff. de operis liber. pro ministris officij, ideo est magistratus. l. is cui. §. missus. ff. ut in posse. legato. & lib. 5. senten. C. de fisci aduoc. quoties inquit sine auctoritate iudicati officiales alicuius bona occupant, uel describunt, & c. Item uocantur ab Apul. ministri magistratus generalius autem sumitur a Lactantio. libro 6. M. Tull. inquit. in suis officialibus & c. preterea. 38. distin. cap. secundo. scribitur, libellum officialem a sacerdote suo accipiant, Quomodo uox officij latissime ponitur, ita & quę defleuntur exinde officialium nomine uidentur hic accipi non solum pro ministris officij, sed etiam pro magistratibus, & iudicibus, ut & in iure canonico. cap. Romana. de of. ordinarij. & de appella. lib. 6. & de offi.

vica. cap. 1. 2. & 3. eodem libro. Petrus Vindramenus.

b L. culpa est. ff. de regu. iur. cap. non est sine culpa. eod. lib. 6. Bald. per illum tex. in l. repetita. C. de episco. & cleri. Quintilianus Mandosius.

Oratio^a vel orare. Oīs Christianus qui vult offerre orationem, uel sacrificium Deo secundum ritus ueteris legis, talis oratio post publicationem euangelij est simulata, & si q̄s pertinaciter in hoc perseverauerit censendus est hereticus. Tho. secunda secundæ. q. 92. ar. 2. in solutio. ult. ar.

Non debemus flectere genua in orationibus diebus festiuis, & dominicis, de consec. distinct. 3. quoniam sunt.

An liceat orare pro hæreticis? & potest responderi per ista iura si quis episcopus, el 3. in gl. & in tex. 1. 1. q. 3. ubi dicit glos. pro hæreticis mortuis quod non licet speciali oratione orare, ut 1. 3. q. 2. non æstimemus. sed pro uiuis hæreticis, & alijs malis, & speciali, sed generali oratione pro omnibus defunctis licitum est orare, ut de pen. dist. 5. falsas. 2. 4. q. 3. corripian tur, & dicit tex. ibi. si quis episcopus, ubi supra, quod non est obediendū episcopo, qui pro hæreticis missam cantare iubet.

Nota quod ita incurrit excommunicationem qui communicat mortuo excommunicato, sicut qui communicat uiuo excommunicato. uide supra excommunicatio. & sic pro decedente in excommunicatione non est orandum, nec oblationes recipi debent. Abb. in cap. sacris, de senten. excommunicata.

Item non est orandum pro illis, qui sunt homicidæ sui ipsius, nec tales sunt cum fidelibus sepeliendi. 23. q. 5. placuit.

An sit orandum pro clerico qui in bello, uel rixa, uel ludo gentilium mortuus est, uide supra clericus.

Omnis ille qui vult offerre orationem Deo, & esse intercessor pro populo, necesse est, ut Dei gratiā bene uiuendo mereatur, 48. dist. ad nos, & c. seq. solerter ergo se quis metiatur qui ordinem sacerdotalem accipere uoluerit, de quo uide supra neophytus, & infra ista litera. §. nunc autem.

An sit licitum dicere aliquas orationes, quæ sunt prohibitæ, uel quæ non sunt approbatæ per ecclesiam, quibus multi habent deuotionem, & eas exhibent demonibus? uide supra dæmon.

An liceat unicuique in secretū orare defunctum, quem reputat fuisse bonum, & esse saluum, ut pro eo fundat preces ad Deum, uide supra canonizatus, & supra defunctus.

Nunc autem circa orationem aliqua uideamus, & an peccatores in oratione impetrēt aliquid a Deo. Et uidetur quod peccatores orando nō impetrēt aliquid a Deo: dicitur enim Io. 9. scimus quia peccatores non audit Deus. quod consonat ei, quod dicitur prouerbio. 28. qui declinat aures suas, nē audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Oratio autem execrabilis non impetrat aliquid a Deo, ergo peccatores non impetrant aliquid a Deo. præterea iusti impetrant a Deo illud, quod merentur, sed peccatores nihil possūt mereri, quia gratia carent, ergo charitate, quæ est uirtus pietatis, ut dicit glos. 2. ad Ti. 3. super

super illud, habentes quidē speciem pietatis, uirtutem autem eius abnegantes, & ita non piē orant, quod requiritur ad hoc quod oratio impetret, ergo peccatores nihil impetrant orando hoc Tho. 2. 2. q. 83. ad sextūdecimum.

Chrysoſtomus dicit super Mattheum, Pater non libenter audit orationem quam filius non distauit: sed in oratione dominica, quam Christus distauit, dicimus, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, quod peccatores non faciunt ergo, uel mentiuntur hoc dicentes, & sic non sunt exauditione digni, uel si non, & dicant, non exaudientur, quia formam exorandi a Christo non seruant, sed contra est, quia Aug. dicit super Ioā. Si peccatores nō exaudiret Deus, frustra publicanus dixisset, domine propitius esto mihi peccatori. & idem Chrysoſtomus dicit sup Matth. omnis qui petit, accipit siue iustus, siue peccator. ^b Ad prædicta respōderi potest, quod in peccatore duo sunt consideranda, scilicet natura quam diligit Deus, & culpa quam odit, si ergo peccator orādo aliquid petit in quantum peccator id est secundum desiderium peccati, in hoc a Deo non auditur ex misericordia, sed quandoque auditur ad uindictā, dum Deus permittit peccatorem adhuc amplius ruere in peccata. Deus enim quædam negat propitius, quæ concedit iratus, ut Aug. dicit: orationem uerò peccatoris ex bono naturæ desiderio, procedentem Deus audit, non quasi ex iustitia, quia peccator hoc non meretur, sed ex pura misericordia, obseruatis tamen quatuor præmissis ope-

rationibus, ut scilicet, p se petat necessaria ad salutem piē, & perseveranter. ad primum ergo dicendum, quod sicut Aug. dicit super Ioannem, illud uerbum est cæci adhuc inūcti. i. nō perfectē illuminati. & ideo nō est ratum, quamuis possit uerificari, si intelligatur de peccatore in quantum est peccator, per quem modum etiā oratio dicitur execrabilis. ad secundum dicendum, quod peccator non potest piē orare quasi eius oratio habitu uirtutis informetur, potest tamē oratio eius esse pia quantum ad hoc quod petit aliquid ad pietatem pertīnēs, sicut ille qui non habet habitum iustitiæ, potest aliquid iustum uelle. & quamuis eius oratio non sit meritoria, potest tamen esse impetratiua, quia meritum innitur iustitiæ: sed impetratio innitur gratiæ. Ad tertium dicendum quod oratio dominica profertur ex persona communi totius ecclesiæ. Et ideo si aliquis nolens dimittere debita proximo, & dicat orationem dominicam dicendo sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, non mentitur, quamuis hoc quod dicit non sit uerum quantum ad suam personam, est tamen uerum quantum ad personam ecclesiæ, ex qua est meritum, & ideo fructu orationis caret, quando aliqui peccatores parati sunt debitoribus suis dimittere, & ideo ipsi orantes exaudiuntur secundum illud Ecclesi. 28. relinque proximo tuo nocenti, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur usque hic. idem Thom. secunda secundæ. quæstio. 83. arti. 6. in fin.

Sed circa prædicta quæritur, an non habens peccatum si dicat orationem dominicam dicendo, dimitte

nobis debita nostra &c. an mēriatur? & August. in enchir. de quotidianis, & leuibus peccatis sine quibus hęc uita non ducitur quotidiana oratio fidelium satisfacit, eorum enim est dicere pater noster &c. delet omnino hęc oratio quotidiana peccata, & illa a quibus uita fidelium est sceleratē gesta, sed pœnitendo in melius cōmutata discedit, sicut veraciter dicitur, dimitte nobis debita nostra &c. idem, si fiat quod dicitur quod & ipsa eleemosyna est ueniam pœnitentibus omnino agnoscere. hęc idem Tho. 4. sententiarum, dist. 16. circa finem. ad primum. uidetur ergo quod ille qui non habet peccatum aliquod, peccent dicendo pater noster &c. dimitte nobis &c. quia confitetur debita se habere, quæ non habet. item uidetur de illo qui debita non dimittit dicendo pater noster. nam ut dicit Leo Papa in sermone quinto de ieiunio quadragesimali, dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, durissimis nos uinculis alligamus nisi quod profiteamur, impleamus. Fiat uolūtas tua &c. nota. quia id quod protestamur, id adimplere debemus, ut 13. quæst. secunda, quàm præpōsterum, in prima glo. & 23. di. psalmista. unde & si orationis huius sacratissimum pactum non tota sui conditione seruatum est, nunc saltem conscientiam suam unusquisque cognoscat, & alienis ignoscendo delictis abolitionem suorum obtineat peccatorum. dicente namque domino, si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & uobis pater uester qui in cœlis est delicta uestra hęc Leo Papa ubi supra. Et dicendum ad primum, quod hoc

non est alicui certum, quod omnino a peccato saltem ueniali, uel ab aliquo reatu immunis sit. si tamen per reuelationem sciat se esse sine peccato, non tamen peccat dicendo in persona ecclesiæ. ad secundum similiter dicendum quod in persona ecclesiæ se dicit debita dimittere unde non peccat hoc dicendo. sed remissionem non consequetur nisi dimittat. hęc omnia Thom. 4. sententiarum, dist. decimasepta, in fi. item secunda secundæ quæstio. 83. articu. 6. in fi. ubi supra.

Quomodo Christum cōueniebat orare, san. Thom. in 3. par. quæst. 22. ar. 3. glo. in cle. ad nostram, de hæreticis. faciunt notata in clem. si dominum. de reli. & uene. san.

An oretur pro illo qui occisus est ebrietate, uide supra ebrius.

A D D I T I O N E S.

a Oratio significat omnem locutionem, unde Grammatici octo partes constituunt orationis. Nomen, pronomen, uerbum, participium, aduerbium, præpositio, interiectio, & coniunctio. specialiter pro oratoris locutione. Cice. in Brut. Quamquam omnis locutio oratio est. tamen unius oratoris locutio, hoc proprio signata nomine est, idq; tropicos specie pro genere sumpta, quod est, & apud iuriconsultos usitatum, de quo genere orationis ab eo, & Quintil. scriptum est uberrimè, unde & Cice. Demost. Isocra. & Oratorum aliorum dicuntur orationes. In iure quoq; principium dicuntur orationes, quibus illi senatum, uel oratione coram, uel absentes per epistolam consulebant, l. 3. C. de legi. & consil. l. cum ij. 8. ff. de transact. l. 1. & 4. ff. de ser. fugil. 3. ff. de dona. inter ui. & uxo. l. item ueniunt, 20. §. prætor

& lillo. 43. ff. de petit. hæredita. item ff. de rebus cor. qui sub. tu. l. prima, Quia uerò solemus in habenda oratione, quia precibus obsecrare seu postulare fit ut pro obsecratione, seu postulatione precatoria ad Deum pie & humiliter emissa, sicut hic accipitur, sumatur. Sic a D. Augu. de spiri. & uni. finitur. Oratio est mentis deuotio, id est conuersio in Deum per piam, & humilem affectionem, quæ diuis habet partes. postulationem, & gratiarum actionem, item quedam uocalis, quedam mentalis dicitur, quæ necessaria, & per quam utilis est. lege Catechis. de oratio. & Nicepho. de hist. eccle. li. 4. c. 12. libro 9. c. 22. lib. 11. c. 30. lib. 12. capi. 7. & 39. Orare similiter, est rogare obsecrare. Cice. ad Atti. Te etiam atque etiam oro, ut me tuendum suscipias. item ait Noni. Orare est precibus postulare. Cice. in diuinatione. Rogare, & orare, id eos supplices aspernauer. ita ponitur hic. Item orare, dicere, & agere. Cic. off. 3. ut ueram amici causam esse malit, ut orandæ litis tempus. Petrus Vindramenus.

b Populus item Israeliticus petijt carnes in deserto, & dominus iratus concessit eis. numero 11. Non placuit domino quod filij Israel petierunt per se regem, & tamen dixit Samueli audi uocem populi tui, in omnibus quæ loquuntur tibi. 1. reg. capiu. 8. Quint. Mand.

Ordinarius ^a An possit punire delegatū malè se gerentem in causa sibi commissa? & dicendum quod punire poterit, sic tamen q̄ iurisdictio eius non impediatur, iuxta nota. per docto. in c. fi. de rescriptis, & per Cyn. & legistas in aut. qua in prouincia. C. ubi de crimine agi oportet.

Ordinarius tenetur ad parendum

mādati delegati. delegatus enim representat uices Papæ in causa sibi commissa. ideo sicut ipsi Papæ obtemperandum est. Abb. in ca. cum contingat, de rescriptis.

Iudex ordinarius^b potest procedere contra infamatum eidem purificationem canonicam indicendo, absq; eo quod terminus accusare uolentibus statuatur, uel quod permittatur inquisitio super ueritate. Abb. in cap. cum dilecti, de purga. cano. in primo notabili.

Nota quod non admittitur potestas, & iurisdictio ordinaria, uel delegata episcopi propter commissionem factam a Papa alicui, uel aliquibus generaliter in certis locis episcopatus, uel in tota dioc. sed uterque etiā de eodem iacto inquirere poterit secundum formam iuris communiter, uel diuisim, ut supra iurisdictio, & supra cognoscere.

An iudex ordinarius possit accipere esculenta, & poculenta, uide supra extorquere.

Iudex ordinarius potest, ubicunque subest peccatum insurgere, & occurrere, ut peccatum euitetur, Abbas in c. significauit. extra de officio ordinarij.

A D D I T I O N E S.

a Ordinarius, subaudi magistratus, uel iudex, qui suo iure habet in aliquos potestatem, & iurisdictionem, de eo in superioribus, ad uocem iudex. ad differentiam delegati qui datur extra ordinem iudex, appellatur ordinarius, ordinarium generaliter dicunt in quo loci, uel rei, uel temporis, aut personarum uel partis, uel omnium horum simul ordo seruatur. unde ordinarius iudex

dex qui in quaque cimitate, vel loco iurisdictioni uniuersa vel certa parti præest. Ordinaria consilia. Liu. li. 27. quæ certis temporibus præbentur. officium ordinarium Seneca dicitur, ubi præficitur aliquis certa functioni. libro 3. de benef. Item ordinarius seruus dicitur. l. si seruus. 18. §. l. hinc quaeritur. 20. ff. de pecu. §. l. item apud Labconem. §. prator ait. ff. de iur. Dicitur et ordinaria iudicia, in quibus legitimus et uisitatus ordo, formulæq; agendi, et litigandi obseruantur, et differt ordo nostri temporis ab antiquo Romanorum. uide l. actio. 47. ff. de neg. gest. sublatæ enim sunt antiquæ illæ formulæ actionum. C. de formu. subla. unde dicitur extraordinariæ actiones, quæ non habebant iuris ordinarij executionem. l. pecunie. 178. §. actionis. ff. de ver. sig. uide in eam Alcia. et de verb. iur. Hotoman. item in quo seruatur ordo quid exponendi. l. 1. ff. de pecul. P. V.

b Ordinarius quilibet potest ex officio inquirere de fama subditorum, et infamia reperia de crimine. c. 1. et cap. irrefragabili. de offic. ordina. cap. sicut olim. de accu. ca. vii. ver. quod etiam ut ecclesia. benefic. capitu. Romana. §. sanc. de censu. lib. 6. Quint. Mand.

Ordo a iudiciarius. Circa ordinem iudiciarij in officio inquisitionis b Hof. & Io. An. dicunt qd multiplex est ordo iudiciarius, qñ proceditur ordinariè, ut super occultis per accusationem, & tunc datur libellus, & fit litis contesta. ut de iura. calum. c. pe. & alia similia obseruantur, & iste est ordo iudiciarius in ordinarijs, quando proceditur super famosis, de quibus non constat, & tunc ordo est, ut uocetur inquirendus, & seruatur forma ca. qualiter, & quan-

do, el 2. & hic non offertur libellus, nec lis contestatur, sed cõtuma condemnatur, ut ibi, & ut lite non contesta. quoniam frequenter. s. sunt, & alij. & de isto ordine iudiciario loquitur hic.

Quãdo proceditur extra ordinem ex mero, & puro officio, ut in notarijs, & tunc neuter ex his ordinibus seruatur, ut de officio ord. c. 1. sed est hic ordo iudiciarius, iuris ordinem non seruare, ut de iureiurand. ad nostram. tertio modo dic melius quò ad secundum membrum, quod tãgit c. ad nostram, quod aut est principalis promotor inquisitionis, puta quia ipsam inquisitionem impetrauit, uel fuit deputatus a socijs, cum omnes impetrauerunt inquisitionem, aut ipsemet iudex ad reuelamen deputauit ministrum, & promotorem inquisitionis, aut procedit ipse solus sine aliquo ministro. primo casu si inquisitus comparet debet cum illo lis contestari, & per consequens libellus offerri, ut probatur in c. pe. de purg. cano. & in cap. cum I. & A. de re iudica. & in ca. ultimo, de foro competen. in nouella. si uerò non comparet, potest procedi ad diffinitiuam sententiam receptis testibus, & probationibus promouentis inquisitionem sine omni alia litis contest. & iste est proprius casus. c. nostri secundum ueriores lecturã. hoc idem probatur secundum Inno. in c. olim, de testi. & facit quod no. idem Hof. in ca. cum clamor, eo. ti. ubi inuenies bona dicta ad hoc, & iste potest dici, ordo iudiciarius inquisitionis, quia uerba intelliguntur secundum subiectam materiam, ut d. c. ad nostram.

Si uerò procedit iudex cum ministro

stro deputato, tunc idem debet seruari, sicut quando procedit solus, quia idem facit qui per alium facit, ut de restitutione spolia. cum uenissent. & nota. Hof. in c. cum clamor, & sic intellige. §. sunt & alij, illius. c. quoniam frequenter, ut lite non contesta. hæc Abb. in c. ueritatis, de dolo, & contuma. in gl.

Et nota. quòd cognoscere iuris ordine non seruato, est alterius ius auferre, ut nota in c. statutum, de hæreticis, lib. 6. in glo. secundum quòd nota Bal. in li. feu. ti. de pace iuram. firman. c. 1. §. iniuria. sed licet ordo iudiciarius omittat in officio inquisitionis hæreticæ prauitatis, nõ uitiat processus, ut extra de hæreticis, cap. fi. in prin. lib. 6. tamen circa iustitiam non foret iustitia uiolanda, & ob hoc iura disponunt, quòd inquisitor communicec cum episcopo, uel eius uicario, & episcopus cum inquisitore processus, & examinent consilium in grauibus, & arduis, ut in torquendo, uel sententiando. uide supra examinatio, & supra episcopus, & supra inquisitor, & infra tortura.

Sed quò ad telam iudiciariam ordinandam prosequendo materiam, dicendum quòd licet in alijs criminibus plenissimè iuris ordine seruato debeat procedere, pro quo uide text. in l. absentem. ff. de pœnis, & in l. prima, C. de requiren. reis, & per gl. 3. q. 9. in summa, & per Bar. in dicta l. absentem, & per Sal. in l. absentem. C. de accusa. ubi plenè, & per docto. in ca. ueritatis, de dolo, & contu. tamen in crimine hæresis est speciale, quia procedi potest super eo simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura iudicij, ut in c. fi. eo. ti. lib. 6. Ex quo infertur

quòd in accusatione non erit necessaria solemnitas requisita per legem libellorum. ff. de accusa. & in l. in causis. C. de eo, p. quo est text. in cle. sepè de uerbo. signifi. infertur quòd conclusio in causa non est necessaria, per glo. ibi immo quomodocunque reus se defendere uoluerit, admittetur, ad quod faciunt notata. per Barto. in extrauagante ad reprimendam, in uerfi. sequentia, & ubi is contra què in isto delicto proceditur, contumaciter se absentat, prouisum est de remedio, ut debeat excõmunicari, & si per annum in excommunicatione persistit, est uelut hæreticus cõdemnandus, ut in capitu. cum contumacia, de hæreticis. libro 6.

Sed pone quòd secundum ueritatem iste non est hæreticus, nunquid eius pœna in eum inflicta a iure propter contumaciam teneat? & dicendū est, quòd sic, quia contumax fuit secundum rei ueritatem, uenire enim tenebatur ad iudicem, de quo uide supra absens, & supra contumax, & infra procedere.

ADDITIONES.

a *Omnium quæ sunt, quæque dicuntur ordo ac modus, inquit Cice. offic. 1. quem ait, sic definiunt, compositionem rerum aptis et accommodatis locis, uel ut Philon de opifi. mundi scribit, ordo est consequentia seriesq; rerum præcedentium, et sequentium, si non ipso opere, certè consilijs opificum, unde sunt ordines hominum ut ordo decurionum. ff. de decurio. l. prima, et ff. de decre. ubi ordi. faci. Equestris. l. 2. §. Seruius. ff. de origi. iur. Senatorius. l. muti. §. 2. de lega. 3. l. 1. ff. de collusio. deteg. ac in uniuersum est ordo superior et inferior.*

rior. l. quarta. ff. de senato. unde, & de ordine scripturae multa sunt in iure. est ordo procedendi. ff. de alb. scrib. & de decret. l. secunda. item est ordo iudiciorum, de cō mult. i. tradidit. Duplicem esse statuunt canonica constitutiones, alterum solemnem in c. quoniam contra. de probat. alterum verò sumarium in clem. sepe, de verborum signific. Rursum quidam dicitur substantialis, cuius ommissio, vel peruersio vitiat quod actum est, quidam verò de iustitia, quid uterque sit variare scriptores, vide Vanium de nulli. ex defect. processus. vide glo. in Clem. sepe, præcitata & gloss. in summa secunda questio. prima, & in l. prolatam. C. de senten. is ordo potest ex ordine titulorum iuris civilis atque canonici colligi. item est, & ordo questionum iudicij. C. de ordin. iudic. & de ordi. cogni. C. & extra. ij. sunt ordines communes omnibus ferè causis. quidam verò sunt proprii quarundam, ut vilium alimentorum, aliarumq. breui manu expediendarum, de quibus in auth. nisi breues. C. de sent. ex breui. reci. l. si quis. §. si vel. ff. de libe. agnoscent. & l. secunda. ff. de fer. & l. prima. ff. de extraordi. cognitio. incurrit adhuc in causas actuum quorundam intermedius ordo. hæc de causis contentiosæ iurisdictionis, nam voluntariæ suus est ordo, veluti emancipationis, manumissionis, adoptionis, & arrogationis. Insti. de liberti. & quibus modis patro. pote. solui. §. præterca. & de adopti. & ff. eodem titu. Est ordo denique postulationum. l. nec quicquam. §. obseruare. ff. de offic. procon. Hæc intelligas secundum ius commune. quia, & ordo statutus a municipio, vel ciuitate seruatur. Pet. Vend.

b De ordine iudiciario in crimine heresis, & quòd in eo procedi possit de plano, sine strepitu & figura iudicij, & de triplici modo procedendi, videlicet per accusationem, inquisitionem, & denunciationem, &

pro alijs huc spectantibus videatur Guindisal. de hereti. q. 8. in prin. & quas. 12. & Zanchi. eo. tract. c. 9. & in additionibus ad eundem. Q. M.

De ordine causarum sanctæ inquisitionis, adde Directo. inquisi. par. 3. per totam cum suis formulis. P. V.

Obstinatio est cōsilijs salutarib. nolle acquiescere. 47. di. quòd ad nos.

Item obstinatus est, qui post inspirationem sibi factam in eo quod errauerat, perseverat. 8. distinctio. consuetudo.

Nota quòd obstinato in malitia Deus nunquam miserans fuit, nec miseretur. 24. q. 2. legatur, & c. damnationis. a Et ideo obstinati indigni sunt uenia, quia peccant ex certa malitia. 8. di. consuetudo. 82. dist. quia, in fi. ideo Prouiso Solerter.

ADDITIONES.

a Cain post increpationem a Deo sibi factâ peior fuit, & fratricidium commisit, Ge. 4. cor Pharaonis induratum erat, nec per blâditias, nec per flagella reduci potuit. Ex. c. 5. cum seq. Populus Israel obstinatus, & dura cernicis. Ex. 32. Saul nec per verba Ionathæ, nec per beneficia a Dauide recepta ab illius odio desistere voluit, 1. reg. 18. Nabal durus, pessimus, & multos nuncupabatur. 1. reg. 23. Obstinate nimis Asiel persequebatur Abner. Viri Iudæ ac diuites tot prophetas obstinati in scelerib. remanebant & Zachariam filium Ioiadæ illos increpantem crudeliter interfecerunt, 1. Paralip. 24. Ezechias rex Iudæ misit nuncios in uniuersum Israel dicentes, nolite indu rare ceruices, sicut patres vestri, illi autem irri-

iridebant & subsanabant eos. 2. Paralip. me. 30. Diuus Stephanus Iudæos ardentè increpans ait. Dura ceruice, & incircuncis corde, & auribus, vos semper spiritui sancto resisti. Q. M.

Paganus Interdū sumitur p quo dam genere hæreticorū. C. de pag. & eorum sacri. per totum. pro eo, qui non est miles, ut C. de inoffic. test. l. fi. uide de diuor. tijs, gaudemus.

Pagani spiritualiter non subsunt Christianis, sed temporaliter sic, de diuor. gaudemus. no. Inn. de vo. quòd super his. Io. And. de const. c. 2. alle. j. super glo. 2.

ADDITIONES.

a Paganus rusticus, qui scilicet ruri natus est, & educatus. Cic. pro domo. Nullum est in hac urbe collegium, nulli pagani, aut montani, qui non amplissimè de dignitate decreuerint, a Pagis, id est, a fontibus, circa quos uelle consueuerant condi, unde & Pagani inquit Serui. in 2. Georgi. Virgi. dicti sunt, quasi ex una fonte potantes, Quia verò fuit olim in tribus quatuor, auctore Dionisio libro 4. antiqui. quas pagos uocabant, in quibus habitantes pagani dicebantur, urbs diuisa, contigit, ut & Urbani nomine paganorum uocarentur. inde qui domi manerent in urbe, & in agris, nec militarent Pagani dicti sunt. tamen si etiam urbani essent, & fit in iure distinctio militum a Paganis, & perinde ac contraria opponuntur, miles & paganus, l. quædam. ff. de pæn. l. filiusfam. 7. ff. de donatio. & l. ult. C. de inof. testa. l. tractabatur. 15. ff. de mil. test. & Instit. eo. de pæn. quoque paganorum iuricon. scripse-

runt, l. aut facta. 16. ff. de pæn. in superscrip. Deinde verò post Euangelium in orbe diuulgatum, qui non Christianæ militiæ sunt ascripti cæpisse Pagani uocari, quod militet Imperatori summo Deo Christiani, quod innuere uidetur Orosius in Historiæ suæ proemio Alcia. 1. parerg. c. 13. in quam uidentur accipi significationem, in ti. C. de paga. Exceptis ab hoc numero Iudæis, qui suo nomine non desierunt appellari, C. de Iudæis. Pet. Vendramenus.

Papa An teneatur confiteri, & an absoluator, uel ligetur a sacerdote cui cōfiteatur, uide supra confessio, in §. cur Papa.

An Papa possit nouos articulos fidei facere, uel tentare eo casu requirere prælatos, uide de hæreticis, cum Christus. 19. di. secundum.

Si hæresis Papæ probeatur per duos testes, sufficit talis probatio ad eius depositionem, Io. An. de elec. licet, super gl. 2. q. 4. præful. notab. c. 1. d. 1.

Si Papa est hæreticus, nõ debet poni in catalogo aliorum summorum Pontificum. gloss. 18. distinctio. Anastasius.

Papa accusatus de crimine non tenetur se purgare, si non uult. 2. q. 5. mandastis, & c. auditum, & si reperitur quandoque fecisse, hoc fuit ex humilitate, sicut Gregorius. 2. q. 7. si quis nos. & Pelagius. 30. q. 1. fatagendum. & Leo. 2. q. 7. nos si.

An Papa defunctus possit condemnari de hæresi sine concilio, uide Archiep. in c. in fidei fauorem, de hæli. 6. Io. And. post Host. de concess. præb. proposuit. gl. 40. di. si Papa.

Licet Papa sit hærelicus, tamè ante sententiam non est ab obedientia eius

eius recedendum. 17. di. §. hinc etiam 24. q. 1. in summa. 11. quæst. 3. cui faciunt nota. de elec. nihil optima glo. 24. quæst. 1. Acatius. i. quæ dicit quòd propter hære. est minor quocunq; catholico.

Papa debet esse ultor sui gregis, ac præcipuus adiutor, ut 23. q. 8. scire. ubi sic dicitur, Scire uos oportet, quod nunquam ab aliquibus nostros homines sinimus opprimi, sed si necessitas ulla occurrerit, præfentialiter uindicamus, quia nostri gregis in omnibus ultores esse debemus & præcipui adiutores.

Nota quòd Papa creatus habens uxorem ignorantibus Cardinalibus, licet non cogatur stare cum uxore, tamè tenetur ei reddere debitum carnis, gl. 79. di. si quis pecuniam.

Ad Papam spectat cognoscere, & determinare quæstiones fidei. b nam sicut in ueteri lege omnes quæstiones emergentes de cultu Dei referuabantur Moyse determinandæ, sic omnia quæ sunt fidei Christianæ, spectant ad iudicium, & determinationem Papæ. unde dicit Cyrillus in li. thesau. ut membra maneamus in capite in nostro apostolico throno Romano Pontifice maneamus, quo nostrum est quære quid quære, quid credere, quid tenere debeamus, & maximè in epistola orientalibus missa dicit, omnes fideles orbis terræ qui dominum sincere receperunt, & ubique terrarum catholica, & apostolica fidei receperunt ueritatè, quia licet enim apud alios fortè posset esse profundior scientia ad ista decidenda, quam in Romano Pontifice, deest tamè eis potestas de his iudicandi, & statuendi quæ in solo Romano Pontifice residet ut præ-

diximus. Et quanta sit potestas Papæ in hoc iudicando & terminando, dicitur quòd si possibile foret quòd angelus de cælo aliquid contra fidem doceret, aut sentiret, per Papam iudicari, & excõmunicari posset, ut probatur ad Galatas. 1. cap. sed licet nos, aut angelus de cælo euangelizauerit uobis præterquam quòd euangelizauimus uobis, anathema sit, uide supra iudex.

Nota quòd si contingeret Papam errare in his quæ sunt fidei, quod absit, tunc Papa per concilium generale posset damnari, ut in c. si Papa. 40. di. cum gl. & per glo. 15. dist. sicut, & 19. di. Anastasius, & Inno. in ca. ex parte, de verb. sig. & per doc. in c. in fidei fauorem, de hæreticis, li. 6. de quo uide supra concilium.

Nota quòd penes Papam est potestas habendi armatos, & mouendi arma in huiusmodi criminibus. ad ecclesiasticum forum spectantibus, aliàs nõ potuisset eam inquisitoribus concedere, uide supra arma.

Solus Papa habet facultatem condendi iura generalia in clericis, ut patet in tex. quæ pœnæ ab ecclesia non imponuntur, nè clerici, uel monachi sententiam sanguinis & eo. titu. li. 6. eos. & de excessu. prælato. ex literis.

Nunquid Papa posset statuere, quod non posset accusari de hæresi? & dicitur quòd non, quia ex hoc periclitaretur tota ecclesia, quod non licet, ut 25. q. 1. sunt quidam, quia hoc fit in eo casu, quo desinit esse caput ecclesiæ, & ita non tenet constitutio, de hoc uide gl. fin. 40. di. in c. si Papa, in fin.

Papa non potest dare potestatem ligandi, & absoluendi non sacerdoti,

si, quia ista potestas fuit a Deo data ipsis presbyteris, & non alijs Abb. in c. 2. de furtis, in fi. & uide glo. 95. dist. In c. peruenit.

Quando in Spe. allegatur secundum Papam, intelligitur Innocentius quartus.

An Papa possit restituere famam infamatum, uide supra infamia. §. an Papa.

Papam an possit absoluere a iuramento contractus in præiudicium tertij, Paul. de Cast. consi. 220. præsumptio, quòd non.

A D D I T I O N E S.

a Papa, Græci idiomatis uocabulum, Latine pater redditur. Hoc nomine solent nuncupari Græci sacerdotes, accentu tamen super ultimam syllabam, ita Papa supra uerò primam, sicut hic, accipitur, & uulgatissimum est, pro sancte Romane, ac totius uniuersæ ecclesiæ Pontifice maximo, & Vicario D. N. Iesu Christi. P. V.

b De quo est tex. in c. quoties. 24. q. 1. & uoluit. D. Tho. 2. 2. q. 11. art. 2. ad 3. Idem affir. Albertin. de agnosce. asser. catho. q. 9. nume. 3. Q. M.

c Quædam uidentur hic desiderari, quæ uerò sequuntur, ad rem non pertinent. Pet. Vend.

Par^a In parem non habet Imperium, ut extra de elect. in cap. innotuit.

A D D I T I O N E S.

a Par, quod inter omnes equabile est, ait Cic. 2. de Inuen. Idem in Top. parium autem comparatio, nec elationem habet, nec

submissioem est enim equalis, & ex pari ducitur argumentum, idem ibid. & in 2. de orato. sic itaque par est eiusdem potestatis. l. nam magistratus. ff. de arbit. l. ille a quo. §. tempestiuum. ff. ad Trebel. C. de legi. & constitut. l. digna. ut pretoris in pretorem, consulis in consulem, & qui etiã eiusdem est conditionis, & ordinis: unde pro uerbum, pares cum paribus facillimè congregantur. Cice. de senect. argu. l. pupilli. ff. de tute. Item parium est eadem natura. l. socer. in fin. ff. soluto matrimo. eadem potentia nec maior, l. prima, §. veteres. ff. de acquiren. possessio. l. si reus. ff. de duob. re. item paria delicta mutua compensatione tolluntur. l. uiro atque uxori. in fi. ff. solu. matrim. paritas delicti, paritatem pœnæ requirit. l. nihil interest. ff. de adulter. Petrus Vendramenus.

Patria^a potestas. an filij hæreticorum, & filij Iudæorum sint sub patria potestate, uide supra filij.

A D D I T I O N E S.

a Patria potestas, est ius patris in filios uel dicas largius, parentis in liberos, a natura profectum primo, deinde legibus a Romanis confirmatum, latum primò fuit deinde diminutum, Quid sit ipsa natura, tradit Aristot. 8. Ethic. Natura pater, inquit, filiorum, auus nepotum imperium obtinet, hoc idem confirmatur in l. pronuntiatio. §. iure proprio. de uerborum signifi. ait enim, iure proprio familiam dicimus, plures personas, quæ sunt sub unius potestate, aut natura, aut iure subiecte, ut puta patrem fam. & cap. subditur pater familiæ appellatur, qui in domo dominium habet, Augu. de ciui. Dei. lib. 19. ca. 16. placere hoc idem uidetur, a Romanis ea primò moribus recepta.

cepta. l. patre. §. 8. ff. de his qui sunt sui, vel alie. in Romuli postea lege, & 12. tabulis sancitam & constitutam, Dion. li. 2. memoria prodidit, per eam ius in filios vitæ ac necis, terq; filios veniendi potestas fuit, quod & legis testimonio probatur, l. in suis. ij. ff. de lib. & posth. l. ult. C. de patri. potesta. id hodie neque in seruos fieri licet, Inst. de his qui sunt sui. §. 1. & C. de emen. propin. & l. 2. ff. ad l. Corn. de Sica. eius effectus habes Inst. de pat. potesta. & de nup. & ff. eis. tit. & Insti. per quas per. no. acqui. & titul. per quas perso. nob. obliga. acqui. de hac cum exemp. ex hist. Bud. in annotatio. postc. & Hotoma. de legi. 1. 2. tab. P. V.

Pascha. De paschate Iudæorum uide gl. in c. celebritatem, de conse. di. 3.

Patronus a An quādo patronus ecclesiæ labit in hæresim, nunquid si talis reconciliatur ecclesiæ, post reuersionem recuperet ius patronatus, quod prius habebat, hanc quæstionem tangit gl. prima, quæstio. septima, maximum, & tenet quod sic nisi esset lata sententia super amissione iuris patronatus, sed Panormi. in capitu. quia diligentia, de elect. tenet indistinctè illū non recuperare illud ius patronatus, uel huiusmodi ius patronatus, ar. capitu. uergentis, iuncto ca. pe. de hæreticis, & l. commissa. ff. de publica. & vectig. nisi ex gratia sibi restitueretur, ad quod ego induco nota. per Inn. in ca. si. de hæreticis.

ADDITIONES.

a Patronus, auctore Padiano, dicitur orator, qui defendit aliquem in iudicio, quasi

pater dictus. ead. ratione, qua matronam. Seru. in carmen. lib. secundo, Vig. & fraus innexa clienti, ex lege ait 12. tabu. venit, in quibus scriptum est. Patronus si clienti fraudem fecerit sacer esto. si enim clientes, quasi colentes sunt, patroni quasi patres, tantundem est clientem quantum filium fallere, eius mentio fit in l. si postulauerit. 27. §. haberi. ff. ad l. Iul. de adulte. item Catechisim. precep. non loqueris. cap. nunc explicemus. Dona. in Adelp. Terent. ait, patronus aut temporale nomen est defensoris aut certe, appellatio est, per quam ostenditur quid illi cultus, aut obsequij, debeatur, est enim nomen ad aliquid, quo nomine vocatur etiam qui quem ex seruitute manumisit. l. 8. ff. de in ius vocan. ubi leguntur & alij modi acquirendi in quæpiam patronatum, dicti ex eo patroni quod eo nomine, quid alter alteri deberet officij significaretur, de quorum officio, Alcia. in l. patroni. 52. ff. de uerborum significa. & toto tit. de obsequi. patr. a lib. præstan. olim lege Romuli patres à plebeis in patronos cooptabantur, Dion. libro primo, prouincialium, item proceres Romani patroni erant, uide Budæum, in annota. priori. & poster. denique patronus appellatur, & ius patronatus acquirit is, qui ecclesiam, uel fundauerit aut dotaauerit. capitu. pia mentis. cum se. 16. quæstio. 7. capitu. nobis. de iur. patro. in Conc. Trident. sess. 14. capitu. nemo. 12. & sess. vlti. capitu. sicuti. 9. ad similitudinem patris ita dictus, quod ecclesie sit auctor, & initium sicuti patres filiorum, uel ad instar cæterorum patronorum, ita sunt genera tria patronorum de tertio genere loquitur auctor, attendas ut sæpe præmonui supra quemadmodum uerborum ex una re transferuntur in aliam eadem vigente ratione significationes. Petrus V. end.

b L. 3. in si. & l. nam magistratus. & ibi gl. in uerb. imperio. ff. de arbit. Q. M.

Idem

e Idem Gaudisfal. de hereti. quæst. 20. numero. 12. Q. M.

Peccata a Suos debent tenere auctores, ut C. de peccatis sancimus, & de his quæ fiunt a maiori parte capituli c. quæ sunt.

Peccare non debet quis sub spe ueniam, tex. & ibi Abb. in c. illud, de cler. excommu. ministrante. nam magis peccat, unde dicitur maledictus homo qui peccat in spe.

Oderunt peccare boni uirtutis amore, oderunt peccare mali formidine pœnæ, Abb. in capi. ut clericorum, de uita & hone. cler. & ff. de iust. & iure. l. 1. 2. q. 1. si peccauerit. 14. q. vlt. si res. 27. q. 1. c. vlt. de temporibus ordin. c. vlt. 45. di. qui sincera. 23. quæst. 4. debet homo.

Per peccatum mortale quis dicitur abominabilis. 1. 1. quæstio. 3. si quis dixerit.

Quicumque sine lege peccauerunt, sine lege peribunt apostolus ad Romanos. 2.

Qui peccat in parte, punitur in toto. ff. si certum pet. l. pra. l. dis. ff. ad Sil. in l. si quis in graui. §. si quis. C. de Iudæi. l. Iudæos. ar. contra. ff. de usu. l. peccunia, fenebris. §. j. & ff. de vulg. & pupill. ex factis. §. 1.

Non remittitur peccatum, nisi restitatur, ablatum de regul. iuris, non dimittitur, & 14. q. 6. si res, & secundum Iustinianum omnes scire debent, quod suum non est, hoc ad alios modis omnibus pertinere, & si alius hoc contrectauerit, furtum committit. C. unde vi, conquerebatur, ar. de elect. dudum. 3. Respon. 1.

Per quæ quis peccat, per ea torqueatur de temp. ordin. literas, de iure patron.

pastoralis. 17. q. 4. frater, & c. se. de imunita. ecclesiarum, c. vlt.

Maius peccatum est occidere Iudæum, quam Christianum, gl. de consecra. di. 4. rebaptizare. glo. 24. q. 3. c. si habes.

Super tribus sceleribus, uel peccatis Israel, & super quatuor non conuertam eum pro eo quod uendiderit iustum, & pauperem pro calciamentis. Amos. 2. ca. quod qualiter iuxta tropologiam exponit Ieronimus, uide in decretis, de pœ. di. 1. c. super tribus.

ADDITIONES.

a Peccatum primò diuiditur in originale, & id quod actu committitur, posterioris multæ traditæ sunt definitiones. una scilicet D. Ambrosii, nunc mihi sufficiet, cui peccatum ait est legis diuine præuaricatio, & cælestium inobedientia præceptorum. de utroque uideas abundè libro secundo, sentent. distinct. 31. 32. 33. 34. & 35. cum sequen. de priori in Concil. Tridenti. sess. 5. de posteriori sess. 14. & 23. quæ buc trāsferre prolixum esset, Tribus modis impletur omne peccatum, suggestione, delectatione, consensu, & prima ratione scribitur, in cap. pensandum. distinct. septima, item tribus modis admittitur peccatum, aut ignorantia, aut infirmitate, aut studio perpetratur, capitu. sciendum. de pœn. distinct. 2. ex D. Grego. in l. respiciendum. 1. ff. de pœn. aut propositi, aut impetu, aut casu delinqui traditur, & utrobique quomodo in omni genere committantur, exponitur. Rursus, & aliter in mortale, & ueniale bipartitur, quæ sint utraque lege distinct. 25. ca. unum orarium. cum seq. item lib. sent. 2. distinct. 24. alia uide supra crimen. & delictum. Catechis. Preterea. P. V.

Pena. ^aSupra visum est quid sit hæreticus, & qualiter dēgitur, nunc videndum est de pēnis hæreticorum, credentiū, fautorum, defensorum, receptatorum eorum, & primo notandū est de pēnis illorum qui inducunt ^balios ad hæresim, dogmatizantium contra fidem catholicam, de quib. potest rñderi per illud, qđ habetur Deuteron. cap. 13. unde fuit sumptum. c. si audieris, 23. q. 8. ut ait Ieronimus ad Riparium d. ubi sic dicit, Si tibi voluerit persuadere frater tuus, filius matris tuæ, aut filius tuus, uel filia, siue vxor, quæ est in sinu tuo, aut amicus quē diligis vt animā tuā, clam dicens, eamus, & seruiamus dijs alienis, quos ignoras tu, & patres tui, cunctarum in circuitu gētiū, quæ iuxta, uel procul sunt, ab initio, & usq; ad finē terrę: non acquiescas ei, nec audias, nec parcat ei oculus tuus, ut miserearis, & occultes eū, sed statim interficias. sit primū manus tua super eum, & post te oīs populus mittat manū, lapidibus obruptus necabitur, quia voluit te abstrahere a dño Deo tuo, qđ eduxit te de terra Aegypti, de domo seruitutis, ut & oīs Israel audiens timeat, & nequaquam ultra faciat quispiā huius rei simile.

Si audieris in vna urbium tuarum, quas dñs Deus dabit tibi ad habitandū, dicentes aliquos, egressi sunt filij Belial de medio tui, & auerterūt habitatores urbis suę atq; dixerūt, eamus, seruiamus dijs alienis, quos ignoras, quere sollicitē, & diligenter rei ueritate perspecta si inueneris certū esse quod dī, & abominationē hanc opere perpetrata, statim percuties habitatores urbis illius in ore gladij, & de lebis eā oīaq; quæ in ea sunt, usq; ad

pecora, quicquid ēt suppellectilis fuerit, cōgregabis ī medio platearū eius, & cū ipsa ciuitate succedēs, ita ut uniuersa consumas dño Deo tuo, & sit tumulus sēpitemnus, nō ædificabitur amplius, & nō adhærebit de illo anathemate quicq; in manu tua, ut auertatur dñs ab ira furoris sui & misereatur tui, multiplicetq; te, sicut iurauit patrib. tuis, qñ audieris uocē dñi tui custodiēs oīa pcepta eius, q̄ ego p̄cipio tibi hodie, ut facias qđ placitum est in conspectu dñi Dei tui. hoc habetur 23. q. 5. uide supra comburi.

An & qñ inquisitor punire possit Iudęos qui dicūt, & seducūt Christianos ad ritus eorū, uide supra Iudęus.

Prosequendo uideamus de pēnis quæ hæreticis, & credentibus hæreticorum inflinguntur tam a iure, q̄ ab homine, & tam de iure canonico, q̄ de iure ciuili. Et dicendum, qđ quædam pēnæ intelliguntur inflingendæ ipsis hæreticis ipso facto quædam ueniunt ab homine, uel a iure.

A iure autem intelliguntur istę pēnæ. s. quia primō cum in hæresim incurrunt, sunt ipso facto excōicati, ut 24. q. 1. & 2. & ex. de hæreticis ad abolendā, in prin. & c. excōicamus. §. credentes. qđ quidē intelligitur esse uerū non solū si sint hæretici manifesti, sed ēt si sint oīno occulti, ^c ut nō. in cle. 1. ex. eo. circa finē in gl. hoc patet apertē & notatur p Arch. extra de sūma Trin. & fide cath. fidelis, & de senten. excom. cum quis, lib. 6.

No. qđ ubi certa pēna a iure statuta est, nō debet iudex recedere ab ea ubi uero nō est certa, tūc est imponēda ad arbitriū iudicātis. Ab. i. c. de cautis, de of. dele. p. tex. in c. significātib. e. ti. uide infra ista lra. §. qđ ubi pēna.

Hæresis

Hæresis reddit hæreticum omni catholico inferiorem non solū quō ad forum intrinsecum, sed etiam extrinsecum. facit ad hoc quod notat. 2. q. 7. in cap. secuti, & in cap. Paulus. vi de supra hæresis. §. hæresis reddit hæreticum.

Item omnes eorum fideles liberantur. ^d

Omnis obligatio ^e etiam quæ sita dissoluitur, extra eo. c. fi.

Item in filijs ^f dissoluitur uinculū paternæ potestatis, ut supra filius, & fratres, & sorores, & filij debent eos deserere, ut 28. q. 1. infidelis, & cum eis dissoluitur seruitus coniugalis, ut supra coniugatus.

Item fiunt infames, & intestabiles actiue, & passiuē, ^g nec habent alicuius rei commercium.

Item nec possunt creari iudices, uel rectores ciuitatum, uel locorum.

Itē omnes actus legitimi sunt eis interdicti a iure. ^h

Item non possunt beneficium aliquod ecclesiasticum obtinere.

Item si tales decedunt, non sunt tumulandi in cœmeterio, sed eis denegatur ecclesiastica sepultura. ⁱ hæc pmissa omnia probatur per diuersa iura ut dictum est in d. §. credentes, extra eo. in c. 2. in prin. & in fi. & in cap. statutum, el. 1. lib. 6. & C. de hæreticis. l. Manichæos. §. aut credentes, & C. de apostatis. l. 2.

Item nō. quōd si hæreticus reuertatur ad fidem, & ecclesiæ sit reconciliatus, quōd testamentum in hæresi factum est nullū, quia licet de æquitate, cessante cā nullitatis, cesset nullitas, ut ff. de hæ. inst. l. si is qui soluen do, tñ ista rō habet locū in nullitatis consumandis, non in cōsumma-

tis, ut notabiliter not. Bal. in l. si pater. C. de inst. & subst. ob. 12. quod nō. ad multa. & not. Montaluus fo. le. titulo de las mandas. l. v.

Item an condemnatus ad perpetuū carcerem possit testari, uide sup. carcer, in margine.

Item an hæreticus reconciliatus postquā fecit pñiam de hæresi per eū commissa, possit facere testamentum, de bonis quæ post abiurationem acquisiuit? & dicēdū qđ nō pōt ullo modo testari, quia pñia non sibi prodest quō ad pēnam temporalem euitandā sed quō ad Deum tm̄, ut C. de hæreticis. l. Manichæos. C. de apostata. in l. hi. qui sanctā. in text. & in gl. sup. partē, errantibus. & quia hæretici regulariter sunt intestabiles, nec possunt succedere alijs ex testamento, uel ab intestato, ut in c. vergentis, de hæreticis, & 6. q. 1. siq; cum militib. & sunt infames ex crimine famoso, & non pñt testari, Bar. in l. 1. in 6. q. in repetitione, sacro san. eccl. C. & qđ hæretici sint infames, & intestabiles actiue & passiuē, habet extra de hæreticis in ca. excommunicamus, el. 1. §. credentes. Et quōd hæretici reconciliati non possint testari, sicut nec habere aliquod officium publicum, nec honores, uide sup. officium, & sup. hæreticus, & infra ista dictione, Pēna, per totū. Et sic ex supradictis concludo, quōd per penitentiam non tollitur pēna, ut in l. qui ea mēte. ff. de furtis, & Ab. in ca. ad abolendam, de hære. in 1. col. quia penitentia non restituit aliquē dignitati, sed gratiæ tm̄, ut de pē. dist. 6. qui uult, nisi qñ crimen est occultum, ut l. di. dño sancto, & c. quia tua. sed per restitutionē in integrū, uel dispensationē, uide gl. in c. presbyter, 15. q. 5.

No. q̄ punitus, seu priuatus aliqua re rōne delicti res illa nunquā debet sibi restitui ita colligitur ex c. ad aures, de pœnis. facit q̄ no. in c. ex literis, de constituto. & in l. si seruus. C. de pœnis, & in c. commissa, de elec. lib. 6. uide supra bona.

Item alia pœna infligitur eis a iure. s. q̄ statim commisso crimine. i. cū incidit in errorem, uel hæresim, perdunt bona, & ipso iure confiscantur. nam hoc idem contingit in crimine lesæ maiestatis, ut C. ad legem Iuliam maiest. l. quisquis, & l. si. accedat. ff. de donationi. l. donationes. & in quibusdam alijs criminibus, ut C. de incest. nup. l. cum ancillis. C. de raptu virg. l. j. ff. de publi. & uectig. l. commissa, cum similibus^k ergo multo fortius in hoc maximo crimine, ut de hæreticis. cap. vergentis & concor. 6. q. 1. si quis dominus tamen Dyn. de mugello intelligebat ista iura aliter, uidelicet q̄ statim commisso crimine perderet administrationē bonorū, & omniū suarū rerum, & potestatem disponendi super eis, dominiū uerò non perderet ipso iure, sed demū per sniam cōfiscationis. & publicationis ita notat ipse. ff. de iu. fisci. l. Imperator. hodie v̄ dicē dū q̄ statim cōmisso crimine pdit ipso iure et dñiū, ut sup. dñiū, dictū est.

An apostata post penitentiam peractam fiat habilis ad testandum, uide supra apostata §. notandum.

Item q̄ hæreticus non recuperet priuilegium amissum, licet postea recōcilietur ecclesie uide supra mitius, & infra priuilegium hæretici a tempore commissi delicti nil possunt capere ex testamento, uel ab intestato alicuius, ut in l. si. C. de hære. & in c. si q̄s eps, & ibi gl. & docto. extra de hæret.

Item desinunt aliqua bona possidere, & per consequens præscribere, ut 23. q. 7. per totum. 8. dist. quo iure, iuncta regula, sine possessione, de reg. iur. l. 6. de quo uide infra præscriptio. Et circa cōfiscationem bonorum hæreticorum. uide sup. confiscatio.

Pœna ipso iure imposita afficit delinquentem quantumcunque occultum, Abb. in c. si. de hæreticis.

Ab homine uerò ueniunt infligendæ aliæ pœnæ quædam ueniūt infligendæ de iure canonico, quædā de iu. ci.

Pœnæ q̄ ueniunt ab homine infligendæ de iure canonico, sunt. s. q̄ iudex ecclesiasticus fert sententiam contra hæreticum, per quam iudicat eum fore hæreticum, & eū tanquam hæreticum condemnat, relinquens eum sæculari potestati puniendum pœnis, quibus puniuntur hæretici secundum legitimas sanctiones, & sic tali sententia lata relinquit eum sicut damnatum iudici sæculari, ut extra de hæreticis, ca. ad abolendam. §. 14. & §. laicus, & c. penul. §. damnati, clarius patet infra de formis sententiarū, & hoc esset uerū si taliter damnatus esset laicus, sed ubi esset clericus, debet inq̄sitor attendere diligēter, an uelit ipsum solū deponere ab officio, & beneficio, an uelit q̄ et degradet & sic relinquatur puniendus per iudicē sæcularē: nam ubi uellet ipsum deponere, & priuare solūmodo officio, & beneficio, ipse inq̄sitor per se poterit hoc facere requisito cōsilio ep̄i diocæsani, uel eius uicarij, ut in ca. ut commissi. §. priuandi, de hæreticis, l. 6. ubi uerò deberet degradari, tunc quando depositio ab officio, & beneficio esset facta per inquisitorem, de hac degradationeⁿ uide supra degradatio.

datio. Et hoc facto Iudex ecclesiasticus, uel inquisitor tradit puniendum iudici sæculari. Et post sententiam suam, & damnationē illū qui relaxat declarat esse exurū oī priuilegio clericali. & per hæc eū relinqt iudici sæculari, & sub eius iurisdictione, supplicans tamen q̄ agat misericorditer cū eodem, ut patet de uerbo. signific. nouimus, de pœnis. ca. degradatio, lib. 6. Et his factis per iudicem ecclesiasticum, postquam iam eum relaxat, amplius non se intromittet circa personam illius, sed potestas sæcularis illum punit secundum legitimas sanctiones, seu de iure ciuili. & licet olim erant alię pœnæ, & distinguebatur in impositione pœnæ, ut C. de hæreticis. l. quicumque, in fi. & extra eo. c. fua. §. damnamus. sed hodie illi qui per iudicem ecclesiasticum sunt damnati de hæresi tanquam pertinaces, uel relapsi, per iudicem sæcularē, cui relinquuntur, debent cremari, & comburi uiui in conspectu hominum. ita patet per quandam constitutionem Friderici Imperatoris, quæ incipit, Cōmissi. §. item mortis. & in alia eius constitutione, quæ incipit, Inconsutilem tunicam. §. contra tales. & idem post eum declarauerunt Innocent. & Clement. 4. in quadam extrauagante, quæ incipit, statuimus. §. si quandoque, & omnes constitutiones supradictæ sunt seruandæ, ut in c. ut inquisitionis, & c. fi. in fi. de hæreticis, l. 6. & de hac pœna dicit Abbas in ca. ad abolendam, extra de hæreticis, & Host. & Io. And. dicunt quod hæreticis debet dari pœna ignis. ergo debent cremari, ut colligitur ex euangelio Ioan. 15. cap. ubi dicitur, Si quis in me non manserit &c.

Sed ius ciuile punit hære. capitali pœna seu pœna mortis, ut in l. Ariani. C. de hæreticis, coniuicta l. vltimum supplicium. ff. de pœnis. & hæc pœnam esse debitā interpretatur consuetudo. conuenit ergo in hoc lex diuina, canonica, ciuili, & consuetudinaria, ut hæretici communiter puniuntur pœna ignis. o de hac materia uide supra comburi. & istę sunt pœnæ quę damnatis de hæresi inflinguntur. Ex quibus concluditur, q̄ hæretici quadruplici pœna puniuntur, s. ex cōmunicatione, depositione, rerū ablatione, & militari persecutione.

Primò ex cōmunicatione iam in principio istius literæ, Pœna, dictum est. Secundò depositione, quia indistinctè, siue clericus, siue laicus etiam Papa, uel Imperator, uel qlibet alius debet deponi ab omni dignitate, ut 40. di. si Papa, & 24. q. 1. qui contra pacem, de quo uide supra depositio.

Tertiò rerum ablatione, nā a tempore commissi delicti sunt eorum bona confiscata. de quo uide supra confiscatio, & supra bona.

Quartò puniuntur hæretici militari persecutione, quia si aliter non potest fieri, manu armata sunt eis omnia bona auferenda. de quo, & qualiter debeat fieri, uide supra bona.

Item ultra pœnas prædictas possunt puniri hæretici alijs pœnis per ecclesiam, s. in rebus, in honore, in exilio, & etiam in pœna pecuniaria. de quo habes notabilem glos. 23. quę §. in c. si nos cōtra ecclesiam. super ver. pecuniæ, & Abb. in dicto c. ad abolendam. item potest addere aliam pœnam, scilicet ut satisfactionem congruam exhibeat de peccato. nam potest sibi iudici penitentia corporalis,

vel alia pœna pecuniaria, de quo dicendum, ut in c. commissi, de hæreticis, & in c. ad nostram, eod. tit.

An hæretici facientes opera charitatis releuentur a pœnis propter talia opera, uide supra de elemosyna.

Nunc uidentum est qua pœna puniantur apostatæ. circa quod uide notata. in c. fi. de regula. hodie tamē est prouisum per extrauagantem Benedicti, quæ incipit, Pastor bonus. Et dicendum quod eadem est pœna quæ infligitur apostatis a fide, sicut hæreticis. ut in iuribus præallegatis, & habetur in quadam constitutione Friderici Imperatoris in fine. ubi sic dicitur, Apostatantes a fide catholica penitus execramur, insequimur ultionibus bonis omnibus suis expoliamus. & ut a professione, uel uita naufragantes legibus coarctamus, successiones tolimus, ab eis omne ius legitimum abdicamus, & habetur in c. contra Christianos, de hæreticis, l. 6.

Quas pœnas potest delegatus imponere, uide Io. And. in c. pro humani, de homicid. lib. 6.

An in hæresi puniatur quis ex sola mentis cogitatione, uide supra hæreticus, in fi.

No. quod pœna impediens officium inquisitionis est arbitraria, ut supra impediens. §. no. quod ista pœna. & etiam possunt puniri tanquam fautores, uel receptatores hæreticorum, ut dicta dictione, impediens. §. item impediens.

De pœnis credentium, fautorum, defensorum, receptatorum hæreticorum, uide supra credentes, defensores, & fautores, & infra receptatores.

Item de pœnis quæ descendunt in filios hæreticorum ex delicto paren-

tum, & in quos filios uide supra filij.

Item de pœna suspectorum de hæresi, uide infra suspectus.

Item de pœna blasphemii, uide supra blasphemus.

Sed quæ pœnæ sint imponendæ suspectis de hæresi non tamen conuictis, aut damnatis colligitur ex notatis de hæresi ad abolendam, & in ca. excommunicamus. §. adijcimus, & ca. accusatus, eo. ti. li. 6. & in Clem. l. eo. ti. & in aut. de ec. titulis. §. si quis autem, col. 9. ubi uidetur quod possit imponi pœna edificandi ecclesiam, uel alium pium locum, & ita debet intelligi dictum c. accusatus. §. si uero, ubi uide de hoc Archid.

No. quod pœna legis incipit currere ab hora delicti. glo. de elec. prouida, lib. 6.

An pœna per quæ ipso iure infligitur pro delicto, incurrat in eam is qui cogitauit delictum, & aliquid egit, non tamen perfecit, sed per ipsum non stetit, uide Io. An. in regula, in pœnis libro sexto.

Illam pœnam debet infligi, quæ magis timetur ut lite non cont. quoniam, & 23. q. 4. ea uindicta, sed in pœnis debet fieri benigna interpretatio, ut ff. de reg. iur. l. factum. §. 1. & l. in pœnis. Inno. de appel. præterea, uide infra penitentia. §. & hanc pœnam.

An pœna delicti ueniat applicanda fisco, uel parti, Innocen. in c. Odoardus, de solut. Bart. in l. agraria. ff. de term. mo.

Deficienti in purgatione, cui uenit imponenda pœna, ac si fuisset conuictus, illa pœna debet imponi secundum modum agendi, per quem inducta est infamia, unde si per modum accusationis, uel inquisitionis,

secun-

Secundum illum taxabitur pœna. Archi. 2. quæ. 1. in primis. Io. An. de purgat. cano. inter, in fine uide supra deficiens.

De pœna clericorum, qui scienter exhibent sepulturam ecclesiasticam hæreticis, & credentibus hæreticorum, uel si sacramenta eis ministrant, uel elemosynas, aut oblationes ab eis recipiunt, uide supra clericus, & supra hæreticus, & supra oblationes, & infra sepultura.

Item nota quod sacerdotes, qui instruunt hæreticos de celanda ueritate, & huiusmodi, debent pœna debita castigari, ut extra eod. c. accusatus. §. si. lib. 6. ubi dicitur, Sacerdotes, & alij clerici, qui pærogocium inquisitionis instruendo citatos hæreticos, uel eorum credentes de celanda ueritate uel de dicenda falsitate, seu eos indubitè liberando inueni fuerint impedire, cum non sit dubium ipsos ea facere in fauorem hæreticæ prauitatis, per inquisitores a talibus compesci possunt, & pœna debita castigari tam per captionem personarum, quam aliam, prout culpa exegerit delinquentis. religiosi etiam sunt immutationis pœna. (i. carceratione, ut extra e. c. pe.) sequitur, uel aliam grauius puniendi, quam sæculares, si inuēti fuerint in hæresi, uel consimilibus deliquisse. uide supra grauius, & infra religiosi.

Nota quod interdum pro minori delicto imponitur maior pœna. pro quo est tex. in cap. admonere. 23. q. 2. ubi maior pœna imponitur occidenti uxorem, quam matrem, cum longè grauius delictum esset matrem occidere, quam uxorem, de quo uide infra penitentia.

Nota quod si episcopus, uel inquisitor, & eorum substituti malitiosè, aut fraudulenter alicui crimen hæresis imposuerint, ubi tale crimen non inuenitur, uel aliquod falsum: uel si causa odij, gratiæ, uel amoris, uel lucri, uel commodi temporalis omiserint procedere contra iustitiam, & conscientiam suam, ubi fuerit procedendum super huiusmodi prauitate, ut in Clem. multorum, de hæreticis, uel aliquem uexare imponendos eis hæresim, quam non habent, uel procedant tanquam contra impediens officium inquisitionis, si non impediatur, si episcopus est iste qui talia facit, uel alius maior dignitate, per triennium incurrit suspensionem ab officio. Et si inferiores sint ab episcopo, qui talia audent facere, sunt excommunicati, a qua sententia non nisi per Papam absolui poterunt, præterquam in mortis articulo, & tunc satisfactione præmissa nullo in hac parte priuilegio suffragante, ut habetur dicta Clem. multorum, uide supra inquisitores. & ideo Prouiso Solerter. Viso iam de pœnis, quæ ipsis hæreticis, credentibus, defensoribus, fautoribus, & receptatoribus inflinguntur, tam a iure quam ab homine, & tam de iure civili, quam de iure canonico, Nunc uidentum est, an inquisitor, uel episcopus possint mitigare, uel augere, aut commutare pœnam inflictam hæretico. & dicendum secundum Hostiè. quod crimine probato. si certa pœna reperitur in iure, illa infligenda est, non mollior, nec durior, alioquin iudex esset infamis, ut C. de iure publi. uel priua. l. seruus. hoc uerum, nisi sit iudex qui possit super iura dispensare, & pœnam commutare, ut nota. in

summa confe. eod. tit. q. 14. scilicet q̄ si plures p̄næ taxatæ sunt, & arbitrio iudicis p̄na relicta, debet illam imponere, quæ magis timetur, ut dictum est, quod habetur in ca. quoniã frequenter, in fi. ut lite non contest. si uerò certa p̄na statuta non est, sed iudici committitur, debet equitatem seruare semper & in humaniorẽ partem declinare, ut extra de transac. ex parte. Et ad prædicta dicendum quod inquisitores possunt p̄nam inflictã a iure contra hæreticos minuere, vel etiã ex causa augere, & mutare. nam hoc est generale in omnibus criminibus, ut in l. quid ergo. §. p̄na grauior. ff. de his qui notan. infamia, & l. & si seuerior, & l. si Posidoneum. C. ex quibus causis infa. irroga. unde cum hæc regula non inueniatur violata in crimine hæresis, debet idem q̄ in alijs criminibus inducere.

Quæ autem sint iustæ causæ minuendi p̄nas delictorum? ad hoc respondet gl. in dicto §. p̄na grauior. dicens multas fore causas.

Potest enim minui p̄na ratione senectutis, uel iuuentutis, ut l. auxilium. §. in delictis. ff. de minoribus.

Vel quia sine dolo deliquit, ut ff. de p̄nis. l. si quis aliquid. §. instrumenta, & l. absentem. §. fina. & l. respiciendum. §. delinquent, eo. ti.

Item nota quod nouis in fide minor debet p̄nitentia imponi, ut extra de p̄. & rem. in c. Deus qui, & 12. di. nouit, & 35. q. 3. & Hostien. in dicto cap. Deus qui, dicit quod propter nouitatem detrahendum est seueritati. & etiam idem Host. in alio c. Deus qui, de diuortijs. tractat de hac nouitate.

Augeri autem possunt p̄næ quã-

do multitudo est in delicto, quia multis grassantibus opus est exemplo. ff. de p̄nis, aut facta §. fina. sed istud limita uerum, ubi multitudo illa patienter, & sine scandalo p̄nam sustineret. si tamen scandalum timeretur de punitione multitudinis, detrahendum esset propter multitudinis seueritatem, & rigorem. ita tenet glo. notabilis in c. commestationis. 44. dif. & in cap. latores, de clerico excommunic. mini. at ubi multitudo uellet errorem suum pertinaciter defendere, seuerè essent puniendi, ut uoluit glo. in d. c. commestationes, & in ca. quotiens, lo. 2. q. 7. uel si confidentes in multitudine usum peccandi sibi fecissent, ut in c. 1. de p̄. di. 6. si tamen ista cessarēt, & parati essent illi corrigi, & de eorū correctione esset spes ex misericordia mitius esset cum eis agendum, ut l. d. ut constituerentur, & c. fi. de transac. & dicto c. commestationes, cū multis similibus. de quo uide supra comburi, & supra ciuitas, & supra multi. q̄ Et de modo extirpandi uitium a multitudine. uide plenè in dicto ca. commestationes, & de modo puniendi multitudinem, uide omnino text. in dicto capitu. latores.

Nota quod ubi p̄na imponitur ipso iure, non potest per negationem augeri, nec per confessionem minui. ita nota. Bart. ff. de peculio. legat. l. id quod seruo, & pro hoc est casus in l. palam. §. penult. ff. de ritu nupti. uide supra ista litera. §. nota quod ubi certa.

Not. q̄ in materia p̄nali si dispositio tendit in fauorem fidei, uerbum generale intelligitur largo modo, Ab. in c. 2. de diuortijs.

Quæ

Quæ autem sint consideranda in augendis, & minuendis p̄nis, uide text. in l. respiciendum, & l. aut facta. ff. de p̄nis, & in l. secunda, ff. de termini. mo. & glo. 2. q. 3. §. notandū, & 23. q. 8. occidit Phinees, in §. non solum, ubi sic dicit, Non solum igitur respiciamus ad opera, sed ad tempus, & causam, & ad uoluntatem, personarum quoque differentiam, & quantacūque alia ipsis operibus acciderunt diligentissimè inquiramus. non enim possumus ad ueritatem aliter peruenire. & ibi etiam habetur quod quædam in ueteri testamento licebant, quæ in nouo prohibentur. ideo Prouiso Solerter. Reperitur tamè unum speciale iuxta hoc crimen hæresis, q̄ licet sit regulare in alijs criminibus quod ubi p̄na uenit ex causa augenda, uel minuenda, illud debet iudex facere in sententia, non autem post sententiam, ut uoluit glo. in dicto §. p̄na grauior, & dicta l. & si seuerior. intantum ut etiam si de innocentia condemnati post sententiam cõstet, id tamen quod sententiatum est, sine principi licentia immutari non potest, ut in l. 1. §. si. ff. de quæstionibus, & l. diui. ff. de p̄nis, tamen in crimine hæresis est speciale, uidelicet, quia etiam post sententiam possit crimen & eius p̄na mitigari, cum uisum fuerit iudicibus expedire, ut est notabilis tex. in cap. ut commissi. §. necnon, de hæreticis, libro 6. sed illum text. ergo intelligerem strictè in terminis, in quibus loquitur cum exorbitet a iure communi, uidelicet quando redeuntibus ab hæresi, uel suspectis est imposita p̄na carceris, uel alia huiusmodi, secus autè ubi aliquis esset tanquam hæreticus condemnatus, quod

enim non mutatur, quare stare prohibetur? ut C. de testa. l. sancimus, & de appellatio. l. præcipimus, unum tamè non omittam, scilicet quod alteratio p̄næ quæ est necessaria, nedum potest fieri in sententia, sed etiam post sententiam.

Superius uisum est de diuinatoribus, & incantatoribus an, & quando inquisitores possint contra eos procedere, nunc restat uidere de eorum p̄nis. Et circa eorum p̄nas dicendum quod ubi excessus talium sapiunt hæresim manifestè, quod ipsi tales tanquam hæretici puniuntur, & p̄næ hæreticorum sunt determinatæ a iure, ut supra proximè dictum est. sed ubi excessus ipsorum non saperet hæresim manifestè, tunc nihilominus est eis p̄na multipliciter infligenda. Et quædam inflinguntur de iure canonico, & per iudicem ecclesiasticū, quædam uerò inflinguntur de iure ciuili & per iudicem sæcularem, sicut variæ p̄næ apud iudices inflinguntur in alijs criminibus.

P̄næ quæ de iure canonico inflinguntur talia exercentibus. primò incurrunt peccatum mortale, & ob hoc est sibi eucharistia deneganda, ut extra de sortilegijs per totum, & de conse. di. 2. pro dilectione.

Item concurrentes ad illos qui talia exercent, sunt infames, ut dicto c. pro delectione, in fi. ad quod ff. de his qui notan. in fa. l. 2. §. ait prætor, & 2. q. 7. quisquis, quæ quidem intellige esse uera, si tale crimen sit notorium, ut de conse. dist. 2. ca. non prohibeat, & c. seq. Accedat, extra de officio ordinari. c. 2.

Item cum talia exercete nullus debet conuersari sub p̄na anathematis,

is,

tis, nec eum in sua domo recipere, ut 26. quæst. prima, ca. si quis a nobis, & certè hæc non est parua pœna, sed magna conuersari inter homines, & hominum carere suffragijs, ut C. de apo statijs. in l. hi qui.

Item talia exercens potest ab uxore, fratribus, fororibus, & filijs dimitti, ut 28. quæst. 1. non solet, & ca. si infidelis.

Item talia exercens admonendus est, ut talia deserat, & nisi desisset, excommunicandus est, ut 26. quæst. non oportet, & c. aliquando, & c. fortes. & c. si quis clericus.

Item potest aliapœna pro motu episcopi arbitraria castigari. 25. q. 5. ca. peruenit, & c. contra idolorum, & c. episcopi, & ca. si quis episcopus, & c. quicūque, & c. nec mirum, & quasi per totum.

Qua pœna puniantur conspiratores in episcopum, vel inquisitores, vel illi qui faciunt tumultum contra aliquem, uide supra iniuria. §. qua pœna puniatur.

An fideiussor in causa criminali puniatur eadem pœna, qua tenebatur ille, pro quo fideiussit, si illum non exhibet, uide supra fideiussor. §. an fideiussor.

Pœnæ verò, u quæ talibus inflinguntur de iure ciuili per iudices seculares secundum legitimas sanctiones, sunt istæ, uidelicet nam patiuntur ultimum supplicium, hoc est pœnam mortis, ut C. de male. & mathe. l. nemo, & l. nullus, & l. fina. & quòd ultimum supplicium sit pœna mortis, habetur. ff. de pœnis. l. ultimum supplicium, & l. Ariani. C. de hæreticis.

Item & confiscantur, & auferuntur eis bona sua, ut C. de Sarace. &

pagina. l. 1. multa alia possent dici circa præmissa, sed pro nunc sufficiant supradicta. & uide supra filij.

Viso supra de pœnis pœnalibus, quæ ipsis hæreticis possunt infligi tã de iure canonico, quàm de iure ciuili, nunc restat uidere de alijs pœnis pœnitentialibus, quas inquisitores possunt iniungere ipsis hæreticis, & suspectis, qui recipiuntur ad misericordiam.

Pœna intelligitur imposita, ut perpetuò duret. Bartol. in l. si quis. §. si quis, de adulter. facit. l. si seruus. C. de pœnis.

A D D I T I O N E S.

a Pœna definitur esse supplicium, quæ cuiquam irrogatur, ob delictum, adde vel ob quasi delictum, nomen a Græcis mutuatum. πῶνις namque significat ultionem peccati, Varro tamen a pendendo putat deriuari, Vlpia. in l. aliud. 131. §. primo, ff. de uerborum significatio. scribit. Aliud fraus est, aliud pœna, fraus enim sine pœna esse potest. pœna sine fraude esse non potest, pœna est noxæ uindicta, fraus, & ipsa noxa dicitur, quasi pœnæ quedam præparatio. Inter multam autem & pœnam multum interest, cum pœna generale sit nomen omnium delictorum, coercitio, multa specialis peccati, cuius animaduersio hodie pecuniaria est, pœna autem non tantum pecuniaria, uerum capitæ, & existimationis, irrogari solet, & multa quidem ex arbitrio eius uenit, qui multam dicit. Pœna non irrogatur nisi, quæ quaque lege, uel quo alio iure specialiter huic delicto imposita est, quoniam multa ibi dicitur, ubi specialis pœna non est imposita, item multam is dicere potest, cui adiudicatio data est. magistratus solos, et p̄sides pro-

uin-

uinciarum posse multam dicere, mandatis permissum est, pœnam autem unusquisque irrogare potest, cui huius criminis, siue delicti executio competit. Hinc percipitur genera pœnarum esse tria, uel pecuniariam, uel corporalem, uel famæ, totidem sunt homini bona. Paul. libro quinto, sentent. capit. decimo septimo, Suppliciorum alia summa sunt, aut, alia mediocria, alia minima. summa sunt crux, crematio, decollatio: mediocria, metallum, ludus, deportatio: minima relegatio, opus publicum, uincula, quæ uerò puniuntur, cum pœnarum circumstantijs uide l. aut facta. ff. de pœn. Pauli diuisio, quod continet, & in l. capitulum. 35. ff. eodem legitur, amplificatius tamen genera pœnarum, & nominatim criminum quorundam, uideas & in l. si quis ferre. 6. §. ult. cum trib. seq. eodem in em de pœni. capit. pœna. cum sequen. 24. quæstio. prima, non auferamus. Conc. Trident. sess. 14. capit. 4. & 25. ca. 6. & 14. Calde. c. 17. 18. 19. 25. 26. 27. 28. & 29. P. V.

b De pœna inducentium alios in hæresim uide Simanc. tit. de dogmatistis. Petrus Vendramenus.

c Nemo negat hæreticos manifestos ipso facto excommunicationem incurrere, quid autem dicendum sit in occultis, ardua uideatur quæstio, licet glo. in clemen. prima, de hæreti. hic citata pro affirmatiua, indistinctè concludat, cum qua gloss. transire uidentur, Ioan. Calder. in tracta. de hæreti. capit. de cimo octauo, in princ. Vmber. in iud. inquis. hoc uerb. pœna, post numero 6. uer. & not. etiam quòd pœna, Zanchi. item eo. tract. de hæret. cap. decimo octauo, circa princip. cum præfata gl. residet. Camillus uerò Campeius in additionibus ad illum alios referens dist. quadam satis congrua iudicio meo, utitur respondens ad contraria, redarguens illam gl. quæ non distinguit inter occultum per se, & occultum per accidens, nec inter actum

internum solitariè sumptum, & actum internum, ut externi actus ratio, seu causa est. Q. M.

d Idem concludunt Ioan. Calderi. in tract. de hæreti. capit. 18. ante numero secundo, Zanchi. capit. 116. nu. 2. Vmber. in iud. inquis. hoc uerb. pœna, post nu. 9. uer. 11. eorum uasalli. Q. M.

e Ioan. Calder. ubi sup. idem etiam uoluit Simanc. Ench. ti. 67. nume. 3. & Zanchi. ubi supra. Q. M.

f Ioan. Calderi. idem uoluit ubi supra numero secundo, & Zanchi. etiam ubi supra, uersu. item in filijs dissoluitur. Vmber. in loco supra citato, uersu. sexto, filij eorum. Quint. Mand.

g Intestabiles actiue & passiue. l. manichæos. & l. Arriani. C. de hæreti. Zanch. ubi supra numero tertio, Vmber. in iud. inquis. in uerb. pœna. post nume. 9. uer. Decimo siue sint coniuncti. & uersu. decimo septimo, non possunt testari. Simanc. in Enchir. tit. 67. de pœn. nu. 3. & Io. Calderi. ubi supra, post numero 2. Q. M.

h Idem uoluerunt Zanchi. & Simanc. ubi supra, ille nume. 3. hic num. 4. & Ioan. Calder. nu. 3.

i Eadem uerba quæ hic, & plura alia ex supradictis inuenies apud Zanchi. ubi supra. & quòd illis denegetur ecclesiastica sepultura & illos sepelientes excommunicati sint uoluit etiam Vmber. in uerb. pœna. post numero undecimo, & ante omnes idem scribit Io. Calderi. ubi supra ante nume. 3. Q. M.

k Zanchi. de hæret. cap. decimo octauo, numero quarto, & ante, & post transcribit integrum hoc caput, & nonnulla præcedentia, et sequentia, quod ex lectura ad oculum percipies, rursus ex ijs quæ idem cumulat suis scriptis desumpta ex locis ad quæ auctor hic se remittit, inter quæ ad dicta per hunc sup. in uerb. dominium, cognosces item quòd

quod is qui transcripsit putās melius quam hic citare. l. illam neque commissum. C. de vestigialibus, & commiss. quæ ad rem non facit. probat enim quod res quæ in commissum incidit, post quinquennium peti non possit, deceptus fuit, melius autem scisset transcribere hæc ad literam, & citare eandem. l. commissi. cum simil. de publica. quæ optimè facit ad id, ad quod adducitur, videlicet, quod commissio crimine statim dominium amittitur, & fisco acquiritur. Idem etiam quod hic concludit Siman. Enchir. titu. 56. numero quarto, Verum aduertendum est, quod tam Zanchi. quam auctor noster omnia hæc habuerunt a Ioan. Calderi. in prædicto tracta. de hæretic. titu. de pæn. hæreticorum. capit. 18. Quint. Mand.

I Posse possidere legitur apud Io. Cal. c. 18. nu. 3. de heret. P. V.

m Hæc ferè ad literam inuenies apud Calderi. ubi supra nume. 5. & sequen. & apud Zanchi. ubi supra nu. 6. vsque ad fi. ca. 18. Quint. Mand.

n Aliqua hic videntur deesse, quæ leguntur in citato loco Calderini, si conferas. Pet. Vend.

o Hodie est pœna ignis Calderin. & Zanchi. ubi supra quod etiam affirmat Ghirlan. de hereti. q. 3. nu. 3. & Carer. eo. tract. nu. 132. ver. circa primum. An. Gomez. de crim. les. maïesta. in princip. Simanc. Enchiri. titu. 67. de pœ. in princip. numero 12. Quint. Mand.

p Vide tract. Fel. de Conatu. P. V.

q Et supra in versi. excusari. versicu. Item Rayn. dicit quod multitudo. pro quib. etiam videatur Guindisal. de hereti. q. 17. num. 3. Quint. Mand.

r Ab illo versicu. quæ autem sint consideranda in augendis, vsque huc. omnia ad literam descripta inuenies apud Guindisal. q. 17. de hære. inci. a numero secundo, an

autem ille ab hoc, an hic ab illo habuerit, an uterque ab alio meum non est iudicare, post autem hæc ultima verba, in illa q. Guindisal. hæc subiiciuntur videlicet. Unde si condemnatus in pecunia propter crimen non potest soluere, iudex ex interuallo poterit in pœnam corporalem permutare, & hoc obtinet in quocunque crimine. pro hoc ff. de in ius vocan. l. fina. & de iurisdic. omnium iud. l. si quis id quod. §. seruos. cautius tamen faciet iudex si formet sententiam bimembrem hoc modo videlicet. Condemno te in pecunia, & nisi solueris intratalem terminum, mando quod patiaris talem pœnam corporalem, ita no. Bald. in d. l. & si fenerator. faciunt nota. per eum in simili in l. cum iudex. C. de senten. Hæftenus Guindisal. Quod inquisitores post sententiam pœnas impositas, mitigare & mutare possint voluit etiam Camil. Campe. in addi. ad di. ad Zanchi. c. 19. in ver. poterit. versi. verum in hoc heresis crimine. & in addi. ad c. 21. in verb. mutare. Q. M.

f Hæc quæ sequuntur vsque ad versi. quæ pœna puniantur conspiratores inuenies ferè ad literam apud Calder. in tracta. hereti. capitu. 22. titu. de diuinato. a nu. 12. vsq; ad fin. eadem etiam Zanchi. in eodem tractatu cap. 22. post num. 8. versi. Restat modò videre. nume. 10. alios ad idem cita. videas per Campez. in additio. ibidem versus finem. Q. M.

t Aliter hic finis legitur in Calde. cap. 22. nume. 12. P. V.

u Totum caput hoc habetur apud Calderi. allegato. cap. 22. nu. 10. ver. pœnæ verò. & quod de iure ciuili puniantur ultimo supplicio etiam Ghirlan. titu. de sortile. numero 11. versicu. autem de iure ciuili. capitulo 11. Q. M.

Pœnitentia. * Circa pœnitentia iniügendas, & postquam iniücta fuerint ipsis hæreticis, & suspectis per inquisitores, aliqua uideamus. & primò ad quid prodest pœnitentia.

Primò autem nota quod si impius agit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam, uita uiuet, & nõ morietur, omnium iniquitatum eius quas fecerit, non recordabor. Eze. 18. cap.

Ergo conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus peccatis uestris, & non erit uobis in ruinam iniquitas. proijcite a uobis omnes præuaricationes uestras, in quibus præuaricati estis, & facite uobis cor nouum, & spiritum nouum, & quare moriemini domus Israel, quia nolo mortem morientis, sed ut conuertatur, & uiuat, dicit dominus, reuertimini & uiuite. Eze. ubi supra 18. c.

Et cum cõstat quod quis nolit pœnitere, non debet expectari terminus ad pœnitendum, Host. & Io. An. in ca. irrefragabili, de officio ord. Bal. in cap. 1. 3. in fi. in ver. dicit Host. quod si quis, & 10. col. vers. quæro quãdo paritat parem, de mil. vas. qui. cõtu. est.

Nota quod non prodest pœnitere quo ad pœnam mundi euitandã, sed prodest quo ad Deum, vt Dauid, Cor contritum & humiliatum Deus non despicias & alibi, Dixi confitebor, & remisisti impietate peccati mei. text. & glo. in c. hi qui sanctam. C. de apost. super parte, errantibus.

An pœnitentia habiliter, & faciat aliquem habilem. Abb. in c. quia diligentia, in 2. col. in versicu. sed contra

text. oppono, de elect.

Pœnitentiam ueram, qua reparatur homo lapsus & incipit esse nouus homo, ut 50. di. ferrum, pauci agunt. vn de Ambrosius ait plures inuenisse pœnitentiam simulantes, quã congruam pœnitentiam agentes, de pœ. dist. 1. ca. sunt qui arbitrantur. nescit igitur homo an sua pœnitentia sit accepta uel non, ut in c. fi. de purga. cano. in versi. cum beatus Ioan. & ecclesiastes in princip. Nescit homo, an honore, uel odio dignus sit. & Apostolus, Nihil mihi conscius sum, non in hoc iustificatus sum, de pœ. di. 1. adhuc potest tamẽ quis scire se habere charitatem. 1. q. 1. Paulus. & colligitur per notata p doct. in c. fi. de purg. cano.

Pœnitentia uiuificat opera facta in charitate. Tho. in 3. par. q. 89. arti. 5. & in 4. di. 14. ar. 8.

Pœnitentia restituit hominẽ in pristinam dignitatem. idem Thom. in 3. par. q. 89. ar. 3. di. 14. ar. 70.

Effectus pœnitentiæ est remissio culpæ. Tho. 86. q. artic. 6. & in summa contra gentiles, 5 1. q. 73.

Pœnitenti certum tempus pœnitentiæ imponitur, quia confessor contritionem peccatoris ignorat.

Pœnitentia non deneganda nõ ualenti sine periculo satisfacere de delicto, Abbas in c. officij, de pœnitent. & remis.

Pœnitentia debet esse continua, licet aliquando possit interrumpi. Tho. q. 84. ar. 9.

Pœnitentia debet durare usque ad mortem. Tho. ubi supra in 3. parte. q. 84. articu. 4. & in 4. distinctio. 14. articulo 4.

Perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libetè sufferre, de pœ. distin.

distia. i. sicut enim, versicu. perfecta.

Quæ dicatur uera, & perfecta penitentia, habetur de pen. dist. i. perfecta. 14. q. 6. si res. de pen. dist. i. falsa. Host. in sum. de pen. §. quis sit effectus ubi de hoc.

Nemo potest bene agere penitentiam, nisi sperauerit indulgentiam, de pe. di. i. nemo. uel saltem partem penitentia egerit. §. 2. dist. presbyter, & gl. in c. at si clerici, de iudicijs.

Pœnitentia est imponenda confidenti antequam absoluat. no. gloss. in versu. audire, in clementi. dudum. §. statuimus, de sepulturis, & 50. distin. ablit.

Penitentia iniungenda est etiam non habenti propositum abstinendi a peccato, Abb. in c. quod quidam, de pen. & remissio.

No. quod penitentiarius Pape non absoluit ab excommunicatione lata per ordinarium Zenze. in Clemen. 2. §. 2. de elec. Laud. in clem. prima, de priuileg.

Penitentia alleuiari debet, si quis faciat malum propter bonum finem, non tamen peccatum excusatur, Abbas in cap. significauit, de penitent. & remis.

Falsa penitentia non meretur ueniam, exemplo Iudæ, de pe. dist. 3. Iudas. exemplo etiam Caim, ut ibi. Et melius est non agere penitentiam, quam fictè penitere. de pe. di. 3. in salicibus, & c. nihil. uide supra confessio. §. latro pendens.

Quæ sit falsa penitentia, habetur de pe. di. 5. falsa. 50. di. ut constitueretur, & uide infra ista litera in §. supra dictum est, quæ sit penitentia falsa.

Penitenti parcitur in casu hæresis. nam si hæreticus uult incontinenti

redire ad fidem, euadit penam mortis, ut supra misericordia, & infra rediens. sed regulariter per penitentiam non tollitur pena. l. qui ea mēte. ff. de furtis. & hæc Abb. in c. ad abolendam, de hæreticis, in r. col.

Sed nota quod sicut uera penitentia ueniam promeretur, ita simulata Deum irrat, quia spiritus sancti disciplina effugiet fictum. hoc autem sancti patres irremissibile peccatum & blasphemiam in spiritum sanctum dixerunt, & in sceleribus usque in finem uite perseuerare, de potentia, & misericordia Dei, & redemptoris disfidere, habetur hoc de pen. dist. 3. in c. inter hæc hircum, el. 2. in fi. uide supra confessio. §. item an liceat confessionem diuidere, & in §. quæ dicitur. Ideo Prouiso Solerter. sunt tamē quidam, quos non odium criminis, sed timor utilitatis, & amissio pprij gradus, & ambitio celsioris ad penitentiam cogit, hos sacri canones irrecuperabiliter deiciunt: quia qui simulatione penitentia, uel affectione honoris a Deo non consequitur ueniam, nec ab ecclesia reparationem meretur. habetur. 50. di. in ca. sacerdos, in §. sunt tamen. Ideo Prouiso Solerter. cum sepe hoc accidit istis temporibus.

Nota quod agens fictam penitentiam tanquam hæreticus condemnatur. uide supra contumax. §. no. quod si quis accusatus, in fi.

Nota quod penitentia ferotina multos solet decipere, de pen. d. 8. quod quamuis. adde de penitentia quæ fit in mortis articulo quod habetur in 4. sententiarum, di. 20. & 26. q. 6. si penitentiam, & ca. se. Host. in summa de pen. §. qualis, ver. festina.

An

An penitentia possit in scriptis, & per nuncium imponi, uide de pe. di. j. cap. penult. & dist. 6. in summa, ca. fi. ubi de hoc.

Penitentia impositio non potest dici sententia. de quo uide supra carcer.

Penitentia remissio directè opponitur crudelitati, & seuitia, Tho. 2. 2. q. 189. ar. 2.

Nunc quæritur, an propter hæresis crimen debeatur una, & eadem penitentia salutifera iniungi? Et circa hæc est distinguendum, quia aut quæritur de forma, & modo penitentia iniungendæ ipsi hæretico, aut de ipsa uera penitentia. i. de eius quantitate, seu magnitudine, cum hodie omnes penitentia sint arbitraria, ut in capi. Deus, de pen. & remissio. & in c. men suram, de pe. di. i. Et sic poterit unus iudex unius territorij super eodē delicto minus arbitrari, quàm alius alterius territorij, uel magis, nam ad diuersitatem corporum, sequitur diuersitas arbitrorum, & animorum facit tex. in cap. quia diuersitatem, de concessio. præben & iura reliquerunt talia arbitrio superioris. aliter tamen est dicendum super forma, & modo iniungendæ penitentia super eodem delicto. nam in isto casu dico, quod omnes iudices, siue superiores diuersorum regnorum debent eandem formam & modum seruare, q. sic probetur. nam iura, maxime canonica omnia indistinctè astringunt omnes ad eorum obseruantiam, & probatur in c. canonum, de constituti. & in Clemē. nē Romani, de elec. & iura dant certam formam, & modum iniungendi penitentiam in criminibus, & peccatis publicis; & manifestis, ut probatur

in c. in capite. 50. di. & in c. manifesta, de pe. & remis. & solemnitas, seu forma legis seruanda est, sicut & rescripti, ut probatur in c. cum dilecti, de rescriptis, & in c. Pisanis, de restit. spol. & in l. non dubium. C. de legib. nota. Inno. in ca. Rainaldus, de test. & si aliter fiat, non ualet. & ex supradictis colligitur, quod licet quo ad qualitatem, quotam, & quantitatem penitentia per inquisitores diuersarum prouinciarum iniungendi ipsis hæreticis possit esse diuersitas, & differentia, non tamen quod ad formam, & modum imponendi penitentiam. nam in hoc omnes debent esse conformes saltem quod ad formalitatem, ut dictum est.

Quæ autē sint attendenda ad hoc ut pena, uel penitentia augeatur, uel minuatur in puniendis delictis? & dicendum quod debet attendi qualitas delicti, & diurnitas tēporis, & qualitas personæ, & qualitas loci, & personarum astantium, scādalum exinde exurgēs, quæ omnia & multa alia sunt attendenda in puniendis delictis, ut habetur de homici. sicut dignum, in princip. & ff. de penis. l. aut facta, licet interdum pro minimo delicto ponantur maiores pœnæ, ut est text. in cap. admonere. 3. 3. quæ. 2. ubi maior pœna imponitur occidēti uxorem, quàm occidenti matrem, cum tamen constet longè grauius delictū esse matrem occidere, quàm uxorem & de hoc etiam uide ea. q. in cap. latorem. Et sequitur litera istorum decretorum. nam in dicto ca. admonere, in §. ut agere debeas, exhortamur ut omnibus diebus, quibus penitere debeas, (scilicet quia uxorem occidisti) uinū, & sinceram non bibas, carnem

nun-

nunquam ullo tēpore comedas, præterquā in pascha. & in die natalis domini. in pane, & aqua, & sale pœnitentiam age, in Ieiunijs, & vigilijs, & orationibus, & elemosynis omni tempore perseuera, armis nūquam cingere, nec in quolibet loco litigare præsumas, uxorem nūquam ducere, concubinam nunquam habere, nec adulterium committere audeas, in balneo nunquam laueris, in conuiujs lætantium nunquam miscearis, in ecclesia segregatus ab alijs Christianis post ostium, & postes humiliter te repone ingredientium, & egredientium suppliciter orationibus commenda te, communionem corporis, & sanguinis domini cunctis diebus uitæ tuæ indignum te existimes. in ultimo tantum exitus uitæ tuæ die, si merueris pro uiatico, si sit qui tribuat tibi, tantum modo uenialiter, ut accipias, tibi cōcedimus. sunt & alia multa quæ tibi nimis durius, & satis acrius erant iuxta magnum pondus peccati infelix adijcienda. sed si hæc omnia, quæ tibi misericorditer dicta sunt, pfecto corde dño auxiliante feceris, & custodieris, confidimus de immensa Dei clementia remissionem habiturū te tuorum peccatorum. hæc in d. c. admone re. 33. q. 2.

Sequitur litera c. Latronem, ea. q. de pœnitentia, quæ imponitur occidēti matrem, ubi sic dicit ad literam. Latorem præsentium matricidam esse cognouimus, cui præcipimus ut sub pœnitentiæ iugo permaneat, ita ut per annum integrum ecclesiam non ingrediatur, & ante fores basilicæ stās, orans, & deprecās Deum perseueret, qualiter tāto eripiatur piaculo. completo uerò anni circulo introeūdi in

ecclesiam locum habeat tantum inter audientes stet, sed nondum communicet. completis autem trium annorum circulis sacræ communionis ei gratia concedatur, oblationes uerò non offerat, nisi prius aliorum seprem annorum curricula expleantur. his autem omnibus annis, atque temporibus carnem non manducet, nec uinum bibere præsumat, exceptis festiuis diebus, atque dominicis, & à pasca usque ad pentecosten. & quocunque ire uoluerit, nullo uehiculo deducatur, sed pedibus proficiatur. arma non sumat nisi contra paganos, ieiunet autē tribus diebus per hebdomadam usque ad uesperam. & etiam sequitur. Tamen si illius conuersionem & lachrymarum fontem in omnibus uideritis floridis actionibus, & optimis operibus pullulare, humanius circa eum sollicitudo priuigil appareat, mitisque in omnibus demonstratur.

Et cum magis sit illū negare Christum qui Christianus uocatur, & dimittit legem euangelicam, & transit, uel redit ad ritus, & cœremonias legis Moyfi, uel Mahometi, iterū Christum negando interficit, & crucifigit ipsum Iesum redemptorem, & saluatorem totius generis humani. & cum sit longè magis Christum interficere quàm uxorem, uel matrem, non possunt ergo conqueri isti Iudaizantes hæretici, qui reconciliantur uerè uel fictè, si maiores pœnitentiæ etiam sibi imponerentur, cum dentur eis minores, quam illis, qui uxorem, uel matrem interficiunt. & si aliquas pœnitentias subeunt pro suis hæresibus, hoc sibi impudent, quia ex sui culpa hoc damnum eis euenit, & incurrit,

vt

vt 15. q. 1. sanè, ar. 17. q. 4. vxor. ff. de re. iur. quòd quis ex culpa.

Nunc prosequēdo uidendum est, quæ pœnæ pœnitentiales^b iniunguntur ipsis hæreticis, qui redeunt, & petunt misericordiam, uel illis qui non sunt nisi solummodo suspecti de hæresi, quibus debent iniungi pœnæ pœnæ, & pœnitentiales, & indici purgatio, quæ quidē pœnæ, seu pœnitentiæ relinquuntur arbitrio inquisitoris, ut sup. dictū est, & hī in c. ad abolendam. §. præsentī, & c. excommunicamus. §. ad ijcimus, & de purg. ca. inter cum si. ideo meritò uidēdum est quæ sunt istæ pœnæ, uel pœnitentiæ quæ p motu iudicis, uel inquisitoris sunt iniungendæ, quæ quidem pœnæ pœnitentiales sunt multæ. Et omnes pœnæ pœnitentiales tendunt ad ista s. aut ad afflictionem corporis tantum^c aut ad afflictionem corporis, & animæ simul respicientes semper ad salutem animæ, & sunt istæ, quæ sequuntur.

Prima igitur pœnalis pœna, & pœnitentialis, quam inquisitor pro suo motu poterit imponere, est abiuratio hæresis, ut habetur in c. ad abolendam, extra de hæreticis, & eo. ti. in ca. accusatus, l. 6. Et si ille recusat hæresim abiurare, non uidetur uerè redire, nec uidetur uerè correctus, & iō talis tanquam hæreticus est condemnandus, ut d. cap. ad abolendam, & latius in c. excommunicamus, eo. ti. §. si quis non ex his. uide infra recusans, & supra abiuratio.

Item poterit imponere incarcerationem, seu detusionē in carcerē per petuum, uel ad tempus, quæ fiunt ad pœnitentiam peragendā. hoc est ubi pœniteat, ut per hoc possint apparere in eo signa ueræ pœnitentiæ, & an am-

bulet in luce, uel in tenebris, & nè ipsum pecus morbosum persistēs inter homines inficeret aliās oues sanas. hoc habetur. de hæret. cap. pe. §. si qui autem, & eo. ti. c. ut commissi, lib. 6. & in cle. i. eo. ti. uide sup. carcer, in §. an inquisitor possit carcerare.

Item indictio siue impositio pœnæ pecuniariæ pōt per inquisitorē iniungi ipsi, qui hæresim commisit, qđ fieri pōt de iure, ut infra dicitur dum tamen illud non omittatur, qđ loco pecuniariæ pœnæ, uel sub illo colore oīa bona ipsi redeunti nō auferantur, ut dictum est supra de cōfiscatione bonorum. Et an pro criminibus possit licitè imponi pœna pecuniaria, uide de uita & hone. cle. ca. ut clericorum, & de officio Arch. irrefragabili, in fi. & quod ibi nota, & no. gl. in c. si uos cōtra ecclesiam, super parte, uel pecuniæ. 23. q. 5. & de hac pœnitentia pecuniaria, infra latius dicam. ideo omitto pro nunc.

Item pōt imponi eis pœna ex motu inquisitoris, ut faciat ædificare ecclesiam, uel hospitale, uel ut induat pauperes, & ut dotet, & maritet uirgines, uel ut faciat alia opera pietatis, ut in aut. de ecclesia. §. si quis autem ædificationem nō habens, col. 9. & ita debet intelligi. ca. accusatus. §. si uerò, p his, de hære. lib. 6.

Item si malè fuit locutus de fide, uel per sua uerba ostēdit se malè sentire de fide, faciet eū publicè recognoscere, & detestari suum errorem.

Itē si olim fuerit indeuotus, & minus catholicus, ut quia non uisitabat ecclesias, nunquā missam audiebat^d & rarò ecclesiā intrabat, potest ei imponi qđ uisitet limina apostolorum & aliarum ecclesiarum sanctarum.

Qq Item

Item diutius fenerator est, & reperitur dixisse vsuram non esse peccatum, poterit puniri in vsuras exactas, vt eas restituat, & amplius non fenerator, & ita intelligitur quod not. in d.c. accusatus. §. de questionibus, lib. 6. nec est mirandum, si inquisitor imponat penam restitutionis tali, quia ex quo ipse inciderat in errorem dicendo vsuram non esse peccatum, vel alia verba hæretica, inquisitor grauius poterit contra talem procedere, vt infra dicetur in litera vsura sed si ipse redit, & conuertitur, habet agere penitentiam de commissis, vt confessio, & penitentia non sit ei infructuosa, eo remanente in peccato mortali, vt extra de pen. & rem. c. q. quidam. de quo vide infra vsura. & si illam restitutionem iniunctam sibi per inquisitorem recusaret adimplere de his quæ manifestè debentur, poterit inquisitor contra talem procedere sicut contra deficientem in purgatione, vt in d. c. accusatus, circa fin.

Item si quis publicè fuit detestatus fidem catholicam, vel publicè respondit se infidelem, inquisitor poterit ei imponere penitentiam vt ad tempus portet crucem magnam, & patentem assutam ad pannos superiores in signum conuersionis, & detestationis erroris, vt supra dictum est. sic, & alias similes penitentias imponere poterit inquisitor, vel episcopus, per quas is qui est ^f puniendus, taliter se corrigat, quod præteritæ contradictionis rebellio per virtutem sequentis obedientiæ valeat expiari, vt de noui operis nunciati. cap. 2. in fi. Et per consequens ad hoc ut ille puniatur in eo in quo deliquit & per illa ^s quæ ipse fuerat, infidelis, ostendat esse correctum.

& per quarum obseruationem eius infamia cõtemnitur donec scandalum sopiatur. ita debet intelligi dictum c. ad abolendam. §. possunt & c. excommunicamus. §. adijcimus, extra de hæreticis & c. inter sollicitudines, extra de purgat. canon. ver. in penam, & cetera iura, quæ dicunt quod penam huiusmodi indicatur ad arbitrium episcopi vel inquisitoris, prout in eis patet, & accedat extra de penis. c. manifesta. & de immunitate ecclesie. c. fin. ad quod extra de iure patr. c. fin. & de præben. c. pro illorum. Ad unum tamen debet aduertere episcopus, vel inquisitor, quod licet arbitrio ipsius relinquatur quod imponat penitentiam penam, & dicatur quod illa sit potius imponenda quæ magis timeatur ut 23. quaest. 4. uindicta, & 4. q. 2. prodest, ad quod ex. ut lite non cont. quoniã frequenter, in fi. tamen consideretur persona, & secundum personæ conditionem imponat penam, seu penitentiam pecuniariam talem, quæ credit uerisimiliter fore implendam, & non deserendam ab illo, ut l. di. penitentes, & accedat quod no. ex. de cohab. cler. & muli. c. clericos. Item præter præmissas penas potest aliam penam penitentialem imponere nedum episcopus, sed etiam inquisitor, quod si purgandus est clericus, poterit eum suspendere ^h ab officio, & beneficio ut 21. dist. nunc autem, in glo. sed uidetur, in fi. & no. Arch. extra eo. in c. ut commissi, l. 6. super uerbo, cõsil. Et iste supradictæ sunt penæ penitentiales, seu purgatoriæ quæ possunt imponi per inquisitores, de quibus multa iura faciunt mentionem, ut supra dictum est.

Sed circa prædicta est sciendum, quod istæ supradictæ penæ penitentiales debent

debent fieri per ipsos hæreticos publicè, cum crimen hæresis sit crimine publicum, ut supra crimen, & supra hæresis, & infra Publicè sed quid requiratur ad hoc ut sit penitentia publica, habetur 50. di. in capite, ubi uide pro quo delicto imponitur publica penitentia, & a quo imponat. & est conclusio quod solum pro publico, & scandaloso delicto, & a solo episcopo, vel inquisitore in crimine hæresis. ad de 26. q. 6. in summa, & c. presbyter. de hac materia uide Host. in summa, de officio archipres. §. quæ pertinet. ver. 5. & seq. & in summa de penitent. §. utrum penitentia, ver. his prælibatis. uide etiam Th. in 4. di. 14.

Pro occultis non est publica penitentia imponenda. de pœ. & remissio. in c. qualiter, in gl. 3.

Quæ penitentia indicatur simoniaci? & dicendum quod nulla certa penitentia pro hoc crimine indicatur, nisi quod usque ad mortem asperè peniteat, ut q. 1. si quis neque, & glo. in c. patet, ea. q. ergo multo fortius debet fieri cum istis hæreticis. Ideo Pro uiso Solerter.

An & quando penitentia peregrinationis imposita possit commutari, uide de uoto, ex multa, in gl. fi.

No. quod publicè penitentes non debent suam quærimoniam disceptando proponere apud sæculare tribunal, sed ecclesiasticum iudiciū debet adire, ut in c. aliud. 11. q. 1. & 30. q. 3. admonere, in glo. super parte, litigare, supple ergo hic nisi in propria causa, & coram ecclesiasticis: nam penitens ecclesiasticum iudicium expectat, & non forense, ut 11. q. 1. aliud. & in gl. dicit quod penitentes sub regula ecclesiastica uiuere debent. Et

ecclesia debet defendere suos penitentes, ut supra ecclesia, dictum est.

Iuuenibus non est imponenda solemnis penitentia, ut habetur. 50. dist. penitens.

Quæ penitentia sit imponenda illi qui scienter communionem recepit de manu hæreticorum, habetur. 24. q. 1. si quis dederit.

An penitentiam imponendam super crimine nunquam currit aliqua præscriptio, unde si essent lapsi ceterum anni, potest agi contra criminiosum ad penitentiam, pro quo uide tex. cum glo. notabili. 24. q. 2. admonere, & uide infra præscriptio.

No. quod effectus penitentiae solemnis est quod laicus post eam non potest ad ordines promoueri, 50. dist. illud, nec clericus ad superiores, ut dicitur ibi. potest tamen episcopus dispensare in ordinibus minoribus, non autem ad sacros. 50. dist. placuit. item non debet matrimonium contrahere, tamen si contrahit tenet, iuuenis tamen non prohibetur contrahere, item nec militiam assumere. 33. q. 2. §. de penitentibus, & c. antiqui, cum alijs ca. Item nec laicalem habitum deserere. 50. di. c. vi. Item debet uiuere secundum regulam ecclesiasticam, de pe. dist. 5. contrarium & c. fe. Item conueniendus est sub ecclesiastico iudice, 11. q. 1. aliud, de pe. di. 1. aliud. Item fit infamis non ratione penitentiae, sed ratione criminis publicati, quod uerum intellige, quoniam per infam iudicis imponit secus si ex deuotione quis publicam penitentiam facit secundum Host. de of. archip. c. 2.

No. quod hæreticis publicè penitentibus interdici debent arma, & torus & gladius, & equitatus, & alia de quibus. 13. q. 2. c. fi. & debent se presentare ad fores ecclesie sacco induti,

nudis, pedibus, vultibus in terram demissis, reos se esse ipso habitu, & vultu protestantes, ut 50. di. capite. & uide 33. q. 2. admonere. & de pē. dist. 1. falsas. uide sup. arma. de hoc text. sing. in c. 2. de homicidio, q̄a ab isto c. habuit originē, & trāsumptū fuit c. fi. 13. q. 1. sup. allegatū. qđ c. est palea in decretis uide inf. i. vi. instructione inquisitionis.

Nota q̄ pœna corporalis imponenda multitudini commutatur in pecuniariam. l. pe. C. de sicarijs Inno. in c. grauem, de sen. excōmu. Bart. in l. aut facta. ff. de pœnis. 2. col. notatur. in l. & si feuerior, per doctō. C. de infamis, & infra eo. ver. 1. 2.

Item no. q̄ in crimine hærēsis sufficiunt minores probationes ad effectum pœnitentiæ imponēdæ, quia in dubio semper est præsumendum pro hærēsi quò ad pœnitentiam imponendam, ut in c. literas, de præsumptionibus, & de hoc uide infra probatio, & infra testes.

Nunc uidentū est quæ impediunt pœnitentias exteriores.

Vtrum ludi impediunt.

Vtrum spectacula impediunt.

Vtrum exercitium militiæ impediunt.

Circa hæc uide Thom. 4. sententiarum, di. 16. & in decretis. c. falsas pœnitentias, de pœ. di. 5. & c. consideret. Et nota q̄ pœnitenti interdicitur ludus, & nē sit in eis, quia dum pœnitet tempus est flendi, nam ut habetur ecclesiast. 22. musica in luctu importuna est narratio.

Supra dictum est quæ sit pœnitentia falsa, & hic prosequendo dicendū q̄ falsa pœnitentia dicitur cum spretis pluribus de vno solo pœnitentia agitur, aut cum si agitur de vno, non discedat ab alio, unde scriptum est,

qui totam legem obseruauerit, offendit tamen in uno, factus est omnium reus. Iaco. 2. f. quantum ad uitā æternam sicut enim si peccatis omnibus esset inuolutus, ita si in uno tantum maneat, æternæ uitæ ianuam nō intrabit, habentur hæc de pœ. dist. 5. ca. fi. & in supple. pœnitentia. 4. §. 1. Ideo Prouiso Solerter.

Supra in §. item ultra, & in §. item iudicio, & in §. item si quis publicè, aliquid tactum est de pœnitentia pecuniaria, nunc subsequenter uideamus an, & quādo inquisitores possint imponere pœnas pecuniarias ipsis hærēticis pp delictum hærēsis per eos cōmissum. uide infra in 3. instructione inquisitionis pro quo no. glos. 23. q. 5. in c. si uos contra ecclesiā, super parte, uel pecuniæ. & in ca. statuimus, de male. & 4. q. 3. per totū. Et est dicendū q̄ possunt imponi hærēticis pœnæ pecuniariæ. s. pro officio inquisitionis exequendo, & ipsius sustētatione, uel ad alios pios usus offerendæ. nec hoc est contra tex. nolentes. de hæ. in Cle. ubi fertur excōicationis snia contra inquisitorē p̄textu officij modis illicitis pecunias extorquentem. unde Ioā. And. in d. c. nolentes, super uerbo pecunia, dicit pœnas pecuniarias, applicandas officio non prohibet imponi, & exigi, sed illicitas exactiones non fieri. ff. de officio p̄q. illicitas, in prin. licet dñs Guido Fulconis, qui fuit Papa Clemens. 4. in 3. quæst. de illis. 15. quas fecit ad inquisitores, quæ querit, unde possit eis prouideri, in fine dicit sic, consulerem tamen q̄ ab his quibus iniungitur pœnitentia dandæ pecuniæ in aliquos usus pios, recipere tur ad istud, honestè tñ, & sine scandalo laicorū, & propter tenacitatem

præ-

prælatorum. Circa quod dicit Math. in dicta Cle. nolentes, de hærēticis. q̄ bene potest inculpatis de hoc crimine imponi pœnitentia pecuniaria p pauperibus, uel alijs pijs operibus, ut dicto ca. accusatus. §. de quæstionibus, & §. si uerò, de hærēticis, li. 6. refert etiam fratrem Aluarum Hyspanum tenuisse, q̄ hanc multam pecuniariam inquisitores imponūt, quotiens aliqui proferunt uerba hærētica aut ludendo, aut ex ira, aut ex uacua simplicitate, & ignorantia, quæ tamen excusationem non habet, & his casibus, & similibus possunt inquisitores culpatos punire pecuniariter. nam ecclesia. hoc facit, ut 2. dist. quamquam. de Iudæis. ad liberādam, de rap. in archiepiscopatu.

Nota q̄ pœnitentia pecuniaria, quæ imponitur hærēticis, iustè eis imponitur, & est consona, & consonis iuri canonico: nā omnis res per quascunque causas nascitur, per eandem dissoluitur, ut 27. q. 2. omnis res & cum diuitijs annexa superbia, ut ait Gregor. & taciturnitas peccati ex superbia nascitur cordis, ut de pē. di. 1. est taciturnitas. & cum hærēsis ex superbia nascatur, & hærēticis nolint præcepta ecclesiæ seruare, nec obedire doctrinæ sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, sed elati eligunt sibi doctrinā reprobam, uel sequuntur doctrinā hærēticorum, & hærēsis ab electione dicitur, eo quòd quisq; sibi eligit, q̄ melius sibi esse, uidetur secundū Isidorum in suis etymologijs lib. 8. c. 3. tractando de hærēsi, & transumptiue in decretis. 24. q. 3. hærēsis. hærēticus est qui falsam opinionem de fide inuenit, uel inuētā sequitur ut 24. q. 3. hæc est fides, & 24. q. 3. hærēti-

cus. & cum ex superbia uult magis obedire suæ falsæ opinionis hominibus quàm Deo & mandatis ecclesiæ, quòd nullo modo licet iuxta illud actum quinto, & quia secundum definitionem Augusti. hærēticus dicitur qui pro alicuius temporalis comodi & maximè uanæ gloriæ, principatusque sui gratia falsas, ac nouas opiniones gignit, uel sequitur, & cū iste finis bonorum temporalium, & diuitiarum traxerit istos in hærēsim, dum transierunt, uel redierunt ad ritus, & cœremonias Iudæorum, sicut ipsi confitentur, crederent quòd propter obseruantiam legis Moyssi augmentabuntur eis bona temporalia, & diuitiæ, sicut antiquitus suis parentibus Iudæis. promissum fuit in ueteri lege. & cum per ea quæ quis peccat debeat torqueri, ut extra de iure patro. c. pastoralis, cum simi. & cum illa pœna debeat imponi, quæ magis timeatur, ut lite non conte. ca. quoniam frequenter. & 23. q. 4. ea uindicta. ergo. & quia magis in eis imprimit pœnitentia pecuniaria, quàm alia pœna, & cordialiter dolent de pecunia tollenda, propter enorme crimen omnibus diebus uitæ suæ debent egere, & lugere, ut superbia eorū humilietur, ut in l. quisquis. C. ad legem Iul. maie. q̄ est canonizata. 6. q. 1. si quis cū militibus. ergo conuenientior pœna est ipsis superbis pœna pecuniaria, quā aliqua alia, ut depositis diuitijs propter quas superbierunt, & inciderūt in hærēsim, humilientur, & detestentur errores suos, & confiteantur corde, & ore fidem catholicam. tamen tales pœnitentiæ pecuniariæ non debēt imburari, sed in pias causas, expēdi, ut supra tactum est, & statim dicitur in

§§. sequentibus. Nam ego vidi multos, qui uolebant ante pati penam corporalem, & afflictiuam corporis, & eligebant flagella publica, remanetas crucibus desuper sutis super omnes uestes portare, quam soluere poenam pecuniariam, sicut uidi per experientiam officij inquisitionis, specialiter in inquisitione Valentina. nam licet multi haberent unde soluerent pecuniariam penam, dicebant tamen se nihil habere in bonis, ut commutaretur eis pecuniaria in corporalem afflictiuam, de quibus ostendi possent, & nominari proprijs nominibus in speciali quos propter prolixitatem hic non declaro. sed si necesse fuerit, eos demonstrabo, nec non in alijs inquisitionibus Gebenensi, & Carthaginensi, ubi per discursum temporibus diuersis uidi exercendo officium inquisitionis, recipiendo dictas poenitentias pecuniarias ab ipsis ea propter cum talis proposito.

Item dicendum circa hoc quia aut inquisitor damnat quem tanquam haereticum, aut non, sed recipit eum ad abiurationem, & poenitentiam, uel ut suspectum. in primo casu si damnat eum tanquam haereticum, non potest eum damnare in certa pecuniarum determinata quantitate duplici ratione. prima, quia ex quo damnat eum tanquam haereticum, omnia bona sua sunt illi auferenda, unde ex quo auferendo sibi partem uel aliquid ultra illud. Secunda, quia ex quo damnat eum de haeresi, & tanquam haereticum, non potest immutare penam commutando eas in pecuniam, quia contra haereticos poenae sunt determinatae a iure, & sic certè non est in potestate

iudicis, seu inquisitoris ipsas conuere, seu commutare in pecuniam. nam facti quidem quaestio est in potestate iudicis, sed poenae impositio est in potestate legis, seu iuris, ut ff. de uerborum signifi. l. aliud. §. i. & l. si qua poena, & melius. ff. ad Turpil. l. i. uer. n. ut Papinianus. & sic hoc casu non poterit commutare poenam a iure determinatam in pecuniam per iura praedicta. & maximè quia inquisitor est delegatus, ut extra eo. c. per hoc, lib. 6. & commutatio poenae a iure statuta non potest fieri per delegatum, sed demum per delegantem, scilicet per Papam, qui potest super ipso crimine dispensare, ut de poeniten. c. 2. & ibi no.

Si uero non condemnat tanquam haereticum, sed uult inobedientem punire, uel suspectum, uel redeuntem corrigere, & purgare, tunc poterit indicare pecuniariam multam, sicut & posset pro motu suo alias poenas iniungere, cum his casibus poena non inueniatur a iure determinata, imo relinquatur talis purgatio arbitrio iudicis inquisitoris, ut extra de haereticis ad abolendam. §. praesenti, & c. excommunicamus. §. i. & §. ad iurimus, & de purgat. cano. inter. cum igitur relinquatur arbitrio iudicis inquisitoris ista purgatio, certè pro suo motu imponet poenam pecuniariam, uel aliam, ut extra de officio dele. c. de causis, & ff. de effraeto. l. i. §. expilatores. & potest hoc casu intelligi extra eo. ti. c. 2. circa prin. uer. inquisitionis, in compilatione Clementi. ubi dicitur quibusuis modis illicitis, ut supra praemittitur extorquere pecuniam, tamè pecuniarias bene possunt exigere. & ista tenet ibi glos.

De forma imponendi poenitentiam pecu-

pecuniariam uide infra in 7. instructione inquisitionis.

Idem de forma sententiae poenitentiae pecuniariae uide infra sententia §. item circa formam.

Caveat tamen ut uolens imponere poenam pecuniariam non auferat sibi omnia bona, quia hoc non licet, ut dictum est supra confiscatio.

Et hanc poenam pecuniariam non imponet inquisitor, uel episcopus improvidè, sed tunc quando uidet quod talis poena magis timetur, & magis dolet quam alia poenae poenitentiales. ut puta quia purgandus est diues & cupidus, & dolet de pecunia tollenda cordialiter: nam tunc imponet poenam, ut lite non conte. cap. quoniam frequenter, in fi. 23. q. 4. ea uindicta, & 23. quaest. 5. prodest. uide supra poena §. illa.

Item si quis propter cupiditatem & auaritiam suam diutius est sceleratus postea reddit se suspectum dicendo quod facere usuram non est peccatum, talis punietur in perditione pecuniae, cum deliquerit in ipsa acquirenda, ut sic puniatur in eo in quo deliquit, ut de iure patro. ca. pastoralis, cum simi. Et hac eadem ratione si purgandus expendit certam quantitatem in sustentationem, & alimoniam, poterit puniri, ut tantundem conferat in opera pietatis.

Et quod haec potestas imponendi poenam pecuniariam sit attributa inquisitoribus, habetur etiam in quadam extrauagante Inn. Papae, quae incipit, Super extirpatione. ubi expressè dicitur quod inquisitores possunt poenas pecuniarias imponere, & eas possunt expendere in sustentatione officij inquisitionis, & in fauore fidei,

quamuis hodie in eorum priuilegijs, & consuetudine sit inductum, quod ipsi tenentur certam partem istarum poenarum pecuniarum camerae Romanae ecclesiae re assignare.

Sed circa praedicta quaero nunquid istae poenae pecuniariae possint clericis imponi? & dicendum quod si ipsi clerici non habent proprium patrimonium, non possunt eis imponi, quia pro eorum delicta non debent diminui bona ecclesiarum, ut de haer. c. 2. §. nunc scienter, in Cle. nam delictum personae non debet in damnum ecclesiae redundare, ut de re iu. ca. delictum, li. 6. si uero habet proprium, tunc poterit imponi sicut alijs, quia ratio praedicta prohibens cessat omnino. & sic nota. quod clericus se potest obligari poena pecuniaria, ut 23. dif. in c. quamquam, in tex. & in gl. & 21. q. 5. si quis cuiuslibet, & extra de arbitris, cum dilecti.

Vnde si condonatus in pecuniam propter crimen non potest soluere, iudex ex interuallo poterit in poenam corporalem permutare, & hoc obtinet in quocunque crimine pro hoc ff. de in ius voc. l. fi. & de iurisd. om. iud. l. si quis id quod §. seruos. Cautius tamen faciet iudex si formet sententiam bimembrem, quando condemnat in pecunia. hoc modo uidelicet, condonate in pecunia, & nisi solueris intra tale tempus, mando patiaris talem poenam corporalem. ita not. Bald. in dicta l. & si seuerior. faciunt notata in simili per eum in l. cum iudex. C. de sententijs.

Quid si purgandus cui fuit iniuncta poenitentia, fuerit impeditus in adimplendo iniunctam sibi poenitentiam, fortè ualetudine, uel temporis

austeritate, uel alio iusto impedimento, an talis excusabitur? & dicendum q̄ sic. ar. ff. de excus. tuto. l. si cum ipse, & l. non solum, & ff. si quis cautio. l. 2. §. 3.

Si uerò poterit sibi aliquid imputari, ut puta quia potuit præuenire impedimentum, tunc non excusatur, ut ff. si quis cautio. l. 2. §. si quis, cum concor. Et semper intelligas q̄ eo casu, quo fuit impeditus, nihilominus iniunctam sibi pœnitentiam adimplebit postea, quia illud præceptum cōtinuit in se duo, uidelicet q̄ aget pœnitentiam, & quòd intra diem unum, & licet dies sit transacta, in qua debebat adimplere, tamen durat præceptum de pœnitentia adimplenda, ut ff. de arbitris. l. Celsus, & extra de do. lo, & contu. c. dilecti.^k

Si autem purgationes, seu pœnitentias sibi iniunctas humiliter impleuerit, tunc ad tollendam omnem infamiam ortam contra eum poterit per inquisitorem publicè in prædicationibus pronunciarì uirum boni testimonij, & famæ, ut de purga. cano. ca. ex tuarum, & 15. q. c. 1. & 2. quæstio. 5. ad hæc, & capi. omnibus. uide supra abonare.

Quid autem si ille cui iniuncta fuit pœnitentia, defecerit in purgatione morte præuentus, nunquid hæredes teneantur illam pœnitentiam adimplere? & dicendum, ut supra in litera filij, & supra obligatio, scilicet quòd si pœnitentia est pecuniaria, quòd ipsi hæredes qui successerunt in bonis, tenentur eam soluere, & adimplere, ut in c. parochiano, de sepultur. & in c. in literis, de rapto, & c. a nobis, el. 2. de sententia excommunicationis. fecus autem, si pœnitentia non iniun-

cta illi decessisset, ut dicto ca. accusatus. §. porrò. Et ubi prædictus suspectus obligasset bona sua p̄ huiusmodi pœnitentia iam iniuncta adimplenda, trāsirent bona huiusmodi in quæcunque, etiam particularem successorem dictorum bonorum cum prædicto onere, ut probat idem tex. §. si uerò. qui tex. satis apertè determinat illam difficultatem, an pro delicto bona delinquentis sint tacitè obligata fisco. de quo uide supra obligatio, & in extrauagan. Urbani. 4. quæ incipit, quia super nonnullis.

Nota quòd licet delinquens non perfecerit pœnitentiam ante mortem, quòd per hoc non iudicabitur ab ecclesia peccator, quando per eum non stetit, quia quòd per me non stat, mihi imputari non debet. Hęc Dominicus in c. statutum, de hæret. l. 6. in §. sanè.

Sed posset quæri, an non adimplens pœnitentiam sibi iniunctam per inquisitorem dicatur relapsus? uide in 7. instructione inquisitionis. Et dicendum quòd postquam quis reconciliatur de hæreti, & post correctionem, & reuersionem hæresi abiurata, si non adimplet pœnitentiam sibi iniunctam, sicut ei imponitur per inquisitorem in sententijs dicendo quòd eas adimpleat sub pœna relapforum, circa hoc uide Lapum in capi. litera, de præsumptio. sed dici potest quòd isti tales pœna relapfi possent puniri, ut tenet Frideri. de Senis in consil. 152. aliàs 157. informis, quòd incipit, Alexander, episcopus. Et circa hoc Ioan. Cald. in c. literas, de præsum. recitat, q̄ de facto accidit cuidam Senensi, q̄ fuit deprehensus in hæresi, & correctus, & postmodum fuit sibi in pœnitentia

tentia iniunctum ita, ut non intraret ciuitatē per sex menses, iste ante tempus intrauit ciuitatem, & sic non obseruauit pœnitentiam, quærebatur utrum iste esset relapsus, & condemnandus ut hæreticus? & multa consilia super hoc emanauerunt, & per al legatum. ca. literas, de præsumpt. aliqui dicebāt. quòd sic. sed durum esse uidetur. unde ipse faciendo differentiam dicit, quòd quandoque imponitur pœnitentia, quæ directè est contra hæresim, ut quòd debeat detestari hæresim, & prædicare contra ipsam. Item quòd non conuerfetur cū hæreticis, & similia. & hoc casu si nō obseruat, & adimplet tale mādatum, iudicabitur tanquā hæreticus. Quandoque uerò imponitur pœnitentia, quæ non est directè contraria heresi, ut ieiunare, peregrinari, & similia, si modò non obseruat talia, non ideo propter hoc dicitur relapsus. & sic fuit consultum secundum eum, qui ad hoc allegat 30. dist. c. fi. de purga. ca. inter sollicitudines.

Sed breuiter respōdendo dico, q̄ tunc dicitur relapsus quando facit contra pœnitentiam illud, quòd non fit dubium fecisse ex consequentia, & sequela approbati a se prius erroris, ut probatur in c. accusatus. §. ille quoque, de hæreticis, li. 6. & hæc pœna ponitur ipsis redeuntibus in sententijs per inquisitores, quando eos recipiunt ad gremium ecclesiæ ponendo condemnationem in sententia absolutionis, scilicet te absolui-mus a sententia excommunicationis qua tenebaris affectus, si tamen ex corde redieris, & iniuncta tibi mādata seruaueris, & illa conditio ponitur causa delendæ quæstionis. & sic

expedit dici, ut si quid ei imponatur, & nō adimpleuerit, & seruauerit, habeatur pro non absoluto & hanc formam sententiæ ponit Archi. in ca. ut commissi. §. nec, quem sequitur Ioā. An. in nouella.

An falso testi possit imponi pœna pecuniaria, uide infra testis.

An pœna carceris possit commutari in pœnam pecuniariam, uide infra rediens.

Pœna pecuniaria debet solui de moneta currēte tempore solutionis, in Spe. de obliga. & solu. §. nunc aliqua, ver. fi. & ibi Bal. in addi. ver. obligatio, & in l. illud, in vlt. col. ver. ultimo quæro. C. de sacrosan. eccle.

Pœna ordinaria non imponitur secundum canones ex inquisitione, sed secundum leges, sic sicut ex accusatione. Inno. in c. cū P. de pur. ca. quòd uerum, si procedatur causa cognita, nō si incidenter: quia tunc extraordinaria etiam secundum ll. nota. in l. nullum. C. de testi. & in lictus ff. de infamibus, & Bald. in marg. ver. si pœna, verlicu. 5.

An pœna priuationis beneficiorū, & suspensionis possit commutari in pecuniam per uicariū episcopi? Paulus de Cast. cons. 117. ubi post multa eleganter dicta dicit quòd non.

Pœna pecuniaria commutatur in corporalem, etiam si erat applicanda parti, non si fisco tantum, quòd vltimum tenet Inn. in cap. Odoardus, de solu. sed primum tenet Abb. per text. ibi in c. sincm, in ultimo nota. de do. & contu. ubi dicit uerum, etiam si talis pœna sit interessē ex parte recipientis: secus, si pecunia non est pœna et ex parte rei soluentis; quo casu debet reus expectari, donec ueniat ad

pinguiorem fortunam, secundum Abibi: sed quid econtra nunquid pœna corporalis possit commutari in pecuniariam? Bar. quod sic in l. cum duobus. §. idem respon. si socius. ff. pro socio.

Pœna pecuniaria soluta pro cōdēnato per tertium, nē condemnatus patiat pœnam corporalem, uel exiliū, potest repeti a reo, dato etiam quod soluisset ipso nolente, & inuito. Bart. in l. Stichus, de pec. leg. quod no. ad l. mita. l. fi. C. de neg. gest.

Quæ sit pœna in causa inquisitionis, uide in Spe. de inquisi. §. i. in fi. & §. 4. per totum. ubi etiam dicit de pœna in causa accusationis, & in causa denunciationis, & notorietatis.

Pœnam fustigationis, uel aliā corporalem si malit subire condemnatus, quā soluere pœnam pecuniariam, non auditur. Bald. in l. quicumque, penul. col. de fer. fug. per l. de pollici. ff. de polli. quid autem si uelit potius detineri, quā fustigari, an audietur. Bald. in d. penulti. columna, dicit quod sic, per no. in l. prima, C. de cef. sio. bono.

Pœna spiritalis non tollit temporalem. Bald. in l. placet, ad fi. C. de sac. san. eccle.

Pœna ignis de iure communi debet imponi Iudæo persequenti alium Iudæum Christianum effectum ad Dei cultum, ut in l. 2. C. de Iudæis.

Pœna criminalis pecuniaria nō imponitur ei, qui proprium non habet, nec accusari potest de crimine, de quo sit pœna pecuniaria. in Spe. de accusato. ver. 1. addo latē Barto. in l. hos accusare. §. fina. ff. de accusa. dum tractat an pœna pecuniaria cadat in feruos, & monachos, cum nihil habeant.

etiam in Spe. ti. de reo, ver. sed an monachus. Pœnam pecuniariam soluere non ualens ob inopiam, luit in corpus, Spec. in ti. de accusa. §. 6. quid si pauper.

A D D I T I O N E S.

a Pœnitentia duplex est, altera quæ non est sacramentum, prout accipitur in ethnicorum scriptis, & in iure civili Romanorum, & in canonico quandoque, uel in contractibus, ultimis uoluntatibus, atque iudicijs forensibus, pro mutatione consilij, & reuocatione prioris uoluntatis. l. quis sit 17. ff. de ad. l. edic. & l. qui ea menti. 67. ff. de fur. & in regu. quod semel. 22. extra de regu. iur. & in regu. mutare consilium. extra eodem, & in l. nemo potest. ff. eod. cum glo. suis, & l. si pecuniam. 5. de cond. cau. data. & l. cum hic. 33. §. pœnitentiam. ff. de donatio. inter vi. & ux. l. 2. 3. & 4. C. de reuoc. can. donatio. Cic. ad Atti. 246. non pœnitent me consilij de tua mansone. Altera est unum de septem sacramentis ecclesie, sicut accipitur, in titu. de pœnitent. & remis. & de pœnitent. dist. 1. 2. 3. 4. & 5. & deinceps, de ea item agitur in Syno. Trid. sess. 6. & 14. in Catechis. de pœni. sacram. copio e. item libro quarto, senten. dist. 14. & deinceps, & hic cum non solum admissi sceleris causa intimo animi sensu dolemus, uel eius doloris externum etiam aliquod signum damus, uerum unius rei causa in eodem mœrore sumus, catechis. capi. 1. Est autem pœnitentia, ait Ambro. mala praterita plangere, & plangenda iterum non committere. de pœnit. dist. 1. ecce. & lib. 4. sentent. dist. 14. hanc secundam post naufragium deperditæ gratiæ tabulam, sancti patres apte nuncupauerunt, Syno. Triden. sess. 6. capi. qui uerò. 14. de lapsis. cap. secundo de pœnitent. dist. 1. ex Diuo Ieroni. quædam

dam est solemnis, quædam non solemnis, sed & illa partes habet quæ tanquam totam, integramq; pœnitentiam constituunt, contritionem scilicet, confessionem, & satisfactionem, Syno. Trident. in cita. sess. Catechi. eodem titu. capitu. sed quoniam libro quarto, senten. dist. 16. de pœni. dist. 1. c. perfecta. De huius nominis uaria notione & potestate, & ceteris ad salutem pœnitentiam pertinentibus. affluenter uide catechis. P. V.

b Omnia sequentia usque ad uer. sed circa prædicta est sciendum, quod ista supra dictæ pœnæ pœnitentiales. transcripta sunt ferè ad literam, ex cap. 20. Calder. in tracta. de hæreti. ti. de pœnitent. pœni. a princ. usque ad numero quarto, uer. & scias quod si purgandus deficit. Pro ijs. quæ hic tractantur uidere poteris Zanchi. de hæreti. cap. 19. & ibid. latius Campegi. in additio. in uers. poterit indicere. qui alios citat, de hoc repertorio inquisito. mentionem faciens, uer. idem confirmatur per reper. inquisi. dum autem subdit, & adde Iaco. septi. in suis instit. catho. c. 46. legendum est, adde Iaco. Simanc. Quint. Mand.

c Hic deest secundum membrum, quod legitur in Calderi. supra citato loco uidelicet, Aut ad salutem animæ tantum. Petrus Vendramenus.

d Aliqua hinc absunt, quæ leguntur in Calderino loco præ citato. nu. 1. P. V.

e Vsuram non esse peccatum affirmans hæreticus est, Guindis. de hæreti. q. 9. nume. 2. Carer. eodem titu. nu. 9. & auctor supra in uer. Hæreticus, uer. item asserens pertinaciter. Et quod puniatur in perditione pecuniæ uoluit Zanchi. de hære. ca. 19. ante nume. 4. Quint. Mand.

f Purgandus legitur in Calderino. Petrus Vendramenus.

g Hic locus corruptus, & mutilus si cum Calderi. conferas uidetur, unde corrigenda

est ita, Et per quas is qui fuerat infidelis, ostendat se nunc esse fidelem, & per quas is qui ostendit se corruptum ostendat nunc se esse correctum, & per quarum obseruationem eius infamia conuertatur in famam, donec omne eius scandalum & c. Petrus Vend.

h Hæc ad literam habes apud Zanchin. de hæreti. ca. 19. per totum qui transcribit omnia. hic posita per plures colum. usque ad uer. Vnde si condemnatus in pecunia propter crimen, uide latē per Campegi. ibi in additio. qui alios ad hæc citat. Q. M.

i Hoc integrum caput inuenies apud Guindis. de hæreti. c. 17. nu. 6. uer. unde si condemnatus. Q. M.

k Hoc modo circa aliam materiam arguit Lopus alleg. 87. Mattheus. post nume. 5. & ibi addo in uersicu. de donation. Quintil. Mandos.

Per. ^a Ista præpositio, Per. augeat id cui adiungitur, ut ff. de uerbo. sig. l. pernoctare, de offi. præsi. l. illud. simile in præpositione, de, ut ff. de pœ. l. i. in prin.

A D D I T I O N E S.

a Per. quando augeat, quando ponatur negatiuè pro iuxta, pro de, & uix. & alias significationes. uide Alciatum in l. pernoctare. de uer. sig. Q. M.

Perseuerantia. ^a Non necessitas, sed uoluntas facit perseuerantiam. quod enim necessitate fit, cito soluitur. quod uoluntariè arripitur, perseuerat, de conse. dist. 5. quicquid.

ADDITIONES.

a *Perseuerantia est in ratione bene considerata, stabilis ac perpetua permanſio, Cic. 2. de inuentio. de munere perseuerantię. Syn. Triden. sess. 6. c. similiter. 13. & Cano. 16. & 22. c. suggestum. 6. q. 1. c. non reuer tebantur de pgn. dist. 2. D. Aug. de Ciuita. Dei lib. 11. c. 12. & in iure in aliquib. perseuerandum nobis esse præcipitur. l. nam & si. 15. §. h. gredi. ff. de inoffic. testamen. l. item eorum. §. quod si. ff. quod cuiusque vniuer. no. in quibusdam ut in delictis cessandum. l. capitalium. §. solent. ff. de t. om. & l. si qui C. de postu. alioquin pœna maior irrogatur, In priori casu prodest ex citatis iuribus, & l. si pro patre. §. rursum. ff. de in re ver. in secundo officit ex eisdem iuribus perseuerantia ut autem delicti pœna vitetur, si consummatum est pœnitentia minimè prodest. l. eum qui. ff. de sur. & l. quis sit fugitiuus. ff. de edil. edic. vide Azo. in Brocard. Rub. de pœnis. §. 5. P. V.*

Perpetuum ^a Quid dicatur, & quid æternum, no. in l. eum debere columnam. ff. de ser. vrb. prædio. vide Arch. de elec. at circa lib. 6. Alberi. & Bart. super rubrica. C. de coha. cle. & mu. clericos, inst. loc. §. adeo. de hære. ad abolendam. 1. q. 1. reperiuntur. 10. q. 2. perpetuum.

Perpetuum. i. semper, siue cõtinue ff. de feruit. in rubrica. C. de impube. & ali. subst. l. humanitatis.

Item perpetuum, & sine temporis præfinitione, C. de diuersis rescrip. l. falso.

Item perpetuum, id est quod durat usque ad 30. uel 40. annos. ff. de vsur.

& ha. l. per seruum. 12. di. capitu. r.

An simpliciter prohibitus uideatur perpetuò prohibitus, uide 20. q. 1. sicut, & de electi. cupientes. §. cæterum, lib. 6. C. qui po. in pig. ha. l. scripturas.

Perpetuum filètium quomodo intelligatur, uide notata de proba. licèt & c. praecedenti.

De perpetuo uicario no. in Cle. 1. de of. uica. de excel. præla. frequens. §. ecclesias, de iure patron. c. 1. de of. Arch. ad hoc.

An sentètia lata super crimine sit perpetua, uide infra sententia.

An pro pœnitentia imponenda p delicto possit allegari præscriptio, uide infra præscriptio, in §. & primò uidentum.

ADDITIONES.

a *Perpetuum, dicitur quod est continuum & sine intermissione, Ouid. 1. met. Ad mea perpetuum deducite tempora carmen. Cic. pro Rabi. nam meę vitæ perpetua consuetudo ad eum defendendum est adhortata, l. humanitatis. C. de impu. & alijs subst. continuatione itaque rei durante perpetuum uocatur, factum inde est ut queque res, dum esse perseuerat perpetua dicatur, unde perpetuum quod durat in hominis uita. l. 1. ff. pro socio. actio perpetua, quousque permit tente lege continuat, nec refert utrū plus minusue duret, quia eadem ratio est, unde perpetuum edictum, quod omni sæculo sic permanſurum est, l. edita. C. de edend. item quod perpetuam causam habet, l. foramen. ff. de feruitu. Vrb. prædio. l. 3. ff. de excep. idem in eo, quod per surrogationem perpetuatur. l. eum debere. ff. eodem pro generali quandoque sumitur, quoniam perpetuum omni tempore solet habere locum. Instit. de*

de satisfacta. §. sed non hoc perpetuum non habet igitur diuersos, arbitros, sensus, cum idē esse uideatur, ubi eadem uigere ratio uideatur. arg. l. legis illud. 3. 2. ff. ad leg. Aquil. Pet. V. end.

Periti ^a Qua de causa conuocantur p inquisitores ad examinationem processuum, uide supra inquisitores.

An periti quando conuocantur ad consilium per inquisitores, possint petere salarium, uide supra gratis, & infra salarium.

ADDITIONES.

a *Periti dicuntur, qui usum & exercitationem rei calleant, & aliqua in re sunt artifices, Cic. pro Cornel. si usus patronorum, in iudicijs uideret, a peritissimis L. Cornelij cā defensa est, Pro Fonteio. Peritus ad usum, & disciplinam belli, Aperiō, antiquo uerbo, ut quidam existimant, unde experior, trahi putant, Nonius, pro eo qui sit plusquam doctus, accipit Ciceroniana auctoritate, qui de off. lib. 3. cum sint inquit, docti a peritis, desistunt facillè a sententijs, hic pro iuris peritis accipiuntur, sicutis opponuntur, in l. Seruius. ff. quod vi aut clam. vide Directo. in qui. p. ur. 3. de peritis, & aduocat. q. 77. usque ad q. 83. P. V.*

Perfunctoriè ^a Aduerbium. i. ne gligenter, ut 40. di. ante omnia.

ADDITIONES.

a *Perfunctoriè. Adde l. 5. §. 1. ff. quod vi aut clam. & l. qui libertatis. 69. §. 2. ff. de euictio. & Bud. in annota. ad pande. sed in*

pandectis Florentinis, & apud alios legitur, perfunctoriè, quæ forsitan lectio uerior est, hoc enim aduerbium, perfunctoriè, ita sumptiè uidetur denotare contrarium suo uerbo, unde deducitur, est enim perfuncti, ad extremum usque suum obire munus, & operam nauare strenuè. Cic. de senect. nam dum sumus in his conclusi compagibus corporis. munere quodam necessitatis, & graui opere perfungimur. Item in Anton. mihi iam optanda mors est perfunctio rebus ijs quas adeptus sum quasque gessi. Livi. lib. 6. 2. belli pœnici Romani Consules perfuncti, quod ad Capuam attinebat cura, Caio Neroni, & c. uel melius nihil refert, quia per consequentiam significat effectum munere perfunctorum, qui ea perfuncti, se remisè gerere solent, unde pro tepidè agere sumitur, hoc idem nesciunt in defunctoriè, sicut alibi legitur apud eund. V. lpi. m. in l. secunda, ff. ad Tertul. lia. & in l. vni. C. qui mun. tute. Petrus V. endramenus.

Pertinax ^a uel pertinaciter. p. tinaciter dicitur affirmare ille, q. est obstinatus uel quomodo non uult se remouere de opinione sua, secundum Ioã. de Imo. in Cle 1. de utu. & ibi addit quod licèt nō affirmet, uel neget, sed taceat, tamen pertinaciter credat nō esse peccatum cõmittere usuras, dicitur hæreticus ex mète. facit quod dicit beatus Tho 2. 2. q. 3. ar. si. ibi, si quis interrogatus de fide taceret, ex hoc crederetur uel quod non haberet fidem, uel quod fides non esset uera.

Item pertinaciter uidetur defendere peccatum, qui delinquēdi auctoritatem usurpat. nam magis delinquit. Ab. in c. quamuis, in prin. de decimis, & Pet. de Anch. in Clem. 1. de usuris, quod

quod q̄ pertinaciter asserit decimas non deberi, dicitur hæreticus. & ibi dicitur quod qui pertinaciter asserit exercere usuras non esse peccatum, dicitur hæreticus. item qui pertinaciter stat in aliqua opinione, dicitur hæreticus. *tex. in Cle. 1. §. porro, in verbo, Pertinaciter p̄sumpserit, de sum. Trini. & ibi gloss. Ab. in apostilla ubi notat illam glo. quis dicatur proprie pertinax, & quid pertinacia. & Bald. post Iaco. Butr. in l. nemo. C. de sum. Trini. ubi refert Iaco. But. dixisse ibi, quidam professus contraxit matrimonium publicè debet puniri ut hæreticus, quia p̄sumitur in errore. secus si occultè, quia uidetur esse in dolo, & non punitur ut hæreticus. dicit ibi Bald. hoc esse uerum, si pertinaciter stat in hæresi. & de hoc est *text. in l. 2. in uerbo, pertinaciter. C. ubi quis decur. uel cohort. & ibi Bal. dicit in uerbo, sciant, quod si alius cōuenitur coram incompetenti iudice debet uti clausula, in quantum sitis iudex com-**

piens, sed potius pertinax.

Ille dicitur pertinaciter resistere, qui iudici p̄cipienti non obedit, & sic facit quod ille possit condemnari ut hæreticus pertinax, qui inquisitori aliquid asserenti non credit. unde dicitur in *cap. cum contumacia, de hæret. lib. 6. animo pertinaci, nam illo casu propter contumaciam, & excommunicationē p̄sumitur in dubio pertinacia, nisi aliud appareat, ut puta quia inquisiuit de iudice: uel instabat pro absolutione, uel offerebat satisfactionem, & his similia. alibi uerò non p̄sumitur pertinacia, nisi de illa constet, ut in *Clem. 1. §. porro, de sum. Trini. & fide catho. & de usuri. cle. ex graui. §. sanè, secundum doct. in allegato. ca. cum contumacia, sed licet quis mandata ecclesiæ transgrediat, & non pertinaciter, non dicitur hæreticus, licet peccet, & sic intelligitur, & notatur. 19. distinctio. nulli fas est.**

Item quis dicatur pertinaciter defendere, uel quis dicatur pertinax, nota. *gl. in cle. 1. §. porro, de sum. Trini. Pau. in cle. 1. §. cæterum, de usu. facit l. 3. §. tutores. ff. de suspec. tuto. ubi dixit per illum *tex. iuncta glo. quod ille dicitur pertinaciter resistere, qui iudici p̄cipienti non obedit, quod facit secundum eum quod ille potest condemnari tanquam hæreticus pertinax, qui inquisitori aliquid asserenti non credit. pro hoc Ab. in c. qualiter. primo, de accu. ubi dicit quod iudex & quælibet discreta persona debet errorem suum corrigere cautè. quod est notandum contra illos, qui uolentes pertinaciter defendere unum errorem, incidunt in infinita inconuenientia. nam talis non potest dici fa-**

Pertinacia opponitur perseuerantia. sanctus Thom. 2. 2. quæstio. 138. articulo. 2.

Pertinax dicitur ille qui ualde impudenter tenet aliquid hæreticum, hinc est quod dicit idem Tho. ubi supra 2. 2. 138. ar. 2.

Item pertinax dicitur eo quod in proposito suo ad uictoriam perseuerat plus quam oportet. idem Tho. ubi supra & uide in l. si ad magistratum, & l. omnes, C. de decu. lib. 10.

Quis

Quis dicatur hæreticus pertinax, uide supra hæreticus.

Item quis dicatur credēs pertinax uide supra credens.

A D D I T I O N E S.

a Pertinacia uitium est finitimum uirtuti perseuerantia. Cic. lib. secundo, de Inuen. ti. de rebus ex peten. a peruicacia hoc distat inquit Noni. peruicacia est interdum bonarum rerum perseuerantia, pertinacia semper malarum. & subiungit auctoritates. pertinacis nomen aliquando tamen rebus bonis apposuere scriptores, Pertinacem quiddam dictum inde arbitrantur, quod sit nimis tenax. Varro de lingua Latina libro 4. a pertendendo putat dictum, nam qui pertendit in re aliqua in qua pertendere non debet pertinax appellatur. peruicaciter, uel ut diuersè legitur pertinaciter aduerbio, usus est in malam partem iurisc. in l. tertia, §. penul. ff. de suspec. tuto. Petrus Vendramenus.

Pertinax, qui falsaratione & non recta electione permanet, qui & obstinatus in malo dici potest, & qui non facile disuasionem admittit, qui similitudinem quandam cum continente habet, non secus ac prodigus cum liberali, & audax cum forti, diuersi tamen sunt. pertinacesque ij sunt, qui sua sunt sententiæ homines inuaditi, & rustici, Omnia hæc habes apud philosophum, moralium libro septimo, capitulo. 9. In materia nostra. quis pertinax hæreticus dicitur, qui erroneam opinionem, quam contra ueritatem, aut inuenit, aut sequitur, pertinaciter, & obstinatè tenet. Vmber. in Iudi. inquit. in uerbo. hæreticus numero decimo octauo, in 5. articulo. Quis autem dicatur pertinax iudicis arbitrio relinquatur. Io. And. in c. si diligenti de fo. comp. Feby. super rub. de heret. Iudo. Carer. in tract.

hereti. post nu. 4. uer. licet aliàs pertinacia. & Sim. in Ench. titu. 30. de pertinacibus. Quint. Mand.

Periurus ^a An inquisitor possit procedere contra periurū, qui prius iurauerat non exercere usuras, uel non dicere, & facere ea, quæ sunt contra fidem? & dicendū secundum Calde. in consi. 2. sub ti. de her. quod potest procedere contra eum tanquam contra hæreticum, uel male sentientem de fide. nam aliud est procedere contra aliquem tanquam contra hæreticum, & aliud contra eum tanquam contra suspectum de hæresi, secundum eum Cald. consi. 5. uide infra usura.

An periurium sit magnum peccatum? & dicendum secundum suum genus quod magnum peccatum est. Nā Tho. secunda secundæ, arti. 3. ibidem dicit qui periurat non sentit, aut dicit aliquod falsum de Deo, sed Deū adhibet testem falsitati.

An omnis periurus sit infamis, uide Abbatem in c. testimonium, de testi. ubi concludit, quod infamis efficitur periurus quando iurauit de futuro ei, cum quo contraxit, & non seruauit. & habetur in quadam extraua. Urbani quarti, quæ incipit, quia sup. nonnullis. ubi dicitur quod periurus repellitur a testimonio.

A D D I T I O N E S.

a Periurus dicitur qui falso iurauit, uerum si sequimur etimon uocabuli, uideatur in primis eum significare qui multum iurat: per enim p̄positio, denotat augmentum in ex ea compositis, Alciatus itaque scribit in l. pernoctare. ff. de uerbo. signific.

signific. id in hoc nomine non ostendi, sed suā amittere in eo & in alijs ibi connumeratis virtutem. sciendum igitur v̄sitate demonstrari quandoque consequentias & euentus primi sui significatus, a verbis quod ex Quint. supra docuimus, ut & accipi hic videtur. Solet enim ab his qui multum & sepe irant incurri periurium. c. nō est. & seq. 22. q. 1. & ideo pro eo cenſeo poni, qui non verē iurat. unde fit ut sacrę literę meneant iuramentum vitandum nisi flagitet necessitas, Catechis. in p̄cep. non assum. ca. verum ad fi. de periurio vide in cita. quāst. & alibi in sacro iure, item ff. in l. quōd si, 22. de dolo. l. videmus. in princ. de in lit. iur. cum seq. l. si duo. in fi. de iur. iur. & C. eo. l. 2. Periurium quid sit ex Cic. offi. 3. potes ipse cognoscere, non enim, ait, falsum iurare peierare est, sed quod ex animi tui sententia iuraueris, sicut verbis concipitur more nostro, id non facere periurium est. P. V.

Petulantia ^a Aduerbiū, ^b i. cōtumacia, ut ff. de p̄cenis, in l. aut facta, in glo.

ADDITIONES.

^a Petulantia, lasciuia siue effrenatio immo dica ad quolibet vitium dicitur. Cic. in Catil. Ex hac parte pudor illinc petulantia. Salust. in Cice. iniquo animo maledicta tua paterer, M. Tulli. si te scirem iudicio magis, quā animi morbo petulantia ista uti, a petendo dictam putauit Cice. de repu. 3. Non. idem, & pro improbitate accipi scribit. Petrus Vend.

^b Aduerbiū erit petulanter, id est improbē, cōtumeliosē. antithetō modestē, sic apud M. Tull. in Salustium. Desine bonos petulantissima insectari lingua, idem ad Atti. lib. 2. Diphilus Tragædus in nostrum Pompeium

petulanter inuēctus est Petulantia est effrenatio immodica ad quolibet vitium. Idem Cic. in Cato. maiore. Ut petulantia & libido magis est adolescentum, quā senum, nec tamen omnium adolescentum, sed non proborum. c. decet ad fi. & ibi Arch. de immu. eccle. lib. 6. Alberic. de Rosa. in Diction. in ver. petulantia. cum sequenti. Q. M.

Pestis ^a vocatur hæresis, ut habetur in c. quicumq; de hæret. & uide supra hæresis. de nominib. hæreticorum. & nota. q̄ cessat pestis, & Deus placatur, quando crimina puniuntur propter Deum, ut supra fornicatio, & supra occidi, & supra p̄na. Ideo Prouiso Solerter.

ADDITIONES.

^a Pestis est morbus contagiosus, ex aeris infectione initium plerunque capere dicitur & cælum pestilens, & ruinas minantur in munditiæ cloacarum ait Vlpian. in l. prima, §. 1. ff. de cloa. & quemadmodum a pestilentibus nos auertimus & fugimus ne contagione nos inficiant, ita sunt hæretici fugiend. Pet. Vend.

Præbendæ ^a canonicorum non sunt suæ, sed ecclesiæ, ut in c. ex literis, de probationibus.

ADDITIONES.

^a Præbendæ. orum. num. plu. dicuntur ligna, & sal, quæ parochi legatis publicè missis exhibere debent. Hora. serm. 1. Saty. 5. Villula tectum præbuit, & parochi quæ debent, ligna salemq;. Gell. libro 15.

c. 4. Qui sortiti prouincias forent præbenda publicè conduxisse, Acron tamen in expositione carminis Horatii, sub illarum specierum appellatione omnia hospitibus necessaria voluit intelligi. Hinc existimo præbendas canonicorum cepi vocari quod his quę v̄tutui necessaria preberi solebant, & adhuc obseruatur alicubi. nam his & superioribus temporibus suam quisque separatim possidet & administrat canonicus per præbendā nomē tamē idē pseuerat. ex ti. de p̄b. P. V.

Prædicare. ^a No. q̄ prædicatio Christi solū debuit esse ad Iudæos. Tho. in 3. par. q. 42. ar. 1. & debuit eos scandalizare, ea. q. ar. 2. & debuit esse publica, ea. q. ar. 3. & debuit esse uerbo, non scripto ea. q. ar. 4.

An inquisitores possint præcipere sub obedientia, uel sub p̄na excommunicationis, ut populus, & clerus uadāt ad eorū sermones. & licet in summa Angelica in dictione, inquisitor, determinei q̄ nō possunt, in §. 9. in fi. ubi nullo iure fundatur, saluo meliori iudicio crederem q̄ posset contrariū de iure fundari, si inquisitores uiderint tale officio inquisitionis expedire, ut in c. ut commissi, de hære. l. 6. & ita seruetur de consuetudine officij. nā publicè mandant præconizari, ut oēs de populo ueniant ad audiendū sermonem de fide, ut habetur in r. instruct. inquisitionis, & supra inquisitionis. §. quando inquisitores incipiunt.

An laici possint prædicare publicè & responderetur q̄ est eis interdictū ut habetur in quadam extraua. Gregor. 9. archiepiscopo Mediolanensi, cuius tenor talis est. Sicut in uno corpore, & infra. cum igitur nonnulli laici prædicare præsumant, & metuen-

dū existat, ne uitia sub specie uirtutū occultè subintrent, nos attendentes, q̄ doctorū ordo est quasi præcipuus, mandamus quatenus cum alios dñs apostolos dederit, alios prophetas, alios uerò doctores, interdicas laicis uniuerſis cuiuscunque ordinis censcantur, officij p̄dicadi. h̄t ē 16. q. 1. in c. aduicimus. & Leo Papa in epistola Maximo Antiocheno episcopo.

In Christum peccat qui doctores, & prædicatores ueritatis contristat. 11. q. 3. quicumque.

ADDITIONES.

^a Prædicare, publicè dicere, & celebrare penes Latinos ethnicos designat. Cice. Atti. li. 9. prædicat palā, se largitione superiorem, quā hunc fore Cef. 2. bell. ciu. Sæpe ex tribumali prædicauit aduersa Cæsarem prælia fecisse, Pro dimulgare, & per cōsequēs docere diuinū uerbum, & celsæ semē, & sacrosanctum Euangelium, hic & in sacris literis accipitur, di. 43. c. 1. & vlti. præsertim ubi de discretionib. prædicationis uerbi Dei, quales esse debeant cauetur, item Catechis. in operis præfatione, de eis, & prædicatione. uide ē Syn. Trid. sess. 5. & 24. P. V.

Præscriptio ^a superius uisum est de bonis hæreticorum, & de confiscatione eorum, & an possint alienari. nunc uideamus an, & quando bona hæretic. possint præscribi, & a quibus.

Et primo uidentum est, an ad penitentiam imponendam pro delicto possit allegari aliqua præscriptio? & dicendum quod etiam si lapsi essent centū anni, potest agi cōtra criminosum ad p̄niam imponendam pro hoc uide text. cum glo. notabili in c. admonere. 33.

q. 2. & vide supra defunctus. nā post mortem hæreticus potest declarari ad finem confiscationis bonorum, & vt memoria eius damnetur, vt supra defunctus. cū eius morte crimen non extinguatur, vt de hæreticis, in c. accusatus. §. in eo verò, lib. 6. & ibi per Dominicum. hinc est quod dicit Bar. in l. j. de apofsta. quòd il. & canones asserentes quod de crimine hæresis potest cognosci post mortem, debet intelligi intra quinquennium, vnde inquisitores ad finē publicationis bonorum non possunt procedere ad inquirendum post mortem hæretici elapso quinquennio secūdum eum ibi. sed gl. in allegato §. in eo verò, tenet quòd requiratur lapsus annorū. 40. al legat. de præscrip. c. fi. §. fin. l. 6. & ibi gl. & doc. maximè Io. An. in nouella. vbi est casus quod etiam intra annos 40. computandos hæretici memoria posset damnari. & hoc etiam tenet Petrus de Anch. in d. c. fi. de quo ibi per eum, & hoc nisi probetur de eius reuersione ad fidem ante mortem, vt no. in c. filij, de hæreti. libro 6. & vide supra filius, & supra defunctus. nam præscriptio bonorum non procedit viuente hæretico, ut supra defunctus.

Sed super^b præscriptioe bonorū illius, qui reperitur decessisse in hæresi, uidetur distinctio adhibenda, videlicet q̄ aut ille de cuius bonis querebatur, non reputabatur hæreticus tpe suę mortis, aut non reputabatur catholicus; puta quia fortè damnatus decessit, uel saltè diffamatus, uel suspectus de hæresi. Primo casu. s. q̄ defunctus nō reputabatur hæreticus successoris ipsius uniuersales, & singulares iuris, & rei præscribunt uniuersa bona defuncti spacio 40. annorum, dummodo hæc

in eis cōcurrant, primò quòd ipsi successores sint catholici: secundò q̄ habuerūt iustū tit. 3. q̄ habuerunt bonā fidē. 4. q̄ habuerūt diurnā possessionē absq; aliqua interruptione per totū dię tēpus. 40. annorum. & ita debet intelligi. & q̄ hæc exigantur, in c. 2. in fi. de præscri. l. 6. & in tex. probatur q̄ illa duo exiguntur, videlicet q̄ ille qui post mortem detegitur hæreticus tpe mortis reputabatur catholicus, & q̄ eius successor sit et catholicus, & pōt hoc secundū adiuuari alio iure, quia si esset infidelis, uel hæreticus non posset p̄sistere de iure, ut 23. q. 7. per totum, & 8. di. quo iure. & sine possessione p̄scriptio nō procedit, vt de reg. iur. sine possessione, l. 6. Itē exigunt scđm, uidelicet iustus titulus, ut puta quia isti successerūt illi, uel quod rē emerit, uel similia. Nā nullo tpe præcedente præscriptio non uēdicat sibi locum, ut C. de acqu. pos. l. diurna, & de rei uendi. l. nullo, & ff. de usuris. l. Celsus, cum sua materia.

An autē, & q̄n titulus de beat probari. uide extra de præscrip. c. j. li. 6.

Item exigitur tertio, uidelicet bona fides. nam sine ea præscrip. nō procedit, ut de regu. iur. c. possessor, li. 6.

Exigitur quarto, uidelicet possessio diurna absq; interruptione naturali, uel ciuili, ut ff. de usufructu. l. naturali. ff. de præscrip. 30. an. l. competit, & l. cum notissimi. §. sed & si quis debitor. & ibi no. ad q̄ extra de præscr. illud, & c. ad aures. his concurrentibus p̄cedit quadragenaria p̄scriptio in bonis illius defuncti, cuius memoria nūc dānē de hæresi, quantum aliās bona sequi soleant conditionē personę, ut C. de bonis proscriptis. aut bona. In secūdo uerò casu q̄n defunctus de cuius

cuius bonis agit modò, & qui modò detegitur hæreticus decessisse, non reputabatur catholicus tēpore suę mortis, dicas q̄ si cætera præmissa cōcurrāt, tamen quadragenalis præscriptio non habebit locum, quia præscriptio demum permittitur, ubi defunctus reputabatur catholicus tempore mortis, ergo ubi non reputabatur catholicus inhibet, iuxta illud quòd de uno permittitur, de ceteris prohibet, ut ff. de iudi. l. cum prætor, de præsc. c. nonne, cum si.

Sed dato q̄ quadragenalis præscriptio nō uēdicat sibi locū in hoc secūdo casu an cētenaria locū habebit, & vī q̄ non, quia a tēpore commissi delicti bona fuerūt delata in fiscum, ut sup. de confiscatione bonorū. & res fisci sunt impræscriptibiles, ut Instit. de usufructu. §. res fisci. sed ego crederē q̄ cētenaria uendicaret sibi locum, quia cum uerum sit, q̄ bona istius hæretici fuerunt delata in fiscum a tempore commissi criminis, sed publicari debent Romanæ ecclesię. quæ quidē præscriptio cētenaria contra Romanam ecclesiā habet locum, ut C. de sacrosan. eccle. aut. quas actiones, quæ est canonizata. 16. q. 3. quas actiones, & habetur apertè de præscrip. c. 2. in prin. l. 6. Sed illud intellige esse uerum, si modo possessor est catholicus, ut sup. dictum est in alio membro. & si et habuit titulū, & bonam fidem, cum possessor malæ fidei ullo tempore non præscribat, ut dicta. possessor, circa fi. Et quando uitiū contractū a defuncto concomitetur successorem uel non, patet. C. de acquiren. pos. l. uitia, cum sua materia. Et non mirum q̄ ea exigantur in præscriptioe quadragenaria. nam ista

cētenaria subrogata in locum alterius præscriptionis assumet sibi naturam illius, ut ff. de noxalib. l. si ex duobus, in princ. ff. si quis cau. l. si eum. §. fina. C. de re. vx. actio. l. i. §. fuerat. ff. si quis te. lib. esse, in fi. l. 1. §. hoc autem. non autem in cētenaria exigitur, q̄ ille reputabatur catholicus, quia tūc præmissis concurrentibus sufficeret quadragenalis, ut supra. hoc igitur deficiente exigerentur centum anni, sicut in alijs rebus Romanæ ecclesię p̄ iura prædicta.

Sed pone quòd domus aliqua fuit destructa funditus propter labem hæresis, & damnatum fuit terrenum, ut in perpetuum uacuum remaneret ad receptandum sordidum, vt dictum fuit supra in litera domus, ed q̄ in illa domo hæretici dogmatizabant, & faciebant conuenticula, & recipiebant cōsolationem, seu desolationem, & modò aliquis catholicus acquisiuit illū locum domus destructæ aliquo titulo, & possedit quadraginta annis, q̄n fuerat alicuius non-catholici. nunquid iste possessor dicitur præscriptif se hoc terrenum, ut possit in eo ædificare? quidam dicunt quòd sic, scilicet spacio quadraginta annorum eo casu quo catholicus defunctus decessisset per dictum capi. 2. de præscrip. lib. 6. Sed ego dicerē quòd neutro casu nec aliquo tempore præscribatur, quantum ad eam reedificandum, quia ex quo fuit damnatum, ut perpetuò uacuum remaneret, res effecta fuit impræscriptibilis uitio impediēte præscriptionem: nam istud onus seu uitium est reale, & afficit ipsam rem, & hoc reale uitium impedit præscriptionem, quia concomitatur rem, ad quemcunque peruenerit, cum semper transeat

cum onere suo, & per mutationē personæ, uel lapsum temporis non purgatur, ut Instit. de usuca. & de acqui. pos. l. uitia, & ibi nota. accedat. ff. de contrahenda empt. l. alienatio. de fer. expor. l. Titius. C. si minor se maiorem dixerit, per totum. Ex quo enim lex prohibet alienationem, uel reedificationem, semper, & omnino prohibet. ff. de præscrip. l. quos prohibet. & pro his potest dici, q̄ ex quo terrenū perpetuò prohibetur reedificari, cū hoc esset contra interdictum legum, uel canonum. & propter hoc non præscribit, ut C. de agri. & celi. l. quemadmodum. uide cap. possessor, libro 6. & quod ibi notatur. De iure ergo deberet in detestationem criminis uacuū remanere perpetuò. Sed isti inquisitores afferunt, se habere potestatem ex apostolicis priuilegijs, & consultationibus concedendi catholicis hæredibus licentiam claudendi cum sepibus, & cum muris dicta terrena, & faciendi in eis scalas, & porticus, & domus, & hanc potestatem exercent de facto, & habent licentiam de consuetudine & sic concedunt. de hac materia, uide supra bona, & supra alienatio, & supra confiscatio.

Rex ecclesiastica, uel fscalis si fiat prophana fit præscriptibilis. Barto. in l. Paul. in fine, de acquirenda hæreditate.

ADDITIONES.

^a *Præscriptio, id quod ante scriptum, & præmonstratum est, uel natura, uel lege, uel documento est ostendit, unde pro exceptione generaliter capitur in l. præscripta, titul. de excep. & præscriptio. imitatione Græcorum, qui paragraphen eam appellat, uel uti*

solet continens pro re contenta sumitur, deinde pro exceptione temporis contracto genere ad speciem sumitur, que in rebus mobilibus ususcapio, in immobilibus præscriptio ferè appellatur a Iustitiano. Instit. de ususcap. item præscriptionis uerbum ad longi temporis acquisitionem refertur. l. qui alienam. ff. de emdicio. l. ei qui. ff. de ususcap. l. quinque. C. s. in regum. Pet. Vend. b Hec eisdem propè uerbis reperiuntur in Calde. de heret. c. 4. P. V. c Hic & in sequentibus quedam præmissa sunt ex Calde. restituenda. Petrus Vendramenus. d In Calderino sic legitur. Quando fuerat alicuius qui decesserat catholicus, uel centum annis, quando fuerat non catholicus nunquid &c. P. V.

Præsumptio ^a in delictis semper præsumitur offensa, nisi probetur cōtrarium. & ideo si duo adinuicem percusserunt se, in dubio non fit absolutio, sed uterque condemnabitur. ff. ad leg. Aquil. l. quemadmodum. §. nauis nota in l. i. C. de fca. & ibi Bar. l. i. ff. si quadrupes pauperiem fecisse dicatur. facit l. scientiam. §. cum stramenta. ff. ad leg. Aquil.

Nota q̄ in malefactis præsumitur prima fronte malus animus, & dolus. facit ff. de sicarijs. ^b unde dicit Innocentius in capitulo primo de præsumptio. quod malum, & damnum illatum semper præsumitur factum malo animo, nisi probetur contrarium, uel præualeat alia præsumptio. ff. ad legem Aquilianam. l. Item si obstetrix. §. finali. & l. sequenti, & l. Item Mellā, in primo responso. & de regulis iuris, capitulo primo, & sic

con-

contraria præsumptio tollit præsumptionem fraudis, quod intellige in præsumptione uehementiori, ut in c. literas, de præsumptionibus.

Præsumitur contra criminofum, uel morbosum, qui semel fuit criminofus, & onus probandi contrariū transfertur in eum propter præsumptionem contra eum facientem gloss. & doc. in ca. cum inter canonicos. de elect. & ibi Ab. in quarta col. uide supra malus.

Hæreticus præsumitur de præfenti qui olim fuit. sed de præfenti non præsumitur in futurum. Bal. in l. non ignorabit. C. ad exhiben. & Dynus in apostilla in l. si constanter. §. si bona, soluto matrimonio.

Item per sequentia intelliguntur, & præsumuntur præcedentia. Nam si quis ab hæreticis per uiolentiam tractus fuerit, & per mēsem steterit eum eis, præsumitur non tractus, ut l. quæstion. i. constat. & est gl. i. 8. dist. in ca. peruenit, in prin.

Item talis quis præsumitur, qualis est locus, ubi continuè conuersatur. uide supra conuersatio. §. Item talis.

Nota quòd prima facie præsumitur contra petentes dilationes, & excipientes, ut de præsumptioni. nullus, i. i. q. i. Christianis. 3. q. 9. decernimus. 74. distin. Honoratus. de in integrum restitut. suborta. de hoc Hostiensis in sum. tit. de dilationibus. §. quis ipsas.

Præterita uita præsumitur de præfenti, ut in c. cum in iuuentute, de præsumptionibus, extra.

Item ex præteritis præsumitur de futuris, ut in c. mandata, de præsumptionibus. ^d

Sed de ignotis non debemus aliquid præsumere, nec de bonis malū, nec de malis bonum, ut i. 2. q. 4. Innocens, in glo. & 45. distin. sunt nonnulli, in fi.

Item omne malefactum, uel dictū, malè præsumitur factum, uel dictum, ut extra de præsumptio. c. i. & ibi no. in fine. Nemo. n. existimandus est dixisse quod mente non cogitarit: nec quis arbitrāndus est dixisse quod non sentiret. ff. de suppellectili legata. l. legata, aliàs Labeo. uide infra uerba.

Item omne maleficium, prauè præsumitur actum. C. ad legem Iuliam de sicarijs. l. i. C. de iniurijs, si non cōuictus.

Cum est præsumptio contra reum, transfertur probatio in eum. uide infra probatio.

Præsumitur quis esse memore eorū quæ fecit. ff. de adimendis legatis. l. filio, in principio. de re iudicata, cum olim.

Nota quòd quandoque ex præterito præsumitur circa præfens. 6. q. i. qui crimen.

Quandoque ex præfenti circa præteritum. 33. q. 2. cum per bellicam. Quandoque ex præfenti circa futurū. 50. dist. si quis diaconus, uer. cum uerò, &c. Quandoque ex præterito circa præteritum. 28. distin. quia sunt culpæ.

Quòdoque ex præterito circa præfens, quotiens de fama quæritur alicuius. 77. distin. quicunque, & cap. monachus nouitius. quandoque ex præterito circa futurum, ut in c. scribam, de præsumpt. & ibi glo. fina. & ca. mandata, & 23. quæstio. 5. si apud.

Malefactum in honesto. i. in perso-

na honesta magis præsumitur erro-
neum quam dolosum: secus in perso-
na non honesta, vt not. gl. in c. sacro,
de senten. excommun. & ibi Anto. de
Butri. & idem vult Inno. de schismat.
c. j. in prima glo. in fi. quod est intelli-
gendum pro prima uice, non autem,
si secunda uice post monitionem illud
maleficium. nam omnia munda mun-
dis, coinquinatis uerò oia sunt coin-
quinata. Paulus ad Tit. c. j. uide supra
neophytus.

In crimine hæresis semper i dubio
præsumendum est pro hæresi quo ad
effectum pœnitentiæ imponendæ, ut
in c. literas, de præsumpti. & in dubio
potius præsumendum est quem esse
hæreticum propter pœnitentiam im-
ponendam. Laud. in Clemen. j. de hæ-
reti. in fi. ubi etiam dicit quòd hæreti-
ci sunt nudati omni priuilegio, & cū
ad effectum imponendæ pœnitentiæ
fit semper præsumendum pro hæresi.
sic intelligitur quòd notat Inn. quod
licet in alijs criminibus requirantur
probationes luce meridiana clario-
res, tamen in crimine hæresis suffi-
ciunt minores, secundum Ioann. de
Imol. in Clem. 2. de hæret. nam in du-
bijs concernentibus fauorem anima-
rum debemus præsumere quem ante-
reum, & obnoxium, quam liberum
& sine macula, ut probatur in c. j. 1. 1.
q. 3. & debemus sequi id quod est tu-
tius & certius, ut in c. iuuenis, de spõ.
iuxta illud, Tene certum, & dimitte
incertum, de pen. dist. in c. 7. c. 2. & de
homicid. c. ad audientiam. & bonarū
mentium est ibi culpam timere, ubi
culpa minimè reperitur, ut in c. j. de
obseruatio. ieiuniorum.

Præsumptio, seu species hæresis est
perseuerare in peccato mortali, ut te-

net Ab. in cap. testimonium, de testi.

Propter conuersationem præsumi-
tur manifestè quis talis, sicut ille cum
quo conuersatur, ut patet de hæret.
lib. 6. in c. accusatus. §. ille quoque, &
in aut. de monachis, §. si uerò his. ui-
de supra conuersatio. §. item notan-
dum. c.

Per exteriora præsumitur de inte-
rioribus. 32. q. 5. qui uiderit. 50. dist.
si quis diaconus, & glof. j. in c. ex stu-
dij, de præsumptionibus.

Nota quòd talis præsumitur esse
quis, qualis est eius patria, ut est tex-
tus iuncta glof. in cap. Afros. 98. di-
stinct. & in l. quòd si nolit. §. qui man-
cipia. ff. de ædili. edic. uide supra ha-
bitus.

Item talis ^f quis esse præsumitur,
qualis fuit eius pater, sæpe, non ta-
men semper, ut est glof. in d. §. qui
mancipia. ff. de ædili. edic. & in l. quis-
quis. C. ad l. Iul. maiesta. canonizata.
6. q. 1. si quis cum militibus, & ibi gl.
in uerbo metuuntur. & Abbas in c. ex
communicamus, el. j. in 3. col. de hæ-
reti. uide supra §. filius solet similis,
& supra habitus. i.

Item talis quis præsumitur, qualia
uerba profert, & eius animum cense-
tur fuisse qualiter uerba sonant, nisi
propter excellentiam dignitatis, uel
status, uel aliàs cōtrarium appareret.
ar. C. de iniu. l. si non conuitij, cum
concor. ibi allegatis.

An ex uiolètia præsumptione pos-
sit quis damnari de hæresi? & dicen-
dum quod non, ut de præsumptio. literas.
& uide infra probatio. sed quādo est
uiolenta præsumptio, an sufficiat ad
condemnationem? Et dicendum quod
non, nisi propter uehementissimam
præsumptionem ut tenet Petrus de

An-

ADDITIONES.

Ancha. in ca. accusatus, de hæret. l. 6.
de uiolenta præsumptione, uide sup.
contumax.

Sed nota quòd ex præsumptione
uiolenta de crimine quantumcunque
graui potest quis condemnari, si illa
oritur ex deficientia in purgatione.
facit cap. excommunicamus. §. j. de hæ-
reti. & in ca. cum contumacia, eodem
tit. libro 6. & uehemens præsumptio
non sufficit ad cōdemnationem, sed
uiolenta sic secundum gl. pe. in cali-
teras, de præsumptio. & ibi Ab. facit
quod no. in glo. in cap. insinuatam, de
fimo. & Ab. in c. quanto, de præsump-
tione uide supra deficiens.

Nota quòd ex multis præsumptio-
nibus, & fama cum alijs præsumptio-
nibus fit probatio, ut extra de psum.
in c. tertio loco. & fit probatio suffi-
ciens, nam singula quæ non profunt
multa collecta iuuant, & probatio-
nem faciunt, ut extra de testi. in c. præ-
terea.

Nota quòd propter contumaciam
sustinendo quis excommunicatione
latama iudice præsumitur in dubio
talis pertinax: nisi aliud appareat, ut
puta quia inquisiuit de iudice, uel in-
stabat pro absolutione, uel offerebat
satisfactionem, & his similia. aliter
uerò non præsumitur pertinacia, nisi
de illa constet, ut in Clementin. 1. §.
porrò, de sum. Tri. & de usur. in Cle-
ex graui. §. sanè, secundum doct. in d.
c. cum contumacia, uide supra contu-
max.

Permutans beneficium tenue pro
pingui præsumitur simonia, ut de præ-
sum. quia uerisimile, & in c. 1. de cleri-
non residen.

*a Præsumptionis uox suam ex vi preposi-
tionis & nominis ex ea compositi lucidam
uidetur exhibere significationem, cum præ-
notionem & in animis, nominis inchoatam
impressamque intelligentiam præmostrat,
quam uocant, & anticipationem sine do-
ctrina quandam, & prolepsim appellat Epi-
curus, idest anteceptam animo rei quan-
dam informationem sine qua nec intelli-
guicquam, nec queri, nec disputari possit, id
quod omnibus innatum est, & in animo
quasi insculptum, Cice. de natu. Deo. unde
sumitur a Cic. 2. de diuina. pro maiori pro-
positione ratiocinationis, aut syllogismi,
quæ plerumque solet ex præcognitis concipi.
Eiusmodi præsumptionis usus, & in
iure frequens est, cum lex antequam ali-
ter constet, & absque alijs probationibus
habetur aliquid pro uero, & pro specie
probationis accipitur, uerum quæ tantum
ex probabilibus, uel uerisimilibus constet
non autem certa scientia. toto titu. de pro-
bat. & præsumpt. ff. l. continuus. 137. §.
secundo, ff. de uerborum obliga. l. pediculis.
34. §. argento. de aur. & argen. legat. cum
glof. & l. cum de. & l. procula. ff. de probat.
& in eodem iure passim. item extra eodem
de præsumptio. Alciat. de præsumptio. in se-
cunda & tertia par. Ea quandoque nomi-
ne coniectura quandoque suspicionis, ali-
quando existimationis, aliquando opinio-
nis, alijs interdum nominibus appellari cō-
suevit, generalibus nonnunquam uel spe-
cialibus pro subiecta materia, pondereque
præsumptionum, quæ non sunt unius gene-
ris, uel naturæ, quod utique patet ex ijs
quæ Cice. Quintil. Aristot. de locis coniectu-
ralibus tradiderunt, coniectura uide ibid.
& in l. utrum. 48. ff. de donatio. inter ui-
rum & ux. & l. continuus. 137. §. secundo,*

Rr 4 ff. de

ff. de verborum obligatio. existimationis Cice. in episto. cum verò ea sine summo amore non potueris, non possum existimare plus quemquam a seipso, quam me a te amari. In Verr. 5. Eum qui hoc fecit auarum possumus existimare, & l. labeo ait. §. sed de ijs. ff. de supp. legat. l. Diuus. 1. 4. ff. de offi. pręsid. l. tertia. §. eiusdem. ff. de testi. l. ut vim. ff. de iust. & iur. Rursus capitis secundo, de inuen. sunt autem aliqua suspiciones quæ cõmuniter, & ex negotiorum & ex personarum attributionibus sumuntur, & c. contra Rullum. hæc a me suspicionibus & coniectura coarguuntur. l. Diuus. ff. de offi. pręsid. l. absentem. ff. de pæn. & ita de ceteris, & auctoritates & iura in medium perferre possem. Quamobrem quidam, ut Opperus de iuris arte definiuit eam esse suspensionem probabilem iuris, vel iudicis, qua creditur id alicui adesse, vel abesse, quod naturaliter, vel ut plurimum ad esse, vel abesse solet, quidam, ut Hotoman. de verb. iur. ait esse existimationem, quæ ex verisimilibus argumentis & coniecturis ducitur, alij verbis alij eam definiunt, ut Azo. Hostien. & id genus ceteri. Distinguitur vulgò tripliciter in temerariam, probabilem, & violentam, item in præsumptionem iuris, & de iure, necnon iudicis, de quibus vide Alcia. potissimum de præsumptio. Specu. de præsump. par. secunda, Siman. in Enchir. & si lubet Rhetores & Latinos, atque Græcos, de facti præsumptionibus, an quid sit factum videlicet unde conijciendum nobis Aristoteli. primo libro Rhetorico. Accipitur etiam præsumptio pro audacia, quid facientis quod nequit auctoritate propria, quasi id anticipet ante permissionem, idq. legitur in recentioribus iuribus, vide Alcia. Hoppe. ibidem. Azon. in Brocar. de præsumptio. temerarijs. Romanorum in homines Christianos Tertullia. in Apologetico. capit. secundo, & 45. potissimum, P. V.

b Dic tu. l. 1. & Abb. in c. 2. de regul. iur. Vmber. in iud. in qui. hoc ipso ver. nume. 12. ver. in malefactoris. Q. M.

c Hæc ad literam habes apud Vmber. in Iud. in qui. hoc verb. præscriptio. num. 22. Quint. Mand.

d Et l. siue pcciditis. C. de probatio. limitatur non procedere regulam, quòd de præterito, præsumatur in futurum, in ijs quæ cursu temporis mutantur. Bal. & Salyc. per illum tex. in l. Spadonem. §. qui absolutus. ff. de excusatio. tuto. optime declarat Ancha. in regu. femel malis. colum. antepenult. & penultima præsertim ante nu. 5. vers. sequitur de puncto de reg. iu. in 6. Ab. in c. in præsentia nume. 33. versi. ratio autem de probatio. Q. M.

e Ubi plura ad rem addo. Vide etiam Blå. de indicijs. numero 253. versicu. conuersatio malorum, & ista facit inditium. Ioann. Franc. Ponz. de Lamijs. numero 89. colum. na fina. ubi quòd conuersatio cum heretico est magna præsumptio, Et quòd conuersatio cum malis faciat indicium ad torturam voluit etiam Hyppo. de Marfi. in prax. crimin. §. expedita. nume. 93. Quintillia. Mandosius.

f Adde quæ supra annotaui ad vocem filij. Pet. Vend.

Priuilegia sunt II. priuatorum & dicuntur quasi priuata. II. nam priuilegium inde dictum est, quia in priuatum feratur, ut tenet Isido. li. 5. de priuile. c. 118. a

An heretici postquam reuertuntur ad fidem per reconciliationem, recuperent priuilegium amissum propter hæresim per sequentem reconciliationem, uide sup. mitius, & dicendum, quia recuperant, & sunt melioris conditionis quam illi qui reuertuntur ab ostibus. nã h

de-

desertor reuertitur sponte ad suos, licet indulgeatur ei uita, tamen in sulâ deportatur, ut ff. de re mili. l. non omnes. §. qui desertorem, & habetur in gloss. c. 1. 23. q. 7. in summa gloss. sed ego crederem quòd heretici non debent esse melioris conditionis, cum magis sit diuinam quam humanam lædere maiestatem, ut in cap. uergentis, de hæreticis. de quo uide infra reconciliatio.

De priuilegijs dotis mulieribus hereticis nõ præstandis. uide supra dos. §. de priuilegijs, & supra hæreticus. §. hæretici.

Priuilegia catholicis tantummodo conceduntur, non hereticis, nisi fuerint reuersi ad fidem, uide supra dos. §. de priuilegijs.

ADDITIONES.

a Priuilegia ideo sunt personalia, quæ nec ad exemplum trahuntur, quoniam non hoc Princeps uult, nam quod alicui ob meritum indulget, uel si quam pœnam irrogauit, uel si cui sine exemplo subuenit, personam non transgreditur, Instit. de iur. natu. §. sed & quod. & l. ius singulare. ff. de legi. nisi quæ codici inserta sunt, & eas enim scribit Imperator. C. de nou. Codi. faci. vim generalis cõstitutionis obtinere; uel nisi si qui. iniquum ius aduersus aliquem impetravit, eodem. n. iure, is contra quem impetratum est, quandoque obtinebit, ut decernatur contra impetrantem. ff. quod quisque iur. Ex his uidetur esse tria genera priuilegiorum, & per ea a iure communi, & ab institutis maiorum propter rationem certa persona recedi, aliter iura singularia. l. ius singulare, preci. quæ antequam beneficia uocantur. l. tertia, ff. de consi. sed non continetur omnes species appellationis beneficiorum, Exempla sunt.

ff. de priu. credi. de iur. immuni. C. de priue. fisci. de priuileg. doti de priuileg. dom. August. de priuileg. Urb. Constanti. corpor. Vr. Rom. item eorum qui in sacr. pa. mili. scholarum item professorum. Priuilegia sunt iussa populi, aut plebis rogante magistratu, non generalia neque de uniuersis ciuibus, sed de singulis concepta ut de imperio Gn. Pompeij, de reddi. Cic. nam veteres priua dixerunt, quæ nos singula dicimus. Gel. li. 10. ca. 20. Idem Non. de pœnis atrocibus communibus irrogatis Val. max. lib. 6. cap. de seueritate scripsit. P. V.

Podagra. De hac infirmitate uide consecrata. dist. 5. c. legimus quosdam morbo articulari, & podagræ humoribus laborantes, & c.

Priuatio a Est perpetua, & sponso est ad tēpus Bald. in auth. habita. 7. colum. magna. versi. sequitur in litera, C. ne filij pro patre.

ADDITIONES.

a Priuare est adimere spoliare, nota significationis, unde priuatio pro ademptione, & spoliatione. Hinc illa regula. eius est priuatio, cuius est positio. l. nolle. ff. de acqui. hære. item de priuatione ad habitum non datur regressus. P. V.

Probationes. a Nunc uide dum est q, & quales probationes sufficiant ad probandum in crimine hæresis, & qualiter fiant.

Et primò dicendum quòd probationes possunt fieri multis modis. b

pri-

primò probat hæresis ex ipsius causæ euidentiâ, ut quia depræhenditur in ipso facto erroris, uidelicet si composuisset libros erroris, uel prædicasset, uel defendisset errorem. nam tunc suo facto conuincitur, quia euidentiâ patens scelerum probatione non indiget, extra de accusat. euidentiâ. & quod ibi nota. uide supra credentes, & supra libri. secundo modo potest fieri probatio per testes, ut extra de test. c. in omni negotio, & c. accusatus, de hær. lib. 6. §. licet tertio probatur per confessionem. nam per propriam confessionem quis conuincitur in delictis, ut C. quo. ap. non re. nam confessio dicitur euidentiâ probatio, ut nota. ff. de iure fisci. l. non intelligitur, in §. tacite, in gloss. super vers. manifestissimis, ex quibus patet quod tribus modis probari potest. Primo modo uerbo & ore proprio. l. 5. q. 6. cap. 1. & 2. alijs duobus modis præsumptiue, uidelicet per facti euidentiâ. 28. dist. priusquam.

Item nota quod leuia signa sufficiunt ad probandum hæreticum. Inno. in c. sicut de fimo. Arch. in c. ut of ficium, de hær. l. 6.

Item probatur per fugam & contumaciam, ut 3. q. 9. decernimus, & extra de præsump. capit. nullus dubitet. quarto modo fit probatio per instrumenta. puta si aliquis fecerit instrumentum quod ille prædicauit, uel docuit errorem, uel similia fecerit. nam crimina quandoque probantur per instrumenta, ut d. l. 2. C. quo. ap. nõ re. & nota. C. ad l. Aquil. l. contra negantem, & ff. ad Turpil. in senatus. his ergo modis fiunt probationes in hoc crimine, ut probant iura prædicta, & ut patet extra de restitut. spoliato. &

quod ibi nota. per totum titulum.

Et sic dicendum quod potest fieri probatio in crimine hæresis per diuersas species probationis, ut supra dictum est. & ad eruendum ueritatem poterit procedi ad torturam eius qui de hoc crimine impetitur. requiritur tamen quod præcedant indicia. de quo uide supra indicia, & infra tortura.

Supra dictum est, quod probatio potest etiam fieri per testes, sed dubitatur quot testes sufficiunt & debent interuenire ad hoc ut fiat plena probatio in crimine hæresis. de hoc uide infra testis.

Item supradictum est quod potest probari etiã istud crimine hæresis per instrumentum. utpote si apud quem reperiatur libri reprobatae lectionis, secundum Arch. & Io. And. in c. filij, de hær. lib. 6. sed ego crederem ultra hoc requiri alias coniecturas, ex quibus iudex informet animum suum. nam poterat accidi, quod illi libri erant in domo sua eo nesciente, aut ad fortè habebat illos libros, ut depræhenderet errores hæreticorum, & non ad illos sequendos, sicut hodie faciunt Iudæi, quia apud se habent sancta euangelia, & sanctos doct. catholicos querendo quid redarguere possint contra fidem catholicam, super quod deberet fieri inquisitio contra Iudæos, & si apud aliquos Iudæos euangelia, uel sancti doct. inuenirentur, grauius deberet puniri secundum canonicas sanctiones. Et isto modo posset aliquis catholicus habere apud se libros continentes errores, non ad illos sequendum, sed potius ad confundendum, & impugnandum, iuxta textum in ca. qui de mensa, & in §. sed econtra.

tra. 38. di. an autem aliàs delictum probari possit per instrumentum, remitto ad glo. cap. cum in ecclesijs, de maio. & obed. & c. cum in propositionibus, de iure. l. 6. & ibi Io. An. in Mercuria. & per Barto. in l. senatus. ff. ad Turp. & per Bal. in l. contra negantem. C. ad l. Aquil. & Sal. in l. fi. C. de probationibus.

Nota quod plenè probat unus testis de ueritate cum confessione extra iudiciũ facta super existentiã actus licet confessio incidenter fuisset facta. & ideo si per unum testem probat quod tibi mutuauit & per alium probat quod fuisti confessus mutuum incidenter, istæ duæ semiplenæ probationes debent coniungi ut plenè probent mutuum, quamuis actor fundauit se super mutuo, & non super confessione. colligitur ex c. fin. de suc. ab intest. & ibi Ab. in 2. col. & unus testis deponens de ueritate actus, & duo deponentes de confessione illius actus in absentia partis facta coniunguntur ad faciendam plenam probationem. nota in cap. cum causam, de probationibus. & no. Bart. in l. admonendi. ff. de iureiur. ex quo infertur, quod confessio in absentia partis facta inducit semiplenam probationem, & duæ semiplenæ tendentes ad unum effectum coniunguntur ad faciendam plenam probationem in iudicio, ut in dicta l. admonendi, & Abbas in dicto capitulo. fina. de succes. ab intest. uide infra testes singulares. Ideo Prouiso Solerter.

Etiã potest probari crimine hæresis per præsumptiones. sed propter grauitatem præiudicij requireretur. euidentiâ coniecturæ. Nam etiã si quodlibet crimine probari queat per

indicia, ut in l. i. C. de probat. & late per Io. And. in addi. Spe. ti. de probat. circa fi. sed quanto magis crimen est graue, maiores præsumptiones, & euidentiõra indicia requiruntur. sic probat text. notabilis cum gl. in d. c. literas de præsumpt. ibi tenet Pa. quod quando ex præsumptionibus iudicat temperatè debet iudex pœnam inferre aliquantulum, ut no. Inno. de præsump. uerisimiliter.

Et sic concluditur quod probationes in delictis debent esse luce clariores, per l. sciant cuncti. C. de probat. nam ad probandum delictum debet constare aut per partis confessionem, aut per testes, uel per instrumenta, uel per præsumptiones uiolentas, ut probat text. in c. cum ad sedem, de restitut. spolia.

Sed quaeritur an duæ semiplenæ probationes faciant unam plenam probationem. Bar. tenet quod sic, in l. admonendi. ff. de iureiuran. nam duæ semiplenæ probationes etiam diuersi generis simul iunctæ faciunt unam plenam probationem. sed adde gloss. in ver. ueritatem in c. dudum. 2. de electi. de proba. causam. Ioan. Calderin. in c. ueniens. de testi. gl. 4. quæst. 3. §. item sæpe. do. Ant. in c. fi. de iureiur. gloss. in ver. possessionis. 16. q. 3. §. postest. Spe. ti. de instrum. edic. §. nunc dicendum, in fi. Et an indistinctè sit uerum, ut probationes imperfectæ coniungantur ad faciendam plenam, & perfectam probationem? Nam & uidetur quod testes singulares nihil probat in c. cum dilecti, de elect. & ca. licet, de proba. & multa imperfecta non faciunt unum perfectum, ut cap. quorundam, cum gloss. 23. distinct. solutio. aut probationes diuersæ tendunt

ad unum, aut ad diuersa. si ad unum, tunc sunt commiscibiles, & si sunt sufficientes ad iudicis animum ducendum, & instruendum, ad plenam credulitatem inducunt, & ad plenam probationem iuxta ea quæ notat Abbas in cap. tertio loco, de probationibus, quia singula quæ non profunt, multa collecta iuuant, ut tenet Abbas in ca. cum causam, de probationibus. Et hoc procedit, siue istæ probationes sint eiusdem generis in duobus testibus, siue sint diuersi generis, ut unus testis cum fama, & iuxta notata in c. i. de appellationibus, & c. ueniens infra titu. proximo, de testibus. Et hoc intelligendum in casu, in quo fama facit semiplenam probationem, ut notat Abbas in dicto c. ueniens. Idem in alijs præsumptionibus, & adminiculis concurrentibus cum uno teste de visu, & plurib. de credulitate, ut hic isto ca. & probatur etiam in l. 3. ff. de testibus. & 4. quæst. 3. si testes, & capi. causam quæ de re iudi. & Abbas in d. c. tertio loco.

Secundo casu, scilicet cum tendunt ad diuersa, tunc non sunt commiscibiles. exemplum in pluribus testibus singularibus. Idem uidetur, si aliqui de confessione mutui, & non perfectè, ut non coniungantur ad faciendam plenam fidem, quia mutuuum, & confessio sunt diuersa, nec tendunt ad faciendum unum totum, cum sæpè sit unum sine reliquo. ad hoc quod legitur, & notatur in l. 2. §. i. ff. de excusatio. tuto. & l. i. C. quando mulier officio tute. fun. pos. facit dictum cap. licet, supra eo. hæc sunt de mente Bar. l. i. §. Cornelio. ff. de quæstionibus. & Ladmonendi. ff. de iureiuran. & Calderi. in cap. ueniens, præallegato. hoc

Abbas in cap. cum causam, de probationibus. de hac materia uide plenè infra testis.

Vtrum æquiuoca inducant probationem? & dicendum quod non, quia hoc nõ probat esse quod ab hoc contingit abesse. ca. 2. de translat. præla. & in l. nec natales. C. de prob. facit quod no. Pa. in c. illud quoque, de præsumptio. ubi datio anuli quandoque designat inuestituram, ut in cap. ex ore, de his quæ si. a ma. par. capi. quandoq; dationem libertatis. l. 2. C. de iure aure. anulo. quandoque contractum matrimonij, in capit. sceminæ. 30. q. 5. quandoque est signum dignitatis, ut in c. clerici officia, de vi. & hon. clerico. & ideo arguere ad unam solùm non ualeat. facit nota. idem Pa. in c. fi. de cau. pos. & proprie. ubi dicit quod census solutio non facit probationem subiectionis, ut in c. recepimus, de priuile. aliquando sic, ut in cap. omnis anima, de censu. & hoc secundum subiectam materiam.

Vtrum in criminalibus possit procedi per uerisimiles præsumptiones? & dicendum quod nõ, sed debent esse luce clariores. l. sciant cuncti. C. de probationibus, posita. 2. quæst. 8. c. 1. & 5. quæstio. 6. Epiphanium. fallit in crimine simoniæ, & hæresis, ut in ca. cum contumacia, de hæreticis, lib. 6. & in l. i. C. de hæreticis.

Probationes quæ contra fidem inducuntur, non sunt demonstrationes, sed solubilia argumenta. ita dicit sanctus Thomas. i. parte, quæst. i. articu. 8. uide supra fides, & ibi uide an sit necesse contra negantes fidem probare rationibus, sicut in alijs sciētij contra negantes principia. & uide supra disputare.

Qua-

Qualiter probetur infamia, uide supra infamia. & habetur in ca. inquisitionis, in fi. extra de accusa. & Spe. ti. de inquisi. §. nunc tractemus, uerli. qd si ille.

In quibus admittantur ad probandum filij, uel hæredes defunctorum hæreticorum, uide supra defunctus, & supra filij.

An quis teneatur probare titulum suæ possessionis, uide supra præscriptio.

An & quando negatiua possit probari, uide supra negatiua.

An delictum quod non potest probari, debeat iudici denūciari, uide supra denunciatio.

An deprehensio in crimine sit loco probationis, uide C. de defen. ci. uil. 3.

An semel probatum debeat iterum probari, no. de proba. causam, in glo. pe. c. fi. in gl. 3.

An probata mala fama contra aliquem, possit ipse probare se esse bonæ famæ. gl. quod sic, in c. cum in tua, de spon. in gl. fi. quam sequitur d. Car di. & dicit esse singu. adde gl. in c. qualiter, el grande de accu. & per Archi. 2. q. 4. omnibus, & uide 2. q. 5. presbyter, & c. si mala, & extra de accu. c. inquisitionis, in fi.

Probatio famæ admittitur contra probationem famæ contrariæ. text. & gl. in d. cap. cum in tua, de spon. & ibi Ab. in secundo notabili. & uide eundem Ab. in c. cum oporteat, in uerfic. ultimo quæro, in 5. col. & in fi. de accu. & in ca. inquisitionis, in fi. eodem ti. adde Bald. in l. qui accusare. C. de eden. & in l. diuus Traianus. ff. de test. mi. & Pet. de Ancha. in repeti. c. cano num, de constitu. & Bal. in l. si tutor.

C. de pericu. tuto. & in l. fi. ff. de eden. ubi dixit statuto cauetur, quod sola fama sufficiat contra magnates, cautela est quod magnas probet contrariam famam, de quo dicto fecit festū do. Pet. de Anch. in d. ca. canonum, & do. Barba. in c. i. de appel. & ibi Bald. dicit, Statuto cauetur quod fama probet, nõ intelligitur de fama nuda, sed de fama legitimis adminiculis uestita. & allegat Barto. in l. de minore. §. tormenta, ff. de quæstionibus, in finali. uerbis. & uide Bald. in l. proprietatis dominium. C. de proba. & sic secūdum eum ualet tale statutum uide supra fama.

Negantis factum per rerum naturam nulla est directa probatio, ut supra negatiua, quia quod consistit in facto, non potest haberi pro infecto, ut supra factum.

In crimine hæresis difficile innocentia posse probari, cum in animo consistat hæresis. nisi esset casus ubi ex aliquo particulari facto, uel dicto illa concluderetur. uide supra innocentia.

Nota quod non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse, ut extra de uita & honesta. cleri. c. a crapula. conecor. ff. de pœnis. §. delinquent, & ff. de re mil. l. omne delictū. §. quod per unum, & extra in capi. 2. de trans. præla. & in l. neque tales. C. de proba. & in l. non hoc. C. unde cognat. Ab. in ca. cum dilectus, in sexta col. in fin. de consue.

An quis admittatur ad probandum contra confessionem suam, notat. ff. ad l. Aquil. l. inde Neratius. §. fina. in glo. fina.

No. quod probatio in genere facta non prodest, quando qualibet species

cies generis non consequitur illū effectum, ad quem proponitur. & verbum prolatum in genere per testes in nullo releuat probātem: & probatio generalis non declaratur secundum subiectam materiam, seu intētionem articulātis. Ab. in cap. in præsentia, in 5. col. de probatio.

Vbi actor plene probat intentionē suam, debet obtinere, nisi reus eam clarē cōfundat, nec sufficit quod redat eam dubiam. ut uidetur text. in ca. in præsentia, de proba. facit quod nota. gl. in cle. 1. de rescri. Ab. in d. ca. in præsentia, de proba.

Probatio famæ, & communis reputationis releuat ab onere probādi ne gatiuam illum qui aliās probare tenetur. ut si P. probat quod M. durante lite, & tempore sententiarum pro possessore habebatur publicē, & notoriē, satis exonerat se a probatione ne gatiuæ, attrēta natura materiæ, de qua agitur, quæ non requirit probationes ita exactas, ut nota. ff. de re iudic. l. a Diuo. §. si super. Item quia præsumptio faciens pro negante ipsum releuat ab omni onere probandi, ut nota. ibidem Bartol. in illa l. allegat ar. ff. de proba. l. scimus possidere, cū ibi notatis, iuncto cum non sit possibile duos in solidum possidere, ut l. si ut certo. §. si duobus, ff. de commo. & ff. de acquirenda poss. l. 3. §. si ex pluribus. ita non uidetur possibile esse opinionem de possessione. M. quando fit directē cōtraria oppositione, ar. ff. de procu. l. post. §. & si. & c. de hoc do. de Ro. suis nouis deci. deci. 476.

Nota quod quando genus simpliciter est prolatum, intelligitur a iure in potiori specie, optimē facit l. j. §. in perpetuum. ff. si ager vecti. uel emphi.

peta. & si genus proferatur a testibus in nullo releuat probantem, sicut si a iure proferretur, vel a iurisperito. pro hoc tex. iuncta glo. in l. 1. C. de usuris. secundum Ab. in capi. in præsentia, in quarta col. de prob.

Nota quod licet non admittantur defensores ad excusandum quem de hæresi, si contra eum laborant legitimæ probationes, & contra probationes non possint probare cōtrarium, admittendi tamen sunt ad probandā corruptionem, vel falsitatem illius probationis, ita quod concludant illam non esse legitimam probationē, quia solummodo a iure excluduntur ad probandum contrarium directum eius, quod probatum fuerat, secus autem per hunc modum indirectum sic determinat Io. And. in nouella, in cap. filij. extra de hæreticis, lib. 6. quæ sequitur ibi Dominicus. uide supra defunctus, & supra filij.

Non debet accusator sumere initium probationum de domo rei, ut habetur in l. de minore. ff. de pœnis.

Qualiter ipso facto probetur aliquid, uide qui fil. sunt legit. per tuas. de uita & honestat. clericor. cap. ultimo.

An per solam deprehensionem in crimine intelligatur crimen probatum, uide 50. dist. si quis diaconus & c. de his 8 1. di. presbyter de iud. cū non ab homine. de eo qui duxit in matris. ex tuarum. de pœnis, tuæ. 2. quæst. 1. §. quando.

Nota quod multū, interest an probet quis incontinenti, uel ex intervallo. no. ff. de iudi. l. si deni. de rest. spo. literas. quod intellige, ut nota. Archi. 3. q. 1. in summa.

An possit fieri probatio contra testes

tes antequam testes recipiantur Ab. in c. ex parte, de testibus.

Qualiter probetur quod quis induxit aliquem dolose ad aliquid faciendum, not. in l. apud Celsum. §. 1. ff. de diuer. & temp. prescri. in gl. 2.

Nota quod onus probandi trāsferatur in eum qui semel fuit criminofus uel morbosus, uide sup. mali, in §. qui semel malus.

Quis non probatur talis eo quod tenet, uel gerit se pro tali. uide de success. ab inte. c. si. in prin.

Non dicitur id probatū, cuius contrarium probat aduersarius. text. de elec. cum inter.

Non admittitur quis ad probandū id, quod probatum nō releuat. de of. dele. cum contingat, & quod nota. in c. peruenit, qui fil. sunt legit. & de excep. dilecti. de spon. ad id quod, text. de cogna. spiritali, contracto.

An debeat probari id, quod est notorium. gloss. 23. quæstio. prima, pendenda.

An contra publicē factum admittatur probatio in cōtrarium, uide gl. fi. 15. q. 6. c. 1.

Ex uno facto inducitur probatio alterius facti. not. 28. dist. priusquam, in glo. fi.

In his quæ dependent ab animo alicuius, sufficit probare per cōiecturas tex. de procu. si quem. §. secus li. 6. Ideo Prouiso Solerter.

Vbi unus actus constat ex diuersis actibus separatis, sufficit probare primum, & ultimum, quia tunc medius præsumitur h. gl. & doc. de priuile. accedentibus. glo. 16. q. 8. cap. 2. gloss. in versicu. mandato, de rescript. ex parte decani.

Si probato delictum, sed non circun-

stantias deductas in libello, i an debeat obtinere. Bart. in l. denunciaffe. §. quid tamen. ff. de adul.

Quis arctetur onere probādi, quādo actor probat factum, & reus negat formam facti, no. in ca. 1. q. metus causa, in gl. magna.

Sed nunquid inquisitores tenentur probationes super exceptionibus admittere priusquam in principali procedant non uidetur, ut extra de iudi. exhibita, ver. uolentes, quasi non iudices, sed inquisitores & c. sed dic contra, ut extra de except. exceptionem, & de sen. excō. in præsentia. & in præalle. ver. uolentes, non ponitur ius. sed ibi Papa se refert ad illud, quod illi iudices putabant. uide Spe. tit. de inqui. §. 1. ver. sed nunquid.

Intentio probatur ex qualitate factorum. uide supra factum, in §. intentio probatur.

Intentio alicuius apparet ex coniecturis in Spec. de libel. concep. §. 1. 1. ver. sed cum ex his.

Qualiter probetur quo animo quis fecerit actum, glo. & Bartol. in l. Fulcinius. §. quod autem. ff. ex quib. caus. in pos. ea. Oldra. in consi. suo. 52. Bar. 10. col. de pace iura. fir. ver. item sacramēta puberum.

Actus dependens ex conscientia alicuius probatur per iuramentum illius h. tex. de excep. pastoralis. de homicidio, significasti. de sent. excom. si verò. de elect. ut circa, & c. nulli, lib. 6. quod est uerum, nisi ex tali actu surgat præsumptio iuris, & de iure do. in c. u. dua, de regula. & nisi in foro contentioso alteri præiudicaretur, ut nota. doc. in c. 1. de homicidio.

Probatio trāsferatur in reum, cum est præsumptio cōtra ipsum. C. de proba.

ba. siue possidetis, & extra ut ecclesia
stica beneficia, in c. ut nostrū. de pro-
cura. ex insinuatione. de iureiuran. c.
vlt. ff. de do. inter vi. & vxor. Quintus
Mutius. uide de hoc singula. gl. in d. c.
ut nostrum, ut ecclesiast. benefi.

Item ubi agitur de probatione, uel
purgatione conscientie statur iura-
mento partis. ff. de pæn. l. 1. §. si quis
argentum.

Qualiter probetur crimen opposi-
tum alicui, uide gl. 2. q. 7. ipsi apostoli.
de accusatio. super his.

Si pba uero per tres testes, ubi duo
sufficiunt, parum prodest aduersario
obijcere contra unum, uel appellare.
ita no. Inn. de appel. super eo.

Ex pluribus iudicijs fit probatio
plena glo. est sing. in l. 4. §. eiusdem. ff.
de test.

Factum pluriū personarum ut no-
torium potest probari per duos te-
stes. gloss. 2. quæstione 1. Deus omni-
potens.

Qualiter quis probet se emendatū
de crimine, uide gloss. 2. q. 7. ipsi apo-
stoli. de testi. testimonium, & capitu.
super.

Dicens se talem, uel talem, debet
admitti ad probandum, ut l. omnes.
C. de his qui ve. æta. impe. ff. qui satis-
co. l. si uerò. §. qui pro rei. ff. de legi.
an a. tutel. l. si.

Probatio summaria ante litem cō-
test. fit per iuramentum. & ita seruat
consuetudo glo. in aut. de litigio. §. si
uerò.

Quæ, & qualis probatio requira-
tur in causis summarijs. Bartol. in l. si
quis a liberis. §. si quis ex his. ff. de li-
be. agno.

An per probationes in generali in-
quisitione receptas possit quis puni-

ri, uide infra testis.

Not. quod nō debet dari terminus
ad probandum non uerisimilia. Bald.
in marg. ver. admissus, versicu. 6. post
Innoc. in c. quia, in glo. uerisimile, de
præsumptio.

Probatio de eo, quod est imperti-
nens ad causam, uel est inutile, uel su-
perfluum, non debet admitti. in Spe.
de teste. §. 3. in princi. & 5. ver. siue er-
go: alias incipit, siue de liber. concep.
§. si. ver. secundum est quod ponat. &
non debet quis admitti ad probandū
quod probatum non prodest, ut l. ad
probationem. C. de proba. & cap. per
tuas, in fi. de simo. & hoc debet iudex
uidere antequā exceptionem admit-
tat, & antequā ad probationem par-
tes recipiat, aliās errat, ut in c. cū con-
tingat, & ibi gloss. & doc. de of. delē.
& c. dilecti gl. pe. de exc. nam si exce-
ptio non patrocinator excipienti in
eo de quo quæritur, talis exceptio nō
obstat agenti, ut C. de falsis. l. satis a-
pertē, sed iudex calumniosē excipien-
tem potest non audire, & furda aure
pertransire, ut notat Innocen. de con-
ces. præben. c. post electionem, de ap-
pel. c. constitutus nota Bald. in l. 2. C.
sen. rescin. non pos.

Item nota quod si quis accusatur
de crimine, & illud negat in iudicio,
si conuincitur per testes de crimine,
non admittitur defensio per accusa-
tum: sed iudicabitur factum secundū
probata, ut habetur stilo l. ci. & habe-
tur fo. legum.

Item quando iudex admittit pro-
bationes, quæ non profunt, licet tales
probationes probentur, iudex con-
demnatur in expensis. stilo l. 175.

Nota quod illud solum debet pro-
bari, quod probatum profit probati,

vt

vt C. de proba. si ut proponis, & illud
quod sit uerisimile, & nō aliud, ut de
præsumpt. quia uerisimile. de hoc in
Spec. ti. de probat. §. 2. ver. debet quo-
que illud solum. Ex quibus conclu-
do, quod si hæretici sunt conuicti de
hæresi per testes, uel per confessionē
& ipsi hæretici uolunt probare se fe-
cisse opera Christianorum, & esse ca-
tholicos Christianos, q̄ si testes non
possunt repellere, uel errorem confes-
sionis demonstrare, q̄ aliæ probatio-
nes non sunt pro eis admittendæ, cum
non probet hoc esse quod ab hoc con-
tingit abesse, ut sup. dictum est ista di-
ctio, de p̄b. §. no. q̄ non p̄bat hoc
esse. & hoc pōt fundari per c. filij, uel
hæredes, de hæ. l. 6. & ibi Io. An. & vi
de sup. negatiuus. §. si tñ accusatus.

Probatio quæ nō prodest, dicitur
impertinens, & nō debet admitti. ita
dicit Inn. in c. inter dilectos, de excuf.
præl. de of. del. cum contingat.

Iuramentum dicitur ficta proba-
tio. Bal. in l. 3. C. de proc.

Non potest melius probari illud,
quod est factum, in domo quàm per
domesticos, ut C. de repu. l. consensu
de test. ueniens, el 2.

Testimonium de auditu proprio,
seu alieno non probat, ut plenè in l. si
arbitr. ff. de proba. & l. testium, de te-
sti. & in c. licet ex quadam, de testi. &
l. 2. §. item Labeo, de aqua plu. arcend.
cum si. sed an faciat inditium, seu præ-
sumptione, quia transferatur onus p̄-
bandi ad aduersarium, ut l. diuus, & l.
siue possidetis. C. de proba. & dic sin-
gulariter q̄ sic, quod est mirabile se-
cundum Arch. 2. 2. q. 5. hoc uidetur.

Nota quod qui qualitatē allegat, il-
lam probare debet, ff. vi bo. rap. l. 4. §.
hoc aut. ff. de incen. rui. nau. l. 1. §. fin.

C. de repu. l. consensu. §. si uerò. uide
Inno. de fo. compe. cum sit, & ut habe-
tur in c. statutum, el 1. de hæ. l. 6. in §.
nec sane. qui dicit qui tales esse pro-
batur. ad hoc de ele. ab e. tit. l. 6. quæ-
ro quare debeat p̄bari ipsos decessif-
se in tali peccato? fo. dicit Ioā. Mo. q̄
ratio est, quia uerba sunt intelligenda
cum effectu, cum perseuerantia seu
continuatione. ff. quorum lega. l. 1. §.
pe. ff. qui sat. cog. l. quotiens. Item sunt
intelligenda si res in eo statu perseue-
rauerit. ff. de sol. cū qs, in prin. 2. 2. q. 2.
ne quis. ff. iud. sol. si aut. 2. Respon. Itē
posteriora tempora. C. de statu defun.
l. si mater, & ultima mora nocet semp
C. de peric. & commo. rei ven. l. istud,
in fi. Ioā. An. hæc Dominicus in c. sta-
tutum, el 1. de hæ. li. 6. in §. nec sane.

Omnia probate, quod bonum est,
tenete. i. ad Thesal. §. 1. 6. di. sancta Ro-
mana.

Probet aut seipsum homo, & sic de
pane illo edat, & de calice bibat & c. j.
ad Corinthios. 1. 1. 1. q. 3. §. euidenter,
de consecra. di. 2. qui celeritate.

A D D I T I O N E S.

a Probatio laudem, commendationem, ap-
probationem significat, quod ex eius uerbo
probare, facile planū sit ex auctoritate scri-
ptorum. Ci. in Cato. mibi, & Flacco ne uti-
quam probari potuit tam flagitiosa, & tam
perdita libido. l. si probatum. ff. de tut. & ra-
tio. distra. & l. sed & reprobari. ff. de excuf.
tuto. Quæ uero probamus argumentis, uel
aliter, ut testibus, instrumentis uel demōstra-
re, uel confirmare, seu de eis fidē facere sole-
mus, hinc probatio pro demonstratione, con-
firmatione uel fide solet accipi, sicut hic. Ci-
ceroni, & Quintil. creberrimus in hunc si-
gnificatum usus, & ff. & C. de probat. & l.

3. *S. eiusdem. ff. de test. item extra eode ritu. & alibi passim in eis. est autem probatio una de sex partibus orationis, quæ ad inuentionem pertinent, hæc & confirmatio appellatur. Cic. Rhet. 1. & de inuen. 1. Quint. lib. 4. inslitu. in proem. & lib. 3. de probat. diu. item Cic. in parti. & de orato. lib. 2. Confirmatio sic finitur a Cicero. 1. de Inuentio. Confirmatio est per quam argumentando, nostræ causæ fidem, & autoritatem & firmamentum adiungit. oratio. fides autem est firma opinio, ut Cicer. videtur in partitio. Ac prima quidem illa partitio ab Arist. tradit a consensum ferè omnium meruit alias esse probationes artificiales, quas orator ex causa haberet ipse, & quodammodo gigneret alias, quas in artificiales vocauerunt, & extradicendi orationem acciperet orator. Quint. lib. 5. cap. 1. post Cic. in 1. de orato. & Arist. 1. Rhet. Ex priore genere sunt argumenta, quorum multa sunt species de quibus. Quintil. lib. 5. cap. 10. scribit ea, inquit Cic. in topi. & parti. aut in eo ipso de quo agitur hærent, vel in re ipsa insita sunt, aut assumuntur extrinsecus, & quæ sint illa subiungit, Ex posteriori genere sunt ea scilicet quæ Cicer. dicuntur assumpta, præiudicia, rumores, tormenta, tabulæ, insiurandum testes, in quibus maxima pars contentionum forensium consistit, de hæc posteriori sunt iura de actio. præiudicia. Institut. de actio. §. præiudiciales. ff. & C. de questio. ubi de rumoribus, & fama, & ff. l. 3. de testi. Item de instrumentorum fide, de iureiuran. de testib. Eadem ferè trahuntur in sacro iure eisdem ritu. de priori traditur. ff. de præsumpt. & extra eod. & in utroque vide Sparsim. repete que notata sunt supra inditium, de utrisque in l. 3. ff. de testi. & l. ubi. C. ad l. Corn. de Fal. Cic. pro Cluen. in Verr. act. 4. & 7. tuuc autem nobis aliquid probatum credimus cum pu-*

tamus ita se habere, ut argumentis illis probatum est, Arist. 1. Rhetori. in defini. fidei. ea est pisteos, quod imperatoris rescripto confirmatur. l. 3. §. eiusdem. ff. de testi. vide Rodol. agrico. de inuen. nostri doctor. diuidunt etiam probationem in plenam, & semiplenam. Petrus Vendramenus.

b Integrum caput 12. Ioan. Calderin. in tract. hæretic. tit. quot & quibus mod. fiat proba. est hic transcriptum vsque ad ver. & sic dicendum quod potest. Hunc morem nostri auctoris transplantandi dicta Io. Calderin. secutus est etiam Zanchi. eodem tracta. de hæret. fidelius autem, (si hoc modo loqui licet) quia Zanchim. eodem titulo, eodem capit. num. videlicet 12. eodem prin. eodemque sine usus fuit. Quint. Mandosius.

c Iuxta verba Ioan. Calderin. & Zanch. ubi supra legendum est, Et ista confessio ex qua probatur hoc crimen contra aliquem potest fieri tribus modis, uno modo verè ore proprio. &c. Q. M.

d Hic est secundus modus præsumptiue probandi, qui priori perfecti euidenciam sine ulla interpositione continuare debet sicut ex Calderin. legitur, scias hunc. §. cum superiori secundo vitiose legi, propterea lege Cald. c. 12. P. V.

e Verba integra huius capituli seu versu. inuenies apud Guindisfal. in tract. de hæret. c. 13. ad nu. 19. vsque ad nu. 21. pro quibus videre etiam poteris Vmb. in iudi. inquit. in verb. libri. & Siman. in Enchir. tit. 39. de libris. Q. M.

f Semiplenæ duæ quod coniungi debeant ad faciendam plenam probationem communem affirmat Ioann. de Ami. de Venaf. cons. 73. num. 8. qui declarat ut ibi. In criminalibus quod non coniungantur semiplenæ probationes communem testatur Grat. respon. 47. numero 7. lib. 2. Distinixerunt

alij

alij hoc modo, aut sunt plura indicia quorū quodlibet in sua specie perfectum sit, & sufficiunt ad condemnationem aliàs secus, iuxta doctri. Bald. in l. si quis ex argentarijs §. primo, numero quarto, ff. de cden. & hanc communem affirmat Bertran. consilio 137. in si. libro secundo, in secundis. Et quod probationes diuersi generis non possunt coniungi ad condemmandum voluit Alex. consilio 15. col. 5. libro primo, & consi. 24. col. 14. libro secundo, Nonnulli dixerunt quod licet non coniungantur ad faciendā plenam probationē iunguntur tamē, ad faciendū indicium, arg. l. fina. C. de probatio. Vmber. in iud. inquisi. in verb. probatio. numero 8. Iul. verò Clar. sent. libro quinto, quæst. 63. versic. tu dic positus. residet in hac disti. videlicet, aut agitur de pœna corporali, imponenda, & tunc non debeant coniungi ad condemmandū, aut agitur de pœna pecuniaria imponenda, & possunt coniungi etiam ad condemmandum. Subdit, quod si causa esset decidēda per principem, vel eius suprema consilia, quod indicia iungi possent ad condemnationem etiam corporalem saltem extraordinariam, quod ipse sapissimè fieri vidit per senatum, & ita seruatum fuisse per consilium Neapolitanū refert Grammati. dec. 11. Q. M.

g Fama cum vno teste, quod nō sufficiat in criminalibus, nisi adsint alia coniecturæ vel admniculæ iuxta communem sententiam de qua per Crotum in tracta. de testib. numero 102. per D. meum Philip. Dec. consi. 210. post nu. 9. & per Iul. Clar. sent. lib. 5. q. 63. ad si. Q. M.

h Extrema probant medium, cap. cum ecclesia sutrina. de caus. pos. & proprie. Fel. in c. licet. colum. 6. versic. & nota quod ubi. de probatis. Abb. in alleg. hic. ca. accedentibus post numero 6. ubi communem affirmat, probatio extremis possessionis præsumi media. Quint. Mand.

i Puta si quis imputetur de percussione cū

sanguine, & probetur percussio, sed nō qualitas adiecta scilicet cum sanguine, an reus debeat in totum absolui, vel condemnari solum in ea pœna, quæ imponitur pro percussione. Barto. in alle. hic. §. quod tamen disti. guit. Aut qualitas adiecta non facit censeri alium factum nec veniat effectum accusationis, propositæ, & tunc etiam non probata illa qualitate potest ex eo processu sequi condemnatio. Aut propter illam qualitatem variatur effectus condemnationis qualitate non probata reus totaliter absolueendus venit. Hanc communem affirmat Rom. consilio 110. cir. prin. & 167. numero 8. Cor. 197. lib. 2. & consi. 33. volu. 4. & alij relati per Iul. Clar. senten. lib. 5. quæst. 63. ver. quid si pro parte. ubi postea subdit, quod quicquid sit de iure, contrarium de consuetudine seruatur, ut scilicet reus etiam non probata qualitate condemnetur de principali delicto de quo conuictus est, & ita communiter seruari attestatur Bal. in l. secunda, numero 2. C. de proba. quem referunt, & sequuntur Anan. in cap. continentiam. numero quinto, de cler. percuf. & alij relati per Clar. ibidem. Q. M.

k Idem sup. in ver. iuramentum. ver. inramento alicuius statuit, & ibi alios ad idem cito. Q. M.

Procurator ^a Ad respondē dum inquisitio ni, uel accusationi de crimine nō admittitur nisi ad confitendū, Bal. in ad di. ad Spe. de proc. §. 1. ver. sed nunqd media causæ, iucto versu. in criminalibus no. in l. q. seruū, de inter. actio. & Ang. Arc. i tractatu maleficiorū, vers. Banniat. 4. col. non ad negandū, sed potest iudex requirere principale tāquam melius, de ueritate informatū, ut compareat, ut inspiciatur quo vul-

ru, & quo pallore loquatur, quo casu debet comparere, nec admittitur procurator etiam habens speciale mandatum, etiam si pœna pecuniaria ueniat imponenda pro crimine, secundum Bar. in l. 2. §. defendi. C. ex quib. cau. in pos. ea. & no. in l. fi. & ibi glos. nota. in ver. iustiores. C. de procur. & ibidem Bar. in ver. ultimo nota. practicam. & Bar. tenet in d. l. seruum quoque. §. publicè, in fi. col. vers. fed diccs quando. & Io. de Imo. in l. qui bona. §. qui alie no, de dam. infe. & D. Gemi. in c. 1. de iudi. in 6. & ibi Io. de Imo. Ange. in d. l. fi. & in l. fi. actor, de procura. fed Io. de Imo. contra in d. §. ad crimen. qui tenet cū Sal. in d. l. reos. tu concordat q̄ reus cogitur comparere, si contra eum sunt indicia, & torqueri possit, aliàs non, secundū Pet. de Anch. in d. c. 1. & Bald. in d. §. publicè. & sentit in d. l. fi. & Gand. tenet in tractatu maleficiorū, in rub. utrū procurator pōt interuenire in cā criminali. Idem tenet Cy. in l. reos. C. de accus. Ange. Aret. ubi sup. Bal. in d. l. publice, vl. col. Sal. in d. l. reos. & d. Aug. in addi. ad Ange. Aret. ubi sup. & cum hæreſis consistat in mēte illius, qui eā cōmisit, & cum in p̄prio facto nullus alius possit melius respōdere pro eo, quā ipsemet, qui illud fecit, uel commisit, ut supra in ver. facto, ideo in hæreſi nullus procurator pōt interuenire, sed necessaria est propria confessio, uel negatio.

Inquisitores tenentur dare procuratorem delato petenti, ut habetur in 15. instructione inquisitionis.

Item no. q̄ in causa criminali publica, uel priuata non interuenit procurator in agendo, uel defendendo ff. de publi. iudi. l. pe. extra de procura. u. de accus. ueniens. in fi. 2. quæst. 6.

fi quando. 5. q. 3. in criminalibus, & c. fe. 3. q. 9. absens. 2. ar. contra ff. de p̄c. feruum. §. publice. fol. ibi. item cōtra 5. q. 3. reos. fo. ibi. item contra, de dolo, & contu. veritatis. fo. ibi, & est duplex ratio. primò quia si interueniret procurator, & succumberet, ipse condemnaretur qui nō deliquit. ff. de nego. gest. liberto, uel amico quod esse non debet extra de consti. cognoscentes. de his quæ fi. a ma. parte. c. q̄siuit, secundò quia id quod admitteret, nō posset consequi per actionem mandati contrariam, licet secus sit in causa civili, & si in criminali non admittitur procurator, nec etiam coniuncta persona nisi in casibus expressis a iure ut in Spe. ti. de cōiuncta persona. §. j.

An p̄curator possit esse testis i cā, in qua litem cōtestatus est, uel duxit p̄ aliquo. vide inf. testis. §. p̄curator.

An merè laicus possit esse procurator episcopi in causis ecclesiasticis, & spiritualibus? & dicendum q̄ sic, ut in c. 1. de procur. lib. 6.

A D D I T I O N E S.

a Procurator est qui aliena negocia mandato domini administrat. vsus autem procuratorum per quam necessarius est, ut qui rebus suis superesse, uel nolunt, uel non possunt, saltem per alios possint, uel agere uel conueniri. l. prima. ff. de procur. Admonendi sumus nunc agere posse quemlibet hominem aut proprio, aut alieno nomine, alieno ueluti procuratorio, curatorio, cum olim in usu fuisset, alterius nomine agere non posse, nisi pro populo, pro libertate, pro tutela. Præterea lege Hostilia permissum erat furti agere eorum nomine, qui apud hostes essent, aut reipublic. causa abessent, quire in eorum tutela essent. Sed quia hoc

non

non minimam incommoditatem habebat q̄ alieno nomine neque agere, neque excipere actionem licebat, ceperunt homines per procuratores litigare, nam & morbus, & ætas, & necessaria peregrinatio itemq̄, alia multa causa sape hominib. impedimento sunt, quo minus rem suam ipsi exequi possint. Cui autem permiseris rem tuam agere, aut defendere, is tuus procuratori intelligitur. Insti. de his per quos agere possi. Sed hoc non est perpetuum. nam habet locum, quod diximus in ciuilibus, in criminalibus uero causis minime. l. penulti. §. ad crimen. ff. de pub. iudi. sed & id & in ciuilibus quandoq; recipit exceptiones, de quibus non est hic dicendi locus. Illud tamen admonebo, procuratorum quidam ad lites, quidam ad negocia cetera non forensia, quidam ad utraque, quidam ad unam, quidam ad plures res constituunt. l. prima, & ceteris deinceps leg. ff. de C. & extra eodem, & cap. qui generaliter. eodem libro sexto, Procuratorum genera quatuor esse scribit Pauli. libro primo, senten. capitu. tertio, ad litem, aut ad omne negocium, aut ad partem negocij. aut ad res administranda s. de primo Insti. de his per quos age. po. de secundo. in l. uerò. 12. ff. de solut. & l. nam. 13. ff. de pact. l. procurator. 63. ff. de procu. & l. 7. ff. de calum. de tertio l. 3. §. primo. ff. iud. sol. & l. sed si uerius. 17. §. pe. ff. de inu. de quarto in l. si quis. 58. ff. de solutio. l. 9. §. si hæres. ff. de libe. lega. l. vl. ff. rem ra. habe. l. etiam. 15. §. si quis. ff. de petit. hæredi. quem proprie negociorum gestorum appellamus, qui non quæstuario negotio præficitur, nam institor appellatur, qui quæstuarie negociationi præfectus est, l. 5. §. 3. ff. de institu. acti. Procurator uerus qui dicatur, uide l. prima, in fi. ff. quod iussu. l. 12. ff. de so. l. Pomponius. 40. §. primo. ff. de procura. ceteri autem, qui aliena negocia procurant absque domini dato, uel actores dicuntur, aut Sindici, si ab uniuersitate uel colle

gio constituantur. ff. quod cuiusque uniuers. nom. & qui a tutoribus, uel curatorib. dantur, l. neque. C. de procu. uel tutores, aut curatores, si pupillorum, uel adultorum tutelam, curam uergerant, Insti. de tutel. & de curat. & ff. & C. eo. aut Oeconomi qui res ecclesie. c. cum simus. 9. quæst. 3. 89. distinquia. P. V.

Procurator an & quādo in causis criminalibus admittatur, & quid si ueniat imponenda pœna pecuniaria, & quid si reus sit præſens in iudicio uel sit carceratus, uide Barto. & alios in l. penulti. §. ad crimen. ff. de pub. iudi. & in l. seruum quoque. §. publicè. ff. de procura. Ioan. Anto. Rub. de potest. procura. numero 54. ac 72 & seq. Vmbert. in Iudi. inquisi. hoc ipso uerbo procurator. Nicol. Bos. in praxi. crimi. titu. an caus. crimina. Iul. Clar. sent. libro quinto, q. 29. & Simanc. in Enchiri. titulo 43. de procurator. Q. M.

Professio legis. seruanda est circūcisio. de quo dictum est supra, circūcisio.

Prout. Ista dictio cadit sup eo quod pro certo affirmatur, & tunc ponitur assertiuè, & demonstratiuè, sicut dictio, secundum c. Abbate, de verb. fig.

Si uerò prout ponitur in oratione imperfecta, & incerta, & tunc ponitur relatiuè: quandoque limitatiuè: quandoque iustificatiuè: quandoque causatiuè. c. 2. in fi. de confes. in 6. capi. ueniens, et 1. in fin. de testi. l. presbyteri, de episco. & cleri. l. 2. de his qui latrocle. 1. de fo. compe. c. si duo. §. fina. de procurato. in 6. & omnino Bald. in l. edita, in Perusina, in 28. col. in uerfic. post hæc dicamus. C. de edend. & ibi Bar. in 11. col. in uerfi. expedita mate-

ria. docto. & Francisc. de Padua, in l. prout, de solutio. & Bart. in extrava. ad reprimendam, uer. prout. Bal. in l. 2. C. de erro. aduoca. in ver. vltius nota. & in uer. sed contra hoc sic oppo. de hac dictione uide in c. 2. de rebus eccle. non alie. libr. 6. in princ. & uide de do & contu. in c. prout.

Prouiso Solerter. Supra multis locis tactū est de hoc. S. PROVISIO SOLERTER. Nunc autem profecundo materiam uidemus aliqua circa ea, quæ inquisitores debent prouidere solerter, ut uulpeculas capiant, & cum inter sollicitudines suas hæc debet esse præcipua, ut non decipiantur in uerbis, & sophisticationibus hæreticorum, quibus ipsi in suis responsionibus utuntur, ut possint euadere a manibus ipsorum inquisitorum. Et primò dice mus de cautelis, quibus ipsi hæretici utuntur. Et postea dicemus de cautelis inquisitorum, & qualiter se debent habere cū eis, nè decipiantur ab illis.

Primus modus eorum quibus hæretici utuntur, est per uerborum equi uocationem: ut si fortè interrogatur de corpore Christi, non respondent de Christi corpore mystico. unde si dicatur eis, Credis tu quòd hoc sit corpus Christi? respondet ipse hæreticus, Credo quod hoc est corpus Christi, intelligendo de lapide quem uidebit ibi, uel de suo corpore proprio, quod est corpus Christi, intelligendo quòd omnia mundi sunt Christi, quia Dei, qui est Christus. Vel si interrogatur Credis tu baptismū esse sacramentum necessarium ad salutem? respondet, credo intelligendo quòd ipse habet credentiam, sed non intelligit quòd talem, sed suā, & non de isto

de quo interrogatur, sed de alijs. Vel si interrogatur credis tu, quòd Christus fuit natus de uirgine? & respondet firmiter, intelligendo quòd firmitatem habet in sua mala perfidia. Vel si interrogatur, Credis, tu unam sanctā ecclesiam catholicā? respondet credo in unam sanctam ecclesiam catholicam, intelligendo de sua, & suorum complicitum cōgregatione, quam uocat ecclesiam, & non de ecclesia nostra, semper conuertendo intentionē suam ad illam partem æquiuationis quā gerit in mente. & sic de multis alijs æquiuationibus.

Secundus modus euadendi, & sophisticandi hæreticorum est per conditionis adiectionem: Vt si interrogatur, Credis tu ordinem matrimonij esse sanctum sacramentū? respondet, si Deo placet, ego bene credo, intelligendo quod Deo non placet, quod ipse hoc credat. Vel si interrogatur, Tu credis carnis resurrectionē? respondet, ita ego si Deus uult, intelligendo quòd Deus hoc non uult, quod ipse credat hoc, & sic de alijs.

Tertius modus euadendi, & sophisticandi hæreticorum est per quæstionis, seu interrogationis extorsionem. Vt si interrogatur. Credis tu in spiritum sanctum a patre, & filio procedentem? respondet, & quomodo uos creditis? & cum sibi dicitur, nos credimus quod spiritus sanctus procedit a patre, & filio, & respondet hæreticus, Ego ita credo, scilicet quod uos credatis, sed ego non sic. Vel si interrogatur, Credis quod usura sic peccatum? & respondet, & quid dicitis uos credendum super hoc? & cum dicitur sibi, nos dicimus quòd quilibet catholicus debet credere usurā esse peccatum.

catum: respondet, Et sic ego credo, intelligendo sic, ego quod uos dicitis, & sic de alijs quæstionum reformationibus.

Quartus modus euadendi, & sophisticandi hæreticorum est per uerborum fictam admirationem: ut si interrogatur, Credis tu Deum omnium esse creatorem? respondet cū admiratione turbatus, quasi quid ergo aliud crederem, nonne ita debeo credere, intelligendo quòd non debet ita credere.

Vel si interrogatur, Credis tu Dei filium incarnatum in utero uirginali? respondet cum admiratione, o Deus meus quare interrogatis me de istis? creditis quod sim Iudæus? Christianus sum, scitote quod ego credo omnia, quæ bonus Christianus debet credere. & sic de alijs uerborum admirationibus.

Quintus modus euadendi, seu sophisticandi est per uerborum tergier sationem, ut si interrogatur, Credis tu quòd iurare de ueritate dicēda in iudicio sit peccatum? respondet tergier sando, credo, quòd qui dicit uerum non peccat non dicendo de iuramento, de quo quæritur: sed dicendo uerum, de quo non quæritur. Vel si interrogatur, Credis tu quòd omne iuramentum sit peccatum? respondet magnum peccatum est iurare in uanum. Vel si interrogatur, Credis tu quod Christus post mortem descēderit ad inferos? respondet, magna fuit iniquitas Iudæorum, quam habuerunt ad Christum & sic de alijs uerborum tergier sationibus.

Sextus modus euadendi & sophisticandi est per uerborum manifestam translationē. Vt si interrogatur, Cre-

dis tu quòd Christus post mortem descēderit ad inferos? respondet, o domine inquisitor quantum debet homo cogitare in corde suo Christi mortem duram: & ego miser non facio: sum omnium pauper propter Christum, & habeo quærere mihi uictum, & sic transfert se ad loquendum de paupertate sui, uel Christi. Vel si interrogatur, Credis tu quòd si Christus non fuisset in cruce lanceatus, quòd adhuc esset uiuus? respondet magna, quæstio, audiui, quòd fuit de hoc, sicut & de uisione animarum beatarum est hodie, uos domine ponitis mundum in istis quæstionibus, pro Deo dicatis quid tenendum est de ista quæstione animarum beatarum, quia nollem in fide errare, & sic transfert locutionem ad quæstionem illam. uel si interrogatur, Credis tu quòd Christus nihil habuit in proprio, uel communi? respondet conuertendo se ad circumstantes ponendo eos in uerbis, ut sic euadat pro tunc responsionem: & sic de alijs uerborum translationibus.

Septimus modus euadendi, & sophisticandi hæreticorum, & pro sui iustificatione, ut si interrogatur, Credis tu quòd Christus ascēderit ad cælos? Vel aliàs interrogatur de fide. respondet iustificādo se, o domine ego sum homo simplex, & illiteratus, qui in simplicitate mea seruiō Deo, & nō scio illas quæstiones, uel illas subtilitates, de facili capietis me, & inducētis me in errorem: ideo non interrogetis me de istis. Vel si aliàs interrogatur in fide, respondet, domine ego sum homo qui libeter cogito de Deo & cogitarem libentius de suis mirabilibus operibus, & fidei articulis, & de

trinitate, & de alijs. sed postmodum occurrunt mihi quædam dubitationes de fide, quæ ponunt me in periculo, propter quod nolo nimis cogitare de talibus subtilitatibus, nec vellem etiam audire, & ideo non ponatis me in istis, quia poneretis me in periculo, & errore, quod vitare cupio toto corde. & sic de alijs eorum iustificationibus.

Octauus modus euadendi, & sophisticandi hæreticorum est per sui corporis fictam debilitatem, ut si interrogetur de fide, & multiplicatis interrogatorijs uideat quod non potest euadere, quin deprehendatur in sua heresi, & errore, dicet, ego sum ualde debilis corpore, & non possum amplius sustinere, placeat uobis amoré Dei dimittere me mó. Vel dicet, dolor nimius inuadit me, parcatis pro Deo, uado ad lectum, & surgens ponit se in lecto, & sic pro tunc euadit, & interim cogitat quomodo respondebit, & quomodo cautelosè se habebit, & sic de alijs corporis fictis subitis passionibus. hunc modum frequenter tenent, quando uident se debere quæstionari dicentes se infirmos, & quòd morientur si quæstionentur, & mulieres dicunt se frequenter pati passionibus muliebres, ut sic ad tempus euadant quæstiones.

Nonus modus euadendi, & sophisticandi hæreticorum est per fatuitatis, & imprudentiæ simulationem. ut si interrogetur de fide dubitantes, nè per industriam inquisitoris in suis erroribus deprehendantur, fingunt se fatuos, & mente alienatos, sicut fecit Dauid coram Marchione, & respondentes ridet, & interserunt multa uerba impertinètia, & derisoria, & fatua

& sic suas cooperiunt hæreses, & errores, ut sic quasi iocosè uideantur dicere, quicquid dicunt. hunc modum frequenter tenent, quando uident se quæstionandos, uel curiæ seculari tradendos, ut per tales falsitates quæstiones euadant, seu mortem, & interdum fingunt se continuè dementes, & interdum habere lucida interualla & sic de alijs simulationibus.

Decimus modus euadendi hæreticorum est per palliatam sanctitatis conuersationem. sunt enim hæretici a communi conuersatione fidelium, uita, moribus, habitibus, & locutionibus, diffidentes. nam incedunt ut communiter pedibus denudatis, absque sotularibus, uel solum cum solis sotulariis, induuntur exterius deiectis habitibus colore, & figura. aliqui de albo, aliqui de bruno, aliqui mantello, aliqui lógo, & lato tunicello. cinguntur non corrigia, sed chorda. aliqui utuntur capucio dimisso ad terram, aliqui deferunt crines longos, secundum eorum sectarum uarietatem aliqui incedunt uultu demisso ad terram, aliqui eleuato ad cælum, habent uerba humilitatis, & exteriorem apparentiam sanctitatis, sicut sepultura exterius dealbata, & deaurata, quæ interius plena est cadaueribus mortuorum. nam incedunt ut in pluribus pleni sunt superbia, luxuria, gula, ut sciunt qui eos nouerunt, propter quam speciem sanctitatis plurimas inficiunt gentes, & decipiunt. & sic inquisitoris iudicium euadunt.

Sequuntur cautela, quibus inquisitores, ut possunt contra tales hæreticos, sophisticos, ad hoc ut non euadant a manibus inquisitorum.

Prima

Prima cautela inquisitoris est, ut si uiderit hæreticum uti duplicitatibus uerborum in suis responsionibus, ut pote æquiuocationibus, conditionibus, admirationibus, quæstionum reuersionibus, adiectionibus, tergiuersionibus, uerborum translationibus, & sic de alijs eorum cauillationibus, quòd tunc inquisitor nõ permittat in huiusmodi persistere, sed conetur per sua interrogatoria ad propositum, de quo intendit ipse inquisitor inducere, ut si interrogetur, an credat in unam sanctam ecclesiam, intelligendo de ecclesia eorum, quæ est ecclesia malignantium, b interrogetur, illi ecclesiæ, de qua dicit, quis præst, & si dicat, quòd Papa, interrogetur ubi moratur pro nunc ille Papa, & similia, prout uia requireret. & sic de alijs ad propositum, de quo quæritur, eum reducendo.

Secunda cautela inquisitoris est, ut si præsentiat hæreticum nouiter captum nulli detegere errorem suum, quòd potest præsentire antequam intret ad eum, per custodem qui loquatur sibi informando eum quòd dicat inquisitori ueritatem, quia homo est misericors, & similia bona uerba. tunc quando de nouo incipit talem examinare quem sic præsentit uelle celare errorem suum, loquatur sibi blandè, ac mansuetè, dando sibi innuere, quia scit eius factum, dicendo sibi hæc uerba, uel similia in effectu, Videas, ego compatiar tibi, quia sic es delusus tua simplicitate, & perdis animam quadam bestialitate, & licet habeas aliquam culpam, maiorem habet qui te de talibus instruxit: non facias peccatum alterius tui, nec facias te magistrum ubi fuisti discipulus. dicas

mihi ueritatem, quia ut uidebis, totum negocium ego scio, sed ut gètes te habeant excusatum & non perdas tuam bonam famam, & ut possim te citius, uel statim liberare, & gratiam facere, ut uadas per tuas uias ad domum tuam. quis est ille qui docuit te? & similia uerba bona semper sine turbatione, & supponendo factum esse uerum, sed quærendo de circumstantijs.

Tertia cautela inquisitoris est, ut si uiderit hæreticum, uel delatum nolle detegere errorem suum, & semper stare in negatiua, si scit eum per testes conuictum, tunc inquisitor legat, seu legi faciat sibi dicta testium suppressis nominibus, taliter quòd cognoscat se conuictum per testes, ut non intelligat qui sunt deponentes, ubi periculum posset deponentibus imminere, alias explicare potest, & facie ad faciem affrontare. ut sic rubore, & uerecundia ueritatem fateatur, & præsertim si ante induxerit ipsum hæreticum, seu delatum ad faciendum in casu quo coram eo uenient deponentes.

Quarta cautela inquisitoris est, ut si uideat hæreticum, uel delatum nolle detegere ueritatem, & sic eum per testes non esse conuictum, & secundum indicia uidetur ei esse uerum quòd deponitur contra eum, & quando negat hoc, uel illud quòd inquisitor interrogat, accipiat pcessum, & reuoluat eum in præsentia delati, & post dicat ei: clarum est quòd non dicis uerum, & quòd ita fuit, sicut ego dico, dicas ergo, quia ego habeo ueritatem negocij: clarè sic, ut ille credat se conuictum esse. & sic apparere in processu. uel teneat in manu cedula, uel scripturam, & quando delatus hæreticus

ticus

ricus interrogatus negabit hoc, uel illud, inquisitor quasi abiurās dicat. ei. & quomodo tu potes negare, nonne clarum est mihi? & tunc legat in cedula sua, & peruertat eā, & legat, & post dicat, ego dicebam uerum. dicas postquam uides me scire caueat, tamen quod non tantum descendat inquisitor ad speciem, dicendo se scire negocium taliter, quod hæreticus cognoscat quod ipse ignorat, sed stet in genere dicendo, bene scitur ubi fuisti, & cū quo, & quo tempore, & quid dixisti, & tangat sibi aliquod certum quod scit ita esse. de alijs autem colloquatur in genere.

Quinta cautela inquisitoris est, ut si uideat hæreticum sic in negatiua perseuerantem, fingat se longius debere ire, & dicat sibi, Ego compatio tibi, & uellem quod mihi diceres ueritatem, ut expedirem te, & factum tuum ut non remaneres sic captus, eo quod delicatus es, & posses leuiter incurrere ægritudinē, quia habeo recedere a te, & ire ubi sum ualde necessarius, & nescio quando reuertar: nūc autē postquam non vis fateri ueritatem, cum displicentia debeo te dimittere in carcere compeditū, usque ad regressum meū, & displicet mihi, quia nescio quando reuertar, & fortē nūc ille incipiet rogare, nē sic in carcere dimittatur, & paulatim fortassis aperiet ueritatem.

Sexta cautela inquisitoris est, ut si uideat hæreticum in negatiua taliter perseuerantem, & non esse plenē conuictum, & credat probabiliter errorē suum, tunc multipliciter interrogatoria sic taliter, quod per multiplicationem articulorum ueritas habeat, quia fortē modo aperiet unum, modo aperiet aliud, ut uariis compre-

hendatur, quod si ueritas non habeatur, habeatur tamen intentus, si autē non habetur inde ueritas, sed uarietas, tunc quādo in diuersis uariis inuenitur, exponatur sibi quomodo nunc dixit unum, nunc dixit aliud, & quod omnino dicat ueritatem exponendo sibi, quomodo fortassis oportebit quod cogatur, & quæstionetur, quod si dicat, & habeatur intentus, si nō erit locus quæstionum, cum alijs iudicijs, & de bono consilio peritorū poterit propter hoc exponi quæstionibus, & tormentis ad ueritatem illis mediantribus extorquendam. hæc autem multiplicatio articulorum non fiat, nisi ubi constet de pertinacia magna delati, aliās non, cum per talem interrogationū multiplicationē præsertim circa eosdem articulos, & diuersis temporibus quilibet posset induci ad variandum.

Septima cautela inquisitoris est, ut si uideat hæreticum nullatenus uelle respondere ueritatem, quod nullo modo tradat eum cautionibus, nec fideiussoribus, nec aliās manulente. nā de cætero a talibus manulente datis ueritas non habetur, immo tunc peiores efficiuntur, malignantur, & procurant multa, propter quæ inquisitionis officium ad iudicium retardetur.

Octaua cautela inquisitoris est, ut si sic uideat hæreticum in negatiua perseuerantem blandis sermonibus colloquatur, quod ad cibum, & potū tractet eum humaniter, & procuret quod aliqui probi uiri nullatenus de fide suspecti ad eundem intrēt, & frequenter, & diuersis temporibus impertinentibus eidem colloquantur, & tandem ut confidat de illis, consu-

lent

lent sibi quod fateatur ueritatem pro eo, quod inquisitor faciet sibi gratiā, & ponant se quasi mediatores, & inquisitor intrabit ad finem cum eis, & promittet sibi facere gratiā, & faciet. nam totum est gratiosum, quod fit pro conuersione hæreticorum. Et pœnitentiæ sunt gratiæ, & medelę, & ubi delatus petat gratiā, & quod de teget errorem suum, dicatur ei sic & quod amplius fiet sibi quā ipse petet, & quædam uerba generalia taliter ut ueritas habeatur, & hæreticus conuertatur, & fiat sibi gratia quod admittatur ad misericordiam, si sponte dixerit quæ commisit.

Nona cautela inquisitoris est, ut si uideat hæreticū nullatenus uelle pro pere ueritatem, habeat inquisitor unum de complicibus suis, seu alium, uidelicet ad fidem cōuersum, de quo inquisitor bene confidere possit illi capto non ingraturum, & permittat illum intrare, & faciat quod ille loquatur sibi, & si opus fuerit fingat se de secta illa sua adhuc esse, sed metu abiurasse, uel ueritatem inquisitori prodisse. Et cum hæreticus captus confideret de eo, intret quolibet die, solus ad hæreticum captum, illum captum protrahendo in locutiones cum eodem. & tandem fingat nimis esse tardē pro recessu, & remaneat in carcere cum eodem, & de nocte pariter colloquantur, ut dicant sibi mutuo quæ commiserunt, illo qui superintrauit, inducente ad hoc captum. & tunc sit ordinatum quod stent contra carcerem in loco congruo explorantes, eos ascultantes, & uerba colligentes, & si opus fuerit, notarius cum eisdem.

Decima cautela inquisitoris est, ut

si uideat talem sic captum incipere dicere ueritatem, quod nullo modo dimidiet recipere eius cōfessionem, sed continuet quantum poterit, nec curet si dimittit, seu prorogat prædium, uel cœnam, sed instet quousque ille dixerit ueritatem, saltem quoad principalia. nam per dimidiationes, & interruptiones confessionum hæreticorum ubi incipiunt detegere ueritatē, frequentius est repertum, quod redeunt ad uomitum, & non aperiunt ueritatem, quam aperire inceperant habito consilio deteriori.

Hæ supradictæ sunt cautelæ quibus inquisitores possunt uti in officio inquisitionis ad hoc ut ueritas extorqueatur ab hæreticis gratiosè absque tormentis, siue alijs supradictis, & alijs quæ relinquuntur arbitrio ipsius inquisitoris, secūdem quod opus fuerit. ideo ne hæretici simulata conuersione redeant fraudulēter, & sub agnificie lupum gerant, & ut ipsi inquisitores tales vulpeculas possint deprehendere, necessarium est ut dicatur inquisitoribus quod habetur, in c. ut officium. §. prouiso, de hære. lib. 6. Ideo Prouiso Solerter.

A D D I T I O N E S.

a *Vtreque cautela uidentur ex directo inquisi. par. 3. & 2. membro transcripta. Pet. Vend.*

b *De qua ecclesia malignantium loquitur Sanctus Dauid psalmo 25. Odium ecclesiam malignantium, & cum impijs non sedebat. & psal. 62. Protexisti me a conuentu malignantium, & a multitudinē operantium iniquitatem, & per Bonifac. de Vital. in Clementin. unica, ante numero 100. de usu. Quæ etiam dicitur Sinagoga satana.*

thana. Apocalip. capitu. secundo, Quintil. Mandosius.

c Aliàs legitur. Constendum. aliàs fatendum in Direct. P. V.

Publicatio a testium, & conclusio an sint de substantia processus, uide Ab. in c. cū dilectus, de fi. instru. in 1. col. & uide supra conclusio. circa quòd no. q. publicatio attestationum est de iustitia, non aut de substantia, b & parti nō peccati imputandum est, debet enim impetere, & a denegatione appellare, ut in c. cum l. & A. de re iudi. si ergo testibus non scriptis, uel non publicatis feratur sententia, est contra ius litigatoris, non autē contra substantialem ordinem iudiciorum. Ab. in dicto ca. cum l. & A. in 2. col. faciat tex. in c. fi. de h̄eret. lib. 6. ubi dicitur quòd propter scandalum testium euitandū potest quis subticere nomina testium, & etiam ad tempus possunt dicta testium occultari, ut si pars non audeat conuenire aduersarium propter eius potentiam, & interim timetur de testium absentia, uel morte, ut notatur in c. quoniam, ut li. non conte. & Ioā. An. in c. j. de homicidio, li. 6. Ab. in d. c. cum l. & A. de re iudica. in 2. col. vi de supra conclusio, & supra nomina, & infra testes & habetur in 16. instrum. inquisitionis.

An publicatio bonorum extendatur ad futura, uide supra bona.

ADDITIONES.

a Publicatio, idest manifestatio, & reuelatio, fit quando testes fuerant recepti secreto, secus si utraque parte presente prout solent quandoque iudices cognoscendo sum-

matim secundum Bald. in auth. si in aliquo col. 3. ver. sed aduerte. C. de edendo. fit ergo publicatio, ut ea facta, possunt scire partes testimonia, & eis opponere, si possunt, & uolunt quid opponere. Item per eam datur maior robur attestacionibus, quia tunc dicuntur in publica monumenta transferri. l. gesta. C. de re iud. Communis tamen conclusio est, quòd uoleat processus ad ulteriores, licet ea præmittatur. Maran. in suo Specu. de processus publica. Quibus casibus & modis tradatur delato de crimine heresis processus, tacitis nominibus uide direct. in 3. par. in 2. memb. ti. prorogantia, & ti. modi. sex. P. V.

b Publicatio testium non est de substantia sententia, & hec est communior opi. ut per Cur. Iun. l. 2. nume. 50. C. de eden. de public. testium in materia fidei, Vide Vmber. in Iud. in qui. hoc verb. publicatio, & in ver. testis. Q. M.

Publicè a Superius dictū est in litera, abiuratio, i principio huius libri, quòd deprehēsi in h̄eresi qui uolunt redire ad unitatem ecclesiæ, debēt publicè abiurare, & quòd peccata publica publicè debent puniri. Nunc autem circa prædicta quæro quid dicatur publicè fieri? & dicendum quòd illud dicitur publicè fieri quòd omnibus, seu pluribus uidentibus, seu uidere uolētibus seipsum exhibet, seu demonstrat. Nam non potest dici publicum quod coram paucis fit dicit Abb. in ca. 2. de male. & mathema. matrimonium dicitur clandestinè factum, licet coram aliquibus fiat, & publicè, cum in facie ecclesiæ, in conspectu omnium debeat fieri, ut in c. 1. de clandest. de sp. item istud probatur per alia similia.

nam

nam edictum tunc publicè dicitur emitti, cum affigitur ualuis ecclesiæ, ut in cle. 1. de iudi. itaque omnibus uidentibus seu uidere uolentibus se exhibet, & demonstrat. ex prædictis factis apparet, & detegitur, qualiter sit intelligendum publicè abiurare, uel publicè fieri. Et non obstat si aliquando in officio inquisitionis fuit practicum q. similes pœnitentes in huiusmodi crimine h̄eresis abiurassent solum duntaxat coram iudice, notario, & testibus, ut a principio in inquisitione Hyspali factum fuit, & in ciuitate Valentina, in regno Aragonum: quam consuetudinem ego nō approbo, cum sit contra ius, & nō ualet, nisi esset legitimo tempore præscripta, ut habetur in c. fi. de cōsuet. cum alijs similibus. præterea si aliquo tempore hoc fuit practicum illud fuit factum ex gratia eo quòd inquisitores in suis edictis, ita promiserunt, scilicet ut reciperent eos ad abiurationē, per pœnitentias secretas, & sic gratia nō potest trahi in consequentiam per id quòd dixit Io. An. & Ab. in cap. ex parte, de concess. præbendæ, & quod notatur in c. fanè, de priuile. maximè tempore moderno, in quo nunquam inquisitores talia promittunt, cum de iure nō possunt. nec obstat, quòd prædicta cōsuetudo procedere posset de iure, sicut quidam dicunt, quòd id coram iudice, notario, & testibus dicitur publicè fieri, ut dicit gloss. in c. exceptionem, de excep. cum alijs similibus. sed de iure debet dici a cōtrario, scilicet quòd illa non dicitur publica abiuratio, quæ fit coram inquisitore, notario, & testibus. nam illa glo. & iura quæ dicunt, quòd illud quod fit coram iudice, notario, & testibus, dici-

tur publicè fieri, non loquuntur cum aduersione populi, quia alias est contra etymologiam huius aduersionis publicè, quæ est bona argumentatio, ut in c. forus, de uerbo. signifi. & contra iura superius allegata, quæ dicunt publicè fieri dici, & proponi, quod fit in conspectu gentium, & populorum, tum quia illa gloss. ca. exceptionem, de excep. quæ dicit, quòd publicè dicitur excommunicatus ille, qui est excommunicatus per iudicem, coram testibus. & notario in iudicio, non adimit, quin postea talis sic excommunicatus, denunciatur coram populo publicè pro excommunicato, ut est tex. in c. pastoralis. de appel. & ibi Abb. & sic illa glo. fundata per illum tex. c. pastoralis. probat non uerè publicè fieri, quod solummodo fit coram iudice, notario, & testibus, sed quod fit per iudicem in iudicio coram populo, seu alia multitudine gētium, nam superfluum esset publicè excommunicatum coram iudice, notario, & testibus iterum denunciari publicè pro excommunicato coram populo, si illa excommunicatio sic, ut præmittitur facta, posset uerè dici publicè facta. nam superfluis non est utendum, ut nota in ca. solitæ, de maiorit. & obediens. Sed ponamus, quòd publicè fieri dicitur, quod fit coram iudice, notario, & testibus. Et quod fit etiam per iudicem coram notario, testibus, & populo. nonne in hoc casu in fidei fauorem, & in honorem Iesu Christi debemus assumere rem, & eā considerare in potiori significato? cū si ageretur de rebus profanis, ubi attenderetur fauor, ibi facere deberemus iuxta regulam, odia restringi, de regulis iuris, lib. 6. Et sic in casu nostro

stro dicendum, nè deterioris conditionis sit fides catholica, quam esset quilibet alius. facit text. in capi. si Iudæus, de Iudæis, & Saracen. cum similibus.

Nunc restat uidere, qualiter dicatur quis publicè pœnitere? & dicendum quòd publicè pœnitere dicitur, cum quis publicè, & in loco publico incedit, aut nudus cum virgis in manibus, aut vestitus cum ueste trita, & abiecta in signum pœnitentiæ, ut p. batur in c. in capite. 50. dist. & in c. lœlicis. de pœnis, lib. 6. unde ibi ille pœnitentiarius incedebat nudus cū virgis in manibus, solum femoralia portans. facit etiam ad hoc ca. 2. de male. Et antiquis temporibus ita fuit practicum apud prouinciam Narbonè sem, ubi fuerunt reperti plures hæretici, ut poterit uideri per plures determinationes super hoc factas, & èt hodie practicum in inquisitionibus Castellæ, & Aragonum. nam in signū pœnitentiæ incedunt pœnitentes in processionibus publicè per ciuitates cum candelis in manibus per plures hebdomadas anni. & alia publica, & manifesta faciunt, quæ cedunt in laudem Dei, & fidei nostræ, & in detestatione hæreticæ prauitatis, & in exemplum plurimorum, ut ceteri uidentes caueant, nè in tam graue crimè & detestabile incidant. nam mali homines si non abstinent a malo uirtutis amore, abstinent formidine pœnæ, ut dicit text. in c. clericorum, de ui. & honest. cleri.

Nota quòd cum aliquis dixit aliqua uerba, per quæ uideatur malè sentire de fide, debet publicè ubi sermons dicuntur, recognoscere, & de testari suum errorem. circa quod no-

ta. quòd ea quæ malè dicuntur publicè, necessaria est publica reprehensio de his. nam Christus nobis præbet in hoc doctrinam. quando Tho. apostolus eius dubitauit de resurrectione, dicendo publicè coram alijs apostolis, qui iam uiderat Iesum resurrexisse, nisi uidero fixuram clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam. & quia publicè dixit se nolle credere, publicè fuit reprehensus a Iesu redemptore nostro. nam cum Thomas manus, & latus domini palpasset domino se præbente dixit ei, noli esse incredulus, sed fidelis, quia qui incredulus est, non erit recta anima eius. Abacuch. 2. & Isa. 21. qui incredulus est, infideliter agit.

Nota quòd malefactores publicè debent puniri, ut l. capitalium. §. famosos. ff. de pœnis, & 7. q. 1. denique, ver. thuribula quoque.

Item nota quòd iura prohibent, nè Saraceni publicè faciant cœremonias suas inuocando publicè nomen Mahometi, uel similia faciendo, ut in clem. unica, de Iudæis. hoc tamè nõ reperit prohibitū Iudæis. hoc tenet Matthæ. & Domi. Cardina. & Io. de Imola in dicta Clementi. uide supra cœremonia.

Quid sit credere illud, de quo est publica uox, & fama, uide su. Credès.

Publicè peccantibus non est necessaria monitio, secundum illud Apostoli primæ Timo. quinto, peccatè coram omnibus argue, ut ceteri timorem habeant, quòd intelligitur de peccatis publicis, ut ait Augustinus de uerbis domini.

An sit licitum disputare publicè de fide cum infidelibus, uide supra disputare.

Quod

Quod crimen hæresis sit crimè publicum, uide supra crimen, & supra accusatio.

Locus publicus dicitur, in quo ius reddi cõsueuit. de quo uide infra sententia. §. fi.

A D D I T I O N E S.

a Publicè aduerbium a publicus deriuatur, publica dicuntur proprie quorū usus populi totius communis est, quasi populi publica. l. quinta, ff. de rerum diu. ueluti forum campus Martius, Theatrum, Basilica, Publicum est, ait Cicer. primo de inuentio. quod ciuitas uniuersa aliqua de causa frequentat, ut ludus, dies festiui, bellum, licet Vlpia. in l. bona. 15. de uerborum signifi. scribat bona ciuitatis abusu publicè dicta esse, quia sola ea publica sunt, quæ populi Romani sunt, ad Romanorum enim similitudinem & quæ in alijs ciuitatibus communia uniuersorum erant publica dici cepta sunt. Alciat. in ipsam legem. Quia uerò quæ populi sunt & communia, uel idem frequentat, sunt in omnium conspectu, non autem latentia, contingit ut publicum per consequentiã dicatur id quod palam est aut fit, uelut in conspectu, & præsentia populi, inde publicum legitur substantiuè pro publico conspectu. Cic. in Ver. Acti. 2. In publico esse non audeat. Idem contra Rullum. lex in publicum proponitur. iacm Atti. fol. 88. nos publicè propè opinionem secuti sumus. & l. Fulcinius. §. illud. ff. quibus ex caus. in possess. ea. ait enim copiamq, sui faciat in publico. item l. satisq, decimonono, ff. de in ius uoca. aut ex publico conspiciatur. Inde etiam publicum crimen dicitur, quod ad omnium pertinet iniuriam, uelut hæresis, aiunt enim, Imper. in lege quarta, C. de hæretic. ac primum quidem hæresim uolumus esse publicum crimen, quia quod

in religionem diuinam committitur in omnium fertur iniuriam. Petrus Vendra-

Purgatio ^a est de obiecto crimine innocentiæ ostensio, secundum Ray. s. per iuramentum, uel aliq. debito modo.

Item purgatio absoluit ab infamia Inno. in c. cum dilectus, in glo. sua in ver. incestus, de pur. ca. Bald. in mar. ver. purgat, ver. 2.

Nota quòd purgatio vulgaris, quæ fit per aquam frigidam, uel feruètem uel ignitum ferrum, uel per duellum, ^b firmiter prohibetur, quia ibi tentatur Deus. 2. q. 4. Mennam, & ca. consuluisti, & c. monomachiam.

Item purgatio zelotipiæ quæ olim in lege ueteri fiebat, modo non obseruatur. d. q. 2. consuluisti.

Alia est purgatio canonica, quæ facit ad propolium nostrum. & circa istam nota quado, & quomodo debeat fieri, & quibus possit indici purgatio, & apud quos debeat fieri.

Primò notandum, quòd indicitur purgatio, quando quis est infamatus apud bonas, & graues personas, siue per inimicos, siue per alios. 2. q. 5. presbyter si, & c. omnibus. 6. q. vi. per totum.

Nota quòd non indicitur purgatio, quando apud uiles personas quacunque præsumptione quis infamatus fuerit, 2. q. 5. omnibus.

Purgatio in manifestis, ^c & notarijs non requiritur. 1. 1. quæstione 3. curæ sit. nec oblata suscipitur. nam talis potest absque testibus condemnari. Spe. ti. de abolitio. & purgat. §. 2. in princip.

Canonica purgatio diuersimodè exer-

exercetur in clericis. 2. q. 5. per totū. Propter suspicionem, ex qua oritur scandalum, potest procedi ad indicationem purgationis. text. de cohab. cle. & mulie. tua. de of. or. ex parte. Inno. de sim. sicut. de pur. can. si quis. 2. tex. eo. ti. c. inter. Arch. 2. q. 5. omnib. gl. de hær. excommunicamus. gl. 2. q. 1. primo, & in ca. ex literis, de homicidio, in gl. & Pet. de Anch. in c. ut officium, de hær. in 6.

An possit indici purgatio inquisito, qui tamen non est infamatus, gl. 2. quæst. 5. habet glo. 22. quæst. 1. omne. ibi uide.

Infamato de crimine hæresis indicitur maior purgatio. quam pro aliis criminibus de purg. ca. inter. ubi enumerantur per docto. alia specialia in indicenda purgatione pro hæresi.

Antequam iudex procedat ad purgationem indicendam, præfigere debet tempus uolentibus accusare, & si nullus appareat, tunc procedat. doct. de pur. ca. ex tuarum. Arch. 2. quæst. 5. presbyter glo. in cap. inter, de purgat. canoni.

Vbi autem debet fieri purgatio? & dicendum quod ubi quis est infamatus, ut de pur. ca. inter. de conse. dif. 2. ego Berengarius, & debet ibi fieri purgatio, ut ibi moriatur crimen, ubi contingit, & apud quos est infamatus, ut in d. c. ego Berengarius, in fi.

Si enim est infamatus apud populum, debet se purgare in publico coram populo. si apud clerum, coram clero, & in utroque casu coram iudice, si uerò defecerit in purgatione, puniatur tanquam conuictus, uel confessus hæc Ray.

An in purgatione debeat fieri specificatio criminum, & circumstantia-

rum, nota. Inno. de pur. ca. c. fina. uide notata per Do. Card. Zab. in cle. constitutionem. §. 1. de elect. in 4. quæst. ubi sic dicit ad literam. quartò quæro, nunquid in inquisitione, & purgatione debet fieri specificatio circumstantiarum? Innocen. de pur. can. c. fina. dicit quod non. quod tenet hic Paul. dicens, quod etiam in accusatione de leui crimine, uel notorio non expedit specificare. ff. de accus. l. leuia. C. de accus. l. ea quidem, quod tenet gloss. Insti. de publ. iud. in princ. sed in primo de inquisitione, & purgatione Iaco. Butri. Inst. de actionibus, circa princ. tenet requiri specificationem, quod tenet Bar. cum quadam limitatione in l. 2. §. si publico, ff. de aduit. ubi dixit, quod si fit inquisitio, ut puniatur inquisitus fiet specificatio, secus si fit ut remoueat ab administratione, quia hæc non est pena, & hoc casu procedit dictum Innoc. & Pau. si autem fit, ut se purget, & tunc si infamia est specificata, etiam purgatio erit specificanda, aliàs sufficit generalis. uide supra inquisitio. §. an inquisitione fit faciendz specificatio.

An purgatio canonica sit indicenda publicè, uel occultè, gloss. 15. q. 5. c. 1. glo. 2. q. 5. in summa Arch. in ca. in omnibus. 2. quæst. 5. & 23. distinctio. illud.

An ad hoc quod indicatur purgatio, sufficiat suspicio solius populi, uide de de offi. ord. ex parte.

An hæretico qui fuit tortus, & in tormentis nil confessus est, uel si confessus in tormentis, non perseverauerit postea, an tali sit indicenda purgatio? & dicendum quod sic. de quo infra in litera, tortura. §. sed notandum.

Vtrum

Vtrum iudex possit indicere purgationem illi, quem ipse solus iudex tantum habet suspectum? & circa hoc gloss. & doct. de offi. ordi. in c. ex parte, & de purga. cano. cum inter, & ca. nos inter alios casus. uidetur quod non. de coha. cle. & mulie. tua nos. ubi no. in gl. si. ubi etiam doc. Inno. de accus. qualiter, el. 2. in gl. no. quod hoc, in c. licet Heli, de sim. in gl. 1. Lau. in Cle. 1. de offi. ord. gloss. 2. q. 5. omnibus, & ibi no. Archi.

Item quando sit indicenda purgatio? & dicendum quod quando quis est publicè infamatus de crimine, & conuictus non potest, seu et non accusatur, ut extra de purga. ca. inter, uel et propter aliam criminis uehementem suspicionem, ut in c. inter sollicitudines. quia tunc si non conuincitur iuxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, debet canonicè se purgare. quod si renuerit excommunicandus est usque ad satisfactionem condignam: & si per annum in excommunicatione persistiterit, est uelut hæreticus condemnandus, ut in c. excommunicamus, lo. 1. §. qui aut, de hær. ubi uerò susciperet purgationem, & in ea deficeret, tanquam de crimine conuictus haberi debet: quod in omni crimine est generale, ut in c. inter sollicitudines, de purg. ca. & in c. tua nos. de coha. cle. & mu.

An ubi constat de delicto, debeat indici purgatio? doc. quod non de cohab. cle. & mulie. clericos.

Illi tamen qui fuerint sola suspicione notabiles, si non se purgauerint ad mandatum ecclesiæ, sunt infames, & banniti, ut in quadam constitutione Friderici Imperatoris facta contra Paternos.

Non indicitur purgatio diffamato,

quando ex opposito habet presumptionem pro se, quod delictum non commiserat. gl. no. 24. di. c. 1.

Vtrum purgatio sit semper recipienda quodcumque infamatus offert eam? & circa hæc not. duos casus, quibus non est recipienda purgatio, unus quando crimen est notorium, ut sup. dictum est. alter casus, quando accusator offert probationem.

Nunc uide dum est de forma, que debeat teneri in dicta cõpurgatione, cum inquisitor infamato de hæresi debeat purgationem canonicam indicare, iux. ca. excõicamus. §. adijcimus de hær. Nam primò episcopus uel inquisitor ad presentiam suam conuocet accusatos, qui nisi se ab omni reatu purgauerint, uel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi pfecti, canonicè puniantur, ut d. c. & §.

De materia purgationis an, & quoniam iudici debeat, plenè habetur. 2. q. 5. p. totum, maximè in capi. presbyter, ubi est glo. notabilis, & 15. quæst. per totum, in tex. & gl. de purga. can. cum in iuuentute.

Not. quod cum certo numero manuum debet fieri purgatio, iudicis tamen arbitrio relinquitur. 2. q. 5. presbyter si, & c. omnibus. uide supra numerus, & supra deficiens.

Et sic uocatis coram se, cum numerus compurgatorum sit in arbitrio iudicis, quot & quales debeant esse, ut de purg. ca. in c. inter. per gl. & doc. & 2. q. 5. presbyter si a plebe, & ibi gl. & c. omnibus, uersus si. ad de hær. ad abolendam. §. quia uerò, de accus. inquisitionis, ad si. gl. & eo. ti. cum P. Manconella. 2. q. 5. in sum.

Item qui & quales debeant esse cõpurgatores alicuius, nota. de pur. ca.

T t cum

cum dilectus, & c. constitutus. 2. q. 5. si mala fama, & c. præterea, in glos. & nota. quod debent esse honesti & vicini, qui conuersationem suam notam tam moderno tēpore nouerint quam trāsactō, & ordinis ipsius cōpurgandi. Hæc Ray. in sum. & Abb. in d. c. in ter sollicitudines, de purgat. canonic.

Postquam ab inquisitore dati fuerint compurgatores secundum qualitatem delicti & qualitatem personæ, illi in pntia iudicis & notarijs, & testium iurabunt in forma iuris de credulitate dicenda. & c. & postea ipse, cui indicenda est compurgatio, in pntia ipsorum, qui eū debent cōpurgare, iurabit in forma sequenti.

Forma iuramenti personæ principalis qui se debet purgare, talis est. Ego. N. iuro quod non feci illud, de quo sum infamatus, vel p me, vel per submissam personā, cui mandauerim vel consilium dedi, nec ratum habui, qd meo noīe fuerit. quidam et volūt addere, nec volui. sed hoc non admitto, nisi de voluntate q̄ prodidisset in actū, q̄ dī cooperatio, vel cōsensus cooperationis. & s̄m hoc dicet, nec cooperatus fui. & qdā tñ addūt, nec sciui, vel si sciui, & phibere nō potui. Rai.

Nota q̄ in compurgatoribus quatuor requiruntur, primum vt debeāt iurare s̄m conscientiam, & opinionē eorum, quia credunt illum verum iurasse, secūdū vt deānt esse tolerati ab ecclesia, tertium vt sint bonæ famæ. quartū q̄ non fuerint de criminibus condēnati, requiritur & quintū, vt habeant notam conuersationem. illius, quem purgare uolūt. Abbas in c. constitutus, de purgatione canonica.

Forma purgationis talis est. primò indicitur purgatio per inquisitorem

ipsi purgando: secūdò inquisitor dat ei numerum compurgatorum: tertio ipse purgandus præsentatur coram inquisitore, & præsentat compurgatores corā inquisitore, quartò ipsi compurgatores iurant dicere ueritatem, quintò examinantur cōpurgatores se gregatim per inquisitorē coram notario de notitia compurgandi, de uita præterita, & præsentī. sextò exhortantur cōpurgatores per inquisitorē, ut sint attentī, ut audiant ea de quib. cōpurgandus est accusatus, & diffamatus, & testificatus, & q̄ uideant iurare ipsum cōpurgandū qualiter iurat, septimò recipitur iurā a compurgandō de dicenda ueritate coram cōpurgatoribus: octauò leguntur, & specificantur, oēs articuli ipsi compurgandō per inquisitorē in præsentia compurgatorū, & interrogatur cōpurgandus sub præstito iurō dicere ueritatem, si fecit, uel cōmisit, uel dedit cōsensum oībus, aut singulis, uel alicui de quib. est diffamatus, & accusatus. & ipse respondet in præsentia cōpurgatorum an fecit, uel ne, & facta responsione per compurgandū, tunc ipse cōpurgandus extrahitur a iudicio, & remanent cōpurgatores cū inquisitore, & interrogantur ab inquisitore, si astiterunt attentī omnib. prædictis, & si uiderunt qualiter dictus compurgandus iurauit, & qualiter respondit nihil fecisse de omnibus illis, quæ sibi lecta fuerunt, & compurgatores respondet q̄ bene uiderūt oīa. decimò dantur intelligi per inquisitorem ipsis compurgatoribus, & cui libet ipsorū ea quæ debent iurare circa cōpurgationem, quā debent facere, & iurant oēs cōpurgatores iterū, & postea se gregatim examinantur,

an.

an credāt uel ne, si compurgandus iurauit bene, uel male. & quilibet per se dicit illud, quod super dicto iuramento credit, uel ne.

Quid si purgandus fuerit impeditus, & non potuerit adimplere purgationem. uide supra pœnitentia. §. qd si purgandus.

Purgare debet accusatus suam contumaciam etiam postquam accusatori fuerit indictum silentium, de accusa. ueniens. & q̄ ibi no.

Compurgatores autem iurabunt postquam purgandus iurauit, & iurabunt isto modo in forma iuris. f. sic, Nos credimus q̄ ipse iurauerit uerū, uel uerū esse quod iurauit. Ray. & habetur in c. fi. de purga. can. & c. quotiens, & ca. auditum, in gl. & quasi per totum ti. Et no. q̄ compurgatores nō debent subtiliter examinari. hæc Rai. in sum. Et quale sit iuramentum compurgatorum, uide glo. 2. q. 5. auditum & de purga. cano. quotiens, & ca. fi. & debent iurare de credulitate, ut d. ca. quotiens, & ca. constitutus, eo. ti. glo. 2. q. 1. multi.

Purgandus uerò præstat iuramentum de ueritate secundum formam supradictam, ut habetur in d. c. quotiens. fallit tamen ubi materia non esset capax iuramenti ueritatis. Inn. de purga. cano. accedens. & semper debet præstare iuramentum coram iudice, ut in iuribus supra allegatis.

An purgandus iuret, quod non est diffamatus a turba, sed ab uno tantum qui non plenè probat accusationem? Arch. 2. q. 5. c. 3.

An purgandus teneatur purgare suos compurgatores, si accidit casus. Io. And. de proba. ad nostram. Archi. 2. q. 5. Mennam.

An purgandus computetur in numero cōpurgatorū. 2. q. 5. si legitimi.

An purgatoribus possit crimē opponi, si aliās tolerantur, & sunt bonæ famæ, uide de purg. ca. constitutus, & quod ibi notatur.

An purgatores debeant esse eiusdē ordinis, & cōditionis, & status ipsius purgandi, uide de pur. ca. cum P. & c. constitutus, & c. quotiens de tes. tam literis, 2. q. 5. omnibus.

An si infamatus non habet, uel nō inuenit compurgatores, stetur suo iuramento? glo. 1. 8. q. 3. Artaldus, & 2. q. 5. presbyter, uel quilibet.

An infamatus possit se purgare p fratrem suum? & dicendum q̄ sic, ut est gl. 2. q. 5. si mala fama.

Accusatus deficientibus probationibus non cogitur ad purgationem. 2. q. 4. deficientibus. quod limita, nisi contra eum laboret publica infamia. de quo plenè in toto ti. de purg. cano. & 6. q. 5. actor.

De practica indicendi purgationē absentī, & contumaci, uide Io. An. de hære. excommunicamus. 1. §. 1. de purga. ca. inter.

Quis habet nominare compurgatores, an iudex. uel purgandus, Hu. 2. q. 5. si mala.

An episcopus, uel inquisitor clericum infamatum de crīe, de quo eū in secreto culpabilē inuenit, debeat admittere ad purgationē? no. gl. 1. 5. q. 5. presbyter. & not. q̄ si clericus in aure episcopi confitetur delictum, & dicit episcopo q̄ nō indicat sibi purgationem, quia publicè iurabit se nō fecisse, hoc nō obstāte debet nihilominus sibi indicare purgationē. doct. de coha. cle. & mu. clericos. de cons. dist. 2. non prohibent, in gl. 2.

An non inueniens compurgatores fit condemnandus de crimine docto. de pur. ca. inter Arch. 2. q. 4. si legit.

Quæ, & qualis pœna sit imponenda deficienti in purgatione, uide supra deficienti, & supra pœna.

Purgatus coram superiori sine literis expurgatorijs non debet redire. 8. q. 4. quilibet.

Suspicio episcopi contra presbyterum, uel clericum inducit purgationem. 2. q. 5. omnibus post me.

Not. circa numerum compurgatorum, quando Papa, uel episcopus, uel presbyter, uel religiosus se uolunt purgare. Papa purgabit se cum duodecim episcopis. 2. q. 5. omnibus. circa finem. & not. quod Sixtus Papa purgauit se in concilio. 2. q. 5. mandastis. item Damasus Papa purgauit se in concilio cum 40. episcopis. d. c. mandastis. 2. q. 5.

An iudex ordinarius possit indicare purgationem infamato sine eo quod præmittatur accusatio, uel inquisitio uide supra ordinarius.

Electus, uel episcopus infamatus purgabit se cum quinque, uel septem episcopis. 23. dist. illud.

Episcopus, uel presbyter potest se purgare per iuramentum super altare, uel euangelium. 2. q. 5. habet & c. Mennâ, & c. omnibus. c. fe. usque ad finem questionis.

Clericorum purgatio debet fieri coram episcopo, uel coram datis ab episcopo. 15. q. 5. c. 2. 2. q. 5. presbyter si.

Presbyter cum 7. sacerdotibus debet se purgare. 2. q. 5. si legitimum, & duobus c. seq.

Nota quod episcopus, uel inquisitor possunt numerum compurgatorum minuere, uel augere. 2. q. 5. presbyter si. & c. omnibus, ante finem.

Purgatio religiosorum super fur-

tis fiebat olim per eucharistiæ receptionem. 2. q. 5. sæpè.

An possit purgationem possit quis iterato accusari, no. de pur. cano. cap. ex tuarum. sed not. quod si inquisitus de crimine ad petitionem promotoris, ut indicatur sibi purgatio, est condemnatus, potest iterum accusare ipse promotor ut imponatur ei pœna pecuniaria, uel corporalis, sed si est absolutus non potest ab eodem accusari, licet ad maiorem penam agatur, sed ab alio sic. Inn. in c. cum dilectus, de purga. cano. & uide plenè in l. fenatus. ff. de accusa.

Nota quod processus illorum, qui compurgantur, non debent cancellari, sed debent seruari in officio inquisitionis, nam tales processus sunt utiles ad probandum aliquem esse relapsum, & puniri pœna relapsi, si fortè per illos processus probari potest de hæresi abiurata & hæc sunt notanda contra nonnullos iudices, qui pecunia recepta cancellant tales processus, quia malè faciunt.

An sententia indictionis purgationis sit diffinitiuâ, uel interlocutoria, uide infra sententia, in fine §. an sententia lata super purgatione.

In purgatione probatur negatiua per iuramentum asserentis, & per testes de credulitate, uide supra negatiua §. factum.

ADDITIONES.

a Purgatio proprie est a sordibus, & immunditie, uel alias superfluo liberatio quasi puri actio, a purgare uerbo, quod sordibus, uel superfluo liberare significat Coll. 2. Cauarum foramsn cum purgauerimus, Quid. 1. de pon. eleg. 9. nec dubitem longis purgare ligonibus arua. Cic. de natu. Deo.

Aescu-

Aesculapius primus alii purgationem inuenit, Cornel. Cel. de re medi. libro primo, c. tertio, idem purgationes quoque, eodem uolumine expulit. l. prima, de fonte. l. prima, et secunda, de cloa. l. prima, §. deinde. cum seq. immundities autem superflua est, in rebus, inde purgare superflua tollere. Hinc in l. 1. ff. de via public. dicitur, purgare autem proprie dicitur, ad libramentum proprium redigere, sublato eo quod superest, significatio deinde transfertur ad animum cum quis se liberum, & quasi mundum eo crimine cuius fit reus, per innocentiam suam probationem. l. is qui. 5. ff. de publi. iudi. l. si quis reu. C. de sua. l. prima, C. de re qui. reus, l. quæ omnia. 25. §. secundo, ff. de procura. & l. reum. C. de procura. toto titu. extra de purga. cano. & vul. purgare quod alibi dicitur innocentiam probare dicitur, in l. maiorem, C. de ful. Purgatio est, inquit. Cice. libro secundo, ad Heren. cum consulto a nobis factum negamus. idem libro secundo de inuen. Purgatio est per quam eius qui accusatur non factum ipsum, sed uoluntas defenditur, eam Cice. diuidit utrobique in imprudentiam casum, necessitatem, quæ cuncta postea explicat, & definit adiectis exemplis, non enim oportet se quem purgare cum factum ab eo non probetur, aut non confiteatur se fecisse reus. Inde etiam in iure purgare moram sæpè dicitur. Mora traditur culpa esse prætermittendi officij in soluendo recipiendo debito, quæ alteri damno est. eius sunt due species quarum una in debito non præstando, altera in non recipiendo oblato. purgare moram fertur esse re integra contractam ex mora culpam sic eluere, ut eius omnis pœna vitetur. De mora quando ea fieri dicatur, uide l. sciendum 51. cum tribus sequen. & l. mora. 31. ff. de usu. l. mora. 88. ff. de uerborum obligatio. l. si ita quis. 135. §. scia. ff. eodem. de eius purgatione. l. interdum. 73. §. Stich. ff. eodem l.

traiecitia. ff. de act. & oblig. l. sed & si alia cum alia præcedentibus. ff. de constitu. pecu. item, ff. de arbitris. l. si cum dies. 26. §. ult. cum duabus legi. seq. l. & si post tres. ff. si quis cautio. item emendare moram quandoque dicitur. l. si seruum. 91. §. sequitur. ff. de verb. ob. item dicitur per translationem, purgare provinciam malis hominibus. l. 3. ff. de offi. presi. alias distinctiones eius hic uide. Pet. Vend.

b Et duellum est omnino prohibitum. c. 1. & 2. de torneamen. & titu. sequen. de cle. pugnan. in du. & nouissime per Conc. Trid. sess. 25. in decre. refor. capitu. decimonono, expresse prohibetur, & qui locum ad monomachiam concesserint, qui consuluerint, qui persuaserint, & qui pugnam commiserint excommunicantur, alijsque pœnis plecti debent. Q. M.

c Ut in cap. cum oporteat, de accusatio. & quod indicatur arbitrio iudicum Belam. decif. 522. & 748. & quod tres sint cause purgationis indicendæ, Roma. consilio 35. & circa pleraque de purgatione quæ hic ponuntur uidere poteris Siman. titu. 54. de purg. & Vmber. in Iud. inquisit. hoc ipso uerbo purgatio. Q. M.

d Formam purgationis canonicæ uide in Directo. inquisi. parte 3. in 3. membro. Pet. Vend.

e Quod excusetur, argu. text. in l. si cum ipse. ff. de excusa. tuto. Calderin. in tracta. hæretico. cap. 20. post nume. 4. uer. sed quid si iste purgandus fuerit impeditus. Quintil. Mandosius.

Questiones Christianæ si aliquæ oriatur ad Papam, & ecclesiâ Romanam spectant, & ibi determinari debent, ut supra concilium, & supra Papa.

ADDITIONES.

a *Quæstio est inuestigatio, a quæstum supino. Plau. Cistella. iube domi operirier, nec quæstioni mihi sit, siquid eum velim, idest ne cogar eum quærere, cum verò quid intelligere, vel cognoscere quærimus, dubitare an illud sit quod inuestigatur solemus, ideo consequenter quæstio pro dubitatione & controuersia, quæ inde nascitur, accipi solet. Vnde Cic. in proæm. 2. de Inuen. ait ex Hermogenis opinione, Quæstionem autem eam appellat scilicet materiam, quæ habeat in se controuersiam in dicendo positam sine certarum personarum interpositione. Idem eodem lib. Quæstio est, inquit, ea quæ ex conflictione causarum gignitur controuersia, hoc modo, Non iure fecisti, iure feci. causarum hæc est conflictio in qua constitutio constat, ex ea igitur nascitur controuersia, quam quæstionem dicimus hoc modo. iure ne fecerit? idem lib. 2. Academ. ait, Quæstio autem est appetitio cognitionis, quæstionisque finis intentio. Idem in Topi. Quæstionum duo sunt genera, alterum infinitum, alterum definitum. Definitum est, quod hypothesein Græci, nos causam. Infinitum quod thesin illi appellant, nos propositum possumus nominare. causa certis personis, locis, temporibus, actionibus, negocijs cernitur aut in omnibus, aut in plerisque eorum, postea subiungit. Quæstionum autem quacunque de re sint, duo sunt genera, vnum cognitionis, alterum actionis. cognitionis sunt, quarum finis est scientia, ut si queratur a naturæ ius perfectum sit an ab aliqua quasi conditione hominum & passione. actionis autem huiusmodi exempla sunt, sit ne sapientis ad rempub. accedere, cognitionis quæstiones tripertite sunt, cum an sit, aut quid sit, aut*

quale sit queritur. Horum primum coniectura, secundum definitione, tertium iuris & iniuriæ distinctione explicatur. Eadem ferè diuisio quæstionum fit ab eo, lib. 1. de orato. & secundo. item in partitio. Aristotelicam partitionem secuto. Quintil. itidem secutus utrosq;. Prima sanè & tertia definitio quæstionis ad genus infinitum pertinet. secunda verò spectat ad finitum, Quæstiones itaque fidei disceptationes & controuersie de fide videntur esse, Et in iure quæstio quedam facti, quedam iuris dicitur. l. idem, 16. ff. de sta. homi. l. vlt. ff. de iureiuran. l. 1. ff. que res pigno. l. 2. §. vlt. ff. de donat. facticum factum ne sit, aut fiat futurumve sit queritur. iuris autem cum quale quid sit, idest iustum an iniustum, equum an iniquum, ambigitur, sicut ex citatis iuris locis. & l. quatenus. 21. ff. de reg. iur. & ex Rhetorum scriptis allegatis facillè dignoscitur, quid autem sit, quid, tertia rhetorum quæstio, comprehendit quæstione iuris existimo, & que voluntatis sunt, ut cum de testatoris voluntate dubitatur, ad facti quæstionem referri, sciendum est, l. 3. ff. de au. & argen. lega. l. sicut. 8. §. si debitori. ff. quibus mod. pign. vel l. eum qui. 41. & l. triticum. 94. ff. de verborum oblig. l. seruius. 22. ff. de verborum significat. Iuris autem quæstiones ad iurisconsultum pertinent non facti, cum M. Tull. in Topi. tum præcitatæ leges & iurisconsulti etymologia testantur. An quid verò factum sit ad oratorem, cum verò non solum facti veritas argumentis inuestigetur, sed etiam a testibus, etiam per vim & tormenta quandoque scrutemur, factum est ut & pro tormentorum adhibitione sumamus, quæstionem, l. item apud. §. quæstionem. ff. de iniu. l. inde Neratius. §. sed & si. ff. ad l. Aquil. & l. 1. ff. de quæstio. unde sæpe reperimus in iure de habenda quæstione scriptum, de

quæ-

quæstione habita & constituta Cic. copiose loquentem videas, in Orat. pro Cluen. Item quæstiones publicæ, pro publicis iudicijs. l. 2. ff. de orig. in. cum an quis sit innocens, in eis quæreretur id cognosceretur. Bud. in annotatio. P. V.

Quondam. De hoc verbo not. de pigno. cum contra. & ibi remisit. Spe. ti. de instru. edi. §. restat ad finè & ibi. §. sequenti, ver. quid si ita.

Nota quòd ista dictio, Quondam, subauditur in instrumentis pro eorū validitate. gl. in ver. defuncti, & Bart. in l. eius qui, in 1. col. & 1. oppositio. ff. si cer. pe. & Butr. & docto. in cap. ex parte B. de foro compe. nisi in reb. ut si de uinea, non intelligitur quondam sed de ea, quæ de præsentis sit uinea. Bal. in auth. hæc amplius, vl. col. verfi. item dixi quòd illa pars. ad primū autem adde Spe. in ti. de instru. edi. §. restat, ver. pe. qui incipit, item quid si in aliquo instrumento, & in §. instrumētū, ver. itē quid si ita, cū alijs concor. signatis per d. Alexan. in d. l. eius qui, in 2. col. & ibi per do. lafon. limitantem procedere, ubi essemus in materia fauorabili, secus si in odiosa ut ibi per eum.

Quadragesima. ^aNo. q̄ in capite quadragesimæ omnes publicè pœnitentes debent se præsentare episcopo. 50. dist. in capite. & per consequentiam hæretici pœnitentes reconciliati in capite quadragesimæ omnes se deberent repræsentare inquisitori illius prouinciæ cum cedula suorum presbyterorum, demonstrando se post reconciliationem, an ambulauerint in tenebris, vel in luce, quòd nota.

Nota quòd propter necessitatem famis licitum est uti carnibus in quadragesima: tamen cessante causa non debet uti quis carnibus in ieiunijs solemnibus sine licentia episcopi. & requiritur hæc licentia, ut episcopus sciat distinguere inter infirmitatem, & infirmitatem. ubi autem causa esseturgens, non delinqueret, qui sine licentia hæc faceret. Ab. in c. 2. de obser. ieiuniorum.

ADDITIONES.

a *Quadragesimam quam hic intelligat qui ignoret esse iudico neminem, est enim tempus quadragesima dierum, qui demptis Dominicis diebus solemnia paschalia resurrectionis domini nostri Iesu Christi proxime præcedunt, ad ieiunium instituti: sunt autē decima totius anni dierum additis quatuor ad supplementum quadragesima dierum, ut facer numerus quadragesima dierum adimpleatur, quem saluator noster sacro suo Ieiunio consecrauerat. c. quadragesima. de consecra. dist. 5. ex D. Gregorij hom. 16. in Euāgel. vnus aliquando de quadragesima significatur hoc nomine. Plin. lib. 2. capitu. 8. 42. olimpia. de libro 14. ca. 20. dicta parte quadragesima & c. 1. extra de deci. sicut quadragesima dicitur. l. liberto. 21. ff. de ann. le. Petrus V end.*

R **Eceptatores** hæreticorū. Qui ^a dicantur receptatores? & dicēdū q̄ illi qui scienter recipiunt hæreticos. ar. extra de pœnis. c. felices, in prin. & ff. ad legem Iul. de adulterijs. l. mariti. §. quæstum. nam licet secundum grammaticam videatur notare fre-

quentiam: tamen iuristæ habent receptare pro recipere. ff. de recepta. l. fin. nam in iure contra rationem disputandi multa recepta sunt. ff. ad l. Aquiliã, ita vulneratus. unde ex his scienter receptantibus quidam sunt in culpa, quidam nõ. C. de his qui latro. occul. l. i. sed leges illum innuunt receptatorem, qui receptat, & celat, ut celatus euadat manus iudicis, ut patet. ff. de recep. l. i. & 2. ff. de of. præsi. l. congruit. C. de his qui latro. occul. l. fi. & de his receptatoribus no. Host. in sum. huius tit. §. qua pœna. Io. An. hæc Dominicus in secunda parte tit. de hæreti. in c. quicumque lib. 6. Et sic cõcluditur, quod illi dicuntur receptatores hæreticorum qui scienter hæreticos receptant in suis domibus, & eos occultant, ut sic illi euadant manus inquisitorum, ut in d. l. i. C. de his qui latro. occul. ubi dicitur q̄ grauius punitur, qui scienter receptat, & associat fugientem, quàm qui solum latitantem occultat.

Sed circa hoc quæritur, nunquid qui semel tantum hæreticum receptauit, an propterea censetur receptator, an exigatur quod bis, uel sæpius? & dicendum quod sufficit hoc, scilicet quod semel fecerit, b ut ff. de adul. l. mariti. §. quæstus, ad quod uide in c. scõlicis, de pœnis, lib. 6.

Sed tamen si receptatus erat consanguineus receptatis, minor erit pœna, ut dictum fuit supra de defensoribus. & licet aliàs receptatores delinquentium si eorum sint consanguinei, minus puniantur, ut in l. 2. ff. de recep. hoc tamen non crederem locum habere in crimine hæresi, c cum pro delicto patris filij puniantur pro tanti criminis atrocitate, ut in l. quisq̄s.

C. ad l. Iuliam maiest. & ca. uergentis, extra de hære. & c. quicumque. §. filij. cod. ti. li. 6. de quo uide sup. filij, licet ipsi filij non deliquerunt. quanto magis ubi tales flagitiosissimos receptarent, eorum delictis præsumunt quodammodo per hoc communicantes. & in hoc ultimo cogita, quia talibus nõ est misericordia adhibenda, si nõ humiliter petant.

De prædictis autem credentibus, fautoribus, defensoribus, receptatoribus nota, plenè per Host. in sum. eodem titu. §. qua pœna, & plenius notat Arch. extra eo. ti. ca. 2. lib. 6. in suo apparatu. Salua tamè reuerentia Archi. illa non fuerunt uerba sua, sed habuit ea, & transumpsit appropriado ea sibi ex quadã consultatione olim data per Guidonem uenerabilem Papam, qui postea fuit Clemens quartus quæ incipit, quoniam illis. & fuit data inquisitoribus hæreticæ prauitatis. & exinde dictus Archidiaconus commentauit illud, ubi plenè differuit de prædictis.

De pœna receptatorum uide supra credentes, & supra defensores, & supra fautores.

Quæ pœnæ descendunt in filios receptatorum, uide supra filij.

An accusatio habeat locum post mortem contra receptatores hæreticorum, sicut habet locum contra hæreticos defunctos, uide supra accusatio.

An denegetur sepultura receptatoribus hæreticorum, sicut denegatur ipsis hæreticis, uide supra fautores, & infra sepultura.

Nota quod illi qui receperunt aliquas dignitates, uel beneficia ecclesiastica ad preces hæreticorum, creden-

dentium, defensorum, fautorum, uel receptatorum eorum, sunt ipso iure priuati. & si ea scienter receperunt, non debent in posterum admitti ad talia uel similia, ut in cap. quicumque, extra de hære.

& quæstione, ecce, & c. presbyter incõsulto. adde de of. episcopi pulchrũ tex. 36. di. si quis uult.

Et an hæreticus possit per hæreticum reconciliari, nota in cap. ad abolendam. §. i. 50. dist. de eo tamen. 24. q. 1. c. 3.

Omnes pœnitentes debent pariter reconciliari ecclesiæ sine acceptatione personarum. 26. quæstio. septima, sacerdos.

An sit reconciliandus hæreticus in necessitatis articulo, & a quo, uide Inno. in ca. a nobis, de sen. excommunicationis.

Nota quod licet quis non possit recipi ad reconciliationem, & abiurationem secretam de rigore iuris, ut supra in litera, abiuratio, tamen multa permittuntur dispensatiuè, ut 1. quæstio. 7. didici. sed hoc fit quando occultè incidit in hæresim, & nullus sciebat illum esse hæreticum, & confessus est coram inquisitore, ut supra abiuratio. §. 3.

Nota quod licet quis recõcilietur, non propterea recuperat priuilegiũ, quod amisit propter peccatũ, de quo recõciliatur, uide supra mitius, & supra priuilegium.

An & quando inimicus reconciliatus admittatur in testem, uide supra inimicus, & infra testis.

Quæ sit forma reconciliandi eos qui baptismum ab hæreticis ignoranter, secundum tamè formam ecclesiæ receperunt, uide de conse. dist. 4. hi de quibus.

De modo, & forma reconciliationis excõmunicatorum, uide 1. 1. q. 3. cum aliquis. & de forma solemniter excõmunicati habes. 1. 1. q. vi. debet, & duobus. c. sequentibus.

A D D I T I O N E S.

a Totam hoc caput inuenies apud Io. Cald. in for. proce. con. inquisi. rub. de hæreti. creden. nu. 14. ver. tertio agendum est de receptatoribus. Q. M.

Notan. est hoc caput ex Calder. capit. 6. ti. de recepta. hæreti. & ex auctore innominato cum Calderi. tracta. impresso. ex allegato titu. numero 14. fuisse conflatum. Caput autem. Sed circa, cum parte sequentis, ac caput, De prædictis, de eodem Calde. titu. desumpta. P. V.

b Id. Ioan. Calde. in tracta. de hæreti. ca. 6. numero secundo, Zanchi. tit. de recepta. nu. mc. 2. Vmber. in Iud. inqui. in ver. receptatio. nu. 5. Camil. Campe. in addi. ad Zanchi. d. cap. Q. M.

c Ioan. Calderi. c. 4. de defenso. numero 3. & c. 6. hoc ti. de receptato. concludit istos in hoc crimine non excusari, sed mitius puniri ratione consanguinitatis, & affectionis, idè eistem cap. eisdemq̄, nu. & per eadem uerbo dixit Zanchi. ubi in adu. ad ipsum Camil. Campeium, plures ad idem citat Vmber. ubi supra nu. 7. uersicu. consanguineus etiam. & Siman. in Enchir. tit. 16. de receptato. nu. 7. cum seq. Q. M.

Reconciliatio a pœnitentium, p̄tinet ad episcopum, & non ad simplicem presbyterum. 26. q. 6. si iubet. q̄ intellegendum de publicè pœnitentibus, & publica reconciliacione, ea. causa,

Sequitur modus, & forma re-
cōciliādi h̄ticos.

Et primò uidendum est de ordine,
& forma ipsius reconciliationis, quā
formam omnes inquisitores scire tenentur.
qui ordo talis est, ut sequitur.

Nam primò ipsi reconciliandi uenient
ex una ecclesia ordinata p̄fessione ad
aliā ecclesiam, ubi est inquisitor, qui
debet eos in ecclesia expectare cruce
prauia. Et quando ipsi reconciliandi
ueniunt ante dictum inquisitorē
flectūt genua. Et tunc inquisitor
submissa uoce dicet, Adiutorium
nostrum in nomine domini: Et
respondetur ei, Qui fecit cœlū, & ter-
ram. Et dicet inquisitor. Sit nomē do-
mini bedictum. Et respondetur ei, Ex
hoc nunc & usque in sæculum.

Illicò dicet inquisitor super quem
libet, uel quoslibet reconciliandos.

Exorcizo te immunde spiri-
tus per Deum patrem omnipotentē,
& per Iesum Christum filium eius,
& spiritum sanctū, ut recedas ab
his famulis, & famulab. Dei, quos
dñs noster Iesus Christus a deceptionibus
liberare, & ad sanctā matrem ecclesiam
catholicam, atque apostolicā reuocare
dignetur, ipse tibi hoc imperat
maledicte, dānate, q̄ pro salute
hominū passus, mortuus, & sepultus,
te, & omnes uires tuas superauit,
atque resurgens cœlos ascendit,
unde uenturus est iudicare uiuos,
& mortuos, & sæculum per ignē
Christus dominus noster cum patre,
& spiritu sancto uiuit, & regnat
per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Tunc inquisitor signet eos in frontibus,
dicens. Accipe signum crucis,
atque Christianorum, quod prius
acceptum non custodisti, sed malè de-

ceptus abnegasti.

Postquam omnes reconciliandi fuerint
signati, tunc inquisitor postus ad
portas ecclesiæ introducet illos in
ecclesia dicendo.

Ingredimini ecclesiam, Dei aulam,
a qua tantum aberrastis, ac euasisse
uos laqueos mortis agnoscite, hor-
rescite omnem prauitatem, siue super-
stitionem hæreticam, iudaicam. colite
Deum omnipotentem Iesum Christum
filium eius, & spiritum sanctum
unum, verum, & unum dominum,
sanctam, & indiuiduam Trinitatem,
qui uiuit, & regnat per omnia
sæcula sæculorum. Resp. Amen.

Introducti iam in ecclesia in loco,
ubi reconciliandi sunt, dicat inquisitor
super illos flexos genibus.

Tu autem omnipotens Deus has
oues tuas de fauce lupi tua uirtute
substractas paterna percipe pietate,
& gregi reforma affluente benignitate,
nè de familiæ tuæ damno munitus
exultet, sed de conuersione, & delibe-
ratione ecclesia tua ut pia mater de
filio recepto pleniter gratuletur, per
Christū dominū nostrū. Resp. Amen.

Alia oratio.

Deus qui hominem ad imaginem
tuam conditum misericorditer reparas.
quem mirabiliter creasti, mirabilius
redemisti, Respice propicius super
hos famulos tuos, & famulas, ut
quicquid ab eis ignorantia, cæcitate
hostili, & diaboli fraude surreptū est,
indulgentia tuæ pietatis agnoscat,
& absoluat, ut altaribus tuis sacris
recepta ueritatis tuæ communionem
reddantur, per Christum dominum
nostrum. Resp. Amen.

Subsequenter fiet sermo ad populum,
quo finito inuocetur sancti spiritus

ritus grātia per hymnum, cantando
submissa uoce.

Veni creator spiritus, mentes tuorum
uista, imple superna gratia, que
tu creasti pectora. Et dicatur subse-
quenter ultimus uersus istius hymni,
scilicet. Sit laus patri cum filio, san-
cto simul paraclyto, nobisque mit-
tat filius charismā sancti spiritus,
Amen.

Hoc dicto dicetur.
Kyrie eleison, Christeeleyson, Kyrie
eleison, Pater noster. Et ne nos indu-
cas in tentationem. Resp. Sed libera
nos a malo. Amen.

Versus. Emitte spiritum sanctum
tuum, & creabuntur. Resp. Et renoua
bis faciem terræ.

Versus. Domine exaudi orationē
meam. Resp. Et clamor meus ad te
ueniat. Dominus uobiscum. Resp. Et
cum spiritu tuo. Oremus.

Sancti spiritus domine corda
nostra mundet infusio, & sui roris
intima asperione fecundet.

Alia oratio.

Deus qui corda fidelium sancti spi-
ritus illustratione docuisti, da nobis
in eodē spiritu recta sapere, & de eius
semper consolatione gaudere.

Alia oratio.

Præsta quæsumus omnipotens Deus,
ut beati Petri martyris tui fidem con-
grua deuotione sectemur, qui p̄ eius-
dē fidei defensione martyrii palmam
meruit obtinere, per Christum domi-
num nostrum. Amen.

Alia oratio.

Ecclesiam tuam, quæsumus domi-
ne, pia miseratione custodi, ut quam
beatissimus confessor, & sacerdos
tuus Ieronimus, a cunctis te præli-
dante purgauit hæresibus, ipsius ora-
tionis non desinas momentis omni-

bus adiuuare. per dominum nostrū
Iesum Christum filium tuum, qui te-
cum uiuit, & regnat Deus, per omnia
sæcula sæculorum. Amen.

Quo facto ipsi reconciliandi cō-
fiteantur publicè articulos
fidei tam diuinitatis, quàm humanita-
tis. Et inquisitor dicet eis in modo se-
quenti.

Creis que dios es uno en essencia,
& trino en personas, todo poderoso,
sin principio, & sin medio, & sin fin?
Et quilibet ipsorum qui recōciliā-
tur, respondeat ore proprio alta
uoce, si creo.

Creis que el padre es todo po-
deroso, no criado, ni engéndrado, ni fe-
cho? Respon. si creo.

Creis qui el hijo es dios, todo po-
deroso, eternalmente engédrado del
padre. Respon. si creo.

Creis que el spiritus santo es dios
todo poderoso, procedente egualmé-
te del padre, & del hijo? Respon. si creo.

Creis que este dios vno en essen-
tia, & trino en personas, por su pro-
pio poderio criò el cielo, & la tierra,
& todas las cosas uisibiles, & inuisibi-
les? Respon. si creo.

Creis que solo dios puede perdo-
nar los pecados, & no otro alguno?
Respon. si creo.

Creis que todos resuscitaremos
el dia del temeroso iuzio en estos
mismos cuerpos, & animas, & serà
dada gloria a los buenos, & a los ma-
los pena perdurable? Respon. si creo.

Sequuntur articuli septem huma-
nitatis.

Vos otros creis que nostro señor
Iesu Christo fue concebido en el vi-
tre uirginal de nostra señora la uirgē
Maria por spiritu sato, sin ayūtamiē-
to,

to, & obra de varon? Respon. si creo.

Creéis que nacio della verdadero dios, & verdadero hóbre, q̄ dádo ella virgen ante del parto, & enel parto, & de spues del parto? Respon. si creo.

Creéis que en aquella mundissima mesma carne q̄ tomò de nostra seño-rala virgen Maria, fue crucificado, muerto, & sepultado? Respon. si creo.

Creéis que la su anima iunta con la diuinidad estando su cuerpo enel sepulcro descéidio a los infernos & sacò a Adam & a Eua. & a los otros santos padres que estauan allí? Respon. si creo.

Creéis que al tercero dia dela su pasionò resuscitó, & si aiúto su santissima anima con su santissimo cuerpo? Respon. si creo.

Creéis que despues de su resurrección a los quaréta dias, en tal dia como el dia dela ascension subio en su propia uirtud a los çielos, e esta a la diestra de dios padre? Respõ. si creo.

Creéis que en la fin del múdo ha de venir aiuzgar los buenos, & los malos, & a los buenos darà gloria, & a los malos pena perdurable? Respõ. si creo.

Quo finito illi qui reconciliantur, abiurãt in forma sequenti Abiuratio.

yo Fulano Eczino de tal lugar, de mi libre, & spontanea voluntad abiuro, & detesto, & renuncio, & aparto de mi toda, & qualquier heretgia, en special esta de q̄ soy infamado, & atestiguado, & q̄ he confessado de iudeizar, & guardar la ley de Moysen, & fazer sus ritus, & cerimonias, & solénidades iudaicas. E cõfesso por mi boca con puro, & uerdadero coraçõ la santa fe catholica, q̄ tiene, & p̄dica, & sigue, & enseña la santa madre igle-

sia de Roma, & a q̄lla tégõ, & q̄ero tener, & seguir & en ella permanecer, & morir, & nunca me apartar della: E iuro a nostro señor dios, & a los santos quatro euangelios, y ala señal de la cruz, de star, & ser subiecto ala obediencia del bien auenturado señor sant Pedro, principe delos apóstolos, & vicario de nostro señor Iesu Christo, & de nostro muy santo padre Innocentio. 8. que oy rige, & gouierna la iglesia, & despues del asus successo res, E de nũca me apartar desta obediencia por ningũa suasion, o heretgia. en special por esta de iudaizar, & de siẽpre permanecer en la vnidad, & aiuntamiento dela santa madre iglesia, e de ser en defensiõ de aq̄sta santa fe catholica, e de perseguir a todos los q̄ cõtra ella suerẽ, o uenierẽ, & de los manifestar, & publicar, & no me ayuntar cõ ellos, ni a ellos. e si contra esto algũ tiẽpo fuere, o ueniere q̄ caya, & incurra en pena de relapso, & sea maldito, & descomulgado. e pido al presente notario testimonio signado de a questa mi confession, & abiuracion, & a los presentes ruego que scandello testigos.

Finite abiuratione, dicat inquisitor has sequentes orationes, dicendo in forma sequenti.

Dominus uobiscum. Resp. Et cum spiritu tuo. Oremus.

Domine Deus ops, p̄r domini nostri Iesu Christi, qui dignatus es hos tuos famulos, & famulas ab errore hæreticæ prauitatis, siue a Iudaica superstitione clementer eruere, & ad ecclesiam tuam sanctam catholicam reuocare, tu domine mitte in eos spiritum sanctum tuum paraclytum de cœlis spiritum sapientiæ, & intelle-

ctus

ctus, spiritum cõsiliij, & fortitudinis, spiritum scientiæ, & pietatis: adimple eos domine splendoris tui lumine, ut in nomine domini nostri Iesu Christi signo crucis signentur in vitam æternam. Resp. Amen.

Alia oratio.

Præsta q̄sumus omnipotens Deus ut claritatis tuæ super eos splendor effulgeat, & lux tuæ lucis corda eorũ qui per gratiam tuã renati sunt, sancti spiritus illustratione confirmet, per Christũ dominũ nostrũ. Resp. Amen.

Alia oratio.

Deus cui propriũ est misereri semper & parcere, suscipe deprecationẽ nostram, & hos tuos famulos, & famulas, quos & quas sententiæ excommunicationis catena constringit, miseratio tuæ pietatis absoluat Præsta, quæsumus, omnipotens Deus. dicatur ut supra continetur.

Sequitur forma absolutionis. Prefbyteri, uel religiosi ambulãt inter absolucõdos cum uirgis in manibus eos percutiendo, dum dicitur psalmus. Miserere mei, usque in finem, & gloria patri.

Quo finito dicitur per inquisitorẽ Kyrie eleison Christe eleison Kyrie ele. Pater noster. Ver. Et ne nos inducas in tentationem. Respõ. Sed libera nos a malo. Amen.

Saluos fac seruos tuos, & ancillas tuas Deus meus sperantes in te. Ver. Dominus uobiscum. Respõ. Et cum spiritu tuo. Oremus.

Præsta, quæsumus, domine his famulis, & famulabus tuis dignum pœnitentiæ fructũ, quem peccando amiserunt, ut ecclesiæ tuæ sanctæ a cuius integritate deuiauerant delinquẽdo. reddantur innoxij ueniam cõsequen-

do, per Christũ dominũ nostrũ. Amẽ. Deus cui propriũ est misereri semper, & parcere. dicatur ut supra continentur.

Alia oratio.

Dñs noster Iesus Christus, qui habet plenariã potestatiẽ, uos absoluat, & ego auctoritate ipsius, & beatorũ apóstolorum eius Petri, & Pauli, & apostolica auctoritate mihi concessa in hac parte qua fungor, uos absoluo ab omni uinculo excomunicationis, in quod incurristis, tam ab homine, q̄ a iure super hæresim, siue superstitionem Iudaicam, quam tenuistis, & secuti fuistis, & restituo uos unitati ecclesiæ, & perceptioni sacramentorum, & participationi, siue conuersationi fidelium. In nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Amen.

Reconciliatio est ad primum statũ restitutio. 2. q. 1. notum sit.

Item reconciliatio solemnisi scriptis fieri debet. 2. q. 1. legum. 1. q. 7. si q̄ uoluerint.

Nota quòd perseverantes in malitia, reconciliari non debent. 2. q. 2. legatur, & c. damnationis. IDEO PROVI- SO SOLERTER.

Ecclesiæ per sanguinem, uel fornicationem pollutæ sunt reconcilianda. de conf. dist. 1. si motum, & c. sequenti.

Innoc. in sum. confes. q. 14. notat. quòd hæretici etiam in extremis agẽtes non reconciliantur sine solemnitate præmissa, si adest facultas. si autem ad eam necessitatem uenerint, quòd confiteri non ualeant, si præcesserunt tamen signa pœnitentiæ tunc etiam sine præmissa solemnitate reconciliabuntur. lex enim quæ aliud statueret, inhumana esset. concor. Hostien. in c.

a nobis, extra de sen. excommun. ubi etiam prædicta tangit Innocen. aduertendum quoque quòd licet etiam cū reuertentibus non parcitur quo ad bona, & uitam, non tamen sunt petita pœnitentię, & eucharistię sacramenta deneganda, ut in c. super eo, de hæret. lib. 6. uide supra bona, & infra sacramenta.

Supra in litera, misericordia, dictū est, quòd si incontinenti post deprehensionem quis reuertitur ab hæresi, est recipiendus, & reconciliandus, & non aliter, ut in ca. ad abolendam, ibi continuò, & confestim. non tamē est ita amarè intelligendum, ut uerba sonant hoc casu, nisi intelligamus de his contra quos sententia lata erat, & qui abiurauerunt hæresim, & postea sunt relapsi, ut in cap. super eo, de hæret. lib. 6. sed ecclesia his quos constat esse hæreticos, dilationem dat, & eos admonet, ut reuertantur. ita dicit Calderinus in consilio 2. in fi. sub titulo de hæret.

Reconciliatio habet locum usque ad sententiam diffinitiuam exclusiue, ut inf. in instructionibus inquisitionis in 12. instructione, & supra misericordia.

ADDITIONES.

a Reconciliatio est, reditus in gratiam, ut & eius etymologia cōfirmat. Cic. de Arusp. respon. & significat se illi amicissimum esse, & reconciliationem esse gratiæ factam. idē in Catili. quæ defensionem non reconciliatione concordie, sed interfectione ciuium diudicata sunt. id etiam probatur in ca. disidentes, cum sequentibus. 90. dist. & Inst. de excus. trito. §. inimicitie. est adhuc reconciliatio pœnitentis. c. qui recedunt. & c. his qui.

26. q. 6. Item quoniam per reconciliationē quis reducitur in statum priorem sumitur pro illa reductione, vel recuperatione status ex consequentia. Cic. 2. in Verr. in quo reconciliare existimationem iudiciorum amissam possētis. ita uidetur accipi, cum legitur in sacro iure reconciliatio ecclesię. c. preposuisti. c. aqua. & c. xl. de conse. eccl. vel alta. P. V.

Recufans, Abiurare nō videtur correctus. & ideo tāquā hęceticus est damnandus, ut d. c. ad abolendam. §. laicus, & c. excommunicamus. §. si quis non ex his, eo. ti. uide supra abiuratio, & supra pœnitentia.

Item si quis recusat adimplere restitutionem pœnitentię sibi iniunctę de his quæ manifestè debentur, inquisitor poterit procedere contra eum tanquam contra deficientem in purgatione, ut extra de pœnis, in c. quicquid, circa finem, & in c. accusatus. §. de quæstionibus, de hæret. l. 6.

Recufans adimplere pœnitentiam sibi iniunctam per inquisitorem qualiter puniatur, uide supra deficientes, & supra purgatio, & supra pœnitentia.

De pœna potestatum sæcularium recufantium dare auxilium, fauorem, uel consilium pro officio inquisitionis, uide supra carcer, & supra inquisitor.

Rediens. ^a Supra uisum est de illis qui recipiuntur ad misericordiam. Nūc uideamus an redeunt ab hæresi, sint indifferēter admittēdi, & an propter hoc euadant pœnas a iure statutas. & circa hoc Arch. in c. ut commissi. §. nec non de hæret. libro 6. dicit quòd illi qui ueniunt infra tempus gratiæ, licet enim fue-

fuerint moniti, non tamē sunt coacti si a nemine sunt præuerti, ad quod bene facit ff. ad Tertul. l. i. §. mater, cum sequen. & ipse tenet quòd etiam post tempus gratiæ admittendi sunt reintegra: ut pote quia aliquis non fuit personaliter requisitus, nec etiam cōtra eum probationes sunt receptæ. ad hoc de præben. si tibi absenti, libro 6. Qui tamen post prædicta tempora uenerit, indignus est uenia, licet errorem detegat, & remittit ad notata in l. prima, C. de his qui latro. oc. & sic recitando ipsum transeunt, Ioan. An. & Domi. ibi. & nota. q̄ istud quod dicitur de tempore gratiæ, innuitur ex quadā consuetudine quā solent dare inquisitores hæreticæ prauitatis, quia ut prædiximus, ipsi inquisitores in principio sui officij præmittūt sermones ad populos, ubi habent inquirere de fide catholica differentes, atque admonentes omnes hæreticos, ut recognoscentes errorem suum ad fidem catholicam conuertantur, quæ tanquā benigna mater nulli claudit gremium redeunti, quos benignè recipiet. & solent præfigere certum terminum infra quem isti qui culpabiles se inuenerint possint redire immunes a pœna corporali cum retentione bonorum. & istud tale appellatur tempus gratiæ. sed Hostien. in sum. tit. de hæreti. in §. qualiter deprehendatur sentit apertè quòd antequam sit conuictus de hæresi, quando cunque admittitur confitens errorem suum, & uolens reconciliari, etiam si timore probationum confiteatur, dummodo iudex uideat ipsum contritum, & speret de eius conuersione. Io. And. in c. excommunicamus, lo. 1. §. damnati, eodem titu. in quadam apostilla sentit,

quòd nedum antequam sint conuicti, immo etiam postquam sunt condemnati, possunt redire, & euadere pœnā mortis. & idem sentit gloss. nota. in capitu. penul. eodem tit. sed hoc ego nō credo posse bene fundari, quia in contrarium facit tex. in ca. ad abolendam. §. i. eo. ti. ubi in d. tex. uidetur requiri, quòd incontinenti redeant, & sponte. nam post damnationem non uidentur redire sponte, nisi timore pœnæ imponendę, & post probationes uidentur redire timore probationum, ut innuit ibi ille textus, quòd ad hoc redeuntibus ad fidem reuocetur pœna mortis, ista requiruntur, scilicet quòd incontinenti redeant, & sponte abiurent, & si uult conuerti, & nō uenit incontinenti, nec sponte, quia uidetur timore probationum fecisse. Zab. & Domi. Cardina. in Cle. ad nostram. §. penul. eodem tit. tenet quòd si postquam negauerunt, sunt conuicti, & uolunt redire, quòd non admittantur ad huiusmodi reuocationem erroris ad finem euadēdi pœnam corporalem. sed Pa. in d. c. excommunicamus. §. damnati. sequitur opin. quam Io. And. ibi tenuit in apostilla, de qua prædixi. & pro ea adducit tex. in c. accusatus, de hæretic. lib. 6. ubi relapsi duntaxat non parcitur, semel ergo lapsi, licet sint condemnati, parcendū est, ex quo uolunt ad fidem redire, dicit tamen quòd ista opinio apertè nō probatur iure. immo posset defendi contrarium, quia dictum. §. damnati, nullam indulgentiā dat damnatis. & c. ad abolendam, uult quòd statim, & sponte redeant, ut dictum est, & c. penul. eodem tit. loquitur de deprehensis. & nō condemnatis. sed dicit quòd alia opinio tanquam mitior est sequen-

quenda. ar. regulæ odia. de reg. iu. li. 6. & ad ca. ad abolendam, satis coloratè posset responderi, quòd satis incontinenti dicitur redire, si nullam dilationem expectat, nec pœnæ impositionem, ut 50. distin. pòderet. Vel potest dici secundùm eum, quòd aut sunt condemnati, de hæresi, sed adhuc non sunt traditi curiæ sæculari, & tunc habet locum pœnitentia. aut sunt traditi curiæ sæculari, & tunc non habet locum pœnitentia. nam tunc non dicitur propriè uenire spontè, nec incòtinenti. sed in hac opinionis uarietate dici posset, quòd ubi ad sententiã esset processum contra hæreticum, nullo modo eius conuersio esset admittenda ad effectum euadendi pœnam mortis. & pro hoc induco text. in d. cap. penultim. §. damnati, de heretic. iuncto. §. si qui autem. nam in §. damnati disponitur de damnatis per sententiam, ut tradantur curiæ sæculari, sequitur statim. §. si qui autem. ubi text. loquitur de deprehensis in hæresi, non tamen de condemnatis, qui si redire uoluerint, euadēt pœnã mortis. tamen perpetuo carceri sunt mancipandi. hoc autem probatur per text. in c. ut commissi, eodem tit. lib. 6. ubi solum conceditur facultas mitigandi, uel mutandi pœnam his qui mandatis inquisitorum obediẽtes fuerint, dum in carcere, uel muro reclusi fuerunt, secus enim in his, qui in pœnitentia perdurant, quousque de crimine fuerunt condemnati. præterea superius, diximus cum regula iuris sit quòd pœnam iam illatam per sententiam nullus possit sine principis auctoritate relaxare, & in hoc casu regula non reperitur uiolata, excepto casu prædicto dicti c. ut commissi. er-

go non debemus hoc extendere ad non expressum. ubi tamen ad cõdemonationem non esset processum, etiam si esset per testes, uel alias probationes de hæresi conuictus, satis crederè redeuntem admitti debere. pro quo facit tex. in c. ad abolendam, quem supra induximus, quia debet suppleri per tex. in d. cap. accusatus, & hoc non est nouum, quòd priores leges trahantur ad posteriores, ut l. non est nouum. ff. de legi. prouidendum tamen est cautè ut isti, qui uolunt redire, nè simulata conuersione redeant fraudulenter, & sub agni specie lupum gerant, ut inquisitores habeant præoculis illum. §. prouiso solerter. illius c. ut officiu, de hæ. l. 6.

Et aduertendum quòd ea quæ præ diximus circa admittendos hæreticos ad reconciliationem, & ad gremium ecclesiæ, atque abiurationem, locum sibi uendicant in his, qui redeunt ab apostasia, cum illa non constituat diuersam speciem ab hæresi, sed tantum addat quandam circumstantiam aggrauantem ut Thom. 2. 2. quæst. 12. ar. 1. in solutione ad tertium, iuxta illud 2. Pe. 2. melius erat uobis uia domini non agnoscere, quàm post agni tam retroire. Cum ergo iura superinducta generaliter admittant hæreticos non relapsos ad abiurationem, & cum apostasia ut præ diximus, non constituat diuersam speciem ab hæresi, iure igitur apostata erunt admittendi. nec obstat tex. in l. hi qui. C. de apost. ubi text. in simili dicit eos reuertentes non fore admittendos. nam illa l. non esset admittenda, cum disponat de materia merè spirituali, sicut de hæresi, quæ est merè ecclesiastica, nec sub laicorum iudicio possit cadere,

re, ut in c. ut inquisitionis. §. prohibemus, de hæ. l. 6. non ergo Imperator legem illam cõdere potuit. ad quod facit ca. benè quidem. 96. dist. & c. ecclesia sanctæ Mariæ, de constit. cum multis similibus, præsertim hoc casu quo ius canonicum specificè contrarium disponit, pro quo induco tex. in c. quidam de apostatis, ubi compelli iubentur apostatæ per prælatos suos ut fidem quam promiserunt teneant, ac ritus Iudaicos dimittant. si igitur compellendi sunt per ecclesiã ad id, ergo a fortiori uoluntariè, & spontaneè uenientes debent admitti, quod cautè est considerandum. prædicta tamen uera sunt in hæreticis non relapsis; nam si tales essent relapsi, sine aliqua audientia essent iudicio sæculari relinquendi, ut d. c. ad abolendam §. suos quoque, & d. c. accusatus. sed intellige quod eorum conuersio non est admittenda ad hoc ut pœnã mortis euadant. nequaquã autem sunt eis humiliter petita sacramenta pœnitentiæ & eucharistiæ deneganda, ut in c. super eo. eo. tit. l. 6. & eadem rone dicendum est, ubi superius dixi istorum conuersionem non debere admitti, quod debet intelligi iuxta determinationem dicti c. super eo. sed quis dicatur relapsus, uide infra relapsus. & de hac materia quando, & qualiter redeuntes ab hæresi debeant recipi, uide supra carcer, & supra negatiuus, & supra misericordia, & supra reconciliatio.

An hæreticus rediens ad ecclesiam sit recipiendus, uide supra communicare. §. 2. in fine, & supra misericordia, per totum.

Redeuntes debent recipi cum scriptura, quæ contineat detestationem præteriti erroris, & veræ fidei confes-

sionem. r. q. 7. si qui noluerint, & capiti. quotiens, & c. maximum, & c. sequenti. 26. q. 6. his qui tempore, in fi. de cõse. di. 2. ego Berengarius. uide sup. abiuratio, & infra scriptura.

Humiliter redeuntes ad pristinam dignitatem restituntur de benignitate ecclesiæ. 1. quæst. 7. conuenientibus & c. didici, & cap. maximum. 23. q. 4. ipsa pietas.

Qui dicatur redire, uel transire ad ritus Iudeorum, & quæ differentia sit inter ista, & qualiter contra tales ita transeuntes, uel redeuntes ad ritus Iudeorum sit procedendum sicut contra hæreticos, habetur in c. contra Christianos. de hæ. l. 6. & uide infra reuindazantes, in §. 2. & in §. qualiter intelligatur.

Ex supradictis cõcluditur, quod si aliqui ex hæretica labe redire uoluerint ad unitatè ecclesiæ, hæresi pœnitens abiurata, iuxta formam ecclesiæ, eis iuxta formam ecclesiæ inquisitores, uel episcopus absolutionis beneficium debent impendere, & inuigere eisdem, quod iniungi talibus cõsueuit. Ideo Prouiso Solerter, nè simulata cõuersione redeant fraudulenter, & uos imò potius seipso fallentes sub agni specie lupum gerant. quod si aliqui fuerint ut hæretici iudicandi, uel incarcerationis pœna aliqui pro huiusmodi criminibus fuerint infligenda per uos ad illud per diocesanos, uel uicariorum suorum, si diocesani ipsis absentibus præsentibus fuerint, consilio procedatur, ut in tanto animaduersionis iudicio non postponenda pontificum auctoritas intercedat. de hoc uide in dicto ca. ut officium, de hæreticis, lib. sexto, & in quibusdam diuersis literis summorum pontificum, & in quadam extra-

ragante Alexandri, quæ incipit, Vniterfitas.

Et nota quod qui ab hæresi reuertuntur ad fidem, catholicam, scripto debent negare hæresim suam, vt supra negans. s. & nota.

An hæreticus rediens ad vnitatem ecclesiæ possit post reconciliationem testari de bonis, quæ post reconciliationem acquisiuit, vide supra pœna, & supra pœnitentia.

An redeuntibus sint eis bona auferenda, vide supra bona.

Qualiter procedatur contra redeuntes ad ritus Saracenorum, vide infra reiudaizantes.

A D D I T I O N E S.

à Rediens, an & quando recipiendus sit, & quid si infra tempus gratiæ, quid si post, & ante sententiam, & post sententiam, vide Io. Calder. in for. proc. cont. inqui. tit. de heret. redeun. nu. 3. & seq. Ghirlan. eo. tit. de heret. num. 20. latè Zanchin. cap. 16. nu. 4. & ibid. in addit. ad eund. Q. M.

Adde Calderin. de heret. c. 16. nu. 5. & seq. de heret. seu credenti. & c. & aliqua in cap. 20. P. V.

Relapsus. ^a Hæretici autem relapsi, seu relabètes dicuntur illi propriè, qui postquam vt hæretici pœnitentes hæresim abiurauerunt, & lapsi in hæresi steterunt, sed per abiurationem surrexerunt, & iterum ad hæresim reuertuntur, & in eam relabuntur.

Item Calderinus in consil. 2. in fi. sub ti. de hære. ibi dicit quod ille propriè dicitur relapsus, qui lapsus conuersus recidit, uel post abiurationem incidit in hæresim, ut d. c. ad abolen-

dam de hæreticis, & in c. accusatus, eo. tit. l. 6. & isti tales postquam plenè, & clarè de eorum lapsu constiterit, posito quod peniteant, & fidem catholicam profiteantur, ac eis sacramenta penitentiae, & eucharistiæ concedantur, ut in c. super eo, de hære. li. 6. tradendi sunt ut relapsi sine aliqua audientia brachio seculari animaduersione debita puniendi, iuxta c. accusatus, eo. tit. lib. 6.

Item relabentes uerè relapsi dicuntur tribus casibus. primo quòd crimine hæresis plenè non probato quis uehementer suspectus hæresim in iudicio abiurauit. si uerò post in aliquam hæresim incidat quadam iuris fictione iudicatur relapsus, iuxta d. c. accusatus, in prin. li. 6. secus, si abiurauit leuiter suspectus, quia tunc si postea incidat, non punitur pœna relapsorum. uide infra extrauag. quæ incipit, quia super nonnullis. Secundus casus est, quòd quis vnã speciè hæresis commisit, & generaliter, & simpliciter hæresim abiurauit. si post secundò quantumcumque in aliquã spem hæresis incidat, talis ueraciter relapsus iudicatur iuxta d. c. accusatus. §. quicumque; secus si tamen vnã spem hæresis abiurauit. nam tunc et si in aliam non abiurata incidat, sicut in Io. And. relapsus non existit, licet Arch. & Io. Mona. teneat ibi contrarium, quorum opinio est ibi nimis rigorosa. ^b uide supra abiuratio. §. an qui abiurauit, & supra error. §. erras in una. Tertius casus est, quòd aliquis in aliquam hæresim lapsus fuit, quam et abiurauit. si post abiurationem hæreticos recepat, dedit, defendit, uisit, seu associat, uel munerat, aut dona eis donat, uel mittit, seu fauorem eis impendit, qui si

ex-

excusari non potest, debet ut relapsus merito iudicari, ut d. c. accusatus. §. ille quoque. uide infra dictam extrauag. quia super nonnullis.

Sed nunc queritur, utrum dici debeat relapsus in hæresim, qui lapsus est in eam post abiurationem ipsius, in qua non inuenitur antea commississe, cum secundum proprietatem uerborum non uideatur relapsus, qui non fuerit ante lapsus. ad quod taliter potest responderi per quandam extrauag. Urbani quarti, quæ incipit, quia super nonnullis ubi ad litteram sic dicit, taliter respondemus, quod si talis postquam accusatus, uel suspectus de hæresi eam in iudicio abiurauit, & postea committat in ipsam, censi debet quadam iuris fictione relapsus, licet ante abiurationem suam plenè probatum non fuerit crimen hæresis contra ipsum, dummodo huiusmodi prius orta suspicio uiolenta fuerit, & certis, & ueris indicijs comprobata. Si uerò leuis, aut modica, quamquam ex hac sit grauius puniendus, relapsorum tamen non debet pœna puniri, ex quo præsumi non potest uerisimiliter ante lapsus in hæresim. habetur in d. extrauag. & in d. c. accusatus, de hære. li. 6.

Item supradictum est de illis, qui hæresim abiurauerunt, & postmodum, an per solam receptionem inexcusabilem uel per deductionem, uel associationem, uel uisitacionem hæreticorum, siue dationem, uel manu missionem, seu adorationem, aut aliam in fauorem eorum, de quo excusari non possent, an propter hoc debeant iudicari relapsi? Ad quod dicendum quod si legitime constiterit quod tales in huiusmodi abiuratione in hæresim commississent, non est dubium per hoc fuisse relapsos, quia tunc dubitari non debet il-

los ex approbati a se prius erroris consequentia id fecisse, ut habetur in d. extrauagante, & in d. ca. accusatus. ad quod etiam nota, in quadam constitutione Friderici Imperatoris, quæ incipit, statuimus. §. Item mortis ubi sic dicit. Item mortis sententiæ dicimus adiiciendos si quos hæreticorum ad iudicium tractos in extremo uitæ periculo hæresim abiurantes, postmodum de falso iuramento constiterit, & fide mentita conuinci, ac eis contigerit eiusdem morbi spontaneam incurere recidiam, ut sibi damnabilius iniquitas sit mentita, & pœnam debitam mendacium non euadat.

Quid si inuocator Dæmonum in iudicio coram inquisitore abiurauit hæresim, si postea inuocauit, sit dicendum relapsus, & pœna relapsi puniri? Gem. in ca. accusatus. de hære. l. 6. dicit quod fuit consultum, quod non, sed distinguit ipse, quod aut ille inuocauit Dæmones putans ipsos posse facere id ad quod uocabantur ex ipsorum potestate actiua, & tunc secundum Lapum talis est hæreticus, cum illis attribuat quod est Dei, per quem omnia facta sunt Io. 1. 26. q. 5. episcopi, ubi tex. expressè appellat hæreticos quærentes a diabolo occulta, aut inuocabat Dæmones, non tamen credens eos posse operari ex sua potestate actiua totaliter, sed ad id, quod est eius naturæ, sicut esset ut tentaret mulierem ad concupiscentiam, & tunc licet sit malum, non tamen videtur hæreticus, quia dominus uocat eum tentatorem, uide in summa Baptistiana, in dictione hæreticus.

Supra dictum est, quod hæretici qui hæresim abiurauerunt, si postea deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, quod sunt seculari iudicio

sine aliqua audientia relinquendi, ut in d. c. ad abolendam. hoc tamen uerū cum post huiusmodi abiurationē, seu purgationem deprehenduntur in hæresi per facti euidentiā, aut per confessionem propriam, uel per testes, & tunc non parcitur eis, nec quo ad vitam, nec quo ad bona.

Si tamen absque huiusmodi deprehensione occultè recidiant, & occultè pœnitentes reuertantur ad ecclesiam, istis talibus parcitur quo ad utrumque secundum gl. Ray. q. 14. ubi etiam dicitur occultos hæreticos absolui posse per simplices sacerdotes, de quo uide supra §. an hæretici occulti, & supra misericordia, in §. ego tamen meliori.

Item relapsus ^c dicitur duob. modis, vno modo uerè, & alio modo fictè. uerè relapsus dicitur ille, qui per confessionem, uel ueram probationē primò fuit conuictus de hæresi, & ipsam abiurauit, deinde reincidit in errorem illum primèuum, secundū Ioā. An. vel ^d quando cunque aliter secundum Arch. prout ipsi annotant, extra eo. cap. accusatus, l. 6. & certè opinio Arch. est tenenda, quia inuatur rationibus ualidioribus, ut ibi patet, maxime quia non refert quo genere erroris quis in hæresim ^c collidatur, nam semper tendit ad unam nequitia sceleris, & ad unū finem, scilicet deuiando a fide catholica, ut C. de hærl. Arriani, in prin. & dicitur, quòd hæretici diuersorum errorum licet habent facies diuersas, sed caudas adinuicem colligatas, quia adinuicem conueniunt in idipsum, ut in c. pe. de hæreticis. Et exinde dicitur relapsus, quasi secundò lapsus. nam hæc monasillaba reiterationem inducit, ff. de uerborum si-

gnifica. l. uerbum Redolendi. reddendi, cum si.

Fictè relapsus dicitur quis duobus modis. uno modo quando non fuit conuictus de hæresi, sed propter uehementem suspicionem, quæ erat contra eum abiurauit, & post abiurationem deprehenditur in eadem. ideo fingit ius istum a principio talem fuisse, qui postea talis esse cōuincitur. ar. ad hoc optimum. C. de adulter. l. si quos adulterio. super qua l. fundatur ista fictio, ut no. Pet. de Anc. in c. accusatus in prin. in secundo notabili. secundo modo dicitur fictè relapsus, quando quis post abiurationem non reincidit in errorem uerè, sed incidit in uehementem suspicionem hæresis, ut quia habet cōuersationem cum hæreticis: uel quia eos uisitat, uel associat scienter, uel eis præstat alimoniam, uel euitat consortia fidelium, uel non uult audire diuina officia, uel similia facit de quibus dictum fuit supra detegit. His. n. duobus modis dicitur quis relapsus fictè. de hoc uide in ca. accusatus, de hærl. 6. in §. ille quoque.

Not. q̄ ad hoc q̄ quis dicatur uerè relapsus debet constare de primo, & secundo lapsu ^f ut habetur expressè in quadam constitutione Alexandri Papæ, quæ incipit, q̄ super, ex qua est sumptum. c. accusatus, de hæret. libro sexto, & ibi uide quis dicatur uerè relapsus.

Nota q̄ olim relapsus uerè uel fictè detrudebatur in arctum monasterium ad perpetuam pœnitentiā peragendam, ut in dicto ca. ad abolendam, §. illos, & ca. penult. §. qui autem, extra de hæreticis, sed hodie dicendum quòd relapsus si uult redire, solummodo recipitur ad ecclesiastica sa-

cramenta, & quò ad salutem animæ, non tamen ut euitet pœnam corporalem, ut dicto ca. super, eodem ti. lib. 6. ut prædictum est supra misericordia, & supra pœna, & supra rediens. Et in distinctè hodie relapsi sunt damnandi ad mortem, & debent comburi, ut supra dictum est, comburi & sup. pœna, quia relapsus absque vlla audientia est iudicio seculari relinquendus, ut d. c. ad abolendam, §. illos, & ca. super eo. ti. lib. 6.

Sed circa prædicta potest dici, q̄ licet relapsus non debet audiri super crimine, ut in præallegatis iuribus. Sed si tamen uult excusare se relapsus fore, bene esset tunc audiendus. Nā cū dispositio excludens exceptiones fundatur super qualitate, non uidetur excludere exceptiones detrahentes illi qualitati, ut uoluit gl. ca. cupientes. §. quòd si per uiginti, de elect. li. 6. & in Cle. unica, de seq. pos. & fruc. & Barto. in l. i. §. & parui. ff. quòd vi aut clā, refert. sic in proposito est dicendum, cum illa iura se fundēt super relapso, non tamen uidentur tollere defensionem quòd ad hoc, q̄ ille possit dicere se non relapsus.

Item nota quòd cum uerò hæretico, & relapso non potest dispensari quò ad pœnam, licet uelit redire ad fidem, ut in c. excommunicamus, lo. 1. §. illos, de hæreticis, & dicto c. accusatus, eo. ti. lib. 6.

Item si post abiurationem hæresis rediret quis in illam, uel aliam, quando simpliciter, uel generaliter abiurauit, & pœnitentiam non fecit, tunc talis ut relapsus debet curiæ seculari sine aliqua audientia relinqui, ut in d. iuribus, scilicet in c. ad abolendam §. illos, & capitulo excommunicata-

mus, & capitu. accusatus.

Nunc autem uidendum est qua de causa ecclesia nō parcit relapsis, cum secundum Pe. de Anch. in c. super eo, de hære. li. 6. dicatur quòd Deus ignoscit facilius quàm ecclesia, quæ non nisi semel parcit ut hic, Deus autē septuagies septies parcit, ut de iureiur. cap. quemadmodum. quia mitius agitur cum lege, quàm cum ministro legis, ut ff. de arbitris, Celsus. de quo uide supra mitius, & sup. Deus. §. Deus facilius, & supra ecclesia. sed dicēdū secundum beatū Thom. 2. 2. q. 11. arti. 4. q̄ in iudicio Dei recipiuntur redeuntes, quia Deus scrutator est cordium, & cognoscit uerè reuertentes, sed hoc ecclesia imitari non potest. Nam præsumitur eos non uerè reuerti, qui cum recepti fuissent, sunt iterū relapsi, & ideo eis uiam salutis nō denegat, sed a periculo mortis eos non tueretur. Vnde quātum ad contrarium dicit, quòd dominus loquitur Petro de peccato in eum commisso, quòd est semper dimittendum, ut redeuntū parcatur. non autem intelligitur de peccato in Christum, uel in Deū commisso, quia non est nostri arbitrii dimittere, ut Ieronimus dicit secundum eum, scilicet beatum Thomam.

Aut qui in vna hæresis specie, uel secta commisit, aut in uno fidei articulo, seu ecclesiæ sacramento errauit, & postmodum hæresim simpliciter, uel generaliter abiurauit, si extunc in aliam etiam speciem hæresis, seu sectam, aut alio articulo, seu sacramento committat, sit iudicandus relapsus, & dicendum q̄ sic, ut in c. accusatus. §. eum uerò, de hæret. lib. 6. & ibi Dominicus. in extrauag. quia super nonnullis, uide de hoc in fi. extrauag.

Nota quòd licet quis multo tempore perseueraret in hæresi, non propterea posset ut relapsus puniri, si illam prius nõ abiurauit. ut supra, imò plus est dicendum quòd si iste post impositam sibi pœnitentiam in uno loco, iteret delictũ in alio, aggrauatur eius conditio adeo, quòd censerì potest relapsus, cum quo tamen misericordia posset haberi, ut supra dictũ est de domicilio mutante, & supra credentes, & supra absens, & supra hæreticus.

An citatus propter inuocationem dæmonum si abiurauerit hæresim, & promisit nunquam amplius inuocare, si postea inuocauerit dæmones, an talis dicatur relapsus, uide supra dæmon.

An filij relapsorum, qui tamen pœnitentes, & conuersi sacramenta ecclesiastica perceperunt, teneantur illis pœnis, quibus alij filij hæreticorum, qui nõ reuersi, nec reincorporati fuerunt in ecclesia, uide supra filij, in S. nunc uidendum est.

A D D I T I O N E S

a Relapsus quis propriè dicatur. Calder. in for. proce. cont. inquis. de hæresi. tit. de hæreti. relapsis. Vmber. in Iud. inquis. in verbo relapsi. Q. M.

Aude Suman. in Enchir. tit. 20. de relapsis. Albertin. de asser. catho. 34. q. num. 15. & 51. item. q. 8. num. 8. & 9. Dec. Rot. de hæret. c. accusatus. Calder. de hæret. tit. 8. num. 8. & tit. 16. de hæreti. seu creden. & de pœnit. & relap. numer. 3. & 4. P. V. **b** Imo uerior, & communior uidetur opinio quam etiam tenuit Calderin. de hæret. quæstio. 16. post num. 3. versic. & certè opin. Dom. Archid. est tenenda, quia inma-

tur validioribus opinionibus, ut ibi patet, & maxime quia non refert quo genere erroris quis in hæresim relabatur, nam semper tendit ad unam nequitiam sceleris, & ad unum fin. uidelicet deuiandi à fide catholica. Idem etiam uoluit Paul. Ghirland. de hæretic. cap. fin. ad fin. Et quòd hæc sit uerior, & melioribus rationibus sulcita concludit post Geminia. Vmber. in Iudic. inquis. hoc verb. relapsi. post. nu. 6. versic. si ergo unicum articulum abiurauit. Imo infra pro hac opin. concluditur versic. item relapsus dicitur duobus modis. Quint. Mand.

c Totum hoc caput cum duobus sequentibus ad literam inuenies apud Io. Calde. in tracta. de hæret. cap. 16. nu. 3. & sequentibus versic. relapsus dicitur quandoque uerè. Aduerte tamen quòd autor dum transcripsit uerba Ioann. Calder. in memor. uisus fuit eorum quæ proximè dixerat supra versic. Relabentes. dum conabatur impugnare opin. Archi. tanquam nimis rigorosam. Q. M.

d Quemcumque alium errorem, legitur in Calde. P. V.

e Relabatur legitur in Calderin. Petrus Vendramenus.

f Hic multa desiderantur necessaria, quæ in Calder. leguntur. P. V.

Reiudaizantes, ^a seu conuersi de iudaismo, si redeunt mente, & secretè ad iudaismum, huiusmodi signis dignoscuntur exterioribus, ut supra detegit, s. rarò ecclesiã intrant, iudaismum, siue locum ubi morantur Iudæi frequentant, Iudæis se associat, a Christianorum consortio se allongant, cum Iudæis in eorum festiuitatibus, ubi commodè possunt comedunt

dunt, diebus Veneris carnes comedunt: sabbata colunt. diebus dominicis secretè in domibus suis seruilibus se exponunt. quanta autem sit nequitia, & malitia istorum, benè demonstratur, Ideo Prouiso Solerter.

Sed ^b est quæstio, utrum Christiani qui ad ritum redeunt, seu transeunt Iudæorum, & Christiani, & Iudæi qui ad hoc ut tales ad huiusmodi redierint, uel transferint ritum, dederunt consilium, auxilium, fauoremque, an omnes isti tales sunt uelut hæretici iudicandi, taliter quòd inquisitoris hæreticæ prauitatis iudicio sint subiecti, & circa hoc tria sunt consideranda. Primum est quòd Christiani, qui transeunt ad ritum Iudæorum, si fuerunt conuersi a iudaismo, & facti sunt Christiani, si tales postmodum ad ritum execrabiles Iudæorum reuertuntur, quod illi tales dicuntur redire, sed Christiani qui a natura fuerunt Christiani, si tales faciunt ritum Iudæorum, isti dicuntur transire, & ista est differentia inter transire, & redire ad ritum Iudæorum, ut est gloss. in c. contra Christianos, de hæretic. libro 6. in princip. sed tam isti, quam illi cum fidem Christi abnegarunt, ad quam in baptismo, se obligarunt, ut hæretici sunt habendi, & ut tales iudicandi, ita quòd si noluerint ritum Iudæorum abiurare, & satisfactionem congruam exhibere, ut impœnitentes hæretici sæculari brachio sunt relinquendi, animaduersione debita puniendi, ut est casus expressus in c. contra Christianos, de hæretic. li. 6. Secundum est, quòd Christiani, tales qui auxilium, consilium, uel fauorem præstiterunt illis qui ad ritum Iudæorum transeunt, uel redierunt, ut fautores hæreticorum sunt iudicandi, ut patet in d. cap. contra Christianos, & ut dictum est supra fautores. nam si ipsi transeunt, & redeunt ad Iudæorum ritum sunt hæretici, ergo eis fauendo in illis ritibus fautores dicuntur. Tertium est, scilicet quòd Iudæi qui dederunt consilium, auxilium, uel fauorem talibus ut ad suos ritus transfirent, uel redirent, tales inquam Iudæi iudicandi sunt ut fautores hæreticorum, & ut tales per inquisitores, & prælatos puniendi. & licet. d. c. contra Christianos, hoc dicat planè, loquitur tamen in genere de prædictorum fautoria, non exprimendo si Iudæi, uel Christiani fuerunt fautores huiusmodi. Tamè Nicolaus quartus in extrauagante, Turbato corde, clarius hoc dicit loquens in specie de Iudæis. ubi sic dicit, Turbato corde, audiuius, & narramus quòd non solum quidam de Iudaicæ cœcitate errore ad lumen fidei Christianæ conuersi, ad priorem reuersi esse perfidiã dignoscuntur, uerum etiam quam plurimi Christiani ueritatem catholicæ fidei abnegantes se damnabiliter ad ritum Iudaicum transtulerunt, quod tanto magis reprobum fore cognoscitur, quanto ex hoc Christi nomen sanctissimum quadam familiari hostilitate securius blasphematur, cum autem huic pesti damnabili cõgruis, & festinis deceat remedijs obuiare, uniuersitati vñ per apostolica scripta mandamus, quatenus intra terminos uobis ad inquirendum contra hæreticos auctoritate sedis apostolicæ designatos, super præmissis tamper Christianos, quam etiam per Iudæos inquisita diligenter, & sollicitè ueritate contra omnes quos talia inuenieritis hæctenus commisisse, ac

committere in futurum, tanquam contra hæreticos, contra fautores, receptatores, & defensores hæreticorum procedere studeatis. Iudæos autem qui Christianos utriusque sexus ad eorum ritum execrabilem induxerint, aut inueneritis de cætero inducentes, pœna debita puniaris, contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, inuocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis. Datum Reate. nonis Septembris, pontificatus nostri anno primo.

Qualiter intelligatur quod quis redeat, vel trãseat ad ritus Iudæorum? & non debemus intelligere secundum quod exponit Bartho. Raymundi super allegato cap. contra Christianos, scilicet quod balneentur, & abradatur in eis locus, ubi positum fuit sanctum chrisma, & similia, prout ibi ponit. Nam hoc non est transire, uel redire ad ritum Iudæorum, sed uiuere secundum ritum eorum, unde posito quod Christianus, uel Iudæus ad fidem Christi conuersus sine prædicto ritu, seruando tamen eorum ceremonias, solemnitates, & festiuitates efficiuntur Iudæi, si credunt prout ceteri Iudæi credunt, & isti tales dicuntur uel rediisse, uel transiisse ad ritus Iudæorum. Intelligendum est ergo aliquem transiisse, uel rediisse ad ritus Iudæorum, cum eorum ceremonias seruat, & solemnitates, & festiuitates eorum celebrat, & si facit ea, quæ Iudæi assueti sunt facere &c.

Qualis autem sit ille ritus, secundum quem Christiani reuertuntur ad iudaismum, uide supra de baptismo Iudæorum, & supra de circumcisiõ.

Supra uisum est qualiter proceda-

tur contra Christianos qui trãseunt, uel redeunt ad ritus Iudæorum. Nunc autem uidendum est, qualiter procedatur contra Christianos qui trãseunt ad ritus Saracenorum, & etiam contra eorum fautores, receptatores, & defensores. & dicendum in istis, ut supra dictum est in alijs facta illa distinctione tripliciter, ut supra. Et sequitur quod omnes tales sunt per inquisitores puniendi, ut expressè determinat Gregorius Papa 11. in extrauag. Admodum dolenter, tenoris sequentis, scilicet. Admodum dolenter audiimus, & narramus. quod non solum quidam de Saracenicâ impietate ad Christianam fidem conuersi ad eandem fuit impietatem reuersi, uerum etiam quod plurimi Christiani ueritatem fidei abnegantes se damnabiliter ad Agarenorum perfidiam transtulerunt quod tanto magis reprobum fore cognoscitur, quãto ex hoc Christi nomen sanctissimum quadam familiari hostilitate securius blasphematur. cum autem huic pesti damna bili congruis, & festinis deceat remedijs obuiare, uniuersitati uestræ per apostolica scripta mandamus quatenus intra terminos uobis ad inquirendum contra hæreticos auctoritate sedis apostolicæ assignatos super præmissis tam per Christianos, quam etiam per Saracenos inter Christianos morantes, inquisita diligenter & sollicitè ueritate, contra omnes quos talia inueneritis hætenus commississe, & committere in futurum, tanquam contra hæreticos, contra fautores, receptatores ac defensores hæreticorum procedere studeatis. Saracenos quoque qui Christianos utriusque sexus ad dictam perfidiam induxerint, ac

inue-

inueneritis de cætero inducentes, pœna debita puniatis, cõtractores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, inuocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis. Datum apud Villam nouam Auinionen. diocesis. tertio non. Augusti, pontificatus nostri anno secundo.

ADDITIONES.

a De transuentibus, seu redeuntibus ad ritus Iudæorum tractant Ioan. Cald. in form. proceden. con. in qui. de hære. Rub. de his qui condem. et hereti. & Umber. in Iud. in qui. in verb. familia. Q. M.

b Ex secunda parte directorij. q. 44. & 45. desumpta sunt quæ sequuntur. Petrus Vendramenus.

Religiosi dicuntur non solum monachi, sed etiam clerici, & laici, qui sunt religiosi, & fide digni. nota de vo. ex multa, in glo. de consti. eccle. 16. q. vlt. non placuit, & c. laicis, de re. ec. non al. c. fi. & 96. di. bene quidem. & etiam conuersi sunt religiosæ personæ, ut in d. ca. de consti. & ibi Abbas.

Religiosus aliquando sumitur pro catholico, & fidei, extra de reb. eccl. cap. fina.

An appellatione religiosorum ueniant clerici sæculares? gl. quod non in clem. de deci. idem in cle. in pierisque, de elect. in cle. 1. de cen. in clem. cupientes, de penis in clem. 1. de sup. negligen. præla. in cle. 2. de sent. excommu.

Religiosa dicuntur. id est casta, de ætate, & qualitate, a multis.

Religiosus grauius peccat fornicãdo, quã secularis adulterans. tex. & gl. 27. q. 1. proposito.

Religiosi si inuenti fuerint culpabiles de hæresi, an puniantur grauius quã laici laborantes eodem crimine, uide supra clerici, & sup. grauius.

Qui dicantur religiosi, uide Ab. de relig. & tran. ad reli. in rub.

An religiosi possint exercere officium tabellionatus, & notariæ in officio inquisitionis? & dicendum quod sic, ut supra notarius, & infra tabellio.

An alter coniugum possit intrare religionem alio inuito, uel manente in sæculo? & est regula, quod non, ut tenet Abb. in cap. cum sis, de conuer. coniugat. excepto propter adulteriũ. sed nota eodem tit. in c. coniugatus, & gl. in c. nullus, de temp. ord. li. 6. quod coniugatus potest esse clericus muliere consentiente, si uouit uotum castitatis in manu episcopi, licet ipsa sit pulchra, & habet ætatem suspectam, ut tenet Abb. in d. c. coniugatus, secus si ipse uult ingredi religionem, licet ipsa consentiat, & uoueat: quia tunc non debet esse suspecta, scilicet pulchritudine, & ætate, sed debet esse senex, ut in d. c. cum sis. ubi tenet Abb. quod si mulier commisit adulterium, quod maritus potest ingredi religionem ipsa manente in sæculo, quia cū tunc maritus sit solutus a seruitute uxoris, potest liberè ingredi religionem, & ipsa non potest contrahere nisi per mortem naturalè mariti. hoc Abbas ubi supra in d. c. coniugatus, & habetur. 32. q. 8.

Sed circa differentiam inter intrãtem religionem, uel quando aliquis promouetur ad ordines sacros manente uxore in sæculo, & talis assignatur

gnatur differentia. nam qui ordinatur, tenetur in necessarijs providere uxori, ut 31. dist. c. omnino. ad quod non tenetur, quando ingreditur religionem. hoc Abb. in d. capitu. coniugatus.

Item nota. quod maritus promotus tenetur corrigere uxorem, ut de iure iuran. quemadmodum, in fine & melius facit 33. quæstione secunda, placuit.

Item nota in dicto capitu. coniugatus, quod promotus potest providere vxori, & filijs de redditibus bebeneficij, si non habet aliunde, ut in dicto capitu. omnino, & potius illis quam extraneis, ar. in capitu. non fatis. 86. distinctio. nam potius tenetur consanguineis pauperibus, quam extraneis, ut in capitu. primo, de cohabit. clericorum, & muli. hæc omnia habentur per Abbatem in dicto capitu. coniugatus.

A D D I T I O N E S.

a Religiosi a religionis observantia dicti videntur. Religio verò unde fit dicta, nolim si diuersas opinionis commemorem nimis haberi religiosus. Cic. 2. de na. deo. a relegendo, Laetan. Insti. 4. capitu. vigesimo octavo, a relegendo potius dictam, quod cum hac conditione gignamur, ut generanti nos Deo iusta & debita obsequia præbeamus, hunc solum nouerimus, hunc sequamur, hoc vinculo pietatis obstricti Deo & religati sumus, unde inquit religio nomen accepit, existimat. Massurius Sabinus religiosum putat dictum, a relinquendo, quia religiosum id esse scribit quod propter sanctitatem aliquam remotum ac sepositum sit a nobis, inde Virgi. Est ingens gelidum lucus prope Cereris amne. Religione patrū latè sacer, & c. idem

videtur Nonio placuisse si rector est lectio, ut Religiosi dicantur quasi relinquosi omnium cæterorū sacrificijs deseruiant, Diuus autem August. in alia fuit opin. 4. de ciuita. Dei. c. 4. Itis ab eligendo, vel potius re eligendo, Deum quem amiseramus, cæcū putauit. qui etiam eodem lib. c. 1. scribit, religionis nomen esse ambiguum, cum non solum quæ Deo sit exhibenda, sed quæ cognationibus humanis, & affinitatibus. exhibetur hoc nomine demonstratur, ex amnis inquit distinctius non quamlibet, sed Dei cultum significare videatur. Pro loco igitur ambiguitas huiusmodi tollitur, ut pro Dei cultu sumatur, sicut in sacra scriptura ponitur, & in Catechi. in Decalo. præce. Non facies omne opus & c. Inde religiosi, quicumque Dei cultui seruiunt, latè accepto vocabulo dicitur, aliquando pro clericis tantum, & non modo regularibus, sed etiam secularibus. intelliguntur, quandoque pro regularibus tantum, qui religionem aliquam approbatam profitentur, eidemque religioni Dei, sed diuersis viuendi regulis eorum quique deserviunt accipi solent, Interdum magis adhuc strictè capiuntur pro catholicis, videlicet ex subiecta materia sicut ex allegatis ab auctore potest intelligi. aliquando in deteriore partem accipiunt auctores hoc nomen, pro superstizioso scilicet, & timido, ex eo quod nimis aliqui solent esse in religione seruanda. scrupulosi, vide infra superstitio. De loco religioso, & religiosus rebus, in iure fforum. & Codicis, atque pontificio. vide quoque si libet Gell. de religiosis, ac religione Diali. statim. lib. 4. capi. 11. & libro 10. capi. 15. Pet. Vend.

Remissio ^a An, & quādo habeat locū remissio, quādo quis respectu delicti peccati commissi mutauit domicilium. & dicent-

dicendum ^b quod si talis non fuit præuentus citatione ratione delicti, vbi se transtulit, quod habet locum remissio ad locum domicilij, ubi deliquit ut ibi coerceatur, ut in aut. si qua in prouincia. C. ubi de crimine agi oportet. & in auth. ut nul. iudi. §. si quis verò comprehensorum, & 4. quæst. 6. §. primo, & ita determinauit, & tenuit Clemens Papa quintus, in quadā eius consultatione, quæ incipit quoniam illis, de qua habita est mentio supra per quos, & contra quos, sed salua reuerentia tanti domini Deo dilecti, talis iudex non remittet ad iudicem domicilij, sed ipse punit, per l. tertia, ff. de offi. præsi. cum supra allegatis. nam potius econuerso uidetur, quod ad iudicem delicti sit facienda remissio. ut ff. de accusa. l. si cui. §. fina. & d. §. si quis verò. & quod quidem dicitur quod iudex delicti imponit pœnam, intelligendum est de pœna corporali, non tamen de spiritali, quia pœnitentia, quæ imponitur pœnitenti. imponi debet per proprium sacerdotem, ut extra de pœni. & remis. c. omnis utriusque, & nota. 16. quæst. 1. c. 1. in glo. & ibi vide.

De hac remissione facienda nota. plenè Innocent. & Hostien. extra de rapt. cap. 1. & Ioan. And. in compil. cle. de re iudica. cap. pastoralis, in gl. & de hac materia, uide supra domicilium.

A D D I T I O N E S.

a Remissionis voce, rursus vel retro mittendi actus ostenditur, inde dicitur in iure causa remissio, cum ad eum a quo commissæ est remittitur, quod multis de causis euenit, quas videas apud Spec. secunda par. de re-

missi. Item remissio personæ fit delinquentis, ut hic dicitur ad iudicem competentem l. Diuus. 6. ff. de custo. & exhib. re. l. prima, C. ubi cau. sta. ag. deb. Alterius interdum fit, ut accusatoris. l. tertia, §. idè Diu. Adri. ff. de testi. l. generaliter ff. de offi. præsi. l. nam salutem. ff. de offi. præse. vigi. Item ad instar horum remissus mutius dicitur l. 8. §. vlti. ff. de iure dot. præterea significantur remissionis effectus, nam cum quid remittimus, ex consequentia solemus a nobis liberare, inde pro liberatione a noui operis nunciatio facta sumitur, in l. prima, & toto titu. de nou. ope. nunc. & titu. de remiss. ff. item toto titu. de remiss. pig. sequitur etiam, ut quod remittimus condonare videamur, ac relaxare, ideo quandoque pro condonatione & gratia mercedis, personis sumitur in l. ex conducto. 16. §. vltimo, & l. si uno 17. ff. loca. item. C. eodem l. licet. & ff. de annu. l. ga. l. legatum. §. vini Falerni. ita videtur accipi remissio iure iurandi. quæ sub conditione. §. vlti. ff. de condi. insti. vel iuris. l. quidam. ff. de adm. tut. l. periculum. 4. ff. de peccu. l. illicitas. §. vltimo, ff. de offic. præsid. siue pro venia in ti. de pœni. & remis. consequitur etiam ex remissione latitiae, ideo pro latitia solet accipi, & alijs consequentibus ex ea. quæ Non. ex auctore refert. Form. literarum inquisitoris, ut remittantur sibi, rei extant in Direct. inquisito. parte 3. Pet. Vend.

b Hic locus videtur corruptus, & multa essent mutanda, vide puram, & integram lectionem apud Calderi. de hære. c. 8. per quos & contra quos, & c. unde transcripsit auctor. P. V.

Renunciatio ^a Plus, vel t̄m valet, quod ipso facto fit, sicut renunciatio quæ fit verbo, ut in c. ex ore, de his quæ fiunt a maio.

maior. par. capi. & de vita, & honesta. cle. c. fi. & ff. de legi. l. de quibus, circa fi. nam plus est facto demonstrare, q̄ verbis dicere, b ut no. de appel. dilecti filij, lo primo de quo vide infra simonia.

A D D I T I O N E S.

a *Renunciatio proprie est nuncij, vel legati relatio, a renunciando, quasi retro quod fecit nunciando mittenti, Cice. in Verr. Renunciationemq̄ eius qua erat in publicas literas relata, illorum legibus tolli iusserat, idem pro Planc. Renunciatio, inquit, suffragiorum, & in l. qui fundū. 40. ff. de contrahenda emptio. eius mentio sepe fit in legibus titu. si mensor falsum mo. dixit. ff. Itē quia per renunciationem solemus aliquando quid recusare, vel a nobis abdicare, factum est, ut accipiant auctores eam pro recusatione, vel abdicatione, unde renunciatio inquit Aſcon. dicitur recusatio eius rei, qua in pactum, & promissionem venerat, Inde renunciatio sponsaliorum & nuptiarum, cum ea vel ea dirimuntur. l. secunda, ff. de diuor. l. prima, C. de sponsal. quasitum. 17. §. ultimo. ff. de rebus aut. in. possi. Hinc renunciare societati, l. actione. 66. ff. pro soc. & renunciatio societatis. l. verum. 64. §. ultimo. ff. eodem, & toto titu. extra de renunciat. quandoque verbo renunciandi apponitur casus quartus a Latinis auctoribus, & ita quasi semper iura pontificia maxime recentiora loqui solent. sic itaque sumitur hoc loco. Petrus Vendramenur.*

b *L. si tamen. §. ci qui. ff. de adili. edic. l. reprehendenda. iuncta gloss. in capitu. comprobasti. C. de instit. & substitut. Quintill. Mandosius.*

Reuocare a *An possit quis confessionē suā, vide supra confessio, & supra corrigere.*

Item an testis possit reuocare dictum suum, vide supra corrigere, & infra testis.

A D D I T I O N E S.

a *Reuocare, retrorsum vocare quandoque significat, Cic. pro Mure. Vnde tu me vocasti, inde ibi te reuoco. Tercen. in Phormio. reuocemus. hominem in iure legimus, ius reuocandi domum, & reuocare domum, l. 2. §. omnes autem, cum seq. ff. de iud. & quos reuocamus ad nos retrahimus, & eorum iter progredi volumus, inane reddimus, idcirco pro ad nos retrahere, & inane reddere & cessare solet accipi penes reliquos Latinos, & in iure sicut hic sumitur, propterea dicitur reuocari procuratorem. cap. si quem. de procur. lib. 6. Item quod iure gestum est, reuocari non potest. l. 3. C. de confir. tuto. sic accipitur in l. hac conditio. 66. ff. de conait. sine cau. P. V.*

Ritus a *Id est mos, & obseruantia secundum Archid. 8. q. 1. neque, & in c. contra Christianos, de hær. lib. 6.*

Habitus, ritus, & obseruantia diuersitas in vna, eademque fide generat scandalum apud infideles. Abb. in ca. Deus qui, de vita & honesta, clericorum.

Idem quid sit ritus, dicendum quod est vsus disponens circa solemnitatem actus, de tem. ord. cum secundum. facit quod nota. in l. 1. ff. de inof. test. & in l. lecta. ff. si certum pet. adde de cle. coniuga. cum olim, ubi text. Innoc. de offi. ordin. quoniam in plerisque. Archi.

chi. in c. contra Christianos, de hære. libro 6.

An inquisitores possint procedere contra illos, qui transeunt ad ritus Saracenorum, vide supra reiuoizantes.

De ritu Iudeorum vide C. de apof. l. prima, & l. sicut C. de pact. & an ritus Iudeorum sint tolerandi, uel ne, vide supra cœremonia, & supra Iudæi.

Mos erat apud Romanos, ut post cognitatas uxores lauarentur priusquam ingrederentur templum. 33. q. 4. vir cum propria.

Sed an ritus paganorum, siue gentilium sint tolerandi? dicendum secū dum Tho. 2. 2. q. 10. quod licet ritus, & festa Iudeorum ecclesia toleret agi tamen gentilium non toleraret, nisi forte propter scandalum uitandum, uel schisma, siue dissidium, uel huiusmodi malum sunt aliquando ad tempus tolerandi ritus paganorum, uel etiam hæreticorum, & sic aliquando ecclesia tolerauit, ut in sum. confes. eo. ti. q. 16.

A D D I T I O N E S.

a *Ritus dicitur esse mos, & approbata consuetudo, quæ omnes ratam habent, Vnde Festus ait, Ritus mos est comprobatus in ad ministrandis sacrificijs, & cœremonijs ait Siman. in Euchir. tit. 40. ritus esse quosdam externos ad cultum diuinum celebrandum, de ritibus in administratione sacramentorum, Catechis. de sacra. confir. ca. itaque de sacramen. pœni. c. quod verò extreme vnctio. capitu. 1. ad si. de ritibus approbatis, & receptis ab ecclesia non contemendis & obseruandis, Trid. Syno. sess. 7. cano. 3. titu. de sacra. & sess. 2. c. cumq̄, natura. 5. Ritē ad-*

uerbiun legitur in l. qui putauit. §. non que uis. de bon. pos. contra tabu. & l. 4. §. conuētutum. ff. de re iud. item ritus, in titu. de ritu nuptia. ff. ad solemnitatem nostri docto. neoterici ritum referunt. ad l. 2. ff. de inoffi. test. & ad l. & si pepercit. ff. de li. & posthu. licet & rectitudinem quandoque significare dicant. vide supra consuetudo. P. V.

Riuales proprie dicuntur qui per eūdem riuū aquā ducunt, ut ff. de aqua quo. & est. l. 1. similiter ij exquilita similitudine riuales dicuntur, qui cum eadem, & una muliere habent consuetudinem. hoc tangit Abb. in cap. secundo requiris, de appel. in fi.

Rogare debet inquisitores, & intercedere curiæ seculari pro condemnatis postquā eos relinquūt brachio seculari, & formā huius deprecationis habes extra de verbo signific. c. nouimus. & hec rogatio se habet ad hoc ut potestas secularis se habeat piē cum ipsis declaratis, secundum formam iuris. & pro tali deprecatione poterit dici vnū vulgare, s. oculo fracto ungatur os. & ibi in d. ca. nouimus, dicitur quod cū maxima clementia per ecclesiasticum iudicem sunt tradēdi precibus interpositis apud eum, ne ad mortem uel mēbri mutilationem procedat: sed hoc non obstante ipse secularis iudex faciet executionem corporalem prout iura in tali casu disponunt. de quo vide supra executio, & supra degradatio, de hac rogatione, vide infra sententia.

Itē nota quod excepto modo prædicto, si aliqui rogant pro hæreticis, dicitur fautores hæreticorum, ut supra

pra fautores. & fautores sunt excommunicati, ut in c. sicut, el. 1. extra de heret. & in c. excommunicamus. §. credentes. item tales. qui pro hæreticis rogant uidentur impedire officium, & processum inquisitionis, & impediētē directē, uel indirectē officium inquisitionis hæreticæ prauitatis sunt excommunicati, ut in ca. ut inquisitionis, & ibi per Dominicum lib. 6. & sic concludendo nullus potest interuenire precibus, nec rogare pro hæretico ab inquisitoribus, ut eis aliquid alleuiet, ut habetur in quadam constitutu. Friderici Imperatoris. quæ incipit, Inconsutilem tuniçam, in fi. ubi sic dicit ad literam. Apud nos pro talibus nemo interuenire præsumat, quod qui fecerit, in ipsum nostræ indignationis aculeos non immeritò conuertemus. & habetur in l. quisquis cum militibus. C. ad Iulianam. ubi dicitur quod qui pro talibus rogant, sunt infames, quæ lex est canonicata. 6. q. 1.

Christus pro Petro rogauit, ut non deficeret fides sua, & dixit ei, ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirmas fratres tuos. Lucæ. 22. & nota quod non solum Christus pro Petro rogauit, sed hoc dictum est ei in persona totius ecclesiæ, cui enim consonat illud uerbum saluatoris nostri Matth. 28. ego enim uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi, non si quidem tantum pro Petro, nec pro duodecim discipulis. I. apostolis illud dictum intelligitur, cum morte finierunt, sed potius uniuersali ecclesiæ, quæ in finem est duratura quæ in generali concilio præsentatur. de quo uide supra concilium, & supra ecclesia.

Apostolus ad Romanos. 15. dicebat: Rogo uos, ut adiuuetis me in orationibus uestris pro me ad Deum, ut liberet ab infidelibus, qui sunt in Iudæa, quos. I. infideles apostolus ad Philippenses. 3. dicit inimicos crucis Christi. IDEO PROUISO SOLERTER. Et dicit gl. bene rogat apostolus minores pro te orare multi enim minimi dum congregantur unanimes, sicut magnanimi, & multorum preces impossibile est, quod non impetrent id quod est impetrabile. Thom. 2. 2. quæstio. 84. articulus. vltimo, in fi.

Sabbatum. ^a Sabbati obseruatio conuenienter fuit præcepta secundum S. Thom. 2. 2. quæstio. 120. articulus. 4. & in 3. distinctio. 27. articulus. 5.

Die sabbati non est prohibitus de iure esus carniū, immo sine peccato illo die comedi possunt, de honestate tamen, & consilio abstinendum est. de quo uide tex. cum glo. in c. de esu carniū, & in c. sabbatum, de consecra. dist. 3. Ab. in cap. 2. de obserua. ieiun. adde tex. iuncta glo. 12. dist. illa. Et peccant Castellani qui comedunt in partibus Italiæ carnes in die sabbati, licet in eorum partibus utantur, secundum Ab. in d. c. 2. in fi. sed audiui dici a pluribus nobilibus Castellanis, quod ipsi comedunt hepar die sabbati. ego dicerem in hoc attendendam esse loci consuetudinem, per dictum c. illa. hoc Antonius Cursetus in repertorio Abb. in dictione, sabbatum.

Nota quod loco sabbati instituta est dies dominica, quæ eo die inchoauit mundus. Gene. 1. Christus surrexit a mortuis, de consecra. dist. 3. sabbatum.

to. itē spiritus sanctus datus est apostolis. & tex. dicit: quicquid a Deo est constitutum in signo, in huius dignitate diei est gestum. in hac die mundus sumpsit exordium. in hac per resurrectionē & mors interitum, & uita accepit initium 75. dist. in. quod die in fin. & uide supra dies. §. an obseruatio.

Præceptum sabbati debuit cessare tempore gratiæ. idem Thom. in 2. quæstio. c. arti. tertio, & in 4. distinctio. 37. articulus. 5.

Nota quod sabbati obseruationi succedit obseruatio diei dominicæ. idem Thom. in prima secundæ quæstio. 22. articulus. 4.

Item de obseruatione sabbati in veteri lege, quomodo partim fuit moralis, partim cæremonialis, & de eius mutatione in diem dominicam si fuit ex successione legis, aut ex institutione ecclesiæ. Et si cum tanta astrictione debeat coli, & de cæteris huiusmodi. uide de constitutu. ca. translato. & 6. di. §. his itaque responderetur. de feriis, omnes dies. de consecra. dist. 3. pronunciandum. uide per Raymundum tit. de feriis. & uide per Nic. de Lyra in sua apostilla, Exo. 20. uide per beatum Th. 2. 2. q. & uide in additionibus super apostillis Nicolai de Lyra, per Paulum quondam Burgensem episcopum. & ibi ultra alia non per eum, quod in obseruatione sabbati est allegorica significatio, prout fuit figura Christi in sepulchro in die sabbati quiescentis. Est enim in obseruatione sabbati moralis significatio, prout significat cessationem ab omni actu peccati, & quietem mentis in Deo. secundum quam significationē est præceptum generale. Est enim in hac obseruatione sabbati significatio anagogica, prout scilicet præfiguratur quietē fruitionis Dei. hæc ille. De obseruatione sabbati, uide per Nicolaum de Lyra. Isa. 58. & Exo. 20. Sex enim diebus fecit Deus cælum, & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, & requieuit in die septimo. idcirco benedixit Deus diem sabbati, & sanctificauit eum Exo. 20.

De prohibitione obseruantie sabbati habetur de consecra. di. 3. peruenit. & ibi nota. quod Antichristus faciet sabbatum, & dominicum diem seruari, uide supra Antichristus.

ADDITIONES.

a De Sabbato loquitur tex. in l. die sabbato. c. de Iudeis. & de sabbati obseruantia et de alijs de quibus hic, tractat Albertus in tract. de agnoscen. assertio. catho. quæst. 32. Quint. Mand.

Sabbatum uocabulum est Hebraicum, & esse nomen diei ultimi hebdomadis apud nos Christianos non est qui nesciat. Petrus Vndramenus.

Sacramentum ^a Definitur secundum magistrum sententiarum. Sacramentum est sacræ rei signum. Itē secundum Augustinum de doctrina Christiana sacramentum est inuisibilis gratiæ uisibilis forma. & huic addit magister sententiarum sic, ut eius similitudine gerat, & causa existimat. Item sacramentum secundum eundem Augustinum est illud, in quo sub tegumento rerum uisibilium diuina uirtus secretius salutē operatur. Item secundum Hug. de sancto Victore in libro de sacramētis sic. sacramentum est materia-

le elementum extrinsecus oculis suppositum ex institutione signans, ex similitudine repræsentans, ex sanctificatione aliquam inuisibilem gratiam conferens. de duobus primis diffinitionibus habetur. de conse. dist. 2. sacrificium.

Quot sunt sacramenta, & quæ necessitatis, & quæ uoluntatis, gl. de transac. ueniens. docto. de sacram. non iteran. super rubrica. ubi uide quid sit sacramentum, & quæ fuit causa instituendi sacramenta. adde gl. 1. q. 1. §. sed notandum. gloss. de hæreticis ad abolendam. sed dicendum secundum Ray. quod necessitatis quinque sunt sacramenta, uidelicet Baptismus, Cõfirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, & Extrema unctio. & ista quinque dicuntur necessitatis, quia sunt in præcepto, & tenetur quilibet ad ea suscipienda pro loco, & tempore. Reliqua duo sacramenta sunt uoluntatis, scilicet Ordo, & Matrimonium. Et quæ, & quot sint sacramenta ecclesiæ, uide extra de transac. ca. uchemens, ubi de his nota. in gloss. & uide Tho. in 3. parte. q. 65. ar. 1. in 4. dist. 2. art. 5. ubi tenet quod sunt septem sacramenta. Item quot sint species sacramentorum, uide Arch. de consec. dist. 1. super glo.

Sacramenta non fuerunt necessaria in lege naturæ, nec ante peccatū, nec ante Christum. Tho. in 3. parte. q. 40. ar. 6. & 8. & in summa contra gentiles, lib. 4. q. 57.

Item sacramenta legis Moyfi debuerunt addi supra sacramenta naturæ. idem Thom. in 4. dist. 1. arti. 9. & de eorum conuenienti institutione, uide in tertia parte, q. 61. artic. 4. & in quarta, dist. 10.

Sacramenta ueteris legis non causabant gratiam. Thomas in quarto dist. 1. ar. 4. & in 3. par. q. 42. ar. 6. & in 1. 2. q. 103. ar. 2.

An usus sacramentorum ueteris legis esset meritorius, idem Thom. in 4. dist. 1. ar. 18. & an purgaret ab immundicijs, ea. di. ar. 19.

Quæ sunt sacramenta, in quibus non confertur gratia, glo. & doc. in c. fi. de presby. non baptizato.

Sacramenta nouæ legis continent gratiam, Tho. in 3. par. q. 72. ar. 3. & in 4. dist. 1. art. 13. & in q. de ueritate. q. 27. ar. 4. & in summa contra gentiles, li. 4. q. 58.

Sacramenta habent uirtutem ex passione Christi. Thomas. q. 62. art. 5. & in 4. di. 1. ar. 14.

Utrum hæretici possint sua potestate sacramenta conferre? & Thom. secunda secundæ quæstio. 39. dicit quod duplex est potestas spiritalis, una quidem sacramentalis, alia uero iurisdictionalis, sacramentalis quidem potestas est, quæ per aliquam consecrationem confertur. & talis secundum suam essentiam remanet in homine quamdiu uiuit, siue in schisma, siue in hæresim labitur. quod patet, quia rediens ad ecclesiam non iterum consecratur, sed tamen tales usus potestatis amittunt, ita quod non licet eis sua potestate uti. si tamen usi fuerint, effectum habent in sacramentalibus, quia in his homo non operatur, nisi sicut instrumentum Dei. unde effectus sacramentales non excludunt propter culpam quamcunque conferentis sacramentum. de potestate iurisdictionali, uide supra absolutio. Et an hæreticus, uel schismaticus conficiat corpus Christi gloss. de con-

conf. dist. 4. uidetur dicere quod sic. sed contrarium uidetur notare glo. 1. q. j. dominus. tex. & glo. 1. 4. q. 1. subdiaconus, & c. fi. ubi no. sacrilega consecratio, quæ fit ab hæretico.

Sed quid si quis non baptizatus, promouetur in sacerdotem, & episcopum, & postmodum celebrat, & multos ordinat? dicendum secundum Tho. in 4. di. 24. non baptizatus nullum ordinem recipere potest, nec cõficere, nec absoluere, nec etiam ordinare, tamen pie credi potest, quod quantum ad ultimos effectus sacramentorum summus sacerdos suppleret effectum, & quod non permitteret hoc ita latere quod in periculum ecclesiæ imminere posset. Albericus autem dicit quod putat tale cõficere non in potestate sua, sed in potestate ecclesiæ descendit. n. tunc a uirtute spiritus sancti uergetantis ecclesiam potestas in illum, ne ecclesia decipiatur, & illum excusat ignorantia inuincibilis, ut in sum. cont. l. 3. tit. 23. q. 8. Primum uidetur uerius. nam cum de hoc errore constiterit, taliter ordinati debent reordinari, ut in c. 1. extra de clerico non baptizato.

Utrum corpus Christi debeat dari suspectis de crimine? dicendum secundum Tho. in 4. di. 9. quod triplex est suspicio, quædam est uiolenta, quæ pro facto reputatur, ut si inueniatur suspectus cum suspecta in eodem lecto, & huiusmodi. & propter hanc causam sicut propter peccatum mortale neganda est communio: ita uidelicet quod si talis suspicio procedit ex publica fama, non debet communio dari nec petenti publice, nec secretè. sed si talis suspicio sit soli sacerdoti, debet dari si petat in publico, non autem in occulto. sed si crimen esset occultum, puta per cõfes-

sionem, uel aliàs secretè scitū, & ille in occulto petit, dēt ei negare sacerdos, & monere eum, ne in publico petat: si autem in publico petat, debet eidem dare. habetur hoc per eundem Th. ubi supra & habetur de conf. dist. 2. non prohibeat. si uero peccatū est manifestum, tunc siue in occulto, siue in manifesto petat, debet ei negari. quod si dicat se confessum, & absolutum an credere ei debeat confessor, ut sic ei det eucharistiā? & dicendum secundum Tho. in quodā quolib. quod in foro iudiciali credit homini contra se, & non pro se. si ergo sit impedimentum eucharistiæ tale quod ad forum iudiciale pertinet, puta excommunicatio, non tenetur sacerdos credere confitenti, quem excoicatum nouit, nisi ei de absoluteione constet, si autem sit impedimentum quod ad forum pœnitentiæ pertineat. s. p̄ctm, tenetur credere, & iniuste agit si eucharistiā negat. cõcor. Pe. & Host. gl. uero Ray. ut patet in sum. cõ. l. 3. titu. 34. quæst. 48. dicit quod non tenet ei credere, et quod confessus sit superiori, & absolutus, nisi cõstiterit ei per literas superioris, uel alio modo legitimo. & subdit auctor summa. sed hæc ne contraria sint p̄missis, intelligendum est de peccatis manifestis, uel quoniam suū subditum probabiliter habet suspectum. nam de occultis nihil potest scire sacerdos, nisi per ipsum. satis uidet posse dici quod non tenetur ei credere et de occultis. licet enim peccata occulta sint solum fori pœnitentialis, tamen non confiteri pertinet ad forum iudiciale, cum non confitens debeat ab ecclesia arceri, & ecclesiastica priuari sepultura, ut extra de pœ. & re. c. ois utriusque. posset tamen credere fide dignæ, & timoratæ personæ, quia uerisimiliter huiusmodi p̄sont-

na nō mentiretur, ar. 11. q. 3. qui omnipotentem, habetur hęc in sum. confessi. li. 3. ti. 24. q. 78. quędam uerō suspitio est probabilis, ut si inueniat solus cum sola tempore, & loco suspecto colloquentes, & propter hanc suspicionem non debet denegari eucharistia, quia pœna non infligitur, ubi culpa ignoratur. quędam est leuis suspitio, ut si appareant aliqua signa, non tamen omnino certa, & propter hanc etiam eucharistia negari non debet. idem etiam secundum Pe. ut in summ. confes. eo. ti. q. 80. Et ex supradictis concluditur quod suspectis de hæreſi contra quos infamia laborat, si inquisitori, uel iudici per testes constat de hæreſi, & quod propter illud fuit captus, & incarceratus, si non confiteatur hæreſim, de qua accusatur, quod licet petat eucharistiā, quod debet sibi denegari, si uerō confiteatur, & humiliter petat, & in eo apparuerint signa contritionis, etiam post condemnationem non debet ei denegari, & etiam licet sit relapsus, ut in c. super eo, de hære. li. 6. tamen suspectis sacramenta penitentię non sunt eis deneganda, ut d. c. & sic notariē delinquenti denegatur eucharistia, ut de conf. di. 2. ante he.

Item not. quod communio non est neganda his qui in patibulis suspenduntur, si confitentur, & humiliter petant, ut. 13. q. 2. quælitum. uide infra in §. superius.

An sacerdos debeat denegare corpus Christi illi, quę ipse solus scit esse in peccato mortali? & dicendum quod non, ut de of. or. si sacerdos, de conf. dist. 2. non prohibeat.

Qui nō est in firmo proposito abstinentiā a quolibet peccato mortali, non

debet accedere ad sumendū corpus Xpi. tex. & ibi gl. de cōf. d. 2. quotidie.

Quare in ecclesia seruatur corpus Christi, & nō sanguis, gl. de conf. di. 2. p̄sbyter. 2.

Superius dictum est quod damnatis ad mortē debet dari corpus Christi, si humiliter petant. tamen extrema unctio nō debet eis administrari, no. de hoc lo. An. & Archi. & doc. in d. c. super eo, de hære. l. 6. & facit quod habetur, 13. q. ul. c. ul. & in cle. j. de p̄. & re. facit quod no. Bal. in l. 2. aliās. 5. C. de epif. audi. sed dic quod ualde honestū est illos illa die non affici ul. supplicio, quia receperūt corpus Christi. ad quod bene faciūt no. per Archi. in c. vlt. 13. q. ult.

Qui sacramenta, aut dona Dei uendunt, uel emunt pariter a Deo dānantur j. q. 4. uendentes. ubi sic dicit, uendentes, & ementes de templo eliminantur Christus. quia uel eos qui pro munere impositionem manū tribuunt, uel eos qui emere nituntur, damnant. uide infra simonia.

ADDITIONES.

^a *Sacramentum a sacro autore Varrone, l. 4. de lin. lat. vocabatur, deposito ad pontem pecunia, nam & qui petebat & qui inficiebatur, inquit uterque quinquenta æris ad pontem deponebat, qui iudicio uicerat, suum sacramentum a sacro auferebat, victi ad ararium redibant, sacramentum: item festo interprete dicitur, quicquid iurisiurandi sacratione interposita geritur. Hinc militare sacramentum, quo milites in uerba sui Imperatoris iurabant, quod nisi præstitissent iusti milites non habebantur, eoque soluti in hostem legitime pugnare non poterant, eorum qui iurauerant militia legitima vocabatur & quid iura-*

iurarent uide Seruium in fin. ferē. 7. & in exordium. 8. Aenei. unde sacramento solutos veteranos Vlpianus, inquit in l. 2. ff. de priuile. veter. & alibi in l. vlti. ff. de re mili. sacramento soluendus est, ait Paulus, & in l. atbletas. §. miles. ff. de his qui no. infra. in de pro omni iuramento sumitur vulgō, & in auth. sacramen. pub. c. si aduers. vendi. auth. sacramentum. quando mul. tut. off. l. si quis. C. de rebus credi. l. vlti. ad si. C. de fide instru. auth. hoc sacramentum. C. de iureiuran. prop. calum. Hac sanē ratione & per multo magis appellari uidentur hic sacrosancta sacramenta baptismus, confirmatio, eucharistia, & cætera de quibus hic agitur, a Christo namque instituta, & gratiam continent, & septem sunt, ad salutem necessaria licet omnia singulis necessaria non sint, & aliud alio sit dignius, Conc. Trid. ses. 7. in can. de sacramen. & per excellentiam appellatione sacramenti intelligitur sanctissimum eucharistię sacramentum, de sacramentis his, & alia sunt in Conci. Trid. latissimē uerō in Catechis. primum de omnibus generaliter, postea de singulis docet, Hęc autem sacramenta à secretis uirtutibus uel sacris sacramenta dicuntur, quę ideo fructuose penes ecclesiam fiunt, quia sanctus in ea manens spiritus, eorumdem sacramentorum latentē operatur effectum. 1. q. 1. multi. ex diuo Gregorio. Pet. Vend.

Sacrificia ^a Soli Deo debentur. de quo uide supra Dæmon.

Sacrificia exteriora ita sunt signa interiorū sicut uerba sonantium sunt signa rerū. de quo uide sup. Dæmon.

ADDITIONES.

^a *Sacrificium visibile, est inuisibilis sacrificij sacramentum, id est sacrum signum, de cō-*

se. di. 2. c. sacrificium. Aug. de ciui. Dei lib. 10. cap. 5. quasi sacrum factum, quia prece mystica consecratur pro nobis in memoriā dominicę passionis. 1. q. 1. c. multi. de sacrificiis. 2. 2. ses. Conc. Trid. in proœm. & c. 1. & 2. & 23. ca. 1. De eo etiam Catechis. de Eucharis. sacra. c. nunc quod. & seq. P. V.

Sacrilegium ^a committit peccans contra matrimonium. ^b unde lex ciuilis appellat adulteros sacrilegos, ut in l. quāuis. C. de adulterijs.

Not. quod sacrilegium est mixti fori, ut in c. cum sit, de fo. com. & quod ibi notatur ad idē facit ca. 1. de of. or. ubi bonus text. & ca. benedictio. 3. 2. q. 1. & sic nota. quod super adulterio pōt agi criminaliter, & ciuilitur, criminaliter in foro sœculari, ciuilitur in foro ecclesiastico. hoc Ab. in c. tuæ, de procu.

Item no. quod sacrilegiū est crimē ecclesiasticum, quandoque tamen puniuntur per iudicem sœcularem cum imponitur pœna corporalis, secundum Host. de fo. comp. cum sit. uide 2. q. 1. in primis. ubi de persona. & adde quod sacrilegus potest coram utroque iudice conueniri, ut in d. c. cum sit.

Sacrilegiū cōmittit qui Iudæis, uel neophytis officia publica committit de quo uide supra Iudæus.

Reputare indignum, quem principes reputant dignum, est crimen sacrilegij. 17. q. 4. §. committunt, & in l. j. & 2. C. de cri. sacri.

ADDITIONES.

^a *Sacrilegium quibus modis committatur uide capit. quisquis. 17. quæstio. 4. ex epistola. 10. Papæ 8. Iure ciu. sacrilegi sunt, qui*

publica sacra compilauerint, At qui priuata sacra, vel ædículas incustoditas tentauerint, amplius quàm fures, minus quàm sacri legi merentur, l. sacrilegi. ff. ad l. Iul. pecu. sacrilegi. pœna que eo. ti. l. sacrilegium. & l. si quis in hoc C. de epi. & cle. Cic. 2. de legi. Sacrum sacrove commendatum, qui clepserit, rapseritq; patricida esto. P. V.

b Ex quo leditur sacramentum matrimonij. c. debitum. de biga. aduertendum tamẽ, qd largo modo, & in propriè committi dicitur sacrilegium, per adulterium, Bar. in l. sacrilegi. ff. ad l. Iul. pec. Bald. in l. 3. nu. 6. C. de fur. Paul. Ghirl. de pec. omni. fa. coi. q. 6. nu. micro. II. Q. M.

Salarium ^a an periti q uocantur. p inquittores ad examinationem processuũ, debeãt gratis dare consiliũ, uel an possint habere pro eo salarium? & dicendum qd isti gratis debent dare consiliũ. sed inquisitor ex sua prouida discretionē faciat eis solui salarium pro suis laborib. & consilijs, & tunc ipsi periti rectè possunt salarium recipere gratis oblatum eisdem, ut no. Arch. in ca. ut commissi, de here. lib. 6.

Qualiter receptores fisci tenentur soluere salaria inquisitoribus, & officialibus, & ministris inquisitionis in principio suarum tertiarum, ut habetur. 37. instructione inquisitionis.

Nota qd ultra salarium ordinarium quod datur inquisitoribus, notarijs, & alijs officialibus inquisitionis, debent serenissimi reges facere eis mercedes de bonis, quæ ipsi acquirunt suis laboribus, dum sunt in officio, & esset magis equum, & cõsonum quam dare, & facere mercedes ipsismet hæreticis, & filijs eorum de bonis iã cõfiscatis propter hæresim ipsorum, de

quo uide sup. bona. Nã poterunt dicere inq̃sitores ipsi hæreticis qui procurant tales mercedes, illud quod tradit in decretis. 13. q. 1. c. 1. §. Itẽ quis plãtat uineam, & de fructu eius non comedit. Nos plantauimus uineam, & uos uultis fructus eius edere? & præcepit dñs per Moy sen, ut nemo mittat calcẽ in alienam messem. Hæc meslis nostra est & uos, scilicet, hæretici uultis calcem in eam mittere? Item non alligabis os bouis triturantis. Vos uultis alligare os nostrum, & de nostra triturata victum uobis queritis. Item apostolus, qui altari seruit de altari uiuere debet. Item qui in sacrario operantur cum sacrario participant, sed nõ quid cum illo in quo non operantur? Nos seruiamus altari, uos ei participare uultis? Nos uerò uacuos, & inanes dimittere queritis? non sumus agricolæ, uos primum uultis percipere de fructib. nostris, immo non primum, quia nec ultimũ nobis relinquere uultis? a prioribus enim incipiẽtibus paulatim serpit, & totum usurpare contenditis, ut pro uobis uideatur dictũ, Frustratim lupo comedit agnũ. itẽ quis unquam militat stipendijs suis? quis pascit gregem, & de lacte eius non edit? nos militamus, & uos stipendia nostræ militiæ uobis queritis? uos gregem pascimus, & uos lac eius, & lanam accipere uobis uultis? sapere est de alieno labore uictum querere, si sapere est uelle quod non possis & c. & etiã hæc responsio posset dari ipsis episcopis, quando applicant sibi aliqua bona respectu inquisitionis hæreticæ prauitatis, cum in ipsorum negligentia fuit introducta inq̃sitiõ istis temporibus.

Vnde autem debeat prouideri de salarijs inquisitoribus, & notarijs,

&

& alijs ministris officij inquisitionis? & dicendum quod hæc quæstio fuit diuersis temporibus coram diuersis summis pontificibus agitata, præsertim coram se. re. Urbano quinto, & Gregorio II. & in consistorio etiam fuit causa diuersis dominis cardinalibus commissa, & nunquam determinata, & puto nunquam determinanda. quia est materia pluribus odiosa, sed fidei, & ecclesiæ fructuosa, & huiusmodi quæstiones variæ fuerunt: & sunt inter dominos oppositiones. & uidetur quod episcopi debeant inquisitoribus pro tali exequendo officio prouidere, & horum ratio est, quia episcoporum est fidem plantare, & prauitatem hæreticam de suis diocesis. extirpare, ut patet in ca. excommunicamus, §. ad iij. extra de hæretic. & hoc suis sumptibus, & expensis & nõ ecclesiæ, secundum quod patet in extraua. domini Io. 22. §. supra & frequẽtius allegato, scilicet eo quod ordinarij sunt, & inquisitores sunt ad eorũ assumpti adiutorium, & ad suppleendam negligentiam ipsorum. de qua cã uidetur quod de sumptibus suis pro exequendo officio suo, & eorum ecclesiarum, & eorum populorum ab erroribus reducendo, & in fidem confirmando debeant ipsi episcopi inquisitoribus prouidere, & huius ueritatis fuit dominus Urbanus quintus, & Clemens quartus in consultationibus. ad inquisitores antequam Clemens esset Papa, qui dicebatur ante papatum Guido Fulconis, & sententiæ huius sunt pro maiori parte omnes domini Rotæ, sed nullus exequitur in re, & omnes dicunt sic faciendum, sed uix est qui dicat, fiat. Quibusdam tamen uidetur quod domini tempora-

les, qui habent per manus inquisitorũ bona hæreticorum laicorum sibi confiscata, & hac ratione ipsi domini temporales teneantur ipsis inquisitoribus prouidere: quia sicut habent commoda, & habeant onera, & hac fortassis de causa in quibusdam mundi partibus domini temporales dabant inquisitoribus stipendia, eo quod habent condemnatorum bona. Quibusdam alijs uidetur, quod prouideatur de salarijs inquisitoribus, & eorundem officialibus de condemnationibus bonorum hæreticorum per episcopos, & ipsos in officio faciendis: quod tamen licet sit iustum, inducit tamen præiudicium, & esset melius si fieri posset, si inquisitoribus posset aliter prouideri, multi alij modi tacti sunt, & fortassis meliores, & leuiores, sed ad obtinendum difficiliores. quare dimittantur. sed tantum dicatur qd in causa, & tam salubri officio, & ecclesiæ Dei tam necessario prouideatur. hoc in directorio inquisitionis Nico. Alme. q. 108. de quo uide supra diuisio.

Quis debet soluere salarium aduocato incarcerati pro hæresi, habetur. 15. instructi. inquisi.

ADDITIONES.

a Salarium est stipendium uel merces quæ quis pro opera soluit. Plin. libro trigesimo primo, capitu. 7. sal honoribus etiam militiæ interponitur. Salijs inde dictis, quod ita Salarium necessarium sit, sicut hominis Sal. de Salario comitum scribitur in l. diem functo. ff. de offi. assesso. quod datur ad uocatis appellatur honorarium. l. 1. §. de honorarijs. ff. de var. & extraord. cognitio. Item fit Salijs mentio in l. a tutoribus.

34. ff. de admini. tuto. Inde Salariarius cui Salarium soluitur l. idem q. §. idem Labeo. ff. manda. P. V.

Salus ab alio quàm a Deo sperari non licet, cum Deus sit omnium uera salus, & vera sapientia: & qui ab alio quàm a Deo suam salutem expectat, non est fidelis, sed infidelis: non est sanus, sed æger: non sapiens, sed demens, & decipitur a dæmone, qui eum inducit, & allicit, ut faciat eum participem suæ perditionis, ut 26. q. 2. qui sine. ad quod. 37. dist. §. huic etiam.

Salomon ^aAn sit damnatus, vide remissiue de constit. c. ne innitaris, ubi uide.

Salomon luxuria muliebri superatus templum idolis fabricauit. 32. q. 4. Salomon.

Salomon & Dauid in adolescentia reges fuerunt. 77. distinctio. regulariter.

Salomon non diuitias, nō longam uitam, sed sapientiam, a Deo rogauit, & obtinuit. 36. distinctio. ecce quod sacratum.

ADDITIONES.

^a Salomon hic fuit Dauid regis filius rex & ipse Israel cap. infra citato. 2. & 3. regum. P. V.

Saluo ^aiure impertinentium, & non admittendorū: quid importent ista uerba, uide per Ioan. An. de off. deleg. cum contingat. de test. ex parte, & in clem. constitutionem. de electio.

ADDITIONES.

^a Alde ceteros doct. ut Dec. Fel. ad cit. cap. & Abb. in c. in nomine. de test. Item de hac clausula, Saluo iure meo, & simile uide l. si debitor. §. 1. cum gl. ad ver. saluo. ff. qui. mod. pig. Corset. in sing. in dict. saluo. & Cic. lib. 13. epist. 7. famil. ait saluo iure veteris amicitia, habet hanc vim ut non fiat præiudicium in re salua. P. V.

Sapere ^anon oportet plus quàm oportet sapere, sed ad sobrietatem. ad Ro. 12. 43. dist. sit rector. facit de pen. dist. 3. adhuc. de renun. c. j. l. 6. Nec plus sapias quàm necesse est, nè obstupefcas, ut habemus exemplum apostoli, qui cum de prædestinatione uerba ageret. & peruenisset ad illud, quare quosdam eligat Deus, alios autem reprobat, iuxta illud, Iacob dilexi, Esau autem odio habui: sapientissimè intulit, O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ, Dei, quàm incōprehensibilia sunt iudicia eius? & de eodem August. super Io. in illo uerbo, Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum, dicit, quare hunc trahat, noli inuestigare, si non uis errare. per idem respondet magister. 2. sententiarum distin. 23. his qui quærunt cur Deus permisit primum hominem peccare cum posset eius uoluntatem peruerrere in bonum? quia omnipotens est, potuisset, inquit ille, re uera. cur non fecit? quia noluit: cur noluit, ipse nouit. ergo non debemus plus sapere, quàm oportet sapere. hoc unum in huiusmodi debet nobis abundè sufficere, quod ut dicit Augu. in enchiridio,

dio, Deus omnipotens, cui rerum est summa potestas, eum summè bonus sit, nullo modo sineret aliqd mali esse in operibus suis, nisi usque adeo esset omnipotēs, & bonus, ut bene faceret etiam de malo, quomodo illud intelligitur, & qualiter ex malis Deus eliciat bona, latissimè profequitur magister primo sen. dist. 46. & per prædicta respondetur ad id quod multi petunt, quare Deus permittit legem M. hometi in tantum præualere? de hac materia uide supra hæresis, §. cur Deus permittit tot hæreses? & uide sup. Deus. §. si aliquis, cum se. uide supra Deus. §. si aliquis.

De sapientibus hæresim uide supra. post literam hæresiarcha, in litera de sapientibus hæresim per totum.

ADDITIONES.

^a Sapere, uide supra hæresim sapientia, quædam de huius uerbi significatione. Trita illa sermone sententia, Ne quid nimis. Petrus Vend.

Saracenus. Inseq debemus Saracenos, & non Iudæos. de quo quare fiat, habetur. 23. q. 8. dispar.

Saraceni dicuntur qui nec nouum, nec uetus testamentum receperunt, qui non ab Agar ancilla Abræ, de qua sunt, uoluerunt, se nominari, sed à Sara uxore libera Saracenos se appellauerunt.

An Saraceni possunt missas audire? tex. de conse. dist. 1. episcopus, el 2. gl. de conse. di. 4. Iudæi, in gl. 1. 25. dist. per lectis.

An inquisitores possint procedere contra illos, qui redeunt ad ritus

Saracenorum, uide supra reiudaizantes, in §. supra uisum est.

Satisfacere ^aAn possit quis de vno peccato sine alio, uidelicet dicendo unū, & celando aliud: & dicendum quod nō. de quo uide supra confessio. §. utrū homo, & supra penitentia. §. supradictū est, quæ sit penitentia falsa. & hanc quæstionem mouet Tho. in quarto. dist. 15. art. 3. & dicit quod non satisfacit. nam oportet quod talis sit modus satisfactionis, qui cōpetat ad tollendam offensam. Offensæ autē ablatio, est amicitia restitutio. & ideo si aliquid quod amicitia restituitur impediatur. etiam apud homines satisfactio esse non potest. cum ergo quodlibet peccatum impediatur amicitiam charitatis, quæ est hominis ad Deum impossibile est quod homo de uno peccato satisfaciat alio retento, sicut nec homini satisfaceret, qui pro alapa sibi data se ei prosterneret, & aliam simul daret. concor. Pe. in sum. confess. eodem titu. q. 102. IDEO PROUISO SOLERTER.

Nisi satisfaciat quis de præteritis, nō sufficit commutare mores in melius. de pœ. d. 1. nō sufficit. ubi de hoc. ergo. Prouiso Solerter.

Nota quod satisfactio debet præcedere absolutionem. de elec. cum inter. de uerbo. fig. ex parte. de offi. dele. ex literis. faciunt notata in dicto cap. ex parte.

ADDITIONES.

^a Satisfacere dicimur ei cuius desiderium adimplemus. l. prima, ff. qui satisfacere cogau. Hinc satisfactum accipimus, quemadmodum uoluit creditor, licet non sit solutus.

tum, siue alijs pignoribus sibi caueri voluit, ut ab hoc recedat, siue fideiussoribus siue reo dato, siue precio aliquo, vel nuda conuentione. l. si rem. 9. §. tertio. ff. de pigroratitia actio. Vnde satisfacere & soluere sunt diuersa. l. quod vindicti. 19. ff. de contrahenda emptio. l. quarta. §. primo. ff. de re iudi. l. solutionis. 76. ff. de verborum significatio. quod autem ad hunc locum pertinet satisfactiois nomen diuinarum rerum doctores ad declarandam eam compensationem usurparunt, cum homo pro peccatis commissis aliquid Deo persoluit, cuius mul- ti possunt esse gradus, satisfactio quidem prima & prestantissima est, quæ nobis Deum propitium & placatum reddit, eamque vni Christo domino acceptam ferimus, qui in cruce precio pro peccatis nostris soluto plenissime Deo satisfecit. Alterum satisfactiois genus, quæ & canonica appellatur, ex certo temporis spacio, desinita perficitur, Quare antiquissime ecclesie usu receptum est, ut cum penitentes a peccatis soluuntur, pœna aliqua eis irrogetur cuius pœnæ solutio satisfactio vocatur, quæ sacramenti pars est censenda, hoc adiuncto, ut statutum cum animo & deliberatum habeamus peccata in posterum omni studio vitare, eodem quoque nomine quolibet etiã pœnæ genus, significatur, quam pro peccatis non quidem a sacerdote constitutam, sed sponte nostra susceptam, atque a nobis ipsis repetitam susinemus. Verum hæc ad pœnitentiam, ut sacramentum est, minime pertinet, ita Catechis. & latius de pœnitent. sacra. capitu. uinc ad tertiam. Ad eam autem duo requiruntur, item omne satisfactiois genus ad tria precipue docet esse conferendum, orationem, ieiunium, elemosynam de quibus eodem titu. capitu. sed duo. de ea quod sit pars pœnitentiæ, adde etiam Cencil. Triden. sess. 14. capitu. doct. 3. de parti. & fru. pœni. & quomodo

fiat ses. 6. capitu. qui verò. & 14. in can. pœni. per Christum fit, qualis imponenda, eius fructus & opera, ead. ses. capitu. 8. de satisfacti. neces. & fru. Non sufficit autem mores in melius commutare, & a preteritis malis recedere, nisi etiam de his quæ facta sunt satisfaciatur domino per pœnitentiæ doctorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus elemosynis & ieiunijs. c. non sufficit, de pœn. distim. 1. Conc. Triden. ses. 14. c. 8. & catechi. in supra cita. loco. Quamobrem sequitur impenitentem esse, qui non satisfacit, & id addas his quæ supra dicta sunt, Impenitens est quidem tertia pœnitentiæ pars. Ad questionem presentem adde quæ annotata supra sunt Confessio. Pet. Vend.

Scire tenetur quilibet fidelis, & tenere cultum, & articulos fidei saltem implicitè, scilicet tenendo quod tenet ecclesia, ut extra de sum. Trin. c. 1. & 2. extra eodem ca. fidei, libro 6. §. ac tamen. Bald. de sum. Trin. C. super rub. glo. 10. q. 3. si quis dixerit. Inno. & Io. An. de renunc. nisi cum pridem. §. pro defectu. tamen distinctione habita, quia episcopi, & maiores prælati debent hoc scire explicitè, ita quod sciât poscenti de omnibus reddere rationem. 26. dist. capit. ecce. 38. distinctio. omnes sapientes ceteri uerò clerici scire debent explicitè, non tamen sic distinctè, ut 38. distinct. capitu. 1. & 2. cum se. 36. dist. §. ecce. uide no. per glo. & Inno. in ca. pi. a. de sum. Trin. & est ratio, quia in prioribus requiritur scientia eminentis, in istis sufficit competens, ut extra de elec. ca. quod nobis olim. laicis uerò hoc implicitè sufficit scire, & tenere quod tenet ecclesia, ut ibi probatur.

tur. & vide per Inno. de sum. Trin. c. 1. vide supra credentes. b

Non dicitur quis scire nisi qui certitudinaliter scit. facit C. de furtis. l. manifestissimi. §. si autem. idem tamè intelligendum est de eo qui debuit scire, quoniam habetur pro sciente. l. q. te, in fi. ff. de cer. pet. not. in l. pen. C. de pericu. tu. idem in eo qui dolosè refugit scientiam, ut d. l. quod te, & ff. ex qui. cau. in pos. ca. l. Fulcinius. §. quid sit latitare. aliquando dicitur quis scire per vehementem opinionem consonantem substantiæ ueritatis, ut ff. de acquir. hæ. l. cum quidam. §. quod dicitur.

Scire futura soli Deo pertinet, ut supra Deus, & supra Dæmones inuocantes.

An ex sola scientia teneatur quis de crimine læsæ maiest. uel hæresis, uide supra hæreticus. §. not. quod in crimine læsæ maiest. & nota quod ex sola scientia tenetur quis, quando non reuelauit delictum committendum ad uersus eum, cui iste sciens erat subiectus, ut in l. 2. ff. ad l. Pompe. de parrici. & quod notat ibi gloss. ut si filius sciret delictum esse committendum ad uersus patrem, & non reuelauit, teneatur ex sola scientia, licèt aliter non sit particeps in delicto, ut in dicta l. 2. & in l. vtrum. ff. ad l. Pompe. de parrici. idem in subdito non reuelante cõiurationem seu delictum committendum contra principem seu ciuitatem propriam, ut in l. quisquis. C. ad l. Iul. maiesta. & idem in clerico non reuelante delictum committendum contra episcopum, uel sacerdotem parochialem, cum sint parentes spirituales, secus, si non sit subditus, quia tunc non tenetur ex sola scientia, nisi sit par-

iceps delicti. nota gloss. in l. culpa caret. ff. de regu. iuris. quid autem sit de iure canonico, uel in foro pœnitentiæ, Abba. in c. 1. de restitu. spolia. uide supra hæreticus. c

Qui errat nesciendo ea, quæ scire tenetur, an excusetur, uide supra excusari? & dicendum quod ignorans ignorabitur, 38. di. quia ea. ubi dicitur, qui ea quæ Dei sunt, nesciunt, a Deo nesciuntur.

Scientes ubi sunt bona hæreticorum abscondita, uel alienata, coguntur per inquisitores ad ea indicanda, & manifestanda fisco, uel ipsis inquisitoribus. ut C. de bonis proscripto. l. si quis in ea, & C. de iure delibe. l. scimus. §. licètiam, & de his qui ad ecelesi. confug. l. præsentis. §. sic ubi, cum si. accedunt. ff. de ser. fu. l. 4.

A D D I T I O N E S.

a Scire quæ teneantur laici, quæ ceteri uide Albert. de catho. assertio. q. 28. nu. 27. cum seq. q. 30. nu. 35. & quæ scire quis præsumatur, idem tradit. q. 30. nu. 30. & 31. cum seq. q. 23. num. 82. ut potè quæ publice fiunt, aut publice diuulgantur nunciantur, & tanquam catholica prædicantur. P. V.

b Et supra in uerbo excusari, post prim. & quæ ibi addo, pro quibus etiam uidere poteris Albertin. de agno. asser. catho. q. 28. nu. 31. & seq. Q. M.

c Idem uoluit Vmber. in iud. inq. in uerbo scientia ad fi. Q. M.

Schisma a Quid sit not. gl. de electi. quia diligentia. 24. q. 1. schisma Inn. de schisma. fu. per rub. & ibi per doct. & uide supra hæresis. §. 1. q. sit differētia inter hæresim

sim, & schisma. & supra hæreticus. & unde dicatur hæreticus, & vnde schismaticus, & quæ differentia sit inter schismaticum, & hæreticum.

An schisma includat in se hæresim no. glo. 23. quæst. 1. in summ. & gloss. 24. q. 1. non afferamus, & 23. q. 3. §. quia verò, in glos. super ver. hæresim, & in c. inter hæresim, & duobus c. sequè. in quibus uidetur probari, quòd schisma non est sine hæresi, quia uix potest esse schisma quin cõingat nouæ opi. adde 24. quæst. 3. quidam verò Nouatiani ea. cau. quæst. 1. conferamus, in glo. pen. 7. q. 1. denique, in vers. adiuuare. Ioan. And. de iud. cum non ab homine.

An grauius peccet schismaticus quàm idololatria, & uide supra grauius.

Schismatici sunt excommunicati ipso iure secundum Innoc. in ca. 1. de sent. exc.

Schismatici secundum ius ciuile debent suspendi, Bal. 10. coll. de pa. iu. ra. fir. c. 3.

An possunt esse duo Romani pontifices? & dicendum quòd non, ut 7. q. 1. non autem.

Qualiter schismatici redeuntes a schisma debeant abiurare, uide supra abiuratio.

A D D I T I O N E S.

^a Schisma siquidem ipsum, inquit Papa Pelagius, quod Græcum nomen est, scissuram sonat, sed in unitate scissura esse non potest, non ergo unitati communicat, qui schismaticis communicat & c. cap. schisma 24. quæstio. prima. Diuus autem Ieron. ait inter hæresim, & schisma hoc interesse arbitror, quòd hæresis peruersum dogma habet, schisma propter episcopalem dissensio-

nem (aliter post episcopalem decessionem) ab ecclesia pariter separat, quod quidem in principio aliqua ex parte intelligi potest diuersum. ceterum nullum schisma non sibi aliquam hæresim confugit. c. p. inter hæresim. 24. quæst. 3. schismaticorum tria esse genera scribit Siman. in Enchir. ti. 5. de schismaticis. P. V.

Secretum ^a possunt inquisitores indicere illis, quos uocant ad examinationem processuum siue testium, & ipsismet testibus, ut non reuelent alicui sub pœna excommunicationis, in quam ipso facto incurrant, de quo uide supra excommunicatio. & de pœna reuelantium secreta. uide infra. §. 3.

Secreta fidei quando sit licitum de infidelibus occultare, uide glo. notabilem vigesimo septimo, quæstione secunda, inuenta. vnde Grego. in pasto. sicut incauta locutio in errorem protrahit, ita indiscretum silentium eos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit, & c. de quo uide supra, & disputare.

De pœna reuelantis secretum habetur in l. omne delictum. §. 2. ff. de re militari. notat gl. 27. quæstio. 1. de forma. qui prodit secretum alicuius, capite punitur, ut in d. l. omne. §. 3. C. de mer. & merca. l. quarta, ff. de pos. l. j. §. si quis tabulas. 22. quæst. vi. de forma. contra. ff. de origi. iu. l. secunda, §. postea princeps.

A D D I T I O N E S.

^a De hac quæstione scribitur in Directorio inquisi. par. tertia, quæst. 81. & 82. Petr. Vendramenus.

Seçta

Seçta ^a quid sit, uide glo. in cle. ne in agro. de sta. mona. & C. de peti. bo. subla. l. fi. lib. 10.

Quot sint seçtæ, seu species hæresis, uide supra hæresis. §. seçtæ autem.

A D D I T I O N E S.

^a Seçta est nomē medium, in bonam quandoque partem accipitur, a quo quando in deteriorem dicitur igitur esse disciplina seu certa quedam discipline formula, inter ceterum studium, ratio vitæ, quandoque factio. Cice. pro Celio. qui hanc seçtam rationemq. vitæ re magis quam uerbis seçti sumus. in episto. 103. qui Cesaris seçtam atque Imperium seçtus. & l. ult. C. de pet. bono. sub. & alibi in bonam partem Imperator ait, seçta meorum temporum non patitur, l. 2. §. post hunc. ff. de ori. iu. hic in malam. P. V.

Seducens ^a Aliquem ad hæresim vel ad ritus prohibitus qualiter puniat, uide sup. hæresiarcha, & sup. Iudæi, & sup. pœna.

An seducti a parentibus excusentur, uide supra excusari, & supra filij.

Qui est seductus, non uidetur uelle. ff. de lib. ho. exhi. l. 3. si quis uolente. C. de rap. virg. l. 1. circa finem.

Sepultura ^a Denegatur hæreticis, credentibus, fautoribus, defensoribus, recepta toribus hæreticorum & clerici qui tali bus exhibent scienter sepulturam ecclesiasticam, debent priuari suo officio, ad quod nunquam restituentur, ut in c. excommunicamus, el. primo §. sanè, nisi ex speciali gratia sedis apostolicæ, & debent eos proprijs manibus exhumare, quos sepeliterunt, ut extra de hæret. c. quicumque, in princip.

& ca. excommunicamus. §. sunt autè, & c. statutum, el. primo, eod. tit. li. 6. & C. de hæret. l. Manichæos. §. credentes, & C. de aposta. l. 2. Item qui hæreticos scientes sepeliunt, ipso facto sententiam excommunicationis incurrunt usque ad satisfactionem condignam, a qua absolui non debent, nisi, ut dictum est, proprijs manibus publicè extumulent: & ultra pœnam illorum quos sepeliunt, ille locus in quo hæreticus sepultus fuit, caret perpetuò sepultura, ut in d. cap. quicumque, ibi in prin. & habetur in quadam extrauag. Alexandri, quæ incipit, Nouerit uniuersitas. §. item quicumque. & pondera illum tex. c. quicumque, qui requirit quòd suis proprijs manibus extumulet, & sic non satis esset, si per aliū facerent, ut dicit ibi gloss. & requirit etiam tex. quòd extumulent publicè. Item quòd hæretici sunt exhumandi, habetur extra de sepul. in ca. sacris, cū suis concor quod tamen est uerum, si modò ossa possint discerni ab ossibus fidelium, ut d. c. sacris. de quo uide supra defunctus.

An damnatus ad mortem, & non propter hæresim, sed propter alia sit sepeliendus in cœmeterio? & dicendum quòd sic, si fuit pœnitens, ut 13. q. 3. c. vi. quod fallit in hæretico combusto, cuius cineres non sunt ponendi in cœmeterio. dictum est Io. An. in c. statutum, de hæreticis, l. 6.

An liceat sepelire mortuos cum pane? ad quod dicendum, ut habetur Tobia. 4. tex. & gl. quòd non. de consecr. dist. 1. non oportet. uide in rationa. diui. of. sub rubrica de festo Cath. sancti Petri.

An in sepulturis sit ponenda pecunia, uide supra Iudæus, sicut.

An

An ualeat consuetudo quòd post sepulturam homines conueniant in uno loco ad pradium sumptibus defuncti? & dicendum quòd non, ut de conse. dist. 5. nullus presbyterorum. ubi damnat consuetudinē, quæ est in Anglia.

Quare Christiani sepeliuntur in ecclesijs, vel prope, nota. 13. quæst. 2. cum graua, & ibi text. cum gloss. uide ea. cau. & quæst. nullus. de quo dic ut ibi in glo.

Nota qualiter prodest homini inter homines, & iustos defunctos sepeliri. vide 13. q. 2. d. c. cum graua, & ca. animæ, & capitn. existimemus, in fine & nota. quòd peccatoribus plus obest sepeliri in sacris locis, quam prodest. 13. quæst. secunda, quibus, & cap. cum graua.

Quilibet in peccato mortali moriens in cœmeterio non est sepeliendus. 13. q. 2. quibus.

Item prædones manifesti, etiam si pœnitentes moriantur, si habent unde satisfacere possint, & nec ipsi, nec hæredes uolunt pro eis satisfacere, tales prædones carent sepultura, ut 2. q. 2. sanè.

Nota quòd seipfos occidētes quocunque modo non solum carent ecclesiastica sepultura, sed etiam nec in psalmis, nec in alijs debet eis aliqua solemnitas exhiberi. 13. q. 2. placuit. Item similiter debet pro illis fieri, q sine pœnitētia pro suis sceleribus occiduntur, ibidem.

No. quòd coniugati simul in uno sepulchro debent sepeliri. 13. q. 2. capi. 1. §. nunc autem quæritur, & capit. Ebron, & c. unaquæque.

Item nota quòd uxor mortua si nõ elegerit sepulturam, cum marito de-

bet sepeliri. 13. q. 2. capi. 1. §. nunc autem quæritur, & c. Ebron, & ca. unaquæque.

Nota quòd si plures uiros habuit, & sepulturam nõ elegerit, quòd cum ultimo uiro debeat sepeliri, ut d. cap. unaquæque. 13. q. 2.

A D D I T I O N E S.

a *Sepultura nonnunquam pro sepulchro ipso dicitur. Cice. de legi. 2. Antiquissimum sepultura genus, quo apud Xenophon. Cyrus uitur. Redditur enim terræ corpus, & ita locatum ac situm, quasi operimento matris obducitur. ubi de ritu & iure sepeliendi scribit. ex leg. 12. tabul. hæc addit. Hominem mortuum inquit lex & in 1. in urbe ne sepelito, neue uirito, pro sepulchro etiam accipi uidetur in l. prima, ff. de religi. & sump. sine. sepulchrum uero, inquit Plinia. ibidem, est ubi corpus, ossiue hominis condita sunt, ut autem Celsus ait, non totus qui sepultura destinatus est locus religiosus sit, sed quatenus corpus humatum, In arca lapidea quoque sepeliebantur. l. is qui 7. ff. eodem quandoque pro funeratione, Cice. de senectū. Cuius interitum ne crudelissimus quidem hostis honore sepultura, carcere passus est & lat. si quis. 1. 4. §. plerique. 13. quæst. secunda, præcipiendum. 1. q. 1. dictum & c. non satis. de simon. solebant & ethnici Romani quorundam scelerum reis, ut maiestatis, interdiceret sepultura toto titu. de cadaue. puni. sepultura uero duplex est, una quidem catholici Christiani, quæ uocatur ecclesiastica definiunt autem esse locum concuum in ecclesie cœmeterio in quo corpus catholici conuiescit de qua hic loquitur auctor. alia sepultura ceteris hominibus conueniunt, Item sepultura siue sepulera alia familiaria dicuntur, quæ quis sibi, familiaeque sue constituit. l. 5. ff. de religio.*

gio. alia sunt hereditaria, quæ quis sibi, hereditibusque suis constituit, uel quod pater familias iure hereditario acquisiuit, l. 5. & 6. ff. eo. P. V.

b *Non solum hereticis, sed & alijs ecclesiastica sepultura denegatur, de quibus. Apocali. c. 2. timidis autem, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus pars illorum erit in stagno ardenti, igni, & sulphure, & c. quibus peccata. & alijs. 12. q. 2. c. quia in omnibus. de usu. c. sacris. de sepultu. Et priuatio sepultura est maxima pena, & ignominia l. vni. C. de ijs qui paren. aut lib. occi. Bal. consi. 426. prætermittendum nu. 5. ver. Item quia corpus non traditur sepultura. lib. 1. sequitur Ripa. de reme. con. pest. nu. 139. Q. M.*

Sententia ^a Primò notandū est, q species iudicialis sententiæ sunt quatuor, scilicet interlocutoria, diffinitiuā, præceptū, & multa, & est quinta, scilicet sententia dispensationis, hæc tamen nõ semper est iudicialis.

Sententia interlocutoria est quæ fertur inter principium causæ, & sententiæ, & non super principali, sed super incidentibus quæstionibus, uel super emergentibus, ut super libello offerendo, uel corrigendo, super dilatione danda, uel deneganda, & similibus exceptionibus, ut extra de appel. significantibus, & de testi significauerunt, & de of. dele. c. fi. ex his enim iuribus approbatur, quòd interlocutoria non est plena diffinitio, sed semiplena, ideoque non dicitur diffinitiuā, ut ff. de arbitris, qualem, & C. de re. cre. l. pe. Et quandoque fertur sententia cum solemnitate. C. de fide instru. iudices. & nota. quòd non om-

nis uox iudicis rei iudicata habet auctoritatem C. de sen. & inter. ex stipulatione. & l. post sententiā. per quas. ll. dixit lo. de Deo interlocutoria nõ obtinere uim rei iudicatae, quòd falsum est, extra de electi. cum dilecti, ad fi. ff. de arbitris. debere. prope finem: nisi quo ad hoc, quia potest reuocari. ff. de re iud. quòd ius sit. extra de appel. cum cessante quòd qualiter possit, uide ff. de excep. §. uiso, ver. iudex. hoc in Spe. in tit. de sententia, & de his quæ ad ipsam sequuntur.

Diffinitiuā sententia est, quæ principalem diffinit quæstionem & debet continere condemnationem, uel abso- lutionem, aliter non ualet, ut ff. de re iud. in l. 1. & 2. q. 6. §. diffinitiuā. extra de accusa. illa. uel aliquid quòd tatum ualeat. ff. de arb. quid tamen. §. si arbit. ff. de re iud. in sum. & l. ait prætor extra de uerborum signific. in his: nisi in causa appella. ubi non habet iudex dicere, Absoluo, uel condemno, sed tantum confirmo, uel infirmo priorē sententiam C. de appel. eos. cap. 1. extra de re iudic. ad probandum, in §. ut autem, uers. in iudice quælibet ipsarū requirit iuris ordinem. Et etiam sententia excommunicationis, & suspensionis, & interdicti, & mitti in possessionem quòd dic ut nota. 2. quæst. 1. in summa.

Sententiā autem excommunicationis potius trahitur ad naturam interlocutoria, quàm diffinitiuā, ut ibi innuit Ioā & melius secundum do. An. extra de sen. ex. cum medicinalis. hoc in Spe. ubi supra de sententiā, & de his quæ ad ipsam sequuntur, in principio.

Nota quòd sententiā lata super crimine est perpetua, secus, si super contumacia. Inno. de const. ex literis. ubi glo.

glo. & Host. ad quod uide glo. notabilem in l. si. ff. de pœnis.

Sententia lata super inquisitione præiudicat accusatori, nisi probet de proprio interesse, & de ignorantia ita notat. Inno. in c. cum dilectus, de electione.

Sententia debet ferri in publico, non in occulto. C. de sentent. & interlocut. om. iud. sententiam. 96. distin. bene quidem. de offic. delegat. consult. 3. q. 3. §. spacium, ver. a procedente. 18. quæst. 2. perniciosam extra ut ecclesiasti. benefi. cap. 1. ff. de regu. iuris, omnia quæcunque, & intellige locum publicum, in quo ius reddi consuevit ff. de iusti. & iure l. penul. & ff. de arb. si cum dies. §. pen. ff. de interro. in iure fa. l. 4. & in Spe. ti. de sent. & de his quæ ipsam sequuntur. §. qualiter, ver. debet autem.

Sententia lata ex ficta confessione non præiudicat in alijs casibus. Barto. in l. eius qui delator. ff. de iure fisci.

Vbi a iure pro crimine pœna imponitur, non est necesse illam exprimere in sententia tex. 2. q. 3. notandum, Innocen. de accu. qualiter, el. 2. in glo. magna.

Nota quòd iudex ore proprio debet legere sententiam, & non committere alteri, ut extra de appellacionibus præterea. ^b

De formis sententiarum in causa hæresis aliqua ponam circa theoricam & practicam. & primò sciendum quod quantum ad proferendum sententias in hoc crimine, quòd tria sunt genera sententiarum principaliter. nam quædam sunt sententiæ condemnatoriæ, quædam sunt pœnitentiæ purgatoriæ. quædam sunt pœnitentiæ absolutoriæ.

Circa sententias condemnatorias subiiciam tres formas, per quas paucis competenter mutatis secundum uarietatem occurrentium comprehendere poterit modus, & forma alias legitime formandi sententias contra damnandos. Prima igitur forma erit quando hæreticus uiuens damnatur. Secunda quando sententia fertur post mortem hæretici. Tertia quando damnatur domus, ut funditus destruat. ubi ergo uiuens damnatur de hæresi quando fieri debeat dicitur est supra de hæreticis credentibus, & fautoribus & supra domus. & supra pœna. & contra istos sententia sic poterit formari.

Sequitur sententia condemnatoria contra illos qui relinquuntur brachio seculari in forma sequenti.

Nos Ioannes ^c Dei gratia episcopus & c. uel nos frater talis ordinis Minorum seu prædicatorum inquisitor a sede apostolica deputatus super hæretica prauitate in tali prouincia & c. prout debitum nostri officij exigit, processimus contra talem per uiam inquisitionis fama publica præcedente, & clamorosa insinuatione referente, uel ad denunciationem aliquorum catholicorum, ac fide dignorum super eo quòd dicebatur dictum talem male de fide sentire, & fore hæreticum manifestum, uel credentem hæreticorum, & publicè, & sapius dixisse uerba hæretica, uidelicet Christum non fuisse natum ex uirgine incorrupta, non fuisse passum: non fuisse incarnatum ex spiritu sancto, & similia seu in eo quòd dicebatur dictum tale publicè prædicasse talia uerba, quæ hæresim sapiunt manifestam, uel credidisse prædicantibus, siue docentibus

tales

tales errores. quæ quidem omnia nobis constant per legitimas informationes, & probationes esse uera, uel super quibus omnibus uoluimus a dicto tali uel per eius confessionem exigere ueritatem, qui tandem spontè fuit confessus coram nobis se prædicta dixisse, & se ea credere, & tenere, & a tanto tempore citra credidisse. Nos uerò mandatis, & uestigijs domini inhærentes, qui non uult mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat, nixi fuimus eum corrigere, & reducere eum per doctrinam euangelicam sibi exponendo fidei ueritatem, & puritatem lucidè, & explicitè declarantes, quæ circa prædicta sacrosancta Romana ecclesia tenet, & prædicat, & docet. Et quamuis eum a fide catholica deuuium, & pœnitens alienum inuenerimus, adeo duræ ceruicis, quòd errorem suum noluerit confiteri, nec etiã detestari, eidem tamen pateo compatientes affectu, ac ipsius salutem cordialiter affectantes præfiximus sibi certum terminum iam elapsam ad deliberandum, & pœnitendum. Cum ergo ipse tanquam iniquitatis, & tenebrarum filius, & peri luminis inimicus in tantum indurauerit cor suum, ut non intelligat uocem sui pastoris, nec ualeat monitionibus allici, nec reduci ualidis, & rectis argumentis, immo in suo pertinax sit errore, Idcirco nos episcopus, uel inquisitor prædictus attentis, & pensatis diligenter eius demeritis, & culpis per eius damnabilem pertinaciam aggrauatis, Nolentes quòd eius impunitas qui nequam est, fiat nequior, & alios inficere sua lepra, adiunctis ad hæc nobis solertius exequenda talibus prælatis & uiris religiosis, & communicato in

his diligenter, & sapius consilio sapientum domini vicarij domini episcopi, uel episcopi, & eius vicarij, consensu habito, & obtento, & aliorum etiam plurimorum iurisperitorum, & uirorum religiosorum communicato consilio.

Christi nomine inuocato, Inuenimus eundem. de suo reatu detestabili spontè confessum, uel plenè conuictum, ac pœnitentialiter pertinacem, uel in abiuratam hæresim relapsam (si modo sit talis) & nolentem pœnitentialiter redire ad ecclesiæ unitatem, sedentes pro tribunali in his scriptis per hanc nostram diffinitiuam sententiã hæreticum iudicamus, & tanquam hæreticum condemnamus, relinquentes eum ex nunc tanquam hæreticum damnatum iudicio sæcularis potestatis coercendum secundum legitimas sanctiones, & tam ipsum uelut hæreticum, quàm omnes alios qui scièter eum de cætero susceperint, aut defenderint aut sibi consilium, auxilium, uel fauorem præbuerint, tanquã defensores, fautores, & receptatores hæreticorum auctoritate quæ fungimur, excommunicationis uinculo innodamus. Et per hanc sententiam declaramus eius bona a dicto tempore commissi criminis in fiscum fuisse delata, ac omnia, & singula camera Romanæ ecclesiæ, & nostri officij inquisitionis confiscamus, & solemniter publicamus. Singula quæ in hac forma ponuntur, possent probari per multa iura quæ dicta sunt supra de hæreticis, credentibus, & fautoribus, & de pœnis hæreticorum, & supra alienatio, & supra comburi, & supra confiscatio. Et nota quòd secundum hanc formam inspectis illis iuribus

iuribus poterit omnis sententia condemnatoria variari.

Alia forma sententiæ contra hæreticum qui tradendus est brachio sæculari, tenor cuius talis est. Nos Ioannes miseratione diuina episcopus talis ciuitatis, & frater N. inquisitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini a sancta sede apostolica specialiter delegatus attendentes, quod tu talis, de tali loco, & talis dicec. fuisti nobis delatus de tali hæretica prauitate, (& exprimantur omnia quæ fecit, vel dixit). Et uoluimus certiorari an ea quæ de te, & contra te nobis dicta fuerunt, ueritate aliqua fulcirentur, & an ambulares in tenebris, uel in luce, descendimus ad nos informandum, testes diligentius examinandum, teque uocandum, & interrogandum sæpius medio iuramento, defensiones exhibendum, & ad omnia, & singula faciendum, quæ per nos facienda erant secundum canonicas sanctiones, uerum cum uellemus presens tuum negocium sine debito terminare solemne consilium, tam in theologiæ facultate, quam in iure canonico, & ciuili coram nobis fecimus congregari, & uisus, atque diligenter discussis processus meritis, ac omnibus, & singulis in præsentia causa productis actibus & actitatis, æquæque luce libratis, prædictorum consilio digesto, pariter, & maturo reperimus contra te probatum legitime quod fuisti tanto tempore infectus hæretica prauitate, nam reperimus, quod fecisti, & dixisti talia, & talia (& exprimantur omnia) ex quibus apparet manifestè, quod es legitime depræhensus in prædicta hæreticam prauitatem, sanè cum cuperemus, prout adhuc cupimus te ue-

ritatem fatendo resilire ab hæresi antedicta, & reduci ad gremium ecclesiæ sanctæ, & ad sanctæ fidei unitatè, ut sic lauares animam tuam, & tam animæ, quam corporis mortem euaderes gehénalem, tam per nos, quam per alios nostram diligentiam exercentes, ac te per longa tempora expectantes, tu in reprobum sensum datus contempisti acquiescere nostro consilio saniori, imò perstitisti in negatiua pertinaciter animo indurato, quod referendo plangimus, & dolemus. ueruntamen cum ecclesia Dei tanto tempore te expectauerit, quatenus resilires cognoscendo tuam propriam culpam, & nolueris, nec uelis, & non habet ultra quid tibi gratiæ faciat, ac mercedis. Qua propter ut tibi sit in pœnam, & cæteris exemplum, & alij ab huiusmodi hæresibus arceantur, & tanta facinora non remaneant impunita, nos episcopus, & inquisitor iudices in causa fidei memorati, sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium sacrosanctis euangelijis positis coram nobis, ut de uultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri uideant æquitates, habentes præ oculis solum Deum, & sanctæ fidei gloriam, & honorem, te talem in nostra præsentia constitutum hac die, & hora, & loco tibi ad audiendam sententiam diffinitiuam assignatis, Diffinimus, declaramus, ac sententiāmus te esse hæreticum, impœnitentè, & tradendum, seu relinquendum ut talem brachio sæculari, ac per nostram sententiam ut uerè hæreticum, pertinacem, ac impœnitentem a foro ecclesiastico te proijcimus, & tradimus seu derelinquimus potati curiæ sæculari, Eandem curiam secularem humiliter

militer deprecantes, quatenus circa te citra sanguinis effusionem, & mortis periculum suam sententiam moderetur. Lata est hæc sententia &c. Et tunc inquisitor cõfert omnibus, qui prædictis sermoni, & sententiæ interfuerunt. 40. dies de indulgentia. de quo uide supra indulgentia.

Item quo ad sententiā ferendam, & eius formam dat practicam Pe. de Anch. in c. ut commissi, de hæ. lib. 6. uidelicet ut iudex dicat, Pronunciamus talem fuisse, & esse hæreticum, & puniendū pœnis, quæ a iure contra hæreticos sunt statuta, quæ facti quæstio est penes arbitriū iudicantis, sed per se cutio pœnæ non eius uoluntati mandatur, sed legis auctoritati reseruat, & isto casu iudex sæcularis habet stare actis iudicantis inquisitoris, cum eius sententiā exequitur, secūdem eundem Pe. tibi & eod. i. & li. c. ut inquisitionis, in secundo notabili.

Alię sententiæ sunt in hoc crimine, in quibus accusatus, uel inquisitus non condænatur, nec absoluitur, ut C. quò, & quò iul. pñs, & ff. de iud. l. i. & facit C. de cul. reol. si. unde circa hæc formā est aliquantulum infestum: sciendū est. d. n. q. si cõfessus, uel cõuictus nõ est p̄tinax in errore, imò redit ad ecclesię unitatè, & intra tps græ, si humiliter misericordiā petit, tunc non debet ep̄s, uel inquisitor dicere in sua sn̄a. Quia æs hæreticus, uel credēs erroris p̄ eo q. sic dixisti, uel fecisti, idcirco tibi talè p̄nalè pœnam impono, &c. Nam certè iste qui modò redit, non est talis ut fuit, ut 24. q. 1. hæc est fides, & 24. q. 1. dicit apostolus, & ibi nota. & 50. di. in cap. ferrum. Nam si mō esset talis. s. hæreticus, tunc ep̄s, uel inquisitor nõ possent

pœnas hæreticorum statutas a iure remittere, uel mutare, p̄t fuit sup. plenè dictū. an & quò possit pœnas pecuniarias imponere, uel mutare. nec est debet dicere, quia fuisti hæreticus, &c. quia circa damnationem hæreticorū attendere debet tempus sententiæ, an tunc sint hæretici, uel reuersi, ut dictum fuit supra misericordia, & supra hæreticus, & supra rediens, quia non debet in eo dispici quod iam fuit, cum nunc per pœnitentiā incipiat esse quod nõ fuit, ut d. c. ferrum. 50. di. & c. fidelior. Ex prædictis concluditur, quod siue sit suspectus de hæresi, cui imponit pœnitentia pœna, siue sit hæreticus, quod rediens recipitur ad misericordiam, & sententiæ forma talis est.

Quia nobis constat per tuam confessionem, uel legitimas probationes te talia uerba hæretica dixisse, uel talia fecisse, uel talibus erroribus credidisse, uel scienter tales hæreticos defendisse, uel èt receptasse, & per hoc excommunicationis laqueum incididisse, sed nunc autem usus consilio saniori, si ex puro corde petis misericordiam, & sponte redis ad ecclesiæ unitatem, Idcirco in primis abiurata per te omni hæresi, & recepta prius a te secundum ritum ecclesiæ competentis cautela de parendo mandatis ecclesiæ, auctoritate qua fungimur, te absoluimus ab omni excommunicationis uinculo, quo tenebaris astrictus. & quia prædicta quæ dixisti, fecisti, uel non credidisti, in Deum, & sanctam matrem ecclesiam temerè deliquisti. Et insuper quia per dicta ostendisti te corruptum, & infidelum, & fidelem imposterū te ostendis, tibi auctoritate qua fungimur talem pœnitentialem pœnam duximus

iniungendam, videlicet vt in prædicatione publica, in triuijs, & locis publicis ciuitatis, uel in tua parochia tuis uicinis astantibus tuum crimen profitearis, & detesteris errorē, uel ut portes per unum annum crucem coloris crocei tantæ longitudinis assutam ad uestem superiorem, uel exteriorem. uel ut sis in tali monasterio ad tantū tempus ad penitentiam peragendam, ut per hoc appareas an ambules in tenebris, an in lucem, uel ut tanto tempore debeas ieiunare: uel apostolorū limina uisitare, uel quæ tantam pecuniā inferas, & expendas in faciendo ædificare unam ecclesiam, uel hospitale in tali loco, uel secundum nostrum consilium in alia opera pietatis.

Vel si uelit imponere penam pecuniariam dicet, quia tantam summam pecuniæ in hæreticos contulisti, uel in eorū elemosynam expendisti, uel quia pro extorsione pecuniæ multipliciter excessisti, ut puniaris in eo in quo deliquisti. auctoritate qua fungimur, præcipimus & mandamus, quatenus camera nostri officij inquisitionis exhinc ad talē diem tantundē uel tantā summam inferas, & persoluas. Et sic ex supradictis cōcluditur, quod non debet pronounciari iura sententia contra redeuntes ad fidem eos hæreticos esse, quia non sunt ut dictum est. supra nec pronounciabit iudex eos fuisse hæreticos, quia modus iste non est datus à iure.

Sed dicet sic. quia te inuenimus per tuā confessionē, uel probationes legitimas hæreticos adorasse, nunc autē saniori usus consilio, uis, prout asseris, ad unitatē ecclesiæ corde puro, & fide non ficta redire, Idcirco te in primis abiurata omni hæreti-

ca prauitate iuxta formā ecclesiæ ab excōicationis uinculis quibus tenebaris astrictus, te absoluiamus: si tamen ad eandē ex corde redieris, & iniuncta tibi mādāta seruaueris, & quia in Deum, & sanctā ecclesiam modis prædictis deliquisti. ad peragendam penitentiam condignam in perpetuū carcerē detrudi uolumus, & præcipimus, ibidem perpetuō remanere. nec miretur quis quia dictū est sub conditione, nā causa delendæ quæstionis expedit sic dici, ut si quid ei imponitur & non seruauerit, non censeatur absolutus. & hanc formam ponit Archi. in c. ut commissi. §. necnon, quæ sequitur Io. An. in nouella, dicens, quod quicquid dicat Archi. tamē inquisitores nostri temporis bene pronunciant illū fuisse hæreticum, nec apparet quid obstat secundum eum.

Item circa formam sententiæ ad condemnandum quæ in pecunia, eō quod sæpe multi condemnati in pecunia propter crimen non possunt soluere, iudex cautius potest formare sententiam bimembrē hoc modo, uidelicet condemno te in tāta pecunia, & nisi solueris intra tale tempus, uel intra talem terminum, mandando quod patiaris talem penam corporalem, flagella, uel alia, ut not. Bal. in l. & si seuerior. ff. de his qui not. in fa. faciūt notata in simili per eum in l. cum iudex. C. de sententijs.

Si uerō rediens ab hæresi, cui in dicenda est pena, foret relapsus, non est necesse quod de prædictis aliquid mutetur, nisi quod ibi circa prin. addatur.

Et quia nobis constat te aliās resim abiurasse, & nunc in damnatā,

&

& abiuratā hæresim recidisse, ut patet per tuā confessionē, uel probationes legitimas. postea continua usque ibi duximus iniungendā. & demū adde, te auctoritate, qua fungimur perpetuo carceri mancipamus, uel quod sis perpetuō in monasterio tali ad perpetuam penitentiam peragendā ut ibi commissā desinas, & imposterū similia nō committas uel ne uagando per orbē ificias alias oues fanas, sed hæc olim intelligebatur talis sententia, & pena. Sed hodie pena relapsi est, quod absque aliqua audietia relaxetur brachio seculari, ut sup. dictū est in littera, Relapsus. & de illa antiqua pena ibi uide. & uide per Arch. ex. eo. in c. ut commissi, de hæ. lib. 6. Et quæ relaxatur relapsus brachio seculari, forma bit snia, mutato solū isto. scilicet de relapso. sicut sup. in prima sententia, quā do hæreticus uenit damnandus.

Sententia autē absolutoria leuius, & facilius poterit formari per quæcūque; & quæ sup. de ipsa feci mentionē, breuiter subiiciam eius formam quæ quidem erit talis.

Nos talis eps, uel inquisitor &c. ex nostri officij debito per uiam inquisitionis processimus contra P. suum per eo quod nobis fuerat delatū a quibusdā, uel sup. eo de quo contra eum fama publica laborabat, uidelicet quod ipse publicē, & sæpius talia uerba hæretica assererebat, uel fecit, uel quia in tali articulo malē de fide cath. sentiebat, & similia, super quibus omnibus, & super eius conuersatione, & uita testes recipere uolumus, & tandem ad ueritatē lucidius indagandā eundem. P. diligenter examinauimus super præmissis, & cæteris quæ ad cultū pertinent fidei orthodoxe, sibi quæ; dilationē ad sui defensionē ordinauimus competētē.

quia igitur nobis constat per probationes legitimas ipsam famā contra dictū P. ortā fuisse ab ipsius capitalibus inimicis, uel ab hominibus maleuolis, quæ non ex zelo fidei, sed odij fomite processerūt, uel quæ nobis constat per probationes legitimas testes oēs qui contra ipsum P. deponere satagerunt tanquā ei inimicos, uel conspiratores, & non catholicæ fidei zelatores, sed ex typo malitię ad prædicta deferenda, & deponenda nequiter processisse. Et constat nobis tam per assertiones ipsius P. bonis operibus approbatas, quæ per testes idoneos fide dignos, & oī exceptione maiores ipsum P. fuisse, & fore uerū catholicū, & fidelem, boni testimonij, ac oī sinistra suspitione carere. Idcirco ipsum P. tanquā penitus innocentem per nostrā diffinitiuā sententiā in his scriptis absoluiamus, a dicta inquisitione & cōtentis in ea prout est uariabitur, cā propter quā mereatur absolutionē ipse inquitus, et poterit uariari sententiæ forma absolutoriæ aliquibus. ex prædictis additis, uel detractis. Multæ forsitan aliæ sententiæ poterunt occurrere, præferendæ, sed satis possunt elici ex præmissis mutatis mutandis, sed aliquas alias formas infra subiiciam.

Supra uisum est de formis sententiæ cōdenatoriæ contra uiuentē hæreticum, nunc autē uideūdū est de forma sententiæ quæ contra hæreticū defunctum potest formari, & omnis præfationibus. supradictarū sententiarū, forma sententiæ contra defunctum talis est.

Quia nobis constat per probationes legitimas. T. fuisse hæreticū tēpore uitæ suæ, & infectū labe hæresis decessisse, eo quod talia uerba hæretica dixit, uel talia fecit, & publicē prædicauit, & pluries asseruit ta-

lem errorem se credere, & tenere, Idcirco pronunciamus, & per nostram sententiam declaramus eum fuisse, & decessisse hæreticum, & ob hoc sedentes pro tribunali in his scriptis p hæc nostram sententiam condemnamus memoriam ipsius, & si eius ossa poterunt discerni ab ossibus fidelium, ea decernimus exhumanda, & ex cæmeterio extrahenda, ac in detestatione sui crïs fore penitus concremãda, declarantes eius bona a tpe sui cõmissi criminis in fiscum delata, & ob hoc ea omnia cameræ Romanæ ecclesiæ, & nostri officij inquisitionis confiscamus, & solèniter publicamus. hæc forma pbatur & notatur Inf. de hæ. q ab int. dese. §. per contrariũ, & singula q̄ in ea ponuntur colliguntur ex iurib. sup. allegatis in litera, defunctus.

Aliud genus sententiæ cõdénatoriæ est quæ fertur super destructione locorum, uel domus ubi hæresis prædicabatur, & ubi fiebant conuenticula hæreticorum, cuius forma talis est.

Quia nobis constat quòd in tali domo P. ipso dño domus sciente fuerunt tales hæretici receptati, uel quia in ea fuerunt cõsolati, uel quòd in ea tales hæretici suam damnatam & detestabilem hæresim prædicarunt, uel docuerunt, seu dogmatizauerunt, uel similia, Idcirco ut locus ille, in quo fuit recepraculum, uel latibulum hæreticorum, sit receptatio fordium, & putredinum in detestationem criminis perpetuò deputatus, pronúciamus, & auctoritate qua fungimur, mädamus dictã domum funditus demoliri, & destrui, nullatenus reficiendam postea in futurum, & pronúciamus oës eius lapides, rudera, & cæmenta, inde remota in no-

strum debere fiscum inferri. Hæc forma colligitur, & probatur in iuribus supra allegatis in litera, cõfiscatio, & in litera domus, & in litera, comburi.

Sequitur forma sententiæ q̄ pronúciari põt cõtra testes, quando ipse depræhensus steterit in negatiua constanter, sed testes resilierunt a sua affirmatiua suũ testimonium reuocando, ac culpam suam recognoscendo, quia innocenti tantam labem falsò imposuerunt rancore, & odio agitati, precio, seu prece seducti, ipso delato, ut immuni a iudicio relaxato. Punientur enim tales testes ut falsi testes, accusantes, seu deferetes, ut notat Pau. super cle. multorum, de hære. ver. illos, in prin. & contra tales talis fertur sententia, seu pnia in forma tenoris sequentis.

Nos N. miseratione diuina episcopus talis ciuitatis, & frater Io. inquisitor hæreticæ prauitatis in terris talis dominij a sancta sede apostolica specialiter delegatus attendentes q̄ tu talis de tali loco ueniens p te ipsum spontanea uoluntate aliàs non citatus, nec uocatus, ac cõparens personaliter coram nobis inquisitore prædicto, seu episcopo, & inquisitore prædicto in iudicio constituto accusasti, seu denunciasti, ac testificatus fuisti medio iuramento q̄ talis, de tali loco, talis dice. talia dixit, seu fecit contra sanctã fidem catho. ac in fauorẽ hæ. prauitatis (& exprimantur oĩa illa) Nos meritò psumentes non falsò contra prædictũ talia deposuisse, nec odio, nec rãcore, nec ex aĩo malignandi, sed zelo fidei orthodoxæ, quatum prima facie apparebat, dictum talem uocari fecimus coram nobis, & in iudicio cõstitutum, iuratumque de dicenda

cenda ueritate requisuimus, quatenus de prædictis super facto hæresis, quacunque sciret tam de se, quàm de alijs plenam, & meram diceret ueritatem, quo constanter negante prædicta, & in negatiua diu, & continuè persistente, suspicantes eundem negare ueritatem contra proprium iuramentum, eundem fecimus tanto tempore in carcere detineri, seu aliàs arrestari, credendo te, & alios eundem nobis zelo fidei detulisse: Demum tã ex negatiua ipsius delati, in qua persistit medio iuramento, & multo tempore expectatus, quàm ex quibusdã uerisimilibus coniecturis merito suspicantes, quòd tu malitiosè, & calumniosè contra prædictum deponens eum inuoluere nifus fueris in crimine tam nefando, te citari, & ad nostrã præsentiam adduci fecimus, ac prædictum talem confrontari, & cũ prædictus talis delatus in negatiua persistiterit, & tu in affirmatiua, & uterque medio iuramento, te iussumus detineri, donec de prædictis, sicut nos decuit, fuisset plenius informati, & compertis talibus, & talibus (exprimantur) te de carcere educi fecimus: & coram nobis in iudicio constitutũ iuratumq̄; iterum monuimus, & requisuimus canonicè quòd nobis aperires, & diceres ea quæ contra talem prædictum deposueras, an contineant in aliquo ueritatem. Tu uerò ductus consilio saniori tuæ malitiæ conscius, & ad cor rediens constitutus in iudicio coram nobis spontè, & liberè recognouisti, q̄ omnia, & singula quæ deposueras contra eum, nõ zelo fidei, nec ueritatis amore hoc feceras, sed potius typo rancoris, malitiæ, & liuoris iracundia, & odio concin-

tatus, & talia q̄ deposueras cõtra eũ, non continebant in aliquo ueritatem, sed simpliciter erant falsa, petens tu humiliter pro præmissis tibi miseriari, ac iniungi pœnitentiam salutarem.

Nos igitur episcopus, & inquisitor præfati p̄fatis præmissis, ac circumstantijs alijs, quibus motus animus noster, & cuiuslibet iudicis potuit meritò informari, certiores effecti, quòd ueritatem quæ sola in negotio fidei quæritur, denigrasti, sinceritatem sancti officij inquisitionis corrupisti, & nos tu iudices deluisti, in præiudiciũ fidei orthodoxæ, & in scandalũ, ac graue periculũ p̄dicti talis innocētis, què in causata detestabili crimẽ malitiosè, & fraudulenter inuoluere nitebaris falsum ferèdo testimonium in iudicio coram nobis.

Quapropter, quia nec dedit ut tã graue crimẽ remaneat impunitũ, & tui pœna trãseat cæteris in exemplum, & alij a similibus arceantur.

Sedentes p tribunali more iudicũ iudicantiũ, sacrosanctis euãgelij positis corã nobis, ut de vultu Dei iudiciũ Dei prodeat, & oculi nri uideãt æq̄tatẽ, habetesq̄; p̄ oculis solũ Deũ, multorũ peritorũ in theologica facultate, ac i iure canonico, & ciuili maturo cõf. pariter & digesto, te talẽ i cã fidei falsum testẽ, seu delatorẽ ad carcerẽ ppetuũ in his scriptis p nostrã diffinitiuã sententiã condénamus, in quo sub uinculis ferreis in pane doloris, & aqua angustia q̄ diu uixeris, agas pœnitentiã de præmissis, tibi solam uitam de misericordia relinquentes, & nihilominus quòd statim ponaris, & leueris in scala in tali porta huius ecclesiæ,

in quattres ligatis manibus, & capite discooperato, & in camisia expoliatus vsque ad horam prandij, modo confimili tali die dominica in porta talis ecclesiæ, & tali & in tali, & c. ponatur alia, vt uisum fuerit, vt culpa maior, vel minor exegerit delinquentis, reseruantur nobis ex certa sciētia, & ex presē quatenus dictam penitentiam liberē valeamus mitigare, relaxare, aggrauare, & mutare, si & quando & totiens quotiens nobis visum fuerit faciendū. Lata fuit hæc sententia & c.

Superius dictum fuit, an fugiens a carcere possit iterū puniri per inquisitorē eo q̄ iam per sententiā videtur functus officio suo, ut supra carcer, & supra fugiēs, dictum est. Sed eo quod de sententia loquimur, necesse est aliquid tangere. Et dicendum quod iterum potest puniri per inquisitorē, qui fugientem cōdemnauit ad carcerem perpetuum. Nam propter illam sententiam carceris perpetui nō est functus inquisitoris officio suo, ut aliquibus uidetur quod tales absolutos a sententia excommunicationis carceri tradidit, ut alios non inficiat, & vt de culpis suis pœniteat, & ut uideatur, an ambulet in luce, an in tenebris, & in alijs onerare. & hæc talis nō est sententia diffinitiuā contra talem ferre, Sed pœnitentiā ei iniungere, & sic pœnitentiæ salutaris iniunctio, & non sententiæ iudiciariæ impositio, ut in c. excommunicatio, de hæreticis. & quod durat, & perpetuatur iurisdicō in tali inquisitore, patet in c. ut commissi.

Et etiam post sniam possunt largo mō mutare, & mitigare penā, ut eis uisum fuerit.

Possunt igitur contra tales in iunctas sibi pœnitentias uiolantes, & a carcere refugiētes iterum procedere, ita quod si legitimā excusationem non probauerint, sunt per inquisitorē prædictum ut hæretici impenitentes condemnadi. Nam præsumitur ficta conuersio, & simulata, & materia ueteris erroris condita. ad hoc de peniten. dist. 2. c. j. Nam exitus acta probant. 2. 2. quæstione secunda, & præcedentia persequētia comprobantur. ostendunt igitur excessum ueterem placuisse, ar. 2. 1. q. 1. & his conor. Archid. in c. ut commissi. §. etiam illorum, & uer. obediētes. & Guido Fulconis in illis. 15. quæstionibus, quas fecit ad inquisitores. uide supra fugiens.

Beda super epistolam Iacobi, ait Ira enim uiri iustitiam Dei nō operatur, quia qui iratus est in aliquem sententiam profert, si ille quantum ad se iustam reportet sententiam, iste tamē qui nō amore iustitiæ, sed liuore odij in eum sententiam dedit, iustitiam Dei in quem perturbatio non cadit, non immitatur, habetur transumptiuē. 1. 1. q. 3. ira enim.

Grauitur delinquit qui ex ira sententiam profert. 1. 1. q. 3. ira sæpe. uide supra iudex. §. dicit Cato.

Viso supra de formis sententiarum. aliqua alia circa sententiam uideamus. Et nō. q̄ sententia lata in criminali debet statim executioni mandari non expectato decedio. ut supra executio.

Sententia absolutoria in criminali ualet etiam non citato procuratore fiscali, & hoc quando constat iudici de innocentia accusati. text. est singulari. in l. nullis. ibi interim retineri. C. de exhi.

exhi. reis. Iaco. But. & Bald. in l. sed & his. ff. de in ius voc.

Item sententia declaratoria nō requiritur, ubi nō est spes de correctione clerici incorrigibilis. Ab. in c. cum non ab homine, de iud.

Item an & quādo sententia est nulla, uel iniusta super crimine hæresis, an per iudicem sæcularē debeat exequi indilatē, uel an communicetur cum eo processus, uide supra executio.

Item nota q̄ post sententiam non potest pena relaxari sine principis auctoritate. uide supra rediens.

Item nullus inferior a principe poterit ferre sententiam contra totam ciuitatem ad hoc, ut destruat, nisi principis auctoritate, secundū quod latē profequitur Bar. in extrauagante, quoniā, & idem sensit unō uerbo Saly. in l. 1. C. de seditiosis, in fi.

Sententia lata in criminali super accusatione sine loco, & tempore, ualet Baldus. in additionibus Specul. de sententia, versic. sententia lata super accusat.

Sententia contra confessum in tortura ualet, nisi appelletur. Bald. in additionibus Specul. de appella. versic. confessus.

Nota quod sententia inquisitionis contra hæreticum debet exequi statim per iudicem sæculares, quando hæreticus sibi relaxatur ab inquisitore sine alio, nouo processu, & licet processus non communicetur cum iplo iudice laico, ut supra executio. §. ex prædictis.

An sit necessaria sententia super confiscatione bonorum, uide supra confiscatio.

Nota quod lite contestata potest de-

ueniri per delegatum ad sententiam etiam absente reo. de quo uide supra delegatus.

Item impositio pœnitentiæ potest dici sententia, ut supra carcer, dictum est.

An sententia lata super purgatione sit interlocutoria, uel diffinitiuā, doc. de re iudi. ad consultationem. de purg. cano. cum dilectus.

No. quod sententia lata ab hæretico nullam obtinet firmitatem, ut sup. iudex. §. item si aliquis hæreticus extitit iudex.

A D D I T I O N E S.

a *Sententia dicitur esse animi sensu, conceptus mentis, & quicquid animo sentimus. & quod inde sequitur iudicium, Cic. de Orato. 3. huius est in dando consilio de maximis rebus cum dignitate explicata sententia, Plau. in pseudulo. Hæc mea sententia est, ut huic quid agas consulas, Quintil. lib. octauo, capitu. quinto, sententiam veteres quod animo sentissent uocauerunt: sententiæ uero quedam sunt hominis priuati, quarum genera multa sunt, Vnde Terent. in Phormio. act. 2. sce. 4. Quot homines tot sententiæ. Cice. de opt. orato. Sententiarum totidem genera, quot diximus esse laudum, sunt enim docendi acuta, delectandi quasi arguta, commouendi graues, & quamquam generale sit hoc nomen, tamen consuetudinem tenuit, Quintil. ait eodem loci, ut mente concepta, sensus uocarem, lumina autem, precipueq̄, in clausulis (orationis) posita sententiæ, quod genus sic a Cice. finitur ad Heren. libro quarta, sententia est oratio sumpta de uita, que aut quid sit, aut quid esse oporteat in uita, breuiter ostendit, & addit exempla, eius multa sunt species, quas uideas apud Quintil. eod. lib. capitu. 5.*

Has annumerat incorruptis testimonijs, Aristoteles ad finem quasi libro primo, Rhetoricorum. si cetera nobis desint, His usus est Cice. pro M. Cal. deslitutus copia testium. sed in iure appellatione sententia non nisi iudicum est cui iudicandus fuerit, continetur, ut ff. de re iudi. & de effectu sententiarum, & interlocutionibus iudicum, & C. de senten. & interlocuto. omnium iudi. C. si non a competen. iud. & l. prima, §. ult. ff. ad senatusconsult. Tertullian. l. cum qui. ff. de iurisdictione. om. iudic. l. prima, §. ult. ff. quod quisque iu. item sententia arbitri ex compromisso litigantium recepti. l. tertia, l. Pomponius. cum sequent. l. arbiter. cum alijs sequen. ff. de recep. arbi. item C. & extra eisdem titu. Sententia iudicialis species quatuor dicuntur esse, de quibus dumtaxat abunde scribit auctor. Ferrer. de sententia mos antiquus erat an quis primo dammandus, an absolvendus, postea rogabatur lex, qua poena puniendus, Cice. libro primo, de Orato. quod & Veneti faciunt in criminalibus, iure communi qui sententiam dicit & in civilibus causis atque criminalibus obseruat ut pronunciet quem prius condemnandum vel absolvendum, in eadem vero subinde sententia simul & semel unico contextu condemnet, vel absoluat, sententia priori tantummodo concepta, regulariter non definit controuersiam, nisi posterior modus in presens conceptus addatur. Vanti. de null. ex de fe. processu. nume. 90. & 99. Petrus Vendramenus.

b Licet sententia de iure proferri debeat ore ipsius iudicis, de consuetudine tamen Italiae Notarius legit sententiam, & iudex deinde dicit, Ita absoluo, vel ita condemno, vti attestantur Vitalis. de male. rub. de pæ. condem. Iul. Cla. sen. l. 5. §. fina. questio. 93. in princip. & Emanuel Soarez. recepta. sent. in ver. sententia quamuis ipso iudicis

ore. numero 28. & sequen. In sacro Rota auditorio ita per Reuer. Do. Auditorem, qui sententiam tulit (regulariter prout in cedula) illa subscribitur, Ita pronunciat ego. N. Q. M.

c Nonnullas similes formulas inuenies apud Zanchin. c. 4. titu. de for. senten. propter crimen hæres. pro quibus videre etiam poteris Siman. Enchir. titu. 64. de sentent. Quint. Mand.

Hæc sententiæ forma prima de Calderi. tracta. de hæret. titu. 41. de form. sentent. descripta videtur ad verbum. formas sententiarum in omni fere casu condemnationis, vel absolutionis hæreticorum, de fonte Director. inqui. poteris haurire. Petrus Vendramenus.

d Ex Calderi. tracta. de hereti. ca. 41. nume. 5. 6. & 7. P. V.

e In Calderino. legitur. correctum, & ut fidelem in posterum te ostendas, & c. Petrus Vend.

f Hanc sententiæ formulam posuit Calde. in forma proce. cont. inqui. rub. de senten. inqui. nume. 2. versi. quia te inuenimus, Guindi. de hæret. quest. 20. nume. 9. & Simanc. Enchir. titu. 64. de senten. nume. 3. Quint. Mand.

g Ead. Cald. eoti. 41. P. V.

h Res inanimata in detestationem tanti sceleris puniuntur, sic Deutero. 12. mandantur euerti loca, & ara Gentilium, statua cõfringi, & luci igne comburi, Iacm habemus de vestimentis leprosi, Leu. 13. Vide quæ addo supra. in verbo. Domus Hæreticorum. Q. M.

i Idem Calde. placet. c. 10. num. 4. & 5. de heresi. P. V.

k Iratus Aman quod Mardocheus sibi genua non flecteret, nec eum adoraret scilicet uiter contra illum processit, illumque cruci affigi mandauit. Ester. capit. 3. qui tamen Mardocheus iustus, & pius diuina prouidentia

uidencia immunis euasit. Aman autem cruci affixus fuit. Herodes iratus valde quod illi huius esset a Magis occidit omnes pueros. prout Mar. c. 2. & dixit Arist. moral. Nichoma. li. 5. c. 8. ea quæ ex ira fiunt non esse ex prouidentia. Q. M.

Vide quæ supra ira annotata sunt. Pet. Vend.

Sequestratio & sequestratio fit de materia sequestrari quædo habeat locum, & quando non, uide plenè per Io. An. in regula, locupletari, li 6. Cy. & Bal. in l. 1. C. de prohi. sequestr. Bar. in l. Imperatores. §. ff. de appel. doc. in c. 1. & 2. de sequestr. gl. 2. q. 6. quotiens, & c. appellationem, in gl.

Qualiter debeat fieri sequestratio in bonis illorum, qui sunt suspecti de hæresi, uide 33. in instructione inquisitionis.

Item qualiter receptores fisci debent uideri bona posita in sequestro, si talia bona possunt damnificari, uel diminui in precio propter diuturnitatem temporis, & illa pecunia quæ fit ex talibus bonis uenditis, debet iterum poni in dicto sequestro, uel in aliquo cambio usque ad condemnationem illius, cuius fuerunt illa bona, & bona immobilia debent arrèdari per dictum receptatorem, ut habetur. 34. in instructione inquisitionis.

Quid sit sequestratio, quotuplex sit, an sequestrer possideat, an sequestratio regulariter sit permessa, qua actione conueniatur sequestrer ad restitutionem rei; an, & quando iudex possit ex officio suo sequestrum facere & de multis similib. uide plenè per do. Car. Flo. in cle. 1. de sequ. pos. & fruc. in 15. & 16. q. dic melius, i q. 2. 1. & 2. 2.

Sequestratio fit propter contumaciam ita no Inn. in c. ex literis, de do. lo. & contu.

Sequestrer pro expensis factis rei sequestratae habet actionem contra debitorem, cuius sunt. ff. ad l. Aquil. l. quæadmodum. §. magistratus, & agit negotiorum gestorum, quia eius negotium utilitatem gesit.

Sequestrer uolens liberari a sequestro debet seruare id quod habetur. in l. si apud quem. §. ff. depositi.

An sequestratio tollat possessionem uide infra extra cõpilationem alphabeti, in fi. extraua. isto li. in §. no. q. sequestratio.

An sequestrer possideat? gl. q. non, de iud. examinata. contraria gl. in c. 1. de sequestr. uide gl. in cle. 1. in ver. beneficium, eo. ti. & ibi Pau.

Res sequestrata debet esse sub cura, & custodia sequestrari, ut l. si fideiusfor. §. fi. & in l. 1. C. de prohi. sequestr. Ang. in d. §. fi. ubi uide.

Officium sequestrarij est uoluntarium. Bar. in l. litibus. C. de agri. & censi. li. 1. r. qui allegat tex. in l. fi. C. de bo. aucto. iud. pos.

Sequestrer uidetur habere officium, & dici officialis. tex. in l. si fideiusfor. §. ff. qui sat. cog. quod est uerum late sumpto uocabulo. nemo. n. compellitur ad tenendum rem in sequestro. benefacit d. l. fi. C. de bo. au. iud. pos. uide limitationem ista dictione, in §. licet nec lege.

No. q. no fit sequestratio de re aliena, nisi prius cõstet de debito per publicum instrumentum. Bart. in l. litibus. C. de agri. & cen. lib. 1. r. idem in l. pe. C. de er. mi. an. li. 1. 2.

An sequestrer possit agere pro dano dato in re sequestrata. Bar. in l. interesse. puto.

puto. ff. de acquiren. possessione tenet quòd sic.

An dos possit sequestrari? & dicendum quòd potest uiro malè utèti ead. Bart. in l. si cum dotem. §. sin autem in sœuisimo, solut. matrim. secus simalè utatur bonis suis, quia debet dos restitui. Bar. ibi.

Quis erit modus procedendi postquam factum est sequestrum, uide supra iudex §. facto sequestro, ubi est casus, in quo permittitur fieri.

Sequestratio non debet fieri sine causæ cognitione. tex. in c. 2. de sequestra. facit tex. in cle. 1. eo. ti. vide Ang. in cons. suo. 50.

Sequestrum regulariter debet fieri per eum qui cognoscit de causa, èt si ab eo sit appellatum. l. ab executore C. quo. appel. rescin. Hoff. in c. fin. de seque. pos. & fruc. adde l. generaliter. §. sin autem, C. de re. cred.

An quis possit euadere sequestrationem offerèdo idoneam cautionem? uidetur quòd sic, ut in l. 1. C. de prohi. seque. ubi Cy. de quo uide in d. cle. men. 1. & uide Io. And. de iud. examinata. idem in addi. Spe. ti. de sequestr. Bar. in l. litibus. C. de agric. & censib. lib. 11. ubi dicit, quòd cautio debet continere & rem absque procrastinatione restituet.

Licet nec lege, nec statuto caueatur quòd quis cogat recipere sequestrum, uel esse sequester, tamen iudex ex causa potest compellere, scilicet tantum ut ponat solam operam, & non impendat aliquid de suo. ff. de bo. au. iud. pos. l. 1. §. sin. ff. de requi. reis hoc colligit Bal. in l. 1. ff. ubi pu. edu. deb. ex illo tex.

Nota quòd in casibus, in quibus prohibita est fieri sequestratio, po-

test fieri descriptio per iudicem, nè bona pereant. Bart. in l. mandatum. ff. de requi. re. idem in l. Imperatores. §. si. ff. de appella. adde l. 1. §. penulti. ff. de ven. in posses. mit. & l. defensiones. C. de iure fisci, lib. 10. uide Bal. in l. uni. C. de sequest. adde quòd notat Innoc. in c. 1. quòd intelligo de descriptione quæ non est cum iniuria. puta quòd describatur fructus, secus, si quis uellet ut describeretur suppellectilia. unde iudex debet esse discretus, ut sine iniuria res procedat, in l. 2. C. quado, & qui. quarta pars de. Bal. in dicta l. 1. C. de prohi. seque. l. pe.

Nota quòd lite pendente fructus sequestrantur. 2. q. 6. quotiens. post. 11. q. 1. quia res.

Item nota quòd sequestratur res, cum appellatur ab executione. 2. q. 6. quotiens post.

Item sequestrantur, cum aduersarius fructus dissipat. 3. quæstione 2. quia ea.

Item sequestratur legitime appellanti. 2. q. 6. biduum.

Item fit sequestratio de adulterio accusante. 4. q. 4. aliquando.

An sequestrum possit fieri de re nondum deducta in iudicium? gloss. quòd non, de iud. examinata, & quòd ibi nota.

ADDITIONES.

a Sequestratio, est rei de qua quæritur uel quam perituram veremur apud sequestrum depositum, sequester autem dicitur apud quem plures, eandem rem, de qua contra uersa est deposuerunt, dictus ab eo quòd occurrenti aut quasi sequenti eos qui contendunt committitur l. sequester. 110. ff. de uerborum significatio. proprie autem in sequestre

sequestre est depositum quod a pluribus in solidum certa conditione custodiendum reddendumque traditur. l. 6. & l. licet. ff. de pos. Gelli. uero sequestrum dictum scribit ex Lauinio, quòd eius, qui electus sit utraque pars fidem sequatur. libro 20. capitu. 10. unde sequestraria actio. l. ei apud. l. si in Asia. ff. de pos. prohibita quidem sequestratio regulariter est quandoque permessa l. prima, C. de prohi. seq. & toto titu. extra eodem ut si fructus depopulentur ab aduersario. l. Imperatores. §. ultimo. ff. de appella. ea duobus modis fit, nam aliquando fit dimittenda causa possessionis, & tunc neuter litigantium possidet sed sequester. interdum uero res deponitur custodia causa, & tunc possessio remanet penes deponentem. l. licet 17. §. primo. ff. de pos. & l. interesse. 39. ff. de acquiren. possessio. praterea fit interdum iudicialiter, de qua scribitur hic ab auctore, quandoque sine iudice, partibus ita conuenientibus. prior necessario fit, nè res dissipetur, si sit mobilis, & suspecta persona. ff. qui satisfacta. cog. ut. si fideiussor. §. ultimo, uel ex alia causa. ff. de offi. presid. l. senatuscons. fructus autem rei soli. l. sup. cit. de appella. & ff. solu. matrimo. l. si cum dotem. §. sin autem in sœuisimo. uel propter contumaciam, ff. de colla. bon. l. 1. §. si superfit. item extra §. 2. & 3. De posteriori legitur cautum. l. si soluturus. 39. ff. de solutio. & l. interesse. 39. ff. de acqui. poss. & l. licet. ante cit. & l. si qua. ff. fam. erc. Quia uero sequester est medius inter cert. antes, inde fit ut inducia, que medie sunt inter bellum præteritum, & futurum sequestra pax appelletur, unde Vir. 2. Bis senos pepigere dies et pace sequestra. quamobrem & ad res incorporales trahitur significatio, qua translatione uirtus, & Quintil. lib. 12. ca. 8. qui sequestrum uocat illum, qui a litigatore doctus, docet patronum, quasi deposita reinarratio sic apud illum interpretem futurum, hinc & inter-

pretas ea nomine significari uidentur. Sequestratio fructuum quando facienda statuit. Conc. Trident. sess. 21. capi. quacunque. §. 8. & 23. cap. cum præcepto. 1. de reform. Pet. Vendi.

Seruus. ^a An hæreticus possit habere seruum Christianum? & dicendum quòd nõ, ut in l. Deo nobis. §. si. & ibi Bar. C. de epif. & clericis. uide supra infidelis, & supra Iudæus, & habetur in vigesima quarta, in instructione inquisitionis. uide supra gratia.

Apostata perdit dominium super seruos, ut supra apostata. §. apostata perdit.

Serui infidelium si fidem recipiãt, efficiuntur liberi. 54. distin. fraternitatem.

Rex secularis etiam superiorem non recognoscens, non potest statuere in regno suo ut Iudæi, uel hæretici habeant seruos Christianos. Ab. in c. Iudæi, de testibus.

An clericus possit uendere seruum suum, uide tex. 81. di. quidam.

An Christiani possint emere seruos Iudæos, gloss. & Archi. 54. distin. mancipia.

An Christianus possit emere Christianum, ut cum in seruitute retineat tex. quòd sic. 54. di. præfenti, & de Iudæis. c. 1.

Quibus modis seruus acquirat libertatem, Arch. 54. di. si seruus. 2. adde in sum. Pisanella, sub dictione, seruus, in §. si.

Nõ casus, in quibus dominus fraudatur seruo, de coniugijs seruorum, in c. licet, & de natis ex libero uentre. c. uno. Item alius casus est. C. de Lati. liber.

liber. tol. l. vni. §. fed & si quis hominum. Tertius est in aut. de nuptijs. §. si uerò ab initio, colla. 4. Alius casus est in aut. quæ dignitas liberat filium a patria potestate, colla. 6. de hoc uide gloss. in capitu. illud quoque, de præsump.

Seruus dicitur a seruado eo quòd capti seruabantur, & non occidebantur. ff. de sta. ho. l. & in seruorum, & l. libertas. §. seruitus. Insti. de iure perso. §. serui. aliqui dicunt, quòd seruus dicitur a seruiendo, pro quibus facit l. naturalis, in prin. ff. de præscrip. ver. facit quòd nota. 23. q. 1. nulli.

Seruus an Iudæus, uel Turca, uel Paganus, qui primus erat seruus, si baptizatur, efficiatur liber, uel remaneat seruus? Gof. in summa in titulo de Iudæis. §. fed quid, ver. fed nūquid Iudæus, uel paganus, tenet quòd remanet seruus, b dicens, quòd seruitus est de iure diuino, ut ibi per eum.

Nota quòd seruus etiam inuito domino potest baptizari secundū Gof. in sum. in ti. de Iudæis: allegat. 19. q. 2. c. duæ sunt.

Seruus an ueniat appellatione bonorum? c & dicendum quòd non, ut in l. mouentium, de uerbo. significa. l. procurator tuorum, & ibi Io. de Prato. ff. de procurato. & Bart. in l. Quintus. §. argento, ff. de auro, & argen. lega. & in l. potest, in 1. col. ff. de auctor. tut. nec in eo est ius adeundi, quia nō est in bonis. Bald. in l. 1. 10. q. 16. col. magna, in versicu. sexto arguo. C. qui. admitti.

An & qua de ratione Iudæi dicantur serui Christianorum, uide supra Iudæus.

A D D I T I O N E S.

a *Seruus est oppositus homini libero. Vult garis enim & summa diuisio de iure personarum hæc est, quòd omnes homines, aut liberi sunt aut serui, & libertas quidem (ex qua liberi vocantur) est naturalis facultas eius, quòd cuique facere libet, nisi si quid vi aut iure prohibetur. Seruitus autem est constitutio iuris gentium, qua quis dominio contra naturam subijcitur. serui autem ex eo appellati sunt, quòd Imperatores captiuos vendere, ac per hoc seruare, nec occidere solent, qui etiam mancipia dicti sunt, eò quòd ab hostibus manu capiuntur, serui autem aut nascuntur aut fiunt, nascuntur ex ancillis nostris captiuis, fiunt aut iure gentium, idest ex captiuitate. aut iure ciuili, cum liber homo maior viginti annis ad precium participandum, se se uenundari passus est, insitu. de iure perso. l. quarta, de sta. homi. l. pupillus. 239. §. primo, ff. de uerborum significa. Noe primus filium Chanaan subiecit seruituti Sem, Gene. capitu. nono, unde scribit de ciui. Dei. capit. decimoquinto, Augusti. conditio quippe seruitutis, iure intelligitur imposta peccatori, proinde nusquam scripturarum legimus seruum antequam hoc uocabulo Noe iustus peccatum filij vindicaret. nomen itaque istud culpa meruit, non natura. Origo autem uocabuli seruorum, inquit, in Latina lingua inde creditur ducta, quòd hi qui iure belli possent occidi, a uictoribus cum seruabantur serui fiebant, a seruando appellati, quòd etiam ipsum sine peccati merito non est, & c. Serui pœnæ dicebantur, qui summo supplicio sic addicebantur, ut si liberi essent, libertatem, sin serui domini familiam quasi ab alienati amitterent, ad id ut ne à pœna quidem liberati, in illius domini potestatem*

statem redirent. l. 8. §. quicumque. cum seq. sunt & alij serui pœnæ, de quibus in l. quidam. 17. ff. de po. & Inst. qui. mod. in. po. §. secundo, tractatur. l. si quis mihi. §. si quis. ff. de acquiren. hæ. Vulgo seruus, etiam liber, qui seruit alicui nominatur. Petrus Vendramenus.

b *Quod remaneat seruus uoluerunt etiam Ang. in l. vni. C. ne lice. & Ab. in c. dignum de coniu. seruo. Roma. consilio 288. in casu. Fran. in c. consiluit. 3. post prin. de appella. lib. 6. subdens opinionem esse contrariā uulgarium credentium quòd eo ipso, quòd seruus suscipit baptisma fiat liber, idem uoluit ibid. D. meus Philip. Dec. post prin. Q. M.*

c *Seruus tamen uenit appellatione rerum l. omnia. §. fina. ff. de lega. secundo. l. fin. ad fi. C. de uerborum significa. Do. meus Philip. Dec. in l. 1. in 2. lectu. nume. 7. ff. si cer. pet. & And. Tiraq. in repeti. l. si unquam. glo. donatione largitus post numero 323. C. de reu. dona. Q. M.*

Et a. l. præcedenti. ff. de mun. & hono. l. 2. C. de his qui latro. occul. l. secunda, C. de tabula. lib. 10. l. Libertorum. 11. C. de testi. l. 4. §. ult. ff. ad l. Corne. de Sica. l. 1. ff. de legi. C. de his qui spon. pub. mu. lib. 10. quòd & ultro fieri dicitur ead. l. 2. unde, & ultro fieri pariter traditur, qui per se quid facit l. non omnes. in prin. ff. de re milit. & l. 1. §. diuus Anto. & §. si quis ultro. ff. de qua. l. vxor. §. 1. ff. ad l. cor. de fal. l. semper. §. conducto res. ff. de iu. immuni. Cic. de natu. deo. li. 2. is autem ardor non alieno impulsu, sed per se ipse ac sua sponte mouetur. Item epist. 6. Pompeius mecum sæpissime, nō solum a me prouocatus, sed etiam sua sponte de te communicare solet, de Cle. a se commotus, id est sponte sua, Qui dicatur sponte redire ad catholicam fidem, uide innominatum aucto. post tracta. Calderi. de heretic. redeunt. num. 3. Item quòd sponte confitenti parcat, uide gloss. pen. in l. 7. ff. de alien. iu. cau. facta. P. V.

Sponte ^a factum intelligitur, quòd post interuallū fit, non in ipso actu. Bal. in l. 2. in 1. op. positione. C. de ope. liber.

Sponte dicitur sine tortura, sed uoluntariè etiam cum tortura dicitur. Bal. in c. 1. iniuria, de pace iura. fir. g. coll. versicu. quæro, utrum falsum uel semel tortus. Bar. Capo. in l. sponsio. 4. q. de uerborum signific & Barto. in l. 1. §. fi. in ultimo notabili. ff. de quaestionibus. Ange & omnino Alex. in l. si is qui. §. Celfus. ff. de acquiren. hæreditate.

A D D I T I O N E S.

a *Sponte fieri dicitur, quòd quis a se, uoluntate sua facit, non inuitè. l. sponte coniu.*

Scriptura ^a in quib. requiratur circa redeutes ab hæresi. & circa hoc nota textum. j. q. 7. in c. fi qui uoluerint uenire. ubi habetur, quòd si heretici uolunt uenire ad ecclesiam catholicam, debent confiteri in scriptis. uide supra cōfessio. §. quando quis confitetur hæresim. & uide supra rediens.

Item in quibus requiratur scriptura, uide glo. singularem in c. Romana, de censibus, lib. 6. ubi plenè tractatur super parte. in scripturis.

Item qualiter abiuratio debet fieri per scripturam, uide supra abiuratio. §. item talis abiuratio, & supra negans. §. & qui. ubi habetur quòd q ab hæresi reuertuntur ad fidem catholicā, scripto debet negare hæresim suā.

Scriptura quæ est de natura iudicij, non requirit testes, sed tantum notarium. text. C. de donat. l. donationes. facit de proba. quoniam contra falsam.

Scriptura non requiritur in processu, quando causa est brevis. gloss. est notabilis. in auth. ut clerici apud pro. episco. §. i. uide Barto. in auth. ni si breuiore. C. de sent. & inter. om. iudic.

Quæ in scriptura rediguntur, videntur magis deliberata, quam quæ dicuntur ore tenus. Barto. in l. gerit. ff. de acquiren. hæredita. IDEO PROVI SO SOLERTER.

Item hæretici per scripturam accusantur, & reconciliantur, ut 2. q. 1. legum. uide supra accusatio, & supra reconciliatio, & supra abiuratio.

Item in scriptis debet ferri sententia, aliàs est nulla, ut 2. q. 1. legum. uide supra sententia.

Sicut ipsi hæretici dñati sunt ab ecclesia, & sic scripturæ, eorum. 15. di. in primis. §. Montanus.

No. quòd taciturnitas debet scribi per notarium, sicut confessio, de quo uide supra confessio. §. item nota quòd taciturnitas.

De his quæ debent scribi per manum propriam notarij, uide supra notarij, & uide per Ab. in ca. quoniam contra, de proba.

An liceat transferre libros sacræ scripturæ in sermonem uulgarem? & dicendum quod non, ut extra de hæreti. in c. cum ex iniuncto, in parte decisa. uide supra exponere.

ADDITIONES.

¶ Scripturæ sacri libri, qui a Syn. Trid.

suscipiuntur, in ea recensentur sess. 4. c. de cano. scrip. P. V.

Signum a Ad cognoscendum heticos uide per docto. de hæ. excōmunicamus. §. adijcimus Arch. in c. fi. eodem tit. libro 6. gloss. 24. quæstio. 1. quæ dignior. uide supra cognoscuntur, & supra detegitur.

Nota quòd bonum esset, ut isti qui reconciliantur, signarentur aliquo signo, ut cognoscerentur, & discernentur ab alijs, qui non aberrarunt in fide catho. sicut ipsi. olim autem consuevit talibus iniungi, quòd cruces deferrent, ante, & retro super uestes superiores astatas de pãno rubeo, uel croceas & quòd tales itarent diebus dominicis, & festiuis in ualuis ecclesiarum, & cruciarentur pane angustia, & aqua doloris. & si nostris temporibus sic signarentur, multa bona sequerentur ex tali signo signatis, qui fidem negarunt, & propter tale signum ubicunque ambulassent, melius in eis demonstraretur, an post conuersionem ambularent in tenebris, vel in luce.

An signa leuia sufficiant ad condannandum quem de hæresi, uide de præsum. in c. literas.

Nota quòd quando aliquis offert signum rectoris, vel reipublicè alteri, cui non debetur tale signum, nec ei pertinet, ille qui sic offert, crimini læsæ maiestatis obnoxius est. & ideo in lege diuina instituitur pœna mortis his qui diuinum honorem alijs exhibent. de quo uide supra Dæmon.

Per signum crucis de inimicis nostris libera nos domine Deus noster.

Quando dicantur in aliquo apparere

rere signa pœnitentiæ, Innoc. de sent. ex. duobus. Arch. de hæret. lib. 6. in c. super eo. ubi dicit, si cum instantia petit sacramenta ecclesiæ, & habet peccatoris concussiones.

Qui manum astringit, signum est dilectionis. gloss. est in cap. 1. de spon. duorum.

ADDITIONES.

¶ Signum pro argumento proprie sumitur Dona. in And. Teren. act. 2. sec. si cunda, ubi Teren. ait nuptiarum nulla esse signa, deinde act. 5. scen. tertia, in illud carmen. Vide num eius color pudoris signum usquam indicat? Dona. ait, signum est parua quædam significatio, indicans totius rei qualitatem, Cic. lib. 2. secundo, ad Heren. signum ait, esse unam de sex partibus coniecturalis constitutionis, quod ita finit. Signum est, per quod ostenditur idonea perficiendi facultas esse quæsitæ, id diuiditur in sex partes, locum, tempus, spacium, occasionem, spem perficiendi, spem celandi, est itaque nota, iudicium, significatio, rem quæque cognoscendi, hoc autem modo rursus a Cic. definitur, de Inuen. libro primo, signum est, quod sub sensum aliquem cadit, & quidam significat, quod ex ipso profectum videtur quod aut ante fuerit aut in ipso negotio, aut post sit consecutum, & tamen indiget testimonij, & grauioris confirmationis, ut cruor, fuga, pallor, puluis, & quæ his sunt similia, Quintil. capitu. 9. libro 5. segregat ab argumentis illud & bipartit in necessarium, & non necessarium subiectis exemplis imitatus Aristote. 1. Rhetoric. Pro huiusmodi signo sumit argumentum, ff. de re mil. l. non omnes. §. a barbaris. & alibi in iure item presumptio, iudicium, de quibus supra scriptum est, hinc etiam signum dicitur cuius impressione cuiusnam

sit res unaquæque distinguitur atque cognoscitur, unde tabule, testamenta cognoscuntur ad quem pertineant ex signo, vel sigillo. l. loco. §. hoc interdum. ff. de tabu. exhib. l. ad testium. ff. de testamen. & C. toto titu. ut nemini liceat sine iudicis auctoritate signa rebus imponere, Hinc status, vel fusa, vel sculptæ quoniam rem indicant, cuius effigiem representant, signa quoque dicuntur, quibus magnopere Græcia delectabatur, unde Verres abstulit eorum copiam magnam, Cicer. in Verr. act. tertia, quo significatu capiuntur, in l. quasi tum duodecimo, §. Papinianus. ff. de fun. instruct. inde signatum argentum, quod forma cuiuspiam impressum est, l. Q. Mutius. 2. §. penulti. ff. de auro & argent. lega. inde signum S. crucis. C. nemini licere signum. cru. & c. Catechis. de sacr. capitu. secundo, scribit. Atque in primis docere oportebit, rerum omnium, quæ sensibus percipiuntur duo esse genera, aliæ enim obinuenta sunt, ut aliquid significant, aliæ non alterius rei significandæ causa, sed sua tantum causa effecta sunt, quo in numero omnes penè res, quæ natura constant haberi possunt, at uerò in priori genere uocabula rerum, scriptura, vexilla, imagines, tubæ, & alia huiusmodi per multa sunt, nam si ex uocabulis vim significandi detraxeris, sublata uidetur esse causa quam obrem uocabula instituerentur. Hæc igitur signa propria dicuntur, illud enim signum esse sanctus August. testatur quod præter rem, quam sensibus obijcit efficit etiam ut ex se alterius rei cognitionem capiamus, sicut ex uestigio quod terræ impressum intuemur, transisse aliquem, cuius uestigium apparet, facile cognoscimus. Hæc ibi, quam rem, etiam prosequitur eodem titulo capitu. tertio, quo te reijcio, uide etiam similem distinctionem princ. lib. sent. dist. 1. De signis adhuc internoscenti genera he-

reticorum, lege Directorium Inquis. par. 3. titu. de signis, & indicijs exterioribus & capit. signum quid & Clem. Alex. Strom. 6. scribit idem quod Cice. Petrus Ven- dramenus.

Simoniam a largo mō est hæ-
refis, ut i. q. i. eos, &
in c. patet, de simonia. c. quotiens.

Quæ pœnitentia sit indicenda ipsis
simoniaticis, uide supra pœnitentia. S.
quæ pœnitentia indicatur.

An simoniaci errent expressè in fi-
de? & ad hoc respondendū secundū
Tho. in 4. dist. 13. art. 15. post medium
dicens quod simoniaci expressè non
errant in fide. tamen quandoque per
similitudinem dicuntur hæretici, quia
sicut hæreticus dicitur, quia contra
fidem sentit, ita simoniacus operatur
ac si contra fidem sentiret, dum pre-
cio sacramenta uult adipisci, uel da-
re, ac si existimaret donum spiritus
sancti pecunia possideri, secundum
eum. nam plus, uel tantum ualet renū-
ciatio quæ fit ipso facto, sicut uerbo.
Vnde si simoniacus sacramenta per-
uertendo, ordines, & dignitates uen-
dendo, crederet gratiam spiritus san-
cti non esse a Deo, sed a uirtute qua
dam superna, & creata, talis diceret-
ur simoniacus a Simone mago, & per-
dere debet bona, & memoria talis
damnatur. si autem hoc ita non cre-
dit, nihilominus committit delictum
simoniæ.

An hypocrita qui facit spiritualia
propter humanam laudem, commit-
tat simoniam, Tho. 2. 2. q. 100. art. 5.

Simoniam neophytorum hæresis di-
citur, quia aliquando dabant pecu-
niam, ut citius promouerentur. i. q. i.
quisquis.

ADDITIONES.

a Simoniam committitur, si quid pro spiri-
tualibus exigatur, uel promittatur, ti. de si-
mo. et ne aliquid pro spiritualibus exigatur,
uel promittatur, a Simone qui id primus te-
tavit, nomen accepit, Act. apost. 8. & ad an-
nexa spiritualibus, & ab eis dependentia tra-
bitur, quæ quid sint, uel ab eis qui compen-
dia scripserunt potes adiscere, ut ab Hos. Si-
moniæ autem hæresis tripartita est distin-
ctio, alij enim Simoniam a Simoniacis ordi-
nantur, alij Simoniam a non Simoniacis, alij
non Simoniam a Simoniacis, i. q. i. c. Statui-
mus decretum. & lib. 4. sen. di. 25. id genus
mercimonij iure veteri prohibitum est, i.
q. i. 2. 3. & 4. & in Decretalib. ti. de simo.
Item nouo iure Conc. Tri. sess. 21. ca. quoniã
ab. i. 24. c. in pluribus. 14. & cap. expedit.
18. S. sint uerò. P. V.

Simulatio. a Vtrum aliquis
peccet simulando sanctitatem? & dicendum secundū
Tho. in quotlibet. quod duplex est si-
mulatio, quædam fit ab aliquo, ut ini-
quitas sua pallietur, & ipse bonus pu-
tetur. Et talis simulatio est peccatū.
Et tantò grauius quanto magis ista si-
mulatio cederet in damnum proximi
temporale, uel spirituale, secundum
Tho. & in sum. confer. lib. 3. titu. 24.
quæst. 254.

Alia est simulatio, quæ fit ad Dei
honorem, & proximorum ædificatio-
nem coram extraneis, ut ipsi magis
ædificentur, & iste talis non peccat, sed
meretur. Idem Thomas in summa
confessio. eodem titu. quæst. 254. de
hypocrisi, quæ est quædam simulatio.
uide supra hypocrisis.

An

An sit simulatio, quando quis oc-
cultat peccatum suum? & dicendum
secundum Thomam secunda secun-
dæ quæstio. 111. alias in quotlibet. quod
sicut aliquis uerbo mentitur, quando
significat, quod non est, non autem
quando tacet quod est, & quod ali-
quando licet.

Et supradictis nota, quod simula-
tio est, quando aliquis per exteriora
signa factorum, uel rerum significat
aliquid quod non est. Non autem si
aliquis prætermittat significare quod
est, unde aliquis potest peccatum suū
occultare absque simulatione, & lau-
dabiliter, scilicet ne alij inde scan-
dalizentur.

Quando confessio dicatur simula-
ta, uide supra confessio. IDEO PROVI-
SO SOLERTER.

ADDITIONES.

a Simulatio est aliud dicere uel aliud præ-
ferre quam agitur, quæ nominatur a Græ-
cis hypocrisis. Dissimulatio contrarium, arg-
l. congruit. S. furiosus, iuncta l. sequent. cum l.
prima, S. i. ff. de dolo. & l. nec quicquam. S.
circa aduocatos. ff. de offi. procon. & lega. ac
titu. plus ualere quod agitur, quam quod si-
mulatè concipitur. C. Item simulatæ nuptiæ
ff. de ri. nup. In animis enim hominum mul-
ta sunt latebra, & multi recessus, ait Cice.
pro Marcel. idem ad Quin. fra. multis simu-
lationum inuolucris tegitur, & quasi uelis
quibusdam obtenditur, uniuscuiusque natu-
ra, frons, oculi, uultus, per sepe mentiuntur,
Item Lentu. fronte atque uultu simulatio
facillimè sustinetur. Teren. Hæc act. 5. sce.
3. ille alias res agere se simulare, Donatus
ad hunc locum ait, simulare fingere, ac pro-
uero falsum tradere, item id est alias res
agentem se fingere, unde legitur illud pos-

te, Spem uultu simulat, premit altum cor-
de dolorem, item Dissimulant, & nube caua
speculantur amici. ad quod Seruius inquit.
Dissimulamus nota, simulamus ignota, Dissi-
mulamus quod sumus, simulamus quod non
sumus, David præ timore simulauit insa-
niam. 1. reg. 21. Ulysses etiam ne militaret
in Troiam. uide supra fictio, & Hypocrisis
omnia simulationis plena, Mulieres fucant
uultus, Mercimoniam mercatores, pensatio-
nes ambientium. Triplici modo contractus
simulatur, auctore Bald. in l. cum precibus.
C. de probatio. & Bar. in Consi. incipit Pe-
trus Nicolæ, Refert, Maran. in Specu. in 9.
memb. primæ part. iudi. de exceptio. nu. 29.
cum sequenti eos uide. P. V.

Singula quæ non sunt, mul-
ta collecta iuuat. Ab
bas in capit. cum causam, de proba. in
prin. & l. 3. ff. de test. & 4. quæstio. 3. si
testes.

Spectacula a An sint prohi-
bita not. C. de
ferijs. l. si. in gl. lachrimosa, & ibi Cyn.
in 4. oppositione.

An interesse spectaculis sit pecca-
tum, sanctus Tho. 2. 2. tenet quod non,
in q. 164. artic. 4. & in 4. distinct. 16.
articu. 8.

Spectaculis publicis clerici inter-
esse non debent. 34. dist. presbyteri. de
conf. di. 5. non oportet.

Spectaculis insistentes diebus do-
minicis, & ecclesiam, ac diuina relin-
quentes debent excommunicari, de
conf. di. 1. qui die.

Vtrum spectacula impediunt pœ-
nitentias exteriores, uide supra pœ-
nitentia.

ADDITIONES.

^a *Spectaculum est res ad spectandum proposita, præsertim cum pompa & apparatu, ut ludii scenici, circenses, gladiatorii, venatorii. C. de spectacul. l. si ut certo. §. interdum. ff. commo. l. 7. §. si in collect. ff. ad l. Aquil. l. aut damnium. §. quicumque. ff. de pænis. l. ult. C. de fer. l. animi. 65. ff. de edil. edicto. l. 13. §. equitij. ff. de usu & habita. l. 1. ff. de mu. & hono. eis interdicebatur in pœnam. l. 1. ff. de of. præf. vigi. tanti fiebant, Vitanda spectacula omnia Laetan. lib. 6. c. 20. diui. insti. ait non solum nequid vitiorum peccatoribus insideat, quæ sedata, et pacifica esse debent, sed ne cuius nos voluptatis consuetudo delinuat, & à Deo, atque à bonis operibus auertat. idè repetitur in epitome. c. 6. hoc idem D. Aug. de ciui. Dei. lib. 1. c. 31. & lib. 2. c. 4. & 8. summopere damnat. P. V.*

Sodomia ^a Not. qd pp istud peccatū Deus iratus mittit pestilentias & fames, & terræ motus, & habetur in aut. vt non luxurientur contra nat. coll. 6.

Quare paruuli Sodomorum puniti sunt? & dicendum qd eo qd filij sunt secundum corpus quædam res patris & in quantum peccatum vnus deriuatur ad alterum, & hoc per imitationem, quia filij imitatur peccata parentum, vel per modū meriti, sicut peccata subditorū meretur peccatorē prælatum. s̄m illud Iob. 34. qui regnare facit hoīem hypocritam propter peccata populi, & ad detestationem peccati, dum. s̄. pœna vnus redundat in oēs, quasi oēs sint vnum corpus, vnde Augu. dicit de peccato Achor. idem in sum. cōfess. eo. tit. q. 8. Ex præ-

dictis patet, quare paruuli Sodomorum puniti sunt, vt patet Gene. 19. quia erant res parentum, & in eis parentes puniebantur: tū èt quia hoc in eorū bonum cessit, nè si referuarentur, essent imitatores paternę malitiæ & sic grauiores pœnas mererentur. idem in sum. con. eo. ti. q. 9. de hoc vide sup. si lius, & supra pœna, & habetur in supple. in litera pœna. j. §. 7.

Clericus luxuriās cōtra naturā deponit. de exce. præla. clerici. uide in repertorio Brixien. in litera, clericus. & quæ pœna fit coeuntis cū bruto, habetur. 3. q. 2. hoc ipsū. & §. se. Host. in sum. de pœnitent. §. quæ pœnitentia, ver. quadragesimus.

An vxor possit dimittere virum, & denegare ei debitum, & petere diuortium propter vitium sodomie? & dicendum qd qñ est notorium, qd potest petere diuortiu, & nō reddere ei debitū, vt est glo. singularis in c. omnes causationes. 22. q. 7. & Io. And. de adul. maritus. idè dicit Tho. 4. sn̄arū di. 3. ar. j. ad quartū vide sup. debitū.

No. quòd dies natiuitatis domini nostri Giesu Christi sic manifestata est p Sodomitas, qd oēs Sodomie in toto mūdo in illa nocte extincti sunt sicut dicit Iero. super illud Esa. 9. lux orta est eis tanta, qd oēs laborantes illo vitio extinxit. & hoc fecit Christus, vt oēs eradicaret, nè in humana natura qd assumpserat, tãta, de cetero immunditia inueniretur. Nã, ut dicit Augusti. uidens Ceus vitium contra naturam in humana natura fieri, ferè desijt incarnari. etiam idem Augusti. dicit quòd longè maius crimen est quàm agnoscere matrem, ut. 22. q. 7. adulterij. & per hoc peccatum uiolatur societas, quæ nobis cū Deo est,

est, cum eadem natura, cuius ipse est auctor, libidinis peruersitate polluitur. 32. q. 7. flagitia.

Iero. dicit, quòd nominare etiam hoc vitium, turpissimum est, nè etiã dicentis & os aures audientium polluantur. 32. q. 4. in eo fornicator. dicitur hoc peccatum clamare ad dominum propter uindictam, & punitum est in igne, & sulphure. Genesis. 18. Item est maius peccatum post idololatriã. unde maior facta est iniquitas filij populi mei, peccato Sodomorum. Threnorū. 4. hæc oīa in uitis patrum.

De pœna huius criminis Sodomie uide in l. 1. §. remouetur. ff. de postul. C. de adul. l. cum uir, in aut. ut non luxurientur con. na. in rubro, & nigro. & uide de exce. prælato. clerici, vbi concor.

Nota qd Sodomie de iure ciuili debent decapitari, ut in d. aut. de pœnit. dist. 1. sollicitatores. §. qui pueros. sed de iure canonico si est clericus, debet a clero remoueri, & in arctis monasterijs recludi ad pœnitentiam peragendam. sed laicus debet excōicari, & a cetero fidelium repelli, ut in c. clerici, de exce. præla. & ibi gl. in ver. subdantur. & doc. & glo. in c. flagitia. 22. q. 7. in vers. peruersitate. de hoc uide 35. q. 3. extraordinaria.

Nota quòd ecclesia habet iurisdictionem in laicos, cum delinquant cōtra naturā: ex quo pro hoc delicto eos excōmunicat manifestè, & qualitercunque homines peccent contra naturam, uel in actu uenereo, uel adorando idola, uel facientes germinari pecuniam, quæ naturaliter non germinat, puniet ecclesiasticus iudex. & etiam infideles peccantes contra naturam punit ecclesia, Inno. in c. quòd

super his. de uoto. Abbas in c. clerici, de exce. præla. & Ant. Curse. in repertorio super Abbat. in dictione, delictum, in §. 45.

Homo habens rem cum bruto, simul cum illo animali debet occidi. 15. q. 1. mulier.

Sodomita est etiam, qui propria manu peccat carnaliter, & non est tale peccare contra naturam, sed sodomia. 22. q. 7. flagitia, & c. omnes.

Nota quòd eadem pœna est puniēda mulier, quæ inuenitur in actu Sodomitico cum alia muliere, vel cū homine, qua punitur quilibet homo, qui in tali peccato depræhenditur, ut est tex. iuncta glo. in l. scēdissimam. C. de adulterijs.

ADDITIONES.

^a *Sodomie peccatum quàm graue sit, pluribus auctoritatibus & rationibus ostenditur ab Alber. de assert. catho. 23. q. nu. 23. quàm sit nepharium & abominabile, grauissima pœna, & ignibus cœlestibus consumpta ciuitates, non testimonio solum sed maximo terrori debent esse. A ciuitate, quæ huiusmodi sedata libidine diuinam cum ræ teris ultionem persensit nomen inditum. utinam quid esset nesciretur, uide l. cum uir C. de adulte. P. V.*

Sortilegia. ^a Circa sortilegia primò uidentur est, an sit licitū ^b uti sortilegijs? & dicendum qd omnes sortes reprobantur, quæ fiunt per magicas incantationes, uel quæ fiunt ad exercendas uanitates aliquas, uel quæ fiunt ad inquirenda futura, siue alia illicita, ut notant doc. in c. 1. & 2. de sortilegijs, & gloss. 26. q. 1. in sum. fecus, si fiunt

non ad diuinandum, sed ad subueniendum sibi iudicio fortunæ circa temporalia. unde electiones officialiū secularium possunt fieri per iudicium fortis. ut si eligatur ad fortunam per fabas, uel palottas, uel taxillos, ut notando. in allegato. c. 1. & 3.

Sortes enim de sui natura nō sunt malæ, sed prohibentur ab ecclesia, nē propter assiduitatem labatur quis ad idololatriam, ut no. in allegato. c. 1. & 26. q. 1. fors. Nam genus idololatriæ est talia exercere, ut patet ea. q. 2. cap. sed illud, & §. his ita, & q. 5. §. q. aut. tales enim talia exercentes excommunicantur, ut prædictum est. & hoc si exercent artem illam, quæ non sapit manifestè hæresim, aliàs si exercent artem aliquam, quæ sapiat manifestè hæresim, tunc tanquam contra hæreticū potest procedi, ut prædictum est sup. de sapientibus hæresim, & talia exercens est excommunicatus tanquā hæreticus, quem uolunt iura esse excommunicatum ipso iure, ut patet in capi. excommunicamus, lo. 1. de hæreticis, extra.

Item nota quòd fortilegium, & diuinationis nō tendunt ad diuersa, ut notant doc. de hæretici. accusatus. §. sanè lib. 6.

Item Tho. 2. 2. q. 95. arti. 1. in fin. & ar. 8. ubi ponit triplicem. dominationem sortium, uidelicet diuinatoriam, confultoriam, & diuinatoriam. Actus autem hominum, qui requiruntur ad sortes, non subduntur dispositioni stellarum, nec etiam euentus ipsorum. unde si quis ea intentione sortibus utatur, quæ huiusmodi actus humani, qui requiruntur ad sortes, sortiantur effectum secundum dispositionem stellarum, uana, & falsa est opinio, & per

consequens non caret Dæmonum in gestione, & sic talis diuinationis erit superstitiosa, & illicita. de quo ibi per Thom. de hac materia uide supra Dæmon, & supra diuinatores, & supra incantatores.

Sortilegi sunt illi, qui sub nomine religionis per quasdam, quas uocant sortes sanctorum, seu apostolorum, diuinationis scientiam profitentur: aut quarumcunque scripturarum inspectione futura promittunt, ut 26. q. 1. c. 1. & ea. causa. q. 5. aliquando.

Sortilegia connumerantur inter abominations gentilium, ut apertè dominus insinuauit Deutero. 18. c.

An & quando inquisitores possint cognoscere de fortilegijs, uide supra diuinatores, & supra incantatores, & supra de sapientibus hæresim.

Item de pœna utentium fortilegijs uide supra incantatores.

An sit licitum herbas, uel lapides ad collum suspendere sine incantatione, text. 26. q. 2. Laud. in cle. sepe, de verb. sig.

An sit licitū ungere infirmū Chrismate ut liberetur. uide latè de sacra vnct. & ibi text. c. 1. de ver. sig. quasi. 95. di. §. oleo. facit text. 23. distin. de his.

Vti fortibus est peccatum. 26. q. 2. q. autem, & c. non statim, & ca. 2. qui, & c. non exemplo. minus tamen peccatum est quam quærere Dæmonū consilia. 26. q. 2. ij. qui.

Sortes nihil aliud sunt quam diuinationes, & maleficia. 25. q. 5. sortes.

An suspendere breuia ad collum, uel reliquias sanctorum sit licitum, uide Arch. 26. q. 5. non licet. & adde sanctum Tho. 2. 2. q. 96.

Qui sunt sortilegi, habetur. 26. q. 1.

for;

fortilegi, & quæstio. 4. igitur genus. & omnes tales sunt idololatræ, & excommunicandi. 26. quæstio. 5. quòd autem. si autem est clericus fortilegius, deponitur. 26. quæstio. 5. si quis episcopus, & c. peruenit. ubi textus dicit, quòd tales fortilegi sunt hæretici, & inimici Christi.

Sex sunt casus, in quibus non prohibetur aliquid recipere ultra sortem, qui notantur. 24. q. 3. in sum. de uisuris conquestus. de iureiuran. venientes, & ibi nota.

ADDITIONES.

a Eadem ferè distinctio fit de fortibus a Calderiati. 22. nu. 7. de heret. Petrus Ventrarmenus.

b Sortilegium est species diuinationis, per quod rei futuræ per sortes fit exploratio, sicut etiam ex iuribus allegatis ab auctore constat, & supra diuinationis incantato. dictū fuit a fortibus legendis dictū, Sors autem ponitur pro fortuitu alicuius rei euentu, inde multa sunt dicendi translationes, accipitur enim pro patrimonio, quod fortuna, & sortis bona dicuntur. item sors summa siue caput, & prima pecunia, quæ confertur in societatem, ut inde lucrum fiat, quasi futuro euentui subiaceat appellata, Item sortes vocabantur oracula Deorū falsorum, quia per ea sortem, & euentum rerum prædicere credebantur. Instrumentum scilicet pro re sumebant, per denominationem, quem ad modum pro patrimonio per consequentiam sic de alijs inde ductis significationib. si res posceret, dici posset. Aliquando sortis euentui, iudicio ue solet res iure committi, & ita pro euentu ponitur. Infl. de leg. §. optionis. l. si quæ sunt. §. 1. ff. fam. erc. l. generaliter. §. si quis alij. ff. de fideicom. lib. l. si duobus. C. com. de lega. & l. si ambo. C. de iudic. pro

patrimonio, & pecunia prima, in l. si fratres. §. 3. §. idem respondit. ff. pro sol. l. si parte. 9. cum seq. duabus. l. si ea. 14. & l. acceptam. 19. C. de usu. l. in quibusdam. ff. de nupt. §. no. l. is cui. §. quæri poterit. ff. ut in possessione fidei. inde consortes, eiusdem patrimonij domini. C. de consor. l. iij. & l. si is. §. ult. iun. gl. ff. de excu. tu. P. V.

Statutum a Loquens de acufatione non habet locum in inquisitione. Ange. in l. & si vacantia. C. de bon. vacan. ante f. 10. chartæ.

An qui facit cōtra statutum Papæ, sit hæreticus, uide supra hæreticus.

Nota quòd nullum statutum loci ualet ad hoc, ut per id negocium inquisitionis hæreticæ prauitatis impediat directè, siue indirectè, ut in capitu. statutum, de hæreticis, libro 6. Et domini uel alij quicumque rectores, ut ibi. d. capitu. tenentur illud statutum exhibere diocesano loci, uel eius uicario, seu inquisitoribus sine moræ dispendio, & ibi corrigere, id est omnino reuocare, si necesse fuerit, uel saltem hætenus moderare taliter, quòd per illud inquisitionis officium directè, uel indirectè, non impediat, uel aliquatenus retardetur, ut in c. prædicto.

ADDITIONES.

a Statutū licet, nomen generale sit, & amplectatur etiam ius commune. ff. quod quisque iur. in al. sta. & l. 1. eod. l. 1. ff. de consuetu. l. 2. & 3. C. eodem l. quamuis. C. de iure & fac. ignoran. cap. decessorum. 25. quæst. 2. tamen ad proprium cuiusque ciuitatis ius significandum recentiores hoc nomen usurparunt atque coarctarunt, sicut hic accipi

epi videtur, Bart. & alij docto. in l. omnes populi. ff. de iust. & iure. significat etiam quod quisque de re sua decreuerit priuatus. l. si fundus. §. eleganter. & l. ultima. ff. de leg. commis. l. liberto. §. largius. ff. de ann. lega. l. cum quidā. 17. §. vlti. ff. de usu. vel vt publica persona, veluti iudex. l. 1. C. de ordi. cogni. P. V.

Superbia. ^a Attende quod dicitur contra superbos, Deuterono. 31. semper contentiosè egistis contra dominum. Itē Iudicum. 2. quia audientes mandata domini omnia fecerunt contraria. Ideo inquit Deus superbo, peruersa est uia tua, & mihi contraria, numeri. 22. quia contrarius es operibus meis. sapientia 2. idcirco ascendet fētor eius, & putredo eius, quia superbè, egit. Iohelis 2. attamen aduerte, quia tu uerè Dei iudicio iustas superbiæ tuæ pœnas exolues, nè existimes tibi impune futurum, quod contra Deum pugnare tentaueris. 2. Macha. c. 7. quibus minandò dominus dicit, si perseueraueritis in malitia, vos, & rex uester peribitis. Reg. 12. hoc eis eueniet ex superbia sua. Sophonia 2. ideo inquit dominus, si ambulaueritis ex aduerso mihi, nec uolueritis audire me, addam plagas uestras usque in sempiternum propter peccata uestra, & ambulabo ego contra uos. Leuiti. 26. Nam detestor ego superbiam Iacob, & domum eius odi. Amos. 6. Ideo sapiens, quæ enim odit Deus, ne feceris. Eccles. 15. quare contempnisti uerbum Domini, ut faceres malum in conspectu meo? 2. Regum 12. quasi spurcitiam, & uelut inquinamentum. Deuteronom. 7. quia superbis resistit Deus, humilibus autē dat

gratiam. Iacob. 4. unde August. libro 14. de ciuita. Dei. cap. 13. superbi secundum scripturas alio nomine appellantur sibi placentes, bonum est enim sursum habere cor, non tamen ad seipsum, quod est superbiæ, sed ad Deum quod est obedientiæ, quæ omnino nisi humilibus potest esse. Item August. li. de natura, & gratia. omnia uitia in malefactis tantummodo, ualet sola superbia etiam in rectè factis. cauendum, est dicit ipse in regula alia, quippe quæcunque iniquitas in malis operibus exercetur, ut fiant, superbia etiam bonis operibus insidiatur, ut pereant, inde cōclusio, ergo superbi nō placuerunt Deo ab initio. Ex quib. apparet quod superbi, & elati sunt aduersus Deum, quia opera eorum cum ipso non sunt. ergo qui se humiliat, exaltabitur, & qui se superbit, humiliabitur.

A D D I T I O N E S.

a Superbia dicitur elatio mentis, arrogantia D. Grego. scribit esse amorem proprię excellentię, & radicem cuncti mali, cuius quatuor, inquit, sunt species, prima est, cum bonum, quod habet quis sibi tribuit. secunda cum credit à Deo esse datum, sed tamen pro suis meritis. Tertia, cum se iactat habere quod non habet. Quarta, cum ceteris despectis uult singulariter uideri, uide lib. 2. sentent. distinct. 4. 2. Cice. in partitio. Magnitudinem, inquit animi superbia imitatur, in animis extollendis, habet alias significationes, ex euentis, uel effectibus. Nomine contumacię significari uidetur in iure. l. contumacia. ff. de re iudi. l. omne. ff. de re milita. uide supra contumacia, & toto titulo, extra de dolo & contumacia, arrogantia, superbiāq, per latitu-

latitudinem significari scribit Philon, de premi. & pœn. dum se anima diffundit quod non debet, per torporem uerò fastus tumens, & magnificè de se sentientis contractio. Petr. Vend.

Superstitiosum ^a est quicquid institutum est ab hominibus ad faciendum idola pertinens, uel ad ipsa idola colenda. de quo uide supra Dæmon.

Superstitio dicitur eo quod sit superflua, aut super statuta obseruatio. alij dicunt a senibus, quia multis annis superstites per ætatem delirant & errant superstitione quadam, nescientes quæ uetera colebant, aut quæ ueterum ignari asciscunt. de quo uide supra hæresis.

Lucretius autem superstitionem dicit superstantium rerum, id est celestium, & diuinorum, quæ super nos stant, sed malè dicit.

Superstitio ^b opponitur religioni, & importat indebitum cultum diuinitatis, & ideo ad eam pertinet nō solum cum sacrificium Dæmonibus offertur, sed etiam cum aliquis assumit eius auxilium ad aliquid faciendum, uel cognoscendum. de hoc uide supra Dæmon.

Superstitiosum est, quando in collectione herbarum alæ orationes dicuntur quàm orationes ecclesiæ dominicæ, scilicet Pater noster, uel Symbolum, quia non licet attendere aliquas alias obseruantias, aut incantationes nisi tantum in symbolo diuino, uel oratione dominica, ut tantum Deus creator omnium, & dominus honoretur, ut habetur. 2.6. q. 5. non licet, & notat Thom. secunda secundæ

q. 95. ar. 4. ait enim apostolus, siue manducabitis, siue bibebitis, siue aliud facietis, in nomine domini nostri Iesu Christi facite.

Valde enim mirandum est de istis hæreticis huius temporis, qui superstitionem Iudaicam sequuntur. Cum in lege Mosaica multa credenda proponantur, quæ cum ratione humana comprehendere nequeunt, & illis toto corde inhærent, & fidem nostram abhorrent, de quo uide supra fides.

Nota quod superstitio est cultus indebitus, secundum Tho. 2. 2. q. 85. artic. 2.

Quid dicatur superstitiosum, uide text. 2.6. q. 1. illud. & nō. extra de ætate & qualitate, cum bonæ, & de translati. præla. inter corporalia. uide Zenz. in extrauagante Ioā. 2. 2. quæ incipit, quorundam.

Superstitionis plures sunt species, & quæ sint illę, uide per sanctum Th. 2. 2. q. 92. ar. 2. & 93. ar. 2. & 94. ar. 4. & 95. ar. 8. & 16. ar. 4. & in dist. 9. arti. 4. Prima species superstitionis est, cum exhibetur cultus Deo, cui exhibendus est, sed modo indebito, ut si quis coleret Deum nunc secundum legis ueteris obseruantiam. Secunda est, cum cultus diuinus exhibetur creaturæ, seu cuiuslibet, cui nō debetur, & ista habet multas sub se species. Nam si reuerentiā Deo debitam exhibet creaturæ, est idololatra. si uerò hoc facit, ut instruat ab ea, sic est diuinitio, quæ Dæmones consulit per aliqua pacta inita tacitè, uel expressè cum eis. si autem hoc fit propter directionem humanorum actuum, & sic est superstitio quarundam obseruantiarum, & hoc dicit Aug. 2. de doctrina. superstitiosum est, inquit, quicquid in-

stitutum est ab hominibus ad faciendam, & colenda idola pertinens, uel ad colendam sicut Deum creaturam, par tēve ullam creaturam. Ecce primum subdit, uel ad cōsultationes, & pacta quaedam significationi cum Dēmonibus placita, atque fœderata. Ecce secundum post subinfert. ad hoc ergo pertinens omnes ligaturæ execrabilium remediorum, quas non commendat ars medicorum, seu in præcantationibus, seu in characteribus suspendendis, atque ligandis. in quibus omnibus ars Dēmonū est ex quadam pestifera, focietate hominum, & malorum angelorum exorta. unde & cuncta uitanda sunt Christiano, & omnino penitus execratione repudianda atque damnanda. 26. quæstio. quinta, nec mirum, & in cap. illud prima autem species superstitionum simpliciter est peccatū mortale, & similiter secunda species est peccatū mortale, sed quando consistit solum in obseruatione quarundam obseruantiarum, sic aduerte quod solum est peccatum mortale, quando duo concurrunt, primum aliquid superstitionis secundum quod sciat superstitionis fore id seruans, quacunque intentione hoc faciat, secus si ignoreret superstitionis, quia sic non esset mortale peccatum. h. c. in sum. Ange. S. primo.

Superstitio est multiplex. idē Tho. in quarto, distinctio. v. decima, articulo. 19.

ADDITIONES.

a Superstitiosum quid sit, uide 26. quæst. secunda, cap. illud quod est ex dno August. de doctri. Christia. 2. lib. unde quod hic dicitur.

quamuis dimittit, transcriptum est. cuius multa referuntur, & ab auctore, species infra Superstitiosi. Lactan. libro 4. institutio. c. 28. sunt inquit, aut ij, qui superstitem memoriam defunctorum colunt, aut qui parentibus suis Superstitēs celebrant imagines eorum domi tanquam deos penates, nam qui nouos sibi ritus assumebant, ut in deorum uices mortuos honorarent, quos ex hominibus in celum receptos putabant, hos & Superstitiosos uocabant, eos uero qui publicos, & antiquos deos colerent religiofos nominabant, unde ait Virgi. Vana Superstitio, veterumq; ignara deorum, ubi Cicero. de Superstitiois etymologia sententiam respicit, & explodit. Superstitiosi uocantur Athenienses, a simulachris. act. apost. 17. Idololatria capta scribitur ab imaginum mortuorum cultu. Sapi. 14. a superstitione deducitur, quam S. Syno. Trid. sess. 22. C. de obser. & euātan. in celeb. mis. tradit esse uere pietatis falsam imitatricem. describitur & in l. que sub conditione. 8. ff. de condit. instit. ait enim Vlpian. cum enim faciles sint nonnulli hominum ad iurandum contemptu religionis, alij per quam timidi, metu diuini numinis, usque ad superstitionem ne hi uel illi, & c. idem ait Paul. in l. si quis. 30. ff. de pæn. illinc, & quid differat. a religione secundum eos percipi potest, Superstitiois Iudaicæ meminit Vlpian. in l. 3. S. primo. ff. de decur. item propria superstitionis in l. non erit. 5. ff. de iureiur. alia uide supra religiofi. Quid de ea scribat Seruius in 8. Poeta subnectam. Superstitio est timor, inquit superfluus, et delirus, aut ab oculis dicta Superstitio, que multis Superstitēs per atatem delirant, & Stulti sunt, aut secundum Lucretium Superstitio est superstantium rerum celestium, & diuinarum quæ super nos stant, inanis & superfluus timor. P. V.

b De hac tractat D. Thomas, 2. 2. q. 95.

in ti. de Superstit. Et secundum Gelli. Superstitio dicitur importuna inceptaq; religio, Insuper dicitur error insanus. sic apud Cicero. 3. Tuscula. Accedit inquit, Superstitio mulieribus quædam. Idem 2. de natu. Deo. inquit. Non enim philosophi solum, uerum etiam maiores nostri Superstitutionem a religione separauerunt, Nonnunquam autem antiqui religionem pro Superstitutione usurpabant, unde religiosus accipiebatur pro eo qui nimia & Superstitiosa religione se alligauerat, uti apud Terent. in Heanton. Ut stultæ & miseræ omnes sumus religiosæ. Quint. Mand.

Supplicium. a Vltimum supplicium mors interpretatur. ff. de pœnis. ultimum. C. ad l. Corne. de Sic. l. 1.

ADDITIONES.

a Supplicium principaliter seu primò significare dicitur supplicationem, id quod etymon ostendere uidetur. sed qui pœnis damnantur, uti supplicio solent atque pro sua salute deprecari, factum inde uidetur, ut quod extremum illi sit supplicium futurum, qui morte plectitur accipiant pro morte, Hic itaque sumitur in posteriorem significationem. De generibus suppliciorum repete quæ scripta sunt supra pœna. pro minoribus item pœnis eadem ratione poni uidetur, exempla de Nonio pete. Petrus Vendramenus.

Suspectus, a uel suspicio. Nota quod ex mala conuersatione quis redditur suspectus. Bar. in l. si plures, in princ. ff. de admini. tuto.

Omni suspicione carere debet ac-

cusatores, & testes, in 3. quæst. 5. accusatores.

Sola suspicione sine legitima probatione nullus debet condemnari. 2. q. 1. primo.

Omnem malam suspensionem cleri debent fugere. 81. dif. in omnibus.

Nota quod suspicio quadoque inducit condemnationem. gl. 2. q. 1. primo 6. q. 1. oues gl. 3. 2. q. 1. dixit dominus. & differt a præsumptione uide text. de hæretic. cum contumacia, libro sexto, quandoque tamen ponuntur pro eodem, textus, de rest. in inte. suscitata.

Non solum est mihi suspectus inimicus meus, sed etiam amicus eius, ut in l. scire. ff. de leg.

An sufficiat solius populi suspicio, ut indicatur purgatio, uide de officio ordina. ex parte.

Que sunt legitime cause suspensionis, uide de of. delega. causam, & c. in finuante.

Nota quod suspicio leuis, uel leue argumentum dicitur, scilicet quando est probabile, & quod de facili apparet, & sic uocatur leue propter leuem probationem, ita tenet Hostien. in ti. de hæreti. s. qualiter deprehendatur, in sum. & Io. de Fantucijs in c. hæreticus. 24. q. 3. & Io. de Anania super rubri. de hæreti. in 2. col. & Oldrad. in confi. 210. & Ab. in c. literas, de præsump. super glo. pen. Et ita intelligitur leuis suspicio, uel leue argumentum quod ad facultatem inquirendi contra aliquem, & non ut habeatur pro conuicto. ita tenet gloss. in d. c. literas, de præsum. & ibi Ab. uide super inquisitio.

Item nota quod propter leuem suspensionem potest inquiri contra hæreticos,

reticos, ^p vt habetur in quadam confi. Friderici Imperatoris, quę incipit, inconfutibilem tunicam, circa finem, ubi sic dicit. inuestigari uolumus diligenter huiusmodi scelerum patratores, & per officiales nostros, sicut & alios malefactores inquiri, ac inquisitione notatos, et si leuis suspicionis argumēto tāgantur à uiris ecclesiasticis. & platis examinari iubemus, &c.

Nota quòd quando quis est leuiter suspectus, non imponitur sibi pœna, sed leuis pœnitentia sibi iniungitur, nihilominus abiurabit hœresim, quia quilibet suspectus siue sit leuis, siue uehemens, debet abiurare hœresim, ut in ca. accusatus, in 1. & 2. Respon. de hœret. lib. 6. & si post talem abiurationem labitur in hœresim, tunc si fuerit ante uehemens suspectus, iudicabitur relapsus, & pœna relapsorum puniendus.

Suspectus de hœresi si uocatus per inquisitorem confitetur, & speratur de eius correctione, potest ei iniungi pœnitentia salutaris, si autem negat, indicitur ei purgatio, si sit infamatus: qui si non prœlitterit purgationem, excommunicabitur, & usque ad satisfactiōnem condignam ab omnibus euitabitur, & si per annum sic steterit ex tunc, uelut hœreticus cōdemnabitur, ut extra de hœreticis, c. excommunicamus. §. qui autem.

Si suspectus de hœresi citatus non comparet, excommunicandus, est & si excommunicationem per annū sustinet, ex tunc uelut hœreticus est cōdemnandus, ut in c. cum contumacia, de hœreticis, lib. 6.

An suspectus uehemēter de hœresi condemnatur, nota. de præsump. l. iteras. de hœreti. c. filij, & c. accusatus, li-

bro 6. & eo. ti. & li. c. fi. ubi Arch. super uerbo, credentes. ubi dicit: an sufficiat ad plenam probationem, quòd libri hœreticalia continētes reperiantur apud aliquem, & concludit quòd sic. uide supra libri.

Quādo quis dicatur suspectus de fide, uel quòd sit suspectus de hœresi. Et dicendum quòd quando ex fama publica, & clamorosa insinuatione in scandalum plurimorū aliquis pertinaciter affirmare præsumeret, quòd exercere usuras non esset peccatū, uel tale quid, quòd ab ecclesia est dānatum, uel saperet hœresim manifestè, propter quòd meritò de fide potest suspectus reputari, uerū cum inquisitores debeant scire, an tales suspecti ambulent in luce, uel in tenebris, & de eo iustitiam ministrare, ac salutis suę animæ prouidere uellent, cupiētes in his iuridicè procedere, ut tenentur, debent dicere nuncio suo. Quapropter tibi mandamus, quatenus ex parte nostra cites peremptoriè dictū talē de fide domini nostri Iesu Christi meritò suspectum, ut die tali, hora causarum in nostra curia personaliter compareat coram nobis de articulis nostræ fidei Christianæ, & an ambulet in luce, uel in tenebris responsurus, & facturus de & super præmissis, ac dicturus quòd fuerit rationis, cum comminatione, quòd nisi dictis die, & hora coram nobis compareat prædicta facturus, contra eundem tanquam de fide suspectum per iuris remedia ad executionem, & ad alia secundum canonicas sanctiones procedemus iustitia mediante, ipsius absentia, uel contumacia in aliquo non obstante. uerū si non comparuit, excommunicetur,

vt

ut prædictum est. Et est necesse quòd in citatione ponatur, quòd ueniat de fide responsurus, ut no. in dicto cap. cum contumacia. adde ea quę dicit Specu. in tit. de hœreticis. Et pondera illum text. cum contumacia, quando citatio fuit directa contra illum, qui suspectus erat in fide. nam tūc ad primam suspicionē additur alia ex contumacia, & sic prima simplex suspiciō, seu præsumptio transit in uolentiam, ut innuit ille tex.

An hœreticus de præsenti præsumat de futuro, & an qui olim fuit hœreticus, præsumat de præsenti, uide supra hœreticus.

Nota quòd qui contraria dicit, repellitur tanquam suspectus, ut in ca. literas, de præsump.

Quod sola suspiciōne quis potest torqueri. ff. de condi. ob causam. l. penultima, uel finali.

An, & quando efficitur suspectus de hœresi existens publicè in peccato mortali, uide supra cognoscere, & supra detegitur, & supra indicia.

An sit eadem pœna imponenda suspecto de hœresi, sicut conuicto, uide supra pœna.

An efficiatur suspectus de hœresi qui scit aliquem errare in fide, & nō prodit illum, nec defert, uide supra accusatio.

Itē an suspectus sit inquisitor negligens scienter, procedere cōtra hœreticos, & eos punire? & dicendum quod sic, ut extra de hære. qui alium, uide supra fautores.

Nota quòd propter solam suspicionem hœresis non proceditur contra defunctum. de quo uide supra defunctus.

Nota quòd illis qui sunt solum-

modo suspecti de hœresi, non imponitur pœna ademptionis bonorum. de quo uide supra bona, & supra confiscatio.

In suspicionem hœresis incidit qui officium inquisitionis impedit directè, uel indirectè. uide supra impediens.

An suspecto debeatur indicium purgatio, uide supra purgatio.

An episcopi suspecti de hœresi, si timetur de eorum fuga, possint incarcerari, uide supra carcer, & supra cognoscere, & supra episcopus.

Nota quòd suspectus erit criminis læsæ maiestatis, uel hœreticæ prouitatis. si quis frequenter, & sciēter se inebriat. & inebriatus frequenter personam regis inuadit, uel hœreses seminat. de quo uide supra ebrius.

A D D I T I O N E S.

a *Suspectus nomen hic adiectiuè ponitur, is est qui de se mouetur seu prebet alicuius rei suspicionem. Cice. in Cat. Si me meis ciuibus tam grauitè suspectum atque infensum uiderem, carere me aspectu ciuium, & Virg. 4. Suspectas habuisse domos Carthaginis alta. l. que omnia. 25. §. nec ferendus. ff. de procur. l. ex senten. 29. ff. de testamen. tut. l. vxor. §. primo. ff. ad l. Cornel. de Fal. l. apertissimi. C. de iudi. tertia questio. quinta, capitu. quia suspecti. & cap. secundò requiris. extra de appellatio. & tototitu. ff. & C. de suspectis tuto. item Instit. eo. mali mores & anteacla uita, quem faciunt suspectum, Insti. de suspect. tuto. §. ultimo, & l. tutor. §. nunc uidentum. & tota ipsa l. ff. eodem l. alij. ff. de accusa. l. testamento. ff. de testamen. tut. non habere quòd in bonis. l. si creditores. ff. de priuilegi. credito. sed pro re subiecta suspectus non eisdem modis*

dis quis existimatur. aliquando fraudulenta, vel calida conuersatio, suspectum facit ut tutorem, aliquando sole facultates, ut heredem d.l. si creditores. praterea familiaritas, gratia, amicitia, egestas, & alia suspectum faciunt testem. l. secunda, & tertia, ff. de testi. c. suspecto. 3. questio. 5. item iudicem pari ratione iuribus eisdem, & ca. secundo, requiris. capitu. qui suspecti. & l. apertissimi, praeallega. in reos criminum eadem iura repetenda quæ suspicionem moueant, ex Cic. potissimum tibi suggesti, supra Indicium, præsumptio, scias denique per suspicionem fieri gradum probationis ad præsumptionem, ait Siman. ex Baldo. in Enchiri. de suspitione nume. primo, suspitionum species esse tres ex Gersone scribit. in leues, uehementes, violentas distribuit, & singulas definit, de eisdem vide Albertin. de asser. catho. 23. questio. numero 61. 34. questio. numero 26. & 57. auctor in nomi. post Calderin. de hæretic. creden. nume. 13. Directo. inquisi. q. 55. & 56. 2. parte. Petrus Venramenus.

Idem uoluerunt Matth. de afflictis. in allega. hic consti. Inconsultilem seu constitu. regni. Neapo. titu. 1. & Lud. Carer. tract. de heret. post numero 116. ver. sed ex tali suspitione peruenitur ad fidei examinationem. Verbum durum uideretur ut quilibet Christianus pro leui suspitione ab inquisitore interrogandus ueniret, quid de fide sentiat, ut in dubium refricari uideretur, an fidem catholicam teneat, & huic uideretur quodammodo iniuria fieri. Hæc contra Carer. considerabat, addens etiam quod illius opinio in iure non probatur optimi iudicij uir, & religiosus Siman. in suo Enchir. ti. 41. de suspicio. nu. 7. subdens. numero 8. circa suspitiones, & præsumptiones plurimum tribuendum esse circumstantijs personarum, & rerum. Hæc opi. mihi satis placet, & similes considerationes circa lota,

personas, tempora, & id genus habes in Iudi. inquisi. in ver. suspicio post nu. 26. Q. M.

Suspendere, a Inferior a Papa potest suspendere aliquem ab officio, & beneficio ratione infamiae ortæ super crimine. ulde de purgatione canonica, in c. inter.

Quidam sunt suspensæ a perceptione eucharistiæ, donec poeniteant, de electio. Osius quidam ab oblatione altaris. 17. questio. quarta, miror. quidam a consecratione episcoporum tantum, de transla. prælato. capitu. secundo, quidam ab officio prædicandi, ut nota. in clem. cupientes, de poe. in gl. magna, quæ ponit. 25. species suspensionis.

An in suspenso ab officio, & beneficio sit necessaria absolutio, nota. de electio. quia sepe, libro 6. in glo. super verbo, donec.

ADDITIONES.

a Suspendere est in alto appendere, ligare Cic. pro Rabi. caput obnubito; arbori infelici suspenditio. idem in Ver. Dioclem hominem locupletem suspendisse se constat. Virgi. in 4. Geor. ante nouis rubeant quam præta coloribus, ante Garrula quam tignis nidum suspendat hirundo. Item l. si quis aliud 38. ff. de poen. Inde suspendiosus, cui uita suspendio adempta est, l. liberorum. 11. §. ult. ff. de his qui not. infra. Quæ uero sursum penduntur ac ligantur ea elongantur ac distant a terra, uel quia longiora sunt, ideo suspendere, differre, & prorogare quandoq; significat Liu. lib. 9. bel. Macedo. mouit aliquantum oratio regis legatos, itaque medio responsio rem suspendenterunt, Ouid. lib. 4. factio. Dat tamē exequias, nec iam suspendere flentium,

tum, & l. res quæ. 22. ff. de iur. fis. Item qui aliter suspenduntur amouentur a solo, propterea receptum ut pro amouere, sine priuatione tamen absoluta sicut hic accipi uidentur, aliquando sumatur. elegans exemplum in c. de Petro. 47. distin. de absoluta remotione, idque per consequentiam uerbanamque solent effectus etiam primæ significationis iudicare. Pet. Vend.

trarium procedit in cōtrañibus, sed in iudicij creditur circa acta ipsius tabellionis scripturæ, ut hic, ubi de testibus nulla fit mentio. fatetur tamen quod tutius est adhibere testes, si haberi possunt. hoc Ab. ubi supra in dicto ca. quoniam, de hac materia uide supra notarius.

ADDITIONES.

Tabellio asi fuit hereticus, eius instrumenta confecta per manum ipsius nullius penitus sunt momenti, ut habetur in quadam constitutione Friderici Imperatoris, quæ incipit, Gazaros. in fi. ^b

Nota quod tabellio non potest exigere aliquid a partibus ultra numerum taxatum, etiam si sponte sibi detur, ut tenet Bart. in aut. sed hodie, C. de episcopis & clericis.

Quæ fides sit danda tabellioni? & dicendum quod æquiualeat duob. testibus, quadoque tribus, ut tenet Abbas in c. quoniam contra, de proba. & glo. 3. eiusdem. c. & facit l. 1. iunct. l. hac consultissima. C. qui testa. fa. pos. & dic ut plenè notatur in c. cum loanes, de fide instru. & c. cum a nobis, de testi. hæc Abbas in d. c. quoniam contra, de proba.

Item illa glo. d. c. quoniam, colligit secundò, quod plus creditur scripturæ tabellionis, quàm scripturæ episcopi, ut plenè dicit Abb. in d. c. quoniam, de proba.

Item tertio op. quod scripturæ tabellionis nõ debet credi sine testium subscriptione, ut in auth. de hæred. & Fal. §. sancimus, cuius contrarium innuitur hic gl. respondet quod con-

a Tabellio idem qui notarius hodie appellatur, Tabellionum mentio fit in l. in donationibus. 31. C. de donatio. in l. moris. 10. ff. de poen. l. si quis decurio. 21. C. ad l. Corn. de fal. l. adoptio. C. de adoptio. capitu. cum P. Tabellio. extra de fide instru. capitu. cum Io. eod. de eisdem constitutio nouella in auth. de Tabellio. l. secunda, C. de eunuch. qui & tabularius uocatur. l. tertia, §. si tabula. ff. de tabu. exhiben. l. ultim. §. hi quoque. ff. de iure & hono. l. prima, §. Ludi. ff. de var. & extracr. cogni. l. orphanotrophos. C. de episc. & cleri. l. hac consultissima 8. §. at cum humana. C. qui testa. fa. pos. l. ult. §. sin autem. C. de iure delibe. & C. de tabula. scrib. & c. uicti a tabulis ac tabellis, in quibus antiquitas scribebat antequam uisa cartis fuisset, unde ff. de tabu. exhib. De bon. poss. contra tabu. & secundum tabulas. de tabulis testamentarijs sepius iurisconsulti in titu. præsertim de testamen. & inde titu. sequo loquuntur. Hinc tabularium locus ubi tabule reponerentur, l. si mihi. 90. ff. de legat. 3. aliter Archium de quo supra Archium, annotauimus. Cic. pro Rabi. An pro peculatu facto, an de tabulario incenso longa oratio est exprimens? item de natu. Deo. 3. se. sum ite precor, quia? ut iudicetur qui tabularium incendit? Notarius quis sit uide supra notarius, in annotationibus, Nonius & ipse de his ita scribit, scripturarios quos nunc tabularios dicimus, di-

ci volunt veteres quod scripturis & commentarijs omnia vel urbium, vel prouinciarum complecterentur. P. V.
b Et in consitu. credentes. in fi. C. de here. c. excommunicamus. §. credentes. extra eo. Carer. in tracta. hereti. post numero 151. Quint. Mand.

Taciturnitas ^a peccati ex superbia nascitur cordis, ut probat de pœ. di. j. est taciturnitas. uide supra infra uenia.

Nota quod ubi per prohibitionē meam possum prohibere quod fit, & taceo, tunc taciturnitas pro consensu habetur. 54. di. si seruus, glo. in c. nonne, de pœsumptio.

ADDITIONES.

^a Taciturnitas in onerosis pro contradictione habetur, Tacens autem in actu fauorabili & appetibili habetur pro consentiente secus in actu contrario, & hanc communem affirmat Lamber. de iure patro. art. 2. numero 12. Q. M.

Vide Clem. Alex. Strom. I. Petrus Vendramenus.

Tempus ^a an debeat poni in libello criminali? & dicendum quod sic. & etiam debet poni in ciuili, si agatur actione infamante. Bar. in l. i. in prin. in 4. col. in versi. item est aduertendum. ff. de æden. uide supra inquisitio, & infra testis, in §. an quando proceditur. sed bene ualeat sententia lata super accusatione sine tempore, ut supra sententia. §. sententia lata. uide infra testis. §. an quando proceditur, & supra dies.

Tempus gratiæ quod datur per inquisitores ipsis reconciliandis, magis est introductum consuetudine quam a iure. uide supra consuetudo. §. magis.

Item tempus commissi delicti debet poni in libello, quando tempus alterat, uel aggrauat delictum. Barto. in l. non solum. §. sed ut probari, uel uel pone statutum, & ibi per do. Ale. cum multis concor. ibidem per eum adductis. ff. de ope. no. nunc. & Bar. in suo cō. q. talis est, iure municipali & c. & in l. libellorum, in 4. col. in princip. ver. circa tempus quæro. ff. de accu. & per Bar. Capo. de ferui. ruf. tit. de pascuis. 5. q. Bal. in l. fina. C. an feruus ex facto suo, & in l. matrem circa mediū in ver. quid ergo dicemus. C. de prob. item debet probari specificè. Barto. in d. §. sed ut probari, & in l. i. ff. de aleato. nec sufficit probare factum esse nisi dicatur per testes tempus, & locus, prout in libello continetur secū dum Bar. in d. l. i. idem in exceptionibus. Bal. in d. l. matrem, versi. quid ergo dicemus, in fi. & in l. 2. C. de pet. hære. in 2. col. in versi. ex hoc colligit, an excipiens.

ADDITIONES.

^a Tempus auctore Macrobio lib. I. Saturna. c. 8. est certa dimensio, quæ ex cæli conuersione colligitur, Philon de opificio mundi ait tempus esse spacium motus cæli. Varro, est interuallum mundi, & motus diuisum in partes aliquot a solis, & lunæ cursu, a quorum tenore temperato tempus dictū est, Tria uero sunt tempora, præteritum, præsens, & futurum, Cic. de inuen. li. i. tempus autem est id quo nunc utimur, (nam ipsum quidem generaliter definire difficile est.)

est, pars quedam æternitatis, cum alicuius annui, mensuræ, diurni, et nocturni uel spacij certa significatione in hoc & quæ præterierunt considerantur, & eorum ipsorum quæ propter uetustatem absoluerunt ut incredibilia uideantur, & iam in fabularum numerum reponantur, et quæ iam diu gesta, & a memoria nostra remota, tamen faciant fidem, uerè tradita esse, quod eorum monimentum certa in literis extant, & quæ nuper gesta sint, quæ scire plerique possunt, item & quæ insunt in presentia, quæ maximè fiant, & quæ consequantur, In quibus potest considerari quid ocius, quid serius futurum sit, item & communitè in tempore perspicendo longinquitas eius consideranda. nam sepe oportet commetiri cum tempore negocium, & uidere, potueritne aut magnitudo negocij, aut multitudo rerum in eo transigi posse. consideratur autem tempus, & anni & mensis, & diei, & noctis, & uigiliæ, & horæ, & in aliqua parte alicuius horum. occasio autem est pars temporis habens in se alicuius rei idoneam faciendi, aut non faciendi opportunitatem & c. Eadem ferè scribit ad Hære. libro secundo, quomodo quærat tempus. hæc tibi non uideantur ociosa, quia maximè conferunt ad ueritatem inuestigandam, & eruendam, & ad interrogandos reos atque testes. est enim una de circumstantijs rei. capit. cum causam. 1. extra de testi. c. occidit. 23. q. 8. arguitur ex eo. l. 3. versi. ex tempore. ff. eo. facit aliquando rem differre, & constituit speciem. l. aut facta. §. tempus. ff. de pœnis. item in prescriptionibus, & usucapionibus. ff. C. & Inst. & extra de usucapio. & prescriptio. item ex eo consideratur, an quis testis esse possit. l. tertia, §. lege Iulia. ff. de testi. item an testari. ff. qui test. fa. pos. l. qua ætate. item obligari. Institut. qui. alienare licet. §. nunc admonendi, de aucto. tu. §. primo, & secundo, nuptias contrahere, insti. de nup. in prim. adoptare. Insti.

de adoptio. §. minorem, & ff. eodem militare. l. milites. §. missionum. ff. de remis. Rem publicam administrare, uel ad munera admitti. l. ad rempub. 8. ff. de mune. & hono. l. sextumdecimum. ff. de uacatio. & excusa. postula. l. prima, §. initium. ff. de postu. item ad sacros ordines promoueri titu. de atate & qualita. ordinar. & de tempo. ordinar. idem iudicare uel causas agere, & operari titu. de fer. & extra. appellare & reparare appellationem. C. de tempo. & resitu. appella. l. prima, §. dubium. ff. quando appella. & aut. de appella. §. primo, Profiteri quando possint regulares. sess. 25. Concil. Trident. capit. 15. & 16. de regu. dignitatem obtinere. sess. 24. eodem capit. cum dignitates. 12. & alia id genus infinita propè de iure colligi possunt, an quis facere possit inspiciunt ut ait Cice. & l. continuus. 37. §. illud. ff. de uerbo. obliga. & l. facta. §. si sub conditione. ff. ad Trebel. & l. facere. ff. solut. matrimo. ad rem faciunt iura quæ referuntur in Specu. titu. de teste. §. iam de interrogatorijs. P. V.

Testamentum ^a An hæreticus possit facere, uel possit succedere alicui, uide infra extrauag. quæ incipit, Alexander. & uide supra infamia, & supra pœna, in §. a iure autem, per totum. §. & in margine.

Si hæreticus qui fecit testamentū, & postea est reconciliatus ecclesiæ, an ualeat tale testamentum, uide supra pœnitentia, & supra pœna, & supra rediens.

ADDITIONES.

^a Testamentum est uoluntatis nostræ, iusta sententia, de eo quod quis post mortem

tem suam fieri velit, l. prima. ff. qui testa. face. poss. *Ulpia. in situ. capitu. 20.* Testamentum ait, est mentis nostræ iusta contestatio in id solemniter facta, ut post mortem nostram valeat, ex eo dictum, quod sit testatio nostræ mentis, *Instit. de testa. in princ. de hac etymologia Gel. libro sexto, capitu. duodecimo scribit ex Servio Sulpicio, Trebatioq; tria genera testamentorum prisca Romanorum temporibus fuerunt, quorum uno in pace & ocio utebantur, quod callatis comitijs appellabatur, alterum cum in prælium extituri essent, quod procinctum dicebatur, tertium per as & libram, dicebatur, *Instit. eod. in princ. Gell. libro duodecimo, capitu. 27. Theophi. insti. eodem tit. sed in usu esse desierunt, sed iure prætorio ac civili forma alia faciendi testamenti introducta fuit, quæ describitur *Instit. eodem ti. §. sed cum sed hoc in scriptis genus conditur, alterum genus est usitatissimum, quod sine scriptis ordinatur quod nuncupatum dicitur *inst. eodem §. ultimo, l. heredes. ff. qui testament. face. possunt. l. hac consultissima. C. eodem rursus aliter fit a paganis, aliter a milite, *Instit. & ff. ac C. de testa. mili. Omnis sacra scriptura in duo testamenta diuisa est, ait *Lactan. Instit. 4. capitu. 20. & cur ita nuncupentur. De testamentis hominum & in iur. pontifi. tractat titulus de testament. *Pet. Vend.*******

Testes ^a Qui, & quales testes in crimine hæresis admittantur, & qui testes repellantur. Et circa materiam istam qualiter procedatur in testium receptione, uide in *Specu. in titu. de teste. §. nunc tractandum.*

Nota quod testis debet prius iurare, ^b quam deponat. quid autem si iuret postmodum? *Ab. in c. fraternitatis, & c. de test. in ti. de testibus.*

Nota quod testes primò debent iurare se nihil falsi dicturos. 2. q. 4. nullam. & an sine testibus iuratis possit procedi ad inquisitionem, uide supra inquisitio.

Circa prædicta dicendum, quod in inquisitione hæreticæ prauitatis recipiuntur omnes testes, cuiuscunq; conditionis sint, in detestationem criminis, & in fauorem fidei, ut extra de heret. lib. 6. in c. in fidei fauorem, & licet regulariter in alijs criminibus non admittantur criminosi, & infames viles, excommunicati, & etiam socij criminis, admittuntur tamen omnes isti in causa hæresis. hinc est quod etiam hæreticus admittitur ad testificandum contra hæreticum, siue procedatur per accusationem, siue per denunciationem, siue per inquisitionem, ita nota. *Arch. in d. capit. in fidei fauorem. quod dictum approbatur in iure. 2. q. 1. si quis cum militib. & C. ad l. Iuliam. maie. quisquis, & extra de simo. c. 2. Et hoc idem notat Clemens quartus in quadam sua constitutione, quæ incipit, quoniam illis. §. quãto. & patet in tex. cuiusdam constitutionis Friderici Imperatoris quæ incipit, Patarenorum, in §. ad iocimus, & doc. in d. ca. in fidei. Sed hæretici, uel apostatæ nec testificari, nec accusare possunt catholicos, ut in ca. non potest. 2. q. 7. & ead. q. per alia duo capitula sequent. & in c. orthodoxus, & in ca. si hæreticus, ea. q. uide infra in §. est tamen speciale, ista litera.*

Nota distinctionem ad istum. §. quod procedendo per uiam inquisitionis admittuntur in testes in fauorem fidei contra hæreticos excommunicati, & infames, & socij criminis, ut in c. in fidei fauore, de hereticis,

cis, li. 6. quod secus est, si procedatur per uiam accusationis, uel exceptionis, quia tales non admittuntur, secundum Io. An. in d. ca. in fidei fauore, & tenet sum. Ang. in litera inquisitor. §. 11. vi de infra ista litera. §. sed quæro iuxta prædicta.

An quãdo testis iurat, debeat pars esse præsens, uide supra iuramentum. Quando fit inquisitio ad instatiam alicuius, recipiuntur testes, quos ille nominat, ut in c. tuæ, de cler. con. si uero iudex inquirat ex officio, tunc recipiuntur testes arbitrio suo. *Hof. in c. bonæ, de elec. facit ff. de cond. ob turpem cau. l. idem si. §. si tibi.*

Testis unus cum fama, & alijs adminiculis certis facit sufficientem probationem in factis antiquis, de quibus non est memoria, & in delictis, quæ occultè fiunt ita dixit *Iac. Bald. quem refert & sequitur Hof. & ibi Ab. in c. præterea, in fi. de testibus.*

No. quod sufficit, quod probetur leuia argumenta per duos testes ad conuincendum quem de hæresi, secundum *P. de An. ch. in d. cap. in fidei. & plenius ibi per Dñicum, & An. de But. de her. in c. excommunicamus, lo 1. circa fin. quod est intelligendum non quoad condemnationem pœnarum, secus quoad condemnationem pœnæ, quia tunc sufficiunt testes singulares & sic intelligitur quod notat *Inno. & cõiter omnes doc. ex. de accusa. in c. qualiter. 2.**

An in causa hæresis probentur testes singulares? & dicendum, ut sup. in §. præcedenti secundum *Hof. ubi supra quod non sufficiunt testes singulares quoad condemnationem pœnarum, secus quoad impositionem pœnæ, & quoad istum secundum casum facit dictum *Inno. in d. c. & facit quod not. Io. de Imo. in**

*cle. 2. de hære. ubi dicit quod licet in alijs criminibus tutius sit nocere absolueri, quã innocentem condemnare, tamen in hoc crimine in dubio præsumendum est pro hæresi quoad effectum penitentia imponendæ, ut de præsumpt. literas: & sic intelligitur quod no. *Inno. de sim. sicut. ubi dicit quod licet in alijs criminibus requirantur probationes luce meridiana clariores, tamen in crimine hæresis sufficiunt minores, secundum eundem *Inno. & habetur in l. 2. C. de hære.***

No. quod duo testes in actu grauisissimi præiudicij sufficiunt ^b ad probandum crimen et contra Papam ^c ut est *gl. sin. in c. præful. 2. q. 4. secundum Ab. in c. quoties de tes. & in c. tertio loco. e. ti.*

Quid si essent duo, uel tres testes singulares, quod confiterentur contra tertium, an possint coniungi ad faciendum indicium, uide supra indicium.

Testes pnt dici ^d singulares duobus modis. *Bal. 10. col. de cõtro. inuesti. c. j.*

Ponamus quod duo uel tres testes deponunt contra hereticum, unus deponit super uno articulo, alter super alio. uel unus dicit eum dixisse, uel fecisse quædam hærelia uerba, & alius dicit uidisse, seu audiuisse alia uerba hæretica, quæ non sunt illa propria quod primus uidit, & dixit, nunquid iste testificatur propter tales testes damnandus erit? & uidetur quod non, quia isti testes sunt singulares, ut extra de elect. in c. in Genesi, & c. bonæ, cum si. & c. cum dilectus, eo. ti. sed tu dic quod si generaliter inquiratur de hæresi, quod per tales testes dānabitur per talia dicta, quia omnes isti testes probant eum tendere ad ueritatem nequitiam sceleris. s. hæresis, & cõcordat ad unum effectum, seu finem, & hoc sufficit, ut *C. de hæretic. Arriani. C. de pœ. qui sententiam. uide de hoc supra*

probationes. sed ubi non inquirunt generaliter contra aliquem, sed specialiter super aliquo articulo certo, siue super certa specie, tunc tales testes possunt dici singulares, quod nota: & non crederetur eis per allegata iura, ad quod extra eo. c. ult. & quod non. ff. de test. l. hoc carmen. §. testes. uide infra ista litera in §. supra dictum est.

Item nota quod ubi locus, & tempus non sunt de substantia cause, ibi testes non sunt singulares propter varietatem temporis, & loci, ut in c. tua de acc. uide infra ista litera, in aposti. §. item testis licet deponat.

Utrum testes singulares probent regulariter dicendum secundum Panor. in c. bonæ memorię, el. j. de elec. quod non: ratio quia diuersitas temporum potest inducere diuersitatem rerum, ut in c. in presentia, de prob. & dicuntur testes singulares quando deponunt super diuersis factis, ita quod quilibet est singularis de facto suo respectu obiecti. sed quando obiectum, super quo deponunt, fuit representatum sensibus testium eod. tempore, tunc sunt contestes & non singulares, quia tunc videntur deponere de facto eodē, concor. huic sententię text. in c. cum dilecti, de electio. & c. tam literis, de testi. limita tamen quod testes singulares non probant, prout limitat glo. in l. ob carmen. ff. de testi. & Ange. in disputatione, quę incipit, Astensis miles. facit quod notat glo. 12. q. 9. c. nihilominus, & c. testes, & per Innoc. & Io. An. in c. qualiter, & quando, el. 2. de accu. ubi patet quod possidens rem potest probare per testes singulares. & sic dic in similibus.

Item an per istos testes singulares, solum, uel saltem cum infamia pos-

sit inquisitor iuste aliquem condemnare? & dicendum quod non nec cum infamia, ut extra de testi. tam literis. Et cum in hoc crimine nemo sit ex presumptione damnandus, ut de presumptione literas. sed hoc casu ratione infamię indicetur purgatio, & etiam ratione suspicionis uehementis, quę confurgit ex dictis testimoniis: sed insuper relinquatur arbitrio inquisitoris ut procedat secundum quod sibi uisum fuerit, quando tales testes singulares occurrunt, ut habetur in quibusdam literis cardinalis Albēsis sedis Apostolicę legati ad inquisitores. ubi sic dicitur ad literam. Cum nuper dominus, & infra. quando uerō testes singulares sunt in dictis, concordant tamen in substantia rei, seu in effectu, relinquatur inquisitoris arbitrio, ut sicut ei secundum Deum uidebitur, sic procedat, maximē si fama consistat, & idoneitas, & fides deponentium, contra quem fuerit inquirendum. hoc ibi. in consultationibus uerō, & consilij legatorum sedis apostolicę in literis Clemētis, & Urbani quarti, Pręcunctis, pręmissis multis priuilegijs, dicitur sic, obseruanda est statuta tam per sedem apostolicam, quā in consilij delegatorum eiusdē sedis prouidē ædita, quę negocium catholicę fidei tangere dignoscuntur sicut prouisioni negocij, & argumento fidei fuerit opportunum. Sequitur clausula generalis, Plena sit uobis, & singulis uestrum presentium tenore facultas.

Item si unus testis dicat, quod audiuit aliquē dicere quod Xps non uenit ad crucē, & alius testis dicat quod audiuit ab illo quod persone trinitatis non sunt æquales, an isti testes singulares probent illū hereti-

reticum? & uidetur quod non licet aliqui doc. teneant contrarium secundum An. de Butr. & Io. de Imo. & Ab. siculum, in c. cum oporteat, de accus. & per eundem Ab. in suo cons. 53. si intra.

Item nota quod testis singularis cum dicto alterius testis facit uehemens indicium, dictum est Cy. in l. 2. §. si. ff. si cer. pet.

Nota quod pauci testes affirmantes præferuntur multis negantibus. Inno. de verb. signifi. quid per nouale. adde non. per Io. And. in capitu. 1. de præscrip. lib. 6. glo. in l. diem. §. si plures. ff. de arbitris. Sed qualiter intelligatur quod magis credatur duobus testibus affirmantibus, quàm centum negantibus, uide Abbatem in ca. cum in tua, de testibus. de quo ultimo uide Angelum in 1. constitutione. forum. in 3. colum. & Ab. in capitu. bonæ memorię, primo, in 8. col. de electio. & Baldum in d. ca. ad nostram, de probatio. doc. post gloss. in l. diem proferre. §. si plures. ff. de arbitris. Nico. de Neapo. in l. 1. ff. de ven. inspiciē. ubi refert Macagnum de Azoguidis, quod gloss. dicti §. si plures est uera, nisi negates deponant de peritia artis suę, uel debet intelligi in testibus negantibus, sensum. uel loquitur de negatiua non contractata. l. lacus & stagna licet. ff. de acquiren. rerum dom. sed illa regula habet locum in negatiua credulitatis, uel purgationis, secundum Abbatem in d. c. bonæ memorię, uide Brixiensem in dictione, testium innouatio. §. 85.

Item non. quod si duo testes deponunt, quod potestas fecit aliquem cõfiteri per vim, licet decem alij testes deponant de spontanea confessione, creditur potius deponentibus de vi, quia deponunt de actu corporali, & uisibili

ut scilicet quia uiderunt eum torqueri. sed alij deponunt de actu mentali præsumpto, & inuisibili, qui est soli notus Deo, ut non. Inn. extra de renū. c. super hoc, & Bald. in l. obseruare. ff. de of. proconsul. & etiam dicit Bald. quod si instrumentum notarij dicit quod sponte. nam reprobat per duos testes, quod est notabile. de hoc etiā per Montaluum fo. Legunt. ti. delos mandamientos delos acaldes, l. 2. in 5. col.

Per quos testes possit fieri plena probatio in crimine heresis? Et quidā dixerunt, quod ad effectum condemnationis non sufficerent duo testes, ut prædictum est. pro quo allegant. c. ex communicamus. §. adijcimus, de hæreticis, & non. Host. in sum. eod. titu. §. qualiter. ubi subiungit, quod odiosum uidebatur quod in tanto crimine damnaretur quis ex dictis duorum testimonium. sed in contrarium facit c. ut officium. §. uerum, de hære. lib. 6. & Io. de Ligna. in cle. 1. eo. ti. in fi. dicit non esse dubium, quod per unum testem, & famam quis non possit damnari de tanto crimine, ut non. de tes. in capitu. tam literis. & idem tenet Matthe. edit. cle. c. allegat notata. de test. ueniens. & similiter nec ex presumptione, ut de præsump. literas: tamen uidetur quod per duos testes possit damnari. ad quod nota. Inno. de simo. ca. sicut. ubi dicit quod licet in alijs criminibus requirantur probationes luce meridiana clariores, tamē in crimine heresis sufficiunt minores, ut prædictum est. C. de hæret. in l. 2. Et cum leuia signa sufficiant ad conuincendum quem de hæresi, ut in ca. literas, de præsumpt. sed hoc dictum debet intelligi secundum notata in dicta l. 2. & sic transit Io. de Imo. in d. cle. j. idē tenet do. Car. Zab.

vbi propter regulam generalem, quæ habet q̄ sufficiant duo testes ad probandum crimen, nisi ubi contrarium reperitur, ut in c. licet̄ uniuersis, & in c. in omni negotio, de tes. idem tenet Io. An. & doc. in c. ut officium. §. verū de hær. lib. 6. Et hæc opi. uidetur mihi uera. pro qua facit glo. & notabilis in simili. 2. q. 4. præful. nec obstat tex. in d. §. ad iurimus, quia non requiritur ille numerus testium ad conuincendum plures. & inde est q̄ ille text. remittit hoc arbitrio iudicis, ut si uideat pro multitudine hæreticorum expedire, nedum tres, sed etiā plures, & adhuc totam viciniam possit ad testificandū cogere.

Et tamen speciale in hoc crimine, ut dictum est in §. 3. istius literæ testis, q̄ testes qui aliās a iure repelluntur a testimonio contra fideles, ut ca. pagani. 2. q. 7. & c. iudæi, & c. licet̄ vni ueris, de testibus, de quorum numero isti hæretici non existunt, Itē quia non apparet specialitas in iudæis, ut illi magis admittantur, cum sint pessimi infideles, ut j. q. 1. nonne, de quo superius dictum est, admittuntur etiam omnes qui superius sunt nominati. s. participes, & socij criminis, p̄sertim in defectum aliorum testiū. & sic hæreticus cōtra hæreticum admittitur, ut supra dictum est, & habetur in d. c. in fidei fauorem. Et per illum text. dicit Panor. in c. literas, de præsump. et fratrem esse cogendum contra fratrem super dicto crimine ferre testimoniū & etiam admittuntur domestici, & familiares eorum, cum istud crimen sit secretum, quia melius & apertius per familiares, quàm per alios probari poterit, ut in l. consensu, C. de repu. quimmo serui contra dominos admit-

tendi forent, quia admittuntur in crimine læsæ maiestatis, ut in l. fi. C. ad legem Iul. maiest. ergo a fortiori in crimine hæresis, cum longè grauius sit æternam quàm temporalem ledere maiestatem. & hanc argumentationē facit tex. in simili in c. uergentis, de hæreticis. ad idem tex. cum gloss. 1. 2. q. 2. quæstionem. periuri etiam admittuntur, dummodo cōtra se, & cōtra alios in hoc crimine attestantur, dum tamē ex manifestis apparuerit indicij tales nō animi leuitate, aut odij fomite, seu corruptione pecuniæ, sed zelo fidei orthodoxæ uelle deponere, aut dictū suum quod ante in forma testimonij deposuerant, ea quæ prius tacuerant reuelare. Et hoc in fauorem fidei specialiter conceditur, ut in cap. accusatus. §. licet̄, de hære. libro 6. Ex quibus limitabis tex. in capi. præterea, de res. cogen. quatenus de corrigendo dictū testis loquitur, & nota. per Barto. in l. eos. ff. de falsis. aduerte tamen iuxta hoc quod cum isti inhabiles admittuntur, ita demum fides dictis eorum adhibetur, si ex uerisimilibus coniecturis, & ex numero testium, & ex qualitate tam deponentium, quàm eorū, cōtra quos deponitur, ac alijs circumstantijs sic testificantes non falsa dicere præsumantur, ut in d. cap. in fidei fauorem.

Conspiratores tamē, & inimici capitales non admittuntur in crimine hæresis, sicut in alijs exceptis criminibus, pro quo optimus tex. in ca. per tuas, el primo, de simo. Et nota quia hoc ualet generaliter ad omnes casus, in quibus minus idonei testes admittuntur. Quid autē considerari debet in alijs exceptis criminibus. circa testes criminosos, an admittantur, uide gloss.

1. q. 1.

1. q. 1. si quis episcopus, & 2. q. 1. Deus omnipotens, & per docto. in d. ca. per tuas, de simo. Intellige tamen prædictos inhabiles testes in hoc crimine admittendos fore contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum. quod non tamen sic essent admittendi, si pro eorū parte inducerentur, ad hoc ut de hoc crimine se purgarent, quia eo enim casu requirerentur testes omnino integri, & sine aliqua suspitione, & catholicæ fidei zelatores, ut de hæreti. ca. filij, in fi. lib. 6.

An autem huiusmodi testes suspecti, & inhabiles cū examinantur, sint tormentis subiiciendi? uide gloss. 1. 5. q. 6. in summa, quæ dicit sic, si est seruus, uel uilis persona, uel si sit liber, & sit criminofus, & infamis, uel obfcurus, aut ignotus. tales enim sine tormento non admittuntur. de quo uide infra tortura, quia etiam torqueatur quælibet libera persona, licet nō sit uilis, dum tamen uacillet in testimonio. de hac materia uide etiā Bart. in l. ex libero. ff. de quæstionibus, & in l. 1. ff. eo. Et nota q̄ uiles testes torquentur in exceptis criminibus, ut 4. quæst. 3. si ea. & etiam in exceptis criminibus torqueatur accusator, ut 6. q. prima, §. verum. C. ad l. Iuliam maiest. nullus, in fi. sed in ciuili nunquā torqueatur aliquis nisi in defectum probationum, ut in aut. de testibus. §. sanctimus, col. 7. de hac materia uide 5. q. 5. illi qui. Et q̄ uiles personæ non admittantur, nec credatur eis sine tormentis, habetur. 4. q. 3. in §. si res, cuius principium, in c. placuit, siue in §. item in criminali, in d. c.

Sed quæro iuxta prædicta an id, quod dictum est de minus idoneis te-

stibus admittendis in crimine hæresis, habeat locum tantum, quando proceditur per uiam inquisitionis, aut etiam habeat locum quando proceditur per uiam accusationis, uel denunciationis, aut per uiam exceptionis? & uidetur quod sic, quia eadem est ratio, scilicet fidei fauor, & odiū criminis. & ergo idem ius, de rescrip. inter cæteras, & sim. Contrarium tamen concludit gloss. in d. c. in fidei fauorem, quia ab illo iure regulari, quocauetur tales personas ad testimonium admitti non debere, non est recedendum, nisi quantum reperiatur a iure permiffum. qui ergo accusat, uel excipit, habeat probationes idoneas, ut supra dictum est in litera, accusatio, quæ nō est ita accusatio fauorabilis, sicut inquisitio, ad hoc 2. quæst. 7. si quis episcopus. & uerbum istud inquisitionis debet aliquid operari, nam aliter ad quid fuisset expressum, ut de decimis, ad audientiam, cū concor. & sic transit prædicta gl. sed contrarium tenet Arch. in d. ca. in fidei, & allegat. 2. quæst. 7. c. hæreticus. sed Io. An. tenet gloss. in nouella, & ad cap. si hæreticus, respondet quod non, ut ibi dicit glo. Et hoc quidem probat text. in d. c. in fidei fauorem, quia si ille text. teneret, nō essent necessaria dicta decretorum, & sic transit ibi dominus Ioan. And. recitando prædictos doct. Ego tamen potius tenerem opinionem Arch. pro quo facit, quia eadem ratio est utrobique, scilicet fauor fidei. ex qua ratione etiam in pœnalibus attentis quod expressa est in lege, argui potest ad similia, ut est text. Inst. de legi. patro. tute. in princ. & glo. in cle. 1. de elec. de tempori. ord. c. 1. lib. 6. Præterea dispositio prædicta non

est odiosa, imò fauorabilis, cum non in odium hæreticorum principaliter, sed in fauorē fidei sit inducta, ut tex. innuit ibi in prin. vnde illud est considerandum, & non odium hæreticorum, quòd venit in consequentiam, iuxta glo. c. sciant cuncti, de elec. lib. 6. & l. qui exceptionem. ff. de condit. indeb. nec est simile de accusatione in alijs criminibus intentata, sicut de accusatione facta in causa hæresis. nā & si in alijs criminibus accusatio dicatur genus illaudabilis intentionis iuxta moderationem prædictam, non tamen sic est in crimine hæresis, ut superius dictum est. posset etiam dici quod ille tex. non se restringit ad processum inquisitionis, quia non dicitur, cum proceditur per uiam inquisitionis, sed dicit in fidei fauorem concedimus, ut in negotio inquisitionis hæreticæ prauitatis, & loquitur Papa inquisitoribus, ut patet in superscriptione, de quibus certum est, quòd licet per uiam accusationis, uel denunciationis, siue inquisitionis possunt procedere semper: tamen appellantur inquisitores, & eodem modo, & ex eodem nomine appellatur negotium inquisitionis, licet per uiam accusationis, uel exceptionis cognoscant. Et per hoc fundata satis manet ista pars, & responsum est ad motiua contraria, uide infra ista litera, in §. item an illi testes, & supra ista litera. §. 3. circa prædicta.

An si testes recusant deponere uel uenire ad deponendum, nunquid inquisitor poterit eos cogere testificari; & uidetur quòd non, ut extra de test. cogen. dilectorum, & quòd ibi nota: sed hoc intelligitur in alijs criminibus, cum in crimine hæresis sit spe-

cialis, ut de hæreti. c. ex communicamus. §. adijcimus. nam nullus potest excusari testificari de his, quæ scit circa crimen hæreseos, licet super tale tacendo uotum, uel iuramentum antea fecisset de non manifestando: uel licet haberet aliquod priuilegium de non testificando, quia licet ueritas quandoque posset celari hosti, uel persecutori, nunquam tamen est celanda, dum ueritas inuestigatur, ut 2. 2. q. 2. ne quis. nec super tali esset seruandum in iuramentum, uel uotum, ut 2. 2. q. 4. in male, & extra de test. cogen. c. peruenit.

Nota quòd qui celat ueritate, peccat mortaliter, ut est glossa in c. ex literis, de iureiur. in fi. & glossa in c. cum nuncius, de test.

Item nota quòd si necesse est, testes possunt repeti, si confusi deposuerunt, uel si non dixerunt de causa scientiæ, uel de alijs, ut nota doc. maximè Dominicus, in d. c. ut officium, post Io. An. quinimo post publicatas attestations possunt alij testes recipi, si ex officio & non ad petitionem partis iudex procedat.

An, & quando possit testis corrigere dictum suum postquam deposuit? & dicendum quòd incontinenti, secus autem ex interuallo, ut est tex. in c. j. de testi. cogen. glossa in aut. de testi. §. quia uerò. sed hoc limita uerum secundum Bart. ubi testis uult corrigere sponte, secus si timore tormentorum, quia tunc potest corrigere etiam ex longissimo interuallo, & iste est tex. sing. secundum Bart. ibi. in l. si postulauerit. §. sed si negauerit. ff. de adul. uide de hoc in singula. Ludo. in fine primi tractatus. & uide etiam. ff. de fal. in l. eos, & in c. accusatus. §. licet,

cet, de hæret. lib. 6. uide supra corrigere. & nota quòd confessio facta per metum uel fraudem non ualet, ut supra confessio, in §. non ualet confessio facta metu mortis.

Item nota quòd quando aliqui testes mediante iuramento dixerunt de se. & de alijs, & post illam suam primam depositionem uolunt emendare, & corrigere dictum suum super his quæ dixerunt, & de facto emendarunt, & correxerunt dicta sua, & dixerunt contra complices suos. nunc quaeritur quòd cum isti tales sint periuri eo quòd primò celauerunt ueritatem, & periuri secundum iura etiã post penitentiam in criminalibus a testimonio repellantur, an per testimonium istorum sic factum sit contra complices suos procedendum? super quotaliter respondetur, quòd cum crimine hæresis sit exceptum, quòd si ex manifestis indicijs apparuerit talis non animi leuitate, ac fomite odij ductos, seu corruptos pecunia, sed zelo fidei tanquam penitentes propriæ culpæ asserere quòd prius talia tacuerant, & uoluit in hoc errorem suum corrigere, ac alios nominari, stari debet dictis eorum in fauorem fidei, nisi aliud obstitit attestations eorundem, ut est tex. de hoc in d. capi. in fauorem, & habetur in quadam extrauag. Urbani quarti, quæ incipit, Super nonnullis.

Sed ponamus quòd testis primò deposuit in negotio fidei coram inquisitore, postea uenit coram ipso inquisitore & reuocat, & retractat dictum suum expressè dicens quòd ex typo malitiæ, & fraudis primò deposuerat fraudem, & falsum, & modò dicit quòd ea quæ deposuit, non sunt

vera, & dicit contrarium primo dicto, nunquid stabitur primo dicto, uel reuocationi secundæ? & circa hoc dicendum, quòd si testis primò deposuit de fide contra hæreticum propter reuocationem ipsius factam ex interuallo non eneruatur primum dictum ipsius, licet suæ fidei aliquàlter detrahatur, quia ex quo loqui potuit parti inquisitæ præsumitur corruptus, & quòd ex subornatione uenit ad reuocandum, & sic suæ reuocationi non statur, de præsumpt. literas, & de test. cap. cum causam, el. 2. & de testibus cogendis. c. præterea, & ibi nota per Inno. in hoc concor. aut. de testi. §. quoniam, col. 7. m

Si uerò deposuerit per hæretico, seu in defensionem inquisiti, & postea retractat, & reuocat primum dictum, & uult deponere contra illum inquisitum, in cuius fauorem ante deposuerat, certè tali casu stabitur secundo dicto, & retractabitur primum, quod fuit in fauorem inquisiti, nisi appareat quòd secundo modo deponat ex odij fomite, uel ex mala uoluntate, seu leuitate, ut extra de hæret. lib. 6. in c. accusatus §. licet. Et ratio diuersitatis est fidei fauor, & detestatio criminis, ut ibi patet, & eodem titulo in fidei fauorem. Nec propterea tollitur quin iste testis qui confitetur se falsum dixisse ueniat puniendus per inquisitorem, quia eum poterit punire, ut infra dicetur.

Nunc uidendum est, si testis deponit falsum coram episcopo, uel inquisitore quomodo de hoc debeat puniri, & per quem. n Et dicendum quòd contra falsum testem duplex est uia, per quam talis falsus testis punitur. una est uia ordinaria, uidelicet legis

Cor. de fal. & ista intelligitur per iudicem competentem, & ordinarium si deponentes accusabuntur coram eo. ut ff. ad l. Cor. de fal. l. eos. alia est uia extraordinaria pro motu iudicis, cuius aures uiolauit, dicitur enim esse ingressum secretum ipsius, ut C. de testi. l. nullum, & ita notat. ff. de testi. l. qui falso. unde in hoc casu punietur testis per episcopum, uel inquisitorem, in cuius examine, uel iudicio noscitur deposuisse falsum testimonium, & pœna quæ infligetur hoc casu per eum, erit arbitraria pro motu ipsius, cum non inueniatur a iure determinata, ut ff. de effra. l. 1. §. expilatores, & de of. del. de causis. Et si uidebitur huic testi imponere pœnâ pecuniariam, poterit, ut extra de pœ. c. 2. & extra de hære. c. 1. in prin. in cōpilatione clemen. de hac tamen impositione pœnæ pecuniariæ latè dictum est supra in litera pœnitentia, & quæ sententia, & qualiter contra eum procedatur, uide supra sententia.

Quis autem dicatur falsus testis, seu falsum testimonium deponere? & dicendum quòd falsus testis est ille, qui dicit mendacium exprimèdo falsum, & etiam qui subprimit, & celat ueritatem, casus est extra de fal. c. 1. & semper intelligendum est hoc scienter, & dolosè, quia sine dolo falsum non committitur? ut C. de fal. l. nec exemplum.

Sed ponamus quod iste testis in suis dictis uacillat coram inquisitorè, quid tunc erit faciendum? & dicendum quod in tali casu inquisitor poterit eum ponere ad torturam, sicut o uacillantem in alijs criminibus posset torquere, ut ff. de quæstion. l. ex libero, & l. de minore. §. tormenta, de quo uide in-

fra tortura. Quid si testis deponat coram inquisitore ita obscurè, & ita cōfusè quòd per eius dicta non possit elici ueritas? & dicendum quòd inquisitor poterit eum uocare secundò, & examinare, ut clarè deponat, ut extra de testi. c. per tuas, & ca. cum clamor, ar. ff. de quæst. l. repeti, cum fi.

Item an illi testes inhabiles, qui recipiuntur in fidei fauorem, tales admittantur pro reo criminoso, si pro eo inducerentur ad hoc, ut de crimine se purgaret? Et dicendum quod non, quia hoc enim casu requirerentur testes omnino integri sine aliqua suspitione, & catholicæ fidei zelatores, ut in c. filij, de hæreticis, lib. 6.

Nota quòd non dicitur testis idoneus ille, quādo ex eo quòd deponit, potest sibi resultare honor, laus, uel uituperium. nota de testi. cum nobis. 2. q. 7. statuendum, & c. nuper, & c. literis, de testi. & in c. pen. & fi. eodem tit. lib. 6. & in l. nē in arbitris. l. omnib. C. de test.

Vtrum confitens, consocium criminis sit testis idoneus contra sociū? & dicendum quòd non, ut no. glo. in l. si filium. C. de libe. causa. & ideo nō debet interrogari de consocijs, ut in l. si. & ibi per doc. C. de quæstio. intel. lige quòd non debet interrogari in alijs criminibus non exceptis, ad hoc ut sit testis, sed bene potest interrogari, ut per eius dictum posset inueniri ueritas ab alijs. uide in sum. Ange. confessio delicti. §. 4.

Nota quòd quando iudex non habet notam cōditionem testium quos recipit, debet mittere secretè ad loca in quibus morantur, & inquirere secretè de uita, & moribus, & conditione eorum, ut sciat quibus testib. credere

dere debeat, ut ff. de testi. l. 3. §. tu magis. Iac. de Are. qui hoc colligit ex l. j. §. si curatores. ff. de magi. conue. ubi Bal. dicit, quòd in hac inquisitione secreta non erit pars citanda.

Vtrum testes in generali inquisitione p recepti sufficiant ad condemnationem? & dicendum quòd si generalis inquisitio fiat in ciuitate, uel diœc. tunc ex testibus in illa generali inquisitione receptis, & examinatis, etiam si sufficienter deponant, non sufficiunt ad aliquem condemnandū. sed oportet quòd eo nominatim uocato, & data sibi copia defensionis contra eum procedatur, & iterum probationes sufficientes fiant, ut uoluit Innoc. de electio. in ca. bonæ, el. j. & Spe. de noto. cri. in prin. imò ex talibus probationibus in generali inquisitione habitis adhuc ad torturā non posset procedi iuxta doctrinam Bar. in l. fan. ff. de quæstio. de quo uide infra tortura, & uide infra in 2. §. subsequenti.

Qualiter testes semel recepti in generali inquisitione examinentur per sua dicta in speciali, uide sup. examinatio §. an hoc procedat, in fi.

Nota quod licet testis in mortis articulo constitutus dicat se aliàs falsum ante deposuisse, non propterea nocet parti. dictum est Bar. in l. si quis in graui. ff. ad Sil. uide Bal. in aut. si dicatur. C. de testibus. q.

Testis deponēs in inquisitione generali non facit fidem in speciali, nisi iterum iuret, & deponat. Ab. in c. præterea, de test. co.

Nota quòd testis secundo inductus super eodem ad alium effectum potest dicere, Ego dico illa eadē quæ dixi in prima depositione, & hoc est

cautum, nè notetur de contrarietate, & uide Bar. in l. eos. ff. de falsis. ubi dixit quòd non reperit istam quæstionem tactam, & quòd iudice acquiescente ualebit tale testimonium. sed iudex potest nō admittere, ut audiat testem, & uideat qua constantia seu trepidatione loquatur. ar. l. de minore. §. tormenta, ff. de quæstionibus, & consuluit testi, ut faciat sibi exhiberi primam depositionem, uel protestetur in fine depositionis, quòd nunc ita recordatur, sed uult per omnia dixisse ut primo, quia tunc melius recordabatur. & sic per hanc relationē euitabit uitium contrarietatis. facit quod in simili nota. Innocen. in c. cum uenerabilis, de exce. & Abbas in ca. cum in tua, de test. in 2. col. uide supra examinatio.

Testes in causa criminali sunt producendi coram iudice, etiam si sint extra prouinciam. Abb. in cap. constitutus, de test.

Nota quod testes inducti per aduersarium meum ad certum articulum probandum, possunt peti a me examinari super alio articulo, seu super tota causa, dummodo non resultet contrarietas, uel iuris ordo per turbetur, Abb. in capitu. de test. in titu. de test. in prin.

Item nota quod si in inquisitione generali aliquis inuenitur culpabilis, quod potest procedi contra eum ad impositionem pœnæ ex illis probationibus in inquisitione generali receptis, nec est necesse ut ille probationes de nouo specialiter recipiantur, sed satis est illum nominatum citare ut ueniat ad opponendū, si quid opponere uult. Et hoc intelligo, quādo inquisitio uidetur formata con-

tra quemlibet. & ideo repertus culpabilis ex priori tela iudicij uenit puniendus. & p hoc uidetur similis text. secundum unam lectionem in c. per inquisitionem, de elec. facit quod nota extra de conf. cap. unico. Quid enim si inquisitio esset generaliter formata, non restricta ad certum genus personarum: ut puta reperto homine mortuo iudex generaliter procedit ad inquirendum, & hac generali inquisitione per testes inculpatus est Titius, quod nullo modo fuerat uocatus in generali inquisitione, nunquid ex illis probationibus possit ille puniri, an iterato contra istum debeant iidem testes recipi? dubium est pulchrum. & uide singulariter Inno. in c. bonæ, de electi. hoc Ab. in c. ad petitionem, extra de accusatio.

Quando testimonium duorum, vel trium sufficiat, uel non, & quæ discordia testimonij afferat inefficaciam testimonij, Tho. 2. 2. q. 70. ar. 2.

An duo testes probent sufficienter in causa criminali? docto. de hæreticis, excommunicamus. tex. 2. q. 4. per totum. Arch. in c. ut officium, de hæreticis, lib. 6.

Casus in quibus non sufficiunt duo testes, uide glo. 2. q. 4. in sum. gl. in regula, plura, lib. 6.

Nota quod si testis post depositionem dicat falsum deposuisse, non pre iudicat, ei in cuius fauorem deposuit. Bar. in l. diuus. ff. de re iudica. refert Pet. de Anc. in c. accedens, de crimine falsi.

Qui testes dicantur fide digni, collige per docto. in ca. testimonium, de testi. & c. licet ex quadam, qui matri. accusa. pos. in super. 2. q. 7. non potest, & c. testes. secundum Arch. de te

sti. c. 3. lib. 6. super uerbo fide dignos, & ibi conor.

An testis ignotus sit habilis ad testimonium, Archid. 3. q. 7. canonicam. Inno. de accusat. inquisitionis, in glo. ex hoc loco.

An testis debeat esse notus, uide ff. de testibus. l. restium. 4. q. 3. testium. in aut. de testi. §. si uerò ignoti, coll. 7. 4. q. 6. canonica, & ibi Arch. de accusat. inquisitionis, & c. cum P.

Vtrum idem qui est accusator in causa criminali, possit esse testis, uide supra accusatio. §. utrum idem qui est accusator.

Testimonium sde auditu proprio, seu alieno an faciat plenam probationem? uide supra probationem. uide supra probationes.

An mulier possit esse testis in causa criminali? & dicendum quod non, nisi quando proceditur per uiam inquisitionis. glo. in ca. quoniam, de testibus. adde 23. q. 5. mulierem, de uerbo. signifi. forus. Spec. tit. de teste. §. 1. uer. item quod est mulier.

Socij criminum admittuntur ad testificandū solum quo ad presumptionem, & indicia, ut dicit Inno. in c. 1. & in c. quoniam, de testi.

An carceratus possit esse testis, uide supra carcer.

An hæreticus possit esse testis? & dicendum quod non secundum Bal. in marga. uer. crimen, uer. hæresis. Contrarium probatur in l. quoniam. C. de hæreticis. & tenet Bar. in l. Casius ff. de senato. & ibi gloss. nota Bar. in l. cunctos populus. 2. char. Et olim distinguebatur, an in alijs criminibus hæreticus possit testificari, ut 2. q. 7. si hæretici, & c. plerunque. sed hodie dicendum quod non admittitur dupli-

plici ratione. prima quia est excommunicatus, & excommunicatus repellitur, in c. ueniens, el 2. de testi. in fi. secunda ratio, quia est in peccato mortali, ut de hæreticis, lib. 6. in c. super eo, cum fi. de sum. Trin. & fide catho. sed dicendum secundum Bar. in d. l. quoniam, quod non potest esse testis in iudicio, sed in contractibus, uel quasi, & in testamentis sic, ut in Specu. titu. de teste. §. primo, uer. quid de portantibus, & uer. item quod est Iudeus ubi dicit quod non potest contra Christianum, sed contra hæreticum sic. ite & pro Christiano, ut ibi, & de officio om. iudi. §. 4.

Nota quod conditio testis attenditur tempore depositionis, ut in l. 1. C. de testi.

An possit quis testificari de his quæ uidit in puerili ætate? & dicendum quod sic, ut 37. di. in c. relatum, & ibi glo. super parte, in pueritia, & de conse. di. 4. eum itaque, & ca. placuit, & 26. di. deinde. Nam & liber factus potest testificari de his, quæ uidit cum esset seruus, ut ff. de uer. sig. notionem. §. vlti. ar. contra quia hæc ætas nescit quid agat, ut C. de fal. mone. l. 1. & impubes nihil intelligitur scire, ut ff. de iuris, & fac. ignoran. l. vlti. & dicendum quod si fuerit capax doli, quod bene potest de eo, quod tunc uidit, testificari de puro facto, sed non de circumstantijs, scilicet qualiter quid factum sit, quia in hoc facile potuit falli pueri memoria, quod satis credo.

Item pupillus potest esse testis factus maior de his quæ uidit in pupillari ætate, glo. in l. 3. §. lege, in uer. impubes. ff. de testibus. ubi Bart. & in l. notionem. §. 1. in glo. vlti. ff. de uerbo. signific. quod est uerum, si erat proxi-

mus pubertati, aliàs secus. Barto. in d. l. notionem, & in l. ad testiū. §. 1. uer. per hoc dicit glo. ff. de testa. adde glo. in §. sed neque, in uer. impubes, in sti. de testa. & Ange. de Aret. in §. testes, eodem tit. Item uerum, quando certa ætas in testibus non requiritur, ut in testa. gl. est. 37. di. relatum, in glo. fi. & ibi Arch. in Spec. de teste. §. 1. uer. ite excipitur, quod est impubes, & in uer. sic. sed nunquid factus pubes. Io. An. in c. ex parte, de cor. uitia. aliàs non gl. est. 3. quæst. 9. testes. docto. & Innoc. in capitu. cum nobis, de præscrip. sed an in criminali? gloss. in l. in uiti. ff. de test. & in l. in testimonium, eodem tit. quod non. & Spec. in d. uer. item excipitur, & Barto. in l. 1. §. impubes. ff. ad Sillania. ubi etiam dicit quod non facit etiam indicium. & de hac materia, an testis possit testificari de his quæ uidit, & percepit, quando erat impubes, uide Hof. in c. fina. de sen. excom. tex. de cle. per fal. pro. i. glo. de conse. di. 4. placuit, & c. se. glo. in sti. de testa. §. sed neque.

Item an minor 20. annis sit sufficiens ad testificandum in criminalibus. & dicendum quod non, ut d. l. testimonium. ff. de testi. & ibi Florianus, licet examinari possit ad aliquam intentionem iudicis, ut faciat indicium, non autem plenam probationem, & hoc si in inquisitione fuerit examinatus, & sic ex merito iudicis officio, non ad partis petitionem, & sic in inquisitione poterit examinari per in ditionem, non autem in accusatione, nisi iudex eum examinet ex mero officio, non autem ad petitionem meri accusatoris. ita dicit Gui. de Suza. & ibi etiam uide Florianum in dicta l. in testimonium. ff. de testi. & doc. solent allegari

re in hoc unam gloss. pro singulari in l. si. C. ad Sill. in hac materia minor facit indicium ad torturā, licet nō possit in criminalibus testificari. quibus Ludouicus de Roma in l. 1. §. impubes, solebat allegare simile in d. l. in testimonium. ff. de testi. uide Bartol. in hac materia per illum tex. in l. de minore, in prin. ff. de quæf. & ibi ponitur an minori in criminalibus faciat indicium, & multa alia in hac materia de iure canonico allegat Bal. in d. l. in testimonium, in lectura sua, sed in additionibus: ibi eum omnino uide limitā. prædicta per glo. in d. l. in testimonium, ibi uide Saly. adde Barto. in l. ex libero, in si. ff. de quæstionibus. hæc Ang. in addi. in §. comparuerunt, in 4. col. in fine.

Infamis non potest esse testis, nisi cum tortura. glo. nota, in aut. de testibus §. 1. in fin. & ibi Angel. & Azo. in sum. de testi. 1. col. ubi dicit infamem cum tortura admitti ad testificandum in causis pecuniarijs. uide doctor. & Bar. & Bal. in l. 1. C. de sum. Trinit. & fide catholica. Et dicendum quod in famis infamia iuris non potest esse testis, c. præterea, de testi. cogen. c. testimonium, & cap. licet ex quadam. de testi. l. 3. §. Iulia. ff. eodem ti. & ibi Bart. & in l. Casius. ubi plenè. ff. de senato. & Oldra. consi. 191. q. etiam uide per reu. titu. de teste. §. primo, ver. item excipitur q. est infamis, & versi. quid de portantibus, & de accus. §. 3. quod est uerum etiam contra infamem, & criminofum. Bar. & doc. in l. cum mulier. ff. solu. mat. & glos. in d. cap. testimonium. sed Barto. in l. in Arenam. C. de inoffic. tes. dicit contra, cum infamis contra eum opponat. uide in Spe cu. de teste. §. 1. uerficu. sed nunquid.

excommunicatus. si uero ueritas aliter haberi non posset, tunc admitteretur cum tortura, secundum Barto. in d. l. 1. C. de summa Trinitate item uerum, nisi in crimine hæresis, sacrilegij, læsæ maiest. fraudati census, fraudatæ annonæ, simoniæ, & per duellionis Spe. ubi supra de accusat. §. 1. Item uerum, si sit publicè infamis, gloss. nota & Barto. in l. si lege. ff. de testa. & Bal. in d. l. 1. 2. quæf. 2. Lanfran. in cap. quoniam contra, in versi. exceptiones, de probati.

Infamis infamia facti potest esse testis in causis ciuilibus, licet eius fidei multum diminuatur. glo. & Barto. in l. 3. §. duæ causæ, ad Carbo. Barto. & Bald. in d. l. prima, de summa Tri. Ab. anti. in c. testimonium, de rescript. & Bal. refert in Marga. versi. infamis, sed non in causa criminali. c. testimonium, de testi.

An apostata possit esse testis? & dicendum q. nullus apostata potest esse testis, ut 3. quæf. 4. beatus: nec confanguineus, nec familiaris accusatoris. 3. quæf. 5. accusatoribus, nec inimicus accusati. 3. quæf. 5. accusatores. & generaliter qui non potest accusare, nō potest testificari, ut 3. quæf. 5. suspectos. sed hoc uerum in alijs criminibus, secus in crimine læsæ maiest. & in crimine hæresis, quia omnes præter illos qui sunt inimici capitales, admittuntur, ut supra dictum est. sed circa hoc nota quod si quis fuit hæreticus, uel apostata, & publicè pœnituit, & emendatus est, q. talis bene admittitur in testem, ut nota. Spe. ti. de teste. §. 1. uerfic. item hæc publica pœnitentia. u

An infidelis possit esse in alijs causis testis contra Christianos? & uide-

tur

tur q. non, ut 2. q. 7. non potest, de testi. Iudæi, & eo. ti. in cle. cum Iudæi. 1. di. multiplex, Spe. ti. de teste. §. 1. & in cle. 1. de testi.

Quæ est ratio, q. indistinctè omnis quicumque admittitur ad accusandū, ut dictū est supra accusatio, & q. est secus in teste? uide supra accusatio, in §. quæ sit differentia.

An iudex procedēs per inquisitionem possit denunciantem recipere in testem? & dicendum q. sic Barto. in l. diuus. ff. de cul. reo. in q. pe. quod non est in accusatione, ut in ca. licet Heli, de simo. & ibi nota. & sic dicendum etiam q. qui promouet inquisitionē, potest in ea testificari, dummodo nō sit inquisitionis minister. Inn. in d. c. licet Heli, de simo.

Item not. q. iudex potest esse testis in causa sibi cōmissa, si eam alteri delegauerit, Inn. de testi. dilecto.

Quot testes requiruntur ad probandum quem esse baptizatum? & dicendum q. unus testis sufficit, & plenè probat. gl. fin. in c. placuit, de infantibus, & de conf. di. 4.

An testes deponentes in inquisitione debeant astringi ad occulta reuelanda, uide supra denunciatio.

An quando proceditur per inquisitionem, uitietur processus, si testis nō deposuit de tempore? & dicendum q. aut tempus est de substantia contractus, y aut non. si est de substantia necesse est ut ponatur tempus, ut in matrimonio, & electione, & præscriptio ne. sed si non est de substantia, non uitiat testis. Spe. in trac. de teste, in §. iam de interrogatorijs, in ver. item de tempore, & extra de testi. ex tenore, & cap. cum causam, & 3. q. 9. nihilominus. uide supra inquisitio, & supra

tempus, & supra accusatio, & supra dies.

Item testis licet deponat de aliquo actu cum tempore, licet aliter nō certificet tempus, dictū unius testis trahitur ad dictum alterius testis tempus certificantis. no. Inn. in c. super his, de accusa. & Ant. de Butr. in consi. quod incipit, domina Orabilis.

An in inquisitione hæreticæ prouitatis possint trahi testes existētes extra dioc. ultra duas dietas, uide supra dieta.

An in causa inquisitionis citetur pars ad uidendum iurare testes, uide per doc. in cap. qualiter. 2. de accusatio.

Testes possunt recipi ad cautelam etiam parte non citata. ita dicit Hof. in c. bonæ, de electione.

In causa inquisitionis ualet receptio testium ante litem contestatā. Inno. in c. ueritatis, de dolo, & contumacia.

Item in causa inquisitionis possunt produci testes etiam post aperturā, & publicationem, de testi. cum clamor. quod est uerum ex officio iudicis, in quo non timetur de subornatione, quia præsumptio officij excludit præsumptionem doli. ar. l. si mulier. ff. de publica. & attestations semper sunt notæ iudici, & qui testes examinat, secus in parte, secundum Inn. in c. præsentium, & ca. ueniens, de testi. & nota q. quando iudex ex officio procedit etiam publicatis attestacionibus potest super eisdem articulis alios testes recipere. Inno. in d. c. cum clamor, de testi. Io. And. in ca. ut officium, de hæ. li. 6. Arch. in c. per hoc, eo. ti. & lib.

Nota ex isto §. quod quando iudex

dec

dex procedit per uiam inquisitionis, & tunc publicatis attestationibus potest iudex recipere novos testes ad offensam, vel defensam, quia testium publicatio impedit testium productionem, quæ fit a parte, non quæ fit ab inquisitore, ut no. Inno. in cap. cum clamor, de test. ut refert Bal. in l. fin. ff. de ferijs, quod tene menti, ut refert Motaluus fo. le. ti. de tes. l. 18.

Item nota quod iudex maleficiorum potest in causa criminali ex officio recipere testes tam ad defensam, quam ad offensam, etiam post publicatas attestations, licet accusator non producat, ut in d. c. cum clamor & ibi secundum Innocentium. & per Bartolomeum in l. 1. §. fina. in 1. col. in fi. vers. secundo nota. & in l. unius, in princ. §. cognitorum. ff. de quæst. & in l. secunda, §. si publico, in 6. colum. §. ulterius quæro. ff. de adulte & in auth. qui semel, ult. columna vers. quæro nunquid in criminali, ubi Bal. in 1. col. in fi. ver. 3. fallit. & et Sal. in 2. col. vers. item fallit quando iudex, C. de proba. & Bar. in l. si non defendantur, in fin. de pœ. & in q. iudex maleficiorum, & c. & Bal. in l. presbyteri. C. de episco. & cler. & in l. edita. 29. col. de eden. & in marg. vers. testis. 2. col. & in addi. Spec. de inquisi. vers. antep. & in l. 1. C. sen. rescind. non po. & in l. 2. C. de eden. & ibi Bartolomeus, qui tenet idem. in l. 4. §. hoc autem de damno infecto. & in l. si seruus, de his q. ad ecclesiam confugiunt, & in suo consilio, A domino Cyn. & c. & in consilio, Visis omnibus statutis & c. Ang. in auth. de tabellio. 2. col. & in auth. de liti. §. omnem verò. & Lanfr. in c. quoniam contra, vers. testes, de proba. vers. commemor uobis, & Ludouici in rubrica de arbitr. 14. colum.

& Bal. in l. fi. §. 1. C. de appell. ubi dat cautelam, & accusator absentet se, & det nomina testium iudici, qui ex officio examinet. Sed Ludouicus ubi supra approbat hoc, quando in prima examinatione esset erratum per iudicem, qui non ritè recepit eos, aliàs fecus, per c. per tuas, de testi. & Bal. l. ueluti. C. de edendo. sed Pet. de Su. in d. auth. qui semel, allegat contra Bal. docto. Ludouici. Ponta. in d. l. 4. §. hoc autem, & per Ange. Are. in vers. processum publicauit, in mallis. & supra eo. ver. 45. addo.

Item no. q. pupillus proximus pubertati potest esse testis, & etiam proximus, pubertati in crimine lèse maiestatis, aliàs facit indicium. gl. in l. inuiti, la 2. in vers. pupilli. ff. de testi. uide supra indicium.

Quando dicatur constare per testes, uide supra contumax.

Testis a debet interrogari: an illud quod dixit, dixerit gratia lucri, odij, inimicitie, uel timoris. Bald. in l. comparationes, in 2. colum. C. de fide instrumen.

Nota q. testis prius debet iurare^b quam deponat, immo si testis non iuratus deponit, etiam si postea iuret, non ualeat eius dictum, ut in Spe. ti. de teste. §. sequitur de iuramento, ver. fi. & Motaluus fo. le. c. de las testimonias l. quem algunas. super parte. que digã la uerdat.

Nota q. non potest quis testificari, nec ualidè deponere ad plenam probationem sine iuramento, nec etiã religiofus. uide supra iuramentum. §. nota q. non potest.

Item nota quod^c testes secretè debent deponere, & non publicè, ut liberius dicant ueritatem, aliàs non ualeret

leret dictum testis, ut de testi. uenerabili, & C. de testi. nullum, & extra de accusa. inquisitionis. §. tertiæ, quia si non dicerent secretè, quidam testes fortè timore, vel fauore timent alium nominare in publicum, quem nominant in secreto, & liberè nominant quem uolunt: libera enim debet esse uoluntas in eligendo, ut 8. quæst. 2. dilectissimi, & supra eod. bonæ, & infra c. proximo, sicut in matrimonio carnali, ut extra de spon. cum locum. de hoc uide in ca. quia propter, extra de elec. in glo. super parte, collegio, & super parte, secreto.

Numerus testiū minor quam requisitus a iure facit indicium ad torturam, & intelligitur numerus minor saltè de duobus. Bal. in l. cum circa. C. de iure dot. uide supra indicium, & infra tortura.

An inimicus admittatur in testem, uide supra inimicus.

Quæ exceptiones possunt opponi contra personas testium ad hoc ut in crimine hæresis testes repellantur, uide supra exceptio.

Nota quod obiecta, & oppositiones contra personas, & dicta testium potest depositions eorū arbitrio iudicis, seu inquisitoris relinquuntur, an sit standum eorum dictis, uel non, ut in c. in fidei fauorem. concor. ff. de testi. l. 3. tu magis scire potes sicut de trahitur fidei testum in alijs iudicijs sic erit in isto crimine, ut extra de hæreticis. c. fi. lib. 6. nec est mirum si supradictis fidei testium detrahatur sicut in alijs criminibus, cū probationes debeant esse luce clariores, ut C. de probat. l. sciant, quæ est canonizata. 2. q. 8. sciant. & q. nota. in d. cap. ueniens, de testi. immo fuit opinio Ar-

chi. de hæret. c. ut hæretici, in glo. aliorum, quod in hoc crimine non sufficiunt duo testes, sed plures ut dictum est supra.^d

Testificari de alieno crimine non potest, qui illud de se confessus est, nisi in crimine lèse maiestatis. ut 15. q. 3. nemini. ergo a fortiori in crimine hæresis.

An testis qui deposuit quod talis commisit tale delictum, & interrogatus quomodo scit & dixit, quia sum vicinus suus, probet? Bart. dicit quod sic, in l. 1. ff. si cer. peta. Baldus dicit ibi contra.

Quot testes possunt produci, nota in auth. de testi. §. quia uerò multi, in gl. productione, col. 7. & in auth. qui semel. C. de prob. & ibi Bartolomeus de test. in causis, & ibi Io. An. Spec. ti. de teste. §. qualiter autem.

Qualiter testes recipiuntur per notarium in causa hæresis, uide supra examinationio.

Nota q. vni soli testi non creditur quod ad cōdemnationem, ut tenet Ab. in c. cum causam, de testi.

Nota q. in criminalibus sufficit unus testis de ueritate, & duo de indicio, & duo de fama. & ita intelligit gl. in l. 2. §. ætas. ff. de excu. tut.

Nota q. in alijs causis nulla est receptio testium contra non citatum, ut in cap. in nomine domini, secus est in causa hæresis.

Nota quod Ioseph fuit testis uirginitatis Mariæ, 27. quæst. secunda, sicut quippe.

Nota quod sufficit testi semel reddidisse causam dicti sui, nec de ea est ulterius interrogandus, sed de circumstantijs sic, puta loco, tempore, de uertibus, & alijs similibus, maxime si uideatur

deatur suspectus. ita dicit Inno. de testi. cum causam.

An, & qualiter puniatur testis varians in causa, uide Bar. in l. eos. ff. de falsis. ubi etiam uide, an ualeat dictū testis dicentis, Testificor prout aliās dixi. de quo dixi supra.

No. q̄ pauper c. propter suspicionē paupertatis non est idoneus testis, & in multis non admittitur in testimonium. 4. q. 3. testium. Ab. in c. quanto, de usu. Nam paupertas est res periculosa etiam animabus, iuxta illud Salomonis, Diuitias & paupertatem nō dederis mihi domine.

An testiū publicatio sit de substantia causæ, ut aliter sententia non ualeat, uide supra conclusio, & in c. dilectus, de fi. instru.

An nomina testium in causa hæresis sint publicanda, uide supra nomina.

An in actis iudicialibus requirantur testes, uide supra scriptura.

Duo testes non sufficiunt ad probandum quem esse bonæ uitæ, & famæ, uel malæ. f. Ang. in auth. quomodo oportet episcopos. §. quarta, in uerfi. nota cum lex, uel statutum.

Testes etiam qui non probarent, si tamen facerent indicium, sunt recipiendi. Bald. in margari. testis. 2. colū. post Inn. in c. præsentium, ad fi. uerfi. sed melius est dicere. & in c. ueniens, in vl. col. in glo. sua, in uer. usus, de testibus.

Nota quod quilibet olim hæreticus publicè pœnitens. & emendās potest esse testis Spec. §. 1. uer. quid deportantibus crucem, & supra sequenti. in ti. de teste.

Dubius in fide catholica, testis esse non potest. glo. in c. 1. in fi. in uerbo

credentes, & ibi doctores.

Testis etiam non iuratus facit informationem. Bald. in l. si duo. 1. colū. super uerbo producit, de pace tenen.

Supra dictum est aliquid circa testes singulares, & prosequendo nota q̄ si sunt plures testes super unius facti qualitate ad probandum quam usurarium, uel hæreticum, si quilibet deponit singulariter super eodem facto, omnes tamen concordant in usu ra an probent, uel an sint singulares, uide Bal. in l. 1. C. de testamētis, & est conclusio, quod sufficiunt ad probandum infamiam in genere, ut Bald. in supradicta. l.

Nota q̄ testis variās in iudicio debet puniri. uel dicit se nescire, postea uerò dicit se scire. Bald. in l. nullum, in 1. no. C. de testi. & dicitur uariū q̄ non stat firmus in uno dicto: sed contrarius dicitur qui cōtraria tenaciter asserit: uacillans uerò dicitur qui titubando diuersa asserit. no. in ca. præterea, & ibi Inn. in gl. in uerbo incontinenti, in uer. & no. q̄ uarians, & doct. de testi. cog. & Bal. in mar. uerfi. testis, uer. 1. & Spe. in addi. uer. quando dicatur testis. ubi allegat in Spe. uer. & nota q̄ dicitur testis.

Nota quod testis si inquisitione generaliter formata in inquisitione cōprehensus aliquid fuit confessus contra se, potest, & debet puniri, ac si directè fuisset confessus contra se, & nō in forma testimonij, & si ipse testis inter litigātes, uel in inquisitione formata contra alium confitetur crimen proprium, quod debet ex illa confessione puniri. & an in hoc testis debeat puniri pœna ordinaria, uel extraordinaria. Abbas in capitulo per inquisi-

inquisitionem, in 4. col. de electione.

Not. quod qui impedit testes, quominus possint perhibere testimoniū ueritati, puniendus est, ut in cap. cum causam, extra de testi.

No. quod probationes ante li. cōt. non recipiuntur super principali, & utraque parte uolente, in Spe. de inst. edi. §. uidēdum, uer. sed quid ecce, nisi ex officio mercenario. nam tunc recipi possunt Bal. in addi. Spe. de teste. uer. an officio, non aliās, secundū Friede. de Senis con. incipiente in Christi nomine amen. casus talis est Ninus de Theolomæis.

Not. q̄ quāq; obijciuntur exceptiones contra personas testium ante depositionem, uidelicet q̄ sunt inimici capitales, uel criminosi, ut in Spec. de teste. in §. 1. in uerfi. item q̄ is p̄ quo, & in §. sepe, uer. hac igit uia, de forma excipiēti cōtra testes, & in Spe. eoti. §. 1. uerfi. quid ergo si præmissa, ubi sic dicit, qd̄ ergo si præmissa obijciēs, dicit se illa uelle incontinenti probare, audiēdus, est si habet probationes in prōptu, nō aliter, ut ff. ad exhibendum. l. 3. §. ibid. ff. ad Treb. ille a quo, ex. de testi. ad hoc, alias incipit p̄sentium. §. pe. l. 6. & c. ueniens. 2. extra de res. spolia. literas. ultra medium. si. n. statim constare potest, q̄ non est recipiendus, quare admittetur? ut ff. de testi. l. 1. certè superflue admitteretur, q̄ fieri nō debet, ut in proemio decre. §. sanè. nec superfluo iuramento est quis grauandus. uel distingue, & melius, an mora sit periculum allatura, ut quia testes, per quos id probare intendit, sunt infirmi, uel senes, uel abfutura, uel campestre bellum, uel mare intraturi, ut tunc recipiatur eorum dictum, si incontinenti habeat eos pa-

ratos, ar. ex. ut li. nō con. quoniam frequenter, in prin. an non sit allatura, ut tunc non recipiatur priusquam deponuerit, quia uideretur id causa litē protrahendi dixisse, ar. ff. de feri. l. 1. §. fi. & l. fin. & ff. ad Treb. cum hæreditas. In receptione autem, uel publicatione potestis, cōtra quem producitur, protestari quod liceat in eius dictum uel personam obijcere. de quo uide etiam infra isto. §. in uer. Item quod is pro quo, secundū Vb. & G. na. uide supra exceptio. & uide supra probationes. & no. Bar. in aut. de testi. §. si quis uerò. ubi sic dicit ad literam, inimici noti a testimonio repelluntur inimici aut ignoti ad testimoniū admittuntur, saluo iure tpe disputationis. nam inimicitia præcedēs ex criminali causa omnibus est nota: sed hodie, quæ oriuntur ex alijs causis, non sunt ita nota, nec p̄nt ita de facili probari. uide infra in fi. istius literæ, in §. quæro quæ inimicitia repellat. & not. de hac materia Iaco. de Bel. in dicta auth. & d. §. si quis uerò. Ex supradictis collige, quod in causa hæresis nulla alia exceptio repellit testem nisi inimicitia capitalis, si per eum contra quem inquitur, aliegetur, & probetur, ut habet in Spe. de teste. §. 1. in prin. ubi sic d̄r, opponit aut cōtra testē, q̄ est inimicus, ut ex e. quotiēs. 2. q. j. primis, uer. sed & de p̄sonis. C. e. si qs. & authen. ibi posita, si testis, ff. eo. test. ū, in prin. ex de accusatio. repellatur, & c. cum oporteat, & ca. meminimus. & de sim. licet, & c. per tuas 3. q. 5. §. 1. & per totum. uel fuit olim, & nunc se uult uendicare. 3. quæstio. 5. c. 1. & 2. & 3. uel quod cū inimicis cohabitatur, & sic si est conspirator, uel inimicus capitalis, nunquā admittitur pro quo.

vide in Spec. d. S. j. in versu. quid si ab uno singulari, circa medium, ubi sic dicit, si verò testis dicatur inimicus propter litem criminalem, quæ est inter eum, & illum contra quem inducitur, & hoc probetur, non prius recipietur, quã de crîe fuerit pronunciatum si aut pp litem pecuniariã, tunc incontinenti recipietur, & in tempus disputationis quæstio reseruat. C. de testi. aut. si verò dicatur. de hoc ex eo. ex parte A. & vide quæ supra dicta sunt in ista litera. § §. præcedentibus & supra exceptio, & supra inimicus, & supra probationes. & cum istis cõcludo, q̄ licet testis sit inimicus capitalis, contra quẽ inducitur, & pars contraria vel inquisita dicit, q̄ ante oïa, uult pbare inimiciã, & interim q̄ superfedeat inquisitio, q̄ nõ est audiendus eo q̄ videtur facere causa litem protrahendi, & impediendi officium inquisitionis. sed protestari p̄t, q̄ post aperturã possit opponere contra eũ tam in personam q̄ in dicta. & sic hoc reseruat tpe disputationis, & non ante lit. contes. nec ante causæ cognitionẽ super principali nisi in casibus supradictis. s. si essent infirmi, uel senes, uel ualudinarij &c. sed nec pp hoc debet cessare inquisitio, & dicta illorum debent reseruari ad tempus disputationis, eo q̄ relinquatur arbitrio iudicis, quanta fides sit danda testibus, ut supra dictum est. & Et hoc licet per aliqua iura non probaretur, sicut per multa probatur, tñ in fauorem fidei hoc esset inductum, sicut sunt multa alia, cum multi testes inhabiles in causa heresis admittantur contra hæreticos, ut dictum est, & habetur in c. in fidei fauorem, de hæret. lib. 6. & ista sufficiant pro illis, qui alle-

gant q̄ inquisitio debet super sedere, donec ipsi probent inimicitias quas habent & allegant, quia non benè intelligunt in fidei fauorẽ. sed tales tanquã impediens officium inquisitionis efficiuntur suspecti, & inquisitor arbitrariè posset tales punire, ut est supra dictum de impediens officium inquisitionis. nã licet tales ante lit. cont. admitterent ad probandum exceptionẽ inimicitiarum cõtra testes receptos in inquisitione hereticæ prauitatis, posito q̄ incontinenti probarent, non p̄p ea diffinitiva extali pbatione ferri posset super infamia, ad hoc ut absolueretur inquisitus ab infamia, cũ in alijs criminibus hoc est obseruet, nisi q̄ reseruet tpe disputationis post publicatas attestaciones, eo q̄ relinquatur arbitrio iudicis, quanta fides sit danda testibus, ut habetur in Spe. ti. de lit. cont. §. j. in §. sed quid si reus, & ibi Io. An. in ad. super parte, dicunt quidã. de hoc uide in l. hac cõsultissima. C. de testi. quia ut habetur in Spec. tit. de excep. in ad. Io. An. promiscuis actibus. non sunt rerum officia turbanda, quia cũ reus nõ cogatur cõfiteri ante lit. con. ut actor fundet intentionẽ suã, ut ff. de inter. ac. l. j. ergo nec actor cogatur ante lit. cont. rñdere, ut reus fundet intentionẽ suã, quia excipiendo dñ agere, seruetur ergo equalitas omnino. all. ff. de excep. l. j. de prob. in exceptionibus. C. de æden. l. j. & ult. de fruc. & li. expẽ. l. ul. cũ his q̄ ibi not. In cõtrariũ si offeras, qd̄ petiẽ ante lit. cont. relaxãdus es. ff. si cer. pet. qdã. Inst. de perpe. & tẽ. ac. in si. equẽ igit̄ audiri debes uolẽs ostẽdere te non debere. itẽ qñq; snia pro actore fertur, lit. contes. multo magis pro reo. C. ubi de crim. agi oportet. aut. qua in prouincia. C. quomodo & quã.

in

in aut. qui semel facit ff. de regu. iu. fauorabiliores, & l. non debet. Item q̄ licet post li. cont. licet ante. C. de iudi. apertissimi, de iurisd. om. iud. l. nemo dicit, p̄t q̄ ex quo actoris intentio fundata non est, superuacuum est peremptoriã opponere, & sic audiri non debes C. de eden. qui accusare, cũ his q̄ ibi nota. ff. ut leg. vel fideicom. hæc stipulatio. subdit q̄ si reus sine interrogatione actoris ostendit instrumentum per quod peremptoria sua probatur, & actor non reclamatur, uel reclamare non potest, reus non est cogendus litem contestari, cum euident sit actoris cal. quæ et esset in expensis, uel aliter punienda, ubi hoc nõ occurrit, cõtestari cogatur salua exceptione sua. inducit ad primum. ff. ad exhibendũ. l. 3. §. ibid. cum similib. ibi no. & C. de p̄. qui sententiam, ex. de cal. c. fi. ad id autem quod allegatur q̄ absolui non poterit, responde per no. infra eod. §. in fi. hoc in addi. Io. An. super Spe. d. ti. de li. cont. in §. dic. de dilatorijs, in prin. super parte, sed nunquid per exceptionem. de qua materia uide Vbertum de Bobio, qui mouet hanc quæstionem sed hæc oïa sup. dicta intelliguntur in alijs causis, & criminibus, a quibus excipitur crimen hæreseos, in quo si quis est diffamatus, debet contra eũ inquiri, & non absoluetur, donec se purget ab infamia, ut supra dictum est, infamia & sup. purgatio. In qua si defecerit, est tanquã hereticus puniendus, ergo reseruentur exceptiones, & obiecta contra psonas, & dicta testium suis tẽporibus. & tunc si tales exceptiones debeant de iure admitti, & non admittantur per inquisitores, poterit licitè ab eis appellari. & sic transeo ab ista materia ad quod non

obstat, quod traditur in Spe. in tra. de inquisitione. §. 1. in ver. item is contra quem, in fi. versu. ubi dicit ad literam. si aut dicantur, tũc inimici, uel maleuoli no. in præd. c. cum oporteat, & de simo. per tuas. & offerat se statim pbaturum, quo casu inquisitores super se debent, donec probetur. & si probet, indicetur ei purgatio. alioquin in inquisitione procedetur, ut in ca. cũ oporteat, & c. qualiter, de accusa. nam hoc intelligendum est. s. tempore examinationis testium post li. con. super principali, ut sup. dictum est, & non aliter cum infamia succedat loco accusatoris. de quo uide sup. accusatio, & sup. infamia, & sup. inquisitio. quod non procedit in alijs criminibus. quibus nullus condemnatur sine accusatore, ut prædictum est. & alia ratione, quia agi de præsentibus super principali, scilicet super inquirenda infamia, quod nullo modo potest impediri.

Ex quibus no. quod testium personæ possunt reprobari post didicita testificata, Bal. in auth. si dicatur, in fin. C. de testi.

Quid autem sit agendum, nè testes reproberentur, uide Inno. in ca. præterea in gl. in versu. incontinenti, de testi. co. Arch. & Ioã. And. in nouella, in c. præsentium, de testi. li. 6.

Item nota circa inimicos, quod testis inimicus s̄ etiam in extremis laborans etiam suscepto corpore Christi non potest examinari ad perpetuam rei memoriam, & examinatus non probat, & si falsum dicit, reprobat. Bald. in ti. de pa. Constan. §. vafalli, in vl. col. in ver. extra quæro.

Testes regulariter ante li. con. non admittuntur, ut ex. in c. qm̄ frequẽter, ut li. non con. & ibi doct. & in Spe. de

teste. §. nunc tractemus, ubi plenè. & de recusa. §. 5. & de li. cont. §. quando aut. ver. & no. ubi ponit, quò intelligatur hæc regula. Nisi in casibus in quibus de plano cognoscitur. Innoc. fin. in c. olim, in 1. col. in gl. in vers. de plano, de accus. Lanfran. in clem. sepe, de ver. sig. ver. de plano.

Nota quòd quando aliquis est incorrigibilis, uel de facto non potest haberi, uel sæpe habitus est, & monitus elusit capturam, deteriora delicta comittendo, uel uagado, si clericus est, nec pòt haberi spes de correctione, traditur curiæ sæculari, nec requirit de necessitate ad hoc declaratio iudicis ecclesiastici, nec aliqua requisitiō. Ab. in ca. cum non ab homine, de iud. addit quòd in tali casu possunt recipi testes li. non cont. & parte non uocata, & ad hoc no. text. in c. fi. de hæ. li. 6. & sentit Bar. in laic. prætor. §. si debitorem. ff. de his qui not. infra. alias in alijs casib. ad imponendam pœnam legis requiritur partis uocatio, & cognitiō, ut est glo. in cle. pñci. de cen. si. & in cle. 2. de pœnis. hæc in rep. Abb. in parte, clericus propter maleficium.

No. quòd cum causa est merè spiritalis, & sine cōmodo alicuius tēporalis, ut in crimine hæresis, benè recipiuntur testes li. non cont. ar. 24. q. 2. sanè profertur, in princ. & 26. q. 7. ab infirmis. & q. 6. qui recedunt, & duobus ca. se. ex. de sen. excom. a nobis, & in Spec. ti. de teste. §. nunc tractemus, ver. undecimus. & ibi uide alios multos casus, quibus recipiuntur testes li. non cont.

Item nisi ad perpetuam rei memoriam, aut. si quis, & ibi doc. C. de testi. c. significauit, eo. ti. & infra eo. plenè, ver. proximo, & sequenti. Item nisi in

causis decimalibus, usurarijs, & matrimonialib. Inn. in d. cap. quoniam, in prin. in gl. sua, in vers. procedendum, ubi ponit etiam alias fallentias, & ibi Io. An. & doc. Alb. de Ros. in d. aut. si quis dicatur. & Ang. in aut. eo. tit. §. si. Item nisi in cā restitutionis in integ. Inn. in d. c. quoniam, in prin. in d. glo. in ver. procedendum. Ang. in l. fi. §. illud, de tem. appel. & in d. auth. de tes. §. si. 2. col. ualet post tres menses contra contumacem. Inno. in c. accedens. el. 1. in gl. in ver. contestata, ut lit. non con. & Bal. in margarita. testis. 16. col. ubi refert Host. tenere contrariū ibi. Item nisi in causa appellationis, ut in d. §. illud, & Inno. in d. c. quoniam, in prin. vers. item in causa appel. Itē nisi de consensu partium. Bart. in l. quotiens, C. de priuilegijs schol. li. 1. 2. aduerte quia non dicit hoc. sed dicit quòd iuramentum testis potest remitti partium consensu. gloss. in ca. cum olim, de causa pos. & proprie. in uerbo, recusare circa medium, vers. sed qualiter, secundum Pe. de Su. in l. prolatā. C. de sent. item nisi super exceptione emergente ante li. con. in qua non cōtestatur lis. ideo testes, li. non con. recipiuntur Ang. in d. §. si. Alber. de Ros. ubi sup. Lanfran. in d. c. qm̄ contra vers. testes, ver. circa præmissa quæro, de p. ba. Item nisi agatur de statu, & libertate ecclesiæ. c. cum olim, de testi. Itē nisi quando causa est merè spiritalis, & sine cōmodo alicuius, artic. 22. q. 2. sanè. adde Iano. in d. ca. quoniam in prin. Item nisi agatur officio iudicis. l. 2. C. de fruc. & lit. expen. l. 3. C. finium regund. capitulo præterea, de spons. Item nisi reus absente accusatore producat testes. cap. causam, qui filij sunt legitimi, & capi. interposita,

de

de appellatio. Item nisi in casu cap. ad nostram, de iureiurā. Item nisi in causa expensarum. l. sancimus. C. de iudæis. Ange. in d. §. si. Item nisi in causa absolutionis a iuramento. Ang. ibi. 3. col. & Lanfran. ubi supra. Item ratione publicæ utilitatis. Ang. ibidem, ubi supra. Item nisi super inquisitione cōtra absentem. Ange. ibi, & glo. in cap. qualiter, & quando, el. 2. in gl. magna, in ver. ad inquirendum, in ver. si uerò infamatus, de accusat. & in d. ca. quoniam frequenter, in vers. regulariter uerum esse. Item nisi in casibus criminalibus^h. quando procedi potest ad sententiam lite non contestatā non. Ange. in d. §. fin. 4. col. Aliquos casus uide etiam per Bal. in marga. vers. casus. ver. 3.

Si recipiantur testes contra præsidem tyrannum ad perpetuam rei memoriam, uel propter timorem mortis, uel absentię diurnæ, cui timeatur denunciationem fieri, uel uocari, subueniat iudex sic timentis, ar. c. si iustus metus, de appel. & recipiat testes quo citius, & cautius poterit, & diligenter sustinebitur uices rei in testiū examinationem reseruando sibi exceptiones in personas, & dicta testium. Abb. in c. fina. in §. 1. ut lite non contestata.

An iudex possit a principio recipere omnes testes tã probatorios quam reprobatorios, & ipsorum ualiditatē reseruare in tēpus disputationis Abbas post glo. in ca. cum causam, de testi. & in c. ex parte. A. eo. ti.

Testes ad perpetuam rei memoriā ex parte actoris ante li. contestatā regulariter nō possunt examinari, i. dicto ca. quoniam frequenter. de quo plenè per Bar. in d. auth. si quis, in 1. col. in

ver. sed dic quòd Innoc. ff. de dam. infecto. Fallit quando actori non posset cōpetere ius, uel exactio, nisi examinatis testibus, ut in hærede extestamento nūcupatiuo, qui nisi prius probet se hæredem, non potest agere ad bonorum possessionem secundum tabu. uel peti. hæredi. l. 1. de bon. posses. secundum tabu. l. 2. quemadmodū testamen. aperia. Item, & quia hæres, nisi sit certus, non potest adire. Bart. in l. de ætate. 1. quæstio. prin. de minori, quo facto auditur petens se mitti in possessionem bonorum. Bald. in l. fina. 3. quæst. C. de edi. diui Adria. & Bar. in d. authen. si quis, in 1. col. in fi. in ver. quandoque ius agendi. C. de testibus.

Itē fallit si testes actoris sint morturi, senes, uel ab futuri. l. in lege Aquilia, si deletum, & ibi Bar. in 2. col. ver. Item oppo. quòd testes, & in 3. col. in fi. & Flor. ad legem Aquili. Inno. in ca. significauit, in princ. & ibi doc. de testi. Bart. in l. mortis, la. 1. de dona. cau. mor. Ang. in d. §. si. & intellige de senibus, & infirmis arbitrio iudicis. Inno. in d. c. quoniam frequenter, in 1. col. in fi. in glo. sua, in ver. senex, & Bal. in d. auth. si quis, penul. col. vers. quæro. si iudex.

Item si actor est creditor in diem, uel sub conditione. Bar. in d. aut. in 1. col. vers. quandoque non cōpetit, sed, ibi Bald. cont. in 4. col. in fi. & Pet. de Suza. uide Ange. in dicto §. fina. in 2. columna.

Item si testes possent uerisimiliter fieri immemores. Barto. in l. 3. §. duæ causæ, in fi. ff. ad Carbonia.

Item si in causa non contestatur lis de iure communi, uel municipali. Bal. in d. authen. si quis, ad fi. ver. vlte-q

rius quero, & in col. antepe. ver. secunda est, quod licet regulariter.

Testes ex parte rei ad perpetuam rei memoriam indistinctè admittuntur ante li. contest. siue sint infirmi, siue non. l. fi. & ibi Bar. C. de vsu. pu. & d. c. quoniam frequenter, & d. aut. si quis, & ibi docto. & Ange. in d. §. fin. qui tenet idem in l. pure. §. fi. de doli excep. quod uerum auctore differente petere. Bal. in d. l. fi. Item per eum, qui indistinctè potest uti ad agendum, & defendendum. Bar. in d. aut. in 2. col. in princ. ver. 2. casu principaliter, & ibidem Bal. in 5. col. in uer. si non petuntur examinari, & Bart. in d. l. in lege, in ult. col. in uer. secundo casu quando.

Testis de auditu licet non probet, ransfert onus probandi contrarium in aduersarium, cū faciat præsumptionem, secundum Ludouicum Pontan. in fin. uer. testimonium de auditu. ubi allegat Archid. 27. q. 5. uidetur. adde Ludo. in l. si uerò. §. de uiro, in ult. col. ff. sol. matr.

Nota quod uerbum dubium testis interpretatur in dubio contra producentem, ut nota in c. in præsentia, de probat. & ibi nota Inno. in fi. idem nota. Ber. in cap. ex literis, & in d. c. in præsentia. do. de Ro. in suis dec. decis. uè. 195.

Testis deponens celeriter, & præcipitanter est suspectus de mendacio. 5. q. 5. §. sed aliud, secundum Ludou. Ponta. in fin. uer. testes deponentes, & Bal. post gl. in d. l. Lucius, in 2. col. ff. de inf. lo. An. in c. nihil, de uerb. signific. glos. in Spec. tit. de teste. §. nunc tractandum, uer. cautionem quoque, per Io. An.

Testes in inquisitione generali non probant, nisi repellantur super specia-

li uide supra inquisitio, uer. 46. & uide supra ista litera.

Testimonium non solum uerbale, sed etiam reale, scilicet facti euentia dicitur, ut 28. dist. priusquam. 82. dist. proposuisti. 33. q. 2. de his uerò. circa quod nota quod apostoli uerbo, & opere sunt testes Christi in Ierusalem, & in omni Iudæa. 1. 1. q. 3. existimant, in fi.

Nullus potest esse iudex, & testis. 4. q. 4. nullus unquam.

Nota quod in criminali testimonium debet esse de uis, notis, & auditis. 4. q. 9. testes.

Nota quod licet simplici uerbo iudicis credendum sit, tamen si ab ipso appellatur, non potest esse testis in causa appel. 2. q. 6. statuendum.

Nota quod nullus est idoneus testis in causa sua propria. 15. q. 3. sanè, in fi. & nota quod nec in re, nec in causa propria quis ad testificandum admittitur. 4. quæst. 3. testes. §. se. post medium.

Procurator etiam reuocatus testis esse non potest. nam si procurator, qui litem contestatus est, uel causam duxit in aliqua parte litis, licet reuocetur & si postea in testem producat, non ualebit eius testimonium, quia presumitur quod ad finem ut deponeret, sit in causa reuocatus, & sic fraus & dolus & c. de rescript. cæterum, ex tenore & c. sedes. & quia subest eadè, uel maior ratio subornationis c. Romana, de testibus, libro 6. de hoc do. de Ro. in suis nouis decisionibus, decis. 126.

Item sollicitator per dominum missus non potest esse testis; secus si per procuratorem, nam sollicitator in causa missus, & salariatus ad sollicitandum

dum per principalem non potest esse testis in ipsa causa, quia maiorem affectionem uidetur habere ad causam quam procurator, qui testimonio repellitur, ut de testi. Romana, libro 6. Si uerò familiaris procuratoris deputatus per eum ad sollicitandum causas sibi commissas, potest esse testis, quia socius socij mei non meus socius. ff. pro socio. l. non socius. 81. dist. non legitur, maxime in leuibus, & præambulis, siue incidentibus, puta ad probandum diligentiam procuratoris, signa sigilla, uel quid simile. Dom. de Ro. suis nouis decis. decisio. 154.

Nota quod propter inimicitias potest quis repellere testes contra se, quos admisit pro se, aliàs non. 4. quæstio. tertia, si testes, §. si quis testibus usus fuerit.

Nota quod hæreticus pro Christiano potest testificari contra hæreticum, sed non contra Christianum. 24. q. 1. murmuramus. §. se. & nota. quod testis domesticus admittitur in causa ecclesiastica. 14. q. 2. super.

An quando testes sunt longè distantes, possit iudex committere receptionem, uide supra commissio.

Quæro quæ inimicitia repellat testem ab ipso initio ita, quod testes examinari non possint ab initio? & dicendum quod inimicitia quæ resultat ex criminali accusatione. Item quando duo se odiunt ad mortem, quia mortem sibi minantur. super quo dic, ut ibi notatur in auth. de testi. §. si quis uerò, super uerbo, crimine, & in l. licet. ff. de arbi. nam istis duobus modis dicuntur inimicitia capitales, & repellunt testes, ita, quod ad testimonium non admittuntur, licet per aliàs

inimicitias non repellantur a testimonio, sed debent in tempore disputationis reseruari. ita tenet Innocentius in c. cum oporteat, in gloss. pe. de accusa. & uide quod ipse notat super uerbo, inimicitia. Iaco. de Bel. hic distinguit, inter inimicitiam notam, & ignotam, & secundum illam suam opinionem ponit hic casum. & circa prædicta uide gloss. ibi allegatam ad materiam huius §. & uide Ber. in c. ex parte, super uerbo, notabiles, extra eod. ut ipse uidetur concordare cum præalle. dicto Innocentio. & uide tu Azo. in summ. C. eo. & ita repelluntur odiosi, hæc Barto. in d. authen. & §. si quis uerò.

Nota quod licet testes utriusque partis reducantur ad concordiam per multiplicatam actus, tamen inter testes unius, & confessionem alterius, non fit concordia. ratio est, quia confessio tantum nocet confitenti, non autem prodest quia non potest quis pro se confiteri, sed contra se. sic ut 13. q. 2. in princ. & in l. de ætate. ff. de inter. ac. Ab. in cap. cum contingat, de of. dele. in 3. col. post Inno.

A D D I T I O N E S.

a Testimoniorum usus frequens ac necessarius est, & ab his præcipue exigendus quorum fides non vacillat. l. 1. ff. de testib. sunt enim unum de generibus probandi. l. 3. §. eiusdem. ff. de testi. l. consensus. ff. de probat. & adhiberi possunt testes non solum in criminalibus causis, sed etiam in pecunijs litibus. sicut ubi res postulat, l. 1. ff. de testi. De testibus in iudiciali genere, quam plurima scribit libro 5. c. 7. Quintil. in duas ipse species diuidit testimonium, in diuinum & humanum, partit humanos testes in uoluntarios, & eos

quibus index in publicis iudicijs lege denunciare solet, & utrorumque usus quis & versandi, & interrogandi modus explicatur, latius itaque sumit testimonium, in iure, licet quod diuinum ipse dicit, nos ad diuinum & propheticum testimonium quod recipit sacra & orthodoxa scriptura referre possimus, eandem ferè prius testimonij distinctionem M. Cice. scripsit in Topicis. qui sic ait. Testimonium autem nunc dicimus omne quod ab aliqua re externa sumitur ad faciendam fidem, persona autem non qualiscumque testimonij pondus habet, ad faciendam enim fidem auctoritas queritur, sed auctoritatem, aut natura aut tempus affert, natura auctoritas in virtute inest maximè, in tempore autem multa sunt quæ afferant auctoritatem, ingenium, opes, ætas, fortuna, ars, usus, necessitas, concursio, etiam nonnumquam rerum fortuitarum, & post horum singulorum expositionem subiungit, quæ autem virtute fidem faciunt, ea bipertita sunt, ex quibus alterum natura valet alterum industria, Deorum enim virtus natura excellit, hominum industria diuina hæc ferè sunt testimonia, &c. quæ videas ibidem & in partitio. volumi. descripta. Testes inquit Aristot. Rhetoric. 1. duorum sunt generum, alij prisca, alij noui, nouorum autem partem periculi participes, quod subit ille, pro quo testimonium dicunt & siqui mendacij conuicti sunt pœnas luunt, hoc enim periculum est quod subeunt, partim extra positi, & ad quos nihil damni peruenire potest, Veteres testes appellat poetas, & quorumcunque aliorum actorum hominum existimationes sunt illustres, nouos autem quorum alteros periculi expertes, alteros verò participes dixit. noui autem, inquit, sunt testes qui & noti illustresque sunt, & ante quid de aliqua re sentirent aperuerunt, inter

hos est rumor, & fama, Hi sunt extra periculum, qui periculi participes sunt alij ideo dicti, quia si dixerint rem factam esse, quæ facta est non sit aut econtra, aut mercede corrupti, aut gratificantes alicuiusque intellectum fuerit, supplicio afficiuntur, cum superiores extra omnem aleam periculi sint, ipsi tantum fides habetur, cum queritur factumne aliquid, aut non factum sit, & ut de præteritis rebus, ita etiam de instantibus, non tamen in testimonio ipsorum tantum pondus est, ut quales res esse dixerint tales omnino habeantur. Testimonia præter testium dicta vocauit, & auctoritates sapientum, & præiudicia, & prouerbia, quæ cum tot sint & tam multis modis causam nostram adiuuent verè narrat, inquit interpret eius, fieri nunquam posse ut quispiam omnibus simul careat, possimus & ex iure sicuti prædictum est in humanum & diuinum partire testimonium, potest iterum humanum diuidi in voluntarium, & in inuitum. Duplex genus inuitorum, vnus eorum qui testimonium non dicunt inuicti, neque compelli querunt. l. libertorum C. de testi. l. parentes. C. eodem. cap. dilectorum extra de testi. l. 4. 5. & 20. ff. eodem, alterum eorum qui coguntur etiam nolentes dicere licet oporteat ad aliquos mitti domum, l. inuicti. ff. de testi. l. ad personas. ff. de iureiur. toto titu. ex. de testi. cogen. præterea sunt & aliqui citra periculum qui citantur in testes, ut poeta. l. prima, ff. de contrahenda emptio. Instit. de pub. iudi. §. item lex Cornelia. item Virgil. in l. in tantum. §. ultimo, ff. de rer. diui. Hippocrates. l. septimo, ff. de sta. homi. Aristoteles. l. si pater. 3. 6. ff. de solut. alij philosophi. l. prima, & secunda, ff. de legi. oratores. l. 1. ff. eodem, l. aut facta. ff. de pœ. l. Fulcinius. §. quid sit. ff. ex quibus cau. in vniuersum auctores omnes approbati Docto. in l. 1. ff. si cert.

pet.

pet. Quibus verò testibus adhibeatur fides, idem penè quod Cice. scripsit & Aristot. iura constituere seruandum, & in diuisione testimonij euidenter consentanea iuribus propemodum locum, quinimmo distinctionibus quæ communioni iurium profint a iurisconsultis intacta docuisse. Petrus Vndramenus.

b L. iusiurandi. C. de testibus. Vmber. in iudi. inquisi. in verb. testis. numero 54. & 59. in 6. membro. & probat etiam tex. in c. nuper. ibi non iurati. eodem ti. idem dicitur infra versicu. nota quod testis prius debet iurare. Q. M.

c Scribitur Deutero. capitu. decimosextimo, quod in duorum vel trium testium ore peribit, qui interficiendus est, & quod in omni negocio duo testes sufficiant probant vulgata iura. text. in l. ubi numerus. ff. de testi. in capitu. in omni. eodem & cap. nouit de iudi. & ubique per docto. & quod etiam in hac materia hæresis, & in causa fidei duo testes sufficiant iuxta communem sententiam voluerunt Cardina. in clem. secunda, de hæret. Gemi. & Franc. in capitu. ut offi. eodem libro sexto, Fel. in c. excommunicamus. numero 27. eodem Guin. in tracta. de hære. q. 13. numero 9. Albert. in ca. 1. quæ. 16. de hære. libro 6. & in tract. de agnoscen. asser. catho. q. 34. num. 2. Siman. in Enchir. titu. 34. nu. 4. Vmber. in iudi. inquisi. in 3. memb. post. nu. 7. ver. Testes ergo duo. Quintillia. Mandosius.

d Contra Papam, & Imperatorem ut condemnari possint quod sufficiat duo testes voluerunt Paul. Castren. consi. 303. Abb. in c. at si clerici. in 1. no. de iudi. in capitu. licet vniuersis. de testib. & in ca. per tuas & ibidem Fel. de maiorita. & obed. & D. meus Phil. Dec. consi. 342. & hæc opi. communiter tenetur. Q. M.

e Singulares testes, quos etiam separatos vocare possimus, opponuntur testibus le-

gitimis, seu contestibus, Contestes autem illi dici possunt, qui eodem modo, in eodem loco, sub eodem tempore, eodem sensu corporeo, ut puta visus vel auditus, perceperunt eundem actum, vel aliquo intervallo, si actus est continuus, singulares autem dicuntur, qui deponunt super diuersis factis, ita quod quilibet est singularis, ex diuerso suo videlicet, respectu obiecti, nam respectu percipiendi semper testes sunt singulares, sensus enim meus per quem ego percipio non est tuus, sed meus, nec econtra tuus est meus, sed dicuntur contestes, & non singulares, quando obiectum super quo deponunt fuit representatum sensibus testium eodem tempore, nam tunc videntur deponere de eodem facto, quia diuersitas temporum potest inducere diuersitatem rerum & actorum, ut Vmber. in iudi. inquisi. hoc verb. testis. in tertio membro. numero sexto, versicu. & primò aduertendum est. Regula est, quod testes singulares non probant, l. ob carnem. §. fina. l. qui falsa, vel varia. ff. de testi. capi. licet causam. §. quamquam. de probatio. Fallit nisi sint concordantes in effectu rei, licet sint discordantes, & singulares in verbis. capitu. nihil. de verborum signifi. glo. in ca. dudum. de conuer. coniu. Hyppo. de marsi. in repeti. rub. de proba. numero 356. De testibus singu. videre poteris plura quæ scribit Camil. Campe. in ad di. ad Zanchi. cap. decimotertio, in verb. singulares. & Albertin. de agno. asser. Cathol. q. 34. num. 6. & seq. in 2. requisito. Quin. Mandosius.

Idem quod in hoc §. ponamus. dicit auctor sentit Calder. cap. 13. numero 5. hæret. Pet. Vend.

f Idem scribit auctor innominatus post Calderi. tracta. de hæret. de mate. process. inquisi. nu. 9. P. V.

g Et ibi Barto. & alij Bald. in l. 1. quæstio. 5. C. de testi. Specu. titu. de probatio. §. 1. Vmber.

V mber. in iud. in qui. hoc ver. testis. in sexto membro, post numero 52. versicu. & nota quod testibus affirmantibus. Quint. Mandosius.

h In causa hæresis omnes testes admittuntur indistinctè, cuiuscunque sint conditionis, etiam crimosi, etiam hæretici, excommunicati, participes criminum, prout per Ioan. Calderin. in tracta. de hæret. capitu. decimo tertio, titu. qui, & quot testes admittant. & supra hoc eodem tracta. in versicu. exceptio nes, Guindi. eodem tracta. quæ. decimateria, numero decimo, & sequen. Vmber. in Iud. in qui. in verb. testis, in 5. membro. nu. 37. & sequen. de hæret. & ibi Campe. in ad dir. ad ipsum alios ad idem citat. Quint. Mandosius.

i Hæc gl. reprobata est a censura Romana. Pet. Vend.

k Idem Ioan. Calder. in tracta. de heret. ca. 13. numero tertio, versicu. duæ sunt tamen exceptiones, quæ verba ad literam sunt supra in ver. Exceptiones, versicu. Item solum duæ. Idem etiam & per eadem verba scripsit Guindi. de hereti. q. 13. numero 13. & seq. Fel. in c. cum oporteat. numero 3. de actu. Zanchi. in tracta. hæreti. q. 13. numero tertio, versicu. duæ sunt. & latius Camp. in additio. ibid. in verb. conspiratores, vel inimici. Q. M.

l Testes quod in hoc crimine cogi debeant voluit Felin. in d. capitu. numero 3. qui citat Archidiacon. in c. ut officium. §. verum. de hæret. libro sexto, & Zanchi. in eodem tracta. hære. c. 13. nu. 9. versicu. sed pone inquisitor. & Campe. in addi. ad ipsum. in versicu. cogi poterit. Vmber. in iud. in qui. in verb. testis in 4. membro nume. 23. & sequen. Quint. Mandosius.

m Hæc eadem in Calde. tract. de her. nu. 4. ca. 14. P. V.

n Et quod testis primæ depositioni stari debeat voluerunt etiam Abb. in capitu. per

tuas. numero 8. de proba. Fel. in cap. cum in tua. conclu. 4. numero 7. & seq. de testi. D. meus Philip. Dec. communem affirmans, consil. 175. col. 8. ante numero 8. & con. 189. col. 2. & 4. ad fi. Gramma. voto. 39. & 40. ante nu. 1. ac Grat. Respon. 42. num. 29. ubi etiam limitat istam communem opi. par. 1. Vide Ioan. Fran. Pont. de lamys. num. 84. Quint. Mandosius.

o Hæc ad verbum habes apud Calderi. in tract. hære. c. 14. Q. M.

p Passiue legitur hæc particula in Calderi. numero secundo, alia sequuntur illic, quæ hic prætereuntur, quæ vide. Petrus Vendramenus.

q Vide Angel. in praxi. crimi. in verbo. quid fama publica, versicu. quæro qualiter & Alex. consilio 65. lib. primo, ac Blan. de indi. numero 21. & sequen. ubi refert consuetudinem, et stilum Lombardiæ super examine testium, super inquisitione generali, et speciali, & quod testes in generali inquisitione examinati non sufficiant, voluit Guindisal. de hereti. q. 13. numero 5. Quintil. Mandosius.

r Hæc ad literam inuenies apud Umber. in iud. in qui. hoc ver. Testis, numero 65. ver. nota quod testis. & cum Barto. in l. eos. hic citata, tenet etiam Blan. de Indi. post numero 23. versicu. item nulla potest oriri utilitas. Q. M.

s Idem Bald. in l. generaliter. C. de non nu. pecu. las. in l. prima, numero 14. ff. de eo per quem factum erit. Arc. & Fel. col. 1. in c. sicut nobis. de testi. & hanc communem testantur Alexan. in l. sciendum. col. 12. ff. de ver. ob. D. meus Philip. Dec. consi. 175. nume. 7. Bertran. consi. 137. col. 2. lib. 2. & Alc. in tract. presump. Regu. 3. c. 4. num. 7. Quint. Mandosius.

t Testis officium est, dicere quæ scierit, aut audierit, ait Cice. libro 4. ad Hære. Philo. in vita Mosis titu. de iudice. Qui auditos,

tos, inquit, testes accipit vanè non sanè accipit. nam oculi rebus ipsis interueniunt, & contrectant, quodammodo negocia, totaq; percipiunt adiuuante luce, per quam illustrantur deprehenduntq; omnia. aures autem, sicut rectè dixit quidam è veterib. minus fidei habent quam oculi, ut quibus non cum rebus ipsis sit commercium, sed cum sermonibus rerum interpretibus, non semper veritatem sectantibus, quod legis caput mihi videntur quidam è Græcis legislatoribus desumpsisse, è sacratissimis Mosis tabulis, interdixisseq; nè ex auditu feratur testimonium, quod quæ quis vidit certa iudicanda sunt, quæ verò audiuit non perinde, firmæ fidei. hæc Philon. Et à iure testes de auditu alieno reprobantur, capitu. tam literis. 33. de testi. capitu. præterea, eodem quia forsan qui deponunt ab alijs audita, testificantur ab iniuratis audita, & ex allegatis a Philone causis. Plaut. in Truculento, pluris est oculatus testis vnus, quam auriti decem. percipis ergo quid antiquitas, & iura sentiunt de testibus huiusmodi. Pet. Vend.

u Idem glo. in l. testium. ff. de testa. Specu. in titu. de teste. §. primo, & ibi Ioan. And. & Bald. in addi. versicu. sed nunquid factus impubes. Felin. in capitu. cum nobis. de rescrip. & hanc communem affirmant Areti. in l. ad testium. ff. de testa. Dec. in l. femine. §. item impuberes. nu. 11. ff. de regu. iur. Q. M.

x Abb. in capitu. primo, de except. Vmber. in iudic. in qui. hoc verbo testes in 5. membro. numero 49. ubi subdit, & bene, quod remanet nescio quid suspicionis in tali, etiam post peractam penitentiam. Quintil. Mandosius.

y Et probat tex. in ca. præcedenti. quod incipit parulos, & in capitu. sequen. incipiente, cum itaque. iuncta glo. fina. Idem voluit glo. fina. in fine in cap. nuper. de test. Host. in

capitu. licet, eo. ti. & Vmber. in Iud. in qui. in verbo. testis. post numero 11. Quintil. Mandosius.

z Tempus ubi est de substantia alicuius actus probari omnino debet, & de eo concordari. cap. in presentia. de probatio. capitu. cum Ioan. §. hoc autem. de fide instrument. optimè per Innoc. in capi. qualiter, & quando. ante nume. 2. ver. tunc autem habet necesse probare, & concordare de tempore. de accusa. Rota. 93. nota quod ubi tempus est de substantia. in antiqui. vide Preposi. in allegato hic c. nihilominus. 3. q. 9. Quint. Mandosius.

a Publicati testes quo ad iudicem statim intelliguntur quod sunt examinati, iuxta communem sententiam de qua per Curium. in l. 2. nume. 95. C. de eden. Quintillia. Mandosius.

b Communis interrogatio, quæ fit testibus in duo genera Quintil. libro quinto, capi. de testibus diducit, vnum quod est in causa, alterum quod est extra causam, & qua ratione percontandi sunt utrobique testes perdoctè tradit, prius inductionibus Socraticis, tractandum, ut inuitis quid profit extorqueatur ab interrogante, & unde interrogationes facile duci possint optimè scribit, in posteriori solent inquit, rogari de vita testium aliorum, de sua quisque, si turpitudine, si humilitas, si amicitia accusatoris, si inimicitia cum reo. Docet in summa rationem interrogandi testes, cuiuscunque generis illi sint, hodierno vsui forensi per similem, inde quod ommissum a legumlatoribus est, suppletur, & antiquus interrogandi mos discitur ab vtraque parte presente. solebant interrogari. Cice. in ver. 3. Pedia. in cam. numero 82. & 93. Item Quint. eodem lib. Adde quæ supra examinatio annotauit. P. V.

c Idem supra hoc ipso verbo testis, circa prius. ubi adde. Q. M.

d Aliter obseruabatur olim Cic. et Quint. temporibus ex his quæ proximè scripti, & supra examinatio, quod & Nouella Iustina. 90. §. scimus, ut aliqui volunt, statuere videtur, ut aduersario præsentè examinetur. P. V.

e Videlicet, versicu. not. quòd duo, ubi addo. Nec opin. Archid. in cap. ut offic. de hæreti. lib. sexto, tenetur, prout etiam nec opi. Hostien. in sum. eodem titu. §. qualiter ubi quòd iniquum videbatur, quòd de tanto crimine damnaretur ex dicto duorum testium, opin. Archi. simpliciter refert Zanchi. de hære. capitu. 13. numero 5. communis autem & verior opi. est in contrarium. Quint. Mand.

f Spec. de teste. §. primo, versic. item quòd est pauper, Abb. in c. si qui testium. de testi. Barba. consi. 29. libro 1. Socin. super fallen. in ver. pauper. regu. 289. Rolan. consil. 62. numero 34. libro 2. Iul. Clar. sent. libro 5. quæstio. 24. versicu. quæro etiam nunquid. Quint. Mand.

g Idem voluit Vmber. in iudi. inquisi. hoc verbo membro. 3. ante numero 8. Fama autem quòd probetur per duos testes communem affirmat D. meus Phil. Dec. consi. 172. col. 3. nu. 4. Q. M.

h Inimicitia capitalis testem repellit in criminalibus, iuxta communem sententiam prout per Anan. Aret. numero decimonono, & Felin. post numero 8. in capitu. cum oporteat. de accusa. quod etiam procedit in hoc crimine, & in alijs, exceptis. capi. per tuas. de Simon. Hippo. de Mar. consilio 65. numero 20. Iul. Cla. sent. libro 5. §. fi. q. 24. versic. item quæro. nunquid inimicus. In quantum autem hic ampliatur, ut præmissa procedant in depositione in inimico, etiam in articulo mortis constituto, quasi in contrarium dici potuisset, quòd talis non deberet censerì immemor salutis æternæ, immo ab omni odio recedens, totus in hoc esse de-

beret ut anima consulens ueritatem propalaret, a peccatisq; omnibus recederet, Allegatur hic satis competenter pro ampliatio- ne huiusmodi dictum Bald. illiusq; ratio, de pa. Constans. §. Vassalli. dic tu in versic. sicut, versus finem versic. Nam odioso non creditur, quòd dictum Baldi satis notabile est.

Quint. Mand.

i In causis criminalibus. an requiratur litis contestatio, concludunt communiter Docto. & ita in praxi seruari asserunt per responsionem rei accusationi, vel inquisitioni ad interrogationem iudicis, induci litis contestationem, prout per Bar. in l. is qui reus, numero quarto, ff. de pub. iudi. Aret. consi. 58. numero 7. Apostil. ad Ange. de malefic. in verbo, hæc est quædam inquisitio. nu. 67. Ant. colum. in tract. proceden. in contro. cri- mi. arti. 202. Iul. Clar. sen. libro 5. §. fina. q. quarta, circa prim. Et prius præmiserat. Maria. Soc. in ca. qualiter & quando. nu. 222. de accusatio. attestari communem esse opin. in criminalib. requiri litis contestationem.

Quint. Mand.

k Et quando examinantur ad perpetuam rei memoriam, vel aliàs lite non contesta- ta datur annus utilis ei qui examinari fecit, ad conuertendum aduersarium vel sal- tem denunciandum, aliàs lapsò dicto tem- pore, examen in fraudem factum presu- mitur, & non releuat ut probò in tracta- tu casum animalium. numero 132. Quint. Mandosius.

l Prout in capitu. licet ex quadam. de testi. Rota. 117. in no. Præpo. in cap. in ijs. 3. q. 9. & an testis de auditu. probet tractat Fran- ciscus. Curt. de testi. conclu. 31. Vmber. in iudi. inquisi. hoc verb. testis. post nume- ro 42. versicu. Testimonium de auditu. Quint. Mand.

Tolerantia. ^a tolerandi sūt téporaliter ma- li. sed quantum potest fieri salua pa- ce ecclesiæ sunt corrigendi. 23. quæ- stio. octaua, tolerandi, uide sup. mali.

Nonnullos toleramus, quos corri- gere non possumus. 27. q. 7. c. 1.

An mali sint tolerandi propter bo- nos? & dicendum quòd sic. 24. quæ. 1. quisquis. uide supra mali.

Propheta tolerauerunt malos, cõ- tra quos multa dicebant. Isai. 52. 23. q. 4. recedite, & ca. quàm magnum, & c. quid nimium.

Quædam tolerantur in ecclesia ex certis causis, quibus cessantibus pia feueritate uindicantur. 1. q. 7. ecce. Ergo PROVISIO SOLERTER.

Quædam peccata sunt toleranda. quædam per pœnitentiam punienda. 1. q. 7. exigunt.

Toleratus dicitur ille ^b contra quẽ lata est sententia a iure, sed nondum per hominem declarata. Calderin. in l. Barbarius. ff. de offic. præto. in 7. col. ver. sed pone. & uide in auth. de Ta- bel. §. penul.

ADDITIONES.

a Tolerare hic ferre, ac sustinere signifi- cat, quia uerò cum modico, & parco cibo uiuimus pati solemus, accipitur aliquan- do pro modicè, & summa parsimonia uiue- re. Cæsar. libro 3. bell. ciui. libenter etiam ex- perfugis cognoscebamus equos eorum tole- rari, inde tolerare vitam Tacitus multos militia, quosdam exercendo agros tolerare vitam, ita sumitur in l. in lege Censoria. §. item q. ff. de uerborum signifi. ca. Pet. Vn- dramenus.

b De gestis per toleratum, seu putatiuum, & quòd illa valeant, probat Lopus Al-

lega. 89. post nume. 8. versic. uenio ad secun- dum. & nu. seq. Q. M.

Tortura ^a quando habeat lo- cum. & dicendum qd eo casu quando reperitur semiplenè probatum ^b puta fortè per unum tes- tem, uel grauem infamiam, & inqui- situs inficiatur, seu negat, tunc uenit torquendus, ut in cle. 1. de hære. & ibi Io. de Imola. & hoc ad instar criminis lætæ maiest. C. ad l. Iul. maiest. quisquis & tunc siquidem confiteatur, & perfu- stat in hæresi, est puniendus ut cõfes- sus, & conuictus, 2. q. 1. nos in quem- quam. si autem non cõfiteatur, est ei indicenda purgatio. Sed quòd quan- do per unum testem habet locum tor- tura, quòd ille testis debet esse bonæ famæ, & opinionis. & tunc poterit tor- queri, & si neget, cogitur ad confiten- dum ea, de quibus accusatur super fi- de, sicut potest fieri in alijs casib. yt ff. de quæst. l. 1. in princ. & l. de timore. §. tormenta, & C. de quæst. l. milites. §. oportet, quia tali casu poterit tor- queri per inquisitorem, uel episcopũ. & hoc modo intelligenda est cle. 1. de hæret. concor. 2. q. 1. in primis, & ex- tra de test. cum in contemplatione. nã semper durius, & atrocius agitur cũ illo, qui conuictus confiteri recusat, quàm cum illo qui confitetur spontè, ut C. de male. & mathe. l. secunda, si excepta. si uerò confitetur se dixisse, sed est pertinax in errore, tunc dic, ut supra negatiuus, & supra pertinax hæ- reticus.

Et nota quòd inquisitor nõ potest torquere inquisitum sine episcopo, uel eius super hoc delegato, uel epi- scopali sede uacante sine capitulo, uel eius delegato, & hoc intelligendum, si sui

si sui adiuuicem copiam possint habere intra octo dies, & si secus processum fuerit, processus ille nullus est, & irritus ipso iure, ut habetur in clem. multorum, de hæret. quod limita nisi unus alteri, s. episcopus inquisitori, uel inquisitor episcopo uices suas commiserint, ut supra commissio, dictum est supra carcer.

Item nota quod inquisitor, uel ordinarius debent esse presentes, quando aliquis torquetur, uel possunt committere persona fideli, quæ experientiam habeat in dandis tormentis. ita habetur in 18. instructione inquisitionis.

Ad quid prodest tortura, uide sup. baptizatus.

Circa hoc nota quod ad hoc quod quis ponatur ad torturam, ut ueritas per eam eruatur, requiritur quod præcedant indicia, ut supra denunciatio, & supra indicium, aliàs non est quis torturæ subijciendus, ut l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstio. & ca. cum in contemplatione, de regulis iuris. & hoc etiam licet de grauisimo crimine agatur, ut C. ad l. Iuliam maie. l. 3. & ista indicia debent esse uehementia & indubitata. quæ autem sint illa indicia, multi multa dixerunt. de quo uide supra inditia, quod relinquatur arbitrio iudicis, ut l. 3. §. eiusdem quoque, ff. de testi. ut tenet Barto. in l. fina. ff. de quæst. ubi ad instruendum iudicem ex quibus animum suum debet mouere, ponit certa exempla, subiungens eiusdem iudicis arbitrio committi an plura indicia requirantur, aut unum tantum sufficiat.

Item nota quod eo magis augeri potest tortura, quanto maior suspicio est contra delinquentem, ut notat

Bal. in v. fe. ti. de controu. inuesti. c. 1. §. item si uasallus.

Qualis enim probatio sufficiat super his indicijs ad subijciendum quæ torturæ, dicitur requiri duos testes, ubi illi deponunt de indicio tantum, iuxta gloss. l. si. C. fam. erc. ubi tamen super delicto, unus tantum sufficeret ad torturam, ut uoluit gloss. in d. l. 3. C. ad l. Iul. maie. & addit Bar. ubi supra quod ex eo quod dari debet defensionis copia parti antequam subijciatur torturæ, non sufficerent testes, qui in generali inquisitione fuerunt examinati, ipso citato & existente contradicte. Considera etiam quod ubi etiam alia indicia extrinseca non præcedunt cum reus loquendo coram iudice trepidat pauendo, & uariando, tunc iudex potest habere indicia sufficientia ad torturam, secundum Barto. in d. §. tormenta.

Nota quod inter cætera tormenta solent inquisitores indicere ieiunium ad ueritatem eruendam, quæ etiam quæstionis nomine intelliguntur, scilicet ieiunia, ut patet per etymologiam uocabuli. Nam tormentum dicitur quasi torquens mentem. & nemini dubium est, ut per ieiunium asperum torqueatur quis: pro quo est glo. in cle. j. de hære. in vers. tormentis. uide supra ieiunium.

An sola suspicione possit quis torqueri, uide supra suspectus.

Nota quod ex dicto unius testis in habilis non potest haberi tortura, quia non est examinandus. & si examineatur, non facit indicium. Barto. in l. 1. §. diuus, el. 1. & §. Antonius, & l. diuus. §. ex quibus, & in l. maritus, in 1. col. ad finem. ff. de quæstionibus. Petr. de Su. in l. quoniam. C. de testibus. nec fit

fit receptus post terminum, facit indicium. Bald. in l. 2. penultima colum. vers. ulterius. 13. quæro. C. de episco. audien.

Minor numerus testium quam requisitus non facit indicium ad torturam. uide supra testis.

An pœna tormentorum possit imponi per ecclesiam, uide supra ecclesia.

Tortura fit ad inuestigandum ueritatem, & quid fieri debeat post torturam non inueto culpabili, uide Barto. in l. si. ff. de quæstionibus.

Nota quod in subsidium, & in causis grauibus debet deueniri ad torturam. ut l. edic. ff. de quæstionibus, & ibi Bar.

Not. quod si positus ad torturam propter aliquod delictum negat delictum in tortura, non potest condemnari, et si sit ante probatum. hoc probatur in l. si. C. de proba.

Tormenta autem habenda sunt, non quanta accusator postulat, sed ut moderationis temperamenta desiderant, ut in l. de minore. ff. de pœnis.

An sint aliqui casus, in quibus possit quis torqueri sine indicijs, uide gl. 12. q. 2. quæstionem.

Nota quod tortura in iudicio, & loco publico debet fieri. Bar. in l. si ea quæstio, in fin. C. de his quibus ut indignis.

Quando sunt plures rei unius facinoris, ita audiendi sunt, ut ab eo primum incipiatur tortura, qui timidior est, uel tenerè ætatis uidetur, ut in l. unius facinoris. ff. de pœnis.

An homines antiqui possint torqueri? & dicendum quod non, ut l. 2. C. de decu. l. 12. uide Bar. in l. ex libero. ff. de quæst.

Iudex non tenetur torquere aliquem, nisi petat is, cuius interest, nec in syndicatu tanquam negligens torquetur, si non torfit. Bal. in l. iudices. 3. co. vers. sicu. quæro utrum iudex, de pa. iu. fir. per glo. in l. cum seruum. C. de ser. fugi. quod est uerum, quando procedit per accusationem: secus si ex officio procedat.

Ante publicationem processus non habet locum tortura testis, nec potest torqueri etiam sine indicijs. Bald. in l. seruos, & milites. §. item quæro. C. de quæstio. & extra de regulis iuris, cum in contemplatione.

Tortura facta in casu non permisso non uitiat reliquum processum, sed solum illum actum, in quo est adhibita, secundum Bal. in d. l. seruos. C. de quæstionibus.

Peruersi iudices, & ignorantes quærunt diuersas species tormentorum inuenire, quas scientifici abhorrent, uide Ange. in repetitione. l. nemo carcerem. C. de exact. tribut.

Tortura potest dari in pœnam mortis per sententiam iudicis. Flo. in l. qui occidit, ad l. Aquiliam. per l. aut damnum. §. hostes, vers. ea quidem, de pœn.

Nota quod tortus non debet interrogari in tortura nominatim de aliquo. glo. in vers. mandante, & Barto. in l. prius, ad Sill. sed qualiter sit interrogandus, uide Bar. in l. 1. §. qui quæstionem, in prin. ff. de quæstio. & practica est quod interrogentur generaliter.

Mulier prægnans non debet torqueri, quia eius corpus tanti non debet. ff. de stat. hominum. l. Imperatores. bene facit l. 1. §. de inspiciendo. Bal. in dicta l. Imperator. qui dicit etiam ante

ante quadraginta dies post partū nō debet torqueri, quia non reputatur fortis. & ira intelligit gloss. in l. pręgnantis. ff. de pęnis. Nec etiam torquetur, dum nutrit puerum, si nutrix non inuenitur, ut nota Bart. ff. de pęnis, in l. pręgnantis. uide de hoc quod nota Angel. in dicta repetitione. l. nemo carcerem. C. de exactio. & tribu. quia nec etiam incarcerari potest pręgnans.

Minor 14. an. f. torqueri non debet secus in crimine lesę maiesta. & a fortiori in crimine, hęresis, ut ff. de pęnis. l. de minore.

An uiles testes debeant torqueri, uide supra testis, & nota quod testis non debet torqueri, nisi prius examinentur omnes exceptiones contra ipsum, nē torqueatur Bartol. in l. 1. §. si quis dicatur, de quęst.

Item si testis uacillat, & inquisitor potest eum mandare torqueri, sicut in alijs criminibus uacillans torqueatur, ut ff. de quęst. l. ex libero, & l. de minore. §. tormenta. nam & inquisitor, qui est iudex ecclesiasticus potest torquere, dummodo sanguinem non eliciat, ut extra de uerbo. signifi. d. ca. cum in contemplatione, ad quod concor. 23. q. vlti. his a quibus, extra de rpto. in archiepisco. extra eo. c. 1. in prin. in clem. & etiam uacillans potest torqueri per delegatum principis Bald. in capitu. 1. 3. col. in versi. sed an delegatus. C. si inter do. & ualis oritur adde Bald. in l. presbyteri, in 2. notabili, C. de episco. & cleri. ar. contra quod.

Delegatus non potest torquere testes, ut in aut. de testi. §. si uerō ignorant. ubi dicitur quod delegatus non pōt coercere testes, & eos torquere.

Nota quod per testes receptos in generali inquisitione non potest procedi cōtra aliquem ad torturam iuxta doctrinam Bart. in l. fina. ff. de quęstionibus.

An suspecti testes cum examinantur, sint tormentis subijciendi? unde 15. q. 6. in sum. dicit ad literam, si est seruus, uel uilis psona, uel si sit liber & sit criminofus, & infamis, uel obscurus, uel ignotus, tales enim sine tormentis non admittuntur. & habetur. 4. q. 3. §. si autem ea rei conditio. Torquetur etiam quęlibet libera psona, licet non sit uilis, dum tamē uacillet in testimonio, ut supra dictum est in litera testis, & illa litera & de hac materia torturę, uide Bart. in l. ex libero. ff. de quęst.

Nunc uidendum circa confessionem in tormentis, an ualeat. & dendum quod ad hoc quod ualeat confessio facta in tormentis, requiritur perseuerantia, ut tenet Bartol. in l. 1. §. diuus. ff. de quęstionibus. oportet. n. secundum Bar. ibi. ut ille qui fuit confessus in tormentis, reducatur postea in loco publici iudicij, & ibi coram testibus, & notario confiteatur, seu ratificet confessionem primam. & ita seruatur de consuetudine. sed nota quod in teste torto si confessus est, non requiritur in eo perseuerantia, sed secus in parte, quę confessa est per torturam, debet extra tormenta perseuerare in prima cōfessione ita dicit Baldus in l. de tormentis. ff. de quęstionibus.

Cōfessio in tortura extorta an p̄ iudicet, in Spe. ti. de cōfessio, §. 1. vers. 2. hoc in ciuili. & in §. sequitur, versi. secundo non ualet. & in titu. de accusa. §. 1. ver. accusari autem, & ver. seq. &

& infra per totum. & in Spec. de iuramento cal. §. si. ver. pe. q. sic.

Item confessio metu tormetorum extorta relinquitur arbitrio iudicis ex coniecturis. Bald. in l. interpositas, in prin. col. in versi. vltius not. quod quando. C. de transact. Ange. Aret. in tractatu maleficiorum, versi. quod fama in materia torturę, in fine ver. sed quando dicatur. Cy. & Sal. in l. 2. C. de custo. reorum. Bart. in l. 1. §. diuus Seuerus, in prima quęstione. ff. de quęstionibus.

Item confessio metu tormentorū facta non dicitur ab eo, qui per iudicē fuit spoliatus ut torqueretur, sed non fuit ligatus ad torturam, ut Nic. de Neap. in l. nouissimē. ff. de eo. quod sal. tu. au. uide Salicetum in l. 2. C. de custo. reo. qui tenet contrarium, uide infra ista litera. §. totus.

Confessio in tortura extorta, & ratificata ad bancum iuris incontinenti idest intra diem, & noctem non sufficit ad condemnationem. no. in l. 2. de custo. reo. l. 1. §. si quis ultro. ff. de quęstionibus. Bar. in l. 1. §. diuus Seuerus in versi. sed quęro dixi, ff. de quęst. qd uerum est, nisi sit coniuncta cum fama publica, uel alio inditio, quia tūc dicitur indicium indubitatum, quod sufficit ad condemnationem, etiam si reuocetur, nisi confessus in tortura p̄bet liquido contra confessionem suā, & sic iustificet reuocationem, secundum Bal. in l. si. in 1. col. ver. modo reuoco in dubium, iuncto vers. ex quib. uerbis habes. C. de proba. & in l. 2. in 3. col. in versi. & hęc faciunt ad quęstionem. C. quod metus causa, & tenet Sal. in l. 2. C. de custo. reo.

Item quęro, quę confessio dicatur facta per tormenta? & dicendum quod si

est facta adhibita tortura, uel est facta per torturā aliquo ligato, uel p̄cedētib. minis deponēdo ad torturā nō autē quęlibet leuis territio facit confessio nē uideri esse factā formidine tormetorū, sed debet esse positus in tormētis, uel ductus ad ea idē si esset in carcere, in quo de fame, & frigore multū patiebatur. nā tūc formidine tormentorū v̄ facta. ar. ad hoc. ff. de iniurijs. litē apud Lab. §. qōnē facit sup. de vi & vi ar. l. 3. §. si quis aut uis, ibi dum dicit. sufficit terror armorum. habet hoc per Bar. in l. 1. ff. de q. §. diuus.

Sed quęro, quando dicatur perseuerare in cōfessione, hunc passum declarat tex. C. de cus. reo. l. 2. qa oportet, quod post confessionē factam in tormentis reducatur in loco publici iudicij, & ibi coram notario, & p̄sonis publicē confiteatur, ut ibi in text. dicitur. hoc Bar. in d. §. diuus, vbi sup.

Confessio in tortura extorta, postea ratificata dicitur spōtanea, si ex interuallo est ratificata. sed confessio in tortura dicitur uoluntaria Bald. in c. 1. §. iniuria, in 8. col. in versi. quęro utrum semel tortus, de pa. iuram. firm. Flo. in l. de atate. §. 1. de inter. ac. Bar. Cępo. in l. sponso, de ver. sig. uide supra confessio.

An si iudex dixit alicui extra locū, in quo homines torquentur, Aut cōfitearis, aut ducam te ad tormenta inferendo sibi terrorē de hoc, quātum poterat, & reus his auditis fuit confessus, dicat cōfessio facta metu tormentorum? & Gandi. dicit quod talis confessio nō d̄r facta metu tormetorū, quia leuis est territio, p̄ §. qō. ff. de iniurijs. Angel. de male. in glos. Fama publica p̄cedente, collatio. 33. in versicu. quarto, limita. Et de istis mi-

nis vide Bal. in l. j. C. de confes. in 4. col. in uer. sequitur tertium membrum, & Ang. ubi supra in d. gloss. & coll. & uerfi.

Sed quæro, cū dictum sit q̄ debet reduci postea, quando debeat intelligi istud, Postea? & dicit Bart. in d. §. diuus, q̄ debet intelligi arbitrio iudicis, qui debet arbitrari æque, ut reducat eum illo tempore, quo cessauerit dolor tormentorum. si enim statim reduceret eum ad bancum instantibus his doloribus, totum hoc videretur dictum formidine tormentorum.

Sed quæro, si ista confessio fuerit facta non præcedentibus indicijs? de hoc uide Bar. in l. pe. ff. de quest. contra hoc opponi posset q̄ dicit Bar. eo. ti. §. quæstioni. oīa ista supra dicta de confessione in tormentis ponit Bar. in d. l. j. §. diuus. ff. de quæst.

Item quæro, quid si est tale delictum, pro quo quis non potest torqueri ex forma iuris, uel statutorum uel fuit ad sufficientiam tortus, & nō supersint indicia, an si retineretur in carceribus, uel s̄ fame, aut siti moriatur, dicatur tortus ita, quod si uirtute talis confiteatur sic, an teneat talis confessio? & dicendum quod non, nisi postea in ea ritè, & rectè perseueret dictum est Ab. in c. fi. de confes. & Sali in l. fi. C. de accu. ita dicit eleganter Bar. in d. l. j. §. diuus Seuerus. ff. de quæstionibus. facit. l. 2. §. si quis aut uisus ff. de ui. & ui. ar. Et sic facit contra iudices ignaros, qui non possunt torquere, & dant carnes ualde salitas ad comedendum malefactori, & non bibere, quia tunc dicuntur torquere & tenentur in syndicato. hoc Angel. in addi. & tex. nota. in l. apud Labeonem. in §. quæstionis uerbo. ff. de iniu

ri. nō erit ita quō cōfessus in carcere, ut ita non sit ibi pp̄ famen, uel aliàs.

Itē an pp̄ confessionē factā in tormentis si reductus ad acta neget, an cogatur p̄seuerare? & qualiter iudex se debeat habere ad adhibēda tormenta ipsi malefactori, uide Sali. in l. 2. C. de cus. reo. in fi. & uide Bar. in l. unius, in §. 1. ff. de quæst. Sed taliter uidetur responderi, secundum quod est de mente doct. maximè Bal. in l. 2. C. de cus. reo. & melius Bald. in l. bonæ fidei. C. de rebus cre. in uer. itē quæro de confessione facta in tormentis, dicit q̄ si talis confessio facta in tormentis præcedentibus indicijs reuocetur, tamen illa talis confessio illo modo facta in ducit semiplenā probationem. ita uoluit illa glo. in d. l. 2. C. de cus. reorum. Et ideo nisi reuocans probet contrarium, cogitur perseuerare in tali confessione per repetitionem tormentorum. ita dicit ibi Bal. multum eleganter. multo magis potest iudex malefactorum iterum torquere reum, qui non uult perseuerare in confessione, quando ultra confessionem suam habet etiā indicia urgentia contra malefactorem, quæ non essent totaliter purgata per primam torturam. Remaneret ergo ista prima conclusio, quod si indicia essent totaliter purgata, tamen per solam confessionem factam in tormentis præcedentibus indicijs inducitur semiplena probatio, per quam potest quis iterum torqueri, si non uult p̄seuerare. hoc Ange. de Arc. in §. comparuerunt dicti, in 3. col.

Reuocans confessionem factam in torturis, si nō est plenè conuictus, debet abiurare publicè, & imponitur ei pœnitētia arbitraria. uide inf. i. instructionibus inquisitoris, in 15. instruc.

Sed

Sed quomodo iudex purgabit illud indicium, quod oritur ex tali confessione, hoc est an iudex debeat adhibere tot tormenta, donec ille perseueret? & credo quod non, quia Bald. in dicta l. in bonæ fidei, dicit q̄ ex tali confessione oritur semiplena probatio, per glo. in dicta l. 2. de cus. reorum. ergo purgabitur illud indicium sicut purgantur alia inditia. Et ideo male faciunt iudices, qui reum cōfessum in tormentis, qui ratificādo negauit, die nocteque torquendo fatigant donec perseuerent. quia nō possunt hoc facere, quia talis confessio facta in tormentis non est nisi semiplena probatio per prædicta, & sic unicum inditium, nisi secundum Sal. ubi supra, inditia essent tantū urgentia, & per primam torturā non fuissent purgata, quia stantibus illis indicijs non purgatis, & confessione rei facta in tormentis, aliud esset. quæ omnia relinquerentur iudicis arbitrio p̄ no. per Io. An. in c. cum in cōtemplatione, extra de reg. iu. hoc Ang. ubi supra in d. §. comparuerunt dicti uide infra in instruc. inquisi. 15. instruc.

Quando semel tortus possit iterum torqueri, h̄ no. in dicto ca. cum in cōtemplatione, de regu. iuris. & Bart. in l. unius. §. 1. ff. de quæstio. dicit quod si primo fuit sufficiēter tortus, quod nunquam in tormentis potest repeti, nisi superueniant indicia de nouo, ut ibi probatur. quod noto contra aliquos crudeles iudices, qui quotidie torquent, & tormenta repetunt, & de nouo alia indicia non habent, quoniā tenentur in Syndicato, quia non poterant illum in tormentis repetere. & idem tenet Sal. in l. secunda, in fin. C. de custo. & exhib. reis. in tantū quod

Bald. in l. decuriones. C. de quæst. dicit quod illa l. est in ar. quod de qualunque tortura quam iudex facit dolo malo, & sine causa, sit pœna capitis, ut etiam ipse notat in l. 1. C. de priua. carce. quod bene tu iudex debes considerare. aduertas tamen hoc secundum Dy. in suo tractatu, ver. quid si aliquis & c. ubi dicit, quod assessores ex consuetudine non seruant, sed malè faciūt, immo continūè repetūt in tormentis sine nouis inditijs, quousque obiectis criminibus ueritatem eruant. pro quorum opinione saluanda. Dy. allegat in aut. ut iudi. sine quo. suffr. §. oportet. & ibi, iudices torquebunt fures, nisi prius & c. hoc Ange. de malef. in §. Sempronium mandato rem. 40. col.

Quæ sint noua indicia, ad hoc ut possit repeti tormentum, uide supra inditia.

An cōfessio extra iudicialis sit sufficiens indicium ad torturam, uide supra indicium.

An aduocatus accusati debeat admitti ad disputationem, an accusatus debeat subijci torturæ, uide supra ad uocatus. sed dicendum quod cum imponēdo reum torturæ de grauissimo agitur præiudicio, obseruat cōmunis consuetudo, q̄ prius debeat solēnis aduocatorum disputatio coram iudice fieri super hoc, an sit torquendus, uel nē, ubi aduocatus rei debeat admitti, ut dictū est. sup. in lra, aduocatus. & admittitur ut p̄ reo alleget, ut in l. si postulauerit. §. q. ff. de adulterijs. & p̄ gl. l. legis. ff. de legib. sed ipsi quæstioni, & examinationi nō debent interesse. ita tenet glo. in auih. de test. §. qa verò, in uer. aduocatorū. & glo. videtur idē uelle in l. custodias. ff. de pu

bli. iudicij, & i. d. l. legis virtus. & pp gravitatem præiudicij est inductum, quod in hæresi nec inquisitor sine ordinario, nec ordinarius sine inquisitore procedat ad faciendū reū torqueri sed ambo simul, ut in cle. 1. de hæri. & nisi alter alteri vices suas sup hoc cōmiserit ut sup. cōmissio. & ita servat.

Sed circa prædicta no. q̄ q̄n inquisitus timet torqueri cōtra ius, est cōsiliū, q̄ appellet, q̄m appellatio pēdēte ēt si aliqua cōfessio emanaverit, talis cōfessio est ipso iure nulla, ut ar. l. 1. ff. nil noua. appendē. nec in hoc articulo opus est, ut iudex appellatio- nis superior inhibeat, q̄ periculosū esset. ita dicit Bal. in l. 1. C. commina. vel epi. quod no. hoc Ange. in addi.

Not. quē posse poni ad torturā per famam, ut si in uno uico aliquid furatum est, præsumitur q̄ vicini sciunt aliquid de tali furto, & possunt propter illud torqueri vicini, ut not. in l. 3. ff. de fur.

Not. in l. 1. in fi. C. de iura. calum. & ibi Bal. ad q. Cy. fl. obseruare. C. quo. ap. non re. ut dicit ibi Cy. quod quando est plenē probatum cōtra aliquē, q̄ non debet torqueri. tñ, dicit Bald. ibi, q̄ iudices maleficiorū faciūt eum postea apud acta confiteri, & sic reperitur cōuictus, & confessus, & hoc faciunt, ut non possint appellare. dicit ibidem Cy. q̄ malefaciūt, quia nemo est torquendus nisi in defectū probationis præcedētib. indicijis secūdū eū. sed dicit Bald. ibi quod ipse credit q̄ bñ faciunt iudices, & hoc q̄n hñt plenariā certitudinem de maleficio, & sic obuiant calumniōsis appellatio- nibus, & maximē in criminibus enormibus, in quibus interdum licet leges transgredi, ut l. si quis filio, in §. sed si

quis, de iniur. tes. quod notat Innoc. in c. 1. de const.

Sed notandum, q̄ in crimine hæresis si quidā torquetur, quod si in tortura nil confitetur super his, quibus torquetur, q̄ si est infamatus, & non confiteatur, uel si confitetur, & non perseuerat in confessione, quod tali indicenda est purgatio, ut tenet Franciscus Zab. in cle. 1. de usu. in fi.

Item nota dictum Bald. in l. 2. C. de epi. aud. q̄ si delictum fiat clam, quod cum minimo inditio potest quis poni ad torturam.

Item nota q̄ nō potest dari duplex tormentorum super uno delicto, nisi ex uno tormento resultet aliquod inditium, & aliter non potest amplius torqueri, si datum est ei unū tormentum. sed si ex uno tormento resultat aliquod inditium, bene potest repeti ei illud tormentum, uel aliud. hoc nota in l. de minore. in §. si quis tormentis. C. & ff. de pœnis.

No. q̄ unus testis est sufficiens inditium ad tormenta, ut in l. in criminibus. ff. de quæst. & ibi per Bar.

Torqueri quis non potest contra accusandum, Bart. in l. si quis, in prin. de adulte.

Tortus non inuentus culpabilis debet absolui, sed in actis debet annotari purgata esse inditia per torturā. l. si. & ibi Barto. in l. eolum. ubi dicit quod sic faciebat. ff. de quæstioni. & ita facio obseruari per iudices. capituli.

Tortus non dicitur quē iudex spoliavit, ut torturæ eum exhiberet, & si confiteatur crimen, non dicitur confessio ex tormento torturæ. Nico. de Neapo. in l. nouissimē. ff. quod fals. tu. aut. Salyc. contra in l. 2. C. de cus. reo. vide

vide supra ista litera, in §. item confessio metu tormentorum.

Nota quod torqueri potest quis iterum sine nouis indicijis, ut manifestet mandatore, uel socios criminis. Angel. & docto. in l. & si certus, ad Silla.

Tortura fieri debet cum modamine. l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstio. quod intellige iudicis arbitrio, qui debet considerare qualitatem hominis, an sit debilis uel non, & criminis qualitatem, an sit leuē uel graue. l. 3. §. si. in prin. & l. 1. §. impubes, ad Sill. Dy. in tractatu de quæst. vers. qualiter debeat inquisitio, & Angel. Are. C. ad l. Iuliam in iust. in l. milites. vers. quæ personæ, & ad fin. C. de quæst. addo Bart. ad hoc in l. quæstionis, la 1. ff. de quæst. ^k

Torqueri non possunt serui contra dominum. in Spec. de proba. §. videndum restat, in ver. vlt. nota.

An laicus possit torquere clericū, uide supra laicus.

Nota q̄ eo casu, quo infamia sufficeret ad torturā, si probatur bona fama per aliam partem, tollitur prima præsumptio. uide supra fama, in §. an probatio.

Puer torqueri cum ferula debet. gl. in uerbo seruos, & Bart. in 1. oppo. & Bal. in l. si. in vers. vlt. notat C. de his qui. ut indig. & docto. & Ange. in l. 1. §. si ff. eo. ti. & est tex. in d. l. 1. §. impubes. quod uerum est, ut ueritas sciatur, non ut condemnetur. Bart. in l. ex libero. §. de minore. ff. de quæstionibus, & Bal. in d. l. si. ubi etiam dicit secus in infante.

Torqueri possunt omnes, nisi sint iure excepti. l. unius. §. j. & l. ex libero C. de quæstionibus. l. Excepti autem

sunt minores. 14. annis, quia ferula tantum corripuntur, ut supra in §. præcedenti. Item decuriones, & alij dignitate fruentes, milites, & doctores & similes. l. diuites. & l. diuo Marco. C. de quæstioni. & Bald. in l. decuriones. C. eodem ti. ubi dicit quod iudex torquens eos debet decapitari, quod tamen non procedit in militibus nostri temporis. Cy. in l. 2. C. ad l. Iuliam in iust. & in l. milites, & ibi Ange. ver. quæ personæ. & ad fi. C. de quæst. Are. ubi supra 6. q. addo, q̄ contrariū uoluit Salycetus q̄ immo milites nostri temporis nō possunt torqueri, in l. 1. & ibi uide Iason. Mayn. in 8. col. in vers. unum tamen nota. C. de iuris, & facti igno. & Bartol. in l. milites. C. de quæstioni. & Alex. in l. centurio, in 9. col. ff. de vul. & pup. Nec ualet cōsuetudo, quod torqueantur priuilegiati. l. omnes iudices, & ibi Bar. C. de decurio. li. 10. Iason Mayn. in l. de quibus, in 40. col. ff. de legi.

Item senex decrepitus. l. 3. §. ignoscitur, ad Sill. secundum Ange. Are. ubi supra.

Item femina prægnans, ut supra dictum est.

Item aduocati Bar. in l. 1. C. de aduoca. diuerso. iudi. & prædicta uerba nisi in crimine lesa mat. l. minores, in prin. & l. ex libero C. de quæst. §. 1. & l. proditores, de re militari.

Item pro hæresi. Ange. Aret. ubi supra adde l. fallaciter. C. de abolitionibus.

Nota quod ad dictum contentis crimen proprium non debet alter subijci torturæ, licet dicat fuisse suggestor, uel socius delicti. optimē facit text. in ar. in c. 1. de confessis, in princ. & ibi Ab.

Tortura non debet esse ita seuera in clericis, sicut in laicis. vnde non debent supponi aculeis, uel funiculis, sed uirgis, seu corrigiatis. pro hoc bonus tex. 33. q. 5. c. j. in fi. Ab. in. c. cum in contemplatione, de reg. iuris.

In quibus casibus actor, reus, uel testis possint torqueri, habes bonam glo. 1. 5. q. 6. in summa, & quasi per totam. quæst.

Tortura pro ueritate eruenda non infamat etiam de facto. l. nullam, & ibi Bar. C. de infra.

Tortura potest inferri pro reperiendis rebus fiscali. C. de hæredi. uel ac. ué.

Tortura etiam die feriata in honore Dei permittitur pro crimine enormi. l. 3. & ibi Bal. in uer. deinde nota C. de epif. au. & Iason May. in l. j. in j. col. in fi. C. de præci. im. of.

ADDITIONES.

a Tortura, seu potius tormentum, est cruciatus, qui eruendæ ueritatis causa reis criminum, & quibusdam testibus fieri solet, toto titu. ff. & C. de quæstio. l. ob carmen. §. si ea. ff. de testi. l. unius. §. testes & l. ex libero. ff. de quæstio. Nouella 90. §. si uerò ignoti. & §. si eius modi. De ea item Cic. in Partitio. & lib. 2. Rhetoric. Quintil. lib. 5. cap. 4. Valeri. max. libr. 8. cap. 4. de quæstionibus. quibus autem creditum non est, aut quibus temerè habita fides est. Solet & nostra tempestate puniendi causa adhiberi. Tormentorum varia genera traduntur. De tormentorum modo & usu in causis hæresis, uide etiam Directo. inquis. par. 3. memb. 3. adde Siman. in Enchir. de torment. tit. 52. P. V.

b Communis opinio est, quòd unum indicium sufficiat ad torturam, prout per Iodo. in sua praxi criminali, cap. 36. num. 30.

& Iul. Clar. sentent. libro 5. §. fin. quæst. 64. uersic. sed quæro quòt inditia requirantur, & Siman. Enchir. tit. 52. de tormentis. num. 23. ubi quòd necessaria est saltem dimidiata siue semiplena probatio ad torquendum hominem. Et in causa hæresis, quòd quis torqueri possit ob dictum unius testis bonæ opin. concludit etiam Zanchin. de hæret. cap. 9. num. 7. & pro prædictis alios citat Camillus Campe. in additio. ad eund. in uer. nunquid poterit torqueri pro quibus uide omnino Carrer. in eodem tracta. de hæreti. numero 117. uersicu. sed an in utroque crimine. Quintilian. Mandosius.

c Iuxta text. in l. 1. uersic. quæstionis uerbo iun. gloss. in uer. dicunt. ff. de iniur. Idem uoluerunt Bartol. in l. 1. §. diuus. de quæstio. Guid. de Suza. de indi. numero 74. uersic. sed quid in quæstione de facto, & ibidem in additio. ad eund. Ludou. Bologni. num. 75. Aret. in tract. malef. in uer. fama publica præceden. uer. quæro, quid si est tale delictum. Vmber. in iudic. inquis. hoc ipso uerbo. tortura. num. 11. Quintil. Mandosius.

d Dic tu in l. 1. in fine. num. 5. Aduerte tamen quòd non præcedentibus indicij confessiones in tortura factæ, & alia subsecuta nihil operari debent. Bartol. in l. quæstionis. ff. de quæstio. Paul. Castren. in l. si quis. circa fin. ff. de testamen. Alex. consil. 5. in casu inquisitionis. vol. 5. ubi etiam declarat quæ, & qualia indicia præcedere debeant. Q. M.

e Idem uoluerunt Bald. in l. interpositas. num. 9. C. de transact. & Iodo. in Enchir. parium aut similium iuris, in uerbo mors tortura. Et quòd ita obseruetur etiam infra 40. dies post partum, & etiam quòd ad nutrices lactantes scripsit Iul. Clar. sentent. lib. 5. §. fin. q. 64. uersic. quæro modò nunquid mulier prægnans, & quòd prægnans

gnans torqueri non debeat, uoluerunt etiã Abb. in c. cum in contemplatione in fin. de uerborum significatione. & Vmber. in iudic. inquis. hoc uerbo. tortura. numero 43. Quint. Mandosius.

f Testis uacillans absque indicij torqueri potest, Bal. in l. milites. C. de quæst. & per ea quæ adducit Fran. Brun. de indi. & tortu. in 4. quæst. 2. par. nu. 12. Sequitur Campe. in addi. ad Zanchin. c. 9. col. pe. uer. immo possunt, ex aliquibus presumptionibus, & uoluit Vmber. in iud. inquis. hoc uerbo. tortura ad fin. Q. M.

g Hæc est diuersa lectio ab ea quæ legitur apud Bartolum. Pet. Vend.

h Semel competenter tortus absque nouis indicij non debet iterato torqueri iuxta text. hic citatum in l. unius. §. primo, ff. de quæstio. Guid. de Suza. de indi. & tortu. numero 3. uer. Quartum notandum est, Fran. Cass. de tormen. c. 14. numero primo, & sequen. Io. de ami. consil. 37. numero 4. affirmat communem scolarum ita tenere. Noua autem indicia dicuntur a primis differentia specie, & substantia. Bossius in praxi. crimi. tit. de tortu. ante numero 13. uide etiã Simanc. Enchir. tit. 52. de tormen. nume. 41. An autem, & quando semel tortus repeti possit post omnes latissimè prosequitur Iuli. Clar. sentent. libro 5. §. fina. q. 64. in ultim. quæsto. uersic. ultimo uidentur est in hac materia, in quibus casibus tortura semel illata. Q. M.

i Et c. ut commissi. §. fina. & ibi omnes, eodem libro sexto, Fel. in ca. cum non ab homine. colum. secunda, de iudi. Carer. in tract. de hæreti. numero 77. & sequen. Nico. Boss. eodem titu. numero 12. Zanchin. eodem tracta. c. 8. post nu. 4. uersic. At uerò torquere personam. & Camil. Campe. in additio. ad ipsum. in uer. torquere Vmber. in Iudi. inquis. hoc uerbo. tortura. post numero 7. uersic. & propter grauitatem. Q. M.

k Fran. Bru. de indi. & tortura. in 5. quæst. secunda parte numero decimosextimo, uersicu. septimo aduertat iudex. quòd ad torturam procedendum est cum moderamine, & non effrenatè, & inhumanè, & debito iuris postposito. per text. in l. nihil. C. de quæstio. Franc. Casson. de tormen. capitu. duodecimo, numero tertio, & seq. & ca. 14. numero secundo, Vmber. in iud. inquis. hoc uerbo Tortura numero decimonono, & sequen. Et quòd cum tormenta uitanda non possit propter uarietatem negociorum, & personarum regula certa dari communem affirmat Io. de Amic. de Vena. consil. 134. num. 1. Q. M.

l Idem Guid. de Suzaria. de ind. & tortu. numero octauo, uersicu. quæ autem persona Amber. de Ant. ramo. de quæstio. & tortu. nume. secundo, & hanc communem affirmant, Ant. Gomez. Delictorum. c. 13. nu. 3. & Clar. sen. libro 5. §. fina. q. 64. uersic. ubi subsunt legitima indicia. Quintil. Mandosius.

VAcillare a Proprietate est dubitare, sed uariare est cōtradidicere sibi de test. cog. præte rea, de pœnis, super his. nota. in progymio decre. super uerbo, uacillare. de procura. in nostra, de cau. posses. cum ecclesia.

Quis dicatur uacillans, uel uarians uide Bal. in l. nullum, circa prin. C. de testam.

ADDITIONES.

a Vacillare, Nonio teste, est trepidare, uel cum lassitudine niti, a senibus, qui sint æuo defessi, atque ad sustinendam lassitudinem baculo tarditatem leuent, Cicero:

Phili. 3. in Galliam mutilatum ducit exercitum, cum una legione, & ea vacillante. Quamobrem vacillare testem puto, cum non constanter, immo trepidè & titubanter, & parum firmè dicit. unde dicitur in l. prima, ff. de testi. quorum fides non vacillet, idest non titubet, & parum firma sit, a re corporali, ad incorporalem ducta translatione. Variare satis notam habet significationē, in eodem scilicet dicto vel sententia non per seuerare. l. si suadus. §. eleganter. ff. de leg. comm. & l. penul. eodem ritu. Cic. de fin. libro secundo, Varietas, inquit, Latinum verbum est idq; propriè in disparibus coloribus dicitur. seu transfertur in multa disparia, varium poema, varia oratio, varij mores, varia fortuna, voluptas varia etiam dici solet, cum percipitur, ex multis dissimilibus rebus dissimiliter efficientibus voluptates. affe. 1. et in corporibus magna dissimilitudines sunt, sic in animis existant etiam maiores varietates. Item de Orato. libro 3. ergo ille princeps variabit & mutabit, vocem, in e. l. sedet si. §. item. ff. de insti. acti. l. nonnunquam. ff. de collatio. bon. ita videtur accipiendum in l. qui falsò. ff. de testi. De varietate. l. penulti. §. si dominus. ff. de insti. actio. P. V.

Venia a peccati nõ datur nisi correcto, ut in regula, peccati de reg. iu. lib. 6. & corrigi quis nõ potest, nisi confiteatur, & reum se cognoscat ore proprio, b ut in ca. omnis utriusque, de pœ. & remis. quia confessio est una pars satisfactionis post contritionem. unde dominus per prophetam ait: dic tu peccata tua, ut iustificeris. uide supra confessio.

Item uenia non datur nisi contrito, & correcto. 24. q. 2. legatur. & quomodo gaudebis te fuisse correctum,

nisi doleas te fuisse peruersum. 23. q. septima, quemadmodum, & 50. di. pœnitentes. gloss. est de hoc in cap. Osius de elec. & gloss. in c. at si clerici, de iudicijs.

Nota quòd ad hoc quòd quis ueniam mereatur, exiguntur tria, scilicet oris confessio cordis contritio, & operis satisfactio, ut de pœni. dist. 3. capitu. perfecta, & quod ibi nota & sic uerè cõfitendo quis suos errores, & de eis sibi ueniam postulando concedenda est sibi. sed solummodo petenti, & non confitenti non conceditur uenia, ut C. de hæreti. l. Manichæos, & de pœni. distinct. 3. ad sa. 45. dist. sunt namque, & c. disciplina. & sic intelligendum est quòd petenti uenia conceditur, scilicet correcto, ut prædictum est.

Item sine humilitate aliter ueniam sperare non licet, nec etiam ubi est taciturnitas peccati non confitendo, uenia speranda est, quia taciturnitas peccati ex superbia nascitur cordis. ut de pœnitent. di. 1. est taciturnitas. de hac materia uide supra confessio, & supra misericordia, & supra. negatiuus. Ideo Prouiso Solerter.

Vera pœnitentia ueniam meretur, & simulata Deum irritat. uide supra pœnitentia. §. sed no.

Impœnitenti uenia non conceditur. tex. & ibi bona gl. c. 1. qui clerici, vel uouen.

An petens ueniã de delicto uideatur illud confiteri? glo. in c. exhibita, de homici. uide quòd nota Inno. in c. uenerabilem, de electione.

Non est peccandum sub spe ueniæ de cleri. excom. si uere, de cele. mis. de homine.

Facilis spes ueniæ occasionem tribuit

buit delinquendi. 50. dist. si lapsis. 23. q. 4. est iniusta. de uita & ho. cle. ca. ut clericorum. de transla. præla. c. pen. in glo. unde Stephanus Papa dicit ecclesiastici uigoris ordo confunditur, si aut temerè illicita præsumantur, aut non concessa impunè tententur, proinde si negligenter ea quæ malè usurpantur, omittimus, excessus uiam proculdubio alijs aperimus.

Veniam inuenisset Iudas, si pœnitentiã egisset, de pœ. di. 1. is positus fug, & c. importuna.

Venia non datur, nisi contrito, & correcto. 24. q. 2. legatur, & gl. ult. in c. Osius, de elec. Et quomodo gaudebis te fuisse correctum, nisi doleas te fuisse peruersum. 23. q. 7. quemadmodum, & 50 di. pœnitentes & in d glo. vi. d. c. Osius, de elec.

A D D I T I O N E S.

a Venia pro permissu solet accipi, l. v. l. sed si. §. qui manumittitur. ff. de in ius voc. nam uoce, permissus. vsi sunt in legibus alijs iurisconsulti. l. 4. §. ult. ff. de censu. quandoque pro remissione & condonatione sicut hic uidetur & l. in furti. §. partus. l. liberorum. §. non solent. ff. de his qui no. in fa. l. auxilium. ff. de mino. l. ult. §. in suis. ff. nauæ caup. stabu. per consequentiam cum ea quæ permitimus, remitti sequatur a nobis, aliquando pro effectu eius, cuius causa datur uenia, l. Papinianus. 2. 1. ff. de mino. Vlpianus enim ibi scribit, Quid enim commune habet delictum cum uenia atatis? idest in integrum restitutionem, quæ datur ob atatem. Hinc ueniale peccatum, quod est uenia dignum, item status uenialis appellatur, ait in Phormio. Teren. Donatus, cum quis orat ut ignoscatur sibi, An uenia sit danda ei, qui licet catholicam fidem profiteatur, conui-

etus est tamen de infectione hæreticæ prauitatis, testibus legitimis, quod ille constanter negat, uide Direct. par. 3. in 12. modo processum fidei terminandi in fin. 2. formæ sententiæ alleg. gloss. in capitu. ad abolen. §. presenti. in uersicu. audientia. & cap. excommunicamus. el. 2. de hæret. Petrus Vindramenus.

b Sic filij Israel afflicti per ignitos serpentes uenerunt ab Moysen dicentes. Peccauimus quoniam locuti sumus contra dominum, & contra te, & ueniam meruerunt. Nume. c. 13. Q. M.

Væ qui coniungitis domū ad domum, & agrū agro copulatis. Esa. 5. c.

Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem festandum, & potandum usque ad uesperam, ut uino æstuetis. Esa. ubi supra.

Væ qui trahitis uanitatem in funiculis uanitatis, & quasi uinculū plaustris peccatum. Esa. ubi supra.

Væ qui dictis malum bonum, malum ponentes tenebris, & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Esa. ubi supra & 11. q. 3. c. væ qui dicitis.

Væ qui sapientes estis in oculis uestris, & coram uobis metipsis prudentes. Esa. ubi supra.

Væ qui potentes æstis ad bibendum uinum, & uiri fortes ad miscendum ebrietatem, qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti auferitis ab eo. hæc omnia Esa. ca. 5. ubi supra.

Væ homini illi, per quem scandalum uenit, quod uerbum est domini nostri Iesu Christi.

Væ soli qui cum ceciderit in terram,

ram, non est qui subleuet eum. extra de sta. mona. monachus. ca. 2. Respon. 1. & 8. q. al. 7. q. 1. illud, & Spe. titu. de aduocato.

Veneratio ^a quæ sanctis exhibetur, dicitur dulia. de qua supra Dæmon.

ADDITIONES.

^a Vide quæ supra notata sunt. Dulia. Lat. P. V.

Verba sunt ^a signa eorum, quæ in anima sunt, passionum, ut ait philosophus. Non n. præsumitur quis dicere quod ante non cogitauit, ut C. de libe. lega. l. Labeo, aliàs legata.

Verba semper debent aliquid operari, ut de priuilegijs, si Papa.

Talis quis præsumitur qualia uerba profert, & eius animum censetur fuisse, qualiter uerba sonant, ^b nisi propter excellentiam status, uel aliàs contrarium appareat. ar. C. de iniurijs. l. si non conuitij, cum concor. ibi allegatis.

Omne enim malefactum, uel dictum, malè præsumitur factum, uel dictum, ut extra de præsump. ca. 1. in fi. non tamen intentio uerbis, sed uerba intentioni debent deferuire. extra de uerborum signif. c. intelligentia. in his enim uoces sunt notæ, prout ait philosophus. li. periermenias, earum quæ sunt in anima passionum, talia enim quæ non possunt bono animo fieri, nõ possunt interpretari nisi malefacta, & non bene, ut extra de reg. iuris. c. 1.

Per uerba enim quæ quis loquitur suam fidem profitetur Tho. secunda

secundæ. q. 1. art. 2. circa medium, uide supra hæreticus. §. pertinaciter asserere quòd anima.

Ex uerbis inordinatè prolatis incurritur hæresis, non quia hæresis per se in his consistat, sed quia sunt occasio, & causa erroris. hoc Th. in 4. sententiarum, di. 13. ar. 3.

Nõ debemus attendere uerba, sed mentem, & intentionem proferentis. c. 1. q. 3. inter uerba, & 2. q. 5. humanæ auris, de uerbor. significa. intelligentia. uide supra fides §. utrum simplices.

Verba intelliguntur secundum subiectam materiam, ut in c. ad nostrã, de iureiurã. & de sponsa. præterea. 2. ubi, Deliquisset, uerbum accipitur, p. cognouisset carnaliter, propter materiam matrimonij, de qua loquitur. & ff. loca. l. si uno. ff. de in diem addic. l. Imperator. ff. de usufru. ea. re. quæ usu consu. l. si. ff. de actio. empt. l. emptorem. §. qui autem. de consti. ex literis, de priuile. ex ore. ^d

An qui iocosè, uel propter lubricum linguæ dixit aliqua uerba hæretica, sit hæreticus, uide supra ebrius, & supra hæreticus.

De uerbis quæ non sapiunt hæresim, inquisitor nõ potest se intromittere, ar. c. accusatus. §. sanè, de hæreti. libro 6. sed ordinarius cognoscet de talibus.

An proferens uerba hæreticalia possit pœnitentiari pœna pecuniaria, uide supra pœnitentia.

Scribitur in porta pro uerbis uerba reportata. 16. quæstio. 1. decimæ non tantum.

Verbum generale qualiter intelligatur in materia pœnali, uide supra pœna. §. not. q. in materia pœnali.

Cum

Cum te aliquis laudat, uel uituperat, tu iudex esse momento, in Catone, & in decret. in capitu. inter uerba 1. 1. quæst. 3. ubi sic dicit, inter uerba laudantium, siue uituperantium ad mentem semper recurrendum est, & si nõ in ea inuenitur bonum, quod de bonis, dicitur magnam tristitiam generare debet, & rursum si non in ea inuenitur malum, quod de nobis homines loquuntur, in magnam debemus letitiam proficere.

ADDITIONES.

^a Verbum habet, existimo, vulgatum cuiusque significatum, cum sit una de partibus orationis, & cum proprie sumitur, sed accipitur, & sæpe generaliter pro quaque parte sermonis. proprie ponitur in l. uerbum oportere. l. uerbum oportebit. l. uerbum erit. & l. uerbum facere. ff. de uerborum significa. & l. uerbum, illud. l. prima, §. hæc uerba, ff. quod quisque in. l. utrum. ff. de peti. hære. generaliter pro ceteris partibus, in l. uerbo uictus, l. uerbum reddendi. l. uerbum exactè. l. uerbum amplius. ff. eod. quandoque designat orationem perfectam. l. 4. §. primo, ff. de vulga. & pupilla. l. amplius. 15. ff. rem ra. habe. nonnunquam imperfectam. l. prima, ff. de uerborum significa. Terren. pro integra sententia, quam appellant axioma in And. act. 1. scē. 5. Miserram me, quod uerbum audio? idem in Eunu. act. 1. scē. 2. utinam istud uerbum ex animo, ac uerè diceres, Verba sunt rerum nota. Cic. ait in Topi. uerba ipsa rerum gratia sunt reperta, quorum maximè sunt probabilia, quæ sensum animi nostri optime promunt, atque in animis iudicum, quod uolumus efficiunt, Quint. in proœm. libro primo, simile est quod scribitur. Insti. de lega. §. si quidem ait enim Imperator. Nomina enim signifi-

candorum hominum gratia reperta sunt. quod dicit in parte possumus ad genus referre. in l. Labeo. §. id Tubero. ff. de sup. lega. nam quorsum sunt nomina inquit, nisi ut demonstrant uoluntatem dicentis, Ab aere uerberato scribit appellata Quintil. lib. 1. capitu. sexto, licet a ueritate dicta censeat Varro. Verborum alia propria sunt, alia translata, Propria quæ eius rei uerba sunt, aut esse possunt, quia de loquemur, Ad Heren. Cic. libro quarto, sua cuiusque rei, appellatio, & primus intellectus, uerbi proprietatis est, auctore Quintil. capitu. secundo, libro octauo, translata, cum nomen, aut uerbum ex eo loco in quo proprium est, in eum in quo aut proprium deest, aut translatum proprio melius est, id facimus autem quia necesse est, aut quia significantius est, aut quia decentius. idem capitu. sexto, eodem libro Cice. quoque libro de Orato. 3. ubi etiam quædam ait esse natura, quædam reperta, item quædam usitata, quædam inusitata, & alia sunt uerborum distinctiones ad utroque, quos uideas. uide etiam Alcia. de uerborum signific. Notandum etiam uerborum proprietatis iuriconsultos esse studiosissimos, & auctore Quintil. capitu. ultimo, libro quinto, & non aliter a significatione propria uerborum recedi oportet in iure dicendo, quàm cum manifestum est aliud esse sensum, l. non aliter. 67. ff. de lega. tertio, item uerba ius sumunt ab auctoribus ait idem libro primo, capitu. quarto, & eadem l. & ex communi usu. l. Labeo. ff. de suppe. lega. sermo constat ratione, uetustate, auctoritate, consuetudine. Quintil. libro primo, capitu. sexto, & eis d. legi. & l. 1. ff. si cer. peta. P. V.

Veritas ^a de terra orta est, ut ego sum uia, ueritas, & uita & sic Iesus redemptor noster est ipsa ueritas.

&

& habetur Ioan. 14. & ps. 84. & Matthæi. 24. ad hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati.

Veritas semper per iudicem est investiganda per omnes modos, & formas, quibus uiderit posse inueniri, ut 22. q. 2. ne quis. & omnes circumstantiæ per iudicem sunt inquirendæ, ut extra de testi. cum causam, & 15. q. 5. c. 1. in fi. quia causa facti potius inquirenda, quam ipsum factum. ut ibi dicitur. & ff. de furtis, uerum. 29. di. sciendum. 23. q. 8. occidit Phinees, in text. & in glo. nam aliter ad ueritatem peruenire non potest.

Væ, væ quia ueritas iustitiæ hodie diminuta est in terra tam in iudicibus, quam in rectoribus, tam in laicis, quam in clericis. nam primo Machab. 7. dicitur, Non est in eis ueritas, & iudicium. transgressi sunt enim constitutum, & iusiurandum quod iurauerunt, & Esa. 59. Iustitia longè stat, quia corrumpit in plateis ueritas, & æquitas non potuit ingredi. non est enim qui innocet iustitiam, nec est qui iudicet rectè, sed cõfidunt in uinculo, & loquuntur uanitates. unde possumus concludere, quod iam hodie omnis ueritas dormit, & omne mendacium insurgit inter omnes, quia hodie non est ueritas patris ad filium, nec filij, ad patrem, nec serui ad dominum, ut experiètia docet. & uidens hæc Chrysostomus arguit sic homel. 27. dicens, Bene putas quod color in facie iam recessit, & sol radios gratiarum in se colligens reuocauit, & totam terram nigredo iniquitatis quasi nox cooperuit, ubi quasi iam ipsa hora. 12. id est ultima finitur, & ubique tenebras uides, & dubitas diem

transisse. primò enim in uallibus sit obscuritas die ad occasum declinante. Cum ergo montes uideris obscurari, quis dubitat quòd nox est? sic primum laicis sæcularibus, & Christianis incepit præualere obscuritas peccatorum, nunc uides quia sacerdotes positi in summo uertice spiritualium dignitatum, qui montes, & colles domini sunt, ipsos apprehendit iniquitas tenebrosa, quomodo dubitatur quia finis est mundi? hæc Chrysostomus. ideo Osee. 4. dicitur non est ueritas, non est misericordia, nõ est scientia Dei in terra, maledictum, mendacium, & homicidiũ, & furtũ, & adulterium inundauerunt, propter hoc lugebit terra, & infirmabuntur omnes, qui habitant in ea. ergo diminutæ sunt hodie ueritates. placeat maiestati diuinæ conseruare suam sanctam ecclesiã catholicam, & sua manu reparare, ut ab ea omnis obscuritas, & tenebrosa caligo discedat, nè propter malos ministros redundet detrimentum ecclesiæ, nè nox tenebrosa cooperiat terram.

Qui propter timorem occultat ueritatem, prouocat in se iram Dei. 1. r. q. 3. quisquis metu.

Quandoque ueritas prius inquirenda est ab inquisito, quam a testibus. de accusat. ca. qualiter, & quando, el. 2.

Qualiter differant ueritas, & fides, secundum quòd sunt pars iustitiæ. Tho. 2. 2. q. 109.

Veritas in crimine hæresis nunquã debet celari, nec propter iuramentum, uel uotum factum de celando eam, quia hoc est speciale in crimine hæresis, ut de hæ. c. excommunicamus. §. adiucimus, & 22. q. 2. ne quis.

Qui

Qui celat ueritatem, peccat mortaliter, ut extra de iureiuran. c. ex literis, in fi. & gloss. in c. cum nunciis, de testi. in fi.

Hoc enim tempore obsequiũ amicis, ueritas odium parit. hoc dicit Terentius in prima comedia & sæpe qui ueritatem dicit, frangitur sibi caput. sed magis amica ueritas, quam Plato.

Quicumque dixerit tres ueritates infra scriptas sine mendacio, sciat se in statu gratiæ, & extra manus inimici esse.

Prima ueritas. Domine ego peccaui contra tuam bonitatem, & poenitet me, & displicet mihi pro eo quòd tu es dignus amari, & quia tu præcipisti mihi contrarium, si nõ peccarem.

Secunda ueritas. Dñe ego habeo bonũ propositum, & bonum desiderium custodiendi me de cætero cum tuo adiutorio, quòd nõ reuertar amplius in peccatum, & ponam diligentiam ad tollendam occasionem peccati.

Tertia ueritas. Domine ego habeo bonam uoluntatem confitendi integrè in hora, & tempore secundum tuum præceptum ecclesiæ tuæ sacrosanctæ.

Quid autem sit ueritas, no. Archid. de sum. Tri. cap. 1. li. 6. de conse. di. 2. corpus. Io. And. de sum. Trin. damnatus. Io. Cal. de tes. cog. dilectorum, in commento suo. no. de iureiuran. ueritatis, in prin. in gl. imitatio, col. 6. nota de reg. iu. qui scandalizauerit, in gl. 2. Bal. in l. sacræ leges. ff. de legi.

ADDITIONES.

a Veritas est per quam damus operam,

nè quid aliter quam confirmauerimus fiat, aut factum, aut futurum sic, Cic. libro 2. de Inuen. idem eodem li. de rebus expetendis, ueritas est, inquit, per quam immutata ea que sunt, aut ante fuerunt, aut futura sunt, dicuntur. ueritas auctore Clemen. Alexan. libro secundo, est ueritas scientia, Quatuor autem idem ait eodem lib. sunt, in quibus uerum consistit, sensus intelligentia, scientia, opinio, quæ singula declarat. Veritatem Eustratius interpres Ethico. Aristo. libro 6. scribit esse in sermonibus, & rebus, In rebus cum unumquodque quod est semper, & eodem modo se habet. In sermonibus, uel oratione, quando de eo quod est sicut est, enunciamus: prior tamen habet, inquit, uerum purum, & sacerum, posterior habet aliquid, & non uerum, ueritas potius quam persona præminentia spectanda. l. 7. ff. ad l. Iul. maie. P. V.

Vespasianus hic & Titus quadraginta annis post passionem domini destruxerunt Ierusalem, ut not. 23. q. 5. remittuntur.

ADDITIONES.

a Vespasianus pater, & Titus filius Vespasiano qui tum contra Ierosolimam, urbem munitissimam, magna gloria uictor bellum gerebat, imperium reliquerunt Otto, Vitelliusque ubi a militaribus copijs Imperator renunciatus. filio Tito bellum Iudæicum mandauit, ipse autem quanta potuit celeritate Romam contendit. De expugnatione urbis Ierosolimæ, & magnis cladibus Iudæorum, possunt ex historia Iosephi, Nicephoriq. libro 3. peti. Petrus Vindramenus.

Veritas.

Vestis. ^a non licet priuatis portare uestes fericas, & deauratas. C. de uest. holoba. & aur. lib. 11. ^b & quod ibi nota quid in mulieribus? vide in præl. l. 1. & 2. eo. ti.

Vestium scissura signat pœnitentiæ satisfactionem, de pœnit. di. 1. hinc etiam propheta.

Quid significet vestis alba, uide de consec. distinct. 4. post baptismum, & c. seq.

Vestis Christi fuerit subiectæ fori, nota gl. in l. si quæ sunt cautiones. ff. fa. etc.

Clerici non debent ambulare sine operimento, & ueste decente, ut 21. q. 4. per totum, & in c. nullus, & in ca. episcopi.

ADDITIONES.

^a De vestis significatione non est pluribus agendum quippe quæ manifesta vel lippis & tonforibus, ut aiunt, est Callistratus in l. vestis. 127. ff. de verborum signifi. scribit, vestis appellatione, tam virilis, quam mulieris & scenica etiam si tragica aut citharica dica sit, continetur, Vestem quoque victus habere vicem Labeo ait l. verbo victus. ff. eodem. Vestis an vestimenta legentur, nihil refert. Vlpia. inquit in l. vestis. 25. ff. de auro & arg. leg. postea subiungit, vestimentorum sunt omnia lanea, lineaq;, vel serica, vel bomicina, quæ induendi præcingendi, amiccandi, insternendi, iniiciendi, accubandive causaparata sunt, & quæ his accessionis vice, cedunt quæ sunt insitæ picturæ, clauique qui vestibus insuuntur, Vestimenta omnia aut virilia sunt, aut puerilia, aut muliebria, aut communia, aut familiaria & qua singula sint adnectit. vestis etiam expellibus constabit, item pelles caprinæ & agninæ vestis erunt, cum & tunicam, &

stragulam pelliceam nonnulli habeant. argumento, sunt etiam nationes quedam, veluti Sarmatarum, quæ pellibus teguntur, item conctilia, & tapeta, vestis cedunt, item alia quæ scribuntur, in l. cum tunicam. & l. argumento. ff. eodem. Vestimentorum genera permulta Nonius recenset, hinc vestiarium, & vestitus, in l. 6. & l. diarij. ff. de alien. & ciba. lega. alia vide supra habitus. Pet. V. cnd.

^b L. unica §. præterea. ubi etiam Lucas de pen. C. nll. lice. in fr. e. que. sel. eodem li. & ibi gl. commemorat clamidem militem, purpuram regem, & stollam sacerdotem demonstrare. Q. M.

Via. ^a dicit redemptor noster Iesus. Ego sum uia, ueritas, & vita. Ioan. 14. c.

Prouerb. 30. & ibi Nicolaus de Lyra dicit hæc uerba. hæc est litera in Hebreo. tria sunt mihi difficilia, & quartum penitus ignoro.

Viam aquilæ in cælo.

Viam colubri super petram.

Viam nauis in medio maris.

Viam viri in adolescentula.

Et patet secundum expositionem Nico. de Lyra in isto quarto, scilicet uiam uiri in adolescentula quod Ber. in glo. extra de præsumptio. ex studijs suis, ubi allegat istam auctoritatem, dicendo uiam uiri in adolescentia, & non cognouit mysterium auctoris, nec intellexit, nec etiam intellexit Accursius, qui allegauit eandem auctoritatem, & in eodẽ sensu quo Bernardus. Insti. de ius. & iure, in gl. quæ incipit. nota contra constantiam. super parte, diffidentia, quæ plerumque iuuenes auertit. Nam illud quartum, quod dicit, Viam uiri in adolescentula,

tula, in Hebraico dicitur, uiam uiri in aalma, pro quo intelligitur mysterium incarnationis domini nostri Iesu Christi in beata uirgine Maria, de quo Esa dixit. Ecce uirgo concipiet, & pariter filium, & uocabitur nomen eius Emanuel. & Salomon ista secreta tam altiora non potuit ea scire scientia naturali, nisi potestate absoluta Dei, & gratia magna attributa generi humano. & iste est uerus intellectus, & uera litera, quia non dicitur adolescentia, sed adolescētula, quod est uirgo.

ADDITIONES.

^a De uia terrestri non oportet longum inferere tractatum, loco non exigente, solum paucis expediam. Via est siue semita, siue iter est. l. paries. 157. ff. de uerborum signi. Via est ius eundi, & agendi, & ambulandi, l. 1. ff. de ser. rusti. præd. Via totum est, partes eius duæ sunt, iter, & actus. l. 13. §. primo. ff. de accep. & insti. de serui. in princ. a uerbendo dicta. V. aro. 1. de re rust. eius latitudinem definit lex. 12. tabu. in porrectum pedes octo. in a fractum. 16. l. 8. de seruitu. rust. prædio. Viarum quedam publicæ sunt, quedam priuatæ, quedam uicinales, publicas uias dicimus quas Græci basilicas, nostri prætorias, alij consulares uias appellant. priuatæ sunt quas agrarij quidam dicunt. Vicinales sunt uie, quæ in vicis sunt, uel quæ in vicos ducunt, quæ, & publicæ sunt si non ex collatione priuatorum, hoc iter constitutum est: rursus, & priuatæ duplices sunt, uide l. secunda, §. 13. ne quid in loco pub. & l. ultima, de itin. pub. ff. eius item significatio in alia transfertur, ut in l. magis. §. non passim. ff. de rebus eorum. Petrus Ven-

Vicarius, ^a seu vicem alicuius gerens sic debet honorari in loco, & in sessione, & in alijs, sicut is cuius uices gerit. notat Hostien. in proœmio summæ suæ, & est casus unicus in capitu. præcipimus. 93. distinct. quem text. reputauit singularem Rom. in suis sin. in litera. V. in uerbo, Vice rector. faciunt nota per Alexan. de Imo. in rub. de offic. eius, cui man. est iuris. in 8. col. Ab. in c. sanè. 2. & in c. cum olim, de of. delega. & Barbatia. in d. c. sanè. faciunt notata per Anto. Cursetum in cap. grandi, de sup. negli. præl. in quadam sua repetitione. ^b

ADDITIONES.

^a Vicarius pro seruo uices ordinarij seruiente sumitur in l. si seruus. 18. ff. de pecuni. accipitur, & latius pro omni eo, qui uicem gerit alicuius. Cice. in uer. 174. Quinquaginta curatores ita uideo deiectos, ut ijs uicarij quidem successerint. In Anton. 240. quod si in bello dari uicarij solerent, libenter me, ut Brutus emitteretur, pro eo includi pateret. idem lib. 9. episto. itaque docte uicarium: tu eum obseruabis. item pro Cecin. procurator pene domitius & alieni iuris uicarius. Hinc uicarius, qui uicem obtinet episcopi, uel alterius maioris, uel inferioris iudicis ordinarij, ut archiepiscopi, patriarchæ, primatis, qualis est nunc Ioannes Rhenius Venetus, protonotarius apostolicus, uicarius perpetuus ecclesiæ colleg. D. Bartholomæi Venetiarum, & uicarius in spiritualibus generalis Ioannis Truisani patricij & Patriarchæ Venetiarum, Dalmatiaque primatis, quem honoris, reuerentiæ in eum mea ac memoriæ posteriorum nomino, licet per se domo satis, patria & dignitatum amplitudine sit illustris, &

venturis seculis nominatissimus futurus. Iuris uterque consultus. Is Rhenius ob excellentis ingenij lumen, & perspicacitatem, morum grauitatem, rerum aabuc iuris que dicendi peritiam, episcopi Torcellani primitus, deinde patriarche Veneti, & ecclesie. D. Bartholomaei vno die Vicarius electus ab eodem Patriarcha, utriusque & episcopi & patriarche vice perfungitur, & ecclesie praestitit vno tempore. De eiusmodi vicarij officio extat in iure pontificio specialis titulus de officio. Vica. item. C. de off. eius, qui ge. vicem alteri. Vicarius huiusmodi differt ab auditore legatorum, patriarcharum, atque superiorum. alius enim causas audit duntaxat, & arta, ac decreta nomine eius, cuius est auditor eduntur. alius qui cas audit & decidit nomine suo, cuiusmodi est auditor modo Venetijs vniuersarum causarum curie ac tribunalis legati pontificij Ioannis Baptistae Costanei Patrij Romani; & Archiepiscopi Rossanen. animi virtutibus familia nobilitate, iuris etiam prudentia, legationibusque praecleari, Siluius Galassus Caneranus Messanen-sis, non longè ab orbe ortus, patria Fru sinas, vnde sanctissimi duo summi pontifices Hormisda, Silueriusque prodie-re. is Siluius morum & literarum elegantia, iuris ad haec vtriusque scientianitet, iudicandique prudentia ac exercitacione supra ferè ætatis suæ anni circiter. 37. modum pollet, ingenij subtilitate ceteris sui ordinis & ætatis hominibus non inferior, in causis omnibus, praesertim fidei catholice laboribus & studio indefessus. Tantorum quidem virorum praestantia, scriptoris eloquentiam postulat atque volumina tenuis enim meus dicendi stylus & annotatumcule pares esse. non possunt idcirco breuiter, & obiter hæc pauca libani, præcipue de legato, &

patriarcha, qui sunt & erunt aliorum facundis celebrati scriptis. De cunctis ijs hæc solummodo in commune subiiciam; in aduendo quidem se faciles præbere, omnium desideria perlibenter, & quantum velint & quoties oporteat, & perhumaniter audire, grauitate nihilominus officij seruata. Sed ne videar assentari viuentibus, alia non dicam, præterque quod ego sumè cum vel conspicio, vel mente concipio conuentum horum præ excellentium virorum vnà cum inquisitore prauitatis hæreticæ, clarissimisque senatoribus Venetis in causis orthodoxæ fidei, miror atque veneror præstantissimi maximeq; reuerendissimi tribunalis huius maiestatem, sapientiamque penè vniuersam, que efficitur, & rutilat ex communijs ac consensu talium virorum cuncti bonarum literarum genere, humani, diuiniq; iuris ac theologie, rerumque gubernandarum, & administrandarum scientia, pariter & usu callentium. soleoque dicere non egere eos aduocatione peritorum, cum potius aliorum magistrum quam discipuli, ut ita dicam esse merito pessint, quamuis id aliquando seruare consueverint, idque modestè, causa fieri puto. Redeat itaque, vnde digreditur, oratio. Interest non nihil inter vicarium, & auditorem, hos de quibus loquor; quod ille, dicitur ordinariam habere iurisdictionem, hic ex opinione non mul-torum in sententiæ saltè dictione delegatam. vide Clemen. auditor, de rescript. cum gloss. & doctores ad ipsam. Vicarius episcopi doctor vel licenciatus eligi debet ex decreto Concil. Tridenti. sess. 24. capitulum. 16. eius officium in collatione beneficiorum quod sit, cauetur in capitulum. expedit. 18. eadem sess. vicarij quando & qui in beneficijs deputandi, in eodem Conc. statutur, sess. 6. ca. episcopis. 2. sess. 7. ca. ordinarij. 5. & cap. beneficia. 7. sess. 2. 1. c. quia

6.24.ca. expedit. 18. & 25. capi. statut. 6. de resor. P. V.
b Hinc etiam dicimus, quod Vicarium episcopi offendens ipsum episcopum offendere videtur, Bal. in l. sed & si. in 2. lectu. in fi. ff. de in ius vocan. per tex. in l. offa in fi. ff. de religio. & sump. fun. sequitur Io. Fran. Pau. in tract. de offi. & pote. ca. sed. va. in 10. q. 2. par. nu. 14. ver. Item qui offendit vicarium. Et volunt iura episcopi & Vicarij vnum & idem esse consistorium seu tribunal. cap. Romana. in princ. lib. 6. de appel. c. 2. de consuc. eo. libro. Q. M.

Vitium a Paternum magis timetur in filium, quàm matrimonium, quia sæpe filius similis est patri, ut ff. de ædi. edic. l. q. si nolit. §. quæ mancipia. extra de renuncia. nisi cum pridem. sed alibi dicitur, qd in solo statu personæ cõsideratur cõditio patris, ut C. de rei vendi. l. partu. & ff. de sta. hom. l. cum legitimè. ad qd extra de conuer. coniu. capitu. fina. & habetur hoc expressum per casum, quia ubicunque filijs imponitur pœna propter delictum parentum, semper intelligitur de linea paterna, & non de materna, ut extra de pœnis libro 6. in c. vbicunque.

An vitium defuncti cõcomitetur successores, uide supra defunctus.

An vitium reale impediatur præscriptionem, uide supra præscriptio.

A D D I T I O N E S.

a Vide quæ supra filij sunt annotata. Pet. Vendramenus.

Vifus sumitur pro quocunque sensu, gloss. in ca. testes. 3. quæstio. 9.

Viul de quo uide supra comburi, & supra pœna.

Virgo a fuit mater domini nostri Iesu Christi in concipiendo. I ho. in 3. parte, q. 28. arti. 2. & virgo post partum. eadem q. 28. & uirginitatem nouerat. ea. q. arti. 4. & in 4. dist. 30. ar. 4.

Virginitas est potior matrimonio & quare ei præferatur. Thom. 2. 2. q. 4. 2. ar. 3. & in sum. cõtra gentiles. li. 3. q. 127. b

Quod sit præmium uirginitatis in cœlo, nota 27. q. 1. nuptiarum. adde glo. de probatio. causam, quæ dicit, qd habent aureolam, quæ etiam datur martyribus, & doct. adde notata, de summa Trin. c. 1. super gl. vlt. & quod ibi ponit Ioan. And. idem de electio. innotuit, super uerbo, flore. 32. q. 1. incognitas.

Difficile est probare uirginitatem, quia probatio sæpe fallit, 27. q. 1. c. ce aliqua.

Beatissima uirgo Maria non solum fuit genitrix hominis, sed Dei: cuius contrarium asserens Nestorius, fuit damnatus tanquam hæreticus in Concilio Constantinopolitano, ut habetur. 16. dist. 6.

Libido secundum Iero. in uirginibus maiorem patitur famem, cum dulcius esse putant omne quod nesciunt. nota. 27. q. 1. c. 2.

A D D I T I O N E S.

a Virgo dicitur cui nullum fuit cum viro commercium. de perpetua uirginitate beatissimæ Vir. Mariæ. contra Eluidium Ieroni. copiose scripsit, quod uirginitas sit præstantior matrimonio idem contra

Iouinianum, libro 2. & Conc. Trid. ses. 24. can. 10. confirmat. P. V.

b Et c. nuptie terram implent, virgintas paradisum. 32. quæstio. quinta, ac c. qui sitit ver. Et ideo plus amat virgines Christus, 33. quæst. 5. cap. commissum. de sponsa. & nouissimè ita statutum inuenies per Conci. Trid. de matr. sacra. capitu. 14. si quis dixerit statum coniugalem antequàm esse statui virginitatis, vel celibatus, & non esse melius ac beatius manere in virginitate aut celibatu, quàm iungi matrimonio, anathema sit. Q. M.

Voluntas ^a coacta in maleficijs, an habeatur pro uoluntate, Abbas in consil. 4. ubi ponit quandam contingentiam facti de quadam muliere adulterata p vim. & dicendum quòd coacta uoluntas uoluntas, est ut 15. quæst. prima, merito, & secunda quæst. 4. displicet, & quæstio. 6. uides, & 74. distin. consuluat, & ff. quòd metus cau. sed mulier. §. vlti.

Item sicut coacta uoluntas est uoluntas, ita decepta uoluntas est uoluntas, ut 20 q. 3. constituit. & extra quòd metus cau. cum dilectus, & extra de conuersio. coniuga. ex parte.

Nota quòd sola uoluntas non punitur, nisi quando ad aliquem actum procedit, ut est glo. in ca. si quis, cum militibus. 6. q. 1. super parte, uoluntatem.^b

A D D I T I O N E S.

^a *Voluntas est animi motus cogente nullo ad aliquid non admittendum, vel adipiscendum. D. August. de duab. natu. & exim. libro 1. senten. distinct. 26. idem uoluntas*

est animi motus, ad aliquid imitandum, uel non imitandum, uel adipiscendum. 15. q. 1. ex pri. retracta. qui uoluntas coacta sit uoluntas, adde l. si mulier. §. penul. ff. quod me. cau. & l. si patre. ff. de ritu nup. cum alijs a glo. relatis Cic. 4. Tuscu. Voluntas est que quid cum ratione desiderat, quæ autem aduersus rationem incitata est uehementius ea libido est, uel cupiditas effrenata, que in omnibus stultis inuenitur. ea duplex est, spontanea, & coacta, De uoluntario, & in uoluntario quid sit Clem. Alexan. Strom. 2. Aristo. 5. ethi. Nicomach. & Eustratius ad eum & supra alibi dixi. Spectatur in maleficijs uoluntas, l. tertia, §. si quis. ff. de tab. exhib. l. qui iniurie. ff. de furt. l. quod reipu. 33. ff. de iur. l. prima, §. Diuus, & l. infans, & l. Diuus. cum glo. ff. ad l. Cornè. de Sica. l. qui falsum ad l. Cornel. de fal. & l. prima, & vlti. C. ad l. Cornel. de Sica. item facultas l. continuus. 137. §. illud. ff. de uerboru obligat. l. 7. ff. ad l. Iul. maies. & l. facta. §. si sub conditione. ff. ad Trebellia. quod & Cic. ad Heren. 2. & de Inuentio. 2. de constitutione coniecturali, & alibi in partitio. & de orat. scripsit ante, quem securus est Quintil. l. 7. C. de coniectura. post Aristo. uterq. id & in ciuilibus conspiciuntur, ut in contractibus, & testamentis, ac iudicijs, ut etiam ex. §. illud. & §. sub conditione prauitatis ostenditur. P. V.

^b *Et est text. in l. cogitationis pœnam nemo patitur. ff. de pœn. & in l. sepe. 53. in fine. ff. de uerborum significatione. fallit in crimine lesa maies. & in hæresi, l. quisquis, C. ad leg. Iul. maies. Placen. in tracta. de accusatio. titu. sexto, numero 9. Fely. in cap. primo, col. 2. de præsumptio. & in tracta. quan. cona. Albertin. de agno. asser. catho. quæstione 32. post numero 15. Quintil. Mand.*

Vox.

VOX. ^a Nota quòd difficile inuenitur aliquis leuis uocis, & grauis uitæ, cum quippe uocis lenitas tantum, uitæ grauitas planctum desideret, uidi infinitos tam viros, quàm mulieres, seu fœminas tanto uitæ peiores, quanto uocis meliores. hæc Eli nandus, ut narrat Vincentius historia lis, lib. 4. c. 199.

Item plerunque fit dum in sacro ministerio blanda uox quæritur, congrua uita negligatur, & cantor minister Deum moribus stimulet, cum populum uocibus delectat. 92. di. in c. 1. sancta Romana.

An sit licitum audire, uel tangere instrumenta musicalia, uel ipsa sonantibus aliquid dare? & quidem si ad uoluptatem, uel luxuriam, non; quia Deum manibus stimulat, qui populū uocibus delectat, ut 92. distin. in sancta. sed ad laudem Dei, bene, uel ob aliam iustam causam, puta recreationis, quia debilis est, uel infirmus, ut de conse. di. 3. peruenit, uerfi. fi. habetur. 86. di. in gl. c. donare.

A D D I T I O N E S.

^a *Vox dicitur proprie sonus, qui ab animalis ore profertur. fit enim a uerbo Græco βῆν, quod est clamare. sunt eius generanon pauca. Cic. 2. de natura Deo. Vocis inquit, genera per multa canorum, fuscum, lene, asperum, graue, acutum, flexibile, durum, quæ hominum solim auribus, iudicantur, idem in oratore, uocis mutationes totidem sunt, quot animorum, qui maxime uoce commouentur, mira est quædam natura uocis, cuius a tribus omnibus sonis, inflexo, acuto, graui, tanta sit, & tam suauis uarietas perfecta in cantibus. De uocis quantitate & qualitate, &*

cura. Quintil. libro 11. capitu. 3.

In iure de uoce quoque, aliquæ traduntur, quòd scilicet prætor sit quasi uia uox iuris ciuilis. l. nam & ipsum. ff. de iusti. & iure item ubi non uoce, sed præsentia opus est, mutus si intellectum habet, potest uideri respondere. l. ubi. 167. ff. de uerborum signifi.

Quia per uocem uerba proferuntur, accipitur pro uerbo, sicut in l. ubi. præcitata & in l. a sententia. §. vltim. ff. de appella. l. si ita 52. ff. ad l. Aquil. l. in ambigua. 19. ff. de legi. l. litigat oribus. C. de appel. l. Diuus. 8. ff. de restit. in integ. item cum per eam pariter à collegijs in actibus eorum suffragia præsententur, pro suffragio sumitur, ut in Cõcil. Trid. sess. 25. cap. 2. decernitur. & causa quis actiua, & passiuu uoce priuatur. item in c. cum olim, de re iud. c. auditis, & c. Romana, de electio. instrumentum quippe pro eo, cuius est instrumentum. P. V.

Vsura ^a An asseres exercere vsuras nõ esse peccatum, sit hæreticus, uide supra hæreticus.^b

Itè an inquisitor possit, & debeat se mittere ad cognoscendum de causis usurarum? & dicendum quòd nõ, licet possit iniungere hæreticis in foro pœnitentia, ut usuras restituant, secundum quòd patet in ca. accusatus. §. de quaestionibus, & ibi per doc. de hare. libro 6. sed non possunt ad eas restituendas compellere, sed bene potest inquisitor compellere, ut agant pœnitentiam iniunctam, si est notorium, pœnitentiam non fuisse peractam, uel etiam propter pœnitentiam non peractam pœnam pecuniariam imponere, ut patet ex his quæ notat Fridericus in consilio 157. & Lapis ibi in additionibus, uel tanquam re-

lupos de hærci condemnare, ut supra hæreticus asserens pertinaciter exercere vsuras non esse peccatum.

Circa istam materiam an inquisitor possit se intromittere in causis vsurarum aliquo casu, uide plura, & diuersa consilia relata per dictū Frideri. de Senis dicto consil. 157 quod incipit, Alexander episcopus seruus seruorū Dei. & inter alia refert Raymundum de Paliarenibus voluisse, quòd tunc demum, quando de vsuris constat sine vlla figura, & strepitu iudicij, puta per confessionē, uel per libros eius de quibus nulla dubitatio referatur, uel per sententiam ordinarij, de qua nullo modo dubit. ē, possit compellere ad restitutionem, abràs secus. & de hoc dic ut plenè habetur in d. capitu. accusatus. §. de quæstionibus, libro sexto, ubi inter alia habetur quòd licet inq̄sitores possint iniungere pœnitentiam hæreticis in foro pœnitentia, ut usuras restituant, non tamen possunt de causis vsurarū cognoscere, & istud ibi addit Bonif. secundum Io. And. quia secundum decretales antiquas poterat inquisitor compellere ad restituendas vsuras, de quibus constabat, licet cognoscere non possēt. & sic patet quòd inquisitor possit se intromittere de vsuris in foro pœnitentia, & non iudiciali, probatur etiam ibi q̄ potest imponi in pœnitentia, quòd quis restituat malè ablata, & sic probatur ibi quòd possit imponi pro pœnitentia illud, ad quod quis de iure tenetur, quod dicunt doc. esse notandum. adde etiā prædictis Calderi. hic in consilio 2. in quo quæritur, pone quòd inquisitor imposuit pœnitentiam malè sentienti de fide, maximè circa exercitium

vsurarum, & restitutionē earū iuranti non amplius talia facere, qui neglexit pœnitentiam adimplere, & dicit se nunquam fuisse confessum dicta crimina, de quibus tamen constabat per publicum instrumentum. Quæritur an inquisitor possit contra eum procedere? Secundò an contra eum tanquam contra malè sentientem de fide? Tertio an contra eum tanquam contra periurum? Quarto tanquam contra relapsum? Quintò an tanquam contra fictè conuersum, & impœnitentem? Sextò an inquisitor possit sibi aliquam gratiam facere? Circa primum uidetur quòd non; quia non ponitur in factò, quòd post pœnitentiam protulerit aliqua uerba cōtra fidem, ex quibus percipiatur mala fides loquentis. 43. distinct. sit rector. Circa secundum uidetur idem, quia per hoc non uidetur malè sentire de sacramētis ecclesiæ. nā nō obediens Papæ nō uidetur malè sentire in illo articulo, Credo in ecclesiam, de quo in cap. ad abolendam, in prin. extra de hæretic. Circa tertium potest procedi tanquā contra periurum, ex quo iuramentum fuit licitum, ut in c. querelam, cum similibus, extra de iureiurand. & quòd possit inquisitor punire de periurio, facit quod notatur in c. literas, extra de præsump. & de hæreticis, in ca. accusatus. §. si uerò, libro 6. Circa quartum dicendū quòd non dicitur propriè relapsus per ea quæ habentur in dicto c. ad abolendam, extra de hæreticis, & in d. c. accusatus, libro 6. Circa quintum cōcludit quòd sic, uidelicet quòd possit procedi cōtra eum tanquam contra impœnitentem. nam ille dicitur impœnitens qui peccat & cōfiteri recusat, sed iste suum peccatum,

rum, de quo constat per suam cōfessionem spontè factam in iudicio, cui statur, ut d. c. literas, de præsum. nunc cōfiteri recusat, immo negat. ergo uidetur impœnitens, & ex hoc clarè patet q̄ fuit fictè conuersus. facit de purga. ca. c. inter. Istud etiam iuuatur, quia punitur, ex quo pœnitentiam non impleuit exercendo usuras, & non restituendo, ex quo prætenditur ficta conuersio, ut notatur in d. ca. literas, & in d. c. inter. Ex quib. concludit quòd si in dicta negatione persistat, poterit tanquam hæreticus condemnari per dictum c. ad abolendam. Circa sextum, uel ultimum dicit, q̄ si petat ueniam, & cōfiteretur quod primo fuerat confessus, tunc poterit misericordiam facere, cum nō sit relapsus, quia inquisitor potest pœnas mitigare. allegat qd̄ habetur in c. excommunicamus, extra de hæretic. & in c. commissi, & in ca. ut officium, eo. titu. lib. 6. Nec obstat uerbum, Continuo, & uerbum, Confestim, quæ sunt in ca. ad abolendam, quia illa uerba non sunt ita amarè sumenda, ut sonant. facit quod habetur in c. super eo, de hæreticis, lib. 6. ultimo adde prædictis Bal. in l. hac edictali, in §. ad hoc, in ti. de pa. iurā. fir. ubi dicit post Io. Mona. in d. c. accusatus, q̄ si aliquis est hæreticus, & usurarius q̄ propter hæresim potest ei indici restitutio usurarum, & ideo iurisdictio inquisitorum extenditur ad crimen usurarum. Et subdit quòd inquisitores habent hoc ualde gratum. & considera q̄ Bal. non uidetur se restringere ad forum pœnitentiale. Hoc Ioan. de Ana. in ca. excommunicamus, el. 1. in §. ad ijcimus extra de hære.

Item nō. q̄ si q̄s propter cupiditatē & auaritiam suam diutius est foenera-

tus, postea reddit se suspectum dicendo, quia facere usuram non est peccatum, q̄ talis punietur in perditione pecuniæ cum deliquerit in acquirendo, ut sic puniatur in eo, in quo sic deliquit. nam per quē quis peccat, per ea torquetur, ut de iure patronatus, in c. pastoralis. cum similib. de hoc uide supra pœnitentia. & etiam poterit puniri, ut usuras exactas restituat ut supra. & ut amplius non foeneratur. & ita intelligitur quod notatur extra de hæreticis, in c. accusatus, §. de quæstionibus. lib. 6. nec est mirandum, si inquisitor imponit pœnam restitutionis tali, quæ ex quo ipse inciderat in errorem, dicendo usuram non esse peccatum, uel alia uerba hæretica, inquisitor poterit procedere contra eum, uide supra pœnitentia.

An inquisitor possit cognoscere de Iudeis extorquentibus vsuras a Christianis? & dicendum quòd non, sed ordinarius diœcesanus, de quo uide supra Iudeus.

An sit licitū aliquo mō dare ad vsuras, uide 14. q. 4. per totam quæstionem.

No. quòd ad quemcūque peruenit res empta de pecunia usuraria, tenet illā restituere. licet. n. res empta ex tali pecunia peruenierit ad filios, uel cōsanguineos usurariorū, nihilominus uenduntur, ut in cap. cum tu, de usuris, quia res illa succedit loco alterius pecuniæ. ff. de lega. 2. Imperator. in fin. & ff. de lega. 3. fideicommissaria. §. si rem suam, & ex. lite pen. in cap. ecclesia, ubi de hoc, quòd uerum est, si ex cā lucratiua res peruenit ad ipsum. si uerò ex alia cā, puta quia emit ignoratè, secus esset fortè. & speciale est hoc in re empta ex pecunia sc̄nebri, alias regulare est, q̄ in re empta ex pe-

penia tua non nomine tuo nihil iuris habes. C. de rei vendi. si ea pecunia, & C. de probatio. ad probationem, & ff. de furtis, qui vas, in fi. alium casum habes. C. de rei vend. si vt proponis, 3. C. arbi. tute. l. 3. & de pecul. clericorum, inquirendum. de hoc vide gl. fin. in c. cum tu, de vsuris.

ADDITIONES.

2 *Vsura idem est quod usus.* Plau. in amphibitrio. *Vsuramq; eius corporis capit sibi. Ac eius ænomus.* Atque hanc postremam solis usuram cape ex Non. Cicer. in ver. 7. Cur, inquam, ciuibus Romanis, quos pirata ceperant, securi statim percussis, ipsis pyratris lucis usuram tam diuturnam, dedisti? Sed quoniam pro usu pecunie mutuo acceptæ, solet alia pecunia solui veluti merces, factum est ut accipiatur pro ea mercede non à cæteris modò scriptoribus latinis, sed & in iure, veluti. ff. & C. & ext. de vsuris, & alibi in eo passim. Cicer. Attic. 85. b. consistere usura debuit quæ erat in edicto meo. item 83. à Pompcio soluntur trigesimo quoque mense talenta Attica. 33. nec id satis efficitur in usuram menstruam. *Vsura itaque dicitur accessio sortis esse, quæ propter mutuo datæ, pecunie usum, vel etiam moram exigitur Alcia. in l. usura. ff. de verborum significatione. quicquid ultra sortem exigitur, usura est cap. si fœnerauerit, & cap. usura. & capit. putant. l. 4. quæst. 3. & lib. 3. & sent. dist. 37. c.*

Duplex est. altera quæ nomine sui generis appellatur usura, scænis altera vocatur, ff. de nautico fœno. illa ab utendo, hoc à fatu quem pecunie, quem parit, licet non sit naturalis fetus, sed instar fetus terræ naturalis. Usurarum species ex assis partibus nominantur. unde usura centesi-

ma (qui est as usurarius) dicitur, cum pars sortis centesima penditur singulis mensibus. l. lecta. 40. ff. de rebus credi. nam fors omnis ad centenarium numerum redigebatur. Usura maxima & grauissima intelligitur centesima. l. qui sine. 40. ff. de negotijs gest. l. tutor. 8. §. idem solet, & l. non existimo. 55. eod. Usura bestis, cum in singulos centenos octoni penduntur. l. pæ. C. de usu. quadrans est, cum pars quarta centesimæ quotannis soluitur, quæ est ex centenis terni. l. liberto 21. §. largius, de ann. legæ. Quincunx, cum pars quinta centesimæ fingitur annua, hoc est ex centenis quini. l. cum quidam. 17. ff. de usu. l. à filio. 15. & l. alimenta. 16. ff. de alim. & cib. leg. & l. 7. de admin. tut. ff. Usura semis est pars centesimæ dimidia, id est cum seni soluuntur in centenos. mentio fit eius in l. 5. ff. de operi. pub. l. creditor. §. ult. 102. ff. de solutio, semissalem Modestinus appellat. l. Septitia. 10. ff. de pollicita. Usura triens est pars centesimæ tertia, id est quaterni pro centenis penduntur lex Firmio. §. 1. ff. quando dies leg. ced. l. 3. §. ult. ff. ad l. Falcid. & l. tutor. §. sed & si. ff. de administ. tut. meminerunt. Usura vnciaria, cum pars duodecima centesimæ penditur singulis mensibus, id est vnus in centenos. l. Titium. §. præfatus. ff. de admin. tut.

b *Versic. item asserens pertinaciter exercere Albertin. de agno. asser. cathol. quæstio. 3. num. 9. Zanchin. de heret. cap. 35. numero 2. ver. aliquis publicus usurarius. Vmb. in iud. inquisito. hoc verb. Usura numero 2. Q. M.*

c *Hæc ex Calderin. tract. de heretic. capit. 20. num. 2. sed copiosius, vide ibi. Petrus Vndramenus.*

Vulpeculæ vocant hereticos, & iter solitudines

itudines nostras illa dēt esse præcipua, vt vulpeculas capiamus, id est hæreticos, qui latent ad modum vulpeculæ, ut habetur in c. inter, de purga. ca.

Christus id est vnctus messias, & saluator. Christus natus est de uirgine per trecetos annos, & ultra post compilationem legum. ita no. Bar. in l. multum interest. ff. de verbo. ob. in l. Titia. §. Seia. ff. de au. & arg. leg.

Christus in die uniuersalis iudicij iudicabit in forma hominis gloriosi. sanctus Thom. in 4. distin. 48. artic. 1. & 2. & in quæst. de quolibet. q. 9. artic. 1 & 2.

Christi caro non fuit assumpta de Adam, sed de Deo. Tho. in 3. par. q. 31. ar. 1. & 2.

Christū magis dilexit Ioānes euāgelista, quàm Petrus. Thomas, in 1. par. te. q. 11. ar. 3.

Christus non in forma agni, sed in forma hominis debet pingi. de conse. di. 3. sextam Synodum.

An si Christus non fuisset crucifixus, fuisset mortuus morte naturali? gl. & doc. quòd sic, in clem. 1. de sum. Tri. ubi uide causas. p. quas assumpsit Christus corpus passibile.

An Christus passus sit pro diabolo & angelis? Origenes dicit quòd sic. sed ecclesia tenet contrarium. de quo glo. de conse. di. 2. in calice. gloss. 34. q. 2. sanè.

Xorguinæ. an tales inuentæ possint inquisitores contra tales procedere? & non est omittendum circa istas xorguinas illud quod quædam sceleratæ mulieres retro post Sathanam conuertæ Dæmonum illusio

nibus & phantasmatibus seductæ credunt, & profitentur cum Diana nocturnis horis dea paganorum, uel cū Herodiade & in numeram multitudinem mulierum æquitate supra quasdam bestias, & multa terrarum spacia inter pestæ noctis silentio transire, & eius iusionibus obedire, uelut dominæ, & certis noctibus euocari. Sed utinam ea solæ in sua perfidia perijissent, & non multos ad infidelitatis interitum perduxissent.

Nam & innumera multitudo hæc falsa opinione decepta hæc uera esse credunt, & credendo a recta fide deuiant, & errore paganorum inuoluntur cum aliquid diuinitatis, aut numinis esse extra unum Deum arbitrantur. Qua propter sacerdotes per ecclesias sibi commissas populo Dei omni instantia prædicare debent, ut noverint, hæc omnino falsa esse, & non a diuino, sed a maligno spiritu talia phantasmata mentibus infidelium irrogari arbitrentur. hoc ibi habetur. 26. quæst. quinta, episcopi. Ex quibus patet, quòd prædictæ sceleratæ mulieres si in perfidia perseuerant, a recta fide deuiant, atque fidei, & earum mentibus infidelibus Dæmonis se inuocant, & deludunt. Si ergo istæ mulieres, de quibus non constat, quòd sacrificia offerant Dæmonibus inuocatis, perfide, infideles a recta via deuiantes in præfato decreto in concilio Acquirensi & habitæ sunt, & per consequens si baptizatæ sunt ut hæreticæ habendæ sunt, quia Christianum a recta fide deuiare, & infidelitatem recipere est propriè hæreticare, quanto magis Christiani honorem patriæ exhibentes, & sacrificantes Dæmonibus inuocatus dicēdi, & habēdi sunt per-

fidi, & a recta fide deuij, & infideles fidelitate Christianorum, quæ est hæresis, & per consequens heretici sunt habendi reuera sic & 24. q. 3. c. quidam ubi sectæ hæreticorum, & eorū nomina numerantur. uide supra hæresis, & supra Dæmon.

Et hanc quæstionem determinat Ioannes Papa. 22. in quadam sua extrauagante tenoris sequentis, licet magis faciat ad Dæmones inuocantes, & libros reprobatae doctrinæ habentes.

Super illius specula, & infra. meritis licet imparibus eius fauente clemētia, qui primum hominem humani quidem generis protoplauisti terrenis prælatum, diuinis uirtutibus adornatum conformem, & consimilem imagini suæ fecit, reuocauit profugum legem dando, & demum liberauit captiuum, reinuenit perditum, & redemit uenditum, merito suæ passionis, & contemplaretur ex illa super filios hominis, qui Christianæ religionis cultu in Deum intelligunt, & requirunt, dolenter aduertimus, quod etiam cum turbatione nostrorum uiscerum cogitamus, quàm plures esse solo nomine Christianos, qui relicto primo ueritatis lumine tanta erroris caligine obnubilant, quod cum morte foedus ineunt & pactum faciunt in inferno cum Dæmonibus. namque immolant, hos adorant, fabricant, ac fabricari procurant imaginis annulum, uel speculum uel similia, uel re quamcunque aliam magicè ad Dæmones inibi alligandos ab his petunt, responsa ab his recipiunt & pro implendis prauis suis desiderijs auxilium, pro re foeti disformis fetidam exhibet seruitutem. pro hodo-

lor, huiusmodi morbus pestifer nunc per modum solitum amplius conualescēs successiue grauius inficit Christi gregem. cum igitur debito suscepti pastoralis officij, oues oberrantes per deuia teneamur ad caulas Christi reducere, & excludere a grege dominico morbidas, nè corrumpant alias, Hoc edicto in perpetuum ualuturo de consilio fratrum nostrorum monemus omnes, & singulos renatos fonte baptismatis in uirtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione anathematis præcipientes eisdem quod nullus ipsorum aliquid de peruersis dictis dogmatibus docere, ac discere audeant, uel quod execrabilius est quolibet alio, in aliquo illis uti. & quia dignum est, quod hi qui per sua opera peruersa spernunt altissimum, pœnis suis pro culpis debitis puniantur, nos in omnes, & singulos qui contra nostra salubria monita, & mandata facere de prædictis quicquã præsumpserint, excommunicationis sententiam promulgamus, quam ipsam incurere uolumus ipso facto, statuentur firmiter quod præter pœnas prædictas contra tales, qui admoniti de prædictis, seu prædictorum aliquo intra octo dies a monitione computandos a præfatis non se correxerit, ad infligendas pœnas omnes, & singulas præter bonorum confiscationem procedatur. uerum cum sit expediens quod ad hæc tam nefanda omnia uia, omnisque occasio præcludatur, de prædictorum nostrorum fratrum consilio uniuersis præcipimus, & mandamus, quod nullus eorum libellos, scripturas quasunque de præfatis damnatis erroribus continentes habere, & tenere, in ipsis studere præsumat.

quia

quin potius uolumus, & in uirtute sanctæ obedientiæ cunctis præcipimus, quod quicumque de scripturis præfatis, uel libellis quicquam habuerit, intra octo dierum spacium ab huiusmodi edicti nostri publicatione computandum totum, & in toto, & qualibet sui parte abolere & comburere teneatur. alioquin uolumus, quod incurrant sententiam excommunicationis ipso facto processuri contra contemptores huiusmodi, cum constiterit, ad pœnas alias grauiores. Datum Aui-nioni.

Sed circa prædictas xorguinas, quæ prædictæ mulieres dicunt, uel credunt se nocte cum Diana dea paganorum, uel cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum æquitate super quasdam bestias, & innumera spacia transire, & huiusmodi, & quod ab eis aliqua creaturæ possint in melius mutari, & transformari, secundum Rayn. maligno spiritu mentibus fidelium talia phantasmata irrogantur. nam diabolus transformans se in diuersarum species personarum, mentem quã captiuam tenet, multipliciter deludit. Nec debet aliquis in tantam uenire stultitiam, ut credat quod hæc quæ in fomnis, & spiritu tantum sunt, in corpore fiant. aliàs infidelior est, & paganus deterior, & tanquam contra hæreticum posset procedi. & de hac materia alia multa nota dicta 26. q. 5. episcopi. ubi clarius hæc omnia suprascripta habentur.

A D D I T I O N E S.

^a Iste sunt Lamie, seu strigg, magæ, seu maleficæ, de quibus in allegato hic cap. episcopi 26. q. 5. quæ profitentur se cum Diana, &

Herodiade, ac cum innumera multitudine mulierum æquitate. ut hic, & illusionibus Dæmonum decipiuntur, de his quod ad rem nostram tractat Paul. Ghirlan. de sortileg. q. 7. nu. 1. & seq. & nu. 36. & seq. & Ioan. Franc. Ponz. in tracta. de Lamijs. nu. 49. Quint. Mand.

Adde Albertin. de assert. catholi. q. 24. Pet. Vend.

I Magines ^a sanctorū representant eos, & uenerandæ sunt propter illos, non adorandæ. de consec. dist. 3. perlatum. gl. in c. cum canonici, §. fin. de of. ord. lib. 6. & Ouidius de ponto. Felices illos, qui non simulacra, secundum ipsos quoque Deum corpora uera uident & c. Sic homines nouere deos quos ardens æther occulit, & colitur pro Ioue forma Iouis.

Qua pœna puniatur projiciens lapidem, uel immunditiam in imaginē domini nostri Iesu Christi, uel beatæ virginis Mariæ, uide 10. de Ana. in ca. fina. de maledi. in 17. col. & uide gloss. & doc. in c. si canonici, de offic. ordi. libro 6. & Ange. in q. incipiente, in refulgenti deliciarum palatio, in 9. col. & facit tex. in l. sacrilegi pœna, in prin. cip. ff. ad l. Iuliam pecu. & text. in l. ne mini liceat. C. ut nemini liceat, & ibi Sali. & uide Pet. de Anchar. in rubri. de iudi. alias de Iudæ. Io. Calderin. in c. postulasti, de Iudæ. uide supra blasphemia. & per quem iudicē debeant isti tales puniri, an per iudicem ecclesiasticum, uel secularem, uide Pe. de Anchara. in repe. capit. ea quæ in 35. col. de regulis iuris, lib. 6. & per eundem in consilio, 15. alias 14. incipit, Spiritualis iudex, in prouincia Romanodiolæ,

mandiolæ, & c. uide supra blasphemia
§. blasphemans factio.

Imagines sunt factæ propter me-
moriâ, & sunt recordatio præteri-
torum, ut de consecra. dist. 3. venera-
biles Imagines, & ibi etiam in gl. uide
de hoc pulchrè in rationali diuino-
rum officiorum, in rub. de imagi. & pi-
ctura. adde 22. q. 4. actione, & quòd
ibi no.

An Imaginibus sanctorum debeat
reuerentia, gl. est de consecr. di. 3.
uenerabiles.

Imago Christi, & sanctorum si proj-
ciatur in terra, pœna est arbitraria, ut
in c. cum canonici. in fi. de offi. ordin.
& ibi uide de illis qui imagines uitu-
perant.

Imagines, & picturæ sanctorum
non sunt frangendæ, nec uiolandæ, ut
non adorentur. de conse. distinctio. 3.
perlatum.

Imagines, & picturæ sunt laicis lo-
co scripturæ, ut præallegato. c. perla-
tum. adde gl. 8. q. 1. c. vlt.

An mulier dicatur imago Dei, ui-
de supra mulier.

ADDITIONES.

^a Imago dicitur alicuius rei similitudo
exemplar, & representatio, unde & homi-
num imagines, vel pictura, vel alio modo re-
presentantur obuia sunt exempla penes la-
tinos inde petas, aliqua suppetit Noni. & in
iure de imaginibus humanis legitur, in l.
cum quidam. §. ultimo, de usu. l. si legatum.
ff. de op. publi. & in alijs iuribus hic ab au-
ctore præcitatis, & in annotatio supra
Adorare. Hinc imaginaria dicuntur in iu-
re, quæ non verè sed simulatè fiunt. l. quar-
ta, §. primo, ff. de manumif. l. contract. ff. de
obligat. & actio. l. prima, ff. de questio. l. ima-

ginaria. ff. de regu. l. nuda. ff. de contrabenda
emptio. l. qui per collusionem. ff. de actio.
emptio. Institutio. qui. mo. tolli. patr. pote.
§. præterea. Imagines Christi Deiparæ, &
sanctorum in templis habendæ, & earum
cultus qualis uide Conc. Trident. sess. 25. c. de
inuoca. reliq. & uene. sancto. & sacr. imagi.
item Catechism. in præcep. decalo. non ha-
beb. c. uerum illud. P. V.

b Non tamen per inquisitorem quia non
sapiunt heresim manifestè, sed grauitè pu-
niendū sunt, ut uoluerunt Paul. Ghirlan. de
sortile. in 10. quest. post nume. 13. versicu.
deinde quæro quid si clerici, uel laici. Vm-
bertin. in iudi. inquisi. hoc ipso verb. imagi-
nes, in prim. Et quòd imaginem Christi, aut
sanctorum percutiens frangens, aut vulne-
rans puniatur pœna mortis, uoluerunt An-
ge. in l. ex senatus cons. ff. ad l. Cornel. de sica.
& ita obseruatum fuisse per Curiam Bur-
degal. refert Boer. dec. 301. post nume. 118.
Id. uoluerunt. Mar. dec. 509. in fin. & Iul.
Clar. sent. libro quinto, questio. 68. versicu.
Imaginem Christi. Quintilianus Man-
dosius.

Hypotheca ^a A quo tem-
pore contra-
hatur in dote, uide supra dos.

Hypotheca tacita fisci an præfera-
tur alijs creditoribus, uide supra con-
fiscatio. Et an pro delicto bona delin-
quentis sint tacitè hypothecata, &
obligata fisco? de quo uide gloss. in l.
rescriptum. ff. de pactis. & in l. aufer-
tur. §. fiscus. ff. de iure fisci, & p Bart.
utrobique, & etiam per eum in l. post
contractum. ff. de dona. & per text. ca-
pitu. accusatus. §. si uerò. per quæ iura
uidetur fundari, quòd non inducatur
illa tacita hypotheca, secundum Per.
de Ancha. ibi. sed ego dicerem quòd
ille

ille text. non facit ad propositū, quia
loquitur de pœnitentia iniuncta su-
spectis de hæresi, non autem de bono-
rum confiscatione, quæ fit ipso iure
contra conuictos de hæresi. hoc ta-
men indubiè probat ille tex. quòd pœ-
nitentia cuilibet iniuncta, nō sunt bo-
na illius tacitè hypothecata, cum ibi
expressè fuerit facta bonorum hypo-
theca. quo ad quæstionem autè princi-
palem Bart. in d.l. rescriptum, tenet
& sint tacitè hypothecata fisco, sed non
tali hypotheca, quæ faciat præferri cre-
ditoribus ipsum fiscum. sed in d.l. au-
fertur. §. fiscus, & in d.l. post contra-
ctum, indistinctè tenuit tacitam hy-
pothecam illo casu cessare. sed quia
de hoc hic principaliter nō tangitur,
remitto ad notata per Bald. in d.l. re-
scriptum, ubi uidebis longam distin-
ctionem quæ euacuat istam materiam
satis ad longum.

Quæ autem præferatur hypothecæ
fisci. nota ff. de iure fisci. l. si is qui mihi
in gl. mag. & ibi Bar.

A quo tempore contrahatur hypo-
theca in dote, nota C. qui po. in pig.
ha. l. asfiduis, in glo. & ibi Cyn. in pri-
ma. q. Spe. ti. de obli. & solu. §. i. vers.
penult.

Hypotheca generalis omnium bo-
norum non cōprehendit ea quæ quis
specialiter non obligaret. l. obligatio-
ne, & l. se. ff. de pigno.

Hypotheca generalis an & quādo
præferatur speciali, & econtra, in l.
quamuis. C. de pigno. & in l. si genera-
liter. & in l. licet. C. qui po. in pig. ha.
& in l. 2. in prin. ff. eodem titu. Spe. tit.
de do. inter vi. & vx. §. 3. vers. an mu-
lier, & se. quòd specialis posterior nō
præfertur generali anteriori nisi in
casu dictæ. l. licet.

Hypotheca specialis iure operat,
ut secundus creditor, cui constituta
sit, præferatur in re ipsa empta de sua
pecunia alijs etiam anterioribus. l. li-
cèt. C. qui po. in pig. ha. & ibi doct. vi
de l. quamuis. C. de pigno.

Hypotheca transit cum re, & eam
afficit, & eius possessorem. l. si prædiū
& ibi Bal. C. de eucti.

Hypotheca pro dote an incipiat a
die promissæ, an a die datæ, Bald. in l.
asfiduis. 4. colum. C. qui po. in pigno.
habean.

Hypotheca generalis cōpetēs vxo-
ri in bonis uiri pro dote tollitur per
specialem sibi constitutam in una re.
l. fi. C. de pac. conuen. ubi uide per gl.
& docto.

Hypotheca specialis in re certa fa-
cit, ut creditor habens etiam hypo-
thecam generalem non possit uenire
cōtra tertios possessores aliorum bo-
norum, nisi prius constet sibi non ef-
se consultum ex speciali hypotheca,
id est quòd illa res sibi non sufficiat.
l. 2. & ibi Bal. C. de pigno. & ibi Bart.
& Spe. de sol. §. i. quia hypotheca ge-
neralis censetur conditionalis, & sub-
fidiaria, ut ibi.

Hypotheca in bonis non extingui-
tur per alienationem bonorum, sed
transit cum illis. l. i. C. rem alie. geren.
uide supra alienatio.

Hypotheca in bonis constituta im-
pedit alienationem bonorum, nisi re-
maneant alia tot quòd saluetur hypo-
theca. Bald. in l. executorem. 1. col. C.
de execu. rei iud. & adde l. i. C. re ali.
geren.

Hypotheca competēs uxori in bo-
nis uiri pro dote non datur credito-
ribus mulieris, uide creditor.

Hypotheca in re uendita. speciali-
ter

ter constituta veditori pro precio im-
pedit rei alienationem. Bart. in l. si ita
quis. §. ea lege. ff. de verb. obli.

Hypotheca in bonis focieri furiosi
an remaneat nurui pro dote non solu-
ta suo filio, qui postea uiuo patre de-
cescit. Pau. de Ca. consi. 174.

Excusans peccatum suum, uidetur
hypocrita. uide supra excusari.

ADDITIONES.

a Hypotheca nomen Græcum est quasi di-
cas suppositio, subiectio obligationi. Latine
pignus. nam inter pignus & hypothecā tan-
tum nominis sonus differt, ait Martianus in
l. 5. in fi. ff. de pigno. iurisperiti uero distin-
guendi gratia, pignoris appellationē ad res
mobiles, hypothecā uero ad res immobiles
referunt. l. si rem. 9. §. 2. ff. de pig. act. l. 4. ff.
de pigno. ubi legitur hypothecam proprie
eius rei, quæ nuda conuentione obligatur, itē
differunt quod pignus, & pro rebus obliga-
tis, & pro ipso obligationis contractu saepe
usurpari dicitur, hypotheca uero tantū pro
suppositis rebus. Cic. Episto. li. 13. & Ther-
mum. Curas uelim, ut de hypotheca dece-
dant. Hinc hypothecaria actio, eadem quæ
quasi Seruiana dicitur, quæ cui uis credito-
ri sui pignoris persequendi causa concedi-
tur. l. 3. ff. ad exhib. In situ. de actio. §. Item
Seruiana. Item hypothecarij formula. l. 3.
4. & alibi. ff. de pigno. Item hypothecarius
creditor, qui sub hypotheca pecuniam credi-
dit. l. 1. §. sciendum. ff. de separa. l. 1. C. de his
qui in prio. P. V.

Zelus^a zelare zelus quod
sit, proprie, uide san-
ctum Thomam secunda se-
cunda, quæstione 36. ubi di-
cit quod zelus est proprie, quando quæ-

contristatur de bono, uel fœlicitate
alterius. b sed non sic in Deo, ut infra
dicitur.

Item quid sit zelus, & quid zelare,
uide in c. fi. de officio custodis, in glo.
fin. de regula. non solum libro 6. de re
iudi. ad apostolicam, eo. lib.

Verbū zelare sumitur duobus mo-
dis, ut notatur. 23. quæst. 4. peccat, in
5. gloss.

Item zelus, & amor inuenitur ma-
ris ad fœminam maior, quàm econ-
uerso, tam in hominibus, quàm in ani-
malibus. Thomas in quarto, distin-
ctione. 33. ar. 1. Et ibi dicit, quod ze-
lus est amor non patiens consortium
in amato, & proprie zelus significat
amorem uiri ad uxorem, in qua non
patitur alium communicare. Et hoc
modo dicitur Deus zelotes, quia non
vult quod homo fornicetur cum dijs
alienis per idololatriam, per hæresim,
per apostasiam, ut tenet Nicolaus de
Lyra super Exodi. 20. cap.

Item Deus appellatur zelotes pro-
pter multum amorem, quæ habet ad
existentiam, ut dicit Dionysius. 4. c. de
diuinis nominibus, & post eum Th. 1.
secundæ. q. 28. ar. 4.

Quare Deus appelletur isto nomi-
ne scilicet zelotes, patet. Exo. 20. ubi
sic dicit ad literam, Ego sum dominus
Deus tuus, & zelotes uisitans iniqui-
tatem patrum in filios in tertiam, &
quartam generationem eorum qui
oderunt me. Et faciens misericordiam
in millia his qui diligunt me, & custo-
diunt præcepta mea. hoc habetur. Exo.
20. ubi supra.

An bonus zelus in delictis excu-
set, uide sup. bona, & sup. excusari.

Zelus domus tuæ comedit me, psal-
mo 68.

Nota

Nota quod zelo vindictæ, & non
iustitiæ apostoli petebant a Christo
punitiōem malorum. & ideo aliquan-
do non sunt exauditi. 23. quæst. 4. po-
test in hoc.

Item zelus dicitur, & capitur pro
feruore, seu commotione diuinæ cha-
ritatis, ut Psal. 68. zelus domus tuæ co-
medit me.

ADDITIONES.

a Zelus est Vocabulum Græcum, quod
amorem, significat ex amore uero sui quis
alteri solet inuidere, propterea pro inuidia
quandoque sumitur, ei maxime, qui eandem
rem amat, item quoniam amator, suspicio-
sus esse consuevit, hinc fit, ut pro suspitione
sumatur, pro studio quoque nonnunquam,
propterea quod is qui amore quid prosequi-
tur studium pro eo ponit, itaque amoris con-
sequentiā indicat. P. V.

b Et hoc duobus modis contingere potest,
uel quod quis tristetur non ex eo quod quis
aliquod bonum habeat, sed quod ipse non ha-
beat, & iste zelus circa bona & honesta
laudabilis est, ad Corin. 14. Emulamini spi-
ritualia. Alber. de Ros. in dictio. in verb. Ze-
lus. secundum Tho. quod si fit zelus de bo-
nis temporalibus, & homo tristetur, quod
sibi temporalia desint hoc esse potest sine
peccato, idem Alberic. Vbi supra. De Zelo
bono contra peccatores. Exo. 32. Audiens
Moyses uoces cantantium, & uidens uicu-

los & choros iratus est valde, & proiciens
tabulas confregit eas, Placuit Deo Zelus
Phinæes Eleazari quando perfoat uirum
cum muliere. nume. 25. Congregati sunt om-
nes filij Israel quasi uir unus ad vindican-
dum grauissimum scelus quod commiserant
uiri de Gabaa, Benjamin pro uxore Leuita.
Indi. 19. & sequen. reprehensus est Acab
eo quod Bedubab Regem Syria uirum mor-
te dignum indiscretè uinum permisit abire.
3. reg. 19. Mathathias Zelo feruentissimo
trucidauit hominem super aram idolis imo
lantem. 1. Maca. 2. Miro feruebat Zelo Io.
Eap. quando dicebat. Progenies viperarum
quis demonstrauit uobis fugere uenturam
iram. item quando Herodem increpabat.
Matth. 3. & 14. Q. M.

Zizania. De hac dictione no-
ta de electione, licet
in glos. & in clementi. dudum, de se-
pultu.

Item de zizanijs, & seminarijs
zizaniarum. uide Angel. in consilio
suo. 181. quod incipit, Vilis instru-
mentis.^a

ADDITIONES.

a Diuus Ieroni. Super Iosue. Matthe. 13.
Sinite utraque orefcere, ne forte volentes
eradicare Zizania, eradicetis simul cum ipsis,
& triticum. c. nolite. 11. q. 3. Albertin. de
Rosa. hoc ipso verb. Zizania. Q. M.

F I N I S.

Series Chartarum.

†ABCDEFGHIJKLMN OPQRSTVXYZ.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp
Qq Rr Ss Tt Vv Xx Yy Zz.

A a a B b b C c c D d d.

Omnes sunt Quaterniones.

VENETIIS, M. D. LXXXVIII.

Apud Damianum Zenarum.

